

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**MUSAMMAT MECMUALARI VE *GENCİNE-İ EŞ'ÂR* (MİLLÎ
KTP. YZ. A 1641) İSİMLİ MUSAMMAT MECMUASI (METİN-
İNCELEME)**

Doktora Tezi

İBRAHİM DİREKLİ

MAYIS 2022

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**MUSAMMAT MECMUALARI VE *GENCÎNE-İ EŞ‘ÂR* (MİLLÎ
KTP. YZ. A 1641) İSİMLİ MUSAMMAT MECMUASI (METİN-
İNCELEME)**

Doktora Tezi

İBRAHİM DİREKLİ

DANIŞMAN

PROF. DR. SADIK YAZAR

MAYIS 2022

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İbrahim DİREKLİ

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Prof. Dr. Sadık YAZAR

İMZA SAYFASI

İbrahim DİREKLİ tarafından hazırlanan “Musammat Mecmuaları ve *Gencîne-i Eş‘âr* (Milli Ktp. Yz. A 1641) İsimli Musammat Mecmuası (Metin-İnceleme)” başlıklı bu doktora tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Sadık YAZAR

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Dr. Öğr. Üyesi Esmâ ŞAHİN ÖZTAŞ

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. H. Ahmet ARSLANTÜRK

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Mücahit KAÇAR

Kurumu: İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR

Kurumu: Karadeniz Teknik Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 13 / 05 / 2021

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde dîvân, mesnevi ve tezkire gibi muayyen bir biçim ve içeriğe sahip olmaları bakımından daha düzenli telif türlerine kıyasla görece daha düzensiz bir yapıya sahip olan mecmualara ihtiyatla yaklaşıldığı görülmektedir. Oysa ki uzun süre hak ettiği ilgiyi göremeyen mecmuaların tam da bahsedilen düzensiz yapıları, farklı disiplindeki araştırmacılara çok farklı sürprizlere açık yeni bilgi ve belgeler sunmaktadır.

Mecmuaların farklı zaviyelerden Türk edebiyatı tarihi için sunduğu katkı bu metinleri görmezden gelemeyecek derecede önemlidir. Bu katkılara birkaç örnek vermek gerekirse; dîvân, tezkire gibi bir eserde adı veya şii/seri yer almayan bir şaire ya da şii mecmualarda rastlanma ihtimalinin oldukça yüksek olduğu ilk elden akla gelir. Aynı şekilde bir şii'nin yeni bir nüshasını oluşturmaları bakımından mecmuaların bir metnin tenkitli neşrini oluşturmada da önemli katkıları bulunmaktadır. Şii başlıklarında yer alabilecek biyografik veriler de mecmuaların edebiyat literatürüne önemli katkılarındandır. Mecmuada bulunan şair ve şii'lerin derleyici tercihi ile oluşması hem derleyenin hem de dönemin edebi zevkini göstermesi açısından edebiyat araştırmacılarına önemli veriler sağlayabilir. Mecmualardaki manzumelerin bazen nazire ya da tazmin tarzı şii'ler ihtiva etmesi de hem şairler arası etkileşime hem de şairlerin yaşadığı döneme en azından öncelik sonralık açısından işaret edebilir. Bu bağlamda nazire ve musammat mecmuaları şairler arası etkileşimi göstermesi açısından diğer mecmua türlerine oranla daha elverişlidir.

Türk edebiyatı tarihine yönelik araştırma ve incelemelerinin yapılmaya başlandığı dönemlerden 90'lı yıllara kadar mecmua çalışmalarının hayli yetersiz kaldığı söylenebilir. Mecmualar üzerine yapılan çalışmaların daha çok metin neşrine katkıları bağlamında ele alındığı; ancak mecmuaların yapısı, türü, sınıflaması ya da daha farklı açılardan incelemesine dair teorik çalışmaların yeteri kadar yapılmadığı görülmektedir. Son zamanlarda artan mecmua neşirlerinde teorik çalışmaların da arttığı müşahade edilmektedir.

Şii mecmualarından önemli bir kısmı nazım biçimlerine göre derlenip tertip edilmiştir. Mecmualara dair araştırmalar, klasik Türk edebiyatı geleneğinde nazım

biçimi ya da türü gibi ölçütlere bağlı olarak farklı mecmua türlerinin üretildiğini göstermiştir. Bunlardan biri de musammat mecmuaları olup bu tür mecmualarda bentlerden oluşan nazım biçimlerinin bir araya getirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

2000’li yıllardan itibaren mecmua çalışmalarında değinilen musammat mecmuaları yakın zamanda yapılan birkaç çalışma ile daha görünür hâle getirilmiştir. Bununla birlikte gerek musammat nazım biçimlerini ihtiva eden mecmuaların tespiti, tasnifi ve içerik analizleri gerekse de bu mecmuaların çeviri yazı metinlerinin oluşturulması bakımından önemli boşluklar bulunmaktadır. Musammat mecmualarının klasik Türk edebiyatı geleneğindeki yerini daha vurgulu olarak gündeme getirmek amacıyla bu türün ideal düzeydeki bir örneği olarak Milli Kütüphane’de Yz. A 1641 numarada *Gencîne-i Eş’âr* adıyla kayıtlı musammat mecmuasının çeviri yazı metnini oluşturup bu mecmuayı, şiir mecmuaları ve musammat nazım biçimleri çerçevesinde incelemeye karar verdik.

Bu amaçla hazırlanan tez çalışması giriş ve 3 bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın amacı, konusu, önemi ve yöntemi üzerinde durulmuştur.

İlk bölümde öncelikle musammat nazım biçimlerine dair muhtasar bilgiler verilmiştir. Akabinde mecmualara dair genel bilgilerden sonra mecmua tasnifleri üzerinde durulup bu tasnifler içerisinde musammat mecmualarının yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk bölümün giriş mahiyetindeki alt bölümlerinden sonra bölümün asıl konusu olarak temsilci niteliği yüksek bazı yazma eser kütüphanelerinde (Süleymaniye Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Millet Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu ve Manisa İl Halk Kütüphanesi) musammat mecmualarının tespitine yönelik tarama ve araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir. Yapılan bu tarama ve araştırmalar neticesinde, tamamı ya da hacim bakımından büyük bir kısmı musammat nazım biçimindeki şiirlerden oluşan mecmuaların içeriklerine dair bilgiler verilmiştir.

Musammat mecmualarını en iyi temsil edeceğini düşündüğümüz Milli Kütüphane Yz. A 1641 numarada *Gencîne-i Eş’âr* ismiyle kayıtlı musammat mecmuası ile ilgili inceleme, tezin ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde mecmuanın nüshası, fiziki tavsifi, tertip hususiyetleri, tertip tarihi ve mürettibi, mecmuada yer alan şiir

başlıkları, bunların biyografik değeri ve mecmuanın tertibi sırasında yararlanılan kaynaklar gibi konular bağlamında bahsi geçen hacimli musammat mecmuası incelemeye tabi tutulmuştur. Aynı zamanda mecmuanın muhtevası da ele alınıp değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda mecmuada yer alan şairlerin sayısı, şiirlerin hangi nazım biçimleriyle yazıldıkları veya hangi dönemin şairleri olduklarına dair veriler çıkarılarak mecmuanın değeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bent sayısı, kafiye düzeni ve muhteva gibi yönlerden mecmuada yer alan nazım biçimleri alt başlıklara ayrılarak ayrı ayrı her bir nazım biçimi ile ilgili değerlendirmeler literatürle kıyaslanarak yapılmış, literatürdeki bilgileri teyit edenlerle onlardan farklı olanlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde *Gencîne-i Eş'âr* isimli musammat mecmuasının çeviri yazı metni kurulmuştur. Oldukça hacimli olan mecmuada 1394 şiirin yer aldığı tespit edilmiştir. Tez çalışması için belirlenen zamanın sınırlı olması ve bazı kısımların özel uzmanlık gerektirmesi sebebiyle mecmuadaki tüm şiirlerin çeviri yazısı yapılamamıştır. Bu itibarla mecmuada yer alan müselles, murabba, şarkı, muhammes, tahmis, müseddes, müsebba, müsemmen, muaşşer, terci-bent ve terkeb-bent biçimindeki şiirlerin çeviri yazı metni hazırlanmışken farklı musammat nazım biçimlerindeki 62 adet Arapça ve Farsça şiir ile 330 semainin çeviri yazı metni kurulmamıştır. Müttekerrir olan 12 şiir çıkarıldığında geriye kalan 990 musammat şiirin çeviri yazımı yapılmıştır. Çeviri yazımı yapılan her bir şiirin yayımlanıp yayımlanmadığı araştırılmış, yayımlananlar ile ilgili bilgiler de dipnotta gösterilmiştir.

Uzun soluklu bu çalışmada öncelikle bana destek olan aileme, sürece başlarken ve sürdürürken desteklerini hiç esirgemeyen ve isimlerini tek tek sayamayacağım arkadaşlarımın tümüne teşekkür ederim. Fikirleri ile tezin şekillenmesine katkıda bulunan tez jürisindeki Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ ve Prof. Dr. H. Ahmet ARSLANTÜRK hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Tez savunmasında yaptıkları eleştirilerle çalışmanın daha doğru şekillenmesine katkıda bulunan Prof. Dr. Mücahit KAÇAR, Doç. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR ve Dr. Öğr. Üyesi Esmâ ŞAHİN ÖZTAŞ hocalarıma da emeklerinden dolayı teşekkür ederim. Tez konusunun belirlenmesinden son noktanın konmasına kadar her aşamasında danışmanlıktan öte

verdiği emek, gösterdiği özveri ve sabırla tezin şekillenmesi ve tamamlanmasına yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Sadık YAZAR’a hassaten müteşekkirim.

ÖZET

MUSAMMAT MECMUALARI VE *GENCİNE-İ EŞ'ÂR* (MİLLİ KTP. YZ. A 1641) İSİMLİ MUSAMMAT MECMUASI (METİN-İNCELEME)

Direkli, İbrahim

Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Sadık Yazar

Mayıs, 2022, 1606 sayfa

Bu çalışmanın amacı musammat nazım biçimindeki şiirleri ihtiva eden Milli Kütüphane Yz A 1641'deki *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı mecmuanın metnini kurup mecmuayı ve ihtiva ettiği şiirleri mecmua geleneği ve musammat nazım biçimlerine dair birikim çerçevesinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle çalışmanın giriş kısmında, “mecmua” kavramı ve mecmua tasnifleri üzerinde durulduktan sonra musammat nazım biçimleri hakkında bilgi verilmiştir. Üç bölümden oluşan bu tezin birinci bölümünde metnini kurduğumuz mecmua türüne (musammat mecmuası) yönelik; Süleymaniye Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Millet Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu ve Manisa İl Halk Kütüphanesi gibi temsilci özelliği bulunan yazma eser kütüphanelerinde bir araştırma yapılarak tamamı ya da kahir ekseriyeti musammat nazım biçimlerinden oluşan mecmualar tespit edilip bunların tavsifi yapılmıştır.

İkinci bölümde çalışmada metni kurulan mecmua; nüshası, imlası, mürettibi, tertip tarihi, tertip özellikleri ve muhtevası gibi açılardan incelenip bu noktalarda yapılan tespit ve çıkarımlar mecmua literatürüne dair mevcut çalışma sonuçlarıyla ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise genel olarak edebiyat tarihi, özel olarak da mecmualara dair çalışmalarda ve bizzat bu çalışmada yaptığımız taramalara göre klasik Türk edebiyatında musammat mecmuaların en hacimli ve en tertipli temsilcisi sayılabilecek örneği olarak Milli Kütüphane Yz A 1641 numarada *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı musammat mecmuasının çeviri yazı metnine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, mecmua, musammat mecmuaları, Gencîne-i Eş'âr, musammat nazım biçimleri.

ABSTRACT

MUSAMMAT MECMUAS (MISCELLANIES) AND MUSAMMAT MECMUA TITLED GENCÎNE-İ EŞ'ÂR (MİLLÎ KTP. YZ. A 1641) (TEXT-ANALYZING)

Direkli, İbrahim

PhD Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Sadık Yazar

May, 2022, 1606 pages

The aim of this study is to establish a critical text of the mecmua registered with the name Gencîne-i Eş'âr in the Ankara National Library Yz A 1641, including poems in the form of musammat verse and to analyze the mecmua and the poems it contains within the framework of the tradition of the mecmua and the academic accumulation of musammat verse forms. In accordance with this purpose, initially in the introduction part of the study, the concept of “mecmua” and mecmua types were examined following which information was presented on musammat verse forms. In the first section of the three-section thesis research was conducted at representative manuscript libraries such as Süleymaniye Library, Nation Library, Ankara National Library, and Konya Regional Manuscript Library on the mecmua type with text established (musammat mecmua) and mecmuas with complete or predominantly musammat verse forms were determined and described.

In the second section, the mecmua with text established in the study was analysed in terms of its copy (nusha), ortography, compiler, date of compile, compile features and content and determinations and conclusions conducted on such points were associated with results of existing studies on mecmua literature and assessed.

In the last section of the study, the text of the aforementioned musammat mecmua registered with Gencîne-i Eş'âr title at Ankara National Library number Yz A 1641 was presented as the most voluminous and compiled representative of musammat mecmuas in classical Turkish literature according to studies on history of literature in general and studies on mecmuas in particular and scans conducted in this very study.

Keywords: Classical Turkish Literature, mecmua (miscellany), musammat mecmuas, Gencîne-i Eş'âr, literary forms of musammat.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	v
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
İÇİNDEKİLER.....	xiii
KISALTMALAR	xvii
TABLO LİSTESİ	xix
0. GİRİŞ.....	1
0.1. Çalışmanın Amacı, Konusu ve Yöntemi	1
0.1.1. Çalışmanın Amacı	1
0.1.2. Çalışmanın Konusu.....	1
0.1.3. Çalışmanın Önemi	1
0.1.4. Çalışmanın Sınırları.....	4
0.1.5. Çalışmanın Yöntemi	5
1. BÖLÜM I	7
1.1. MUSAMMATLAR	7
1.1.1. İlk Bendi Musarra Olan Tek Kafiyeleli Musammatlar.....	11
1.1.1.1. Müselles	11
1.1.1.2. Murabba	13
1.1.1.3. Muhammes	16
1.1.1.4. Müseddes.....	19
1.1.1.5. Müsebba	20
1.1.1.6. Müsemmen	21
1.1.1.7. Mütessa.....	22
1.1.1.8. Muaşşer	23
1.1.1.9. İlk Bendi Musarra Olan Tek Kafiyeleli Musammatlardan Gelenekte İsimlendirilmemiş ya da Yanlış İsimlendirilmiş Olanlar	24
1.1.2. İlk Bendi Müfret olan Musammatlar	25
1.1.2.1. Terci-bent	26
1.1.2.2. Terki-b-Bent	28
1.2. MECMUA KAVRAMI VE TÜRLEİ.....	29
1.2.1. Mecmua Kavramı ve Mecmualara Dair Çalışmalar	29
1.2.2. Mecmuaların Önemine Dair	33

1.2.3. Mecmua Tasnifleri ve Musammat Mecmualarının Bu Tasnifler İçerisindeki Yeri.....	33
1.2.4. Musammat Mecmualarının Tavsifi	38
1.2.4.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 743.....	38
1.2.4.2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 5480.....	40
1.2.4.3. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi BYEK 7402.....	41
1.2.4.4. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi BYEK 8273.....	41
1.2.4.5. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi BYEK 10201	42
1.2.4.6. Millet Kütüphanesi AE Manzum 139/2	42
1.2.4.7. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 240.....	43
1.2.4.8. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 252.....	43
1.2.4.9. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 319/1	44
1.2.4.10. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 1155.....	45
1.2.4.11. Ankara Milli Kütüphane Yz A 1818.....	45
1.2.4.12. Ankara Milli Kütüphane Yz A 2519	46
1.2.4.13. Ankara Milli Kütüphane Yz A 3904.....	47
1.2.4.14. Ankara Milli Kütüphane Yz B 415	48
1.2.4.15. Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 67	49
1.2.4.16. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3424	50
1.2.4.17. Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi 208.....	51
1.2.4.18. Süleymaniye Kütüphanesi Hz. Nasûhî Dergâhı 235	52
1.2.4.19. Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez 54	53
1.2.4.20. Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Aga Tekkesi 501	54
1.2.4.21. Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman 240.....	55
1.2.5. Musammat Mecmuaları İle İlişkilendirilebilecek Mecmualar	55
1.2.5.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1532	55
1.2.5.2. Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 436.....	56
1.2.5.3. Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 3639.....	56
1.2.5.4. Ankara Milli Kütüphane Yz A 3983/1	57
1.2.5.6. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957	58
1.2.5.7. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4959	59
1.2.5.8. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4962	59
1.2.5.9. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4966	60
1.2.5.10. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4967	60

1.2.5.11. Sermet Çifter 1083	60
1.2.5.12. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi R. 1972.....	61
3. BÖLÜM II	62
3.1. MİLLİ KÜTÜPHANE 06 MİL YZ A 1641 NUMARADA BULUNAN MUSAMMAT MECMUASININ İNCELENMESİ.....	62
3.1.1. Mecmuanın Nüshasına Dair Genel Bilgiler	62
3.1.2. Mecmuanın Fiziki Tavsifi	64
3.1.2.1. Vikâye Yaprakları ve Zahriye Sayfası	66
3.1.3. Mecmuanın Numaralandırılması	67
3.1.4. Mecmuanın Tertibi	72
3.1.5. Mecmuanın Tertip Tarihi.....	76
3.1.6. Mecmuanın Mürettibi	77
3.1.7. Mecmuanın İmlası	79
3.1.8. Mecmuadaki Tashih ve Hatalara Dair	83
3.1.9. Mecmuada Şiir Başlıkları.....	89
3.1.10. Mecmuanın Kaynakları	93
3.1.11. Mecmuanın Biyografik Değeri.....	98
3.1.12. Mecmuada Kullanılan Vezinler.....	112
3.1.12. Mecmuanın Muhtevası	114
3.1.12.1. Mecmuadaki Şairlere Dair	114
3.1.12.2. Mecmuada Yer Alan Musammat Nazım Biçimleri.....	122
3.1.12.2.1. Murabbalar	125
3.1.12.2.2. Şarkılar	131
3.1.12.2.3. Muhammesler	136
3.1.12.2.4. Tahmisler	140
3.1.12.2.5. Müseddesler.....	146
3.1.12.2.6. Müsebbalar	151
3.1.12.2.7. Müsemmenler	152
3.1.12.2.8. Muaşşerler	153
4.1.10.1.1. Terci-bentler	154
4.1.10.1.2. Terkid-bentler	162
4.1.10.1.3. Bentlerinin Mısra Sayısı Onu Aşan Musammatlar.....	169
4. BÖLÜM III.....	173
4.1. Çeviri Yazı Metin Hazırlanırken Takip Edilen Usul.....	173

4.2.	ÇEVİRİ YAZI METİN.....	178
4.2.1.	TERCİ-BENTLER	178
4.2.2.	MURABBALAR	306
4.2.3.	TAHMİSLER	470
4.2.4.	MUHAMMESLER.....	810
4.2.5.	MÜSEDDESLER	867
4.2.6.	TESDİSLER	987
4.2.7.	MÜSEBBALAR.....	998
4.2.8.	MÜSEMMEMLER	1006
4.2.9.	MUAŞŞERLER.....	1034
4.2.10.	NAZİM BİRİMİ ON’DAN FAZLA OLAN MUSAMMATLAR	1068
4.2.11.	ŞARKILAR.....	1099
4.2.12.	TERKİB-BENTLER	1399
5.	SONUÇ.....	1577
	KAYNAKÇA	1588
	ÖZGEÇMİŞ	1606

KISALTMALAR

ABD	: Ana bilim dalı
AE MNZ	: Ali Emiri Manzum
age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
bk.	: Bakınız
bs.	: Baskı
BYEK	: Bölge Yazma Eser Kütüphanesi
C.	: Cilt
�ev.	: Çeviren
DT	: Doktora tezi
Ed.	: Editör
G.	: Genc�ne-i E�'�r
H.	: Hicri
h�l.	: Hazırlayan
��EF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Ktp.	: Kütüphane/Kütüphanesi
M.	: Miladi
M	: Metin
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MESTAP	: Mecmuaların Sistemati� Tasnifi Projesi
Mill.	: Milli
No.	: Numara
s.	: Sayfa

S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınları
YEK	: Yazma Eser Kurumu
YLT	: Yüksek Lisans Tezi
yy.	: Yüzyıl
Yz.	: Yazma

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Mil. Yz A 1641 Numaralı Gencîne-i Eş'âr Mecmuasının Bölüm Başlıkları.....	74
Tablo 2: Nazım Biçimlerine Göre Mecmuanın Yaprak Numaraları.....	74
Tablo 3: Mecmuadaki Hatalı Kısımlar ve Düzeltilmiş Şekli.....	84
Tablo 4: Gencîne-i Eş'âr'daki Manzumelerin Türüne Göre Şiir Başlıkları.....	90
Tablo 5: Biyografik Bilgi İhtiva Eden Başlıklar	107
Tablo 6: Mecmuadaki Aruz Kalıplarının Dökümü	112
Tablo 7: Şair Adı ve Nazım Biçimleri Dökümü	115
Tablo 8: Mecmua-i Eş'âr'da Yer Alan Nazım Biçimlerine Göre Yayını Bulunanlar ve Bulunamayanların Dökümü	124
Tablo 9: Murabbalarda Aruz Kalıplarının Kullanımı	129
Tablo 10: Şarkılarda Kullanılan Aruz Kalıplarının Genel Görünümünü	134
Tablo 11: Şarkıların Aruz ve Hece Veznine Göre Bent Sayıları	135
Tablo 12: Muhammeslerin Yüzyıllara Göre Dağılımı	138
Tablo 13: Tahmislerde Kullanılan Vezinlerin Dağılımı	142
Tablo 14: Müseddeslerde Aruz Kalıplarının Kullanım Oranı.....	149
Tablo 15: Bent Sayılarına Göre Terkid-Bentlerin Dağılımı	163
Tablo 16: Bentlerdeki Mısra Sayılarına Göre Terkid-bentlerin Dağılımı	165
Tablo 17: Terkid-bentlerin Aruz Kalıplarına Göre Dağılımı	166
Tablo 18: Bentlerinin Mısra Sayısı Onu Aşan Musammatların Nazım Birimine Göre Dağılımı	170
Tablo 19: On İkili Musammatların Genel Görünümü	171

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Mecmuadaki Murabbaların Yüzyıllara Göre Dağılımı.....	126
Grafik 2. Mecmuadaki Murabbaların Kafiye Düzeni Dağılımı	127
Grafik 3: Mecmuadaki Murabbaların Bent Sayıları.....	129
Grafik 4: Murabbaların Edebi Eda ve Türlerine Göre Genel Dağılımı	131

Grafik 5: Mecmuadaki Şarkılarda Kullanılan Kafiye Düzeni Dağılımı	132
Grafik 6: Muhammeslerin Bent Sayısına Göre Genel Görünümünü	138
Grafik 7: Muhammeslerde Kullanılan Aruz Kalıpları	138
Grafik 8: Muhammeslerin Tür ve Edalarına Göre Dağılımı	139
Grafik 9: Tahmislerin Bent Sayılarına Göre Dağılımı.....	140
Grafik 10: Tahmislerin Tür ve Edalara Göre Dağılımı	141
Grafik 11: Müseddeslerin Bent Sayılarına göre Dağılımı	147
Grafik 12: Müseddeslerin Temasına Göre Dağılımı	149
Grafik 13: Terci-bentlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı	155
Grafik 14: Terci-bent Nazım Biçiminde Bentlerin Mısra Sayısı Görünümü	157
Grafik 15: Bent Sayılarına Göre Terci-bentlerin Dağılımı	158
Grafik 16: Terci-bentlerde Vezin Kullanımı	158
Grafik 17: Terci-bentlerin Muhteva Açısından Görünümü	161
Grafik 18: Bent Sayıları Bakımından Terkiib-bentler	162

0. GİRİŞ

0.1. Çalışmanın Amacı, Konusu ve Yöntemi

0.1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmamızın amacı, bugüne kadar güçlü bir şekilde ifade edilmemiş ve örnekleri çok az bilinen musammat mecmuası türünün varlığını temsilci örnekler eşliğinde tahkim ettikten sonra musammat mecmuası türünün en önemli temsilcilerinden biri olup Milli Kütüphane’de Yz A 1641 arşiv numarası ve *Gencîne-i Eş’âr* ismiyle kayıtlı musammat mecmuasının çeviri yazımını yaparak bu eseri mecmua geleneği ve musammat nazım biçimleri açısından bir incelemeye tabi tutmaktır.

0.1.2. Çalışmanın Konusu

Musammat mecmuaları ve Mil Yz A 1641 numarada *Gencîne-i Eş’âr* ismiyle kayıtlı musammat mecmuasının çeviri yazımı konulu tezimizde ilk olarak musammat nazım biçimleri ve mecmua kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Devamında bazı yazma eser kütüphanelerinde musammat mecmuaları üzerine yapılan taramalarda musammat mecmuası sayılabilecek mecmualar önceden belirlediğimiz bazı ölçütlere göre tespit edilmiştir. Ayrıca musammat mecmuası özellikleri taşıması bakımından türünün en iyi temsilcisi olabilecek bir mecmua örneği olan *Gencîne-i Eş’âr* adıyla kayıtlı musammat mecmuasının mecmua geleneği ve musammat nazım biçimleri açısından incelemesi ve çeviri yazılı metni oluşturulmuştur.

0.1.3. Çalışmanın Önemi

Edebiyat tarihi araştırma ve incelemelerinin yapılmaya başlandığı XX. yüzyılın başından 1990’lı yıllara kadar, mecmuaların sınırlı sayıda ve çerçevede bilimsel çalışmalara konu olduğu görülmektedir. Yazma eser kütüphanelerindeki sayısı ve hacmi göz önüne alındığında mecmualara dair çalışmaların söz konusu dönemde istenen düzeyde olmadığı söylenebilir.

İlk dönemlerde mecmua üzerine yapılan bilimsel çalışmaları şöyle sıralayabiliriz: 1920’lerde Alî Cânîb Yöntem’in mecmuaların edebiyat araştırmalarına katkısı bağlamında makale çalışması ile 1945-1950 yılları arasında Ali Nihat Tarlan tarafından bazı şiirleri mecmualardan bulup tamamlayarak dîvânlar yayımlama şeklinde olmuştur. 1990 yılına kadar Sadettin Nüzhet Ergun’un yayımlanan derleme

ve makaleleri ve Müjgan Cunbur'un öncülüğünde hazırlanan cönkler ve şiir mecmualarının kataloğu gibi çalışmalar mecmua ile ilgili ilk çalışmalar olarak göze çarpmaktadır.

Son zamanlarda mecmualara dair çalışmaların niteliğinde de yapılan çalışmaların sayısında da artış olduğunu gözlemlemek mümkündür. İlk dönem mecmua çalışmalarında daha çok şiir ve şairleri bulup tanıtmaya yönelik çabalar verilmişken son dönem çalışmalarında mecmuanın türü, şekli, mecmuaların sınıflandırılmaları, mecmualar üzerine yapılacak çalışmaların formatı gibi konular ele alınmıştır. Mecmua çalışmalarında araştırmacıların işini kolaylaştırmak, çalışmalar arasındaki tutarsızlığı ya da mükerrerliği önlemek için mecmua çalışmalarının yer aldığı bir veri havuzu oluşturma önerisi/çabası da bu dönemde ortaya çıkmıştır. Çalışma yöntemlerinin sorunsallaştırılıp çözüm önerilerinin sunulduğu toplantılar da yapılmıştır.

2000'li yıllara gelene kadar 50 civarında mecmua çalışması yapılmışken sonraki dönemlerden bugüne kadar yaklaşık 880 çalışmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Bu durum mecmualara yönelik ilginin arttığını gösterdiği gibi önemini de açıkça ortaya koymaktadır.

Mecmua türü olarak musammat mecmualarına yönelik araştırmaların sayısı az olsa da klasik Türk edebiyatı geleneğinde tamamı ya da önemli bir kısmı musammat nazım biçimindeki şiirlerden oluşan mecmuaların mecmua türleri içerisinde öne çıkan nazire mecmualarından az olmadığını söyleyebiliriz.¹ Bu bağlamda temsilci özelliği yüksek olan bazı yazma eser kütüphanelerinde (Süleymaniye Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Millet Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu ve Manisa İl Halk Kütüphanesi) yaptığımız taramalarda musammat mecmuası olarak değerlendirilebilecek 22 mecmua tespit edilmiştir. Araştırmanın sınırları genişletildiğinde bu sayının artması kuvvetle muhtemeldir.

¹ Fatih Köksal ve Zeynep Süngü'nün hazırladıkları çalışmalara bakıldığında bugüne kadar yayınlanmış ya da tespit edilmiş 21 nazire mecmuasından bahsedildiğini saptadık. Bk. Fatih Köksal, "Edirneli Nazmî Mecma'ün'n-nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)", Hacettepe Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Ankara: 2001, s.73-82. Zeynep Süngü, "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP", *Dîvân Edebiyatı Dergisi*, S.25. (Ekim 2020), s.917-1056.

Çalışmamıza konu ettiğimiz Milli Kütüphane Yz A 1641 numarada kayıtlı *Gencîne-i Eş'âr* isimli musammat mecmuasının, yapısı ve muhtevası düşünüldüğünde bugüne kadar bilinen musammat mecmuası örneklerinin en iyi temsilcisi olduğu söylenebilir. Oldukça hacimli olan bu mecmua üzerindeki numaralandırmaya göre 864 yapraktan oluşuyor gibi görünse de yaprak kopukluklardan dolayı dijital ortamda mecmuanın 740 yapraktan oluştuğu anlaşılmaktadır. Eserin sadece musammatları ihtiva ediyor olması mecmua mürettibinin bir **musammat mecmuası** oluşturmayı hedeflediğini işaret etmektedir. Mecmuada 288 şaire ait 990 musammat şiirin çeviri yazımı yapılmıştır. İsimsiz olanlar, yabancı dilde (Arapça ve Farsça) yazılanlar, semai biçiminde yazılanlar ve mükerrer olanlarla birlikte toplam 1394 şiir mecmuada yer almaktadır. İncelediğimiz musammat mecmuasında bulunup dahenüz herhangi bir yayını bulamadığımız 448 şiir ve henüz literatüre girmemiş 8 şairin bulunması mecmuanın literatüre kazındırdıkları açısından önemini açıkça göstermektedir.

Yaptığımız araştırma ve taramalara göre, *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı bu musammat mecmuası ile ilgili doğrudan ve müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Bazı araştırmacılar, mecmuanın münderecatında yer alan manzumelerden faydalanmak suretiyle kendi çalışmalarında mecmuanın adından bahsetmiş, kimileri de mezkûr mecmuayı tavsif etmek suretiyle bu mecmuaya değinmiştir.

Görebildiğimiz kadarıyla mecmuadan bahsedip içeriği hakkında bilgi veren ilk çalışma, Sadık Yazar'ın "XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecmuası" başlıklı makalesidir. Bahsi geçen makalede öncelikli olarak yazma eser kütüphanelerinin bazılarında tespit edilen musammat mecmuası örnekleri tanıtılarak musammat mecmuası türündeki mecmualara özel bir vurgu yapılmıştır. Aynı makalede *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı mecmuanın şair dökümü yapılmış, mecmuadaki nazım biçimlerinin yerleri (Mecmuada hangi yapraklar arasında hangi bölümün/nazım biçimlerinin bulundukları) tespit edilmiştir.

Mil. Ktp. Yz A 1641 numaralı mecmuada geçen bazı şiirlerin kimi araştırmacılar tarafından başka çalışmalara veriler oluşturmak gayesiyle bir kaynak olarak kullanıldığı da görülmektedir. Yunus Kaplan "Bursalı Dîvân Şairi Hicrî ve Şiirleri" başlıklı makalede mezkûr mecmuada da Hicrî'nin bir tahmis ve bir müseddesinin

olduğunu ifade etmiştir.² Özer Şenödeyici, hazırladığı *Ulu Çınarın Gölgesinde Bir Şair: Meylî ve Şiirleri* adlı kitapta *ân gelmez* kafiye/redifli bir muhammesin Mil Yz A 1641 numaralı mecmuadan alındığını ifade etmiştir.³ *Bursalı Rahmî Dîvânı*’nda Mustafa Erdoğan, *Rahmî’nin Etkiledikleri* kısmında Mil. Yz A 1641 numaralı mecmuada yer alan “Gazel-i Rahmî Tahmis-i Beyânî” başlıklı şiiri aldığını ifade etmiştir.⁴ Yine Erdoğan’ın hazırladığı *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişilği ve Dîvânı* adlı eserde Kabûlî’nin etkiledikleri bahsinde “Gazel-i Kabûlî Tahmîs-i Nev’î-zâde ‘Atâyî” başlıklı tahmisin Mil. Yz A 1641’den alınarak yayımlandığı ifade edilmiştir.⁵

Yukarıdaki literatür taramasından da anlaşıldığı kadarıyla Mil. Ktp. Yz A 1641 numarada *Gencîne-i Eş’âr* adıyla kayıtlı musammat mecmuası, şu ana kadar müstakil bir çalışmaya konu olmamıştır. Bu itibarla çalışmamızın önemli bir boşluğu dolduracağını düşünüyoruz.

0.1.4. Çalışmanın Sınırları

Tezimizde yazma eser kütüphanelerindeki musammat mecmuaların tespiti ve önemli bir temsilcisi olan Mil. Yz A 1641’de *Gencîne-i Eş’âr* adıyla kayıtlı musammat mecmuasının çeviri yazımı ve incelemesi yapılmıştır. Yazma eser kütüphanelerinde yapılan taramalarda tespit edebildiğimiz 22 musammat mecmuası tanıtılmış ve musammat mecmuası olduğuna dair özellikleri belirlenmiştir. Musammat mecmualarını tespit amacıyla Süleymaniye Kütüphanesi’nde 5 bin civarında yazma eser taranmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Millet Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu ve Manisa İl Halk Kütüphanesi ile birlikte yaklaşık 10 bin yazma eserin tarandığını düşündüğümüzde bütün yazma eser kütüphanelerini tarama ve musammat mecmuaları tespit bir tezin sınırlarını aşacaktır. Dolayısıyla sadece önceden belirlediğimiz temsilci gücü yüksek bazı yazma eser kütüphanelerini taramakla sınırlandırdığımız çalışmamızda tespit edilen 22 yazma eserin de bütün

² Yunus Kaplan, “Bursalı Dîvân Şairi Hicrî ve Şiirleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C.17, S.43, Erzurum 2010, s.239.

³ Özer Şenödeyici ve Ahmet Akdağ, *Ulu Çınarın Gölgesinde Bir Şair: Meylî ve Şiirleri*, Ankara: Gece Kitaplığı, 2014, s.57.

⁴ Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2011, s.98.

⁵ Mustafa Erdoğan, “Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişilği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)”, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Ankara 2008, s.156.

ayrıntılarını vermekten ziyade, kısaca bazı özellikler verilip amacımıza uygun olarak mecmualardaki nazım biçimlerinin sayıları ve musammat nazım biçimlerinin oranlarını vurgulamakla çalışmamızı sınırlandırdık.

Öte taraftan oldukça hacimli olan mecmuadaki tüm şiirlerin metinlerini kurarken çevirisi yapılan şiirin yayınlanmış eserlerle karşılaştırması yapılmış; ancak yayınlanmış eserdeki fark vezin ya da anlam uygunluğundan dolayı tercih edilip metne alınmışsa mecmuadaki kelime ya da kelime grubu dip notta verilmiştir. Mecmuadaki kelime ya da kelime grubu tercih edilmiş yani mecmuanın orijinalliği korunarak çevirisi yapılmışsa farklar dip notta gösterilmemiştir. Çalışmamız süre sınırlılığından ve mecmuanın muhtevastaki bazı uzmanlık gerektiren bölümlerden dolayı sınırlamayı zorunlu kılmaktadır. Bu yüzden de mecmuada yer alan semailer ve Arapça ve Farsça şiirler çalışmamızın dışında kalmıştır.

0.1.5. Çalışmanın Yöntemi

Tez hazırlama sürecinde öncelikle hazırlamayı düşündüğümüz konuyla ilgili çalışmanın olup olmadığına bakıldı. Literatür taraması yapılarak benzeri çalışmaların kapsam ve sınırlılıkları dikkate alındı. Çalışmamızın son bölümünü oluşturan Mil. Yz A 1641'deki *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı musammat mecmuasının dökümü yapılarak mecmuada yer alan şair ve şiirlerin yayımının olup olmadığı tespit edildi ve gerekli dökümanlar temin edilmeye çalışıldı.

İkinci aşamada belirlenen yazma eser kütüphanelerinde yer alan mecmualar arasında bent birimli şiirleri bir araya toplamak gayesi ile oluşturulduğunu düşündüğümüz musammat mecmuası niteliğindeki yazmalar tespit edilip kopyaları temin edildi. Tespit edilen eserlerin ayrıntılı incelemeleri sonucunda tamamı ya da kahir ekseriyeti musammat nazım biçimlerinden oluşan mecmualar musammat mecmuası kabul edilerek bu eserlerin tavsifi yapıldı.

Teze başlamadan önce konuya dair literatür taraması yapılarak birinci bölümde ele alınacak mecmua ve musammat nazım biçimlerine dair okumalar yapıldı. Birinci bölümde tavsifi yapılan musammat mecmuaları için yazma eser kütüphanelerinde tarama ve araştırmalar yapıldı. Bu amaçla bazı kataloglar ve bilimsel çalışmalar da tarandı.

Çalışmamıza konu ettiğimiz metin, tek nüshası üzerinden klasik Türk edebiyatı sahasındaki çalışmalarda cari olan tenkitli metin neşri esaslarına uygun olarak inşa edildi. Bunun için yer yer “metin tamiri” nazariyesinden istifade edildi. İçerik analizi yöntemi ile metni inşa edilen mecmua incelendi.

1. BÖLÜM I

1.1. MUSAMMATLAR

Bentlerle kurulan nazım biçimlerinin genel adı olarak da bilinen musammat terimi aynı zamanda iç kafiye barındıran şiirler için de kullanılır. “Sözlükte “inci dizilen iplik, gerdanlık” anlamındaki *sımt* kökünden türeyen musammat, “inci dizisi”⁶ anlamına gelmektedir.

En küçük nazım birimi olan tek satır için mısra, iki mısradan oluşana beyit, üç ve daha fazla mısra barındıran nazım birimlerine ise bent denir. Bir nazım birimine bent denilebilmesi için en az üç mısra barındırmalıdır. Bu güne kadar elde edilebilenlere göre bent nazım birimini esas alarak isimlendirilen nazım biçimlerine göre (müselles, murabba, müsemmen, muaşşer gibi) her nazım biriminde en çok 22 mısra barındıranlar⁷, ilk bendi kıta tipi kafiyeli olanlarda (terci-bent ve terkiib-bentlerde) ise 100 mısrayı aşan bentlerden oluşan şiirler vardır.⁸

Musammat nazım biçimlerinin daha kolay anlaşılması için öncelikle bilinmesi gereken terimler şunlardır:⁹

Nazım Birimi: Şiirde kafiye şemasına göre tekrar eden kısımlarına, şiirin her bir bölümüne denir.

Tek Kafiye: Nazım birimleri arasında kafiye ortaklığının bulunmasına denir. Bent birimli nazım biçimlerinde bentlerin son mısra(lar)ında kafiye ortaklığı bulunmasına, beyit birimli nazım biçimlerinde ise beyitlerin son mısraları arasında kafiye ortaklığına denir. (Beyit birimli olanlara örnek: aa,ba,ca...; bent birimli olanlara örnek: aaa,bbba...; aaa**BB**, cccc**BB**, ...)

Çok Kafiye: Nazım birimleri arasında kafiye ortaklığının bulunmamasına denir. (Beyit birimli olanlara örnek: aa,bb,cc...- Bent birimli olanlara örnek: aaaabb,ccccdd...)

⁶ İskender Pala ve Filiz Kılıç, “Musammat”, *TDV İslām Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2006, C.31, s.233.

⁷ Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik, *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi*, 1. Baskı, Ankara: H Yayınları, 2010, s.148.

⁸ Kurnaz ve Çeltik, s.317-18.

⁹ Bu terimler ve genel olarak musammat nazım biçimleri Kurnaz ve Çeltik’in birlikte hazırladığı *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi* adlı eserleri referans alınarak yazılmıştır.

Müzdeviç: Nazım birimlerinin ortak kafiyeli mısra(lar)ına müzdeviç denir.

Mütekerrir: Nazım birimlerinin ortak kafiyeli mısra(lar)ının aynen tekrar etmesine mütekerrir denir.

Matla/musarra/mukaffa: Şiirin bir nazım birimi içerisinde bütün mısraların kafiyeli olmasına denir. (Beyit birimli olanlara örnek: aa; Bent birimli olanlara örnek: aaaa; aaaaaaaaaA...)

Müfret: Bir nazım biriminde son mısranın ilk mısra ile kafiyeli olmamasına denir. (Beyit birimli olanlara örnek: ab; Bent birimli olanlara örnek: aaaaaaab, aaaab, aaaaabb, aaaaaaaBB...)

Nazım biçimlerinin iki önemli kritere göre belirlendiğini, bu kriterlerden birinin kafiye düzeni, diğerinin nazım birimi olduğunu Saraç¹⁰, Dilçin¹¹, İpekten¹², Kurnaz ve Çeltik¹³ eserlerinde belirtmişlerdir. Bu durumda kafiye düzeni¹⁴ değişince nazım biçimi de değişmiş olacaktır. Kurnaz ve Çeltik'e göre temel iki kafiye düzeni gazel ve kıta tipi kafiyelerdir.

Gazel Tipi Kafiye: İlk nazım biriminin kendi içerisinde kafiyeli olmasına denilir. Matla tipi kafiye olan bu düzende ilk nazım biriminin bütün mısraları ya da en azından son mısra ile ilk mısraları kendi arasında kafiyeli olmalıdır. Beyit birimli olanlarda her iki mısranın bent birimli olanlarda son mısra(lar) ile diğerlerinin kafiye ortaklığı barındırmasına denir.

Kıta Tipi Kafiye: İlk nazım biriminin son mısra(lar)ı ile diğer mısra(lar)ının kendi arasında kafiyeli olmaması yani kafiye açısından birbirinden bağımsız olmalarıdır. Her bir nazım biriminde ikiden fazla mısra varsa yani bent birimli ise son mısranın diğer mısralarla kafiyeli olmamasına da kıta tipi diyebiliriz. Bu durumda kıta tipi kafiyede ilk bentte son mısra haricinde kendi arasında kafiyeli olan mısralar

¹⁰ M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3. Baskı, İstanbul: Gökkuş, 2010, s.10.

¹¹ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 4. Baskı, Ankara: 1997, TDK Yayınları, s.95.

¹² Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: 1994, Dergah Yayınları, s.3.

¹³ Kurnaz ve Çeltik, s.264.

¹⁴ Kafiye düzeni beyit veya bentlerin sonunda yer alan mısraya göre belirlenir. Bendin son mısranın önceki mısralarla ve diğer bentlerin son mısralarıyla kafiyeli olup olmamasına bağlı olarak kafiye düzeni belirlenir. (Temel uyak konusunda daha ayrıntılı bilgi için Dilçin, s.95'e bakılabilir.)

bulunabilir. Kıta tipi denilebilmesi için son mısraın ilk mısrayla kafiyeli olmaması yeterlidir.

Klasik Türk edebiyatının bütün nazım biçimlerinde olduğu gibi musammat nazım biçimlerinde de nazım biriminin aynı kafiye düzeninde en az bir defa tekrar etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla nazım biçimlerinin her bir nazım birimi aynı kafiye şemasına sahip, en az iki beyit/bent olması gerekir.

Nazım biçimleri, her bir nazım biriminin bulundurduğu mısra sayısına göre beyitlerle kurulanlar ve bentlerle kurulanlar diye iki ana bölüme ayrılır. Musammat nazım biçimleri bentlerle kurulan nazım biçimi bölümünde olduğu için burada beyitlerle kurulan nazım biçimlerine değinilmeyecektir.

Musammat nazım biçimleri, nazım birimlerinin barındırdığı mısra sayısına ve vasıta mısra(lar)ının kafiye durumuna göre adlandırılarak iki ana bölüme ayrılır. Nazım birimindeki mısra sayısına göre adlandırmalar, Arapça sayıların tef'îl babı ism-i mef'ul veznindeki kalıbıyla yapılmıştır. Yani ilk bentleri mukaffa olup her bir bendi üç mısradan oluşan nazım biçiminin adı, Arapça üç olan selase'den türetilerek müselles olmuştur. Murabba, muhammes, müseddes şeklinde ona (muaşşere) kadar devam eden nazım biçimleri adlandırması aynı şekilde yapılmıştır.

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde ilk bendi mukaffa olup her bendi ondan fazla mısra barındıranlarla ilgili adlandırmalarda bazı karışıklıklar olmuştur. Cengiz, genellikle muaşşerden sonra terkeb-bent ve terci-bentlere geçildiğinin adet olduğundan; ancak bentlerdeki mısra sayısı 11, 15, 17 gibi tek rakamlı olan şiirlerimizin varlığından bahsetmiştir.¹⁵ Kurnaz ve Çeltik'e göre de ilk bendi kendi içerisinde kafiyeli/mukaffa olan şiirlere terkeb-bent ve terci-bent denilemeyeceğini, nazım birimi 10'dan fazla olan, ilk bendi mukaffa olan ve diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli, aynı vezinde ve en az iki bentten oluşan nazım şekline 11'li (12'li, 13'lü, 14'lü... ,20'li) gibi nazım birimindeki mısra sayısına göre ad verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.¹⁶

¹⁵ Halil Erdoğan Cengiz, "Dîvân Şiirinde Musammatlar", *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı (Divan Şiiri)*, C.II. S.52, 415-417, (Temmuz-Eylül 1986), s.395.

¹⁶ Kurnaz ve Çeltik, s.148.

Vasıta mısra(lar)ının kafiye durumuna göre: İlk bendin vasıtası, bendin diğer mısraları ile kafyesiz yani müfret/kıta tipi kafiye olup diğer bentlerin vasıtaları ile ortak kafiyesi olan nazım biçimlerine terci-bent; şekil olarak terci-bentle aynı olup vasıtalarında kafiye ortaklığı bulunmayan nazım biçimlerine de terkeb-bent denilmektedir. Edebi geleneğe ilk bendi kıta tipi kafiyeleniyor olmasına rağmen nazım birimi ondan az mısra barındıran nazım biçimlerinin adlandırması genellikle nazım birimine göre yapılmıştır. Yani ilk bent kıta tipi kafiyelenmesine rağmen nazım birimi beşli, altılı ya da sekizli olan nazım biçimlerine muhammes, müseddes ya da müsemmen gibi isimler verilmiştir.

Müselles, murabba, muhammes gibi musammat nazım biçimlerinden her birinin, tazmin ya da tanzir yoluyla oluşturulanları da vardır. Yani her bendi üç mısra olan bir şiir başka nazım biçimine ekleme yoluyla oluşturulmuşsa bu nazım biçimine edebi geleneğimizde üçleme anlamında Arapçada tef'ıl babında teslîs, dört mısra ise terbi, beş mısra ise tahmis diye devam ederek adlandırma yapılmıştır. Bütün nazım biçimlerinde olduğu gibi bu şiirin nazım biçimini belirlemede de şiirin nazım birimi ve kafiye şemasına bakılarak son şeklinin ne olduğuna karar verilmelidir. Nitekim ekleme yoluyla oluşturulmuş şiirlerin nazım birimi üç, dört, beş, altı vb. olsa da terci-bent ya da terkeb-bent nazım biçimi olma ihtimali de vardır.¹⁷

Kısaca özetleyecek olursak, şiir tek kafiyeli ve ilk bendinin vasıta mısra(lar)ı mukaffa ise nazım birimine bakılarak müselles/teslîs, murabba/terbi, muhammes/tahmis ..., ilk bendi müfret/kıta tipi kafiyeli ise terci-bent; çok kafiyeli ise terkeb-bent denilmelidir. Eğer tek kafiyeli ancak ilk bent mukaffa değilse bu nazım biçimine de terci-bent denilmelidir.

Musammat nazım biçimlerini ilk bendi musarra olan musammatlar ve ilk bendi müfret olan musammatlar şeklinde iki ana kategoriye ayırabiliriz. Çok kafiyeli olan bent birimli nazım biçimi (musammat nazım biçimi) sadece terkeb-benttir, tek kafiyeli olan bent birimli nazım biçimlerinden nazım birimi sayısına göre isimlendirilen musammatlar ise her bendi üç mısradan oluşanlardan başlayıp 10 mısradan oluşana (muaşşer) kadar isimlendirilmiş olanlar ve isimlendirilmeyip her

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz ve Çeltik, s.168.

bendinde 10'dan fazla mısra barındıran nazım biçimleri de vardır. Tek kafiye olan ve ilk bendi mukaffa olmayan tek nazım biçimi de terci-benttir.

1.1.1. İlk Bendi Musarra Olan Tek Kafiye Musammatlar

1.1.1.1. Müselles

Musammat nazım biçimleri, her bir nazım biriminde bulundurduğu mısra sayısına ve kafiye şemasına bağlı olarak kendi içerisinde çeşitlere ayrılır. Buna göre her bendinde en az üç mısra barındıran nazım biçimlerine müselles denilmektedir.

Edebî bir terim olarak müselles kelimesi, üç mısralık nazım biriminden oluşan musammat nazım biçiminin adı olarak kullanılmıştır. Cengiz, müselles terimini “Her bendi üçer mısradan oluşan nazım şeklidir. Birinci bendinde her üç mısra birbiriyle kafiyeleşir. Diğer bentlerin her birinde ilk iki mısra kendi aralarında, üçüncü mısra ise birinci bendin son mısra ile kafiyeleşir.”¹⁸ şeklinde tanımlamıştır. Musammat nazım biçimlerinde son mısra(lar)ın kafiyeleşmesi müzdeviç, mısra(lar)ın aynen tekrar edilmesine de mütekerrir denir. Bu durumda müzdeviç müselleslerin kafiye düzeni aaa, bba, cca...; aaa, baa, caa...; şeklinde, mütekerrir müselleslerde ise kafiye düzeni aaA, bbA, ccA... ya da aAA, bAA, cAA... şeklinde olur.

Müselles nazım biçimlerini ele aldığı *Bir Nazım Biçimi Olarak Müselles ve Selanikli Osman Zevkî Efendi'nin Müselles'i* başlıklı makalesinde Güleç, bugüne kadar tespit edilebilmiş olan müsellesleri ve bazılarında kullanılan başlıkları tahlil ederek hem ortak şekil özelliklerini hem de bu başlıklardan yola çıkarak şiirin edebi gelenekte kullanılıp kullanılmadığını tespit etmeye çalışmıştır. Güleç, Musa Kazım Paşa (ö. 1889) Dîvân'ında müsellesât başlığı altında müselleslerin verilmiş olmasına dikkat çekmiş ve tespit edilen müselleslerden yola çıkarak:

1. Elimizdeki örneklere bakarak müselleslerin Dîvân edebiyatı nazım biçimi olduğunu söylemenin şimdilik güç görüldüğünü,
2. Müselleslerin hem aruz hem hece vezni ile yazıldıklarını,
3. Örneklere bakıldığında kahir ekseriyetinin konusunun din ve tasavvuf ile ilgili olduğu ve şairleri arasında Bektaşîlerin dikkat çekecek yoğunlukta olduğunu,

¹⁸ Cengiz, s.293.

4. Nakaratlı örnekleri olmakla birlikte redifli olanların sayısının daha fazla olduğunu,
5. Müselleslerinin kafiyeleşmesi aaA bbA ccA, aaA xaA xaA şeklinde olmakla diğerlerinden ayrılmaktadır. Daha önce yazılmış bir gazele nakarat mısra ilave edilmiş olma ihtimalini akla getirmekle birlikte müselleslerin ortak bir kafiyeleşme biçimi olduğunu söylemenin en azından şimdilik mümkün görünmediğini,

6. Kimi dîvânlarda müselles başlığı yer alırken büyük bir kısmında başlık olarak yer almadığı,

7. Klasik edebiyatımızda örneklerinin görülmemesi, 19. yüzyılda ortaya çıkması ve hece vezni ile yazılmış örneğinin daha fazla bulunması gibi nedenlerden dolayı mütekerrire ve müzdevîç nitelendirmesinin doğru olmadığı nakaratlı veya redifli denilmesinin doğru olacağı çıkarımlarında bulunmuştur.¹⁹

Güleç, eldeki örneklerle bakarak bir nazım biçimi olarak müsellesin tarifini şöyle yapmaktadır.

Türk Tasavvuf Edebiyatı nazım biçimlerinden olup ilk bendi ile diğer bentlerinin son mısraları veya son iki mısraı kafiye, kafiyeleşmesi redif veya nakaratlı üç dizelik bentlerden oluşan, daha çok tasavvufî, özellikle ehl-i beyt sevgisini işleyen konularda aruz ve hece vezniyle yazılan şiirlerdir.²⁰

Edebî gelenekte tam ve güçlü bir şekilde varlığı gösterilememiş olsa bile bu nazım biçiminin kullanıldığını ve bugüne kadar 20 civarında örneğinin tespit edildiğini görmekteyiz. Ayrıca var olan örneklerinden yola çıkılarak yapılan değerlendirmelerde ortaya çıkan görüş farklılıklarını düşündüğümüzde Güleç'in de dediği gibi, daha fazla örnek ortaya çıktıkça bu kanaatlerin de ihtimalden kesin bir hükme doğru evrileceğini düşünmekteyiz.

Teslis: Teorik olarak başka bir şiirin her bir nazım birimi üzerine ya da mısraları arasına ekleme yapıp bendin mısra sayısını üçe tamamlayarak oluşturulan nazım biçimine teslis denilse de edebiyatımızda örneğine rastlanmamıştır. Bir şiirin teslis olabilmesi için en az iki bentten oluşması, ilk bendin vasıta mısra(lar)ının diğer mısralardan en az biriyle kafiye ortaklığının bulunması ve de tek kafiye (bentler

¹⁹ İsmail Güleç, "Bir Nazım Biçimi Olarak Müselles ve Selanikli Osman Zevkî Efendi'nin Müselles'i", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 3, No.2, (Ağustos 2020), s.377.

²⁰ Güleç, s.378.

arası ortak kafiye) olması gerekir. Bu üç şart, terc'i-bent ve terki-bentler hariç diğer bütün musammatlar için asgari şarttır.

1.1.1.2. Murabba

Murabba kelimesinin asıl anlamını *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye* isimli kitabında Yekta Saraç dörtlü, dört köşeli demek olduğunu, bir edebiyat terimi olarak da aynı vezinde dört mısralık bentlerden oluşan nazım biçimi olduğunu ifade etmiştir.²¹

Kurnaz ve Çeltik, murabba nazım biçimini tanımlarken nazım birimindeki mısra sayısının yanında tek kafiyeli olması ve en az bir defa tekrar etmesini de dikkate alarak, murabbanın ilk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli, dörder mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiyeli nazım şekli olduğunu ve başka bir şeklin murabbaya dönüştürülmesine terbi denildiğini²² dile getirmişlerdir.

Murabbalar genellikle aaaA, bbbA, cccA... ya da aaaa, bbba, ccca şeklinde kafiyelenirler; ancak bunların dışında abab, cccb, dddb; aBaB, cccB, dddB; abab, ccab, ddab... şeklinde kafiyeli olan murabbalar da vardır.²³

Murabba divân şiirinde yaygın kullanılan nazım biçimlerindendir. Murabbaların genellikle sade bir dille yazılması ve nazım biriminin dörtlük olması murabbayı koşmaya yaklaştırmış dolayısıyla yaygın kullanılan bir nazım biçimi olmuştur. Cengiz bu durumu şöyle ifade etmiştir: Türkler'in son derece alışkın olduğu, sevdiği bir nazım şeklini andırmasının da büyük etkisi bulunduğu düşünülebilir.²⁴ Cengiz, murabbalarda Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün, Mefâ'ilün Mefâ'ilün Faülün ya da Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün kalıplarının çok tercih edilmesini de hecenin 11'li veznine benzemesine bağlamış ve bazı farklar dışında koşmaya iyice yaklaştığını ifade etmiştir.²⁵ Kurnaz ve Çeltik de hazırladıkları *Divân Şiiri Şekil Bilgisi* adlı

²¹ Saraç, s.111.

²² Kurnaz ve Çeltik, s.158.

²³ Ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz ve Çeltik, s.161.

²⁴ Cengiz, s.295.

²⁵ Cengiz, s.296.

eserlerinde *Murabbanın Halk Şiiriyle İlgisi* başlığı altında benzer bir kanaati dile getirmişlerdir.²⁶

Kurnaz ve Çeltik, edebî geleneğimizde murabba sözcüğünün musiki terimi olarak da kullanıldığını, Enderunlu Vâsıf'ın bir mütekerrir murabbasının üç defa bestelenmesine ve bu bestelerin başlıklarında murabba-gazel ifadesinin bulunmasına bağlı olarak “murabba” teriminin bazen ‘murabba-gazel’ şeklinde, bir beste formunun adı olarak da kullanıldığını ifade etmişlerdir.²⁷

Terbi: Kelime anlamı bir nesneyi dört köşeli eylemek, dört bölük etmek, dört bucaklı etmek, dörtlemek demektir. Cengiz; tahmis, tesdis, tesbi gibi terbinin de amacının bir başkasının eserini tamamlamak, onunla bütünleşmek²⁸ olduğunu ifade etmiştir.

Kurnaz ve Çeltik de terbi terimini, beyitle yazılmış bir şiirin beyitlerine mısralar ekleyerek beyitleri bende, nazım şeklini de murabbaya dönüştürmenin mümkün olduğunu ifade etmişlerdir. Bu da “terbi” ve “taştir” veya “terbi-i mutarref” adıyla iki şekilde yapılır.²⁹ Terbiler iki şekilde yapılabilir. İlki; ekleme yapılan nazım biçiminin öncesine/baş kısmına ekleme yapılması ki buna terbi denilir. İkinci şekli ise ekleme yapılan nazım biçimini oluşturan mısraların arasına ekleme yapılarak oluşturulan nazım biçimine de taştir ya da terbi-i mutarref denilir.

Genel olarak ekleme yapılacak mısraların ya üstüne ya da arasına yapılan eklemeler bazen ekleme yapılacak şiirin altına da gelebilir. Genel olarak tazmin ya da tanzir diye adlandırılan bu tip nazım biçimleri başka bir şairin şiirinin matla'ını, herhangi bir beyit, mısra ya da şiirinin tamamını kullanarak da oluşturulabilir. Ekleme yapılan şiirin bütün birimleri kullanılmış yani ekleme yapılan şiirin tamamı kullanılarak oluşturulmuş nazım biçimlerine tazmin yoluyla oluşturulmuş nazım biçimi, bir mısra, beyit ya da bendinin mütekerrir olarak yer aldığı nazım biçimlerine tanzir yoluyla oluşturulmuş nazım biçimi denilmektedir.

Bu durumda ekleme yapıldıktan sonra nazım birimi dört mısraya tamamlanan ve ilk bendin vasıta mısra ile diğer mısraları ve diğer bentlerin vasıtalarıyla kafiye ortaklığı

²⁶ Kurnaz ve Çeltik, s.176.

²⁷ Kurnaz ve Çeltik, s.160.

²⁸ Cengiz, s.335.

²⁹ Kurnaz ve Çeltik, s.167.

bulunursa terbi olur. Terbiler de diğer musammatlar gibi terci-bent ve terki-bentlerle karıştırılabilir.

Şarkı: Dîvân edebiyatı geleneğinde musammat nazım biçimlerinden bazılarının müzikle ilişkilendirilerek yeniden oluşturulmasına şarkı denilmektedir. 17. Yüzyıl öncesinde musiki terimi olarak kullanılmış olsa bile bir nazım biçimi olarak kullanılmadığını Öztuna, “şarkı” kelimesini, o şiirin bir musiki formunda bestelenerek şöhret kazandığı manasında anladığını XVI. yüzyılın sonlarında yazılmış bir mecmuada geçen “Şarkı Dügâh” ifadesini örnek vererek ifade eder.³⁰

Cengiz’in tespitlerine göre şarkılarda en çok aaaA, bbbA şeklinde son mısraı müttekerrir düz kafiye şeması kullanılmaktadır.³¹

Cengiz, şarkının bir nazım şekli değil bir edebî tür olduğunu vurgulamaktadır.³² Şarkıların nazım biçimi kabul edilmemesi ortak kanaati yanında Kurnaz ve Çeltik’in birlikte hazırladığı *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi* adlı eserde, tür olarak da kabul etmenin doğru olmayacağını, türü işlenen konunun belirlediğini dile getirerek Cengiz’e katılmadıklarını ifade etmişlerdir.³³

Öztuna, şarkılar üzerine ayrıntılı olarak yaptığı incelemelerinin sonucunda şarkıların hece vezni ile yazılamayacağını, yazılırsa türkü olacağını, aruzun basit hemen anlaşılabilir bir ahenge sahip kalıpları ile yazıldığını söylemiştir.³⁴ Şarkının bir nazım biçimi veya türü olmadığı ancak herhangi bir nazım biçimi veya türünde yazılmış bir şiirin bestelenerek musiki formuna (Şarkı da musikide bir formun adıdır) dönüştürülmesi şeklinde tanımlanabilir. Kafiye düzeni ve nazım birimi itibarı ile herhangi bir standardı belirlenemeyen bu formun bilinen ilk örneğinin Nâ’îlî’de görüldüğü; ancak Nâ’îlî’den önceki dönemlerde de terim olarak kullanıldığı (‘Ubeydi kullanmış) Kurnaz ve Çeltik tarafından ifade edilmiştir.³⁵ Ayrıca şarkının en çok kullanıldığı nazım biçimi (murabba) ve en karakteristik özellikleri olarak varsayılan

³⁰ Yılmaz Öztuna, “Şarkı”, *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, C.II, s.335.

³¹ Cengiz, s.320.

³² Cengiz, s.334.

³³ Kurnaz ve Çeltik, s.192.

³⁴ Öztuna, s.333.

³⁵ Daha ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz-Çeltik, s.164.

kafiye düzeni (abab) daha önceki dönemlerde de klasik Türk edebiyatında kullanıldığını da ifade etmişlerdir.³⁶

1.1.1.3. Muhammes

Kelime anlamı olarak “beşli beş köşeli olan”³⁷ anlamındadır. Cengiz, hams, hums kökünden geldiğini ve beş, beşte bir anlamına geldiğini ifade eder. Her bendi beşer mısradan oluşan nazım şekli olduğunu ve diğer musammatlarda olduğu gibi (terkib-bentler hariç) mütekerrir ve müzdeviç olmak üzere iki tipinin olduğunu vurgular.³⁸

Türk Edebiyatında Muhammes adlı kitabında Mustafa Erdoğan, nazım şekillerini ele alan kaynaklarda³⁹ edebî terim olarak muhammeslerin bentlerden oluşan nazım şekli olarak değerlendirildiğini ve yine kaynaklara dayanarak beş mısradan oluşan bentlerden oluştuğunu, bentlerin bütün mısralarının aynı vezinde yazıldığını bildirmiştir. Erdoğan, Muhammesin klasik Türk musikisinin büyük usullerinden biri olarak kullanıldığını da ifade etmiştir.⁴⁰

Kurnaz ve Çeltik, ilk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli aynı vezinde beşer mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiyeli nazım şekli olduğunu ve başka bir nazım şeklinin muhammese dönüştürülmesine tahmis denildiğini ifade etmişlerdir.⁴¹

Edebiyatımızda aaaab, ccccb, ddddb... biçiminde kafiyelenen ve Mef’ûlü Mefâ’ilün Fe’ûlün vezninde yazılmış beş mısralık bentlerden oluşan nazım şekillerine **tardiyе** denilmiştir. Kaynaklar tardiyeyi muhammesin bir türü olarak kabul etmiş olsalar bile⁴² Kurnaz ve Çeltik’in de ifade ettikleri gibi bu nazım şeklinin vasıta mısraı, ilk bendin diğer mısraları ile kafiyeli olmadığı için yani kıta tipi kafiyelendiği için muhammes değil terci-bent denilmelidir.

³⁶ Daha ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz-Çeltik, s.164.

³⁷ Saraç, s.123.

³⁸ Cengiz, s.340.

³⁹ Bahsi geçen kaynaklar: Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*; Halil Erdoğan Cengiz, *Dîvân Şiirinde Musammatlar*; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*; Tahirü’l-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*.

⁴⁰ Mustafa Erdoğan, *Türk Edebiyatında Muhammes*, 1. Baskı, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002, s.10.

⁴¹ Kurnaz ve Çeltik, s.195.

⁴² Ayrıntılı bilgi için bk. Cengiz, s.345.; Dilçin, s.219.; Erdoğan, s.22.; İpekten, s.86.; Saraç, s.124.

Erdoğan, 192 şairin 790 muhammesini inceleyerek muhammeslerdeki kafiye şemasının kullanılma oranlarını şu şekilde tespit etmiştir: 20 farklı kafiye şemasının kullanıldığını muhammeslerde en çok kullanılan kafiye şeması; ilk bendi kendi içinde kafiyeli, diğer bentlerin son mısraları ilk bentle kafiyeli müzdeviç muhammes şemasıdır. Yani aaaaa, bbbba, cccca... şeması muhammeslerde % 35,4 oranında kullanılmaktadır. İkinci olarak % 30,8 oranında vasıta beyti mütekerrir olan şema kullanılmaktadır. aaaAA, bbbAA, cccAA... Üçüncü olarak da vasıta mısraı mütekerrir olan aaaaA, bbbbA, ccccA... şeklindeki şema % 22,7 oranında kullanılmıştır.⁴³

Muhammeslerde bent sayısının alt sınırı diğer bütün nazım şekillerinde olduğu gibi ikidir ve üst sınır yoktur. Muhammeslerde de diğer musammat nazım biçimlerinin genelinde olduğu gibi 5 bentliler daha çoktur. Erdoğan *Türk Edebiyatında Muhammesler* kitabında, muhammeslerin bent sayıları ile ilgili incelemesinde şu sonuca varmıştır: 790 muhammes içinde 5 bentli muhammesler % 61,5; 4 bentli olanlar % 8,8; 6 bentli olanlar 5,8 oranındadır.⁴⁴ Edebiyatımızda 200 bendin üzerinde muhammeslerin bulunduğunu ve bazı muhammeslerin müstakil birer eser olarak meydana getirildiklerini tespit etmiştir.⁴⁵

Muhammesler, vasıta beyti ya da mısraı ilk bentteki diğer mısraların en azından biri ile kafiye ortaklığına sahip, tek kafiyeli ve en az iki bentten oluşmuş nazım birimi beş mısra olan nazım şekli olduğunu söyleyebiliriz.

Tahmis: Sözlükte beşleme, beşliye dönüştürme, mısra sayısını beşe çıkarma anlamındadır.⁴⁶ Bir edebi terim olarak Cengiz tahmisi şöyle tanımlamıştır. “Bir gazeli her beytine, matla’da her iki mısra ile, diğerlerinde birinci mısralar ile kafiyeli üçer mısra eklemek suretiyle bir muhammes yani her bendi beşer mısradan oluşturulan bir nazım şekli haline getirmektir.”⁴⁷

⁴³ Erdoğan, s.42.

⁴⁴ Erdoğan, s.77.

⁴⁵ Erdoğan, s.77.

⁴⁶ Kurnaz ve Çeltik, s.200.

⁴⁷ Cengiz, s.348.

Dîvân edebiyatında en çok kullanılan musammat nazım biçimlerindenidir. Bazı mecmualar tahmislerden oluştuğu gibi bazılarında da tahmisat bölümünün bulunması nazım biçimine olan ilginin önemli işareti olarak düşünülebilir.

Tahmisler iki şekilde oluşturulabilir. İlk olarak herhangi bir şiirin üzerine mısra eklenerek şiirin her bendini beş mısraya tamamlamak şeklinde olabilir ki buna tahmis denilmektedir. İkinci olarak da şiirin mısraları arasına mısralar eklenerek de şiirin her bendi beş mısraya çıkarılabilir. Bu şekilde oluşturulmuş şiirlere **taştir** ya da **tahmis-i mutarraf** denilmektedir. Ekleme yoluyla oluşturulmuş şiirler için Kurnaz ve Çeltik, “İster tahmis ister taştir yöntemi kullanılsın, ortaya çıkan manzume muhammestir.”⁴⁸ görüşündedir.

Tahmisler genellikle gazellerle yapılıyor olsa da kasidelerle de tahmis yapılabilir. Teorik olarak bir mısra üzerine dört mısra eklenerek oluşturulabildiği gibi, müselleş ya da murabba nazım biçimlerinin beşe tamamlanması ile de tahmis yapılabilir. Dolayısıyla ekleme yapılmak suretiyle her bendi beş mısraya çıkarılmış ve nazım birimi esas alınarak isimlendirilmiş musammat nazım biçimlerinin asgari şartlarına haiz her şiir tahmis edilmiştir.

Tahmisler genellikle bir başkasının şiirine ekleme yapmak suretiyle oluşturulsa da “Şair isterse kendi eserini de tahmis edebilir.”⁴⁹ Şair kendi şiirini tahmis ettiğinde başlık genellikle şairin adı ile gazel kelimesi terkip oluşturacak şekilde, tahmis kelimesi de hod (kendi) kelimesi ile terkipli olacak şekilde *Tahmîs-i Gazel-i Hod*⁵⁰ gibi yazılır.

Tahmislerde bent sayısı, tahmis edilen şiirin nazım birimi sayısına göre değişir. Daha çok gazeller tahmis edilmiş olsa da kasidelerden ya da başka nazım biçimlerinden de tahmis yapılabildiği için kasideden oluşturulmuş bir tahmisin bent sayısı gazelden oluşturulmuş bir tahmise göre genellikle daha uzun olur.

Nazım birimi beş mısra olan bazı şiirler tazmin yoluyla da oluşturulabilir. Tazmin etme yöntemi genellikle bir şiirin bir beytini mütekerrir vasıta olarak kullanmaya dayalı olduğu için bu yolla oluşturulmuş şiirler mütekerrir muhammes/tahmis olmak

⁴⁸ Kurnaz ve Çeltik, s.200.

⁴⁹ Cengiz, s.350.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz ve Çeltik, s.201.

durumundadırlar. Tazmin ya da her bir nazım biçimini tamamlama yoluyla oluşturulmuş bütün musammatlarda (teslîs, terbi, tahmis, tesdis vb.) olduğu gibi ilavelerin vezin, anlam ve yapı bakımından uyum sağlaması gerektiği Kurnaz ve Çeltik'in kitabında şu şekilde dile getirilmektedir. "Tahmis edilen şiirle ilave edilen kısımların anlam, ses, üslup vb. bakımlardan mümkün olduğu kadar kaynaşmasına çalışılır."⁵¹

Tahmisler; tek kafiye olmaları, ilk bendinin vasıta ile kafiye olmaları, en az bir kere tekrarlanması gibi yönlerden muhammeslerdeki şekil özellikleriyle benzerdirler; ancak bir başka şiirin beş mısraya tamamlanarak oluşturulması yönüyle farklıdır.

1.1.1.4. Müseddes

Kelime anlamı olarak "altılı, altı köşeli"⁵² demek olan müseddesin edebi terim olarak anlamı ise "İlk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiye, aynı vezinde altışar mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiye nazım şeklidir."⁵³

Musammat nazım biçimleri genelde müzdeviç ve mütekerrir olmak üzere iki ana kafiye düzeninde bulunabilirler. Mütekerrir müseddeslerin kafiye şeması genellikle şu şekildedir: aaaaaA, bbbbaA... ya da aaaaAA, bbbbaA... şeklindedir. Müzdeviç müseddeslerin kafiye şeması ise genellikle aaaaaa, bbbbaa... ya da aaaaaa, bbbbaa... şeklindedir. Müseddes nazım biçimlerinde bu örneklerden farklı kafiye düzeni örnekleri de görülebilir. Nitekim Kurnaz ve Çeltik vasıta beyti ilk bendinin herhangi bir mısra ile (genellikle ilk mısra ile) kafiye ancak bazı mısralarının serbest olduğu müseddeslerin de olabileceğini dolayısıyla ilk bendin kafiye düzeninin "aaaxaa" ya da "aaaaxa" şeklinde olabileceğini ifade etmişlerdir. Kurnaz ve Çeltik, müstezat müseddes örneklerinden de bahsetmişler ve müstezat müseddes İzzet Molla'nın şiirini örnek olarak göstermişlerdir.⁵⁴

⁵¹ Kurnaz ve Çeltik, s.201.

⁵² Saraç, s.135.

⁵³ Kurnaz ve Çeltik, s.212.

⁵⁴ Daha ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz ve Çeltik'in birlikte hazırladığı *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi*, s.212.

Müseddeslerde teorik olarak bent sayısı alt sınırı ikidir; ancak üst sınır yoktur. Nazım biçimlerinin genelinde olduğu gibi müseddesler de genellikle 5-7 bent arasında yazılırlar.⁵⁵

Tesdis: Musammat nazım biçimleri bazen bir başka şiirin üzerine ya da arasına eklemeler yapılarak da meydana getirilebilir. Bu yöntemle oluşturulmuş altı mısralı şiirlere müseddesin bir çeşidi olarak altılama yani altılı yapma anlamında tesdis denilmektedir.⁵⁶

Tesdislerdeki kafiye düzeni müseddeslerden farklı değildir; ancak tazmin yoluyla oluşturulmuş tesdislerde genellikle herhangi bir şiirin matla beytine eklemeler yapılarak oluşturulduğu için mütekerrir kafiye düzeni daha çok kullanılmıştır. Saraç'ın bildirdiğine göre örnekleri murabba tahmis ve müseddeslere göre daha az olup 17. yüzyıldan itibaren daha çok görülmeye başlamıştır.⁵⁷

1.1.1.5. Müsebbba

Arapça yedili, yedilik anlamına gelen müsebbba, edebî bir terim olarak “İlk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli, aynı vezinde yedişer mısralık bentlerden oluşan tek kafiyeli nazım şeklidir.”⁵⁸

Diğer musammatlar için (terkib-bent hariç) ifade edilen müzdeviç ve mütekerrir olma durumu müsebbalar için de geçerlidir. Yani vasıta mısra(lar)ı tekrar ediyorsa mütekerrir müsebbba, tekrar etmeyip sadece kafiye ortaklığı bulunuyor ise müzdeviç müsebbba denilmektedir. Musammatların genelinde bilinen kafiye örgüsü müsebbalar için de aynı şekildedir. Mütekerrir olanların kafiyesi aaaaaaA, bbbbbbA, ccccccA...; aaaaaAA, bbbbbbAA, ccccccAA... şeklindedir. Müzdeviç olan müsebbalarda da kafiye örgüsü şu şekildedir: aaaaaaa, bbbbbbba, cccccca...; aaaaaaa, bbbbbbba, cccccaa...

Müsebbalarda da bent sınırlaması diğer musammatlarda olduğu gibi yoktur; ancak diğer musammatlardaki asgari şart müsebbalar için de geçerlidir. Tek kafiyeli olmalı, vasıta mısra(lar)ı ilk bentle kafiyeli olmalı, en az bir defa tekrar etmeli (en az iki nazım birimi olmalı) ve nazım birimi yedi mısradan oluşmalıdır. Nazım birimine

⁵⁵ Saraç, s.135.

⁵⁶ Saraç, s.141.

⁵⁷ Saraç, s.141.

⁵⁸ Kurnaz ve Çeltik, 232.

bağlı olarak adlandırılan musammatların (müselles, murabba, muhammes gibi) birbirinden en belirgin farkı nazım birimindeki mısra sayısıdır.

Edebiyatımızda az bulunan nazım biçimlerinden olduğu ve az görülmekle birlikte 14. yy.'dan itibaren kullanıldığı ifade edilmiştir.⁵⁹ Örneği az bulunan müsebba/tesbi nazım biçiminin bent sayısı ya da kafiye örgüsü ile ilgili tespitler klasik Türk edebiyatı neşirleri arttıkça daha isabetli yapılacaktır.

Tesbi: Başka bir nazım biçiminin müsebbaya dönüştürülmesi olan tesbi kelime anlamı olarak bir nesneyi yedili kılma, yedi köşeli yapma demektir.⁶⁰ Müsebbalar tesbilerle kafiye örgüsü ve nazım birimi açısından benzerdirler. Bir şiirin her bir nazım birimindeki mısra(lar)ının yediye tamamlanmasına ya da şiirin herhangi bir mısra(lar)ının mütekerrir olarak kullanılmasına tesbi denilir. Dolayısıyla başka bir şiirden dönüştürülmüş yedili nazım biriminden oluşan tesbiler tazmin ya da tanzir yoluyla da oluşturulabilir.⁶¹

1.1.1.6. Müsemmen

Sekizli, sekiz rükünlü ve köşeli⁶² anlamına gelen müsemmen edebî terim olarak her bendi sekiz mısradan oluşan musammatlara denilmiştir.⁶³ Örnekleri az bulunan müsemmenler kaynaklarda genellikle nazım birimindeki mısra sayısı düşünülerek tanımlanmıştır. Saraç, “Her bendi sekiz mısradan oluşan nazım şekli.”⁶⁴ diye tanımlarken Dilçin, “Bentlerin dize sayısı sekiz olan nazım biçimidir.”⁶⁵ şeklinde Saraç’ın ve Erdoğan’ın tanımına yakın bir tanım yapmıştır. İpekten’in tanımındaki tek fark aynı vezinde olmasını vurgulamış olmasıdır⁶⁶; ancak veznin nazım şeklini belirleyen unsurlardan olmadığını Kurnaz ve Çeltik bildirmişlerdir.⁶⁷ Bu tanımlar müsemmen nazım şeklinin bütün özelliklerini havi değildir. Terkib-bent ve terci-bent

⁵⁹ Cengiz, s.372.; Saraç, s.145.

⁶⁰ Saraç, s.149.

⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Cengiz, s.370.

⁶² Saraç, s.153.

⁶³ Cengiz, s.379.

⁶⁴ Saraç, s.153.

⁶⁵ Dilçin, s.230.

⁶⁶ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 1. Baskı, İstanbul: 1994, Dergah Yayınları, s.97.

⁶⁷ Kurnaz ve Çeltik, s.5.

nazım şekillerinde de nazım birimi sekiz olabileceği için bu tanım müsemmenin diğer nazım biçimlerinden ayrışması için yeterli değildir.

Diğer musammat nazım şekillerinde de bahsettiğimiz asgari şart, müsemmenler için düşünüldüğünde daha kapsamlı bir tanım yapılmış olacaktır. Dolayısıyla her bendinde sekiz mısra bulunan, vasıta mısra(lar)ının bütün bentlerle kafiye ortaklığı olan, en az iki nazım biriminden oluşmuş musammat nazım biçimi şeklinde yapılacak tanım daha kapsamlı olacaktır.

Müsemmenlerde kafiye örgüsü mütekerrir ve müzdeviç şeklinde olabilir. Mütekerrir olanlarda vasıta mısra(lar)ı tekrar edebilirken müzdeviç olanlarda ise vasıta mısra(lar)ı her bendin son mısra veya mısraları ile kafiyelidir. Yani mütekerrir olanları kafiye örgüsü aaaaaaaA, bbbbbbA...; aaaaaaAA, bbbbbbAA... müzdeviç olanlarda ise aaaaaaaa, bbbbbbba...; aaaaaaaa, bbbbbbbaa... şeklindedir.⁶⁸

Tesmin: Kelimenin sözlük anlamını Saraç, bir nesneyi sekizli, sekiz köşeli kılmak şeklinde ifade etmiştir.⁶⁹ Terim olarak müsemmeni Kurnaz ve Çeltik şöyle tanımlamışlardır: İlk bendi kendi içinde, diğer bentlerin vasıta mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli, aynı vezinde sekizer mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiyeli nazım şeklidir. Kurnaz ve Çeltik, başka bir şeklin müsemmene dönüştürülmesine de tesmin demiştir.⁷⁰

Tesminlerde kafiye örgüsünün müsemmen ve diğer musammatlara (terkib-bent ve terci-bent hariç) benzer olduğunu söyleyebiliriz; ancak tesminlerin tazmin yoluyla da oluşturulabileceğini ifade eden Saraç tazmin yoluyla oluşanların mütekerrir tesmin kabul edildiğini ifade eder.⁷¹

1.1.1.7. Mütessa

Saraç, mütessa kelimesinin asıl anlamının dokuzlu, dokuz köşeli olduğunu ifade eder.⁷² Kurnaz ve Çeltik de edebî bir terim olarak ilk bendi kendi içinde, diğer

⁶⁸ Saraç, 153.

⁶⁹ Saraç, s.158.

⁷⁰ Kurnaz ve Çeltik, s.238.

⁷¹ Saraç, s.158.

⁷² Saraç, s.163.

bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli olan ve aynı vezinde dokuzar mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiyeli nazım şekli olduğunu vurgulamıştır.⁷³

Her ne kadar bütün özelliklerini ortaya çıkaracak sayıda mütessa örneği elde bulunmasa da aslında nazım birimi dikkate alınarak isimlendirilen (müselles, murabba, muhammes gibi) musammatlarla benzerliği dikkate alınarak/kıyaslanarak bazı özelliklerinin çıkarılması mümkündür. Yani diğer musammatlar için söylenmiş asgari şartlar (ilk bendin matla tarzında olması, tek kafiyeli olması, en az bir defa tekrar etmesi) mütessalar için de geçerlidir.⁷⁴

Yapılacak yeni araştırma ve yayınlarla henüz elimizde örneği bulunmayan müzdeviç ya da başka bir nazım biçiminin tamamlanması yoluyla oluşturulmuş tetsi tipinde mütessa örneklerine de rastlayabiliriz.

Tetsi: Bir başka şiirin mütessaya dönüştürülmesine tetsi denir.⁷⁵ Teorik olarak bir mısra, beyit ya da musammat bir şiir üzerine de ekleme yapılabilir; ancak edebiyatımızda örnekleri yok denecek kadar azdır. Saraç, mütessanın şekil özelliklerinden bahsederken “Edebiyatımızda örneğine rastlamadığımız tetsi için de aynı şeyler geçerlidir.”⁷⁶ derken hem örneklerinin bulunmadığını hem de şekil özelliklerinin mütessaya benzediğini ifade etmiştir. Kurnaz ve Çeltik de Murat Emrî’ye ait nazire olarak yazılmış bir manzumeyi örnek olarak vermişlerdir. Şimdilik aksi örnekleri bulunmadığından diğer musammatların genel özelliklerinin mütessa ve tetsi için de geçerli olduğunu diyebiliriz.

1.1.1.8. Muaşşer

Kelimenin asıl anlamı onlu, onar, ona çıkarılan demektir.⁷⁷ Edebî terim olarak ise Kurnaz ve Çeltik şöyle tanımlamıştır: ilk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli olan ve aynı vezinde onar mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiyeli nazım şekli olduğunu ifade etmişlerdir.⁷⁸

⁷³ Kurnaz ve Çeltik, s.248.

⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz ve Çeltik, s.248.

⁷⁵ Kurnaz ve Çeltik, s.250.

⁷⁶ Saraç, s.164.

⁷⁷ Saraç, s.166.

⁷⁸ Kurnaz ve Çeltik, s.252.

Müselles, müsemmen, mütesa nazım biçimlerine göre daha çok kullanılmıştır. Nazım birimi dikkate alınarak isimlendirilen (müselles, murabba, muhammes gibi) musammatlar için söylenmiş asgari şartlar (ilk bendin matla tarzında olması, tek kafiyeli olması, en az bir defa tekrar etmesi) muaşşerler için de geçerlidir.

Muaşşerlerde mütekerrir ve müzdeviç olmak üzere iki temel kafiye örgüsü vardır. Mütekerrir olanların kafiye düzeni aaaaaaaaAA, bbbbbbbbAA, ccccccccAA...; aaaaaaaaA, bbbbbbbbA, ccccccccA... şeklinde olabilir. Müzdeviç olan muaşşerlerde ise kafiye düzeni aaaaaaaa, bbbbbbbb, ccccccca... ya da aaaaaaa, bbbbbbbba, ccccccaa... şeklinde olabilir. Musammat şiirlerde mütekerrir mısralar musammat şiirin nazım birimine göre teorik olarak üç, dört veya daha fazla da olabilir.

Ta'sir: Kelime anlamı ona çıkarılmış; onlu, onluk haline getirilmiş demektir.⁷⁹ Terim olarak bir mısra, gazel ya da herhangi bir musammat şiire ekleme yapıp nazım birimini ona tamamlayarak yeni bir şiir oluşturmaya denir. Tazmin yoluyla da bir şiirin on mısraya tamamlanması mümkündür. Tanzir veya tazmin yoluyla oluşturulmuş bütün şiirlerde olduğu gibi ta'sirlerde de eklenen mısralar diğer şiirin mısraları ile anlam, ahenk ve vezin bakımından uyumlu oldukça şiir başarılı sayılacaktır. Kurnaz ve Çeltik, başka bir şeklin muaşşere dönüştürülmesine ta'sir demiştir.⁸⁰ Bu durumda herhangi bir şiir muaşşere dönüştürüldüğü için ta'sir denilen şiir muaşşerle aynı özelliklere sahip olmalıdır.

Nazım birimi sayısına göre isimlendirilen musammat şiirlerde olduğu gibi ta'sirler de tek kafiyeli olması, ilk bendinin vasıta ile kafiyeli olması, bendin en az bir defa tekrar etmesi asgari şartlarına haiz olmalıdır. Kafiye düzeni tıpkı muaşşerler gibi mütekerrir ya da müzdeviç olabilir.

1.1.1.9. İlk Bendi Musarra Olan Tek Kafiyeli Musammatlardan Gelenekte İsimlendirilmemiş ya da Yanlış İsimlendirilmiş Olanlar⁸¹

Klasik Türk edebiyatında her bendi on mısradan uzun musammat şiirler de bulunmaktadır; ancak teamülen nazım birimi on mısradan uzun musammatlara

⁷⁹ Kurnaz ve Çeltik, s.252.

⁸⁰ Kurnaz ve Çeltik, s.252.

⁸¹ Daha geniş bilgi için Kurnaz ve Çeltik'in hazırladığı *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi* adlı kitabın 262-288 sayfalarına bakınız.

genellikle terci-bent ya da terkeb-bent denilmiştir. Oysa nazım biçimleri iki önemli kritere göre belirlenmektedir. Bu kriterlerden biri kafiye düzeni, diğeri nazım birimidir.⁸² Bu durumda kafiye düzeni değişince nazım biçimi de değişmiş olacaktır.

Musammatlar başlığı altında da bahsettiğimiz üç temel kafiye düzeninden biri olan gazel tipi kafiye düzeni ile kurulmuş şiirlerde nazım birimine bağlı adlandırma yapılmalıdır. Dolayısıyla nazım birimindeki mısra sayısı 11, 12, 15, 20 veya daha uzun da olabilir. Bu tip şiirlerin 11’li, 12’li, 15’li ya da 20’li musammat diye adlandırılmasını Kurnaz ve Çeltik önermişlerdir.

Nazım biriminin mısra sayısına bağlı olarak adlandırılması gereken bu nazım biçimlerinin bugüne kadar bulunmuş örnekleri 11, 12, 14, 15, 16, 20 ve 22’liler olduğunu Kurnaz ve Çeltik ifade etmişlerdir.⁸³ Yeni neşirler veya araştırma/incelemelede daha farklı örneklerinin de bulunması muhtemeldir. Bulunacak yeni örneklerle nazım biçimlerinin yapısal özellikleri daha da belirginleşecek olsa bile genel özellikleri itibari ile nazım birimine bağlı olarak adlandırılan diğer musammatlarla büyük oranda ortak olmalı, en azından asgari şartları bulundurmmalıdır. Bu asgari şartlar; vasıta mısra(lar)ının ilk bentle ve diğer vasıtalarla ortak kafiye barındırması, bendin kafiye şemasının en az bir defa tekrar etmesi musammat nazım biçimlerinin ortak özellikleri olarak sayılabilir.

1.1.2. İlk Bendi Müfret olan Musammatlar

Kıta tipinde kafiyeleşmiş iki musammat nazım biçimi vardır. Bunlardan biri tek kafiyeleşmiş olan terci-bent, ikincisi de çok kafiyeleşmiş olan terkeb-benttir. Nazım birimine göre isimlendirilen musammatların aksine nazım biçiminde ilk bentler müfret/kıta tipinde kafiyeleşir yani bendin son mısra(lar)ı ilk mısra ile kafiyeleşmiştir. İpekten, ilk bendi kıta tipi olan musammat nazım biçimlerinde, bentlere tercî ya da terkeb-hane; bentleri birleştiren beyitlere de vasıta ya da bendiyye denildiğini bildirir.⁸⁴

Terci-bent ve terkeb-bentleri birbirinden ayıran en belirgin şekilsel özellik de her bendin sonunda bulunan vasıta beyitlerinin diğer bentteki vasıtalarla mütekerrire ya da

⁸² Kurnaz ve Çeltik, s.264.

⁸³ Kurnaz ve Çeltik, s.263.

⁸⁴ İpekten, s.101.

kafiyeli olup olmamasıdır. Vasıtalar mütekerrire ya da kendi arasında kafiyeli ise terci-bent, değilse terki-bent olur. Terci-bentlere tek kafiyeli ve terki-bentlere de çok kafiyeli kıta tipi nazım biçimleri diyebiliriz. Kafiye düzeni olarak terki-bentleri şöyle gösterebiliriz. aaaaaabb, ccccccdd... terci-bentleri de şu şekilde gösterebiliriz: aaaaaaaaaaBB, aaaaaaaaaaBB; aaaaaabb, cccccbb...

Bütün musammat nazım biçimleri için asgari şart olan nazım biriminin en az bir defa tekrarı dışında terci-bent ve terki-bentlerde bent sayısı ile ilgili herhangi bir sınırlama yoktur. Cengiz, *Dîvân Şiirinde Musammatlar* adlı makalesinde terci-bent ve terki-bentlerdeki bent sayısı ile ilgili olarak gücü yetenin, bıktırmadan okutabileceğine inananın bend sayısını dilediği kadar uzatmasını engelleyecek bir kural ve geleneğin olmadığına değişik sayıda bentlerle oluşturulmuş örnekler vermiştir.⁸⁵

Terci-bent ve terki-bentlerde her bir bendin beyit/mısra sayısının da sınırı olmadığını hatta bu nazım biçimlerinde aynı şiir içinde bir bendin diğerinden farklı sayıda beyit/mısraya sahip olabileceğini Kurnaz ve Çeltik şöyle ifade etmişlerdir: Terci-bent ve terki-bentte mısra sayısına göre isimlendirme yapılmadığı için manzumeden manzumeye göre bentlerdeki mısra sayısı artıp azalabilir. Bir şiirde sekizer mısralık bentler olabilir, hatta aynı manzumenin bentleri birbirinden farklı uzunluklarda olabilir.⁸⁶

Terci-bent ve terki-bentlerde her ne kadar bazı konular diğerlerinden daha fazla işlenmiş olsa da herhangi bir konu sınırlandırmasının olmadığını Yavuz, hazırladığı tezde mersiye, medhiye, münacat, na'at, sosyal tenkit, aşıkane, dini ve tasavvufi konulu terki-bentlerin olduğunu belirlemiştir. Terci-bentlerde de benzer olarak mersiye, medhiye, tevhid, münacat, na'at, sosyal tenkit, aşıkâne, dini ve tasavvufi konuları tespit etmiştir.⁸⁷

1.1.2.1. Terci-bent

Bu nazım biçiminin adının yazımı ile ilgili Kurnaz ve Çeltik'in hazırladıkları kitapta terci-i bent şeklinin bendin tekrarı anlamına geleceğini, terci-bent imlasının ise

⁸⁵ Cengiz, s.398.

⁸⁶ Kurnaz ve Çeltik, s.378.

⁸⁷ Yavuz, s.35 ve 130. (İlk sayfa numarası terki-bent ikincisi ise terci-bent için verilmiştir.)

tekrarlı bent anlamında sıfat olacağını ve bu şekilde kullanılması gerektiğini vurgulamışlardır.⁸⁸

Edebî bir terim olarak “Terci-bent, kendi içinde bütün mısraları kafiyeli veya başta gazel olmak üzere herhangi bir nazım şeklinden oluşan en az iki bendin, bentlerden ayrı ve tek kafiyeli (ortak kafiyeli) mısralarla (vasıtalarla) birbirine bağlandığı nazım şeklidir.”⁸⁹

Terci-bentler adından da anlaşılacağı gibi bent birimli nazım biçimleri olduğu için her biriminde bir bent bulunmalıdır. Kurnaz ve Çeltik, bir bent en az kaç mısradan oluşabiliyorsa terci-bentlerde de her bendin o sayıda mısrayla oluşabileceğini belirtmişlerdir. Terci-bentler için bentteki mısra sayısı en düşük olana örnek olarak bazı tardiyeleri vermişlerdir.⁹⁰ Terci-bentlerin farklı bentlerinde mısra sayılarının değişebileceğini de örneklerle göstermişlerdir.⁹¹

Terci-bentlerin kendi içerisinde kafiyeli mısralarına “terci-hane”, “kıta” veya “bent”; bunları birbirine bağlayan mısra veya beyte de “bent”, “vasıta” veya “bendiyye” ismi verilmektedir. Bazen terci-hane ile vasıtanın tamamına bent denilmektedir.⁹² Terci-bentin Terkib-bentten en önemli farkı da vasıtanın diğer bentlerle ortak kafiye barındırması, yani tek kafiyeli olmasıdır.

Terci-bentlerde kafiye düzeni genel olarak iki değişik şekilde olur. Bunlardan ilki her bendin vasıta kısmı terci-haneden farklı kafiyelenmiş olmak üzere terci-hanelerin kendi arasında kafiyeli olanları: aaaaab, cccccb...; aaaaabb, cccccb; aaaaaaaaaaaaaabb, cccccccccccccbb... şeklindedir. İkinci tip kafiye ise yine vasıta kısmı farklı olmak üzere terci-hane kısmı gazel gibi kafiyelenenlerdir. Yani aaxaxaxavv; bxbxbxbxbv şeklindedir.

Kurnaz ve Çeltik yaygın olarak kullanılan bu iki tipe ilave olarak iki değişik kafiye düzeninin daha olduğunu tespit etmişlerdir. Gazel tipi kafiye düzeninde olan, bazen vasıta kısmının da terci-hane ile ortak kafiyeli örneklerinin olduğunu Nev’î şiiirini örnek vererek tespit etmişlerdir. Bu kafiye düzeninin nazım birimine göre

⁸⁸ Kurnaz ve Çeltik, s.303.

⁸⁹ Kurnaz ve Çeltik, s.305.

⁹⁰ Kurnaz ve Çeltik, s.307.

⁹¹ Kurnaz ve Çeltik, s.317-18.

⁹² Kurnaz ve Çeltik, s.303.

isimlendirilen musammatlardan farkı her bendi bir gazel şeklinde olup vasıta kısmı gazele eklenen mısra(lar)dan oluşmuş bir kafiye düzenindedir. Şöyle gösterilmiştir: aaxaxaAA, bxbxbAA... Kurnaz ve Çeltik terci-bentlerin bir başka kafiye düzeninin de mesnevi tipinde olabileceğini ifade etmişler ve şu şekilde göstermişlerdir: aabbccNN, eeffggNN...⁹³

1.1.2.2. Terkib-Bent

Nazım biçiminin adını Kurnaz ve Çeltik, isim tamlaması ve sıfat tamlaması şeklinde kullanıldığını ancak; terkeb-i bent yapısının, bendin birleşimi anlamına geldiğini, terkeb-bent ise sıfat tamlaması olarak “birleşik bent” anlamına geldiğini vurgulamışlardır. Mütekerrir murabba, müzdeviç muhammes, musammat gazel, müstezat rubâi terimlerine benzer şekilde bu nazım biçiminin adının burada terkeb-bent olarak kullanılacağını ifade etmişlerdir.⁹⁴ Terkeb'in terim olarak nazım birimleri arasında kafiye birliği bulunmayan (çok kafiye) nazım şekillerinden olduğunu bildirmişlerdir.⁹⁵

Terkib-bentler bent birimli olduğu için her bir nazım birimi en az üç mısradan oluşabilir; fakat bu bentlerin mısra sayısının üst sınırı yoktur. Çünkü bu nazım biçimi nazım birimi sayısına göre isimlendirilen musammatlar değildir. Örenğin muhammes dediğimizde her bir nazım biriminde beş mısra barındıran ve ilk bendi mukaffa olan musammatlar akla gelmektedir. Müseddes ya da muaşşerler için de aynı şekilde; fakat terkeb-bent ve terci-bentlerde vasıta mısra(lar)ı ve kafiye örgüsü nazım şeklinin belirleyici ögesi olduğu için bentlerin mısra sayısına dair herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Terci-bentte de bahsedildiği gibi ilk bendi kıta tipi kafiyelenen nazım biçimlerinde (terci-bent ve terkeb-bentler) bentlerin mısra sayısı üç, dört, 10, 20, 42... olabilir. Hatta bazen aynı şiirin bir bendi ile diğer bendi arasında farklar da olabileceğini Cengiz, örnekler vererek açıklık getirmiştir.⁹⁶

Terkib-bentlerin kendi içerisinde kafiyeli mısralarına terkeb-hane, kıta veya bent; bunları birbirine bağlayan mısra veya beyte de bent, vasıta veya bendiyye ismi

⁹³ Kurnaz ve Çeltik, s.322.

⁹⁴ Kurnaz ve Çeltik, s.373.

⁹⁵ Kurnaz ve Çeltik, s.373.

⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Cengiz, s.395-412.

verilmektedir. Bazen terhib-hane ile vasitanın tamamına bent denilmektedir.⁹⁷ Terhib-bendin terci-bentten en önemli farkı da vasitanın diğer bentlerle ortak kafiye barındırmaması, yani çok kafiye olmasıdır.

Terhib-bentler müzdeviç ya da mütekerrir tipinde kafiyelememez çünkü vasıtaları ilk bentten ve diğer bendin vasıtalarından farklı kafiyelemelidir. Kafiye düzeni genel olarak üç değişik şekilde olabilir. Bunlardan ilki her bendin vasıta kısmı terhib-haneden farklı kafiyelemiş olmak üzere terhib-haneleri kendi arasında kafiye (musammat kafiye) olanlar: aaaaavv, bbbbv...; aaaaabb, ccccccdd...; aaaaaabb; cccccccdd...; aaaaaaaaaaaaaabb, cccccccccccccccdd... şeklindedir. İkinci tip kafiye ise yine vasıta kısmı farklı olmak üzere terci-hane kısmı gazel gibi kafiyelemelerdir. Yani aaxaxaxavv; bxbxbxbxbyy... şeklindedir. Üçüncü tip kafiye düzeni de ilk bendi kıta tipinde kafiye olan terhib-bentlerdir. Kafiye düzeni şöyle gösterilebilir: xaxaxavv, xxbxbxbyy; xaxaxaxaxavv; xxbxbxbxbxbyy...⁹⁸

1.2. MECMUA KAVRAMI VE TÜRLERİ

1.2.1. Mecmua Kavramı ve Mecmualara Dair Çalışmalar

Mustafa İsmet Uzun, *DİA*'nın "Mecmua" maddesinde kelimenin sözlük anlamının "dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak" anlamındaki cem' mastarından türeyen mecmû'dan (bir araya getirilmiş, toplanmış) geldiğini, mecmuanın yanı sıra mecâmi', mecma', câmi' gibi aynı kökten türemiş kelimelerle -yalnız Osmanlı Türkçesinde- cüzdan, defter ve cerîde isimlerinin de aynı mânada kullanıldığını tespit etmiştir. Terim olarak mecmuaların genelde bir veya daha fazla yazar yahut şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirlerden oluşan derleme kitaplar olduğunu ifade etmiştir.⁹⁹

Cönkleri derleme eserler olması ve değişik ürünlerin derleyen zevkine göre bir araya getirilmiş olması yönüyle mecmualara benzeten Koz, bazen birbirleri yerine de

⁹⁷ İpekten, s.101.

⁹⁸ Kurnaz ve Çeltik, s.385.

⁹⁹ Mustafa İsmet Uzun, "Mecmu'a", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, C.28, s.265-268.

kullanıldığını belirtmiştir.¹⁰⁰ Gökyay, *DİA*'nın cönk maddesinde cöng'e "gemi, sefine" karşılığının verildiğini ve bir edebiyat terimi olarak "mecmua" anlamına da geldiğini belirtir.¹⁰¹ Amaç ve oluşum açısından benzerlik arz eden mecmua ve cönklerin birbirlerinden farklı olan temel yönünü Şükrü Elçin şöyle ifade etmiştir: Cönkler, halk; mecmualar, klasik kültürümüzün mahsulleridir.¹⁰²

Mecmua geleneği Arap edebiyatından İran edebiyatına ardından da Türk edebiyatına geçmiştir. İslam kültüründe derleme ameliyesi, hadis toplamayla başlamış, zamanla bu hadisler bablara göre tasnif edilmiş, bu tasnif işine de Araplar tarafından mecmua ile aynı kökten olan "el-câmi'" denilmiştir.¹⁰³ Araplardan Farslara geçen mecmua geleneği, Fars edebiyatında gelişerek devam ettiğini ve konularını çeşitlendirerek varlığını sürdürdüğünü, daha çok cönk ve sefine adlarıyla rastladığımız mecmua geleneğinin İran edebiyatında bilinen ilk örneklerinin XIV. yüzyılın başlarında verildiğini Uzun, *DİA*'da hazırladığı mecmua maddesinde ifade etmiştir.¹⁰⁴ Uzun, mecmuanın Osmanlı dönemindeki gelişimine bakarak XV. yüzyıldan itibaren dikkat çekmeye başladığını, XVI. yüzyıldan sonra ise sayı ve çeşitlerinin iyice arttığını söylemenin mümkün olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁵ Köksal, Osmanlı dönemi Türk edebiyatının bilinen ilk nazire mecmuasının Ömer Bin Mezîd'in *Mecmû'atü'n-nezâir* olduğunu bildirmiştir.¹⁰⁶

Klasik Türk edebiyatında dîvân, mesnevi, tezkire, şehrengiz gibi eserler şekil ve içerik açısından belirli bir düzen içinde meydana getirilirken mecmua ve cönk gibi derleme eserlerde, bazı istisnaları dışında, belirli bir gelenek oluşmamıştır. Gürbüz, *Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine* başlıklı makalesinde bu konuyla ilgili görüşünü şöyle ifade etmiştir: Edebî gelenek, dîvân, mesnevi, tezkire gibi yazılı eser

¹⁰⁰ Sabri Koz, "Cönk", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1977, C. II. s.83.

¹⁰¹ Orhan Şaik Gökyay, "Cönk", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993, C. 8, s.73-75.

¹⁰² Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, 6. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000, s.5.

¹⁰³ Uzun, s.265-268.

¹⁰⁴ Uzun, s.265-268

¹⁰⁵ Uzun, s.265-268

¹⁰⁶ Fatih Köksal, "Edirneli Nazmî Mecma'un'n-nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)", Hacettepe Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Ankara: 2001, s.93.

biçimlerinden farklı olarak mecmualar için herhangi bir şablon belirlememiştir.¹⁰⁷ Nihayetinde eserin tertibinden derleme tarihine hatta derleyenine kadar eserle ilgili metin dışı bazı bilgiler belirsiz olabilmektedir. Bu belirsizlikten dolayı son zamanlara kadar derleme eserlere yönelik ilginin zayıf olduğunu; ancak son zamanlarda yapılan akademik çalışmaların sayısı ve nitelikleri mecmualara olan ilginin arttığını açıkça göstermektedir.

Edebiyat araştırma ve incelemelerinin yapılmaya başladığı dönemden 90'lı yıllara kadar, mecmuanın klasik Türk edebiyatı kültür varlıkları içindeki hacmi göz önüne alındığında¹⁰⁸ var olan mecmua çalışmalarının oldukça yetersiz kaldığını söyleyebiliriz.

İlk olarak 1927'de Ali Cânib Yöntem, *Edebiyat Tedkiklerinde Mecmuaların Rolü* başlığıyla yayınladığı iki makaleyle mecmualara dikkat çekmiş¹⁰⁹, daha sonra da Ali Nihat Tarlanın *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Dîvân Şiiri* başlıklı dört kitapla: Rahmî ve Fevrî; Ubeydî, Aşkî, Şem'î, İşretî; Ulvî, Me'âlî, Nihânî, Feyzî, Kâtibî; Revânî, Hayretî, Hâverî, Âhî, Peyâmî, Sânî gibi şairlerin dîvânlarını/şiiirlerini yayınlaması mecmualarla ilgili ilk çalışmalardan olmuştur.¹¹⁰ Yöntem ve Tarlan'ın dışında 1990 yılına kadar Sadettin Nüzhet Ergun'un¹¹¹ derleme niteliğinde bazı çalışmaları, Müjgan Cunbur'un cönkler ve şiir mecmualarının katalogu türündeki çalışmaları¹¹² da mecmua ile ilgili bu dönemde yapılmış öncü çalışmalar olmuştur.

1990 ile 2000'li yıllar arasında akademik mecmua çalışmalarında artış olmuş ve bu dönemde 20 civarında çalışma yapılmıştır. 2000 ve sonrasında mecmua ile ilgili akademik çalışma niteliği de çeşitlenmiş, önceleri daha çok bir şairin şiirleri ve bir

¹⁰⁷ Mehmet Gürbüz, "Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine", *Turkish Studies*, Cilt.8, No.1, (Bahar 2013), s.315-322.

¹⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Fatih Köksal, "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmualarının Sistemik Tasnif Projesi (MESTAP)", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* (hızl. Hatice Aynur), Ankara: Turkuaz Yayınları, 2012, s.409-432. (Bahsi geçen eserde yazma eser kütüphanelerimizde çalışmaya değer 4 bin civarında mecmuanın olduğu dile getirilmiştir.)

¹⁰⁹ Ali Canib, "Edebiyat Tedkiklerinde Mecmuaların Rolü", *Hayat*, S.45, (1927), s.363-364.

¹¹⁰ bk. bk. Günay Kut, "Tarlan, Ali Nihad", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011, C.40, s.108-110.

¹¹¹ bk. Ekrem Bektaş, "ERGUN, Sadettin Nüzhet", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995, C.11, s.299-301.

¹¹² bk. İnci Enginün, "Cunbur, Fatma Müjgan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2. Basım, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2020, C. Ek-1, s.272-273.

şairin biyografisine dair tespit amaçlı yayınlar yapılırken sonraki dönemlerde teorik mecmua çalışmaları da yapılmaya başlamıştır. 2000’li yıllardan itibaren mecmua türünün özellikleri, mecmuanın tanıtımı ve incelenmesi, herhangi bir yazma eser kütüphanesindeki mecmuaların tespiti, mecmualardaki tematik unsurlar, mecmuaların metin neşrine katkıları ve zorlukları, mecmualarda herhangi bir şairin edebi kişiliğini tespit, biyografik kaynak olarak mecmuaların değerlendirilmesi, mecmuaların kaynakları, nazire mecmualarından hareketle şairlerin değeri ve konum tespiti gibi birçok teorik çalışmalar da yapılmaya başlamıştır. 2011 yılına kadar 93 mecmua çalışması yapılmışken 2011’den 2020 yılına kadar 366 yüksek lisans tezi, 12 doktora tezi, 248 makale ve 70 bildiri yayınlanmıştır. Ayrıca 84 yüksek lisans ve 6 doktora tezi de henüz tamamlanmamıştır.¹¹³

Son yıllarda mecmualarla ilgili yayın çeşitliliğinde de artışlar olmuştur. Makale, tez, kitap ve bildiri türü akademik çalışmaların yanında, son 10-15 yıl içinde alanın problemlerini sorunsallaştırıp çözüm öneren çalıştay, akademik toplantı ve proje türü çalışmaların da yapıldığını görmekteyiz. Hatice Aynur ve arkadaşlarının 2011’de hazırladığı *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* mecmua konulu akademik toplantılardandır. Bu toplantıda mecmualar geniş bir yaklaşımla ele alınıp sorunlar ve çözüm önerileri sunulmuştur. Fatih Köksal’ın MESTAP (Mecmuaları Sistemik Tasnif Projesi) ile mecmuaları inceleme ve değerlendirmeye dair yöntem teklifi, daha sonraki çalışmaların bir kısmında kabul görüp uygulanmıştır. İlk olarak Agah Sırrı Levent ve Günay Kut tarafından yapılan mecmua tasnifi de bu toplantıda Atabey Kılıç ve Mehmet Gürbüz tarafından ele alınmış ve yeni tasnif denemeleri yapılmıştır.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından Ankara’da 30 Haziran 2012 tarihinde yapılan bir başka akademik toplantıda *Osmanlı Şiirinin Hazineleeri: Mecmualar ve Cönkler Mecmuaların Sistemik Tasnif Projesi (MESTAP)* etraflı bir şekilde ele alınarak tartışılmış ve toplantının devamı niteliğindeki bir diğer çalıştay da 27-28 Ekim 2017’de yine Ankara’da gerçekleştirilmiştir.

¹¹³ Mecmualar üzerine yapılmış çalışmaların sayısal verileri Kamil Ali Gıynaş ‘ın hazırladığı ve 2011 yılına kadar yapılanların yer aldığı *Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası* (2011) ve Zeynep Süngü’nün hazırladığı 2011-2020 arası mecmua çalışmalarını kapsayan *Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP* (2020) adlı makalelerinden faydalanılarak çıkarıldı.

1.2.2. Mecmuaların Önemine Dair

Mecmua çalışmalarından elde edilen sonuçların bazen adı bilinmeyen bir şair ile ilgili olması, daha önce bilinmeyen bir şiirin ya da şiirin farklı bir versiyonunun ortaya çıkması, literatüre girmemiş herhangi bir bilginin ortaya çıkması gibi durumlar mecmuaların önemini bize açıkça göstermektedir. Mecmualar üzerine yapılacak çalışmalar eserin tertip edildiği dönemde dönemin sanatkarlarının ilgilerini, faydalandığı kaynakları, etkiledikleri kişileri de anlamak açısından önemli veriler içerebilmektedir.¹¹⁴

Ayrıca mecmua türleri ile ilgili çalışmalar edebiyat araştırmacıları için tür veya nazım biçimi çalışmaları için de katkı sağlayabilir. Yani musammat mecmuaları ile ilgili bir çalışmanın musammat nazım biçimi veya musammatlarda tür konusuna da katkı sağlama imkânı olabileceği gibi daha önce karşılaşılmamış ya da nadiren karşılaşılan örneklerinin de ortaya çıkması imkân dahilindedir. Bu tür çalışmaların en azından nazım biçimlerine ya da türlerine dair bilgileri teyit etmesi bile kalsık Türk edebiyatı araştırmacıları için önem arz etmektedir. Nitekim Köksal, *Mecmuaların Önemi ve Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi* başlıklı yazısında 10 maddede mecmuaların önemini vurgulamıştır. Köksal’a göre şair ve şiirlerle ilgili bazı eksik bilgilerin tamamlanması, kimi şiirlerin değişik şekillerinin (nüshalarının) bulunması, bazı şiir şekillerine ilk defa rastlanması, kimi (kayıp) eserlerin ortaya çıkarılması, biyografik verilerin elde edilebilmesi ve hatta derleme eserlerin yapısından dolayı edebiyat dışı bir kısım bilgilerin de ortaya çıkarılmasının mümkün olabileceği ifade edilmiştir.¹¹⁵

1.2.3. Mecmua Tasnifleri ve Musammat Mecmualarının Bu Tasnifler İçerisindeki Yeri

Mecmua, genellikle derleyen kendi amaç veya ihtiyacına göre olduğu için konusu itibari ile çok değişik mecmualara rastlamak mümkündür. Gıynaş, taramalar sonucunda konusuna göre 20 civarında mecmua türü tespit etmiştir. Özellikle klâsik şiirimize ait türler ve nazım şekillerine mahsus manzumelerin toplandığı

¹¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Yaşar Aydemir, “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, *Turkish Studies*, C.2, S.3, (Yaz 2007), s.135.

¹¹⁵ bk. Köksal, “Mecmuaların Önemi ve ‘Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi’”, s. 409-432.

mecmuaların da bulunduğunu ifade etmiş ve manzum mecmuaları şöyle tespit etmiştir: Kaside mecmuaları (mecnû'atü'l-kasâ'id), na't mecmuaları (mecnû'atü'n-nu'ût), gazel mecmuaları (mecnû'a-i gazeliyât), nazire mecmuaları (mecnû'atü'n-nezâ'ir), rubai mecmuaları (mecnû'a-i rubâ'iyât), terhib-bend mecmuaları (mecnû'a-i terhib-bend), terci-bent mecmuaları (mecnû'a-i terci-bent), sadece müstakil beyitler bulunan mecmualar (mecnû'a-i ebyât), birden çok şairin dîvânlarını barındıran mecmualar (mecnû'atü'd-devâvîn) gibi.¹¹⁶

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde genel olarak nazmın nesirden daha çok tercih edildiği malumdur. Mecmua geleneğinde de bunu görmekteyiz. Gürbüz, şiir mecmualarının mensur olanlara göre daha çok rağbet gördüğünü, özellikle XVI. asırda bir moda haline gelerek pek çok örneğinin verildiğini, şiir mecmualarının kimi zaman mecmua ile özdeşleştiğini ve mecmua denilince şiir mecmuası anlaşıldığını ifade etmiştir.¹¹⁷

Derleme türü eserler genellikle mürettibin kendi zevki ve ihtiyacına göre oluşturulduğu ve çoğu zaman mürettibi ile müstensihî aynı kişiler olduğu için şekil (istinsah ve tertip şekli) ve muhteva konusunda bazı belirsizlikler olabilmektedir. Mecmuaların çoğunda dibace denilen bölümün de olmadığı ya da koptuğu düşünüldüğünde mecmua araştırmalarının zorlukları açıkça görülecektir. Dolayısıyla araştırmacıların bu tip bilgilerin eksik olduğu eserleri inceleme, konumlandırma ve sınıflandırması sorunu ortaya çıkmaktadır.

Mecmualarla ilgili ilk tasnifi Agah Sırrı Levent yapmıştır. Levent, mecmuaları muhtevasına göre 5 başlık altında sınıflandırmıştır:¹¹⁸

1. Nazireler mecmuaları
2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları
3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar

¹¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Kamil Ali Gıynaş, "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S.25, Haziran 2011, s.245-260.

¹¹⁷ Mehmet Gürbüz, "Mecmua Tasnifine Dair", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, (hızl. Hatice Aynur ve Diğerleri), Ankara: Turkuaz Yayınları, 2012, s.104.

¹¹⁸ Agah Sırrı Levent, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 4. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998, s.166.

4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.

Levent'ten sonra Günay Kut da mecmuaları tasnif etmiştir. Şekil, muhteva ve mürettepleri dikkate alarak mecmuaları şöyle tasnif etmiştir:¹¹⁹

1. Nazire mecmuaları
2. Seçme şiir mecmuaları (mecnû'a-i eş'âr, mecnû'a-i devâîn)
3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmualar (mecnû'a-i edviye, mecnû'a-i ed'iye, mecmua-i tevârih, mecnû'a-i muammeyât, mecnû'a-i münşe'ât, mecnû'atü'r-resâ'il gibi)
4. Karışık mecmualar. (Bu tür mecmualar nazım-nesir şeklinde karışık olabileceği gibi Arapça, Türkçe, Farsça gibi dillerde de yazılmış olabilir.)
5. Tanınmış kişilerce ve derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar.

Son zamanlarda artan mecmua çalışmalarıyla ortaya çıkan mecmua örnekleri, mecmua ile ilgili tasniflerin kapsamının yetersiz olduğunu göstermektedir. Özellikle şiir mecmuaları için daha ayrıntılı tasniflere ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla son dönem çalışmalarında bazı araştırmacılar tasnif denemeleri yapmış, bazıları da yeni tespit edilen mecmua türlerinin tasnifler içine dâhil edilmesini önermişlerdir.

Semra Tunç'un önerisine göre Günay Kut'un tasnifine ek olarak "Meşrebi Aynı Şairlere Ait Şiirlerin Toplandığı Mecmualar" maddesinin de eklenmesini istemiştir.¹²⁰

Ahmet Tanyıldız tarafından şiir mecmuaları baz alınarak yapılmış tasnif denemesi şöyledir: Kaside, gazel, mesnevi, na'at, mi'raciye, ilahi, musammat, nazire, manzum lugat, güfte, matla', mersiye, şehrengiz, muamma, lugaz mecmuaları diye tasnif

¹¹⁹ Günay Kut, "Mecmua", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergah Yayınları, 1986, C.6, s.170.

¹²⁰ Semra Tunç, "Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmu'ası", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.6, (2000), s.106.

etmiştir. Tanyıldız Güfte mecmualarını da teknik sebeplerden dolayı kapsama almadığını belirtmiş; ancak bu teknik meselenin ne olduğunu belirtmemiştir.¹²¹

Kezban Paksoy, mecmualar üzerinde yapılan araştırmaların azlığı, ayrıca birden fazla unsuru (şiir, inşa, fevâ'id vs.) içeren, farklı şekil özelliklerini bir arada gösteren mecmualar bu tasniflerin doğruluk ve kesinliğine gölge düşürdüğünü iddia etmiştir.¹²²

Arzu Erpik, hazırladığı tezde yeni yapılacak çalışmalar sonucunda tasniflerin genişletilebileceğini söyleyerek mevcut tasniflerin yetersizliğini ima etmiştir.¹²³

Hatice Aynur ve arkadaşlarının hazırladığı, mecmuaları geniş bir bakış açısıyla ele alan bilimsel toplantıda iki tasnif denemesi yapılmıştır. Bunlardan biri Mehmet Gürbüz'e ait olan ve şiir mecmualarını esas alarak yapılan tasniftir. Gürbüz bu çalışmasında mecmuanın türünü belirlerken derleyicinin amacını dikkate almak gerektiğini özellikle vurgulamıştır. bu tasnifte musammat mecmuaları açıkça vurgulanmamıştır; ancak *Şiirlerin Şekil Özelliklerine Göre Oluşturulan Şiir Mecmuaları* başlığı altında *Farklı Nazım Şekilleri ile Yazılmış Mecmualar* maddesinde musammat mecmualarını da düşünebiliriz.¹²⁴

Kapsamı diğer tasniflere oranla daha geniş olan ve bahsi geçen toplantıda sunulan diğer tasnif Atabey Kılıç'a aittir.¹²⁵ Kılıç, bilinen bütün mecmuaları göz önünde bulundurarak tasnif yapmış ve beş ana sınıfa ayırmıştır.

Çalışmamıza konu olan musammat mecmuası, Kılıç'ın tasnifinde manzum metinler mecmuaları alt başlığı içinde yer almaktadır. Bu manzum metinler mecmualarının alt maddeleri şunlardır:

¹²¹ Ahmet Tanyıldız, “Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.5, S.21, (Bahar 2012), s.229.

¹²² Kezban Paksoy, “Mecmu'a-i Fevâ'id Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2254 (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)”, Erciyes Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kayseri 2006, s.2.

¹²³ Arzu Erpik, “Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı, “Mecmu'a-i Eş'âr'ın 40b-80a Yapraklarının Tenkitli Metni”, Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2009, s.1.

¹²⁴ Mehmet Gürbüz, “Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı (hızl. Hatice Aynur ve Diğerleri)*, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012, s.97-113.

¹²⁵ Atabey Kılıç, “Mecmua Tasnifine Dair”, *Hatice Aynur ve Diğerleri (hızl.)*, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Ankara: Turkuaz Yayınları, 2012, s.97-113.

Manzum Metinler Mecmuaları

1. Kaside Mecmuaları
2. Gazel Mecmuaları
3. Nazire Mecmuaları
4. Muamma Mecmuaları
5. Manzum Lugat Mecmuaları
6. İlâhi Mecmuaları
7. Şehrengiz Mecmuaları
8. Na'at Mecmuaları
9. Hilâye Mecmuaları
10. Miraciye Mecmuaları
11. Matla' Mecmuaları
12. Mersiye Mecmuaları
13. Çeşitli Mesnevilerden Seçkiler Barındıran Mecmuaları
14. Güfte Mecmuaları
15. Müstezad Mecmuaları
16. Tarih Mecmuaları
- 17. Musammat Mecmuaları**
18. Kıtâ ve Rubai Mecmuaları
19. Dîvân Mecmuaları¹²⁶

Derleyenin zevkine göre oluşturulduğu ve herhangi bir biçim ve içerik sınırlamasının yapılmadığı bu edebi ürünlerin yapılacak yeni araştırmalarla bilinen örneklerden farklı olanlarının ortaya çıkması muhtemeldir.

Mecmualara dair genel çalışmalar yanında hazırlanan tezin asıl konusunu teşkil eden musammat mecmualarına dair çalışmalar henüz yeni ve oldukça sınırlıdır. Yapılan tasnif çalışmaları ve literatürdeki bilgiler göz önüne alındığında musammat mecmuası türü ile ilgili bilgilerin tahkim edilmeye ihtiyacı olduğu açıkça görülmektedir. Son dönem çalışmalarında Atabey Kılıç yaptığı tasnif denemesinde musammat mecmualarına yer vermiştir.¹²⁷ Ayrıca Sadık Yazar'ın *XVI. Yüzyılda*

¹²⁶ Atabey Kılıç, lugaz mecmualarını mensur metinler içinde saymıştır.

¹²⁷ Atabey Kılıç, “Şiir Mecomualarının Tasnifine Da'ir”, s.87.

*Derlenmiş Bir Musammat Mecmuası*¹²⁸ adlı makalesi ile Yunus Kaplan ve Zahide Efe'nin hazırladığı *Mecmu'a-i Musammat*¹²⁹ başlıklı çalışmalarda musammat türündeki mecmualara özel bir vurgu yapıldığını görmekteyiz. Bir tasnif çalışması sayılmasa da İskender Pala'nın hazırladığı “Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü”, “mecmua” maddesinde de musammat mecmuasına değinilmektedir.¹³⁰

1.2.4. Musammat Mecmualarının Tavsifi¹³¹

Yukarıda ifade edildiği üzere, şiir mecmualarından önemli bir kısmı, nazım biçimlerine göre derlenip tertip edilmiştir. Mecmualara dair yapılan araştırmalar, bu ölçüte bağlı olarak farklı mecmuaların oluştuğunu göstermiştir. Bunlardan biri de musammat mecmuaları olup bu tür mecmualarda bentlerden oluşan nazım biçimlerinin bir araya getirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu türden mecmuaları ideal düzeyde temsil edeceğini düşündüğümüz *Gencîne-i Eş'âr* isimli musammat mecmuasını temel aldığımız çalışmamızda bu türdeki mecmuaların başka örneklerine dair de araştırma ve taramalar yapılmıştır. Temsilci özelliği yüksek bazı yazma eser kütüphanelerinde (Süleymaniye Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Millet Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu ve Manisa İl Halk Kütüphanesi) yer alan mecmualar üzerinde yapılan araştırmalar neticesinde, tamamı ya da hacim bakımından büyük bir kısmını musammat nazım biçimindeki şiirlerin oluşturduğu mecmualar tespit edilip içeriklerine dair bilgi verilmiştir.

1.2.4.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 743

Harekesiz nesih hatla yazılmış olan yazmada herhangi bir süslemenin kullanılmadığı buna karşın başlıkların sürh mürekkeple yazıldığı görülmektedir. Sayfa ya da sütun cetvelleri bulunmayan yazmada satır sayısı değişiklik göstermektedir. Miklepli siyah karton cilt üzerinde süsleme yapılmıştır.

¹²⁸ Sadık Yazar, “XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecmûası”, *Turkish Studies*, C.8, No.1, (Winter 2013).

¹²⁹ Yunus Kaplan ve Zahide Efe, *Mecmû'a-i Musammat (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T5480)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2021.

¹³⁰ İskender Pala, “Mecmua”, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: L_M Yayınları, 2002, s.312.

¹³¹ Bu bölümde yazmalarla ilgili bilgilerin bir kısmı (kapak, yaprak ya da yazı ölçüsü gibi bilgiler yazmanın görüntülerinden yola çıkılarak kesin bir kanı oluşturmayacağı için) bağlı bulunduğu kütüphane kayıtlarından alınmıştır.

183 yapraktan meydana gelen mecmuanın elimizde bulunan dijital versiyonunun sonlarında bulunan bazı yapraklarda mürekkep dağılmasından kaynaklı yıpranmalar bulunmaktadır. Genel durumu iyi olan yazmanın 132 ile 140 yaprakları arasında eksiklik görülmektedir. Bu iki yaprak arasında 139 numaralı bir yaprak bulunsa da görüntüden anlaşıldığı kadarıyla yaprağın rengi ve boyutları farklıdır ve şukka benzeri bir ekleme gibi durmaktadır. Benzeri bir durum 23 ile 25 yaprakları arasında da bulunmakta olup şukka benzeri yaprak 24 olarak numaralandırılmıştır. 7, 12, 27, 28, 33, 37, 121, 124, 126, 133-139, 145, 146 ve 176. yapraklar numaralandırmaya göre eksiktir.

Bazen art arda gelen yapraklardaki şiirler takip edilince yazmada kopmaların olduğu görülmüştür. Her ne kadar numaralandırma düzenli devam ediyor gibi görünse de şiir takip edildiğinde kopmaları görmek mümkündür.

Bazı yapraklarda derkenarlar da bulunmaktadır; ancak 79 ile 83. yapraklardaki derkenarların önemli bir kısmının üzeri çizilmiştir.

Yazmanın arka kapaktan öncesindeki vikâye yaprağında notlar, hesaplamalar ve bazı beyitlerle birlikte asıl metinde kullanılan farklı bir kalemle ve Arap harfleri ile “Mecmû’a-i Eş’âr” yazılmaktadır.

İlk sayfada bazı tanımlar ve ecza tariflerin yer aldığı mecmua 1. yaprağın b yüzünde terci-bentlerle başlar ve 5 yaprak kadar terci-bentlerle devam eder. Daha sonrasında aralarda kaside ve gazellerin de görüldüğü mecmua tahmis, müseddes gibi musammat nazım biçimleri ile devam eder.

Nadir Eserler Kütüphanesi T 743 numaralı mecmuada toplamda 544 şiirden 8’i kıta, 11’i müfred, 6’sı beyit, 2’si ilahi, 1’i tarih, 1’i rubai, 60’ı kaside, 292’si gazel olmak üzere 381 beyit birimli şiir bulunmaktadır. 28 terci-bent, 3 terki-bent, 70 tahmis ve 62 müseddesten oluşan toplam 163 musammat nazım biçimi yer almaktadır. Şairi tespit edilebilen 170 şairin şiiri bulunmaktadır. En çok şiiri bulunan şairlerden Nûşî’nin 62, Bâkî’nin 40, Cinânî’nin 22 ve Rahmî’nin 12 şiiri bulunmaktadır.

1.2.4.2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 5480¹³²

Mecmua; 203x144 mm ölçülerindedir. Genellikle çift sütun, 15 satırlı sayfalar bulunmaktadır; ancak 21 satırla yazılan sayfalar da bulunmaktadır. Eser meşin ebrulu bir cilde sahiptir. Abâdi kâğıt üzerine siyah mürekkeple ve talik hatla yazılmıştır. 201 yapraktan oluşan mecmuanın mürettibi ve tertip tarihi belli değildir. Şiir başlıkları ve bazı şiirlerdeki mütekerrir mısralar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Reddadelere göre bazı yapraklarda eksiklikler vardır. Mürettip, bazı şiirlerde bazı kelime ve mısraların yerini boş bırakmıştır.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 5480 numaralı eserde tertip tarihi ve mürettibi ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır; ancak Kaplan, bahsi geçen eserinde mecmuanın tertip tarihini 54b'deki bir şiir başlığına göre “Nâdirî'nin halen kazaskerlik yaptığı” ifadesinden mürettibin de o tarihte yaşadığı ve mecmuayı yaklaşık olarak o tarihte tertip ettiği sonucuna varmaktadır.

Mecmua, dîvânlardaki gibi şiirlerin kafiyesine göre sıralanmıştır; ancak sadece “vav”, he” ve “ye” harflerinin bulunması eserin baş kısmının eksik olduğunu düşündürmektedir.

Mecmuanın “Mecmua-yı Gazeliyât” diye isimlendirilmesi iki ihtimali akla getirmektedir. Öncelikli olarak edebî gelenekte “gazel” kelimesi tıpkı şiir ya da nazım gibi genel bir ad olarak kullanılmıştır. Tıpkı Mecmua-i Eş'ar gibi Mecmua-i Gazelliyât denilmiştir. İkinci olarak baş kısmı eksik mecmuanın ilk bölümlerinde gazeller de bulunmaktaydı.

Mecmuada 175 şairin 388 şiiri bulunmaktadır. Cinânî mecmuada en çok şiiri olan şairdir. Âzerî, Fevrî, ‘Ulvî, Rahmî ve Tîğî sırasıyla şiiri en çok olan şairlerdendir.

Eserde 202 tahmis, 90 müseddes, 74 tesdis, 16 muhammes, 4 müsemmen, 2 müsebba bulunmaktadır. Eserin ihtiva ettiği nazım biçimlerinin tamamı musammat nazım biçimleridir. Buna göre mecmua musammat mecmuasıdır.

¹³² Bu mecmuanın tavsifi yapılırken aşağıda künyesi verilen eserden faydalanılmıştır. Yunus Kaplan ve Zahide Efe, *Klasik Türk Edebiyatında Bir Kırambar: Mecmû'a-i Musammat (İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi “T5480”)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2021.

1.2.4.3. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi BYEK 7402

Sırtı kahverengi deri, mukavva üzeri siyah renkte bir kağıtla kaplı bir cilde sahip olan bu eser toplam da 113 yapraktan oluşmaktadır. Mecmuadaki yedi yaprak boştur. Mecmuanın ilk 62 yaprağında bulunan şiirlerin tamamına yakın kısmı musammat şiirlerden oluşmaktadır. Mecmuanın diğer yapraklarında da musammat şiirlerin bulunduğu göz önüne alındığında bu mecmuanın daha çok musammat şiirleri barındırdığı görülecektir.

Eserdeki şiir sayısı şu şekildedir: 1 muhammes, 3 müseddes, 1 müsemmen, 2 tahmis, 8 terki-bend, 6 terci-bent, 3 kaside, 100 civarı gazel, 12 kıta, 1 müstezat, 104 müfred, tek beyitten oluşan bir de tarih bulunmaktadır. Mecmuanın 62. yaprağından itibaren 11 yaprak Arapça nesir, 97. yapraktan itibaren 4 yaprak boyunca müfredatlar bulunmaktadır. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde bu mecmuanın da musammat mecmuası olarak değerlendirilmesi uygun görülmektedir. Ayrıca eserin içerisinde Kâzım ve Bâkî'nin şiir sayıları diğer şairlerinkine göre daha fazladır.

1.2.4.4. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi BYEK 8273

Bu mecmuanın kapağı ve ilk varakları kopmuştur. Kırmızı zencirekli, 17 satır ve çift sütunlu olan bu mecmuanın sütunlar arasını ayıran çizgi vardır. Bazı sayfalarında reddade vardır ve şiir başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mecmuada ta'lik hat kullanılmıştır. Başka bir yazmadan koparılıp buraya eklemlenmiş gibi görünen mecmuada 17 varak bulunmaktadır.

Bu mecmua her ne kadar havi olduğu nazım biçimleri açısından musammat mecmuası niteliğinde olsa da mecmuanın hayli eksik olması isabetli bir değerlendirmeye imkân vermemektedir. Bu mecmuadaki şiirlerin nazım biçimlerine göre sayıları şöyledir. 2 kaside, 2 gazel, 3 kıta, 1 rubai, 1 tahmis, 6 müseddes, 1 müsemmen, bir tane 12'li musammat bulunmaktadır. Bunun haricinde birkaç müfred ve feva'id türünden metinler bulunmaktadır. Müsemmen ve 12'li musammat'ın müraca'a türünde yazılmış şiirler olması dikkat çekicidir. Mensur metinler içerisinde birkaç mektup sureti ve dua metni vardır.

1.2.4.5. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi BYEK 10201

105 yapraktan oluşan bu mecmua, sırtı kahverengi deri, mukavva üzeri siyah renkte bir kağıtla kaplı bir cilde sahiptir. İlk on bir yaprağı daha ziyade fevâ'id kayıtlarından oluşan mecmuada 12. yapraktan itibaren, muhtelif yerlerde kayıtlı “li-muharririhi” ifadelerinden mecmuanın düzenleyicisi olduğunu düşündüğümüz ‘Alîmî’nin şiirleri başlamaktadır. Bu itibarla mecmua ‘Alîmî’nin divân ya da divânçesi olarak da değerlendirilebilir. Mecmuada 100 civarında gazel ve birkaç kıta bulunmaktaysa da mecmuadaki şiirlerin kahir ekseriyeti musammat nazım biçimindeki şiirlerden oluşmaktadır. Mecmuanın son 10 yaprağı da mirasa dair Türkçe fetva metinleri ile bazı fevâ'id kayıtlarını barındırmaktadır. Mecmuada 50 civarında murabba, 7 adet muhammes, 4 adet tahmis, 3 adet müseddes, 1 müsemmen ve 1 terci-bent bulunmaktadır. Bu haliyle musammat şiirler mecmuanın 2/3'lük bölümünü kapsamaktadır.

1.2.4.6. Millet Kütüphanesi AE Manzum 139/2¹³³

Başlıkları kırmızı kalemle yazılmış olan mecmuanın hattı rik'adır. Açık renkte aherli kağıt kullanılmıştır. Meşin ciltli mecmuanın dış ölçüleri 217x129 mm ve iç ölçüleri de 192x115 mm'dir.

Eserin baş tarafında Ali Emiri Efendi'nin vakıf mühürü bulunmaktadır. Son yaprağında (67. Yaprak) ise “Hâzihî Mecmû'atü'l-merğûb” başlığı mecmuanın adı ve aynı sayfadaki “Ahmed Muhtar” ifadesi de mecmuanın mürettibini işaret etmektedir. Yine aynı sayfada hem rakamla hem de Arapça yazıyla yazılmış olan h.1264 (m.1848) rakamı mecmuanın tertip tarihini göstermektedir.

Yazmanın ilk bölümünde Zekâ'î mahlaslı şairin dîvânı yer almakta, ikinci bölümünde de bahsi geçen mecmua bulunmaktadır. Mecmuada yer alan şairler şunlardır: Tîğî, Hâşimî, Kıyâsî, Nefî, Nakşî Çelebî, Meşrebî, Mukimî, Usûlî, Za'fî, Rûhî, Hatâyî, Mu'idî, Gubârî, Fuzûlî-i Bağdâdî, 'Azmî Çelebî, Hilmî Çelebî, Muhibbî, Hasan, Kemâl Paşa-zade, Lam'î, Safâ'î, Çâhî, Şânî, Cinânî, Fazlî, Virânî

¹³³ Bu mecmuanın tavsifi yapılırken aşağıda künyesi verilen eserden faydalanılmıştır. Murat Karavelioğlu, “Millet Kütüphanesi AE Manzum Koleksiyonunda Bulunan Bazı Türkçe Şiir Mecmuaları”, *Dîvân-ı Lugatî't-Türk'ten Senglah'a Türkçe* (hızl. Mehmet Ölmez, Tülay Çulha, Kübra Özçetin), İstanbul: KESİT Yayınları, 2017, s.427-465.

(Abdal), ‘Ulvî, Hayretî, Hayâlî, Fehîm, Nihâlî/Nihânî, Şevkî, Cevrî, ‘İzzet, Nâcî el-Mevlevî. En fazla şiiri bulunan şairler 5 şiirle Rûhî ve 3 şiirle Za’fî’dir.

Mecmuada toplam 44 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden 12’si gazel, 5’i kaside nazım biçimi ile yazılmıştır. Mecmuada 14 tahmis, 4 müseddes, 4 terci-bent, 2 terkiib-bent, 3 muaşşer, 1 müsemmen olmak üzere toplam 28 musammat nazım biçimi bulunmaktadır. Mecmuanın önemli bir kısmı musammat nazım biçimlerinden oluştuğu için mecmua musammat mecmuası niteliğindedir.

1.2.4.7. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 240

Gömme yaldız şemseli, tamir görmüş vişneçürüğü meşin cilt, ilk yaprağı müzehhep ve çiçek motifi ile süslü diğerleri kırmızı cetvelli, isimler de kırmızı ile yazılmış. 139 yaprak olan yazmanın satır sayısı 21, iç ve dış ölçüsü 170x110-190x145 mm.’dir. Numaralar her yaprağın sol üst köşesine Arabî rakamlarla yazılmıştır. Başta ve sonda Maarif Vekâleti Ankara Umumî Kütüphanesi’nin eski yazılı mührü basılıdır. Mecmuanın mürettibi ve yazılış tarihi belli değildir.

Mecmuada toplamda 120 civarında şaire ait şiirler vardır. Bâkî, ‘Ulvî, Rûhî, Balıkesirli Dâ’î adlı şairlerin şiirleri daha fazladır. Mecmuanın 21. yaprağında 52 beyitlik “Durûb-ı Emsâl-i Kemâl Paşazâde” adlı mesnevi, 26. yaprakta Bahr-i Tavîl-i Beyânî, 40. yaprakta Muaşşer-i şarkı vardır. Reddadeden anlaşıldığına göre mecmuadaki bazı varaklar kopmuş, bazıları da birbirine karışmıştır.

Nazım biçimi açısından mecmuada 1 murabba, 67 tahmis-muhammes, 28 müseddes, 2 müsebbâ, 1 müsemmen, 5 mua’şşer, 1 terci-bent, 10 terkiib-bent, 193 gazel, 4 müstezad bulunmaktadır. Nazım biçimlerinin mecmuada tuttuğu yer açısından değerlendirdiğimizde eserin önemli bir bölümünün musammatlardan meydana geldiğini söyleyebiliriz.

1.2.4.8. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 252

Soğuk baskı zencirekli kahverengi meşin ciltli olan mecmuada kullanılan yazı tipi(türü) rik’adır. 147 yaprak’tan oluşan mecmuanın satır sayıları değişiklikler göstermektedir. Sayfalar 154x110 mm. ölçüsündedir. Başta üç yaprak fihrist vardır. Yaprak numaraları ve başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mecmuada 100-103. yaprakları arası boş, sonrasında ise 118. yapraktan devam edilmiştir. 118. yaprak ile

126. yapraklar arasında biri “Nâme-i Şemîmî” diğeri Kerbela ile ilgili iki mensur metin vardır.

Mecmuada Vîrânî, Nesîmî, Hatâ’î ve Ca’ferî mahlaslı şairlerin şiirleri diğerlerine oranla daha fazladır. Ayrıca Tevfik’in murabbası 98, Mir’âtî’ninki ise 36 beyitten oluşmaktadır. Nazım biçimi açısından değerlendirildiğinde mecmuada 32 murabba, 8 muhammes, 2 tahmis, 13 müseddes, 1 müsebbâ, 1 terci-bent, 1 terki-bent, 83 gazel bulunmaktadır. Bu şiirlerin sayfa ve beyit sayısı düşünüldüğünde mecmuanın kahir ekseriyeti musammat nazım biçimlerinden oluşmuştur; bu itibarla mecmuayı bir musammat mecmuası olarak değerlendirmek mümkündür.

1.2.4.9. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 319/1¹³⁴

Eser mukavva ciltlidir ve ilk yaprağı ser-levhalıdır. Sayfa ölçüleri, 215x110-272x170 mm.’dir. Nesih bir hat ile kaleme alınan mecmuanın kağıt türü cedit, suyolu filigranlıdır. Yaprak sayısı 150’dir. Takibat amaçlı reddade kullanılmıştır. Eser 21 satır ve 2 sütunlu olarak kaleme alınmıştır. Varaklar kırmızı cetvellidir.

Mecmuanın mürettibi belli değil; fakat ilk sayfada temellük kaydı vardır. Bu kayıta “Hurşid Ağazade Hafız Osman Sıddıkî Efendinün kitabıdır.” ifadesi ve eserin 1268/1850 senesinde yazıldığına dair bilgi vardır.

Yaprakların numaralandırılması biri mürettibin olmak üzere iki şekilde yapılmıştır. Öncelikli olarak ‘Arabî rakamlarla sayfaların her iki vechesi de ayrı ayrı numaralandırılmıştır. İkinci olarak yeni yazıyla ve her bir yaprak numaralandırılmıştır. Eserin içeriği ile ilgili tarafımızca verilen bilgiler yeni yazıyla yapılan numaralandırma dikkate alınarak verilmiştir.

Mecmua iki bölüm halinde tertip edilmiştir. *Mecmua-i Gazeliyât* başlığı ile musammat nazım biçimlerinin bulunduğu ilk bölüm 92. yaprağa kadar devam etmekte, 92-150. yapraklar arasında da gazeller bulunmaktadır.

¹³⁴ Bu mecmuanın tavsifi yapılırken aşağıda künyesi verilen eserlerden faydalanılmıştır. Mustafa Atila, “Milli Kütüphanede Bulunan 06 Hk 319/1 Numaralı Gazel Mecmûası”, *Turkish Studies*, (Kış 2013), C.8., S.1., s.127-154. Cemal Özyön, “Mecmua-i Gazeliyyat, Milli Kütüphane, 06 Hk. 319/1 (İnceleme-Çevriyazı)”, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, Nevşehir 2013.

Mecmuada doksan şairin 504 şiiri vardır. Bu şiirlerden 9 tanesi kaside, 143 tanesi musammat nazım biçimleri, 361 tanesi de gazeldir. Mürettibin ilk bölümde sadece musammat nazım biçimlerini bir araya getirmesi ve musammat nazım biçimlerinin mecmuada işgal ettiği yer düşünüldüğünde eser musammat mecmuası olarak kabul edilmelidir.

1.2.4.10. Ankara Milli Kütüphane 06 HK 1155

Siyah bez kaplı bir cildi vardır. Talik yazı karakteri kullanılmış olan mecmuada genellikle reddâde kullanılmıştır. 190x110-130x65 mm. ölçülerindedir. Şiir başlıkları ve şair adları kırmızı renkle yazılmıştır. Mecmuanın muhtelif yerlerinde yer alan vakıf kayıtlarından anlaşıldığına göre bu mecmua bir Mevlevî dedesi olan Seyyid Ahmed Sabûhî Dede tarafından Kilis Mevlevihanesine vakfedilmiştir.

Daha çok Hayretî'nin şiirlerine yer verilen bu mecmuada Dervîş 'İrfân, Ahmed Beg, Emrî, Âgehî, Fazlî, Meşrebî, Fevrî, 'Askerî, Rahmî, Hafız, Hayretî, Usûlî, Zâtî, Seyyid Nesîmî, Bâkî, Hayâlî, Fuzûlî, Ubeydî, Nişânî, Ruhî, Beyânî, Güzârî, Nâbî, 'Atîkî, Rûmî, Şâmî, Vahdetî, Necâtî, 'Alî Efendi, Revânî mahlaslı şairlerin şiirleri yer almaktadır.

Sahip olduğu şiirler nazım biçimleri açısından değerlendirilğinde mecmuada 8 murabba, 2 muhammes, 14 tahmis, 7 müseddes, 1 müsebba, 2 müsemmen, 9 terci-bent, 1 terkeb-bent, 67 gazel, 4 kaside bulunmaktadır. 75 yapraktan oluşan mecmuanın yaprak sayısı dikkate alındığında büyük bir bölümünün musammat şiirlerden oluştuğu görülmektedir.

1.2.4.11. Ankara Milli Kütüphane Yz A 1818¹³⁵

Kahverengi meşin sırtlı ebru kâğıt kaplı cilt şeklinde olan mecmua, dış: 205x118, iç: 158x76 mm. ölçüsündedir. Kağıt türü filigranlıdır. Satır sayısı genellikle on yedi ancak bazı sayfalarda değişiklik göstermektedir. Eserin yazı türü taliktir. Başlıklar kırmızıdır ve bazı sayfalar kırmızı ya da mavi renklidir. 24b-25b yaprakları arasında diğer sayfalarda bulunmayan zencirekli sayfa düzeni olması bu iki yaprağın sonradan ekleme olduğunu düşündürmektedir. Yaprak sayısı 73 olarak görünse de yer yer boşluklara rastlanılmaktadır ve mecmuanın 27. yaprağı görünmemektedir. Bu durum

¹³⁵ Gökhan Bilgiç, "Mecmû'a-i Eş'âr (06 Mil Yz A 1818) İnceleme Tıpkıbasım", Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, Niğde 2015, s.8.

yaprağın kopmasından kaynaklanabileceği gibi fotoğraf çekimi esnasında atlanmış da olabilir. Elli beşinci yapraktan sonraki kısımlarda yazı karekteri, kalem ve mürekkep farklılığı görülmektedir. Bu durum esere sonradan eklenmiş görüntüsü vermektedir.

Birçok şairin şiirlerini barındıran bu mecmuanın bütünü düşünüldüğünde Fasîh mahlaslı şairin 28, Hamdî'nin 3, diğer şairlerin birer şiiri bulunmaktadır.

Mecmuada yer alan nazım biçimleri şunlardır: 4 kaside, 2 mesnevi, 1 murabba, 2 tahmis, 5 terkeb-bent, 12 terci-bent, 2 nazım, 2 müfret, 1 kıtadır. Mecmuanın sonradan eklenen kısmında da Fasîhî'ye ait 33 gazel bulunmaktadır. Eserin ilk bölümündeki şiirlerin tamamına yakınının musammat nazım biçimlerinden tercih edilmiş olması eserin musammat mecmuası kapsamına alınmaya uygun hâle getirmektedir.

1.2.4.12. Ankara Milli Kütüphane Yz A 2519¹³⁶

Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda *Mecmu'a-i eş'âr* ismiyle kayıtlı olan bu eser zencirekli, vişneçürüğü renginde ve meşin ciltlidir. Eserin yapraklarının iç ve dış ölçüleri 100x71 185x120 mm.'dir. Zahriyesinde bazı hesaplar ve isimler yanında İbrahim Efendi adına temellük kaydı da bulunmaktadır. On üç satır ve iki sutundan oluşan bu mecmuada akkâse türünde kağıt üzerine harekeli nesih hattı kullanılmıştır. Eserde şiirler mavi renkte cetvellerle çerçevelenmiştir.

Toplam 49 yapraktan oluşan mecmua 36 şaire ait 82 şiir barındırmaktadır. Mecmua mürettibi ya da tertip tarihi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamış olmakla birlikte eserde şiiri bulunan şairlerden otuz üçü on altıncı yüzyıl, ikisi on yedinci yüzyıl şairlerinden olması mecmuanın yaklaşık olarak on altıncı yüzyıl sonlarında ya da on yedinci yüzyıl başlarında tertip edildiğini düşündürmektedir.

Eserde şiir başlıkları daha kalın-koyu bir kalemle yazılmıştır. Bu başlıkların bazılarında nazım biçimi ve şair adı ile ilgili yanlışlıklar yapılmıştır.

¹³⁶ Hava Adır, "Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 2519 Ve 06 Mil Yz A 1998 Numaralarda Kayıtlı Mecmuaların Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi' ne (Mestap) Göre Tasnifi", Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, Kırşehir 2019, s.5.

Mecmuada şiiri bulunan şairler şunlardır: Zatî, Gazâlî, Mustafâ, Rıfatî, Muhibbî (Kânûnî), Hüsrev, Rahmî, Su'âlî , (İsimsiz), Şevkî, Fevrî, Sırrî, Ğamî, Emrî, Hayretî, Şem'î, Sadrî, Çeşmî, Penâhî, Mu'idî, Şemsî, Selikî, Rahimî, Kıyâsî, Esâsî, Meşrebi, Rahmî, Yahyâ, 'Ulûmî, Yetimî, Fennî, Remzî, Hitabî, Ahmedî , Ca'fer, 'Abdî, Merdümî. 40a-45b arasında 24 ve 47a'da da 2 olmak üzere Emrî'nin toplam 26 gazeli, 46a-48b arasında Hayâlî'nin 10 gazeli yer almaktadır. 49a-49b'de Ca'fer, Abdî, Merdümî ve Muhibbî'nin birer gazelleri bulunmaktadır.

Mecmuada kırkinci yaprağa kadar muaşşer, muhammes, müsebba, müseddes, müsemmen tahmis, terci-bent ve tesdis nazım şekilleri ile yazılmış şiirler bulunmaktadır. Son on yaprakta da gazeller yer almaktadır. Büyük oranda musammat nazım biçimlerini havi olan bu mecmua musammat mecmuası olarak değerlendirilmiştir.

1.2.4.13. Ankara Milli Kütüphane Yz A 3904¹³⁷

Mavi bez kaplı, mukavva bir cilt içerisinde olan mecmuanın kağıt türü cediddir. 235x160 - 170x125 mm. iç-dış ölçülerine sahip olan eser 20 satır ve iki sütunludur. Eser rika yazı türünde kaleme alınmıştır ve reddadesizdir.

Mecmuanın elimizdeki dijital kopyasının son sayfasında küçük beyaz bir kağıt üzerinde latin harflerle “Sondan on bir yaprak boş” uyarısı vardır. Boş olan yaprakların çekilmesine gerek duyulmadığı için mecmua aslında 102 yapraktan oluşmasına rağmen 91 yaprak olarak görülmektedir. Eserin 36, 55, 56, 75, 76. yaprakları elimizde olan kopyada görülmemektedir. Mecmuadaki Arabi rakamlara göre 83-84. yapraklar arasında 77. yaprak yer almaktadır. Eserin yanlış fotoğraf çekiminden kaynaklanabileceği gibi orijinalinde de yanlışlık olabilir.

Mil Yz A 3904 nolu mecmuada şiir başlıkları vardır ve bu başlıklarda şair adı ve nazım biçimi verilmiştir. Bazı nazım biçimlerinin adlandırmasında yanlışlık yapılmıştır. Şiirin içindeki mahlaslar tırnak içine alınmış, bazılarının altı da kırmızı kalemle çizilmiştir.

¹³⁷ Aslıhan Kaya, “Milli Kütüphane’de Kayıtlı 06 Mil Yz A 3904 Numaralı Mecmua-yı Terki-i Bend ve Terci-i Bend Adlı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Mestap’a Göre Tasnif)”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Eskişehir 2021.

Eserin ilk 60 yaprağında terkeb-bentler, 60 ile 71 arasında terci-bentler, 71-91 arasında tekrar terkeb-bentler yer almaktadır. Mecmua mürettibi bütünüyle musammat nazım biçimlerini hedefleyerek mecmuayı tertip etmiş görünmektedir. Bu durumda Mil Yz A 3904 nolu mecmua musammat mecmuasıdır ve musammat mecmuasının bir alt türü sayılabilecek terkeb-bent ve terci-bent mecmuası da denilebilir.

Mecmuada şiiri bulunan şairler ve nazım biçimleri şunlardır: Terkeb-bendi olanlar: Rûhî, Cevrî, Sâmi, Âyetullâh, Ziyâ Paşa, Mahmûd Nedîm Paşa, Muallim Nâcî, ‘Alî Râşid, Receb Vehbî, Cûdî, Cemâl, Nazîm, Fehîm. Terci-bendi olanlar: Selâmî, Sena’î, Hacı Sâdık, Şevket, Râmiz Paşa, Şeyh Gâlib ve Hacı Tahsin. En çok şiiri olan şairlerden Cemâl’in 4, Cevrî’nin 2 terkeb-bendi vardır.

1.2.4.14. Ankara Milli Kütüphane Yz B 415

Mecmua-i Kasaid isimli bu eser Ankara Milli Kütüphane’de Yz B 415 numarada kayıtlıdır. 300x185-210x120 mm. ölçülerindedir. Mukavva ciltli, çapa filigranlı kağıt üzerine talik hat ile kaleme alınmıştır. Şiir başlıkları ve mütekerrir mısralar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mecmua-i Kasaid isimli eserin sayfaları altın yaldızlı cetveli, zencirekli, 13 satır 2 sütundan oluşmaktadır. Toplam 56 yapraktan oluşan mecmuanın cildinde kopma olmuş, yapraklarda da nemlenmeden kaynaklı yıpranmalar olmuştur.

Eserin zahriyesinde Hafız Mustafa ‘İffetî’ye dair istishab kaydı ve mührü bulunmaktadır. Mecmua mürettib tarafından numaralandırılmamış; ancak yeni yazıyla sonradan numaralandırma yapılmıştır. Şiirlerin tamamına yakını Seyfullah Efendi’nin ölümü üzerine yazılmıştır. Bu yönüyle tematik bir mecmua özelliği de göstermektedir.

Mecmua, “Mecmua-i Kasaid” diye adlandırılmıştır; ancak kaside nazım biçimi ile yazılmış 3 kaside bulunmaktadır. 22 müseddes, 1 müsemmen, 9 terkeb-bent, 4 terci-bent, 2 mesnevi, 2 gazel, 2 nazım, 1 kıta’a-i kebîre olmak üzere 47 adet şiir barındıran bu mecmua 36 adet musammat nazım biçimi ihtiva etmektedir. Kahir ekseriyeti musammat nazım biçimlerinden oluştuğu için eser musammat mecmuasıdır.

1.2.4.15. Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 67¹³⁸

Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 67 numarada kayıtlı olan mecmua kahverengi meşin ciltli, 211x155-150x101 ölçülerindedir. 21 satır ve iki sütunlu, cetvelli, nesih hatla yazılmış eser 112 yapraktan meydana gelmektedir. Filigranlı kağıda yazılmış olan eser reddadelidir. Başlıklar, la'l, leb gibi bazı kelimeler ve mahlaslar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 29b'de Lebîb'in gazeli içerisinde peh, meh, billâh, sah, kâh kâh kelimeleri de kırmızı yazılmıştır.

Eserin sol üst köşesinde numaralandırma yapılmıştır; ancak numaralandırmada farklı bir kalem kullanılmıştır. Ayrıca reddadelere göre bazı yapraklardaki kopmalara rağmen numaralandırmanın düzenli devam etmesi bunun sonradan yapıldığını işaret etmektedir. 51b, 52a, 71b, 80b, 81a, 89b'deki reddadelere göre sayfa kopukluğu açıkça görülmektedir. Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 67 numarada kayıtlı olan mecmuanın tavsifini yaparken var olan numaralandırmayı dikkate alarak değerlendirme yaptık.

Mecmuanın tümü incelendiğinde birbirinden farklıklar arz eden üç kısım dikkat çekmektedir. Buna göre 1-47. yapraklar arasında şiirlerin tamamına yakını gazellerden oluşmakta, çift sütunlu cetvel bulunmakta ve bu kısımda reddade bulunmamaktadır. 47-105. yapraklar arası sadece musammat nazım biçimlerinden oluşmaktadır. Tek sütunlu cetvel kullanılmış olup reddadesi de vardır. Eserin 106-112. yaprakları arasında değişik türde beş şiir bulunmaktadır ve bazı şiirlerde her beyit cetvellenmiştir.

Mecmuanın 97b'de tahmis biçimindeki şiir başlığında *Nazîre-i Sâfî* adlandırması göze çarpmaktadır. 102a'da da *Tevbe-nâme-i Veysî*, 104a'da 'Ubeydî'nin 50 beyitlik Hz. Hüseyin konulu mersiye türünde bir terkiib-bendi bulunmaktadır. 106a'da Hammâm-nâme niteliğinde bir mesnevi, 107b'de isimlerden oluşmuş bir tablo var ve tablonun karşısındaki 108a yaprağında tabloyla ilgili bir şiir ve her beytinde bir önceki yaprakta bulunan tablodaki bazı isimler ve üzerinde Arapça rakamlar yer almaktadır. 109-112. yapraklar arasında konusu çiçekler olan dört beyitlik bir gazel,

¹³⁸ Mustafa Uğur Karadeniz, "Süleymaniye Kütüphanesi, 34 Sü-Tarlan 67/1 Numaralı Şiir Mecmuası (1a-54a varak) (İnceleme-Metin)", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, Kocaeli 2014, s.4.

yine çiçeklerle ilgili bir murabba; son olarak da sebze, meyve ve yiyecekleri konu edinen bir mesnevi bulunmaktadır.

Mecmuada 36 gazelle şiiri en çok bulunan şair Sâbit'dir. Bâkî 30, Rûhî 27, Kadî 25, Yahyâ 14, Fuzûlî 12, Nef'î 12, Nâbî 11, Feyzî 7, Hayâlî 6, Necâtî 5, Riyâzî 5, Vahdetî 5 gazelle en çok şiiri bulunan diğer şairlerdendir.

Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 67 numaralı mecmuada bulunan nazım biçimleri şöyledir: 328 gazel, 20 tahmis, 3 murabba, 12 muhammes, 9 terci-bent, 3 muaşşer, 3 müsemmen, 3 müsebba, 29 müseddes, 1 ruba'î, 7 Terkib-bent, 4 müfred, 2 beyit, 3 mesnevi. Mecmuada şiir sayısı itibari ile gazel çok görünse de musammat nazım biçimlerinin eser içinde işgal ettiği yer ve barındırdığı beyit düşünüldüğünde mecmua bir musammat mecmuası niteliğindedir.

1.2.4.16. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3424¹³⁹

Mecmua 257x139 mm'dir ve yazı türü nesihtir. Şiir başlıkları kırmızı mürekkepli kalemle yazılmıştır. Bazı yapraklarda derkenarlar bulunmaktadır. Genel olarak iyi durumda olan mecmuanın bazı yapraklarında yıpranmalar görülmektedir.

Mecmuaların tertip edeni ve tertip tarihi genellikle bilinmemesine rağmen bu eserin sonundaki istinsah kaydına göre mecmuanın tertip edeni Nakîb-zâde Ni'metullâh ve tertip tarihi de 1039/1629'dur.

Eserin yapraklarının a bölümü sol üst köşesinde Arabî rakamlarla numaralandırılma yapılmıştır. Elimizde dijital ortamda kopyası bulunan eser 315 yaprak barındırıyor olmasına rağmen son sayfasında görülen 338 sayısı bazı yaprakların koptuğunu veya fotoğraf çekiminin hatalı yapıldığını düşündürmektedir. Mecmuanın baştan sona sayfa numaraları kontrol edildiğinde 5. yapraktan sonra 16. yaprağa geçildiği görülmektedir dolayısıyla bu kısımda 10 yapraklık bir eksiklik vardır. Ayrıca 37, 38, 45, 186, 187, 199, 200, 204-209 ve 228. yapraklar da eksiktir.

Toplam 188 şairin 2078 şiirini barındıran mecmuada 312 musammat şiir bulunmaktadır. Mecmuada muhammes, tahmis, müseddes, tesdis, müsemmen, terci-bent ve terkib-bent musammat nazım biçimlerine örnekler vardır. Ençok musammat

¹³⁹ Songül Özel, "Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (261b-299a Varakları Arası) İnceleme-Metin", Cumhuriyet Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Sivas 2016, s.5.

nazım biçimi örneği 147 ile tesdisdir. Musammat nazım biçimleri 132-281. yapraklar arasında bulunmaktadır. Barındırdığı musammat şiir sayısı ve işgal ettiği yer itibari ile bu mecmuanın musammat mecmuası niteliğinde olduğu düşünülmektedir.

Mecmuada 317 şiirle Azmizâde Hâletî, 146 şiirle Cinânî, 117 şiirle Hâşimî, 116 şiirle ‘Alî Efendi, 112 şiirle Ümidî, 101 şiirle Nef’î en çok şiirleri bulunan şairler olarak göze çarpmaktadır. Dîvânı henüz tespit edilememiş şairlerin ve şiirlerinin tespitinde mecmuaların yeri ve önemi alanın uzmanları tarafından müteaddid defalar dile getirilmiştir. Bu açıdan Esad Ef. 3424 nolu mecmuada Derviş ‘Anka adlı şairin 256-260 yaprakları arasında 47 şiiri dîvânçe oluşturulacak niceliktedir ve bu duruma güzel örneklerdendir.¹⁴⁰

1.2.4.17. Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi 208¹⁴¹

Mukavva ciltli ve iç kapağı ebru süslemelidir. Zahriyede yaprağına yapıştırılmış beyaz bir kağıt üzerine kurşun kalem benzeri bir kalemle “Taḥmīsât-ı Ba’zı Ġazeliyât Mecmu’ası” ifadesinin yazılmış olması eserin adı gibi görünse de esere daha sonradan bir başkası tarafından yazılmış olma ihtimali yüksektir. İkinci satırda da “Nâbî, Kânî gibi ba’zı şu’arâ” yazılmıştır. Yazmada 15b’de bir mühür vardır. Bazı başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yaprak numarası bulunan eserde reddade de bulunmaktadır. Mecmuanın ilk şiirinden önce üst tarafa eserin başlığı olarak yazıldığını düşündüğümüz “Taḥmīsât” yazılmıştır. Eser iki sütunlu ve 17 mısradan oluşan sayfa yapısına sahiptir. Yazmanın genel durumu iyidir; ancak bazı sayfalarda nemlemenden kaynaklı mürekkep dağılması vardır. Mecmua 18 yapraktan oluşmaktadır.

13. yaprağın b sayfasında “Ġazeliyât Münṭehabât u Kıta’ât u Ebyât” başlığı yazılmıştır. 1 gazel, 1 beyit ve 1 kıt’anın olduğu sayfanın reddadesi takip edilince reddadede kelimesine uymayan bir başka kelimeyle diğer yaprağın devam ettiği

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Yılmaz Top, “Şiirin Anka’sı Şirazi Molla Hüseyin (ö.h. 1023-1025/1614-1616)’ın Gazelleri”, *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.11, (Nisan 2013), s.237-272.

¹⁴¹ Bu mecmuanın tavsifi yapılırken aşağıda künyesi verilen katalog çalışmasından faydalanılmıştır.

Bayram Ali Kaya (Ed.), *Dem İle Semâ Arasında, Galata Mevlevihanesi Koleksiyonundaki Şiir Mecmualarının Sistemik tasnifi*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 2016.

görülmüştür. 17. yaprakta da aynı şekilde reddade uyumsuzluğu vardır. Buna göre mecmuada kaç yaprak olduğunu tespit edemediğimiz eksikler vardır.

23 tahmis, 5 gazel, 3 kıta, 2 beyit ve 2 ferd'in yer aldığı mecmuada 7 manzume ile en fazla şiiri olan Kânî'dir. Ardından Münif 4, Nâbî ve Haşmet'in üçer, Nahifî ve 'Atâ'nın ikişer, Mîr Hasîb, Semmâm, Zekâ'î, 'Alî, Bâkî, 'İzzet'in birer manzumesi vardır. Beyt, ferd ve kıt'alardan 8 şiirin şairi tespit edilememiştir.

1.2.4.18. Süleymaniye Kütüphanesi Hz. Nasûhî Dergâhı 235

Mecmua kahverengi, zencirekli, meşin ciltli, 197x123-137x77 ölçülerindedir. Şemseli, şirazeli siyah ciltli eserde şiir başlıkları ve mahlaslar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Talik hat kullanılan bu mecmuada yazılar genellikle eğik yazılmıştır. Eğik yazılan sayfalarda on satır ve iki sütun bulunmakta, diğer sayfalarda da muhtelif satır sayısı görülmektedir. Bazı yapraklarda der-kenarlara da şiirler yazılmıştır. Eserde 164 yaprak bulunmaktadır. Mecmuanın mürettibi ve tertip tarihi belli değildir. Mecmua orjinalinde bazı yapraklarda numaralandırma yapılmış; ancak toplam 16 numaralandırma vardır. Daha sonradan yapıldığı düşünülen ve yeni yazıyla yapılan numaralandırma da vardır. Yeni yazıyla yapılan numaralandırmada bazı yanlışlıklar yapılmıştır. Eserde 52 numara art arda iki yaprağa verilmiş, sonrasında 53. numaraya devam edilmiştir. 54. numaradan sonraki sayfada numaralandırma yapılmamış, devamında 55 yazılmıştır. 122'den 125'e geçilmiştir.

Süleymaniye Kütüphanesi Hz Nasuhi Dergahı 235 numarada kayıtlı şiir mecmuasının ilk ve son yapraklarında okunması zor ve karmaşık yazılar ve şiirler bulunmaktadır. Bazı yapraklarda der-kenarlar vardır. Eserin genel durumu iyi görünse de bazı yaprakların nemlenmeden veya haşarelerden yıprandığı görülmektedir.

Mecmuada 125 şaire ait 420 şiir bulunmaktadır. Bu şairlerden henüz şiirleri bilinmeyen ya da çok az bilinen şairler de bulunmaktadır. Bunlardan Medhî, Huzûrî, Âhî, Çeşmî, Sânî, Şer'î, Sem'î, Zâ'î, 'Arşî, Nâzî, 'Adnî, Zuhûrî, Şehidî, Muslî, Samtî, Ğamî, Meşâmî, Sabâkî, Berkî, Şeyhî, Hâlî, Kemânî, Mestî, 'Ömrî, Enîsî gibi şairler vardır. Mecmuada 30 şiir ile Bâkî en çok şiiri olan şairdir. 16 şiirle Usûlî, 15 şiirle Hayretî, 11 şiirle Fuzûlî mecmuada en çok şiire sahip olan diğer şairlerdir.

Eserde gazel, kaside, mesnevi, murabba, muhammes, tahmis, müseddes, tesdis, müsebbâ, muaşşer, terci-bent, terkeb-bent, kıta, rubai, müferd nazım biçimleri bulunmaktadır. Mecmuada 16 murabba, 8 muhammes, 27 tahmis, 37 müseddes, 1 tesdis, 1 müsebbâ, 1 muaşşer, 14 terci-bent, 3 terkeb-bent olmak üzere toplamda 140 musammat nazım biçimi bulunmaktadır. Bentlerle oluşan musammat nazım biçimlerinin beyit sayıları ve işgal ettikleri yer düşünüldüğünde mecmuanın büyük bir kısmının musammat nazım biçimlerinden oluştuğu ve dolayısıyla musammat mecmuası olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.4.19. Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez 54¹⁴²

Mecmuanın yaprak sayısı 232'dir ve 277x95 mm ölçülerindedir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde numaralandırma ve reddadelerin kullanımında yanlışlıklar yapılmıştır. Yazmanın çok zarar gördüğü, şirâzesinin dağıldığı, yer yer yapraklarının birbirine karıştığı ve birçok yaprağın da koptuğu mecmua üzerine çalışma yapan Sadık Yazar tarafından ifade edilmiştir.

Derleyeni ve tertip tarihi bilinmeyen mecmuada şiiri bulunan Vânî, Vâlihî-i Üskübî, İbn Kemâl Paşa, Za'fî, Taşlıcalı Yahyâ, Hâletî gibi birçok şairin 16. yüzyıl şairlerinden olması mecmuanın yaklaşık olarak 16. yüzyıl sonlarında ya da 17. yüzyıl başlarında tertip edildiğini işaret etmektedir.

Nuri Arlasez 54 mumaraya kayıtlı bu eser nazım-nesir karışık bir mecmuadır. Bazı yapraklarda Kimya-yı Saadet tercümesi, Kâdî'nin dîvânı, esmâü'l-hüsnâ ve Edâyî'nin Mi'râciyyesi vardır. Tavsif etmemize sebep şiir derlemelerinin olduğu 89a-120b ve 167a-169b yapraklar arasındaki şiirlerdir.

Mecmuada şiirleri yer alan şairler şunlardır: Edâyî, Halîlî, Kadrî, Muhammed, Kemâl Paşazâde, Nesîmî, Dervîş, Şebtâlî Yahyâ, Âşıkî, Azmî, Veysî, Mahlassız, Mu'inî, Vânî, Askerî, Sâdık, Sâ'î, Subhî, Hâletî, Sa'yî, Fevrî, Senâyî, Serîrî, Âşıkî, Za'fî, Na'tî, Pertevî, Azmî, Vâlihî-i Üskübî, Za'fî, Taşlıcalı Yahyâ, Şeyhî, Rûşenî, Vâhidî, Hamdî, Gubârî, Hâtifî, Vâlihî'dir.

¹⁴² Bu mecmua ile ilgili bilgilerin çoğu aşağıda künyesi verilen eserden alınmıştır. Sadık Yazar, "XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecmûası", *Turkish Studies*, C.8, No.1, (Winter 2013), s.610.

Kaside 13, müseddes 6, tesdis 1, müsebba 2, müsemmen 1, muaşşer 3, 11'li 1, 12'li 1, terci-bent 11, terkib-bend 1 olmak üzere toplam 40 şiir bulunmaktadır. Bu durumda mecmua, 27 musammat ve 13 diğer nazım biçimleri ihtiva etmektedir. Mecmuada nazım biçimlerinin bulunduğu yapraklar dikkate alındığında musammat nazım biçimleri mecmuanın kahir ekseriyyetini oluşturduğu ve mecmuanın bir musammat mecmuası olduğu rahatlıkla söylenebilir.

1.2.4.20. Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Aga Tekkesi 501

Elimizde dijital ortamdaki görüntüleri mevcut olan bu şiir mecmuasının fiziki yapısı ile ilgili olarak şunlar söylenebilir. 240x155;bbxbb mm ölçülerindedir. İki sütun şeklinde tertip edilen sayfalarda muhtelif satırlar kullanılmıştır. Rika hatla ve siyah mürekkeple yazılan mecmuada bazı şiirlerin mahlaslar ve şiir başlıklarındaki şair adları silinmiştir.

Mecmua genel itibari ile iyi durumdadır; fakat bazı yerlerde yıpranmalar vardır. Zahriyesi ve istinsah kaydı olmayan mecmuanın ilk sayfası da eksiktir. Mürettibi tarafından numaralandırması da yapılmamıştır. Yeni yazıyla yapılan numaralandırmanın başkası tarafından sonradan yapıldığı düşünülmektedir. Buna göre 37 ve 59. yapraklarda kopmaların olduğu görülmektedir. Eser toplam 152 yapraktan meydana gelmektedir.

Tahir Aga Tekkesi 501 numarada kayıtlı şiir mecmuasının tertip edeni ve tertip tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 19. yüzyıl'da yaşamış Seniḥ, Kazım, Şeref Hanım, Leyla Hanım, Ziya Paşa, Mahmut Ekrem gibi bir çok şairin şiirlerini içermekte olan mecmuanın 19. yüzyılın sonlarında istinsah edildiği tahmin edilmektedir. Mecmuada şiiri bulunan şairlerden bazıları şunlardır: Bezmî, Rezmî, Müştak, Sa'î, Ğaribî, Ratıb, 'Aynî, Besîm gibi şairler vardır. Keçecizâde 'İzzet 52, Seniḥ 31, Şeref Hânım 22, Haşmet 17, Kâzım 13 ve Esrâr Dede 13 şiirle mecmuada en çok şiiri olan şairlerdendir.

Eser dîvân tertibine benzer şekilde tertip edilmiştir. Bu tertipte ilk yapraktan 97'ye kadar musammat nazım biçimleri ve kasideler yer almaktadır. Musammat nazım biçimlerinden hemen sonra "İbtidâ-yı Gazeliyât" başlığı ile 150. yaprağa kadar gazeller devam etmektedir. 151'de "Mukatta'at" ve 152'de de müfredler ve iki şarkı bulunmaktadır.

Mecmuada kullanılan nazım biçimleri incelendiğinde musammat nazım biçimlerinden murabba 22, terbi 1, muhammes 24, tahmis 44, müseddes 24, tesdis 7, müsebbâ 1, müsemmen 4, terki-bent 12, terci-bent 8, kaside 17, kıta 13, bahr-i tavil 1, müstezat 5 ve gazel 204 olmak üzere toplam 387 şiir bulunmaktadır. Eser 152 yapraktan oluşmaktadır ve musammat nazım biçimleri yaklaşık 100 yapraklık yer işgal ettiği için mecmuayı bir musammat mecmuası olarak değerlendirmek mümkündür.

1.2.4.21. Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman 240

Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman 240 numaraya kayıtlı mecmuanın iç kapağına yapıştırılmış beyaz bir kâğıda Vâsıf Dîvânı ve 31 yaprak olduğu yazılmıştır. Mürettibi bilinmeyen eserin dikkat çeken özelliği, sayfaların tıpkı cönklerdeki gibi aşağıdan yukarıya doğru açılmasıdır. Eserin ölçüleri 200x100-bbxbb mm'dir.

Şiir başlıklarının çoğunluğunda şair adı yoktur. Başlıklarda bulunan şair adlarına göre toplam 13 şairin şiirleri bulunmaktadır. Buna göre Vasıf'ın 20, Emîn'in 4, Neş'et, 'Azmi ve Hilmi'nin ikişer, Garibi, Nâbi, Hanîf, Vâlihî, Tanbûrî, 'Arif, Yektâ ve Vâsfi'nin birer şiiri vardır.

Birbirinden farklı nazım biçimlerini havi yazma eserde 47 murabba, 14 muhammes, 3 tahmis, 3 müseddes, 3 müsebbâ, 1 mu'aşer, 2 mani, 16 gazel ve 1 nazım ve 32 beyit bulunmaktadır. Nazım biçimini belirleyemediğimiz 5 şiir ve kare şeklinde oluşturulmuş 1 şiirle birlikte toplam 96 şiir bulunmaktadır. Şiir başlıklarının kahir ekseriyetine sadece şarkı yazılmışken bazılarında da başlık yazılmamıştır. Mecmuadaki musammat nazım biçimlerinin diğer nazım biçimlerine oranına bakılarak bu mecmuaya musammat mecmuası denilmiştir.

1.2.5. Musammat Mecmuaları İle İlişkilendirilebilecek Mecmualar

1.2.5.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T 1532¹⁴³

Toplam 2092 şiirin yer aldığı mecmuada en fazla gazel nazım biçimi yer almaktadır. 1271 gazel örneğinin yer aldığı mecmuada 77 Kaside, 21 mesnevi, 7 müstezat, 64

¹⁴³ Bu mecmua ile ilgili bilgiler Ülkü Yılmaz'ın aşağıda künyesi verilen çalışmasından faydalanılarak yazılmıştır.

Ülkü Yılmaz, "İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: T 1532'de Kayıtlı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)", Cumhuriyet Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Sivas 2018.

kıt'a, 4 rubai, 427 matla, 64 müfred/ferd ve 3 mısrayla birlikte beyit birimli nazım biçimlerinden 1938 manzume örneği bulunmaktadır. Terki-bent 13, terci-bent 4, murabba 14, muhammes 11, tahmis 37, müseddes 41, tesdis 18, müsebbba 3, müsemmen 7, muaşşer 2, on ikili musammat 2, semai ve taştir 1'er adet olmak üzere musammat nazım biçimine 154 örnek bulunmaktadır. 165 yapraktan müteşekkil bu mecmuada bu kadar sayıda musammata'nın bir arada bulunması nazım biçimi araştırmacıları için oldukça önemli olsa da mecmua içinde musammat nazım biçimlerinin diğer nazım biçimlerine oranına baktığımızda eserin musammat mecmuası olma kriterine uymadığı düşünülmektedir.

1.2.5.2. Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 436¹⁴⁴

Mecmu'â-i Eş'âr ve Fevâid adıyla, 73 varaktan oluşan mecmuanın derleyeni tespit edilememiştir. Mecmuada XV ile XVII. yüzyıllar arasında yaşamış şairlerin şiirleri bulunmakla beraber, daha çok XVI. yüzyıl şairlerine ağırlık verilmiş, buna göre mecmuanın, en geç XVII. yüzyılın sonu ile XVIII. yüzyılın başında tertip edildiği sonucuna varılmıştır.

Yazmada toplam 173 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerden 83'ü gazel, 18'i beyit-müfret, 1'i mesnevi ve 1'i nazım olmak üzere 103'ü beyit birimli nazım biçimlerinden oluşmaktadır. Bent birimli nazım biçimlerinden oluşanlar toplam 70 adettir. En fazla 34 adetle tahmislerin yer aldığı mecmuada murabba 7, muhammes 8, müseddes 8, müsebbba 5, muaşşer 6, terci-bent 2 adet bulunmaktadır.

1.2.5.3. Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 3639¹⁴⁵

Mürettibi bilinmeyen mecmuanın tertip tarihi Milli Kütüphane kayıtlarında 1243/1827 olarak belirlenmiştir. 167 yapraktan meydana gelen eserin ilk sayfasında muhtelif hesaplamalar, "Yâ Ali", "Cide", "Trabzon", "Trabzon Valisi", "Trabzon Valisi 'İzzet Paşa", "İş bu bin iki yüz senesi", " İş bu bin iki yüz altmış",

¹⁴⁴ Bu mecmua ile ilgili bilgiler Ülkü Akdağ'ın aşağıda künyesi verilen çalışmasından faydalanılarak yazılmıştır.

Ülkü Akdağ, "Milli Kütüphane'deki 06 Hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası", Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 2011.

¹⁴⁵ Bu mecmua ile ilgili bilgiler Hacer Özgen'in aşağıda künyesi verilen çalışmasından faydalanılarak yazılmıştır.

Hacer Özgen, "Milli Kütüphane 06 Hk 3639 Ve 06 Mil Yz A 54 Numaralarda Kayıtlı Mecmuaların 'Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi'ne (Mestap) Göre Tasnifi", Kırşehir Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kırşehir 2019.

“Çayırhasan”, “Trabzon Valisi Müşabiri ‘İzzetlü Mehmet Emin Paşa Hazretlerine Hitâben” yazıları bulunmaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere mecmua Trabzon valisi ‘İzzetlü Mehmet Emin Paşa Hazretlerine ithaf edilmiştir.

49b’de “Mecmû’a-i Nefise” başlığı ile başlayan bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm 161b’ye kadar devam etmektedir. Bu bölümdeki şiirler ayrıca bir şiir mecmuası hâlinde Ankara Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 9855 numarada kayıtlı bulunmaktadır. “Mecmû’a-i Nefise (İnceleme Metin)” adıyla yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.¹⁴⁶

Toplam 788 manzumenin yer aldığı mecmuada, 36 farklı nazım şekliyle kaleme alınmış manzume vardır. Kullanılan nazım şekilleri ve manzume sayıları şu şekildedir: Gazel 193, kalenderi 3, kaside 15, kıta 64, mesnevi 4, matla 29, müfret 274, fert 24, mısra 2, beyit 59, dîvânî 1, koşma 1, mahlas 6, nazım 6, rubai 21, muaşşer 3, muhammes 8, tahmis 19, murabba 16, müseddes 13, tesdis 2, müsemmen 1, tardiye 2, terci-bent 4, terki-bent 4, semai 1, şarkı 11, tazmin 2. Bu sayısal verilere göre mecmuada 86 musammat, 702 de diğer manzumeler bulunmaktadır. Mecmua bu haliyle musammat mecmuası olmasa da barındırdığı musammatlar açısından dikkate alınması gerekir.

1.2.5.4. Ankara Milli Kütüphane Yz A 3983/1

Oldukça yıpranmış olan mecmua, Milli Kütüphanedeki kayıtlara göre 190x127mm. ölçüsünde ve talik yazı türündedir. 45 yapraktan müteşekkil olan mecmuanın satır sayısı değişiktir. Kağıt türü abadî, sırtı siyah meşin, kapaklar desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Bir şiir mecmuası olan eserin sözbaşları kırmızıdır. Yapraklar rutubet lekeli. Fevrî, Gülşenî, Kâdî, Zairî, Şahidî, Müfidî, Viranî gibi şairlerin şiirlerini havi mecmuanın 20a-27b arasında Cidal-i Zülf bâ Hat isimli mesnevi vardır. Abdullah Öztemiz tarafından 1973 yılında alındığı kayıtlıdır.

Mecmuada toplam şiir sayısı 100 kadardır. Bu şiirlerden 58’i gazel, 5’i mesnevi, 1’i kaside nazım biçimindedir. Nazım biçimi belirlenemeyen 8 manzume bulunmaktadır. 28 musammat şiirden 8’i murabba, 10’u muhammes, 1’i tahmis, 4’ü müseddes, 4’ü terci-bent, 1’i müsebbadır.

¹⁴⁶ Gökçehan A. Ağaoğlu, “Mecmû’a-i Nefise (İnceleme-Metin)”, Hacettepe Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2013.

Mecmuadaki manzumelerin işgal ettiği yer itibari ile 12 yaprak gazel, 8 yaprak mesnevi, 5 yaprak nesir, 13 yaprak musammattır. Kimi yapraklarda Tevarih-i Osman vardır. Bazı yapraklarda karışıklık bulunmakta ve bazı yapraklar da okunamamaktadır.

Mecmuada şiiirlerin olduğu yapraklar toplam 37 yapraktır. 10. yaprakta *Li-muharrihi Fakir* başlıklı iki şiiirin mahlası ‘*Aşkî*, dolayısıyla da mecmuanın mürettibi ‘*Aşkî* görünmektedir.

1.2.5.5. Ankara Milli Kütüphane Yz A 7125¹⁴⁷

169 yapraktan müteşekkil mecmuada toplam 381 manzume yer almaktadır. Mecmuada musammat nazım biçimlerine 137, diğer nazım biçimlerine 244 örnek bulunmaktadır. Manzume sayısı ya da parçası olarak 239 adetle en fazla gazeller yer almaktadır. Mecmuada kasideye 1, mesneviye 3, müstezada 1 örnek bulunmaktadır. Mecmuada yer alan musammatların 9’u murabba, 12’si muahammes, 56’sı tahmis, 17’si müseddes, 22’si tesdis, 1 müsebbba, 2’si muaşşer, 8’i terkib-i bend, 10’u terci-benttir.

1.2.5.6. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957¹⁴⁸

4957 numarada kayıtlı şiiir mecmuasının mürettibi belli değildir. 54 varaktan meydana gelen mecmuada 1273 gazel, 54 kaside, 2 mesnevi, 13 rubai, 40, kıta, 11 beyit; 7 terkib-bent, 2 terci-bent, 8 müseddes, 1 tesdis, 3 muhammes, 31 tahmis ile toplam 1437 şiiir ihtiva etmektedir. Bu şiiirlerden 52’si musammat nazım biçimidir. Bu durumda mecmua musammat mecmuası değildir; ancak ihtiva ettiği nazım biçimi itibari ile değinilebilir.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Bu mecmua ile ilgili bilgiler aşağıda künyesi verilen tezden alınmıştır.

Tufan Taş, “Klasik Türk Şiiirine Ait Bir Mecmu’a-i Eş’âr”, Niğde Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Niğde 2013.

¹⁴⁸ Çiğdem Külünk, “Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 Nolu Şiiir Mecmuası (vr. 93a-110b) (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri)”, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2019.

¹⁴⁹ Aynı mecmua ile ilgili Bünyamin Ayçiçeği’nin aşağıda künyesi verilen çalışmasında 1293 gazel, 55 kaside, 2 mesnevi, 13 rubai, 40, kıta, 11 beyit; 7 terkib-bent, 2 terci-bent, 8 müseddes, 1 tesdis, 3 muhammes, 7 tahmis ile toplam 1442 şiiir ihtiva etmektedir. Bu şiiirlerden 28’i musammat nazım biçimidir.

Bünyamin Ayçiçeği, “Nuruosmaniye Kütüphanesi Türkçe Şiiir Mecmû’aları: İnceleme-Dizin”, *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* S.16, 2016, s.227-367.

1.2.5.7. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4959¹⁵⁰

Bu mecmuada toplam 593 yaprak bulunmaktadır. 593 yapraktan meydana gelen eserde 60 şaire ait 1739 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden 1485'i Gazel, 189'u Kaside, 21'i Mesnevidir. Toplam 44 musammat nazım biçiminin yer aldığı mecmuada 7'si muhammes, 12'si tahmis, 8'i müseddes, 1'i müsebbâ, 1'i müsemmen, 8'i terkib-bent, 7'si de terci-benttir.

Bir mecmuanın musammat mecmuası olarak kabul edilebilmesi için tamamı ya da kahir ekseriyetinin musammat nazım biçimlerinden oluşması gerektiği daha önceden de ifade edilmişti. Bu durumda Nuruosmaniye 4959 numaralı mecmuadaki nazım biçimi verileri düşünüldüğünde eser musammat mecmuası kabul edilmez; ancak içerdiği musammat nazım biçimlerinin nazım biçimleri ile ilgili araştırmalarda başvurulabilecek bir kaynak olabileceği kanaatindeyiz.¹⁵¹

1.2.5.8. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4962¹⁵²

Toplam şiir sayısı 835 olan mecmuada musammat nazım biçimlerine 204 örnek bulunmaktadır. 324 yapraktan oluşan mecmuada diğer nazım biçimlerinin musammat nazım biçimlerine oranı (%24,4) düşünüldüğünde mecmuaya musammat mecmuası denilmesi güçtür; ancak 204 adet musammat nazım biçimini havi olması eserin musammatlar üzerine yapılacak araştırmalarda başvurulacak önemli kaynak olduğunu göstermektedir.

Mecmuada yer alan nazım biçimleri şöyledir: Gazel 397, kaside 216, kıt'a 1, müstezâd 7, mesnevî 10, murabba 1, muhammes 4, tahmis 56, müseddes 69, müsebbâ 3, müsemmen 6, muaşşer 5, terci-bent 31, terkib-bent 29.

¹⁵⁰ Bu mecmua ile ilgili bilgiler Bünyamin Ayçiçeği'nin yukarıda bahsi geçen makalesinden faydalanılarak çıkarılmıştır.

¹⁵¹ Atabey Kılıç'ın mecmua tasnifi ile ilgili çalışmasında bu mecmuanın musammat mecmua olarak tanıtıldığını görmekteyiz.

Ayrıntılı bilgi için bk. Atabey Kılıç, "Mecmua Tasnifine Dair", s.87.

¹⁵² Bu mecmua ile ilgili bilgiler Bünyamin Ayçiçeği'nin yukarıda a.g.m.'den faydalanılarak çıkarılmıştır.

1.2.5.9. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4966¹⁵³

234 varaktan meydana gelen mecmuada toplam 647 şiirden 78'i musammat nazım biçimindedir. Musammat nazım biçimleri sayıları şöyledir: tahmis 32, tesdis 21, müseddes 16, terki-bent 7, terci-bent 2'dir. Beyitlerle kurulan nazım biçimlerinden kaside 83, gazel 482, kıt'a 4 adet bulunmaktadır.

Bu verilere göre mecmua musammat mecmuası olmasa da ihtiva ettiği musammat nazım biçimi açısından dikkate değer bir eserdir.

1.2.5.10. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4967¹⁵⁴

İstinsah kaydı olmayan mecmuada XV, XVI ve XVII. yüzyıllara ait müelliflerin eserleri bulunmaktadır. Varakların numaralandırılmasında yanlışlık olmuştur. Farklı bir el tarafından kurşun kalemle verilen numaralar ile yazmada bulunan numaralar kimi zaman uyuşmamaktadır. Mecmuada eksik varaklar olduğu anlaşılmaktadır. Varaklarda var olan ve çoğu zaman sonradan bir el tarafından kurşun kalemle verilen numaralandırma bulunmaktadır. Araştırmacıların bu duruma dikkat etmeleri gerekmektedir. Mecmuadaki tek mensur eser 153a-154b arasında yer almaktadır.

144 gazel, 28 kaside, 42 kıt'a, 2 mu'amma, 11 rubâ'î, 1 tarih, 5 müfred ve 75 musammat şiir ihtiva etmekte olan mecmua barındırdığı musammat şiir sayısı itibarı ile tanıtılmıştır.

1.2.5.11. Sermet Çifter 1083¹⁵⁵

Sermet Çifter Kütüphanesi, Yazma Eserler Bölümü'nde 1083 numarası ile kayıtlı olan Mecmua-i Eş'âr'da nesir yanında değişik şiir türlerine de rastlamak mümkün. Eserdeki şiirler dikkatlice incelendiğinde eserin ön kısmında nazirelerin bulunduğunu, bu şekliyle bir nazire mecmuasına benzediğini görmekteyiz. İkinci bölümde ise Divân Edebiyatı'nın tanınmış şairlerinin gazelleri, kasideleri yer

¹⁵³ Bu mecmua ile ilgili bilgiler Bünyamin Ayçiçeği'nin yukarıda bahsi geçen makalesinden faydalanılarak çıkarılmıştır.

¹⁵⁴ Bu mecmua ile ilgili bilgiler Bünyamin Ayçiçeği'nin a.g.m.'den faydalanılarak çıkarılmıştır.

Mezkûr mecmua ile ilgili Sabahat Deniz danışmanlığında Merve Delican (1b-80a arası) ve Bertuğ Sakın (80b-166a arası)ın hazırladıkları iki tez de tarandı fakat veriler Bünyamin Ayçiçeği'nin hazırladığı çalışmayla uyuşmadı.

¹⁵⁵ Bu mecmua ile ilgili veriler aşağıda künyesi verilen eserden faydalanılarak yazılmıştır. Firuze Bozkurt, "XVI. Yüzyıla Ait Bir Şair Mecmuası", Niğde Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Niğde 2007.

almaktadır. Mecmuadaki manzumelerin belli bir sırası olmadığı gibi çoğu manzumenin de başlığı bulunmamaktadır.

Mecmuadaki manzumelerin şekil ve sayıları şöyledir: şarkı 2, semai 2, tahmis 12, musammat 12, muhammes 10 müstezâd 4, murabba 19, müseddes 8, müsemmen 2, mesnevi 1, terkeb-bend 10, gazel 98 kaside 12, rubai 1, kıt'a 5, müfret 1 olmak üzere toplam 199 manzume barındırmaktadır. 60 yapraktan oluşan mecmuanın ilk sayfasında “Esâmî-i Şâ'irân” başlığı altında mecmuadaki şairlerin isimleri şu şekilde yer almaktadır: Riyâzî, Hâletî, Cem'î, Sabrî, Veysî, Tûsî, Hâtemî, 'Ubeydî, Rûhî, Bahâyî-i İznîkî, Semendî, Şeyhî, Celâlî, Celîlî, Hâfız-ı Türkî, Yahyâ, Hafî, Necâtî, Vesîlî, Hûdâ'î, Nâbî, Hayretî, Rıdvân, Hurremî, Rahmî, Gedâ'î, Câmi'î, âhî, Mu'îdî, Caferî, Muhlis, Sâhib, Rahîmî, İshâk, Hayâlî, Nesîmî, Cevrî, Şem'î, Mustafâ.

1.2.5.12. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi R. 1972¹⁵⁶

R. 1972 numarada kayıtlı mecmua ile ilgili dipnotta künyesi verilen eserde şu veriler yer almaktadır: 51 kaside, 94 tahmis, 32 muhammes, 28 terci'-bend, 47 murabba, 32 müseddes, 5 müsebbba, 19 müstezat, 1 taştir, 1 muaşşer, 1 su'âl-cevâb, 3174 gazel olmak üzere toplam 3495 adet şiir yer almaktadır. Başka bir ifadeyle mecmuanın %91'ini gazeller, %7,5'ini musammatlar, %1,5'ini kasideler oluşturmaktadır. Bu veriler, eserin musammat mecmuası olarak değerlendirilmesine imkân tanımasa da içerdiği musammat nazım biçimi sayısı itibarı ile musammatlarla ilgili araştırmalarda başvurulması gereken bir kaynak olduğunu göstermektedir. Eser 405 yapraktan meydana gelmektedir.

¹⁵⁶ Bu mecmua ile ilgili veriler aşağıda künyesi verilen eserden alınmıştır.
Ahmet Çolak, “Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan No:1972'de Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (vr.1b-80a): İnceleme-metin”, Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2013.

3. BÖLÜM II

3.1. MİLLİ KÜTÜPHANE 06 MİL YZ A 1641 NUMARADA BULUNAN MUSAMMAT MECMUASININ İNCELENMESİ

3.1.1. Mecmuanın Nüshasına Dair Genel Bilgiler

Mecmuaların önemli bir kısmı istinsah kayıtlarını barındırmadığı gibi kahir ekseriyetinin ikinci bir nüshasının oluşmadığı da görülür. Bir mecmuanın oluşturulma amacı bu tip istinsah kayıtlarının tutulup tutulmamasında önemli bir etkidir. Nitekim Yunus Kaplan bu durumu şöyle ifade etmiştir: Şiir mecmualarının çoğunda ferağ/ketebe/istinsah kaydı bulunmaz. Bunun sebebi, tabir caizse derleyen kişilerin zevklerine göre tuttuğu defterler kabilinden olmasıdır.¹⁵⁷ Yaşar Aydemir ise “Mecmuaların bir kısmının sahibi ve müstensihî belli, büyük bir kısmının ise ne sahibi ne de müstensihî bellidir.”¹⁵⁸ diyerek benzeri bir kanaati dile getirmiştir. Özellikle mürettibi bilinmeyen mecmuaların nüshalarını da tespit etmek oldukça zordur. Mecmualar da dâhil olmak üzere herhangi bir eserin farklı bir nüshası oluşurken eserde şekil veya içerik bakımından bazı değişiklikler olabilmektedir. Farklı şekillerde gerçekleşen bu değişiklikler arasında; takdim-tehir, eksiltme veya ekleme şeklindeki müdahaleler öne çıkmaktadır. Nüshalar arasındaki dönüşüm bazen ileri bir boyuta varır ve bir eserin farklı nüshaları farklı eserler olarak addedilebilir.¹⁵⁹ Suat Donuk yayınladığı makalesinde bu durumu şöyle ifade etmiştir: Bir kitabın her yeni kopyası asıl nüshadan bazen bir nebze bazen de ciddi bir biçimde farklılaşmış bir şekilde ortaya çıkardı.¹⁶⁰

Yazma eserlerde asıl metnin kenarlarına yazılan bazı yazılar bulunabilmektedir. Bu yazılar asıl metni tamamlama amaçlı olabileceği gibi metin dışı unsurlar da olabilir. Metin dışı bu unsurlar bazen müstensihînin kendi tasarrufu bazen de okuyucu notları

¹⁵⁷ Yunus Kaplan, “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde Kayıtlı “T 5480” Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP’a Göre Tasnifi”, *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.21, (Ekim 2018), s.403.

¹⁵⁸ bk. Yaşar Aydemir, “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, *Bilgi* , No.19, (Güz 2001), s.123.

¹⁵⁹ bk. Sadık Yazar, “Yeni Bir Nüshayla Değişen Fotoğraf: Yûsuf-ı Meddâh’ın (ö. XIV. yy) Kıssa-i Yûsuf’u ya da Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf Adlı Bir Mesnevi Yazmış mıdır?”, *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* , No.21, (Aralık 2018), s.681-719.

¹⁶⁰ Suat Donuk, “Fazla Sayıda Yazma Nüshası Bulunan Hacimli Bir Eserin Nüsha Ailesinin ve Tenkitli Metnin Kurulması Hakkında Değerlendirmeler: Kûnhü’l-ahbâr Örneği”, *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, No.21, (Aralık 2018), s.116.

olabilmektedir. Bu notlarda eseri değerlendirmek, eserin dolaşım biçimi, eserin nerelerde okunduğu, okunurken nelerin yaşandığı veya kimlerin okuyup kimlerin dinlediğine dair bilgiler de bulunabilmektedir. Metin dışı unsurlar üzerinden yazmalarda bulunabilecek bilgilerin çeşitliliğini Değirmenci, şu şekilde ifade etmiştir.

Bu kitapların başına, sonuna ya da sayfa aralarına düşülmüş okuyucu notlarında genellikle kitabın nerede, ne zaman ve kim tarafından okunduğu/kıraat edildiği söylendikten sonra dostlarla birlikte oldukça iyi vakit geçirildiği de eklenir; bazılarında da dostların, yani dinleyicilerin isimleri zikredilir ve okumanın yapıldığı mekânların/yerlerin ayrıntılı tarifi yapılır.¹⁶¹

Milli Kütüphane Yz A 1641 numaralı *Gencine-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı musammat şiir mecmuasının elde bulunan/bilinen tek nüshası vardır. Bu nüshanın mürettip nüshası olup olmadığına dair kesin kanıtlar olmasa da bu yönde bazı işaretler de yok değildir. Özellikle mecmuanın bazı yerlerinde bulunan boşluklar veya boş sayfalar bize mecmuanın başka bir nüshasına bakılarak oluşturulmadığını işaret eder. Çünkü boşluklar ya da boş yapraklar genellikle istinsah eylemi gerçekleştirilirken o esnada elde bulunmayan, ulaşılamayan veya hatırlanmayan kısmın/şiirin daha sonra ulaşıldığında ya da hatırlandığında tamamlanacağını ifade eder. Mecmuanın bir başkası tarafından istinsah edildiğine dair herhangi bir veri de olmadığına göre mürettibin mecmuayı istinsah ettiği kabulü akla yatkın görünmektedir; fakat bir başkası tarafından istinsah edilmiş olma ihtimali de büsbütün yok sayılamaz. Eger başkası tarafından istinsah edilmiş ise müstensihinin esere ne gibi etkisi olduğunu ya da mürettibin eseri ile müstensihinki arasında fark olup olmadığını tespit edebilmek eserin bir diğer nüshasının bulunmasını gerektirmektedir.

Mecmuada kaydedilen şiirlerde nüsha farklarının verildiği birçok örnek bulunmaktadır. Asıl metinde kullanılan kalemde daha ince bir kalemle verilen bu farkların mecmuayı oluşturan/yazıya geçiren tarafından girilmiş olması kuvvetle muhtemel görünmektedir. Bununla birlikte bu farkların mecmuaya sonradan sahip olan biri tarafından kaydedilmiş olması da ihtimal dâhilindedir.

Bir eserin orijinal metni dışında her ekleme, eseri yeniden üretme çabasını gösterir. Bazı eklemeler eserin orijinaline hâlel getirecek nitelikte olmaktan öte eserin daha iyi

¹⁶¹ Tülün Değirmenci, “Bir Kitabı Kaç Kişi Okur? Osmanlıda Okurlar ve Okuma Biçimleri Üzerine Bazı Gözlemler”, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, No.13, (Güz 2011), s.9.

anlaşılmasına küçük bir katkı niteliğinde olabilmektedir. Bu eklemelerin bazıları ise anlamı ya da şekli değiştirecek nitelikte olabilmektedir. Bazen dönemin sosyal veya kültürel hayatıyla ilgili ipuçlarını içeren eklemeleri dolayısıyla da üretimleri görmek mümkündür.¹⁶² Sami Arslan, hazırladığı makalede Ali b. Ahmed'in mecmuasındaki istinsah kayıtlarına ve esere katkılarına dair değerlendirmelerde bulunmuş, bu durumu şöyle dile getirmiştir: En azından üzerinde kendisi tarafından düşülen mütalaa kayıtlarından da anlaşılacağı üzere kimi eserleri dikkatle okumuş olması hasebiyle hem bir müstensih hem bir müellif hem de bir okurdur.¹⁶³

Çalışmamıza konu olan musammat mecmuasında bulunan nüsha farkları ya da düzeltmeler bir ekleme/üretim gibi görünse bile eserin orjinaline halel getirecek nitelikte değildir. Yazmaya yapılan bu eklemeler bazen bir mısraın ya da beytin tamamını kapsayabilmektedir. Yazma eserlerde sıkça gördüğümüz eserin çeşitli sebeplerden dolayı dağılması ve dağılmaya bağlı olarak ilk üretimin dışında bir şekilde eseri bir araya getirme ameliyeleri de bazen eserin tertibi ile ilgili üretim ameliyesi niteliğinde olabilmektedir.

3.1.2. Mecmuanın Fiziki Tavsifi

Milli Kütüphane Yz A 1641 numarada kayıtlı mecmuadaki sayfaların iç ve dış ölçüleri 205x140-180x130 mm'dir. Mecmuanın sırtı meşin, kapağı mukavva üzeri siyah renkte ince deri ile kaplı bir cilttir. Mecmuada satır sayısı farklılık arz ederken sütun sayısı genellikle iki, bazı yerlerde de üçtür; ancak mecmuada sayfa ya da sütun için cetvel çizilmiş değildir. Krem rengine, aharlı, su yollu ve filigran ihtiva eden bir kağıt kullanılmıştır. İslamî yazma geleneğinde sayfaların takip edilebilmesi için kullanılan reddade kullanımı tezimize konu olan mecmuada da uygulanmıştır. Eserin tamamında rik'a yazı türünden de izler barındıran nesih hat kullanılmıştır. Ayrıca baştan sona aynı elden çıktığı anlaşılan yazmanın 106a/110¹⁶⁴ ile 523a-524b/441 numaralı sayfa aralığında bulunan şukkada farklı yazı karakterine rastlanmaktadır. Farklı bir kalemle yazılan şukka kısa bir davet mektubu niteliğindedir. Eserin 2a,

¹⁶² bk. Berat Açıl (Ed.), *Osmanlı Kitap Kültürü Carullah Efendi Kütüphanesi ve Derkenar Notları*, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.

¹⁶³ Sami Arslan, "Hâlet-i Rûhiyyenin Aynası olarak İstinsah Kayıtları", *Divân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, C.24, S.46, (Kış 2019), s.69.

¹⁶⁴ Bu sayfada yer alan ilk beytin altında "12 Teşrin 1225 Çarşamba" ikinci beytin altında da "12 Teşrin 1225" yazmaktadır. Mecmuanın zahriyesinde de aynı tarih geçmektedir.

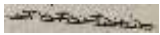
103a ve 735a sayfalarında yırtılma, 385b-394a sayfaları arasında nemlenme, 66a, 462b, 479a, 717b'de karalanma vardır.

Mecmuada genellikle şiirlerin son bendinde yer alan mahlasların üstü siyah çizgi çizilerek belirginleştirilmiştir. Kimi şiirlerde de mahlasların altına kırmızı çizgi çekildiği görülmektedir. Tazmin edilmiş şiirlerin bazısında hem zemin şiirin mahlası hem de tazmin eden şairin mahlasının üstü çizilmektedir. Kırmızı çizgilerin çekildiği mahlasların bir kısmında siyah çizgiler de bulunmaktadır. İki ayrı çizginin kullanılması, esere mürettip dışındaki kişilerin (araştırmacılar, eserin malikleri ya da kütüphane görevlileri) müdahalesini düşündürmektedir.

Mecmuada şiirler sayfanın sağından yukarıya doğru yaklaşık otuz derecelik bir açıyla eğik, vasıta kısımları ise düz yazılmıştır. Müttekerrir olan vasıtalara, ilk bendin akabinde bent sonlarında “eydan” ifadesiyle işaret edilmiş olup vasıtalar yeniden yazılmamıştır. Şiirlerin sonuna ya sadece Arapça “tamamlandı” anlamında “temmet” yazılmış ya da temmet rumuzu ile birlikte “mim” harfi/harfleri kullanılarak şiirin bittiği belirtilmiştir.

Mecmuanın 733a/735 numaralı sayfasında yer alan “Terkīb-bend-i Sāḳī-nāme-i ‘Ālī” başlıklı şiirde olduğu gibi kimi şiir başlığının yanına bent sayısını gösteren sayılar yazılabilmektedir.

Mecmuanın 42b/45 numaralı sayfasında kayıtlı “Tercī‘-bend-i ‘Askerī” başlıklı şiirde olduğu gibi bazı şiirlerde ise her bendin üstüne bendin sırasını gösteren rakamlar yazılabilmektedir.

Tezimizin konusu olan mecmuanın yapraklarında cetvel kullanılmamıştır. Bazı şiirlerin sonuna , , gibi şekiller çizilerek tezyin amaçlı bazı ibtidâî çizimler yapılmıştır. Mecmuanın numaralandırılmasında, bazı şiir başlıklarında ve şiir içerisinde geçen mahlasların belirginleştirilmesinde vurgu amaçlı kırmızı (sürh) mürekkep kullanılmıştır. Vurgu amaçlı kullanılan kırmızı mürekkep/kalem bazı yerlerde diğerlerinden farklı olarak soluk renktedir. Mecmuada bahsi geçenlerin dışında tezyinî başka bir özellik dikkati çekmemektedir.

3.1.2.1. Vikâye Yaprakları ve Zahriye Sayfası

“Yazma eserlerin ciltlenmesi sırasında baş ve son taraflarına, metnin dış tesirlerden zarar görmemesi ve gerektiğinde bazı notların kaydedilebilmesi için “vikâye (koruma) varakları” denilen birkaç ilâve yaprak konulurdu.”¹⁶⁵ Bilgin’e göre fevâ’id denilen temellük, tesahüb, mütalaa ve vakıf kaydı gibi notlar da vikâye yapraklarında bulunabilir.

İncelediğimiz mecmuada da başta ve sonda vikâye yaprakları bulunmaktadır. Vikâye yapraklarına ve bu yaprakların ciltle birleşim yerine bakıldığında, bunların sonradan yapıştırıldığına dair güçlü işaretler bulunmaktadır. Bu işaretler, genel olarak yazmanın ve cildinin tamir gördüğünü düşündürmektedir.

Yazma eserlerde asıl metnin, genellikle ilk yaprağın ikinci sayfası, yani b yüzünden başlayarak yazıldığı malumdur. Ayrıca zahriye sayfasında boşluklara eserin müellifi veya müstensihisi dışında birilerinin (eser maliklerinden biri, kataloglama esnasında kütüphane görevlileri ya da eser üzerinde araştırma yapan biri olabilir.) ekleme yapması da muhtemeldir. Nitekim Gacek *Arapça Elyazmaları İçin Rehber* adlı eserinde, “Arapça elyazmalarında bu sayfa (genelde vr. 1a) bu bilgileri ihtiva etmek zorunda değildir. Aslında çoğunlukla bu sayfa boş bırakılmıştır ve muhtemelen sonraları müteakip sahipleri uygun bir bilgiyle doldurmuştur.”¹⁶⁶ demektedir.

Zahriyede yer alan bilgilerin mürettip tarafından mı yoksa başkaları tarafından mı yazıldığı hususu, asıl metinde yer alan bilgilerin ve yazı karakterlerinin karşılaştırması yoluyla teyit edilebilir. Bu bağlamda tezimize konu olan mecmuanın zahriyesindeki yazılar, yazı karakteri ve içeriği açısından karşılaştırılmıştır. Buna göre zahriyede ‘Arabî ve Latin harflerle yazılmış bilgiler yer almaktadır. Bu yazılardan Arabî harflerle yazılanlar, hem siyah hem de mavi mürekkepli kalemle iki defa yazılmıştır. İki farklı renkte mürekkeple imla edilen bu yazıların karakterleri birbirine benzemektedir; ancak asıl metindeki yazı karakteriyle farklılık arz etmektedir. Bu durum zahriyedeki Arap harfli yazı ve kayıtların nüsha malikinin ya

¹⁶⁵ Orhan Bilgin, “Fevâ’id Kaydı”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995, C.12, s.501.

¹⁶⁶ Adam Gacek, *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*, Birinci Basım, İstanbul: Klasik, 2017, s.340.

da mecmua ile ilgili araştırma yapanların tasarrufu olabileceği gibi kütüphane görevlilerinin kayıt esnasındaki tasarrufu da olabilir.

Mecmuanın zahriye sayfasında, en üstte Arabî harflerle “Tercî‘ -bend-i Müşemmen” yazılmıştır. Hemen altında “*Gencîne-i Eş’ât*” ve “1225/1810” yazılmaktadır. Mecmuanın 106a/110 sayfasında da aynı tarih birbirinden bağımsız iki beytin altında ayrı ayrı iki defa yer almaktadır. Zahriye ve metinde yer alan bu bilginin kesişmesi kesin bir kanaate varmamız için yeterli bir delil değildir çünkü asıl metnin yazı karakteriyle 106a/110 numaralı sayfadaki yazı karakteri aynı değildir; ancak zahriyedeki yazı karakterine benzemektedir. Bu durumda zahriyedeki yazıların mürettip/müstensih dışında birileri tarafından yazıldığı kanaatindeyiz.

Zahriyede yer alan bilgilerden biri de Latin harfleri ile “*Mühim, 882 no. 'da imza var, 600'de de aynı imza var*” ifadesi yer almaktadır. Yaptığımız kontrolde, asıl metinde üç yerde imza bulunmaktadır. Zahriyede mühürlerle ilgili olarak verilen sayfa numaraları mecmuadaki 601a/401 ve 882a¹⁶⁷/409 numaralı sayfalarda bulunmaktadır. Zahriyede bahsedilmediği halde mecmuada bulunan üçüncü imza da 622a/528 numaralı sayfadadır. İmza ile ilgili bilgilerin yeni yazıyla yazılmış olması sonradan eklenmiş olduğunu göstermektedir.

3.1.3. Mecmuanın Numaralandırılması

Mecmuada 1-288 ve 651-864. yapraklar arasında düzenli bir numaralandırma bulunmaktadır. Söz konusu olan bu numaralandırma mecmuanın bazı kısımlarında birbirine karışmış ve düzensiz hale gelmiştir. Bunun sebebi sonradan tamir edilip yeniden ciltlenirken yaprakların sıralamasına dikkat edilmeksizin birbirine karıştırılarak ciltlenmesi olmalıdır. Yine bu sebebe binaen olsa gerek, mecmuanın bazı kısımlarında yapraklar geriye doğru ve ters bir şekilde ciltlenmiştir. Mevcut haliyle mecmua, oldukça karışık görünmektedir. Dolayısıyla yaprakların numaralandırmalarına ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Mümkünse mecmuanın sökülüp karışıklığın giderilmesi ve yeniden ciltlenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Mecmuada tespit ettiğimiz kadarıyla dört numaralandırma vardır. Kuvvetle muhtemeldir ki mecmuanın oluşum safhasında mürettip tarafından verilen ve bütün

¹⁶⁷ 601 ve 882 numaralandırması mecmuada yeni yazıyla ve bazı yapraklarda bulunan bir numaralandırmadır.

yaprakları sırasıyla gösteren numaralandırma kırmızı mürekkeple ve Hindî rakamlarla yapılmıştır. Yazmanın 221. yaprağından itibaren mevcut numaralandırmanın yanında, yüksek ihtimalle sonradan kütüphaneciler ya da eser üzerinde çalışan biri tarafından, mavi mürekkeple ve bazen Hindî bazen de Arabî rakamlarla yeni bir numaralandırma yapılmıştır. Bu ikinci numaralandırmanın yazmadaki ilk numaralandırmada yapılan bir hatanın tashihi amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki ilk numaralandırmada 280'den 281. yaprağa geçilmesi gerekirken hata ile 271 yazılmış ve bu hata devam ettirilmiştir. Böylece numaralandırma 10 sayı geriden devam etmiştir.

Yazmayı kontrol eden ikinci bir göz bunu fark etmiş olmalı ki mevcut hatalı numaralar üzerinden bir tashih yapmayı denemiş; ancak 300. numaradan sonra rakamlar üzerinde düzeltmenin zor olması sebebiyle hatalı numaralandırmanın yanında Hindî rakamlarla yeni bir numaralandırma yapmıştır. Bazen teyit etmek amacıyla aynı numaralandırma yapılmıştır. Tashihli numaralandırmaya göre 309 numaralı yapraktan sonra ilk/asıl numaralandırma 300'dür ve 10 yaprak eksiktir. Düzeltme yapan ikinci göz bunu yanlış anlayıp ilk numaralandırma yanına 400 yazarak tashih yapmak istemiştir. Bu durumda tashihli numaralandırmaya göre 90 yapraklık fark oluşmuştur.

Bu yeni numaralandırmada 402'den 403'e geçerken yanlışlıkla 404 yazılmıştır. Reddade takip edildiğinde herhangi bir eksiklik tespit edilmemiş dolayısıyla numaralandırmanın hatalı yapıldığı anlaşılmıştır.

Yazmada ilk/asıl numaralandırmaya göre 318, tashihli numaralandırmaya göre 419'dan¹⁶⁸ sonra yaprakların ters tarafında yani normalde metne göre yaprakların üst kısmında olan numaralandırma alt kısımda görünmektedir. Bu durum mecmuanın metin yazılmadan önce numaralandırıldığını işaret etse de bu noktada kesin bir kanaate varılamadı. Tashihli numara da yaprakların b yüzüne ve üst kısmına yazılmıştır. 318/419'dan sonra numarasız bir yaprak gelmiştir. Hemen ardından 340/421 numaralı yaprak araya yanlışlıkla konulmuştur ve buradan sonra yapraklar geriye doğru sıralanmıştır.

¹⁶⁸ Buradan sonra ilk numaralandırmayla tashihli numaralandırmayı birlikte vermek gerektiği zaman araya eğik çizgi koyarak vereceğiz. Yani 318/419 örneğinde 318 ilk numaralandırmayı 419 da tashihli numaralandırmayı gösterecektir.

319/420-359/448 arası yapraklar on yaprak aralıklarla geriye doğru sıralanmıştır. Şöyle ki 330/430, 329/429 ... 319/420'ye kadar sıralanmış, sonrasında da 350/441, 349/440, ... 341/432'ye kadar numaralandırma yine ters sıralanmıştır. 359/448'den 351/...¹⁶⁹ numaralı yaprağa kadar da yine ters sıralandırma vardır. Aynı zamanda 321, 322, 346 numaralı yapraklarda kopma ve ilk/asıl numaralandırmada da 330-340 arası yapraklarda kopma ya da hatalı numaralandırmadan dolayı 10 yapraklık eksiklik oluşmuştur.

351'den sonra yaprak numaralandırmaları yaprağın a yüzü ve üst tarafa normal olarak yazılmaya başlamıştır. 351'den sonra 441 numaralı yaprak, hemen ardından da 450 numaralı yaprak gelmektedir. Bu durumda ilk/asıl numaralandırma 359'dan 450'ye geçerek 90 yapraklık fark oluşmuştur. Bu farkın bir hatadan mı yoksa bir kopmadan mı kaynaklandığı tespit edilememiştir. Buradan itibaren değerlendirmeye genellikle ilk/asıl numaralandırma dikkate alınarak devam edilecektir.

Mecmuanın numaralandırılması 470'e kadar düzenli olarak devam etmiş; ancak 470'ten sonra araya 440 numaralı yaprak girmiş, hemen ardından da 510 numaralandırması yapılmış ve böylece 40 yapraklık hatalı numaralandırma ya da kopma oluşmuştur. 560'a kadar düzenli devam eden yaprakların numaralandırılması 560'tan sonra sayfa numaralandırmasına (yaprağın her iki yüzünün de numaralandırılmasına) geçmiş, 612'den sonra da yaprak numaralandırmasına dönmüştür. Mecmuanın bazı yerlerinde görüldüğü üzere 623'ten sonra da araya bir yaprak girmiş bu yaprak da 499'la numaralanmıştır. Daha önce 320 ile 350'li yapraklar arasında gördüğümüz yaprakların geriye doğru sıralanmasını 650 ile 639 numaralı yapraklar arasında da görmekteyiz. Bu hatalı sıralama eserin tamiratını yapan kişilerin ehliyetine dair önemli ipuçları vermektedir.

Yazmanın yaprakları 639'dan sonra karışık ve hatalı sıralanmıştır. Karışık kısımlardaki yaprak sıralaması şöyledir: İlk numaralandırmanın olmadığı ancak tashihli olanın bulunduğu 481 ve 482 numaralandırmasından sonraki yaprakta ilk/asıl numaralandırma 371 olarak yapılmış; ancak tashihli numaralandırma yapılmamıştır. Yaprağın a yüzünde de ilk/asıl 508/tashihli 477 numaralandırması yapılmıştır; bir sonraki yaprakta 501/478, 481/479 numaralandırması yapılmış; ancak sonraki

¹⁶⁹ Bu yaprakta tashihli numaralandırma yapılmamıştır.

yaprakta ilk/asıl numaralandırma 488 yapılmış, tashihli numaralandırma yapılmamıştır. Devamında da sadece tashihli olan numaralandırma 617 bulunmaktadır.

Aşağıda art arda verilen yaprak numaralandırmasında ilk/asıl numaralandırma ile tashihli numaralandırmayı ayırt edebilmek için ilk/asıl olan önce, araya eğik çizgi konulduktan sonra da tashihli olan yazılacaktır. Numaralandırması olmayan tarafa ... işareti konulacak, eğer numaralandırma yaprağın b yüzündeysen numaranın yanına b yazılacaktır. Bu durumda geriye kalan yaprakların numaralandırılması şöyledir: 486b/618, 485b/619, 484b/620, 483b/..., 490b/..., 502/476b, 503/475b, 504/474b, 505/473b, 506/472b, 507/471b, 489b/470b, 369b/469b, 368b/468b (Bu yaprak mükerrer çekilmiştir.), 367b/467b, 466b/366b, 365b/465b, 363b/463b, 362/462b, 482/..., 487/..., 651/622, 652/622, 653/623, 654/624, 655/..., 656/625.

656/625 yapraktan itibaren numaralandırma düzenli devam etmiş; ancak sadece 682, 683, 727 ve 762 numaralı yapraklarda eksiklik/kopma olmuştur. 734-735 ve 737-738 numaralı yapraklar arasında ise numaralandırılmamış boş birer yaprak bulunmaktadır. Ayrıca 793 ile 842 numaralı yapraklar da birbirinden farklı içeriğe sahip olmasına rağmen mükerrer numaralandırılmıştır.

Mecmuadaki dört numaralandırmadan ikisi (ilk/asıl ve tashihli) mecmuanın yapraklarını sıralamayı amaçlarken diğer iki numaralandırmadan biri forma numarası olarak kullanılmış, diğeri de tahmis ve müseddeslerde bölüm içi numaralandırma olarak kullanılmıştır.

Tahmis nazım biçimindeki musammatların başladığı 140. yapraktan itibaren görülen bölüm içi numaralandırma siyah mürekkeple ve yazı karakterinden anlaşıldığı kadarıyla mürettip tarafından yapılan numaralandırmadır. Tahmisler kısmında büyük oranda istikrarlı bir şekilde devam ederken müseddes nazım biçimindeki musammatların bulunduğu yapraklarda düzensiz devam etmektedir. Muhtemeldir ki mürettip bu kısımları diğer bölümlere göre kapsamlı ve çok sayıda şiir ihtiva etmesinden dolayı tefrik etmeyi amaçlamıştır.

İncelediğimiz mecmuanın bütününde bulunmasa da bulunduğu kısımlarda düzenli aralıklarla ilerleyen dördüncü bir numaralandırma yer almaktadır. Bunun forma numarası olduğunu düşünüyoruz. Yaprak numaralandırmasının hemen üstünde

bulunan bu dördüncü numaralar genellikle 10 varaklık aralıklarla yazılmıştır. Bazı yerlerde bu forma numaraları Arapça yazıyla da ifade edilmiştir. 187a/191 numaralı yaprağın üstüne formaların kendi içerisinde numaralandırması olarak verildiği düşünülen “evvel”, yanına da 5 yazılmıştır. 197a/202’de yaprak numaralarının üstüne Arapça yazılmış olan 9 forma numarası ve yanına da “sânî” yazılmıştır. Mecmuada 520a/394 ve 527a/401’de de kitabın üst kısmında, birleşim yerine yakın bir yerde forma karşılığı olarak kullanıldığını anladığımız Arapça “cüz” ifadesi de yazılmıştır. Adam Gacek, *Arapça El Yazmaları İçin Rehber* adlı eserinde formalar için her zaman olmasa da genellikle katlanmış papirüs, parşömen veya kağıt yapraklarının bir kodeks içinde bir araya toplanmış halinden ibaret olduğunu ifade ederek formalara numaralandırmanın da yapıldığından bahsetmiştir. Bu numaralandırmanın bazen rakamla değil de yazıyla (evvel, sani gibi) yapıldığına veya forma varaklarının da numaralandırıldığına dair bazı örnekler vermiştir. Gacek, Osmanlı devletinde beşli formanın (Beş tabakanın ortadan ikiye bölünerek 10 varak olması) yaygın olduğunu, forma sözcüğünün kürrase ya da cüz şeklinde ifade edildiklerini de dile getirmiştir.¹⁷⁰

Yazmanın numaralandırmasındaki karışıklıkları şu şekilde toplamak mümkündür:

Eser, her bir yaprağa bir numara verilmek suretiyle numaralandırılmış; fakat 562/434-612/460 nolu yapraklar arasında sayfa sayfa numaralandırma yapılmıştır. 612/460’tan itibaren tekrar yaprak numaralandırmasına geçilmiştir.

Yazmadaki mevcut numaralandırmaya göre son yaprak 864 olmasına rağmen yazmanın dijital ortamda 738 görüntü/yaprak ihtiva ettiği görülmektedir.¹⁷¹ Görüntülerde eksikliği tespit edilen iki yaprağın da eklenmesiyle görüntü sayısı 745 olmaktadır.

Eserin numaralandırmasından, reddadedesinden, birleşim yerinde kalan kağıt yırtıklarından anlaşıldığı kadarıyla 206, 222, 321, 322, 346, 353, 364, 544, 561, 682, 683, 762 nolu yapraklar eksik/kopmuş olmalıdır.

9, 64, 176, 793, 841 numaralandırması ikişer defa yapılmıştır. Mükerrer olan bu numaralandırmalarda yer alan şiirler farklı olduğu için çekim hatası değil mürettip ya da müstensihin numaralandırma hatasıdır.

¹⁷⁰ bk. Gacek, s.76.

¹⁷¹ Mecmuanın orijinalini kontrol edildiğinde 2 yaprağın daha eksik olduğu tespit edilmiştir.

Mecmuadaki numaralandırmaların karışıklığına bakılınca birçok yaprağın yer değiştirdiğini dolayısıyla eserin tamiri yapılırken yaprakların yerlerinin karıştırıldığını görmekteyiz.

126b/131 numaralı yaprakta Fuzûlî'nin murabbaındaki 5. bent mecmuada bulunamadı. Reddadede “bâdeden” kelimesi görünüyor; ancak hemen sonraki sayfada aynı kelime yoktur. Yani Şânî'nin murabbai ile başlayan bu yaprakta numaralandırma eksiklik yokmuş gibi 127 ile devam etmiştir.

Mecmuanın bütün yapraklarını ihtiva eden asıl/ilk numaralandırma yanında tahmis, muhammes ve müseddeslerde bölüm içi numaralandırılma bulunmaktadır. Tahmislerde diğer bölümlere göre daha düzenli olarak görülen bu bölüm içi numaralandırmada bazen sebebini anlayamadığımız karışıklıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda 157. yaprakta bölüm içi numara 23 iken 158'de 331, 176'da 350 iken 177'de bölüm içi numaralandırma 111 olmaktadır. 186. yaprakta 120 olan bölüm içi numaralandırma 187'de 51 olmaktadır. 205'te 69 olan bölüm içi numaralandırma 207'de¹⁷² 91 olmaktadır. 209'dan 210'a geçerken bölüm içi numaralandırma 93'ten 131'e geçmektedir. 221'den sonraki yaprak kopmuş dolayısıyla asıl 222 ve tashihli 143 numaralandırması görünmemektedir. Yine 232'den 233'e geçerken bölüm içi numaralandırma 173'ten 191'e geçmekte, 248'den 249'a geçerken de bölüm içi numaralandırma 206'dan 231'e geçmektedir.

3.1.4. Mecmuanın Tertibi

Mecmualar; derleyicinin amaç, ilgi, birikim ve imkânları ölçüsünde oldukça farklı konu ve şekillerde oluşturulabilmektedir. Mecmuaların farklı şekil ve konularda oluşturulabilmeleri mecmuaları belirli bir şablon dâhilinde inceleyebilmenin imkânını azaltmaktadır.

Klasik edebiyat geleneğinde mecmuaların oluşturulmasına dair belirli bir şablon olmasa da bazılarının daha düzenli olduklarını görmekteyiz. Mecmua tertibindeki bu farkın sebebi, mürettibin kendi kişisel hassasiyeti ya da yazma konusundaki tecrübesi olabileceği gibi mecmuayı oluşturma amacının da etkisi olduğunu düşünebiliriz. Gürbüz, mürettiplerin eserlerini kişisel amaçlarla ya da toplumsal hedeflere yönelik

¹⁷² Burada bir yaprak kopmuş görünüyor.

olarak derlediklerinin söylenebileceğini¹⁷³ ifade etmiştir. Kişisel amaçlarla oluşturulmuş bir mecmuanın sadece mürettibi ilgilendirdiğini ve sadece mürettip tarafından görüleceğini düşündüğümüzde yazmadaki dikkat ve özenin doğal olarak daha az olacağını tahmin edebiliriz; ancak toplumsal fayda amaçlayan mecmuanın ilk olarak daha verimli/anlaşılır olması, ikinci olarak da başka kişilerin eseri görme ihtimalleri psikolojik olarak daha dikkatli olmayı gerektirebilir.

Çalışmamıza konu olan *Gencîne-i Eş'âr* adıyla kayıtlı musammat mecmuasının kendi içerisinde belirli bir düzeninin olduğunu söyleyebiliriz. Öncelikle mecmuada sadece musammat nazım biçimlerinin yer alması mecmuanın belirli bir tertip üzere olduğunu ve mürettibin belirli bir amacının olduğunu açıkça göstermektedir. Mecmuanın on bölümden oluşması da bir tertip hususiyeti olarak dikkat çekmektedir. Şarkı ve semaî bölümleri ise kendi içerisinde dîvânlara benzer şekilde kafiye harfleri dikkate alınarak Arapçadaki 'elif ba' sırasına uygun olarak alfabetik bir biçimde tertip edilmiştir. Kafiye değişimleri, yaprakların a yüzünün üst kısmına ilgili Arap harfi yazılarak belirtilmektedir.

Aynı nazım biçimlerinin yer aldığı sayfa aralıklarını müstakil birer bölüm olarak tasarladığı anlaşılan mürettip, mecmuayı bölümlere ayırırken öncelikle her bir bentteki mısra sayısı az olan şiir biçimlerinden (murabba) çok olana (muaşşere) doğru sıralama yapmıştır; ancak bunun bir istisnası olarak terci-bentlere ilk sırada yer vermiştir. Terci-bentlerin mecmuanın başında yer alması mürettip tercihi olabileceği gibi yazmanın dağılmasından sonra tekrar bir araya getirilmesi esnasında yapılmış bir yanlışlık da olabilir.

Musammat nazım biçimlerine 1400 civarında örnek ihtiva eden mecmuada, klasik Türk edebiyatında örneğine nadiren rastlanan müselles nazım biçimine biri Türkçe diğeri Farsça olmak üzere sadece iki örnek verilmiştir. Bu örneklerden Farsça olanı murabba ile tahmisler arasında (139b/144), Türkçe olanı da şarkılar içerisinde (494b/497) yer almaktadır.

¹⁷³ Mehmet Gürbüz, "Mecmuaların Tüketim Biçimleri Üzerine Kimi Tespitler", *Gazi Türkiyat*, No.12, (Bahar 2013), s.69.

Eserin çoğu bölümünde başlık bulunsa da bazı bölümlerinde başlık namına bir kayıt bulunmadığı görülmektedir. Bölüm başlıkları boş bir sayfanın ortasına, asıl metinden daha büyük bir şekilde yazılmıştır. Başlık bulunan bölümler ve sayfaları şunlardır:

Tablo 1. Mil. Yz A 1641 Numaralı Gencîne-i Eş'âr Mecmuasının Bölüm Başlıkları

Sayfa no	Bölüm Başlığı
1a/3	Tercî ^c -bend-i Müşemmen
391a/394	Müsebba ^c ât-ı Tazmîn ve Ğayrı Tazmîn
398a/401	Mu ^c aşşerât
406a/409	Bir Alay Kâr-ı Kādīm Şarkılar Beyân Olunur Efendim
523a/528	Semâ ^c iyyât Beyân Olunur

Başlık bulunmayan bölümlerin baş kısmına boş sayfa bırakmak suretiyle bölümlerin tefriki amaçlanmış olabileceği gibi eserin çeşitli nedenlerle tahrifatından dolayı bölüm başlığı bulunan yaprakların kopmuş olması da muhtemeldir. Başlığı bulunmayan bölümlerin sayfa aralıkları şöyledir: 92b-138b sayfaları arasında murabbalar, 139b/144'te müsellesler, 140b/145-329b/331 arasında tahmisler, 357b/361-390b/394 arasında müseddesler¹⁷⁴, 623a/625-736b/739 arasında da terki-bentler yer almaktadır.

Mecmuanın bütün bölümlerini, yaprak numaraları ile birlikte aşağıdaki tabloda göstermek mümkündür:

Tablo 2. Nazım Biçimlerine Göre Mecmuanın Yaprak Numaraları

Bölümü/Nazım Biçimi	Yaprak Numarası
Terci-bent	1b/1-90b/94.
Murabba	91b/95-138b/143.
Müselles ¹⁷⁵	139b/144.
Tahmis	140b/145-329b/331.

¹⁷⁴ Müseddesler şu yapraklar arasında da bulunmaktadır: 494b/499-512b/517, 520a/525-524b/527

¹⁷⁵ İki adet müsellesin bulunduğu bu mecmuada Türkçe müselles örneği şarkı bölümünde 494b/497'de bulunmaktadır.

Muhammes	329b/333-357b/361 ve 512b/517-520a/525 olmak üzere iki ayrı yerde yer almaktadır.
Müseddes	357b/361-390b/394, 494b/499-512b/517, 520a/525-524b/527 olmak üzere üç ayrı yerde yer almaktadır.
Müsebbba	391a/394-396a/399.
Muaşşer	398a/401-405a/408.
Şarkı	406a/409-494b/498.
Semai	524b/527-621b/624.
Terkib-bent	623a/625-736b/739.
Boş Sayfalar (73 yaprak)	5b-6a/10, 11b-12a/15, 31b-32a/34, 32b-33a/35, 41b-42a/44, 71b-72a/74, 80b-81a/84, 106b-107a/111, 122b-123a/127, 133b-134a/138, 137a/141, 157b-158a/161, 186b-187a/191, 206b-207a /211, 209b/214, 228b-229a/232, 247b-248a/251, 248b-249a/252, 328a-328b/331, 337b-338a/341, 356b-357a/359, 391b-392a/395, 401b-402a/404, 418b-419a/421, 427b-428a/430, 430b-431a/433, 453b-454a/456, 465b-466a/468, 467b-468a/470, 471b-472a/474, 477b-478a /480, 532b-533a/535, 546b-547a/549, 550b-551a/553, 551b-552a/554, 554b-555a/557, 555b-556a/558, 557b-558a/560, 559b-560a/562, 561b-562a/564, 563b-564a/566, 568b-569a/571, 570b-571a/573, 571b-572a/574, 572b-573a/575, 574b-575a/577, 577b-578a/580, 579b-580a/582, 581b-582a/584, 583b-584a/586, 585b-586a/588, 587b-588a/590, 591b-592a/594, 593b-594a/596, 597b-598a/600, 600b-601a/603, 602b-603a/605, 604b-605a/607, 606b-607a/609, 607b-608a/610, 608b-609a/611, 610b-611a/613, 612b-613a/615, 614b-615a/617, 616b-617a/619, 618b-619a/621, 620b-621a/623, 638b-639a/641, 641b-642a/644, 678b-679a/681, 682b-683a/685, 703b-704a/706, 720b-721a/723, 731b-732a/733.

3.1.5. Mecmuanın Tertip Tarihi

Çalışmamıza konu olan *Gencîne-i Eş'âr* isimli mecmuanın elimizdeki nüshasında tertip tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmasa da baştan sona aynı yazı karakteri ile yazılmış olması eserin bir kişinin elinden çıktığını göstermektedir. Bir kişinin elinden çıktığı belli olmakla birlikte, oluşturulma süresi ve zamanı konusunda net bilgilere sahip değiliz. Yani mürettibin bu mecmuayı ömrünün uzun bir süresine yayılacak şekilde uzun zaman aralıklarında mı yoksa birbirini takip eden daha kısa bir zaman aralığında mı oluşturduğu sorusuna şu noktada kesin bir cevap vermek güçtür.

Eserin zahriyesinde bulunan 1225/1810 yılını gösteren kaydın mecmuanın tertip tarihi ile ilgili olması kuvvetle muhtemeldir. Yapılan incelemede mecmuanın 106a/110. sayfasında zahriyede geçen tarihin tekrar edilmesi ve mecmuada 19. yüzyılın başlarına kadar yaşamış şairlerin şiirlerinin bulunması mürettibin yaklaşık olarak bu tarihlerde mecmuasını yazmış olabileceğini göstermektedir. Nitekim mecmuanın 16a/19 sayfasında kayıtlı Aynî mahlaslı bir şairin “Tercî‘-bend-i ‘Aynî der-Medh-i Vâlî-i Mısır Muḥammed ‘Alî Paşa” başlıklı şiiri de bu kanaati teyit etmektedir. Zira başlıkta söz konusu edilen zat, Kavalalı Mehmed Ali Paşa olup bu zat 3 Temmuz 1805 tarihinde Mısır valisi olmuştur. Bu durumda mezkûr şiirin en azından bu tarihten sonra yazılmış olması gerekir. Yine bu şiirin bahsi geçen paşanın ölüm tarihi olan 1849 yılından sonra da yazılmış olması ihtimal dâhilinde değildir; ancak şiirin mecmuaya bu tarihten sonra dâhil edilmesinde bir mani yoktur.

Yine tespit edebildiğimiz kadarıyla Çuhadar-zâde Şâkir adlı şairin (1178/1762-1252/1836) mecmuanın şair kadrosu içerisinde en geç dönemde vefat etmiş kişi olduğu dikkate alındığında mecmuanın 1849’dan sonra da tertip edilmiş olması zayıf bir ihtimal görünmektedir. Mecmua mürettibi de en erken on sekizinci yüzyılın sonu ile on dokuzuncu yüzyılın başlarında yaşamış ve mecmuayı da bu tarihlerde tertip etmiş olmalıdır. Buna göre zahriyede geçen 1225/1810 senesinin büyük bir ihtimalle mecmuanın tertip edildiği yılı gösterdiği söylenebilir.

3.1.6. Mecmuanın Mürettibi

Milli Ktp. Yz A 1641 numaralı mecmuada, 616a/618 numaralı yapraktaki şiirin başlığında bulunan “Kıt‘a-i Gâlib ...Mühürdâr Li-muḥarririhi” ifadesi bu şiirin mecmuanın mürettibine ait olabileceğine dair bir işaret olarak değerlendirilebilir. Bu şiirin Gâlib mahlaslı ve mühürdarlık mesleğine sahip birisine ait olmasına binaen yaptığımız araştırmada 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başlarında Gâlib mahlaslı şair ve yazarlardan Abdülhalim Gâlib ve Gâlib Paşa isimli iki kişi karşımıza çıkmaktadır.

Gâlib mahlaslı bu kişilerden ilki ile ilgili Fatin Tezkiresi’nde, Abdülhalim Gâlib maddesinde Tahir Paşa’ya mühürdarlık yaptığı, bir müddet dîvân kitabeti ve Marmara voyvodalığı yaptıktan sonra Şam’da İzzet Paşa’nın dîvân kitabetinde bulunduğu, İstanbul’a döndüğünde postahane kitabeti, Hüseyin Beg’in mühürdarlığı, Hamid Paşa kitabeti görevlerinde bulunduğu ifade edilmiştir. Aynı kaynaktan anlaşıldığına göre daha sonra Viranşehir kaymakamlığına gönderilmiştir. Abdülhalim Gâlib Ankara defterdarlığına memur olduktan sonra Batum kaymakamlığı ve 1267/1851 senesinde Tırnova kaymakamlığı yapmıştır. Mir-i ümeralık ve mirimiranlık rütbesi alan¹⁷⁶ Abdülhalim Gâlib 20 Şaban 1293/1876’da vefat etmiş ve Üsküdar’a defnedilmiştir.¹⁷⁷ İbnü’l-Emin Mahmut Kemal İnal’ın *Son Asır Türk Şairleri* adlı eserinde, *Mutâyeât-ı Türkiye* adlı 55 sayfalık bir dîvânının olduğu kayıtlıdır.¹⁷⁸

Takriben 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başlarında tertip edildiğini düşündüğümüz elimizdeki musammat mecmuasının mürettibi olabilecek kişilerden biri de bu dönemde yaşamış Gâlib mahlaslı Sa’id Mehmed Paşa’dır. Gâlib Paşa ile ilgili *Fatin Tezkiresi*’nde şu bilgiler yer almaktadır: Babasının adı Ahmed Efendi’dir. 1177/1763 senesinde dünyaya gelmiş, haccaniye girmiş ve 1210/1795 senesinin başlarında Oda-i Mezkûr Ser-halifeliği memuriyetinde bulunmuştur. Daha sonra Amedi Dîvân-ı Hümayun memuriyetine (Hükümdara arz edilecek tahriratı Sadrazam veya vekilinin

¹⁷⁶ bk. Ömer Çiftçi (hzl.), *Fatin Tezkiresi (Hatimetü’l-Eşar)*, (e-kitap), Ankara: 2017, s.373. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195831/fatin-tezkiresi.html> Erişim Tarihi: 24.06.2021

¹⁷⁷ Fatma Özdemir, “Tuhfe-i Nailî Metin ve Muhteva II. Cilt s.468-734” Cumhuriyet Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Sivas 2011, s.603.

¹⁷⁸ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969, s.4457.

mührü ile mühürledikten sonra saraya göndermeğe memurdur.)¹⁷⁹ gönderilmiştir. Osmanlı'nın Fransa'yla ilişkilerini düzeltmesi için görevlendirilmiş, 1221/1806 senesinde makam-ı riyasete bir sene sonrasında da tevki'-i Dîvân-ı hümayun memuriyetine getirilmiştir. Reisülküttaplık, vezirlik gibi makamların yanında kısa bir süreliğine de (1239/1823) sadrazamlık makamında bulunmuştur. Pekçok görevde bulunan Gâlib bu görevleri dolayısıyla birçok yer gezmek, görmek durumunda kalmıştır. Gâlib Paşa son olarak şark seraskerliğine gönderilmiştir. Üç yıl sonra 1244/1829 senesinde Balıkesir'e sürgün edildi ve ardından vefat etti.¹⁸⁰ Prof. Dr. Mehmet Arslan *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nün "Gâlib, Mehmed Sa'îd Paşa" maddesinde Gâlib'in yazma halinde bir dîvânçesinin ve Fransa Sefaretnamesi adlı eserinin olduğunu belirtir; ancak dîvânçe ile ilgili kaynak belirtmez.¹⁸¹

Gâlib mahlaslı, mühürdarlık görevinde olan bu iki şairin biyografileri bağlamında şu değerlendirme yapılabilir.

Abdülhalim Gâlib'in mecmua ile ilgisini irdelediğimizde ilk etapta mecmuanın tertip tarihi ile şairin yaşadığı zamanın uyuşup uyuşmadığına bakıldı. Bu durumda Gâlib'in doğum tarihinin bilinmediği, vefatı ile ilgili kaynaklarda verilen tarihin ise 1293/1876 olduğu dikkatimizi çekmiştir. Mecmuanın 1225/1810 yılı civarında tertip edildiğini kabul edip Abdülhalim Gâlib'in de 1800'lü yılların başında dünyaya gelmiş olduğunu düşündüğümüzde mecmua tertip edilirken mürettip 10 yaşlarında olacaktır. Abdülhalim Gâlib'in 1790 yıllarında dünyaya geldiği varsayıldığında mecmua tertip edilirken şairin 20 yaşlarında olması gerekir. Her iki durumda da mecmuanın hacmi düşünüldüğünde bu yaşlarda böyle bir eseri tertip etmiş olması zayıf bir ihtimal görünmektedir.

Gâlib'in *Mutâyebât-ı Türkiye* adlı eseri kontrol edildiğinde *Gencîne-i Eş'âr*'daki bahsi geçen şiirlerin onun eserinde bulunmadığı görülmüştür. Gâlib'in mecmua tertip ettiğine dair herhangi bir bilgiye de ulaşılammıştır. Buna göre Milli Kütüphane Yz A 1641 numaralı musammat mecmuasının Abdülhalim Gâlib tarafından tertip edilmiş olma ihtimali hayli zayıf görünmektedir.

¹⁷⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Amedi Gâlib Efendi'nin Murahhaslığı ve Paristen Gönderdiği Şifreli Mektuplar", *Belleten*, Cilt.1, No. 2. (Nisan 1937), s.362.

¹⁸⁰ bk. Çiftçi (hızl.), s.372.

¹⁸¹ bk. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/galib-mehmed-said-pasa> (Erişim Tarihi 08.09.2020.)

Mecmuadaki bilgiler çerçevesinde söz konusu edilen Gâlib mahlaslı ikinci şair olan Seyyid Mehmed Sa'id Gâlib Paşa'nın da mecmua ile ilgisi net değildir; ancak Gâlib'in mühürdarlıkla alakalı olan *amedî* görevinde bulunmuş olması, doğum ve ölüm tarihlerinin (1763/1177-1836/1244) mecmuanın derlendiğini düşündüğümüz tarihle uyumlu olması, onun eldeki mecmuanın mürettibi olma ihtimalini oldukça arttırmaktadır. 864 yaprak/740 görüntü hacmindeki bu mecmuayı derlemek için mecmuada bulunan şiirlerin bulunduğu kaynaklara (dîvân, tezkire, mecmua, mesnevi...) ulaşma veya elde etme imkânına sahip olmak gerekir. Dönemin şartları içinde böyle büyük bir imkânâ sahip olmanın günümüz şartlarına oranla çok daha zor olduğu açıktır. Said Gâlib Paşa'nın çok değişik yerlerde ve sadrazamlık dâhil birçok üst rütbelerde bulunmuş olması böyle bir imkânı bulabileceğine işaret etmektedir.

Her iki Gâlib'in de mecmuayı tertip ettiklerine dair veriler kesin olmamakla birlikte yukarıda bahsettiğimiz saikler göz önüne alındığında Said Gâlib Paşa'nın mecmuanın mürettibi olması ihtimali daha yüksek görünmektedir. Mahlası ve mesleği aynı olan bu iki şairin yaşadıkları yüzyıl, mecmuanın tertip edildiğini düşündüğümüz tarihe yakın olsa da kronolojik olarak Said Gâlib Paşa'nın yaşadığı tarih aralığı Abdülhalim Gâlib'in yaşadığı tarih aralığına göre daha uygundur. Sadrazamlık dâhil önemli makamlarda bulunması, görevinden dolayı çok değişik yerlerde bulunması gibi unsurlar da dikkate alındığında mecmuanın mürettibinin Said Gâlib Paşa olması daha yüksek bir ihtimaldir.

3.1.7. Mecmuanın İmlası

Milli Kütüphane Yz A 1641 numaradaki *Gencîne-i Eş'âr* adıyla kayıtlı mecmuada genellikle klasik Osmanlı imlası kullanılmıştır; ancak mecmuanın 14. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar yaşamış şairlerin şiirlerini ihtiva ediyor olmasından kaynaklı değişik imla hususiyetlerine rastlanmaktadır. Dönem farklılığı, şiirleri vezne uyarlama, yerel veya konuşma dilini yansıtmaya gibi hususlar da mecmuanın imla hususiyetlerini teşkil eden unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Mürettip/müstensih dikkatsizliğinden kaynaklı imla hataları da bu özellikler arasında sayılmalıdır.

Mecmualarda mürettip ya da müstensihlerin dikkatsizliğinden kaynaklı hatalı imla örnekleriyle karşılaşmak muhtemel durumlardandır. Müstensihin dikkatli ya da ehil olmaması hataların artmasını tetikleyen sebeplerdendir. Çalışmamıza konu olan

mecmuada da bu türden birçok hata bulunmaktadır. Bunlar arasında en sık rastlanılanı nokta eksikliği ya da fazlalığından kaynaklı hatalar şunlardır: 3b/6-*derem* (dijem), 59a/61-*sūr* (süz), 78a/80-*hūr* (hūr), 727a/729-*ziyānsın* (jiyānsın), 443b/447-*mūzgānuñ* (müjgānuñ).

Harf eksikliğinden kaynaklı hatalara şunları örnek verebiliriz: 10b/14 *hārum* (h^vārum), 49b/52 *hābdan* (h^vābdan), 59a/61’de *pīr-zen* (pīre-zen), 520b/523’te *kerrubiyān* (kerrūbiyān).

Bazı kelimelerde benzer seslerin birbiri yerine kullanımından kaynaklı hatalar da bulunmaktadır. 50b/53’te *sahrā* (sahrā), 55a/57’de *lezzetde* (lezzetde), 480b/483’te *biḥār* (bahār), 484a/486’da *ākıl* (‘ aqıl) örneklerinde olduğu gibi.

Nazal *n*’nin yerine normal *n*’nin kullanılmasından kaynaklı hatalar da sık görülenlerdendir. Şu kelimeleri örnek verebiliriz. 92b/96’da *cānın* (cānuñ), 163a/166’da *ruḥsārın* (ruḥsāruñ), 283b/287 *kapunda* (kapuñda), 327a/330’da *cemālın* (cemālūñ), 425a/427 *kulmuñ* (kuluñuñ), 631b/634 *meftūnınam* (meftūnuñam).

Birinci tekil şahıs iyelik eki mecmuada genellikle yuvarlak ünlü ile imla edilmesine rağmen bazen ekin dar ünlülü okunması için ye ile imla edildiği örnekler şunlardır: 14a/16’da *serime*, 105a/109’da *yirime*, 166b/170’te *a‘mālimi*, 481b/484’te *derdime*.

İkinci tekil şahıs iyelik ekinin dar ünlü veya normal *nun* ile imlasına dair mecmuada birçok örnek bulunmaktadır. 135b/140’ta *emriñe*, 163a/166’da *zūlfinde*, 325b/329’da *pesendīdene*, 433b/436 *şānundan*.

Sıfat fiil ekinin ünlüsünün düz okunması için ye ile imlası mecmuada gördüğümüz bir başka imla hususiyetidir. 111b/116 *sevdiğüm*, 283a/286’da *bilmedigüm*, 486a/488’de *gördigüm*, 503a/505’te *çekdigüm* örneklerinde olduğu gibi.

Olumsuzluk ekinin de farklı imla örnekleri mevcuttur. 94a/97’de “Murabba‘-ı Şādıkī” başlıklı şiirin 16. bendinde *mez* olumsuzluk eki redif olarak kullanılmış; ancak *maz* şeklinde imla edilmiştir. Hemen sonraki bentte aynı ek tekrar redif olarak kullanılmış fakat *mez* şeklinde imla edilmiştir. Bu kullanım kafiye uyumu açısından tercih edilmiş olmalıdır.

Bazen aynı kelimenin de farklı imla edildiği örnekleri görmek mümkündür. 78b/81’de “Tercî‘-bend-i Zeynî” başlıklı şiirin 5. mısraında geçen *ata* kelimesinin son hecesindeki ünlü güzel he ile imla edilirken hemen ardından gelen mısra da aynı kelimenin son hecesindeki ünlü elifle imla edilmiştir. Yine 80b/83’te “Tercî‘-bend” başlıklı şiirin II. bent 14. mısraında *işte* kelimesinde ikinci hecenin ünsüzü *te* ile imla edilirken 16. mısra da *de* ile imla edilmiştir. 92b/96’da “Murabba‘-ı ‘Ârif” başlıklı şiirin 13. bendinde geçen *dürüş* kelimesi de 16. bentte geçen aynı kelimedenden farklı olarak *dürüş* okunacak şekilde ikinci hecenin ünlüsü *vav* ile imla edilmiştir.

Mecmuada bir imla hususiyeti olarak nazal *n*’nin kâf-i Farîsî üzerine üç nokta konularak imla edildiği iki örnek vardır. 96b/100’de *înîle*, 365a/367’de *añma*.

Eserde kimi zaman belirtme ekinin *hemze* ile imla edildiğini görmekteyiz. Bu imla hususiyetine şunları örnek verebiliriz: 297a/300 *mevhāneyi*, 377/380 *şūrīdeyi*, 413b/416 *bādeyi*, 512b/515 *yek-dāneyi*.

Eserde terkip i’sinin *ye*, *vav* ya da *hemze* ile imlasına örnekler vardır. Terkip i’sinin *ye* harfî ile imlasına, 48a/50 *gerdiş-i devrān*, 293a/296 *sadā-yı āhumuñ*, 308a/311 *sūz-āşinā-yı ğam*, 367b/370 *misāl-i secde* örneklerini verebiliriz.

Mecmuada kimi zaman terkipler *vav* harfî kullanılarak imla edilmiştir: 10b/14’te *dil ü zārı*, 63a/65’te *Hulḫ u ḥasen*, 275a/278’de *şihḫat ü cān*, 381b/385’te *Hallāḫ u bī-bedel*, 381b/385’te *mülk ü Sikender*, örneğindeki gibi.

Kimi zaman da terkip *hemze* ve *kesre* ile birlikte imla edilmiştir: 104a/108’de *livā-yı ḥamdīne*, 111a/115’te *āyīne-i endām*, 243b/247’de *şekve-i ger* (şekveger).

İzafet i’sinin sadece *kesre* ile imlasına örnek:, 300b/304’te *ḥikem-i levlākuz*, 320b/324’te *āteş-i āhum*, 379b/383’te *māye-i kār*.

Atıf *vavı* mecmuada genellikle imla edilmemiştir; fakat vezin de dikkate alınarak gerektiğinde varmış gibi çeviri yazımda gösterilmiştir.¹⁸² 140b/145’te *mülk ü*

¹⁸² Yazım kuralları ile ilgili genel olarak İsmail Ünver’in Çeviri Yazıda Yazım Birliği adlı makalesindeki önerilerine bağlı kalındı; fakat atıf *vavları* ile ilgili *vav*’ların gösterilmemesi önerilmesine rağmen vezin mecburiyetinden bazı yerlerde kullanmak durumunda kaldık. 39a/41. sayfada Tercî‘-bend-i Rāmiz Paşa başlıklı şiirin vezni 4 mefā‘ ilündür ve II. bendin 8. mısraı şöyledir: *Belā-yı istikāmet-ile irdi ḥānmānumdan* görüleceği üzere altı çizili kelime

milletdür, 157a/160'ta *güft ü gū*, 523a/525'te *hān u mān*, 723b/726'da *hevā vū hevesi*.

Nakıs ya da ecvef kelimelerin ismi fail olması durumunda iki türlü imlanın tercih edildiği görülmektedir. İletli harfler bazen *hemze* ile bazen de *ye* ile imla edilmişlerdir. Çeviri yazım yaparken istinsah edildiği şeklini aynen yansıtmayı tercih ettik. Bu kullanımlara 10a/12'de *zāyıldür*, 10a/12'de *dāyimā*, 54a/56 *māyil*, 687a/689'da *kāyim*, 16a/19'da *dā'imā*, 91b/95'te *kā'im* ve *šā'im*, 92b/96'da *nā'im*, 453a/455'te *dā'imā* imlaları örnek verilebilir.

Türkçe'de uzun ünlü bulunmaması aruzu Türkçeye uyarlarken sorunlara neden olmuştur. Bu sorunu çözme yolu olarak med, imale, vasl, teşdid ve tahfif uygulamaları kullanılmıştır. Bu uygulamalar hem vezni uyarlama hem de uygulayıcıların başarısına bağlı olarak ahengi sağlamlaştırma imkânı vermektedir. Uzun ünlü bulunmaması sebebiyle Türkçe kelimelerde vezin gereği kısa heceyi uzun, uzun heceyi de kısaltma uygulamalarının imlada gösterilmesine aruz imlası denilmektedir.¹⁸³

Tezde incelemeye tabi tutulan musammat mecmuasında aruz imlasını gösterecek bazı örnekler vardır. Bu örneklerden en çok karşılaşılanı, Türkçe kelimelerde vezin gereği uzun heceye ihtiyaç duyulduğunda *elif*, *vav* ve *ye* harflerinden birinin kullanılmasına (imale yapılmasına) dair örneklerdir. 68a/70'te *dōganün*, 68a/70'te *öpalüm*, 96b/100'de *gelacek* 105a/109'da *sevarem*. Eserde bazen Arapça ve Farsça kelimelerde de imale yapıldığı görülmektedir. 98b/102'de *ramāzān*, 65b/68'de *meye*, 264a/267'de *şerha*, 160b/164'te *sirişküm*, 283a/286'da *mūzene*¹⁸⁴ kelimelerinde imale yapılmıştır. Türkçe kelimelerde vezin gereği yapılan imaleler kusur sayılmasa da yabancı kelimelerde yapılan imaleler olumlu karşılanmamaktadır.

Mecmuada ünlü düşmesi veya birleşmesine dair imla örnekleri de bulunmaktadır. Bu örneklerde düşme ya da birleşme özel bir işaretle gösterilmemiştir. Birleşme

grubunda atıf vavı gösterilmezse *hān* hecesinde med yapılmak durumunda kalınır ki bu da pek hoş karşılanmamıştır.

¹⁸³ Aruz imlası için bk. Sadık Yazar, "Klasik Türk Edebiyatında Aruz Etrafında Gelişen İmla Hususiyetleri", *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2015, s.277-300.

¹⁸⁴ "Güzel he" ile biten hecelerin imale yapılmasına olumlu yaklaşılmıştır.

esnasında düşürülmek istenen harfin hazfedilmiş olması bir imla hususiyeti olarak dikkat çekmektedir. Yani *kend'özüñi* örneğinde kendi kelimesinin son ünlüsü imla edilmemiştir. 62b/65'te *kend'özüñe*, 185a/189'da *k'añda*, 273b/277'de *n'idelüm*, 296a/299'da *k'olur*, 488b/491'de *n'ışlesün* örenkleri verilebilir.

Med olduğunu göstermek amaçlı türetilen ünlüler hareke ya da harf ile gösterilmiştir: 51a/53'te *deycūrıda* (cūr hecesindeki med kesre ile gösterilmiş.), 61a/63'te *olımazsāñ* (ikinci hecenin ünlüsü *ye* ile imla edilmiştir.), 174b/178'de *nā-revenlerde* (ikinci hece güzel he ile imla edilmiş.)

Zihaf belirtmek amaçlı bazı uzun seslerin kısa veya eksik harf imlası görülmektedir. 105a/109'da *Bū-bekr*, 177b/182 *Cebre 'il*, 246a/249 *hāñkah*, 246b/250 *ya* (Bu bağlaç güzel he ile imla edilmiştir.), 440a/443 *şāy* (*şāyi'*).

Mecmuada tahfif ve teşdid örnekleri de bulunmaktadır. 68a/70'te *Hağa*, 318a/321'de *sırı*, 515b/518'de *bilūr* kelimelerinde tahfif; 72a/75'de *deff*, 389b/393 *liffāf* kelimelerinde teşdid örnekleri bulunmaktadır.

Eserin yazımında kullanılan hat genellikle harekesizdir; fakat mürettip okuyucunun karıştıracaklarını düşündüğü bazı kelimeleri harekelendirmiştir. Eserin 644b/649. yaprağındaki “Terkīb-bend-i Yaḥyā der-Merşiye-i Vefāt-ı Muştafā” başlıklı şiirde 6. bent 1. mısra da “Ferīd-i ‘ālem idi ‘ālim idi a‘lem idi” mısraında “‘ālem, ‘ālim, a‘lem” kelimeleri arasındaki karışıklığı önlemek için harekeleme yapılmıştır. Yine 343a/346'da Pertev'in muhammesinin ilk mısraında art arda gelen “sen sen” ve “sin sin” ikilemelerinin karıştırılmasını önlemek amaçlı harekeleme yapılmıştır. Arapça şiirlere tazmin olarak yazılan şiirlerde de 195b/201'deki “Taḥmīs-i Kāşīde-i Bürde-i Naḥīfī” başlıklı şiirde olduğu gibi tazmin edilen şiir harekelendirilmiştir.

3.1.8. Mecmuadaki Tashih ve Hatalara Dair

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde oluşturulan mecmualar, dolaşıma giren diğer yazma ürünlere kıyasla daha serbest bir formda üretilebildikleri için bu eserlerin tertibi, imlası ve içeriği ilgili araştırmacılar açısından çeşitli zorluklar barındırmaktadır. Araştırmacılar için ortaya çıkacak zorlukların başında metnin özensiz istinsahından kaynaklı sorunlar gelmektedir. Farklı disiplinlere hitap eden karışık içeriği de mecmualar üzerine yapılacak araştırma ve incelemenin

zorluklarındandır. Nitekim Kuru, “Mecmuaların İçine, Edebiyatın Dışına Doğru” adlı makalesinde yer alan aşağıdaki ifadeleri ile mecmuaların belirli/standart bir tertip üzere oluşturulmadığını dile getirmiştir:

"Mecmualar, piyasaya yönelik belli kalıplarla üretilmiş benzeyen, belirlenmiş sayfa düzenlerini ve yazı biçimlerini yansıtan elyazması kitaplardan farklı olarak boyutlarıyla, farklı cinsten kağıtları bir araya getirişleriyle, değişik sayfa düzenlerine ve yazı biçimlerine yer verişleriyle Osmanlı yazın kültürünü bütünlüğü içinde görmemizi sağlayan eşsiz bir kaynak oluşturuyor."¹⁸⁵

İncelediğimiz mecmuanın özensiz istinsahından dolayı hatalar bulunmaktadır. Bununla birlikte bu hataların mürettibin faydalandığı kaynaklardan kaynaklandığı da ihtimal dâhilindedir. Tertip edildikten sonra okuyucuların, maliklerin ya da eserin dağılıp tekrar bir araya getirilmesi esnasında ilgili kişilerin (kütüphane görevlileri ya da ciltleme yapan kişiler) dikkatsizliğinden kaynaklı hatalar da olabilir. Mecmua üzerinde hatalı kelime, kelime grubu veya mısraların üzerine çizgi çekilerek bu hataların okuyucu tarafından dikkate alınmaması gerektiğine işaret edilmiştir. Mecmuada tespit edilebilen hataların tablo halinde genel dökümünü şu şekilde gösterebiliriz.

Tablo 3. Mecmuadaki Hatalı Kısımlar ve Düzeltilmiş Şekli

Sayfa No	Bent/Mısra Numarası	Şiir Başlığı	İlk Hali/Düzeltilmiş hali
27b/31	I/7	Tercî‘ -bend-i Mu‘ aşşer	hālüm/kim
125b/130	II/1	Murabba‘ -ı Sürûrî	burc-ı devlet/lâ-mekân çün
286b/290	V/2	Ġazel-i İbrâhîm Taḥmîs-i Mıṣrî	çün rāhum/hem māhum
286b/290	V/3	Ġazel-i İbrâhîm Taḥmîs-i Mıṣrî	‘aṭā/nazar
286b/290	V/4	Ġazel-i İbrâhîm Taḥmîs-i	Zevḳine/sırrına

¹⁸⁵ Selim Kuru, “Mecmuaların İçine, Edebiyatın Dışına Doğru”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* (hızl. Hatice Aynur ve Diğerleri), İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012, s.22.

		Mısrî	
369b/372	III/2	Müseddes-i Hüdâyî	pây-māl/hāk-i pây
424a/426	II/4	Şarkı (Hüzzām)	bağışlar/bu işler
483b/486	I/4	Şarkı	Gösterür bülbül güle gül bülbüle/emsāl gül bülbüle bülbül güle
488a/490	I/3	Şarkı-yı Vāşif Aga	Görsem sezādur sünbülü/ Olsam sezādur bülbülü
683b/686	IV/15	Terkīb-bend-i Nazīmî Der- na't-ı Nebevî	sipāhuñ/sipāhuñ

Kimi yerde sıralama yanlışlığı yapıldığında takdīm-te'hîr rumuzları (*mim* ve *hı* harfleri) konularak düzeltme yapılmıştır. 102b/107 nolu sayfada “Baba Neş’et” başlıklı murabbada tüm bentlerin iki ve üçüncü mısralarının başına sırasıyla konulan *hı* ve *mim* rumuzları takdīm-te'hîr şeklindeki düzeltmeye örnek teşkil etmektedir. 125b/130’da “Murabba’-ı Sürûrî” başlıklı şiirin VI. bendi 1. mısrasında “mazhârı olmasaydı” kelimelerinin üzerine mukaddem muahher kelimelerinin sembolleri olan *hı* ve *mim* harfleri konularak aynı şekilde düzeltme yapılmıştır. Mukaddem-muahherlik düzeltmesi kimi yerde kelimelerin üzerine rakam konularak da yapılmıştır. 371a/374 numaralı sayfada “Müseddes-i Fevrî” başlıklı şiirin II. bendi ilk mısrasında “ışk ola bana” kelimelerinin üzerine Arabî yazıyla 3, 4, 2 yazılarak kelimeler arasındaki sıra değiştirilmiştir.

Mecmuada mısra ve bent sırası ile ilgili de takdīm-te'hîr yapılmıştır. Bu gibi takdim-tehirlerde yapılan düzeltmeler mısraın veya bendin başına rakam verilerek yapılmıştır. 195b/201’de “Taḥmīs-i Kāside-i Bürde-i Naḥîfî” başlıklı şiirin LXXVI. bendinde ilk mısranın başına 3, ikinci mısranın başına 1, üçüncü mısranın başına 2 yazılarak düzeltme yapılmıştır.

274b/278’de “Ġazel-i Muḥibbî Taḥmīs-i Esrār” başlıklı şiirin III. bendinde de mısra başlarına Arabî yazıyla 1, 3, 4, 2, 5 yazılarak mısraların kayıtlı sıralaması ile ilgili

düzeltilme yapılmıştır. Benzeri düzeltmeler 324a/327 numaralı sayfada “Ġazel-i ‘ Ātīf Taḥmīs-i ‘ Aṭā” başlıklı şiirin I. bendinde ve 461a/463’te “Şarkı” başlıklı şiirin III. bendinde vardır. Mecmuada bazı şiirlerin takdīm-te’hīr tarzı düzeltmeleri mısra değil de beyitlerle ilgili yapılmıştır. 35b/38’de “Tercī‘ -bend-i ‘ Ālī Der-Taẓmīn-i Maṭla‘ -ı Celālī” başlıklı şiirin III. bendinin yanına Arabī rakamlarla 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 6, 9 yazılarak kayıtlı beyit sıralaması tashih edilmiştir. Mecmuada bent sıralaması ile ilgili düzeltmeler de yapılmıştır. 473b/476’da “Şarkı-yı Vāşīf” başlıklı şiirin her bendinin başına Arabī rakamlarla 1, 2, 5, 4, 6, 3 yazılarak bazı bentlerin öne bazılarının da sona alınması işaret edilip takdīm-te’hīr yapılmıştır. 65b/68’de “Tercī‘ -bend-i Ḥalīlī” başlıklı şiirde aynı şekilde bir düzeltme yapılmıştır. Mürettibin bu tip düzeltmelerini çeviri yazımı yaparken ilgili yerlerde aparatta gösterdik.

Bir şiirin mükerrer yazılması şeklindeki hatalar şiir başlığının yanına not düşürülerek düzeltilmiştir. 490b/493’te “Şarkı-yı Vāşīf Ağa” başlıklı şiir 491a/493’te mükerrer olarak yazılmıştır. Mürettip bu hatayı 491a/493’te şiir başlığının altına “Mükerrerdür yine bu kafiye” yazarak düzeltme yoluna gitmiştir. 117b/122 numaralı sayfada “Murabba‘ -ı Vāşīf Ağa” başlıklı şiir 415a/417’de ve 456b/459’da da geçmektedir. Mürettip 456b/459’da şiir başlığının altına “Mükerrerdür ba kafiyesinde” yazarak düzeltme yapmıştır.

498a/500 numaralı sayfada “‘ Āşīk ‘ Ömer”¹⁸⁶ başlıklı şiirin altına daha ince bir kalemle “Ġazel-i Fiġānī Taḥmīs-i Mākālī” yazılarak yanlış yazılmış şiir başlıkları ya da şair mahlasları ile ilgili düzeltme yapılmıştır.

Bu tip hatalar bazen de şiirlerin üzerine yukarıdan aşağıya doğru bir ya da birkaç çizgi çizilerek iptal edilmiştir. 398a/400’deki “Murabba‘ -ı Nedīm” ve 138b/143’teki “Murabba‘ -ı Ġālīb” adlı şiirler de bu şekilde çizilerek iptal edilmiştir.

Şiir başlıklarının bazısında şair veya nazım biçimi ile ilgili, bazısında da şiirin kimden tazmin edildiğine dair yanlışlıklar vardır. Bu yanlışlıkların kimisi mürettip tarafından fark edilememiştir. Mürettibin fark edemediği; ancak araştırmalarımız sonucunda tespit edebildiğimiz hatalar şunlardır:

¹⁸⁶ Başlığın bir kısmı kitabın birleşim yerinde kaldığı için okunamadı.

158b/162 numaralı sayfada “Ġazel-i Sâlik Taĥmîs-i Resmî” başlıklı şiirin her bendinin son iki mısraı yani şiirin tazmin edilen gazel kısmı Şefkat’ın *Tezkire-i Şu‘arâ*¹⁸⁷ adlı eserinde *Resmî Ahmed* maddesinde bulunmaktadır. Şiirin mahlasnamesinde de hem Resmî hem de Sâlik isminin geçmesinden dolayı şiir başlığı “Ġazel-i Resmî Taĥmîs-i Sâlik” olmalıdır.

173b/177’de “Ġazel-i Ķabûlî Taĥmîs-i Sultân Murâd” başlığında şiir Kabûlî’nin gazeline Sultan Murad’ın tahmisi gibi görünüyor. *Kabûlî Dîvânı’nda*¹⁸⁸ ise şiir Kabûlî’nin Sultan Murâd’ın gazeline tahmisi olarak görünmektedir ve şiir mutarref bir tahmistir. 174a/177’deki “Ġazel-i Ķabûlî Taĥmîs-i Sultân Murâd” başlıklı şiirde de aynı şekilde başlık hatalıdır. Bu iki şiir de mutarref şiirdir ve muhtemelen mürettip o yüzden yanlışmıştır.

184a/188’de “Ġazel-i Cevrî Taĥmîs-i Nâdirî” başlıklı şiirle ilgili araştırmamızda, başlığın aksine kaynak gazelin *Nâdirî Dîvânı’nda*¹⁸⁹, tahmisin ise *Cevrî Dîvânı’nda*¹⁹⁰ yer aldığını, dolayısıyla şiir başlığının “Ġazel-i Nâdirî Taĥmîs-i Cevrî” olması gerektiğini söyleyebiliriz. *Nâdirî Dîvânı’nda* şiir mutarref görünmektedir.

208a/212 numaralı sayfada “İlâhî-i Sâmi Taĥmîs-i Nûrî” başlıklı şiir ile ilgili yapılan araştırmada şiirin gazel kısmı Alim Yıldız’ın hazırladığı *Sivashlı Dîvân Şairleri*¹⁹¹ adlı eserde Abdülahad Nûrî’ye ait gözükmektedir. Dolayısıyla başlık “İlâhî-i Nûrî Taĥmîs-i Sâmi” olmalıdır.”¹⁹²

233b/237 numaralı sayfada bulunan “Ġazel-i Reşîd Taĥmîs-i Rüşdî ki Oğlıdur” başlıklı şiirle ilgili yaptığımız araştırmada ise baba ve oğlun şiirlerinin karıştırıldığı

¹⁸⁷ Murat Önder, “Şefkat ve Tezkire-i Şu‘arâsı”, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış YLT*, Afyonkarahisar 2006, s.128.

¹⁸⁸ Mustafa Erdogan, “Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kisiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)”, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış DT*, Ankara 2008, s.509.

¹⁸⁹ Numan Külekçi (hızl.): “Gani-zâde Nadirî: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâme’sinin Tenkidli Metni”, Atatürk Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış DT*, Erzurum 1985, s.235.

¹⁹⁰ Hüseyin Ayan (hızl.), *Cevri : Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1981, s.356.

¹⁹¹ Alim Yıldız, *Sivashlı Dîvân Şairleri*, 1. Baskı, İstanbul: Sivas Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, 2017, s.22.

¹⁹² Alim Yıldız’ın hazırladığı eserdeki bilginin doğruluğunu diğer kaynaklardan teyit edemediğimiz için bu bilgiye ihtiyatla yaklaşılmalıdır.

görülmüştür. Tahmis edilen şiir Rüşdî'nin Dîvânı'nda bulunmaktadır. Dolayısıyla şiirin başlığı “Ġazel-i Rüşdî Tahmîs-i Reşid ki Oğlıdur” olmalıdır.

273a/276 numaralı sayfada “Ġazel-i Bâkî Tahmîs-i Şâfî” başlıklı şiirin mahlasnamesinde Bâkî mahlası ile birlikte Sâdık mahlası bulunmakta; ancak şiirde Sâfî mahlası bulunmamaktadır. Bu durumda ya mahlas ya da başlık mürettip tarafından yanlış yazılmıştır.¹⁹³

314a/317 numaralı sayfada “Ġazel-i Vecdî Tahmîs-i Fıtnat” başlıklı şiirle ilgili yapılan araştırmada şiir *Fıtnat Dîvânı*'nda¹⁹⁴ “Ġazel-i Cevrî Tahmîs-i Fıtnat” başlığıyla bulunuyor. Ayrıca gazel *Vecdî Dîvânı*'nda bulunmazken *Cevrî Dîvânı*'nda yer almaktadır.¹⁹⁵ Şiirin son bendinde Fıtnat ve Cevrî mahlaslarının bulunması da başlığın yanlış olduğunu teyit etmektedir.

316a/319 numaralı sayfada “Ġazel-i Sipâhî Tahmîs-i ‘Ulvî” başlıklı şiirin her bendindeki son beyitler ‘*Ulvî Dîvânı*’nda¹⁹⁶ gazel olarak var. Mahlasların bulunduğu yer itibari ile de başlık “Ġazel-i ‘Ulvî Tahmîs-i Sipâhî” olmalıdır. Zira tazmin şiirlerin bilinen iki tipi vardır. Bunlardan biri mutarref/taştir denilen zemin şiirin mısraları arasına eklemelerle yapılan tazminler, diğeri de zemin şiirin üzerine yapılan tazminlerdir. Mutarref/taştir şeklinde yapılmış tazminlerde zemin şiirin şairinin mahlası ya bendin ilk mısraında ya da son mısraında olmalıdır. Zemin şiirin üzerine ekleme yoluyla yapılan tazminlerde de zemin şiirin şairinin mahlası bendin son iki mısraından birinde olmalıdır. Bu durumda bendin ikinci ya da üçüncü mısraında bulunan mahlas, tazmin eden şairin mahlası olmalıdır. “Ġazel-i ‘Ulvî Tahmîs-i Sipâhî” başlıklı şiirde de Sipâhî mahlası üçüncü mısradadır.

¹⁹³ Sâfî Dîvânı ile ilgili yapılan araştırmada ulaşılabilen iki Sâfî mahlaslı şairin dîvânları kontrol edildi ancak şiir bulunamadı. bk. Timuçin Aykanat, “Sâfî Baba ve Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük-Dizin)”, Atatürk Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış DT*, Erzurum 2015. ve Özlem Ercan, *Safî Dîvânı: Hayatı-Sanatı-Karşılaştırmalı Metin-Sözlük-Dizin*, İstanbul: Gaye Kitabevi, 2014.

¹⁹⁴ Halil Çeçen, “Dîvân-ı Fıtnat: İnceleme-Metin”, İnönü Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış DT*, Malatya 1996, s.309.

¹⁹⁵ Hüseyin Ayan, *Cevrî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1981, s.261.

¹⁹⁶ İsmail Çetin, “Derzi-zade Ulvî: Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Dîvânının Tenkidli Metni”, Fırat Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış YLT*, Elazığ 1993, s.610.

497a/499 numaralı sayfada “Müseddes-i Şem‘î” başlıklı şiirin bent sonlarındaki mütekerrire beyti *Şem‘î Dîvânı*’nda¹⁹⁷ 115 numaralı gazelin matla’ beytidir. Şem‘î kendi şiirini tazmin etmiş olabileceği gibi ismini tespit edemediğimiz birisi tarafından Şem‘î’nin gazeli tazmin edilmiş de olabilir. Şiirle ilgili yapılan araştırmada *Milllet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 Numarada Bulunan Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*¹⁹⁸ adlı eserde 16 numarada *Tesdîs-i Lem‘î* başlığıyla aynı şiirin bulunduğu tespit edilmiştir. Her iki mecmuada mahlasın geçtiği mısralar şöyledir:

- Milli Ktp. Yz A 1641 numaradaki musammat mecmuasında “Ḥasb-i hālüm düşdi iy Şem‘î bu nazm-ı pür-ḥayāl”;

- Ali Emiri Mnz 560 numarada kayıtlı şiir mecmuasında da “*Vaşf-ı hālüm düşdi ey Lem‘î bu nazm-ı hoş-maḳāl*” şeklindedir.

3.1.9. Mecmuada Şiir Başlıkları

Milli Ktp. Yz A 1641 numarada kayıtlı *Gencîne-i Eş‘âr* başlıklı musammat mecmuasında birkaç örnek dışında başlıksız şiir bulunmamaktadır. Başlıklar genellikle siyah bazen de kırmızı mürekkepli kalemle şiirin ilk bendinin üstüne, şiirlere paralel olarak çapraz yazılmaktadır.

Nazım biçimi ve mahlasın terkipli bir şekilde yer aldığı başlıklar, ele aldığımız musammat mecmuasında yaygın olarak kullanılan başlık şeklidir. Bu başlık şekli için “Tercî‘-bend-i Rāmiz Paşa” (39a/41), “Murabba‘-ı Şādîkî” (94a/97), “Muḥammes-i ‘Înābî” (346a/34), “Müseddes-i Selmân” (370b/374), “Müsebbâ‘-ı Refîkî” (395a/398), “Mu‘aşşer-i Esîrî” (..b/407), “Terkîb-bend-i Sa‘îd” (707b/710) örnekleri verilebilir.

Mecmuada aynı şair ile ilgili art arda gelen şiirlerde, ilk şiirden sonra şairin sadece mahlası ya da adı yazılmaktadır. 97a/100’de “Murabba‘-ı Niyāzî” başlığından sonra 97b/100’de “Niyāzî” ardından da 99a/102’de “Mışrî” başlığı kullanılmıştır. Art arda gelen şiirlerin ilkinden sonra kimi başlıklarda *ona ait* anlamında “ve lehû” ifadesi yazılmaktadır. Âşık Ömer’in 134b/139’daki ilk üç şiirinde “Murabba‘-ı ‘Âşık

¹⁹⁷ Karavelioğlu, s.506.

¹⁹⁸ Sibel Ay, “Milllet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 Numarada Bulunan Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)”, İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış YLT*, İstanbul 2015, s.179.

‘Ömer” başlığı yazıldıktan sonraki iki şiirinin başlığı 135a/139’da “Murabba‘ ve lehû” şeklindedir. 349b/353 nolu sayfada Şâkir’in art arda gelen iki muhammesinden ikincisinde de “ve lehû” ifadesi bulunmaktadır.

Mahlaslarının veya mahlas bentlerinin olmadığı ya da mahlasın tam olarak belirlenemediği bazı şiirlerin başlıklarında sadece nazım biçiminin yazıldığı ya da herhangi bir bilginin olmadığı örnekler de vardır. “Tercî‘-bend” (78a/80), “Murabba‘” (101a/105), “Muhammes” (343a/346), “Müseddes” (375b/379) örneklerinde olduğu gibi sadece nazım biçimi yazılmış; “Bir dil-ber-i ‘âlem-bahâ” (411a/413), “Şu şimdiki cihānuñ hūblarında” (426b/429) mısraıyla başlayan şiirlerin başlıklarında herhangi bir bilgi yazılmamıştır. Mahlasın yazılmadığı/tespit edilemediği bu şiirler kuvvetle muhtemeldir ki dîvân dışındaki kaynaklardan alınmış olmalıdır. Bu kaynaklar mecmua ve tezkire türü kaynaklar olabileceği gibi sözlü kaynaklar da olabilir.

Mecmuada şiirlerin türüne dair bilgilerin verildiği başlıklar da bulunmaktadır. Toplamda 27 şiirde şiirin türüne dair bilgi verilmektedir. Bu bilgiler medhiye, mersiye, na‘at veya münâca‘at gibi bilgilerden oluşmaktadır. Türü hakkında bilgi verilen başlıklar sayfa numarasıyla birlikte aşağıda tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 4. Gencîne-i Eş‘âr’daki Manzumelerin Türüne Göre Şiir Başlıkları

Mil. Ktp. Yz A’daki Musammat Mecmuasında Türüne göre Şiir Başlıkları	
Medhiye	
10a/12	Cinānī der-Haqq-ı Bostān-zāde
13b/16	Tercî‘-bend-i Müşemmen-i Şābit der-Sitāyiş-i Şeyhulislām Feyzullāh Efendi
14a/16	Tercî‘-bend-i Mu‘aşşer-i Şābit der-Sitāyiş-i Şadr-ı A‘zam Rāmī Muḥammed Paşa
16a/19	Tercî‘-bend-i ‘Aynī der-Medḥ-i Vālī-i Mısır Muḥammed ‘Alī Paşa
401a /403	Mu‘aşşer-i Fārisī-i İbni Hüsām der-Medḥ-i İmām Muḥammed

633b/636	Terkīb-Bend-i Müştemil be-Esāmī-i Şu‘arā der-Medīh-i Behçet Efendi
648a/650	Terkīb-bend-i Necātī der-Medh-i Sultān ‘Abdullāh Hān bin Sultān Beyāzīd Hān
653a/655	Terkīb-bend-i Necātī der-Medh-i Muştafā Paşa
662a/664	Terkīb-bend-i Cevrī der-Medh-i Ağa-yı Yeniçeriyān Hasan Halīfe
663a/665	Terkīb-bend-i Cevrī der-Medh-i Muḥammed Efendi
Mersiye	
40a/42	Tercī‘-bend-i Ḥayālī der-Mersiye-i Sultān Muḥammed
46a/48	Mersiye-i Nā’ilī der-Ḥaḫḫ-ı Fevt-i Birāder-i Ū
646b/649	Terkīb-bend-i Yahyā der-Mersiye-i Vefāt-ı Muştafā
649b/652	Terkīb-bend-i Necātī der-Mersiye-i Vefāt-ı Sultān ‘Abdullāh
651a/653	Terkīb-bend-i Necātī der-Mersiye-i Sultān Muḥmūd Hān
654a/656	Terkīb-bend-i Ānī der-Mersiye-i Vefāt-ı Sultān
655b/658	Terkīb-bend-i Bāḫī der-Mersiye-i Vefāt-ı Sultān Süleymān
722b/726	Terkīb-bend-i ‘Alī der-Mersiye-i Ḥazret-i İmām Hüseyin
729a/731	Terkīb-bend-i Ġālīb Mersiye der-Ḥaḫḫ-ı Merḥūm Esrār Dede
Münacat	
704b/707	Terkīb-bend-i Ḳaraçelebi-zāde ‘Abdülaziz der-Münacāt be-Dergāh-ı Ḳāḍiyū’l-ḥacāt
Naat	
105a/109	Murabba‘ der-Na‘t-ı Resūl
683b/686	Terkīb-bend-i Nazīm der-Na‘t-ı Nebevī

Zamandan Şikayet	
329a/332	Der-Haqq-ı Ahvāl-ı ‘ Ālem
Hiciv	
89b/93	Tercî‘ -bend-i Refî‘ ā der-Hicv-i İşlāhāt-ı Kıptiyān
677b/680	Düvāzdeh Bend Hicv-i Hākīm Şifā’ı Ser-Etibbā’-ı Şāh-ı ‘ Abbās der-Haqq-ı Nizāmü’l-mülk Mü’men Hân Terkīb-bend
679b/682	Terkīb-bend-i Hicv-i Hākī der-Haqq-ı Nihālī Efendi
680b/683	Terkīb-bend-i Hicv-i Rüstem Paşa

İncelemesini yaptığımız musammat mecmuasındaki şiir başlıklarında nazım biçimi ve nazım türü bilgisi yanında tazmin edilen kaynak şiirin ya da beytin şairine dair de bilgi verilebilmektedir. 23b/26’da “Ta‘şîr-i İhyā der-Taẓmîn-i Beyt-i Yusûf Ziyâ Paşa” başlığında kimden tazmin edildiğini de göstermektedir. 140b/145’teki “Kāşîde-i Nef’î Tahmîs-i Mîr Şâkir” örneğinde olduğu gibi oluşan tahmisin hangi şaire ait olduğu kaydedilirken kaynak şiirin nazım biçimi ve şairi de kaydedilmiştir.

Tahmis bölümünün tamamı tazmin edilmiş şiirlerden oluştuğu için bu bölümün başlıklarında diğer başlıklardan farklı olarak etkileşim içinde olunan şairlerin adını da görmek mümkündür. Önce zemin şiirin nazım biçimi (gazel, kaside, ilahî) şair adıyla terkipli şekilde verilmiş, sonrasında tazmin eden şairin adı ve tazmin biçimi (tahmis) ile terkipli verilmiştir. Tahmislerin ilk kısımlarında yer alan ve zemin şiiri kaside olan tahmislerde “Kāşîde-i Şalāh Oğlu Tahmîs-i Nûrî” şeklinde başlıklar kullanılmıştır. Devamında gazellere tahmislerin olduğu şiirlerin başlıkları “Ġazel-i ‘İzzet Tahmîs-i Eşref” (170a/173) şeklinde oluşturulmuştur. “Ġazel-i Hazret-i Şâhidî Tahmîs-i Ġalib-i Şeyh Mevlevî” (251b/253) başlığında olduğu gibi kimi başlıklar tazmin edilen ve tazmin eden şairin bulunduğu rütbe veya dereceye yönelik saygı ifade eden bilgiler barındırmaktadır.

Çalışmamıza konu olan musammat mecmuasının tahmis nazım biçimine hasredilen bölümünde bazı başlıklar, tazmin şeklindeki şiirlerin yöntemlerini ifade eden

“mutarref”¹⁹⁹ kelimesi ile birlikte kullanılmıştır: “Taḥmīs-i Muṭarref-i Pertev be-Nuṭḡ-ı Şeyḡ Şemsī” (207b/212), “Muṭarref Taḥmīseş ber-Ġazel-i Rüşdī Seyyid Vehbī-i Qādīm” (235a/238), “Taḥmīs-i Muṭarref-i ‘Ārif ber-Ġazel-i Ḥalīmā” (311b/315), “Ġazel-i Nedīm Taḥmīs-i ‘Atā ber-Ṭarz-ı Mutarref” (325a/328), “Ġazel-i Nābī Taḥmīs-i ‘Aṭā Mutarref (326a/329)”.

Şarkı bölümünde şiir başlıkları genellikle nazım biçimi/türü ve makam adı terkipli olarak ifade edilmektedir. “Şarkı-yı Hicāzkār” (431b/434) şeklinde yazılmış bu şiir başlıklarına incelemesini yaptığımız musammat mecmuasında 131 örnek vardır. Sadece “Şarkı” başlıklı 86 şiir bulunmaktadır. “Şarkı-yı Vāşif Ağa” (411a/413) şeklinde şarkı ve mahlasın yer aldığı başlıklar 74 adettir. “Şarkı-yı Es‘ad Efendi (Nekrīz-i Devr-i Revān)” şeklinde yazılmış şarkı, mahlas ve makam adı birlikte verilen şiir başlığı ise 36 adettir. 8 başlıkta herhangi bir bilgi bulunmamakta, “Maḳām-ı Sāzkār” (427a/429) şeklinde sadece makam adı bulunan 4 örnek bulunmaktadır.

3.1.9. Mecmuanın Kaynakları

“Mecmualarda yer alan bilgiler hangi kaynaklardan alındı ya da var olan bilgiler ne kadar güvenilirdir?” gibi sorular aslında birbirini bütünleyen sorulardır. Mecmua temelli çalışmalarda kaynak ve güvenilirlik sorunsalına yönelik tespitler bu edebi biçimle ilgili yaklaşımı daha sağlam bir zemine oturtacaktır.

Dīvān, mesnevi, tezkire, mecmua gibi telif türlerinin yanında sözlü gelenekte kullanılan ya da günlük hayatta sözlü olarak dolaşımda bulunan ürünler de mecmua mürettibinin kullandığı kaynaklar arasında yer alabilmektedir. Gürbüz, bir mecmua mürettibinin eserini oluştururken ne tür kaynaklardan yararlandığını tespit etme amaçlı hazırladığı makalesinde, en azından bazı mecmua mürettiplerinin doğru bilgiye ulaşmayı ve doğru metni kaydetmeyi önemsediklerini tespit eder.²⁰⁰ Aynı çalışmada Gürbüz, bazı mecmuaları tahlil ederek mürettiplerin mecmuayı meydana

¹⁹⁹ Şiir tazmin edilirken zemin şiirin mısraları arasına ekleme yapılarak oluşturulanlarına mutarref ya da taştir denir.

²⁰⁰ Mehmet Gürbüz, “Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine”, *Journal of Turkish Studies*, C. 8, S.1, (Kış 2013), s.318.

getirirken dîvân nüshaları, tezkireler ve mecmualar gibi yazılı kaynakları etkin bir şekilde kullandıkları kanısına varır.²⁰¹

Mecmua kaynaklarını dîvân, tezkire, mesnevi gibi eserlerin yanında mecmua metninin kendisinde ya da metin dışı unsurlarında (derkenar, zahriye ya da ferağ kayıtlarında) aramak gerekir. İlk olarak varsa eserin mukaddime kısmında konuyla ilgili açıklama yapılıp yapılmadığına, sonrasında da asıl metnin bulunduğu yaprakların derkenarlarında ya da metnin çevresinde mecmua içinde yer alan bilgilerin kaynağına gönderme yapılıp yapılmadığına bakılmalıdır. Şiir mecmuaları bağlamında düşünecek olursak mecmuadaki şiirlerin varsa dolaşıma girmiş bir başka dîvânla karşılaştırması yapılarak da kaynağı ve güvenilirliği test edilebilir.

Tezin konusu olan *Gencîne-i Eş'âr* isimli musammat mecmuasının birçok mecmuada olduğu gibi mukaddime kısmı ve istinsah kayıtlarıyla ilgili net veriler bulunmamaktadır. Dolayısıyla incelediğimiz musammat mecmuasının kaynaklarına dair tespitler daha çok metnin çevresinde yer alan ipuçlarından ibaret olacaktır. Mecmuada yer alan kimi şiirlerde; herhangi bir kelime, mısra ya da beytin çevresine farklı bir versiyonu yazılarak şiirle ilgili nüsha farkları verilmiştir. Bazen verilen nüsha farkları ile ilgili açıklama da yapılmıştır. Mecmuadaki şiirler, neşredilmiş versiyonları ile karşılaştırıldığında mecmua metninin dışına yazılmış bu nüsha farklarının bazıları söz konusu neşirlerde bulunamamıştır. 319b/323'te “Ğazel-i Muhibbî ki Sulţân Süleymân Taḥmîs-i Ḥayâlî” başlıklı şiirin II. bent 1. mısraında “ciger vaşl istemez” ibaresinin üstüne “şu kim vaşluñ koyup” şeklinde nüsha farkı yazılmıştır. Yaptığımız araştırmada Hayâlî Bey Dîvânı'nın neşrinde²⁰² bu ibarenin bulunması mürettibin elinde bu şiirin en az iki nüshasının olduğuna işaret etmektedir. Bu, Hayâlî Bey Dîvânı'nın bir başka nüshası olabileceği gibi söz konusu şiirin kaydedildiği başka bir kaynak da olabilir.

Mecmuada, 54a/56'da “Tercî'-bend-i Rûḫî-i Bağdādî” başlıklı şiirin V. bent 4. mısraında “esîr-i zülf-i siyâhkâram” şeklinde kayıtlı ibarenin kenarına “sevdâ-zede-i

²⁰¹ Gürbüz, s.318.

²⁰² bk. Ali Nihat Tarlan (hızl.), *Hayali Bey Dîvânı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1945, s.77.

dīdāram” şeklinde bir fark yazılmıştır. Rûhî’nin bahsi geçen şiirinin neşrinde²⁰³ de elimizdeki mecmuada olduğu gibi “esîr-i zülf-i siyâhkāram” şeklindeki varyant asıl metne alınmış “sevdā-zede-i dīdāram” şeklindeki varyant da dipnotta fark olarak kaydedilmiştir.

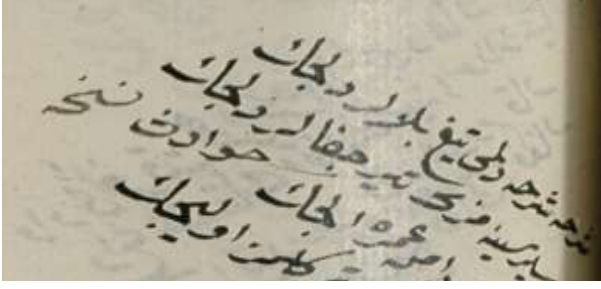
Tezimize konu olan musammat mecmuasının kaynaklarının ne olduğuna dair ikna edici cevaplardan biri 272a/275’te “Ġazel-i Bākî Taḥmîs-i Vaḥdetî” başlıklı şiirin IV. bent 1. mısraındadır. Burada “irfāna” kelimesi asıl metinde, “ḳur’ana” kelimesi de nüsha farkı olarak kelimenin hemen üstünde yazılmıştır. Şiirin neşredilmiş nüshası²⁰⁴ incelendiğinde “Furḳān’a” varyantının asıl metinde, “Ḳur’ān’a” varyantının da nüsha farkı olarak da dipnotta verildiği görülmüştür. Öncelikle bu veriler bize şunu göstermektedir: İlk olarak mecmua metninin çevresine yazılmış olan farkların başka nüshalardan alındığının somut bir delil olduğu, başka bir ifadeyle, mürettibin mecmuasına aldığı kimi metinlerin en azından iki farklı nüshasına sahip olduğu anlaşılmaktadır. İkinci olarak da mürettibin şiiri sadece kayıtlara geçmek amacıyla olmadığını tenkitli neşir kurmak amacıyla olan birinin hassasiyetine benzer şekilde, mecmuasına kaydettiği metnin nüsha fark(lar)ını girerek okuyucunun karşılaştırma yapmasına imkân sağladığı, böylece kaydettiği metnin en doğru şeklini oluşturma çabasında olduğu düşünülebilir.²⁰⁵

Gencîne-i Eş’âr’da kimi nüsha farklarının “nüsha” kelimesi ile özellikle belirtildiği görülmektedir. İslami yazma geleneğinde yaygın olarak görülen bu tutumda, metnin kenarına yazılan farkların sah kaydı ile yapılan tashihlerden ayırt edilmesi amaçlanmış olsa gerektir. Bu çaba aynı zamanda mürettibin mecmuasına kaydettiği metinleri teyit etme çabasını matuf olarak da okunabilir. 264a/267 numaralı yaprakta “Ġazel-i Necâtî Taḥmîs-i Raḥmî” başlıklı şiirin II. bent 2. mısraında “cefālār” kelimesinin altına “ḥevādiş”, hemen yanına da “nüsha” yazılmış olmasını örnek verebiliriz.

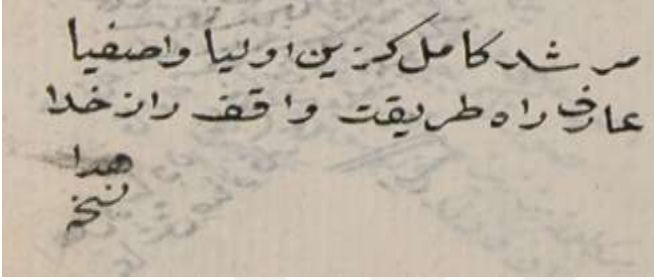
²⁰³ bk. Coşkun Ak, *Bağdatlı Ruhi Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001, s.207.

²⁰⁴ bk. Öztürk Yılmaz, "17. YY Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Dîvânının Tenkitli Metni", Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2006, s.30.

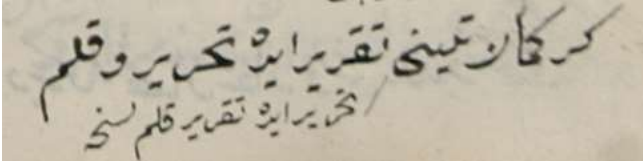
²⁰⁵ Mecmuada yer alan metin dışı unsurlar ya da derkenârlardaki nüsha farkları mürettip dışında bir araştırmacı tarafından da yazılmış olabilir. Bu veriyi teyit eden herhangi bir karine bulunamadığı için şimdilik bu bilgilerin mürettip tarafından yazıldığı kabul edilmiştir; ancak sadece yaprakların numaralandırılması hususunda başka bir elin varlığı açıkça görülebilmektedir.

Mecmuada aşağıdaki örneklerde de farkların “nüsha” sözcüğü ile belirtildiği görülmektedir:

(27a/29)

(190b/195)

Mürettibin şiirin doğru şeklinin peşine düştüğüne bir başka örnek de bazı nüsha farklarının yanına “şah” kaydının düşülmüş olmasıdır. Mürettip 266a/269’da “Ġazel-i Fuzūlī Taḥmīs-i ‘Amrī” başlıklı şiirin ilk bendinin 3. mısraında “seyr” kelimesinin altına “zevk” yazmış ve hemen yanına da “şah” remzini koymuştur. Yine 267b/271’de “Ġazel-i Yaḥyā Taḥmīs-i Başrevī” başlıklı şiirin V. bendi 5. mısraı “Eglese gönlünü Ġazel-i dil-sitānum al” şeklinde yazılmışken altına daha ince bir kalemle “Gönlünü egle bu Ġazel-i dil-sitānum al” şeklinde başka bir mısra yazılmış ve yanına da “şah” yazılmıştır.

Mecmuanın kaynağına dair önemli verilerden bir başka örnek de 267b/271’de “Ġazel-i Yaḥyā Taḥmīs-i Başrevī” başlıklı şiirin III. bent 4. mısraındadır. Mısranın yanına kısa bir çizgi çekilerek “Dīvān[d]a bu beyt yok yazılan gibi var” ifadesi, mürettibin kaynak olarak hem dīvānları hem de diğer edebi ürünleri, örneğin mecmuaları veya tezkireleri kullandığını gösteren önemli bir işarettir.

Ele alınan musammat mecmuasında Vâsıf (69 şiir), Gâlib (46 şiir), Yahyâ (32 şiir), Nedim (25 şiir), Nâbî (21 şiir), Niyâzî (21 şiir) gibi kimi şairlerin dîvânlarındaki musammat nazım biçimlerinin birçoğu mecmuaya alınmıştır. Bu durum mecmua tertip edilirken aynı şairin bütün şiirlerini ihtiva eden dîvânların kaynak olarak kullanıldığını işaret eden önemli verilerdendir.

Son olarak 74a/76'da XV. yüzyılın önde gelen şairlerinden Şeyhî'nin "Tercî'-bend H'ânden-i Ferhâd be-Münâsebet-i Hâl" başlıklı şiiri yer almaktadır. Bu şiir şairin neşredilmiş dîvânında "Tercî'-i Sâni"²⁰⁶ başlığı ile yayımlanmış olsa da aynı şiir Şeyhî'nin *Hüsrev ü Şîrin* adlı mesnevisinde²⁰⁷ de geçmektedir. Mesnevide yer alan başlık mecmuadaki ile aynı olduğu için mürettibin bahsi geçen mesnevi metnini kullandığına dair güçlü bir ihtimal olarak öne çıkmaktadır. Nitekim mecmuada Hamdî'nin 22 numarada kayıtlı terci-bendi onun *Yûsuf u Züleyha* isimli mesnevisinden alınmıştır. Aynı şekilde Halîlî'nin 25 numarada kayıtlı terci-bendi de *Fürkat-nâme* isimli mesnevisinden alınmıştır.

Mecmuada yer alan 79 civarında şiirin şairlerinin bugüne kadar tespit edilebilmiş dîvânlarda yer almaması ya da edebiyat tarihi araştırmalarında ismine rastlanmadığı tespit edilen 8 civarında şairin şiirlerinin bulunması mürettibin mecmuayı oluştururken dîvân dışında farklı kaynaklardan yararlandığına dair önemli ipuçlarındandır.

İncelenen mecmuanın kaynakları ile ilgili tespitler mürettibin derlediği şiirleri teyit amacıyla olduğunu ve bu yüzden de mecmuasında kaydettiği şiirlerin diğer nüshalarını araştırdığını göstermektedir. Diğer nüshalara bakmak ve bunu yazmada göstermek tertip amacına yönelik işaretler de vermektedir. Mürettip eseri kişisel zevk veya ihtiyaç amaçlı meydana getirmiş olsaydı kendisine göre doğru olanı yazıp geçmesi gerekirdi; ancak mürettibin bazen nüsha farklarını metnin çevresinde göstermiş olması, bazen de "nüsha" ya da "şah" kelimesini kullanmış olması bu konuda oldukça hassas davrandığını göstermektedir. Ayrıca "Bu beyit dîvânda

²⁰⁶ bk. Halit Biltekin, *Şeyhi Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2003, s.66.

²⁰⁷ bk. F. Kadri Timurtaş, *Hüsrev ü Şîrin/Yusuf Sinan-Şeyhi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1981, s.179.

bulunmuyor” gibi notlarla okuyucuyu dikkate aldığını ve onlara mecmuanın güvenilirliğine dair bir perspektif kazandırmak istediğini görüyoruz.

3.1.10. Mecmuanın Biyografik Değeri

Mecmualar sanatçıyı merkeze alan bir amaçla üretilmediği için biyografik açıdan birincil kaynak olarak görülmeseler de dolaylı olarak ve oldukça sınırlı bir çerçevede sanatçı ve eserleriyle ilgili bilgileri ihtiva etmeleri, bunların biyografik değerleri itibarıyla de dikkate değer eserler olduğuna işaret etmektedir. Mecmuaların biyografik değeri üzerine son zamanlarda artan müstakil²⁰⁸ çalışmalardan da anlaşılacağı üzere mecmualar yer yer önemli biyografik veriler ihtiva edebilmektedir.

Her bir eseri, aynı zamanda sanatçının biyografisinin bir parçası olarak düşünen Yaşar Aydemir, “Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar” başlıklı bildirisinde biyografi tanımını yaparken bu terim ile ilgili olarak yaygınlık kazanan anlayışın bir şair ya da yazarın sadece hayat hikayesi değil, eserleri ve edebi hayatını da dâhil ettiğini ifade eder. Aydemir, dîvânı bulunmayıp doğrudan mecmulardan oluşturulan *Helâkî Dîvânı* (Çavuşoğlu, 1982), mecmualardan da yararlanılarak oluşturulan *Amrî Dîvânı* (Çavuşoğlu, 1979), *Çâkerî Dîvânı* (Aynur, 1999), *Behîştî Dîvânı* (Aydemir, 2000), tamamı mecmualardan hareketle hazırlanan *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Dîvân Şairleri; Revânî-Hayretî-Hâverî-Âhî-Peyâmî-Sânî* (Tarlan, 1949) gibi birçok çalışmanın mecmualara dayandığını²⁰⁹ dile getirirken yine mecmuaların biyografik değerine atıfta bulunmuştur.

Yayınlanan hemen her şiir mecmuasında yeni şair veya şiirlerin tespit edilmiş olması, hatta bazı yayınlarda yeni bir tür veya eserin ortaya çıkmış olması mecmuaların şair biyografilerine ve dolayısıyla edebiyat tarihine katkısını açıkça göstermektedir. M. Fatih Köksal, mecmualardaki biyografik içeriğe dikkat çekmek için doktora tezi olarak hazırladığı Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâir*'inde

²⁰⁸ Mecmuaların biyografik yönüne ilişkin yapılmış çalışmalar şunlardır:

Mehmet Gürbüz, *Biyografik Değer Bakımından Şiir Mecmuaları*; Yaşar Aydemir, *Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar*; İncinur Atik Gürbüz, *Şiir Mecmualarının Biyografik Değerine Dair Araştırmalara Ek*; Kaplan Üstüner, *Mecmuadan Biyografiye: Silahşor İbrahim Yâver'in Hayatı*; Ömer Zülfe, *Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası*; M. Fatih Köksal, *Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshâk-Zâde Fevzî Mecmuası*.

²⁰⁹ Yaşar Aydemir, “Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar”, *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2011, s.93.

tezkirelerde ve diğer kaynaklarda adı geçmeyen XVI. yüzyıl ve öncesine ait 71 şairin mevcut olduğunu, bunun yanında Muhibbî, Kemâl Paşa-zâde, Cem Sultân, Zâtî, Hayâlî, Ahmed Paşa, Mesîhî, Kemâl-i Zerd, Meâlî ve Vasfî gibi şairlerin yayınlanmış dîvânlarda bulunmayan birçok şiirinin de bulunduğunu²¹⁰ ifade ederek mecmuaların biyografik değerini tespit etmeye çalışmıştır.

Şairlerin biyografisine dair bilgilerin de bulunabileceği mecmua türlerinden biri olan şiir mecmuaları ve özellikle de nazire ve musammat mecmuaları, ihtiva ettikleri şairlerin biyografilerine yapabileceği katkı bakımından dikkate değer eserlerdir. Şairin yetiştiği ortamdan beslendiği/etkilendiği kaynağa kadar bazı biyografik malzemeler sunabilecek olan tanzir ve tazmin tarzı şiirler nazire ve musammat tarzı mecmualarda daha çok bulunabilmekte dolayısıyla bu türden mecmualar biyografik açıdan daha fazla veri elde etme imkânı tanımaktadır.

Daha çok şiir başlıklarında bulunabilecek biyografik veriler kimi zaman mecmuaların zahriyeleri bazen derkenarlarında ya da bizzat şiir metninde bulunabilmektedir.

Birçok mecmuada olduğu gibi tezimize konu edindiğimiz bu musammat mecmuası da şair biyografileri ile ilgili önemli veriler sunmaktadır. Toplamda 1394 şiiri havi mecmuada şairi belli olmayan şiirler dışında 284 şaire ait toplam 932 şiir tespit edilmiştir. Bu şairlerden 8'i hakkında yaptığımız araştırmalara göre herhangi bir bilgi bulunamamış, 448 şiirin ise herhangi bir yayını bulunamamış olması mecmuaların edebiyat literatürüne katkılarını göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir.

Neşrini bulabildiğimiz şiirlerden bazıları ile ilgili yeni tespitler yapılmasına imkân tanıyan mecmuada bazen şairi ile ilgili bazen de şiirle ilgili bilgilerin düzeltilmesi ya da teyit edilmesi mümkün olmuştur.

İncelemesini yaptığımız musammat mecmuasından yola çıkarak mecmualarda hangi biyografik verilere ulaşabileceğimizi şöyle sıralayabiliriz:

- Şiir başlıklarında verilen biyografik bilgilerden kimisi şairin nesebi ile ilgili olabilmektedir. Bu veriler zemin şiirin şairi ile ilgili olabileceği gibi kaynak şiirin

²¹⁰ M. Fatih Köksal, “Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshāk-zâde Fevzi Mecmuası”, *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2011, s.451.

şairin biyografisi ile ilgili de olabilmektedir (zâde, oğul, ibni, birâder). Örneğin “Tercî‘-bend-i ‘Âlî Çelebî [el-meşhûr] bi-**İbni** Kınalı” (67b/70), “Ġazel-i Kâbulî Taḥmîs-i Nev‘î-**zâde** ‘Atâyî” (323a/326), “Ġazel-i Reşîd Taḥmîs-i Rüşdî ki **Oğlı**dur” (233b/237), “Mersîye-i Nâ‘ilî der-Ḥaḳḳ-ı Fevt-i **Birâder**-i Ū (Tercî‘-bend)” (46a/48) başlıklarında şairlerin nesebi ile ilgili veriler bulunmaktadır. Biyografik verileri bazen şiirin metninde de bulmak mümkündür. “Ġazel-i Ḥazret-i Şâhidî Taḥmîs-i Ġalîb Şeyḥ-i Mevlevî” (245b/253) başlıklı şiirin V. bent 5. mısraında “İsteyen sırrı-ı Ḥudâ’yı ben Ḥudâyî-**zâde**yem” sözüyle zemin şiirin şairi olan Şâhidî’nin babasının ismi açıkça zikredilmiştir. Şâhidî’nin biyografisinde de babası Ḥudâyî olarak görülmektedir.²¹¹

- Mecmualarda şairlerin derece ya da makamı ile ilgili veriler içeren şiir başlıkları da bulunabilmektedir (şeyh, baba, dede, derviş, seyyid). Bu anlamda “Tercî‘-Bend-i Ġalîb-i **Şeyḥ**’l-mevlevî” (1b/4), “Müseddes-i Resmî **Baba**” (378a/38), “Müseddes-i Esrâr **Dede**” (367b/370), “Müseddes-i **Dervîş**” (511b/514), “Muṭarref Taḥmîseş ber-Ġazel-i Rüşdî **Seyyid** Vehbî-i Kâdim” (235a/238) şeklindeki başlıklar bu yönde biyografik bilgiler ihtiva etmektedir.

- Şiir başlıklarının bazıları şairlerin meşrebine dair veriler sunabilmektedir (Mevlevî, Kalendarî, Gülşenî): “Şarkî Uşûl-i Şûfiyân İsmâ‘îl el-**Mevlevî**” (479a/481), “Müseddes-i **Kalendarî**” (377b/381) başlıklı şiirlerin başlıklarında, “Ġazel-i Zâ‘fî Taḥmîs-i Şâhidî” (314b/318’de) başlıklı şiirin de V/2. mısraında “Âsitân-ı **Gülşenî**’ye intisâbuñ var meger” ifadesiyle şairin meşrebine dair veri sunulmaktadır.²¹²

- Benzer isimlere sahip şairlerin kronolojik sırasını gösteren şiir başlıklarını “sânî, sâlis, kadîm” gibi ifadelerle bulmak da mümkündür: “Nuṭṭ-ı Cânib Şeyḥ ‘Abdurrahmân Efendi Taḥmîs-i Rûḥî-i **Şânî**” (209a/213) başlığında “Şânî” kelimesi şairin kronolojik olarak ilkinden sonra yaşadığını gösterir. “Sânî” ifadesi ve şiirin meşhur Bağdatlı Rûḥî Dîvânı’nda bulunmaması, bu şairin Bağdatlı Rûḥî dışında Rûḥî mahlaslı ikinci bir şair olduğunu düşündürmektedir. “Ġazel-i İlḥâmî ki Sultân Selîm-i **Şâlis** Taḥmîs-i ‘İzzet” (304b/308), “Muṭarref Taḥmîseş ber-Ġazel-i Rüşdî

²¹¹ bk. Mustafa Çıpan, “Şâhidî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, C.38, s.273-274.

²¹² Kalendarî ve Gülşenî isimlerinin bir şairin mahlası olarak da kullanılmış olm a ihtimali vardır.

Seyyid Vehbî-i **Kadîm**” (235a/238) başlıkları da bu yönde biyografik bilgiler barındırmaktadır.

- Şairlerin iş, meslek veya sanatkarlığını ifade eden (kemânî, hakîm gibi) şiir başlıklarına şu örnekler verilebilir: “Şarkı-yı **Kemânî** Ahmed” (444b/447’de), “Hicv-i **Hakîm Şifâ’î Ser-Etibbâ’-ı** Şâh-ı ‘Abbâs der-Hakîk-ı Nizâmü'l-mülk Mü'men Hân” (677b/680’de).

- Şairlerin memleketi, milliyeti, dili veya yaşadığı yeri gösteren şiir başlıkları (Farîsî, Azerî, Tebrîzî, Bağdâdî, Şîrâzî) elimizdeki mecmuada yer almaktadır. Aşağıdaki başlıklar bu yönde bilgiler ihtiva eder:

“Terkîb-bend-i **Fârîsî** Mevlevî Câmî Na‘t-ı Nebî” (694b/697), “Gazel-i Şems-i **Tebrîzî** Tahmîs-i Nâbî” (217b/222), “Terkîb-bend-i Hâşmet der-Nazîre-i Rûhî-i **Bağdâdî**” (709b/712), “Gazel-i Hâfîz-ı **Şîrâzî** Tahmîs-i Lebîb” (227a/230).

- Makam veya mevkiyi gösteren (sultan, sadr-ı a‘zam, şeyhülislam, vali, paşa) bazı şiir başlıkları şunlardır: “Tercî‘-bend-i Hayâlî der-Merşîye-i **Sultân** Muhammed” (39a/42), “Tercî‘-bend-i Mu‘aşşer Sâbit der-Sitâyiş-i **Şadr-ı A‘zam** Râmî Mehmed **Paşa**” (13a/16), “Tercî‘-bend-i Müşemmen-i Sâbit der-Sitâyiş-i **Şeyhülislâm** Feyzullâh **Efendi**” (12b/16), “Tercî‘-bend-i ‘Aynî der-Medh-i **Vâlî-i** Mısır Muhammed ‘Alî **Paşa**” (16a/19).

- Bir şairin biyografisinde önemli yer tutan eserlerine dair bilgiler de mecmualarda bulunabilmektedir. Bu musammat mecmuasında şairi bilinen 279 şiirin neşrine rastlanmamıştır. Bu şiirlerden bazısının şairi ile ilgili yayımlanmış dîvân bulunmakta; ancak şiiri bu neşirde bulunmamaktadır. Bazı şiirlerin şairi ile ilgili henüz bir dîvân tespit edilememiş bazısı da henüz literatüre girmemiş şairlerdir.

- Yayımlanmış dîvânda bulunmamasına rağmen incelediğimiz musammat mecmuasında bulunan şiirlere bazı örnekler: “Kemâl Paşa-zâde (Tercî‘-bend)” (66a/68), “‘Âlî Çelebî [el-meşhûru] bi-ibni Kınalı (Tercî‘-bend)” (67b/70), “Şânî (murabba)” (127a/131), “Mu‘aşşer-i Muhibbî ki Şultân Süleymân” (405a/406), “Vâşîf Ağa” (Şarkı) (417b/420), “Nedîm (Şarkı)” (450b/453).

- Yayımlanmış dîvânı bulunmayan ve herhangi bir kaynaktan tespit edilemeyen şiirlere bazı örnekler: “Başrevî (murabba)” (126a/130), “Gazel-i Kâmî Tahmîs-i

‘Āķıb” (159a/162), “Ġāzeli-i Sālik Taħmīs-i Resmī” (158b/162), “Ġazel-i Bāķī Taħmīs-i Naķdī” (167b/171), “Ġazel-i Bāķī Taħmīs-i Su‘ūdī” (273b/277), “Ġazel-i Muħıbbī Taħmīs-i ‘İyānī” (275b/279),’de “Şarkı-yı (Bedevī) (Müselles)” (494b/497).

- Edebiyat tarihi çalışmalarında ismi tespit edilemeyen şair ve şiirleri: “Nuṭķ-ı Cānib-i Şeyḥ ‘Abdurrahmān Efendi Taħmīs-i Rūḥī-i Şānī” (209a/213), “Şarkı-yı Muħıķķī” (442b/446), “Şarkı-yı Baba Ṭāhir” (485b/488), “Muḥammes-i Kūhī” (521b/524), “Ġazel-i Baḥşī Taħmīs-i Başrevī” (268a/271), “Ġazel-i ‘İlmī Taħmīs-i Ricālī” (269a/272), “Muḥammes-i ‘İnābī” (346a/349), “Şarkı-yı (Mişķālī) (493b/496).

- Tanzir ve tazmin tarzı şiirlerin de şairler arası etkileşimi göstermesi ve en azından birinin diğlerinden önce ya da sonra yaşadığını gösteren işaretler barındırması açısından önemlidir. Nazirelerin edebiyat tarihine katkısını Köksal şöyle ifade etmiştir:

Çeşitli devirlerde rağbet gören şairler ve şiirleriyle bunların ne derece ve ne kadar etkili oldukları, devir şairlerinin şiir anlayışları, eğilimleri, zevkleri, işledikleri konular, kafiye, redif ve vezin tercihleri gibi önemli bilgilerin çoğunu, bu nazire mecmualarını inceleyip değerlendirmek yoluyla daha sağlıklı öğrenebilme şansına sahibiz.²¹³

Tanzir ve tazmin geleneği şairin sanatına ve hayatına etki etmiş kişileri, dolaylı olarak da şairin hayatına dair çıkarımları mümkün hale getirdiğine göre tazmin şiirleri de ihtiva eden musammat şiirlerin dolayısıyla da musammat mecmualarının biyografik yönü ve değeri daha iyi anlaşılacaktır. Tazmin ve tanzir tipi şiirler; şairin yaşadığı dönem, etkileşim içinde bulunduğu diğ şairler ve kültür ortamına dair tespit imkânı tanıyarak şairlerin edebi yönlerine dair ipuçları elde etmemizi sağlar. Hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan bir şairin tazmin veya tanzir tarzı şiirlerinde zemin şiirin şairi ve yaşadığı dönem biliniyorsa en azından tazmin veya tanzir eden şairin yaşadığı dönemi tahmin etmeye yardımcı olacaktır. Örneğin çalışmamıza konu olan mecmuada, 267b/271’de Taşlıcalı Yahyâ’nın gazeline yapılan tahminin şairi olan Basrevî ile ilgili yaptığımız araştırmalarda hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır; ancak Taşlıcalı Yahyâ’ya tahmin yazdığına göre şairin en erken Yahyâ ile aynı dönemde ya da sonra yaşadığı çıkarımını yapabiliriz.

Mecmuanın 140b/145-329b/331 yaprakları arasında toplam 186 yapraklık kısımda tahmin bulunmaktadır. Mecmua muhteviyatında bulunan 278 adet tazmin şiir için

²¹³ M. Fatih Köksal, “Edirneli Nazmî Mecma‘u’n-Nezā’ir (İnceleme-Tenkitli Metin)”, Hacettepe Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış DT*, Ankara 2001, s.295.

orta ölçekte müstakil bir nazire mecmuasına bedel olduğunu söylemek yanlış olmasa gerektir. Mecmuada tahmis, tazmin, nazire, tesdis, ta'şir nazım biçimlerinden 237 tahmis, 7 tazmin, 3 nazire, 2 tesdis, 1 ta'şir başlıklı şiir bulunmaktadır.

Gencîne-i Eş'âr'da yer alan 27 Farsça, 2 Arapça olmak üzere tazmin yoluyla oluşturulmuş 29 şiir bulunmaktadır. Ayrıca Arap edebiyatının meşhur kasidelerinden *Kasîde-i Münferice*, *Kasîde-i İmâm Bûsırî*, *Kasîde-i Bürde* başlıklı şiirlere tazminler yapılmıştır. Bu şiirlerden ilk ikisine yapılan tazmin Arapça yazılmıştır. *Kasîde-i Bürde*'ye yapılan tazmin ise Türkçe yazılmıştır. Sâ'ib, Mevlânâ, Hâfız, Hâcû, Şems-i Tebrîzî, Şifâ'î, Kelîm, Nazîrî, Şevket, Meylî, Tâlîb, Câmî mahlaslı 12 şairin tazmin yoluyla oluşturulmuş Farsça şiirleri bulunmaktadır. Bunların yanında Sultan III. Ahmed (Necîbâ), III. Selim (İlhâmî), Sultan Murad (Murâdî), Sultan Süleyman (Muhîbbî) olmak üzere dört Osmanlı sultanının 13 şiirine yapılmış tazminler de mecmuada yer almaktadır. Araştırmalarımıza göre bu şiirlerden bir kısmı henüz neşredilmemiştir.

- Herhangi bir kişi ile ilgili yazılmış bir hicviye, medhiye ya da mersiye türü şiirlerde de biyografik işaretler bulunabilmektedir. Ele alınan musammat mecmuasında şairlerin biyografileri ile ilgili verilerin bazıları şiir başlıklarında açıkça yazıldığı gibi bazı veriler şiir metinlerinde de bulunabilmektedir. 654a/656 numaralı sayfada yer alan “Terkîb-bend-i Ânî der-Merşîye-i Vefât-ı Sultân” başlıklı şiirin başlığında, bahsi geçen şiirin hangi sultanın vefatı ile ilgili olduğuna dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Şiir içinde geçen “Ol ‘adem iklimine hüküm eylesün Sultân Selîm” mısraından medhedilenin Sultan Selim olduğu ve “Ol ğazâdan dönicek gelsün ‘Acem iklimini/Ser-te-ser yakşun ayağ altında vîrân eylesün” mısralarından da bunun Yavuz Sultan Selim ile ilgili bir şiir olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmada dîvân şairlerinden Anî mahlaslı üç şair bulunmuştur. Mecmuada şiiri kaydedilen Ânî'nin bu şairlerden hangisi olduğu kesin olarak bilinmese de yukarıdaki bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla 1569 yılında öldüğü bilinen Zeyrek-zâde Mehmed Ânî Çelebi'nin bu mersiye yazmış olması daha yüksek bir ihtimaldir.

Mecmuanın 16a/19 numaralı sayfasında “Tercî'-bend-i ‘Aynî der-Medh-i Vâlî-i Mısır Muhammed ‘Alî Paşa” örneğinde şairin kim ya da hangi ‘Aynî olduğu ile ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Yapılan araştırmada edebiyat tarihinde bilinen

‘Aynî mahlaslı şairlerden Antepli ‘Aynî dışındakilerin yaşadığı tarih Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın yaşadığı tarihten öncedir ve Mehmet Ali Paşa’yı tanıma imkânları yoktur. Bu durumda Antepli ‘Aynî’nin bu şiirin şairi olmaya en uygun kişi olduğu sonucuna varabiliriz. Yapılan araştırmada 120 beyitlik bu şiir *Antepli ‘Aynî Dîvânı*nda bulunamamıştır. Hacimli sayılabilecek bu manzume gerek geleneksel gerek de modern biyografik eserlerde olmazsa olmaz bilgilerden biri olan sanatçının eserlerine dair bilgiye katkı sağlamış olacağı gibi Aynî’nin Mehmet Ali Paşa’ya yönelik duygu ve düşüncelerini anlamaya da yardımcı olacaktır.

- Tertip tarihi bilinen mecmuaların içinde yer alan şairlerin en azından mecmuanın tertip edildiği tarih ve öncesinde yaşadıklarını düşünebiliriz. Ele aldığımız musammat mecmuasının kesin olmasa da elde ettiğimiz verilere göre 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar tertip edildiğini düşünebiliriz. Dolayısıyla yaşadığı yüzyıl belli olmayan bazı şairlerin ve 464 isimsiz şiirin şairlerinin en geç mecmuanın tertip edildiği tarih olan 19. yüzyılın ilk çeyreği ve bu dolaylara kadar yaşadığı tahmin edilmektedir.

Mecmualarda şaire dair kişisel bilgilerin bulunabileceği yer olan şiir başlıklarında genelde nazım biçimi ve mahlasın terkipli bir şekilde verilmiş olduğu görülmektedir. Bazı mecmualarda şairin asıl adı, mesleği, ailesi, memleketi, fiziki özellikleri gibi bilgilere de rastlamak mümkündür.

Şiir başlıklarında şaire dair ne tür bilgilerin, nasıl yer aldığına bağlı bir tasnif yapan Köksal başlıkları dörde ayırmıştır:

1. Şiir başlığı olmayan hatta mahlası dahi bulunmayanlar.
2. Şiir başlığında şairi ve nazım biçimi, sadece şairin mahlası bulunanlar.
3. Kimi şiir mecmualarında şairi tanıtmaya hususunda bir adım ileri giderek mahlasla birlikte ayırt edici özellikleri (meslek, memleket, yaş, aile, tarikat, fiziksel özellik) barındıranlar.
4. Neredeyse tezkireler kadar hatta daha fazla bilgi barındıran mecmualar.²¹⁴

Köksal’ın bu tasnifinden de faydalanarak ele aldığımız mecmuanın başlıklarındaki biyografik verileri bölüm bölüm ele alıp barındırdığı biyografik verilerin niteliği ve niceliği ile ilgi sonuçları şöyle ifade edebiliriz:

²¹⁴ M. Fatih Köksal, “Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshāk-zāde Fevzi Mecmuası”, s.453.

Terci-bentlerde, şiir başlıkları şairin mahlası dışında hayatına dair bazı bilgiler de barındırmaktadır. Kimi zaman bu bilgiler asıl şiirin şairinin yanında şiirle alakalı diğer kişileri de kapsayabilmektedir. Bu diğer kişiler medhiye, mersiye veya hiciv türlerindeki şiirin sunulduğu ya da hakkında şiir yazılan kişi olabileceği gibi tazmin edilmiş bir şiirse zemin şiirin sahibiyle ilgili de olabilir. Terci-bentlerdeki başlıklar şu şekilde yazılmıştır: “Tercî‘-bend-i Rāmiz Paşa” gibi nazım biçimi ve mahlastan oluşan başlıklar 57 adet, “Tercî‘-bend” gibi sadece nazım biçimi yazılanlar 2 adet, “Tercî‘-bend-i Mu‘aşşer” veya “Tercî‘-bend-i Müsemmen” gibi nazım biçimi ve mısra sayısı düşünülerek verilen başlıklar 16 adet, “Nā’imā” gibi sadece mahlas barındıran başlıklar 1 adettir. Bu bölümde diğerlerine oranla biyografik değeri yüksek olan başlıklar da 8 adettir. Biyografik veri içeren başlıkların bütün bölümler için ayrıntılı dökümü Tablo 5’tedir.

Murabbalarda biyografik veriler diğer nazım biçimi başlıklarına göre daha az bulunmaktadır. Bu bölümde mahlas ve nazım biçiminin terkipli bir şekilde yer aldığı başlıklar daha çok bulunmaktadır: “Murabba‘-ı Vāşif” gibi nazım biçimi ve mahlastan oluşan başlıklar 116, “Murabba‘” gibi sadece nazım biçimi yazılanlar 20, sadece mahlas barındıran ise 16 adettir. Murabbalarda biyografik değeri olan başlık yok denecek kadar azdır. Ancak 115a/119’da “Murabba‘-ı Şeker-zāde Sermed” başlığında şairin mahlasdaşı diğer şairlerden tefriki mümkün kılınmıştır. “Şeker-zāde” lakabı sayesinde şairin hayatına dair araştırmalar için hareket noktası değerinde önemli bir bilgi verilmiştir.

Muhammeslerde de daha çok mahlas ve nazım biçiminin terkipli bir şekilde yer aldığı başlıklar bulunmaktadır. Biyografik verilerin olduğu başlıklar oldukça azdır. Muhammeslerde başlıkların genel dökümü şöyledir: “Muḥammes-i Raḥmī” gibi nazım biçimi ve mahlastan oluşan başlıklar 53, “Muḥammes” gibi sadece nazım biçimi yazılanlar 4, sadece nazım türü barındıran “der-Ḥaḫḫ-ı Aḥvāl-ı ‘Ālem” gibi 1, hiçbir bilgi bulunmayan 1 adet şiir vardır. Muhammeslerde biyografik değeri olan 2 tane şiir başlığı bulunmaktadır. Bunlardan biri 358b/361’de “Muḥammes-i Taẓmīn Nazīf-zāde Aḥmed Efendi Ḥāmid” başlıklı şiirdir. Bu başlıkta şiirin tazmin olduğu bilgisi ile birlikte şairin nesebi ile ilgili bilgi de verilmiştir. Ayrıca şairin asıl adı

yanında mahlası da verilmiştir. 522b/525'teki "Muḥammes-i Nesīb ' Osmān Kāmīlī" başlığında şairin Nesīb mahlası yanında asıl adı da verilmiştir.

Müseddeslerde biyografik değeri bulunan 6 tane şiir bulunurken biyografik değeri olmayan başlıklarla ilgili veriler şöyledir: "Müseddes-i Gālib" gibi nazım biçimi ve mahlastan oluşan başlıklar 69, "Müseddes" gibi sadece nazım biçimi yazılanlar 9 başlık örneği vardır. Müseddeslerde sadece nazım türü yazılan 5, hiçbir bilgi bulunmayan 2 şiir vardır.

Tahmisler diğer şiir biçimlerinden farklı olarak bir başkasının şiirini çeşitli sebeplerle dikkate alarak oluşturulur. Dolayısıyla tahmis başlıklarında sadece tazmin eden şair değil aynı zamanda tazmin edilen şaire dair bilgiler de bulunabilir. Bu açıdan tahmisler biyografik değer açısından önemli veriler içerebilir. Milli Ktp. Yz A 1641 numarada kayıtlı musammat şiir mecmuası 278 adet tazmin şiir barındırmaktadır ve her iki şairle (şiiri tazmin eden ve tazmin edilen) ilgili verilerin de yer aldığı başlıkları şöyle sıralayabiliriz: Tazmin edilen nazım biçimi (kaside, gazel, ilahi, nutuk) ve şairi, tazmin biçimi (tahmis) ve şairi "Ġazel-i Şem'ī Taḥmīs-i Yādī" gibi 257, bu şiirler içerisinde biyografik değeri yüksek olan 22 şiir başlığı bulunmaktadır. Ayrıca hiçbir bilgi bulunmayan 2 şiir bulunmaktadır.

Şarkıların olduğu bölümde şiir başlıkları genellikle şarkı terimi ile birlikte makam adı da barındırmaktadır. Şarkı başlıklarını şu şekilde kategorize edebiliriz: Nazım biçimi/türü ve makam adı "Şarkı Sūz-ı Dil" gibi 131, sadece nazım biçimi "Şarkı" gibi 90, nazım biçimi ve mahlas "Şarkı-yı Rıf'at" gibi 74, nazım biçimi, mahlas ve makam adı "Şarkı-yı Fāyık Būselik ' Aşīrān" gibi 36, hiçbir bilgi bulunmayan 2 şiir bulunmaktadır. Şarkı bölümünde biyografik değeri olan 7 şiir bulunmaktadır.

İncelediğimiz musammat şiir mecmuasında müsebbba nazım biçimine dair 6 tane şiir örneği bulunmaktadır. Bunların başlıklarında 5'i nazım biçimi/türü ve mahlas, 1'i sadece nazım biçimi/türü barındırmaktadır.

Muaşşer nazım biçimine 8 örnek bulunan mecmuada şiir başlıklarından tamamı, "Tercī'-bend-i Mu'aşşer-i Du'āyī" örneğinde olduğu gibi nazım biçimi ve mahlas şeklinde oluşturulmuştur. Bu başlıklardan 4 tanesinde biyografik veriler de bulunmaktadır.

Müselles nazım biçimine 2 örnek bulunan mecmuada, bu şiirlerden birinde başlık nazım biçimi ve mahlasın ihtiva eder şekilde (Müselles-i Farîsî-i H'âcû) diğerinde ise sadece nazım biçimine dair (Şarkı) bilgi yer almaktadır.

Mecmuada terkibent nazım biçiminin 66 örneği bulunmaktadır. Bu şiirlerden 56 tanesinin başlığında “Terkîb-bend-i Neş’et” örneğinde olduğu gibi nazım biçimi ve mahlasa dair bilgi verilmekte, “Sâķî-nâme-i Ğâlib” örneğinde olduğu gibi 6 tanesinde nazım türü ve mahlasa yer verilmekte, dördünde de sadece mahlas kullanılmaktadır.

Milli Ktp. Yz A 1641 numaralı mecmuadaki şiir başlıklarında bulunan biyografik verilerin genel dökümü aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5. Biyografik Bilgi İhtiva Eden Başlıklar

Yaprak	Nazım Biçimi /Şiir Başlığı	Biyografik Veri Türü
Terci-bentler		
1b/4	Tercî‘-Bend-i Ğâlib-i Şeyhu’l-Mevlevî	Şairin meşrebi veya tarikati ile ilgili bilgilerin yer aldığı başlıklar
10a/12	Cinânî der-Ĥaķķ-ı Bostân-zâde	Şairin nesebi ile ilgili başlıklar
46a/48	Mersîye-i Nâ’ili der-Ĥaķķ-ı Fevt-i Birâder-i Ū	
67b/70	Tercî‘-bend-i ‘Âlî Çelebî [el-meşhûru] bi-İbni Kınalı.	
13b/16	Tercî‘-bend-i Müşemmen-i Şābit der-Ditāyîş-i Şeyhulislām Feyżullāh Efendi	Şairin görevi veya makamı ile ilgili başlıklar
14a/16	Tercî‘-bend-i Mu‘aşşer-i Şābit der-Sitāyîş-i Şadr-ı a‘zam Rāmî Mehmed Paşa	
16a/19	Tercî‘-bend-i ‘Aynî der-Medĥ-i Vālî-i Mısır Muĥammed ‘Alî Paşa	
40a/42	Tercî‘-bend-i Ĥayālî der-Mersîye-i Sultān	

	Muḥammed	
Murabbalar		
115a/119	Murabba‘ -ı Şeker-zāde Sermed	Şairin nesebi ile ilgili başlıklar
Muhammesler		
358b/361	Muḥammes-i Taẓmīn Nazīf-zāde Aḥmed Efendi Ḥāmid	Şairin nesebi ile ilgili başlıklar
522b/525	Muḥammes-i Nesīb ‘Osmān Kāmilī	Şairin mahlası ve asıl adının yer aldığı başlıklar
Müseddesler		
368a/370	Müseddes-i Tebşīr-i Şeyḫ Ḥaḳḳı İbrāhīm Efendi	Şairin meşrebi ile ilgili bilgilerin yer aldığı başlıklar
368b/371	Müseddes-i Maḥremiyye-yi Rızā‘ī	
384b/388	Ṭā‘ife-i Dālle Sulṭān Muḥammed Ḥareminde Ḳuḍātı Bī-vech Bī-günāh Şehīd İtdüklerine Merşiye	
378a/381	Müseddes-i Resmī Baba	Şairin sıfatı veya sosyal sınıfı ile ilgili başlıklar
367b/370	Müseddes-i Esrār Dede	
382b/386	Müseddes-i Vāşīf Ağa	
Tahmisler		
207b/212	Taḥmīs-i Muṭarref-i Pertev be-Nutḳ-ı Şeyḫ Şemsī	Şairin meşrebi ile ilgili bilgilerin yer aldığı başlıklar
209a/213	Nutḳ-ı Cānib-i Şeyḫ ‘Abdurrahmān Efendi Taḥmīs-i Ruḥī-i Sānī	
211a/215	Ġazel-i Fārīsī Ḥazret-i Mevlānā Taḥmīs-i Ġālib	
250b/254	Ġazel-i Yūsuf Nesīb Dede Taḥmīs-i Ġālib	

173b/177	Ġazel-i Ġabŭlî Taĥmîs-i Sultān Murād	Şairin sıfatı veya görevi ile ilgili başlıklar
183b/188	Ġazel-i Sultān Murād Taĥmîs-i Sırrî	
235b/239	Ġazel-i Rāgıb Paşa Taĥmîs-i Nüzhet	
294b/298	Ġazel-i Sultān Selîm Taĥmîs-i Bākî	
296a/299	Ġazel-i Sultān Murād Taĥmîs-i Bākî	
304a/307	Ġazel-i İlĥāmî (Sultān Selîm-i Şālîş) Taĥmîs-i ‘İzzet Beg (Mühürdâr-ı Bâb-ı Aşâfi)	
310b/314	Ġazel-i Şehîd Sultān Selîm-i Şālîş Taĥmîs-i Zekâyî	
319a/322	Ġazel-i Muĥibbî ki Sultān Süleymân Taĥmîs-i Ĥayālî	
258b/262	Ġazel-i ‘Ākîf Taĥmîs-i Ağâ-yı Enderŭn-ı Hümâyun-ı Vâşîf	
253a/256	Ġazel-i Re’îsŭlküttâb Râşîd Efendi Taĥmîs-i Ġâlib	
217b/222	Ġazel-i Şems-i Tebrîzî Taĥmîs-i Nâbî	Şairin yaşadığı yer ile ilgili başlıklar
227a/230	Ġazel-i Ĥâfız-ı Şîrâzî Taĥmîs-i Lebîb	
233b/237	Ġazel-i Reşîd Taĥmîs-i Rüşdî ki Oğlıdur	Şairin nesebi ile ilgili başlıklar
235a/238	Muţarref Taĥmîseş ber-Ġazel-i Rüşdî Seyyid Vehbî-i Ġadîm	Şairin yaşadığı zamana dair sıralamanın olduğu başlıklar
254a/257	Ġazel-i Tezkire-i Evvel ‘Ārif Efendi Taĥmîs-i Ġâlib	
250a/253	Ġazel-i Ebŭbekir Çelebî Efendi Taĥmîs-i Ġâlib-i Şeyĥ Mevlevî	Şairin sıfatı ile ilgili başlıklar
252b/256	Ġazel-i Ĥŭâce-i Fârisî-i Neş’et Efendi Taĥmîs-i Ġâlib	Şairin menşe’i (bağlı bulunduğu dil ve kültürü) ifade eden

		başlıklar
Şarkılar		
428b/431	Şarkı-yı Nāşid İbrāhim Beg (Hüzzām)	Şairin sıfatı veya sosyal sınıfı ile ilgili başlıklar
473b/476	Şarkı-yı Aḥmed Beg (Sāzkār)	
433b/436	Şarkı-yı Ḥamdī Baba (Nühüft)	
485b/488	Şarkı-yı Baba Ṭāhir	
474a/476	Şarkı-yı Vāşıf Ağa	
444b/447	Şarkı-yı Kemānī Aḥmed (Bayātī ʿ Arabān)	Yetenek veya meslek ile ilgili başlıklar
479a/481	Şarkı (Uşūl-i Şufiyān) İsmāʿil Mevlevī	Şairin meşrebi ile ilgili bilgilerin yer aldığı başlıklar
Müsebbalar		
392b/396	Müsebbaʿ -ı Esrār Dede	Şairin manevi derece veya makamı ile ilgili başlıklar
Muaşşerler		
401a/403	Muʿaşşer-i Fārisī İbni Ḥüsām der-Medḥ-i İmām Muḥammed Mehdī	Dil ve kültür, neseb ve meşrebi ve sıfatı ile ilgili başlıklar
..a/406	Muʿaşşer-i Muḥibbī ki Sulṭān Süleymān	Şairin sıfatı veya görevi ile ilgili başlıklar
..b/408	Muʿaşşer-i Sulṭān Muşṭafā	
..a/407	Muʿaşşer-i Ṭāhir Baş Yazıcı Ocağı Yeniçeriyān-ı Mışr	
Müselleler		
139b/144	Müselles-i Farīsī-i Ḥvācū	

Terkib-bentler		
648a/650	Terkib-bend-i Necatî der-Medh-i Sultân ‘ Abdullâh Hân Bin Sultân Beyâzîd Hân	Şairin sıfatı veya görevi ile ilgili başlıklar
649b/652	Terkib-bend-i Necatî der-Merşiye-i Vefât-ı Sultân ‘ Abdullâh	
651a/653	Terkib-bend-i Necatî der-Merşiye-i Sultân Maḥmud Hân	
653a/655	Terkib-bend-i Necatî der-Medh-i Muṣṭafâ Paşa	
654a/656	Terkib-bend-i Ānî der-Merşiye-i Vefât-ı Sultân (Selim)	
655b/658	Terkib-bend-i Bâkî der-Merşiye-yi Vefât-ı Sultân Süleymân	
661b/664	Terkib-bend-i Sultân Selim-i Şâliṣ Şehîd Sa‘îd Raḥmetullâh	
662a/664	Terkib-bend-i Cevrî der-Medh-i Ağa-yı Yeñiçeriyân Ḥasan Ḥalife	
680b/683	Terkib-bend-i Hicv-i Rüstem Paşa	Şairin sıfatı veya görevi ile ilgili
663a/665	Terkib-bend-i Cevrî der-Medh-i Muḥammed Efendi	
633b/636	Terkib-bend-i Müstemil be-Esâmî-i Şu‘arâ Der-Medh-i Behçet Efendi	
679b/682	Terkib-bend-i Hicv-i Hākî der-Ḥaḳḳ-ı Nihālî Efendi	
704b/707	Terkib-bend-i Qaraçelebi-zâde ‘ Abdülaziz der-Münâcât be-Dergâh-ı Qāḍiyü’l-hâcât	Şairin nesebi ile ilgili başlıklar
694b/697	Terkib-bend-i Fârisî Mevlevî Câmî Na‘t-ı Nebî	Şairin menşe’i (bağlı bulunduğu dil,

709b/712	Terkīb-bend-i Hāşmet der-Nazīre-i Rūhī-i Bağdādī	kültürü veya coğrafyayı) ifade eden başlıklar
721b/724	Terkīb-bend-i Şeyh Cihāngīr	Şairin meşrebi ile ilgili bilgilerin yer aldığı başlıklar
722b/726	Terkīb-bend-i ‘Ālī der-Merşīye-i Hāzret-i İmām Hüseyn	
729a/731	Terkīb-bend-i Gālib Merşīye-i der-Hāḫḫ-ı Merḥum Esrār Dede	
623a/625	Nā’ili Terkīb-bend-i Hālet-i Bīmārī Güfte Est	Şairin sağlık durumu ile ilgili başlıklar
677b/680	Duvāzdeh-i Bend Hicv-i Hākīm Şifā’i Ser-Eṭibbā’-ı Şāh-ı ‘Abbās der-Hāḫḫ-ı Nizāmü’l-mülk Mü’men Hān Terkīb-bend	Görev ve meslekle ilgili başlıklar

3.1.11. Mecmuada Kullanılan Vezinler

İncelediğimiz musammat mecmuasında genellikle aruz vezni ile yazılmış şiirler bulunmakla birlikte beşi murabba diğerleri şarkılarda olmak üzere toplam yüz otuz beş hece vezni ile yazılmış şiir de bulunmaktadır. Yedi farklı bahirde ve yirmi iki değişik kalıpta yazılmış olan şiirlerde en çok remel bahri kullanılmıştır. Klasik Türk şiirinde yaygın olarak kullanılan *Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün* kalıbının bu mecmuada 255 şiirde en çok kullanılan kalıp olduğunu görnekteyiz. *Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün* kalıbı 151 şiirde ikinci sırada en çok kullanılan aruz kalıbı olmuş, 147 şiirde tercih edilen *Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün* kalıbı da en çok tercih edilenler arasında 3. sırada yer almıştır.

Tablo 6. Mecmuadaki Aruz Kalıplarının Dökümü

Remel Bahri	Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün	-.--/-.--/-.--/-.--	255
	Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün	...--/...--/...--/...--	147

	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	-.---/-.---/-.-	26
	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün	-.---/-.--	13
	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	..---/..---/..-	7
	Fâ'ilâtün Fâ'ilün	-.---/-.-	3
Hezec Bahri	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	.---/.---/.---/.---	151
	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün.	--./--./--./--	55
	Mefâ'ilün Mefâ'ilün	.---/.---	27
	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün	.---/.---/..--	21
	Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün	--./---/--./---	10
	Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün	--./-./--	9
	Mef'ûlü Mefâ'ilün	--./---	2
Recez Bahri	Müstef'ilün Müstef'ilün	--./----	45
	Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	--.--/--.--	4
	Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	--.--/--.---.--/--.- -	1
	Müstef'ilâtün	--.--	1
Muzâri Bahri	29 Fâ'ilün	--./-./---/-.-	52
	Müstef'ilün Fe'ûlün Müstef'ilün Fe'ûlün /Mef'ûlü Fâ'ilâtün	--./--/--./--	3

	Mef'ûlü Fâ'ilâtün		
Serî Bahri	Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	-../-../-.-	14
Hafif Bahri	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	..--/..-/..-	13
Müctes Bahri	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	.-../..--/..-/..-	12

3.1.12. Mecmuanın Muhtevası

3.1.12.1. Mecmuadaki Şairlere Dair

Şiir mecmualarının edebiyat literatürüne nazım biçimleri, nazım türleri, şair biyografileri gibi çeşitli konularda katkısının olduğu edebiyat araştırmacılarının özellikle de mecmua konusunda araştırma yapanların malumudur. Bazen biyografik kaynaklarda adı geçmeyen bir şairin şiirine rastlanabileceği gibi, adı bilinip de dîvânı bulunmayan bir şairin bilinmeyen bir şiirine de rastlanabilmektedir. Ayrıca dîvânı bulunan bir şairin dîvânında bulunmayan bazı şiirlere de rastlamak mümkündür.

Gencîne-i Eş'âr'da kitap, makale, tez, tezkire, ansiklopedi gibi farklı biçimlerdeki çalışmalarda neşredilen 542, neşredildiğini tespit edemediğimiz 448 musammat şiir yer almaktadır. Mecmuanın bütününde yer alan 1394 manzumeden 460'ının başlığında isim ya da mahlas bulunmamaktadır. 2 tahmis, 2 muhammes ve 1 de şarkı olmak üzere 5 Arapça; müselles, murabba, muhammes, tahmis, terci-bent ve terki-bent nazım biçimlerinden 57 adet de Farsça manzume bulunmaktadır. 330 semai nazım biçiminde yazılan ve 12 mükerrer olanlarla birlikte toplam 1394 şiir mecmuada yer almaktadır.

Bazı şiir başlıklarında şair adı ya da mahlas bulunmamaktadır. Şiir başlıklarında adı ya da mahlası bulunan veya yaptığımız araştırmalar neticesinde mahlasını tespit edebildiğimiz toplam 285 şair mecmuada tespit edilmiştir. Bazı mahlasların benzeri biyografik kaynaklarda bulunsa bile aynı kişi olduklarına dair ihtiyatla yaklaşmış, kesin bir kanaate ulaşılmamıştır.

Mecmuada yer alan ancak literatürde ismine rastlayamadığımız 8 şair bulunmaktadır. Bu şairler, şiirlerinin bulunduğu sayfa ve şiir başlıkları şöyledir:

Başrevî, 126a/130, Murabba‘ -ı Başrevî - 267b/27, Ğazel-i Yahyâ Taḥmīs-i Başrevî

Rūḥī-i Şānī, 209a/213, Nuṭṭa-ı Cānib Şeyḥ ‘Abdurrahmān Efendi Taḥmīs-i Rūḥī-i Şānī

‘**İnābī**: Muḥammes-i ‘İnābī (346a/349)

Muḥikkī: Şarkı-yı Muḥikkī Ḥüseynī (442b/446)

Baba Ṭāhir: Şarkı-yı Baba Ṭāhir (485b/488)

Kūhī: Muḥammes-i Kūhī (521b/524)

Mişḳālī: Şarkı[-yı Mişḳālī] (493b/496)

Başrī: Ğazel-i Fiğānī Taḥmīs-i Başrī (264b/268)

Gencîne-i Eş’âr‘da yer alan şairlerin hangi nazım biçiminden kaç şiirine yer verildiği ve aynı şaire ait toplam kaç şiir bulunduğunu gösteren tablo hem araştırmacılar için kolaylık sağlaması hem de okuyucuların muhtevayı daha bütünlüklü görmesi açısından faydalı olacaktır.

Mecmuada 14. yüzyıldan 18. yüzyılın sonlarına kadar farklı dönemlerde yaşamış şairlerin şiirlerine yer verilmiştir. Mecmuada yaklaşık 310 civarı şiirin 18. yüzyıl şairlerine ait olduğu, ikinci olarak 210 civarı şiirin de 16. yüzyıl şairlerine ait şiirler olduğu tespit edilmiştir. 17. yüzyıl şairlerine ait 126, 15. yüzyıl şairlerine ait 26, 14. yüzyıl şairlerine ait 2 şiir yer almaktadır. Mecmua mürettibinin mecmuada seçtiği şiirlerin büyük bir kısmını kendi yaşadığı dönemdeki şairlerden seçmiştir.

Tabloda toplam şiirlerin gösterildiği sütunda, varsa, yayımlanmamış olan şiirlerin sayısı eğik olarak yazılmıştır. Farsça olan şiirler altı çizili olarak gösterilmiş, Arapça olanlar da koyu yazılmıştır. Çeviri yazımı yapılmamış olan semailer de üstü çizili olarak gösterilmiştir.

Tablo 7. Şair Adı ve Nazım Biçimleri Dökümü

Sıra	Şair Adı/Mahlası	Nazım Biçimi ve Sayısı	Toplam Şiir

1	Şeyh Ğālib	8 terci-bent, 5 terkeb-bent, 2 murabba, 19 tahmis, 12, şarkı, 1 semai	47
2	‘Ālī (Gelibolulu)	1 terci-bent, 2 terkeb-bent, 2 muhammes, 8 tahmis, 1 müsemmen, 1 muaşşer	14+ / = 15
3	Neş’et	1 Terkeb-bent, 3 murabba, 5 tahmis, 1 müseddes, 1 müsemmen, 1 muaşşer, 1 şarkı	12+ / = 13
4	(Derzi-zāde) ‘Ulvī	1 muhammes, 2 tahmis, 5 müseddes, 1 müsemmen	7+2= 9
5	Şenāyī Ḥasan Efendi	1 terci-bent	1
6	Cinānī	4 tahmis, 4 müseddes, 1 müsemmen	9
7	Esrār	1 terci-bent, 1 tahmis, 1 müseddes, 1 müsebba	3+ / = 4
8	Rūḥī	1 terci-bent, 8 tahmis, 1 müsemmen	9+ / = 10
9	Şābit	4 tahmis, 1 müsemmen, 1 muaşşer	5+ / = 6
10	‘Aynī (‘Antepli) :	1 terci-bent, 1 tahmis	2
11	Rāşid	1 terci-bent, 4 murabba, 2 tahmis, 1 şarkı	4+ / = 8
12	Firākī	2 terci-bent, 1 tahmis	2+2= 4
13	Raḥmī	2 terci-bent, 1 muhammes, 5 tahmis, 1 müseddes	7+2= 9
14	Şenāyī (‘Ālī)	1 terci-bent,	1
15	İḥyā	1 tahmis, 1 muaşşer	2
16	Du‘āyī	1 terci-bent	1
17	Sa‘dī	1 terci-bent	1
18	Fedāyī	1 terci-bent	1
19	Ḥızrī	1 terci-bent	1
20	Yaḥyā	5 terci-bent, 4 terkeb-bent, 21 murabba, 2 müseddes	32
21	Ḥayālī	2 terci-bent, 1 murabba, 1 muhammes, 3 tahmis, 3 semai	7+3= 10
22	Fevrī	2 terci-bent, 1 tahmis, 3 müseddes, 1 müsebba	4+3= 7
23	Hātifi (‘Abdurrahmān Efendi)	1 terci-bent	1
24	Hātif (‘Alī Hātif Efendi)	1 terkeb-bent, 1 şarkı	2
25	Rāmiz	1 terci-bent	1
26	‘Askerī	3 terci-bent	3
27	Uşūlī	1 terci-bent, 2 tahmis, 1 müseddes	3+ / = 4
28	Nā’ilī	1 terci-bent, 4 terkeb-bent, 8 murabba, 1 tahmis	14
29	Sürūrī	1 terci-bent, 1 murabba, 1 muhammes	2+ / = 3
30	Ḳıyāsī	1 terci-bent	1
31	Fuzūlī	2 terci-bent, 1 terkeb-bent, 2 murabba, 4 muhammes, 1 beyit	9+ / = 10
32	‘Azīmī	1 terci-bent	1
33	Fehīm	2 terci-bent, 2 terkeb-bent	4
34	Ğubārī	1 terci-bent	1
35	Feyzī	1 terci-bent, 1 murabba, 1 tahmis, 1	4

		müseddes	
36	Dükakin-zāde Aḥmed Beg	3 terci-bent, 1 murabba, 2 semai	4+2= 6
37	Rūṣenī	4 terci-bent, 1 terkeb-bent	5
38	Ža‘ fī	1 terci-bent, 1 murabba, 1 tahmis, 1 muaşşer	4+1= 5
39	Ḥamdī (Ḥamdullāh)	1 terci-bent	1
40	Şāhidī	1 terci-bent, 1 tahmis	1+1= 2
41	Ḥalīlī	1 terci-bent, 1 tahmis	1+1= 2
42	Kemāl Paşa-zāde:	1 terci-bent, 1 muhammes	1+1= 2
43	‘Ālī Çelebī bi-ibni Kınalı	1 terci-bent	1
44	Günāhī	1 terci-bent, 1 tahmis, 1 müseddes	1+2= 3
45	Şeyḥī	1 terci-bent	1
46	Zeynī	1 terci-bent	1
47	Ḥāfız (Farisī)	1 terci-bent, 1 terkeb-bent, 3 muhammes	5
48	Na‘ imā	1 terci-bent	1
49	Nesīmī	2 terci-bent, 1 muhammes	3
50	‘Örfī	1 terci-bent, 1 terkeb-bent	2
51	Refī‘-i (Kālāyī)	1 terci-bent	1
52	Niyāzī:	19 murabba, 2 tahmis	20+1= 21
53	Günāhkār	1 murabba	1
54	Eşref Oğlu Rūmī	1 murabba	1
55	‘Ārif (Süleymān)	2 murabba, 2 tahmis, 1 şarkı	2+3= 5
56	Şādīkī	1 murabba	1
57	İbrāhīm Ḥaqqı	1 murabba	1
58	Yūnus	1 murabba	1
59	Meftūnī Sultān II. Muştafā	1 murabba, 1 muaşşer, 1 semai	1+1+1= 3
60	Hüdāyī (‘Aziz Maḥmūd)	1 murabba, 1 müseddes	1+1= 2
61	Sultān Dīvānī- Mehmet Çelebi	1 murabba	1
62	Sezā‘ī (Cābī Ḥasan Dede)	1 murabb, 1 muhammes	2
63	Nedīm	1 terkeb-bent, 21 murabba, 1 tahmis, 1 müseddes, 1 şarkı	24+1= 25
64	Pertev (Muvākkīt- zāde)	6 murabba, 1 muhammes, 3 tahmis	9+1= 10
65	Cāzīm	1 murabba	1
66	Şeker-zāde-Sermed	1 murabba	1
67	Na‘ im	1 murabba	1
68	Nüzhet	1 murabba, 10 tahmis, 1 semai	9+1+1+1= 12
69	Vāşif	15 murabba, 1 tahmis, 2 müseddes, 1 müsebba, 49 şarkı, 1 semai	60+8+1= 69
70	İlhāmī (Şultān III. Selīm)	1 terkeb-bent, 1 murabba, 1 muhammes	1+2= 3
71	‘Azizī	1 terkeb-bent	1
72	(Seyyid) Vehbī	1 murabba, 2 tahmis, 2 şarkı	3+2= 5

73	‘İşkî	1 murabba, 1 tahmis, 1 müseddes	3
74	(Seyyid Meddâhî)	1 murabba	1
75	Başrevî	1 murabba, 2 tahmis	3
76	Şânî	1 murabba, 1 tahmis	2
77	Pîr Sulţân	1 murabba	1
78	Necâtî	4 terkeb-bent, 1 murabba	5
79	Ḥaţâyî	1 murabba,	1
80	Râsiḥ	2 murabba, 3 muhammes, 2 şarkı	7
81	Nizâmî Baba	1 murabba	1
82	‘Âşık ‘Ömer	5 murabba, 2 muhammes, 1 tahmis, 2 şarkı	9+ I= 10
83	Hâşimî (Bursalı)	1 murabba, 1 tahmis	1+ I=2
84	Hâşimî (Maraşlı)	1 müseddes	1
85	Vuşûlî	1 murabba	1
86	Kâmil	2 murabba, 1 muhammes	3
87	Reşid	1 murabba, 1 tahmis	2
88	Fârisî-i Câmî	1 murabba,	1
89	Câmî	1 müseddes	1
90	Ḥvâcû	4 terkeb-bent, 1 müselles, 2 tahmis	2
91	Mîr Şâkir (Gümrükçü Hüseyin Paşa-zâde)	2 tahmis	2
92	Şâkir (Çuḥadâr- zâde)	1 terkeb-bent, 2 muhammes, 2 tahmis, 5 şarkı	10
93	Münîf	1 muhammes, 2 tahmis	3
94	Nûrî	3 tahmis, 1 müseddes, 1 şarkı	5
95	Sâlik	1 terkeb-bent, 1 tahmis	1+ I= 2
96	‘Âkıb (Sükûti-zâde)	1 tahmis	1
97	Lebîb	2 tahmis	2
98	Kesbî	1 tahmis	1
99	Dâniş (Süleyman/Tayfur)	1 tahmis, 2 şarkı	3
100	Ebûbekir Celâlî	3 tahmis, 1 şarkı	3+ I= 4
101	Necîb (Sulţân III. Aḥmed)	1 tahmis	1
102	Raḥmânî	1 tahmis	1
103	Sıdkî	1 tahmis	1
104	Naḳdî	1 tahmis	1
105	Sipâhî	1 tahmis	1
106	‘Übeydî	1 tahmis	1
107	Kânî	3 tahmis	3
108	Eşref	1 murabba, 1 tahmis	2
109	Şerîfî	1 tahmis	1
110	Âzerî	2 terkeb-bent, 1 tahmis, 2 müseddes	4+ I= 5
111	Ricâlî	2 tahmis	2
112	(Kara) Fazlî	1 tahmis, 1 müseddes, 1 şarkı	2+ I= 3
113	Murâd(î)	2 tahmis	2
114	Emrî	1 tahmis	1
115	Maḳâlî	2 tahmis	2
116	Beyânî	2 tahmis	2

117	Tîgî	1 tahmis, 3 müseddes	2+2=4
118	Edîb	1 tahmis	1
119	Şinâsî (Rûznâmecî-zâde)	1 tahmis	1
120	Naḥîfî	4 tahmis	4
121	‘Aṭâ	8 tahmis, 3 müseddes, 3 şarkı	14
122	Emîr	1 tahmis	1
123	Hādî	1 tahmis	1
124	Sırrî	1 tahmis	1
125	Cevrî (İbrâhîm Çelebi)	2 terkib-bent, 1 muhammes, 1 tahmis	3+1=4
126	Veysî	1 terkib-bent, 1 muhammes, 1 tahmis	2+1=3
127	Ḥaşmet	3 terkib-bent, 8 tahmis, 2 müseddes	13
128	‘Abbâs	1 muhammes, 1 tahmis	2
129	Takî	1 tahmis	1
130	Ḥisâmî	1 tahmis	1
131	Nâbî	1 terkib-bent, 21 tahmis	21+1=22
132	Ehlî	1 tahmis	1
133	Çeşmî	1 tahmis	1
134	Râ‘if İsmâ‘îl Paşa	1 tahmis	1
135	‘Ârif (Re‘isü’l-küttâb Mehmed Efendi)	1 muhammes, 2 tahmis	3
136	Şemsî	1 tahmis	1
137	Âşım	2 tahmis	2
138	‘İzzet (‘Alî Paşa)	1 terkib-bent, 1 tahmis	2
139	Râgıb Paşa	2 tahmis, 2 semai	2+2=4
140	Muṭî‘î	1 tahmis	1
141	Başrî	1 tahmis, 1 müseddes	2
142	Riyâzî	1 tahmis	1
143	‘Amrî	1 tahmis	1
144	Ḥâfız Paşa	1 tahmis	1
145	Ḥâfız	1 muhammes, 1 tahmis, 5 şarkı, 10 semai	7+10=17
146	Şiyâmî	1 tahmis	1
147	Vaḥdetî	4 tahmis, 1 müseddes	5
148	Baḥrî	1 tahmis	1
149	Şâfî	1 tahmis, 1 müseddes	2
150	Su‘ûdî	1 tahmis	1
151	Bâkî	1 terkib-bent, 7 tahmis, 1 şarkı	9
152	‘İyânî	1 tahmis	1
153	Meşķî	1 tahmis	1
154	Esîrî	1 tahmis, 1 muaşşer	2
155	‘Arşî	1 tahmis	1
156	Ḥâletî	1 tahmis, 1 müseddes	1+1=2
157	Neylî (Mîrzâ-zâde Aḥmed Efendi)	1 muhammes, 1 tahmis	2
158	Nâtık/ Nâtıkî	1 muhammes, 1 tahmis	2
159	(Baba) Ṭâhîr	3 tahmis, 1 muaşşer, 1 şarkı, 1 semai	5+1=6
160	Naẓîf	2 tahmis, 1 şarkı	3

161	Rāsim	1 tahmis	1
162	Şādık	1 tahmis	1
163	Simī	1 tahmis	1
164	Ḥulūṣī	1 tahmis	1
165	Nizāmī	1 tahmis	1
166	Yādī	1 tahmis	1
167	‘Abdī	1 muhammes, 1 tahmis, 1 müseddes	3
168	Ḥüseynī	1 tahmis	1
169	‘İzzet	8 tahmis	8
170	Zekāyī	1 tahmis	1
171	Mīr Ḥasīb	1 tahmis	1
172	Ḥayretī:	2 tahmis	1+1= 2
173	Zübeyde Fıtnat Ḥanım	1 tahmis, 3 şarkı	4
174	Mu‘idī:	1 tahmis, 1 müseddes	1+1= 2
175	Yetīmī	1 tahmis	1
176	Zekī	1 tahmis	1
177	Belīg (Meḥmed Emīn)	1 terkib-bent, 1 tahmis, 4 müseddes	5+1= 6
178	Meşrebī	1 tahmis	1
179	‘İlmī	1 tahmis	1
180	‘Aṭā (Üsküplü)	1 tahmis	1
181	Nev‘ī-zāde ‘Aṭāyī	1 tahmis, 1 müseddes	2
182	Mevlevī	1 muhammes	1
183	Farisī Sā‘ib	1 muhammes	1
184	Ġarībī	1 muhammes	1
185	Cezbī	1 muhammes	1
186	‘İnābī	1 muhammes	1
187	Zemīnī	1 muhammes	1
188	Behiştī	2 muhammes	2
189	Ḥatmī	1 muhammes	1
190	Hecrī	1 muhammes, 1 tahmis	2
191	Ḥüsni	1 muhammes	1
192	Naẓif-zāde Aḥmed Ḥāmīd Efendi	1 muhammes	1
193	Şadrī	1 müseddes	1
194	Meylī	1 muhammes, 2 müseddes	2+1= 3
195	Ḥayātī	1 tahmis	1
196	Nāmī	1 tahmis	1
197	Mişālī	1 müsebba	1
198	Refikī	1 müsebba	1
199	İbn-i Hisām (Farsça)	1 muaşşer	1
200	Muḥibbī (Sultān Süleymān)	1 muaşşer	1
201	Rıf‘at	10 şarkı	10
202	Sa‘id	1 terkib-bent	1
203	Ferīd	4 şarkı	4
204	Fāyık	1 şarkı	1

205	Es'ad	1 şarkı	1
206	‘Azmi	1 şarkı	1
207	Ṭanbūrī	11 şarkı	5+6= 11
208	Nāşid İbrāhim Beg	1 şarkı	1
209	Ṭıflī	4 şarkı	4
210	Ḥamdī Baba	2 şarkı	2
211	Ḥāmid	1 terkeb-bent, 2 şarkı	3
212	‘İzzet Beylikçi	1 şarkı	1
213	Mihri	1 şarkı	1
214	Nesib	3 şarkı	3
215	Kāti	1 şarkı	1
216	Kerem	1 şarkı	1
217	Muḥikḳī	1 şarkı	1
218	Kemānī Aḥmed	1 şarkı	1
219	Şeydā	2 şarkı	2
220	Nāzım	1 şarkı	1
221	Nebil Beg	1 şarkı	1
222	(Kayserili Rāşid)	1 şarkı	1
223	Vaḥid Maḥtūmī	2 şarkı	2
224	Gevheri	2 şarkı	2
225	Şervet	1 şarkı	1
226	Derviş	1 müseddes, 1 şarkı	2
227	Derviş Hüseyin	1 semai	1
228	İsmā‘il Dede Efendi (Derviş İsmā‘il)?	1 şarkı, 1 semai	2
229	Derviş ‘Alī	1 semai	1
230	Fāzıl(ī)	2 şarkı	2
231	Fennī	1 şarkı	1
232	Fevzī	1 şarkı	1
233	Baba Ṭāhir	1 şarkı	1
234	Şeref	1 şarkı	1
235	Şālīḥ	1 şarkı, 5 semai	1+5= 6
236	Şem’i	1 müseddes	1
237	Lem’i	1 müseddes	1
238	Mezākī	1 müseddes	1
239	Faṣīḥi	1 müseddes	1
240	Turābī (Ereğlili)	1 müseddes	1
241	Şu‘ā‘i	1 müseddes	1
242	Medḥi (Kıssa-ḥvān- Derviş Ḥasan)	1 tahmis, 2 müseddes	1
243	Su’ālī	2 müseddes	2
244	Civānī	1 muhammes	1
245	Kūhī	1 muhammes	1
246	Şun’i	1 müseddes	1
247	‘Ārif	2 murabba, 1 şarkı	3
248	İsmā‘il Çāvūş	1 semai	1
249	İsmā‘il Ağa	1 semai	1
250	Aḥmed Ağa	2 semai	2
251	Ḥayālī	3 semai	3

252	Şālih	5 semai	5
253	Şeyhî	1 semai	1
254	Sa‘dullāh Ağa	5 semai	5
255	Es‘ad Efendi	1 semai	1
256	‘İtrî (Buhûrî-zāde Muştafâ)	5 semai	5
257	Seyyid Nūh	1 semai	1
258	Nef‘î:	1 terhib-bent, 1 semai	1+1= 2
259	Bekir Ağa	7 semai	7
260	Receb	1 semai	1
261	Kemānî İbrahim	1 semai	1
262	‘Abdullāh Ağa	1 semai	1
263	Muştafâ Ağa	3 semai	3
264	İbrāhim Çavuş	1 semai	1
265	Çadrî Çelebî	1 semai	1
266	Vecdî	1 semai	1
267	Bekir Çavuş	1 semai	1
268	Yūsuf Çelebî	1 semai	1
269	Ḥalīmî	1 semai	1
270	Tab’î	1 semai	1
271	Derviş ‘Ālî	1 semai	1
272	(‘Abdulhalim Ağa)	2 semai	2
273	Vaḥyî	1 terhib-bent	1
274	Ānî	1 terhib-bent	1
275	Mānî Çelebî	1 terhib-bent	1
276	Zihnî	1 terhib-bent	1
277	Sāmî (Arpaemini-zāde)	3 terhib-bent, 1 tahmis	2+1= 3
278	Hvacû Ḥakīm Şifā’î	1 terhib-bent	1
279	Hākî	1 terhib-bent	1
280	Nazîm (Yaḥyâ)	1 terhib-bent	1
281	Kāşî (Monlâ Ḥasan)	1 terhib-bent	1
282	Nişārî	1 Terhib-bent	1
283	Çaraçelebi-zāde ‘Abdülaziz	1 terhib-bent	1
284	Şeyḥ Cihāngîr	1 terhib-bent	1
285	Naḫşî	1 müseddes, 1 beyit	2
Şiir başlığı bulunmayan ve şairi tespit edilemeyen			460
Toplam Şiir Sayısı			934

3.1.12.2. Mecmuada Yer Alan Musammat Nazım Biçimleri

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde belirli bir düzen içerisinde meydana getirilen mürettep dîvânlarda genellikle uzun olan nazım biçimlerinden kısa olana doğru bir gidiş vardır. Bu bağlamda kaside ve musammatlar dîvânların baş kısmında yer alır.

Dîvân tertibinde musammatlardan sonra klasik Türk şiirinde yaygın olup en fazla rağbet gören nazım biçimi olan gazeller yer alır. Ö. Faruk Akün, bir dîvânın asıl ağırlık ve hacmini bulduğu bölümünün gazeller kısmı olduğunu ve çoğunlukla bu kısmın manzume sayısı bakımından dîvânın en zengin kısmı olduğunu ifade etmiştir.²¹⁵ Klasik Türk şiirinde musammat nazım biçimlerinin gazellere göre daha az tercih edildiği aşikârdır. Bu yüzden musammat nazım biçimlerinin örneklerine dair tespitler ve bu ürünlerin ortaya çıkarılmasıyla ilgili çalışmalar daha da önem arz etmektedir.

Musammat nazım biçimleriyle ilgili yapılacak tespitlerin ve varılacak sonuçların daha güvenilir olması, mümkün olan en fazla örneğinin görülmesi ve değerlendirilmesi ile doğru orantılıdır. Musammat nazım biçimleri içerisinde de müselles, mütesa, tesmin, ta'şir gibi nazım biçimleri örneklerinin diğerlerine oranla daha az olduğu düşünüldüğünde musammat nazım biçimi ihtiva eden eserlerin/mecmuaların derlenip bir araya getirilmesi bu nazım biçimlerine dair sahih bilgiler elde etmek açısından önemlidir.

İncelemeye tabi tutulan musammat mecmuası, sadece bentlerle oluşturulan nazım biçimlerini ihtiva etmekte olup bu itibarla bentlerle kurulan nazım biçimlerine dair yapılacak çalışmalar açısından önemli veriler sunmaktadır.

Milli Kütüphanede *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı bulunan mecmuada musammat nazım biçimlerinden müselles, murabba, muhammes, müseddes, müsebbba, müsemmen, muaşşer, terkeb-bent ve terci-bentler yanında tazmin yoluyla oluşturulan tahmis, tesdis, tesmin, ta'şir örnekleri bulunmaktadır. Bu nazım biçimlerinden şarkı, 341 adetle mecmuada örneği en çok bulunan nazım biçimidir. Mecmuada işgal ettiği yer bakımından ise 187 yaprak ile tahmisler ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla 114 yaprakla terkeb-bentler, 90 yaprakla terci-bentler, 89 yaprakla şarkılar, 53 yaprakla müseddesler, 48 yaprakla murabbalar, 36 yaprakla muhammesler, 7 yaprakla muaşşerler ve 5 yaprakla müsebbalar takip etmektedir.

740 yaprak hacmindeki *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı musammat mecmuasında; çeviriyazı metni yapılmayan semailer, Arapça ve Farsça şiirler ve mükerrer olanlarla

²¹⁵ Ömer Faruk Akün, "Dîvân Edebiyatı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994, C.9, s.397.

birlikte toplam 1394 musammat şiir yer almaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde bu şiirlerden 542'sinin farklı bilimsel çalışmalarda (kitap, makale, tez, tezkire, ansiklopedi) neşredildiği tespit edilmiştir. 448'inin ise her hangi bir neşri görülememiştir. Mecmuadaki şiirlerin dökümünü şu tablo ile göstermek mümkündür:

Tablo 8. Mecmua-i Eş'âr'da Yer Alan Nazım Biçimlerine Göre Yayını Bulunanlar ve Bulunamayanların Dökümü

Nazım Biçimi	Toplam Nazım Biçimi	Yayını Bulunamamış Olanlar
Terci-bent	41	6
Murabba	147	25
Tahmis	235	90
Muhammes	46	19
Müseddes	84	34
Tesdis	2	2
Müsebba	5	2
Müsemmen	15	-
Muaşşer	17	7
Şarkı	332	250
Terkib-bent	54	11
Nazım Birimi Onun Üstünde Olan Musammatlar (11,12,13,14,15'li)	12	2 (ikisi de on ikili)
Sema	330	-
Mükerrer	12	-
Farsça	57	-

Arapça	5	-
Toplam Şiir Sayısı	1394	448

Mecmuada yer alan musammat nazım biçimlerine dair teker teker bilgiler vermeden evvel bir konu üzerinde durmakta fayda vardır. Mürettibin “terci-bent” ya da “terci” diye isimlendirdiği bazı nazım biçimleri yayımlanmış dîvânlarda yer almakta ve genel olarak dîvânda da aynı şekilde adlandırılmaktadır; ancak bu şiirler biçimsel olarak incelendiğinde, terci-bent nazım biçimi için yapılan tanımlara uymadığı; bunların mütekerrir müsemmen, mütekerrir müseddés, tesdis, mütekerrir muhammes ve mütekerrir murabba nazım biçimlerinden farksız oldukları tespit edilmiştir. Cemal Kurnaz ile Halil Çeltik’in beraber hazırladığı *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi* adlı kitapta, başka dîvân neşirlerinde de görülen bu durum tartışılmıştır. Yazarlar daha ziyade mütekerrir murabba, muhammes, müseddés ve müsemmen gibi bazı musammatlar ile terci-bentlerin karıştırıldığını ifade etmektedirler.²¹⁶ Bu karışıklığın büyük ölçüde dîvânların yazma nüshalarında yer alan “terci” sözcüğünden kaynaklandığını, bunun ise her zaman için terci-bent nazım biçimine işaret etmediğini, şairlerin çoğu zaman “mütekerrir” anlamında “terci” sözcüğünü kullandıklarını öne sürmektedirler. Hâl böyle olunca da aslında müseddés ya da müsemmen olan birçok nazım biçiminin terci-bent olarak değerlendirildiğini ifade etmektedirler. Bu bağlamda Sadık Yazar, klasik şiiri iyi derecede bildiğini düşündüğü Ali Emîrî’nin de şiirlerinin başlığındaki bu “terci” ifadesini terci-bent nazım biçimini ifade etmekten ziyade mütekerrirliği ifade etmek için kullandığını düşünerek onun musammatlarını değerlendirip sıralamıştır.²¹⁷

3.1.12.2.1. Murabbalar

Milli Kütüphane Yz A 1641 numaralı Gencîne-i Eş’âr adıyla kayıtlı musammat mecmuasının önemli bir kısmını 91b/95-138b/143 yaprakları arasında yer alan murabbalar oluşturmaktadır. Mecmuada 48 farklı şaire ait 149 adet murabba

²¹⁶ Cemal Kurnaz-Halil Çeltik, *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, İstanbul 2010, s.222-226, 242-245.

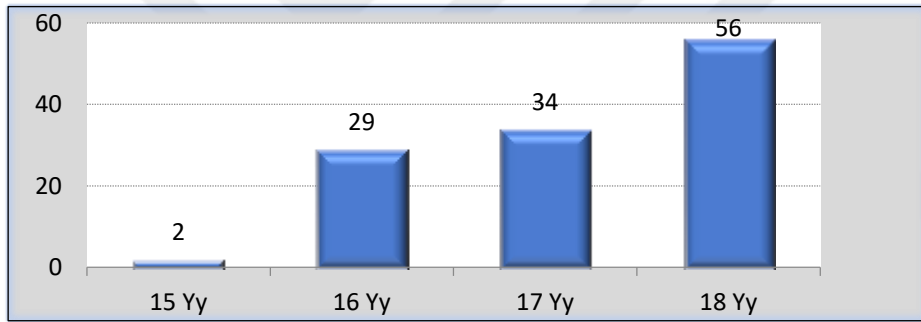
²¹⁷ Sadık Yazar ve Mustafa Uğurlu Arslan (hızl.), *Ali Emiri Dîvânı*, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2020, s.150-151.

bulunmaktadır. Bu murabbalardan biri Câmî diğeri Neş'et'in olmak üzeri 2 tanesi Farsçadır.

Başlıklarında şairi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmaması ve yapılan araştırmalar neticesinde haklarında bir bilgiye rastlanmaması sebebiyle mecmudaki murabbaların bir kısmının şairi ve yazıldıkları yüzyılı tespit edilememiştir. Bazı murabbalarda mahlas bulunmasına rağmen murabbanın bu mahlası kullanan şairlerden hangisine ait olduğunu tespit edemediğimiz örnekler de vardır. Şairini belirleyebildiğimiz murabbalardan 2'si 15. yüzyıl, 29'u 16. yüzyıl, 34'ü 17. yüzyıl ve 56'sı da 18. yüzyılda yazılmıştır.

Gencîne-i Eş'âr ismiyle kayıtlı musammat mecmuasındaki murabba sayısının yüzyıllara göre dağılımı grafik halinde şu şekildedir:

Grafik 1. Mecmuadaki Murabbaların Yüzyıllara Göre Dağılımı

Bu grafik çok açık olarak gösteriyor ki mecmuadaki murabbaların önemli bir kısmı XVIII. yüzyıl şairlerinden yani mürettibin yaşadığı yüzyılda yaşamış şairlerden seçilmiştir. Aynı şekilde grafik mecmuaya alınan murabbalarda yüzyıllara göre düzensiz oranlarda da olsa bir artışın olduğunu göstermektedir. XVI. yüzyıl öncesine ait murabbaların sayısı oldukça azdır. Bu sayısal görünüm mecmuadaki diğer musammat nazım biçimleri için de oluşan genel bir durumdur.

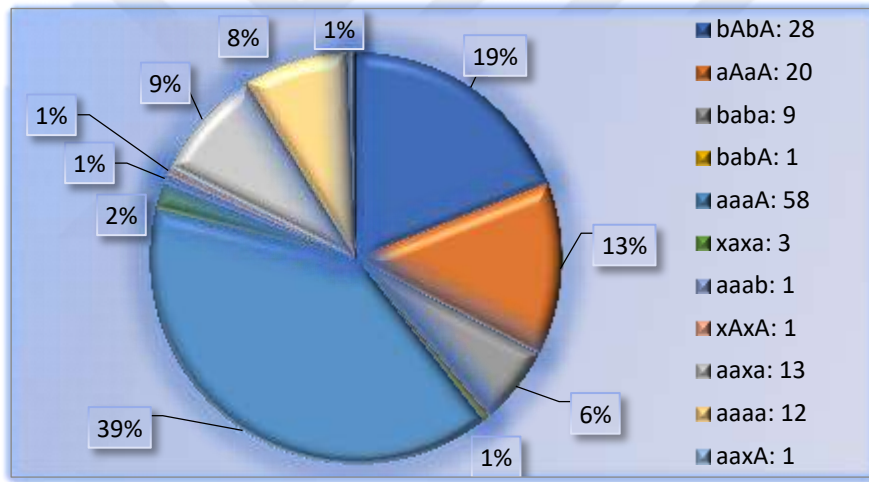
Nazım biçimleri üzerine yapılmış çalışmalarda genel olarak murabba nazım biçiminin “İlk bendi kendi içinde kafiyeli, diğer bentlerin ilk üç mısraı kendi içinde dördüncü mısraı da ilk bentle kafiyeli nazım biçimidir.” şeklinde tanımlanmıştır.²¹⁸ İncelediğimiz mecmuadaki murabbalar literatürdeki murabba tanımlamaları ve özellikleri açısından değerlendirildiğinde şu tespitlerde bulunulmuştur:

²¹⁸ bk. Kurnaz-Çeltik, s.158.; Cengiz, s.295.; İpekten, s.85.; Saraç, s.111.

112'si mütekerrir, 35'i de müzdeviç olan murabbaların 11 farklı kafiye düzeninde yazılmış olduğu görülmektedir. Bu kafiye şemalarından en çok kullanılanı ilk bendin tamamı kafiyeli, diğer bentlerin ilk üç mısraı kendi arasında dördüncü mısraı da ilk bentle kafiyeli ve mütekerrir olan (aaaA-bbbA) kafiye şemasıdır. Mecmuada yer alan 147 murabbada var olan kafiye düzeni, murabbaların bilinen kafiye düzeni ile ilgili verilerini teyit eder niteliktedir. Yine incelediğimiz mecmuada ilk bendin 1 ve 3. mısralarıyla 2 ve 4. mısraları kendi aralarında kafiyeli ve 2 ve 4. mısraları mütekerrir (bAbA) olan 28 murabba tespit edilmiştir.

Bahsi geçen murabbaların kafiye örgüsü ile ilgili genel durumun daha kolay görülüp değerlendirilebilmesi için mecmuadaki murabbaların kafiye düzenlerini gösteren aşağıdaki grafik hazırlanmıştır:

Grafik 2. Mecmuadaki Murabbaların Kafiye Düzeni Dağılımı

Grafikten de anlaşılacağı üzere kafiye örgüsü bakımından çeşitlilik arz eden murabbalarda tek mısraın bent sonunda yinlendiği ve ilk bent de dâhil olmak üzere tüm mısraların birbiri ile kafiyeli olduğu düzen en çok karşılaşılan düzendir. Bu düzene çok benzeyen bAbA ve aAaA kafiye düzeninin de mecmuadaki murabbalarda en fazla kullanılan kafiye örgüleri arasında yer aldığı görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan musammat mecmuasında, kafiye düzeni açısından nadirattan sayılabilecek bazı murabba örnekleri de vardır. 16 numaralı Niyâzî'nin murabbaında vasıta mısraının biri müzdeviç diğeri mütekerrir 2 mısradan (beyit) oluşmaktadır. Bu kafiye düzeni bAbA, ccbA şeklinde gösterilebilir. Bahsi geçen Niyâzî'nin Mef'ûlû mefâ'ilün vezniyle yazılmış murabbainın ilk iki bendi şöyledir:

I-Sevdüm seni hep **varum**/ *Yağmādur alan alsun*/Gördüm seni **efkārūm**/ *Yağmadur alan alsun*

II-Alduñ çü beni **benden**/Geçdüm bu *cān* u **tenden**/ Aqlum dağı her **varum**/ *Yağmadur alan alsun*

Hazırladığımız metinde 27 numarada bulunan Neş’et’in murabbainda, ilk bent mukaffa olmayan bir kafiye düzenine sahiptir. *aaab*, *cccb* şeklindeki kafiye düzenine sahip bu şiirin yapılan neşrinde “Murabba-ı Şarkı” başlığı taşımakta olup murabba nazım biçimi olarak değerlendirilmiştir. Gencîne-i Eş’âr’da da murabba olarak değerlendirilen bu manzume, Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik’in hazırladıkları *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi*’ne göre terci-bent olmalıdır.

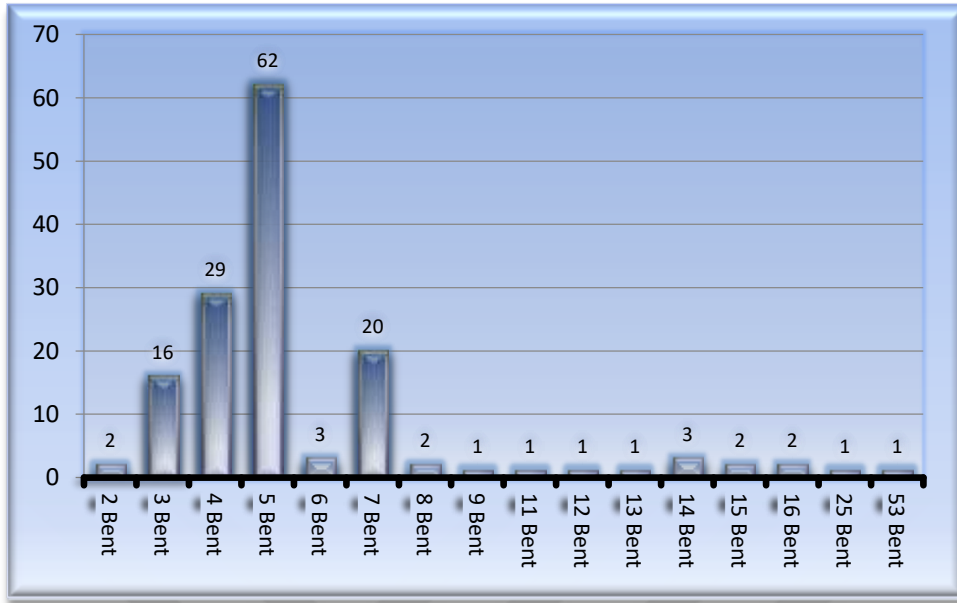
Mecmuadaki murabbaları bent sayısına göre değerlendirdiğimizde en çok 5 bentli murabbaların yer aldığını; ancak 2 bentten 53 bende kadar 16 farklı bent sayısının bulunduğunu görmekteyiz. M. A. Yekta Saraç ve Halil Erdoğan Cengiz’in nazım biçimlerine dair çalışmalarının ilgili bölümünde 5 ve 7 bentlik murabbaların daha çok bulunduğu vurgulanmıştır;²¹⁹ ancak incelediğimiz mecmuadaki murabbalarda bent sayısı 4 olanların 7 olanlardan fazla olduğu görülmektedir. 149 örnek üzerinden varılan bu sonuç, murabba nazım biçiminin bent sayısına dair mevcut bilgilerin daha fazla örnek eşliğinde yeniden ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Kurnaz ve Çeltik’in hazırladığı adı geçen eserin murabba nazım biçimine hasredilen kısmında teorik olarak 2 bentli murabbaların da olabileceği vurgulanmış; ancak örnekleri verilmemiştir. *Gencîne-i Eş’âr*’da örneği oldukça az bulunan 2 bentli murabbalardan sadece 2 örnek bulunmaktadır. Biri 92, diğeri 93 numarada yer alan bu şiirlerden ilki Nâ’ilî, ikincisi Feyzî’nin murabbıdır. Nâ’ilî’nin murabba’ı Haluk İpekten’in yayınlamış olduğu dîvânda da iki bent olarak yer almaktadır. Feyzî’nin murabba’nın yayını bulunamamıştır; ancak ilk bentteki kafiye örgüsünün *aaba* olması ve ikinci bentte mahlas bulunması şiirin iki bent olarak yazıldığını işaret etmektedir. Özellikle Feyzî’nin murabbayı dikkate alındığında murabbaların iki bent ile de yazılabileceği bilgisinin teorik bir bilgiden çıkıp uygulamaya da taşındığını göstermesi açısından önemlidir.

Mil Ktp. Yz A 1641 numaralı musammat mecmuasındaki murabbaların bent sayılarına göre görünümünü aşağıdaki grafik ile vermek mümkündür:

²¹⁹ bk. Saraç, s.112.; Cengiz, s.300.

Grafik 3. Mecmuadaki Murabbaların Bent Sayıları

Bu grafik murabba nazım biçiminin muhteva olarak da çok benzerlik arz ettiği gazel nazım biçimi gibi temelde dört parçadan (bent) oluştuğunu açık olarak göstermektedir; ancak 3 ve 4 bentten oluşan murabbaların da dikkat çekici sayıda olduğu görülmektedir. Öte taraftan 16, 25 ve 53 bentlik murabbalar gibi farklı örnekler murabbaların bir üst bent sayısı ile mukayyet olmadıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Mecmuadaki murabbaların 4'ü hece ile yazılmışken diğerleri aruzun remel, hezec, muzari, seri ve recez bahirlerinden 14 değişik kalıp kullanılmıştır. Bu kalıplardan en çok kullanılanı yaklaşık %41 oranında remel bahrinin Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün kalıbıdır.

Çalışmamıza konu olan *Gencîne-i Eş'âr* isimli mecmuadaki murabbalarda kullanılan vezinler ile bunların kullanım sayısını şu tablo ile göstermek mümkündür:

Tablo 9. Murabbalarda Aruz Kalıplarının Kullanımı

Vezin	Şiir Sayısı
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	61
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	6

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	17
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	2
Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1
Mefâ'ilün Mefâ'ilün	7
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	6
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	17
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	3
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün	7
Mef'ûlü Mefâ'ilün	2
Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	1
Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	1
Müstef'ilün Müstef'ilün	12
Hece Vezni	4

Halil Erdoğan Cengiz ve Cem Dilçin'in nazım biçimi ile ilgili çalışmalarında belirttiklerine göre murabbalarda daha çok aşk konusu işlenmiştir.²²⁰ Çalışmamıza konu olan mecmuadaki murabbalar muhtevalarına göre incelendiğinde gazel türünün âşıkane edası ile yazılmış murabbaların daha çok tercih edilmiş olması literatürdeki bilgilerin teyidi açısından önem arz etmektedir. Sevgilinin merkezde olduğu ve ona karşı duyguların dile getirildiği âşıkane edalı murabbalar mecmuadaki toplam murabba sayısının %36'sını teşkil etmektedir. Yine sevgilinin merkezde olduğu ancak maşukun sevgiliyi nasıl algıladığı veya gördüğünü dile getiren şuhane edalı murabbalar %23'lük oranla önemli bir yer tutmaktadır. İncelemeye tabi tutulan mecmuada sevgilinin merkezde olduğu âşıkane ve şuhane türündeki murabbaların toplamı %59'luk bir oranla literatürdeki murabbaların işlediği konulara dair verilerini teyit eder niteliktedir.

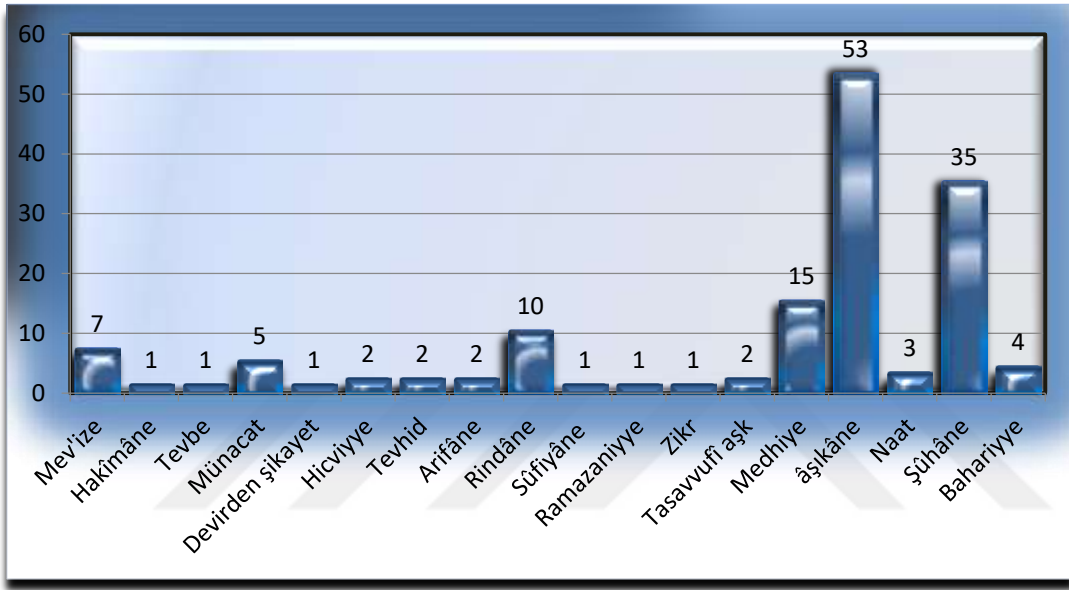
Medhiye türünde yazılmış murabbalar, murabbaların bütünü içinde yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Medhiye konulu murabbalardan üçü mekân övgüsüyle ilgilidir. Bu mekânlardan ikisi saray, biri de mesire ve gezinti yeri olan Sa'd-âbâd ile

²²⁰ bk. Cengiz, s.302; Dilçin, s.11.

ilgilidir. Hz. Ali övgüsü ile ilgili 6 murabbadan ikisi aynı zamanda 12 imamı konu alan *düvâzdeh* türündedir. Bunun yanında Mevlânâ övgüsü ve mevleviliği konu edinen 3, padişah övgüsü olan 2 ve vezir övgüsü olan 1 murabba bulunmaktadır.

Bir kısmı gazel nazım biçiminde olduğu gibi eda/tarz farklılıklarından oluşan 18 farklı konuda yazıldığını tespit ettiğimiz olan murabbaları edebi eda ve türlere göre genel görünümünü aşağıdaki grafik ile göstermek mümkündür:

Grafik 4. Murabbaların Edebi Eda ve Türlerine Göre Genel Dağılımı

3.1.12.2.2. Şarkılar

İncelemeye tabi tutulan musammat mecmuasında, bir Arapça örneği hariç olmak üzere şarkı başlıklı şiirlerin tamamı Türkçedir. Toplam 332 şiirden meydana gelen şarkı örneklerinin 205'i aruz, 127'si de hece vezniyle yazılmıştır. Aruzla yazılmış şiirlerden 48'i müzdeviç ve 156'sı mütekerrirdir.

Aruzla yazılmış olanlardan şarkı formunda oluşturulmuş bu manzumelerin 167'si murabba nazım biçimi ile oluşturulmuştur ve mecmuadaki şarkılarda en çok kullanılan nazım biçimidir. Murabbalar dışında 28 muhammes, 6 müseddes, 4 gazel nazım biçimiyle oluşturulmuş şarkı formunda manzumeler vardır.

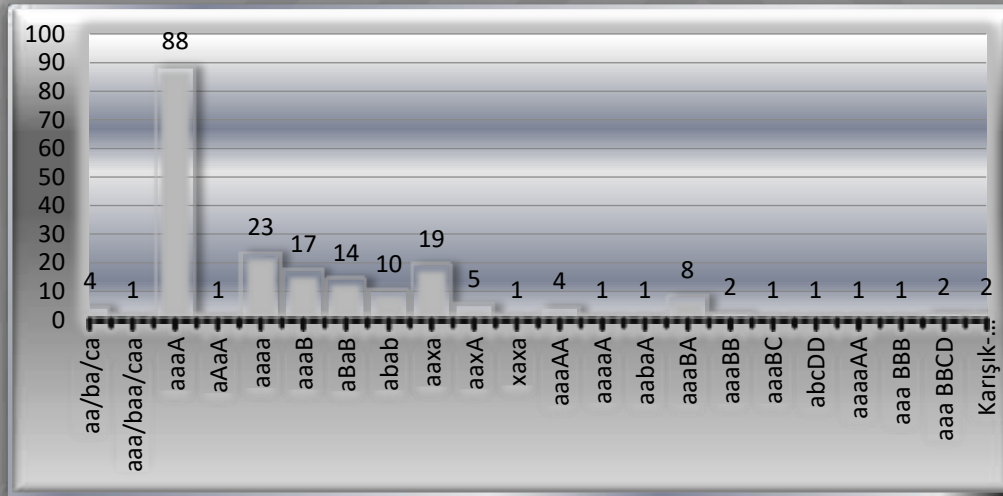
Aruz vezni ile oluşturulmuş 205 şarkıda en çok kullanılan kafiye şeması *aaaA-bbbA*'dır. Şarkıların 88 adedinde (yaklaşık %40) kullanılan bu kafiye şeması Halil

Erdoğan Cengiz tarafından da en çok kullanılan şema olarak tespit edilmiştir.²²¹ İkinci sırada kullanılan kafiye düzeni Cengiz'in ikinci sırada tespit ettiği kafiye düzeni ile örtüşmemektedir. Nitekim mecmuada ikinci sırada 23 şarkıda, yaklaşık %11 oranında *aaaa-bbba* kafiye düzeni kullanılırken Cengiz'in tespitine göre ikinci sırada, 91 şarkıda yani %22,46 oranında *aAaA* kafiye düzeni kullanılmıştır. Mecmuada bu kafiye düzeni sadece 22 numaralı şarkıda kullanılmıştır.

103 numarada, şairi hakkında bilgi verilmemiş şarkıda ilk bent beş, diğer bentler dört mısradan oluşmaktadır. Bu şiirin ilk bentteki kafiye düzeni *aabaA* diğer bentlerde ise *cccA*'dır. Müselles nazım biçimiyle oluşturulmuş 1 şarkı örneğinde kafiye şeması *aaa*, *baa*, *caa*'dır.

İncelediğimiz mecmuadaki şarkılarda kullanılan kafiye düzeni istatistiklerini gösterir grafik aşağıdadır.

Grafik 5. Mecmuadaki Şarkılarda Kullanılan Kafiye Düzeni Dağılımı

Grafikte de görülebileceği gibi ilk bentleri *aaaBB*, *aaaBBB*, *aaaBC*, *aaaBBBCD*, şeklinde gösterilebilecek fakat nakarat kısımlarının şiirin şekliyle ilişkisi dolayısıyla da şeklin en önemli unsurlarından olan kafiye örgüsü kesin olarak belirlenememiş bazı örnekler de bulunmaktadır. Bazı şarkılarda kafiye örgüsündeki karışıklık

²²¹ Cengiz, s.320.

bazılarında da nazım birimi ve mısralardaki hece sayısı farklılıklarından dolayı kafiyesi veya vezni belirsiz/karışık olan örnekler bulunmaktadır.

İncelememizde sıkça başvurduğumuz Yılmaz Öztuna, Halil Erdoğan Cengiz ve Cemal Kurnaz-Halil Çeltik'in hazırladıkları çalışmalar, şarkıların nazım biçimleri ilişkisi sorunsalına önemli oranda çözüm sunmuş olsa da bazı noktaların halen aydınlatılamadığını düşünüyoruz.

Bu sorunlardan biri şarkılardaki nazım biriminin, buna bağlı olarak da nazım biçiminin nasıl tespit edileceği önemli bir sorun olarak halen beklemektedir. Yani nakarat diye ifade ettiğimiz mütekerrir mısraların şarkının şekline ait bir unsur mu yoksa şekil dışı değerlendirilmesi gereken bir unsur mu olduğu henüz kesinleştirilememiştir. Nitekim şarkı başlıklı bir şiiri her hangi bir dîvânda gördüğümüzde daha kolay bir şekilde nazım biçimini tespit edebiliyoruz. Çünkü yüksek ihtimalle şiir, beste odağa alınarak dîvânda yazılmayacağı için yazılan şarkının/şiirin her unsuru (mütekerrir mısralar ve veya terennümler) şeklin bir parçası olarak değerlendirilebilecektir. Bir şiir mecmuasında, hele bir musiki mecmuasında şarkı başlıklı bir şiiri nazım biçimi açısından belirleyebilmek daha zor olacaktır. Zira mecmuada yer alan şiirin şarkılaştırılarak, yani eklemeler (nakarat benzeri) yapılarak kaydedilmiş olması da muhtemeldir. Bu durumda şiirin nakarat eklenmeden önceki halini ayırmak ve belirlemek her zaman kolay olmayacaktır.

Mecmuadaki bazı şarkı örneklerinden hareketle izah etmek gerekirse 122, 123, 133, 182 numaralı şarkıların kafiye şeması ilk bentte aaaBB, diğer bentlerde cccBB şeklinde görünmektedir. Bu durumda mütekerrir mısraları nazım biçiminin parçası sayarsak şiir her bendi beş mısradan oluşan terci-bent kabul edilecektir. Mütekerrir mısraları nakarat sayarsak (yani sonradan ekleme) ki genel eğilim böyledir. Bu durumda nakaratı nazım biçiminin parçası saymadığımız için müselles nazım biçimi olacaktır ki o da diğer bentlerle ortak kafiyesi kalmayacağı için mesnevi tipinde oluşmuş bir musammat olacaktır.

Mecmuada şarkıların 127'si hece vezni ile kaleme alınmış, 205 şarkıda da aruzun 15 farklı kalıbı kullanılmıştır. Bu şarkılarda en fazla kullanılan vezin kalıplarından ilki *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* (47 adet-%23), ikinci sırada *Müstef'ilün Müstef'ilün* (31 adet-%15,1), üçüncü sırada ise *Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün* (26

adet-%12,7) kalıbı gelmektedir. İncelenen mecmuadaki şarkı bulguları ile Halil Erdoğan Cengiz'in "Dîvân Şiirinde Musammatlar" başlıklı çalışmasında şarkı başlığı altında verilen vezin istatistikleri farklılık arz etmektedir.²²² Cengiz'in bulgularına göre en çok kullanılan ilk beş vezin kalıbı sırasıyla şöyledir. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (62 adet-%15,3), Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (49 adet-%12), Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (41 adet-%10,1), Müstef'ilün Müstef'ilün (40 adet-%9,8), Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün (37 adet-9,1).

Ele alınan mecmuadaki şarkıların, kullanılan aruz kalıpları açısından genel görünümünü aşağıdaki tablo ile göstermek mümkündür:

Tablo 10. Şarkılarda Kullanılan Aruz Kalıplarının Genel Görünümünü

Aruz Kalıbı	Şiir Sayısı	Kullanım Yüzdesi (%)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	47	23
Müstef'ilün Müstef'ilün	31	15,1
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün	26	12,7
Mefâ'ilün Mefâ'ilün	21	10,2
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	20	9,8
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	13	6,3
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	13	6,3
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün	11	5,3
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	6	2,9
Fâ'ilâtün Fâ'ilün	4	1,9
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	3	1,4
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	3	1,4
Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	3	1,4
Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	3	1,4

²²² Cengiz, s.333.

Müstefilâtün	1	0,4

Gencîne-i Eş'âr ismiyle kayıtlı mecmuuda 1 bentten 11 bende kadar değişik bent sayılarına sahip şarkılar yer almaktadır. Tek bentten oluşan 4 şarkıdan biri olan 136 numaradaki Tanbûrî'ye ait şarkının neşredilmiş versiyonunda²²³ üç bendinin daha bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer üçünün tek bent olarak mı yazıldığı yoksa mürettip tarafından mecmuaya tek bendinin mi kaydedildiği konusunda kesin bir kanıya varılamamıştır. Yukarıda 136 numaralı şarkıyla ilgili verilen bilgi, mecmuadaki diğer tek bentli şiirlerde de böyle bir durumun bulunma ihtimaline işaret etmektedir. Aşağıda incelediğimiz musammat mecmuasında yer alan şarkıların bent sayıları, aruz ve hece vezni ile yazılmış şiirlere göre gösterilmiştir.

Tablo 11. Şarkıların Aruz ve Hece Veznine Göre Bent Sayıları

Bent Sayısı	Aruz		Hece	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
1 Bentli	1	%0,48	2	%1,5
2 Bentli	4	%1,9	-	-
3 Bentli	21	%10,2	11	%8,6
4 Bentli	100	%48,7	89	%70
5 Bentli	75	%36,5	19	%14,9
6 Bentli	4	%1,9	4	%3,1
7 Bentli	-	-	1	%0,7
8 Bentli	-	-	1	%0,7

²²³ bk. Suphi Ezgi (Notaya alan), *Tanburi Mustafa Çavuş'un 36 şarkısı*, İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi, 1948, s.25.

11 Bentli	-	-	1	%0,7

Tabloya göre şarkılar içinde 4 bentli şiirlerin diğerlerine oranla daha çok kullanıldığı, 3 ve 5 bentli şiirlerin de istisna sayılmayacak oranda kullanıldığını görmekteyiz. İncelemede elde edilen bulgular, Hancı'nın bahsi geçen çalışmasındaki verilerle uyumlu ve birbirini teyit eder nitelikte olsa da Cengiz'in elde ettiği sonuçlarla tam olarak uyuşmamaktadır. Zira Cengiz, 405 şarkı içinde 5 bentli olanların sayısını 209 (%51,6) olarak tespit etmiştir.

Mecmuadaki şarkıların tamamı aşk konulu şiirlerden oluşmaktadır; ancak bazı şiirlerde aşk ile birlikte bahar (323 numaralı şarkı), bazılarında övgü (314 numaralı şarkı) veya hayvan sevgisi (303 numaralı şarkı) ile karışmış şarkılar bulunmaktadır. Bu durum şarkı formuna uygun yazılmış ya da bu forma dönüştürülmüş şiirlerin genellikle aşk teması ile ilgili olduğu yargısını teyit eder niteliktedir. Hülya Hancı “Şarkı Türünü Tanımlamadaki Sorunlar ve Bu Sorunların Çözülmesinde Nedîm’in Rolü” başlıklı yazısında, 1720-1770 yılları arasında yaşamış 19 şairin şarkılarını çeşitli açılardan inceleyerek sonuçları tablo halinde göstermiştir. 185 şarkıdan 141’inin aşk konusunda yazıldığını gösteren Hancı; toplam 185 şarkıda işlenmiş olan konuların 6 ana gruba ayrılabilmesini, doğal olarak bütün şarkıların tek bir konu hakkında olmadığını dile getirmiştir. Örneğin övgü, gününü gün etme, nevrüz ve bayram gibi konuları işleyen şarkılarda bir ölçüde aşk öğelerinin de bulunduğunu tespit ederek şarkıların konuyla ilgili durumunu özetlemiştir.²²⁴

3.1.12.2.3. Muhammesler

Ele aldığımız musammat mecmuasında; 9’u Farsça, 2’si Arapça ve 46’sı Türkçe olmak üzere muhammes nazım biçimiyle yazılmış 57 şiir bulunmaktadır. Türkçe olan muhammes nazım biçimlerinde mütekerrir ve müzdeviç olmak üzere başlıca iki tip kafiye düzeni bulunmaktadır. Bu kafiye düzenlerinin müzdeviç olanları aaaaa-

²²⁴ Hülya Hancı, “Şarkı Türünü Tanımlamadaki Sorunlar ve Bu Sorunların Çözülmesinde Nedîm’in Rolü”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 4 Nazımdan Nesre Edebî Türler* (hzl. Hatice Aynur ve Diğerleri), İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2009, s.135.

bbbba; mütekerrir olanları ise tek mısraı mütekerrir olanlar *aaaaA-bbbbA*, iki mısraı mütekerrir olanlar da *aaaAA-bbbAA* şeklinde gösterilebilir.

Gencîne-i Eş'âr'da toplam 46 muhammesten 26'sı (56,52%) müzdeviç, 14'ü (30,43%) tek mısralı mütekerrir ve 6'sı (13,04%) da çift mısralı mütekerrirdir. Mecmuada belirlediğimiz bu üç kafiye düzeni, muhammeslerle ilgili ayrıntılı bir araştırma yapan Mustafa Erdoğan'ın çalışmasındaki verilerle paralellik göstermektedir.

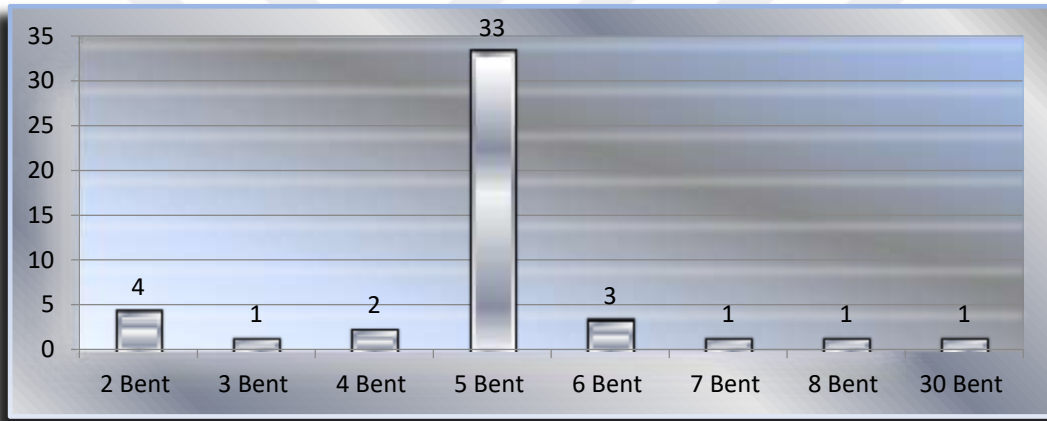
Mecmuada yer alan 46 muhammesten 27'sinin şairi tespit edilmiş, 19 şiirin ise şairi tespit edilememiştir. Şairi tespit edilen şiirler 16. yüzyıldan 19. yüzyıla farklı dönemlerde yaşamış şairlere aittir. Mecmuadaki muhammeslerin hangi yüzyılda kaç örneği olduğunu gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 12. Muhammeslerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

16. yy		17. yy		18. yy		19. yy	
Fuzûlî	3	‘Âşık ‘Ömer	2	Pertev	1	Râsih	3
Gelibolulu ‘Âlî	2	Sezâyî	1	‘Ârif	1	Şâkir	2
Behiştî	2	Veysî	1	Münîf	1		
Hayâlî	1			Neylî	1		
Fazlî	1			İbrâhîm Hakkı	1		
Rahmî	1						
Hecrî	1						
Ulvî	1						
Meylî	1						
Toplam	13		4		5		5

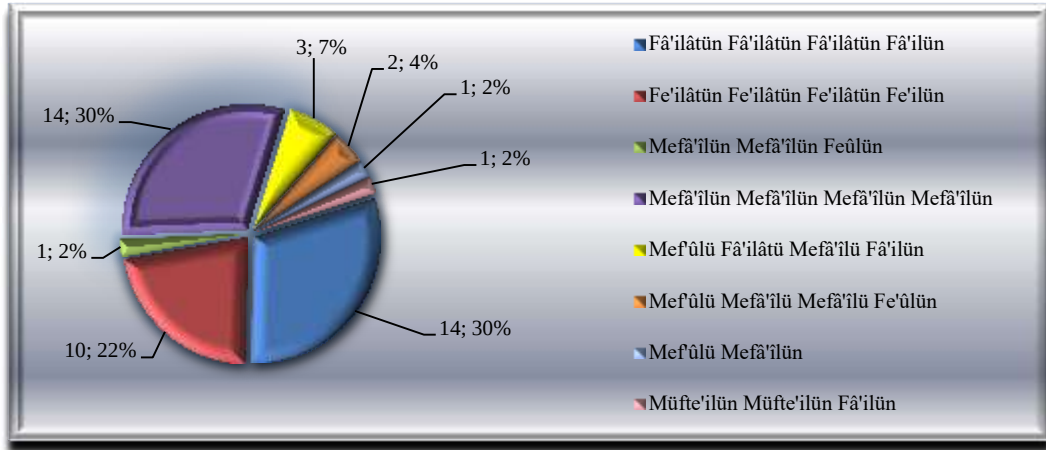
Mecmuadaki muhammesler bent sayıları açısından literatürdeki ile uyum göstermektedir. Erdoğan'ın %61,5 olarak tespit ettiği 5 bentli muhammeslerin incelediğimiz mecmuada toplam muhammeslere oranı %72'dir. Mecmuada 4 adet 2 bentli muhammes yer almakta; ancak bunlardan -hazırladığımız çeviri yazı metninde- 6 ve 9 numaralı muhammeslerin neşredilmiş versiyonlarında diğer bentleri de tespit edilmiş ve aslında bu iki şiir 5 bentli yazılmıştır. 17 ve 42 numaradaki 2 bentli muhammeslerin yayını bulunamamıştır. Dolayısıyla bu iki muhammesin de eksik olarak kaydedilmiş olması ihtimal dâhilindedir. Bent sayısı açısından mecmuadaki muhammeslerin genel görünümünü şu grafik ile göstermek mümkündür:

Grafik 6. Muhammeslerin Bent Sayısına Göre Genel Görünümünü

İncelediğimiz musammat mecmuasında muhammesler aruzun 8 farklı kalıbıyla oluşturulmuşlardır. 14 muhammeste *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*, aynı sayı ve oranda da *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün* kalıbı kullanılmıştır. Muhammeslerin toplam sayısı içinde her biri yaklaşık %30 oranındadır. Erdoğan'ın bahsi geçen eserinde de en fazla kullanılan aruz kalıbı *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilündür* ve yaklaşık %36 oranındadır. *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün* kalıbının kullanım sayısı ve oranında ise incelediğimiz mecmuada biraz farklı bir görünüm ortaya çıkmıştır. Erdoğan'ın çalışmasında bu kalıp %19 oran ile ikinci sırada yer alırken çalışmamıza konu olan mecmuadaki muhammeslerde bu vezne başvuru oranı *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* kalıbı ile aynı orandadır. Mecmuadaki muhammeslerde aruz kalıplarının kullanım sıklığını şu grafik ile göstermek mümkündür:

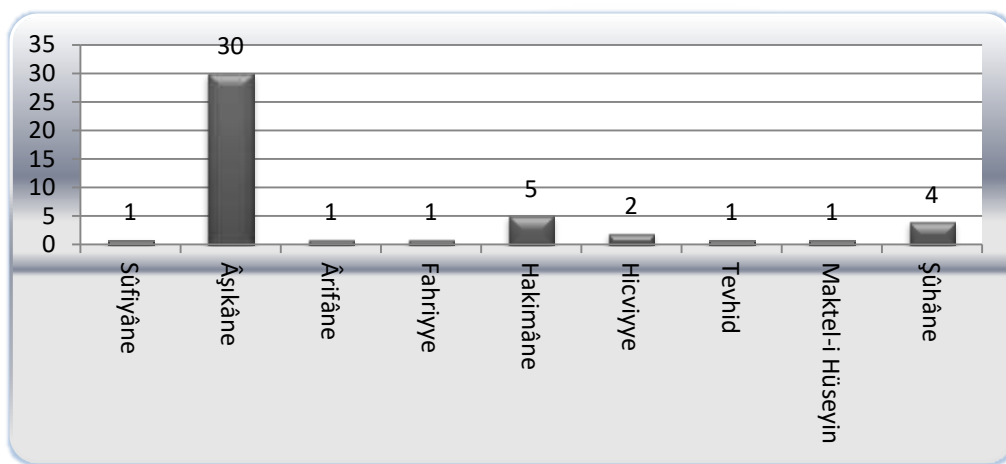
Grafik 7. Muhammeslerde Kullanılan Aruz Kalıpları

Gencîne-i Eş'âr'daki muhammes nazım biçimlerinin genellikle gazelin âşıkane edalı türünde yazılmış muhammesler olduğu belirlenmiştir. 46 muhammesten 30'u âşıkane, 4'ü de sevgilinin güzellik unsurlarını anlatan şuhane edalı muhammeslerdir. Temelde sevgili ve aşk konusunun işlendiği bu iki tür muhammeslerin toplam muhammeslere oranı %74'tür. Beş muhammeste de hakimane tarzın hâkim olduğunu görmekteyiz.

Mecmuadaki muhammeslerin tür ve edalarına göre durumu aşağıdaki grafik ile gösterilebilir:

Grafik 8. Muhammeslerin Tür ve Edalarına Göre Dağılımı

Grafikte de görüldüğü üzere muhammesler büyük oranda gazel türünün farklı edalarında yazılmışken tevhid, hiciv ve maktel gibi konularda da yazılabilmektedir.

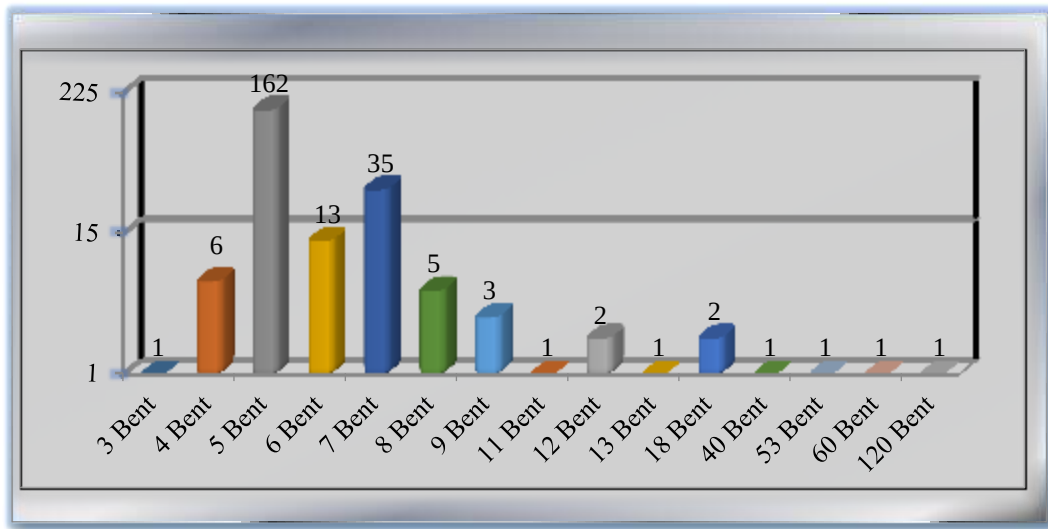
3.1.12.2.4. Tahmisler

Nazım birimi sayısına göre isimlendirilen muhammeslerin bir çeşidi sayılan tahmisler klasik Türk edebiyatında en çok kullanılan musammat nazım biçimlerinden biridir. Mecmuada 2'si Arapça, 27'si Farsça ve 235'i Türkçe olmak üzere 264 tahmis yer almaktadır. Türkçe tahmislerin tamamı müzdeviçtir. Biri aaaab-ccccb şeklinde, diğerleri aaaaa-bbbba şeklindeki kafiye düzeniyle oluşturulmuştur.

164b/168 numaralı sayfada 19 numaralı şiirin başlığı her ne kadar tahmis olarak yazılmış olsa da aaaab, ccccb şeklinde kafiyelendiği dikkate alındığında aslında şiirin nazım birimi sayısına göre adlandırılan, ilk bendi mukaffa nazım biçimlerine benzemediği görülmektedir. Her ne kadar tardiye diye bilinen bir nazım biçimine benzese de referans aldığımız Kurnaz ve Çeltik'in görüşlerine göre tardiye'nin bir nazım biçimi olamayacağı görüşüne katıldığımızı ve tardiye'nin tahmis veya muhammesten öte terci-bende benzediğini söyleyebiliriz.²²⁵

Mecmuada tahmisler 3 bentli olanlardan 120 bentli olanlara kadar toplam 15 farklı bent sayısına sahip tahmisler yer almaktadır. Aşağıdaki grafik, mecmuadaki tahmislerin bent sayılarına göre istatistiklerini göstermektedir.

Grafik 9. Tahmislerin Bent Sayılarına Göre Dağılımı

Grafığe göre tahmislerin kahir ekseriyeti beş bentten oluşmaktadır. Tahmis nazım biçiminin daha ziyade gazel nazım biçiminin genişletilmesi şeklinde oluştuğu dikkate

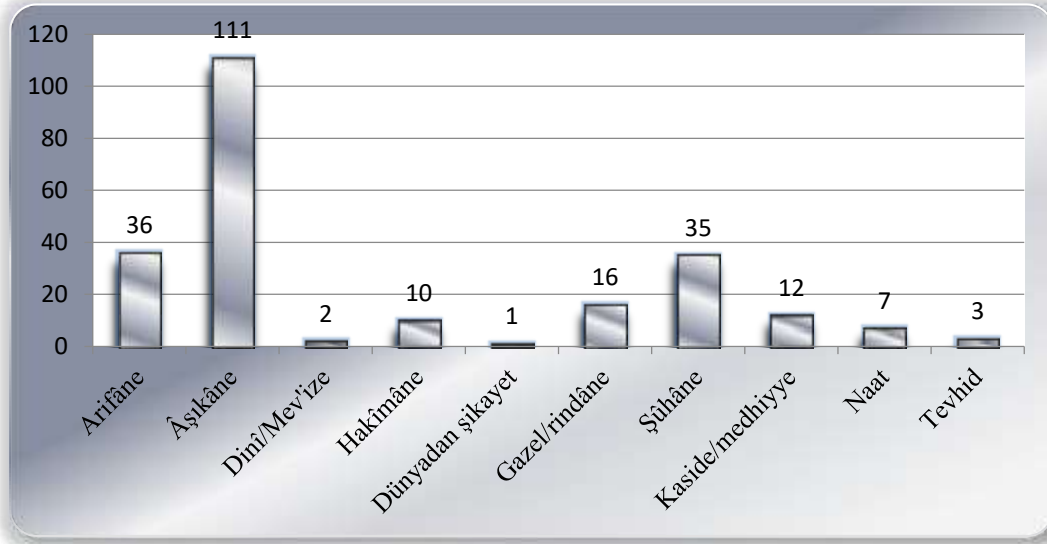
²²⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz ve Çeltik, s.207-208.

alındığında bu görünümün çok şaşırtıcı olmadığı düşünülebilir. Bent sayısının 40, 53, 60 ve 120'ye çıktığı örneklerde tahmise kaynaklık eden şiirler kaside olduğu için bent sayısı uzamıştır.

Mecmuadaki tahmislerin 74'ünün şairi tespit edilebilmiştir. Şairi tespit edilmiş tahmislerin 37'si 18. yüzyıl, 7'si 17. yüzyıl ve 30 adeti de 16. yüzyıl şairlerindendir.

Tahmisler muhteva açısından incelendiğinde; bu nazım biçimindeki şiirlere kaynaklık eden gazel konularının genel olarak bu şiirlerde de ele alındığı görülmektedir. Bu itibarla mecmuadaki tahmislerin neredeyse yarısını (%47,23) maşukun merkezde olduğu âşıkane edadaki tahmisler oluşturmaktadır. Bunu şuhane (14,89) ve rindane (%6,81) edadaki tahmislerin takip ettiği görülmektedir. İncelenen mecmuada arifane edada 36 adet tahmis bulunduğunu ve bunların toplam tahmislere oranının %15,32 olduğunu görmekteyiz. Hakimane ve mev'ize-güne tarzda da birkaç tahminin bulunduğu müşahade edilmektedir. Bunların dışında mecmuada 7 naat, 3 tevhid ve 1 tane de dünyadan şikayet konulu tahmis bulunmaktadır. Tahmislerdeki eda ve türleri şu grafikte göstermek mümkündür.

Grafik 10. Tahmislerin Tür ve Edalara Göre Dağılımı

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün kalıbı muhammeslerde olduğu gibi tahmislerde de en fazla kullanılan aruz kalıbıdır. Mecmuadaki tahmislerde kullanılan kalıpların sayısı ve oranları aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 13. Tahmislerde Kullanılan Vezinlerin Dağılımı

Aruz Kalıbı	Şiir Sayısı	Oran
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	73	%31,06
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	63	%26,81
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	56	%23,83
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	18	%7,66
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün	8	%3,4
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün	7	%2,98
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	4	%1,70
Müstef'ilün Fe'ülün Müstef'ilün Fe'ülün / Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün	3	%1,28
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	2	%0,85
Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	1	%0,43

Tahmisler, herhangi bir şiire yapılan eklemelerle şiirin nazım birimini beş mısraya çıkarmakla oluşturulmaktadır. Tahmis genellikle gazellere yapılan eklemelerle oluşturulsa da gazel dışında başka nazım şekilleriyle de oluşturulmuş örnekleri bulunmaktadır. Kasideye tahmis örneklerinin de bulunduğunu Cengiz, “Dîvân Şiirinde Musammatlar” başlıklı çalışmasında vurgulamıştır. Cengiz; elde bulunan örneklerden yola çıkarak tahmislerin mısra, beyit, gazel ve kasidelerden oluşabileceğini ifade etmiştir.²²⁶ İncelediğimiz musammat mecmuasında Türkçe olan tahmislerden 6 tanesi kaside üzerine bina edilmiş örneklerdir. Mürettip, mecmuadaki tahmislerin başında kasidelere yazılan tahmislere yer vermiştir. İlk altı tahmiste zemin şiir kasidedir ve şiir başlığında da kasideye tahmis olduğu vurgulanmıştır. Şiir başlıkları sırasıyla şöyledir: *Kaşîde-i Nef'î Tahmîs-i Mîr Şâkir (2 adet)*, *Kaşîde-i*

²²⁶ bk. Cengiz, s.348-352.

Nef'i Tahmîs-i Nefîs-i Münîf, Kaşîde-i Nef'i Tahmîs-i Şeyh Gâlib, Kaşîde-i Hayrî Tahmîs-i Neş'et, Kaşîde-i Salâh Oğlu Tahmîs-i Nûrî.

58 numarada *Tahmîs-i Kaşîde-i Bürde-i Nahîfî* başlıklı tahmis zemin şiiri Arapça, ekleme kısmı Türkçe olan bir kasideye tahmis örneğidir. Mecmuada kasideye tahmis şeklinde oluşturulmuş tamamı Arapça olan 187b/192'de bulunan Tahmîs-i Hâşmet Kaşîde-i Münferice ve 189a/193'te yer alan Tahmîs-i 'Abbâs Kaşîde-i İmâm Bûşîrî başlıklı 2 örnek daha bulunmaktadır.

Zemin şiirlerin gazel ve kaside yanında ilahi ve nut(u)k terimleriyle ifade edildiği tahmis başlıkları da bulunmaktadır. 59 numaralı tahmiste *Tahmîs-i Mutarref-i Pertev Be-nutk-ı Şeyh Şemsî*, 61 numaralı tahmiste *Nutk-ı Salâhî Oğlu Tahmîs-i Nûrî*, 62 numaralı tahmiste *Nutk-ı Cânîb Şeyh 'Abdurrahmân Efendi Tahmîs-i Rûhî-i Sâni*, 60 numaralı tahmiste *İlâhî-i Sâmi Tahmîs-i Nûrî* başlıkları örnek verilebilir. Bu örnekler tahmis başlıklarında zemin şiiri ile ilgili olarak nazım biçiminin dışında, tür adının da kullanıldığını göstermektedir.

Gencîne-i Eş'âr ismiyle kayıtlı musammat mecmuasında yer alan 235 tahmisin 96'sının neşrine rastlanmamıştır. Neşredilen şiirler, mecmuadaki şiir başlıkları ve nazım biçimlerine dair bilgilerle karşılaştırılmış ve bazı farkların olduğu tespit edilmiştir. Şiirin esas kaynağından öte ikincil bir kaynak (derleme) olan mecmualarda bu farkların sebebini tespit etmek oldukça güçtür. Zira bu farklılık mürettip hatası ya da eserin yıpranmasından kaynaklı olabileceği gibi şairin tercihi de olabilir.

Bu farklardan bazısı zemin şiir ve tahmisler arasındaki beyit ve bent sayısı ile ilgilidir. Mecmuada zemin şiirin tahmisten daha az nazım birimi sayısına sahip olduğu tek örnek 18 numaralı tahmistir. Bu örnekte zemin şiir 5 beyit tahmis ise 6 bentten oluşmaktadır. Zemin şiirin 3 ve 4. beyitleri tahmisin 3 ve 4. bendinin son iki mısraında tekrar edilmiştir. 27 numaralı tahmiste zemin şiir 5 beyitken tahmis 4 beyittir. Rûşenî'nin meşhur bir gazeline 'Atâ mahlaslı bir şair tarafından yazılmış olan 49 numaralı tahmisin zemin şiiri 11 beyitken²²⁷ tazmin edilmiş şiir 9 benttir. 58

²²⁷ bk. Semra Aydemir, "Dede Ömer Rûşenî: Hayatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni.", Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 1990, s.208.

numarada Tahmîs-i Kâsîde-i Bürde-i Nahîfî başlıklı şiir YE’de 162 beyitten²²⁸ oluşurken mecmuadaki tahmisi 120 benttir, dolayısıyla zemin şiirin 42 beyti eksiktir.

Mecmuadaki tahmislerle neşredilmiş olanları arasında bazen zemin şiirin şairi ya da tahmis eden şair adı/mahlası ile ilgili farklar oluşabilmektedir.

Tahmisler içinde 15 adet manzumenin yayımlanmış eserlerde farklı adlar taşıdığı tespit edilmiştir. 7 numaralı şiir, Mutî’î adlı şairin gazeline Sipâhî’nin tahmisi olarak görünmekte, neşredilmiş eserde ise şiir Latîfî’nin tahmisi olarak görünmektedir.²²⁹

32 numaralı tahmiste şiir başlığı *Gazel-i Mânî Tahmîs-i Âzerî* şeklinde yazılmışken neşredilmiş eserde Tahmîs-i Âzerî Gazel-i Şânî Efendi şeklinde yazılmıştır.²³⁰

37 ve 38 numaralı tahmiste *Gazel-i Kabûlî Tahmîs-i Sultân Murâd* başlığı yazılmışken neşredilmiş dîvânda *Gazel-i Sultân Mûrâd Tahmîs-i Hod* yazılmıştır.²³¹

55 numaralı tahmisin başlığı *Gazel-i Cevrî Tahmîs-i Nâdirî*’dir. Neşredilmiş eserde Cevrî’nin tahmisi olduğu yazılmıştır.²³² Ayrıca her bendin sonundaki iki mısra yani zemin şiir Nâdirî Dîvânı’nda gazel olarak bulunmaktadır. Bu durumda şiirin başlığı *Gazel-i Nâdirî Tahmîs-i Cevrî* olmalıdır.

60 numaralı tahmisin başlığı *İlahî-i Sâmi Tahmîs-i Nûrî*’dir; ancak Nûrî Dîvânı’nda zemin şiir Nûrî’nin görünmekte ve aynı eserde gazel olarak da bulunmaktadır. Mecmuadaki şiir ile yayımlanmış eserdeki şiir arasındaki yegane fark mahlasın mecmuada Sâmi, neşredilmiş eserde Nûrî olmasıdır.²³³

²²⁸ Haşim Keskinsoy, “Mekkî ve Nahîfî’nin Kasîde-i Bürde Tahmîsleri (Tenkitli Metin-İnceleme)”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kahramanmaraş 2011, s.40.

²²⁹ Ayşe Giray, “Klasik Türk Edebiyatı Kaynaklarından Şiir Mecmûaları Mecmûa-ı Eş’âr: Sk. Hacı Mahmud Efendi, 5214”, Düzce Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Düzce 2018, s.147.

²³⁰ Yunus Kaplan, “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde Kayıtlı “T 5480” Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP’a Göre Tasnifi”, s.124.

²³¹ Mustafa Erdoğan, “Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)”, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2008, s.509.

²³² Hüseyin Ayan, *Cevri : Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981, s.356.

²³³ Ali Osman Coşkun, *Abdülâhad Nûrî Dîvânı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, 2001, s.123.

Gazel-i Reşîd Tahmîs-i Rüşdi ki Oğludur başlıklı 67 numaralı tahminin zemin şiiri Rüşdî'nin dîvânında bulunmaktadır. Bu durumda ya Reşîd babası olan Rüşdî'nin gazeli'ne tahmis yazmıştır ya da Rüşdî'nin kendi gazeline tahmisidir.²³⁴

Gazel-i Zârî Tahmîs-i Nedîm başlıklı 115 numarada yer alan tahminin son bendinde Zârî yerine Râzî mahlası yazılmış, ayrıca neşredilmiş eserde de Râzî olarak kaydedilmiştir.²³⁵

Mecmuanın yazmasında *Gazel-i Vahdetî Tahmîs-i 'İşkî* başlıklı 129 numaralı tahminin yanına *muhammesdür* kaydı düşülmüştür. Yaptığımız araştırmada şiir Vahdetî Dîvânı'nda muhammes olarak bulunmuştur.²³⁶

143 numaradaki tahminin başlığı *Gazel-i Hayâlî Tahmîs-i Hâletî*'dir. Hâletî'nin neşredilmiş dîvânında zemin şiir Hayâlî'nin görünmektedir. Yunus Kaplan ve Zeynep Süngü'nün hazırladığı Mecmû'a-i Musammat adlı eserde Cinânî'nin gazeline Hâletî'nin tahmisi olduğu görülmekte ve mahlasnamede de Cinânî mahlası bulunmaktadır.²³⁷ Zemin şiir Hayâlî Dîvânı'nda da Cinânî Dîvânı'nda da bulunamamıştır.

166 numaralı tahminin başlığı *Gazel-i Necâtî Tahmîs-i Hayâlî*'dir. Ülkü Akdağ'ın hazırladığı *Milli Kütüphane'deki 06 hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası* adlı eserde şiir Hayâtî'nin tahmisi olarak görünmektedir.²³⁸

Tahmisler içinde bulunan ve *Gazel-i Cevrî Tahmîs-i Fitnat* başlığıyla yer alan 209 numaralı tahminin gazel kısmı mecmuada Cevrî'ye ait görünmektedir; ancak mecmuadaki tahminin mahlasnamesinde de neşredilmiş eserde de zemin şiirin şairi Vecdî görünmektedir.²³⁹

²³⁴ Hatice Ekici, "Sahhaf Rüşdi ve Dîvânının Tenkitli Metni", Balıkesir Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Balıkesir 2006, s.219.

²³⁵ Muhsin Macit (hızl.), *Nedîm Dîvânı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2016, s.255.

²³⁶ Öztürk Yılmaz, "17. YY Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Dîvânının Tenkitli Metni", Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2006, s.20.

²³⁷ bk. Yunus Kaplan ve Zahide Efe, *Klasik Türk Edebiyatında Bir Kırambar: Mecmû'a-i Musammat (İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi "T5480")*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2021, s.161.

²³⁸ bk. Ülkü Akdağ, "Milli Kütüphane'deki 06 hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası", Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 2011, s.63.

²³⁹ Halil Çeçen, "Dîvân-ı Fitnat: İnceleme-Metin.", İnönü Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Malatya 1996, s.309.

‘Ulvî’nin Sipâhî mahlaslı bir şairin gazeline tahmis yazdığını *Gazel-i ‘Ulvî Tahmîs-i Sipâhî* başlıklı 213 numaralı tahmiste görmekteyiz. ‘Ulvî’nin yayınlanan dîvânında yapılan taramada tahmis bulunamamıştır; fakat zemin şiirin gazel olarak yer aldığı görülmektedir.²⁴⁰ Bu durumda şiir ya Sipâhî’nin tahmisi ya da ‘Ulvî’nin kendi şiirine tahmisidir.

219 numaralı tahminin başlığına göre şiir Muhibbî’nin gazeline Hayâlî’nin tahmisi olarak görünmektedir. Yapılan araştırmada Muhibbî Dîvânı’nda zemin şiir bulunamamış; ancak Hayâlî Divânı’nda gazel olarak yer almıştır.²⁴¹

Gazel-i Figânî Tahmîs-i Makâlî başlıklı 234 numaradaki tahmis Figânî’nin gazeline Makâlî mahlaslı bir şairin tahmis yazdığı görünmektedir. Şiir başlığının yanına düzeltme amacıyla ‘Aşık ‘Ömer yazılmış ancak; şiirin son bendinde de ‘Ömer mahlasının üstüne Makâlî, son mısra da aşağı doğru çizgi çekilerek Figânî yazılarak düzeltme yapılmıştır. Yapılan araştırmada Durdu Tuğçe Sarı’nın hazırladığı *İzmir Milli Kütüphanesi 1458 Numarada Kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr (İnceleme-Metin)* adlı eserde şiirin son bendinin ilk mısraında Makâlî son mısraında da Figânî mahlası bulunduğu tespit edilmiştir.²⁴²

Tahmis bölümünde bulunan son şiir, mecmuada *Muhammes-i Fuzûlî* başlığıyla kaydedilmiştir. Tarlan’ın hazırladığı, dipnotta künyesi verilen eserde bu şiir Lutfî’nin gazeline tahmis olduğu not düşülmüştür.²⁴³

3.1.12.2.5. Müseddesler

İncelenen mecmuada 84 müseddesin tamamı Türkçedir. Bazı müseddeslerin şairi tespit edilememiş, bazı şairlerin ismi ya da mahlası yazmada bulunsa da benzer isim veya mahlastaki hangi şair oldukları tespit edilememiştir. İsmi tespit edilebilen 53 şairden 32’si 16. yüzyıl, 9’u 17. yüzyıl ve 12’si de 18. şairlerindendir.

²⁴⁰ bk. İsmail Çetin (hızl.), “Derzi-zâde ‘Ulvî: Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Dîvânının Tenkidli Metni”, Fırat Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış YLT*, Elazığ 1993, s.536.

²⁴¹ Tarlan (hızl.), *Hayali Bey Dîvânı*, s.77.

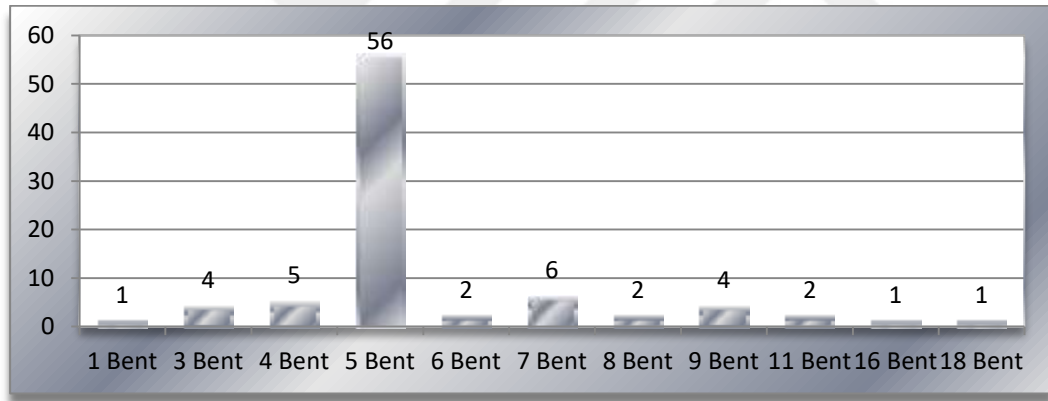
²⁴² Durdu Tuğçe Sarı, “İzmir Milli Kütüphanesi 1458 Numarada Kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr (İnceleme-Metin)”, Pamukkale Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış YLT*, Denizli 2018, s.297.

²⁴³ Tarlan, *Fuzulî Dîvânı: Gazel, Musammat, Mukatta’ ve Ruba’i Kısmı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*, s.200.

Mecmuadaki müseddeslerin 8 tanesi (%9,52) müzdeviç (aaaaaa-bbbbaa), 74'ü mütekerrir müseddestir. Mütekerrir olanların 6'sı (%7,14) tek mısralı (aaaaaA-bbbbaA), 68'i de (%80,95) çift mısralı mütekerrir (aaaaAA-bbbbAA) müseddestir. Mecmuadaki verilere göre mütekerrir müseddesler müzdeviç olanlara göre daha fazladır. Mütekerrir olan müseddeslerde de iki mısralı mütekerrir müseddeslerin daha fazla olduğu görülmektedir.

Mecmuada bir bentten oluşan tek örnek vardır. *Müseddes-i Rahmî* başlıklı 58 numaradaki müseddesin ilk bendinden sonrasına üç dört bentlik bir boşluk bırakılmış olması, mürettibin şiirin başka bentlerinin de olduğu ve daha sonra tamamlamayı düşündüğünü işaret etmektedir. Mecmuada tek bentten 18 bende kadar 11 farklı bent sayılarına sahip müseddesler bulunmaktadır. Müseddeslerin bent sayılarına göre dökümü aşağıda grafik halinde gösterilmektedir.

Grafik 11. Müseddeslerin Bent Sayılarına göre Dağılımı

Mecmuadaki müseddeslerde murabba, muhammes ve tahmislerde görüldüğü gibi daha çok aşk temalı şiirler yer almaktadır. Aşıkâne temalı şiirlerin toplam müseddeslere oranı %53,57 görünmektedir. Buna gazelin şuhane ve rindane edalı olanlarını eklediğimizde teması aşk olan müseddeslerin oran %59,52 olmaktadır. Veriler bize mecmuadaki müseddeslerde aşk temalı müseddeslerin diğerlerine oranla daha çok kullanıldığını ifade etmektedir. Müseddeslerde aşk dışında hakimane türü 10, arifane türü 6 manzumede görünmektedir.

Mecmuada mersiye ve eleştiri temalı 1 müseddes bulunmaktadır. II. Osman döneminde yaşanan yeniçeri isyanı ve bu isyan sonucunda Padişah ve maiyetindeki bir grup devlet ve din adamlarının öldürülmesi olayını konu alır. *Tâ'ife-i Dâlle*

Sultân Muhammed Hareminde Kudâtı Bî-vech Bî-günâh Şehîd İtdüklerine Mersiye başlıklı 47 numaralı müseddeste *Şüphemiz var şol gürûhun dinine îmânına* mısraıyla şair isyancıları küfürle itham ederek başlar. Mütekerrir mısraında da *Döndi sahn-ı Muhammed Kerbelâ meydânına* sözüyle öldürülenler açısından mersiye niteliği taşımaktadır. Hasan Yaşaroğlu'nun hazırladığı *Osmanlı'da Bir Darbe Ve Tahlili: Genç Osman Örneği* adlı makalede dönemin sosyal ve siyasi hayatını canlı bir şekilde sunan bu şiir olayları bizzatihi gören sarayda görevli biri tarafından yazıldığı ve şairinin belli olmadığı ifade edilmiştir.²⁴⁴ *Resimli-Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi* adlı eserde bahsi geçen isyan anlatılırken ilk bendi de verilerek bu şiiri Bursalı Meyli Efendi'nin söylediği bildirilmiştir.²⁴⁵

Açık küfür ve argo sözlerin yer aldığı Bahâyî'ye ait müseddes 38 numarada yer almaktadır. 46 numaradaki *Müseddes-i Feyzî Berây-ı Muslî Şâh* adlı müseddes de aynı şekilde küfür ve argo barındırmaktadır.

Nazım birimi olarak 6 mısradan oluşan *Müseddes-i Sun'î* başlıklı 83 numaradaki şiir ahvali şikayet temalıdır. Nazım biçimi açısından da dikkat çeken bu şiirin kafiye örgüsü bilinen müseddes nazım biçimlerinden farklıdır. 5 bentlik şiirin bütün mısraları *aaaaaa-aaaaaa-aaaaaa* şeklindedir. Kurnaz ve Çeltik'in hazırladığı *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi* adlı çalışmada her bendinde farklı kafiye olduğu ve bentlerin kendi içinde ortak kafiyeli olduğu bir şiir örnek verilerek şiirin aslında müseddes olmadığı ifade edilmiştir. Mecmuada yer alan Sun'î'nin bu şiirinde nazım biriminin altı mısra barındırması, ilk bendin mukaffa ve vasıta mısralarının diğer bentlerle kafiye ortaklığı barındırması şiirin müseddes olarak kabul edilebileceğini işaret etmektedir.

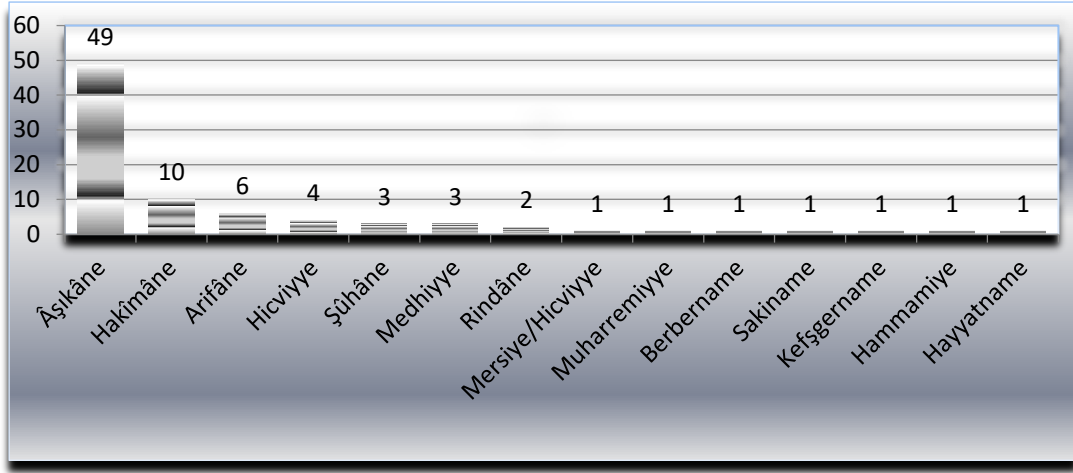
Medhiye temalı 3 müseddesin yer aldığı mecmuada medhiyelerden biri Mevlana, diğeri 12 İmam (düvazdeh), biri de şeh-zâde övgüsü ile ilgilidir.

Mecmuada muharremiyye, berbername, sakiname, keşşgername, hammamiye, hayyatname türünde birer müseddes örneği bulunmaktadır. Müseddeslerin temasına göre dökümü şu şekildedir.

²⁴⁴ Hasan Yaşaroğlu, "Osmanlı'da Bir Darbe Ve Tahlili: Genç Osman Örneği", *Journal of Turkish Studies*, C.8, S.7, (Yaz 2013), s.726.

²⁴⁵ Bir Heyet, *Resimli-Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi*, Baha Matbaası, Cilt:4, 1960, s.1851.

Grafik 12. Müseddeslerin Temasına Göre Dağılımı

Müseddesler arasında *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün* ve *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* kalıbı en çok kullanılan vezinlerdendir. Mecmuada müseddeslerin vezin kullanım istatistiklerini gösteren tablo, durumu daha net görmemizi sağlayacaktır.

Tablo 14. Müseddeslerde Aruz Kalıplarının Kullanım Oranı

Veznin Kalıbı	Adet	Yüzde
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	18	%15,12
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	28	%23,52
Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	3	%2,52
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1	%0,84
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ilün	1	%0,84
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	21	%17,64
Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	7	%5,88
Mefûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün	2	%1,68
Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	3	%2,52

Müseddesler arasında tazmin ve tanzir yoluyla oluşturulmuş müseddesler de var. Bazılarının başlığında tazmin ya da tesdis ifadesi yer alırken bazıları da araştırmalarımız sonucunda tespit edilmiştir. Ele aldığımız mecmuanın çeviri yazım kısmında, müseddesler arasında yer alan *Müseddes-i 'Atâ Der-tazmîn-i Beyt-i Meşhûr* başlıklı 57 numaradaki şiirin bent sonlarında tekrar eden iki mısraı Mevlânâ'ya ait meşhur *Âh mine'l- 'ışk ve hâlâtihî/Ahraka kalbî bi-harâratihî* beytine tazmin şeklinde oluşturulmuştur.

69 numarada yer alan *Nazîre-i Müseddes-i 'Atâ* başlıklı şiirin ise Mevlânâ'ya ait aynı mısralarına, nazire olarak yazılmış ve şairi meçhul bir kıta'ya,²⁴⁶ tazmin şeklinde oluşturulmuştur.

Abdülahad Nûrî'ye ait *Müseddes-i Nûrî* başlıklı şiir, müseddesler arasında 9. sırada bulunmaktadır. Şiirle ilgili yaptığımız araştırmada bent sonlarında yer alan mütekerrir iki mısra Nûrî'nin dîvânında bir başka müseddesin mütekerrir mısraları olarak yer almaktadır.²⁴⁷ Bu durumda mütekerrir mısralar Nûrî'nin kendi şiirine ya da bir başka şaire ait bir şiire tazmin olmalıdır.

Müseddeslerde 22, 23, 24. sıradaki şiirler sırasıyla Selmân, Fevrî ve Rihletî'ye ait şiirlerdir. Mütekerrir mısraları Ahmed Paşa'nın meşhur *Vâ hasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete/Vâ fûrkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete* mısralarından oluşmaktadır. Selmân'ın 4, Fevrî'nin 8 ve Rihletî'nin şiiri 5 bentten meydana gelmektedir.

52 numaradaki *Müseddes-i Tîğî* başlıklı şiirin mütekerrir beyti (zemin şiir) Bâkî'nin *Kasîde-i Bahâriyye be-Nâm-ı Kâdı-zâde* başlıklı kasidesinin 29. beytine tazmin olduğu tespit edilmiştir.

54 numarada kayıtlı *Müseddes-i Şem'î* başlıklı şiirin bent sonlarındaki mütekerrir mısraları *Şem'î Dîvânı*'nda²⁴⁸ gazel olarak bulunmaktadır. Ayrıca *Milllet*

²⁴⁶ bk. Mustafa Uzun, "Aşk", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991, 4. Cilt, s.21.

²⁴⁷ Hüseyin Akkaya (hızl.), *Abdülhamid Nuri ve dîvânı: İnceleme ve Tenkitli Metin*, İstanbul: Kitabevi, 2003, s.215.

²⁴⁸ Murat Ali Karavelioğlu, "On Altıncı Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem'i'nin Dîvânı'nın Edisyon Kritiği ve İncelenmesi", Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, İstanbul 2005, s.506.

Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 numarada bulunan şiir mecmuasında²⁴⁹ da aynı şiir yer almaktadır; fakat şiir başlığında da mahlasnamede de *Lem’î* adı bulunmaktadır.

Müseddesler arasında 71 numarada yer alan *Müseddes-i ‘Ulvî* başlıklı şiirin mütekerrir mısraları *Sûdî’nin Hafız Dîvânı’nın Şerhi’nde Alıntı Yapılanlar İçerisinde Müellifi Belli Olmayanlardan Beyit Halinde Olanlar* başlığı altında geçmektedir.²⁵⁰ Dolayısıyla şiir bir başka şairin mısralarına tazmin olarak yazılmış olabilir.

Müseddes-i Hayâtî başlıklı şiirin şairi incelediğimiz mecmuada Hayâtî görünmektedir. Yapılan incelemede *Gül-deste-i Şu’arâ Adlı Şiir Mecmuası ve Mecmuaya Göre Bursa Şairleri* adlı eserde aynı şiirin Cinânî’ye ait olduğu görünmektedir.²⁵¹

3.1.12.2.6. Müsebbalar

Çalışmaya konu olan mecmuada müsebbba nazım biçimindeki şiirlere de “Müsebbe‘ât” başlıklı bir bölüm hasredilmiştir. Bu bölümde birinin ilk bentleri eksik olmak üzere 5 adet müsebbba bulunmaktadır. Bu nazım biçiminin mecmuadaki tüm örnekleri Türkçe olup üçü 16, biri 18. yüzyılda yazılmışken Mustafa mahlasını kullanan biri tarafından yazıldığı anlaşılan ve ilk bir ya da iki bendi eksik bulunan²⁵² beşinci müsebbbain ise tam olarak hangi şair tarafından hangi yüzyılda yazıldığı tespit edilememiştir. Eksiksiz olan müsebbbaların dördü de dört farklı bent sayısı (4, 5, 6, 7) ile oluşturulmuştur; baş tarafı eksik olan müsebbbain ise yazmada bırakılan boşluğa bakılacak olursa 6 bentten oluşması kuvvetle muhtemeldir. Müsebbbalardan ikisi iki mısraın, ikisi de tek mısraın tekrarlandığı mütekerrir kafiye yazılmışken bir adedi müzdeviç kafiye oluşturulmuştur.

Mecmuadaki müsebbba nazım biçimindeki şiirlerden üçü aşk konusunu ele almakta olup bu itibarla âşıkane edada birer gazel olarak değerlendirilebilir. Misâlî’nin “*Lâ-fetâ illâ ‘Alî lâ-seyfe illâ zü’l-fîkâr*” mısraının her bent sonunda yinlendiği

²⁴⁹ Sibel AY, “Milllet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 Numarada Bulunan Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)”, İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2015, s.179.

²⁵⁰ İbrahim Kaya, “Şerh-i Dîvân-ı Hâfız (Sûdî): Kelimeler-remizler-kavramlar”, İnönü Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Malatya 2008, s.147.

²⁵¹ İsmail Avcı, “Gül-deste-i Şu’arâ Adlı Şiir Mecmuası ve Mecmuaya Göre Bursa Şairleri”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S.35, (Mart 2018), s.607.

²⁵² Yazmada da bu eksiklik için yer bırakılmıştır.

müsebbâ ise Hz. Ali'nin övgüsü olarak kaleme alınmıştır. Baş kısmı eksik bulunan müsebbâ ise ismi belirsiz bir padişahın Acem mülkünün fethi için teşvik edildiği medhiye türünde bir müsebbâ görünümündedir.

Mecmuada tazmin yoluyla nazım birimi sayısı yediye çıkarılıp başlığında “müsebbâ” ifadesi bulunan iki adet şiir daha bulunmaktadır. Ancak bunların her ikisinde de bent sonlarında tekrarlanan mısra/lar birinci bentten farklı olduğu yani ilk bendi matla/mukaffa değil de müfred olduğu için çalışmamızda bu iki şiir terci-bent olarak değerlendirilmiştir.

3.1.12.2.7. Müsemmenler

Gencîne-i Eş'âr adıyla kayıtlı musammat mecmuasında 15 adet müsemmen tespit edilmiştir. Bunlardan yedisi XVIII. yüzyıl şairlerinden Şeyh Gâlib'e aittir. Diğerlerinden beşi XVI. yüzyıl şairlerinden (Gelibolulu Âlî, Ulvî, Senâyî, Cinânî, Rûhî-i Bağdâdî), ikisi XVII. yüzyıl şairlerinden (Fehîm ve Sâbit) ve biri de XVIII. yüzyıl (Esrâr Dede) şairlerinden seçilmiştir.

Müsemmenlerin bent sayısının belli bir sayıda yoğunlaşmadığı görülmektedir. Tespit edilen 15 adet müsemmeden altısı 6, beşi 7 ve dördü de 5 bent olarak yazılmıştır.

Mecmuada yer alan müsemmenlerin tamamı Türkçe olup muhtevaları itibarıyla çok çeşitlilik arz etmezler. Beş tanesi övgü amaçlı olarak yazılmışken geriye kalan 11 müsemmen muhtelif edalardaki gazel konularını ele almaktadır. Bunlardan beşi aşğın merkezde olduğu aşk ıstırapı ve aşk acısı gibi konuları işleyen âşıkane edada yazılmışken üçü tasavvufî neşvenin hâkim olduğu sûfiyâne ya da ârifâne tarzda şiirlerdir. Bir müsebbânın da sevgilinin merkezde olduğu şuhane tarzda gazel türüne örnektir.

Çalışmamıza konu olan mecmuada yer alan müsemmenlerin tamamı son iki mısraın her bendin sonunda yinelendiği mütekerrir kafiyeli olup bunların üçü başlıklarda ifade edildiği üzere başka şairlerden ödünçlenen bir beytin tazmin edilmesiyle oluşturulmuştur. Terci-bent nazım biçimi ile karıştırılmaya elverişli olan bu mütekerrir müsemmenler çalışmamıza konu olan mecmuada da çoğunlukla “tercî” kelimesi ile takdim edilmiştir. İlk dönem çalışmalarında örneğin Haluk İpekten'de müsemmen nazım biçiminin müzdeviç kafiyeli örneklerinin tespit edilmediği

söylenmişken Halil Erdoğan Cengiz bu nazım biçiminin müzdeviç kafiye örneklerini de tespit etmiştir.²⁵³

3.1.12.2.8. Muaşşerler

“ilk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiye olan ve aynı vezinde onar mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiye nazım şekli”²⁵⁴ olarak tanımlanan muaşşer nazım biçiminin *Gencîne-i Eş’âr*’da 17 farklı şair tarafından yazılan 17 örneği tespit edilmiştir. Bunlardan sadece bir tanesi Farsça olup diğerleri Türkçedir.

Tespit edilen muaşşerlerin kahir ekseriyeti, klasik Türk edebiyatındaki birçok nazım biçiminde olduğu gibi 5 bentten oluşmaktadır. 17 muaşşerden 13’ü 5 bentten oluşurken (%76) üç tanesi 6 bentten (%18), bir adedi de 7 bentten (%6) oluşmaktadır.

Çoğunluğu (11) “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” vezni olmak üzere dört farklı vezinle yazılan muaşşerlerde üç farklı kafiye düzeni ile karşılaşılmaktadır. Bunlardan birincisi iki mısraın bent sonunda yinelendiği mütekerrir kafiye düzeni olup bu düzende 6 adet muaşşer yer almaktadır. 5 örneği tespit edilen ikincisi de tek mısraın bent sonunda tekrarlandığı kafiye düzenidir. Geriye kalan 6 adet muaşşerden beşi tek mısralı müzdeviç, biri de iki mısralı müzdeviç kafiye düzenidir.

Mecmuada yer alan muaşşerlerin çoğunluğu (14 adet) muhteva bakımından gazel türünün farklı edalarıyla ilişkilendirilmeye uygundur. Kafiye düzeni ve içerik açısından birbirine nazire olduğu anlaşılan Sa’dî, Fedâyî ve Hızrî mahlaslı şairler tarafından yazılan muaşşerler sevgilinin güzellikler unsurlarının övgüsünü ele alan şuhane edadaki gazel türüne yakındır. Bu üç muaşşer dışında Du’âyî mahlaslı şairin bu nazım biçimindeki şiiri de şuhane edadadır. Muaşşerlerin üçünde de daha ziyade aşkın ana temayı oluşturduğu âşıkane tarzın belirgin olduğu görülmektedir. Muaşşerlerden üçü tasavvufî neşvenin dile getirilmeye çalışıldığı ârifâne edaya yakinken dört tanesi de dünyanın faniliği ana temasında mevize-güne ya da hikemî tarzda şiirler olarak değerlendirilebilir. Bu tarzda yazılan muaşşerlerden Muhibbî ile Esîrî’ninkisi kuvvetle muhtemel birbirine naziredir. Fevrî tarafından yazılan beş

²⁵³ Ayrıntılar için bk. Kurnaz ve Çeltik, s.238.

²⁵⁴ Kurnaz-Çeltik, s.252.

bentlik muaşşerde ise vasıta beytinde Kanuni Sultân Süleyman’a hitaben Acemâne hâl u tavrı dolayısıyla sevgiliden şikayet edilmektedir.

Gencîne-i Eş’âr’daki şiirlerden ikisi de naat/övgü türündedir. Azîmî mahlaslı bir şair tarafından yazılan muaşşer, her bendin sonunda yinelenen “*Zâhirüm şer‘-i Muḥammed bâṭınım sırr-ı ‘Alî*” mısraından da anlaşılacağı üzere Hz. Alî övgüsündedir. Fazlullâh-ı Hurûfî’nin lafzen anıldığı muaşşerde Hurufilik ıstılahlarına da gönderme yapılmıştır.

Mecmuada her bir bendi 10 mısradan oluşan nazım biçimlerinden sadece biri ta’şir nazım biçimiyle yazılmıştır. XVIII. Yüzyıl şairlerinden İhyâ’nın, Yûsuf Ziyâ Paşa’nın bir beytini her bendin sonunda tazmin ederek oluşturduğu bu şiir 5 bentten oluşmakta olup Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün vezni ve iki mısraın tekrarlandığı mütekerrir kafiye ile yazılmıştır. “*Ḳıl beni cāme-i ğafletden ilāhî tecrîd /Rûz u şeb eyleyeyüm Ḥazret-i zâtuñ tevḥîd*” beytinin her bent sonunda yinlendiği bu ta’şir münacat türündedir.

Bahsi geçen ta’şir mezkûr şairin hazırlanan dîvânında terci-bent olarak değerlendirilmişse de (Erzen 2012: 751) yinelenen mısralar ilk bentle kafiyeyle olduğundan biz bunu ta’şir olarak değerlendirdik. Nitekim mecmuada da şiirin başlığı “Ta’şir-i İhyâ der-Taẓmîn-i Beyt-i Yûsuf Ziyâ Paşa” şeklindedir.

Mecmuadaki tek Farsça muaşşer örneği ise Hz. Peygamber’in övgüsünü konu alan bir naattır.

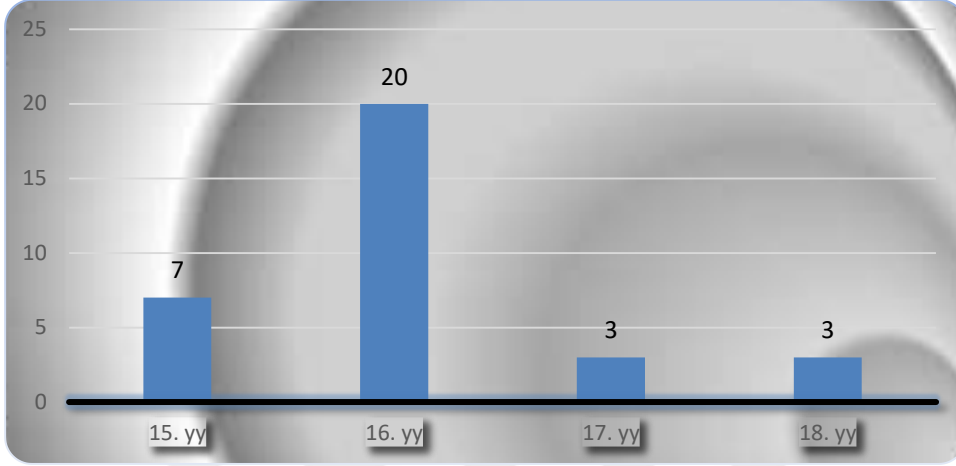
4.1.10.1.1. Terci-bentler

Gencîne-i Eş’âr adlı musammat mecmuasında, terci-bent nazım biçiminde 41’i Türkçe ve 6’sı Farsça olmak üzere 47 adet şiir bulunmaktadır. Farsça olanlardan ikisinin yazıldığı yüzyıl tespit edilememişken 3’ü XIV. yüzyıl şairlerinden Nesîmî (2) ve Hâfız-ı Şîrâzî tarafından yazılmıştır. Biri de XVI. yüzyıl şairlerinden Za’fî tarafından kaleme alınmıştır.

Türkçe olan terci-bentlerin 33 tanesinin yazıldığı yüzyıl belirlenebilmiştir. Diğer nazım biçimlerindeki görünümünden farklı olarak mürettibin yaşadığı yüzyıldaki şairlerden derlenen terci-bentlerin oldukça az olduğu görülmektedir. Buna karşın diğer nazım biçimlerinde sayısı oldukça düşük olan 15. yüzyıldan 7 adet terci-bent

derlenmiştir. Ancak terci-bentlerin kahir ekseriyetinin 16. yüzyıldan derlendiği görülmektedir. Mecmuadaki terci-bentlerin yüzyıllara göre dağılımını şu grafikte göstermek mümkündür:

Grafik 13. Terci-bentlerin yüzyıllara göre dağılımı

Kurnaz ve Çeltik'in tespitlerine göre terci-bentler kafiye düzenleri bakımından a) musarrâ/ müselsel kafiye b) gazel kafiye c) mesnevi kafiye d) kıta kafiye olabilmektedir.²⁵⁵ *Gencîne-i Eş'âr*'daki terci-bentler arasında son ikisinin örneği bulunmamaktadır. Bu itibarla mecmuadaki terci-bentlerin 39 tanesi gazel kafiye; yani her bir bendi yapısal olarak bir gazel gibi oluşmaktadır. 8 adet terci-bent ise vasıta beyitleri hariç bentlerdeki tüm mısraların birbiriyle kafiye musarrâ kafiye örneklerdir. Musarrâ kafiye terci-bentlerde tek kafiye düzeni olarak aaaaaaAA şeklinde bir akış vardır.

Gazel kafiye terci-bentlerin 25 tanesinde vasıta beyti birinci bentle kafiye değildir; Ancak 8 tanesinde vasıta beytinin ilk bentle kafiye olduğu görülmektedir. Kurnaz ve Çeltik, gazel kafiye terci-bentlerde bu durumun terci-bent şartlarını ihlal etmediğini ifade etmişlerdir.²⁵⁶ Hazırladığımız metinde 40 numarada kayıtlı "Müsebbâ'-ı Vâşîf der-Taẓmîn-i Beyt-i Meşhûr" başlıklı şiirin kafiye düzeni açısından farklılık arz eder. Bir beytin tazmini ile oluşan bu şiir bu itibarla bir tesbi örneği olarak değerlendirilmeye elverişlidir. Ancak tazmin edilen beytin ilk mısraı ilk bentle kafiye iken ikinci mısraı birinci bentle kafiye değildir. Bu durumda

²⁵⁵ Kurnaz ve Çeltik, s.318.

²⁵⁶ Kurnaz ve Çeltik, s.322.

birinci bendi itibarıyla şiir müfred yapısına bürümekte olup müsebbba ya da tesbi nazım biçimi olarak değerlendirilmeye uygun olmaz. Tercih edilen bu kafiye düzeniyle birlikte şiir bbbbbbA /ccccbA /dddddA düzeniyle devam eder. Bu itibarla şiirin vasıta beyti birbiriyle kafiyeli olmayan iki mısradan oluşmaktadır.

Gencîne-i Eş'âr'daki terci-bentlerin vasıta beyitleri iki mısradan oluşmaktadır. Kurnaz ve Çeltik'in birkaç örneğini tespit ettiği²⁵⁷ üç ya da dört mısralı vasıta beyitlerinin bulunduğu terci-bentler mecmuada yer almamaktadır. Benzer şekilde mecmuadaki terci-bentlerin tümü vasıta beyitlerinin olduğu gibi bent sonlarında tekrarlandığı mütekerrir kafiyeli şiirler olup bunlar arasında müzdeviç kafiyeli terci bentlerle karşılaşılmamıştır.

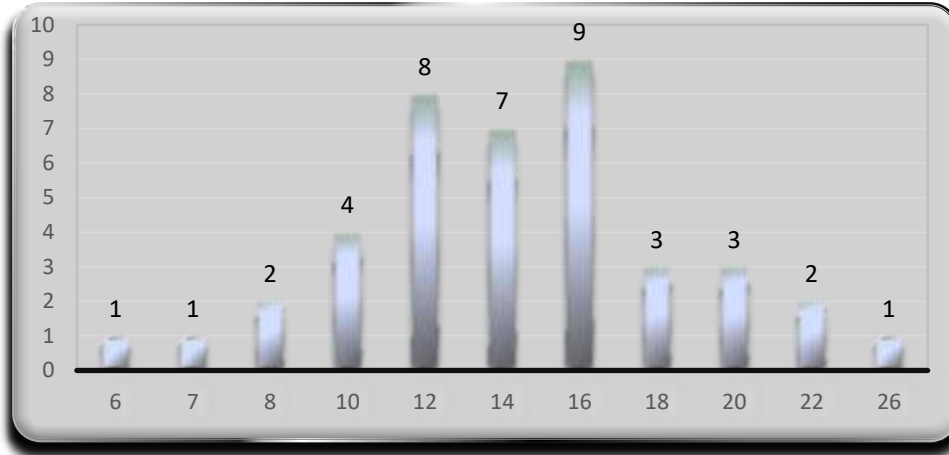
Mecmuadaki terci-bentlerin bentleri muhtelif sayıdaki mısra ya da beyitlerden oluşmaktadır. H. Erdoğan Cengiz, terci-bentlerde bentlerin mısra sayısı için kesin bir sayı vermenin mümkün olmadığını ifade ederken bazı sayıların öne çıktığını dile getirir.²⁵⁸ Başlangıçtan XVI. yüzyılın sonuna kadarki dönemde terci-bent ve terkeb-bent nazım biçimi üzerinde bir araştırma yapan Recai Yıldız'ın vardığı sonuca göre en kısa terci-bentler -vasıtalar da dâhil- 6 mısra/3 beyitten oluşurken en uzunları ise 42 mısra/21 beyitten oluşmaktadır. Yıldız'ın tespitlerine göre örneğine en fazla tesadüf edilen terci-bentler 12 mısradan (6 beyit) oluşmaktadır. Bunu 16 mısradan (8 beyit) oluşan terci-bentler takip etmektedir.²⁵⁹ Çalışmamıza konu olan mecmuada da benzeri sonuçlar elde edilse de mısra sayısı bakımından en sık karşılaşılan terci-bentler konusunda farklılık vardır. Aşağıdaki grafikte de görüleceği üzere mecmuadaki terci-bentlerin çoğu 16 mısradan (8 beyit) oluşurken onu sırasıyla 12 ve 14 mısradan oluşan şiirler takip eder.

²⁵⁷ Kurnaz ve Çeltik, s.324-328.

²⁵⁸ Cengiz, s.397.

²⁵⁹ Recai Yıldız, "Türk edebiyatında Terkeb-bent ve Terci-bentler (XIII-XVI. YY.)", Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 1996, s.XLVII.

Grafik 14. Terci-bent Nazım Biçiminde Bentlerin Mısra Sayısı Görünümü²⁶⁰

Grafikte görüldüğü üzere mecmuadaki terci-bentlerin mısra sayısı 10, 12, 14 ve 16 sayıları etrafında yoğunlaşırken sayıları az da olsa 6 mısralı (3 beyit) ya da 26 mısralı terci-bentler de mecmuada yerini almaktadır. Vasıta beyitleri de hesaba katıldığından terci-bentlerdeki bentlerin mısra sayıları -biri hariç- çift sayılardan oluşmaktadır. Ancak vasıta beyitleri dışarıda bırakıldığında çoğunun tek sayılardan oluştuğu görülecektir. Kurnaz ve Çeltik'in ifade ettiği üzere, bir terci-bentin bentlerindeki mısra sayıları farklılık arz edebilir.²⁶¹ Elimizdeki mecmuada bu türden bir terci-bent ile karşılaşılmamıştır.

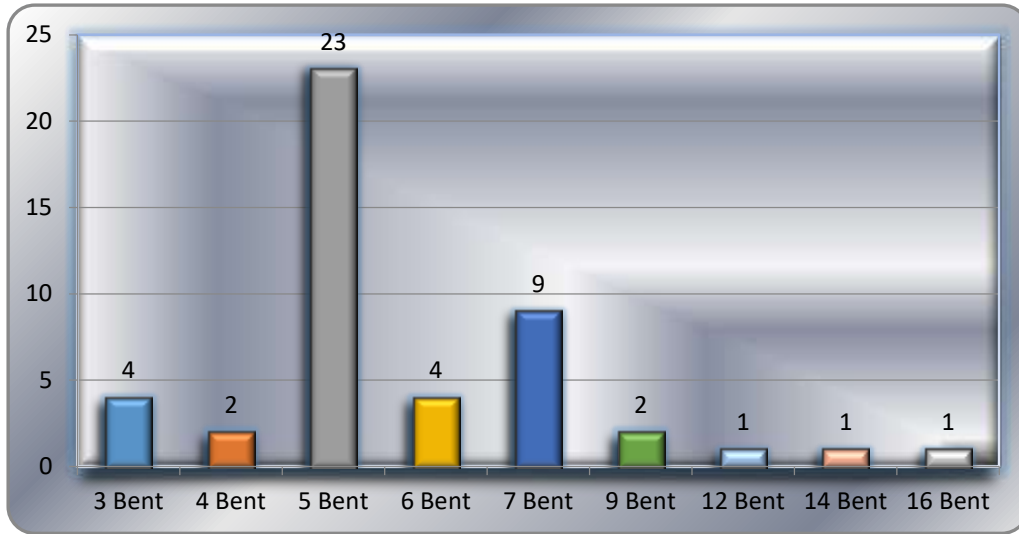
Mecmuada yer alan terci-bentlerden 4 adedi 3 bentten oluşmaktadır. Bunlardan Ahmed Beg'e ait olan şiirin neşredilmiş versiyonunda 5 bentten oluştuğu görülmüştür. Dolayısıyla mecmuada bu şiir eksik olarak kaydedilmiştir. Diğerlerinde de benzeri bir durum oluşmuş olması muhtemeldir. Terci-bentlerden ikisi 4 bentten oluşurken birinin neşredilmiş versiyonda 5 bent olduğu tespit edilmiştir. Mecmuada bulunan terci-bentlerin önemli bir kısmı beş bentten oluşmakta iken 6, 7, 9, 12, 14 ve 16 bentten oluşan örnekler de yer almaktadır. Bu da Recai Yıldız'ın 92 terci-bent üzerinden vardığı sonuca oldukça benzer bir görünüm arz eder. Yıldız'a göre terci-bentlerin %64.13'ü 5 bentten oluşmaktadır.²⁶² *Gencîne-i Eş'âr*'da ise bu oran %49'a tekabül etmektedir. Mecmuada kayıtlı terci-bentlerin bent sayılarına göre dağılımı şu şekildedir:

²⁶⁰ 14 numaralı grafikte sütunların altında yer alan sayılar nazım birimindeki mısra sayısını, üstteki sayılar da şiir sayısını ifade göstermektedir.

²⁶¹ Kurnaz ve Çeltik, s.311.

²⁶² Recai Yıldız, s.XLIII.

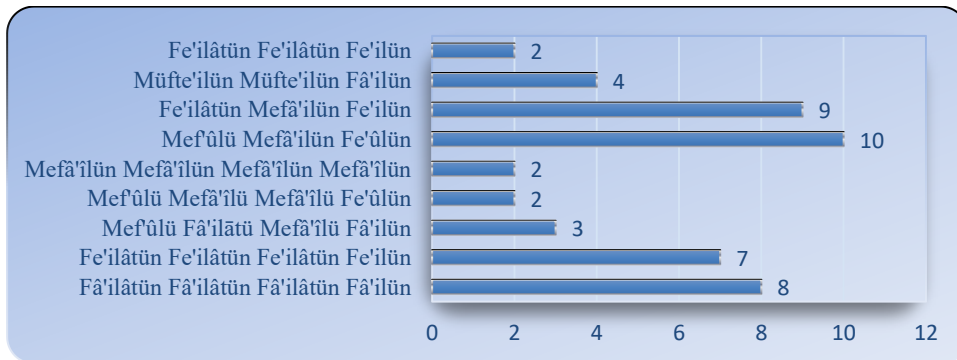
Grafik 15. Bent Sayılarına Göre Terci-Bentlerin Dağılımı

Grafikte de görüldüğü üzere, mecmuada kayıtlı terci-bentlerin neredeyse yarısı 5 bentten oluşmaktadır. Bunu 7 bentten oluşan örnekler takip ederken diğer bent sayıları daha az kullanılmıştır. 14 bentten oluşan terci-bent Ârifî mahlaslı bir şairin Farsça şiiridir; 16 bentten oluşan örnek ise Askerî mahlaslı şairin Türkçe şiiridir. Neşredilmiş versiyonuna göre bu şiirin bir bent ve bazı bentlerinde de kimi mısraların eksik olarak kaydedildiği tespit edilmiştir.

Gencîne-i Eş'âr'daki terci-bentlerin 9 ayrı vezin kalıbıyla yazıldığı görülürken diğer nazım biçimlerine oranla 11 heceden oluşan kısa vezinlerine daha fazla başvurulduğu dikkat çekmektedir. Aşağıdaki grafikte de görüleceği üzere 25 adet terci-bent 11 heceden oluşan kısa vezinlerle yazılmışken diğer nazım biçimlerinde genellikle birinci sırada başvurulmuş *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezninin terci-bentlerde üçüncü sırada olduğu görülmektedir.

Grafik 16. Terci-bentlerde Vezin Kullanımı

Terci-bentlerde kullanım sıklığının bariz bir şekilde arttığı görülen kısa vezin kullanımının terci-bent nazım biçimi ile bir ilişkisi olup olmadığı araştırılmaya muhtaç bir konudur. Recai Yıldız'ın çalışmasına göre, 14, 15 ve 16. yüzyıllarda tespit edilen 92 terci-bentten 16'sı (%17,39) *Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* vezni ile yazılmıştır.²⁶³ Bu vezin itibarıyla yukarıdaki görünümü destekleyen bu sonucun diğer vezinler için gerçekleşmediği görülmektedir. Örneğin Gencîne-i Eş'âr'daki terci-bentlerde en fazla kullanılan *Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün* vezni Yıldız'ın tespitlerine göre %9,78 oranıyla beşinci sırada yer almaktadır. İbrahim Yavuz'un çalışmasında da terci-bentlerde vezin kullanımı açısından varılan sonuca göre ilk iki sırayı uzun vezinler oluştururken üçüncü surada *Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* vezni %13,20 oranıyla yer aldığı görülmektedir.²⁶⁴ Diğer kısa vezinler ise 6. sıradan sonra gelmektedir.

Bilindiği üzere terci-bent nazım biçimi, farklı şekillerde oluşturulmuş bentlerin bir vasıta beyti ile birbirine bağlandığı bir nazım biçimidir. Söz konusu vasıta beyti terkeb-bend nazım biçiminden farklı olarak şiir boyunca değişmeyip aynı beyit, bentler sonunda yinelenir. Tekrarlanan bu beyit şairin kendisinin telifi olabildiği gibi bazen başka bir şairin beğenilen bir beyti de vasıta beyti olarak kullanılabilmektedir. *Gencîne-i Eş'âr*'daki terci-bentlerden ikisinin başlığından anlaşıldığı kadarıyla, kullanılan vasıta beyti tazmin yoluyla başka şairlerden alınmıştır. Hazırlanan metinde 9 numarada bulunan Gelibolulu Âlî'nin "Terci-bend-i 'Âlî der-Tazmîn-i Matla'-ı Celâlî" başlıklı gazel yapısıyla oluşturulmuş terci-bendindeki vasıta beyti, XVI. yüzyıl şairlerinden Celâlî'ye ait "*Hallâk-ı cihân 'âleme kılduğda tecellî / Her şey'i birer hâl ile kılmış mütesellî*" şeklindeki beyittir. XVIII. yüzyıl şairlerinden Vâsıf'ın mecmuada kayıtlı bir terci-bendi ise "Müsebbâ'-ı Vâsıf der-Tazmîn-i Beyt-i Meşhûr" başlığını taşımaktadır. Müsebbâ olarak değerlendirilip mecmuaya kaydedilmesine karşın, ilk bendin mukaffa değil de müfred yapısında olması dolayısıyla terci-bent olarak değerlendirilen bu şiirin her bendinin sonunda XVIII. yüzyılın başlarında vefat etmiş Bosnalı Sâbit'in bir kasidesinden alınan *Süpürülsün harem-i sîne gubâr-ı gamdan / Keyf dirler dile bir tafralı mihmân geliyor*" şeklindeki beyti bulunmaktadır.

²⁶³ Recai Yıldız, s.LIV.

²⁶⁴ İbrahim Yavuz, "Türk edebiyatında Terkeb-i Bend ve Terci-i Bendler (XVII-XIX.yy.)", Muğla Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Muğla 2006, s.189.

Bu iki örnek sadece musammat yapıdaki şiirlerde değil terci-bentlerde de tazmine başvurulduğunu göstermektedir.

Mecmuada “Muaşşer-i ‘Âlî” başlığı ile kaydedilen Gelibolu Âlî’nin bir şiiri nazım biçimini belirlemede zorlanılan bir şiir olmuştur. Zira bu şiir, başlığın da işaret ettiği üzere her bir bendi 10 mısradan oluşmakta ise de şiirin her bir bendi gazel yapısında oluşan 4 beyitten sonra birbiriyle kafiyeli olan iki mısra ile sonlanmaktadır. Bu itibarla şiirin ilk iki bendinin kafiye örgüsü şu şekildedir:

aa, xa, xa, xa, aa

bb, xb, xb, xb, aa

İlk iki bendi bu şekilde kafiyelenen şiirde alışılmadık bir özellik olarak her bendin sonunda yer alan iki mısra bir anlamda vasıta beyti, terci-bentlerde görüldüğü üzere aynı beytin tekrarıdır. Böyle bir görünüm bizi terakib-bend nazım biçimine yönlendirse de şiirdeki tüm vasıta beyitlerinin birbirinin aynısı olmasa bile aynı kafiyede olması şiirin nazım biçimini terakib-bend olarak belirlememizi zorlaştırır. Bentlerinin gazel yapısında olması dolayısıyla muaşşer olarak tespit edilmesinde zorlandığımız bu şiiri her bendin sonunda aynı kafiyede ve içerik olarak da birbirine yakın farklı beyitler bulunması dolayısıyla terci-bent olarak değerlendirmeyi uygun gördük.

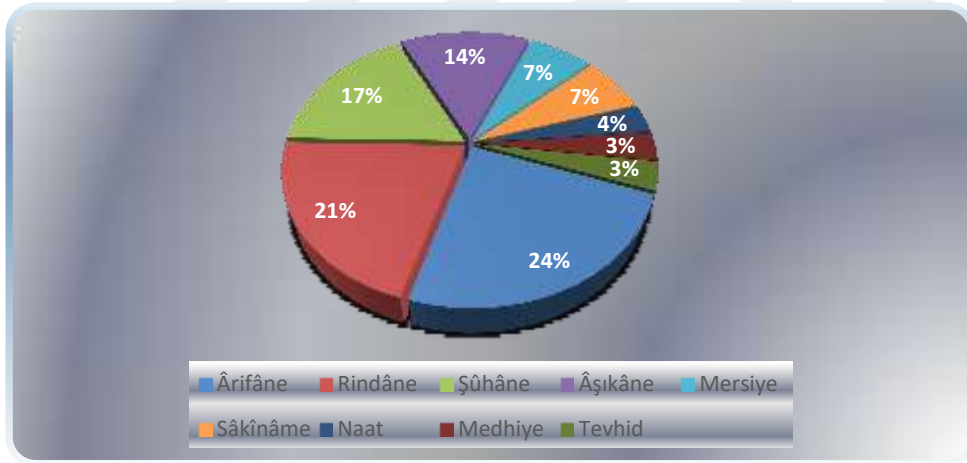
Mecmuada derlenen terci-bentlerin kaynağına dair net bir bilgi yoktur. Bununla birlikte mecmuaya alınan çoğu terci-bendin şairlerin dîvânlarında da yer aldığı görülmektedir. Ancak XV. yüzyıl şairlerinden Şeyhî’nin mecmuaya alınan 7 bentlik tevhid türündeki terci-bendinin şairin *Hüsrev ü Şîrîn* adlı mesnevisinden alındığı tespit edildiği gibi bu duruma şiirin başlığında da (Tercî‘-bend Hânden-i Ferhâd-ı be-Münâsebet-i Hâl) işaret edilmiştir.

Gencîne-i Eş’âr’daki 41 adet Türkçe terci-bent muhteva açısından incelendiğinde şiirlerin büyük bir kısmının gazel türünün farklı tarzlarında kaleme alındığı görülmektedir. Mecmuadaki terci-bentlerden sadece yedisi bu edaların dışında farklı türlerde kaleme alınmıştır. Hayâlî’nin “Tercî‘-bend-i Hayâlî der-Merşîye-i Sultân Muḥammed” başlıklı şiiri Kanuni Sultan Süleyman’ın oğlu Şehzade Mehmed’in vefatını konu alan, Nâilî’nin “Merşîye-i Nâ’ilî der-Ḥaḳḳ-ı Fevt-i Birâder-i Ü”

başlıklı şiiri ise kardeşinin vefatını ela alan birer mersiye'dir. Mersiye türü dışında Feyzî mahlaslı bir şairin terci-bendi na'at türünde iken Sâbit'in 9 bentten oluşan terci-bendi Sadrazam Râmî Mehmed Paşa'nın övgüsünde kaleme alınan bir medhiye'dir. Bu türlerin dışında Fuzûlî ile Fevrî'ye ait birer terci-bent ise sâkî-nâme türündedir.

Farklı gazel edalarıyla yazıldığını belirlediğimiz 34 terci-bent arasında âşıkane ve şuhane edadaki şiirlerin sayısı görece daha azdır. Buna karşın arifane/sufiyane eda ile hakimane edadaki terci-bentlerin sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Özellikle hakimane eda olarak belirlediğimiz şiirlerde; mevize, ibret ve nasihat gibi temaların da belirgin olduğu dikkat çekmektedir. Başka çalışmalarla desteklenmeye muhtaç görünse de üzerinde çalıştığımız mecmuadaki terci-bentler üzerinden bu nazım biçiminde okuyucuyu düşünmeye, ibret almaya ve öğüt dinlemeye davet eden bariz bir damarın varlığından bahsetmek mümkündür. Mecmuadaki Türkçe terci-bentleri, eda ve türleri açısından görünümünü şu grafik ile göstermek mümkündür:

Grafik 17. Terci-bentlerin Muhteva Açısından Görünümü

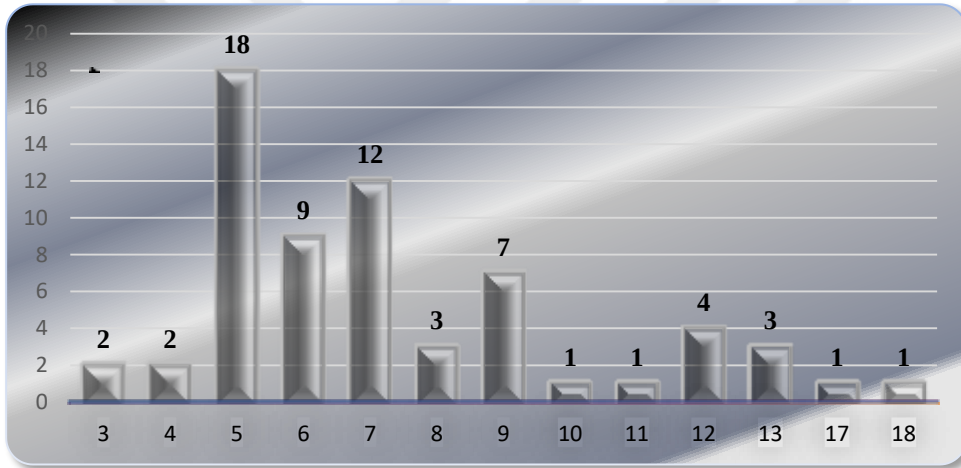
Hazırladığımız metne göre 30 numarada kayıtlı bulunan terci-bent, “Hiz ü nâ-pāk” olarak vassf edilen oğlanın vefasızlık bağlamında eleştirisini konu almakta olup muhtevası itibarıyla farklılık arz eden bir terci-benttir. Bu eleştiri sırasında kimi kaba kelime ve küfürlerin de yer aldığı görülmektedir.

Vasita beyti “*Cehl-ile faqr bâb-ı ‘aybı açar / İlm-ile māl bâb-ı ‘aybı yapar*” şeklinde olan 27 numaralı terci-bent de özel muhtevada bir şiir olup bu şiirde ilim ehline nasihatler yapılırken âlim-cahil karşılaştırmasına gidilmektedir.

4.1.10.1.2. Terkib-bentler

Çalışmaya konu olan musammat mecmuasında 64 adet terkib-bent kaydedilmiştir. Bu terkib-bentler, yapraklarının birbirine karıştırılıp bu haliyle ciltlendiğini düşündüğümüz mecmuanın mevcut haline göre 623a/625-736a/738 sayfaları arasında, uzunca bir kısmı işgal etmektedirler. Bunlardan 54 tanesi Türkçe, 10 adedi de Farsçadır. Farsçalar da dâhil olmak üzere mecmuadaki terkib-bentleri bent sayısı bakımından incelemeye tabi tutmak gerekirse 14 farklı sayının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu da terkib-bent nazım biçiminin bent sayısı bakımından oldukça çeşitlilik arz ettiğini göstermektedir. Bunu şu tablo ile görsel olarak göstermek daha anlaşılır olabilir.

Grafik 18. Bent Sayıları Bakımından Terkib-bentler²⁶⁵

Grafikten hareketle bir çeşitlilikten bahsetmek gerekse de yukarıdaki grafiğe bakıldığında terkib-bentlerin genellikle 5, 6 ve 7 bentten oluştuğu görülmektedir. Nitekim bu sayısal verilere göre bent sayılarının ortalaması 7,3'tür. Ortalamanın 7'nin üzerine çıkmasında ise gerek bent sayısı gerekse bentlerin mısra sayısı bakımından hacimli olan Farsça terkib-bentlerin etkili olduğunu ifade etmek gerek.

Kurnaz ve Çeltik, terkib-bent nazım biçiminin teorik olarak 2 bentten oluşabileceğini söylemekle²⁶⁶ birlikte, Müstakîm-zâde'nin *Istılâhât-ı Şi'riyye*'sinden başlayarak erken dönem çalışmalarında terkib-bentin asgari bent sayısı üç olarak gösterildiğini ifade etmişlerdir. Elimizdeki mecmuada yer alan veriler 3 bent ile ilgili bu bilgiyi

²⁶⁵ Sütunların altındaki sayılar bent, üstündekiler de şiir sayılarını göstermektedir.

²⁶⁶ Kurnaz-Çeltik, s.383.

teyit etse de Recai Yıldız'ın terhib-bent nazım biçimine dair yaptığı müstakil çalışmada 2 bentten oluşan örnekler de tespit edilmiştir.²⁶⁷ Yine erken dönem çalışmalarında üst bent sayısı için de bazı sayılar verilmekle birlikte Halil Erdoğan Cengiz'in de ifade ettiğı gibi bu noktada bir sayı vermek çok isabetli değildir.²⁶⁸ Nitekim Yıldız bahsi geçen çalışmasında en fazla 17 bentten oluşan 2 terhib-bent örneğı tespit etmişken²⁶⁹ çalışmamıza konu olan mecmuada 18 bentten oluşan bir terhib-bent ile de karşılaşılmıştır. Daha uzun örneklerinin ortaya çıkması da zayıf bir ihtimal değildir.

Bent sayısı açısından terhib-bent nazım biçiminde daha sarıh olan ise bu nazım biçiminin genellikle 5 ve 7 bentten oluştuğudur. Nitekim Yıldız'ın çalışmasında 5 bentli terhib-bentlerin yüzdesi 53 iken 7 bentli terhib-bentlerin yüzdesi ise 29'dur.²⁷⁰ Klasik Türk edebiyatının bütünü dikkate alındığında oldukça sınırlı örnek ihtiva eden *Gencîne-i Eş'âr*'da da durum çok farklı değildir. Yine oran olarak en fazla 5 (%28) sonrasında da 7 bentten (%19) oluşan terhib-bentlerle karşılaşılmaktadır.

Tablo 15. Bent Sayılarına Göre Terhib-Bentlerin Dağılımı

Bent Sayısı	Adet	Yüzde
3	2	%2
4	2	%2
5	18	%28
6	9	%14
7	12	%19
8	3	%5
9	7	%11
10	1	%2
11	1	%2

²⁶⁷ Recai Yıldız, s.XV.

²⁶⁸ Cengiz, s.397.

²⁶⁹ Recai Yıldız, s.XV.

²⁷⁰ Recai Yıldız, s.XV.

12	4	%6
13	3	%5
17	1	%2
18	1	%2

Terci-bentlerde olduğu gibi şekil açısından bentlerinin birbirinden bağımsız olduğu terkeb-bentler de bentlerinin oluşum biçimi bakımından iki farklı yapıda karşımıza çıkarlar. Bunlardan birincisi ve daha yaygın olanı her bir bentteki mısraların gazel nazım biçiminin kafiye düzenine göre sıralandığı yapıdır. Bu yapıya göre bir terkeb-bent, gazel yapısında muhtelif sayıdaki birimlerin birbirinden farklı kafiyede birer vasıta beyti ile birbirine bağlandığı bir nazım biçimidir. Böyle bir yapıda terkeb-bentin kafiyesi aaxaxaxa XX bxbxbxbx YY düzeninde olur. Çalışmamıza konu olan terkeb-bentlerin 43 adedi bu şekilde oluşan örneklerdir. 21 tanesi ise her bentteki mısraların birbiriyle kafiyeli birimlerin birbirinden farklı kafiyede birer vasıta beyti ile birbirine bağlandığı musammat yapılı terkeb-bent örnekleridir. Bu sayısal veriler terkeb-bent nazım biçiminin oluşumuna dair literatürdeki bilgileri teyit etmekle birlikte musammat yapılı terkeb-bentlerin sayısı az olmadığını göstermektedir.

İster gazel yapılı isterse de musammat yapılı olsun, terkeb-bentlerin en önemli ve tefrik edici özelliği vasıta beyitlerinin birbirinden ve bentlerden bağımsız kafiyelenmesidir. *Gencîne-i Eş'âr*'daki terkeb-bentlerin de kahir ekseriyeti bu şekildedir; ancak üçü musammat yapılı biri de gazel yapılı olmak üzere dört adet terkeb-bentte ilk vasıta beytinin ilk bendin kafiyesi ile aynı kafiyede olduğu görülmektedir. Diğer bentlerde vasıta beyitleri değiştiği için nazım biçiminin terkeb-bent olduğunu tespit etmek zor değildir.

Bentlerin mısra sayısı bakımından çalışmamıza konu olan mecmuadaki terkeb-bentler bent sayısında olduğu gibi çeşitlilik arz eder. Bu anlamda yaptığımız incelemeye göre terkeb-bentlerin 12 farklı mısra sayısındaki bentlerle oluştuğu görülmektedir. Bunu aşağıdaki tablo ile görselleştirmek mümkündür:

Tablo 16. Bentlerdeki Mısra Sayılarına Göre Terkib-bentlerin Dağılımı

Mısra Sayısı	Şiir Sayısı	Yüzde
Altı	7	%11
Yedi	2	%3
Sekiz	3	%5
On	9	%14
On İki	11	%17
On Dört	6	%9
On Altı	14	%22
On Sekiz	4	%6
Yirmi	3	%5
Yirmi İki	2	%3
Yirmi Altı	2	%3
Otuz	1	%2

Tablodaki sayısal verilere göre *Gencîne-i Eş'âr*'daki terki b-bentlerin bentlerini oluşturan mısra sayısının 6 ile 30 arasında değiştiği görülmektedir. Bu, Recai Yıldız'ın da vardığı bir sonuç²⁷¹ olsa da mısra sayısı daha düşük ve daha fazla sayıdaki bentlerden oluşan terki b-bentlerin bulunamayacağı anlamına gelmemelidir. Tabloyu okuduğumuzda; bent sayısının 12 ve 16 sayısında yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak bu verinin çok büyük bir oranda gazel yapı lı terki b-bentler için geçerli olduğunu unutmamak gerekir. Bu ise vasıta beyitlerini çıkardığımızda bizi gazel nazım biçiminin daha ziyade 5 ve 7 beyitlerle yazıldığı sonucuna götürür. Zira bent mısra sayısı bu şekilde olan terki b-bentler aslında her bendi 5 ya da 7 beyitlik gazellerden oluşmaktadır.

Musammat yapı lı terki b-bentlerde bent mısra sayısının düşük bir ortalama da (13,5) seyrettiğini; bu yapıdaki 21 adet terki b-bentten yedisinin 6 mısralık bentlerden, on ikisinin 10 ve daha az sayıdaki bentlerden oluştuğu görülmektedir. Bu yapıdaki terki b-bentlerden sadece ikisi 12 ve 16 mısralık bentlerden oluşmaktadır. Halbuki

²⁷¹ Recai Yıldız, s.XIX.

gazel yapılı terhib-bentlerde bentlerin mısra sayısı sadece bir örnekte 10 mısradan oluşur; diğler tüm örneklere 12 ila 30 arasında değışmektedir.

Gencîne-i Eş'âr'daki terhib-bentlerin bent sayısına göre ortaya çıkan bu sonuçlar, gerek Yıldız gerekse de Kurnaz ve Çeltik'in sonuçları ile büyük oranda örtüşmektedir. Buna göre gazel yapılı terhib-bentlerdeki bentler, vasıta beytiyle birlikte büyük oranda gazelin yaygın beyit sayısı ile doğru orantılı olarak 16 mısradan oluşmaktadır. Musammat yapılı terhib-bentlerdeki bentlerin ise genellikle 6 ve 10 mısradan oluştuğı görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan mecmuada, Fuzûlî'nin bir terhib-bendinde olduğu gibi²⁷² bentlerinin mısra sayısının tedrici olarak arttığı ya da birbirinden farklı olduğu örneklere karşılaşılmamıştır.

İncelememize göre *Gencîne-i Eş'âr*'daki terhib-bentlerin tamamı aruz vezni ile yazılmış olup bu nazım biçimindeki şiirlerde sekiz ayrı aruz vezni kullanılmıştır.

Tablo 17. Terhib-bentlerin Aruz Kalıplarına Göre Dağılımı

Vezin Kalıbı	Adedi
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	8
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	12
Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	1
Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	7
Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	5
Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	12
Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	6
Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün	3

²⁷² Kurnaz ve Çeltik, s.383-85.

Bu vezinler ile terkeb-bent nazım biçimi arasında organik bir bağın olup olmadığını bilmiyoruz; ancak özellikle Rûhî'nin terkeb-bendinde olduğu gibi bu vezinlerin kullanım sıklığının artmasında nazire geleneğinin de önemli bir etken olduğu görülmektedir. Nitekim *Gencîne-i Eş'âr*'daki terkeb-bentlerde en fazla kullanılan vezin, Rûhî'nin terkeb-bendinde de kullanılan *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* veznidir. Daha ziyade 14, 15 ve 16 heceden oluşan vezinler kullanılırken 5 adet terkeb-bentte aruzun 11 heceden oluşan kısa iki vezni kullanılmıştır.

Muhtevası açısından *Gencîne-i Eş'âr*'daki terkeb-bentleri incelediğimizde, diğer nazım biçimlerine oranla çeşitlilik arz eden bir görüntü ile karşılaşmaktadır. Konuya dair temel kaynaklarda, terkeb-bent nazım biçimi ile mersiye türü arasında bir ilişkinin varlığından bahsedilmektedir. Bu ilişkiyi sorunsallaştırmaya çalıştığı makalesinde Hülya Çelik, konuya dair görüşleri derleyip değerlendirdikten sonra mersiye türü ile terkeb-bent arasındaki yakın ilişkiyi yeniden gündeme getirmiştir.²⁷³ Yapılan çalışmalar, Muhteşem Kâşânî'nin etkisi ile ya da başka sebeplere binaen olsun, birçok mersiyenin terkeb-bent ile yazıldığını ortaya koymaktadır. Ancak mersiye türünün farklı nazım biçimleriyle de yazılması bir tarafa terkeb-bent nazım biçiminin farklı konuların dile getirilmesi için de kullanıldığı dikkate alındığında mersiye-terkeb-bent ilişkisinin zaman içerisinde gelişen bir yaygınlıktan daha öteye taşınmaması gereken bir ilişkiden ibaret olduğu düşünülebilir.

Gencîne-i Eş'âr'daki terkeb-bentlerin de bu yaygınlığı destekler şekilde bir sonuç ortaya çıkardığı görülmektedir. Mecmuadaki terkeb-bentlerden 11 tanesi mersiye türündedir. Bu 11 adet mersiyeden çoğunluğunda sultanların ya da şehzadelerin vefatı işlenmiştir. Bu mealde olarak Necâtî'nin mecmuada yer alan üç adet terkeb-bendinden ikisi II. Bayezid'in şehzadesi Abdullah, diğeri de Şehzade Mahmud'un ölümünü ele almaktadır. Taşlıcalı Yahyâ'ya ait iki terkeb-bentin birisi Osmanlı tarihinde derin izler bırakan Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadesi Mustafa'nın vefatını işlerken²⁷⁴ ikincisinde ise Yahyâ, Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümünü konu

²⁷³ Hülya Çelik, "The Connection Between Genre and Form in a Poem: The 16th Century Ottoman Elegy and the Stanzaic Poem", *An Iridescent Device: Premodern Ottoman Poetry*. Editörler: Christiane Czygan ve Stephan Conermann, Bonn: Bonn University Press, 2018, s.111-130.

²⁷⁴ bk. Mücahit Kaçar, "Şairin Patrona İtirazı: Şehzade Mustafa Mersiyelerinde Beddua ve Sitem", *Lanet Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009, s.367-368.

almaktadır. Bâkî'nin Sultan Süleyman'ın vefatını ele alan meşhur mersiyesi de mecmuada yer almaktadır. XVI. yüzyıl şairlerinden Ânî'nin Sultan Selim'in vefatını işlediği terhib-bendi de sultanların mersiyelerini işleyen terhib-bentler arasında gösterilebilir.²⁷⁵

Mecmuadaki mersiye türünde yazılan terhib-bentlerden üçü ise akraba ve dostluk çerçevesinde oluşmuştur. XVIII. yüzyıl şairlerinden Haşmet, babasının vefatını yazdığı terhib-bent nazım biçimindeki şiirinde işlerken Şeyh Gâlib de arkadaşı Esrâr Dede'nin vefatını samimi bir eda ile dile getirmiştir.

Mecmuada Gelibolulu Âlî ile Hâmid mahlaslı bir şairin terhib-bentleri ise Hz. Hüseyin'in şehadetini konu alan mersiyelerdir.

Gencîne-i Eş'âr'daki terhib-bentlerin 16'sı muhtelif gazel edalarında yazılmıştır. Bunlardan 9 adedi şuhane tarzda yazılmış olup ikisinde âşıkane edanın da özellikleri görülebilmektedir. Terhib-bentlerden dördünde ise rindâden eda hakimdir. Bunlardan Rûhî-i Bağdâdî'nin terhib-bendine nazire olarak yazıldığı belli olan üç tanesinde sosyal eleştiriye örnek olabilecek bir muhtevanın izleri de görülebilmektedir. Bu gruptaki terhib-bentlerden ikisi âşıkane, Şeyh Cihângîr adlı bir şair tarafından yazılan bir diğer terhib-bent ise ârifâne edada yazılmıştır.

Mecmuadaki terhib-bentlerin 6 tanesini de medhiye türündeki şiirler oluşturmaktadır. Bunlardan ikisi padişah medhini konu alırken diğer dördü muhtelif makamdaki devlet adamlarına yöneliktir. Bunlar arasında Sâlik Efendi'nin “Defterdâr-ı Esbak Behçet Muhammed Efendinüñ Kitâbet Hizmetlerinde Olan Vehbî-Nâm Şâ'irüñ Esâmî-i Şu'ârâyı Camî' Memdûh-ı Müşârün-ileyh Sitâyişidür” başlıklı terhib-bent yazıldığı dönemin birçok şairinin ismini ihtiva etmesi bakımından önemli ve benzerlerinden farklı bir şiirdir.

Medhiye şiirlerine eklenebilecek şekilde mecmuada üç adet terhib-bent de Hz. Peygamber'in övgüsünü ele alan na'at türünde yazılmıştır. Bunlardan ikisi Farsçadır.

Biri Farsça olmak üzere mecmuada terhib-bentlerden üçü de hicviye türündedir. Türkçe olanlardan birincisi Taşlıcalı Yahyâ'nın Rüstem Paşa'yı hicvettiği şiiri iken

²⁷⁵ Bu mersiyelerin bazıları için aşağıda künyesi verilen esere bakınız. Recep Hasar, “Türk Edebiyatında Padişah ve Şehzade Mersiyeleri”, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul, 2018, s.364.

ikincisi de başlığından anlaşıldığına göre Hâkî mahlaslı bir şair tarafından Nihâlî Bey'e yöneltilen hicvi konu almaktadır.

Mecmuada yer alan terkeb-bentlerden önemli bir kısmı da sâkî-nâme türündedir. Biri Farsça olmak üzere 6 adet terkeb-bent sâkî-nâme türünde yazılmıştır. Bunlardan üçü XVIII. yüzyılda yaşamış (Neş'et, Gâlib, Belîğ) şairlere ait iken ikisi Gelibolulu Âlî ve Nef'î'ye aittir.

Gencîne-i Eş'âr'da kayıtlı terkeb-bent nazım biçimindeki şiirlerden üçü de şikâyetnâme ya da vâsf-ı hâl çizigisindeki şiirlerdir. III. Selim'in 4 bentten oluşan terkeb-bendi bu grupta yer alır.

Bunların dışında mecmuada yer alan terkeb-bentleri muhtevaları açısından şu şekilde değerlendirmek mümkündür: İkisi de XVII. yüzyılda yaşamış Veysî ve Vahyî mahlaslı şairin birbirine nazire olduğu anlaşılan terkeb-bentleri tevbenâme türündedir. XVIII. yüzyıl şairlerinden İzzet'in terkeb-bendi bahâriyye, Karaçelebi-zâde Abdülazîz'in 10 bentten oluşan şiiri münâcât türündedir. Nâbî'nin her bir bendi 10 beyitten oluşan 3 bentlik şiiri hac yolculuğunu ele alırken Taşlıcalı Yahyâ'nın bir terkeb-bendi de sünnet düğününü işleyen sûriyye türünde bir şiirdir. Nâ'îlî'nin her bir bendi 10 beyitten oluşan 5 bentlik şiiri kendi hastalığını konu alırken Nedîm ve Gâlib'in terkeb-bentleri ise sıhhatnâme türünde metinlerdir. Son olarak Nisârî mahlaslı bir şairin yazdığı Farsça terkeb-bent de düvâzdeh türündedir.

Sonuç olarak *Gencîne-i Eş'âr*'daki terkeb-bent nazım biçimiyle yazılan şiirlerin çoğunluğu muhtelif edadaki gazel konularını ele alırken önemli bir kısmı da mersiye türündedir. Sâkî-nâme ve medhiye türünde de altışar terkeb-bendin yer aldığı mecmuada münâcât, naat, düvâzdeh, sâkî-nâme, sıhhatnâme, hicviyye, vâsf-ı hâl ve tevbenâme gibi farklı türlerde terkeb-bentlerin de yer aldığı görülmektedir. Bu ise terkeb-bent nazım biçiminin konu çeşitliliği bulunan bir nazım biçimi olduğuna işaret olarak değerlendirilebilir.

4.1.10.1.3. Bentlerinin Mısra Sayısı Onu Aşan Musammatlar

Erken dönem çalışmalarında bent birimli musammat nazım biçimlerinde, bentlerin en fazla 10 mısradan oluştuğu kanaati yaygın iken daha sonra yapılan araştırmalarla birlikte mısra sayısı 10'dan fazla olan bentlerle kurulu nazım biçimleri de tespit edilebilmiştir. İlk defa Halil Erdoğan Cengiz'in değindiği bu türden şiirler Kurnaz-

Çeltik tarafından ayrıca ele alınıp değerlendirilmiştir.²⁷⁶ Bahsi geçen araştırmacılar, bu türden şiirlerin tespit edilen örneklerinin 11, 12, 14, 15, 16, 20 ve 22 mısralık bentlerle yazılan örneklerini tespit etmişlerdir.

Gencîne-i Eş'âr'da da her bir bendi 10'dan fazla mısradan oluşan 12 şiir yer almaktadır. Tamamı yazmada “Terci-bent” başlığı ile kaydedilmiş olup 11 şiirde bent sonlarında iki mısra, 1 şiirde de bir mısra yinelenmektedir. Bununla birlikte yinelenen bu mısralar bu şiirlerin tamamında terci-bentte olması beklendiği üzere ilk bendin kafiyesinden farklı değildir. Hâl böyle olunca bu şiirlerde söz konusu olan “terci-bent” ifadesini mükerrerlik anlamında değerlendirmek gerektiğini düşünüyoruz. *Gencîne-i Eş'âr*'daki bu türden şiirleri bentlerin mısra sayısına göre şu tablo ile göstermek mümkündür:

Tablo 18. Bentlerinin Mısra Sayısı Onu Aşan Musammatların
Nazım Birimine Göre Dağılımı

Nazım Biçimi	Adet
Onbirli	2
Onikili	7
Onbeşli	1
Ondörtlü	1
Farklı Sayıda Mısralardan Oluşan Bentler	1

“İlk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli, aynı vezinde on birer mısralık en az iki bentten oluşan tek kafiyeli nazım şekli” olarak tanımlanan²⁷⁷ onbirli nazım biçiminin *Gencîne-i Eş'âr*'da iki örneği bulunmaktadır. İkisi de *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni ile yazılan bu şiirler, biri Usûlî biri de Kıyâsî tarafından yazılmak üzere XVI. yüzyılda üretilmiştir. Her ikisi de 5 bentten oluşan bu onbirli şiirlerden birincisi na'at türünde yazılmış olup her bendin sonunda “*Ben Muḥammed ümmetiyem Muştafâdur sevdüğüm*” mısraı yinelenmektedir.

²⁷⁶ Kurnaz ve Çeltik, s.262-288.

²⁷⁷ Kurnaz ve Çeltik, s.264.

“Bülbül ağlar gül güler ‘âlem temâşâ dir gider” mısraının her bendin sonunda yinelendiği Kıyâsî’nin onbirlisi ise ibret, mevize ve hikmet çizgisinde bir şiirdir. Bu itibarla her iki şiir de tek mısraın tekrarlanması ile oluşan mütekerrir bir onbirlidir.

Mecmuada bentleri 10 mısradan fazla olan şiirler arasında onikili nazım biçimlerinin sayısı diğerlerine oranla fazladır. Yedi örneği bulunan bu nazım biçiminin şairi, yüzyılı bent sayısı ve yazıldıkları vezinleri şu tablo ile gösterilebilir.

Tablo 19. On İkili Musammatların Genel Görünümü

Şair	Yüzyıl	Bent sayısı	Tür	Vezin
Aynî	18	10	medhiye	Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün
Râmiz Paşa	18	5	gazel/âşıkane	Mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün
Askerî	16	5	gazel/şuhane	Fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün
Askerî	16	5	gazel/şuhane	Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün
Fuzûlî	16	7	gazel/âşıkane	Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün
Günâhî	16	5	gazel/rindane	Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün
Refî’â	18	5	hicviye	Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Dördü 16, üçü de 18. yüzyılda yazıldığı tespit edilen onikili nazım biçimlerinin biri tek mısra diğerleri ise iki mısraın yinelendiği mütekerrir nazım biçimleridir. Mecmuada yer alan onikili nazım biçimlerinden beşi gazel türünün farklı edalarında yazılmışken biri medih biri de hiciv konuludur. “Tercî‘-bend-i ‘Aynî der-Medh-i Vâlî-i Mışır Muḥammed ‘Alî Paşa” başlığını taşıyan Aynî’nin onikili şiiri Kavalalı Mehmed Ali Paşa’nın medhiyesini konu almakta olup her bendin sonunda “İngiliz küffârını kırduñ cihânda koyduñ ad / Beglerüñ ‘ırkın kesüp itdüñ diyâr-ı Mışr’ı şâd” mısraları tekrarlanmaktadır. Kavalalı Mehmed Ali Paşa’nın 1807 yılında İngilizlere karşı kazandığı başarı çerçevesinde medhiyesini konu edinen şiir 10 bentten oluşan hacimli bir şiirdir.

“Tercî‘-bend-i Refî‘ â der-Hicv-i İştîlâhât-ı Kıptiyân” başlığını taşıyan şiir ise çingenelerin jargonu ile çingenelerin hicvedildiği bir şiirdir.

Mecmuada tek örneği bulunan ondörtlü nazım biçimi, XVI. yüzyıl şairlerinden Rahmî’ye ait olup *Mef’ûlû mefâ’ilün mef’ûlû mefâ’ilün* vezni ile yazılan 5 bentlik bir şiirdir. “*Cem cāmını nûş itdi sürdi niçe dem Rüstem / Bu bezm girü bâķî ‘âlem girü bu ‘âlem*” mısralarının bentler sonunda yinelendiği bu şiirin konusu dünyanın faniliği ana teması çerçevesinde ibret, mevize ve hikmet çizgisinde “Hakimane gazel” türüne dâhil edilebilecek bir şiirdir.

Mecmuadaki tek onbeşli nazım biçimi de Rahmî tarafından yazılmış olup rindane edada bir gazel türü olarak değerlendirilmeye müsait bir içeriğe sahiptir. Şair gönlünü muhatap alarak bir rind tipi oluşturacak eylemlerde bulunmayı teklif etmektedir. “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün” vezni ile yazılan şiir beş bentten oluşmakta olup her bendin sonunda “*Pāk-rû pāk-nazar ‘āşık-ı dīdār olalum*” mısraı tekrarlanmaktadır.

Gencîne-i Eş’âr’da yer alan bir diğer örnekte ise bentleri oluşturan mısra sayısının sabit olmadığı görülmektedir. “Tercî‘-bend-i Mu‘ aşşer” başlığı ile mecmuada kayıtlı bulunan bu şiir 4 bentten oluşmakta olup *Fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün* vezni ile yazılmıştır. Yaptığımız araştırmaya göre Azbî tarafından kaleme alınan bu şiirde her bendin sonunda

Perdedür haķķa sivā añla sözüm etle deri

Yazdı hem Kāzî-yı Keşşâf Cerîr-i Taberî

Pîrden aldum ezeli Lem-yezeliden haberi

mısraları yinelenmektedir. Tasavvufî bir muhtevada olan şiirin mecmuadaki hâline göre, ilk iki bendi 13 mısradan oluşurken üçüncü bent 17, son bent ise 21 mısradan oluşmaktadır.

4. BÖLÜM III

MİLLİ KÜTÜPHANE YZ A 1641 NUMARADA GENCİNE-İ EŞ'ÂR İSMİYLE KAYITLI MUSAMMAT MECMUASININ ÇEVİRİ YAZI METNİ

4.1. Çeviri Yazı Metin Hazırlanırken Takip Edilen Usul

1. Yaptığımız taramalar neticesinde *Gencîne-i Eş'âr*'ın Milli Ktp. Yz A 1641 numarada bulunan tek nüshası tespit edilebilmiş, çeviri yazı metinde bu nüsha üzerinden kurulmuştur.
2. Mecmuada yer alan şiirlerin yarısından fazlasının farklı amaç ve şekillerde neşredildiği görülmüştür. Çeviri yazı metin kurulurken şiirlerin bu neşirleri de dikkate alınmıştır. Bu mealden olarak;
 - a. Mecmuada vezin, kafiye ya da anlam gibi karineler açısından hatalı olduğu kesin olan kelime, kelime grupları ya da mısra ölçeğindeki kısımların neşredilen metinlerdeki doğru olduğu kabul edilen karşılıkları metne alınmış, mecmuadaki eşdeğerleri de dipnotta fark olarak gösterilmiştir.
 - b. Mecmudaki şiirler ile yayımlanmış versiyonları arasında yer yer mısra, beyit ve bent ölçeğinde bazı farklılıklar görülebilmektedir. Mecmuada bulunduğu hâlde neşredilmiş versiyonda yer almayan mısra, beyit ya da bentlere dipnotta açıklama notu ile işaret edilmiştir. Buna karşın neşredilmiş versiyonda bulunduğu hâlde mecmuada yer almayan mısra, beyit ya da bentler ise dipnotta yazılmıştır.
 - c. Bunların dışında bir şiirin mecmuadaki hali ile neşredilen versiyonu arasında oluşan farklara da işaret edilmeye çalışılmıştır.
3. Dipnotta farklar gösterilirken çeviri yazı metnini oluşturduğumuz *Gencîne-i Eş'âr* isimli mecmua için G, mecmuada yer alıp da yayımlanmış şiirlerin kaynağı için YE ve metin tamiri neticesinde tercih edilmeyen farkın kaynağı olarak metne işaret etmek üzere M kısaltması ya da rumuzu kullanılmıştır.
4. Anlam, bağlam, vezin ve kafiye gibi karineler dikkate alınarak nüshada yazılmış şekli tercih edilmeyerek metin tamirine tabi tutulan sözcük ya da sözcük grubuna dipnotta fark gösterme tekniğiyle yer verilmiştir. Bunun için önce sözcüğün tamir edilen biçimi yazıldıktan sonra nüshadaki şekli de M rumuzuyla fark olarak girilmiştir. Eğer tercih edilmeyen bu varyantlar anlamlı bir okumaya elverişli ise Latin harfleriyle, değilse görüntüleri kopyalanarak kaydedilmiştir.

5. Gencîne-i Eş'âr'da derlenen şiirler daha evvel de ifade edildiği üzere musammat nazım biçimlerine göre tertip edilip tasnif edilmiştir. Çeviri yazı metni kurarken büyük oranda bu tertip ve tasnife bağlı kalmakla birlikte, bazı tasarruflarda bulunarak kimi şiirlerin mecmuadaki yerlerinden farklı olarak belirlediğimiz başlıklar altında toplamaya çalıştık. Ayrıca mecmuada yer almadığı hâlde mısra sayısı on ve onu aşan bentlerden oluşan musammat şiirler için ayrı bir başlık açtık. Her bölümde bulunan şiirleri kendi içerisinde numaralandırdık. Yeni bir bölüm başladığında şiirlerin numarası da yeniden başlatılmıştır.
6. Şiirlerin metnini kurarken aşağıdaki bilgilere sırasıyla yer verilmiştir:
 - a. Önce şiir numarasına yer verilmiştir. Şiir numarasına konulan dipnotta önce şiirin mecmuadaki mevcut numaralandırmasında bulunduğu ya da bulunması gereken sayfa, “/” işaretinden sonra da PDF formatındaki sayfa numarası verilmiştir. Örnek: 91b/95. (Bazen üst üste gelen aynı numaralandırmada ya da mürettip hatası, yıpranma ve kopmalardan dolayı ortaya çıkan numaralandırma problemlerinden dolayı mecmuanın dijital görüntüsündeki sıralamayı esas alarak numaralandırma yaptık.)
 - b. İkinci sırada şiirin mecmuadaki kayıtlı başlığına yer verilmiştir. Bu başlık sonuna konulan dipnotta, şiir başka bir çalışmada neşredilmişse bu çalışmanın künye bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca aynı şiirin neşredildiği birden fazla çalışma türü varsa bunun için kitap olarak neşredilenler öncelikli olarak tercih edilmiştir.
 - c. Üçüncü sırada köşeli parantez içinde şiirin veznine yer verilmiştir.
 - d. Son olarak Romen rakamlarıyla yazılan bent numaralarından sonra şiirin çeviri yazı metnine yer verilmiştir.
 - e. Şiirlerdeki mütekerrirlik (mısra ya da beyit) eğik yazılarak vurgulanmıştır.
7. Anlam ya da vezin gereği yapılması gerekli olan eklemeler, metin tamirleri “var dur[ur]” örneğinde olduğu gibi köşeli parantez içerisinde gösterilmiş, herhangi bir şekilde okunamayan kelimeler, (...) işaretiyle belirtilmiştir. Okunduğu hâlde anlamlandırılmasında şüphe duyulan kelime ya da ibarelerden sonra ise (?) işareti konulmuştur.
8. İ- fiili, “ile” edat/bağlacı ve “içün” edatının çeviriyazımında, Arap harfli yazımına bakılmıştır.

- a. Eğer söz konusu fiil ve edatlar birleşik yazılmış ise çeviriyazımda (-) işaretiyle eklenmiş olduğu kelimeyle birlikte yazılmıştır. Ör: ‘aşk-imiş, ‘aşk-ıla, ‘aşk-içün.
- b. “İle” edatı eklendiği kelimeyle birleşik yazılıp da vezin gereği “la”, “le” şeklinde okunması gerekiyorsa bu durumda da (-) işaretiyle birlikte eklendiği kelimeye birleşik yazılmıştır. Ör: ‘aşk odı-la, çevgânı-la
- c. Bu tür birleşik yazımlarda arada “y” kaynaştırma sesi bulunursa, bu sesin iki tarafına da (-) işareti konulmuştur. Ör: Sevdâ-y-ıla, sevdâ-y-ımış, sevdâları-y-içün
9. “Durur” biçiminde gelen bildirme eki her zaman ayrı ve “durur” şeklinde yazılmıştır. Ancak yazmada da birleşik yazılmışsa (-) işaretiyle birlikte eklendiği kelimeye birleşik yazılmıştır.
10. Noktalama işaretlerine başvurulmamıştır.
11. Metnin çeviriyazısında, klasik Osmanlı Türkçesi imlası esas alınmıştır. Bu anlamda Türkçe asıllı ek ve köklerin yazımında Faruk Kadri Timurtaş’ın *Eski Türkiye Türkçesi* kitabı kaynak alınmıştır.
12. Farsça asıllı ek ve kelimelerin imlasında, eklerin kelimelerle birleşimlerinde İsmail Ünver’in tekliflerine bağlı kalınmıştır. Bununla birlikte Türkçeleşip kalıplaşmış kimi kelimeleri bu kuralın dışında bıraktık: dilber, peygamber, ezber, rehber; beyhûde, sermâye, nakşibend; cefâkâr, vefâkâr, şebnem gibi.
13. Kâmurân, rûzigâr gibi sözcüklerin imlasında Ünver’in muhayyer bırakmasına uygun olarak kimilerinde ünlü türetilirken kimilerinde türetilmemiştir.
14. -sitân eki yer bildirdiğinde bitişik; “cân-sitân” örneğinde olduğu gibi “alan, alıcı” anlamlarında olduğunda “-“ işareti ile yazılmıştır.
15. “Nâ” ve “bî” olumsuz eki ile “be-” eki bitiştiği kelimedenden tire işareti ile ayrılmıştır.
16. Ser-â-ser gibi Farsça yapılarda “-” işareti kullanılmıştır
17. Arapça asıllı kelimelerin seslendirilmesinde, elden geldiğince hangi vezinden geliyorsa o veznin seslendirilmesine göre yazılmıştır. Bu noktada, mümkün/mümkün örneğinde olduğu gibi, yine elden geldiğince Arapça asıllı kelimelerin Türkçeleşmiş seslendirmeleri tercih edilmemiştir.
18. “bihî” örneğinde olduğu gibi, harf-i cerlerden sonra gelen Arapça zamirler bitişik yazılmıştır.

19. Sâ'il, mâ'il gibi aslen hemzeli yazılan kelimelerin hemzeli mi yoksa yâ'lı mı yazılması noktasında, esas alınan nüshanın Arap harfli metindeki yazılışlarına bağlı kalınmıştır.
20. “bismillâh” örneğinde olduğu gibi, “Allâh” lafzının olduğu tamlamalarda normal tamlama yazım kuralları iptal edilip herhangi bir işaret kullanılmadan “Allâh” lafzı birleştiği kelimeyle birlikte yazılmıştır.
21. Özel isim yerinde kullanılanlar hariç Allah'ın sıfatları büyük harfle yazılmamıştır.
22. Özel isim durumunda olan kelimeler büyük harfle yazılmış, kitap isimleri de büyük harfle birlikte eğik (italik) yazılarak vurgulanmıştır.
23. Özel isimlere getirilen ekler, kesme işareti ile ayrılmıştır.
24. İktibaslar Latin harfleriyle yazılıp sadece italik olarak vurgulanmıştır. İktibas metinleri içerisinde vurgulanması gereken bir durum olursa kalın/bold olarak yazılmıştır.
25. Metinde yer alan âyet, hadis, kelâm-ı kibâr, mesel ve diğer Arapça cümle ya da ibareler, metinde eğik olarak vurgulanmış, bunlarla ilgili açıklama notları dipnotta verilmiştir.
26. Âyet mealleri <http://www.kuranmeali.com> adresli siteden tespit edilip burada yer alan meallerden Diyanet Vakfı'nın yeni meali alınmıştır. İktibaslar hadis ise, çevirileri yine tırnak içerisinde verildikten sonra, bulunabilirse hadisin kaynağı verilmiştir.
27. Vezin bozukluğu, kafiye problemleri veya vezin farklılığı gibi özel durumlar dipnotta izah edilmiştir.
28. İmâle-i maksûre ya da imâle-i memdûde ile uzatılması gereken bir hecenin vezin gereği kısaltılması olan zihaf ve iki ünlünün birbirine katıldığı vasl/ulama şekli çeviriyazıda gösterilmiştir. Zihaf uygulaması, zihaf uygulamasının bulunduğu sesin eğik yazılmasıyla, vasl (ulama) uygulaması da katılan seslerin arasına alt tire işareti konmasıyla gösterilmiştir.

4.2. ÇEVİRİ YAZI METİN

4.2.1. TERCİ-BENTLER

1¹

Müşemmen-i Neş‘et²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy enīs ü maḥrem-i rāz-ı dil-i nālānumuz
Merhem-i rāḥat-resān-ı ḥātır-ı sūzānumuz
Bilmedük gitdük dirīgā cürmümüz ‘ işyānumuz
Bildür Allāh’ı seversen bādī-i hicrānumuz
Ḥaṣre ḳaldı mā-cerā-yı dīde-i giryānumuz
İşte āh-ı ‘ arş-sūz elde bizüm burhānumuz
Ẓālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni
Raḥmı yok cellād imişsin böyle bilmezdüm seni

II

İy ḳanı ol dem ki ‘ ıṣḳum ile sen mecnūn idüñ
Ben siyeh-rūnuñ bilemem nesine meftūn idüñ
Görmeseñ bir dem beni tā ḥaṣre dek maḥzūn idüñ
Ben ne cevır ü ḳahr idersem rāzī vü memnūn idüñ
İy ne rütbe vaşf idersem sen daḥı efzūn idüñ
Hey dirīgā bilmedük kim böyle dīger-gūn idüñ
Ẓālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni
Raḥmı yok cellād imişsin böyle bilmezdüm seni

III

Şimdi erzān gibi kālā-yı girān-ḳādr-i vişāl
Oldı germ ü serd-i fūrḳat dīdeñe ḥāb u ḥayāl
Gerçi devlet elde iken ḳadrini bilmek muḥāl
Kāfir-i ni‘ met degül mi maḥzar-ı ḳahr u celāl
Hiç şerm itmez misin Allāh’dan iy ḥurde-sāl
Ḳorḳaram zār u zebūn eyler seni bu bed ḥiṣāl

¹ 7b/8

² Rıza Oğraş, “Hoca Neş‘et Dîvânı (İnceleme ve Tenkidli Metin)”, İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 1991, s.145.

Zālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni
Rahmı yok cellād imişsin böyle bilmezdüm seni

IV

Hâtır-ı nâ-şādum itme sen dahı āzürde gel
Gel ‘azîz başuñ içün uğratma başum derde gel
Mā-ḥaşal ‘ömrüm nihālin eyleme pejmürde gel
Dād iy zālim bu vaż‘ ı eyleyüp güm-kerde gel
İtdügün çevre peşimān ḥâtıruñ efsürde gel
Reşk ile ağıār olsun çāk çāk mürde gel¹

Zālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni
Rahmı yok cellād imişsin böyle bilmezdüm seni

V

Gerçi bir āh ile ‘ālemden alıram kīnemi
Rūzgār itmez mi ber-bād efser ü taht-ı Cem’i
Ele aldurma kerem kıl ‘ādet-i dīrīnemi
Korqaram taş-ile dögem yine Neş’et sīnemi
Eylerem billāh felekler başına teng ‘ālemi
Ba‘zı nā-ber-cā revişler kanlı eyler ādemi
Hūnī-i çālāk imişsin böyle bilmezdüm seni
*Qātil-i bī-pāk imişsin böyle bilmezdüm seni*²

VI

Ḥayf kim imān-ı ‘ışkı eyledün küfre bedel
Kim qabūl eyler bu dīni işte edyān-ı milel
Luṭf idüp a‘zār-ı vāhī ile gel itme cedel
Buldı būnyān-ı maḥabbet süst re’yüñle ḥalel
Rābıtañ yok kāfir-i bed-kīş imişsin mā-ḥaşal
‘Afv ider mi bilmezem bu cevri Ḥaḫ ‘azze ve cel
Hūnī-i çālāk imişsin böyle bilmezdüm seni
Qātil-i bī-pāk imişsin böyle bilmezdüm seni

¹ 6/IV: Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

² Son iki bentte mütekerrir beyit öncekilerden farklıdır.

2¹

Tercî' -bend-i Mu' aṣṣer-i Şābit der-Sitāyiş-i Şadr-ı A'zam Rāmī Meḥmed Paşa²

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

Dehrüñ kadem başınca sarāy-ı sipencine
Batdum boyumca bir zer-i ümniyye gencine
Ālām u hem didükleri kāfir hücum idüp
Oldum esîr-i vesvese-i dil firencine
Dem-bestegî-i 'azl-ile söz söylemez diyü
Diller döñer mi şāhibetü'l-beyt ilencine
Bu maṭla' um hikāyet ider ḥasb-i ḥālūmi
Ol darb-ḥāne-i keremüñ sikke-sencine
Düşdüm ḥayāl-i manşib ile dil şikencine
Uğratdı bu ümîd beni umama rencine

II

'Azlūñ görüp bu güne ta'able tekellüfin
Dil çekmesün mi 'ālem-i naşbuñ te'essüfin
Gördükçe bā-ḥuşuş ki ehl-i şemātetüñ
Ol zîr-i leb nühüfte tebessüm tazarrufın
Mālik gibi ğıyābe-i cāh-ı şekîbinde
Āğuş-ı intizāra alup çāh-ı Yūsuf'ın
Pākîze çār bâliş-i maḥfilde mā-ḥaşal
Fikr iderek 'arūs-ı hükümet taşarrufın
Düşdüm ḥayāl-i manşib ile dil şikencine
Uğratdı bu ümîd beni umama rencine

III

Endîşe eyleyüp şeref-i mevleviyyeti
Dād u sited-i şadr-nişîn-i hükümeti
Lā-siyyemā taḥayyül idüp re's-i şehride
İrād-ı bāb u daḥl ü rüsüm-ı niyābeti
Maḥşül-ı taḥta fikri ile bî-ḥesābdur

¹ 13a/16

² Turgut Karacan, *Bosnalı Alaeddin Sabit: Dîvân*, Birinci Basım, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 1991, s.534.

Sînemde âteş-i emelüñ dâğ-ı hasreti
Dün gice hârc-ı hücceti aldum taşavvura
Şatdum sicill ü hüccet ile h'vâb-ı rāhātī
Düşdüm hayāl-i manşīb ile dil şikencine
Uğratdı bu ümîd beni umama rencine

IV

Bu gice resm-i kısmet ile eyledüm hayāl
Çurtardı dağlı hârcumı ber-vech-i i' tidāl
Nā-gāh emr-i nāfızü'l- ahkām-ı h'vâb ile
Tefvîz olındı mahkeme-i ' âlem-i hayāl
Māl-ı muhallelfatı ki tahrîre başladum
Nāzır getürdi pākce mahşûl-ı destmāl
Takşîmi kâbil olmadı açınca çeşümü
Geldi sihām-ı cān ü dile kesr ü infî 'āl
Düşdüm hayāl-i manşīb ile dil şikencine
Uğratdı bu ümîd beni umama rencine

V

Nā'ib alurdi nukre-i mahşûl-ı bāğını
Başdukca pîr-i bāde-furūşuñ konağını
Mānend-i çeng nağme-şinās-ı me'āl idi
Her perdeye gelürdi burınca kulağını
Hep kaḥbenüñ mümessek idi ruspî baldızı
Ta'ṭîr iderdi gül gibi cānuñ dimāğını
Tāḳat getürmeyüp bu taḳāzāyla havşalam
Cānum efendi açma kütünüñ kapağını
Düşdüm hayāl-i manşīb ile dil şikencine
Uğratdı bu ümîd beni umama rencine

VI

Bir kılca kaldı rişte-i cānum za'ıfdür
Bārîkî-i hayālūme beñzer naḥıfdür
Ma' zûrdur tehālüküm ammā bu bābda
Manşīb müferriḥi katı şey'-i laṭıfdür
Güşum mişāl-i hālka-i der hep kapudadur

Çeşm ise mīm¹-i müjdeye nāzır zārīfdür
Dāyin bugün mehābet-ile çaldı kapuyı
Zann eyledüm ki mūşıl-ı emr-i şerīfdür
Düşdüm hayāl-i manşıb ile dil şikencine
Uğratdı bu ümīd beni umama rencine

VII

Manşıb sakız güli dil-i pür-nağme ‘ andelīb
Rağbet idüp de çam sakızı_olmağ degül gārīb
Pehnā-yı ‘ālemi serüme līk teng ider
Endīşe-i muzāhama² ü keşret-i raķīb
Dīvār çökdī³ münhedim olmuş ħarābeyem
Ne şabr u ne qarār u ne ārām u ne şigīb⁴
Min-ba‘d zaħma merhem-i himmet⁵ gelince⁶ dek
Pehlū-yı ħaste-i men ü ħāk-i der-i ħabīb
Düşdüm hayāl-i manşıb ile dil şikencine
Uğratdı bu ümīd beni umama rencine

VIII

Reftār ider şaçaklı ile ihtişām ile
Şimdi yayan gezer yalıñuz bir cüdām ile
Cerr-i kelām ider diyü ihsānumı gören
Geçdi muķayyed olmadı redd-i kelām ile
Resm-i peżīre üzre gelen şaħn-ı sülleme
İkdām ider ihānete terk-i kıyām ile
Ĥālüm şu ħadde vardı efendim amān amān
Zaħmetdeyem te’emmül-i neyl-i merām ile
Düşdüm hayāl-i manşıb ile dil şikencine
Uğratdı bu ümīd beni umama rencine

IX

‘İlm-i şerīfüne ki ‘adīmü’l-mişāldür

¹ mīm-i: -G.

² muzāhame: müzāhat G.

³ çökdī: çaldı G.

⁴ ne şigīb: şigīb G.

⁵ himmet: -G.

⁶ gelince: gelinceye G.

Ma'lûmdur harābe-i Bosna ne hāldür
Sedd-i ramaķ ider mi huşuşan zamānede
Nāsuñ teberru' atı ki vech-i helāldür
Bu haste-hāl-i 'azle yine merhamet buyur
Şāhib-firāk-ı tefriķa bir bī-mecāldür
Şābit gibi şarılmaz ise şūh-ı Āmid'e
Ben mübtelā bu 'illeti şavmak muhāldür
Düşdüm hayāl-i manşıb ile dil şikencine
Uğratdı bu ümīd beni umama rencine

3¹

Tercī'-bend[-i Rāşid]

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Yine bir dil-ber-i hūn-h^vāreye düşdüñ bī-şek
Nāle vü āh ile itmekdesin iy dil āhenk
Gerçi 'āşık olana nāle-i cān-gāh gerek
Belī bu meslek-i 'uşşākda yokdur evreng
Neyleyem sen dağı bī-hūde yire çekme emek
Naķd-i cān-ile harīdārı olup yapış pek
Öyle kālāyı saña bād-ı hevā virmezler
Yā virürler gül-i maķşūduñu yā virmezler

II

İy gönül sen niye bir derde giriftār olduñ
Nīçe demdür ki teb-i hicr ile bī-mār olduñ
Yine sevdā-zede-i kākül-i dildār olduñ
Bī-mürüvvet güzelüñ zūlfine ber-dār olduñ
Olmamak lāzım idi çāre ne nā-çār olduñ
Neyleyem tālibi çok bāda hevā-dār olduñ
Öyle kālāyı saña bād-ı hevā virmezler
Yā virürler gül-i maķşūduñu yā virmezler

III

¹ 18a/21

Gülsitân-ı dilümi itdi o meh-rû yağmā
Bülbülāsā iderem şubḥ u mesā vāveylā
Dün çemende uyuyup yatmış idüm bî-pervā
Geldi bir pîr sözüm diñle didi eytdi baña
Kaṭṭ ider rişte-i ümmîdüñi bu çarḥ-ı fenā
Sen hemān pekçe yapış naḥl-ı murāda zîrā
Öyle kâlâyı saña bād-ı hevā virmezler
Yā virürler gül-i maḫşûduñu yā virmezler

IV

Yine pür-çîn-i gazab ol sitem-ārā bu geliş
Râst-râhında ki ‘uşşâka neler söyle[me]miş
O sitem-ger niçenüñ bağrını gamla delmiş
Gerçi maḫşûduñ o hercâyîdür iy şâf-meniş
Ḥâk-i rāhında gözüñ yaşını dök öyle çalış
Sāde bir āh ile bî-çāre şaḫın bitmez iş
Öyle kâlâyı saña bād-ı hevā virmezler
Yā virürler gül-i maḫşûduñu yā virmezler

V

Şabr kıl rahm ede şāyed o şūḥ-ı ṭannāz
Gerçi şabr itmeyicek mîve-i maḫşûd olmaz
Güldürür şanma seni ağladur ol fitne-nüvāz
Çāre ne ol güzelüñ miḥneti çok şefḫati az
Eyleyüp meslek-i çeşm-i dil-i pür-ḥûnuñı bāz
Rāşidā ḥâk-i reh-i yāre varup ağla biraz
Öyle kâlâyı saña bād-ı hevā virmezler
Yā virürler gül-i maḫşûduñu yā virmezler

4¹

Tercî-bend-i Şenâyî²

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

¹ 20b/24

² Emine Öte, “Senâyî Dîvânı ve Tenkitli Metin”, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2000, s.28. Bentlerin sırası YE ile G’de farklıdır. Metni YE’deki sıraya göre kurduk.

I¹

Gāh olup bende gehī muṭlaḳ āzāde oldum
 Taḥt-ı ʿişretde gehī bir şeh-i şeh-bāz oldum
 Gāh maʿmūr oluben vaşl-ile ābād oldum
 Yıkılup geh ḡam-ı hicrān-ile ber-bād oldum
 Hıẓr ile hem-dem olup kābil-i irşād oldum
 Cān u dilden ne ki dirler aña münḳād oldum
 Gāh hem-rāh olup aḳṭāb-ile evtād oldum
 Niçe dem keşf ü kerāmāt-ile muʿtād oldum
 Şeref-i zühd-ile geh eşref-i ʿubbād oldum
 Şiddet-i naḳl-ile geh (...) ² Şeddād oldum
 Nefs-i bed-ḥāhumı öldürmege cellād oldum
 Cigerüm zaḥmına Süleymān gibi nerrād oldum ³
 Gāh monlālar-ile zümre-i eşhād oldum
 Gerçi kim okumada yazmada üstād oldum
 Gāh evbāş u ḡumār-bāz ile nerrād oldum
 Gāh meddāḥ oluben gāhḫe ḥüssād oldum
 Niçe dem hem-nefes-i nāle vü feryād oldum
 Āḫiri taḥt-ı Süleymān’a daḫı bād oldum
Yazmamış Ḳāḍī vü Keşşāf ü Cerīr ü Ṭaberī
Ḥaberüm yok güzelüm kimden alayum ḥaberi

II⁴

Āḫ kim derd-i derūnum yine buldı zarar ⁵
 Yine eflākı siyāḥ eyledi āhum şereri
 Levḫ-i dilde ḳomadı yaşum egerçi eşeri
 Āḫ-ı serd-i seḫer ile yine buldum güzeri
 Yel gibi yeldüm aradum bulamadum bir eri
 Gele iy bād-ı şabā şoluma (?) aldum ḥaberi

¹ I: V G

² (...): M.

³ 12/I: Mısrada vezin bir hece fazladır.

⁴ II: IV G

⁵ zarar: şereri G.

Her yaña gāh Sikender gibi kıldum seferi
Geh Süleymān gibi şaldum yedi iklime çerī
Açdı şeh-bāz-ı dilüm her yaña bāl ile peri
Eyledüm haylī nazar mu‘ teberāt-ı siyeri
Okudum kavı-i Ebū-Bekr ile İbni ‘Ömer’i
Kimi ‘Abbās’ı delīl itdi kimi İbn-i Haceri
Haş u ‘ām şeyh idinmiş bir alay hayr ü şeri
Bağlamış terkisine kāl ile hayrū’l-beşeri
Saña düldül diyü vallāhī şatar leng harı
Ne haqıkat bilür ebter ne yer añlar ne gögi
Görmedüm gülşen-i aqvāde hiçbir şeceri
Ki bite şāhınuñ üstinde murādum şemeri
Yazmamış Kādī vü Keşşāf u Cerīr ü Taberī
Haberüm yok güzelüm kimden alayum haberi

III¹

Seni ‘ālem şanemā ‘arş-ı mu‘ allāda arar
Kimi esmāda kimi genc-i müsemmāda arar
Kimi havrāda kimi Ādem ü Havvā’da arar
Kimi hurşīd-i cihān-tāb-ı mücellāda arar
Kimi A‘rāf’da kimi cennet-i Me’vā’da arar
Kimi gökde kimi yirde kimi deryāda arar
Kimi dağda kimi bāğda kimi şahrāda arar
Kimisi sīm ü zer ü gevher-i yek-tāda arar
Beyt-i Mağdis’de kimi Ka‘be-i ‘ulyāda arar
Kimisi deyre girüp Lāt-ile ‘Uzzā’da arar
Kimi Ya’kūb-şıfat Yūsuf-ı zībāda arar
Kimisi Yūsuf olup rü-yı Züleyhā’da arar
Kimi Mecnūn’uñ olup şüret-i Leylā’da arar
Kimi Vāmık gibi ruhsāre-i ‘Azrā’da arar
Kimisi bāğa girüp serv-i semen-sāda arar
Gül ü sünbülde kimi bülbül-i şeydāda arar
Kimi levhe yazılan naqş-ile ma’nāda arar

¹ III: I G

Kimi tahmīs-ile eş'ār-ı mu'ammāda arar
Yazmamış Kādī vü Keşşāf ü Cerir ü Taberī
Haberüm yok güzelüm kimden alayum haberi

IV¹

Çanda bulsam anı kim yokda degül varda da² yok
‘Āşık-ı zārda da yok dil-ber-i mekkārda yok
Nüh felek şeş cihet ü seb‘a-i seyyārda yok
Zāhır ü bāṭın u a‘yānda vü esrārda yok
Hāl ü müstakbel ü evzā‘-ile eṭvārda yok
Nik ü bedde degül āsān ile düşvārda yok
Ebr ü bārān-fiken ü dīde-i ezhārda yok
Gül ile hārda yok sünbül-i gülzārda yok
Mısr u Şām u Haleb ü Mekke-i estārda yok
Künc-i dükkānda degül şehir ile bāzārda yok
Atlas u kemhā degül dirhem ü dīnārda yok
Gūşe-i meykede-i hāne-i hammārda yok
Serserī ḥayl-i cihān günbed-i devvārda yok
Daḥı fi'l-cümle muhācirde vü enşārda yok
Fıkh u tefsīr ü eḥādīs ile āşārda yok
Çalb-i vīrān-ı Şenāyī-i dil-efgārda³ yok
Yemen ü Hind ü Buḥārā ile Tātārda yok
Nice vaşf idem anı ki der ü dīvārda yok
Yazmamış kādī vü Keşşāf ü Cerir ü Taberī
Haberüm yok güzelüm kimden alayum haberi

V⁴

Söyle iy mäh daḥı kubbe-i ḥaḍrāda mısın
Yoḥsa şol şem‘-i münir-i felek-ārāda mısın
Kürsī vü levḥ-i qalem Sidre vü Tūbā’da mısın
Yoḥsa envār-ı Hudā necm-i süreyyāda mısın
Bā‘is-i ḥilkāt olan gevher-i yek-tāda mısın

¹ IV: III G.

² varda da: var G.

³ dil-efgār: dil-figār G.

⁴ V: II G.

Bādī¹ şun'uhn² olan cümle-i eşyāda mısın
Sāye-i zātuñ olan dāver-i Dārā'da mısın
Zātuña şahid olan şahid-i ra' nāda mısın
‘Aks-i ruhsāruñ olan rū-yı muşaffāda mısın
Çeşm-i cān-bīnūñ olan nergis-i şehlāda mısın
‘Aceb enhār gibi tūtī-i garrāda mısın
Gāh esfelde kerem-ile gāh a'lāda mısın
Gāh ‘İsā vü gehī Hācer ü Sārā'da mısın³
Gāh Mūsā'da gehī ol yed-i beyzāda mısın
Mescid ü medresede künc-i muşallāda mısın
Zāhidūñ hū diyüben itdügi ğavġāda mısın
Lest ü leysede mi lā da mı illāda mısın
Kāf-ı ‘Ankā'da mı yāsin ile tāhāda mısın
Yazmamış Kādī vü Keşşāf ü Cerīr ü Taberī
Haberüm yok güzelüm kimden alayum haberi

5⁴

Tercī'-bend-i Mu'aşşer-i Yahyā⁵

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Zāhidā insān-ı kāmilden be-ḥaḳḳ-ı Müste'ān
Okuyan bir noḳṭayı Monlā-yı Rūm olur hemān
Olmasa şemsūñ mürebbāsı⁶ nebātātuñ zemīn
Olmaz idi berg ü bār u mīve anlardan ‘ayān
Şoḥbet-i ‘Atṭār'dan ayrılmayınca bŷ-ı cān
Kişi sultān-ı velāyet olmaz imiş bī-gümān
Bī-şadā vü bī-edā vü bī-nidā vü bī-zebān
Manṭıḳu't-ṭayr'i ider derd ehline bir bir beyān

¹ bihi: bādī G.

² şun'uhn: M.

³ 13 Hācer ü Sārā'da mısın: ebr-i ‘İsā'da mısın G.

⁴ 26a/29

⁵ Mehmed Çavuşoğlu, *Yahya Bey Dîvânı*, 1.Basım, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977, s.179.

⁶ mürebbāsı: M.

Mürşid-i kâmil güzîn-i evliyâ vü aşfiyâ
‘Ârif-i râh-ı tarîkat vâkıf-ı râz-ı Hudâ¹

II

Dem-be-dem vîrân-ı ‘ışk olmağ-ile ma‘ mûr olur
Ma‘ nâde şîr-i Hudâ şüretde ammâ mûr olur
Zühd-ile gözden ricâl-i ğayb gibi dûr olur
Kaşd ile ‘ayn-ı ‘avâma cân gibi mestûr olur
Hâzret-i Mûsâ gibi cây-ı niyâz-ı Tûr olur
‘İşk ile pür-sevķ olup kândîl-i ‘arşa nûr olur
Gâh vuşlât ‘âleminde zâkir ü mezkûr olur
Perde-i imkânı yırtup nâzır u manzûr olur

Mürşid-i kâmil güzîn-i evliyâ vü aşfiyâ
‘Ârif-i râh-ı tarîkat vâkıf-ı râz-ı Hudâ

III

Gel benefşe gibi kıl kaddüñi zühd içinde dâl
‘Ayn-ı nergis gibi ol hayrân-ı zât-ı Zü’l-celâl
Bâğda sünbül gibi al egnüñe bir kara şal
Gül gibi yâhûd yeşil gey üstine içine al
Halka bülbül gibi aç râz-ı belâgatdan maķâl
Kılma süsen gibi gülzâr-ı fenâ içinde lâl
Ehl-i dünyâdan ırağ ol gülşen-i cennet-mişâl
‘Âşık-ı şâdıķları gör nice eyler ehl-i hâl

Mürşid-i kâmil güzîn-i evliyâ vü aşfiyâ
‘Ârif-i râh-ı tarîkat vâkıf-ı râz-ı Hudâ

IV

Dil uzatma şûfî-i şâfilere ğavġâyı kes
Bir dil ucından virür başını ğavġâya ceres
Olagör ilm-i ledün gibi nihân iy bü’l-heves
Yüze gelmez baķr-i ‘âlemde mişâl-i hâr u ĥas
Gâfil olma fevķ u taķt u sağ u sola pîş ü pes
‘Andelîb-i rûhına insânüñ olmışdur kâfes

¹ Hudâ: G’de kelimenin altına nüsha farkı olark “hüdâ” kelimesi yazılmıştır

‘ Ārif olan merd-i nūrānīye olur muktebes
Noktaveş Hāk’ dan ırağ olmaz cihānda bir nefes
Mürşid-i kāmīl güzīn-i evliyā vü aşfīyā
‘ Ārif-i rāh-ı tarīkat vākıf-ı rāz-ı Hudā

V

Dest-i ‘ ışk-ile tılısm-ı cismüni eyle hebā
Vākıf ol genc-i nihān-ı rūh-ı pāke dāyimā
Bu fenā içindedür zīrā bekā-ender-bekā
Gönlüni eyle cemāl-i Hāk’ a mir’ atü’ ş-şafā
Bī-ḥurūf u lafz u şavt irsün kulağuna nidā
Bī-zebān olanlaruñ öğren dilini dāyimā
Baḥr-i envāra eger olmaḳ dilersen aşinā
Cān u dilden diñle iy Yahyā neler söyler saña
Mürşid-i kāmīl güzīn-i evliyā vü aşfīyā
‘ Ārif-i rāh-ı tarīkat vākıf-ı rāz-ı Hudā

6¹

Tercī’ -bend-i Mu’ aşşer-i Yahyā²

[Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

I

Ḥasbeten lillāh ḡazālar eyleyüp Ḥaydar gibi
‘ Ālemi seyr eylerüz mir’ at-ı İskender gibi
Ḥaşmumuzdan dönmezüz dünyāda şīr-i ner gibi
Dīnümüzde kāmīlüz aşḥāb-ı Peyḡamber gibi
Ehl-i dünyāya açılmazuz iñen defter gibi
Gönlümüz dünyāya aḳmaz ḥāşılı Kevşer gibi
Sevmezüz dünyāyı biz rūy-ı Benī Aşfar gibi
Sen bizi iy dil taşavvur itme ḡayrılar gibi
Ḥükmine rām olmazuz biz degme sulṭān oḡlınuñ
Ḳulıyuz ḳurbānıyuz adıyla ‘ Osmānoḡlınuñ

II

¹ 27a/30

² Çavuşoğlu, s.174.

Na‘ ramuz ‘ ayn-ı ‘ adūdan dem-be-dem kan yağdurur
Ra‘ da benzer kim cihān mülkine bārān yağdurur
Çavsümüz yağmur gibi a‘ dāya peykān yağdurur
Tīgumuz berķ urduğınca nūr u imān yağdurur
Ma‘ rifetde ağzumuz la‘ l-i Bedaḥṣān yağdurur
Nitekim deryāya dürr-i ebr-i nīsān yağdurur
Şoḥbete sāķī ṭoludan āb-ı ḥayvān yağdurur
Būseler virüp bize maḥbūblar cān yağdurur
Ḥükmine rām olmazuz biz degme sultān oğlınıñ
Ḳulıyuz ḳurbānıyuz adıyla ‘ Oṣmānoğlınıñ

III

Söylerüz ḥalk ile ammā Ḥaḳ durur efkārumuz
Sālik-i ‘ ıṣṣ olana iḳrār olur inkārumuz
Lā ‘übālī-meşrebüz bikārlıḳdur kārumuz
Perde-i bid‘ atde pinhāndur bizüm esrārumuz
Ehl-i ma‘ nā olana ma‘ lūmdur miḳdārumuz
Şūretā gerçi sipāhī ṭavırdur eṭvārumuz
Bir gülüz biz nīze vü tır ü teberdür ḥārumuz
Cān u dilden bu söze vardur bizüm iḳrārumuz
Ḥükmine rām olmazuz biz degme sultān oğlınıñ
Ḳulıyuz ḳurbānıyuz adıyla ‘ Oṣmānoğlınıñ

IV

Zīnet-i dünyāya aldanmañ didi Ḥayrū'l-beşer
Çār yār-ile bize āl-i ‘ abā ‘ ibret yiter
Ġam degül ten ‘ ālemin cāmıyla zeyn itsek eger
Eylerüz fāḥir libāsa biz ḥaḳāretle naḫar
Sālike birdür palās-ile libās-ı mu‘ teber
Cānib-i Ḥaḳḳ’a libās-ı zāhirī olmaz keder
Bir kişi sultān iken dervīş olmaḳdur hüner
Kāyināt içre sipāhīlik bize virmez zarar
Ḥükmine rām olmazuz biz degme sultān oğlınıñ
Ḳulıyuz ḳurbānıyuz adıyla ‘ Oṣmānoğlınıñ

V

‘ Ālemüñ şāhib-kırānıdur Süleymān Hānumuz
Yirden üstün ola dāyim sāye-i Yezdānumuz
‘ Adl-ile meşhūrdur ol şāh-ı ‘ ālī-şānumuz
Kimse zulm itmez zamānında meger cānānumuz
Añılur ‘ ālemde Yaḥyā gibi ad u şānumuz
Begligümüz var bizüm nazm-iledür ‘ unvānumuz
Ölmezüz biz ḥaşre dek tırur bizüm dīvānumuz
Şıdķumuz gibi bütündür ‘ ahdümüz peymānumuz
Ḥükmine rām olmazuz biz degme sulṭān oğlınıñ
Ḳulıyuz ḳurbānıyuz adıyla ‘ Osmānoğlınıñ

7¹

Tercî‘ -bend-i Hâtifi²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I³

Ṭut ki ‘ ālemde dilā mīr-i emīrān olduñ
Mālik-i milket-i Şirāz u Ḥorāsān olduñ
Ḥükümüñ icrā idüben berr-ile baḥre gūyā
Cām-ı Ḥurşid ile İskender-i devrān olduñ
Seçilüp ‘ arşa-i ‘ ālemde bugün Rüstenvār
Ḳuvvet ü şevket ile server-i merdān olduñ
Düşmenüñ baḥtı siyeh sen felek-i rif‘ atde
‘ Āleme nūr viren mihr-i dıraḥşān olduñ
Ṭut ki her aç u gedāya irişüp iḥsānuñ
Sen de Ḥātem-şıfat ‘ ālemlere destān olduñ
Yidi yem ḳaṭresi vü ḳubbe-i çarḥ aña ḥabāb
Dürr-i vü mercān-ile pür ṭut ki bir ‘ ummān olduñ
Zaḥm-ı ḥār ile bu gülşende çü bülbul her bār
Ağlayan ağladı sen gül gibi ḥandān olduñ¹

¹ 32b/36.

² Cemal Özyön, “Mecmua-i Gazeliyyat, Milli Kütüphane, 06 Hk. 319/1 (İnceleme-Çevriyazı)” Nevşehir Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Nevşehir 2013, s.227.

³ G’de bu şiirin her bendi 18 mısradan oluşurken YE’de III. bent 18, diğer bentler 20 mısradan oluşmaktadır.

‘ Āķibet çünki ecel iriſecek hürmet idüp
Çü dimezmiſ ſaňa ſen ‘ ģleme ſultān olduñ
Ṭotalum pādſeh-i milket-i ‘ Oſmān olduñ
Ŗöyle farż eyle zamānuñda Süleymān olduñ

II

Diler iseñ olasın zāhir ü bāṭın hoſ-ḥāl
Eyleme ṭā‘ at-i Bārī’de kuſūr u ihmāl
Çek elüñ mülk-i fenā ſaltanatından tā kim
Olasın mülk-i beķāda melek-i ferruḥ-fāl
Ṭāyir-i ḳuds ola ſaydum dir iseñ zāğ-ſıfat
Her zamān cīfe-i dünyāya uzatma çengāl²
Bu güzergāha gelüp bir iki gün olmaḳdan
Ġālibā zād oluben aſla rücū‘ itdi me’āl
‘ Ayn-ı ‘ ibretle nażar eyle cihān fānīdür
Gözüñ aç ġafleti ḳo nefis emiridür aḥvāl
Ŗeh-i baḥr u ber olup devlet ü ḳudretle eger
Sende bulursa nihāyet ḳamu ‘ izz ü iclāl
Taḥtuñı taḥtaya tebdīl idüp İskendervār
İrgirür bād-ı ecel āyīneñe gerd-i melāl
‘ Āķibet çünki emān vormeyüben al içre
Çarḫ-ı merdüm-keſ ider ḳaſr-ı vücūduñ pā-māl
Ṭotalum pādſeh-i milket-i ‘ Oſmān olduñ
Ŗöyle farż eyle zamānuñda Süleymān olduñ

III

İtme dervīſ-i ‘ abā-pūſe ḥaḳāretle nażar
O da ḥālince fenā milketinüñ ſāḥı geçer
Nemed ü ſāl u ‘ abā içre niçe ſehler var
Yaraſur olsa Sikender iſiginde çāker
Nażar itmez bu fenādār-ı metā‘ ına daḫı

¹ 14/I: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan ſu mısralar bulunmaktadır:

Degme bir manſıb ile bulmadı ḳalbüñ teſkīn
Ḥaſmet ü ‘ izzetüñ artup giderek cān olduñ

² 6/II: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de bulunan ſu mısralar yer almaktadır:

Fıkr idüp ‘ āķibetüñ gözle ki āḫır ſen de
Dönderür ṭoğmaduġa dehr-i muḳalleb āmāl

Şeh-i iklīm-i beḳā māl ü menāli n'eyler
Kişi ol vaḳt irişür devlete kim yanında
Ola derviş ile bir şāh-ı mücevher-efser
Götürüp sen daḥı meyl ü hevesüñ dünyādan
Dürüş evḳatunı tã' ate maḥal kıl ekşer
İrişüp kevkeb-i baḥtuña zevāl ü noḳşān
Ne ḳadar nūr-ı sa' ādetle olursa enver
Tut felek meykede vü āb-ı ḥayāt olmış mey
Daḥı bezmünde meh ü mihr iki zerrīn saḡār
İyş ü 'işret dükenüp bezm-i şafā āḫir olup
Çünkü nāzük tenüne ḥāk-i siyeh ola maḳar
Ṭotalum pādşeh-i milket-i 'Osmān olduñ
Şöyle farż eyle zamānuñda Süleymān olduñ

IV

Bu fenā evde niçe şāh-ı Ferīdün-miḳdār
İtdiler bir niçe gün ḳuvvet ü şevket izḥār
Değişüp cāhını cāha çıkup elden dünyā
Oldı muḥtāc-ı kefen her birisi āḫir kār
Kişiye olsa gerek 'āḳibet-i menzil gūr
Ne ḳadar artar ise ḥaşmet ü temkīn ü vaḳār
Zer ü sīme şu ḳadar meyl ü heves eyleme kim
Ki Ḥāk'ıñ ḳahrına maḫhar düşesin Ḳārūnvār
Niçe bir ḥırs u hevā şāhına cāndan ḳul olup
İdesin zīnet-i dünyāya temeyyül her bār
Nesine mihr-i maḥabbet idesin dünyānuñ
Çü fenāsını ider cümle-i zerrāt iş'ār
Dīde-i 'ibreti aç ḡafleti ḳo 'āḳil iseñ
Dürüşüp 'āḳibet-endiş olıḡör leyl ü nehār¹
Eşer ańlamayup 'ālemde benī ādemden
Şoñ ucı dār-ı fenānuñ çü ḥarāb olması var
Ṭotalum pādşeh-i milket-i 'Osmān olduñ

¹ 14/IV: Mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:
Elüm irmedi diyü devlet-i dünyāya neden
Gice gündüz olasın zār u nizār u ḡam-ḥ'ār

Şöyle farz eyle zamānuñda Süleymān olduñ

V

Dürüş ‘irfān-ı Hudā’ya olasın tā maḥrem
Yalıñuz etle deriye çü dimezler ādem
Çıkarup atlası kıl cāme-i fakrı ber-düş
Olmayam dirseñ eger pīş-i Hudā’da mülzem
Ne şafā añladı fakr içre şeh-i ‘ālem iken
Terk idüp salṭanatı oldu ‘abā-pūş Edhem
Ebedī şāh olayın dirseñ idüñ fakrı penāh
Fuḫarā bilmez imiş neydüğini ğuşsa vü ğam
Niçe yıl kan aqıdur yaş yerine çeşminden
Her kimi devr-i zamān eyledi bir dem ḥurrem¹
Ne kadar çoğise yok fāyidesi mā-meleküñ
İdemez men‘ -i każā vākı‘ asın ḥayl ü ḥaşem
Dayanup kaşr-ı ḥayāta gözüñ aç ğafleti қо
Anı bennā-yı ezel itmedi çün kim muḥkem
Şunılır her kişiye ‘ākibeti cām-ı ecel
Kimseye bākī degül Hātifī çün kim ‘ālem
Ṭotalum pādşeh-i milket-i ‘Oşmān olduñ
Şöyle farz eyle zamānuñda Süleymān olduñ

8²

Tercī‘-bend-i Yahyā³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Selām olsun bu sulṭāna dilā benden müsellemdür
Güzide zümre-i aşḥāb-ı nūr-ı ‘ayn-ı ‘ālemdür

¹ 10/V: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:
Kime bir cām-ı şafā şundı bu sākī-i zamān
Ki anuñ nüşını nış eylemedi mi yā Cem

² 33b/37

³ Çavuşoğlu, s.139.

Dür-i baħr-i sa‘ âdetdür gül-i bāğ-ı şehâdetdür
Resûlullâh’a hem-demdür Ḥabîbullâh’a maħremdür
Ziyâretgâh-ı ümmetdür riyâz-ı ravzası dâyim
Kapusı Ka‘be gibi raħmet-i insâna maħdemdür
Felekdür türbesi vü kıbbesi evc-i mu‘ allâda
Vücûdı gül gibi ol kıbbede bir nûr-ı a‘ zamdur
Çemen gök yüzidür gûya ki gülzâr-ı mezârında
Mu‘ ayyen ‘ayn-ı ‘uşşâkuñ nücûmı eşk-i şebnemdür
Buradur âħir-i ‘ömrinde cây-ı raħmet-âbâdı
Elifveş Aħmed-i Muħtâr’a bir yâr-ı muħaddemdür¹
Resûlûñ toğrı yârı ya‘nî aşķabuñ ‘alemdârı
Ebû Eyyûb-ı Enşârî ‘aleyhi’r-raħmetü’l-Bârî

II²

Bu dergâhuñ kıbûlidür o kim irşâda kıbıldür
Cihânda cân u dilden dil velî medħine mâyildür
Gedâveş sâyilidür Ka‘be-i kûyında ırmağı
Kelâm-ı ‘ilm ü ħikmet râzına deryâsı bir dildür
Yücedür ‘âlem-i ervâħ gibi bu cümle ‘âlemden
Cibâli geçmiş imân ehline ‘âlî menâzildür
‘Ayândur nûr-ı ihlâşı olupdur ħâşılı ħâşı
Ĥuşûşında nuşûş-ı âyet-i Kıur‘ân nâzildür
Yarar yoldaşıdur Faħr-i Cihân’uñ tîğ-i kıudretdür
Ricâle mürşid-i Mevlâ olan insân-ı kâmindür

¹ muħaddemdür: hem-demdür G.

² II. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Celîs-i Muştafâdur bu enîs-i Murtaẓâdur bu
Emîr-i ħarb u ħarb u merd-i meydân-ı ħazâdur bu
Ki toğrı yârı tañ mı medd-i bismillâha benzetsem
Ki toğrı yoldan Allâh’a delîl-i reh-nümâdur bu
Muħîṭ-i ‘ilm-i Rabbânî olur bir kıatradan âdem
Ma‘ârif kıulzüminden yüze gelmiş âşinâdur bu
Zihî meşhed zihî merķad zihî ma‘bed zihî maķşad
Maķâm-ı Ĥızır İlyâs u maķarr-ı evliyâdur bu
Döğilsin sîne-i ‘aşık döğilsün dâne-i eşki
Feẓâ-yı cây-ı cânân ħırmen-i nûr-ı du‘âdur bu
Cihânda nokķa-i ħâkı şayupdur yok ħisâbına
Şehen-şâh-ı fenâ sulţân-ı iklim-i baķâdur bu
Resulûñ toğrı yârı ya‘nî aşķabuñ ‘alemdârı
Ebî Eyyûb-ı Enşârî ‘aleyhi raħmetü’l-Bârî

Resûlüh toğrı yârı ya‘nî aşhâbuñ ‘alemdârı
Ebû Eyyüb-ı Enşârî ‘aleyhi’r-raḥmetü’l-Bârî

III

Cihân turdukça dursun pâdişâh-ı Âl-i ‘Osmânî
Ki ihyâ eylemişdür bu mekân-ı kân-ı imkânı
Muḥîṭ-i baḥr-i vaḥdetdür velî var her vilâyetde
Akıtdı kendüye enhârveş efrâd-ı insânı
Mücâvirden mûsâfirden degüldür gûşesi ḥâlî
Zihî şâh-ı vilâyet kim kesilmez ehl-i dîvânı
Ḳanâdîl-i mezârın nûrdan tesbîḥe beñzetdüm
Felekde dest-i şevḳ-ile melekler döndürür anı
Risâlet burcınun ḥürşîdi *āmennâ ve şaddaḳnâ*
Nüzûl itdi bu mâhuñ menziline oldı mihmânı
Ḳulı ḳurbânıyuz ‘âlemde olsun himmeti ḥâzır
Belî bu âḥiret sulṭânıdur Rûm’uñ nigeḥbânı
Resûlüh toğrı yârı ya‘nî aşhâbuñ ‘alemdârı
Ebû Eyyüb-ı Enşârî ‘aleyhi’r-raḥmetü’l-Bârî

IV

Yemûtu kullu men yaḥyâ necâ men mâte bi’t-taḳvâ
Yecî’ü’l-mevtî maḥfîyyen tevekkelnâ ‘ale’l-Mevlâ’
Bu fânî defterini yoklayanlar bulmadı bâḳî
Harâb-âbâd-ı dünyâdan geçer her ‘âḳîl ü dânâ
Ecel derbendine uğrar yolu dervîş ü sulṭânun
Mezâr-ı evliyâ ‘ibret-nümâdur ḥalka iy Yaḥyâ
Açıldı cân gözi seyrümde seyrân eyledüm bir gün
Ricâl-i ḡayb-ile mâh-ı cemâlin eyledi peydâ
Şehâdet ḳanına ḡarḳ eyledi gül gibi endâmın
Bu gülgünî libâsın geymiş itmiş cenneti me’vâ
‘Alem gibi öñine düşmüş aşhâbuñ ḡazâ kılmış
Diyâr-ı ḡurbete düşmüş şehîd olmuş yatur tenhâ

¹ Yaşayan tüm canlılar ölür takva ile ölen kimse kurtulur. Ölüm gizli geldiğinde Mevlâ’ya tevekkül ederiz. (Çevirisi bu şekilde yapılan Arapça metnin kaynağı tespit edilememiştir.)

Resûlüh ÷oğrı yârı ya‘nî aşhâbuñ ‘alemdârı
Ebû Eyyûb-ı Enşârî ‘aleyhi’r-raḥmetü’l-Bârî

9¹

Tercî‘ -bend-i ‘ Âlî der-Tazmîn-i Maṭla‘ -ı Celâlî²

[Mef‘ ülü mefâ‘ ilü mefâ‘ ilü fe‘ ülün]

I

Bir gün felegüh ÷âli beni eyledi ğam-gîn
Ten kişverini seyle virüp dîde-i nem-gîn
Aḥvâlümi fikr eyler iken yâduma geldi
Gördüm göz ile yir beni bu cem‘ -i şuver-bîn
Âyâ kânı Dârâ vü Ferîdün u Sikender
Ḥâk içre yatur bî-ḥod olup niçe selâṭîn
Ne ḥayl u ḥaşemden bir eşer var ne ‘ alemden
Gitmiş bu riyâset bu kadar tarz-ı nev-âyîn
Bir zerreye duş oldu gözüm aḥḳar u nâ-çîz
Remz-ile beyân itdi baña niçe berâḥîn
Didi göre ḥürşîd-i cihân-tâb-ı felekde
Her şubḥ geyer farkına bir efser-i zerrîn
Kevkepleri maḥv eyler alur başını mâhuñ
Şad çâk ider egninde ḳomaz câme-i sîmîn
Aḥşâm iriceḳ yine irer burc-ı zevâle
‘ Âlemde naşîb olmaz aña zerrece temkîn
Peyġüle-i ḥâk içre yatur kendüsi lertzân
Nûrını ider mâh-ı şeb-ârâsına telḳîn
Ḥallâḳ-ı cihân ‘ âleme ḳılduḳda tecellî
Her şey ‘î³ birer ḥâl ile ḳılmış mütesellî

II

Kimi gül-i ḥandân u kimi bülbül-i nâlân
Kimisi neşât üzre kimi ḥüzn-ile giryân

¹ 34b/38

² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.355.

³ şeyi: Şiirdeki II ve V. bendin vasıta mısralarında “şahş” şeklindedir.

Cem cāmına mālîk kimisi bezm-i şafāda
Ğuşşayla kimi cür‘ a gibi ħāk-ile yeksān
Aç cān gözini āyāne-i dehre nazar kııl
Bir kimsede gör kim ne kadar şekl nümāyān
Ālām-ı felek kimisinüñ cānına geçmiş
Kimisi riyāset taleb eyler kimi ‘unvān
Kimisi қаза tīrine cānın siper eyler
Dergāh-ı tevekkülден alur rızqını ‘uryān
Gördüm kimini bezm-i fenādan ħaberi yok
Esrār-ı maĥabbetle olup vālih ü ħayrān
Kimisi temennā-yı vişāl üzre dem-ā-dem
Kimisini ħākister ider āteş-i hicrān
‘Ömr-ise tekāpūda ecel ise қafāda
Cān-ise beden-ĥānede gerdūn ise gerdān
Hemvār degül ħāşılı aĥvāl-i ħalāyık
Bir laḥẓada biñ şekle girūr şūret-i insān
Ḥallāq-ı cihān ‘āleme kılduḡda tecellī
Her şaḡşı birer ĥāl ile kılmış mütesellī

III¹

Қudret eli itdükde benüm ħākümi taĥmīr
‘Işķ āteşi kıldı dil-i sengīnūme te’şīr
Yab yab çü zuhūr eyledi āşār-ı maĥabbet
Bennā-yı revān kıldı beden қаşrını ta‘ mīr
Şol dem ki göñül pister-i ħayretde yaturdı
Uyĥudan uyadurdı beni nāle-i şeb-gīr
Ru’yāda temāşā ider idüm dü cihānı
Bir kimse bulunmazdı velī eyleye ta‘ bīr
Ebkār-ı ma‘ānī pūr olup ĥücre-i қalbüm
Vechümde ‘ayān idi serā-perde-i taқdīr
Deyr-i dile bir micmere-gerdān idi neḡsüm
Ruhbān gibi kendüye iderdi beni teşĥīr

¹ III: Bu bentte mürettip beyitlerin başına Arabî rakamlar yazarak bendin mısra sırasını değiştirmiştir.

Mir 'āt-ı 'adem tolmış idi şüret-i tezvîr
Eşkâlûme memlû idi cevlângeh-i icâd
Gelmez-idi kıle dağı hem hâl-i derûnum
Destümde idi gerçi ki ser-rişte-i takrîr
Bu matla' -ı garrâyı görüp levh-i ezelde
Bir pîr baña eyledi ma' nâsını tefsîr
Hallâk-ı cihân 'âleme kılduğda tecellî
Her şey 'i' birer hâl ile kılmış mütesellî

IV

Andan berü kim oldu beden kişveri âbâd
Vîrândur aña nisbet-ile kal' a-i pûlad
Bir taşını ketm eyleyemez hâne-i kalbün
Var kuvveti bâzûya getürse dil-i feryâd
Demler ola kim yine bu ahkâm-ile anı
Enfâs-ı ecel zâhir olup eyleye ber-bâd
Vaḥdet tutukından olımaz bir kişi bîrûn
Halka niçe yüzden görünür şüret-i icâd
Zâhirde binâsı birinün kârger olmaz
Bâtında kimi kûtb-ı cihân kimisi evtâd
Keşret bedeni tutmasa etvâr-ı halâyık
Kılmazdı kimi âh u figân kimisi feryâd
Geçmiş kiminün gerdenine halka-i taklîd
İtlâk serîrinde kimi guşşadan âzâd
Rencîde ider kimi dilin h'ân-ı kaderden
Kimisi olur guşşa vü gam yimege mu' tâd
Keşf eyleyeler ser-te-ser esrâr-ı cihânı
Bu matla' ı ger vird-i zebân idine zühhâd
Hallâk-ı cihân 'âleme kılduğda tecellî
Her şey 'i' birer hâl ile kılmış mütesellî

V

¹ şey'i: kelimenin altına muhtemelen nüsha farkı göstermek amacıyla “cins” kelimesi yazılmıştır.

² şey'i: kelimenin altına muhtemelen nüsha farkı göstermek amacıyla “kalbi” kelimesi yazılmıştır.

‘ Ālī gibi itdühse eger dīdeñi pür-nūr
Birdür saña rüşen gün-ile zūlmet-i deycūr
Dil bağlayıcı olma güzergāh-ı cihānda
Çek yāyuñı at nāvekūñi nite ki Manşūr
Tayanmağa sa‘ y eyleme bālīn-i hūzūra
Yād eyle şikest olduğını kelle-i Fağfūr
Bir mūrçe tek zāduñı cem‘ itme cihānda¹
Bir dāne içün ğam yime sermāda çü ‘ uşfūr
Ta‘ mīr idegör kendüñi vīrāne-dil olma
Kālbūñde nihāndur niçe gencīne-i memhūr
Himmet ‘ alemin naşb idegör deşt-i vücūda
Tā kim olasın ‘ asker-i a‘ māl-ile Manşūr
Çek yayuñı dāmāna kamu hālūñe şükr it
Dime bu gedādur bu ğanī bu şeh-i mağrūr
Mā-fevkuña reşk eyleme mā-dūna nazar kıl
Tā kim saña mekşūf ola meşhūr ile mestūr
Hallāk-ı cihān ‘ āleme kılduğda tecellī
Her şaḥş²-ı birer hāl ile kılmış mütesellī

10³

Tercī‘-bend-i Yahyā⁴

[Mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilün]

I

İy ādem oğlu ister iseñ ‘ ömr-i ber-devām
Ölmekden evvel öl ki odur aḥsenü’l-merām
Harf-i elif gibi yūri var ‘ ayn-ı vāḥid ol
Halk ortasında kalma hemīşe niteki lām

¹ 7/V: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Şal gerden-i teslimūñi zencir-i kaḫaya

Oldıysa ne ğam kimisi maḫzūn kimi mesrūr

² V. bendin vasıta mısralarında “şaḥş” kelimesinin altına muhtemel olarak nüsha farkı göstermek amacıyla “nefsi” kelimesi yazılmıştır.

³ 36a/39

⁴ Çavuşoğlu, s.146.

İki cihānı bir qadem it bāl ü per açup
Cibrîl gibi Sidre-i a‘ lāda kıl maqām
Ten penbesini cān qulağından çıkarmayan
Tūr-ı niyāzda ide mi Haqq-ile kelām
Bir ālet-i mülāhazadur cümle kāyināt
Maqqūd olanı bilmek içün ādeme mūdām
Cismüñ libāsı ‘ āriyetidür çıkar hemān
Fevt itme fırsatı bu işe eyle ihtimām
Bu çār ‘unşur ile geçüp şeş cihātdan
Gel sıklet-i vücūdı götür kāyinātdan

II

Şıdk-ile eyle vahdet-i zāt ile ittihād
Niçe bir oyalar seni bu ‘ ālem-i fesād
Dünyāya ‘ ayn-ı ‘ izzet ile eyleme nazār
Şakın yüzüne güldüğine itme i‘ timād
Rūh-ı mücerred ile yūri āşinālıq it
Tā kim saña ide nereden geldüğünü yād
Ceng ü cidāl ü ‘ arbede itme ‘ avām-ile
Sa‘ y eyle şimdi düşmen-i nefis ile kıl cihād
Fe’rci‘ mine’l-fesādi fe-’accil ile’ş-şalāh
Hāzā naşāyiḥu’l-‘ulemā’i li-men erād¹
Şüretde qalma sîret-i ma‘ nîya tālîb ol
Yoklukdadur ne var ise iy eż‘afü’l-‘ibād²
Bu çār ‘unşur ile geçüp şeş cihātdan
Gel sıklet-i vücūdı götür kāyinātdan

III

Görünme ‘ ayn-ı ‘ āleme cismüñde cān gibi
Fāş itme ḥalka kendüñi genc-i nihān gibi
Baḥr-i cihānda zevraq-ı cism ile dāyimā
Gezme hevāya tābi‘ olup bādbān gibi

¹ *Hemen fesattan salaha dön, irad edenler için bu ‘ulemanın nasihatidir.* (Çevirisi bu şekilde yapılan Arapça metnin kaynağı tespit edilememiştir.)

² “Kulların en zayıfı (bendeniz)” anlamında tevazu amaçlı kullanılan Arapça bir söz.

Ol bî-vefâyı sevme ki ehl-i hevâ olup
Hak cānibin unutmura saña cihān gibi
Dîdāra irmek ise şafâ-ile niyyetüñ
Alçağ gönüllü ol yûri āb-ı revān gibi
Bārān-ı miḥnet evvel anuñ başına yağar
Şol kimse kim büyüklene kūh-ı girān gibi
Gāfil me-bāş kavı-i Resûl ile ‘āmil ol
Dünyā mesāfesinden ırağ ol cinān gibi
Bu çār ‘unşur ile geçüp şeş cihātdan
Gel sıklet-i vücūdı götür kāyinātdan

IV

Bir yār sev ki ḥüsni anuñ pāyidār ola
Aña kıl ol ki saltanatı ber-ķarār ola
Şād olma aña kim seni āḥir melûl ide
Nüş itme ol meyi ki soñında ḥumār ola
Bağma cemāl-i dil-bere şüret-perest olup
Āyîne içre şürete ne i‘tibār ola
Yā Hakk’ı sev ya ḥalkı eyā gāfil-i cihān
‘Āşık odur ki ‘āşık-ı Perverdgār ola
Bir müşrik-i maḥabbet ider dāyimā seni
Dil-ber ki pür-zarāfet ola şivekār ola
‘Azm eyle ķurb-ı ḥazrete ma‘ķûla kāyil ol
Dünyā evinde derd ü elemsüz ne var ola
Bu çār ‘unşur ile geçüp şeş cihātdan
Gel sıklet-i vücūdı götür kāyinātdan

V

Kendüñe virme devlet-i dünyā-ile ‘azāb
Dünyâyı yapma āḥiretün eyleme ḥarāb
Ķurtar ḥümā-yı rūḥı ķuyūd-ı zemāneden
Ādem odur ki virmeye kendüye ıztırāb
Devlet dime aña ki ola ķābil-i fenā
İnsānı bî-başîret ider bu ḥayāl-i ḥāb

Ḳalbi zücācuñ eyleme bir kimsenüñ şikest
Dirseñ ki āyineñde ola şüret-i şavāb
Açma cihānda dāmen-i ‘aybı şabā gibi
Setr eyle gördüğünü kamu nitekim türāb
Yaḥyā gibi elüni yu āb-ı ḥayātdan
Diñle sözümi vuşlat-ı Mevlā’ya kıl şitāb
Bu çār ‘unşur ile geçüp şeş cihātdan
Gel şıķlet-i vücūdı götür kāyinātdan

11¹

Tercī‘-bend-i Yaḥyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Mecma‘-ı ‘irfān olur dīvān-ı a‘ lāmuz bizüm
Gün gibi rif‘ atdedür ya‘ nī şüreyyāmuz bizüm
Cümleye ‘ayn-ı şeri‘ atle nazar eyler müdām
Kimseye zulm eylemez ‘adl ışşı paşamız bizüm
Virdümüzdür *tavvelallāhu ta‘ālā ‘ömrehu*³
İzdiyād-ı ‘ömidür Ḥaķ’dan temennāmuz bizüm
Yüze gelmez baḥr-i ‘ālemde ḥaṭ-ı cānān gibi
Ehl-i tezvīr olanı ķorkutdı taķvāmuz bizüm
Yalım alçaķ olupdur kesreves düşmenlerüñ
Üstün oldu fethaveş zīrā ki da‘ vāmuz bizüm
Düstlar ḥandān u tāli‘ yār u devlet dest-gīr
Müdde‘ī maḥzūn u a‘dā münhezim düşmen ḥaķīr

II

Kimine yarar kimine yaramaz ḥākim olan
Böyledür böyle bu ḥāl-ile geçer devr-i zamān
Ehl-i ḥükme bir şikāyetçiden irişür ḥicāb
Gökdeki ḥürşīd olur bir pāre bulutdan nihān

¹ 37a/40

² Çavuşoğlu, s.150

³ “Allah ömrünü artırsın.” Anlamında Arapça bir dua.

Şol mürâyî kim geçer mazlûmı şāhib-devlete
Bir ‘alev olur dili nār-ı nifākına hemān
Çāmetinüñ yayına eyler ‘aşāsın bir kiriş
İstedüğini ider tîr-i riyāsına nişān
Hālümüz hoşdur bizüm *el-ḥamdülillāhi’l-‘azîm*
Tuydı ahvālî vezîr-i a‘zam-ı şāh-ı cihān
Düstlar ḥandān u tālî‘ yār u devlet dest-gîr
Müdde‘î maḥzûn u a‘dā münhezim düşmen ḥaḳîr

III

Nāķışuñ nokşānını bildürmez-isem şubḥ u şām
Tırmayup günden güne bu emr işi oldu tamām
Kişiyne ne rāḥat-ı dünyā ḳalır ne āḥiret
Muḳtezāsınca olursa ehl-i tezvîrün müdām
Zerrece bed-aşl olan eşḥāsa te‘şîr eylemez
İhtirām-ile selām u iltiyām-ile kelām¹
Ellerüñ destine bir ‘ayn-ı ṭamā‘ la baḳmadum
İtmedüm her vech-ile kendümi maḡlûb-ı ‘avām
Düstlar ḥandān u tālî‘ yār u devlet dest-gîr
Müdde‘î maḥzûn u a‘dā münhezim düşmen ḥaḳîr

IV

Serv gibi ṭoḡrınuñ teftîşî olur terbiyet
Kesb ider *şems-i duḥā‘*² gibi ‘ulüvv-i menzilet
İki egri var cihānda bir Ḥayālî bir hilāl³
Etmegi artar yürür mānend-i ehl-i ma‘rifet
Bilse mazlûm olduğunu Āşaf-ı devr-i zamān
Kāmil olan ādeme eyler kemāl-i merḥamet
Cahilüñ bilmezligindendür ider zulm-i şarîḥ
‘Ālim olanda olur ‘ālemde ḥavf-i āḥiret

¹ III/6. mısradan sonra G’de iki mısralık boş bir yer bırakılmıştır. YE’de bu boş kısma karşılık şu mısralar bulunmaktadır:

Ḥākim olan bâṭıluñ gelmezse ḥaḳḳından eger
Ḳulaḡı dinç olmaz insānuñ cihān bulmaz nîzām

² “Yemin olsun, güneşe ve kuşluḡuna.”, Kur’an, Şems Suresi, 91/1.

³ Hilāl: M.

Geldi iki kādīvü iki Kirāmen Kātibīn
Nā-bedīd oldı şikāyetçilerüm şeytān-şifāt
Düstlar ḥandān u tālī‘ yār u devlet dest-gīr
Müdde‘ī maḥzūn u a‘dā münhezim düşmen ḥaḳīr

V

Ölmedin gördüm¹ bu teftīş ile rūz-ı maḥşeri
Toğrı çıkdum Ḥaḳ ‘ināyet kıldı kırtardum seri
Qaldı yüz karesi-ile maḳbere kuzgunları
Her birinüñ tağ başı oldı duḥān gibi yeri
Surḥ-ser ‘Osmānludan kaçduğı gibi kaçdılar
Bir karaçı ğurbetüñ düzme şikāyetçileri
Ḥaḳ-ı ‘ālem eyledi Yahyā’yı muḥbūbū’l-ḳulūb
İstikāmet belki bir sūra çeker ol çākeri
‘Ālem-i evc-i şadākatda çıkup uçmağ içün
Kol kanad itdüm hemān bu maṭla‘-ı şī‘r-i teri
Düstlar ḥandān u tālī‘ yār u devlet dest-gīr
Müdde‘ī maḥzūn u a‘dā münhezim düşmen ḥaḳīr

12²

Tercī‘-bend-i Ḥayālī der-Merşīye-i Sultān Muḥammed³

[Fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn]

I

İy murādum aḳsine dönmeḳde bī-pervā felek
Luṭfına ḳahr eylemekle şöhre-i dünyā felek
Bāğbān-ı şun‘ şunmışken sa‘ ādet destine
Ḥāke düşmek yol mı ol naḥl-i cihān-ārā felek
Mātemin tut ol sa‘ ādet taḥtınıñ sultānınıñ
Egnüñe gey dūd-ı āhumdan siyeh ḥārā felek
Ol gül içün dest-māl-ı ebri toldur yaş-ile
İki gözüñ baḳduğınca ‘āleme ağla felek

¹ gördüm: -G.

² 39a/42

³ Tarlan, *Hayālī Bey Dîvânı*, s.80.

Şām-ı hasretde kevākib şem‘ini rūşen kılup
Kān-ı luṭfuñ ḥāke düşmiş gevherin ara felek
Māh-ı nevden Ḥazret-i Şehzāde-i Cem-ḥaşmetüñ
Gerçi çekdüñ devleti aḥkāmına tuğrā felek
Ḥāk saçduñ alınıñ aḥir qara yazusına
Sen bilürsin itdüğüñ lāzım degül ifşā felek
Bende vü şāh olmadı āzād elüñden ā felek
Dād elüñden ā felek feryād elüñden ā felek

II

La‘l iderdi āfitāb-ı himmeti ḥārāları
Kılımış-idi dest-i iḥsānı ḥacil deryāları
Ġonca-i ġannāci güyā olsa eylerdi ḥamūş
Ma‘rifet gülbünlerinde bülbül-i güyāları
Zühdin añup aġlasun her zāhid-i ‘uzlet-nişin
Bezm-i nāzmuñ kanlar içsünler kadeh-peymāları
Atdılar sandūqa-i ḥāke gönüller var iken
Ġamzeler tirin ol iki misk tozlu yaları
Kaşları yasın görüp yas etsin aşḥāb-ı kubbūr
Göz pınarından akıtsun çeşme çeşme mālārı
Māteminde qaralar geysün boyansun kanlara
Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüm gibi aġaları
Devleti cāmın şıyup İskender-i devrānlaruñ
Dār-ı dünyādan göçürdüñ ḥayme-i Dārāları
Bende vü şāh olmadı āzād elüñden ā felek
Dād elüñden ā felek feryād elüñden ā felek

III

Dağlarda itmesün kebk-i deri pervāzlar
İgnelerle gözlerin diksün kamu şehbāzlar
Boynını uzatmasun şahrālaruñ süglünleri
Ol hümā uçdı kime eyler ki bunlar nāzlar
Çeng kesilsün saçını yaqsun firāk odına ‘ūd
Kılmasun bu māteme feryād ol nā-sāzlar
Karşu vardı yalıñuz ceş-i kazāya ol melek

Hâzır iken yolına cān virmege ser-bāzlar
Bildügin itdi cihān yanında gördi qadri yoq
Virmek olmazmış benüm cānum cihāna rāzlar
Mātem itsün taht-ı Mağnisa'daki yaylaqlar
Ol sa' ādet gülşenini hāk-i laḥde yazlar
Şevketine reşk idip itdün qazāya anı ğamz
Sonra döndün başladıñ göstermege i' zāzlar
Bende vü şāh olmadı āzād elünnden ā felek
Dād elünnden ā felek feryād elünnden ā felek

IV

Şāh 'ışkullāh ile beñzer ki ülfet eylemiş
Girmiş ol meydāna da' vā-yı maḥabbet eylemiş
İkilik sevdāsının reddinde görmiş 'ālemi
Cān ü dil¹ maḥbūbını ol zevke kıymet eylemiş
Tālib olmuş sırr-ı eşyāyı kemāhī bilmege
Dalmış ol deryā-yı bī-pāyāna himmet eylemiş
Bārgāh-ı himmeti qurmuş 'adem iqlimine
Tāc u tāht-ı 'ālemi ecsāda şüret eylemiş
Bağmış ol dergāhdan görmüş esāfil zü'l-memāt
Qılmağa mevtā namāzın pāk niyyet eylemiş
İbni Edhem tā ki bu meydāna sürmüş raḥşını
'Aql u dil raḥtın dağıtmış terk-i şöhret eylemiş
Her ne kim olursa taqdīr-i ilāhīdür velī
Niçeler bu beyt ile gerdūna tōhmet eylemiş
Bende vü şāh olmadı āzād elünnden ā felek
Dād elünnden ā felek feryād elünnden ā felek

V

Tā ki kılduñ ol sa' ādet gencinün yirin türāb
Gönlümün ma' müresin yıqduñ ḥarāb itdün ḥarāb
Ol meh-i gerdün-ḥırāma menzil olduñ iy laḥid
Hāne-i dervişde mihmān olur mı āfitāb

¹ dil: M.

Eşk seyl-ābı zemīnūñ yaķasın çāk eylesün
Ol dūr-i nā-yāb içün deryāya dūşşün ıztırāb
Tūrbe-i pākin ‘imāret kılmağa şehzādenūñ
Sīm ü zerden iki hışt olsun meh ile āfītāb
Dinlemekde ol cinān gūlzārınuñ būlbüllerin
Būsītān-ı dehr vāveylā ile bī-āb ü tāb
Būlbül-i gūlzār-ı üns iken Ḥayālī āh kim
Mātem-i Şehzāde anı eyledi müşkīn gūrāb
Bezm-i ‘ālemde fenā cāmın muķarrerdūr içer
Ger gedā-yı sifle-perver ger emīr-i kāmyāb
Bende vū şāh olmadı āzād elūñden ā felek
Dād elūñden ā felek feryād elūñden ā felek

13¹

Merşīye-i Nā‘ilī der-Ḥaķķ-ı Fevt-i Birāder-i Ū [Tercī‘ -bend]²

[Mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilūn]

I

İy rūzgār-ı kīnever ü arḥ-ı kīne-ḥ^vāh
Bīdād-kerdeñ oldu o mazlūm-ı bī-günāh
Senden ne vech ile alınur intikāmımız
İy baḥt-ı kīne-cū felek-i bī-mürüvvet āh
Pīr-i ḥamīde-ķāmet iken şefķat itmeyüp
Kıyduñ o nev-civāna idüp ķāmetūñ dü tāh
Bilsün siyeh-derūn idügin cümle kā‘ ināt
İtsün kebūd iken nemedūñ dūd-ı dil siyāh
Bir şemmedür bu vāķı‘ adan ḥāl-i Kerbelā
Kerrūbiyān-ı ‘arş bu zulme yiter güvāh
Tut dāmen-i sipihri hemān rūz-ı rusta-ḥīz
Mazlūm-ı bī-günāh idüğüñde yok ıştırībāh
Bu mā-cerāyı şerḥa dil olsun yegān yegān

¹ 46a/48

² Haluk İpekten (hzl.), *Naili-i Kadim Divān*, Ankara: Kūltür ve Turizm Bakanlıķı Yayınları, 2019, s.237.

Tā ḥaşr kabrũn űzre nũmũdār olan giyāḥ
İy vāy iy birāder-i bā-cān-berāberũm
İy māye-i ḥayāt-ı dil-i derd-perverũm

II

Yā Rab ne merg olur bu ki za‘ f-ı mizācı yok
Yā Rab ne derd olur bu ki hergiz ‘ ilācı yok
Derviş idũn ki ḥusrev-i mũlk-i kemāl idũn
Sulṭān idũn ki ārzũ-yı taḥt u tācı yok
Teslĩm-i naḥd-ı cān ile oldı işũn tamām
Düşdi yoluñ o kişvere kim ğayrı bācı yok
Bu naḥd-ı cāna eyledũn hergiz i‘ tibār
Dünyā metā‘ inuñ naẓaruñda revācı yok
Sen māhdan cudā bize bu ‘ ālem-i ferāḥ
Bir teng ü tār ḥücreye beñzer sirācı yok
Aşluñ egerçi ḥāk idi ammā ‘ aceb bu kim
Ḥāk-i siyehle hĩḥ zerũn imtizācı yok
Döndi vücũduñ ol zer-i kāmil-‘ ayāra kim
Hergiz miḥekk-i tecrübeye ihtiyācı yok
İy vāy iy birāder-i bā-cān-berāberũm
İy māye-i ḥayāt-ı dil-i derd-perverũm

III

Dil ḥasretũnle ‘ āşıḳ-ı rũy-ı neẓāredür
Cān u ciger firāḳuñ ile pāre pāredür
Ḥāk olsun encũm-i ḳaṭarāt-ı sirişküimiz
Çün kim sebep bu fitneye ḥükm-i sitāredür
Sen gevher-i şadefçe-i cān u cihān idũn
Bālĩn ü pisterũn ne içün seng-i ḥāredür
Ḳıyduñ ḳarĩn-i nā-kes olup kendü kendũñe
Şaḥs-ı ḳazā bu meşgalede ḥĩḥ-kāredür
Firdevs cilde-ġāhuñ ola gerçi kim bize
Sensüz ḥayāt dũzaḥ u dũzaḥ şerāredür
Sāḥil-nişĩn-i şoḥbet idũn ḥāliyā tenũn

Şad-pāre fülk-i ğarķa gibi¹ bī-kenāredür
Bir dürr-i bī-behā-yı müşārü'l-benān idüñ
Şimdi nişāne ķabrüñe bir seng-pāredür
İy vāy iy birāder-i bā-cān-berāberüm
İy māye-i ħayāt-ı dil-i derd-perverüm

IV

Derbend-ı fenā ki şikest itdi maħmilüñ
Dehlīz-i teng-ĥāne-i kūr oldı menzilüñ
Bī-kişt ü kār mezra‘a-i rūzgār idüñ
İy nā-murād buldı ki merg oldı ĥatıruñ
Çeşmüñ ki oldı dāĥil-i ser-menzil-i ‘adem
Kaldı reh-i firāķda ķavm u ķabā’ilüñ
Ol deñlü sür‘at eyledi cemmāze-i ecel
Kim lemĥatü'l-başarda nihān oldı maħfilüñ
Ĥayfā ki kaldı maħşere dāduñ zamānede
Mazlūmsın ki olmadı ma‘lūm ķātilüñ
Bir baħr idüñ ki eyledi mihr-i ecel serāb
Pür gevher-i kemāl idi dāmān u sāĥilüñ
Bir dürr idüñ ki dāğ idi reşk-ile şeb-ķerāğ
Deldi zemāne mıķab²-ı endüh ile dilüñ
İy vāy iy birāder-i bā-cān-berāberüm
İy māye-i ħayāt-ı dil-i derd-perverüm

V

Şalduñ derūna tāb-ı ĥarāret firāķ ile
Yaķduñ cihānı nā’ire-i iştıyāķ ile
İtlāf-ı naķd-ı ‘ömr-i girān-māye eyledüñ
Yārān-ı bī-ĥaķīķat ü ehl-i nifāķ ile
Ĥayfā ki oldı şöĥbet-i nā-cins rehzenüñ
Ma‘rūf idüñ nihāyet-i ĥüsn ü vifāķ ile
Biñ yılda rūzgāra gelür bir vücūd idüñ
Gitdi hezār ĥasret-i mā-lā-yuķāķ ile

¹ gibi: ki G.

² mıķab: meşakķat G.

Dest-i gülü-feşār-ı ecel aldı dāmenüñ
Şol haste gibi kim ola renc-i hunak¹ ile
Dil çāk çāk-i el-‘aşaş-ı deşt-i Kerbelā
Ten şerha şerha zemzeme-i el-firāk ile
Sen olmadukça yerlere geçsün harāb olup
Eyvān-ı çār-rükn-i felek heft-tāk ile
İy vāy iy birāder-i bā-cān-berāberüm
İy māye-i hayāt-ı dil-i derd-perverüm

VI

Sincāb iken hemīşe libāsuñ semūr ile
Pūşide itdiler bedenüñ hāk-i gūr ile
Hāk-i siyāha kim qodılar cism-i pāküñi
Şan defn-i zulmet eylediler kabre nūr ile
Dār u diyāruñ eyledi iy nā-murād terk
Āhır bu hākdān-ı fenādan mūrūr ile
Āzürde-i libās-ı perend ü harīr iken
Āmīziş eyledi bedenüñ mār u mūr ile
Füşat-serāy-ı dehri qoyup ülfet eyledüñ
Āhır mażik-i hākde ehl-i qubūr ile
Dil-teng-i dār-ı miḥnet-i dünyā idüñ tamām
Mekş eyle h‘āb-gāh-ı ‘ademde huzūr ile
Rūḥ-ı revān-ı pāküñe ‘uqbāda cılve-gāh
Maşşüre-i bihişt ola hūr u kuşūr ile
İy vāy iy birāder-i bā-cān-berāberüm
İy māye-i hayāt-ı dil-i derd-perverüm

VII

Bir lahza kim bu bezm-i fenāda dem eyledüñ
Ṭayy-ı bisāt-ı kārgeh-i ‘ālem eyledüñ
Qoydı biri birine bu mātem felekleri
Qaşd-ı harābkārī-i nūh-tārem eyledüñ
İtdüñ şalā-yı nevḥa tarab-gāh-ı ‘āleme
Tecdīd-i resm ü qā‘ide-i mātem eyledüñ

¹ Hunak: M.

Gösterdün ol mehün bize eksüklüğün tamām
İy çarh-ı bî-vefâ-yı sitemger kem eyledün
Âh iy sürür-ı sîne vü iy nûr-ı dîde âh
Rûz-ı neşâtumuz şeb-i târ-ı ğam eyledün
Aḥbâbuña egerçi virüp ğam ‘adûları
Çarh-ı nifâk-pîşe gibi ḥurrem eyledün
Tâk u revâk-ı ‘arşa tezelzül virüp tamām
Çarḥuñ da Nâ’ilî gibi ḳaddîn ḥam eyledün
İy vây iy birâder-i bā-cân-berâberüm
İy mâye-i ḥayât-ı dil-i derd-perverüm

14¹

Sâķi-nâme-i Tercî‘ -bend-i Fuzûlî²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Getür sâķi ḳadeḥ kim nev-bahâr-ı ‘âlem-ârâdur
Zemîn sebz ü hevâ cân-baḥş u gülşen râḥat-efzâdur
Perişân olma kim gül-berg tek ḥâlâ bu gülşende
Neşât-ı-‘ iş içün esbâb-ı cem‘ iyyet müheyyâdur
Açıldı lâle güldi ḡonca geldi ‘işret eyyâmı
Zebân-ı ḥâl-i sebze ‘işret imâsına gûyâdur
Gör öz ḥâlünü vü çekme ğam-ı mâzî vü müstaḳbel
Ki ḥâlâ mevsim-i gül-geşt ü devr-i cām-ı şahbâdur
Seḥer gülzâra gir billâḥ bu mevsimlerde vü her dem
Temâşâ kıl ki dîvânında gülsün ḥoş temâşâdur
Açıldı ḡonca tûmârı vü ma‘lûm oldu maẓmûnı
Budur kim fevt ḳılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gûnı

II

Getür sâķi ḳadeḥ bil kim ta‘ allül fevt-i furşatdur
Bu furşat var iken fevt itme kim furşat ḡanîmetdür

¹ 50b/53

² Ali Nihat Tarlan, *Fuzuli Dîvânı: Gazel, Musammat, Mukatta’ ve Ruba’i Kısmı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi yayınları, 1950, s.185.

Zemîne *keyfe yuhyi*’l-‘*arz*’ yazmış hâme-i sebze
Nazar kılmak kim bu hem âşâr-ı rahmetden bir âyetdür
Ki dirler cennet içre âteş olmaz bu ‘acebdür kim
Gülistân âteşin gül birle reşk-i bâğ-ı cennetdür
Cihânı reşk-i gülzâr-ı Halil iden bahâr irmiş
Bu feyz-i ‘adl-i İbrâhîm Hân-ı pâk-siretdür
Anuñ yanında kim gül-berg-i gülzâr-ı ma‘ânîdür
Anuñ bezminde kim serv-i riyâz-ı bâğ-ı behcetdür
Açıldı gonca tûmârı vü ma‘lûm oldu mazmûnı
Budur kim fevt kılmak mevsim-i gül câm-ı gül-gûnı

III²

Getür sâkî kadeh bulduñsa hâl-i dehrden âgeh
Ki devrân iştedür peyveste şubh u şâm u sâl u meh
Hâzân deycürda gülzâr bezminden ezel bülbül
Çerâğ-ı gül yakup halvet-serâ-yı vaşla bulmuş reh
Gül açmış hân-ı vaşlın bülbüle teklîf ider her dem
Ki ger mihmân iseñ Hân-ı Halilullâh’a bismilleh
Cihândan dün mükedder-hâtır idüm fâl-ı fetih için
Bugün gülzâra girdüm gül kitâbın açmağa nâ-geh
Açıldı gonca tûmârı vü ma‘lûm oldu mazmûnı
Budur kim fevt kılmak mevsim-i gül câm-ı gül-gûnı

IV

Getür şâkî kadeh kim ‘iş hoşdur gül zemânında
Zamân fevt itme dehrün guşsa vü sûd u ziyânında
Kamârî *tahteha*’l-*enhâr*³ okur gülzâr vaşında
‘Anâdil *hâzihi*⁴ *cennât*⁵ okur gülzâr şânında
Şabâ gonca dehânın pür-zer itse hiç ‘ayb olmaz
Ki medh-i Hân-ı Hâkân-ı kârdür¹ gonca dehânında

¹ “... yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor?”, Kur’an, Rum Suresi, 30/50.

² Diğer bentler on iki mısra, III. bent 10 mısradan oluşmaktadır.

³ “...içinden (altından) ırmaklar akan...”, Kur’an, Tevbe Suresi, 9/72. (Bu ibare Kur’an’da muhtelif ayetlerde geçmektedir.)

⁴ *hâzihi*: bende G.

⁵ “...içinde ebediyyen kalacakları Adn cennetleri vardır.”, Kur’an, Taha Suresi, 20/76. (Bu ibare Kur’an’da muhtelif ayetlerde geçmektedir.)

Hevā sebze zebānın tîz eger kılsam yiridür kim
Senā-yı hayr-ı h^vān-encāmdur sebze zebānında
Kadeh dutmağdan ikrāh itmezem nā-geh işitdüm men
Seher bülbül elinde gül kanatda sebze yanında
Açıldı gonca tūmārı vü ma^ʿlūm oldu maẓmūnı
Budur kim fevt kılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı

V

Getür sākī kadeh kim bāğ u şahrā lālezār oldu
‘ Aceb faşl u hüceste mevsim ü hoş rüzgār oldu
Şükūfe bergi toprağ üzre zerrīn hıştlardur kim
Esās-ı ‘ış-i halk ol hıştlardan üstüvār oldu
Ciger kanı gibi gitmişdi gözden taze gül şekli
Yine dāğ-ı dil-i ehl-i vefā tek āşikār oldu
Çıkarı sebze vü gül hākden çok lā^ʿ l ü firūze
Velī yüz şükr kim Hān hāk-i pāyına nisār oldu
Füzülī gel hazān vaḳti olurduñ müttakī hālā
Mey iç kim mevsim-i gül geldi eyyām-ı bahār oldu
Açıldı gonca tūmārı vü ma^ʿlūm oldu maẓmūnı
Budur kim fevt kılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı

15²

Tercī^ʿ-bend-i Rūhī-i Bağdādī³

[Fe^ʿ ilātün fe^ʿ ilātün fe^ʿ ilātün fe^ʿ ilün]

I

Āh kim hāke bırağdı beni bir taze nihāl
Sāyeveş olmadayam rāh-ı belāda pā-māl
Bülbül-i cānumı çarḡ itdi şikeste-per ü bāl
Tūt̃-i ṭab^ʿ umı zehr-i ğam-ı hicr eyledi lāl
Kāse kāse niçeye dek çekeyin zehr-i melāl
Niçe bir ğayr-ı felekde şunıla cām-ı vişāl
Ġayrılar rüz u şeb itmekde temāşā-yı cemāl

¹ kadrür: kadr G.

² 54a/56

³ Ak (hzl.), *Bağdatlı Ruhi Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin*, s.199.

Ben gedā olmada ammā hedef¹-i tīr-i celāl
Raḥm ider ḥālūme bir gün diyü ol ḥūn-ḥiṣāl
Dil-i şūrīde müdām itmede bī-hūde ḥayāl
Ben sitem-dīde vü dildār ḡalīlū'l-inṣāf
Naẓar it ḥālūme iy ṣāh-ı keṣīrū'l-elṭāf

II

Ne belādur viresin bir büt-i pür-‘ işveye dil
Ḳatline ḡaṣd ide her çeşmi ola bir ḡatıl
Bāde-i hicri ile ide seni lā-ya‘ ḡıl
Her günün ola firāḡında ḡuṣṣā bir yıl
Sen aña cān viresin ḡayra ola ol māyıl
Sen cefāsın çekesin ol ola senden ḡāfil
Ben şataşdum bu belāya işüm oldu müşkil
Göñlümi ‘ ıṣḡa esīr eyledi bir mihr-i ḡüsıl
Dün esīr itdi bugün bağladı öldürmege bil
Derdi çok ḡanḡı birin söyleyeyüm ve’l-ḡāşıl
Ben sitem-dīde vü dildār ḡalīlū'l-inṣāf
Naẓar it ḥālūme iy ṣāh-ı keṣīrū'l-elṭāf

III

Beni şanmañ ki ḡam-ı cübbe-i destārdayam
Nām ḡaydın çekerem yā elem-i ‘ ārdayam
Düşmişem vesvese-i ‘ ıṣḡa ‘ aceb kārdayam
İşüm āh eylemedür ḡasret-i dīdārdayam
ḡāḡ ṣaḡrāda gezüp ḡāḡ de bāzārdayam
Yok ḡarārım gice gündüz ṭaleb-i yārdayam
Bilmezem neyleyeyüm hicr ile āzārdayam
Neye münce ola ḡālüm diyü efkārdayam
ḡirye-i derd ü ḡam u miḡnet-i eş‘ ārdayam
İşide yār diyü ḡālümü izḡārdayam
Ben sitem-dīde vü dildār ḡalīlū'l-inṣāf
Naẓar it ḥālūme iy ṣāh-ı keṣīrū'l-elṭāf

IV

¹ hedef: çekeyin M (metinde üzeri çizilmiştir).

Ƙanı ol dem ki mey-i vaşl-ile ‘ışretde idüm
Yâr yanında yirüm var-idi ‘izzetde idüm
İçdüğüm şerbet-i dîdâr idi şöhetde idüm
Reşk iderdi niçeler zevküme vuşlatda idüm
Şubha dek dün gice ğam-ḡâne-i fûrkatde idüm
Miḡnet ü derd ü ğam-ı yâr ile ḡalvetde idüm
Fıkr idüp eyledüğüm zevk-i meşakḡatde idüm
Yâd idüp ğayra olan ğayreti lezzetde idüm
Bu belâyı çeken añlar ki ne miḡnetde idüm
Ne belâdur diyü bu ‘âlemi ḡayretde idüm
Ben sitem-dîde vü dildâr ḡalîlû’l-inşâf
Naẓar it ḡâlûme iy şâh-ı keşîrû’l-elḡâf

V

Vireli derd ü ğam-ı ‘ışḡa göñül bîmâram
Giceler şubha deġin âḡ iderem bîdâram
Âḡ idersem n’ola müştâḡ-ı vişâl-i yâram
Bende-i ‘ışḡam esîr-i zülf-i siyâhkâram¹
‘İzzetüm ḡalmadı dildâr yanında ḡâram
Düşeli Rûḡî gibi fûrḡate bî-miḡdâram
Cânuma geçdi ḡadeng-i ğam-ı hicr efgâram
Beni ḡatl idene biñ cân-ile minnetkâram
Bî-dil ü bî-kes ü ġamġîn ü² ḡazîn ü zâram
Bâ‘ış-i ḡande-i aġyâr-ı cefâ-kirdâram
Ben sitem-dîde vü dildâr ḡalîlû’l-inşâf
Naẓar it ḡâlûme iy şâh-ı keşîrû’l-elḡâf

16³

Tercî‘-bend-i Fehîm⁴

¹ esîr-i zülf-i siyâhkâram: *u sevdâ-zede-i dîdâram* M. (Bu nüsha farkı YE’de de aynı şekilde dipnotta yer almaktadır.)

² ġamġîn ü: ġam u kine M.

³ 55b/58

⁴ Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm Dîvânı: Hayatı, Dîvânı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1991, s.214.

[Mef' ūlū mefā' ilūn fe' ūlūn]

I

Efsūs o düşmen-i temennī
Virmez dil-i zāruma tesellī
Mir'āt-ı dilüm ider şikeste
Ger sehv ile eylese tecellī
Müstağnî-i hüsndür o resme
Ol āfet-i cān-ı dīn ü dīnī
Bir nīm-nigāh eylemezdi
Āyīne olaydı rüy-ı Leylī
Beñzerdi nihāl-i kāmetine
Şūr-efken-i maḥşer olsa Tübī
Ümmīd-i tecellīsinde muzmer
Maẓmūn-ı beyān-ı *len terānī*¹
Bu ye's-ile oldı cümle 'uṣṣāk
Hem-vāḳı' a-i 'acīb-i Mūsī
Devrinde o ğamzenüñ қаzā ger
Қatline cihānuñ itse da' vī
Bī-bāk virür o çeşm-i kāfir
Bir 'işve ile қаzāya fetvī
Nuṭṭında nühüfte ma' nî-i rūḥ
Merkūz lebinde rūḥ-ı ma' nī
Ammā ki şehīd-i reşk-i la' li
Yüz biñ dil-i Hıẓr u cān-ı 'īsī
Hep küştesi şād-ı merğdür çün
Bu reşk-ile baña ölmek evlī
Tā-key ğam-ı haclet-i şehīdān
Min-ba'd olayum o şūḥa kurbān

II

İy 'ışk eyā belā-yı 'uṣṣāk
İy ğamze gibi қаzā-yı 'uṣṣāk
Tā-key ğam-ı hicr-ile melūlüz

¹ "... Beni (dünyada) katiyen göremezsin.", Kur'an, A'raf Suresi, 7/143.

İy āfet-i ğam-fezā-yı ‘uşşāk
Ol şüh-ı cihān-ı fitne-gerle
Āyā n’ola mā-cerā-yı ‘uşşāk
Ol şüh ki rüz-ı haşr besdür
Kim şivesi hūn-behā-yı ‘uşşāk
Bīgānedür ol kadar ki olmaz
Şaḥş-ı ğamum āşinā-yı ‘uşşāk
Mār oldı belā-yı tırrasından
Tār u pūd-ı kabā-yı ‘uşşāk
Ol muṭrıb-ı bezm-i ‘işvekārī
Olduḡça cefā-sezā-yı ‘uşşāk
Tā böyle iderse nāza āheng
Dünyāyı tutar nevā-yı ‘uşşāk
Çeşminde bulur ‘ilāc gerçi
Bīmāri-i cān-gezā-yı ‘uşşāk
Çeşmi daḡı hastadur ne bilsün
Merg ola meger devā-yı ‘uşşāk
Dün kūyını gördüm ol belānuñ
Her gūşesi Kerbelā-yı ‘uşşāk
Olmış şühedā-yı ehl-i dilden
Bismilgeh-i merg cāy-ı ‘uşşāk
Tā-key ğam-ı haclet-i şehīdān
Min-ba‘d olayum o şūḡa kurbān

III

Gūyā ki nesīm-i āh-ı şeb-gır
İtmişdür o ğonca-la‘le te’sir
Gördüm seḡerī şüküfte çün gül
Ol zülf-kemend ü ğamze-şemşir
Çeşmi gibi şayd-ı cāna itmiş
Nāz u nıgehiyle niçe tedbır
Dest-i nıgehinde ḡançer-i nāz
Çeşm-i siyehinde terkeş ü tır
Her künc-i şikenc-i tırrasında

Biñ dil maħbūs pā-be-zencīr
Çeşmidür o āhuvāne cādū
Kim hāme-i sihr-naķş-ı taķdır
Hārūt'a virüp libās-ı āhū
İtmiş o firībkāra teşhīr
Müjgānından ideydi Mānī
Ger hāme-i müyü vakt-i taħrīr
Pür-naķş-ı gül eyler idi cismin
Zaħm-ı tīr-i nigāh-ı taşvīr
Hey hey ne durursuñ iy dil-i zār
İy bī-ğayret nedür bu te'hīr
Rāhında yatur gürūh-ı 'uşşāk
Āğuşte-be-hūn mişāl-i naħcīr
Öldürdi beni bu şerm-i cān-sūz
Telh itdi mezākūm āb-ı teşvīr
Tā-key ġam-ı haclet-i şehīdān
Min-ba'd olayum o şūha kurbān

IV

Dil ġamzesini ta' aķķul itmez
Mecnūn ölūmin taħayyül itmez
Āşüfte-dimāğ pā-be-zencīr
Efkār-ı belā-yı kākül itmez
Zülfinde olan dil-i belā-keş
Nezzāre-i zülf-i sünbül itmez
Feryād o gül-i terāne-düşmen
Cibrīl de olsa bülbul itmez
Bezminde o havf ile şurāhī
Sāķīnūñ elinde ķulķul itmez
Ben tālīb-i ruķşat-ı nezāre
Ol ġamze ise tegāfül itmez
La' linden anuñ ki rūh-ı ķudsī
Mest eylemede ta' allül itmez
Bir dem mi olur ki rūh-ı Cemşīd

Deryūze-i neşve-i mül itmez
Hûn olsun o dil ki lāleāsā
Dāğ-ı ğamına taḥammül itmez
Gül-gonca-i zaḥm-ı ḥançerinden
Her müyını gülbün-i gül itmez
Cān virmede tîğ-i çeşm-i yāra
Merdān-ı vefā te'emmül itmez
Ben mest-i şehādet-ārzūyam
Her çend o¹ şeh tenezzül itmez
Tā-key ğam-ı haclet-i şehīdān
Min-ba'ḍ olayum o şūḥa kurbān

V

İtdüm yine berķ-ı āhı bī-bāk
Āteş-zen-i dūdmān-ı eflāk
Çārüb-ī tīre-dūd-ı dilden
Kıldum mehi gerd-i nūrdan pāk
Zehr ola mezāk-ı ehl-i derde
Ger bī-elmās olursa tiryāk
Tūfān ḥazer it ki eşküm itdüm
Tīz-āb-ī kufl-ı genc-i imsāk
Bir şahsüvāra şayddur dil
K'itmez sır-ı ıışķı bend-i fitrāk
Bir zülfüñ esīriyem ki eyler
Ef-ī belāya 'arz bī-çāk
Oldum heves-i nezāresiyle
Āyīne-fürüş-ı çeşm-i idrāk
Ber-^c aks-ī āteşin ruḥından
Giryān olduğça çeşm-i nem-nāk
Hem-pūye-i mihr-i şu^c le dīvdür
Her kaṭre-i eşk-i germ ü çālāk
Kūyındaki bāğ-ı fitne güldür
Mirriḥ olamaz o bāğa ḥāşāk

¹ o: ol G.

Çün gonca nesim-i tîgi itmiş
Gördüm niçe başı zînet-i hâk
Gülzâr-ı fenâda bir birinüñ
Gül-berg-i vücûdî çâk-der-çâk
Tâ-key ğam-ı haclet-i şehîdân
Min-ba‘d olayum o şûha kurbân

VI

Dâğum k’ola gül-feşân-ı âteş
Eyle dili gülsitân-ı âteş
Her dem gül-i dâğ-ı tâze terdür
Olmaz zirâ hâzân-ı âteş
Dûd-ı dil-i pür-şerârum it seyr
İy tâlib-i ergavân-ı âteş
Her şâhını âşiyâne itmiş
Murğân-ı şerer-h‘ârân-ı âteş
Aşlum şoran ehl-i ‘ışk-ı cân-sûz
Sevgend-h‘ârân-ı cân-ı âteş
Bir âh ile sūzum eylerem fâş
Dûd oldı belî nişân-ı âteş
Dâğum gül-i gonca-zâd-ı ahker
Dil ahker-i dūdmân-ı âteş
Ben şu‘le-i pâk-zâd-ı ‘ışkam
Perverde-i hânedân-ı âteş
Efgân ki o berķ-ı ‘ışk-düşmen
Ol âteş-i hân u mân-ı âteş
Hûn-rîzî-i halka bağlamış bel
Ol şu‘le-i der-miyân-ı âteş
Kûyında bihâr-ı germ-i hūndan
Olmış niçe âsümân-ı âteş
Ġayret dilüm eylese ‘aceb mi
Bu sūziş ile cihân-ı âteş
Tâ-key ğam-ı haclet-i şehîdân
Min-ba‘d olayum o şûha kurbân

VII

Gönlüm ki hazine-i emeldür
Ye's olsa cevâhiri maḥaldür
Cây ideli cevfini süveydâ
Baḥtum felek aḥteri Zuḥal'dür
Dil zevraḳ-ı baḥr-i 'ışḳ olaldan
Çeşmüm şadef-i dür-i sebeldür
Her kaṭre tenûr-ı eşk-i germüm
Tûfân-ı şerâre-der-baḡaldür
Dīvâr u zemîn-i ḥâne-i ten
Teb-gerde-i lerze-i ḥaleldür
Keyf-i mey-i ıztırâb-ı ḡamdan
Dest-i dil ra' şedâr-ı şeldür
Bir âfet-i şulḥ-ı şūḥı sevdüm
Kim cengde ḡamzesi meşeldür
Şulḥ itse de çeşmi ḡamze-i mest
Dâmen-zen-i âteş-i cedeldür
Ḥüsnine naẓîr olurdu ḥurşîd
Ammâ ki o mâh 'aceb güzeldür
Âyîne-i mihr olursa bakmaz
Kim âyîne mûcib-i bedeldür
Gönlüm ki odur vücûd-ı evvel
Mestâne-i bâde-i ezeldür
Bezm-i nîgehinden ol kaẓānuñ
Deryûze-ger-i mey-i eceldür
Tâ-key ḡam-ı haclet-i şehîdân
Min-ba'd olayum o şūḥa kurbân

VIII

Sâķî kanı cām o şem' -i rûşen
Elmâs-ḳandîl ü şu' le-revgân
Elmâs ammâ ki kân-ı yâḳût
Yâḳût velî bilûr-ı ma' den
Fâş eyle ḳarâbe içre meyden

Ebr olduğın āfitāba mesken
Ol mey k'ide āteř-ile peygār
Ger penbe-i mevci olsa cevşen
Ol mey ki içerse mātemī ger
řŭkr ola lebinde şavt-ı řīven
Ol mey ki fŭrŭĖ-ı neřvesidŭr
Keşt-i dil ũ dīne berķ-efken
Bir ķatre-i āteřini besdŭr
‘ Aķl olsa eger hezār ĥırmen
Ĥal-gerde řerār-ı ķatresinden
Ėarķ-āb-ı ‘ araķ cebin-i kŭlĥan
Her ķařr-ı ĥabāb-ı teng zarfı
Biñ řāhid-i neşveye neşimen
El-ķıřřa o cām-ı māh-ķab‘ı
Pŭr eyle zıyā-yı mihr-i meyden
şun baña ki ĥŭn-ı dilden oldı
Bismilgeh-i ‘ ıřķ ĥāne-i ten
Tā mest olup eyleyem vŭcŭdum
Ėurbān-ı yār-ı dŭst u dŭřmen
Tā-key ġam-ı ĥaclet-i řehidān
Min-ba‘d olayum o řŭĥa ķurbān

IX

Ol řŭĥ ki dŭřmen-āřinādur
Bīġāne-kŭř olsa ger revādur
Bir ĥasta ki ķatl-i ‘ ām bi‘ķ-ķab‘
Derdine řifā-dih-i devādur
Çeşmi n’ola ķatl-i ‘ ām ķılsa
Bīāre o derde mŭbtelādur
Mānend-i felek-nihād ĥŭyı
Hem-cŭz‘ ũ sirişte-i cefādur
Alsun mı ĥayāline ĥayālin
Dil gerçi ĥayāl-i mŭdde‘ ādur
Bir bāġa gŭzār itse tā-ĥāřr

Būy-ı güli düşmen-i şabādur
Şehbāz-ı nigāhı sağ olsun
Şayyād-ı ecel şikeste-pādur
Subhānallāh subhānallāh
Zūlfı mi ya subhā-i belādur
Allāhü ekber Allāhü ekber
Ol büt ne ‘aceb belā-fezādur
Şan Ka‘be-i kūyı küştegāndan
Kurbāngeh-i vādī-i fenādur
Mir‘āt-ı vücūd-ı ehl-i ‘ışka
Çün kim keder-i ecel şafādur
Sa‘y ile vücūdum eyleyem hāk
Gerçi aña biñ cihān fedādur
Tā-key gam-ı haclet-i şehīdān
Min-ba‘d olayum o şūha kurbān

X

Efsāne-i hū‘āb-ı gamla bir şeb
Olmışdı hayāle dil muhāṭab
Ol şeb dil-i beste-revzen-i çeşm
Kūyın mı hayāl iderdi yā Rab
K’oldı aña bir behişt zāhir
Dīdār-sitān denilse enseb
Ġılmānı belā nigāhı hūrī
Ma‘şūka-i ‘āşıkāne-meşreb
Bir gülşen-i pür-ziyā ki olmuş
Gūyā gül-i mihirden mürekkeb
Nāgāh gördüm ki hūr u Ġılmān
Hem-çün tıflān-ı şūh-ı mekteb
Geldi diyü rüz-ı ‘īd-i kurbān
Leb-rīz-i beşāret itdi her leb
Her gūşesi küşteden pür olmuş
Āğušte-be-hūn cism-i pür-teb
Gülzār-ı behişt ü ‘īd-i kurbān

Geldi baña bu hayāl ağreb
Hâtifden o dem hitâb geldi
K'ey 'âşık-ı vaşl-ı yâr-maṭlab
Aç gözünü gâfil olma zinhâr
Olma bu hayāl ile müzebzeb
Bu kūyîdur ol civân-ı şūhuñ
K'olmuş şühedâ ile leb-â-leb
Tâ-key gam-ı haclet-i şehîdân
Min-ba'd olayum o şūḥa kurbân

XI

Ne mâ'il-i huld u ne na'imem
Ne bülbül-i gülşen-i kadîmem
Âteş-zen-i gülşen-i Halîl'em
Ârâyîş-i Eymen-i Kelîm'em
Âyîne-i hüsn-i Lâ-yezâl'em
Sermâye-i hayret-i hakîmem
Üstâdam u pîş-i dilde nâ-dân
Nâ-dân-ı dü-'âlem ü 'alîmem
Âteş-bâzî idersem evlâ
Bezm-i şeh-i 'ışkda nedîmem
Ṭāvûs-ı semenderî-nihâdam
Perverde-i şu'le-i caḥîmem
Âh-ı dil-i dâğdâr-ı 'ışkam
Gülzâr-ı caḥîmde nesîmem
Büy-ı cîger-i kebâb-ı dâgam
Gül-gonca-i aḥker-i şemîmem
Dil-beste-i kûrş-ı mihr olmam
Âzâde-i minnet-i le'imem
Ol itdi beni cihânda mümtâz
Memnûn-ı ṭabî'at-ı selîmem
Maḥşerde ki diyeler şehîdân
Ben tîğ-i fülân ile dü-nîmem
Bu hacletden Fehîm ölmek

Yegdür dir iseñ eger fehîmem
Tâ-key ğam-ı haclet-i şehîdân
Min-ba‘d olayum o şûha kurbân

XII

Haydar o ğazanfer-i şehâdet
Ser-safha-i defter-i şehâdet
Zehr-âbe-çeşân ol iki ma‘şûm
‘Atşân-leb-i kevşer-i şehâdet
Kâm-ı dil-i Zeynü’l-âbidîn’dür
Perverde-i şekker-i şehâdet
Bâkır ki odur tarîk-i Hâk’da
Bî-perde-i rehber-i şehâdet
Şadık ki vücûd-ı pâki oldı
Mağsûl ü muṭahhar-ı şehâdet
Kâzım ki la‘în-i şāhuñ itdi
Mir’âtinî mazhar-ı şehâdet
Oldı çü Rızâ kazâyâ râzî
Hâk eyledi der-ğor-ı şehâdet
Hayyât-ı kazâ Takî’nüñ itdi
Destârını pister-i şehâdet
Deryâ-yı tevekküle Nakî’nüñ
Oldı dili gevher-i şehâdet
Âh-ı dil-i ‘Askerî ki oldur
Râyet-keş-i leşker-i şehâdet
Mehdî ki cemâline virilmiş
Hurşîdî mahşer-i şehâdet
Hep oldı şehîd ü ben de oldum
Ser-dâde-i hançer-i şehâdet
Tâ-key ğam-ı haclet-i şehîdân
Min-ba‘d olayum o şûha kurbân

Tercî'-bend-i Ğubārî²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bir gice sâkin idüm hâneķah-ı ğafletde
 İ' tıķāf itmiş idüm künc-i ğam-ı miñnetde
 Gözlerüm yummuş idüm ' âlem-i pür-' ibretde
 Ğaflet uyķusı beni almış idi ğāyetde
 Pür idi penbe-i ğafletle şımāķ-ı sem' üm
 Dil-i efsürde hācer olmuş-idi şiddetde
 Öyle ğarķ olmuş idüm ķa' r-ı yem-i ğafletde
 ' Aķl u fikr ü dil ü cān ķalmış-idi hayretde
 Rişte-i ğaflet-ile baĝlu idi her ' uźvum
 Mā-haşal ķāşır-idüm ğāyet-ile hizmetde
 Gūş-ı hūşa bu nidā irdi o dem hātifden
 Didi iy ' âlem-i şuĝrāda ķalan ğafletde
Ĝāfîl olma gözün aç ' âlem-i kübrāsın sen
Sidre vü levķ ü ķalem ' arş-ı mu' allāsın sen

II

Sendedür maķzen-i esrār-ı hüviyyet sende
 Sendedür rābıta-i rişte-i vaķdet sende
 Sendedür menba' -ı envār-ı kerāmet sende
 Sendedür ma' den-i esrār-ı ilāhî sende
 Sendedür mihr-i cihān-süz u meh-i şem' -efzün
 Sendedür burc-ı şeref yemm-i sa' ādet sende
 Sendedür cām-ı Cem ü āyāne-i İskender
 Sendedür çeşme-i cān zulmet-i milket sende
 Sendedür ' âlem-i lāhūt u maķām-ı ceberūt
 Sendedür dūzaķ-ı sūzān daķı cennet sende
 Sendedür her ne ki maķşūd idinürseñ sende
 Sendedür ķufl-ı tılısmāt-ı haķıķat sende

¹ 59a/61² Sadık Yazar, s.647.

Ġāfīl olma gözün aç ‘ālem-i kübrāsın sen
Sidre vü levh ü qalem ‘arş-ı mu‘allāsın sen

III

Sen habāb-ı felegi cām-ı mücellā şanduñ
Sen serābı anuñ içinde görüp mā şanduñ
Hoḳḳa-i çarḥı ki zehr-ile leb-ā-leb pürdür
Sen anı toptolu tiryāk-ı Mesīhā şanduñ
Gözüne pīre-zen¹-i dehr göründi tāze
Zīver-i ‘āriyeden anı mu‘arrā şanduñ
Külhān-ı dehre bakup gülşen-i zībā şanduñ
Ser-be-ser aḥkerin anuñ gül-i ḥamrā şanduñ
Kim göründi saña eṭfāl-ı şeyāṭin ğilmān
Bu cihān bāğını sen cennet-i me’vā şanduñ
Dīde-i hırş-ile bu ‘ālem-i şuğrāya bakup
Aldanup añlamayup ‘ālem-i kübrā şanduñ
Ġāfīl olma gözün aç ‘ālem-i kübrāsın sen
Sidre vü levh ü qalem ‘arş-ı mu‘allāsın sen

IV

Niçe bir bunca zamān zīver ü zīnet niçe bir
Niçe bir cübbe vü destār-ı ḥamāḳat niçe bir
Niçe bir ḳayd-ı libās u niçe bir ‘ādet-i nās
Niçe bir şevket-ile şöhret-i āfet niçe bir
Niçe bir rind-i cihān vālih ü şeydālar-ile
Güft ü gūy-ı ṭarab u ṭavr-ı zārāfet niçe bir
Niçe bir bāğ-ı cihānda oturup mīrāne
Bunca yārān-ile bu ‘iş ü bu ‘işret niçe bir
Niçe bir nefis hevāsına uyup leyl ü nehār
Niçe bir zāyi‘ ola bu dem-i fırsat niçe bir
Bu ḥamāḳat niçe bir bunca fezāḥat niçe bir
Bu ferāget niçe bir hāy bu ğaflet niçe bir
Ġāfīl olma gözün aç ‘ālem-i kübrāsın sen
Sidre vü levh ü qalem ‘arş-ı mu‘allāsın sen

¹ pīre-zen: pīr-zen G.

V

Cümle zerrāt-ı cihān maṭla‘-ı ‘ibretdür hep
Ehl-i idrāk olana remz ü işāretdür hep
Naḫş-ı zāhirde ‘ayān cümle ‘ulūm-ı bāṭın
Küllī şey’ mürşid-i erbāb-ı başiretdür hep
Nazar it dīde-i cān-ile cihānı aṅla
Maḥzen-i ‘ilm-i ledün maḥzar-ı ḥikmetdür hep
Ḥikmet ü ‘ibret ü her remz ü işāret ne ki var
Hep Ḥudādan saña ta‘līm ü beşāretdür hep
Fehm için ‘ālem-i kübrāyı ulū’l-elbāba
Şuver-i ‘ālem-i şuḡrā heme şüretdür hep
İy Ğubārī yūri var kendüñi idrāk eyle
Pendümi gūş ile [hūş] it ki beşāretdür hep
Ġāfil olma gözün aç ‘ālem-i kübrāsın sen
Sidre vü levḥ ü kalem ‘arş-ı mu‘allāsın sen

18¹

Tercī‘-bend-i Feyzī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ya‘nī bu menzilgehi nūr-ı hidāyetdür hemīn
Reşk-i fırdevs-i berīndür ravza-i dāru’s-selām
Ḥ‘ān-ı mā-evḥādan³ irince Resūl-i Ka‘be’ye
Laḥmūke laḥmī⁴ diyüp virdi ‘Alī’ye hoş peyām
Es-selām iy maḥzar-ı levlāke⁵ sırr-ı men ‘aref⁶

¹ 60a/62

² Bu terci-bent, baş kısmı eksik, dört mısranın kaydedilip mütekerrir mısra için “eydan” ifadesi yazılan bir bent ile başlar. Bu eksik bendin öncesinde de yaklaşık olarak iki bentlik bir boşluk bırakılmıştır. Mürettip muhtemelen daha sonra tamamlamayı düşünmüştür.

³ Necm Suresi; 53/10.

⁴ Arapça bir deyim: Laḥmūke laḥmī: ‘Eti etimdir’ veya ‘Teni tenimdir’ anlamlarında olup, Peygamberimiz Gadir-ı Hum vadisinde Hz. Ali hakkında söylemiştir. bk. Mehmet Yılmaz (hızl.), *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, s.407.

⁵ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.”

bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, İstanbul, Kesit Yayınları, 2013, s.456.

Es-selām iy dürr-i baḥr-i hel etā² ṣāh-ı Necef

II

Ḳurretü'l-‘ayn-i dü ‘ālemdür Ḥüseyinle Ḥasan
Rāstī iki hümādur ṣem‘-i cem‘-i encümen
Kerbelā’da çün şehīd itdi o sulṭānı Yezīd
Ḳana ğarḳ oldu ṣafaḳ gerdün didi³
Ṣad hezārān la‘net-i Ḥaḳ Ṣīr ile Mervān’a kim
Seyyidüñ āline ḳaṣd itdi idüp mekr ü fiten
Yüzlerin ḳana boyayup güller oldu sīne-çāk
Lāleler mātem dutup oldu ḳamū ḥünin-kefen
Virdi ol tīg-i ḳazāya cān-ile dilden rıza
Lā-cerem oldu naẓargāh-ı Ḥudā-yı zü’l-minen
Ḥaḳ yolında zehr nūṣ itdi Ḥasan mānend-i ṣīr
Öldi zıkr-i Ḥaḳ idüp ol dem velī ṣīrīn-dehen
Eyleyüp bāğ-ı viṣāl-i cilvegāhuñ ārzū
Cānib-i Ḥaḳḳ’a revān oldu o ḳaddi nārven
Āsümān-ı raḥmete olduḳda anlar mihr ü māh
Vācib oldur kim ola dillerde bu rüşen suḥen
Es-selām iy mazḥar-ı levlāke sırr-ı men ‘aref
Es-selām iy dürr-i baḥr-i hel etā ṣāh-ı Necef

III

Ḥaḳ imām-ı pīṣvādur ṣāh-ı Zeynelābidīn
Bāḳır u Ṣādıḳ durur müşkil-güşā-yı kār-ı dīn
Mūsā-yı Kāzım kim oldur baḥr-i ‘ummān-ı kerem
Hem ‘Alī Mūsā Rızā’dur rāst-kārī rāst-bīn
Ṣaḳlayup gencīne-i ṣer‘-i Resūl’i bā-edeb
Ṣāh Taḳī vü bā-Naḳī oldu imām-ı muttakīn
‘Askerī İslām’a zīnet virdi buldı ihtīṣām
Ṣāḥib-i cünd-i hidāyet ‘Askerī’dür ṣāh-ı dīn
Mehdī-ı ṣāḥib-zamān ol tāc-ı farḳ-ı ferḳadān

¹ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

² “... üzerinden uzunca bir zaman geçti.”, Kur’an, İnsan Suresi; 76/1.

³ 4/II: Mısrada eksiklik vardır.

Muntazırlardur kudūmına zamān-ile zemīn
Gel zuhūr it vaqtidūr mihr-i cihān-ārā gibi
Tā ser-ā-ser pūr ide dūnyāyı envār-ı yakīn
Şīşe-i nāmūs-ı reybūñ sen şikest it münkirūñ
Eyle aḥbābuñ yirini ravza[-i ḥuld-i berīn]
Tā kıyāmet umaram kim bu şenā-yı dil-güşā
Fazl-ı raḥman birle ola hırz-ı cān-ı nāzenīn
Es-selām ey mazḥar-ı levlāke sırr-ı men ‘aref
Es-selām ey dürr-i baḥr-i hel etā şāh-ı Necef

IV

Yā İlāhī bu imāmān-ı şafā-perver ḥaḳı
İzdihā-yı Zülfiḳār-ı Ḥayder-i şaf-der ḥaḳı
Gün gibi rüşen olan ‘ayn-ı şafā-yı ‘ārif
Eyleyen şakḳū’l-kamer i‘ cāz-ı Peyḡamber ḥaḳı
Cezbe-i luṭfuñ hevāsiyla olan meczūb için
Her kemālāt-ile ekmel mürşid ü rehber ḥaḳı
Ḳudretüñle siḥrini ibṭāl için sāḥirlerūñ
Dest-i Mūsī’de ‘aşā iken olan ejder ḥaḳı
Sākin-i kūy-ı ḥarābāta viren zevḳ ü şafā
‘Ālem-i vaḥdet meyinden mest iden sāḡar ḥaḳı
On sekiz biñ ‘ālemüñ dā’im temāşāsın idüp
Ġıll u ġışdan şāf olan mir’āt-ı İskender ḥaḳı
Feyz-ı dil-teşneyi ḳand-i zülāl-i vaşluña
Şol kelāmullāh içinde sūre-i Kevşer ḥaḳı
Bunı ḳıl zikrūmi yā Rab virdūmi şām u seḡer
Ser-te-ser deryā-yı vaḥdetde olan Kevşer ḥaḳı
Es-selām iy mazḥar-ı levlāke sırr-ı men ‘aref
Es-selām iy dürr-i baḥr-i hel etā şāh-ı Necef

19¹

Tercī‘-bend-i Aḥmed Beg¹

¹ 61a/63

[Mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün]

I

Benligden eger geçmez iseñ cān olımazsın
Terk itmez iseñ küfrüñi imān olımazsın
Dil hātemini cehd idüben dīv ü periden
Hıfz itmez iseñ mülke Süleymān olımazsın
Neydügini Tūr-ile bugün vādî-i Eymen
Fehm itmez iseñ Mūsâ-i ' İmrān olımazsın
Vaḥdet gülünü bulmaz-iseñ bâğ-ı cihānda
Cān gülşenine murğ-ı hoş-elhān olımazsın
Aşdāf-ı me' ānide olan dürr-i yetime
Mālik olımazsañ eger ' ummān olımazsın
Sır şakla eyā tālīb-i² Hāk cān sözün işit
Ser virmez iseñ şāhib-i meydān olımazsın
Terk itmez iseñ cismüñi sen cān olımazsın
Derviş olımazsın yürü sulṭān olımazsın

II

Fehm eyler iseñ mazharısın zāt u şifātuñ
İdrāk ide-gör menba' ısıñ āb-ı hayātuñ
Dil hānesini pāk ide-gör Hāk' uñ evidür
Tālīb yürü var ise uşat Lāt ü Menāt' uñ
Baḥriler öküş baḥr-i şifāt içre velikin
İrişmediler ka' rına hāç lücce-i zātuñ
Nefsüñ seni çün merkeb ide menzil alınmaz
Cehd eyle ki bu yolda senüñ nefis ola atuñ
Nüş eyleyeli cām-ı lebüñ cür' asın iy düst
Hāç lezzeti yok bādem ile kınd ü nebātuñ
Zülfinde yüzün görmege iy dil taleb it kim
'İd ola günüñ hem giceler Kādr ü Berāt' uñ
Bil miqdāruñı ' ārif iseñ añla me' ānī
Zulmet gide pür-nür ola çün cümle cihātuñ

¹ Hüseyin Süzen, "Dükakinzade Ahmed Beg Dîvânı: İnceleme-Tenkidli Metin", İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 1994, s.35.

² sır şakla eyā tālīb-i: -G.

Terk itmez iseñ cismüñi sen cān olımazsın
Dervîş olımazsın yûri sulţān olımazsın

III

İy dil bula-gör cehd ile bir dil-ber-i hem-dem
Hem-ḥāl ola aḥvālüne hem sırruña maḥrem
Dil-şād oluruz cevrine cānānumuzuñ biz
Dest-i ğam ile eyler ise kāmētümüz ḥam
Dīvānelerüz zülf-i hevāsında ḥabībüñ
Birdür bize ‘ālemde bugün şādī ile ğam
Ḥayrān ola ger şoḥbetümüz seyr ide Ḥüsrev
Raḫsān ola hem cāmumuzuñ devri-ile Cem
Mest eyleyeli rūḥumuzu bāde-i vaḥdet
Bir çöpçe degül ‘aynumuza bu iki ‘ālem
Yarüñ ruḥ-ı ‘adninde göñül dāneye düşdi
‘Ayb eylemeñüz dāneye meyl eylese ādem
‘Işḫ ehline serdār olayın dir iseñ iy dil
Derd iste yûri zaḥmuña var isteme merhem
Terk itmez iseñ cismüñi sen cān olımazsın
Dervîş olımazsın yûri sulţān olımazsın

IV

Aldanma göñül ‘ārif iseñ fikr ü ḥayāle
Tebdīl ide-gör furḫatüñi bunda vişāle
Maḫşūdına irişmedi her kim ki cihānda
Dil virdi ise ğaflet-ile mülk-ile māle
Dil şem‘-i ruḥuñ şevḫi-ile yandı dutuşdı
Pervāne-şifāt baḫmadı hiç perr-ile bāle
Sīrāba düşüp gezme susuz der-be-der iy dil
Gel mülk-i me‘ānide iriş ‘ayn-ı vişāle
Fürḫatde şanur şām u seher zārūm işiden
‘Āşıklarūñ eglencesidür āh-ile nāle
Biz rûze-i hicrānda görüp ḫāşı hilālin
Ḳurbān iderüz cānumuzu ‘id-i vişāle
Mey-ḥāne-i ‘işve içre bugün bir büt-i tersā

Mest itmek için destümüze şındı piyāle
Terk itmez iseñ cismüñi sen cān olımazsın
Dervîş olımazsın yûri sulţān olımazsın

V

Cānāna kaçan ‘ işve ile bir nazār eyler
Yeksān olanı hāk-ile ol demde zer eyler
Hāşıyyet-i ‘ ıŝkuñ şanemā kanlu yaşımı
Pāyüñe nişār itmege la‘ l ü güher eyler
Dil hānesine ğamzelerüñ seyr ide gelse
Cān karşı çıkup ‘ izzet ile aña yir eyler
Öldürmeg-ile kor mı gözüñ ‘ āşıkı cānā
Maḥşer saçuñuñ ince ḥesābı neler eyler
Gülşende lebüñ zıkrini gūş eyledi şebnem
Yur goncalar ağzını gülāb-ile ter eyler
Hem-zūr buyur yoluña cān oynasa Aḥmed
Dervîş olanuñ tuḥfesini mā-ḥazar eyler
Nāz-ile tekellüm idüben bakmaduguñ қо
N’eylerse benüm cānuma ol ğamzeler eyler
Terk itmez iseñ cismüñi sen cān olımazsın
Dervîş olımazsın yûri sulţān olımazsın

20¹

Tercî‘ -bend-i Rüşenî²

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fâ‘ ilün]

I

Diñle sözüm saña direm iy ‘ amū
Qardaşuñ oğlı sözi ḥaḫdur kamu
Nesne dime kimseye var yoḫ yire
Ger saña irsün dir iseñ feyz-i Hū
Bed dime bed baḫma yaradılmışa

¹ 62b/65

² Semra Aydemir, “Dede Ömer Rüşenî: Hayatı, Eserleri ve Divânı'nın Tenkidli Metni.", Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 1990, s.225.

Her neye kılsañ nazarı kıl nigū
Her çi ki bīnī benegerdem me-zen
Hiç miçestem zen ü çizī megū
Gözü kimi gördüğünü söyleme
Şu kimi irişdüğünü cümle yu
Gün bigi her yire şalup rüşeni
Her yañaya hoş gezüben kū-be-kū
Rüşenī bigi oluben ehl-i dīd
Aç gözüni dime utan yār gū
Dınma gözet bakma çerer puşma hīç
Rīnd-i cihān ol yūri toķınma giç¹

II

Bizde sözi söyleyicek ben dime
Sizde şaķın yañıluben sen dime
Kendözüne ‘ākıl u zīrek dime
Ėayrılarā cāhil ü gevden diyüp²
Özge sözün naķs diyü zemm idüp
Öz sözünü medķ idüp aķsen dime
Öz yolını yine özüñdür uran
Töhmet idüp Ėayrıya reh-zen dime
Gördüğünü hoş di *selāmün ‘aleyk*
Pīr ü civān ‘avret ü oğlan dime
Her ne koyarlar öñüne yirme yi
Nān-ı cev ü gendüm ü erzen dime
Ėāşılı budur sözümüñ Ėāşılı
Dib deñiz ol kimseye sen ben dime
Dınma gözet bakma çerer puşma hīç
Rīnd-i cihān ol yūri toķınma giç

III

Atalaruñ pendin işit iy aķī

¹ Vasıta beytinin ilk mısraı ilk bendin sonunda “Dınma çeler baķma bilür puşma hīç” şeklinde iken son bentte düzeltilip metne aldığımız şekilde yazılmış ve üzerine “saķ” işareti konulmuştur.

² diyüp: dime G.

Yi ve yidür olma baḥīl ol saḥī
Tañrı içün yi yidür ammā şaḳın
Olsun içün olmasun aduñ aḥī
Böyle yidüm böyle yidürdüm dime
Böyle demek çoḡlaruñ oldı faḥı
Zāhid iseñ bir yire gir dınma hīç
‘ Āşık iseñ göge çıkar āh vāḥı
Ḥalka dime yaḥşı yaman kim bilür
Kim olısar cennetī ya dūzaḥī
Mü’mine yanmaḵ mı olur olıcak
Kāfır iken Nūşirevān berzāḥī
Yirme yigirme bu cihān ḥalkını
Sen sen ol Allāh’ı severseñ daḥı
Dınma gözet bakma çerer puşma hīç
Rınd-i cihān ol yūri toḳınma giç

IV

Yirme yirenler yirini ḵaldı hep
Yirme bugün her ne ki yaratdı Rab
Aḡzuñı ḡıybet sözine açmayup
Kimseleruñ ‘aybına depretmeyüp
Dime niçün olmadı bīmār genç
Nūş bilā-niş ü dikensüz ruṭab
Nişe durur zāhid-i ḥod-bīn ‘abūs
‘ Āşık-ı şādık nicedür pūr-ṭarab
Şorma neden ḵoydı Ḥudā kimde ḥilm
Ḥıḵd u ḥased kimde kiminde ḡazab
Sende gerekdür gerek iy merd-i Ḥaḵ
Ḥulḵ-ı ḥasen ḥizmet ü ḥüsn-i edeb
‘ Ömrüñi şarf eyle özüñ bilmege
Ehl-i Ḥaḵ’un virdi budur rüz u şeb
Dınma gözet bakma çerer puşma hīç
Rınd-i cihān ol yūri toḳınma giç

V

Ḥaḳ yolına girmege key er gerek
Māde gerekmez bu yola ner gerek
Server ü serdār u ser-efrāz hem
Ḥūb u sebūk-rūḥ u revān-ser gerek
‘İşksuz ādem varımaz Tengriye
Ḥaḳḳ’a varan ‘ışḳ ile ḥūger gerek
Yolda ḳalır bī-hüner ü saḥt u süst
Cüst gerek yolda hünerver gerek
Zāhid olan nice gerek zāhidā
Lāl gerek kūr gerek ker gerek
Aduñı münkir ḳoma koy mu‘teḳid
Gerçi kişi münkire münker gerek
Bī-te‘ab āsānlıḡ-ile Tengri’ye
Sālike varmaḳlıḡa yolger gerek
Dınma gözet baḳma çerer puşma hıç
Rınd-i cihān ol yūri toḳınma giç

VI

Yine işit pendüm eger gūş var
Dür kimi işit sözümi gūşvār
Yitdügüñe luṭf-ile miskīnlik it
Meskenetüñ esbine olup süvār
Boynuña boncuḡ kimi ikrāmı taḡ
Destüñe iḥsānı idüp ḥoş-süvār
Dime yüzine kişinüñ ‘aybını
Her kişinüñ ḡıybetini itme var
Bulma bahāne işine kimsenüñ
Görmeyüben kimsede ‘ayb u ‘avār
Gezme ayıḡ ser-ḥoş u medhūş gez
Nūş idüben ḥūb mey-i ḥoş-güvār
Rūşenī-i meh bigi bir zerrece
Mıhrden ayrılmayuben sāyevār
Dınma gözet baḳma çerer puşma hıç
Rınd-i cihān ol yūri toḳınma giç

VII

İy dil ü iy dide vü iy Rüşenî
Diñle ki budur sözümüñ rüşeni
Tut özüñ alçağa şalup benligüñ
Tanıyasın tā ki yitüp sen seni
Tengri rızāsın tapayın dir-iseñ
Semredüben cānı arıhlat teni
Anı dilerseñ ki olup pāk u şāf
Qalbüñ ola ‘ilm-i ledün maḥzeni
Kini vü kibri sürülüp sineñüñ
Sırr-ı İlāhî’nüñ ola ma‘deni
Rüşenî mihrinden idüp varlığıñ
Göñlüñ evinüñ açılup revzeni
Rüşen idüp zulmetini göñlüñüñ
Merdümek-i dide kimi Rüşenî
Dınma gözet bakma çerer puşma hıç
Rind-i cihān ol yüri toqınma gıç

21¹

Tercî‘-bend-i Ža‘fî²

[Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün]

I

Bir tecellîdür evvel ü āḥir
Gāh olur bāṭın u gehî zāḥir
Cümle bir ma‘nādur bu taşvîrāt
Şüretā gerçi görünür vāfir
Özgedür bu ki bir ḥaḳīkat iken
Kimi mü‘min olur kimi kāfir
Kimi şāh-ı cihān kimisi gedā
Kimi şādān olur kimi acır
Ehl-i ‘irfān yanında bir görünür

¹ 63b/66

² Özyön, s.254.

Şāl u atlās u cāme-i fāhīr
Cümle bir baḥrdur¹ Şaṭ u Ceyḥūn
Gerçi zāhırde farkı var bāhır
Vaḥdet ü keşret i‘tibārīdür
‘Ayn-ı vāḥid durur ki cārīdür

II

Bir [müşa‘ biz]² durur bu dehr-i denī
Oynadur niçe lu‘bet-ile seni
Gözün aç gāfil olma eyle nazār
Nūr-ı Hāk rūşen itdi encümeni
Şuya at küfrün müselmān ol
‘Āşıkuñ küfri oldı mā’ u menī
Vaḥdet-i Hākḳ’a şāhid oldı şarīḥ
Gör e ‘ibret göziyle her çemeni
Uyma şeytāna nefsün tanı
Kendüne hem-dem itme ehremeni
Qalma keşretde vaḥdet eyeleyigör
Saña seni gerekse diñle beni
Vaḥdet ü keşret i‘tibārīdür
‘Ayn-ı vāḥid durur ki cārīdür

III

Naḳş-ı ‘ālem ḥayāl ü ḥ‘āb ancaḳ
Dehr-i ma‘mūresi ḥarāb ancaḳ
Varlıguñ maḥv idüp fenāya iriş
Sālike benlügi ḥicāb ancaḳ
Şūfī-ile cidāl itme şaḳın
Aḥmaḳa tınmamaḳ cevāb ancaḳ
N’eylesün ḳīl ü ḳālī ehl-i vuḳūf
‘Ārife her varaḳ kitāb ancaḳ
Kimine çarḥuñ işi mihr ü vefā
Kimine renciş ü ‘itāb ancaḳ

¹ baḥrdur: baḥr durur G.

² Bu kelime mecmuada şu şekilde yazılmış: M.

Cām bir bāde bir ḥaḳīḳat bir
Görinen keşret-i ḥabāb ancak
Vaḥdet ü keşret i‘tibārīdür
‘Ayn-ı vāḥid durur ki cārīdür

IV

Görinen zāhirā bu dürlü şu ‘ün
Emr-i Ḥaḳ’dur dinildi *kün fe- yekūn*¹
Ḥil‘at-ı mümkünāta oldu sebep
Çünkü terkibe geldi kāf-ile nūn
İki ḥarfūñ rumūzını fehm it
Tā saña keşf ola zuhūr u buṭūn
İki ḥarf oldu çün şehādet-i gayb
Kāf gayb oldu vü şehādet nūn
İki ḥarfūñ taşarrufından gör
Zāhir oldu bu naḳş-ı gūn-ā-gūn
İkidür şüretā vü ma‘nā bir
Nitekim nokta oldu aṣl-ı fūnūn
Vaḥdet ü keşret i‘tibārīdür
‘Ayn-ı vāḥid durur ki cārīdür

V

Za‘fiyā ḳo bu keşret efkārın
Gün bugündür dime bugün yarın
Her ki bugün ki gün kazanmaz gün
Ḳande yārın göriser ol yārın
‘İşḳ bāzārına gedā olımaz
Çalmayan taşā şīşe-i ‘ārın
‘Āşıḳuñ zāhirā nişānı olur
Sende var ise göster āşārın
Şāf olmak gerek ‘alāyıkdan
Her kim isterse düst didārın
Çünkü naḳḳāşı birdür eşḳālūñ
Sen de bir şay nuḳūş-ı tekrārın

¹ “...’ol’ der, o da hemen oluverir.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/117.

*Vaḥdet ü keşret i‘tibārīdür
‘Ayn-ı vāḥid durur ki cārīdür*

22¹

Tercī‘ -bend-i Ḥamdī²

[Fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

İftitāḥ-ı kelām-ı ehl-i kemāl
Nām-ı a‘lā-yı mübdi‘ -i müte‘āl
İrmedi ḥamd müntehāsına
Zıkr iden *bi’l-ğuduvvı ve’ -l-āşāf*³
Zātı *leyse ke-mislihi şey’ün*⁴
Şıfatı *küllü fihi külli mute‘āl*
Çünkü ansuz vücūdı yok şey’ün
Ola mı aña zıdd u nidd ü misāl
Gayrin işbāt ider mi ‘aynı olan
Çünkü vehme gelür bu resme ḥayāl
Heme ‘ālem ziyā-yı nūrullāh
Leyse fī cübbeti’l-vücūdi sivāh

II

Tā ki itdi zühūr nūr-ı vücūd
Oldı anuñla bu mñā mevcūd
Gelmese ‘ālem-i vücūda ziyā
Nūr olmazdı şāhide meşhūd
Nāra ḥaşr itmeseydi nūrı racīm
Sāye-i Ādem’e kılurdu sücūd
Sāyede nūra secde eyler idi
Olsa ‘aynında zerre deñlü şühūd
Nūrı olmasa zāhir ola mı hiç

¹ 64a/66

² Zehra Öztürk, “Hamdullah Hamdi’nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde Tipler ve Motifler (2 cilt)”, İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 1993, C. 2, s.6.

³ “... sabah ve akşam.”, Kur’an, Nur Suresi, 24/36.

⁴ “O’nun benzeri hiçbir şey yoktur.”, Kur’an, Şura Suresi, 42/11.

Zıll-ı memdūd u zav¹-ı nā-maḥdūd

Heme ‘ālem ziyā-yı nūrullāh

Leyse fî cebbeti’l-vücûdi sivāh

III

Ne-içün ḥalk olındı ins-ile cān

Bulmağ-içün ḥazîne-i pinhān

Maḥzeni ol ḥazinenüñ cāndur

Cānuñı bil ki bulasın cānān

Dili yoqluḳ kilīdi varlıḳdur

Aç kilīdi ki genc ola a‘yān

Var didügüñ çü ma‘nide yoḳdur

Nengdür ‘ārif e bu nām ü nişān

Bu sözün şihḥatine şāhiddür

Āyet-i küllü men ‘aleyhā fān¹

Heme ‘ālem ziyā-yı nūrullāh

Leyse fî cebbeti’l-vücûdi sivāh

IV

Tā ki itdi ṭulū‘ nūr-ı kıdem

Münkeşif oldı bu zālām-ı ‘adem

Naẓar iden bu nūr-ile gördi

‘Ālemi zerre zerreyi ‘ālem

Zerre ma‘nide nūrdur ammā

Şüretā itdi fark zıll-ı ‘adem

‘Adem-i i‘tibāra vāḳıf olan

İ‘tibār-ı ‘ademden urmadı dem

İtmeyince izāfeti isḳāṭ

Sırr-ı tevḥīde irmedi ādem

Heme ‘ālem ziyā-yı nūrullāh

Leyse fî cebbeti’l-vücûdi sivāh

V

‘Işḳ Mısrına olmayan sālīk

Yūsuf-ı ḳalbe ola mı mālīk

¹ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.”, Kur’an, Rahman Suresi, 55/26.

Vech-i ma‘ şūka nice vāşıl olur

‘ Işık-ile hālik olmasa sālīk

‘ Işıkdur aşlı cümle eşyānuñ

Küllühā yentehī ilā zālīk¹

‘ Işksuz olsa her vücūd ‘ adem

‘ Işksuz olsa *küllu şey hālīk²*

‘ Işık-ı Sübhān’ı añlayup cānā

Olagör dār-ı vaḥdete mālīk

Heme ‘ālem ziyā-yı nūrullāh

Leyse fī cebbeti’l-vücūdi sivāh

VI

Ḥamdī naḳḳāşla eyle naḳşa nazār

Çünkü naḳḳāşa naḳşı oldu eşer

Fikri olan fikār anuñla kıılır

Eşerinden mü ’eşşirine nazār

Bulmadı şem‘ -i dilde nūr-ı yakīn

Her ki şevḳ-i delīl-ile bula fer

Ma‘ rifet sikke-i mübārekdür

Lāyık olmaz bu sikkeye her zer

Nüş-ı cāndur mükerrer eyle bunı

Zevḳ-i tevḥīde irdüñ-ise eger

Heme ‘ālem ziyā-yı nūrullāh

Leyse fī cebbeti’l-vücūdi sivāh

23³

Tercī‘-bend-i Aḥmed [Dükakin-zāde]⁴

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fā‘ ilün]

I

Dil-ber-i mā bir gül-i ḥamrā imiş

Bülbül olan ‘ aşık-ı şeydā imiş

¹ “Her şey bunda son bulur.”

² “O’nun zatından başka her şey yok olacaktır.”, Kur’an, Kasas Suresi, 28/88.

³ 64b/67

⁴ Süzen, s.28.

Deyr-i cihān içre hemān gördüğün
Ġayrı degül ol büt-i ra‘ nā imiş
Öykünemez kimse le‘āfetde hiç
Od-ile şu toprak u yil ü hevā
Gel sen anı gör nice zībā imiş
Aç kulağın diñle ne gūyā imiş
Kün didi Hāķ kevn ü mekān yoğ iken
Dü-cihān ol emr-ile peydā imiş
Bildi şu kim ‘āķil ü dānā imiş
Kāf-ile nūn Ādem ü Havvā imiş

II

Ġudret eli bağladı çünkim şıfāt
Kendüzine anı mekān kıldı zāt
Na‘ -ı zemīn üzre seni bu cihān
Eylemesün berzah-ile şāh-māt
Ehl-i dilün gündüzi bayram olur
Bellü bilün gicesi Ġadr ü Berāt
İster iseñ zinde-i Hızr¹ olasın
Ma‘ rifetden içegör āb-ı hayāt
Āferde cümle ne kim var ise
Dutdı bu emr-ile qarār u şebāt
Bildi şu kim ‘āķil ü dānā imiş
Kāf-ile nūn Ādem ü Havvā imiş

III

Şol kişi kim kendüzini tanımış
Cümle ‘ alem cānına ol cān imiş
Dīve gönül hātemini virmeyen
Mülk-i ma‘ ārifde Süleymān imiş
Muşhaf-ı hüsnünde şehā hatıtuñı
Didi gören āyet-i Ġur’ān imiş
Cām-ı lebün zıkr iderem rüz u şeb
Bildüm anı derdüme dermān imiş

¹ zinde-i Hızr: Hızr-ı zinde G.

Şeş cihet ü çār ‘ anāşır ki var
İşbu sözün remzine fermān imiş
Bildi şu kim ‘ āķil ü dānā imiş
Kāf-ile nūn Ādem ü Havvā imiş

IV

Sırr-ı zemīn üzre sükūn āsümān
Şun‘ -ı Hudā-ile töludur cihān
Gel berü iy tālīb-i rāh-ı Hudā
H‘ āba varup yatma gözün aç uyan
‘ Āynüñi pāk eyleyegör ğayrdan
İstedügün anda görünür hemān
Ten tılısmın eyleriseñ ħurd-ı ħām
Bī-nihāyet gence irişdün hemān
Aşl u fer‘ ü evvel ü āħir nedür
Diñleriseñ cān ile idem¹ beyān
Bildi şu kim ‘ āķil ü dānā imiş
Kāf-ile nūn Ādem ü Havvā imiş

V

Seyyid-i kevneyne görindi Celil
Gülşen oldı āteşe girdi Ħalīl
‘ Işķ içinde kimini ber-dār idüp
Niçe yıllar eyledi kimin ‘ alīl
Yā İlahī saña dutupdur yüzün
Eylemegil Aħmed’ i ħor u zelīl
Terk-i ser it cānuñı eyle fedā
İster-iseñ cānib-i Ħaķķ’a sebīl
Saña velāyet ħaberin söylerem
Cidd-ile cehd eyle anı añla bil
Bildi şu kim ‘ āķil ü dānā imiş
Kāf-ile nūn Ādem ü Havvā imiş

¹ cān ile idem: ideyin bir bir G.

Tercî'-bend-i Şâhidî²

[Müfte' ilün müfte' ilün fâ' ilün]

I

Gel berü gel zerķ-ile taķlîdi ķo
 ' Āşık ol iç bāde-i tevķîdi hū
 Besle riyāzetle riyāz-ı dili
 Olma şaķın bende-i kibr ü gülū
 Arayuben istedüğün cā-be-cā
 Şoylayuban izledüğün sū-be-sū
 Hāyret āġacı budāġında ķonup
 Fāķtevār inledüğün gū ve gū
 Bunı yakīn bil saña senden yakīn
 Ġayr degül kim göresin rū-be-rū
Sen seni bilme anı bil sen seni
Sen seni bildün-ise bildün anı

II

Gel yola gir ' ıķķ-ile olma uşañ
 Nefs işigine ur irecek ķuluñ
 Almaġuñ ard arķasına sür yola
 Uġrı gibi gizli yüri daķma³ ķan⁴
 Gündüz olıcaķ yüri yoldan şapa
 Gice olsa sür yola olunca tañ
 Ad u şanı at yabana ol delü
 Kime temāşā olasın kime tañ
 Yumrı yoğun sözlerüme tüt ķulaķ
 İnceden ince durur añlar-iseñ
Sen seni bilme anı bil sen seni

¹ 65a/67 (Sayfa numarası tekrar yazılmış yani 64a-64b iki defa yazılmış.)

² Suat Donuk, "Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr İsimli Şiir Mecmuası (1a-70b)", Gaziantep Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Gaziantep 2011, s.190.

³ daķma: M.

⁴ ķan: -GE.

Sen seni bildüñ ise bildüñ anı

III

Aç gözüñi cānuñ uyar olma bön
Varlık evinden göç ü yoklukda kon
Dünyā şovugunda büyüp toñma gel
‘Işk ocağına düşüp odına çün
Cife-i dünyāyı elüñden bırak
Cān elin aç hāzret-i cānāne şun
Tā saña sāķī şuna bir şāfī cām
Nūş idesin bāde-i hum-ı ledün
Añla bu bazıçeyi bil özüñi
Tā saña olmaya oyunda uzun
Sen seni bilme anı bil sen seni
Sen seni bildüñ ise bildüñ anı

IV

Dāne içün düşme cihān dāmına
‘Ārif-isen kıl nażar encāmına
Derd-i ser-i renc-i humārı bilen
Meye ne hoş meyl ide yā cāmına
Dünyedeki zevk u şafā ‘izz ü nāz
Degmeye ālāyiş ü ālāmına
Virme gönül mālına vü cāhına
Kalma bunuñ nengine u nāmına
‘Āşıkuñ efgānına kılma nażar
Himmetine kaşdına ikdāmına
Sen seni bilme anı bil sen seni
Sen seni bildüñ ise bildüñ anı

V

Geh sürerem çift tutaram şaban
Çoban olup çatluduram geh şapan
Geh oluram ‘ışk-ile zarlık eşek
Geh oluram sehv-ile yoldan sapan
Geh iderem sa‘y-ile taḥşīl-i ‘ilm

Geh menem zühdi koyup ‘ işka tapan
Gerçek erüñ göñlini ben kapmışam
Gerçek er olur yine benden kapan
Sırruñı fâş eyleme gel Şāhidī
Sırta irer sırrına kapu yapan
Sen seni bilme anı bil sen seni
Sen seni bildüñ ise bildüñ anı

25¹

Tercī‘ -bend-i Ḥalīlī²

[Mef’ ulü mefā’ ilün fe’ ulün]

I³

İy muzhir-ı kāyināta mazhar
Ve’y memleket-i cemāle server
Ḳutlu-ḳadem ü huçeste-ṭālī‘
‘ İṣī-nefes ü ferīşte-peyker
Nuṭṭuñdan olur ḥayātı mürde
Şermende lebüñden āb-ı Kevşer
‘ İṣḳuñ leme’ ānı iy ḳamerveş
Dil levḥine olalı muḥarrer
Hicrān gicesinde bülbül-i dil
Bu nağme ile terennüm eyler
Kim vech-i ḥabīb-i dil-sitāndur
Ser-māye-i ‘ ömr-i cāvidāndur

II

İy sāḳī-i gül-‘ izār-ı mehveş
Şun cām-ı şarābı olma ser-keş

¹ 65b/68

² Orhan Kemal Tavukçu, *Halilî Fırkat-name: Giriş-İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım*, Yayınlayanlar Cemal Kafadar ve Gönül Alpay Tekin, Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yayınları, 2008, s.148.

³ Şiir mecmuaya kaydedilirken bir ve ikinci bendin sırasında hata yapılmıştır. Bunun farkına vardığı anlaşılan mürettip, bentlerin başına hem hem rakam hem de “evvel” ve “ikinci” şeklinde yazı ile bentlerin olması gereken sıra numarasını yazıp bu hatayı düzeltmiştir. Dolayısıyla ikinci bent olarak yazılan bendin aslında birinci bent olduğu gösterilmiştir. YE’de bu şekilde yer alan şiir, yapılan düzeltmeye göre sıralanmıştır.

Ben kim ğam-ı ‘ışk defterinden
Dil levhine kılmışam münakkaş
Evvel baña şun piyāleyi sür¹
Kim hicr-ile olmuşam müşevveş
Mā’ü’l-‘inebüñden eyle efşān
Kim saçmaya çarha āhum āteş
Ger baña inanmaz iseñ uşta²
Hoş luṭf-iledür bu şi‘r-i dil-keş
Kim vech-i ḥabīb-i dil-sitāndur
Ser-māye-i ‘ömr-i cāvidāndur

III

Dest-i ğam iderse yakamı çāk
Terk eylemezem tapuñı ḥāşāk
Eylerse nazar yüzüñden ayru
Olsun gözüm-ile başuma ḥāk
Gözüm yüzüñi görelden oldı
Dil şafhası çünki ğayrdan pāk
Ne şāhsın iy melek-şıfat kim
Baş kor kademüñde şems-i eflāk
Her niçe teferrüc eyledümse
‘Aqlumda bu deñlü oldı idrāk
Kim vech-i ḥabīb-i dil-sitāndur
Ser-māye-i ‘ömr-i cāvidāndur

IV

İy bülbül-i gülşen-i belāgat
V’iy tūṭı-i meclis-i feşāḥat
Şöyle ki şeker yağar dilüñden
İnsānda hemīn olur kerāmet
Ne la‘l-dür ol ki şerbetinden
Bir kaṭresidür kulūba rāḥat
Ne çihre olur ki pertevinden

¹ sür: pür G.

² Ger baña inanmaz iseñ uşta: Ger baña itmez iseñ iy düst G.

Dîn azğunına ider hidāyet
Cān-ile dili tefahhüş itdüm
Virür ikisi dağı şēhādet
Kim vech-i ḥabīb-i dil-sitāndur
Ser-māye-i ‘ömr-i cāvidāndur

V

Cān kılca ḳalursa derd ü ḡamdan
Kesmezem ümīdüm ol şanemden
Niçün ki nazīri gelmemişdür
Mevcūd olalı cihān ‘ademden
Ol māh-likādan umaram kim
‘Afv ide günāhūmı keremden
Olursa Ḥalīlī yāra vāşıl
Rūmī olur ol geçer ‘Acem’den
Taşvīr oluna mı naḳş-ı ‘ālem
Taḥrīr olınan budur ḳalemden
Kim vech-i ḥabīb-i dil-sitāndur
Ser-māye-i ‘ömr-i cāvidāndur

26¹

Tercī‘-bend-i Kemāl Paşa-zāde²
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Niçe bir şām u seḥer kāruñ ola
Cürm ü ‘işyān u güneh sehv ü ḥaṭā
Niçe bir meykede vü ‘īş ü ṭarab
Ḳanı mescidde ‘ibādāt-ı Ḥudā
Niçe bir fikr ü ḥayāl-ı ruḡ-ı yār

¹ 66a/68

² Bu şiir aşağıda adı verilen eserde Ġarībī’ye atfedilerek kaydedilmiştir. bk. Murat Ak, “Na’tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na’t Mecmuaları”, Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Konya 2014, s.208.

Ḳanı endīşe-i dīdār-ı Ḥudā
Niçe bir zūlf-i nigāruñ hevesi
Ḳanı ol bīm ü celāl-i Mevlā
Niçe bir ḥ^vāceñe ḳul olmayuben
Olasın ğaflet-ile ‘abd-i hevā
Ġafīl olma be gönñül āgāh ol
Geç hevādan gel e ‘abdullāh ol

II

Ḥaḳḳuñ emrinde ḳomayup yire baş
Gözedürsin ruḥ u zūlf ü göz ü ḳaş
Nūr-ı ta‘atden ibā eylersin
Yāduña gelmez olupdur naḳḳāş
Deyr-veş naḳş ile pürsün līkin
Dilemez şem‘ nitekim ḥuffāş
Yol mudur nefis zebūn olmış iken
İdesin iller ile ceng ü şavaş
Seni ğafletde ḳomış bī-çāre
Nefs-i emmāre ile ‘aḳl u ma‘āş
Ġafīl olma be gönñül āgāh ol
Geç hevādan gel e ‘abdullāh ol

III

Gel e ‘ālemde beni ḥor itme
Maraż-ı cürm ile rencūr itme
Seni sen Ka‘be iken ḳılma ḥarāb
Nefsüñüñ beytini ma‘mūr itme
Luṭf idüp ḥālūme baḳ bir nażar it
Ḳahr-ı Ḥaḳ’la beni maḳḥūr itme
Gözlerüm ğayrıya itdürme nażar
Cānumuñ dīdesini kūr itme
Düşürüp ğaflet-ile her hevese
Der-i Ḥaḳ’dan beni sen dūr itme
Ġafīl olma be gönñül āgāh ol
Geç hevādan gel e ‘abdullāh ol

IV

Niçe bir hurrem ü handān olasın
Dem ola derd-ile giryān olasın
Yol mıdur kavı-i *elēf*¹ unutup
Durmayup ‘ahdüñe yalan olasın
Sen ‘*aref*² ilmine vāşıl olagör
Niçe bir cāhil ü nā-dān olasın
Sen bu a‘ māl-ile bu cünbiş-ile
Hāşalillāhki müsülmān olasın
Ġafıl olma be gönül āgāh ol
Geç hevādan gel e ‘abdullāh ol

V

Saňa şimden girü ‘izzet ideyin
Yirüñi hāne-i ‘uzlet ideyin
Geydürüp başuña tāt-ı ‘ışkı
Seni ben şāh-ı maḥabbet ideyin
Bir gün idüp senüñ-ile el bir
Pir-i ehl-i Hakk’a hizmet ideyin
Cānı ğafletden uyar iy miskīn
Gözün aç saňa nasīhat ideyin
Hem ğama bile seni hem-dem idüp
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīkat ideyin
Ġafıl olma be gönül āgāh ol
Geç hevādan gel e ‘abdullāh ol

27⁴

Tercī -bend-i Fevrī⁵

¹ “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?”, Kur’an, Araf Suresi, 7/172.

² Bu iktibās, tasavvuf kültüründe oldukça meşhur olan “men ‘arefe nefsehû fe-ḳad ‘arefe rabbehû” lafzında, ve “Nefsini (kendini) tanıyan Rabb’ini de tanır” mealindeki hadistendir. bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

³ Diğer bentler 12, VI. bent 10 mısradır.

⁴ 66b/69

⁵ Ali Nihad Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Dîvân Şiiri: Rahmî ve Fevrî*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1948, s.66.

[Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

I

Merhabā iy piyāle-i şahbā
Ḥabbezā iy müdāme-i hamrā
Merhabā merhabā şafā geldüñ
Eyledüñ mürde-dilleri ihyā
Gel berü iy sürür-ı kalb-i hazîn
Gel gel iy nūr¹-ı dīde-i bīnā
Gel ki sensin fütūḥ-ı rūḥa civān
Gel ki sensin 'aşā-yı pīr-i dü-tā
Gel ki ayağuna nişār itsün
Cevherī 'aqlını delü dānā
Başları üzre yir iderler hep
Pādişāḥ ü vezīr ü bay ü gedā
Cür' añı nūş idende qalmaz ebed
Ġam-ı imrūz u ğuşşa-i ferdā
Cāmuñı virseler bedel olmaz
Taḥt-ı Kāvūs u milket-i Dārā
Senüñ ile tefāḥur eylerler
Cām-ı Cemşīd ü millet-i 'īsā
Rūḥ-ı ğamgīni yine şād itdüñ
Geldüñ itdüñ bu mürdeyi ihyā
Āb-ı ḥayvān mısın nesin iy mey
Lā' l-i cānān mısın nesin iy mey

II

Cān diyen saña ḥūb-edā itdi
Rūḥ-ı şānī diyen ḥaṭā itdi
Cür' añı nūş iden gönül gözini
Cām-ı Cemveş cihān-nümā itdi
Merhabā iy şarāb-ı ğuşşa-zedā
Gel ki ğam baña çok belā itdi
Bir iki cāmuñı çeken ğamnāk¹

¹ nūr: -G.

Kendüyi dehre pādişā itdi
Yoluña harc idüp kamu varın
Niçe şāh kendüyi gedā itdi
Derd-i lā' l-i nigāra şöhetüñi
Kim ki kânün ide şifā itdi
Meclis içre senüñ yüzüñ şuyına
Yār bizümle merhabā itdi
Başın² egmez Cem'e şurāhīveş
Cāmuñı şol ki ilticā itdi
Hızır gibi bulur hayāt-ı ebed
Bezmüñe kim ki ibtidā itdi
Āb-ı hayvān mısın nesin iy mey
Lā' l-i cānān mısın nesin iy mey

III

Mülsün ammā ki gül gibi handān
Gülsün ammā güneş gibi raḥşān
Güneş ammā ki maṭlā' uñ sāgar
Sāgar ammā ki reşk-i cām-ı cinān
Nārsın līk ābveş cārī
Ābsın līk nārveş sūzān
Nürsun līk nāra beñzersin
Nārsın līk şem' veş tābān
Lā' l dirdüm olaydı lā' l harāb
Belki yāķūt dirdüm olsa revān
Reng-ile sen Yemen ' aķīķisin
Rūm'da yok gerçi kim ' aķīķa kān
Cān bulur ķatreñi içen ' āşıķ
Cāna cān ķatar içicek cānān
Biñ yaşar bir nefesde cāmuñ içen
Bundan özge olur mı tayy-ı zamān

¹ II/7. mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Hāne-i ķalbi rūşenā itdi

Bir peyāleñ çeken gedā-diller

² başın: baş G.

Nefeḥātuñ dem-i Mesīḥā'dur
Mürde-i guşşaya bağışlar cān
Rūḥsın sen ve līk rūḥ bulur
Nefesüñden senüñ ten-i insān
Āb-ı ḥayvān mısın nesin iy mey
Lā'ı cānān mısın nesin iy mey

IV

Devr idelden bu cām-ı mīnā-fer
Gelmedi dehre bir saña beñzer
Saña zarf olmağı ümīd idinür
Her seḥer doġsa ḥusrev-i ḥāver
Gelür ayda bir iki kerre hilāl
Saña olmak diler meger sāġar
İy celīs-i mecālis-i 'uşşāk
İy ḥarīf-i maḥāfil-i dil-ber
Ne kadar ser-keş olsa dildārı
Neş'eñ anı güzel mülāyim ider
Tāb-ı mihrüñle 'āşık-ı ġamnāk
Zerre deñlü kıomaz dilinde keder
Duḡter-i rez dinilse saña ne ġam
İtdüġüñ işi eylemez biñ er¹
Senden enfa' bulur mı 'ālemde
Arasa yir ü göki nev'-i beşer
Şulanurdı dehānı cām gibi
Diñlese vaşf-ı zātuñı kevşer
Āb-ı ḥayvān mısın nesin iy mey
Lā'ı cānān mısın nesin iy mey

V

Ḳande mey olsa 'işreti biledür
Kime yār olsa şoḡbeti biledür
Bir iki cāmuñı çeken bī-ḥāl

¹ 14/IV: mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:
Senüñ ile cihān-nümā olmış
Sāġar-ı Cemle cām-ı İskender

Nereye varsa hāleti biledür
Bāde-peymāne şanma bî-devlet
Uñmaduqlarda devleti biledür
Bākî kalsa şarābı maḥmūruñ
Şayrulıgında şöḥbeti biledür
Bāde-āşāma cāma ḳādir iken
Ḥor bakmañ ki ‘ izzeti biledür
Kendüyi cām-ı meyle mest idenüñ
Keşret içinde vaḥdeti biledür
Dürd-keş göñlüni keder gelmez
Cām-ı meyveş şafāveti biledür
Fevrî ḥaḳ söylemezse iy münkir
Gör nedür ol ki himmeti biledür
Mey-i nābuñ ne ḥikmeti var kim
Acılıgında lezzeti biledür
Dirhemini bir aḳçeye alsañ
Yine içinde ḥürmeti biledür
Āb-ı ḥayvān mısın nesin iy mey
Lā‘l-i cānān mısın nesin iy mey

28¹

Tercî‘-bend-i ‘ Ālî Çelebî [el-meşhûru] bi-İbnü’l-Kınalı
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Niçün iy ‘ārızı meh-rû yüzi māh
Ḥāl-i ‘uşşāḳa degülsin āgāh
Ḥasretüñden teb ü āh oldu işüm
Raḥm kıl ḥālūme kim oldu tebāh
Sen begüm ḥüsn ilinüñ şāhısın
Ḳalb-i ‘uşşāḳ durur saña sipāh
Şıma imdi dil-i ‘uşşāḳuñı kim
Şınsa leşker idemez begligi şāh

¹ 67b/70

Felege irdi ğamuñdan āhum
Āsitānuña dağı irmedi āh
Dil sarāyına ğayālūñ geleli
Ėomadı ğayr-ı şanem fikrine rāh
Sevdüğüm baña ğünāh-ise seni
Yir ü gök deñlü durur bende ğünāh
Dā 'imā fikrüm ü yādum sensin
İki 'ālemde murādum sensin

II

Şīve-ile şalın iy tāze nihāl
Nāz-ile 'āşıķa 'arz eyle cemāl
İrmesün ğülşenüñe bād-ı ğazān
Ėonmasun ğātıruña gerd ü melāl
Yine iy ğonca ne ğāl oldu saña
Dimez olduñ ğuluña *keyfe'l-ğāl*¹
Bilüñüñ fikrini eyler ğöñlüm
Ehl-i tab' olan ider ince ğayāl
Delü ğöñlüm diler ağızuñ öpmek
İtse dīvāne n'ola fikr-i muğāl
'İşķumuñ baña me'ālin şorma
'Āşıķ olan ide mi fikr-i me'āl
Şöyle oldu ki ğöñül fikrūñle
Ėayrı fikr itmege ğalmadı mecāl
Dā 'imā fikrüm ü yādum sensin
İki 'ālemde murādum sensin

III

Beni terk eyleyüp ol lāle-'izār
Ėayfdür kim ola ağıyār-ile yār
Ben kemer gibi kılam ğaddümi ğam
Ėayrılar ide miyānını kenār
Ėafes-i hecrde bülbul mağbūs
Ėül-i ter bāğda hem-şoğbet-i ğār

¹ Keyfe'l-ğāl: "Nasılsın?" anlamında Arapça bir ibaredir.

Bî-sebeb kıanum içer anuñ-içün
Dem-be-dem gözlerüm olur bîmār
Dā 'imā fikrüm ü yādum sensin
İki 'ālemde murādum sensin

29¹

Tercî'-bend-i Rüşenî²

[Mef' ulü mefā' ilün fe' ulün]

I

Şalduķ tek ü pūy ü cüst ü cūyı
Me'vāmuz olalı dūst kūyı
Bî-kāse mūdāmî içerüz mey
Urup aşa uşadup sebūyı
Eşkeste sever nigār gördük
Şındurduķ anuñ içün sebūyı
Tuyduķ ne idüğün ārzūmuz
Elden oduķ özge ārzūyı
Ef' ālumuz oldu amu maħbūb
Bize geleli ħabīb ħūyı
Ĥaķķa degüşüp muvaħħid olduķ
Bî-renglig-ile bu reng ü būyı
Biz demr dūdūgi virdük alduķ
Feryād u fiğāna hāy u hūyı
Biz şūfî-i şuffā-ı şafāyuz
Biz mūfî-i ħubbe-i vefāyuz

II

Münkir nice men' ider semā' ı
Ki_ oldur ne kıyāsî ne semā' î
Geçmez dişi münkirüñ bu işe
Nîşe urı yiredür nizā' ı
Biz mest-i ħarāb u mey-perestüz

¹ 68a/70

² Aydemir, s.246.

Virdürme bize yüri şudā' ı
‘İşk-ile yapışmışuz bu ‘ışka
‘Aql-ile irişmişüz vedā' ı
Ger zühd ise zāhidūñ kumāşı
Hoş ‘ışk ola ‘āşıkuñ metā' ı
Ehl-i Haka münkir ise zāhid
Biz mu' tekidüz muhibb-i dā' ī
Yāruñ okuruz tecellāşinde
Gāhī ğazel ü gehī rubā' ī
Biz şūfī-i şuffā-ı şafāyuz
Biz mūfī-i kubbe-i vefāyuz

III

Her kim bize gösterür cefāyı
Biz gösterelüm aña vefāyı
Bizi dögenüñ elin öpelüm
Bize sögene kılup şenāyı
Qavmi nite kim Resūl'e zaḥmet
Virdükçe iderdi ol du' āyı
Var olsun anuñ gözi ki dāyım
Görür ruḥ-ı ḥüb-ı Muştafā'yı
Haḳdur bu söze inan ki bī-şek¹
Her ki_anı görür görür Hudā'yı
İtmez ruḥ-ı ḥüb-ı Muştafā'suz
Minnet Haḳ'a Rūşenī şafāyı
Bildi çü izi tozından anuñ
Bu Rūşenī gözi rūşenāyı
Her şām okur saçına *ve'l-leyl*
Her şübḥ yüzine *ve'd-duḥā* yı
Biz şūfī-i şuffā-ı şafāyuz
Biz mūfī-i kubbe-i vefāyuz

¹ söze inan ki bī-şek: sere ayān ki beytūñ G.

Tercî‘-bend-i ‘Askerî²

[Fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

Hüb-rûlarla ittiḥād itme
 ‘İşkuñı anlara ziyāde itme
 Kuluñam diyü her çepel-ḥizüñ
 Dā’im emrine inḳiyād itme
 Vuṣlat ümmīdin eyleyüp her ān
 Nefs-i şūma uyup fesād itme
 Ger melek-rû olursa oğlanı
 Severin diyü şaḳın ad itme
 Furşat el virür ise sür zevḳın
 Yanuña almağı murād itme
 Ğam-ı hicrān ḳafāda ḥāzırdur
 Göñlüñi vaşlı birle şād itme
 Ḳaḥbe vü ḥiz-ile geḫen ‘ömri
 Şaḳın aşlā ḥisāba yād itme
 Terbiyet aşşı eylemez ḥize
 Ehl-i dil sözlerin kesād itme
 Pend bed-aşlā fāyide itmez
 Hergiz oğlana i‘timād itme
 Her ne gelse gelür saña senden
 Baña yār itdi diyü ad itme
İy göñül pend işit ‘inād itme
Ḳaḥbe vü ḥize i‘timād itme

II

Hüs-n-ile olsa Yūsuf-ı şānı
 Alma yanuña şaḳın oğlānı
 Başdan ayağa sīme ğarḳ itseñ

¹ 68b/71² Ahmet Çolak, “Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan No:1972’de Kayıtlı Mecmū‘a-i Eş‘ār Vr.1b-80a) (İnceleme-Metin)”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2013, s.300.

Saña yār ola şanmağıl anı
Saña izhār ider maḥabbet-i tām
Qavl ider ğayrılarla pinhānī
Gelse bir kişi aqçe gösterse
Seni qor aña meyl ider ānī
Baña nitdũñ diyũ ‘itāb eyler
Eyleseñ dürlü dürlü iḥsānı
Va‘ desine ḥazer kıl aldanma
Bunlaruñ olmaz ‘ahd ü peymānı
Ḥile fitnede her biri sāḥir
Mekr ile aldar ehl-i ‘irfānı
Belki bunlardan öğrenür İblīs
Şimdi telbīs birle yalanı
Didiler ḥızden vefā gelmez
Şınayanlar gürũh-ı insānı
Yüzlerin görmemek sa‘ ādetdür
Hele ben böyle itdũm iz‘ ānı
İy gönũl pend işit ‘inād itme
Qaḥbe vũ ḥıze i‘timād itme

III¹

¹ II. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Mihrũñi eyleseñ eger izhār
Yanlarında olursuñ itden ḥõr
Yār zann eyleyũp gönũl virseñ
Üstine ol senũñ olur bir bār
Sözũñe şol kadar ‘inād eyler
Kendüsinden ider seni bī-zār
Şaқın aldanma kim ḥilāf eyler
Va‘ de-i vaşlın eylese ikrār
‘Āřık-ı řādık olana bunlar
Ayda bir kerre gösterür dīdār
Şāh-rāh-ı maḥabbet iäre bular
Olur ferzīn-misāl keş-reftār
[...] lar olur ḥũra māyıl
Getür [...] dür daḥı ne’ñ var
Ger ğūdāsın hemīře qand itseñ
Ne’ñ yidũm diyũ cüst ider inkār
Az olur bunlar iäre ehl-i ḥayā
Ekşer-i bunlaruñ olur bī-‘ār
İy gönũl pend işit ‘inād itme

Kendüzin bir güzel şanur mümtāz
Saña ḥadden ziyāde eyler nāz
Mihrüñi çün ziyāde gördi senüñ
Cevrini çok ider vefāsını az
Meskenet birle pes niyāz itseñ
Saña ādem dimez ider iğmāz¹
Nerede isteseñ şikār olunur
Günde biñ gūşede ider pervāz
‘Ār u nāmūs terk idüp nā-çār
Geçinür kendi mu‘lem ü zen-bāz
Saña şāhīnlenür² şikār olmaz³
Bir gögercine şayd ider kuş-bāz
Cīfeye zāğlar olup t̄alib
Lāşeye meyl ider mi hiç şeh-bāz
Gūş kıl var ise eger ‘aqluñ
Sözümü levḥ-i dilde ḥall-ile yāz
İy gönül pend işit ‘inād itme
Ḳaḥbe vü ḥīze i‘timād itme

IV

Ḥüblar oldılar iñen nā-pāk
Meyl ider mi bulara ‘āşık-ı pāk
Perde-i ‘işmetin[i] her yirden
Dest-i ālāyiş ile eyler çāk
Gice gündüz sürer şafālarını
Ehrimenlerle bir bölük etrāk
Söyleşür müdde‘ī ile varup
Şād iken ḥāṭıruñ ider ğam-nāk

Ḳaḥbe vü ḥīze i‘timād itme

¹ III/6. mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Seni ney gibi eyleyüp nālān
Olur ehl-i hevā-y-ıla dem-sāz

² şāhīnlenür: şāhīnsüz G.

³ 11/III: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

İlden ‘ārlanmayup olur cān-bāz
Vaşlınıñ şālibi iken [...]

Bunlar ehl-i hevāya meyl eyler
Fi'l-meşel yollarında olsañ ḥāk
İtme diyü naşihat itseñ eger
Kaşd ider tā-ki seni ide helāk
Kimse bilmez bunı ne ḥikmetdür
Saña semm gösterür ile tiryāk
Yok durur hiç birinde gerçi vefā
Kaṭı hercāyîdür velî dellāk
Merḥamet itmez 'āşıka bunlar
Devr idelden berü toḳuz eflāk
Sözümü itme redd kabûl eyle
Var ise sende zerrece idrāk
İy gönûl pend işit 'inād itme
Ḳaḥbe vü ḥîze i' timād itme

V

Ḥāne-i ḳalbüñi idince ḥarāb
Virür i' zāz-ile sözine cevāb
Âl-ile aldı çün gönûl¹ senden
Cānuña başlar itmege çü 'azāb
Gehî ḳaḳar gehî de nāz eyler
Söylemek kaşd iderseñ eyler 'iṭāb
Sen hevā âteşiyle yanmaḳda
Meyl ider her deniye hem-çün-âb
Rûz u şeb cem' olur erāzil ile
Nûş ider gûşe gûşe cām-ı şarāb
Sende ḳılmaz idi bir laḫza ḳarār
Her gice bir beḡalda eyler ḥvāb
Şaçınuñ şaḡışından artuḳdur
Eyleseñ ger si.ildigini ḥisāb
Bu ḳadar 'ayb ile o mef' ūlûñ
Fā' iline geçinür ehl-i ḥicāb
Cümle ālāyiş ile ālûde

¹ gönûl: gönlüñi G.

Pāk-dāmānı bunlaruñ kem-yāb
Pāk-bāz ol hümā-şikār ile
İtme murdāra meyl olma kilāb
İy gönül pend işit ‘inād itme
Ḳaḥbe vü ḥīze i‘timād itme

VI

Doldı hercāyālerle çün āfāk
Meyl ider mi bulara hīç ‘uşşāk
Zūr idüp sāde-rūya virme gönül
Fi’l-meşel olur ise ḥüsn-ile tāk
‘Āşık-ı şādıkā bular bakmaz
Yanlarında mu‘azzez ehl-i nifāk
Gelse yanına bir ḡulām-pāre
Seni kor aña geçinür müştāk
Gāh şiveyle şā‘idin şıgup
‘Arz ider aña gāhī simīn sāk
İtme diseñ ezā için fi’l-ḥāl
Nisbet-ile o yana varur çak¹
Olsa meclis içinde ger ikisi
Çeker elbette birbirine bıçak
Ḳurtılır fakr-ile felāketden
Kim ki bunlardan olur-ısa ırak
Geç bularuñla ‘iş u ‘işretten
Nefse uyup Ḥudā’ya olmağıl ‘āk
İy gönül pend işit ‘inād itme
Ḳaḥbe vü ḥīze i‘timād itme

VII

Ḥüsn-ile ger olursa şehr-āşüb
Şakın oğlanı eyleme maḥbüb
Sa‘y-ile ger yolında cān virseñ
Ṭālibe bunlar olımaz maṭlüb

¹ 12/VI: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Pāk-dāmen şatar saña kendin
Līk tenhāda dikdirür şāk şāk

Saňa kılmaz nażar yolında eger
Başuñı kesüp ider iseñ ıob
İntikām almağa çü bunlardan
Şimdi bildüñ mi sen nedür uslûb
Hâneñe da‘ vet eyle rindâne
Bul bir âdem ki aña ola mensûb
Çak şol odaña girdügi demde
Aña hıżmetler eyle ‘ışk-ile hûb
Furşat el virmiş iken iy ğāfil
Sür şafāsın degül iseñ meczûb
Bunlara şıdķ-ile söz yaramaz
Yanlarında si.en durur mergûb¹
Merd-i meydān-ı ‘ışk iseñ sen de
Ġālib ol olma anlara maġlûb
İy göñül pend işit ‘inād itme
Ķahbe vü hîze i‘timād itme

VIII

Çekmeyem dir iseñ eger zillet
Gördüğüne sen eyleme ‘izzet
Ki götürmez hāzer kıl oġlana
İtme hādden ziyāde pes hürmet
Müşteri olayın dir ol her gün
Kendüzin zeyn ider şatar şöhet
Gelmege saña itse kavlı ü qarār
Va‘ desine bulur niçe ‘illet²
Senüñ akçeñ puluñ yiyüp her ān
Vaşlını ġayrıya ider himmet
Naķd-ı cānuñ yolında harc itseñ
Bir pula geçmez olma bî-minnet

¹ 16/VII: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Bir dahı saña gelmesine gerek

‘Ömr-i Nūh ile tākāt-i Eyyūb

² 8/VIII: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Bir iki gün senüñle cem‘ olsa

Getürür başuña senüñ nekbet

Raḥm ider ol erāzile müşfik
‘ Āşıka eylemez velī şefkat
Yok yire çekme derdin iy ‘ āşıq
Ki bular nikbete ider raġbet
Pāk-dāmāna sözüm ašlā yok
Ḥiz ü nā-pāke günde biñ la‘ net
İy gönül pend işit ‘ inād itme
Ḳaḥbe vü ḥīze i‘ timād itme

IX

Dil virür mi kişi şol oġlana
Kim aña menzil ola mey-ḥāne
Meclisinde erāzilüñ her dem
Vire elden ele çü peymāne
Mey içüp ‘ işret itse meclisde
Hem-demi ya ‘ Acem ya Çingāne
Cühelā kısmına olup māyil
Nazar itmeye ehl-i ‘ irfāna
Uydurup ‘ āşıqın yanınca bile
Ḳaḥbe seyrine vara zindāne
Sen vişāli şuyına teşne iken¹
Ol seni her biriyle bir şana
Dünlar cem‘ iyyet eyleyüp rüşen
Olma ol şem‘ e karşı pervāne
Ben anuñ nīk-ḥ‘ āhıyam şanasın
Çün senüñ meylüñ olduġın bilüp
Belki uysañ şerik ider kıana
Çün şadākat bularda yok kaṭ‘ ā
Düşse fırsat taş. kıla rindāne
İy gönül pend işit ‘ inād itme
Ḳaḥbe vü ḥīze i‘ timād itme

X

¹ 11/IX: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:
Degme pehlūsı dāne ol kâne

Bağmayup ‘āşık-ı dil-efgāre
Meyl ider sāde-rūlar ağıyāre
Kimisi bāde-nūş olur bularuñ
Döşenür berşe kimi esrāre
Si.ilür Taht-ı kal‘ada bularuñ
İkisi bir Firengi dīnāre
Vaşlına tālīb olsa bir ‘āşık
Kāyil olmaz bir ince destāre
Si.meyüp sīneñe çekersen eger
Zevki yok dirler ehl-i dīdāre
Vāy ya şöyle geldügi sâ‘at
El şunılmaya bend-i şalvāre
Müşteriye seni şatmağ-içün
Kalkdı¹ çıkdı gitdi bāzāre
Virür ol acıg²-ile bir pūla
Eline girse bir gulām-pāre
Oluben dest ü pā çe muğlim arar
Tākatı kalmayınca reftāre
Bunlara pend ü bend sūd itmez
Fāriğ ol ağız açma güftāre
İy gönül pend işit ‘inād itme
Qahbe vü hīze i‘timād itme

XI

Hūblar şaldı elden inşāfi
‘Āşıkā oldılar katı cāfi
‘Āşıkā qahr idüp cefālar ider
Biriken hāş u ‘āma eltāfi
Meyl kılmaz bular ne hikmetdür
Şu gibi kalbi olana şāfi
Saña gelmege ‘ār ider ilden
Seyr ider her har ile etrāfi

¹ kalkdı: kaçdı G.

² acıg: çağ G.

Aldanup va' desine bün düşme
Çok olur bunların şakın lāfı
Hağ bilür kağbeden çoğ artuğdur
Bî-vefālîkda şehriñ eclāfı
Heves ider si.işmege bunlar
Ebesi kesdügi gibi nāfı
Görmediler vefādan aşlā eşer
Seyr idenler bu cümle eknāfı
Bulmadum hîç birinde ben de vefa
Aradum ben de bir bir eşnāfı
Ne diyem kim işitmemiş olasın
Dānişüñ var-ise budur kāfı
İy gönül pend işit 'inād itme
Kağbe vü hîze i' timād itme

XII

Sāde-rū olur-ise nesl-i melek
Çekme zāyi' olur anuñ-çün emek
Şan' at ü pîşe anlara şeb ü rüz
Aldayup 'āşıkı hemîşe yemek
Nān degül belki cān yidürseñ eger
Gözlemez hîç birisi hağğ-ı nemek
Geçmez aşlā birisi mağbūle
Harc itseñ yolında yüz biñ emek
Şol kadar hüsne gırredür bunlar
Ki dimezler felege şimdi kelek
Şimdi bunlardan öğrenür şeksüz
Bî-vefālîk yolın bu çarğ-ı felek
Belki şor tecrübem çok olmışdur
Kalbi fark eylemez meger ki miğak
Kānde giderler ise kağbe-mişāl
Şalınur yanlarınca bile me' ak
Terk iderseñ yolında pes mālūñ
Girse bir Türk eline bir beli berk

XIII

Hübolar olmaz ‘ākibet-endiş
Değişüp ‘ışka gelmegil teşvîş
Nûş ider şehd-i luţfını her dūn
Zehr-i kahr-ile saña¹ şunar nîş
Kendüyi on iki yaşında şanur
Pest ü niçe üsrüb girmiş rîş
Dadın almış si.ışmegüñ bunlar
Dirler birbirine budur iş
Cem‘ olur rûz u şeb edān-ı y-ile
Körlügüne iderler evde si.ış
Ser-te-ser² virüriken ‘aşık cān
Geçer il şofrasına dārb-ı çerîş
‘Arzlar bu hālka vaż‘-ı vekār
Lîk dārb-ı ta.ağla gö.leri iş
Genc iken aqçesüz burıncı gören
Künc-i mey-hānede iderler ‘ış
Taşrada yetmiş iki milletden
Bunlar İblās’iledür hem-kîş
Şerh olunmaz kabāhātı bularuñ
Sözüñi muhtaşar gel it dervîş
İy gönül pend işit ‘inād itme
Kahbe vü hîze i‘timād itme

Ma‘ rifet ne‘ylerüz gerek bize māl
Sen anı eller üzre tutarken
Ol senüñ ‘ırzuñı ider pā-māl
Saña gelse yüzi gözi gülmez
Olur ağıyarı göricek hōş-hāl
Odasından erāzilüñ çıkmaz
Saña gelmek yanında emr-i muḥāl
Şakınursın sen anı cāndan yeg
Gördi kuçmazsın idüben ihmāl
Saña geldügi vaḳtde ‘ārif-iseñ
Şal koluñ boynına vü büsesin al
Hızdūr yüz bulur hicāb[1] gider
Gözin açdurma hizmet it fi‘l-hāl
Karnı şehvet tolısıdur bularuñ
Her dem āb-ı meniyle māl-ā-māl
Şüretā hūb-yüzlüler gerçi
Ma‘ nāda her birisi bed-ef‘ āl
İy gönül pend işit ‘inād itme
Kaḥbe vü hīze i‘timād itme

XV¹

Nuṭṭuña her biri olup teslīm²
Her ne söz söyleseñ ider sābāş
Mey ü maḥbūb olunca ḥāneñde
Her biri cān-ile saña sırdaş
Kalmadıysa yanuñda sīm ü zerüñ
Gördiler seni müflis ü qallāş
Cümle meclisde ‘aybüñi söyler
Kanı ol saña yār olan yoldaş
Şöyle yüz döndürür kaçır senden

¹ XV. Bendin ilk dört mısraında G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Başuña üşdi bir nēce evbāş
Aduñı koyuben senüñ hem-pāş
Rūz u şeb anlaruñla ‘işretde
Zıkr ü fikrüñ hemīşe gözle kaç

² teslīm: -G. (Boşluk bırakılmış.)

Şanki bir yirde kıomadı hıç baş¹
Kaħbe vü hıze aķa pul yetmez
Zer ü sım olsa yeryüzinde taş
Başuma geldi ben hele gördüm
Söz güherdür şaķın şıma yoldaş
İy gönül pend işit ‘inād itme
Kaħbe vü hıze i‘timād itme

XVI

‘Askeri’nün budur saña pendi
Hüblarla sen itme peyvendi
İlden işitdügi degül yalñuz
Başına geldi çekdi² hep kendi
Hızlerden hāzer gerek muħkem
‘Āşıkā çok geçer bular pendi
Düşürür vād-i cünūna bular
‘Aķlın alup niçe hıredmendi
Kavlinün yok kararı va‘d-i hilāf
Hep yalandur inanma sevgendi
İtmiş atasın anasın bızār
Herbiri bir zemāne ferzendi
Yanlarında ‘azīz olur bularuñ³
Yazdı Zātī vü Keşfi vü Kandı
Gülecekler dahı neler diyeler
Bunlaruñ haķķına neler dindi
İy gönül pend işit ‘inād itme
Kaħbe vü hıze i‘timād itme

¹ 10/XV: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Çevürüp her birisi senden yüz
Seni her yerde ğaybet eyler fāş

² çekdi: görüp G.

³ 13/XVI: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Şöhret evbāşı rind naħsendi
Bed-aşldan vefā gelür şanma
Didi Maħmūd Şāha Meymendi
Nice nice kaħāhati bularuñ

Fırākî Tercî‘ -bend²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

İy serā-perde-i Hâk mahzen-i sırr-ı Sübhān
 Hâşıl-ı her dü cihān mā-haşal-ı çār erkān
 Sedd-i İskender olup zulmet-i vehme düşme
 Çün yakîn sende durur çeşme-i âb-ı hayvān
 Koma keşretde özüñ tālīb-i tecrīd ol kim
 Sendedür sende çü gencine-i vahdet pinhān
 Zerresin maṭla‘ -ı hürşid-i haḳīkatsin sen
 Kaṭresin gerçi velī sende ‘ayāndur ‘ummān
 Kaṭarātında iken baḥr-ı vücūd-ı zātuñ
 Seni cezb eyleyüp almışdı şehāb-ı imkān
 ‘Işk zencire çeker baḥre ulaşur āḥir
 Âb şahırada olursa ne kadar ser-gerdān
 Güş-ı cān ile işit cān haberin her dilde
 Haberüñ var ise cāndan eger iy ‘ārif-i cān
Noḳta-i dā’ire-i kevn ü mekân sensin sen
Dā’ireñ gözle ki maḳşūd-ı cihān sensin sen

II

Eyleme sūd u ziyān fikrini sūdādan geç
 Çekme dūzaḥ ḡamını cennet-i me’vādan geç
 Kadere baş egüben eyle każāya teslim
 ‘Amr hem Zeyd-ile ceng eyleme ḡavgādan geç
 Hük-m-i taḳdīre işüñ Haḳḳ’a havāle eyle
 Per yakup bezm-i rızā şevḳına pervādan geç
 Ehl-i vahdet çü gider rāh-ı fenāya tenhā
 Bī-ser ü pā oluben hem ser ü hem pādan geç
 Mā-sivā nefsine meşḡul oluben ḳalbūñden
 Ya‘ nī dil zikrini ḳo lâ ile illādan geç

¹ 72b/75. Bu şiir, mecmuanın 685b/688. sayfasında da mükerrer olarak kaydedilmiştir.

² Kadir Güler, “Kütahyalı Fırākî ve Bilinmeyen Şiirleri”, *Journal of Turkish Studies*, C.5, S.1, (Kış 2010), s.1055.

Mest-i lā-ya‘ kıl olup kendü özüñden geçe gör
Dimezem ben saña keyfiyyet-i şaḥbādān geç
Himmetüñ dūn u denī eyleme bu dünyāda
Ġam-ı dünyāyı koyup ğuşşa-i ferdādan geç
Noḳta-i dā ’ire-i kevn ü mekân sensin sen
Dā ’ireñ gözle ki maḳşūd-ı cihân sensin sen

III

İtme külḥana heves gülşene pervāz eyle
Ağız aç medḥ-i gül ü ğoncaya āġāz eyle
Sāz u ‘irfān-ı vefā diñle ḥaḳīkat añla
Yine göz ucı-y-ile baḳuben iġmāz eyle
Ne imiş *bezm-i elestüñ*¹ ney ü kânūnı dime
Muṭrib-i bezm-i ḥaḳīkat sözünü sāz eyle
Olma şehmāt-ı felek naṭ‘ ı zemīninde yürüt
Esb-i ferzīn-i vücūduñ bugün ifrāz eyle
Çok belā çekmeyeyin rāh-ı belāda dir-iseñ
Saltanat bārını boynuñdan ırup az eyle
Ḥār u ḥāşāk-ı ‘alāyıkdan anuñ silk el çek
Himmetüñ kāmētini serv-i ser-efrāz eyle
Cām u Cem meclisüñe gelsün ayaġuñ öpsün
Bezm-i Maḥmūd’a girüp şoḥbet-i Āyāz eyle
Noḳta-i dā ’ire-i kevn ü mekân sensin sen
Dā ’ireñ gözle ki maḳşūd-ı cihân sensin sen

IV

Ṭoludur nūr-ı vücūduñla ser-ā-ser āfāk
İtmedi sende tehī mihr-i ḥaḳīkat işrāk
‘Ālem-i keşrete zinhār muḳayyed olma
Gör ne hoş vaḥdet-imiş mülk ü ferāġ-ı itlāk
Çift ol ebkār-ı ma‘ānī tek ‘ālemde²
Ġam degül ger viresin pīre-zen-i dehre ṭalāk
Şāh-ı ‘ālem o gedādur ki anuñ üstinde

¹ “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?”, Kur’an, Araf Suresi, 7/172.

² 5/IV: Mısrada vezin kusurludur.

Bir serā-perde-i şāhī ola bu seb‘ -i tībāk¹
Âhîrin fîkr ide evvel bu fenā yurdunda
Tumturāk-ile binā eylemeye tāk u revāk
Bāde-i cām-ı maḥabbetde içüp bir cür‘ a
Zevk ü‘ irfān-ile olduḡsa eger sen zevvāk
Mecma‘ -ı ‘ ālem ü mecmū‘ a-i dünyā sensin
Sendedür Çin ü Hıfā sende Ḥorāsān u ‘ Irāk
Noқта-i dā ’ire-i kevn ü mekân sensin sen
Dā ’ireñ gözle ki maқşūd-ı cihān sensin sen

V

Muṭrib-i bezm-i *el est* ile olanlar dem-sāz
Dem-be-dem ney gibi āfākā şalanlar āvāz
Bildiler neydügin āfāk ile enfüs yoḡsa
Uramaz degme mekes uşbu hevāda dem-sāz
Özge şeh-bāz gerek şayd-ı hümā-yı ‘ ışķa
Degme sāzende-i nā-sāz bu kıldan çalmaz
‘ Işķ rāzını Firākī kime ifşā itsün
Bu ḥarīm içre daḡı bulmadı bir maḥrem-i rāz
Çok aradum bu ḥarīm içre ḥavāşı gerçi
Bulmadum gerçek erenler ḥaķı-içün el ān
‘ Işķ şol ‘ āşık-ı yektā gibi mānend-i elif
Kimse ḥarf-ile anuñ üstine noқта қонmaz
Eyleyen besmele-i ‘ ışķ-ile fethü’l-bābı
Kesr-i nefis eyleyüben noқtadan eyler āḡāz
Noқта-i dā ’ire-i kevn ü mekân sensin sen
Dā ’ireñ gözle ki maқşūd-ı cihān sensin sen

32²

Tercî‘ -bend Ḥānden-i Ferhād be-Münāsebet-i Ḥāl³

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilün fe‘ ūlün]

¹ “Görmediniz mi Allah yedi göğü tabaka tabaka nasıl yaratmıştır?”, Kur’an, Nuh Suresi, 71/15.

² 74a/76

³ Halit Bilekin, *Şeyhi Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2003, s.66.

I

Yā Rabb bu ne cān-āşinādur
Kim iki cihāna rūşenādur
Ne şāh durur ki mevkibinde
Sulţān-ı cihān kemter gedādur
Ne māh durur ki pertevinden
Hurşid-i cihān-nümā sühādur
Ne cām şunar ki cūr^ç asınuñ
Her kaṭresi çeşme-i beķādur
Ne ^ç izzet olur ki fark-ı eflāk
Hāk-i kademine kem-behādur
Her zerre ğubār cevāhirinden
Yüz mihr gözine tūtiyādur
Her ^ç ıkdı saçı girihlerinüñ
Cān ^ç uķdesine girih-ġuşādur
Aldum ele cām u bir ele baş
^ç Işķa kadem urana şalādur
Ol cāmda cān göziyle gördüm
Çün āyāne-i cihān-nümādur
Kim yok bu cihān içinde deyyār
Var iste ki yārdur ne kim var

II

Aḥsent zihī cemāl-i şāhī
Kim pertevi nūrdur İlāhī
Teşbīh kılan yüzini māha
Māhiyyetin añlamaz ke-māhī
Ursun dü cihāna pūşt ü pāyı
Kimüñ ki bu şāhdur penāhı
Hicri gicesiyle kara gönľüm
Kim kılsa saçından tañ mı rāhı
İrdüm hele her ġün āh ile uş
Ol luṭfa ki buydı her ġünāhı
Ol kevn ü mekāna şıġmayan şāh

Vîrāneye kurdı bārgāhı
Uraydı yüzüñ izine dervîş
K’oldur saña tāk-ı pādîşāhî
Kıl cānuñı hāk-i pāyına terk
K’eflāke irdüresin külāhı
Çokdur şoraram gönül ü cāna
Virür ikisi dağı güvāhı
Kim yok bu cihān içinde deyyār
Var iste ki yārdurur ne kim var

III

İy sākî-i ferruḥ u ḥuceste
Şun sāğar-ı pür bu nīm-meste
Şol cām ki düşdi cür‘ asından
Biñ ‘arbede meclis-i *eleste*¹
Mestem be-ḥudā ki sücūd ile
Şunma anı degme ḥod-pereste
Göñlüm şınığın şarar saçuñ lîk
Ne deñlü dürüst ola şikeste
Nice_olmaya serv-ḳaddüñ āzād
Çün rāst olur hemîşe reste
Cānum tolaşurdu zülfüñe ger
Olsa kıl-ile benefşe deste
Dil derdine merg didi ğamzeñ
Bīmāra zihî cevāb-ı ḥaste
Yiter baña var u yok ğam-ı ‘ışk
Ne nîste bakaram ne heste
Bağlanalı zülfüñ-ile bende
Bildüm bu kadar şikeste beste
Kim yok bu cihān içinde deyyār
Var iste ki yārdurur ne kim var

IV

Sākî berü şun şarāb-ı bākî

¹ “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?”, Kur’an, Araf Suresi, 7/172.

Ki_ uram kademünde ‘ arşa sākı
Ne rūḥ durur bu rāḥat-efzā
Kim rūḥa virür ḥayāt-ı bākı
Ne şerbet olur ki lezzetinden
Cān zevḳin alur göñül mezākı
‘ Ālem tolu fitnedür idelden
Kaşuñ gözüñ-ile ittifākı
Āhum felege bir od bıraḳdı
Ki_ irürdi güneşe ihtirākı
Taşuñ içi taşā taḡıla taḡ
Yazsam ḡam u şerḥ-i iştıyākı
‘ Ālem ki öñi şoñı ‘ ademdür
Niçün kamu tākı vü¹ revākı
Bunuñla ki tākātüm durur tāk
Döymeز gücüme cihān nitākı
Cān ile cihān ‘ acūzesine
Bildüñse bu remzi vir talākı
Kim yok bu cihān içinde deyyār
Var iste ki yārdurur ne kim var

V

İy ‘ ālem-i cān u cān-ı ‘ ālem
Hoşdur kademünde āl-i ādem
Cismünde okındı āyet-i rūḥ
Yüzünde yazıldı ism-i a‘ zām
Teşne tudaḡuñā āb-ı ḥayvān
Cūşān eñegünde çāḥ-ı zemzem
İ‘ cāza şaçuñ ‘ aşā-yı Mūsā
İḥyāda lebüñ Mesīḥ-i Meryem
Ḥālüñ varaḳ-ı cemāle noḳta
Zülfüñ ‘ ālem-i celāle perçem
Sākı getür imdi yine bir cām
Kim cān virüp irmedi aña Cem

¹ tākı: tāk G.

Şol cām ki kaçresi tamarsa
Kevşer şaça āteş-i cehennem
Ger ansuz olursa cūy-ı cennet
Görine göze serāb-ı bî-nem
‘ Ālem tolu güft ü gūdur illā
Her kim bunı bildi oldu ebsem
Kim yok bu cihān içinde deyyār
Var iste ki yārdurur ne kim var

VI

Cān murğı tutulmayup cihāna
Kıldı işigüñi āşiyāne
Pervāz-ı fezā-yı kıds iderken
Şabr itdi hevā-yı dām u dāne
Ya‘ nī ki çü gördi zūlf ü hālūñ
Sī-murğ iken oldu murğ-ı hāne
Ol hūsn ü cemāl-i bî-nişāndan
Yüzüñde görür gözüm nişāne
Virür gönül o nişāna biñ cān
Cānāna iren kalur mı cāna
Künc-i dil ü cān u gevher-i ‘ ışk
Virāne-i genc-i cāvidāne
Şāķi getür imdi kūt-ı rūhı
Yākūt-ı revān irür revāna
Ki idem bu şafā deminde der-yāft
Dünyāyı vü dīni ‘ āşıkāne
Oynatmağa varlığın dü kevnūñ
Bu nağmeyi eylerem terāne
Kim yok bu cihān içinde deyyār
Var iste ki yārdur ne kim var

VII

Ger kılca kalursa ten ta‘ abdan
Cān u dil üzilmeye talebden
Şey’ lillāhum işigüñdür iy şāh

‘ Afv eyle gedā-yı bî-edebden
Güstāhlığa sebep ne luṭfuñ
Kesmezven ümîdi ol sebebdan
‘ Ālem nice luṭfuñ ummasun kim
Var sebḳati raḥmetüñ ğāzabdan
Dün gün senüñ-ile saña müştāk
‘ Ālem ‘ aceb oldu bü’l-‘ acebdan
Sākī şunıvır şarāb-ı ‘ unnāb
Kim ḳaynadı cān dem-i ‘ inebden
Ḥāşıyyeti la‘ lüñüñ nedür kim
Lü’lü’-i ter aḳıdur zehebden
Muṭrib nefes ur ki cān-ı Şeyḥī
Çāk eyleye ten ṭonın ṭarabdan
Ol özgeye düze şubḥ u şāmın
Göz yuma ‘ Acemden ü ‘ Arabdan
Kim yok bu cihān içinde deyyār
Var iste ki yārdurur ne kim var

33¹

Tercî‘-bend-i Rüşenî²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilün fe‘ ūlün]

I

Biz cān-ı cihān u cān-ı cānuz
Her yaña revān gibi revānuz
Tenhā teni şanma cān u dilden
Cānān ḳademine cān-feşānuz
Bintü’l-‘ inebün müdām hoş hoş
‘ Unnāb-ı lebin öpüp şoranuz
Biz maşṭabanuñ mücāviriyyüz
Gerçi ki müsāfir-i cihānuz
Şanmañ bizi nesne bilmezüz biz

¹ 75a/77

² Tavukçu, s.199.

Biz ‘ālim-i nā-nüvište-ḥ^vānuz
Seyr-i melekūt için cihānda
Biz anadan iki kez¹ toğanuz
Bağmañ bize siz iñen daḥı ḥor
Biz bende-i šāh-ı bī-nišanuz
Şüretde egerçi bir gedāyuz
Ma‘nide velik pādšāyuz

II

Biz gerçi ki tınmayup ḥamūşuz
Sen şanma bizi ki bī-ḥurūşuz
Muṭrib ne ki dir iseñ di ḥoşdur
Biz ḥaḳ söze cümle gūş u ḥūşuz
Abdāl-ı keneb-ḥ^vāruz² gehī biz
Geh pāk-tirāş u bāde-nūşuz
Geh Cavlaḳı’yüz gehī Ḳalender
Geh Ḥayderī gāh post-pūşuz
Geh rind ü ḳumār-bāz u nerrād³
Geh šāh-ı melayike cüyūşuz
Geh şīr-i peleng ü efkenüz biz
Geh gürbe-i dehr elinde mūşuz
Geh Ḥalvetī-ı ṭarab-nümāyuz
Geh Mevlevī-ı şafā-fürūşuz
Şüretde egerçi biz gedāyuz
Ma‘nide velik pādšāyuz

III

Biz geh megesüz gehī ḥümāyuz
Geh pādşehüz gehī gedāyuz
Geh ḥ^vāce-i mün‘imüz tüvānger
Geh müflis ü aç u bī-nevāyuz
Geh ser-ḥoş u mey-perest ü ḳallāş

¹ kez: kerre G.

² ḥ^vāruz: M.

³ ḳumār-bāz u nerrād: ḥumār-baz u nezzād G.

Geh rûze-güzâr u pârsâyuz
Geh rûhuñ ilini idenüz geşt
Geh nefsuñ elinde mübtelâyuz
Geh ‘âciz ü pes-rev ü fîrû-ten
Geh şeyh-i şuyûh u pîş-vâyuz
Geh bir sözi söylemekde lâlüz
Geh şûh u nedîm ü hoş-edâyuz
Geh pür-keder ü hâzîn ü gamgîn
Geh hurrem ü şâd u pür-şafâyuz
Şûretde egerçi biz gedâyuz
Ma‘nîde velîk pâdşâyuz

IV

Biz geh hum-ı mey gehî sebûyuz
Geh kumkumayuz gehî kedûyuz
Zâhid gibi geh ‘abûs-şeklüz
Geh rind gibi güşâde-rûyuz
Geh sirke kapağı tek turuş-rû
Geh mey kabı gibi hoş-gülüyuz
Geh mâhî-i kulzûmüz keşef-h‘âr
Geh ejder-i çağz-gîr-i cûyuz
Geh kırtulanuz bu reng ü bûdan
Geh gâhî esîr-i reng ü bûyuz
Geh cimrî-i hezl-gûy u şakrak
Geh vâ‘ ız ü pend ü nuşh-gûyuz
Geh ehl-i hîredde uşluyuz biz
Gâhî delüden de biz delüyüz
Şûretde egerçi biz gedâyuz
Ma‘nîde velîk pâdşâyuz

V

Biz mest-i harâb-ı çeşm-i yâruz
Âşûfte-i kâkül-i nigâruz
Kırpükleri kimi hûb-cem‘üz
Geh tırrası kimi târumâruz

Geh rûz yüziyle sâkinüz biz
Geh gice saçıyla bî-çarâruz
Geh hâcibi kimi pârsâyuz
Geh la‘l gibi şarâb-h‘ârüz
Geh zerre tek ağzı ile hiçüz
Geh mihr-i ruḥıyla mihrvâruz
Yâkûtî kimi gehî hamûşuz
Geh la‘lî gibi suḥan-güzâruz
Aḥbâb arasında hoş ‘azîüz
A‘dâ gözine egerçi h‘ârüz
Şûretde egerçi biz gedâyuz
Ma‘nîde velîk pâdşâyuz

VI

Biz mâye-i ‘ışk-ile ganiyüz
Şanma bizi müflis ü deniyüz
Her kim seve ‘ışkı düstiyuz
Kim sevmese ‘ışkı düşmeniyüz
Bî-‘ışk olanda katı dünuz
‘İşk-ile velîk key seniyüz
Geh âh ü fiğâna menba‘ uz biz
Geh hây ile hûy ma‘deniyüz
Geh ‘aql-i ḥired ḥazînedârı
Geh cevher-i ‘ışk maḥzeniyüz
Geh şevḳ şarâbına piyâle
Geh ‘ışk nebîdinüñ deniyüz
Geh zulmetiyüz saçıyla yârûñ
Geh nûr-ı ruḥıyla Rûşeniyüz
Şûretde egerçi biz gedâyuz
Ma‘nîde velîk pâdşâyuz

VII

Biz ‘ışk gamıyla şâd-kâmuz
Cândân şeh-i ‘ışka hoş-gulâmuz
Çeküp başı ‘aql-ı bî-ḥireden

‘İşkuñ sözine muṭī‘ ü rāmuz
‘İşk odıla bişmişüz be-ğāyet
Zāhid gibi şanma bizi hāmuz
Nāmūs ile ‘ārı şalanuz gāh
Geh beste-i ‘ār u neng¹ ü nāmuz
Yād-ı ruḥ u zūlfī-çün nigāruñ
Hānende-i vird-i şubḥ u şāmuz
Geh zūlf ü ruḥ-ile Rūşenīvār
Āşüfte-i şām u deng ü bāmuz
Geh ‘ışk-ile olanuz suḥan-gū
Zāhid gibi gāhībī-kelāmuz
Şūretde egerçi biz gedāyuz
Ma‘nīde velīk pādşāyuz

34²

Tercī‘-bend-i Rūşenī³

[Mef‘ūlū mefā‘ ilūn fe‘ūlūn]

I

Ṭur yukaru ḵo bu ṭunb u ṭāḵı
Bu ṭanṭanayı bu ṭumṭurāḵı
Seccāde vū rekve vū ‘aşāyı
Bu ḥāneḵah-ı revāḵ u ṭāḵı
Ḥalı vū nihāli vū ḥaşıri
Bālişçe vū pister ü veşāḵı
Bu evdeki sürmelü ḵarıyı
Gehvāreyi vū bu vıḵ u vaḵı
Var bunları vir elūñe şal ḥoş
Bir dil-ber-i sīm-sāḵ u sāḵī
Dün gün içüben müdām mest ol
Vaşl oluban unudup firāḵı

¹ neng: teng G.

² 76a/78

³ Tavukçu, s.203.

Tā rind oluben dönüp diyesin
Sākī bize şun mey-i revākı
Biz mest ü ħarāb u mey-perestüz
*Maḥmūr-ı şabūḥī-i elestüz*¹

II

Sākī ele al yine kedūyı
Gül-gün kaba koy benefşe-būyı
Dök ħūn-ı tezervi baṭ-gülūdan
Tā murğ-ı dil uzadup gülūyı
Okıya hezār dāstānı
Göklere çıkara hāy u hūyı
Meh bādiyeyi sitāre cāmı
Ḥurşid ħumı felek sebūyı
Çirkinliği sürüp ādemiden
Ḥüb ideni ħüb-ḥulḳ u ħūyı
Āb-ı deheni ‘arūs-ı cāmı
‘Azrā-şıfat olan āb-ı rūyı
Ya‘nī bize şun anı ki anuñ
Dimişler adın Mesih şuyı
Biz mest-i ħarāb u mey-perestüz
Maḥmūr-ı şabūḥī-i elestüz

III

Sākī yine şun bize müdāmı
Ser-ḥoş olalum içüp müdāmı
Bintü’l-‘inebi ebū’l-ğiyāşı
Ümmü’l-keremi kerīm-nāmı
Gül-bülbüleyi semen-sebūyı
Nergis-ḳadeḥi vü lāle-cāmı
Müşkīn-demi ‘anberīn-şemāmı
Her demde dutanı² ḥoş meşāmı
Pirūze-deni ‘aḳīḳ-kāsi

¹ “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?”, Kur’an, Araf Suresi, 7/172.

² dutanı: dutan G.

Mercān-şıfatı¹ vü la' l-fāmı
Bülbül-revişi tezerv-şekli
Çumrî-şademi dem-i hamāmı
Kermüñ gözi yaş-ile kerem kıl
Germ eyle bizi gözet müdāmī
Biz mest-i harāb u mey-perestüz
Maḥmūr-ı şabūḥī-i elestüz

IV

Sākī yine şun şarāb-ı nābı
Hoş hoş içelüm yine şarābı
Bir lu' b ile bizi bizden aldı
Tākūñ kızınıñ güzel lu' ābı
La' lîn şadehe pür it müdāmı
Yākūt-ı müferriḥ-i müzābı
Gül-berg-^ç izārı gül-nesīmi
Gül-gün-^ç arakı gül ü gül-ābı
Meh-sākīyi āfitāb-^ç işi
Zühre-şarab u şihāb-tābı
Ten memleketin yaḥup yıḥanı
Ma' mūr ideni dil-i harābı
Kānūn-ile çeng ırlatānı
İñüldedeni def ü rebābı
Biz mest-i harāb u mey-perestüz
Maḥmūr-ı şabūḥī-i elestüz

V

Sākī yine şun o cān-ı cānı
Cānāna irişür içen anı
Reyhān-ı cinānı rāḥ-ı rūḥı
Hem-şire-i şire-i cenānı
Yākūt-ı revān-ı cān-fezāyı
Çūt-ı dili kuvvet-i revānı
Nälende kılanı ergānūnı

¹ şıfatı: şıfat G.

Rengi dahı reşk-i ergavānı
Yüz ‘ izzet ile olanı dāyim
Her pīr-i muġānuñ armaġanı
İstāre-kedūyı ebr-ĥiki
Hem-ĥānesi mişl-i āsümānı
Dermān-ı gülūyı nūr-ı çeşmi
Dārū-yı dil ü devā-yı cānı
Biz mest-i ĥarāb u mey-perestüz
Maĥmūr-ı şabūĥī-i elestüz

VI

Sāķī yine şun mey-i mübāĥı
Nüş eyleyelüm müdām rāĥı
‘ İşret idelüm şafā-ile ĥoş
Rez duĥter-ile idüp nikāĥı
Pervāz-ı Cenāb-ı Ĥazret-içün
Sī-murġ-ı dilüñ olan cenāĥı
Şām-içün olanı rüşenī-baĥş
Rüşen kılanı ruĥ-ı şabāĥı
Rāĥı kim aña ĥadeĥ ĥadeĥdür
Mey-ĥāne göñül ĥabak şurāĥī
Ger içse mü’ezzın ol süciden
Bī-ĥod olup unuda felāĥı
İy zāĥid-i ĥod-perest-i maġrūr
Bizden dileme dahı şalāĥı
Biz mest-i ĥarāb u mey-perestüz
Maĥmūr-ı şabūĥī-i elestüz

VII

Sāķī yine şun feraĥ-fezāyı
Ya‘ nī ki raĥīķ-i ġam-zedāyı
İmsāk-keşi kerīm-sāzı
Germ idici vü kerem-nümāyı
Bizi idüp ümmet-i Muĥammed
Tanınduranı reh-i Ĥudāyı

Âşüfte kılanı çâr-yârı
Gördükçe cemâl-i Muştafâ'yı
Aşhâb arasında Muştafâ'ya
Bahşende-i hâlet-i şafâyı
Sağrağ-ı şafâyı itdürüp nûş
Hoş göstereni bize likâyı
Olanı gözine Rüşenî'nün
Zulmetde kalandı rüşenâyî
Biz mest-i harâb u mey-perestüz
Maḥmûr-ı şabûhî-i elestüz

35¹

Tercî'-bend-i Aḥmed Beg²

[Fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün]

I

‘ Âlem-i ğaybdan nişân benem uş
Cümle ecsâm içinde cân benem uş
Mazhar-ı kudretim vücûd-ileyem
Gevherem ma' den ü kânı benem uş
Gil-ile gül menem gül-âb ileyem
Bülbülem nâle vü fiğân benem uş
Bî-zebân söylenen sözi bilürem
Nâtıkam nuṭṭ-ile zebân benem uş
Zinde-i câvidân u rûḥ-ı beḳâ
Çeşme-i âb-ı zindegân benem uş
Zulmet-i cismi terk idüp toğdum
‘ Âleme gün gibi ‘ ayân benem uş³
Dürr-i deryâ-yı bî-kerân benem uş

¹ 77b/80.

Her bent YE'de 16 mısra iken G'de; 1. bent 14, 2. bent 16, 3. bent 10 mısradan oluşmaktadır.

² Süzen, s.56.

³ 12/I: Mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Murğ-ı ‘ anḳaya kūh-ı ḳâf oldum
Lâ-mekân küncine mekân menem uş

Deñizem kaçtrede nihān benem uş

II

Ādem oldum şifāt-ı zāt-ileyem
Zāt-ı pākem velī şifāt-ileyem
Nūr-ı mübhem menem vücūd oldum
Çār ‘unşurla şeş cihāt ileyem
Rūh-ı bī-reng gevherī oldum
Nūr-ı dāyim menem hayāt-ileyem
Dāyim’ü-d-dehr ‘ömr-i bī-pāyān
Zindeyem şanmañuz memāt ileyem
‘İd-i ekber durur günüm her gün
Kadre irişmişem berāt ileyem
Zühd ü tāt at elümdedür şeyhüm
Zākirem zıkr-ile şalāt ileyem
‘Aql-ı küll nefis-i küll ‘arş-ı mecīd¹
Bunda gel gör ki kāyināt ileyem
Dürr-i deryā-yı bī-kerān benem uş
Deñizem kaçtrede nihān benem uş

III²

¹ 13/II: Mısrada vezin kusurludur.

² III. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bentler bulunmaktadır:

Bize zāhid mey-i şebāne gerek
Sāķī-i dil-ber-i zamāne gerek
Şakla tesbīhuñı didüm zāhid
Didi halka bu dām ü dāne gerek
Terk-i şüret kalenderem tecrīd
Ne bıyık ne şakal ne şāne gerek
Seng-i miñnet yağarsa iy tālīb
Sīnesi ‘āşıkuñ nişāne gerek
Hāb-ı gafletden aç gözüñ ‘ārif
Merd-i ‘āşık bugün uyana gerek
Çeng ü def nāy ü ‘ūd-ile berbāt
Şi’r-i rengin ü ter terāne gerek
Çün zebānumda söyleyen Hākdur
Tola nuṭkum benüm cihāna gerek
Dürr-i deryā-yı bī-kerān benem uş
Deñizem kaçtrede nihān benem uş

Dest-i şāh üzre olmuşam şāhbāz
‘Arş-ı ‘ālīde eylerem pervāz
Zir ü bāmdan haber virür gūş it

‘ Ārif añlar sözümi bir dem-ile
Seyre geldüm cihāne Ādem-ile
Ma‘ rifet mülkine Süleymānem
Mālik oldum cihāne hātem-ile
Mürdeler zindedür cevābundan
Hem-dem oldum Mesīh’ a Meryem-ile
Merve hāḳḳı şafāda seyr iderem
Hācıyam Ka‘ be-ile zemzem-ile¹
Dürr-i deryā-yı bī-kerān benem uş
Deñizem kaçrede nihān benem uş

36²

Tercī‘ -bend

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ḳāyil-i ḳavl-i *e/est* ü rūḥ-ı a‘ zam hāḳḳı-çün
‘ Ālim-i esmā’-ı Hāḳ ya‘ nī i Ādem hāḳḳı-çün
Nūḥ u İdrīs ü Ḥalīlullāh u İsmā‘ il içün
Mūsā-yi ‘ İmrān’ la ‘ İsī ibn-i Meryem hāḳḳı-çün

Biñ hicāb içre çalınur bir sāz
Rāst ‘ uşşāḳ-ıla nevā seyrin
İşfehān seyrini ider şeh-nāz
İsm ile pādşāh-idī Maḥmūd
Ma‘ nide bir Ḥasan ile hem-Ayāz
Çün ki isbāt-ı Hāḳḳ hicāb oldı
Öz vücūdunda bulıgör dem-sāz
Aḥmed’ em gayrıdan ḥalāş oldum
Pādşāh ile olmuşam hem-rāz
Cümle eşyā zebān açup söyler
Can ḳulağına irişür avāz
Dürr-i deryā-yı bī-kerān benem uş
Deñizem kaçrede nihān benem uş

¹ 8/III: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Ḳurtılup guşşadan emīn oldum
Şād-be-şādiyem ğamem ğam-ıla
Nūr-ı ruḥsār u ḥüb-rüyānem
Zülfine düşmişem ḥamem ḥam ile
Cām-ı meyden benümle cānāne
‘ İyş-i nūş eylerem Cem’ em Cem-ile

² 78a/80

Eşref-i halk u habīb-i Hāk Muhammed haqqı-çün
Hem anuñ alnındaki nūr-ı mükerrem haqqı-çün
‘Ābid ü zāhidleruñ itdükleri efgān içün
‘Āşık-ı şādıklarūñ çeşminde[ki] nem haqqı-çün
Cennet ü Tübā vü hūr u Kevşer ü Rıdvān içün
Sidre vü levh ü kalem ‘arş-ı mu‘ azzam haqqı-çün
Geçmezem hergiz belā-yı derd-i ‘ışk-ı yārdan
Dönmeyem kâlu belāda itdügüm ikrārdan

II

Sinemi dāğ-ı maḥabbet lāleveş kan eylese
Bağrumı nār-ı belā-yı hicr büryān eylese
Bād-ı miḥnet beñzümi berg-i ḥazāne döndürüp
Eşk-i pür-ḥūnum¹ cihān bağın gülistān eylese
Keşt-i cismi şalup deryā-yı derde rüzgār
Çeşm-i gevher-bārumı girdāb-ı ‘ummān eylese
Eşkümü tennūr-i sinemde temevvüc itdirüp
‘Ālemi ğarķ itmege mānend-i tūfān eylese
Başumı çevgān-ı ğamla şehsüvār-ı ‘ışk-ı yār
Güvyeş meydān-ı miḥnet içre ğaltān eylese
Geçmezem hergiz belā-yı derd-i ‘ışk-ı yārdan
Dönmeyem kâlu belāda itdügüm ikrārdan

III

Şol zamān kim ḥāne-i hicrān idi baña maḳām
Tā seher her şeb gözüme uyḥu olmışdı ḥarām
Baḥt-i ḥ^vāb-ālūd uyandı uyḥudan bir şeb meger
Ḥ^vāba vardum ben düşümde gördüm ol Leyli-ḥırām
Ḳapum açdı nāz-ile virdi selām ol nāzenin
‘İzzet ile söyledi Mecnūn’ına birkaç kelām
Didi ‘ışk-ı yārdan gel geç yeter çek derd ü renc
Kim maḥabbet rüz-ı hicrān gibi hiç olmaz tamām
Pāyine düşdüm yüzüm sürdüm tutup dāmānını
Zār u efgān ile didüm iy şeh-i ‘ālī-maḳām

¹ pür-ḥūnum: M.

Geçmezem hergiz belā-yı derd-i ‘ışk-ı yārdan
Dönmeyem kâlu belāda itdügüm ikrārdan

37¹

Tercî‘-bend-i Zeynî

[Fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

Diñle iy ṯālib-i ‘ulūm u hūner
Sözlerüm gūş-ı cāna eyle güher
Sözümün her birini bir ders it
Eyle ‘ākil iseñ anı ezber
Atasıdır kişinün üstādı
Atasına oğul ri‘āyet ider
Evvelā bu durur saña pendüm
Cāhile olma yakın olsa peder
Ehl-i ‘ilmün ayağı toprağını
Hizmetin eyle başına efser
‘Ulemā enbiyāya vārişdür
Böyle buyurdu bize Peyğamber
Sende Peyğamber’e ger ümmet iseñ
Cehl[i] ko ehl-i ‘ilme ol hem-ser
Cehl-ile fakr bāb-ı ‘aybı açar
‘İlm-ile māl bāb-ı ‘aybı yapar

II

‘İlm-ile māl olur begüm taḥşīl
Nitekim māl-ile ‘ilim tekmiḥ
Līk ne māluñ ola ne ‘ilmün
Olasın ḥalk içinde ḥor u zelīl
Ḳatı müşkil belā degül mi bu kim
İde her yirde il seni techīl
İmdi ‘aḳluñ saña yār ise eger
Eyle var kendüñi bir ehl-i delīl

¹ 78b/81

‘ Ārife çün bu nükte rüşendür
Tā delīl olmaya olur mı sebīl
Ḥamdülillāh elüñ ayağūñ şağ
Olmaya ṭab‘ süst ü çeşm ‘ alīl
Cehd idüp ehl-i ‘ ilm olmayasın
Cehl-ile қаласın ḥaқīr ü zelīl
Cehl-ile faқr bāb-ı ‘ aybı açar
‘ İlm-ile māl bāb-ı ‘ aybı yapar

III

Ṭālib-i ‘ ilme budur aşl u uşul
Aña ma‘ lūm ola қamu meçhul
Şarf ide ‘ ömrini bu sevdāya
Gāh sā’ il ola gehī mes’ ul
Vire mişbāḥ-ı ḍav’ ile dile ḍav’
Maḥv olinca zālām-ı şāh-ı cehul
Yaқа tā şubḥa dek çerāğ u çıkra
Muttaşıl şuğl ide ola meşğul
Reşk ide mantıқına ehl-i kemāl
Ne beyān itse diyeler maқbūl
Bir ḥadīş eylese eger tefsīr
Gūş ura her sözine ehl-i ‘ uқul
Hep pesend eyleye mevālī-i Rūm
Anuñ cehli ḥasedle ola melul
Cehl-ile faқr bāb-ı ‘ aybı açar
‘ İlm-ile māl bāb-ı ‘ aybı yapar

IV

‘ Ulemānuñ çü gonca her ne ki al
Cühelānuñ ola rāst қāmeti dāl
‘ Ulemānuñ kelāmı āb-ı ḥayāt
Cühelānuñ sözi mey-i қattāl
‘ Ulemānuñ ‘ aқlı velī vāzıḥ¹
Cühelānuñ delā’ ilı baṭṭāl

¹ 5/IV: Mısrada vezin kusurludur.

‘Ulemānuñ maḳāmı şadr-ı şafā
Cühelānuñ seriri şaff-ı ni‘āl
‘Ulemānuñ cemāli hem-çü nehār
Cühelānuñ yüzi mişāl-ı leyāl
‘Ulemānuñ lisānı cümle faşih
Cühelānuñ feminde dilleri lāl
‘Ulemā hizmetinden olma ırāğ
Cühelā şöhet beti ḳalāl ü vebāl
Cehl-ile fākr bāb-ı ‘aybı açar
‘İlm-ile māl bāb-ı ‘aybı yapar

V

İster iseñ cihānda fetḥü’l-bāb
Hem-zebānuñ ola hemīşe kitāb
Cühelānuñ ‘ibādetinden yeg
‘Ulemānuñ yürinse çeşmine ḥ‘āb
Ola yevmü’s-su’āl çün ‘ulemā
Giyeler nūrdan laṭif şiyāb
‘Araşāt içre cümlesi ‘uryān
Cühelānuñ o günde ḥālī ḥarāb
‘Ulemā nūrdan giyer efser
Cühelā başlarına şaça türāb
Şābit ister iseñ ḳavl-i Resūl¹
Şāhid ister iseñ işde kitāb
Cühelā ile gel cidāli gider
‘Ārife bu yeter bu şāfī cevab
Cehl-ile fākr bāb-ı ‘aybı açar
‘İlm-ile māl bāb-ı ‘aybı yapar

VI

Cühelānuñ yanında bir ‘ārif
Adı kör bengīdür yāḥūd ḳanzil
Anı ‘aḳl idemez hāç ol ebter
Olmuş ol mest-i bezm-i ‘ālem-i dīl

¹ 11-12/V: Mısralarda vezin kusurludur.

Hünerüñ yüz biñ olsa ‘aybuñ bir
Bir durur yanlarında şöylece bil
Cühelādan şular kim ḥāric ola
‘Ulemā silkine olur dāḥil
Nev‘-i şaḥṣa bu münḥaṣir diñle
Ne umarsın bulardan iy ḡāfil
Kendü nefesine düşmen olmışken
Düst olur mı saña bir cāhil
Pes durur saña ḳavl-i ḥaḳ ṣāhid
Eger ‘aḳluñ yār-ise ve’l-ḥāşıl
Cehl-ile fāḳr bāb-ı ‘aybı açar
‘İlm-ile māl bāb-ı ‘aybı yapar

VII

Olsañ iy Zeynī Seyyid-i Şānī
Cühelā saña itmez iḥsānı
‘Ulemādur yine seni gözeden
Ehl olan bilür ehl-i ‘irfānı
Bu rāzı hiç tuymadı cāhillere¹
Gelse bu ‘aşra Mısr-ı Cürcānī
Göremezlerdi girse gözlerine
Gürdan tursa Mollā Gürānī
Medḥ u zem nidügün bilmezler iken
Ḳadḥe başlarlar ehl-i ‘irfānı
Ne olur medḥ ü zemden el-ḥāşıl
‘Ālemüñ didi bir suḥen-dānı
Cühelā ḥaḳḳına yeter menşūr
Bu ḥadiş-i Resūl-i Rabbānī
Cehl-ile fāḳr bāb-ı ‘aybı açar
‘İlm-ile māl bāb-ı ‘aybı yapar

¹ 5/VII: Mısrada vezin kusurludur.

² 79b/82

Tercî‘-bend-i Ğālib Şeyh Mevlevî¹

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fâ‘ ilün]

I

İy ruḥ-ı pākinde ‘ayān nūr-ı zāt
Sīnesi āyīne-i vech-i şifāt
Pertev-i ḥüsninde nümāyān tamām
Sırr-ı Ḥudā mā-ḥaşal-i kā’ināt
Sen urıcaḳ vaḳt-i semā‘ içre çarḥ
Şem‘ üñe pervāne olur şeş cihāt
Şevḳ-ile cān tāzelenir ben disem
Nuṭḳ-ı şafā-baḥşuña rūḥu’l-ḥayāt
Pertev-i envār-ı cemālūñ senūñ
‘Işḳ-ile virdi dü cihāna şebāt
Tıldı tecellî-i Ḥudā’dan sivā
Şems-i maḥābbet idicek iltifāt
Yandı o āteşle dil ü cānumız
İtdi cemālūñ velī keşf-i seḥāb
Āh mine’l-‘ışḳi ve ḥālātiḥi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātiḥi

II

Görmege istersen eger maḥşeri
Çarḥda seyr eyle o meh-peykeri
‘Işḳ ile ğaltide olup mihrveş
Şalmada ‘ālemlere nūr u ferî
İtmede nüh-ḳubbeyi envāra ğark
Düpdüz idüp bâḥter ü ḥāveri
Gūy-şifat pey-rev olup sen daḥı
Düş yola fark eyleme pā vü seri
Deff ü celācille semā‘ it hemān
Alma ḳola bu felek-i çenberi
Tutma ḳulaḳ devrine aḥḳāmına
Serserîdür serserîdür serserî

¹ Okçu, s.234.

Ben hele ğayb eylemişem kendümi
Âteş-i sevdāya düşelden beri
Āh mine'l-‘ışķi ve ħālātihī
Aħraķa ķalbī bi-ħarārātihī

III

Āşıkā ne ser ü ne server gerek
Başına buyruķlara efser gerek
Devr-i felekden nola pervāneye
Şem‘ i tavāf itmege bir per gerek
Yanması ħāzır bu mı ma‘ lūm anuñ
Şubħına ne zād ü ne rehber gerek
Bu sözi ammā ki kolay şanma sen
Işķ gibi sīnede gevher gerek
Қuvvet-i bāzū bu қapuda тұrur
Rüstem işi āñlama Ĥayder gerek
Terk-i hevā itmesi āsān degül
‘Avn-ı Ĥudā feyz-i Peyamber¹ gerek
Başına ğavgā-yı kıyāmet қopup
Sīnede bir mihr-i münevver gerek
Āh mine'l-‘ışķ ve ħālātihī
Aħraķa ķalbī bi-ħarārātihī

IV

‘Işķ gelüp mülk-i dile oldu şāh
Derd ü ğam u miñneti kıldı sipāh
İtdi o vīrāneyi mā‘ müre zār
Leşker-i endūha қılup cılve-ğāh
Meş‘ aleler yandı derūn u birūn
Nūr-ı tecellī толup ol ħānekāh
‘Arşa-i mañşer gibi oldu ‘ayān
Gūşe-be gūşe niçe biñ dād-ĥ‘āh
Sūr mu mātem mi bilinmez yaķīn
Nāy u қudūm-ile gelür āh āh

¹ Peyamber: Peyğamber G.

Hayret alup ‘aqlumı oldum hamūş
Dehşetüm idrāk idemem gāh gāh
Şābr ü sükūn gitdi elümden tamām
Añlamadum aşlını Bārī güvāh¹
Āh mine’l-‘ışkī ve hālātihī
Ahraqa kalbī bī-harārātihī

V

Bağ o mehūñ zülf-i siyeh-tārına
Cān geçinür dārına ber-dārına
Çeşmi okur hışm-ile ism-i celāl
Bağış yāhū çeker envārına
Sırrını keşf itmek-içün hayretüñ
Kıl nazar āyine-i rūhsārına
Bir nefes oldıysa eger rū-nümā
Cenneti vir müjde-i dīdārına
Bilse eger yār ne cennet nedür
Kimse değışmez bugüni yarına²
Tūr gibi nūr-ı tecellī-i Rab
Şardı bu cismüñ der ü dīvārına
Āh mine’l-‘ışkī ve hālātihī
Ahraqa kalbī bī-harārātihī

VI

Çeşmi ela ğamzesi mestānedür
Yāda biliş ‘aşıkā bīgānedür
Bāz-ı nigeş şayddan itmez ferāğ
Cān evi hālā ki aña lānedür
Her ne kadar nāza çekerse sezā
Bahtı yüce meşrebi şāhānedür
Söz dükenür kim diye Monlā Celāl

¹ 14/IV: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Nūr-ı mücessem midür âteş midür
Yağışını söyleyemem āh āh

² 10/V: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Gonca yiter şu’ lesi pervāneye
Hak yitüre bülbüli gülzārına

Şems daḥı şem‘ine pervānedür
Hak bu ki memnūnıyam ihsānınıñ
‘Ālemūñ ikrārı o sultānadur
Sāye-i luṭfinda neler gördüğüm
Ben bilürem illere efsānedür
Ġalib eger eylese da‘vā-yı ‘ışk
Kim inanur kavline dīvānedür
Āh mine’l-‘ışkı ve ḥālātihī
Ahraḳa kalbī bī-ḥarārātihī

39¹

Tercī‘-bend

[Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün]

I

Ma‘rifet güllerin hüveydā kıl
Yine dil bülbülünü şeydā kıl
Tıṭṭ-i cāna göster āyine
Anı bu şüret-ile gūyā kıl
Yāre ḥaşr eyleyüp tevellāñı
Cümle aḡyārdan teberrā kıl
Cehlden kurtarup ‘ulüm-ile
Göñlümi mürde iken iḥyā kıl
Tālīb olur aḥiretde ḥicāb²
Hele sen yārı terk-i dünyā kıl
Cūşa gel derd-ile ḥurūş eyle
Kaṭre iken özüñi deryā kıl
Gözüñi yumup iki ‘ālemden
Bir naẓar kendüñi temāşā kıl
Mest olup bāde-i maḥabbet ile
Cānı medhūş u ‘aklı şeydā kıl
Olup esrār-ı ‘ışk-ile ḥayrān

¹ 80b/83

² 9/I: Mısra vezin ve anlam bakımından kusurludur.

Eyle rindâne ‘ālemi seyrān

II

Gel gel iy t̄alib-i cemāl-i yār
İt temāşâyı tuymasun aġyār
Yār tenhā vü hāne hālīdūr
*Leyse fī ‘d-dāri ġayruhū’ deyyār*²
Bu cihān gülşeninde bülbul yok
Yoġsa her ġüşede niçe ġülü var
Anı görmege gözlerüm ammā
İtmez idrāk dīde-i pür-hār
Gözümüz üzre perde-i ġaflet
Kime ‘arz-ı cemāl ider dildār
Perde-i ġafleti gider dilden
Hābdan çeşm-i cānı kıl bī-dār
Bir naẓar eyle hey iki gözüm
İşte baġ cennet işte baġ dīdār
Pendümi itmedüñ ġabül evvel
Sözüme geldüñ işde āġir-kār
Kār-bārı taġıt otur ebsem
Saña sözüm budur benüm her bār

Olup esrār-ı ‘ışķ-ile ġayrān

Eyle rindâne ‘ālemi seyrān

III

Zerreya şayma mihr-i raġşānı
Ėatrece görme baġr-ı ‘ummānı
Şusuz ol Hızr elinden eyleme nūş
Şunsa minnetle āb-ı ġayvānı
Ėurş-ı meh gibi olsa çarġ üzre
Alma il sofrasındaki nānı
Mūr gibi ‘ulüvv-i himmet ile

¹ ġayrunā: M.

² “Evde, ev sahibinden başkası yoktur.”, bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, İstanbul: Sütun Yayınları, 2008, C. 2, s.572.

H'ānuña da' vet it Süleymān'ı
Virme dīl kimseye Zelīhāveş
Olsa hūsn-ile Yūsuf-ı şānī
Kendü yağıñla kavırılup dā'im
Şem' veş qalbūñ eyle nūrānī
Tā ki ref' ola dīde-i cāndan
Perde olan hicāb-ı zulmānī
Göresin sen seni ne cevhersin
Qānde deryā bu gevherūñ kānı
Gözūñ aç qalma bezm-i ğafletde
Hey şarāb-ı ğurūr sekrānı
Olup esrār-ı 'ışq-ile hayrān
Eyle rindāne 'ālemi seyrān

IV

İdüp ol yār-ı āşināyı yād
Eyle iy dīl fiğānuma feryād
Bende-i 'ışq olmak ister-iseñ
Bend-i ğamdan hemīşe ger āzād
Hāşılıñ yağan oda āteş-i 'ışq
Hırmen-i 'ömrūñ eyledūñ ber-bād
Āh-ı 'ışq içre cān viren kişiler
Gıtdiler gerçi qodılar eyü ad
Hüsrev-i 'āşıkān olur mıydı
Cān-ı şīrini virmese Ferhād
Olup esrār-ı 'ışq-ile hayrān
Eyle rindāne 'ālemi seyrān

40¹

Müsebba' -ı Vāşif der-Tazmīn-i Beyt-i Meşhūr [Tercī' -bend]
[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bāde-i nāb aqıdup çeşme-i 'ış u demden

¹ 394b/398

Ḥaḵḵa mecrā virelüm meclis-i ḥavz-ı Cem'den
Neşve taḥşili için nūş-ı mey-i ḥurremden
Şişe-i ḥatırı temyîz idelüm mâtemden
İşte şimdi demidür kām alalum ‘ âlemden
Süpürülsün ḥarem-i sîne ğubâr-ı ğamdan
Keyf dirler dile bir tafralı mihmân geliyor

II

Aldı sâķī ele şevķ-ile ayağ-ı zerrīn
Cām gök kandī olup şızdı şarāb-ı rengīn
Donanup sofrā-i rindāneler oldu tezyīn
Semt semt eylemede meykedeler şehir-āyīn
Baña vir şu kadeḥi ğayrı ‘ abeşdür temkīn
Süpürülsün ḥarem-i sîne ğubâr-ı ğamdan
Keyf dirler dile bir tafralı mihmân geliyor

III

Şıķ boğaz eyleyelüm bağteten engūr gibi
Ġamı kıt kıt boğalum bahre düşen kūr gibi
Ayağ altına alup çigneyelüm mūr gibi
Şuyın akındısına göre giden şūr gibi
Akıdalum mey[i] tā şöyle ki yağmur gibi
Süpürülsün ḥarem-i sîne ğubâr-ı ğamdan
Keyf dirler dile bir tafralı mihmân geliyor

IV

Ṭamla ya‘ kut aķıdup cām-ı sürūr-encāma
Ya‘ nīyek-renk olalum rıtl-ı şarāb-āşāma
O kadar tā boyanalum ki mey-i gül-fāma¹
Ġiyelüm egnümüze daķı şarābī cāme
Baş ayağ meclise başdurma ayağ ālāma
Süpürülsün ḥarem-i sîne ğubâr-ı ğamdan
Keyf dirler dile bir tafralı mihmân geliyor

V

Yāb yāb al ele ḥātircıĝın iy mest-i ğurūr

¹ boyanalum ki mey: bulunalum ki mül M.

Ḳalb-i erbāb-ı ḥarābāt ola tā kim ma‘ mūr
Gice şimşek gibi çaḳduḳça şarāb-ı pūr-zūr
Tā içerden uyanup bāzıḳa-i pertev-i nūr
Parlasun āteş alup şa‘ şa‘ a-i şem‘ -i şu‘ ūr
Süpürŭlsün ḥarem-i sîne ğubār-ı ğamdan
Keyf dirler dile bir tafralı mihmān geliyor

VI

Ayağūñ deng al ara izle ḳudūm-ı ‘asesi
Kārbān-ı ferecūñ gelmede bāng-i ceresi
Ṭoza boğdı be-meded gerd-i keder mŭjde-resi
Meyle saḳḳā-yı sirişke şuladup pīş ū pesi
Bir uğurdan sürelüm çıkaralum ḥār u ḥası
Süpürŭlsün ḥarem-i sîne ğubār-ı ğamdan
Keyf dirler dile bir tafralı mihmān geliyor

VII

Vāşıfā nūş idelüm ṭolu ṭolu ber-ḳānūn
Ṭolu yağmış gibi olsun mey-i nāb-ı gül-gūn
Çalmadan oynaya ziller taḳup erbāb-ı sŭkūn
Mevc-i şahbā ola tel ehline zencīr-i cūnūn
Zeyn olınsun zer ū zīverle derūn u bīrūn
Süpürŭlsün ḥarem-i sîne ğubār-ı ğamdan
Keyf dirler dile bir tafralı mihmān geliyor

41¹

Mu‘ aşşer-i ‘Ālī²

[Mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilūn]

I

Deyr-i zamāna bir ḳurı taşvīr idi hemān
Rūḥ-ı muşavverūñ birisi virdi aña cān
Ya‘ nī ki bir şemāyili dil-keş güzel şanem
Āb-ı ḥayātı ḳıldı o bir mürdeye revān
Nāgeh gözüme düş olup ol şekl-i dil-firīb

¹ 403b/405

² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.354.

Ol dem bu dem tûrur ki tûrur hayret-ile cān
Yārān şorarsa hāl-i dilûmden virûn cevāb
Dil nāle idemez söze kâdir degül zebān
Taşvîrine bakup kalurın bir niçe zamān
Şeh-zādem-ile eglenürin şimdilik hemān

II¹

Bihzād egerçi oldı muşavvir hünerveri
Kim bir görür anuñla bu rûh-ı muşavveri
Ol bulmuş ise şûret-i bî-cāna dest-res
Cānlar bağışlamaz mı bunuñ naķş-ı peykeri
Naķķāş-ı şun^ç niçeleri hāk-rîz ider
Tā kim çıkınca şûrete bu resme bir perî
Güyā ki gök melekleri ^ç aks-i cemālidür
Āyîne gibi dönderür ol meh felekleri
Taşvîri ile toptolı bir deyr olup cihān
Her kanda olsa bakşam ol görinür hemān

III

Misk-i Hıttā'ya beñzemegin hāl-i mehveşi
Döndi haţâyî yaprağa ebrû-yı dil-keşi
Zülfi siyeh kalemde katı māhir olmağın
Eksük degül başında dem-ā-dem keş-ā-keşi
Reng-i ruħında kıl kalemün tolaşur dili
Gīsûsı gibi biñ dili var gerçi bir başı
Seyller gibi ağıtdı benüm seyl-i eşkümi
Sevdā-yı haţt-ı sebzi urup cāna āteşi
Ebrûsı çîni zülf-i girih-gîri bî-gümān
Mānî'nüñ iki şafha-i Erjeng'idür hemān

IV

Bir bezm-i dil-güşāda ki ol āfitāb ola
Sā'ir perîler aña muķābil seķāb ola
Setrine kime tākāt olur kim ^ç ale'l-ķuşuş

¹ 8/II: Mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan iki mısra bulunmaktadır:
Taşvîri ile toptolı bir deyr olup cihān
Her kanda olsa ol görinür şûretā hemān

Yūsuf gibi cemāli anuñ bî-niķāb ola
Zerrāt gibi birbirine düşe kā'ināt
Bezm ehli mihri şevķine pūr-ıztırāb ola
Dil-berler içre ol neye beñzer bilür misin
Teşbihin ideyin ki sözüm ber-kitāb ola
Ruhsārı şafhasına bakup kıalsa dil-berān
Bir meclis-i muşavver olur ol bezim hemān

V

Seyr eyleyen cemālini Bihzād'umuñ benüm
Vechin şorar mı nāle vü feryādumuñ benüm
Çün böyle māh-rūya qarın eyledi beni
Bahtı açıldı hātır-ı nā-şādumuñ benüm
Mir'āt-ı cūybārda 'aksi ola meger
Olmaz nazīri kāmetsi şimşādumuñ benüm
'Ālī gibi bir ehl-i nazardan su'al idüp
Görmiş mi mişlini o perī-zādumuñ benüm
Dil hüsn ü dildür anda hayālī zamān zamān
Par par mişāl-i meclis-i Bihzād olur hemān

4.2.2. MURABBALAR

1¹

Murabba‘ -ı Niyāzī²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilūn]

I

Uyan gözüñ aç tırma

Yalvar güzel Allāh’a

Yoldan izüñ ayırma

Yalvar güzel Allāh’a

II

Bir gün bu gözüñ görmez

Hem kulağıñ işitmez

Bu fırsat ele girmez

Yalvar güzel Allāh’a

III

Her giceyi kâ‘im ol

Her gündüzi şā‘im ol

Hem zıkr-ile dā‘im ol

Yalvar güzel Allāh’a

IV

Şağığı ğanīmet bil

Her sâ‘ati ni‘met bil

Gizlice ‘ibādet kıl

Yalvar güzel Allāh’a

V

‘Ömrüñi h̄çe şatma

Kendüñi oda atma

Her şām u şehir yatma

Yalvar güzel Allāh’a

VI

¹ 91b/95

² Hasan Kavruk (hızl.), *Malatyalı Niyazi-i Mısri: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Türkçe Şiirleri*, Malatya: Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, 2004, s.220.

Hey nice yatarsun  ur
Olma  u  af adan d r
Ba r-i keremi boldur
Yalvar g zel All h'a

VII

Her va t-i se erde bi 
Lu fı gel r All h' n 
Ol va t uyanur  alb  
Yalvar g zel All h'a

VIII

All h' n  adın y d it
C n-ile dili   d it
B lb l gibi fery d it
Yalvar g zel All h'a

IX

Gel imdi Niy zi'le
Derg h'a niy z eyle
  c tı d r z eyle
Yalvar g zel All h'a

2¹

Murabba' -ı G n hk r²
[Mef '  l n mef '  l n]

I

Bu d ny  kimseye³  almaz
Unutma  l mi zinh r
Bu sa lık p yid r olmaz
Unutma  lmegi zinh r

II

¹ 91b/95

² Hikmet Atik, *G nahk r D v n *, Sivas: Asitan Yayıncılık, 2010, s.176.
(Bu  iir YE'de gazel olarak yer almaktadır.)

³ d ny  kimseye: d ny da kimse G.

Gelen gezer konan göçer
Naşib olduğça yir iher
Ecel ‘ömr ekinin biçer
Unutma ölmegi zinhār

III

Beden bir gün olur hasta
Dilüñ dönmez olur beste
Çalursın şöyle dem-beste
Unutma ölmegi zinhār

IV

Çökiser üstüne tağlar
Ecel gelüp dilüñ bağlar
Çalup bu bāğçeler bāğlar
Unutma ölmegi zinhār

V

Niçe cem‘ ider-iseñ māl
Alur vārişlerüñ der-ḥāl
Çılurlar ya niçün kıl ü kāl¹
Unutma ölmegi zinhār

VI

Sen anı şanma mālūñdur
Ḥarām ise vebālūñdür
Ḥelāl ise su’ālūñdür
Unutma ölmegi zinhār

VII

Senüñle gider a‘ mālūñ
Kalur ayruqlara mālūñ
İrişmez bir pula elūñ
Unutma ölmegi zinhār

VIII

Kefen tonuñ ola yaprak
Biter üstünde kök yaprak

¹ 3/V: Mısrada vezin kusurludur.

Ṭolar gözlerüñe toprak
Unutma ölmegi zinhār

IX

Bozılur şüret-i bağruñ
Ḳarıncalar ṭolar ağzuñ
Çürüyüp ḥāk-ile mağzuñ
Unutma ölmegi zinhār

X

Ḳanı ḳardaşuñ u oğluñ
Atañ anañ ḳamu ehlüñ
Seni mağrūr ider cehlüñ
Unutma ölmegi zinhār

XI

İñen sevme bu dünyāyı
Olur bir gün başuñ ḳayı
Gider başdan bu sevdāyı
Unutma ölümi zinhār

XII

Girü gelmez varan anda
Ḳalur ḳarañu sınırda
‘Amel işleyegör bunda
Unutma ölmegi zinhār

XIII

Ḳamu ecdāduñ u aşluñ
Yire girdi ḳamu neslüñ
Budur ma‘ nāsı bu faşluñ
Unutma ölmegi zinhār

XIV

Günehkārā günāhuñ çok
Günāhuñ-çün bir āhuñ yok
Varacak daḥı rāhuñ yok
Unutma ölmegi zinhār

XV

Ṭaḳ evvel boynuña bendi
Daḡı di ḡaḷḳa bu pendi
Cihāndan geḫ kes bu peyvendi¹
Unutma ölmegi zinhār

3²

Murabba‘ -ı Eşref[oğlu] Rūmī³

[Hece vezni: 4+3]

I

İy hevāsına ṭapan
Tevbeye gel tevbeye
Ḥaḳḳa ṭap Ḥaḳ’dan utan
Tevbeye gel tevbeye

II

Niḫe nefse uyasın
Niḫe dūnyā ḳovasın
Vaḳtidür uşanasın
Tevbeye gel tevbeye

III

Niḫe beslersiñ teni
Yılan çıyan yir anı
Ḳo teni besle cānı
Tevbeye gel tevbeye

IV

Sen teni şanduñ seni
Bilmedüñ senden teni
Odlara yaḳduñ cānı
Tevbeye gel tevbeye

V

¹ kes bu peyvendi: geḫ elüñ yundı G.

² 92a/95

³ Mustafa Güneş, *Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*, Dumlupınar Üniversitesi Yayınlar, Ankara, 2000, s.355.

(Bu şiir YE’de gazel olarak yer almaktadır.)

Sen dünyā-perest olduñ
Hem nefsine dūst olduñ
Şanma dirisin öldüñ
Tevbeye gel tevbeye

VI

Gör bu mü'ekkelleri
Yazdılar hayr u şeri
Günehden olğıl berī
Tevbeye gel tevbeye

VII

İy miskīn ādemoğlı
Uşan tutma 'ameli
Esmeden ölüm yili
Tevbeye gel tevbeye

VIII

Nefs Tanrının düşmānı
Tevbe kıl öldür anı
Kurtar yazuğdan cānı
Tevbeye gel tevbeye

IX

Ölüm gelicek nā-çār
Dilüñ tenüñi şaşar
İrken işüñi başar
Tevbeye gel tevbeye

X

İy dünyāyı cem' iden
Şoñra koyuben giden
Olmadın şoñra pişmān¹
Tevbeye gel tevbeye

XI

Nefis tañrı düşmeni
Tevbe kıl öldür anı

¹ pişmān: peşimān G.

Ḳurtar yazuḳdan cānı
Tevbeye gel tevbeye

XII

Geçer bu dünyā ḳalmaz
‘Ömür pāyidār olmaz
Şoñ pişmān aşşı ḳılmaz
Tevbeye gel tevbeye

XIII

Tevbe şuyıyla arın
Dimegil bugün yarın
Göresin Ḥaḳ didārın
Tevbeye gel tevbeye

XIV

Eşrefoğlu Rūmī sen
Tevbe ḳıl irken uyan
Olma yoluñda yalan
Tevbeye gel tevbeye

4¹

Murabba‘-ı ‘Ārifī

[Mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn]

I

Gider dilden sivā fikrin
Eger dervīş iseñ dervīş
Yirüñ ṭoldur cüdā fikrin
Eger dervīş iseñ dervīş

II

Hevā-yı nefsi terk eyle
Ḳuşaḡuñ yola berk eyle
Çalış maḳşūdı derk eyle
Eger dervīş iseñ dervīş

III

¹ 92b/96

Günāha hep nedāmet kı1
Özüñ taşra melāmet kı1
Derūna sen selāmet kı1
Eger dervīş iseñ dervīş

IV

Silüp qalbūñi pāk eyle
Yürek hıżmetde hāk eyle
Libās-ı ‘ırz[1] çāk eyle
Eger dervīş iseñ dervīş

V

Bilürsüñ bu cesed fāñi
Ulaşdur hāzrete cāñi
Şağın fevt eyleme anı
Eger dervīş iseñ dervīş

VI

‘Adū olma döğerlerse
Du‘ā eyle söğerlerse
Sevinme ger öğerlerse
Eger dervīş iseñ dervīş

VII

Özin ednādan ednā bil
Ġubār-ı ‘ār[1] dilden sil
Olasın tā ki deryā-dil
Eger dervīş iseñ dervīş

VIII

Nażar it keşret-i dehre
Taḥammül eyle her qahre
Ki vaḥdetten ire behre
Eger dervīş iseñ dervīş

IX

Meşāyiḥ işigine yüz
Sürüp sa‘y it gice gündüz
Kı1 insāna nażar düpdüz

Eger dervîş iseñ dervîş

X

Rızâ-yı Hakk'ı her yirde

Eger zâhir eger sırda

Gözet tâ ref' ola perde

Eger dervîş iseñ dervîş

XI

Yakup 'ucb ü riyâ şehrin

Akıt kalbe şafâ nehrin

Bulasın vahdetün bahrin

Eger dervîş iseñ dervîş

XII

Hakk'ı her yirde hâzır bil

Derûn-ı kalbe nâzır bil

Seni hizmetde kâşır bil

Eger dervîş iseñ dervîş

XIII

Özün ölmezdin öñdin öl

Vişâl-i Hakk'a budur yol

Düriş maşşudı bunda bul

Eger dervîş iseñ dervîş

XIV

Gider benlûgi sen senden

Bu cânun gıtmeden tenden

Naşîhat bu saña benden

Eger dervîş iseñ dervîş

XV

Vücûduñ fânî kııl dâ'im

Beķâ-yı Hakla ol kâ'im

Uyan ğafletden iy nâ'im

Eger dervîş iseñ dervîş

XVI

Dime kim 'Ārif'üm ben de

Şaķın nefsüñ düşer bende
Dürüş Allāh'a ol bende
Eger dervîş iseñ dervîş

5¹

Murabba^ç -1 ^ç Ārifi

[Müstef^ç ilün müstef^ç ilün]

I

^ç Āşī baña cān u tenüm
Bilmem nola ħālüm benüm
Nefsüm hevāsıdur şanum
Bilmem nola ħālüm benüm

II

Ėarķ eyledi baķr-ı günāh
Ėazretde yüzümdür siyāh
Luţfuñ irişmezse i şāh
Bilmem nola ħālüm benüm

III

^ç İşyān-ile buldum kemāl
Kesb itmedüm bir zerre ħāl
İrmezse fażl-ı lā-yezāl
Bilmem nola ħālüm benüm

IV

Oldum bu nefsüme esīr
Acır görüp oğlan u pīr
İy cümle gizlüye ħabīr
Bilmem nola ħālüm benüm

V

Nefse uyup kıldum ķuşūr
Buldum günāh-ile zūhūr
Umam yine cennāt u ħūr
Bilmem nola ħālüm benüm

¹ 93a/96

VI

Ėaybet mesāvidür işüm
Yarın için yok teşvîşüm
Yād oldu cümle bilişüm
Bilmem nola hālüm benüm

VII

Çok nesne gönlümden giçer
Maḥv ola söylersem ḥacer
Gönlüm pür olmuşdur keder
Bilmem nola hālüm benüm

VIII

Vaşfum benüm ḥıkd u ḥased
‘Ucbum daḥı bir ulu sed
İrmez ise senden meded
Bilmem nola hālüm benüm

IX

Ḳatl itmedüm ol kelbümi
Pāk itmedüm hiç ḳalbümi
Fehm itmedüm ben Rabbümi
Bilmem nola hālüm benüm

X

Bağrum benüm bir ḳatı taş
Gelmez gözümden zerre yaş
Sırrum eger olursa fāş
Bilmem nola hālüm benüm

XI

Varmaz dilüm tevbe_itmege
Nefsüm ḳomaz yol gitmege
Hem ḥaḳ sözi işitmege
Bilmem nola hālüm benüm

XII

Nā-maḥremi gözler gözüm
Her şaḥşa ta‘n itmek sözüm

Ḥazretde qalmadı yüzüm
Bilmem nola ḥālüm benüm

XIII

Şüretde geydüm bir ‘abā
Şavm u şalātum hep riyā
‘Ömr oldı bu yolda hebā
Bilmem nola ḥālüm benüm

XIV

Emrüne tābi‘ olmadum
Yoluñı şorup bulmadum
Yoqdur günāh ben kılmadum
Bilmem nola ḥālüm benüm

XV

Çoqdur günāhum bī-ḥesāb
Hiç gitmedüm rāh-ı şevāb
Her cüzne olursa ‘azāb
Bilmem nola ḥālüm benüm

XVI

İy ‘Ārif-i sırr-ı İlāh
İy ‘āşıkān-ı toğrı rāh
Her cürme ‘uzv ola güvāh
Bilmem nola ḥālüm benüm

6¹

Murabba‘-ı Şādıķı²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Gözüm gül eyle gülzārı
Zamān āḥir zamān oldı
Bulamazsuñ toğrı yolu

¹ 94a/97

² Fatih Köksal, *Ya Kebikeç Mecmualar Arasında*, Birinci Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları, 2016, s.481.

(Bu şiir YE’de gazel olarak yer almaktadır.)

Zamān āḥir zamān oldu

II

‘Amel kalmadı ‘ālimde

Ki yok inşāf¹ zālimde

Vefā kalmadı ‘ālemde

Zamān āḥir zamān oldu

III

Bu ḥalkuñ rāḥatı gitdi

Cihānuñ miḥneti artdı

Zālimler ‘ālemi tutdı

Zamān āḥir zamān oldu

IV

Ġanīler hırş ider māla

Faḳīhler kaldılar qāla

Baḳılmaz oldu hīç ḥāla

Zamān āḥir zamān oldu

V

Ki Türkmān ‘ālemi urdı

Qoyun içine qurd girdi

Ki yokdur zabṭ ider qurdı

Zamān āḥir zamān oldu

VI

Uyanmaz uyḳudan hem Şāh

Meger yardım ide Allāh

Nic’olur ḥāl-i ‘ālem āh²

Zamān āḥir zamān oldu

VII

Ki begler başladı zulme

Ve raḡbet kalmadı ‘ilme

Gözüm gel ağla hīç gülme

Zamān āḥir zamān oldu

¹ ki yok inşāf: ki inşāf yokdur G.

² nic’olur ḥāl-i ‘ālem āh: ḥalk-ı ‘ālem nic’olur āh G.

VIII

İderler cümle halk ıuğyān
Kılurlar Hālık'a 'ısyān
Bilenle bilmeyen yeksān
Zamān āhır zamān oldu

IX

Hātūnlardan hayā gitdi
Ki şöhret 'ālemi tutdı
Bu dünyā āhire yetdi
Zamān āhır zamān oldu

X

Vā ızler söylemez toğrı
Dili toğrı içi egri
Şanasın hırsız u uğrı
Zamān āhır zamān oldu

XI

Tolundı revnağ-ı 'ālem
Kıatı azdı benī ādem
Ne işe gülüben şādem
Zamān āhır zamān oldu

XII

Kamu tālībler āvāre
Kıalup mağbūn u bī-çāre
Ararlar dünyāya çāre
Zamān āhır zamān oldu

XIII

Virürler dünyāya dīni
Dilerler hūsn ü zībāyı
Severler dürlü gavğāyı
Zamān āhır zamān oldu

XIV

'İbādet lezzeti fi'l-hāl

Gidüp¹ artdı hıyānet āl
Hemān āl dünyāsidur āl
Zamān āḥir zamān oldı

XV

Ṭoludur cümle meyḥāne
İçerler mest ü ḥayrāne
‘Akıllular da dīvāne
Zamān āḥir zamān oldı

XVI

Ḳıyāmetden² ḥaber bilmez
Arayup kendini bulmaz
Şanasın bāk̄d̄ür ölmez
Zamān āḥir zamān oldı

XVII

Resül’üñ şer‘ini tutmaz
Kitāb ile ‘amel itmez
Ulular yolına gitmez
Zamān āḥir zamān oldı

XVIII

Alurlar ḳāz̄ılar rüşvet
İdüp mü’minlere zaḥmet
Faḳīre yok durur şefḳat
Zamān āḥir zamān oldı

XIX

Arar yokdur bu ifsādı
Cihānuñ gitdi hep dadı
Yanar ‘ālemde zūlm odı
Zamān āḥir zamān oldı

XX

Erāzil hep başa çıkdı
Zulümle ‘ālemi yıkdı

¹ gidüp: gitdükçe G.

² ḳıyāmetden: māzīlerden G.

Re‘ āyānuñ gözi kórđdı
Zamān āhır zamān oldu

XXI

Bilüñ bunı çıkar Deccāl
Bilinmez nic’olısar hāl
Hele ‘ aksıne geldi fāl
Zamān āhır zamān oldu

XXII

‘ Alāmetler olup zāhir
Kişi her hılede māhir
irişdi ‘ āleme aħır¹
Zamān āhır zamān oldu

XXIII

Şādıklar daħı hep sekbān
Kesüp yolu idüp tuğyān
Nice rāzī olup Sübhān
Zamān āhır zamān oldu

XXIV

Oğul ata sözüñ tutmaz
Kız ana yolına gitmez
Zulümden mīveler bitmez
Zamān āhır zamān oldu

XXV

Geyüp kuşanmada herkes
Yiyüp içmekdedür herkes
Uzatma gel sözüñi kes
Zamān āhır zamān oldu

XXVI

Kocalar oldılar ma‘ tūh
Ne söylersen didiler tuh
Bu halkı kapladı endūh
Zamān āhır zamān oldu

¹ irişdi ‘ āleme aħır: dürlü fesād olup zāhir G.

XXVII

Ki yok durur hayā kııda
Nice ola edeb bizde
Eyü alçaık köti sözde
Zamān āhır zamān oldu

XXVIII

Ki yokdur ittifāk aşıā
Ki fırka fırkadur dünyā
Nola hālümüz iy Mevlā
Zamān āhır zamān oldu

XXIX

Namāzdan halk uşandılar
Bu dünyāya inandılar
Fenāyı bākī şandılar
Zamān āhır zamān oldu

XXX

Du‘āya tırmayup kaçır
Şanasın kuş durur uçar
Kıalursa da hele nā-çār
Zamān āhır zamān oldu

XXXI

Ki ıoğrı söylese bir cān
İderler aña çok bühtān
Olurlar hep aña dūşmān
Zamān āhır zamān oldu

XXXII

Bilinmez kim dur[ur] ıoğrı
Aranmaz oldu hem uğrı
Bu halkuñ ekseri egri
Zamān āhır zamān oldu

XXXIII

‘İnāyet kıırsızı çokdur
Hulūs ile ‘amel yokdur

Zamānumuz pek alçağdur

Zamān āḥir zamān oldu

XXXIV

Şikāyet eylemez ḥākim

Nice olur dimez ḥālüm

Ki ḥırsızdan daḥı zālīm

Zamān āḥir zamān oldu

XXXV

Zinā vü şürb-i ḥamr iy yār

Livāṭa hem ribā her bār

Olupdur āşikār devvār

Zamān āḥir zamān oldu

XVI

Ata evlādına söger

Oğul¹ babasını döger

Anası kızını öger

Zamān āḥir zamān oldu

XXXVII

Ḳarı² tutmaz erüñ sözün

Erine ekşidür yüzün

Çatar kaçın kapar gözin

Zamān āḥir zamān oldu

XXXVIII

Ḥarāb oldu cevāmi‘ ler

Yıkıldı hep şevāmi‘ ler

Ḳanı ḥaḳ söze sāmī‘ ler

Zamān āḥir zamān oldu

XXXIX

Ki ḳanda başladı maḥlūk

Gözi açdur u ḳarnı tok

Biñ ādemde bir ādem yok

¹ oğul: oğlan G.

² ḳarı: ‘avret G.

Zamān āḥir zamān oldu

XL

Şûret uğrısı çoğaldı

Ḳamu şûrb ile şağaldı

Cihānuñ aḥşamı geldi

Zamān āḥir zamān oldu

XLI

Berekāt ḳalmadı kārda

Ḥaḳīḳat ḳalmadı yārda

Zulüm artdı ḳamu yirde

Zamān āḥir zamān oldu

XLII

Ḥarāb oldu bütün dünyā

Çoğaldı fışḳ-ile ğavgā

Daḥı neler gele iyvā

Zamān āḥir zamān oldu

XLIII

Ḳavim ḥışım olupdur yād

Yañıldı bildüğün üstād

Güzel yirler olup ber-bād

Zamān āḥir zamān oldu

XLIV

İmāmlaruñ çoğı cāhil

Namāzı ḳılmada kāhil

Be¹ mağrūr olma iy ğāfil

Zamān āḥir zamān oldu

XLV

Ki² murdār tütüni içer

Resül'ün yirine geçer

Melekler ṭurmayup ḳaçar

Zamān āḥir zamān oldu

¹ be: gel G.

² ki: -G.

XLVI

Çoğu ‘ālimlerüñ azdı
‘Amelsüz ‘ilmi hem yazdı
Olardan¹ cümle halk bezdi
Zamān āḥir zamān oldu

XLVII

Gel ağla² Şādıkī ağla
Cigerüñ derd ile dağla
Çürük işlerüñi sağla
Zamān āḥir zamān oldu

XLVIII

Güvenme³ zerre dünyāya
Şaḫın uğrama ğavġāya
Göñül virme bu sevdāya
Zamān āḥir zamān oldu

XLIX

Gelen göçer giden gelmez
Ölüme kimse yol bulmaz
Buña gelen murād almaz
Zamān āḥir zamān oldu

L

Gel eyle vā‘ ẓi ihvāna
İresin tā gülistāna
Güvenme bāġa bostāna
Zamān āḥir zamān oldu

LI

Ki pīşe⁴ eylegil şabrı
Gel itme kimseye cebri
Unutma mevt-ile kabri
Zamān āḥir zamān oldu

¹ olardan: anlardan G.

² gel ağla: ağla iy G.

³ güvenme: aldanma G.

⁴ pīşe: derc G.

LII

Gelür bir gün ecel saña
Görüben kalasın taña
Şakın bakma şuña buña
Zamān āḥir zamān oldı

LIII

İlahî sen ‘ināyet vir
Ki tevfiķ it¹ hidāyet vir
Bize şabr u ḳanā‘ at vir
Zamān āḥir zamān oldı

7²

[Murabba‘ -ı] Niyāzī³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Uyan ğafletden iy nā’im
Ḥaḳ’a yalvar seḫerlerde
Döküp acı yaşın dā’im
Ḥaḳ’a yalvar seḫerlerde

II

Seḫer vaḳti açılur gül
Anuñ-çün zār ider bülbül
Uyanup derd-ile iy dil
Ḥaḳ’a yalvar seḫerlerde

III

Ḳapusında tırup her bār
Yüzüñ dergāhına tūt var
Yürekden ḳıl dem-ā-dem zār
Ḥaḳḳ’a yalvar seḫerlerde

IV

¹ ki tevfiķ it: tevfiķ eyle G.

² 95b/99

³ Kavruk, s.222.

Gel iy miskīn ü bī-çāre
İñende gezme āvāre
Dilerseñ derdüñe çāre
Ḥaḳḳ'a yalvar seherlerde

V

Açılur bāb-ı sübhānī
Çekilür ḥ'ān-ı sulṭānī
Dökilür feyż-i rahmānī
Ḥaḳḳ'a yalvar seherlerde

VI

Seherde ḳalḳuban her gāh
Yüzüñ yire sürüp ḳıl āh
İre luṭfı saña nā-gāh
Ḥaḳḳ'a yalvar seherlerde

VII

Seherde uyḳudan uyan
Niyāzī tırma derdüñ yan
Ola kim irişe dermān
Ḥaḳḳ'a yalvar seherlerde

8¹

Murabba' -1 Niyāzī²

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

İy derde dermān isteyen
Yetmez mi derd dermān saña
İy rāḥat-ı cān isteyen
Ḳurbān olandur cān saña

II

Yağma idersüñ varlıguñ

¹ 96a/99

² Kavruk, s.5.

(Bu şiir YE'de gazel olarak yer almaktadır.)

Gider gönülden ıarlıguñ
Maıv eyleseñ ağıyarlıguñ
Yār olısar mıhmān saña

III

Ser-māye bu yolda hemān
Teslīm olur buna inan
Şıdk-ile Allāh’a ıayan
İtmez mı gör ihsān saña

IV

Tevhıde tapşur özüñi
Kimseye açma rāzuñı
Şeyh izine tıt gözüñi
Şeyhüñ yiter burhān saña

V

İven kışı yol alımaz
Maşşudı hergiz bulımaz
Bekle ma‘ ārif kapusın
Yön göstere ihsān saña

VI

Dünyā ile ‘uqbāyı ıo
Ūlā ile ‘uḫrāyı ıo
Var ol ıurı sevdāyı ıo
Matlab yiter Sübhān saña

VII

Cāndan ıaleb ııl yāruñı
Vir cānı bul dildāruñı
Yoğ eyle kendi varuñı
Kim var ola cānān saña

VIII

Çürüklerüñ hep sağ olur
Zehrüñ ıamu bal yağ olur
Tağlar yemişli bāğ olur
Cümle cihān bostān saña

IX

Güçdür katı Hakk'ın yolu
Dergâhı hem gâyet ulı
Şıdk-ıla olmazsañ kılı
İtmez yolu âsân saña

X

Ḳulluğa bil bağlar iseñ
Şâm u seher ağlar iseñ
Şular gibi çağlar iseñ
Tîz bulunur 'ummân saña

XI

Bülbül oluban ötegör
Gül gibi açıl kıkagör
'İşk odına cân atagör
Gülzâr ola nîrân saña

XII

Yüzün Niyâzî eyle hâk
Derd ile kıl bağruñı çâk
Ḳalbün sarâyın eyle pâk
Şâyed gele sultân saña

9¹

Murabba' -1 Niyâzî²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

İñile iy derdlü gönül inile
Ehl-i derdün inleyecek çağıdur
Gel timâr it yaraña sen 'ışk-ile
Yaralaruñ oñılacaq çağıdur

II

Şol ki gâfletle yatup itmez tarab

¹ 96b/100

² Kavruk, s.73.

Gövdesinde yok mı ola cān ‘aceb
İşte vahdet gülleri açıldı hep
Bülbülün efgān idecek çağıdur

III

Sen nedim idün ezel o şāh-ile
İmtihān için gelüpsin bu ile
İnlemek saña yaraşur derd-ile
Hem gözüñ kan ağlayacak çağıdur

IV

Yok kararı gönlümün bilmem neden
Kaşd ider biñ pāre ola bu beden
Var ise gitmek diler bu aradan
Aşlınā ‘azm eyleyecek çağıdur

V

İy¹ Niyāzī dünyede itmez huzūr
Şol kişi kim olmaya ehl-i gurūr
Haqqı aña itmeden bundan ‘ubūr
Mevtün elçisi gelecek çağıdur

10²

Murabba‘ -ı Niyāzī³

[Müstef‘ ilün müstef‘ ilün]

I

Haqq’ı seven ‘āşıkларуñ
Eğlencesi tevḥīd olur
‘Işk odına yanukларуñ
Eğlencesi tevḥīd olur

II

Turnmaz isim sürer dili
Sorar müdām toğrı yolu

¹ iy: -G.

² 96b/100

³ Kavruk, s.86.

Gerçek ere diyen belî
Eglencesi tevḥîd olur

III

İzinden ırmaz gözüñi
Cân ile tutar sözini
Görmege eyü yüzini
Eglencesi tevḥîd olur

IV

Halkuñ arasından çıkar
Tevḥîdî görse cân atar
Bülbül gibi dâ'im öter
Eglencesi tevḥîd olur

V

Mâl ü menâlin terk ider
Ehl ü 'ıyâlin terk ider
Hâl ile kâlin terk ider
Eglencesi tevḥîd olur

VI

Dünyâ vü âḥret perdesin
Ardına atar cümlesin
Kor mâ-sivâ eglencesin
Eglencesi tevḥîd olur

VII

Mısrî'ye uyan kişinüñ
Gider çürüğü işinüñ
İçindeki cân kuşınuñ
Eglencesi tevḥîd olur

11¹

[Murabba' -ı] Niyâzi²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

¹ 97a/100

² Kavruk, s.141.

I

İster iseñ bulasın cānānı sen
Ġayra baḳma sende iste sende bul
Kendi mir'ātuñda gözle anı sen
Ġayra baḳma sende iste sende bul

II

Her şıfat kim sen de var izle anı
Gör ne sırdan feyz alur gözle anı
İrişince zātına özle anı
Ġayra baḳma sende iste sende bul

III

Kenz-i maḥfı¹ aşikār hep sendedür
Yaz u kış leyl ü nehār hep sendedür
İki 'ālemde ne var hep sendedür
Ġayra baḳma sende iste sende bul

IV

Men 'aref sırrına ir ḳo ḡafleti
Gör ne remz eyler bu insān şüreti
Ḥaşr u neşr-ile ṭamuyı cenneti
Ġayra baḳma sende iste sende bul

V

Ḥaşr-ı sūrī ḥālın inkār eyleme
Gülşen iken yirüñi ḥār eyleme
Enfüsi āfākı bil 'ār eyleme
Ġayra baḳma sende iste sende bul

VI

Zāt-ı Ḥaḳḳ'ı añla zātuñdur senüñ
Hem şıfātı hep şıfātuñdur senüñ
Sen seni bilmek necātuñdur senüñ
Ġayra baḳma sende iste sende bul

VII

¹ “Tükenmez bir hazinedir.”, Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.367.
² “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

Şüreti terk eyle ma‘ nā bulagör
Ko şifâtı baħr-i zāta talagör
İy Niyāzî şark u ğarba talagör
Ġayra bakma sende iste sende bul

12¹

Murabba‘ -ı Niyāzî²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]³

I

Hevā ise yiter gönül
Gel Allāh’a dönelüm gönül
Sivā ise yiter iy dil
Gel Allāh’a dönelüm gönül

II

Niçe bir sevelüm ğayrı
Niçe bir olalum ayrı
Añalum vuşlāt-ı yārı
Gel Allāh’a dönelüm gönül

III

Bize Hāḡ’dan gel olmadın
Ecel kūsı urılmadın
Cānuñ ‘ Azrā’il almadın
Gel Allāh’a dönelüm gönül

IV

Özünmez misin ol yāre
Ki aldanmışsın aġyāre
Seni azdurmış emmāre
Gel Allāh’a dönelüm gönül

V

Ṭāleb kıl her seħer gāhī

¹ 97b/100

² Kavruk, s.146.

³ Mütekerrir vasıta mısraında vezin kusurlu.

Yürekden eylegil āhı
Sevenler buldı Allāh'ı
Gel Allāh'a dönelüm gönül

VI

Şoralum gel bilenlere
Gül-i bûyın direnlere
Vişāline irenlere
Gel Allāh'a dönelüm gönül

VII

Niyāzî'ye olup hāldaş
Olursuñ güle yola yoldaş
Döküp gözlerümüzden yaş
Gel Allāh'a dönelüm gönül

13¹

[Murabba' -ı] Niyāzî²
[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

İy kudret ıssı pādīşāh
Luṭf eyle açıvır yolum
Bağlandı her yanum i şāh
Luṭf eyle açıvır yolum

II

Şol ism-i zātuñ haqqı-çün
Cümle şıfātuñ haqqı-çün
‘İzz ü şebātuñ haqqı-çün
Luṭf eyle açıvır yolum

III

Ol ism-i a‘zam haqqı-çün
Ol nūr-ı ekrem haqqı-çün
Ol faḥr-ı ‘ālem haqqı-çün

¹ 97b/101

² Kavruk, s.160.

Luṭf eyle açıvır yolum

IV

Luṭfuñla insān eyledüñ
Vaşluñla ḥandān eyledüñ
Ḥicrūñle ḥayrān eyledüñ
Luṭf eyle açıvır yolum

V

Şalduñ şikāra hod beni
Ādem olup bulam seni
Bağladı dünyā-yı denī
Luṭf eyle açıvır yolum

VI

Şaşurdu bizi nefs-i bed
Eyledi hep yolları sed
İy luṭfı çok senden meded
Luṭf eyle açıvır yolum

VII

Bu cān yine vuşlat diler
Sen şāḥ-ile vaḥdet diler
Varmağa dil nuşret diler
Luṭf eyle açıvır yolum

VIII

Her kıanda kāmīl görsevüz
Baķup aña yirinürüz
Dönüp saña yalvarırız
Luṭf eyle açıvır yolum

IX

Ḳulda n'ola yā rabbenā
Kim saña toğrı yol vara
Sensin kıamu derde devā
Luṭf eyle açıvır yolum

X

Ẓikrūñ enīs it bu dile

İrişe tā dilden dile
Yol göstere ilden ile
Luṭf eyle açıvır yolum

XI

N'itsün Niyāzī derdmend
İtmiş 'anāşır kayd u bend
Bilmem ilāhī ğayrı fend
Luṭf eyle açıvır yolum

14¹

[Murabba' -ı] Niyāzī²

[Hece vezni: 5+5]

I

İy kerīm Allāh iy ğanī sultān
Derdliyüz senden umaruz dermān
Luṭfuña ḥad yok rahmete pāyān
Derdliyüz senden umaruz dermān

II

Gerçi kullarda ma' şiyet çokdur
Raḥmetüñ Mevlā dahı artuğdur
Ġayrıdan bize hîç meded yokdur
Derdliyüz senden umaruz dermān

III

Gel dimez iseñ biz günehkāra
Bir adum kâdir mi ki yol vara
Çāre yok senden olmasa çāre
Derdliyüz senden umaruz dermān

IV

Şuna kim senden bir hüdā geldi
Feyz-i aḳdesden āşinā geldi
Bir cefāsına biñ şafā geldi

¹ 97b/101.

² Kavruk, s.186.

Derdliyüz senden umaruz dermān

V

Bu Niyāzī çün zikrüne düşdi
Dün ü gün göñli fikrüne düşdi
Zātuña iren şükrüne düşdi
Derdliyüz senden umaruz dermān

15¹

[Murabba‘ -ı] Niyāzī²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulun]

I

Gel iy bād-ı şabā luṭf eyle bir dem
Ḥaber vir bize cānān illerinden
Beşāretle bizi kıl şād u ḥurrem
Ḥaber vir bize cānān illerinden

II

Aradum niçe yıl kevn ü mekānı
Bulunmadı anuñ nām u nişānı
‘ Aceb nice bulur isteyen anı
Ḥaber vir bize cānān illerinden

III

Seḥerde açılan güllerde midür
Yāḥūd efgān iden dillerde midür
Akan şuda esen yıllerde midür
Ḥaber vir bize cānān illerinden

IV

Ol ilden ‘azm idince bu cihāna
Ṭamuya uğrasañ döner cināna
Tesellī vir kılüb-ı ‘āşıkāna
Ḥaber vir bize cānān illerinden

V

¹ 98a/101

² Kavruk, s.189.

Harîm-i kıds-i lâhûta varursañ
Sarây-ı hâş-ı cânânı görürseñ
Yine ‘azm eyleyüp bunda gelürseñ
Haber vir bize cânân illerinden

VI

Nesîm-i feyz-i aqdes baır-i cûduñ
Havâdişden muqaddesdür vücûduñ
Cemâl-i zât-ı a‘lâdur şuhûduñ
Haber vir bize cânân illerinden

VII

Eger cân ise hüsniñ bahası
Niçe biñ cân anuñ olsun fedası
Niyâzi’ nûñ kadîmî âşinâsı
Haber vir bize cânân illerinden

16¹

[Murabba‘ -ı] Niyâzi²

[Mef‘ ulü mefâ‘ ilün]

I

Sevdüm seni hep varum
Yağmadur alan alsun
Gördüm seni efkârüm
Yağmadur alan alsun

II

Alduñ çü beni benden
Geçdüm bu cân u tenden
‘Aqlum dağı her varum
Yağmadur alan alsun

III

Ben varlığımı atdum
Düst varlığına yetdüm

¹ 98a/101

² Kavruk, s.203.

Her aşşılı bāzārum
Yağmadur alan alsun

IV

Geldi dile dildārum
Buldum gül-i gülzārum
Şimden girü hep varum
Yağmadur alan alsun

V

Çün buldı gönül yārum
Terk eyledüm ağıyārum
İmān-ile zünnārum
Yağmadur alan alsun

VI

Sen gā'ib ü hāzırsın
Her hālūme nāzırsın
Aḥvāl-ile eṭvārum
Yağmadur alan alsun

VII

Geçdüm ben ad u şandan
Çıkıdum ben o dükkāndan
Hep ırz-ile vaḳārum
Yağmadur alan alsun

VIII

Mıṣrī'ye vüçüb imkān
Bir oldu ḳamu a' yān
Ṭā'āt-ile ezḳārum
Yağmadur alan alsun

17¹

[Murabba' -ı] Niyāzī²

¹ 98b/102

² Kavruk, s.188.

Bu şiir YE'de gazel şeklindedir.

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Elā iy mürşid-i ‘ālem
Haber vir ‘ilm-i Mevlā’dan
Elā iy ma‘ nî-i âdem
Haber vir remz-i esmâdan

II

Ne sırdur Âdem ü Havvâ
Ne sırdur ‘alleme’l-esmâ’
Ne sırdur Sidre vü Tûbâ
Haber vir ‘arş-ı Mevlâ’dan

III

Kimüñdür kabzu hem ihyâ
Ne sırdur hem-dem-i ‘îsâ
Nedür Meryem’deki deryâ
Haber vir dürr-i yek-tâdan

IV

Ne yirdür merkez-i ednâ
Nedür yâ halka-i vustâ
Bilinmez devre-i kübrâ
Haber vir sen bu şugrâdan

V

Nedür dillerdeki ‘ilmeyn
Ne yirdür Mecma‘u’l-Baḥreyn
Nedür hem remz-i Zü’l-ḳarneyn
Haber vir Hızr u Mūsâ’dan

VI

Nedür Ḳur’ân’uñ esrârı
Nedür esrâruñ envârı
Nedür Mehdi’nüñ eṭvârı
Haber vir sırr-ı esrâdan

VII

¹ “Allah, Adem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/31.

Nedür Mıṣrî nedür Ken'ân
Selim kimdür ya kimdür ân
Ḥaber virdi bunı Ḳur'ân
Ḥaber vir seb'-i ḳurrādan

18¹

[Murabba'-ı] Niyāzî²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Yine fūrḳat nārına yandı cihân
Ḥasretâ gitdi mübârek Ramazân
Nûr-ile bulmuşdı 'âlem yeni cân
Fūrḳatâ gitdi mübârek Ramazân

II

İndi Ḳur'ân sende iy nûrî güzel
Leyle-i Ḳadr'ünde iy ḳadri güzel
Gıtdüñ iy tehlîl ü tekbîri güzel
El-vedâ' gitdi mübârek Ramazân

III

Gâhi tesbîḥ u ṣenâ vü zıkr ile
Gâhî taḥmîd u du'â vü şükr ile
Cân bulurdı mürde diller nûr ile
Ḥasretâ gitdi mübârek Ramazân

IV

Bu ay içre bağlanur didi Resûl
Cinn ü şeyṭân ki itmeye aṣlâ fuzûl
Hep du'âlar bunda olurdu ḳabûl
Fūrḳatâ ṣehr-i mübârek Ramazân

V

Cem' olup Ḥaḳḳ'a münâcât idelüm
Nûr-ı Ḳurân ile toğrı gidelüm

¹ 98b/102

² Kavruk, s.197.

Bilmedük kâdrin Niyâzî n'idelüm
İy dirîgâ gitdi şehr-i Ramazân

19¹

[Murabba‘ -ı] Niyâzî²

[Hece vezni: 6+5]

I

Dönmek ister gönlüm cümle sivâdan
Dönelüm ‘âşıklar Mevlâ derdiyle
Geçmek ister cânım mülk-i fenâdan
Geçelüm ‘âşıklar Mevlâ derdiyle

II

Derde düşen ‘âşık n’itsün cihânı
Derd ehlinüñ dâ’im yanmaqd[ur] cânı
Döner ârzûlayup vaşl-ı cânânı
Dönelüm ‘âşıklar Mevlâ derdiyle

III

Ay u gün yıldızlar hem nüh felekler
‘Arşuñ etrâfında şaf şaf melekler
Meydân-ı ‘ışkında cevân iderler
Dönelüm ‘âşıklar Mevlâ derdiyle

IV

‘Ta‘n eyleme zâhid benüm hâlüme
Dağl eyleme hergiz bu devrânuma
Dermânı devrânda buldum cânuma
Dönelüm ‘âşıklar Mevlâ derdiyle

V

Baş açup girürem ‘ışk meydânına
Manşûr olurum *ene’l-ḥak*³ dârına
Yanmağda Niyâzî şevkuñ nârına

¹ 99a/102.

² Kavruk, s.228.

³ “Ben Allah’ım.” (Ünlü sofı Hall’ac-ı Mansûr’un söylediği, asılmasına sebep olan söz.), bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, s.179.

20¹

[Murabba‘ -ı] Niyāzī²

[Müstef‘ ilün müstef‘ ilün]

I

Meydān-ı ışka girdiler

Haḡ yolınuñ ‘āşıkları

Maḡşūda bunda irdiler

Haḡ yolınuñ ‘āşıkları

II

Kevneyn[i] çün terk itdiler

Dūstdan yaña ‘azm itdiler

‘Arş üzre cevlan itdiler

Haḡ yolınuñ ‘āşıkları

III

Ḳulmāt-ı dünyāyı geçer

Āb-ı ḡayātı hem içer

Deryā olup dūrler saçır

Haḡ yolınuñ ‘āşıkları

IV

Ölmezden evvel kim ölür

Bāḡı ḡayātı ol bulur

Haḡ yolına ḡurbān olur

Haḡ yolınuñ ‘āşıkları

V

Her kim Haḡ’ı bulmaḡ diler

Alsın Niyāzī’den ḡaber

Bunda iken dūsta irer

Haḡ yolınuñ ‘āşıkları

¹ 99a/102

² Kavruk, s.287.

21¹

[Murabba‘ -ı] Mısrı²

[Müstef‘ ilün müstef‘ ilün]

I

Bir yüze düş oldu gözüm

Yüz biñ gezer dīvānesi

Olmış cemāli şem‘ inüñ

Ay-ile gün pervānesi

II

Kendi şunar tolı tolı

Peymāneler ‘ aşıklara

Bir kez elinden nüş iden

Olur ebed mestānesi

III

Şunlar ki dadmadı ezel

Bezminde anuñ cür‘ asın

Dadmaya ol bunda dağı

‘ Işķ ehlinüñ bī-gānesi

IV

Her bir qurı lāf ehli³

dāhil olımaz ⁴meclise

Ol cāna kıymaz nice gel

Disün aña cānānesi

V⁵

‘ Işķ ehli bilmez ezelden

Tā ebed ser-hoş olur

Pes nice ayılsun ki dā’im

Devr ider peymānesi

VI

¹ 99a/102

² Kavruk, s.277.

³ 1/IV: Mısrada hece eksikliğinden dolayı vezin kusurludur.

⁴ -: bu G.

⁵ V. bentte genel olarak vezin kusurludur.

Bir mülke mālîk eylemiş
‘Uşşâkını ol pâdişâh
Mülk-i Süleymân anlaruñ
Yanında bir vîrânesi

VII

İki cihānda Mışrî’ye
devlet dahı ‘izzet yiter
Geldükçe yāruñ şunduğı
Gevherlerüñ her dānesi

22¹

[Murabba‘ -ı] Niyāzî²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülun]

I

Belürmez ‘ārifüñ hāli vü şanı
Değül ‘irfān filān ibni filanı
Yirin terk idenüñ yokdur mekânı
Haķîkat ehlinüñ olmaz nişānı

II

İzi yokdur ki izinden biline
Dahı tozmaz ki tozından biline
Sen anı şanma sözinden biline
Haķîkat ehlinüñ olmaz nişānı

III

Ne deñlü var ise ‘ālemde evşāf
Şıfatlanur anı bil ehl-i ‘irfān
‘İnād ehli degülseñ eyle inşāf
Haķîkat ehlinüñ olmaz nişānı

IV

Sen anuñ şabr u şükrini şorarsañ
Bulımazsuñ o vaşf-ile yürürseñ

¹ 99b/103

² Kavruk, s.279.

Bilindi kim nişānını ararsuñ
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

V

Ḳıbāb-ı Ḥaḳ’da mestūr olan erler
Şıfāt-ı ḥalk içinde görünürler
Ne toğarlar ne tolinurlar anlar
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

VI

Ġaḏab şehvet iki ayakdur anlar
Binüp üstine seyyāḥ oldı cānlar
Bularla çıkdılar ‘arşa çıkanlar
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

VII

Ne kim āfākda ḥor görmezse ‘ārif
Vücūdından da olmaz anı şārif
Anuñ-çün bunu dir ehl-i ma‘ārif
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

VIII

Görinse taşradan bir vaşf-ı ġāfil
İçüñden de biri ola muḳābil
Yakına yardım eyle olma ḥā’il
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

IX

Anı uran urur aġlatmağ-içün
Ya ġayret gösterür darıltmağ-içün
O da aġlar darılur çatmağ-içün
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

X

Nefessüz dünyede bir ḥarf dirilmez
Nefes de ḥarfe boyanur ırılmaz
Şu kim Ḥaḳ’dan gelür cānā yerilmez
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

XI

Cihānda bir gürūh olmaz ki iy cān
Bulunmaya içinde ehl-i ʿirfān
Olur mevşūf sıfatlar ile her ān
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

XII

Kimi şādān kimi nā-şād olurlar
Kimi üstād kimi nerrād olurlar
Niçeler şūretā cellād olurlar
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

XIII

Şerīʿ atle olursa ger ol efʿāl
Dime aña ki bu ğāyet bed-aʿmāl
Şerīʿ redd itmese sen de kı l iḳbāl
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

XIV

Ne kim mevcūd olupdur bu cihānda
Ger işlense kamu yirli yerinde
Bahāne bulımazlar hiç birinde
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

XV

Niyāzī'ye gelür her ğayb u ḥāzır
Görinür cümle aʿrāz u cevāhir
Nişāniyle olur her biri zāhir
Ḥaḳīḳat ehlinüñ olmaz nişānı

23¹

[Murabbaʿ -ı] Niyāzī²

[Müstefʿ ilün müstefʿ ilün]

I

Yakuñ yaluñlı külhanı
Anuñ firengi temreni

¹ 100a/103

² Kavruk, s.256.

Çokdan arardum ben beni
Ya ben sizi ya siz beni

II

Çün gördüñüz kim tınmazam
Şağ u şola bakınmazam
Şanursuñuz tayanmazam
Ya ben sizi ya siz beni

III

Geldük işüñ tã ucına
İrişdük âhir gücine
Korqağ odur kim kocına
Ya ben sizi ya siz beni

IV

Şemsüñ yanında zerreler
Baḥrun içinde katreler
Zıldan şecer itmez hâzer
Ya ben sizi ya siz beni

V

Ḥor ḥor uyurken başuñuz
Buluñ ziyân u aşşuñuz
Mıṣrî'yi ol vaqt asuñuz
Ya ben sizi ya siz beni

24¹

[Murabba' -1] Mıṣrî²

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Kaşşâb elinde koyunam
Ya o beni ya ben onı
Cellâd öninde boyunam
Ya o beni ya ben onı

¹ 100a/103

² Kavruk, s.254.

II

‘Irz u vaķār māl u menāl
Yağmā olındı cümlesi
Şoyınmışam bu yolda ben
Ya o beni ya ben onı

III

Ĥabsüm bugün kırķ erba‘ın
Oldı tamām Deccāl yaķın
Kıldı beni Rabbüm emīn
Ya o beni ya ben onı

IV

Vallāhī senden korķmazam
Da‘vā-yı bātıl kılmazam
Ĥaķdur yolum yorılmazam
Ya o beni ya ben onı

V

Vardı çıķalı göklere
Biñ altı yüz toķsan bire
İndüm senüñ-ķün ben yire
Ya o beni ya ben onı

VI

Mehdī benüm ‘adlüm durur
‘İsā benüm fażlum durur
Āķır ‘amel ķatlüm durur
Ya o beni ya ben onı

VII

Meydāna çıķ gel iy ķaba
‘Avrat gibi geyme ķabā
Ben Mıŗrī’yem geydüm ‘abā
Ya sen benı ya ben onı

25¹

Murabba‘ [-ı Hâşimî ‘Oşmân]²

[Müstef‘ ilün müstef‘ ilün]

I

Şūrīde vü şeydā kılan

Yāruñ cemālidür benî

‘Ālemlere rüsvā kılan

Yāruñ cemālidür benî

II

Göñlümi gayrıdan kesen

Kendüye maḥşüş eyleyen

‘ışka giriftār eyleyen

Yāruñ cemālidür benî

III

Gözlerümi giryān iden

Hem cigerüm büryān iden

Ḥayrān u ser-gerdān iden

Yāruñ cemālidür benî

IV

Ḳaddüm büküp yay eyleyen

Bağrum delüp nāy eyleyen

İşüm gücüm zār eyleyen

Yāruñ cemālidür benî

V

‘Aqlumı başumdan alan

Beni bu sevdāya şalan

Bir mürşide bend eyleyen

Yāruñ cemālidür benî

26¹

¹ 101a/105

² Nesrin Ünlütürk, “Hâşimî Emîr Osman Dîvânçesi (Metin-Muhtevâ-Tahlil)”, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İzmir 2004, s.193.

Bu şiir yukarıda künyesi verilen neşirde Hâşimî Emîr Osman’a atfedilmiştir.

Murabba‘-ı Gālib-i Şeyh Mevlevî²

[Müstef‘ ilün müstef‘ ilün]

I

Düşdüm yine kaldur beni
Yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm
Bağmaz diyü bildüm seni
Yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm

II

İhsânına mağrûr olup
Cürm eyledüm ma‘ zûr olup
Geldüm saña mecbûr olup
Yâ yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm

III

Hünkâr-ı ehlullâhsın
Bir ‘âlî şahen-şâhsın
Her hâlûme âgâhsın
Yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm

IV

Luţfuñla mesrûr it hemân
‘Afv eylemezseñ iş yaman
Cürmüm bilüp geldüm emân
Yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm

V

Oldum kef-i nefse esîr
‘İşyânuma Mevlâ habîr
Rağm eyle sen ol dest-gîr
Yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm

VI

El-hağ hağ itdüm hağâ
Biñ şerm ile geldüm saña
Şorma günâhumdan baña

¹ 100b/105

² Okçu, s.88.

(Bu şiir YE’de kasideler arasında yer almaktadır.)

Yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm

VII

Sen Gâlib'ün mevlâsısın

Sermâye-i ihyâsısın

Luţf u kerem deryâsısın

Yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm

27¹

Murabba‘ -ı Baba Neş’et²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün fe‘ ülün]

I³

Gönül pür-dâğ-ı hasret sîne⁴ pür-ğün

Perişân hâtırum hâlüm diger-ğün

Gözüm yaşı Kızılıрмаğ u Ceyhün

Derûnum pür-harâb vîrân-ı ‘ışkam⁵

II

Derûnum mahşer-i şûr-ı nedâmet

Gelür mi âteş-i hicrâna tākāt

Çopar âh u figānumla kıyâmet

Caḥîm-i fūrḳata sūzân-ı ‘ışkam

III

Belâ vādîlerinde şîr-i merdem

Ġam u miḥnet sipāhum şāh-ı ferdem

Cefâ-keş ‘ aşıkam ben ehl-i derdem

Melâmet taḥtına sulṭân-ı ‘ışkam

IV

Sirişküm dâne dâne lü’lü’-i ter

Nola Neş’et nişârum olsa gevher

¹ 102b/107

İlk bent müfret olduğu için şiir terci-bent nazım şeklindedir.

² Oğraş, s.178.

³ I,II,III, bentte ikinci ve üçüncü mısraların başına sırasıyla mukaddem ve muahher rumuzu olan “ğ” ve “mim” işaretleri konulmuştur.

⁴ Önce *ile* yazılmış sonra bir çizgi çekilerek üzerine *sîne* yazılmış.

⁵ 4/I: Mısranın altına “Harâb-ı derd ü ğam” yazılmış.

Gözümde hūn-ı dil yāķūt-ı aķmer
Maķabbet kānıyam ʿummān-ı ʿıķķam

28¹

Murabbaʿ

[Müstefʿ ilün müstefʿ ilün]

I

Dervişüñem eyle nazar

Yā ģazret-i Monlā-yı Rūm

İtme ķapıñdan der-be-der

Yā ģazret-i Monlā-yı Rūm

II

[Ney] sırrını eyler ʿıyān

Dü sine döger her zamān

Naʿ tuñ oķur murğ-ı revān

Yā ģazret-i Monlā-yı Rūm

III

Dervişlerüñ sen şāhısın

Çarķ-ı ģaķıķat māhısın

Sırr-ı Ĥudā āģāhısın

Yā ģazret-i Monlā-yı Rūm

IV

Cümle kelāmuñ meşnevī

Şüretde zātuñ maʿ nevī

Ṭālib saña her mevlevī

Yā ģazret-i Monlā-yı Rūm

V

Nutķuñ cihānda ģırz-ı cān

Ĥalkuñ Muĥammed'den nişān

Keşf ü kerāmetüñ ʿıyān

Yā ģazret-i Monlā-yı Rūm

VI

¹ 103a/107

Eyle nazar dervişlere
Vâsıl olalar sırlara
Şâhib çıkarmış arada
Yâ hazret-i Monlâ-yı Rûm

29¹

Murabba‘ [-ı Meftûnî]²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

El-meded iy faḥr-ı ‘âlem hem şefî‘ u’l-müznibîn
Nâzil oldı şānuña çün *rahmeten li’l-‘âlemîn*
İşidelden vaşfuñı budur lisānumda hemîn
Es-şalât u ve’s-selām yâ şādıka’l-va‘di’l-emîn

II

Çağlayup her dem aḳar bu çeşm-i giryānum benüm
Fikr idüp nār-ı caḥīmüñ ḥavfını cānum benüm
Umaram rûz-ı cezāda ola hem-rāhum benüm
Es-şalât u ve’s-selām yâ şādıka’l-va‘di’l-emîn

III

Ṭalmışam baḥr-i şeqāvet içre kārūm seyyi’ât
Yâ İlāhî sen hidāyet eyle bir dem vir necāt
Sen şefā‘ at ḳıl ğarîbe iy Resûl-i Kā’ināt
Es-şalât u ve’s-selām yâ şādıka’l-va‘di’l-emîn

IV

İy Raḥîm-i lâ-yezāl itme ḥesābı bendeñe
Cān u dilden özlerem ol³ cism-i pāki görmege
Yâ Ḥabîbe’l-Kibriyā cem‘ it livā-yı ḥamdüñe
Es-şalât u ve’s-selām yâ şādıka’l-va‘di’l-emîn

V

Ümmetüñden en ḥaḳîr ü bî-kesem ben yâ Resûl

¹ 104a/108

² Mustafa İsen, A.Fuat Bilkan ve Tuba Işınsu Durmuş, *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2012, s.207.

³ ol: -G.

Ḥazretüñe itdügüm vird ü şalâtı kıl qabûl
‘ Âciz ü Meftûnî’yi cennât-ı ‘adne it vuşûl
Es-şalât u ve’s-selâm yâ şâdıka’l-va‘di’l-emîn

30¹

Murabba‘-ı Hüdâyî²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün fe‘ ülün]

I

Gülistānda güli ḥandān iden dūst
Aña bülbülli nālān iden dūst
Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān iden dūst
Kimini ḳul kimin sulṭān iden dūst

II

Baḳarsañ ‘āleme bir özge uslūb
Kimi ṭālib olupdur kimi maṭlūb
Kimini ağladup mānend-i Ya‘ ḳūb
Kimini Yūsuf-ı Ken‘ān iden dūst

III

Ṭılism olup benî-ādemde şūret
Ḳonılmış anda her sū-yı ḥaḳīḳat
Muḳaddem gönderüp ‘ışḳ u maḥabbet
Tecellî-i cemāl iḥsān iden dūst

IV

Ḥalîl’e nār-ı Nemrūd oldı gülzār
Ḥabîb’e emrūñ-ile ḥışn olup gār
Ža‘ ifūñ eylesen derdine tīmār
Ne var iy derdlere dermān iden dūst

V

Şunu kim Mevlā ide maḫḫar-ı zāt³
Hüdâyî tañ mı bulsa niçe lezzāt

¹ 104a/108

² Mustafa Tatcı ve Musa Yıldız (hızl.), *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvân-ı İlahiyat Tıpkı Basım ve Çeviriyazı*, İstanbul: Üsküdar Belediyesi/Üsküdar Araştırmaları Merkezi, 2005, s.259.

³ zāt: bi’z-zāt G.

Cemāline idüp insānı mir'āt
Kemāl-i hüsni seyrān iden dūst

31¹

İlāhī Murabba‘ [Sultān Dīvānī]²
[Mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlūn]

I

İy şūfī bizüm şoḥbetümüz cāna şafādur
Yār ile ezel itdügümüz ‘ahde vefādur
Bir cür‘ amuzı nūş idegör derde devādur
Semā‘ şafā cāna vefā rūḥa gıdādur

II

Tevḥid ile gel eyleyelüm zevk ü şafāyı
Zevk ile şafālar sürelü ḥāy ile hūyı
Mestāne olup depredelüm çeng ile nāyı³
Semā‘ şafā cāna vefā rūḥa gıdādur

III

Diñle sözümi saña direm özge edādur
Dervīş olana lāzım olan ‘ışk-ı Ḥudā’dur
‘Āşıkuñ nesi var ise ma‘ şūḳa fedādur
Semā‘ şafā cāna vefā rūḥa gıdādur

IV

Şem‘ -i ruḥınuñ cismine pervāne düşürdüm
Evrāk-ı dili āteş-i sūzāne düşürdüm
Bir kaçre iken kendümi ‘ummāne düşürdüm
Semā‘ şafā cāna vefā rūḥa gıdādur

V

‘İşk ile gelin tālib-i gūyende olalum
Şevk ile şafālar sürelüm zinde olalum
Ḥazret-i Mevlānā’ya varup bende olalum

¹ 104b/109

² Erdoğan Ateş, “Güfte-Beste Açısından Niyaz Ayini (İlahisi)”, *EÜ Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, C.7, S.35-41, s.38.

³ Mestāne olup depredelüm çeng ile nāyı: Çalalum kudüm devr idelüm deff ile nāyı G.

Semā ' şafā cāna vefā rūḥa gıdādur

32¹

İlāhî-i Sezâyî Murabba²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy şehîd-i Kerbelā'ya ağlayan

Ağla mâtemdür Muḥarrem'dür bugün

Āteş-i ḥasretle sîne dāğlayan

Ağla mâtemdür Muḥarremdür bugün

II

Sînede serde gerekdür dāğ ola

Çanlı yaşlar sînede ırmağ ola

Ger dilerseñ menzilün uçmağ ola

Ağla mâtemdür Muḥarremdür bugün

III

Gice gündüz iy Muḥammed ümmeti

İdelüm cāndan Yezîd'e la' neti

Ger dilersen ola Ḥaqq'ın rahmeti

Ağla mâtemdür Muḥarremdür bugün

IV

Her şebi şanma şafaqla şeb-tehî

‘ Ālemi tutdı o şāhuñ mâtemi

Añda kan ağlar felekler ol demi

Ağla mâtemdür Muḥarremdür bugün

V³

Kimdür ol şāh-ı şehîd-i Kerbelā

¹ 104b/109

² Muhittin Pektaş, “Sezâyî (Câbî Hasan Dede) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni”, Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış YLT*, Konya 1998, s.136.

³ V. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Çâr yâr ile Muḥammed iy sa‘ id
Oldılar tesmîm-i zehr ile şehîd
Çıydıla rahm itmeyüp bunca ‘ anîd
Ağla mâtemdür Muḥarremdür bugün

Nür-ı çeşm-i Murtażā āl-i ‘abā
Eb ü ceddîdür ‘Alî hem Muştāfā
Agla mâtemdür Muḥarremdür bugün

VI

İy Sezāyî bilmiş ol şāh-ı Hüseyn
Cümleye sevmekdür anı farz-ı ‘ayn
Şeksüz ehlullāha oldu nür-ı ‘ayn
Agla mâtemdür Muḥarremdür bugün

33¹

Murabba‘ der-Na‘t-ı Resûl

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Sevmişem rûz-ı ezelden ālini Peyğamberüñ
Hem daḥı evlādını etbā‘ ını Peyğamberüñ
Tañrı sevdi sev didi aşḥābını Peyğamberüñ
Rāfîzîdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

II

Kimdür inkār eyleyen oldur ḥabîb-i kā’ināt
Şöyle bil kim oldurur cümle ṭabîb-i müşkilāt
Bunu böyle der kamu āyāt-ı münzil muḥkemāt
Rāfîzîdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

III

‘Ālemüñ düstlğına yaratdı anı zü’l-celāl
‘Ālem olmazdı eger olmasa ol şāḥib-kemāl
Eyledi a‘ dāların aşḥāb eliyle pāymāl
Rāfîzîdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

IV

Her kim beni severse aşḥābumı sevsin didi
Sevmeyenlar² anları zındık kâfirlerdür didi
Ben severem bunları cümlesine cānum fedā

¹ 105a/109

² sevmeyenlar: M.

Rāfīzīdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

V

der-Medh-i Ebübekir-i Şiddīk Raḍıyallāhu ‘Anh

Biri oldur kim didi haqqında peygamber cevāb

Senden efḍal ümmet üzre toğmadı hīç āfitāb

Yār-ı ğār anuñçün oldı Ebābekre hitāb

Rāfīzīdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

VI

Kızınuñ göz yaşını haq eyledi dürr-i semīn

Anuñ imānı ile toldı kamu rüy-ı zemīn

Qara çul geydi aña tab‘iyyetle Cebrā’ıl emīn¹

Rāfīzīdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

VII

Hem ‘uşāt-ı ümmetüñ nişfına olmışdur kefil

Cümle envālını Allāh yolına itmiş sebīl

Muṣtafa’ya evvel imān getürüp oldı ḥalīl

Rāfīzīdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

VIII

‘Ālem[-i şabr]² u şebātda ḥabḥūñ yārı idi

Vaqt-i hicretde yine anuñla yār-ı ğār idi

Qulını taşdıq idüp hem şāhib-i esrār idi

Rāfīzīdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

IX

İhtiyār idüp ḥayātında ḥalīfemdür didi

Yirüme Būbekir imām olsun diyüben söyledi³

İki yıl dört ay ḥilāfet ḥuṭbesin yād eyledi

Rāfīzīdür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

X

Öldügi vaqtin mezāra iletdiler bunı⁴

¹ 3/VI: Mısrada vezin kusurludur.

² Şabr: şeyb G

³ 2/IX: Mısrada vezin kusurludur.

⁴ 1/X: Mısrada vezin kusurludur.

Yā Resūlullāh q̄abul eyler misin Būbetrini
Bir mubārek el çıkup q̄oçup alup gitdi anı
Rāfīzidūr sevmeyen dōrt yārını Peyğamberūñ

XI

Tetimme

Bend-i Şālīş der-Medḥ-i ‘Ömerü’l-fārūḳ Raḍıyallāhu ‘Anḥ

Biri daḡı ol ‘Ömer’dür kim ‘adālet tırrası
Q̄orqusından Q̄ayser’ūñ çāk olmış-idi zehresi
Oḡlın öldürdi ki muḡkem ola şer‘ uñ q̄al‘ ası
Rāfīzidūr sevmeyen dōrt yārını Peyğamberūñ

XII

Q̄ayser’ūñ bir gün zehirin nefsine nūş eyledi
Heybetinden görenūñ kim zehr ser-ḡoş eyledi
Her q̄ıl ucundan çıkup zehr[i] q̄oyup nūş eyledi?
Rāfīzidūr sevmeyen dōrt yārını Peyğamberūñ

XIII

Güneşe bir kez mahābbet-‘ayn ile q̄ıldı nazar
Q̄apqara oldu ziyāsından anuñ q̄almadı_eşer
Ḥaḳ ta‘ālā dir ḡabībüm şemsi oḡşasın ‘Ömer
Rāfīzidūr sevmeyen dōrt yārını Peyğamberūñ

XIV

Benüm ardumca eger mümkin olsa gelmek nebī¹
Ḥazreti ‘Ömer nebī olurdı didi iy ebī
Baṡını ma‘mūr idi q̄uvvetlū idi meşrebi
Rāfīzidūr sevmeyen dōrt yārını Peyğamberūñ

XV

Altı ay on yıl ḡilāfet eyledi ol pāk-i dīn
Muştafā şer‘ini icrā itdi dir rūy-ı zemīn
Zerre deñlū kimseye kemlūk itmedi ol yaḡīn²
Rāfīzidūr sevmeyen dōrt yārını Peyğamberūñ

¹ 1/XIV: Mısrada vezin kusurludur.

² 3/XV: Mısrada vezin kusurludur.

Tetimme-i Bend-i Rābi‘ der-Medh-i ‘Oṣmān-ı Zīnnūreyn Raḍıyallāhu ‘Anh

XVI

Biri ol baḥr-i ḥayā vü cāmi‘ -i Ḳur’ān’dur
Muṣṭafā’nuñ iki kızın evlenen ‘Oṣmāndur
Şöyle bil ki sevmeyen bunları hem şeyṭāndur
Rāfīzidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XVII

Ḳırk kızum olsaydı virürdüm didi ‘Oṣmān’a resül
Yār idi hem yār-ı ğār idi anı kıldı kabül
Hem ḥayāsından utanurdu anuñ cümle fuḥl
Rāfīzidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XVIII

Ḥaḳ resülin da‘vet itdi gör niçe ad eyledi
Her ḳadem kim baṣar idi bir ḳul āzād eyledi
Ġarḳ u baḥrı toylayup aşḥābını şād eyledi
Rāfīzidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XIX

Muṣṭafā ıṣmarladı ḥürmet ḳıluñ ‘Oṣmān’a
Nitekim ‘izzet ḳılursuz bu benüm öz cānuma
Sevmeyen aşḥābumı düşmān durur Raḥmān’a
Rāfīzidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XX

On iki yıl bekledi şer‘ -i Resülü Bū Sa‘id
Āḥirī ḳur’ān oḳurken ḳıldılar anı şehid
Öldürenler çār-yārı oldu merdūd-ı pelid
Rāfīzidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

Tetimme Bend-i Ḥāmis der-Medh-i ‘Alī Kerremallāhu Vechehū Raḍıyallāhu ‘anh

XXI

Yārlaruñ dördincisi ol Ḥaydar-ı Kerrār’dur
Ḳal‘ a-yı Ḥayber’i yıḳan ol ‘Alī Muḥtār’dur

Taňrı arslanı olan ‘Alīyyü’l-Murtaẓā’dur¹

Rāfīẓidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XXII

Yā ‘Alī deyince irişdi nidā’-ı Aħmedī

Ĥurrem ilinden Medīne içre lebbeykin didi

Bir dem içre hem bir aylık yolları ķať eyledi

Rāfīẓidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XXIII

Beş yıl aşķāb içre ol sultān ĥilāfet eyledi

Mülcem Oğlı bir pelīd ġafletle āfāt eyledi

Bu dađı dünyādan ol dem soňra rıķlet eyledi

Rāfīẓidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XXIV

Ben medīnetü’l-‘ulūmum bābıdur anuñ ‘Alī

*Laħmüke laħmī*² didi Aħmed buña budur velī

Her kim sevdi bunları oldur Ĥaķķuñ toğrı yolu³

Rāfīẓidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

XXV

Her ķişı kim bunlara buğz eyledi mel‘ündur

Ĥil‘at-i ģmānını selb eylemiş mağbündur

Rütbesi şeytān gibi Ĥaķ ĥazretüñden dūrdur

Rāfīẓidür sevmeyen dört yārını Peyğamberüñ

34⁴

Murabba‘-ı Nedīm⁵

[Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

I

Kimlerüñ ķeşmine ol sīne bu şeb nūr oldı

¹ 3/XXI: Mısrada vezin kusurludur.

² ‘Eti etimdir’ veya ‘Teni tenimdir’ anlamında Arapça bir deyim olup, peygamberimiz Gadir-i Hum Vadisi’nde hz. Ali hakkında söylemiştir.

³ 3/XXIV: Mısrada vezin kusurludur.

⁴ 107b/112

⁵ Muhsin Macit (hızl.), *Nedīm Dîvânı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2016, s.255.

Nereye gitdi o hercâyî o meh-pâre ‘aceb
Kimlerüñ yârasına merhem-i kâfûr oldı
Ḳandedür ḳande o zâlim o sitemkâre ‘aceb

II

Meclis-i Cem ḳurulaldan olagelmiş elbet
Câmdan şoñra birer bûse virilmek ‘âdet
Bâri sen iy nigeñ-i ḥasret idüp bir cür’et
Şunı bir söyleseñ olmaz mı ḳadeḥkâra ‘aceb

III

Varup ol derd-şinâs-ı dîl ü cânı bulsam
Ḥâk-i pâyine Nedîmâ yine yüzler sürsem
Gizlice arasam ağzın lebin emsem şorsam
Ḥiçbir çâre bilür mi dîl-i bîmâra ‘aceb

IV

Târ olur görmez isem çeşmüme sensüz ‘âlem
Gice tâ şubḥa dek ağlatdı beni derd ü elem
Fikr ü ḡam cânuma kâr eyledi bilmem bilmem¹
Âh hercâyî ḳoculduñ mı ki ağyâra ‘aceb

V

Nağme-i çenge bedel diñler iken nâle vü âh
Hicr-i şâķî yetişirken baña derd-i cāngāh
Bir taraftan daḥı iy seng-dil iy baḥt-ı siyāh
Sen mi urduñ bu gice şîşemi dîvâra ‘aceb

35²

Murabba‘-ı Nedîm³

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Mâh-ı ‘idāsâ gelüp iy âşaf-ı ‘âlî-cenāb
Pertev-i luṭfuñla şevḳ-âbâdı ḳıldıñ şevḳ-yāb

¹ bilmem bilmem: bilsem bilsem G.

² 107b/112

³ Macit, s.256.

Kaşrlar oldu neşât-ile burûc-ı âfitâb

Pertev-i luţfuñla şevk-âbâdı kılduñ şevk-yâb

II

Yüz sürüp dāmānuña buldı çemenler maţlabın

Yümn-i pâ-bûsuñ müşerref eyledi havzuñ lebin

Kevkebeñ mes‘ üd u iqbâl ide kaşr-ı kevkebin

Pertev-i luţfuñla şevk-âbâdı kılduñ şevk-yâb

III

Germ olup şâm u seher şevk u tarab hengāmesi

Bülbül olsun gül-sitānında Nedīmüñ hāmesi

Destine her gün şunılsun bir meserret-nāmesi

Pertev-i luţfuñla şevk-âbâdı kılduñ şevk-yâb

36¹

Murabba‘-ı Nedīm²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlūn]

I

Gülzāra şalın mevsimidür geşt ü güzāruñ

Vir hükmini iy serv-i revān köhne bahāruñ

Dök zülfüñi semmūr geyinsün қо ‘ izāruñ

Vir hükmini iy serv-i revān köhne bahāruñ

II

Bülbüllerüñ ister seni iy gonca-dehen gel

Gel gitdüğini añmayalum gülşene sen gel

Pā-māl-i şitā olmadın iklim-i çemen gel

Vir hükmini iy serv-i revān köhne bahāruñ

III

Şal hattı-ı siyehkārūn o ruhsāre-i āle

Semmūruñı kaplat bu sene kırmızı şāla

Al deste gül ü lāle bulunmazsa piyāle

Vir hükmini iy serv-i revān köhne bahāruñ

¹ 107b/112

² Macit, s.268.

IV

Cennet gibi ‘ âlem yine her mîve firāvān
Geh mîve-i vaşluñ dağı itmez misin erzān
‘ Uşşāka birer bûse idüp gizlice ihsān
Vir hükmini iy serv-i revān köhne bahāruñ

V

Bir mışra‘ işitdüm yine iy şūh-ı dil-ārā
Bir hoşça da bilmem ne demek istedi ammā
Ma‘ kûl didi zann iderüm anı Nedīmā
Vir hükmini iy naḥl-i çemen köhne bahāruñ

37¹

Murabba‘ -ı Nedīm²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Bi-ḥamdillāh Revān alındı zevk ü şevka mu‘ tād ol
Meserret vaḳtidür rûḥ-ı revānum gül açıl şād ol
Dil-i düşmen ḥarāb oldu şafâlarla sen ābād ol
Meserret vaḳtidür rûḥ-ı revānum gül açıl şād ol

II

Bu demler mevsim-i zevk ü neşât u şādmānîdür
Bu ‘ aşruñ her günü gūyā ki eyyām-ı civānîdür
Çıķup gülzāra ḥandān olmanuñ şimdi zamānıdur
Meserret vaḳtidür rûḥ-ı revānum gül açıl şād ol

III³

¹ 108a/112

² Macit, s.263.

³ II. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bentler bulunmaktadır:

Şafādan servler şalınmada etrāf-ı gülşende
Seḥābuñ māyesi olmakda ṭarf-ı bağ-efkende
Zamān-ı devletinde şehryār-ı ‘ âlemin sen de
Meserret vaḳtidür rûḥ-ı revānum gül açıl şād ol

Açıldı bunca muḥkem kal‘ alar iy şūh-ı meh-pāre
Kemer bendin senüñ fetḥ itmege olmaz mı bir çāre
Güşād eyle amān ol düğme-i zerrini bir pāre

Sürür ile cihân rûyuñ gibi ferhunde vü hurrem
Neşât u şevk u şadî ile leb-rîz oldu hep ‘âlem
Nedîm-i zâr ile bir lahızacığ olmaz mısın hem-dem
Meserret vaqtidür rûh-ı revānum gül açıl şād ol

38¹

Murabba‘-ı Nedîm²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Yine tenhâ elüme girdi hele cānānum
Būs idince lebini ağzuma geldi cānum
Gice yıldız şayar iken bu dil-i nālānum
Doğdı nāgāh güneş gibi meh-i tābānum

II

Dün dil-i zâr ile şöhet iderek gitmişsin
Va‘ de-i luṭfı kasemler ile berkitmişsin
Deheninden bize bir bûse mi va‘ d itmişsin
Bizde bir böyle ağız müjdesi var sulṭānum

III

Sen de kendüñ gibi bir şūḥa nıgehbān olduñ
Gül iken böyle niçün bülbul-i ḥandān olduñ
Sen nice tā bu kadar ‘ışk-ile ḥayrān olduñ
Hele ben saña efendim kaṭı pek ḥayrānum

IV

Çık levendāne tolaş gūşelerin gūlzāruñ
Meded iy serv-i revān bozma meded reftāruñ
Pāy-māl olmadur ümmīdi Nedîm-i zāruñ
Ayağūñ şakınarak başma amān sulṭānum

39¹

Meserret vaqtidür rûh-ı revānum gül açıl şād ol

¹ 108a/112

² Macit, s.266.

Murabba‘ -ı Nedīm²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlūn]

I

Yitmez mi saña pister ü bālīn kuzucağum
Serd oldı hava çıkma koyundan kuzucağum
Āteşlik ider saña bu sīnemdeki dāğum
Serd oldı hava çıkma koyundan kuzucağum

II

Sen böyle şovuk yirde niçün yatar uyursın
Billāhi döger tır hele dāyeñ seni görsin
Dağı küçücüksin yalunız yatma üşürsün
Serd oldı hava çıkma koyundan kuzucağum

III

Yaklaştı şitā ebr-i siyeh tıtdı cihānı
Kalmadı şabānuñ gezecek tāb u tevānı
Kurbānuñ olam geçdi boğaz seyri kenārı
Serd oldı hava çıkma koyundan kuzucağum

IV

Bir cām çek iy gonca-dehen def‘ -i ħumār it
Çeşmümde ħayālūñ gibi gel geşt ü güzār it
Nağsuñ gibi āyīne-i sīnemde karar it
Serd oldı hava çıkma koyundan kuzucağum

V

Dirsūñ ki Nedīmā bunı tekrār-be-tekrār
Bīgāne ile itme şağın ‘azm-i cemenzār
Gürgān gibi ağyār kparlar seni zinhār
Serd oldı hava çıkma koyundan kuzucağum

40³

Murabba‘ -ı Nedīm¹

¹ 108a/112

² Macit, s.320.

³ 108a/112

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Yeñiden eski maḥabbetleri tecdīd idelüm
Gel benüm qaşı hilālüm bize bir 'id idelüm
Seni bir cām-ı muṣaffā ile ḥurşid idelüm
Gel benüm qaşı hilālüm bize bir 'id idelüm

II

İşte ḥün oldu dilüm² ğamze-i ayyāşuñ için
İşte ḥançerlere düşdüm senüñ ol qaşuñ için
Pek recā iderüm unutma güzel başuñ için
Gel benüm qaşı hilālüm bize bir 'id idelüm

III

Yine ağlatdı firāḫuñ bu dil-i bīmārı
Yiter itdürdi ḥayālüñ baña āh u zārı
Kāmkār it bizi bir gün de efendim bārı
Gel benüm qaşı hilālüm bize bir 'id idelüm

IV

Dil senüñ şoḥbetüñe ṭālib ü rāğıbdur pek
Şevķümüz ṭal'at-ı pür-nūruña ṭālibdür pek
Hele Top-ḥāne günü olsa münāsibdür pek
Gel benüm qaşı hilālüm bize bir 'id idelüm

V

Bezmümüz rüyuñ ile reşk-i gülistān olsun
Ḥandelerle leb-i la' lüñ şeker-efşān olsun
İ' tizār itme Nedīmā saña ḳurbān olsun
Gel benüm qaşı hilālüm bize bir 'id idelüm

41³

Murabba' -ı Nedīm⁴

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

¹ Macit, s.264.

² dilüm: dil G.

³ 108b/113

⁴ Macit, s.265.

I

Sevdüğüm cānum yoluñda hāke yeksān olduğum

‘İddür çık nāz-ile seyrāna kurbān olduğum

İy benüm ‘ışkında bülbül gibi nālān olduğum

‘İddür çık nāz-ile seyrāna kurbān olduğum

II

Cümle yārān saña ‘uşşāk olduğın bilmez misin

Cümlenün tākātı tāk olduğın bilmez misin

Şimdi ‘ālem saña müştāk olduğın bilmez misin

‘İddür çık nāz-ile seyrāna kurbān olduğum

III

Gāh Feyz-ābād’a doğru ‘azm idüp eyle şafā

Āsaf-ābād’a gelüp gāhī şalın iy meh-likā

Gel hele gör sahn-ı Sa‘d-ābād’a hīç olmaz bahā

‘İddür çık nāz-ile seyrāna kurbān olduğum

IV

Ķapladup gül-penbe şālı ferve-i semmūruña

Ol siyeh zülfı döküp ol sine-i billūruña

‘İtr-ı şāhiler sürüp ol gerden-i kāfūruña

‘İddür çık nāz-ile seyrāna kurbān olduğum

IV

Sen açıl gül gibi zār-ile hezār olsun Nedīm

Bend bend olsun ham-ı zülfün şikār olsun Nedīm

Sen şalın cānā yoluñda hāksār olsun Nedīm

‘İddür çık nāz-ile seyrāna kurbān olduğum

42¹

Murabba‘-ı Nedīm²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ser-ā-pā hüsn ü ānsın dil-sitānsın nāz-perversin

¹ 108b/113

² Macit, s.270.

Civān-ı mihribānsın şūhsun nāzende dil-bersin
Nāzırūñ yok cihānda hūsn-ile mihr-i münevversin
Bahā olmaz saña cānā ‘aceb pākīze gevhersin

II

Eyā gülzār-ı hūsn ü behcetūñ naḥl-ı ser-efrāzı
Kim üstād itdi fenn-i ‘ışvede ol çeşm-i ṭannāzı
Kim öğretti saña cānā bu deñlü şīve vü nāzı
Ki dā ’im böyle nāz ile güler nāz-ile söylersin

III

Yiter ḳalduñ yiter iy ṭıfl-ı nāzum ḥānede tenhā
Yiter ḳarışmasuñlar saña ḡayrı dāye vü lālā
Biraz gel bāḡa bülbul diñle gel seyr it açıl cāna
Ki sen daḡı henüz açılmamış bir ḡonca-i tersin

IV

Ḥırāmuñ dil-pesend ü cünbişūñ dil-ḥ’āhdur cānā
Ḥayālūñle Nedim’ūñ kārı āh u vāhdur cānā
Atañ anañ senūñ¹ varise mihr ü māhdur cānā
Ki bir baḡışda² mihre bir baḡışda māha beñzersin

43³

Murabba‘ -ı Nedīm⁴

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulün]

I

‘ Aceb nāzende ṭıfl-ı dil-sitānsın
Güzelsin tāzesin tersin civānsın
Gözümde nūrsun sīnemde cānsın
Hemān ḳalbümdeki rāz-ı nihānsın

II

Neden eşkestedür ṭarf-ı külāhuñ
Neden mestānedür çeşm-i siyāhuñ

¹ senūñ: -G.

² ki bir baḡışda: -G.

³ 109a/113

⁴ Macit, s.272.

Niçün qanlar döker tığ-i nigāhuñ
Niçün sen böyle āşüb-ı cihānsın

III

Varup bīgānelerle ülfet itdün
Dil-i zārum esir-i miḥnet itdün
Beni mehcür-ı táb u tākāt itdün
Yamansın mā-ḥaşal zālīm yamansın

IV

Söz açma Hızır ile āb-ı beḳādan
Efendim sevdüğüm ben bildüğüm ben
Bu şekker-ḥand¹ ile bu ḳadd ile sen
Ḥayāt-ı tāze ‘ömr-i cāvidānsın

V

Göñül² kim ‘ıḳd-ı bend-i kākülündür
Hevādār-ı şemīm-i sünbülündür
Nedīm-i zār ḳurbānuñ ḳuluñdur
Sen onuñ cismine rūḥ-ı revānsın

44³

Murabba‘ -ı Nedīm⁴

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Bir şafā bahş idelüm gel şu dil-i nā-şāda
Gidelüm serv-i revānum yüri Sa‘d-ābād’a
İşte üç çifte ḳayık iskelede āmāde
Gidelüm serv-i revānum yüri Sa‘d-ābād’a

II

Gülelüm oynayalum kām alalum dünyādan
Mā-yı tesnīm içelüm çeşme-i nev-peydādan
Görelüm āb-ı ḥayāt aḳduğın ejderhādan

¹ ḥand: ḥande G.

² göñül: göñlüm G.

³ 109a/113

⁴ Macit, s.278.

Gidelüm serv-i revānum yūri Sa‘d-ābāda

III

Geh varup havz kenārında hırāmān olalum
Geh gelüp kaşr-ı cinān seyrine hayrān olalum
Gāh şarkı okuyup gāh ğazel-ḥ^vān olalum
Gidelüm serv-i revānum yūri Sa‘d-ābāda

IV

İzn alup Cum‘a namāzına diyü māderden
Bir gün uğrılalalum çarḥ-ı sitem-perverden
Tolaşup iskeleğe toğrı nihān yollardan
Gidelüm serv-i revānum yūri Sa‘d-ābāda

V

Bir sen ü bir ben ü bir muṭrib-i pākīze-edā
İznüñ olursa eger bir de Nedīm-i şeydā
Ġayrı yārānı bugünlik idüp iy şūḥ fedā
Gidelüm serv-i revānum yūri Sa‘d-ābāda

45¹

Murabba‘ -ı Nedīm²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Yakın gel kaçma iy şūḥ-ı cihān ḥüsnüñ ‘ayān olsun
Baña her bir nigāhuñ māye-i ārām-ı cān olsun
Ruḥı gül lebleri mül kāmēti serv-i çemān olsun
Olursa bāri dil-ber böyle şūḥ-ı nükte-dān olsun

II

Seni pinhān sevüp iy nev-nihāl-i bāğ-ı istiğnā
Biraz müddet senüñle zevḳ ü şöḥbet idelüm tenhā
Eger sen gelmez iseñ saña ben ‘azm ideyüm ammā
Şaḫın kendüñ bu rāz ağıyardan dā’im nihān olsun

III

¹ 109b/114

² Macit, s.274.

Bu ‘ ahd-i zevk ü şādīnūñ gerek qādrin bile ādem
Ki diller her zamān olmaqdadur bir şevk-ile hurrem
Nedīmā vaqt-i Cem’de olmamışdur böyle hurrem dem
Du‘ ā-yı devlete meşgūl olup dil şādmān olsun

46¹

Murabba‘ -ı Nedīm²

[Fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

I

Sāḳiyā meclise gel cismüme gelsün cānum
‘ Ahdler tevbeler ol şāğara ḳurbān olsun
Ayağūñ şaḳınarak başma amān sulṭānum
Dökülen mey kırılan şīşe-i rindān olsun

II

Merḥabā itdüğūñ ellerle revā mı göreyüm
İller emsin o şeker lebleri de ben durayum
Bārī lūṭfeyle a zālīm biricik yüz süreyüm
Pāyūñ olmazsa eger gūşe-i dāman olsun

III

Şūḥsın neyleyüm ammā ki yalan söylersin
Her zamān böyle Nedīmā’yı firīb eylersin
Ḥāmdur mīve-i vaşlum saña olmaz dirsın
Olsun iy tāze nihāl-i çemen-i cān olsun

47³

Murabba‘ -ı Nedīm⁴

[Mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn]

I

İrişdi nev-bahār eyyāmı açıldı gül ü gülşen

¹ 109b/114

² Macit, s.275.

³ 110a/114

⁴ Macit, s.273.

Çırāğan vaḳti geldi lālezāruñ dīdesi rūşen
Çemenler döndi rüy-ı yāra reng-i lāle vü gülden
Çırāğan vaḳti geldi lālezāruñ dīdesi rūşen

II

Açıldı dil-berüñ ruḥsārı gibi lāleler güller
Yakışdı zülf-i ḥübānveş zemīne saçlı sünbüller
Bu mışra‘ la nevā-sāz olmada āşüfte bülbüller
Çırāğan vaḳti geldi lālezāruñ dīdesi rūşen

III

Gelür diyü cihānuñ şehriyārı bezm-i gülzāra
Temāşā itmek içün yāsemenler çıkdı dīvāra
Tebessümle didi gül-gonca güş-ı bülbül-i zāra
Çırāğan vaḳti geldi lālezāruñ dīdesi rūşen

IV

Olup gülşen çırāğan-ile pür-şevḳ u neşāt-efzā
Zemīni lālezāruñ nūrdan ṭāvūsdur gūyā
Hezārān müjde kim açıldı rüy-ı gonca-i ra‘ nā
Çırāğan vaḳti geldi lālezāruñ dīdesi rūşen

V

Sezādur kim cihānuñ pādīşāh-ı mekremetkārı
Müşerref ide teşrīf-i hümāyūniyle gülzārı
Nedīm’üñ sāzlarla oḳına bu tāze güftārı
Çırāğan vaḳti geldi lālezāruñ dīdesi rūşen

48¹

Murabba‘ -ı Nedīm²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Vaşf-ı ḥüsn ü behceti bir vech-ile şıḡmaz dile
Gel Şeref-ābād’ı gör şevketlü³ hünkārum hele

¹ 110b/115

² Macit, s.276.

³ şevketlü: şevketle G.

Anlanılmaz hak bu kim ārāyişi takrīr ile
Gel Şeref-ābādı gör şevketlü hünkārum hele

II

Her nefes āb u hevāsı cāna cānlar katmada
İntisābuñla cihāna nāz u naḥvet şatmada
Kangı gün teşrīf ider şāhum diyü cān atmada
Gel Şeref-ābādı gör şevketlü hünkārum hele

III

Anı zīnetler ile yapdurdı şadr-ı a‘ zamuñ
Tā ki açılsın temāşāsiyle ṭab‘ -ı ekremüñ
Luṭf u iḥsān kıl dirīg itme efendim maḥdemüñ
Gel Şeref-ābādı gör şevketlü hünkārum hele

IV

Ben kuluñ şordum Nedīmā’ dan anuñ evşāfını
Vaşf u medḥ itdi be-ğāyet ṭarḥını eşrāfını
Rūḥa teşbīh eyledi ḥattā hevā-yı şāfını
Gel Şeref-ābādı gör şevketlü hünkārum hele

49¹

Murabba‘ -ı Nedīm²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Cemāl-i bā-kemālūñ buldı revnaḥ nūr u behcetle
Tırāş olduñ efendim ‘āfiyetler ‘izz ü devletle
Şükürler kim yine bulduñ kemāl icrā-yı sünnetle³
Tırāş olduñ efendim ‘āfiyetler ‘izz ü devletle

II

Değişmem müşk-i Çine ḥāk-i pāy-i anber-āmizüñ
Bütün dünyāya virmem ben senüñ bir müy-ı nā-çizüñ
Hemîşe şevklerle geçsün evḳāt-ı ṭarab-riziñ

¹ 110b/115

² Macit, s.278.

³ kemāl icrā-yı sünnetle: ikmāl eczā-yı mesennetle G.

Tırāş olduñ efendim ‘āfiyetler ‘izz ü devletle

III

Sütürre reşk kim devletlü başuñdan bulur devlet
Hased mıkraşa kim eyler senüñle leb-be-leb şöhet
Cebīnūñden gelür āyinenūñ ruhsārına zīnet

Tırāş olduñ efendim ‘āfiyetler ‘izz ü devletle

IV

Zamānuñda ser-ā-pā resmi nevdür çünki dünyānuñ
Oğunsun bu yeni şarkısı da bāri Nedīmā’nuñ
Hemīşe olsun efzūn ömrüñ ile zāt-ı zī-şānuñ
Tırāş olduñ efendim ‘āfiyetler ‘izz ü devletle

50¹

Murabba‘-ı Nedīm²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Sīnemi deldi bugün bir āfet-i çār-pāreli
Gül yañaqlı gülgülü kerrākeli mor hāreli
Çifte beñli sīm gerdenli güneş ruhsāreli
Gül yañaqlı gülgülü kerrākeli mor hāreli

II

Bir civān kâşī şarık şarmış efendim başına
Sürme çekmiş ‘ıtr-ı şāhīler sürünmiş kaşına
Şimdi girmiş dağı tahmīninde on beş yaşına
Gül yañaqlı gülgülü kerrākeli mor hāreli

III

Şeh-nişīnler ziyneti āgūşlar pīrāyesi
Dağı bir yıldur yanından ayrılalı dāyesi
Sevdüğüm gönlüm sürürü ‘ömrümüñ sermāyesi
Gül yañaqlı gülgülü kerrākeli mor hāreli

IV

¹ 111a/115

² Macit, s.280.

Şivesi nāzı edāsı ḥandesi pek bî-bedel
Gerdeni püskürme beñli gözleri ğāyet güzel¹
Gül yañaıklı gülgüli kerrākeli mor ḥāreli

V

Ol perî-rüyuñ cefā-yı çeşm-i cellādın dimem
Tarz u tavrın söylesem māni‘ degül adın dimem
Derd-i ‘ışkuñla Nedīm’üñ āh u feryāduñ dimem
Gül yañaıklı gülgüli kerrākeli mor ḥāreli

51²

Murabba‘ -ı Nedīm³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Yine bezm-i çemene lāle fūrūzān geldi
Müjdeler gülşene kim vaqt-i Çırāġān geldi
Bülbül āteş saçarak bezme ğazel-ḥ‘ān geldi
Müjdeler gülşene kim vaqt-i Çırāġān geldi

II

Çıkup iqbāl-ile gülzāra şehen-şāh-ı zamān
İltifātıyla ider gülleri şād u ḥandān
Lālezāra gelüp elbet yine sultān-ı cihān
Müjdeler gülşene kim vaqt-ı çırāġān geldi

III

Seyr olup rakşı yine dil-ber-i mümtāzlaruñ
Yine eflāke çıkar nāleleri sāzlaruñ
Cāna āteş biraġur şu‘ lesi āvāzlaruñ
Müjdeler gülşene kim vaqt-ı çırāġān geldi

IV

Ney ü sanṭūr u rebāb ü def ü ṭanbūr ile çeng

¹ 2/IV: Mısradan sonra G.de bir mısra eksik ve mısranın yeri boş bırakılmış. G’de olmayıp YE’de yer alan mısra şudur:

Şırma kākül sīm gerden zülf tel tel ince bel

² 111a/115

³ Macit, s.279.

Nağme-i bülbül ü kumrîye olup hem-âheng
Pür ider ‘âlemi şevk u tarab-ı reng-â-reng
Müjdeler gülşene kim vaqt-ı cırâgân geldi

V

Cân-fezâ turra-i hûbân gibi zülf-i sünbül
Dil-güşâ nazm-ı Nedîmâ gibi ruhsâre-i gül
Dün gülistânda işitdüm ki dir idi bülbül
Müjdeler gülşene kim vaqt-ı cırâgân geldi

52¹

Murabba‘ -ı Pertev²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Çözildi ‘ukde-i ahter gibi bend-i girîbânı
Açıldı sîne-i pür-nûrî yârûñ dîdeler rûşen
Yine sökdi şafağ encüm-şümârûñ leyl-i hicrânı
Açıldı sîne-i pür-nûrî yârûñ dîdeler rûşen

II

Olup bî-fâşıla ahtşamdan tâ şubha dek mey-nüş
İdüp sîmîn-berînüñ âb-ı sîm-âbîsi cüş-â-cüş
Şoyundı mäh-tâb itsün diyü deryâ-yı nüş-â-nüş
Açıldı sîne-i pür-nûrî yârın dîdeler rûşen

III

Aña âyîne istermiş bilürîn cām göstermiş
Biraz sîm-âb-ı bî-ārāmına ārām göstermiş
Murād itdi bu da âyîne-i endām göstermiş
Açıldı sîne-i pür-nûrî yârın dîdeler rûşen

IV

Şu‘ â‘ -ı şu‘ le-i nâr-ı derûnum oldu ‘ aks-endâz
Harâret geldi zanniyle o mest-i mesned-i i‘ zâz

¹ 111b/116

² Ekrem Bektaş, “Muvakkit-zâde Muhammed Pertev Hayatı-Sanatı ve Divânı’nın Tenkitli Metni”, Ankara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Ankara 2004, s.454.

Hemân-dem açmağa mir'ât-ı sîmîn eyledi âğâz
Açıldı sîne-i pür-nûrî yârın dîdeler rûşen

V

Ne cânlar yaqdı ol billûr-sîne hem-çü pertev-sûz
Şeb-i deycûr-ı yeldâ oldu Pertev bir nice efrûz
Kimi yakşa gerek bilmem yine ol mâh-ı mihr-efrûz
Açıldı sîne-i pür-nûrî yârın dîdeler rûşen

53¹

Murabba'-ı Pertev²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Güş idüp incinme bî-hûde figânum sevdüğüm
Ben seni sevmem disem de sevdüğüm 'âlem bilür
Şıkma men'-i âh ile boş yire cânım sevdüğüm
Ben seni sevmem disem de sevdüğüm 'âlem bilür

II

İltifât itmez diyüp de dâd-ı bî-dâd itmesem
İltifatuñla dil-i nâ-şâdı da şâd itmesem
Hâk-pâye gitmesem nâmuñ dağı yâd itmesem
Ben seni sevmem disem de sevdüğüm 'âlem bilür

III

Ben ne hâcet râz-ı 'ışkuñ hâlka ızhâr eyleyem
Gizli gizli âh idüp yâhûd biñ iş'âr eyleyem
Vird idüp ismüñ zebânumda ya tekrâr eyleyem
Ben seni sevmem disem de sevdüğüm 'âlem bilür

IV³

Dildedür câyûñ gâm-ı 'ışkuñladur ünsiyyetüm

¹ 111b/116

² Bektaş, s.453.

³ IV. bentten sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Zerreñem mihr-i dıraşşân-ı cihânumsuñ benüm
Sâyeñem ben mâh-ı raşşân-ı cihânumsuñ benüm
Pertevem sen mihr-i tâbân-ı cihânumsuñ benüm
Ben seni sevmem disem de sevdüğüm 'âlem bilür

Büy-ı zülfün almağ-ıçün yok şabāya minnetüm
Var imiş ol senün-ile ülfet ü germiyyetüm
Ben seni sevmem disem de sevdüğüm 'ālem bilür

54¹

Murabba' -ı Pertev²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Qoyvirüp pūşī şaçağın eñseye perçem gibi
Geçdi bir dayı-қыāfēt yosma dil-ber āh āh
Ġamzesi hañçer çeküp zaħm açmağa Rüstem gibi
Geçdi bir dayı-қыāfēt yosma dil-ber āh āh

II

Sīnesi olmuş güşāde açılup çāk-ı yelek
Urmadan zaħm ' āşıq-ı nā-kāma kan olmuş bilek
Bir yalın hañçer elinde na' ralar baħş iderek
Geçdi bir dayı-қыāfēt yosma dil-ber āh āh

III

Dāğ yakmış şerhalar çekmiş gümüş³ bāzūsına
Zīb virmiş tığ-ı āteş-tāb ile pehlūsına
Pāçe-i şalvārı bend itmiş çeküp zānūsına
Geçdi bir dayı-қыāfēt yosma dil-ber āh āh

IV

Şehr-i hūsnuñ oldı peydā şöyle bir meh-pāresi
Yok helāk olmağdan özge mübtelānuñ çāresi
Āh ider rāhında Pertev gibi biñ āvāresi
Geçdi bir dayı-қыāfēt yosma dil-ber āh āh

55⁴

¹ 112a/116

² Bektaş, s.449.

³ gümüş: -G.

⁴ 112a/116

Murabba‘ -1 Pertev¹

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gül gibi baş üzre tutdum hāṭıruñ incitmedüm
Söylemez cürmüm nedür ol bî-vefâ küsmiş baña
Derd-i ‘ ışka şabr idüp bir hām teklif itmedüm
Söylemez cürmüm nedür ol bî-vefâ küsmiş baña

II

Çok düşündüm bilmedüm bā‘ ış nedür ağzābına
Bilmiyorlar çok su ’āl itdüm varup aḥbābına
‘ Afv idüp rahm itmedi bu çeşmümün seyl-ābına
Söylemez cürmüm nedür ol bî-vefâ küsmiş baña

III

Yolda gördüm ki gelür tutdum hemān dāmānını
Eyledüm zār u niyāzuñ ṭab‘ ına çeşbānını
Çok çalışdum bulmadum barışmanuñ imkānını
Söylemez cürmüm nedür ol bî-vefâ küsmiş baña

IV

Hîç degül kaşdı hemān cevır itmege āgāzıdır
Yā tegāfüldür murādı ol naşıl ṭannāzıdır
Ṭāḳatı yā imtiḥāndur Pertevā yā nāzıdır
Söylemez cürmüm nedür ol bî-vefâ küsmiş baña

56²

Murabba‘ -1 Pertev³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bulmadı cevruñ nihāyet dilde ṭāḳat kalmadı
Yok mı imānuñ a kāfir merḥamet itmez misin
İşte gördüñ ḥālümü taḳrîre ḥācet kalmadı

¹ Bektaş, s.441.

² 112b/117

³ Bektaş, s.443.

Yok mı imānuñ a kāfir merḥamet itmez misin

II

Bülbül-içün gül yaqasın çāk idüp ḥayrān olur
Şem‘ alar pervānesi-çün giceler sūzān olur
Serviler kumriler-içün tırma ser-cünbān olur

Yok mı imānuñ a kāfir merḥamet itmez misin

III

Gülşen-i kūyuñda eşk-i çeşm ile cū-bāruñam
Mevsim-i şayf u şitāda murg-ı nālîş-kāruñam
Niçe yıldur ḥasret-i rüyuñ ile ğam-ḥ^vāruñam

Yok mı imānuñ a kāfir merḥamet itmez misin

IV

Sīnem oldu ḥışm-ı çeşmüñ ile pür-zahm-ı ḥadeng
Bağmadı bir kerre luṭf u rahm ile iy şūḥ-ı şeng
Müslim-i bīmāra rahm eyler bakar olsa Fireng

Yok mı imānuñ a kāfir merḥamet itmez misin

V

Şerḥadan Pertev açıldı sīnede revzenlerüm
Dāğlarla dilde zeyn oldu yine gülşenlerüm
Seyr idüp rahm eyledi aḥvālümü düşmenlerüm

Yok mı imānuñ a kāfir merḥamet itmez misin

57¹

Murabba‘ -ı Pertev²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Perçemin gösterdi başdan itdi ‘ aqlum tārumār
Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber³
Sīnesin açdı dilümde kalmadı şabr u qarār
Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber

¹ 112b/117

² Bektaş, s.450.

³ Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber: Tāze ter berber perī-peyker bir esmer perperi?
G.

II

Düşına berçide olmuş āstīn-i pīrehen
Nūrdan gūyā ki bir şāh üzre çıkmış yāsemen
Sīne-i şabra o bāzūlarla oldu dāğ-zen
Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber

III

Mū-miyānı üstine kat kat kuşanmış şālını
Fikr-i āgūş itmiş ‘uşşākuñ perīşān hālını
Peştemāl ucu gibi çiyner geçer pā-mālını
Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber

IV

Tā-be-zānū sākılar şubh-ı düvümle tev’emān
Qurş-ı mihre gūyiyā şalvārı olmuş āsūmān
Cism-i pākī ser-te-ser Pertev hayāt-ı cāvidān
Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber

58¹

Murabba‘-ı Cāzim²

[Fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

I

Āh bir gösteriş itmez mi dil-i zāre ‘aceb
Gider aylarca görünmez mi o meh-pāre ‘aceb
Yok mıdur bir gice teşrīfını teklife mesāğ
İtseñ olmaz mı recā tālī‘-i bīdāre ‘aceb

II

Çeşmi evvel nazar izhār-ı gurūr itse maḥal
Ġamze bir laḥzada itdi dil-i mecrūḥa ‘amel
Yolına ser kıomadın şundı cefā taşına el
Yār diseñ nice olurdı sitemkāre ‘aceb

III

¹ 113a/117

² Ahmet Özbek, “Cazim Dīvânı: Edisyon Kritik-İnceleme.”, Erciyes Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kayseri 2000, s.32.

Kāse-i zehr-i ğamı fark idemem sāğardan
Şerbet-i fūrķati nūş eyleyeli dil-berden
Çok zamān oldı görünmez o şurāhī-gerdān
Bilmem ārāyiş-i zānū mıdur aġyāre ‘aceb

IV

Gösterüp ğamzelerüñ muhtesib-i mey-düşmen
İtdi ebrūlaruñ eşkeste o zālīm birden
Meclisinde o mehūñ yine ne tel kırdum ben
Yine çaldurdu felek sāzumı dīvāre ‘aceb

V

Hiç inşāf görünmez mi o çeşm-i meste
Eylemez mi nazar-ı lūṭfa beni şāyeste
Haşre dek pister-i fūrķatde қalur mı ḡaste
Ġayrı gelmez mi ifāķat dil-i bīçāre ‘aceb

VI

Zen-i dünyā ile başum қоşayum dir dil-i zār
Hiç dimez ki tuya ‘ayyār-ı felek diye ne var
Derbeder vāsıṭa-i vuşlat içün devlet arar
Ne tolaşur bu kıyāfetle şu zen-pāre ‘aceb

VII

Yaraşur nādire-dān-ı hūnerem dirsem eger
Resmdür rāh-ı ticāretde kişi rızķın öger
Böyle pākīze edālarla çıkarsam ne deger
Nev-қumaş-ı sūḡān-ı Cāzim’i bāzāra ‘aceb

59¹

Murabba²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Görmesem bir laḡza iy serv-i ḡırāmānum seni

¹ 113b/118

² Emine Hilāl Çırak, “18. Yy.’ da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Güfteler”, Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2007, s.47.
(Bu şiir YE’de gazel olarak yer almaktadır.)

Bu dil eyler ārzū āşüfte sāmānum seni
Hep güzellerden güzelsin şūhsın meh-pāresin
Cümleden a‘lā begendüm şāh-ı hūbānum seni

II¹

Cā-be-cā ruḥṣat virüp nuzḫāre-i ruḥsārına
İltifāt itmez misin hīç ‘āşık-ı bīmārına
Ben kuluñ gāyet kapıldum ḥüsnine eṭvārına
İ‘timād eyle efendim pek sever cānum seni

III

Sevdüğüm bu nāz u istignālara n’oldı sebep
Yohsa ‘āşık olduğum bilmez misiñ cāna ‘aceb
İltifāt itseñ şehā gāhī dil-i zāre bu şeb
Yok mı inşāfuñ seven ölsün mi sulṭānum seni

60²

Murabba‘ -ı Rāşid³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Çeşmi mest ü ğamzesi kattāl iken
Korqaram kūyında bir gün kan olur
Dağı yārum tıfl-ı endek-sāl iken
Giderek bir fitne-i devrān olur

II

Ṭūṭāyi söyletmeyüp güftārda
‘Ar‘ arı pā-māl ider reftārda
Haqq budur kim her perī-ruḥsārda

¹ VI. Beyitten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu beyitler/bentler bulunmaktadır:

‘Āşık virmem seni dünyā metā‘ ı virseler
Bir nigāhuñ raḥm-i şeydāye biñ dil-ber deger

Eyleyüb bā cümle hūbānı cihānı ser-te-ser
İntihāb itdüm seni iy māh-ı tībānum seni

² 113b/118

³ Fatih Günay, “Rāşid (Vakanüvis), Hayatı, Edebi Kişiliği, Dîvân'ının Tenkitli Metni ve İncelemesi”, Trakya Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Edirne 2001, s.462.

Böyle ne bir hüsni olur ne an olur

III

Vaḳti ḳadr-i işveye irsün de gör
Şöhret-i hüsni behā virsün de gör
Tıflıdır on dördine irsün de gör
Rāşid o māhum nice tābān olur

61¹

Murabba‘-ı Nedīm²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gerçi dil almaḳda ḥüsnüñ ḥaylī isti‘ dādı var
Līk o gīsūnuñ ḳafādan ona çok imdādı var
Çāresüz ‘uṣṣāḳuñ³ ancak nāle vü feryādı var
El-amān bilmez nedür bir ḡamze-i bī-dādı var

II

Çeşm-i şūḥuñdur dil-i ‘uṣṣāḳa te’şir eyleyen
Kākülüñdür ‘ālemi der-bend-i zencir eyleyen
Mihr-i la‘ lüñdür senüñ dünyāyı teşhīr eyleyen
Sevdiğüm mühr-i Süleymān’uñ cihānda adı var

III

Bir perīdūr gerçi ammā yokdur insāniyyeti⁴
Āfitābı zerre-i nā-çize şaymaz ṭal‘ atı
Naḥl-i tūbāyı şalındurmaz nihāl-i ḳāmeti
Gülşen-i ḥüsn ü cemālüñ bir boyı şimşādı⁵ var

IV

‘Āşıḳa pek çok cefā vü cevri mu‘ tād olmasun
Şīve fenninde olurlar nice üstād olmasun
Meclise bīgāneler geldi nice yād olmasun

¹ 114a/118

² Macit, s.260.

³ ‘uṣṣāḳuñ: ‘uṣṣāḳ G.

⁴ gerçi ammā yokdur: ki yokdur hiç G.

⁵ şimşādı: şimşād G.

Ġamze-i fettān gibi yanuñda bir üstādı var

V

Her güle bülbül gibi şevk-ile zār olmaz Nedīm
Degme bir zülf-i girih-gīre¹ şikār olmaz Nedīm
Her gülistānda çü şebnem hāksār olmaz Nedīm
Degme bir dil-ber begenmez bir dil-i naqqādı var

62²

Murabba‘-ı Nedīm³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

‘İd gelsin bā‘ iş- i şevk-i cedīd olsun da gör
Seyr-i Sa‘ d-ābād’ı sen bir kerre ‘İd olsun da gör
Gūşe gūşe māh-rūlarla bedīd olsun da gör
Seyr-i Sa‘ d-ābād’ı sen bir kerre ‘İd olsun da gör

II

Anda seyr it kim ne fūrşatlar girer cānā ele
Gör ne dil-cūlar ne meh-rūlar ne āhūlar gele
Tıfl-ı nāzum sevdüğüm bir iki gün şabr it hele
Seyr-i Sa‘ d-ābād’ı sen bir kerre ‘İd olsun da gör

III

Gerçi kim vardur anuñ her demde başka ziyneti
Rūze eyyāmında da inkār olinmaz hāleti
Şimdi añlanmaz hele bir hoşça kadr ü kıymeti
Seyr-i Sa‘ d-ābād’ı sen bir kerre ‘İd olsun da gör

IV

Tur zuhūr itsün hele bir gūşeden bir dil-rübā
Kimi gitsün bāğa toğrı kimi şahrādan yaña
Bağ nedür dünyāda resm-i şöhet-i zevk ü şafā
Seyr-i Sa‘ d-ābād’ı sen bir kerre ‘İd olsun da gör

¹ gīre: gīr G.

² 114b/119

³ Macit, s.258.

Ṭıfl-ı nāzum cümle¹ gördüm diyü aldatma beni
 Görmedüñ bir hoşça sen dağı o dil-cü gülşeni
 Serv-i nāzum gel Nedim-i zār gezdürsin seni
Seyr-i Sa‘d-ābād’ı sen bir kerre ‘īd olsun da gör

63²Murabba‘ -ı Şeker-zāde Sermed³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ṭutuşdı penbe-i dāğum gibi bu çeşm-i sūzānum
Kerem kııl bendeñi ‘afvuñla mesrūr eyle sulṭānum
 Akıtdı seylāsā cūy-ı eşki çeşm-i giryānum
Kerem kııl bendeñi ‘afvuñla mesrūr eyle Sulṭānum

II

Bu bir cürm ü qabāḥat bendegānuñdan olup ma‘ dūm
 Na‘ im-i meclisinden şimdi lāyık mı ola merdūd
 Şuçum var ise farzā bāb-ı luṭfuñ oldu mı mesdūd
Kerem kııl bendeñi ‘afvuñla mesrūr eyle Sulṭānum

III

Dilümde dāğlar-ile kalmadı hiç revnaḳ-ı şādī
 Unutdurdı fezā-yı sine pehnā-yı gam-ābādī
 Bu rütbe renciş ü āzāre sulṭānum nedür bādī
Kerem kııl bendeñi ‘afvuñla mesrūr eyle Sulṭānum

IV

Bu darbı şöhre-i āfāḳıdur envā‘ -ı insānuñ
 Kesilmez re’si bir lağzişle efrādı⁴ küheylānuñ
 Hıṭābuñ mücrimüñ şānı luṭufdur lāyık-ı şānuñ
Kerem kııl bendeñi ‘afvuñla mesrūr eyle Sulṭānum

¹ cümle: G.

² 115a/119

³ Emel Ergün, “Sermed (Feyzullâh) Divânı (Edisyon-Kritik, İnceleme)”, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Sivas 2004, s.198.

⁴ efrādı: efrāde G.

V

Nümāyān sūzişüm nev-güftehā-yı çār-bendümden
Bu beyti fikr idüp āmāde itdüm kendi kendümden
Recā'-ı hātır-ı Sermed budur ancak efendimden
Kerem kıl bendeñi 'afvuñla mesrūr eyle Sulţānum

64¹

Murabba' -ı Rāşid²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Şormaduñ bir kerre hıç hāl-i perişānum benüm
Güşuña girmez mi yoħsa āh ü efgānum benüm
Raħm idüp gel yanuma iy derde dermānum benüm
Āh efendim sevdüğüm devletlu sulţānum benüm

II

Çeşmümüz döndi hilāle āh u efgān itmeden
Girmedi ammā kulağıña senüñ iy gül-beden
Çak bu deñlü bendeñe bu nāz u istiğnā neden
Āh efendim sevdüğüm devletlu sulţānum benüm

III

Derd ile āh eyleyüp dünyāyı ber-bād eylesem
Raħm kılmazsın eger biñ kerre feryād eylesem
Bilmezem iy bī-vefā senden kime dād eylesem
Āh efendüm sevdüğüm devletlü sulţānum benüm

IV

Şalınup serv-i sehīveş nāz ile reftāra gel
Güller açılsun tebessüm iderek güftāra gel
'Āşıkūñdur kaçma Rāşid'den gel iy meh-pāre gel
Āh efendim sevdüğüm devletlü sulţānum benüm

65¹

¹ 115b/120

² Günay, s.462.

Murabba‘ -ı Rāşid²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Çekmem el biñ cevr iderse ol büt-i bî-dāddan
Kām içün şabr eylemem baht-ı sitem-mu‘ tāddan
Raḥm idince ḳalmam āh u nāle-i Ferhād’dan
Ben rūsūm-ı ‘ışkı öğrendüm dil-i nā-şāddan

II

Nāzın artırdı³ ben itdükçe temennā vuşlatın
Ġālibā bende şanurmuş hep ‘alāḳa ḥāletın
Ben mi icād eyledüm sevmek sevilmeḳ ‘ādetin
Ḳaldı āyīn-i maḥabbet Ḥusrev ü Ferhād’dan

III

Rāşidā ol nūş-ı meyden doğrusı maḥmūr⁴ olur
Tevbeyi bozmazdı ammā neylesün mecbūr⁵ olur
Her yıkıldıḳça ḥarābāta düşer ma‘ mūr olur
Çoḳ dil-i nā-şād yapıldı bu ḥarāb-ābāddan

66⁶

Murabba‘ -ı Rāşid⁷

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Her mehüñ meyl eylemem ḥüsn-i heves-fermāsına
Bir senüñ gibi meh-i ‘āşık-pesendüm var iken
Bāğ-ı dehrüñ kim baḳar naḥl-i çemen-pīrāsına
Ḳāmet-i cānān gibi serv-i bülendüm var iken

II

Terk idüp gitdüñ beni hicrān-ı cān-āşüb ile

¹ 115b/120

² Günay, s.463.

³ artırdı: artı G.

⁴ maḥmūr: mecbūr G.

⁵ mecbūr: maḥmūr G.

⁶ 116a/120

⁷ Günay, s.463.

‘ Āşıkā fūrkat ‘ aceb düşvār imiş maḥbūb ile
Nice i‘ lām ideyüm ḥālüm saña mektüb ile
Kor mı gayret nāmeyi tavşîta kendüm var iken

III

Neyleyüm ben dehri māl-ā-māl-i ḥübān olsa da¹
Zerreves Rāşid kapulmam mihr-i tābān olsa da
Māh-rüyān içre ‘ ālem Yūsufistān olsa da
Gayra kul olmak ne mümkindür efendim var iken

67²

Murabba‘ -ı Na‘ ım

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Revnağ-ı bāğ-ı leṭāfetsin efendim yāsemen
Berg-i gülden olsa şâyāndur egerçi pîrehen
Olmasun āzurde bûy-ı gülden ol nāzûk-beden
‘İtr ile tahmîr olunmuşdur emān zîrā o ten

II

Ġālibā meftûndur ġisûlaruñ didāruña
Çeşm-i ḥasretle nigāh-endāz olur ruḥsāruña
Şor neler çekmişdür āyā turre-i tarrāruña
Tāb-ı ḥüsnüñden niçe olmuş şiken-ender-şiken

III

Rağsa girdükçe dilüm sîm-ābveş lertzān olur
Şîve-i reftāruñı elbet gören ḥayrān olur
Bir gün ‘ işretgehde billāhî senün-çün kan olur
Ma‘ reke-ārā-yı ‘ ālemdür bu ḥüsnüñ yāsemen

IV

Ārız-ı hoy-gerdeñi gördükte ben itdüm su ’āl
Didiler kim kâse-i yāḳûta vaż’ olmuş le ’āl
Rişte-i cāna geçürsem sevdüğüm lü ’lü ’-mişāl

¹ neyleyüm ben dehri māl-ā-māl-i ḥübān: n’eylerem ben dehri pây-māl-ı çüyān G.

² 116b/121

Reşk-ile görsün de delsün bağrını dürr-i ‘Aden

V

Çatlüme tedbîr ider baş başa virmiş ebruvân¹
Oldum iy kâfir şehîd-i tîğ-i ğamzeñ el-emân
Girme gel hûn-ı Na‘îm-i zâre sen iy nev-civân
Eylerem maşşerde ‘İsî’ye şikâyet şöñra ben

68²

Murabba‘ -ı Nüzhet

[Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün]

I

İy hüsni şu‘le-sûz-ı cihân mäh-peykerüm
Hasret nezâre rüyuña mihr ü münevverüm
Derd-i firâķ cānuma geçdi yetiş yetiş
Sermāye-i sūrūr-ı dilüm nāz-perverüm

II

Nāgāh çeşm ü cānı dūçār eyleyüp kaçā
Oldı dil-i nezārecigüm mübtelā saña
Hüsñ ü cemālūñ ‘ışķına cevñ eyleme baña
Sermāye-i sūrūr-ı dilüm nāz-perverüm

III

İrmezse dest-i ārzū-yı dil vişālūñe
Men’ itme bārī dīdemi seyr-i cemālūñe
Luţf eyle gāhī Nüzhet-i hāţır-melālūñe
Sermāye-i sūrūr-ı dilüm nāz-perverüm

69³

[Murabba‘ -ı] Vâşıf Ağā⁴

[Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün]

¹ Ebruvân: M.

² 117a/121

³ 117a/121

⁴ Raḥşan Gürel, *Enderunlu Osman Vâsıf Bey ve Dîvânı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1999, s.498.

I

Bir felek-meşreb mi vardur mäh-ı tábānum gibi
Olamaz hercāyī ol mihr-i dıraḥşānum gibi
Bī-vefā dil-ber bulunmaz şūḥ-ı devrānum gibi
Bī-mürüvvet görmedüm ‘ālemde sulṭānum gibi

II

Dil virelden daḥı bir kerre ne şoḥbet eyledüm
Ne niyāz-ı vaşl idüp taḥmīl-i minnet eyledüm
Niçe yār sevdüm niçe dil-berle ülfet eyledüm
Bī-mürüvvet görmedüm ‘ālemde sulṭānum gibi

III

Ben sitemkār olduğın bilsem bu rütbe evveli
Şarmağa aşlā heves itmezdüm ol ince beli
Çok güzel seyr eyledüm çok bī-vefā gördüm velī
Bī-mürüvvet görmedüm ‘ālemde sulṭānum gibi

IV

Var mıdur gönlüm diyü zülfüñ arayup mū-be-mū
Geşt-i deşt-i ‘ālem[i] endişe kıldum sū-be-sū
Ḥāşılı ı ıḣkı ile dünyāyı itdüm cüst u cū
Bī-mürüvvet görmedüm ‘ālemde sulṭānum gibi

V

Şanma Vāşıf bī-hūde zārem tehī nālendeyem
Bī-vefā düşmen cefā-cū dil-bere efkendeyem
Bunca demlerdür ıarık-i ı ıḣkda pūyendeyem
Bī-mürüvvet görmedüm ‘ālemde sulṭānum gibi

70¹

Murabba‘ -ı Vāşıf Ağa Tazmīn²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Benden ol meh yüz çevirse şabr u sāmānum gibi

¹ 117a/121

² Gürel, s.499.

Çarha çıksa zārūm āh-ı āteş-efşānum gibi
Ben yine itmem ‘ayān dāğ-ı nümāyānum gibi
Şağlarum esrār-ı ‘ışkı sīnede cānum gibi

II

Yalıñuz ağyāra şanma keşf-i esrār eylemem
Yārı da ben vākıf-ı hāl-i dil-i zār eylemem
Bir nihān itdüm ki dilde ölsem izhār eylemem
Şağlarum esrār-ı ‘ışkı sīnede cānum gibi

III

Ketm-i esrār itmede bir neş’e buldum mül gibi
Kimseye keyfiyyetin açup açılmam gül gibi
Öldürüp kendümi feryād eylemem bülbül gibi
Şağlarum esrār-ı ‘ışkı sīnede cānum gibi

IV

Cem‘ olup ibrām-ı tām itmek degül bālā vü pest
Meclise gelse hezārān dil-ber-i şāğar-be-dest
Söylemem şahbā-yı la‘l-i yār ile olsam da mest
Şağlarum esrār-ı ‘ışkı sīnede cānum gibi

V

Sevdüğüm şūh ile olsam da bezimde yan-be-yan
Āteş-i ‘ışkıyla yandüğüm yine itmem ‘ayān
Vāşıfā rāz-ı maḥabbet kimseye olmaz beyān
Şağlarum esrār-ı ‘ışkı sīnede cānum gibi

71¹

Murabba‘-ı Vāşıf Ağa²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Sen ne gülşensün eyā gül-berg-i gülzār-ı vaḳār
Mevsim-i gül rüy-ı renginünle eyler iftiḥār
Dāğ dāğ-ı nār-ı ‘ışkuñdur derün-ı lālezār

¹ 117b/122

² Gürel, s.399.

Nev-bahārı n'eyleyem gülzār-ı hüsniñ nev-bahār

II

Çeşm-i mestün nergis-i āhū-yı deşt-i İsfahān

Reng-i ruhsāruñ gül-i zībā-yı bāğ-ı imtiḥān

Gerden-i berrāk-ı şāfuñ yāsemenzār-ı cinān

Nev-bahārı n'eyleyem gülzār-ı hüsniñ nev-bahār

III

Rişte-i şeb-reng-i zülfün bağlamış şeb-būları

Tār-ı turreñ sū-be-sū zencire çekmiş cūları

Hep senün-çündür hezāruñ na' re-i yāhūları

Nev-bahārı n'eyleyem gülzār-ı hüsniñ nev-bahār

IV

Tā topuḡdan gerden-i billūra dek hūrī-mişāl

Şanki bir nūr-ı mücessemsin ḥayāl-ender-ḥayāl

Başka 'ālem var senün seyründe iy nev-res nihāl

Nev-bahārı n'eyleyem gülzār-ı hüsniñ nev-bahār

V

Eylemem Vāşif gibi ğayra nigāhı gāh gāh

Baḥa besdür seyr-i sünbülzār u ğisū-yı siyāh

Sensüz 'ālem gülşen olsa eylemem 'atf-ı nigāh

Nev-bahārı n'eyleyem gülzār-ı hüsniñ nev-bahār

72¹

Murabba' -ı Vāşif Ağa²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Qılma iy meh rüyına ğisū-yı şeb-rengin niḡāb

Ḥasretünle bezm-i meyde olmasun bağrum kebāb

Pek niyāzumdur efendim itme 'azm-i cāme-ḡāb

Böyle cāy-ı dil-ğüşāda eyle zevḡ-i māh-tāb

II

¹ 117b/122 (415a/417'de ve 456b/459'da da şiir şarkılar içinde mükerrer olarak yazılmıştır.)

² Gürel, s.389.

‘ Andelib-i gülşene dem-sāz olup nāy ü kemān
Evce çıksun nağme-i āvāze-i ḥ^vānendegān
Geçmeden gül mevsimi iy şāh-ı ḥūbān-ı zamān
Böyle cāy-ı dil-güşāda eyle zevk-i māh-tāb

III

Şahın-ı gülşen sāḥa-i şahrā kenār-ı cūybār
Ṭab[‘] -ı insāna güşāyiş baḥş ider vaḳt-i bahār
Gül gibi alup ele rindāne cām-ı bī-ḥumār
Böyle cāy-ı dil-güşāda eyle zevk-i māh-tāb

IV

Sāgar-ı meyle virüp bezm-i şafāya zīb ü fer
Vāşıf ol gonca-dehānı aç mişāl-i verd-i ter
Germ-i şevk-i zevk olup neş[’]eyle şeb-tā-be-seḥer
Böyle cāy-ı dil-güşāda eyle zevk-i māh-tāb

73¹

Murabba[‘] -ı Vāşıf Ağa²

[Mefā[‘] ilün mefā[‘] ilün mefā[‘] ilün mefā[‘] ilün]

I

Mübārek maḳdemūñle pādişāhum oldı memnūnuñ
Beşiktaş’ı şeref-yāb eyledi naḳl-i ḥümāyūnuñ
Olup zīb-i leb-i deryā vüçüd-ı feyż-meşḥūnuñ
Beşiktaş’ı şeref-yāb eyledi naḳl-i ḥümāyūnuñ

II

Açup āgūş-ı şevkin revzen-i ḳaşr-ı feraḥ-peymā
Seni gözlerdi şeb-tā-be-seḥer māh-ı münirāsā
Ḳudūmuñ būs içün leb-teşne idi sāḥil-i deryā
Beşiktaş’ı şeref-yāb eyledi naḳl-i ḥümāyūnuñ

III

Bulup meclis kemān u nāy u ṭanbūr ile zīb ü fer
Kenār-ı baḥrda rūz u şeb oldukça şafā-güster

¹ 117b/122

² Gürel, s.427.

Ser-āğāz eyleyüp h^vānendeler bu mışra¹ ı söyler
Beşiktaş'ı şeref-yāb eyledi naql-i hümāyūnuñ

IV

Kelām-ı Vāşıf'ı gūş eyle iy şāh-ı keremkārūm
Huzūruñda okunsun şarkı-yı pākīze-güftārūm
Hele ben bildüğüm şimdi benüm şevketlü hūnkārūm
Beşiktaş'ı şeref-yāb eyledi naql-i hümāyūnuñ

74¹

Murabba¹ -ı Vāşıf Ağa²

[Mefā¹ ilün mefā¹ ilün mefā¹ ilün mefā¹ ilün]

I

Nice çekmem senūñ ben çilleñi kaşı kemānumsın
Hadeng-i çeşm-i Tatar'ūñ gibi dilde nihānumsın
Katı vāfir zamāndur bā¹ iş-i ārām-ı cānumsın
Benüm şimdi degülsin hayliden hatır-nişānumsın

II

Ben izhār idüp aldurmazdum ammā n'eyleyem eyvāh
Tuyurdu¹ āleme esrārūm āh-ı nāgehānum āh
Bilen bilsin bu sırrı olsun iy meh bilmeyen āgāh
Benüm şimdi degülsin hayliden hatır-nişānumsın

III

Geçenlerde saña hātırda mı bir söz demişdüm ben
O gün hattā baña anuñ içün gāyet tarılduñ sen
Ne inkār eyleyem sağdan şağa iy şūh-ı sīmīn-ten
Benüm şimdi degülsin hayliden hatır-nişānumsın

IV

İnanup sözlerine ol gül-i zībānuñ aldanma
Beni¹ ışkıyla yakdı nāra Vāşıf bārī sen yanma
Bugünlerde yeñi meyl ü maḥabbet eyledüm şanma
Benüm şimdi degülsin hayliden hatır-nişānumsın

¹ 118a/122

² Gürel, s.457.

75¹

Murabba‘-ı Vāşif Ağa²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bensüz iy gül gülşen-i ‘ālemde mey nūş eyleme
‘Andelib-i ‘ışkınam ḥasretle ḥāmūş eyleme
Gönlümi şahbā-yı hicrānuñla ser-ḥoş eyleme
Her ne cevrlersin it ‘ahdi ferāmūş eyleme

II

Bu ne sözdür vazgeçem ben senden iy şūḥ-ı şenüm
Āteş-i ışkuñla yanmak cānuma minnet benüm
Zülfüne dil-bend olaldan boynı baḡlu bendenüm
Her ne cevrlersin it ‘ahdi ferāmūş eyleme

III

Mū-miyānuñ şarduḡum günler senüñ iy gül-nihāl
Kūşe-i fūrkatde oldı çeşmüme ḥ‘āb-ı ḥayāl
Sen cefā itseñ de pey-der-pey ben itmeme infī‘ āl
Her ne cevrlersin it ‘ahdi ferāmūş eyleme

IV

Dem-be-dem nār-ı firākuñla derūnum dāḡlarum
Ḥasretüñle sīnede seyr it ne yāre baḡlarum
Eski demler ḥātıra geldükçe ben ḳan aḡlarum
Her ne cevrlersin it ‘ahdi ferāmūş eyleme

V

Eylemem Vāşif gibi cevrl ü cefādan iştikā
Böyle añla böyle bil iy naḥl-ı nāz u nev-edā
Ġam degül cevrüñ bana līkin niyāzumdur saña
Her ne cevrlersin it ‘ahdi ferāmūş eyleme

76¹

¹ 118a/122

² Gürel, s.483.

Murabba‘ -1 Vāşıf Ağa²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bir vişāl içünse iy meh-rū bu ık vık istemem
Ben bozışdum bakma şimden soñra şık şık istemem
Hâtırum gayrı dilerseñ yap diler yık istemem
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem

II

Nāvek-i ‘ ışkuñ çekelden sīneme düşdüm dile
Fūrkatūñle cānuma kār itdi çekdügüm çile
Geldi ‘ aqlum başuma yalvarma gayrı nāfile
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem

III

Derdümi deşme beni koy hālūme söyletme şuş
Kıldı zīrā qalbūmi bir kat dağı dūñki huşuş
Bī-hūde itme baña şimden girü ‘ arz-ı hulūş
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem

IV

Şöyle tursun ülfet-i dīrīnemüz bir yaña at
N’olsun and içmek yoğ-idi çūñki ‘ ahdinde şebāt
Gayrı vazgeçdüm ziyāde olsun iy şūh iltifāt
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem

V

Şaña iy şūh-ı vefā-düşmen olaldan mübtelā
Kim kime itdi cihānda itdügüñ cevri baña
Git barışmam sen degül mecmū‘ -1 nās itse recā
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem

77³

Murabba‘ -1 Vāşıf Ağa¹

¹ 118a/122

² Gürel, s.432.

³ 118b/123

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

‘Āşık-ı ğam-ı^vāra raḥm eyle sitignāyı bırak
Yañılup dil-ḥasta-i hicrānuña bir kerre bak
Gel beni seyr it ne ḥāle koydı derd-i iftirāk
Sīnede dāğ-ı maḥabbet dilde nār-ı iştıyāk

II

Āteş-i ḥasretle yanmış şem'-i bezm-i fūrkatem
Nār-ı fūrkatle fitil olmuş çerāğ-ı ḥasretem
Bir donanmış meclis-i ‘ışkām ki zīb ü zīnetem
Sīnede dāğ-ı maḥabbet dilde nār-ı iştıyāk

III

Mübtelānuñ yārdan naqd-i sitemdür ‘ā’idi
İ’timād itmezse iskāt eylerem ben zāhidi
‘Āşık-ı zāruñ nedür dirse bu bābda şāhidi
Sīnede dāğ-ı maḥabbet dilde nār-ı iştıyāk

IV

Yār yār olmazsa n’ola gördügi dil-dādeye
Vāşıfā ‘āşık dinilmez her dil-i āzādeye
İbtidā-yı emrde lāzım olan üftādeye
Sīnede dāğ-ı maḥabbet dilde nār-ı iştıyāk

78²

Murabba'-ı Vāşıf Ağa³

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Bir āteş var ki dilde sīnede bir bir hüveydādur
Cigergāhum yanar bilmem ne derd-i ḥayret-efzādur
Bağılsa ben degül mecmū'-ı ‘ālem mest ü şeydādur
Bu dem bir özge demdür mevsim-i cām-ı feraḥ-zādur

¹ Gürel, s.422.

² 118b/123

³ Gürel, s.407.

II

Ḥurūṣ itdi yine baḥr-i neṣāṭum mevc-i deryādan
Yeşillendi bahāristān-ı şevkum seyr-i şahrādan
Qo olsun gonca-i ṭab‘um güşāde nūṣ-ı şahbādan
Bu dem bir özge demdür mevsim-i cām-ı feraḥ-zādur

III

Şürāḥiler sebūlar meclis-i rindāneler meyler
Ṭarablar sāz ü sözler nağme-i āgāzeler n’eyler
Bu demlerde hemān ‘aqlı olan zevk ü şafā eyler
Bu dem bir özge demdür mevsim-i cām-ı feraḥ-zādur

IV

Ḥayāl it Vāṣıf-ı zāruñ qalır mı şabr u ārāmı
Kinār-ı sīneye tā almaduqça sen gül-endāmı
Qoluñ şar boynuma zevk ü şafānuñ geldi hengāmı
Bu dem bir özge demdür mevsim-i cām-ı feraḥ-zādur

79¹

Murabba‘-ı Vāṣıf Ağa²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Güzel kaşr-ı Neṣāṭ-efzā nişimen-gāh-ı zībādur
Cihānda mişli yok kāşānedür a‘lādan a‘lādur
Mekān-ı pādīşāhānuñ bu nev-ṭarḥ-ı ṭarab-zādur
Gül-i bāğ-ı keremsin cilve-gāhuñ gülşen-ārādur

II

Nigāristān-ı Çin’e gıbtā-fermā zīb ü zīnetle
Nitāk-ı ṭāk-ı çarḥa dāğ-zen ‘unvān-ı rif‘atle
Buyur bu bī-bedel eyvān-ı a‘lāya sa‘ādetle
Gül-i bāğ-ı keremsin cilve-gāhuñ gülşen-ārā’dur

III

Bu serd-āb-ı feraḥ-zāyı gören deryā kenārında

¹ 118b/123

² Gürel, s.405.

Şanır ırmağ-ı Kevşer bağ-ı cennet çeşme-sārında
Nazır olmaz efendim ‘āleme gevher-nişārında
Gül-i bāğ-ı keremsin cılve-gāhuñ gülşen-ārā’dur

IV

Hurūş-ı selsebīl’i bir içim şudur leṭāfetde
Ruḥām-ı ferşi sīm āyinedür gūyā ki şafvetde
Şafā-yāb ol hezārān şevk-ile bu kaşr-ı şevketde
Gül-i bāğ-ı keremsin cılve-gāhuñ gülşen-ārā’dur

V

Cihān medḥinde hep pīrāye-baḥş-ı nazm u inşādur
Ḳuluñ Vāşıf velikin ‘andelīb-i bāğ-ı ma‘ nādur
Şarīr-i bülbul-i ḥāme bu feryād ile gūyādur
Gül-i bāğ-ı keremsin cılve-gāhuñ gülşen-ārā’dur

80¹

Murabba‘ -ı Vāşıf Ağa²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

‘Āşıkam bir güle kim aña hezār efkende
Gelse reftāra ider naḥl-i güli şermende
Görseñ ol duḡter-i zībā-revişi gülşende
Ḳız mı oğlan mı bilinmez o kadar nāzende

II

Daḡı bikri ile pāk añlayışum ol dil-ber
Ḳızarur nūş-ı mey itdükçe mişāl-i gül-i ter
Reng-i la‘l-i lebine duḡter-i rez reşk eyler
Ḳız mı oğlan mı bilinmez o kadar nāzende

III

Rakşa āğāz idicek lerze tutar āfākı
Zühre sāzuñ bırağup elden olur müştākı
Ḳızlanur vuşlatuñ itdikçe taleb ‘uşşākı

¹ 119a/123

² Gürel, s.478.

Ƙız mı oğlan mı bilinmez o ƙadar nāzende

IV

Gelse āđūşuma bir kerre o billūr-beden
Ne cehīz ister idüm vālide senden ne çemen
Haclegāhına girenlerden işitdüm bunu ben
Ƙız mı oğlan mı bilinmez o ƙadar nāzende

V

Aña gerdenligi ağzumla tağup Vāşıfvār
Çün nişān bağlığı boynuna şarılsam her bār
Bize nā-maħrem olup eylemez ‘arz-ı dīdār
Ƙız mı oğlan mı bilinmez o ƙadar nāzende

81¹

Murabba‘ -ı Vāşıf Ađa²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Söyle iy tāze nihāl-i gül-i nāzük-meşreb
Bu sene saña bahāriyye ne kesdürsem ‘aceb
Bulamam sevđ-i ĥayālümde ĥumāş-ı enseb
Bu sene saña bahāriyye ne kesdürsem ‘aceb

II

Gerçi iy ĥonca-dehen cāmelerün ĥat ĥatdur
Çeşm-i bülbul de velī ĥüsne diger zīnetdür
Ĥurarum bender-i endişede üç sâ‘ atdür
Bu sene saña bahāriyye ne kesdürsem ‘aceb

III

Ten-i nermīnūñe iy naħl-i gül-i āzāde
Bār olur belki derüm³ bŷy-ı semenden sāde
Bunu ölçer biçerüm kārgeh-i ĥulyāda
Bu sene saña bahāriyye ne kesdürsem ‘aceb

¹ 119a/123

² Gürel, s.394.

³ derüm: G.

IV

Çemeni cānfesi iy serv-i ser-efrāz geydün
Nāzdan nesc olınan elbiseñi az geydün
Dağı ayvā güli hārāyı giçen yaz geydün
Bu sene saña bahāriyye ne kesdürsem ‘aceb

V

Sözümü diñle ‘inād itme yaraşmaz vazgeç
Şive-i kıddüñe nisbetle kabādur berveç
İşte Vāşif şorayor lāzıme elbet ergeç
Bu sene saña bahāriyye ne kesdürsem ‘aceb

82¹

Murabba‘ -ı Vāşif Ağa²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Kimün mecbūr-ı hūsn ü ānısuñ şūh-ı şenün kimdür
Benüm sensin gülüm iy gonca-fem söyle senün kimdür
Ne gülzār-ı cemālün bülbülisün gülşenün kimdür
Benüm sensin gülüm iy gonca-fem söyle senün kimdür

II

N’içün kār eyledün kendine böyle nāle vü zārı
‘ Aceb sen kağı serv-i kāmētün olduñ hevādārı
‘ İnāyet kıl n’ olursın şübheden kırtar bu ğam-h’ārı
Benüm sensin gülüm iy gonca-fem söyle senün kimdür

III

Eger kendin gibi bir dil-rübāya olmasan meftün
Senün günden güne olmazdı böyle āteşün efzün
Beni dil-hūn sen itdün yā senün kim itdi bağıruñ hūn
Benüm sensin gülüm iy gonca-fem söyle senün kimdür

IV

Çeküp sen āh-ı cāngāh eyledikçe arz-ı h’āhişler

¹ 119a/123

² Gürel, s.414.

Senüñ āhuñ benüm mānend-i hañçer cānuma işler
Nedendür sende Vāşif gibi böyle āh ü nālîşler
Benüm sensin gülüm iy gonca-fem söyle senüñ kimdür

83¹

Murabba‘ -ı İlhāmī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

‘İd gehvāresinüñ içine girmiş gördüm
Revnağ-efzā yine nev-reste bir āfet şalınur
Māh-ı nevveş yüzi on dördine ırmış gördüm
Revnağ-efzā yine nev-reste bir āfet şalınur

II

Düşdi bir nār-ı maḥabbet dil-i zāruñ içine
Bu güneş zerresidür düşdi o nāruñ içine
İndi şan mihr-i felek girdi ḥişāruñ içine
Revnağ-efzā yine nev-reste bir āfet şalınur

III

Lā-civerdī ḳanuyuz? cāmesi gül pīreheni
Bağlamış başına bir ṭurfe mücessem yemenī
Boynuma ḥalka olup kākülü bend itdi beni
Revnağ-efzā yine nev-reste bir āfet şalınur

IV

Derd-i hicrān ile gūyā ki hilāl oldu bu ten
Fāriğ olmam bu ğam u miḥneti ben çekmekden
Oldı ḥayrān bütün İlhāmī o meh-rūyı gören
Revnağ-efzā yine nev-reste bir āfet şalınur

84²

Murabba‘ -ı Neş‘et³

¹ 119b/124

² 119b/124

³ Oğraş, s.180.

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Germ-i ülfet demleridür bu şitā eyyāmıdur
Zühd-i bāriddür bu dem terk-i riyā eyyāmıdur
‘Iyş faşlı sākıyā muṭrib nevā eyyāmıdur
Şimdi kışdur sevdüğüm zevk ü şafā eyyāmıdur

II

Nuql u şeftālū ile mey-keşlere peymāne vir
Zehr nūş itsün mürāyī sen meyi rindāna vir
Gerden-i pākūñle feyz it cāmı ben nālāna vir
Luṭf u iḥsān eyle cūduñ sākıyā eyyāmıdur

III

Bir uşūli ile ‘arz it sen de muṭrib naḳşkār
Eyle āğāz-ı terennüm var ise beste-nigār
Būselikle itme gerdāniyyede aşma qarār
Nağme-i ‘uşşāk ile faşl-ı nevā eyyāmıdur

IV

Şayd için biz gezmezüz her kūh u deşti serserī
Seg be-şahrā n’eylerüz ağıārāsā itleri
Bilürüz mey-ḥānede tavşanların yataḳ yeri
Taş yatur şayd itmenūñ şimdi şehā eyyāmıdur

V

Şoḥbet-i ḥelvāda şūfī varsun olsun turş-rū
Duḡter-i rez bezme nā-maḥremlere açmaz ḳapu
Bezme kāfidür begüm Neş’etle sākī vü sebū
Şimdi yārān ile cānā inzivā eyyāmıdur

85¹

Murabba‘ -ı Nā’ilī²

[Fe’ ilātün mefā’ ilün fe’ ilün]

¹ 120a/124

² Haluk İpekten, Nā’ilī-i Kadīm Dīvânı: Edisyon Kritik, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1970, s.487.

I

Şecer-i Tūr pāy-mālūndür
Şalın iy naḥl-i bāğ-ı ‘işve şalın
Sidre hem-sāye-i nihālūndür
Şalın iy naḥl-i bāğ-ı ‘işve şalın

II

Sañadur meyli cān-ı müştākuñ
Sañadur intizārı ‘uşşākuñ
Temelin ḥāke şal bu nüh tākūñ
Şalın iy naḥl-i bāğ-ı ‘işve şalın

III

Olsun iy gülbün-i riyāz-ı hüner
Cilvegāhuñ numūne-i maḥşer
Koparup her taraf kıyāmetler
Şalın iy naḥl-i bāğ-ı ‘işve şalın

IV

Götürüp çehreden niḳābı yine
Eyle şermende āfītābı yine
Pāy-māl it dil-i ḥarābı yine
Şalın iy naḥl-i bāğ-ı ‘işve şalın

V

Mihrūñ itsün cihānı ğarḳa-i nūr
Tāb-ı ḥüsnūñ sipihri maḥşer-i şūr
Çeşm-i bed ṭāl‘ atuñdan olsun dūr
Şalın iy naḥl-i bāğ-ı ‘işve şalın

86¹

Murabba‘ -ı Nā’ili²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Dil-i nā-kāma tegāfül besdür

¹ 120a/124

² İpekten, s.490.

İltifāt eyle benüm sulṭānum
Hāk-i kūyında yatur bi-kesdür
İltifāt eyle benüm sulṭānum

II

Göz görüp ‘āşık-ı āvārelerüñ
Ele al gönlini dil-dādelerüñ
Nazar it ḥāline üftādelerüñ
İltifāt eyle benüm sulṭānum

III

Qaldı dil zülf-i semen-būyuñda
Heves-i kām̄et-i dil-cūyuñda
O giriftārı görüp kūyuñda
İltifāt eyle benüm sulṭānum

IV

Gözedür dīde senüñ-çün rāhı
İntizārı sañadur vallāhı
Dil-i zāra keremüñden gāhı
İltifāt eyle benüm sulṭānum

V

Çok zamāndur ki perīşānuñdur
Lāyık-ı şefkat ü iḥsānuñdur
Dil-i mecrūḥa ki qurbānuñdur
İltifāt eyle benüm sulṭānum

87¹

Murabba‘ -ı Nā’ili²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

‘Adū beñzer nifāk itmiş
Bizümle yār söyleşmez
Lebiyle ittifāk itmiş

¹ 120a/124

² İpekten, s.489.

Bizümle yār söyleşmez

II

Olup hışmıyla gülgün-püş

Bir iki sāgar itmiş nüş

Be-kef şemşir ü leb hāmüş

Bizümle yār söyleşmez

III

Düşersin pâyine tenhā

İdersin āh u vāveylā

Ne çāre iy gönül ammā

Bizümle yār söyleşmez

88¹

Murabba‘ -ı Nā’ili²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Eşer-i nāle-i şeb-girümden

Şaķın iy şūh-ı cefā-pişe şaķın

Āteş itdün beni te’şirümden

Şaķın iy şūh-ı cefā-pişe şaķın

II

Ter düşüp dūd-ı siyāh-ı dilden

Olma āzürde nigāh-ı dilden

Eşer-i sūziş-i āh-ı dilden

Şaķın iy şūh-ı cefā-pişe şaķın

III

Ġoncaveş hāra hem-āġüş olma

Bezm-i biġānede mey-nüş olma

Hem-zebān ol dile hāmüş olma

Şaķın iy şūh-ı cefā-pişe şaķın

¹ 120b/125

² İpekten, s.489.

89¹

Murabba‘ -ı Nā’ili²

[Müstef‘ ilātün müstef‘ ilātün]

I

Müştaķuñam gel iy āfet-i cān
İy bī-terahḥum iy nā-müselmān
Ġāret-ger-i dīn āşūb-ı imān
İy bī-terahḥum iy nā-müselmān

II

Yollarda kesdün bizden selāmuñ
Bir bī-vefādur dillerde nāmuñ
Bād-ı şabādan aldūķ peyāmuñ
İy bī-terahḥum iy nā-müselmān

III

Cān muntazırdur luṭf u kerem kıl
Mürvetlük-ile³ vaż‘ -ı kadem kıl
Dil ḥānķāhın beytū’ş-şanem kıl
İy bī-terahḥum iy nā-müselmān

90⁴

Murabba‘ -ı Nā’ili⁵

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fā‘ ilün]

I

Sensüz olan ‘ iyş ü şafālar bize
Māye-i ḥūn-ı dil-i ġam-ḥ‘ārdur
Sende güneḥ yok bu cefālar bize
Hep eşer-i baḥt-ı siyekḥārdur

II

Āb-ı ruḥuñ dāmenüñ itmekle ter

¹ 120b/125

² İpekten, s.491.

³ mürüvvet ile: mürüvvetlük G.

⁴ 120b/125

⁵ İpekten, 492.

Bulmasun āyīne-i ḥüsnüñ keder
El-ḥazer iy ser-ḥoş-ı nāz el-ḥazer
Keşret-i şoḥbetde ḥaṭer vardur

III

Āh yaḳar sīne-i nesrīnveşüñ
Penbe ile yok oyunu āteşüñ
Biñ var ise ‘āşık-ı ḥasret-keşüñ
Birisi de Nā’ilī-i zārdur

91¹

Murabba‘ -ı Nā’ilī²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlūn]

I

Dönmiş ruḥ-ı zerdine çemen ‘āşık-ı zāruñ
Bir gūne daḥı ‘ālem[i] var köhne bahāruñ
Feryādı ḳafeslerde ciger-süz hezāruñ
Bir gūne daḥı ‘ālemi var köhne bahāruñ

II

Şolmış çemenüñ gülleri bülbülleri ḥāmūş
Düşmüş yine mey-ḥāneye rindān-ı ḳadeḥ-nūş
Bülbül yirine na‘ re-i mestān olunur gūş
Bir gūne daḥı ‘ālemi var köhne bahāruñ

III

Birdür ḡam u şādī bize āḡāh u ḥabīrüz
Fevt eylemezüz furşatı rindān-ı başīrüz
Biz cām-ı maḥabbet şunılan bezme esīrüz
Bir gūne daḥı ‘ālemi var köhne bahāruñ

92³

Murabba‘ -ı Nā’ilī¹

¹ 121a/125

² İpekten, 493.

³ 121a/125

[Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

I

Düşdi dil bir büt-i sitemkâre
Yine geldük diyâr-ı hicrâne
Veh ki olduḡ vaṭandan âvâre
Yine geldük diyâr-ı hicrâne

II

Bizi itdüñ ġarīb-i dâr u diyâr
Ḳomaduñ cân u dilde şabr u ḳarâr
Müjde iy rûzgâr-ı kîne-güzâr
Yine geldük diyâr-ı hicrâne

93²

Murabba' -ı Feyzî

[Mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün]

I

Dil nâz-ı firâḳa yine yansun mı efendim
Bu âteş-i hicrâna ṭayansun mı efendim
Lâyıḳ mı şehâ la' l-i lebüñ ġayrılar emsin
Dil-teşnelerüñ ağızı şulansun mı efendim

II

Bu ḥüsn-i Ḥudâ-dâd-ile bir şâh-ı cihânsın
Bir rûḥ-ı revân dişleri dür ġonca-dehânsın
Bir ġamzeleri tîr-i ḳazâ ḳaşı kemânsın
Feyzî bu cefâlardan uşansun mı efendim

94³

Murabba' -ı Râsiḥ

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

¹ İpekten, s.490.

² 121a/125

³ 121b/126

Bir melek meşreblî şüh-ı meh-cebînümsin benüm
Maḥrem-i rāz-ı derūnum dil-nişinümsin benüm
Ḥāşılı cānum gibi yār-ı güzînümsin benüm
Sen tecāhül eylesen de nāzenînümsin benüm

II

Nīm nigāh-ı iltifâtı kesme ḳurbān oldıgum
Kimse bilmez şanma sen meh-rūya ḥayrān oldıgum
‘Ālemüñ ma‘lūmıdur ‘ışḳuñla sūzān oldıgum
Sen tecāhül eylesen de nāzenînümsin benüm

III

Şerbet-i luṭfuñ sezā ḳıl ‘āşık-ı bīmārına
Neşter-i ḡamzeñle del sīnem bırakma yārına
Bu teḡāfüller ‘abeşdür ‘āşık-ı ḡam-ḥ‘ārına
Sen tecāhül eylesen de nāzenînümsin benüm

IV

İy gül-endāmum senüñ ben bülbul-i nālendenüm
Ḥaylī demlerdür esīr-i zülfinüm efkendenüm
Sen beni inkār idersen ben yine bir bendenüm
Sen tecāhül eylesen de nāzenînümsin benüm

V

Geçmezem senden diyü ‘ahd eylemişken iy melek
Rāsiḡ-i zāruñ revā mı şimdi böyle bilmemek
Dāmenüñ elden bırakmam ben senüñ tā ḥaşre dek
Sen tecāhül eylesen de nāzenînümsin benüm

95¹

Murabba‘ [-ı ‘Azîzî]

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Şimdi bir āhū bakışlı yāre mā’ildür gönül
Ġamzesi cādū gözi seḡḡāre mā’ildür gönül
Şaḡn-ı bāḡ-ı ‘ışık içinde āh ider bülbul mişāl

¹ 121b/126

Bir yüzi gül gonca-i ruhsāre mā 'ıldür gönül

II

Ḳaddi 'ar 'ar ḳāmeti serv-i revāna reşk ider

Beñleri (...) ¹ dūr çeşm-i cāna reşk ider

Kāküli 'anber-şemīm rāyiḥāne reşk ider

Anuñ-içün turre-i tarrāre mā 'ıldür gönül

III

Gāh geh bezm-i çemende nāz-ile ḳılsa ḥırām

Her giyāh baş ḳaldırup edā-ile virdi selām

Gelmemişdür dehre böyle ḥaṭṭ-ı bûy-ı misk-fām

Âl boyınca şöyle bir dildāre mā 'ıldür gönül

IV

'Aks-i rūyından açılmış māh-ı nev nūr-ı ziyā

Her ḳaçan kim tāb-ı ḥüsnün görse şems eyler ḥayā

'Abd-i memlûkin olursa bu 'Azîzî ḥāliyā

Ġam degül çün sen gibi ḥünkāra mā 'ıldür gönül

96²

Murabba' -ı Vāşif³

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Nic'oldı iy perī birḳaç sene evvelki ülfetler

Bizi gāhice devlet-ḥāneye maḥḥice da' vetler

Ne idi bir zamān ol haftalarca zevḳ u şoḥbetler

Ḳanı ol cilveler cünbişler ülfetler maḥabbetler

II

Gelür mi 'aḳla bir şeb şoḥbet-i ḥelvāda ḳalmışduk

Şavup aḡyārı başdan aḡzına bir bal da çalmışduk

Cihānı ḳayd idinmezdik o rütbe zevḳa dalmışduk

Ḳanı ol cilveler cünbişler ülfetler maḥabbetler

¹ (...): M.

² 121b/126

³ Gürel, s.405.

III

Eger sen olmasañ biz öyle şevk ü zevki n'eylerdük
Dağı zevkuñ birisi bitmeden birini peylerdük
Şabâh olur gider günler doğar biz cünbiş eylerdük
Ḳanı ol cilveler cünbişler ülfetler maḥabbetler

IV

Çıkardı kâhkahamuz her şeb ' ayyūka şafāmuzdan
Sipihri iñlerdi ' aks-i nağme-i nây ü nevāmuzdan
Dağı biz geçmeden iy serv-ḳadd ammā hevāmuzdan
Ḳanı ol cilveler cünbişler ülfetler maḥabbetler

V

Ḳanı bir ' aşıkuñ var idi Vāşif mı ne dirlerdi
Gelüp teklifsüz ḥāl-i lebünden büse isterdi
Senün iy şüh anuñla ülfetün ammā ne ' anberdi
Ḳanı ol cilveler cünbişler ülfetler maḥabbetler

97¹

Murabba' -ı Vehbi²

[Mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün]

I

Var mı ḥaberün söyle meded iy dil-i şeydā
Kimdür şu levendāne-reviş-tāze kimündür
Şaḳlarsın anı bārī ne var eyleseñ inhā
Ardınca geçen duḡter-i ṭannāze kimündür

II

Bir serv hevāsı ile dün gülşene gitdüm
Bir gül hevesiyle bugün ' azm-i çemen itdüm
Mest itdi beni bāğda bir nağme işitdüm
Bülbül mi öter āh şu āğāze kimündür

¹ 122a/126.

Şiir YE'de, G'deki ilk bendin ilk iki mısraı ile V. bendin son iki mısraından oluşmuş bir kıt'a şeklindedir.

² Hamit Dikmen. "Seyyid Vehbi ve Dīvânı'nın Karşılaştırmalı Metni.", Ankara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Ankara 1991, s.684.

III

[Cân] naḳdi ile olmuş iken aña ḥarīdār
Engel girüp aramuza el virmedi bāzār
Bir bād-ı hevā görmedüm ašlā dimiş ol yār
Destindeki āyīneli yelpāze kimüñdür

IV

[Ge]rdüne-i naḥvetle yine geçdi o kāfir
Arduñca gözüm döndi tekerlek gibi fır fır
Mecnūn'a dönüp didi niçe ' aklı müsāfir
Leylī mi geçer yoḥsa bu cemmāze kimüñdür

V

Bu kākül-i būyā ile ol ' arız-ı zībā
Müstaḡn-ī meşşāte imiş añladuḳ ammā
Ḥayretde ḳodı Vehb-ī āşüfteyi¹ ammā
Bu ḡāliyetü'²-misk kimüñ ḡāze kimüñdür

98³

Murabba' -ı ' İşkî⁴

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ol Sipāhī-zāde kim ḥalk-ı cihān pā-mālidür
Cānuma dāḡ-ı siyāh uran lebinüñ ḥālidür
Ġamze-i ḥün-riz-ile çeşmi cihān ḳattālidür
Şol Ḳuloḡlınuñ güzel kim nāmı Dāvud Balı'dur

II

Bir muşavver nūr ḳılmış ol büt-i tersāyı Ḥaḳ
Ḳışşa-i Yūsuf-cemālī⁵ muşḥafından bir varāḳ
Ebter olsun ' ışkı⁶ almayan Zebūr'ından sebaḳ

¹ āşüfteyi: āşüfte mi G.

² ḡāliyetü'l: ḡāletü'l G.

³ 123b/128

⁴ İskender Pala, "Aşkî: Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Dîvân'ı", İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, İstanbul 1983, s.144.

⁵ cāmālî: cemāl G.

⁶ ' ışkı: ' ışık G.

Şol Kuloğlınuñ güzel kim nāmı Dāvud Balı’dur

III¹

‘Āşıkın Ya‘ kûbveş koyup fiğān u zār-ile
Seyr ider gûşe-be-gûşe Yūsuf’ı destār-ile
Rāygāndur hāk-pāyi ağırı dīnār-ile

Şol Kuloğlınuñ güzel kim nāmı Dāvud Balı’dur

IV

Zahm urur müjgānı vü la‘ li² bağışlar merhemi
Kuḥl-i erbāb-ı başiretdür ğubārī merhemi
Āfitāba şanki Dāvūdī zirihdür perçemi
Şol Kuloğlınuñ güzel kim nāmı Dāvud Balı’dur

V

Halk anuñ Leylāveş Mecnūn-ı ser-gerdānıdur
Cān ile begler ağalar kuldur kurbānıdur
‘İşkiyā görmek dilerseñ menzili Gūrānī’dür
Şol Kuloğlınuñ güzel kim nāmı Dāvud Balı’dur

99³

Murabba‘ [-ı Seyyid Meddāhī]

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ḥamdülillāh kim bize bildürdi ol Perverdigār
Kim Muḥammed’dür nebī-i Ḥaḳ ḥabīb-i ihtiyār
Hem anı kim didi Cebrā’ıl bi-emr-i Kird-gār
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā Zu’l-feḳār

II

İy muvaḥḥid kıl te‘ ālī yā‘ ni Sübhāne’l-ġanī
Ve ba‘ de şallū ‘alā ol Ḥaḳ-resül ḥatmü’n-nebī

¹ III. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Ġamzesi ḥālin lebinde noḳta-i mevḥūm ider
Būsedden ḥışm ile cān-ı ‘āşıkı maḥrūm ider
Alsa her āhen-dilūñ ḳalbin eline mum ider
Ş’ol Kuloğlu beg güzel kim nāmı Dāvud Balı’dur

² la‘ li: la‘ l G.

³ 124a/128

Ba‘ de lâzım geldi kim biz idelüm na‘ t-i ‘ Alî
Lâ-fetâ illâ ‘ Alî lâ-seyfe illâ Zu’l-feķār

III

Bil olar içün o Haķ cümle cihānı var ider
Yirleri dāyım sükūn içre gögi devvār ider
Pes bu ma‘ nide bilūñ uşbu sözi tekrār ider
Lâ-fetâ illâ ‘ Alî lâ-seyfe illâ Zu’l-feķār

IV

Kim bu ma‘ nide eşer duymadı oldu bî-naşīb
Āşinā hālın ne bilsün nefsinı bilmez ġarīb
‘ İnde Aşķābi Kirām böyle buyurmuş ol Ĥabīb
Lâ-fetâ illâ ‘ Alî lâ-seyfe illâ Zu’l-feķār

V

Merħaba bi’l‘ avni şaķ itdükde tīg-i Murtażā
Olmış-idi yir ü gök medħiyle anuñ pür-şedā
İns ü cin işitdiler gökden melek itdi nidā
Lâ-fetâ illâ ‘ Alî lâ-seyfe illâ Zu’l-feķār

VI

Hel etā¹ vü ķul kefā² vü innemā³ Haķdan aña
Ente minni³ didi haķķında anuñ hem Muştafā
Pes bu ma‘ nide şehādet eyledi peyk-i Ĥudā
Lâ-fetâ illâ ‘ Alî lâ-seyfe illâ Zu’l-feķār

VII

Ĥayder-i kerrārdur kim dönmedi rüz-ı veġā
Żarb-ı tef-ile ‘ ayān eyledi dīni Muştafā
Pes ķamu aşķāb didiler bu sözi görüp revā
Lâ-fetâ illâ ‘ Alî lâ-seyfe illâ Zu’l-feķār

VIII

Şāhdur kim öldi döymedi elinde Zülħimār

¹ Henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?”, Kur’an, İnsan Suresi, 76/1. Kur’an, İnsan Suresi, 76/1.

² “Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah”, Kur’an, Ra’d Suresi, 13/43.

³ “Sen bendensin, ben sendenim.”, bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.134.

Şîr durur kim müdde‘î oldı öñinde tārūmār
Biñde bir vaşfın dimege dil gerekdür şad hezār
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā Zu’l-feḡār

IX

İy mevālī pes ‘Alī za‘mü’l-‘adūvvī ve’l-mes‘ūd
Dut etegin Şāh-ı Merdān’uñ oḡuḡıl bi’l-‘uhūd
Kıl mükerrer virdüñi yaḡsun ... baḡrın ‘ūd
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā Zu’l-feḡār

X

Gör Mervān-ı necisi gör ‘Amr’ı şafā
Kūr-i Şibr ü Yezīd ü Kūfiyān-ı bī-hayā
Lā-taḡaf bi-enne ḡul külle şabāḡin ve’l-mesā
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā Zu’l-feḡār

XI

Cān u dilden Muştafā vü Murṡazā’ya yār iseñ
Der-miyān-ı mü’min ol server seri serdār iseñ
Di ḡalāş ol bunı yetmiş kez neden ḡorḡar iseñ
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā Zu’l-feḡār

XII

Her ki bildi *i’ melū faẓle* ‘Alī ya‘nī nebī
Rākibi ol keşṡ necāt itsüñ Nūḡ-ı necī¹
Seyyid Meddāḡḡdür evlād-ı Muḡammed hem ‘Alī²
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā Zu’l-feḡār

XIII

Seyyid Meddāḡḡdür merdī-i faḡr-ı mü’minān
... farḡ-ı a‘dā dem-be-dem tiḡ-i zebān
Medḡ-i ḡaydar’dur dilüñde rūz u şeb vīrd-i lisān
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā Zu’l-feḡār

100³

¹ 2/XII: Mısrada vezin kusurludur.

² 3/XII: Mısrada vezin kusurludur.

³ 125a/129

Murabba‘ -ı Yahyā¹

[Mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilün]

I

Sen seyyid-i vilāyet iken bendeñe sened
Ağyār arada oldı gözüm yaşı gibi sed
Derd ise bî-kıyās u cefā ise bî-‘aded
Ḥālüm mükedder oldı meded yā ‘Alī meded

II

Mecnūn iden bu ğamze-i mestānedür beni
Meftūn iden bu şavv-ı levendānedür beni
Mağbūn iden bu şīve-i rindānedür beni
Ḥālüm mükedder oldı meded yā ‘Alī meded

III

Seyl-i firāk gönlüm evin tırmayup yıkar
Dünyāya gözlerüm yaşı deryā olup aķar
Gird-āb-ı ğamdan al beni gel bir yaña çıkar
Ḥālüm mükedder oldı meded yā ‘Alī meded

IV

Her dilde yandı ‘ışķuñ-ile tāze tāze dāğ
Her hānede uyandı bu şevķ-ile bin çerāğ
Senden ırağ olana gelür cümleden ferāğ
Ḥālüm mükedder oldı meded yā ‘Alī meded

V

Yahyā gibi ölürsem eger ğuşşañ-ile ben
Her lāle ‘arz-ı ḥālüm içün ola bir dehen
Didi zebān-ı ḥāl-ile kabrindeki çemen
Ḥālüm mükedder oldı meded yā ‘Alī meded

101²

Murabba‘ -ı Ža‘ fī

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

¹ Çavuşoğlu, s.213.

² 125b/130

I

Nutḳ-ı Hâḳ'dur nutḳumuz biz şaḥf-ı Ḳur'ân olmışuz

Kūr olan münkirlere naşş-ıla burhân olmışuz

Şûretâ gerçi gedâ ma' nîde sulṭân olmışuz

Çâr-ḍarb u daḳḳ u laḳ abdāl u 'uryân olmışuz

II

Biz mevālî-meşrebüz ḥubb-ı 'Alî'dür şānumuz

La' net itmekdür Yezîd'e dînümüz erkānumuz

Ehl-i tecdîdüz tevellâ eylemek iz' ānumuz

Çâr-ḍarb u daḳḳ u laḳ abdāl u 'uryân olmışuz

III

Ḳal' a-i Ḥayber 'Aliyyü'l-murtaẓâ'yı sevmişüz

Şāh Ḥasan birle Ḥüseyn-i Kerbelâ'yı sevmişüz

Cân u dilden ḳulıyuz Zeyne'l-'abâ'yı sevmişüz

Çâr-ḍarb u daḳḳ u laḳ abdāl u 'uryân olmışuz

IV

Başumuzda ḥâk-i pâ-y-ı Bâḳır ola zer-külâh

Ca' ferî'yüz şıdḳ-ile zîrâ ki oldur merd-i rāh

Reh-nümāmuz Mūsî-yı Kāzım durur bî-iştibâh

Çâr-ḍarb u daḳḳ u laḳ abdāl u 'uryân olmışuz

V

Ḳıble-i heştüm 'Alî Mūsâ Rızâ'dur muḳtedâ

Hem Taḳî vü bâ Naḳî ebrâra oldı reh-nümâ

Sevmişüz evlād[ı] ḳıldıḳ ol gürüha iḳtidâ

Çâr-ḍarb u daḳḳ u laḳ abdāl u 'uryân olmışuz

VI

Biz muḥibb-i ḥānedānuz bende-i āl-i Resûl

Eylerüz her birisinüñ emrini cāndan kabûl

'Askerî'ye 'asker ü hem Mehdî'ye cān-ile ḳul

Çâr-ḍarb u daḳḳ u laḳ abdāl u 'uryân olmışuz

VII

Bir belî didük belâ-yı ‘ışk için rûz-ı belâ
Cân ile teslîm olınuğ dimezüz çün ü çerâ
Hâk-i pâ-yı ehl-i derd olsağ yiridür Za‘ fiyâ
Çâr-đarb u dağğ u lağ abdâl u ‘uryân olmışuz

102¹

Murabba‘ -ı Sürûrî²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Şubh-dem çün nev ‘arûs-ı çarğ oldı âşikâr
Gün yüzinden turre-i şeb-reng şaldı rûzgâr
Devr-i ruhsârında gördüm yazmış ol perverdgâr
Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr’

II

Şâhbâz-ı lâ-mekân³ çün ‘arşa pervâz eyledi
Şûret-i ma‘nîñ encâmını âğâz eyledi
Kulle-i Kâf-ı ezelden çıkdı âvâz eyledi
Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

III

Çün ki ref‘ oldı hicâb-ı mäsivallâhuñ temâm
On sekiz biñ ‘âlemüñ kâ’im-mağâm oldı [kelâm]
Âdem’üñ vechinde zâhir kıldı fazl[-ı lâ-yenâm]
Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

IV

Levh-i maḥfûzuñ tılısmı genc-i Qur’ân üzredür
‘Âlemü’l-ğaybuñ şıfâtı zât-ı pinhân üzredür
‘Âlem ü Âdem bu sözdendür bu erkân üzredür
Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

¹ 125b/130

² Saule Şaripbekova, ‘Acem Sürurî ve Dîvânçesi, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2001, s.223.

³ lâ-mekân: burc-ı devlet M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiştir.)

V

Leyletü'l-esrâra tâ kim şehsüvâr-ı enbiyâ
Sâyesinde Sidre'nüñ kıldı maķâm-ı müntehâ
Söyledi aña zebân-ı kibriyâdan Murtaẓâ
Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

VI

Ger 'Alî'nüñ olmasaydı mazharı nuṭṭu'l-beşer
Kimse virmezdi kelâmullâh-ı nâṭıķdan ḥaber
Ser-be-ser eşyâ oḡurlar ķanda kim kılsam naẓar
Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

VII

İy Sürûrî pâdişâh-ı lem-yezeldür Murtaẓâ
Âfitâb-ı maṭla' -ı şubḥ-ı ezeldür Murtaẓâ
Belki zâtullâhdur dirsem maḥaldür Murtaẓâ
Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

103¹

Murabba' -ı Başrevî

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Mülket-i ġam şâhıyam ḥayl-i elem ceyşüm benüm
Fırķatüñle vuşlatuñdur yaz-ile kışum benüm
Derd-i ' ışķuñda fiġândur dâ'imâ işüm benüm
Nâz-perverdüm efendim şâh-ı dervîşüm benüm

II

İtme ben âbdâluñı ġam tekeyesinde pây-mâl
Kılma hem cevruñle luṭf it her zamân ḥatır-melâl
Ger eger cân ise maķşûduñ benüm cānum gel al
Nâz-perverdüm efendim şâh-ı dervîşüm benüm

III

Kalmışam vâdî-i hicrân içre bî-kes hey meded
Yapdı râh-ı vuşlat üzre derd-i miḥnet ise sed

¹ 126a/130

Ben ġarībe dest-ġir ol ġoma ġamda gel ebed
Nāz-perverdūm efendim ūāh-ı dervīūūm benūm

IV

Ŗaġlasun yavuz naŷarlardan seni her dem Hūdā
Ŗāh ħaġġı cānısın emlāk-i ħüsnūñ dil-berā
Tañ mıdur ġul olur ise saña mır u hem ġedā
Nāz-perverdūm efendim ūāh-ı dervīūūm benūm

V

Görelı ġülzār-ı ħüsn içre yüzüñi ġül ġibi
Medħ ider bu Baŷrevı her rüz u ūeb bülbul ġibi
Gel perīŷān itme sen de ħatırın sünbül ġibi
Nāz-perverdūm efendim ūāh-ı dervīūūm benūm

104¹

Murabba‘-ı Fuzūlî²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Hāşılum berġ-i ħavādiŷden melāmet dāġıdur
Mesnedüm kūy-i mezelletde fenā topraġıdur
Zār ġöñlüm tende zindān-ı belā dutsaġıdur
Raħm ġıl devletlu sulţānum mürüvvet çaġıdur

II

Devr cevrenden ten ü cānumda rāħāt ġalmadı
Ŗūret-i ħālümde āŷār-ı ferāġat ġalmadı
Miħnet ü ġam çekmege min-ba‘ d tāġat ġalmadı
Raħm ġıl devletlu sulţānum mürüvvet çaġıdur

III

ġöñlümün mülkin cefā seyl-ābı vırān eyledi
Baħtumun ħālin hücum-ı ġam perīŷān eyledi
Baġrumı endiŷe-i devr-i felek ġan eyledi

¹ 126b/131

² Kenan Akyüz ve Diġerleri, *Fuzûlî Dîvânı*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1958, s.468.

Raḥm kı l devletlu sulṭānum mürüvvet çağıdur

IV

İntihāsuz cevrler odlara yandurdı beni

Acı sözler datlu cānumdan uşandurdı beni

Ḥalkdan bī-hūde efḡānum utandurdı beni

Raḥm kı l devletlu sulṭānum mürüvvet çağıdur

V

İsteyüp bir çāre çok yeldüm yügürdüm her yaña

Raḥm idüp bir kimse imdād itmedi muṭlaḡ baña

Çāresüz kaldum müveddet isteyüp geldüm saña

Raḥm kı l devletlu sulṭānum mürüvvet çağıdur

VI

Dāda geldüm ‘adl dīvānına feryādum işit

Şerḡ-i ḡālüm şor murādum vir elüm dut fikrüm it

Sen ki ‘ādilsin gör efḡānum nedendür ḡavre yit

Raḥm kı l devletlu sulṭānum mürüvvet çağıdur

VII

Gör Fuzūlī’nün ruḡ-ı zerdinde eşk-i ālini

Perde-i idbār dutmış şūretā iḡbālını

Dermendüñdür ‘ināyetler idüp şor ḡālını

Raḥm kı l devletlu sulṭānum mürüvvet çağıdur

105¹

Murabba‘ -ı Fuzūlī²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Niçe bir vesvese-i ‘aḡl ile ḡam-nāk olalum

Gelün ālāyiş-i ḡamdan çıḡalum pāk olalum

Neş’eden mey bulalum ḡābil-i idrāk olalum

Mest-i medhūş u ḡarābātī vü bī-bāk olalum

II

¹ 126b/131

² Akyüz ve Diğerleri, s.470.

Rindler bezmine ser-mest sebū tek girūben
Zevk bāğına girüp cām gülünü dirūben
Meye dirlerse bahā ‘aql metā’ ın virūben
Mest-i medhūş u ħarābātī vü bī-bāk olalum

III

Pāy-pest-i mey-i şāfī olalum dūrd-mişāl
Virelüm sākāye cān eyleyelüm kesb-i ħalāl
Neş’eden bilmeyelüm ‘āleme keyfīyyet-i ħāl
Mest-i medhūş u ħarābātī vü bī-bāk olalum

IV¹

Mey ħabābı gibi mey-ħānede bir ev dutuben
‘İkd-ı engūr gibi bir araya baş çatuben
Alsalar dīn-ile dūnyānı şarāba şatuben
Mest-i medhūş u ħarābātī vü bī-bāk olalum

106²

Murabba’-ı Şānī

[Fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilün]

I

[İş] başar taş taşır arkañ-ile sen şehre hemān
Görelî gibi bakır şat yüz ağart aqçe kağan
Sū-be-sū gez yūri şakālîk idüp şehre revān
Olur-isen yūri ol dūnyede Türk olma hemān

II

... binüp cāb yūri kıltaklar ile
G.ti başı açık ol gez yūri torlaklar ile
Dilenüp kör gibi leng ol yūri aqsaklar ile
Olur isen yūri ol dūnyada Türk olma hemān

¹ Bu şiirin son bendi eksiktir. G’de reddade bendin ilk kelimesi görünse de hemen sonraki sayfada başka bir şiir başlamıştır. Dolayısıyla yaprak kopmuş olmalı. Eksik olan bent şudur:

Bādeden ħayrî ki ħām def ine bir cāmı yiter
Nağdini her neye her kim virecek olsa iter
İy Fuḫūlî revîş-i ehl-i riyādan ne biter
Mest-i medhūş u ħarābātī vü bī-bāk olalum

² 127 a /131

III

... siyāhisi şığışmaz şehre torbası-ile
Halāyık kadını hümāmı dutar tāsı-ile
Köle şūfisi yıkar mescidi gavgāsı-ile
Olur isen yūri ol dünyede Türk olma hemān

IV

... gibi hevāya düşüben yelkovan ol
Düş g.tine bir alāy kāfiri güt vārdiyān ol
Çatı nā-kābil iseñ bārī doñuz güt çoban ol
Olur isen yūri ol dünyede Türk olma hemān

V

... olma yūri bir ḥabbeye cimri cuhūd ol
Tağda derbend tavulın çalıcı bir Arnavud ol
Yāḥūd esrār eşki tāt gibi kanzil ... ol
Olur isen yūri ol dünyede Türk olma hemān

VI

Kāfır aşı gibi pey aşını Türk aşı dime
Çanağın başına ur yā gözi yā kaşı dime
Şānī nūñ Türk-ile şāyed hoş ola başı dime
Olur isen yūri ol dünyada Türk olma hemān

107¹

Murabba‘-ı Yahyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gelmeye dirseñ dilā başuñā dünyānuñ ğamı
Koyuben ādem yirine olma Türk’ün hem-demi
Hoş buyurmuşdur bugün ol pehlivān-ı ‘ālemī
Türk eger monlā şeved hergiz ne-kerded ādemī

II

¹ 127 a /131

² Firuze Bozkurt, “XVI. Yüzyıla Ait Bir Şair Mecnûası”, Nigde Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Nigde 2007, s.103.

Türk işi ödünç olur tözsüz durur her dem işi
Armağanın almasun ‘ âlemde Türkün bir kişi
Bağışi Türk’ün olur cümle Karaman bağışi
Türk eger monlā şeved hergiz ne-kerded âdemî

III

Öykünüp Rûmîlere eyler taşavvurdan ziyân
Tavşan uyhusın virür anlar şegâle her zamân
Manşiba irişmedin ulumağa başlar hemân
Türk eger monlā şeved her giz ne-kerded âdemî

IV

Yok durur Türk’ün sipâhîsinde endâm-ı uşûl
Biñi kıl olursa kapuñda birin kılma kabûl
Her ne deñlü fâzıl olursa olur gâyet fuzûl
Türk eger monlā şeved her giz ne kereded âdemî

V

Kölenün şûfîsi vü Türk’ün ‘avânı söylenür
Dâ’imâ kişilenü kendüyi bir âdem şanur
Mâ-tekdaddümden bu söz Yahyâ meşeldür kim dinür
Türk eger monlā şeved her giz ne kereded âdemî

108¹

Murabba‘ -ı Yahyâ²

[Mef‘ ülü mefâ‘ ilü mefâ‘ ilü fe‘ ülün]

I

Kapuñdan ayırma beni zûlm eyleme hânum
Bir merd-i garîbem ne yirüm var ne mekânum
Şabr idemez oldum döyemez cevruñe cânım
Beg-zâdecigüm begcegizüm tâze civânum

II

Yanuñca alay-ile yürür cümle güzeller
Sultân-ile seyrâne giden beglere beñzer

¹ 127 a /131

² Çavuşoğlu, s.207.

Sensin bilürem hüsn iline şāh-ı muẓaffer
Beg-zādecigüm begcegizüm tāze civānum

III

Dil-berler esirger bu ƙara günlü esīri
Yanumda kaçan görmese sen māh-ı müniri
Sāyirlere muhtāc idüp aġlatma faķiri
Beg-zādecigüm begcegizüm tāze civānum

IV

Ƙapuñda melül eyleme bu derde devā ƙıl
Yā cev̄r-ile öldür beni yā mihr ü vefā ƙıl
Dünyāda neye lāyık isem anı baña ƙıl
Beg-zādecigüm begcegizüm tāze civānum

V

Allāh bilür bir daġı bu şehre gelem mi
Girdüm sefere ‘ālem-i ġurbetde ƙalam mı
Yaġyā gibi kim bile firāķ-ile ölem mi
Beg-zādecigüm bececegizüm tāze civānum

109¹

Murabba‘ -ı Yaġyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Yılduzı düşkün ġarīb ü ‘aşıķ u bī-çareyin
Gün gibi deryā-yı ‘ışķuñda gezer āvāreyin
Saña ƙul oldum ƙapuñdan ġayrı kime varayın
Pādişāhum sen ƙururken ben kime yalvarayın

II

Bir hilāl-ebrū güzelsin serv-i gül-ruġsārsın
Dil-rübālıķda nazīrūñ yok müselleme yārsın
Ƙullaruñuñ ġāline raġm idici dildārsın
Pādişāhum sen ƙururken ben kime yalvarayın

¹ 127/b132

² Çavuşoġlu, s.198.

III

Ėayrı maĖbūbuñ vişāli günlerinden dā'imā
Yeg gelür şām-ı fīrākuñda figān itmek baña
Ben seni sevdüm seni gönüm saña virdüm saña
Pādişāhum sen tūrurken ben kime yalvarayım

IV

Merdüm-i 'ālī-naẓarsın gözlerümün nūrsın
Tāze gül gibi başiret ehlinün manẓūrsın
Şehr-i ĥüsnün şāhısın dil-berlerün meşhūrsın
Pādişāhum sen tūrurken ben kime yalvarayın

V

Ben ġarīb-i nā-tüvānam āsitānuñda senün
Gülmedi Yaĥyā kuluñ gibi zamānuñda senün
Ağlasam yansam yakılsam tañ mı yanuñda senün
Pādişāhum sen tūrurken ben kime yalvarayın

110¹

Murabba' -ı Yaĥyā²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ėālūme raĥm eyle sulṭānum ġamuñla zār iken
Bī-mecāl ü bī-kes ü bīmār u bī-miḡdār iken
Kime yanam yakılam bu derd-ile nā-ḡār iken
Bir senün gibi benüm şāh-ı cihānum var iken

II

Pādişāhum sevdüğüm 'ömrüm efendim devletüm
Ėāk-i pāyuñ olmağ-iledür cihānda 'izzetüm
Kimseye kul olmağa yokdur ölince niyyetüm
Bir senün gibi benüm şāh-ı cihānum var iken

III

Derd ise pāyānı yok hicrān ise bī-intihā

¹ 127 b /132

² Çavuşoğlu, s.197.

‘Ömr ise bâkî degül dünyâ ise bir bî-vefâ
Dâr-ı gurbetde zelîl olmak ne lâıkdur baña
Bir senüñ gibi benüm sâh-ı cihânum var iken

IV

Âsitânuñdan sa‘âdet yıldızı dūr olmasun
Germ olup gün yüzliler hüsne mağrūr olmasun
Begligüm vardır diyüp yok yire mesrūr olmasun
Bir senüñ gibi benüm şâh-ı cihânum var iken

V

Olalı Yaḥyâ gibi şems-i cemâlün mazharı
‘Aynuma gelmez benüm şehriñ kamer-simâları
‘Âlem içinde görünmez gözüme hūr u perî
Bir senüñ gibi benüm şâh-ı cihânum var iken

111¹

Murabba‘-ı Yaḥyâ²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Ḳuluñuz ḳurbânuñuz sensin efendi cânumuz
Cânumuz cânânumuz sulṭân-ı ‘âlî-şânumuz
Gelmez olduñ gülmez oldu külb-i ahzânumuz
Ḳanı â zâlim senüñle ‘ahdümüz peymânumuz

II

Sen benümle yâr idüñ ‘âlem baña aḡyâr idi
Bu ‘adâvetler yoḡ idi âşinâlık var idi
Ḳavlümüz ḳavl ü ḳarâr iḳrârumuz iḳrâr idi
Ḳanı â zâlim senüñle ‘ahdimüz peymânumuz

III

Evvelüñde bendeñe şâhum ‘adâvet eyledüñ
Âşinâ olduñ vefâ kılduñ ‘inâyet eyledüñ
Şoñradan devr-i felek gibi ‘adâvet eyledüñ

¹ 127 b /132

² Çavuşoğlu, s.196.

Ḳanı ā zālīm senüñle ‘ahdimüz peymānumuz

IV

Ayrılık nār-ı cehennemdür nice taḳrīr olur
Ḳanlı yaşum şanki âteşden iki zencīr olur
Çeşmüme hicrān-ile her kirpügüm bir tīr olur
Ḳanı ā zālīm senüñle ‘ahdimüz peymānumuz

V

Cem‘ olup ağıyār-ile peymāneler nüş eyledüñ
Günde biñ kez öldürüp Yaḥyā’yı bī-hüş eyledüñ
Va‘ de-i vaşluñ gibi gitdün ferāmūş eyledüñ
Ḳanı ā zālīm senüñle ‘ahdimüz peymānumuz

112¹

Murabba‘-ı Yaḥyā²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Āh kim Ḥazret-i Ya‘ ḳūb gibi şām u seḥer
Eylerin şağa şola ḥasret-i yār-ile nazar
Rāh-ı kūyında yoğ ol Yūsuf-ı şāniden eşer
Ağla iy gözlerüm ağla ne gelür var ne gider

II

Sıdı ‘ aşıklarınunñ gönli gibi ‘ahdini yār
Ṭurmadı ḳavl ü ḳarārına dirīgā dildār
İntizār ile helāk itdi beni ‘ışḳ-ı nigār
Ağla iy gözlerüm ağla ne gelür var ne gider

III

Yol gibi boynumı burup ṭururun yolda müdām
Niçe gündür ki gelüp geçmedi ol şāh-ı be-nām
Meded ey vāy meded gelmek işi oldu tamām
Ağla iy gözlerüm ağla ne gelür var ne gider

¹ 128a /132

² Çavuşoğlu, s.203.

IV

Ḳanı ol dem ki var idi baña yāruñ nazarı
Ḳarşulardı anı gördükçe şebnem kaçreleri
Nā-bedīd oldu perī gibi alınmaz haberi
Ağla iy gözlerüm ağla ne gelür var ne gider

V

Beni Yahyā gibi dünyāya temāşā kıldı
Derd-i ʿışkıyla be-nām eyledi şeydā kıldı
Kendüden hāne-i vīrānemi tenhā kıldı
Ağla iy gözlerüm ağla ne gelür var ne gider

113¹

Murabbaʿ -ı Yahyā²

[Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün]

I

Āh kim mihr ü maḥabbet miḥnetini bilmedüm
Zerrece rüz-ı vişālūñ devletini bilmedüm
Şon peşimān aşşı itmez fūrkatini bilmedüm
Buldum ammā yavı kıldum kıymetini bilmedüm

II

Ayrılık müşkil belādur işidenlerden ırak
Gitdi ol Yūsuf-cemālüm el-firāk u el-firāk
Göñlümüñ Yaʿ kūbʼma kār itdi nār-ı iştiyāk
Buldum ammā yavı kıldum kıymetini bilmedüm

III

Ağladur her dem göz açdurmaz bu bārān-ı belā
Kime baḳsun yāra baḳan gözlerüm yā Rabbenā
Kime yanam yakılam vā ḥasretā vā fūrkatā
Buldum ammā yavı kıldum kıymetini bilmedüm

IV

Bir zamān dīvāne göñlüm söyleşürdi yār-ile

¹ 128a /132

² Çavuşoğlu, s.206.

Hasretinden söyleşür hep şimdi dört dīvār-ile
Aña kaldı kim düşem tağlara āh u zār-ile
Buldum ammā yavı kıldum kıymetini bilmedüm

V

Yalimum alçağ olupdur guşşadan deryā gibi
Yirlere düşdi yüzüm mihr-i cihān-ārā gibi
Fürkatiyle günde biñ kez ölürüm Yaḥyā gibi
Buldum ammā yavı kıldum kıymetini bilmedüm

114¹

Murabba‘ -ı Yaḥyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I³

Cūşa geldüm ol gül-i ḥandānı aṇdum aḡladum
Anuñ-ile sürdügüm devrānı aṇdum aḡladum
Cānib-i kūyına baḡdum anı aṇdum aḡladum
Mā-cerā-yı şoḡbet-i cānānı aṇdum aḡladum

II

‘ Ālemi seyrān iderken yolda gördüm nā-gehān
‘ Āşık-ı şeydāsı ile seyr ider bir nev-civān
Boynumı burdum uzandum eyledüm āh u figān
Mā-cerā-yı şoḡbet-i cānānı aṇdum aḡladum

III

‘ Īş ü ‘ işret eyleyüp cem‘ iyyet-i yārān-ile
Eglenürdi göñlümüz ol Yūsuf-ı Ken‘ ān-ile
Ḥazret-i Ya‘ kūb gibi dīde-i giryān-ile
Mā-cerā-yı şoḡbet-i cānānı aṇdum aḡladum

IV

¹ 128a /132

² Çavuşoğlu, s.193.

³ I. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Qanı ol dem ki nihāyet bulmış idi āh u zār
Mūnis-i derd-i nigār olmuşdı cān-ı bī-ḡarār
Yüzüm üstine düşüp yaşum gibi bī-iḡtiyār
Mā-cerā-yı şoḡbet-i cānānı aṇdum aḡladum

‘ Ālem-i vuşlat hayāl-i ḥ^vāb-imiş ru’yā gibi
Pāyidār olmaz dirīgā bī-vefā dünyā gibi
Fūrkat-i dīdār-ı yāra acıyup deryā gibi
Mā-cerā-yı şoḥbet-i cānānı aṅdum aḡladum

V

Ṭoḡdı iy Yahyā seḥer vaḡtinde çün şems-i cihān
Bir baḡımda ol meh-i tābāna beñzetdüm hemān
Ḥasretinden gözlerüm yaşın idüp seyl-i revān
Mā-cerā-yı şoḥbet-i cānānı aṅdum aḡladum

115¹

Murabba‘-ı Yahyā²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

İñledüp aḡladur oldu seni cānā saḡaluñ
Ufacık şancı olupdur sana gūyā saḡaluñ
Eyledi sen güzeli ḥalkā temāşā saḡaluñ
Oñmasun bitmesün iy dil-ber-i ra‘nā saḡaluñ

II

Ḥüsnüñ ilin ḡara düşmen gibi pā-māl itdi
Yüzüñe kir getürüp ḡāmetüñi dāl itdi
Bir avuç ḡıl-ile bir dergehi baṭṭāl itdi
Oñmasun bitmesün iy dil-ber-i ra‘nā saḡaluñ

III

Ḳanı ol dem ki binüp nāz atına niçe zamān
Çignedürdün yūriyüp ehl-i niyāzı her ān
Eyledi torbadaḡı? şūretüñi ḥalkā ‘ayān
Oñmasun bitmesün iy dil-ber-i ra‘nā saḡaluñ

IV

Şehr-i ḥüsnünde zuḥūr ideli bu ḡara ḥaber
Baḡmaz oldu yüzüñe ḥasret olan ehl-i nāzar

¹ 128b /133

² Çavuşoğlu, s.214.

Hey ne çok başludur ol ekmedüğün yerde biter
Oñmasun bitmesün iy dil-ber-i ra‘nā şaḳaluñ

V

Gele diyü şaḳaluñ el açup eylerdi du‘ā
İ‘timād eyleme Yaḥyā’ya yalandur şanemā
Halk arasında şaḳaluña gülüp dirse saña
Oñmasun bitmesün iy dil-ber-i ra‘nā şaḳaluñ

116¹

Murabba‘-ı Yaḥyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bāğ-ı cennetdür yüzün gūyā dehānuñ selsebīl
Ka‘bedür kūyuñ cemālün nūridur rūşen delīl
Kimseler görmiş degül ḥüsnün gibi ḥüsn-i cemīl
Hey yolında öldüğüm qurbānlar olduğum Ḥalīl

II

Ḥasret olmasun cemālün nūrına her ḥāş u‘ām
Ka‘be gibi eyleme şāhum ıraklarda maḳām
Bir nefes sensüz bana dirlik ḥarām oldu ḥarām
Hey Yolında ölüğüm qurbānlar olduğum Ḥalīl

III

Ḳuluñ olmağı deḡişmez kimse sultān olmağa
Sa‘y ider üftādeler kapuñda derbān olmağa
Ehl-i diller cān virür yoluñda qurbān olmağa
Hey Yolında ölüğüm qurbānlar olduğum Ḥalīl

IV

Beñzer ol pervāneye ḥālün ki şevḳ-ile revān
Cān atup şem‘-i cemālünde göyünmiş nā-gehān
Yā sevād-ı‘ayn-ı‘aşık yā‘adesdür bī-gümān
Hey Yolında öldüğüm qurbānlar olduğum Ḥalīl

¹ 128b /133

² Çavuşoğlu, s.215

V

Çünkü iy Yahyâ ecel cāmın şuna dest-i fenā
Yolu üzre kazalar kabrūmi erbāb-ı fenā
Yazalar seng-i mezārum üzre aşhāb-ı şafā
Hey Yolında öldüğüm kurbānlar olduğum Halil

117¹

Murabba‘ -ı Yahyā²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Çoğaldı ‘ aşık-ı dīvāne vü ‘ uryānı Dervîşüñ
Kapusında durur begler gibi dīvānı Dervîşüñ
N’ola biñ cān-ile olsam kulı kurbānı Dervîşüñ
Güzeller pādîşāhı hūblar sultānı Dervîşüñ

II

Leb-i cān-bağşını göreñ Mesîhā dir ise haqdur
Muşavver nürdur endāmı yāhūd nūr-ı muṭlaqdur
Güneş gibi cihānda kadri ‘ ālî gönli alçaqdur
Güzeller pādîşāhı hūblar sultānı Dervîşün

III

Hilāl ebrūsına mecnūn olanı sîne-çāk eyler
Ölümlü ‘ aşıkını şīve-i reftārı hāk eyler
Dem-ā-dem gamze-i cellādı ādemler helāk eyler
Güzeller pādîşāhı hūblar sultānı Dervîşün

IV

Kaçan rüy-ı celāl-ile baña ‘ arz-ı cemāl eyler
Selāmum almayup gamdan elif kaddümi dāl eyler
Semend-i ‘ ışkı ben üftādesini pāy-māl eyler
Güzeller pādîşāhı hūblar sultānı Dervîşün

V

Derūn-ı dilden anı kim ki sevmezse Yezid olsun

¹ 128b/133

² Çavuşoğlu, s.208.

Ġam-ı Yaḥyā gibi devrān içinde nā-bedīd olsun
Vücūdın Ḥaḳ belādan saklasun ‘ömri mezīd olsun
Güzeller pādīṣāhı ḥūblar sulṭānı Dervīṣün

118¹

Murabba‘-ı Yaḥyā²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Beni ol ṣāh-ı cihān eyledi merdūd-ı ebed
Kim ḳabūl eyleye [ol ḳulı]³ ki sulṭān ide red
Bir zamān eyler idi ḥālūme aḡyār ḥased
Meded eyvāy meded hey meded eyvāy meded

II

[Şimdiki] ḥūblara ‘āşık-ı ṣādık yaramaz
Derd-i hicrāna devā olmadı ḥālüm yaramaz
Ġayrı mahbūba gönül virmege gönlüm varamaz
Meded eyvāy meded hey meded eyvāy meded

III

Merḥabā eyledi aḡyār-ile ol māh-liḳā
İllere mihr ü vefā ḳıldı baña cevr ü cefā
Şimdi yirden göge dek ḡulm-i ṣarīḥ oldı baña
Meded eyvāy meded hey meded eyvāy meded

IV

Māh-rūlar ne cefā ḳaldı bize ḳılmadılar
Ramaṣān ayı gibi ḳadrümüzü bilmediler
Dest-i luṭf-ile gözümüz yaşını silmediler
Meded eyvāy meded hey meded eyvāy meded

V

Aḡladuḡum bu ki ben ḳulını ol ṣāh-ı güzīn
Ḳıldı Yaḥyā gibi ‘āşıḳlar arasında ḥazīn

¹ 129a/133

² Çavuşoğlu, s.626.

³

Elüm irmez ki olam dāmen-i vaşlına yaķın
Meded eyvāy meded hey meded eyvāy meded

119¹

Murabba‘ -ı Yahyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy hilāl-ebrū ğam-ı hicrānla hāk itdün beni
‘ Aşık-ı dīvāne idüp sīne-çāk itdün beni
Bir baķımda mübtelā-yı ‘ ışk-ı pāk itdün beni
Ķanuma girdün be-hey āfet helāk itdün beni

II

Bu levendāne şarılmış ğün gibi destār-ile
Bu kemāl-i hüsni ile bu lezzet-i ğüftār-ile
Bu libās-ı āl-ile bu şive-i reftār-ile
Ķanuma girdün be-hey āfet helāk itdün beni

III

‘ Āşık-ı şeydā iden sensin beni bī-iştibāh
‘ Āşık olmaķ bir ğünāh ise senüñdür ol ğünāh
Yaraşur baña idersem nāle vü feryād u āh
Ķanuma girdün be-hey āfet helāk itdün beni

IV

Bunca yıllardur ki herğiz hātırumdan gitmedün
Şormaduñ aḫvālümü bir ğün beni söyletmedün
Bir cefā mı ĳaldı kim anı baña sen itmedün
Ķanuma girdün be-hey āfet helāk itdün beni

V

Ağladup inletme Yahyā bendeñi bülbul gibi
Ķadrüñi bilmezlere şāhum taķılma ğül gibi
Dest-i cevri ile benüm boynum burup kākül gibi
Ķanuma girdün be-hey āfet helāk itdün beni

¹ 129a /133

² Çavuşoğlu, s.195.

120¹

Murabba‘ -1 Yaḥyā²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Yine ‘ aşıklar arasında kıyāmet kopdı
Āh-ile tıldı cihān dūd-ı melāḥat kopdı
Sīne çāk oldı yürek oynadı ḥālet kopdı
İki dil-ber iki zālīm iki āfet kopdı

II

Ayuñ on dördine beñzer birinüñ yüzi hemān
Biri bir Yūsuf-ı şānīdür olur āfet-i cān
Mihr-ile māḥ gibi her biri meşhūr-ı cihān
İki dil-ber iki zālīm iki āfet kopdı

III

Biri cān gülşenine serv-i ḥırāmān oldı
Biri gülzār-ı cināna gül-i ḥandān oldı
Birinüñ derdine ammā biri dermān oldı
İki dil-ber iki zālīm iki āfet kopdı

IV

Niçe bir cevır ü cefā çekmegi ‘ ādet ideyin
Niçe bir derdümi yārāna ḥikāyet ideyin
Varayın Şāḥ Süleymān’a şikāyet ideyin
İki dil-ber iki zālīm iki āfet kopdı

V

Biri birisine ‘ aşık biri birisine yār
Her birinüñ niçe Yaḥyā gibi olümlüsi var
Āḥ kim derd-i derūnum bir iken oldı hezār
İki dil-ber iki zālīm iki āfet kopdı

121¹

¹ 129a /133

² Çavuşoğlu, s.

Murabba‘-ı Yahyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bir gice seyrümde gezdüm on sekiz biñ ‘ālemi
Gün gibi tokuz tolandum bu sipihr-i a‘ zāmi
Ne melek gördüm saña beñzer ne nesl-i ādemī
Gözlerüm nūrı efendim sevdüğüm merdüm Memi

II

Bir nefes şems-i cemālūñ olsa çeşmümde nihān
İşigūñ olur yaşum yıldızlarından āsümān
Zerrece sensüz görünmez gözüme mülk-i cihān
Gözlerüm nūrı efendim sevdüğüm merdüm Memi

III

Cümle ‘ālem ‘āşık olmışdur saña biñ cān-ile
Kulı çok sulṭāna beñzersin begüm ‘unvān ile
Bende-i fermānuña zulm eyleme hicrān ile
Gözlerüm nūrı efendim sevdüğüm merdüm Memi

IV

‘Ālemūñ beglerbegisisin güzeller ḥānısın
Cānumuñ canānısın ḥalk-ı cihānuñ canısın
Āfitābısın bu devrānuñ meh-i tabānısın
Gözlerüm nūrı efendim sevdüğüm merdüm Memi

V

Kalbümi maḥzūn idüp ağıyāruñı şād eyleme
Ḥatırum yıkma raķībün gönlin ābād eyleme
Āşinālık eyle Yahyā bendeñi yād eyleme
Gözlerüm nūrı efendim sevdüğüm merdüm Memi

122³

Murabba‘-ı Yahyā¹

¹ 129b/134

² Çavuşoğlu, s.

³ 129b/134

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Geçdi cānānuñ firākı cānuma
Tīr-i cevri gibi girdi kıanuma
Nāleden bir kimse gelmez yanuma
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

II²

Baħr-i ' ışķına olaldan āşinā
Yād olupdur cümle ' ālemüm baña
Yalıñuz kaldum ğarīb ü mübtelā
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

III

Düşmenüm gibi benüm ol nev-civān
' Ār ider çünkim ğamumdan her zamān
Eyleyüp aħvālümü bir bir beyān
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

IV

Fürķatinden derd-i bī-pāyānumı
Ĥasretinden nāle vü efġānumı
Mā-cerā-yı dīde-i giryānumı
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

V

Yakdı yandurdu beni nār-ı firāk
İşidenlerden ıraķ olsun ıraķ
Hey ne müşkil derd imiş bu iştiyāk
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

VI³

Dermendine şefā' at eylesün
Ĥatırum şorsun ri' āyet eylesün
Bī-vefālıķdan ferāġat eylesün
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

¹ Çavuşoğlu, s.202.

² II. Bent YE'de yoktur.

³ VI. Bent YE'de yoktur.

VII

‘ Āşık olaldan aña leyl ü nehār
‘ Işkum artar eksilür şabr u qarār
Olmışam Yaḥyā gibi maḥzūn u zār
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

123¹

Murabba‘ -ı Yaḥyā²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ölürsem kara geysün dūd-ı āhum gibi ‘ āşıklar
Dögünsün dāğ-ı sīnem gibi baña bağı yanıklar
Beni ol māh-ı tābāna nifāk itmiş münāfıklar
Ne kara günlere kaldum yazuklar baña yazuklar

II

Benüm tağlarca derdüm var vişāl-i yāra çārem yok
Dil-i dīvānemüñ eglencesi bir māh-pārem yok
Ġamum ḥadden ziyāde yılduzum düşkin sitārem yok
Ne kara günlere kaldum yazuklar baña yazuklar

III

Niçe nev-rüz olur bir gün baña vaşl-ı ḥabīb olmaz
Niçe bayram olur anuñ elin öpmek naşīb olmaz
Yaraşur baña ağılarsam benüm gibi ġarīb olmaz
Ne kara günlere kaldum yazuklar baña yazuklar

IV

Uyar ol yār nā-dāna gider gün gibi seyrāna
Delü gönlüm gibi anuñ hemīşe meyli yābāna
İraḳdan bakar oldum şimdi ben ol māh-ı tābāna
Ne kara günlere kaldum yazuklar baña yazuklar

V

Şakınmaz nāle vü feryād ile āh u fiğānumdan

¹ 130a/134

² Çavuşoğlu, s.199.

Geçer ‘ömr-i ‘azîzüm gibi ağıyar ile yanumdan
Bu hercâyîlik umulmazdı ol şems-i cihānumdan
Ne kıra günlere kıldum yazuklar baña yazuklar

VI

Tekellüfsüz bize her dem gelürdi Yūsuf-ı şānī
Cemāli gülleri handān iderdi beyt-i aḥzānı
Şeb-i fūrkat baña göstermez oldu gün gibi anı
Ne kıra günlere kıldum yazuklar bana yazuklar

VII

Hakikat gelmez iy Yahyā bugün yüzlü şanemlerden
Ferāgat eyler idüm kadir olsam ‘ışk-ı dil-berden
Beni yaşam gibi fūrkat çıkardur ‘ākibet serden
Ne kıra günlere kıldum yazuklar bana yazuklar

124¹

Murabba‘-ı Yahyā²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ol melek-manzar perī-peyker ki ādem cānıdur
Cān bağışlar sözleri gūyā Mesih-i şānīdür
Sevdüğümüñ sevdügi sultānumuñ sultānıdur
Cān Memi dirler ana ‘aşıklarınun cānıdur

II

Söylese rüy-ı celāl-ile cilā-yı rüh olur
Dermendine cefā kılsa şifā-yı rüh olur
Dögse ihsān u vefā sögse gıdā-yı rüh olur
Cān Memi dirler ana ‘aşıklarınun cānıdur

III

Kāküli sihr-i mübīn ü lebleri yuḥyi’l-‘izām³
‘Āşık-ı dil-ḥasteler anuñ delisidür müdām

¹ 130a/134

² Çavuşoğlu, s.211.

³ “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek”, Kur’an, Yasin Suresi, 36/78.

Yüzini bir kez gören biñ cān-ile olur gulām
Cān Memi dirler ana 'āşıkларуñ cānānıdur

IV

Ehl-i diller arasında cān gibi merğūbdur
Bī-naẓīr ü bī-miṣāl ü bī-bedel maḥbūbdur
Kāmet-i mevzūnı şankim nūrdan mektūbdur
Cān Memi dirler ana 'āşıklarınuñ cānıdur

V

'İşk bāzārında derd ehlini baķduķça alur
Çeşm-i mestini temāşā eyleyen ḥayrān ḳalur
Şanasın rūḥ-ı muşavverdūr adı cāndan gelūr
Cān Memi dirler ana 'āşıklarınuñ cānıdur

VI

'Ālem içinde ḥayāl-i ḥ'āba beñzer şoḥbeti
Fūrḳata tebdīl olur cān gibi āḥir vuşlatı
Cān gibi bāķī degūldūr vuşlatınuñ devleti
Cān Memi dirler ana 'āşıklarınuñ cānıdur

VII

Ḥüsn-ile meşhūrdur mihr-i cihān-ārā gibi
Yirde buldum gökde isterken anı 'İsī gibi
'İşk-ile ölümlüsi olsam nola Yahyā gibi
Cān Memi dirler ana 'āşıkларуñ cānānıdur

125¹

Murabba' -1 Yahyā²

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Çıķup āhum gibi gitdüm diyār-ı ğurbete şāhum
Benüm āh-ı seḥergāhumdur ancaķ yolda hem-rāhum
Sen idüñ şehr-i dilde pādişāhum sevdüğüm māhum
Güneş yüzlüm ḳara gözlüm şeker sözlüm Memi şāhum

¹ 130b/135

² Çavuşoğlu, s.216.

II

Bu hicrânı işitsün ağlasun derd ehli âh itsün
Sen olmayınca şöhetde gözüm kime nigâh itsün
Göñül ya kime kul olsun ya kimi pâdişâh itsün
Güneş yüzlüm kara gözlüm şeker sözlüm Memi şāhum

III

Güzeller pâdişâhısın begüm gözle sezāvāruñ
Fiğân u nâle gibi varmasun kapuña ağıyāruñ
Şağın gönli gibi âhını alma ‘ âşık-ı zāruñ
Güneş yüzlüm kara gözlüm şeker sözlüm Memi şāhum

IV

Ne cānda zevk-i ‘ âlem var ne ‘ âlemde şafâ sensüz
Cihānda kılmasun ‘ âşık-laruñ bir gün Hudâ sensüz
Karañudur gözüme cümle ‘ âlem dâ ‘imâ sensüz
Güneş yüzlüm kara gözlüm şeker sözlüm Memi şāhum

V

Kul itdün kâyinâtı kendüne sulţân-ı ‘ âlemsin
Selâm olsun saña hüsn ü cemâl-ile müsellemsin
Güzellerde nazîrūñ yok perîsin şekl-i âdemsin
Güneş yüzlü kara gözlü şeker sözlü Memi şāhum

VI

Oñulmaz derde düş oldum kapuñdan eyledüm rıhlet
Göñül şehrine hicrānuñ düşürdi âteş-i hasret
İşidenden ırağ olsun ne müşkil derd olur fūrkat
Güneş yüzlüm kara gözlüm şeker sözlüm Memi şāhum

VII

Mübârek hâţıruñdan gitmesün Yağyâ kuluñ bārī
Zarūrī gitdi şehrūñden idüp feryād-ile zārı
Zamāne fūrkata tebdil idermiş vuşlat-ı yārı
Güneş yüzlüm kara gözlüm şeker sözlüm Memi şāhum

126¹

Murabba‘ -ı Yahya²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Rûh-ı aşhâb-ı kirâmiyle Resûl-i Medenî
Kutb-ı aqtâb-ı ‘izâmiyle Üveyse’l-Karenî
Didiler ‘azm-i ğazâ eyler iken bu suheni
Yüri şāhum yüri ısmarladum Allāh’a seni

II

Ehl-i şirk ile şavaş it yüri aşhâb gibi
Dîn yolına çalış[up] tîğ-ı zafer-tâb gibi
Kılıcuñ üstün ola mihr-i cihân-tâb gibi
Yüri şāhum yüri ısmarladum Allāh’a seni

III

Qaldurup dest-i du‘ âyî idüben ħamd ü şenâ
Cânib-i Hakk’a niyâz eyledi cümle ‘ulemâ
Gönderüp şehr ucına dek didi her [bay u gedâ]
Yüri şāhum yüri ısmarladum Allāh’a seni

IV

Ĥazret-i Ĥızr nebî kâfile-sâlâruñ ola
Rûz u şeb ğâyib erenlerle nighdâruñ ola
Yarıcı ‘avn-i Ĥudâ fetĥ ü zafer yâruñ ola
Yüri şāhum yüri ısmarladum Allāh’a seni

V

Benek altunlu geyen bende-i fermânlar-ile
Gökdeki ebr-ile ceng idici kaplanlar ile
Şol dil-âverlik-ile dirilen [arslanlar ile]
Yüri şāhum yüri ısmarladum Allāh’a seni

VI

Sensin iy şāh-ı cihân pādşeh-i ‘Oşmânî
Rûm sultânı ‘Arab ĥânı ‘Acem ĥâqânı

¹ 130b/135

² Çavuşoğlu, s.220.

Gün gibi tîğ-ile feth eyle [Firengistānı]

Yüri şāhum yüri ısmarladum Allāh'a seni

VII

Cānumuz 'azm-i ġazā kılsa n'ola iy Yaḥyā

Yok ḥisābında durur şıfr gibi çün [a' dā]

Hātif-i ġaybdan irişdi cihāna bu [şadā]

Yüri şāhum yüri ısmarladum Allāh'a seni

127¹

Murabba' [-ı Pir Sulṭān]

[Hece vezni: 6+5]

I

... yārdan sen ġanī Settār

Dīvāne göñlüme bir eglence vir

Bizi yoḡdan var iden Perverdigār

[Ġa]rībüm göñlüme bir eglence vir

II

... settār isteyince virürsin

Yükseklerden alçaqları görürsin

Kāfire de murādını virürsin

[Ġa]rībüm göñlüme bir eglence vir

III

['Alī]'ye virdüġüñ sırruñ ḥaḳḳıy-çün

Mūsā'nuñ çıḳdıġı Tūr'uñ ḥaḳḳıy-çün

Şems ü ḳamerdeki nūruñ ḥaḳḳıy-çün

[Ġa]rībüm göñlüme bir eglence vir

IV

Şudaki balıġa döndürme beni

Mihnet-i zār-ile öldürme beni

Saṅa şıġınırın hey yüce Ġanī

[Ġa]rībüm göñlüme bir eglence vir

V

¹ 131a/135.

Hasta oldum bu cüfâlde yaturum
Eş ü yoldaş gelür şorar hatırum
Âğı içdüm baña tiryāk ...
[Ğa]ribüm gönlüme bir eglence vir

VI

Pîr Şûltân aydur görünmeyeyüm
Başuma ‘ ışk tâcın urunmayayum
İlde güzel görsem yirinmeyeyüm
[Ğa]ribüm gönlüme bir eglence vir

VII

Abdâllaruñ elinde ‘ aşası var
‘ Âşıqlaruñ bundan özge nesi var
Her kişinüñ birer efendisi var
[Ğa]ribüm gönlüme bir eglence vir

128¹

Murabba‘ -ı Hayâlî²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Âhdan leşker çeker baş kaldırup efgân baña
Ta‘ ne taşını atar bu dîde-i giryân baña
Dâğumuñ mir ‘âti yüz göstermeyüp yârân bana
Bağduğumca nağş-ı hicrân gösterür her ân baña

II

Çaşr-ı gerdünda der-i şādî güşâde olmasun
Şubh kalsun zulmet-i şâm-ı belâda gülmesin
Göreyin âyîne-i devrânı şüret bulmasun
Bağduğumca nağş-ı hicrân gösterür her ân baña

III

Çılmış-idüm meclis-i erbâb-ı dilde kesb-i hâl
Mücib-i noğşân-imiş bildüm benüm şâhum kemâl

¹ 131a/135

² Tarlan (hzl.), *Hayâlî Bey Dîvânı*, s.76.

Dest-i sākiden gerekmez sāgar-ı bezm-i vişāl
Bağduğumca nağş-ı hicrān gösterür her ān baña

IV

İ‘ tibār itsem gülistānuñ akan ırmağına
Lāle-i şahrā-nişinüñ sīnesinüñ dāğına
Bāğda bñy-ı vefā yādına gül yaprağına
Bağduğumca nağş-ı hicrān gösterür her ān baña

V

İy Hayālī hem-dem olmağa alup ikrārını
Germ bulsam ol güneş ruhsārenüñ bāzārını
Zerre-i nā-çizine ‘arz eylesün dīdārını
Bağduğumca nağş-ı hicrān gösterür her ān baña

129¹

Murabba‘ -ı Necātī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gel kim açıldı çiçekler seyr-i sebze hūbdur
Tırdığıyla her ağaç bir sīm-ten maḥbūbdur
Bād ferrāş oldu servüñ sāyesi cārūbdur
Bāğa gel kim taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

II

‘Āleme Nev-rüz sultān oldu istiqlāl-ile
Kendüyi gülşen tonatdı kırmızıyla al-ile
Sebzeler her dem saña söyler zebān-ı ḥāl-ile
Bāğa gel ki taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

III

Kimseye itmez vefā bilürsin eyyām-ı dü reng
Bī-vefā dünyā için luṭf eyle kardeş itme ceng
Her ağaç dibinde şaldı sāyesin nağ‘ -ı peleng
Bāğa gel ki taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

¹ 131b/136

² Ozan Yılmaz, *Necati Bey Dîvânı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2015, s.505.

IV

Şubh-ı devlet irdi gönlün gözini uyarıgör
Mekteb-i ıışk oldu gülşen gülsitāna varıgör
‘ Ārif ol her şafha-i gülde cemāl-i yārı gör
Bāğa gel ki taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

V

‘ Ālem içinde senün ‘ irfāna meylün var ise
Gitme yābāna eger kendüne ‘ aklıñ yār ise
Ger garaż seyr-i behişt ü şoĥbet-i dīdār ise
Bāğa gel ki taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

VI

‘ Ālemi tıldurdu kuşlar nāle vü feryād-ile
Gel berü dir el şalar serv-i sehī şimşād ile
Her kişiye bülbül ü kumrī çağırur ad ile
Bāğa gel ki taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

VII

Sen şarāb iç karşıña bülbül ser-āgāz eylesün
Gāh Nev-rüz u Hicāz u gāh Şehnāz eylesün
Ġonca gülsün serv şalinsun semen nāz eylesün
Bāğa gel ki taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

VIII

Ĥürrem ol kim sebze de zevk ü şafālar idesin
Mest olup ‘ aşıklara mihr ü vefālar idesin
Vaĥt ola miskīn Necātī’ye du‘ ālar idesin
Bāğa gel ki taraf-ı gülşen hūbdur mergūbdur

130¹

Murabba‘ -ı Aĥmed²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ iū fe‘ ūlun]

I

Bülbül gibi ‘ ıışk ehli fiġān eylemek olmaz

¹ 131b/136

² Süzen, s.189.

Esrār sözün halka ‘ayān eylemek olmaz
Gencīne-i ‘uşşāka ziyān eylemek olmaz
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

II

Hicr āteşine cānumı cānāne yaķarsa
Bāzār-ı ğama şem‘ gibi altun aķarsa
Mıkrāş-ı belā ile başum daķı keserse
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

III

Cānāne¹ içün ħançer-i bürrāna düşersem
Dürdāne gibi lücce-i ‘ummāna düşersem
Pervāne gibi āteş-i sūzāna düşersem
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

IV

Bülbül gibi ol ğonca beni zār ider olsa
Eyyüb gibi derd ile bīmār ider olsa
Maşşūr gibi zülfine ber-dār ider olsa
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

V

Her şām-ı ezel derd ü belā kıldı naşībüm
Dil derdine oldur yine ‘ālemde řabībüm
Her pāremi eylerse ķulağumca řabībüm
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

VI

Cevr itse n’ola cānuma maķbüb-ı zamāne
Dest-i sitemi ķaddümi dönderdi kemāne
Tīr-i ğamuna² cānumı eylerse nişāne
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

VII

Seng-i ğam-ile āhen-i ķalbümi çaķarsa
Řav gibi meni āteş-i sūzāna yaķarsa

¹ cānāne: cānā G.

² ğamuna: miķnete G.

Cercīs gibi cānumı biñ kerre çıkarsa

Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

VIII

Biz nūş iderüz yidi¹ felek tāsını bir dem

Hem-dem olamaz bezmümüze cām-ile hem Cem

Yokdur ğamumuz zīr ü zeber olsa dü ‘ālem

Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

IX

Mest eyleyeli rūhumuzı bāde-i vaḥdet

Biz ḥāne-i dilde iderüz yār ile şöḥbet

Müḥr urdı bizüm ağzumuza ḥātem-i Ḳudret

Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

X

Çün ‘arz-ı cemāl itdi bize luṭf-ile ol yār

Bizden ne umarsın yüri iy zāhid-i huşyār

Maḥrem idinüpdür bizi esrārına dildār

Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

XI²

Zāhid sözümü kışşa-i efsāne mi şanduñ

Dil ḥānesini bir qurı vīrāne mi şanduñ

Bizden ne umarsın yüri dīvāne mi şanduñ

Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

XII

Mıkrāş-ı ğamuñ bağrumı biñ pāre iderse

Ben rāzıyam itsün baña düşmen ne iderse

Tekrār dönüp sözümü ğamzeyle iderse

Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

XIII³

¹ yidi: -G.

² XI. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Şüfî bize ta‘n eylemeyince olamazsuñ
Gencîne-i ‘uşşāka ‘aceb yol bulamazsuñ
Hiç bilmezem bize ne virdüñ alıamazsuñ
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

³ XIII. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Şol tîr-i müjeñ sînemüzi çāk ider olsa
Zülfün hevesi gönümi ğamnāk ider olsa
Ser-tā-ser ecel yili beni ħāk ider olsa
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

XIV

Aĥmed saç¹ zencîrine dîvāne² geçersin
Bezm-i ğama ser-ĥalka-i rindāne geçersin
Terk-i dil ü cān itmege merdāne geçersin
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

131³

Murabba‘ [-ı Ĥaṭāyī] Medḥ-i ‘Alī⁴
[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bendeyem men cān u dilden pādīşāhumdur ‘Alī
Gözlerüm nûrî cihānda bedr ü māhumdur ‘Alī
Yolına ħāk olduğum hem doğrı rāhumdur ‘Alī
Ḳiblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī

II

Men Ḥasen-ĥulḳ u Rızā’nuñ bir muḥibb-i āliyem
Ḥamdülillāh kim ḥesedle kibr ü kînden ḥālāyem
Şeh Ḥüseyn-i Kerbelā’nuñ baş açuḳ abdāliyem
Ḳiblegāhumdur Meḥemmed secdegāhumdur ‘Alī

III

Şāh-ı Zeynel‘ ābidîn’dür Bākır u hem Ca‘ fer’i
Dîn ü dünyā revnaḳıdur dü cihānuñ serveri
Bunları sevmek durur imān u dînüñ hem eri

Zāhid bizi sen ālet-i hengāme mi şanduñ
Fısk ehli gibi sâkin-i mey-ḥāne mi şanduñ
Var ağzumızı arama mestāne mi şanduñ
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

¹ saç: ĥançer G.

² dîvāne: -G.

³ 132a/136

⁴ Babek Cavanşir ve Ekber N. Necef (hızl.), *Şah İsmail Hata’i külliyyatı*, İstanbul: Kaknüs, 2006, s.424.

Ḳiblegāhumdur Meḥemmed secdegāhumdur ‘Alī

IV¹

Mūsā-yı Kāzım’ı her kim bildi oldu ehl-i ḥaḳ
Gel bugün Şāhum ‘Alī Musā Rızā’dan al sebaḳ
Ten gözini yitürüp anlara cān göziyle baḳ
Ḳiblegāhumdur Meḥemmed secdegāhumdur ‘Alī

V

Şāh Taḳī vü bā-Naḳī’nün ḳulı ol iy baḥtiyār
Bunları sevenlere reḥmet ider perverdgār
Mü’min olanlar bu nuṭḳı zıkr iderler āşikār
Ḳiblegāhumdur Meḥemmed secdegāhumdur ‘Alī

VI

‘Askerī’ye ‘Asker olmak diler-iseñ iy be-nām
Ḳıl tevellā ḥānedān-ı Aḥmed’i olğıl tamām
Ḥatm olupsardur imāmet Mehdī’de beyne’l-enām
Ḳiblegāhumdur Meḥemmed secdegāhumdur ‘Alī

VII

İy Ḥaṭā’i ḡāfil olma uşbu dünyā fān’dür
Her ne ki geldi vücūda Ḥaḳḳ’uñ ol miḥmānıdur
Bu kelāmı vird idinmek ‘ārifüñ erkānıdur
Ḳiblegāhumdur Meḥemmed secdegāhumdur ‘Alī

132²

Murabba‘ -ı Rāsih

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Rūḥ-ı maḥż-ı ins ü cānsın yā Muḥammed Muştafā
Mebde’-i ḥaḳ-ı cihānsın yā Muḥammed Muştafā
Ḳāleb-i maḥlūḳa cānsın yā Muḥammed Muştafā
Melce’-i dārü’l-emānsın yā Muḥammed Muştafā

II

¹ IV. bent YE’de yoktur.

² 132b/137

Her ne deñlü olsa da ehl-i kebā'ir ümmetüñ
Va'd-ı luṭfuñla ider elbet ümîd-i şefkatüñ
Oldı raḥmuñ 'afvına bâ'is cenâb-ı 'izzetüñ
Melce 'i dârü'l-emânsın yâ Muḥammed Muştafâ

III

Bendeñi eyle qabûl iy şâh-ı iḳlîm-i 'atâ
Eyledüm her dem hezârân fışk u 'işyân u ḥaṭâ¹
İ'tirâf u 'acz ü cürm ile şıgındum ben saña
Melce 'i dârü'l-emânsın yâ Muḥammed Muştafâ

IV

Qalmasun maḥşerde yüz üzre günâh-ile faḳîr
Dest-i luṭfuñla bu ğam-ḥ'âre emân ol dest-gîr
Müzñib-i bî-çâre vü 'âşîlere sensin zâhîr
Melce 'i dârü'l-emânsın yâ Muḥammed Muştafâ

V

Eyledi şevḳ-ı hevâ-yı ma'şiyet 'ömrüm tebâh
Defter-i naḳş medâr-ı cürm ile oldı siyâh
Râsiḥ'e eyle kıyâmetde şefâ'atle nigâh
Melce 'i dârü'l-emânsın yâ Muḥammed Muştafâ

133²

Murabba'-ı Nizâmî Baba³

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]⁴

I

Şol zamân kim 'âleme kıldı nazar Perverdgâr

¹ ḥaṭa: 'atâ G.

² 132b/137

³ İdris Söylemez, "Seyfullâh Nizâmîoğlu Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)", İnönü Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Malatya 2013, s.376.

⁴ Şiirin ilk beş bendinin son kelimeleri eserin birleşim yeri içinde kaldığı için okunamadı ve YE'den alındı. 6-11. bentlerin de ilk kelimeleri kesik/hatalı çekildiği için okunamadı ve YE'den alındı.

Bu şiir YE'de 15 benttir, G'de olmayan bent şudur:

*Gördiler kendi 'Alî'dür Şâh Zeyne'l-Âbidîn
Ḥalk -ı 'âlem didiler oldur imâmu'l-mü'minîn
Şırr-ı Ḥayder'den göründi nûr-ı Rabbü'l-Âlemîn
Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-feḳâr*

Nūr-ı Aḥmed'den 'Alī'nün nūrı oldu āşikār
Vird-i Cibrīl idi oldu çün cihāna yādgār
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zūlfikār

II

Oldı çün nūr-ı Muḥammed mazhar-ı nūr-ı Ḥudā
Murtezā'dur 'āleme hem muḳtedā hem müntehā
Ben 'ulūmuñ şehriyüm didi 'Aliyyün bābuhā'
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zū'l-fikār

III

İy münāfık okumaduñ mı nedür penc-i 'abā
Laḥmüke laḥmī² degül midür 'Aliyyü'l -Murtażā
Şānına nāzil degül mi āyet³ āyet *Hel-etā⁴*
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zū'l-fikār

IV

Şīr-i Ḥaḳḳ'dur Murtażā sırr-ı velāyetdür Ḥasen
Murtażā'yı bilmeyüp sen ḥārici olmak neden
Sen 'Alī'yi bilmedin iy tañrısını bilmeyen
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zū'l-fikār

V⁵

Şāh Ḥüseyn-i Kerbelā 'ışkında kim oldu şehīd
Küşte-i 'ışk-ı ilāhīdür ebed oldu sa'īd
Lā'netullāh Yezīd oğlu daḥı⁶ kavm-i Yezīd
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zū'l-fikār

VI

¹ Tirmizi, Menakıb 20.

² Arapça bir deyim: Laḥmüke laḥmī: 'Eti etimdir' veya 'Teni tenimdir' anlamlarında olup, Peygamberimiz Gadir-i Hum vadisinde Hz. Ali hakkında söylemiştir. bk. Mehmet Yılmaz (hızl.), *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, s.407.

³ āyet: -G.

⁴ "Henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?", Kur'an. İnsan Suresi, 76/1.

⁵ V. Bentten sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Gördiler kendi 'Alī'dür Şāh Zeyne'l-'Ābidīn
Ḥaḳḳ -ı 'ālem didiler oldur imāmu'l-mü'minīn
Şırr-ı Ḥayder'den görüldi nūr-ı Rabbü'l-Ālemīn
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zū'l-feḳār

⁶ daḥı: -G.

Bendesi olduŋsa cān-ile Muḥammed Bākır'uñ
Zāhirüñ pür-nūr olur ma' mūr olupdur bāṭınuñ
Zāḥirüñde bāṭınuñda Murtaẓā'dur ḥāṭıruñ
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fikār

VII

Ca' fer-i Şādık'dan aldı ehl-i imān mezhebi
Milleti oldu Ḥalilullāh Muḥammed meşrebi
Ḥaydar-i kerrārdur ḥalk-ı cihānuñ maṭlabı
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fikār

VIII

Gör ne lā' netler olsun ol Yezid-i kāfirüñ
Mezheb-i imānına kâ'il degüldi Ca' fer'üñ
Mūsî-i Kāzım degül mi nūr-ı sırrı Ca' fer'üñ
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fikār

IX

Sırr-ı Sulṭān-ı velāyetdür 'Alī Mūsā Rızā
Dide-i imāniyāna¹ ḥāk-i pāyi tūtiyā
Şāh-sālār-ı 'Acem nūr-ı 'Aliyyü'l-Murtaẓā
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fikār

X

Gel muḥib ol āl ü evlāda şakī olma şakī
Ḥubb-i Ḥaydar'dur 'ibādāt-ı Ḥudā'nuñ revnaķı
Murtaẓānuñ nesl-i pākıdür 'Alī vü bā-Naķī
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fikār

XI²

Āl ü evlāduñ 'adūsıdur şakī-ender-şakī

XII

Askerî ism-i Ḥasan ibni 'Alī'dür sevdüğüm
Āl-i Peygamber velî ibni velîdür sevdüğüm

¹ İmāniyāna: imāniyān G.

² XI. bentte G'de bulunmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Zād-ı uḥrādur maḥabbet eylemek ey müttakī
Sırr-ı nūr-ı pāk-i Aḥmed'dür Muḥammed ol Taķī
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fekār

Dīnüm īmanum Muḥammed hem ‘Alī’dür sevdüğüm

Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zü’l-fiḳār

XIII

Nām-ı pākīdür Muḥammed ceddīdür anuñ Resūl

Mehdī-i şāḥib-zamāna muntazır bir mü’min ol

Ḥubb-ı evlāda ‘ilim olmış durur hemde uşul

Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zü’l-fiḳār

XIV

Bende-i āl-i abāyam ehl-i beytün kemteri

Sevmezem āl-i Yezīd’i Cā’ ferīyem Ca’ ferī

Ben Nizāmī oğlıyam āl-i Resūl’ün çākeri

*Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zü’l-fiḳār*¹

134²

Murabba‘-ı ‘Āşık ‘Ömer

[Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

I

Ehl-i diller dil-beri bulsa nihān oḡşar öper

Eyleyüp biñ nāz ile ḥālın nihān oḡşar öper

Tā ezelden bu qādīmī rāh-ı şefḳatdūr ki bu

Zümre-i ḥūbānı ḥasbī ‘āşıkān oḡşar öper

II

Her kaçan burcı ḥamelitse yüzi meh-pāreler

Ṭurre-i ṭarrāsını ḍarbı şabālar aralar

Ḥ‘āb-ı nāz içre bulınca dil-beri bī-çāreler

Furşatı fevt itmeyüp ol dem hemān oḡşar öper

III

Küy-ı dildāre varup her ‘āşık-ı şūrīde-cān

Gülşen-i ḥüsniinde eyler ‘andelībāsā fiḡān

Yā nice ṭāḳat getürsin görüp anı ‘āşıkān

Āşikāre dil-berini bed-zebān oḡşar öper

¹ Şiirin sonuna dua mahiyetinde şu ifadeler yazılmış:

Her belāsından gelür def‘ eyle iy perverdgār

² 134b/139

IV

Ehl-i dillerle güreş olmak dilersen pür-hüner
Hey ne derddür bu cevâbı yañlış añlar ba‘ zılar
Uğrına cânuñ virürsin saña el virmez keder
Ḳadrini bilmeyen anı rāyegān oḡsar öper

V

Ḥālî müşkildür be-ğāyet bir meh-i mümtāz ile
Gerçi bir iḥsān ider ammā velī biñ nāz ile
Hoş ne çāre çeker ammā şad hezār enbāz ile
Cā-be-cā ‘Āşık ‘Ömer nev-reste cān oḡsar öper

135¹

Murabba‘-ı ‘Āşık ‘Ömer²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ḳā‘il oldum çekmege ‘ālemde ben cān acısın
Āh n’olaydı görmeyeydüm bārī cānān acısın
Bir boyı servi bülendüm var idi aldı felek
Baña mı gördüñ sezā dünyāda hicrān acısın

II

Geç bulup tiz yavı kıldum ol perī-ruḡsārımı
İñleyüp dolābveş döksem bu eşk-bārımı
Miḡnet ü derd ü elem gūş eylesünler zārımı
Gökde hep cümle melā‘ik yirde insān acısın

III

Ḥasretüñle ḡaşre dek tā āh ü³vāveylā kılam
Bir senüñveş dil-ber-i ra‘ nāyı ya kıanda bulam
Ḥaḡ bilür kim ḡayrı ben bir vech-ile iflāḡ olam
Nite kim gördi göñül ol şāh-ı ḡübān acısın

IV

¹ 134b/139

² Yakup Karasoy ve Orhan Yavuz (hızl.), *Aşık Ömer Dîvânı*, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür yayınları, 2015, s.418.

³ tā āh ü: yā hūña? G.

İy ‘Ömer mümkün midür şabr eylemek bu fūrķate
Āh ne_olaydı irseñ idi bārī bir kez vuşlata
Şimdi ol yār ile ķaldı tā kıyāmet ĥasrete
Raĥme gelsünler bana kāfir müselmān acısın

136¹

Murabba‘ -1 ‘Āşık ‘Ömer²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy perī cevruñ senüñ ‘aşıkda tākāt mı ķodı
[Hem] göz açdırmadı ĥasret tende rahat mı ķodı
[Dil] viren saña ider mi bir daĥı ĥayra nażar
... de āteşüñ ĥayra maĥabbet mi ķodı

II

[Güller] açılur kaçan gelsin tebessüm eylesüñ
[Cān] virür ‘uşşāķa luţf-ile tekellüm eylesüñ
[Nā]lesi efzün olur bülbül terennüm eylesüñ
[Bu] senüñ tatlu dilüñ şekkerde lezzet mi ķodı

III

... ādemi midür? sen dil-berüñ dīvānesi
[‘Affuña] mażhar düşüp ma‘ mūr ola vīrānesi
[İçmeden] oldum şarāb-ı leblerüñ mestānesi
[Cām-ı] la‘lün bāde-i ‘ışķ içre ĥācet mi ķodı

IV

[Gel] yiter bu resm-ile itme bize cevır ü cefā
[Bu] ‘Ömer ķuluñ var ancak luţfuña lāyık şehā
[Şol] ĥamı aĥyār-ile senden olalıdan cüdā
[Fır]ķatüñ gezdürmedük il mi vilāyet mi ķodı

137³

Murabba‘ [-1 ‘Āşık ‘Ömer] ve Lehū¹

¹ 135a/139

² Karasoy ve Yavuz (hızl.), s.849.

³ 135a/139

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Sevdigüm bir āfet-i devrān olur günden güne
Dilde ismi söylenür destān olur günden güne
Muntazırdur niçeler pāyine yüzler sürmege
Çeşm-i 'āşıkdan 'aceb pinhān olur günden güne

II

Dil-rübā ağıār ile itmekde 'ış ü 'işreti
Bir müyesser olmadı hīç sevdigümün vuşlatı
Bir yaña derd ile ğam var bir yaña yār fūrķati
Qorķaram kim hūn-ı eşküm kan olur günden güne

III

Neylerem dönmez murādum üzre bu çarķ-ı felek
Hāk-i pāyine temennā eylesem geçmez dilek
Yiryüzinde cümle 'ālem gök yüzindeki melek
Māh cemāline baķup hayrān olur günden güne

IV

Ğam mıdur olsa o yāruñ hūr u ğilmān bendesi
Hāk-i pāyine temennā cümle 'ālem bendesi
İy 'Ömer şimdeñ girü cāhil ü 'ālim bendesi
Sevdigüm hep hūblara sulţān olur günden güne

138²

Murabba' ['Āşık 'Ömer] ve Lehu³

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy gönül sen aç gözin şahrāya baķ da 'ibret al
Bu direksüz ķubbe-i bīnāya baķ da 'ibret al
Zıkr-i Mevlā ile her dem ķalbünü şāf eyleyüp
Dā'imā bu sünne-i dünyāya baķ da 'ibret al

II

¹ Karasoy ve Yavuz (hızl.), s.808.

² 135a/139

³ Karasoy ve Yavuz (hızl.), s.357.

İy gönül çekme fenānuñ zerre deñlü miḥnetin
Herkesin Bārī Ḥudā'dur viren hep kısmetin
Görmek istersen Cenāb-ı Kibriyā'nuñ ḥikmetin
Her şehir vaktinde var deryāya bak da 'ibret al

III

Ḳanı geldi bu cihāna bunca gelen ḳahramān
Birbirini ḳatlı idüp oldılar idi imtiḥān
Yel götürüp taḥtuñı bil kim Süleymān-ı zamān
Devlet-i İskender ü Dārā'ya bak da 'ibret al

IV

İy 'Ömer gel sen dayanma bî-beḳā devletüñe
Er iseñ uyma şaḳın bu dünyā zinetüñe¹
Pādişāh olsañ da dirler 'er kişi niyyetine
Var muşallāda yatan mevtāya bak da 'ibret al

139²

Murabba'-ı Hāşimī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy civānum şöyle bil ḥālā gönül sevdi seni
Ġayrıya meyl eylemez illā gönül sevdi seni
Nideyüm iy āhū gözlüm senden ayrılmak muḥāl
Olsa 'ālem bir yaña zīrā gönül sevdi seni

II

Dest-i zulmüñle baña cevr eyledün iy nev-civān
Merḥamet itmezseñ aşlā ḳatı pek çokdur cefān
Ġāfil alduñ göñlümi sen neyleyem āh el-emān
Terk iderdüm iy perī illā gönül sevdi seni

III

'İşk-ı pākūñ şaḳlarum devlet-penāhumsın benüm
Ḳaşlaruñ şekli hilālüm yüzi māhumsın benüm

¹ 2/IV: Mısrada vezin kusurludur.

² 135b/140

Eylemem senden şikāyet pādişāhumsın benüm
Emrũñe lā dimezem ašlā gönũl sevdi seni

IV

İy efendim vaşluña lāyık gedādur Hāşimī
Yağma bağrum hicr-ile aqıtma gözden yaşımı
Cevr-ile cellād-ı ğamzeñ katl iderse başımı
Çekmezem billāh ğam kaṭ‘ā gönũl sevdi seni

140¹

Murabba‘ [-ı Vuşũlī]²

[Müstef‘ ilün müstef‘ ilün]

I³

Bir dil-bere şeydā-iken
Dil bir dağı cānān arar
Bu derde mübtelā olan
Elbetde bir dermān arar

II

Bir āfītāb-ı lā-naẓīr
Bir ṭal‘ at-ı bedr-i münīr
Bir kaşı ya kirpügi tīr
Bir ğamzesi fettān arar

III

Bir pādişāh-ı kām-rān
Bir ḥüsni ḥulkı ḥüb civān
Bir dil-ber-i nāzük-miyān
Bir şāh-ı ‘ālī-şān arar

IV

Bir dil-beri ister gezer
‘Aynına gelmez baḥr ü ber
Eşkiyle dāğ-ı¹ ğam yiter

¹ 135b/140

² Hakan Taş (hızl.), *Dīvān:[İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin]/Vusuli*, Konya: Gençlik Kitabevi, 2008, s.65.

³ Bu şiir dīvānda gazel şeklinde yer almaktadır.

Ne āb arar ne nān arar

V

Gör bu Vuşulî-i gedā
Her cānibe eyler nidā
Beñzer yine ol bî-nevā
ķul olmaķa sulţān arar

141²

Murabbaʿ

[Mefāʿ ilün mefāʿ ilün]

I

Cihān hayrān-ı dīdāruñ
Esīr-i ʔalʿ atun āfāk
Cemālün kaʿ be ruḥsārı
Göz-ile görmeyen müştāk

II

Şalın nāz ile gülzāre
Leţāfet vir çemen-zāre
Görüp rüyını hemvāre
Şafā kesb eylesün ʿuşşāk

III

Amān bî-cā ʿitāb itme
Mehin setr-i seḥāb itme
Yüzün göster ḥicāb itme
Görünsin sīne-i berrāk

142³

Murabbaʿ

[Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün]

I

¹ eşkiyle dāğ-ı: gözyaşıyla G.

² 1365b/140

³ 136a/140

Ol perīnūñ ‘ārız u ruḥsārın öpdüm oḥşādum
Bāğ-ı ḥüsnünde gül ü reyḥānın öpdüm oḥşadum
Zülf bir dem ḥalka ḥalka ‘ārızı üzre görüp
Cebhesinde ‘anber-efşānını öpdüm oḥşadum

II

... itdüm ḥāneme maḥfi gelince ol perī
Ḥoş qādem geldüñ diyü destine virdüm sāğarı
Nāzenīnüm mest olup üstüme çekdi ḥançeri
Ḳıyma şeh-bāzum diyü pişānın öpdüm oḥşadum

III

Vaqt-i imāndandur diyü ibrām eyledüm¹
Bu kelām-ile o ser-keş ḥūnı ilzām eyledüm
Geh tebessüm geh tekellümle hele rām eyledüm
Ḥasretem cānum diyü gerdānın öpdüm oḥşadum

IV

... gördüm mükemmel vuşlatuñ hengāmesin
Oḳudum levḥ-i cebīnünde maḥabbet nāmesin
Leblerin bus iderek tenden çıkardum cāmesin
Ḳoynuma ‘üryān alup her yanın öpdüm [oḥşadum]

143²

Murabba‘ [Emīn]

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

O qad ü qāmet-i nāze elüm irmez gücüm yetmez
Efendim ḡoncaveş tāze elüm irmez gücüm yetmez
Bu ḥüsnüñ dāmına bülbul gibi ḥayrān olup düşdüm
Göñül düş oldu şeh-bāza elüm irmez gücüm yetmez

II

O ebrūlar ne zālimdür dem-ā-dem cāna qaşd eyler
O çeşm-i nergis-i müjgānlaruñ üftāde mest eyler

¹ 1/III: Mısrada vezin kusurludur.

² 136a/140

Bu rüy-ı nûrî kim görse hemân-dem ‘ ışk kesb eyler
Esîr-i pertev-endâze elûm irmez gücüm yetmez

III

Levendâne kıyâfet şûh-ı müstesnâ dil-ârâsın
Yine gönülümce dil-ber var-ise sen dağı ra‘ nâsın
Cihânda cümle sîmîn tenler içre kıdd-i tûbâsın
Akat yok açmağa râzı elûm irmez gücüm yetmez

IV

‘ İnâyet hâdden efzûndur ki hâkķumda mezîd olsun
Efendim bu kuluñ eşrâr-ı a‘ dâdan ba‘ id olsun
Maķâmât ... bu meclisler sa‘ id olsun
Emînâ böyle şehnâza elûm irmez gücüm yetmez

144¹

Murabba‘ [-ı Emîn]

[Fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilûn]

I

Olmışam ‘ ışkuñla şeydâ yokdur arâmum Emîn
Dem-be-dem geçmektedür âh-ile eyyâmum Emîn
Görmez isem gün yüzüñi meh-cebînüm ben senin
Ol gün içre kahr u ğamlarla giçer şâmum Emîn

II

Ne olurdu iy perî bir kez nigâh itseñ baña
Hâtırum ele alup bârî diseñ n’oldı saña
Yiter itdûñ bî-vefâlık iy şanem bu bendeñe
Terk-i cevruñle ‘ inâyet eyle sulţānum emîn

III

Gül-‘ izâr-ı hüsnuñe ğâyet de çok üftâdeler
Cümlesi ‘ ışka esîr olmuş dil-i âvâreler
Merhamet kıl baña görsün dil-ber-i mestâneler
Yandı nâr-ı ‘ ışka sîne cân u dil cânım Emîn

IV

¹ 136a/140

Şaķınur bu cān u dil ma' şūķını cānı gibi
Cümleye ķulluķ ider şıdķ ile sulţānı gibi
Görmesem artar fiġānum bülbul eġānı gibi
Sūr-ı dil cān-ı gönülden yokdur inkārum Emīn

145¹

Murabba' [-ı Kāmili]

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Mübtelā oldu o şāhuñ murġ-ı diller ĥāline
Cā-be-cā dizmiş nuķatlar ' anberīn ruĥsārına
Ķā'il olmaz bu gönül ammā o mehveş ālına
Şayd için murġ-ı dilüm dāne dökermiş dāmına

II

Mişli yok ĥüsni metā' uñ gördi bu çeşm-i nemüm
Rā' şeler alup vücūdum da'imā artdı ġamum
Bu ' aceb bāġ-ı cināndan mı gelür ġonca-femüm
Ben su 'āl itdüm uludı cennetüñ rıdvānına

III

Neyleyem dil-murġını alduñ bu şān' atlarla sen
Rüz u şeb bülbul mişāli girye mātemlerle ben
Hep berāber öğrenüpdük ġonca-zibālarla fen
Ṭālī' i derd-i derūndan ne çıkar bak fālına

IV

Va' d idüp vaşlın dil-i nā-şāduma bu verd-i ter
Ārz-ı vaşl-ile aratur derūn-ı derd-i ser
Kāmili pendüñ cihānda ĥayli sürmiş ker ü fer
Esb-i va' düñ dizginüñ döndür vefā meydānına

146²

Murabba' [-ı Kāmili]

¹ 136b/141

² 136b/141

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Bir gül-endāma gönül düşdi cihān āvāresi
Görmemiş heft-i felek mişlin doğura anesi
Berķ-āver birmezin pertev-endāz dāyesi¹
Bilmezem ķangı felekde gögüp seyyāresi

II

Cā-be-cā seyre çıkup 'uşşāķına çok nāz ider
Muṭribān el sāza ursa dā'imā şehnāz ider
Būma hūrşid ṭal' at-i zülfini hep tār ider²
Rūyına nālān iden gīsūyı hoş tut şānesi

III

Nev-nihānum bu cihān mülkine mālīk olmamış
Şad hezār 'uşşāķa mālīk dahı bālīg olmamış
Gülşen-i hüsniinde [dü] şem gül' izārı olmamış
Şems-i rūşen ṭālī' ümdür 'ömrümün sermāyesi

IV

Şimdilik mestāne ol şūh kimseye kılmaz kerem
Ķangı seyre 'azim ider ol ṭāķ-ı bāğ-ı İrem
Gel bu Kāmil bendeñe cevır itme şāhum kılmaz kerem
Ḥaylī demdür gül' izāruñ bülbul-i āvāresi

147³

Murabba' [-ı Reşid]

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ol şehün ağıyāra gūş itdük bu şeb rām oldığın
Şubha dek ser-mest olup leb-ber-leb-i cām oldığın
Ķayrılarla istemem yāruñ mey-āşām oldığın
Görmüşüz hūbāna zīrā niçe biñ dām oldığın

¹ 3-4/I: Mısralarda vezin kusurludur.

² 3/II: Mısrada vezin kusurludur.

³ 136b/141

II

Ḳanlar aḳıtsun mı böyle ḥasretüñle çeşm-i ter
Görmesin mi ḥaşre dek ruḥsāruñı üftādeler
İy perī ḳaldur yüzüñden zülf-i şeb-günüñ [yiter]
Kimseden güş itmedüñ cennetde aḥşām ...

III

Dün görüp yarı didüm iy naḥl-ı gülzār-ı İrem
Bir iki şeftālular itsüñ Reşidā'ya kerem
Ḥandelerle didi biñ nāz eyleyüp ol ḡonca-[fem]
Mīve-i vaşlum daḥı bilmez misüñ ḥām edā ...¹

4.2.3. TAHMİSLER

1²

Ḳaşıde-i Nef' ī Taḥmīs-i Mīr Şakir³

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Keremde Ḥātem-i devrān ' Alī Paşa-yı dānādur
Kerīm ü kām-rān ıtlāḳı ancaḳ aña aḥrādur
Dimez mi görse Nef' ī toḡrısı bu beyt-i bī-cādur
Kerīm ü kām-rān var ise ger İlyās Paşadur
Ki dest-i zer-feşānı kân dil-i dūr-pāşı deryādur

¹ Yazmanın birleşim yerinde kaldığı için okunamadı.

² 140b/145

³ Seyhan Yıldız, "XVIII. Yüzyıl Dîvân Şairi Şakir Hayatı, Eseri, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni", Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2002, s.76.

II

Sezā evşāfı efvāh-ı cihānda dāsītān olsa
Şecā' atde besāletde müşārun bi'l-benān olsa
Du' āsı n'ola halkā haşre dek vird-i zebān olsa
Cihān-ı cūd u himmetdür 'aceb mi baħr u kān olsa
Dil ü desti ki dā'im lutf-ı ihsāna müheyyādur

III

Mücessem nūr-ı maḥẓ-ı kibriyādur ḥulk u sīretde
Müşaḥḥaş feyz-i Mevlādur emānetde diyānetde
Müdevven nüṣḥa-ı ilhām-ı Bārīdür şadākatde
'Aceb mecmū'a-ı sırr-ı İlāhīdür ḥaḳīkatde'

IV

Müşīr-i kārđandur Ḥaḳ-şinās merd-i ḥaḳ-gūdur
Ġazanfer-ferr dilīr-i bī-bedeldür zāt-ı nīgūdur
Vekīl-i şīr-i Yezdāndur mü'eyyeddür ġazā-cūdur
Civān-merd-i cihāndur şūḥ-ı meşrebdür melek-ḥūdur
Seḥīdūr ehl-i dildür nükte-dāndur nükte-pīrādur

V

Yel-i pūr-dil mücāhid ḥaydariyyü'l-ḥamle pūr-fendür
Ḥadeng-i şavleti çābük-güzār zerre² vü cūşendür
Hücūmı sūd-ı İslām u ziyān-ı mülk-i düşmendür
Dilīr-i şaf-şikendür Erdeşīr-i şīr-efkendür
Müşīr-i mü'temendür müsteşār-ı kār-ı fermādur

VI

Nizām-ı mülk ü milletdür kıvām-ı 'izz ü şevketdür
Nesāḳ-fermā-yı haşmetdür müşīr-i şīr-şavletdür
Esās-ı ma' diletür revnaḳ-ı şadr-ı sa' ādetdür
Penāh-ı salṭanatdur ḳahramān-ı dīn ü devletdür
Medār-ı memleketdür kām-kār-ı kişver-ārādur

VII

Sipeh-sālār-ı manşūrü'l-livā düstūr-ı şaf-derdür

¹ 4/III: Mısradan sonra G'de olmayıp YE'de bulunan şu mısra yer almaktadır:

Ki her ne gūne isti'dād derseñ anda peydādur

² güzār zerre: güzārdur G.

Sipehdār-ı keremkār-ı muẓaffer cünd ü leşkerdür
Fırāz-ı çarḡ-ı iḡbāl ü celāle mihr-i ḡāverdür
Sipihr-i ‘izz ü cāha āfitāb-ı zerre-perverdür
Serīr-i ‘adl u dāda dāver-i dindār u dānādur

VIII

Delīl-i ‘azm-i rāh u rezmi tevḡik-i İlāhīdür
Piyāde ‘askeri sām-ı süvār Hıẓr-ı rāhīdür
Nerīmān u Tehemten mehterān-ı bārgāhīdür
Şaf-ı rezminde Rüstem bir tehī-terkeş sipāhīdür
Der-i cūdında Hatem bir gedā-yı bī-ser ü pādur

IX

Ḥoşā merd-i neberd-i ma‘ reke-perdāz-ı pūr-ḡayret
Hezār aḡsent hūner-ber bī-muḡabā-yı ḡader-ḡudret
‘Aceb şīr-i meḡīb-i bīşeẓār-ı saṡvet ü temmet
Zihī ceng-āver-i meydān-ı ḡūn-āḡişte-i nuşret
Ki hengām-ı veḡāda şaf-der-i bī-bāk u pervādur

X

Zihī deryā-yı ‘adle gevher-i yek-dāne-i himmet
Zihī şeh-bāz-ı ferruḡ-bāl ü perr-i lāne-i rif‘at
Zihī revnaḡ-fürüz-ı ḡurfe-i kāşāne-i ‘izzet
Zihī ārāyiş-i eyvān-ı dīvān-ḡāne-i devlet
Ki cārub-ı der-i ‘ālem-penāhı bāl-i ‘anḡādur

XI

Anuñ devrinde dil-sīr-i nevāl oldı bütün dünyā
Yüzi güldi zamān-ı devletinde ‘ālemüñ ḡaḡḡā
Kelāmumda bi-ḡaḡḡın nān u ni‘met yok ḡilāfaşlā
Veliyy-i ni‘met-i ‘ālem disem ḡaḡdur sözüm zīrā
Simāt-ı cūdı dünyāya çekilmiş ḡ‘ān-ı yāḡmādur

XII

Felātūn-ı ḡikem-fermādur öyle ṡab‘-ı çālāki
Ki imdād u fütūḡāt eyler aña fehmi ü idrākī
‘Aceb mir‘āt-ı ilhām-ı Ḥudā’dur ḡalb-i derrākī
Ḡarīb āyīne-i şāf u mücellādur dil-i pākī

Ki ‘aks-i ‘ālem-i idrāk ser-tā-ser hüveydādur

XIII

Olur kaçığı bilāduñ eylese teşhīrine cezmi
Sezā cünd-i ricāl-i ğayb olursa nāşır-ı rezmi
Fezā-yı feth ü nuşret püyegāh-i tevsen-i ‘azmi
Hemīşe qudsiyān-ı āsümāndur hem-dem-i bezmi
Harīm-i hāşı gūyā beyt-i ma‘mūr-ı mu‘allādur

XIV

Ne deñlü olsa süllem-pāye-i evc-i felek bālā
Cenāb-ı dergeh-i iclāline olmaz yine hem-tā
‘Ulüvv-i şānına tanzīr olunmaz künbed-i haḍrā
Biri birinden a‘lādur kıbāb-ı nüh-felek ammā
Revāk-ı cāhına nisbet biri birinden ednādur

XV

Anuñ kenz-i derūnı naḳd-i ihsān-ile mālīdür
Harīm-i devleti melcā-yı eşrāf u e‘ālīdür
Cenab¹-ı bārgāh-ı devleti ol deñlü ‘ālīdür
Der-i devlet-me ‘ābı perverişgāh-ı ehālīdür
Ki hāk-i pāyine sükkān-ı ‘ulvī çehre-fersādur

XVI

O şadr-ı muhteşem düstūr-ı ekrem āşaf-ı şaf-der
Mü‘eyyeddür be-ḥükm-i muḳtezā-yı ṭālī‘ -i yāver
Müfevvez re’yine kişver-güşāyī hamle-i haydar
Müselleḡ şānına ferr ü sükūh-ı baḡt-ı İskender
Anuñçün ihtişāmı nāsiḡ-i dārāt-ı Dārā’dur

XVII

‘Urūḡın öyle kaç‘ itdi ki tīg-i ḡahrı eşrāruñ
İkisi gelmez oldu bir yire ḡaşm-ı fitenkāruñ
Añılmaz oldu nāmı mevsim-i ‘adlinde ġaddāruñ
Zamānında vücdı kalmadı ‘ayyār u tarrāruñ
Hemān bir ġamze-i fettān iki zülf-i muṭarrādur

XVIII

¹ cenāb: ḡisāb G.

‘Uşâtı¹ terbiyetdür maqşadı tefhîm-i qahrıyla
Nişân olmış bulunmaz defterinde bîm-i qahrıyla
Derûnın muğber itmez kimsenüñ taşmîm-i qahrıyla
Göñül şayd itmeden kalsa ‘aceb mi bîm-i qahrıyla
Gerek zülf-i dil-âvîz ü gerek haţt-ı dil-ârâdur

XIX

Eger eflâka ruşşat virse başlar serserî rakşa
Humānuñ şevk-ile âheng ider bāl u peri rakşa
Girer bezm-i beşerde âl eteklikle perî rakşa
Şadâ-yı reng-i şādîden gelir kebk-i derî rakşa
Zamân-ı ‘adl u inşâfı ‘aceb devr-i tarab-zâdur

XX

Ne gülşen kim ola feyyâza-ı cûdıyla perverde
Olur evrâk-ı sebz ile güşâde güller aḡkerde
Anuñ fermân-fermâ-yı celâl olduğı kişverde
Ne kişver kim aña ‘adli nıgehbân olduğı yirde
Ġazâle şaydgâh-ı şîr bir cā-yı temâşâdur

XXI

Bu te’yîdât-ı Ḥaqq’a mazhariyyetdür ki bir dâver
Nice qâbil ki dānâ ḥamlesine ola tâb-âver
Ne mülküñ kaşr-ı taşḡiriyle ta’yîn eylese ‘asker
Ne kişver kim anuñ serdâr-ı ‘adli ola ser-‘asker
Pey-â-pey müjde-i feth-i bilâd u qahr-ı a‘dâdur

XXII

Aña öyle firâset itmiş i‘tâ kim Cenâb-ı Ḥay
Degül pâ-yı semend-i ‘azmine seyr-i felek lâ şey
‘Aceb mi nûr-ı çeşmâsa iderse ‘âlemi ger tay
Semend-i râyîz-i iḡbâlidür ol raḡş-ı ferruḡ-pey
Ki gerd-i ḡâk-i meydânı muḡîḡ-i çarḡ-ı vâlâdur

XXIII

Ḥudâvend-i cihānuñ âşaf-ı encüm-sipâhı kim
Sipîhr-i ḡaşmetüñ meş‘al-fürûz-ı mihr ü mâhı kim

¹ ‘uşâtı: ‘uşânı G.

Şehen-şāh-ı zamānuñ şayd-ı gerdüñ-bārgāhı kim
Çerāğ-ı baht-ı bīdārıdur ol şem‘-i İlāhī kim
Melā‘ik aña pervāne felek fānūs-ı mīnādur

XXIV

Degül meh rāyet-i iclāline bir mehçe-i zerdür
Degül kuruş-ı kamer na‘l-i semend-i kūh-peykerdür
Degül hūşid-i enver çetrine top-ı mücevherdür
Degül şām eşheb-i cāhına zīn-pūş-ı ser-ā-serdür
Degül şubh edhem-i bahtına pāy-endāz-ı dībādur

XXV

Hamā‘il-gerden-i Behrām-ı çarha tīg-ı bürrānı
Du‘ā-yı seyf okutdı ‘āleme şemşir-i ğarrānı
Muvāfiq tā o deñlü re‘yine tevfiq-i Rābbānī
Mūsā‘id ol kadar aḥkāmına te‘yid-i Yezdānī
Ki ne emr eylese çarha hemān mevķūf-ı imādur

XXVI

Dil-i pür-feyzi devlet-ḥ‘āhına deryā-yı iḥsāndur
Ne deryā mevci gevher-pāş-ı zīb-i kân u imkāndur
O baḥruñ cezr ü meddi ḥaşma ammā seyf-i ‘üryāndur
Hayāl-ı tīg-ı bürrānı ‘adūya āfet-i cāndur
Neşāt-ı feyz-i luṭfi düstāne keyf-i şahbādur

XXVII

‘Ābır-i vaşfinuñ gūş it şemīm-i āsümānsāyı
Geçüp iklim-i Çin‘i nefḥazār eyler süreyyāyı
Nesīm-i dil-güşā geşt eylese şad bāğ u şahrāyı
Şabā devr itse būy-ı sūnbül-i ḥulkıyla dünyāyı
Nice sūnbül ki reşk-i turre-i pür-çin-i havrādur

XXVIII

Meşāmın būy-ı meşk-i ḥulkına mu‘tād iden kimse
Kılur pür-nefḥa āfākı anı şemm eyleyen kimse
Şemimiyle dimāğ-ı kāmına nūkhet viren kimse
İder ol mertebe feyzi sirāyet kim gören kimse
Şanur cirm-i zemīn pür-nāfe-i pür-müşk-i būyādur

XXIX

Kerīmā dāverā şadrā vücūd-ı pāk ü mes‘ ūduñ
 Vücūd-ı mekrümet-endūd-ı pūr-cūd-ı cihān-sūduñ
 ‘İbāda feyzidür yok bunda şübhe Rabb-i ma‘ būduñ
Eyā sāhib-ķırān-ı ehl-i dil kim zāt-ı pūr-cūduñ
Budur erbābına bī-şübhe maḥz-ı feyz-i Mevlādur

XXX

Sitem mu‘ tādıdur aşḥāb-ı ṭab‘ -ı pāk u derrāka
 İder üftāde çāh-ı dehşet-endāz-ı hevil-nāka
 Ḥarīş-i kīneverdür cümleyi itlāf u ihlāka
Ḥuşūşā zümre-i erbāb-ı isti‘ dād u idrāka
Ki çarḥ ol fırķaya devr ideli ḥaşm-ı tüvānādur

XXXI

Dem-i ‘adlinde olsa nola rū-yı kām-ı dil zāhir
 Mu‘ arrādur ğubār-ı ğuşşadan āyine-i ḥātır
Bī-ḥamdillāh zamānında bī-ķavl-i Şabri-i Şākır
 Bi-‘avnillāh zamānında be-naẓm-ı şā‘ir-i māhir
Girībān-ı felek mehcūr-ı dest-i āh-ı şekvādur

XXXII

Ḥamūş oldu yiter efķār-ı taḥt u fevķ-ile ṭab‘ um
 ‘Adil olmaķ neden tā böyle fikr-i ‘avķ-ile ṭab‘ um
 Nevā-senc-i maķām olsun biraz da şevķ-ile ṭab‘ um
Ferāmuş eyledi kendin bu şevķ ü zevķ ile ṭab‘ um
Ḳalem ammā yine destümde mu‘ tād üzre ğüyādur

XXXIII

Ḳalem ‘arz-ı hüner itmiş-idi ol vaķt-i ḥurremde
 Benüm yādumdadur eş‘ār-ı rengini muķaddemde
 ‘Aceb mi olsa ğüyā bu zamān-ı feyz-tev’emde
Ġazel-perdāz olursa nola bī-pāyāne bu demde
Ġazel tarḥ itmede zīrā ğarīb üstād-ı dānādur

XXXIV

O şūḥuñ tār-ı ğīsūsında yüz biñ fitne peydādur
 Girişme ğāret-i esbāb-ı sāmāna müheyyādur

Ser-i erbāb-ı ‘ışka her biri bir gūne ğavġādur
Nigāhı āfet-i dīn ġamzesi āşūb-ı dūnyādur
Bu gūne şūha dil virmek ‘acebdür özge sevdādur

XXXV

Dil-i üftādegānı itmesün mi tīr-i ġam sūfte
Raķibi naķd-i vaķt-ı bezm idüp ol şūh ālūfte
Ara yirde şatıldı ‘āşık-ı şeydā hemān müfte
Gōñül āşūfte yār ālūfte çeşm-i baht ise ħufte
‘Aceb ‘āşık ‘aceb dil-ber ‘aceb olmaz temāşādur

XXXVI

Nihān itmek gerek gencīne-i ħātırdā esrārı¹
Ĥazer lāzım belādur maķrem-i rāz itmek aġyārı
Ne müşkil bir dile derc itmek iķrār ile inkārı
Dimek güç şaklamaķ güç ġamzeden ħāl-i dil-i zārı
Belā-yı ehl-i ‘ışkı gör ne derd-i ħayret-efzādur

XXXVII

Ne müşkildür ki meftūn olduġı dildār-ı müsteşnā
Raķibe rām olup hemvāre aña ide istiġnā
Tehī ola ħuşūşā ceyb ü dest-i ‘āşık-ı şeydā
Belā-ender-belādur derd-i ‘ışk-ı dil-berān ammā
Yazuķlar aña kim bir böyle sevdādan müberrādur

XXXVIII

Ne cādū-fendür ol aġyār-ı efsūnkār-ı bī-pervā
Ėopar bir laĥzada mekriyle yüz biñ şūriş ü ġavġā
Sen inşāf it ne yapsun böyle fettāne dil-i şeydā
Nihānī bir nigeħle çeşmi biñ fītne ider peydā
Anuñ-çün şehr-i dārü’l-mülk-i dil pür-şūr u ġavġādur

XXXIX

Alindeġin ‘adūnuñ dil-rübā ġammāz ide ref‘i
Bu gūne bir belā-yı mübremüñ ķābil midür ref‘i
Firāķıyla dil-i şūrīde tersān ħaşm ise ef‘i
Taħammül ħiç mümkün mi ġam-ı hicrāna iy Nef‘i

¹ esrārı: esrāruñ G.

Maḥabbet gālib ü muḥkem dil ise nā-šekībādur

XL

Murādum şanma k'ola ' arz-ı kālā-yı hüner muṭlaḳ
Degüldür söz cevāhir olsa vaşf-ı pākine elyāk
Bu takrīb ile maḳşūdum du' ā-yı ḥayrdur ancaḳ
Ḳaşıde bir bahāne hem ḡazel efsānedür el-ḥaḳ
Ġaraż iḥlāsumı şıdḳ ile ḥāk-pāye inhādur

XLI

Ne ḳadar vaşfuña ḥāme midād olsa yem-i ḥaḍrā
Beyān ile degüldür intizārum ḳābil-i inhā
Meger ḥal-i dil-i müştākı eşk-i çeşm ide ifşā
Ḥulūşum nice mümkindür murād üzre edā ammā
Dil-i pür-iştıyāḳa az çok esbāb-ı tesellādur

XLII

Mevā' id-i durūḡın istemem kezzāb u ḥarrāşuñ
İder mi bāb-ı ḡayrı mültecā ḥiç bende-i ḥāşuñ
Ḳanā' at itdi müstaḡnī-i luṭf u cūdı eşḥāşuñ
Derūnumda o deñlü cāy-gir olmışdur iḥlāşuñ
Ki yanumda ḳul olmaḳ saña şāh olmaḳdan a' lādur

XLIII

Ḥarīm-i āstānuñdan beni baḥt ideli maḥrūm
Şafā görmez bi-ḥaḳḳın mürde çeşm ü ḥātır-ı maḡmūm
Dil-i müştāḳumuñ aḥvāli ḥod¹ sultānuma ma' lūm
Ṭavāf-ı Ka'be-i kūyuñ be-ḳavl-i Bāḳī-i merḥūm
Derūn-ı dilde niyyet āb-ı zemzemden muşaffādur

XLIV

Nişār itdüm şafā-yı vaşfuñ ile dürr-i meknūnı
Getürdi cūşa baḥr-i ṭab' ı gūyā bād-ı nev-rūzı
Lisān-ı kilik-i terden midḥatūñ ezḳār-ı firūzı
Zebān-ı ḥāmeden evşāfuñ evrād-ı şebān-rūzı
Derūn-ı dilde mihrūñ şu' le-i dāḡ-ı süveydādur

XLV

¹ aḥvāli ḥod: ḥod aḥvāli G.

Bu rû-yı dil ki vardur sende iy mihr-i zîyâ-güster
Kıpılmam degme hırşide mişâl-i zerre-i kemter
Gelür mi yâda senden ğayrı maḥbûb-ı melek-peyker
Olur mı şâhid-i hulkûñ gibi ‘âlemde bir dil-ber
Ki zencîr-i cûnûn-ı zûlfînûñ Mecnûnı Leylâ’dur

XLVI

Gelür medḥ-i digerden ṭab‘ -ı erbâb-ı dile lerziş
Ḥacâletle düşer pâ-yı semend-i ḥâmeye lağziş
Kimi vaşf eylesün erbâb-ı fehm ü diḳḳat u dâniş
Seni medḥ itmesün yâ neylesün ehl-i dil ü dâniş
Ki envâ‘ -ı mekârimle vüçüduñ ferr ü yektâdur

XLVII

Eyâ luṭfuyla aḥrâr-ı cihânı eyleyen bende
Veyâ pertev gedâ-yı re’fetüñ hırşid-i tâbende
Zarâ‘ at bende zillet bende ‘aciz u meskenet bende
Şecâ‘at sende himmet sende ‘ilm ü ma‘rifet sende
Şifât-ı zât-ı pâküñ hep biri birinden a‘lâdur

XLVIII

Güzâr itsün sa‘âdet birle ‘ömrüñ müddet-i Nûḥ’ı
Ḥarîm-i câhınıñ âlâm u endüh ola maṭrûḥı¹
Bu deñlü medḥe kâdirler mi luṭf it Bâkî vü Rûḥî
Benüm gibi şenâ-ḥ‘ânüñ sen olsañ n’ola mumdûḥı
Ki zâtuñ gibi ṭab‘um daḥı bî-mânend ü hem-tâdur

XLIX

Gelür vaşfuñla ṭab‘ -ı ehl-i nazma şevḳ-i nâ-ma‘dûd
Ḥayâl itdükçe medḥuñ dilde şad ilhâm olur mevcûd
Beyândur vâkı‘ -i ḥâli degül faḥriyye ḥiç maḳşûd
Suḥan ben olmasam ma‘nide bir gencîne-i nâ-bûd
Kerem sen olmasañ ‘âlemde ism-i bî-müsemmâdur

L

Cihânda sen gibi olsun veliyy-i ni‘met olursa
Şarîr-i ḥâmeyi gûş it ne deñlü zaḥmet olursa

¹ Maṭrûḥı: G.

Sezā ben gibi yüz biñ bende-i bî-minnet olursa
Keremde güç seni ta‘rif ammā ruḥṣat olursa
Suḥanda bende-i vaṣṣāfuñı gör ne temāṣādur

LI

Edīb-i nüktedür üstād-ı kül her fende mähirdür
Kelām-ı mu‘cizi ilzām-ı ḥaşm-ı dūna ḳādirdür
Kemāli āfītāb-ı ‘ālem-ārā gibi zāhirdür
Ḥakīm-endīşe şā‘irdür kerāmet-pīşe sāḥirdür
Tefekkürde Felāṭun’dur tekellümde Mesīḥā’dur

LII

N’ola ibtāl iderse nazm-ı şūḥum siḥr-i Hārūt’ı
Şikest eyler Felāṭun-bend-i ḥāmem fark-ı Cālūt’ı
Zebānum kāşif-i esrār-ı feyzü’l-feyz-i nāsūtī
Lisānum tercemān-ı ğayb-ı ender-ğayb-ı lāḥūtī
Kitābum nüṣṣa-ı dīvān-ı pür-maẓmūn-ı ma‘nādur

LIII

Ne dīvān bir define kilik-i ṭab‘umdur aña tīşe
Ne ḥācet ḳadr-i ibrīz-i kelāmum¹ ıkd-ı teftīşe
Baña tertīb-i dīvān-ı kemālāt itmedür pīşe
Nice dīvānçe metn-i ḥikmetü’l-işrāk-ı endīşe
Ki ḥurşid-i cihān-tāb aña bir cild-i muṭallādur

LIV

Gelince ma‘rız-ı icāda kilik-i ḥayret-engīzem
İder Raṣṭū’yı ḥayrān nuṭḳ-ı dūr-pāş-ı güher-rīzem
Ḥikem-sencāna müşkildür Felāṭun ile temyīzem
Degül levḥ-i zāmīr-i ğüft ü gū-yı ḥikmet-āmīzem
Sūṭurlāb-ı Ebī Ma‘şer Şifā-yı İbnī Sīnā’dur

LV

N’ola olsa nevāsı rāḥatü’l-ervāḥ-ı cān-baḥşa
Olur her nağmesi ecsām-ı dünyāya revān-efzā
Hemīşe ḳılmada āfāḳa ‘ömr-i sermedi i‘tā

¹ İbrīz-i kelāmum: G.

*Cihānı itmede reşh-ı midādı dem-be-dem ihyā
Ney-i hāmem meger āb-ı hayāt ile murabbādur*

LVI

*Dür-i nazmum olaydı tügme-i pīrāhen-i zühre
Olurdu zīb-i fark-ı ferqadāna dāmen-i zühre
Olurdu maṭla‘-ı şems ü kamer pīrāmen-i zühre
Bulaydı ger bunuñla zīb ü zīnet gerden-i zühre
Felekde zann iderler seyr iden ‘ıkd-ı şüreyyādur*

LVII

*Niçün ‘izzetde şir olmam künām-ı feyz iken bīšem
O üstād-ı hayālem kim füsün u silhr ider tīšem
Güşād-ı dahme-i ma‘ nāya elde hāmedür tīšem
Yine geldi hurūşa baħr-i gevher-pāş-ı endīšem
Degüldür bu kaşīde bir dizi lü‘lü‘-i lālādur*

LVIII

*Senüñ Şākir kadar nazmuñda hālet yoƣdur iy Nef‘ ī
Ki memdüħuñda tā böyle liyākat yoƣdur iy Nef‘ ī
Du‘ā-yı devletinde özge ģizmet yoƣdur iy Nef‘ ī
Yiter şimden girü taşdı‘a ruħşat yoƣdur iy Nef‘ ī
Suħan ģatm oldu hengām-ı du‘ā-yı ‘arş-peymādur*

LIX

*Felek devr eyledükçe dā’im olsun evc-i rif‘ atde
Cihān ģurdukça ģursun mesned-i iclāl u devletde
Olup āsūde zātı ‘avn u şavn-i Rabb-ı ‘izzetde
Ola şābit-ķadem devletle dārü’l-mülk-i şıħħatde
Felek tā böyle ber-cādur zemīn tā böyle ber-pādur*

LX

*Seni ayırmasın tā ģaşre dek zevķ ü şafālardan
Maşūn olsun derūn-ı merħametekāruñ ģaṭālardan
Nigeh-bānuñ olup Mevlā emīn itsün ģazālardan
Ĥudā ģıfz eyleye dā’im ģaṭālardan belālardan
Vücūd-ı bī-nażirüñ kim medār-ı dār ü dünyādur*

2¹

Kaşide-i Nef' i Tahmīs-i Şakir²

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

Keyfiyyet-i gerdūnı kıyās eyleme kimdür
Gerdişleri ber-vefķ-i dil ü ṭab' -ı ūmemdür
Devr-i ṭarab eyyām-ı şafā vaķt-i himemdür
El-minnetū lillāh ki zamān 'ahd-i keremdür
Ebnā-yı zamān muğtenem-i nāz u ni' amdur

II

Bu 'ahd-i hümāyūn-ı Hūdāvend-i cihāndur
Hengām-ı cihān-dāver-i Cem-şevket ü şāndur
Bu devr-i emān reşk-i ṭarabgāh-ı cināndur
Def'-i ġama devrān-ı mūsā'id bu zamāndur
Āzādelere mevsim-i ferħunde bu demdür

III

Ol şāh-ı kamer-kevkebe kim zıll-ı Hūdā'dur
Re'yi felek-i ma' delete şems-i duḫādur
Māh-ı 'ālemi ġurreveş engüşt-nümādur
Āġāz-ı dem-i şubḫ-ı cihān-tāb-ı şafādur
Encām-ı şeb-i tīre vü tārīk-i elemdür

IV

Ecnās-ı vefā sūķ-ı cihānda mütekāşir
Germiyyet-i bāzār-ı kerem gün gibi zāhir
İfā-yı-ı 'uhūd ile civānān mütefāḫir
Esbāb-ı şafā va'de-i dil-ber gibi vāfir
Ġam şabr-ı dil-i 'āşık-ı şeydā gibi kemdür

V

Güsterde bisāt-ı ṭarab u bezm-i müretteb
Āmāde mey-i neşve-dih-i meclis-i maṭlab
Lebrīz-i feraḫdur dil-i ebnā-yı zamān hep

¹ 145b/149

² Yıldız, s.94.

‘*Ālem o kadar feyz-i neşât-ile leb-â-leb*
Gūyâ ki felek cām-ı tarab-ḥâne-i Cem’dür

VI

Yâ bezm-i cihân cilvegeh-i bint-i ‘inebdür
Yâ sāgar-ı pür-cüş-ı emel zîver-i lebdür
Yâ feyz-i diger şevk-i dil-i zâra sebebdür
Yâ devr-i felek sâkî-yi şahbâ-yı tarabdur
‘Ālem aña bir meclis-i sad-güne-nağamdur

VII

Yâ gülşen-i ḥod-rete gül-i ‘âlem-i ma‘nâ
Yâ gül-bün-i perverd-i ter-i bâğ-ı temennâ
Yâ tâb u tarâvetle gülîstân-ı feraḥ-zâ
Yâ şahñ-ı cihân pür-çemenîstân-ı dil-ârâ
Ṭab‘um aña bir bûlbûl-i şūrîde-nağamdur

VIII

Fârîğ-şude-i keş-me-keş-i dest-i rüsûmam
Âzâde-ser-i dağdağa-ı şevk-i hümûmam
Mülk-i suḥana dâver-i ferḥunde-ḫudûmam
Ol bûlbûl-i ḥoş-zemzeme-i gülşen-i Rûm’am
Kim nağmelerüm şu‘be-i nev-rûz-ı ‘Acemdür

IX

Pürdür güher-i ḥüsn-i beyân ile ḥizānem
Yok neşr-i dūr-i menkıbet itmekde bahānem
Ṭutdı felegi velvele-i şît-ı fesānem
Destân-zen-i ḫudsî-nağamâtum ki terānem
Āvîze-i gûş-ı gül-i bustân-ı Īrem’dür

X

Mir’ât-i tecellâ olalı ḳalb-i yegānem
Nâzır ḥarem-i ma‘rifete revzen-i ḥānem
Şem‘-i hünerüm şu‘le-i tûr oldı zebānem
Naẓm-āver-i mu‘ciz-kelimātum ki fesānem
Ārāyîş-i dîbâce-i dîvân-ı ḥikemdür

XI

Bu mevhibe-i Һazret-i Һaqq ‘azze vü celdür
Her bir suhanum elsinede Һarb-ı meşeldür
‘İsî-nefesüm mu‘cize görinse maһaldür
Endişem edîb-i Һikem-endüz-ı ezeldür
Nuţkum sebağ-âmûz-ı debistân-ı kıdemdür

XII

Ben Enverî-i ‘aşram u meşhûr-ı enāmem
Evc-i felek-i ma‘rifete bedr-i temāmem
İcād-ı maḳāl itmede üstād-ı be-nāmem
Һālā o sūhan-senc-i Һoş-āyende-kelāmam
Kim var ise mişlüm daḫı güm-nām-ı ‘ademdür

XIII

Yektā-rev-i nazm olmuş iken ṭab‘-ile ḫālā
Kimdür olıcağ şaḥn-ı hünerde baña hem-pā
Faḥr itmege degmez mi ḫayāl ile bu ma‘nā
Çok mı bu kadar ḫüsn-i edā ṭab‘uma zîrā
Vaşşāf-ı ḫudāvend-i pesendide-şiyemdür

XIV

İḥlāş ile her kim ki ola bende-i bābı
İḳbālın olur mālîk-i iksîr-nişābı
Dergāh-ı felek-rütbe-i gerdün-ḳıbābı
Ol ḳıble-i iḳbāl-i ekābir ki cenābı
Miḥrāb-ı niyāz-ı dil-i eşrāf-ı ümemdür

XV

Ol rātibe-baḫşā-yı nevāl u bereket kim
Ol debdebe-fermā-yı fezā-yı şefaḳat kim
Ol kevkebe-pîrā-yı sipîhr-i naşafet kim
Ol bârgeh-ārā-yı serāy-ı ‘azamet kim
Cārûb-ı deri perr-i küleh-güşe-i Cemdür

XVI

Ol zümre-i nev‘-i beşerüñ münteḫabı kim
Ol devletüñ ārāyîş-i kāmîl-edebi kim
Ol taşfiye-i beyt-i Ḥudā’nuñ sebebi kim

Ol m̄-şadaḡ-ı ‘iffet-i aşḡāb-ı nebī kim
Şāhen-şeh-i devrāna nıḡebān-ı ḡaremdür

XVII

Ḥacı Beşīr Aḡa ki anuñ feyz-i ‘amīmi
Yād itdürür āfāḡa gül-i bāḡ-ı na‘īmi
Mā’il o ḡadar mekrūmete tab‘-ı selīmi
Aḡa-yı mūkerrem ki kef-i dest-i kerīmi
Ebr-i ḡemen-efrūz-ı ḡülistān-ı keremdür

XVIII

Ḥıṣṣīşe iden zātına ḡikmetle seḡāyı
Ḥāş itdi aña memleket-i luṭf u ‘aṭāyı
Gösterdi reh ü resm-i ḡavānīn-i ḡınāyı
Vālā-güher-i mekrūmet-endīşe ki re’yi
Māh-ı ‘ālem-efrūz-ı şebistān-ı himemdür

XIX

Şāmil kerem ü re’fet ü in‘ām u ‘aṭāsı
Lāzım bütün āfāḡa anuñ zıkr ü şenāsı
Vācib zımem-i ‘āleme da‘vāt-ı beḡāsı
Şāḡīb-kerem-i mekrūmet-ārā ki du‘āsı
Aşḡāb-ı dile cümleden a‘lā vü ehemdür

XX

Ol ebr-i bahār-ı kerem ü ṭālī‘-i fīrūz
Geşt ü emele neşv ü nemādur dem-i fīrūz¹
Ol bedreḡa-ı şāh-reh-i menfa‘at-efrūz
Ol ḡāfile-sālār-ı kirām-ı hüner-endūz
Erbāb-ı dil-i dāniş aña ḡayl u ḡaşemdür

XXI

Billāhi sözüüm bī-şek ü bī-reyb ü riṡādur
Çün zātı veliyyü’n-ni‘am-ı bay u gedādur
Dünyā kef-i pür-re’fetine dīde-ḡuşādur
‘Ālem ḡaşem-i devletine teng-fezādur
Gerdün sıpeh-i şevketine gerd-i ḡademdür

¹ nemādur dem-i fīrūz:nemāda nev-rūz G.

XXII

Nuṭṭıyla ider bülbüle gül nişter-i ḥārı
Emriyle gelür güllere bülbul gibi zārı
Cūdıyla ḥabāb-ı yem ider tūde-i nārı
Luṭfiyla şerer ḳatre-i bārān-ı bahārı
Ḳahrıyla yem-i āb-ı Hızır rişte-i semmdür

XXIII

Maḥsūl-ı künūz-ı kerem-endūzı maşārif
Maṭlūb-ı nihād u himem-āmūzı ‘avārif
Maṭrūd-ı der-i cūdı erācīf ü zeḥārif
Maḳbūl-ı dil ü dānişi ecnās-ı ma‘ārif
Merdūd-ı kef-i himmeti dīnār u diremdür

XXIV

Kilk-i raḳamı feyż-i ebed bir-ile mūncel¹
Feyż-i ni‘amı ḳayd-ı ḥayāt ile mü’eccel
Şakk-ı himemi şābitü’l-aḥkām u müseccel
Ḥük-m-i ḳalemi ḥüccet-i iḥsān-ı mu‘accel
Şer‘-i keremi nāsiḥ-i ḳānūn-ı selemdür

XXV

Riştü-ḥıred u ‘ālim ü ‘āmil o ḳadar kim
Kār-āgeh ü rüşen-dil ü kāmıl o ḳadar kim
Ḳānūn-ı ‘aṭāyā-yı mükemmel o ḳadar kim
Devrinde kerem ‘āleme şāmil o ḳadar kim
Āvāz-ı der-i gūş-ı recā şavt-ı neḡamdur

XXVI

Bāb-ı keremi melce-i erbāb-ı düveldür
Ḥāk-i ḳademi sürme-i a‘yān-ı mileldür
Mir’āt-ı dili cilvegeh-i rüy-ı emeldür
Fehm-i dil-i pür-feyzi kuvvetde meşeldür
Feyż-i kef-i pür-cūdı ki himmetde ‘alemdür

XXVII

Maḳşūdı devām-ı şeref-i ḥüsrev-i zī-şān

¹ mūncel: G.

Maṭlûbı şafâ-yı şeh-i devrân-ı cihân-bân
Mu‘ tâdı kerem lâzıme-i himmeti ihsân
Taḥsîlî anuñ mâ-ḥaşal-ı dāniş ü ‘irfân
İtlâfı buñun mâ-ḥaşal-ı ma‘den ü yemmdür

XXVIII

Pâ-yı talebi şâh-reh-i re’fete sâlik
Himmet görünür ‘azmine aḳşâ-yı mesâlik
Re’yiyle anuñ güm-şüdedür râh-ı mehâlik
Olsa nola tedbîrine vâ-beste memâlik
Endişesi müstağnî-i şemşîr ü kalemdür

XXIX

İtdükleri evzâ‘a olup nâdim ü lâ’im
Oldı felegûñ çeşm-i ğalaṭ-bînişi nâ’im
Nüh günbed-i gerdün-eşîr olalı ḳâ’im
Yüz sürmededür dâmen-i iclâline dâ’im
Hem-vâre anuñ-çün felegûñ ḳâmeti ḥamdur

XXX

Sür ḥâkine ‘aciz ile ruḥ-ı ma‘zireti kim
Sen kimsin eyâ ḥâme anuñ menḳıbeti kim
Çek rişte-i tavşife dūr-i ma‘rifeti kim
Vaşf-ı güher-i zât-ı firişte-şıfatı kim
Her şâ‘ir-i ‘îsî-nefese mu‘ciz-i demdür

XXXI

Tedbîri o ‘îsî-şiyemûñ rûḥ-ı revândur
Tebşîri ḥayât-ı ten-i ebnâ-yı zamândur
Ta‘bîri dil-i ḥasteye sermâye-i cândur
Taḳrîri kemâl u hüner ü nuṭḳ-ı zebândur
Taḥrîri medâr-ı şeref-i kılḳ ü raḳamdur

XXXII

İy mevhîbe-i ḥazret-i Ḥallâḳ-ı ezel kim
İy merci‘-i aşḥâb-ı emânî vü emel kim
İy müstened-i ‘âlemiyân faḥr-ı milel kim
İy mesned-i ehl-i dil ü erbâb-ı düvel kim

Zātuñ şeref-i memleket-i Rûm u ‘Acemdür

XXXIII

İy luṭfuna vā-beste olan cebr-i küsûrum
Pā-māl-i melāl olmasa esbāb-ı huzûrum
Ben böyle mi vaşf eyler idüm olsa şu‘ûrum
Ma‘zûr ola medhûñde olan ‘acz u kuşûrum
Tab‘um niçe demdür ki leked-hürde-i ğamdur

XXXIV

Gördüm sitem-i bî-ḥad u encāmı felekden
Gün başına biñ miḥnet-i eyyāmı felekden
Senden umaram istemem ikrāmı felekden
Takrîr idemem çekdügüm âlāmı felekden
Zirâ ki anuñ zikri de bir başka elemdür

XXXV

Rif‘at vire Ḥaḫ bârgeh-i mecd ü beḳāña
Reşk ide felek mertebe-i ‘izz ü ‘alāña
Şıdk ile ser-âgaz idüp ezkâr u du‘āña
Bir şevḳ ile düşdüm reh-i vādî-i şenāña
Kim bu sözi lâf añlama billāhi ḳasemdür

XXXVI

Naẓm-ı terüm ol deñlü pesendide ki şimdi
Naḳş olmadadur şafḥa-ı hürşide ki şimdi
Tâ öyle leb-i nâṭıḳa tefsîde ki şimdi
Oldum o ḳadar teşne o vādide ki şimdi
Deryâ-yı ma‘ânî baña bir ḳatre-i nemdür

XXXVII

Bâzâr-ı himem olmadı benden yaña yoḥsa
‘Arz itmez idüm böyle hüner ben aña yoḥsa
İy ḥâme hüner luṭf-ı Ḥudâdur saña yoḥsa
Hep feyz-i ilāhî meded eyler baña yoḥsa
Ol olmasa sermāye-i fikrüm ḳatı kemdür

XXXVIII

İtnâbı koyup ḥâtime vir güft ü şinide

İcāz-ı suḥan lâzımedür ṭab‘ -ı reşide
Şâkir yetişür ğāyetini buldı neşide
Nef’î ko bu taḥkîkî temām oldı kaşide
Şimden girü āġāz-ı du‘ā itmek ehemdür

XXXIX

Tā pey-rev olup dād u sited sūd u ziyāna
Tā şayf u şitā’ ‘ārız ola mülk-i cihāna
Tā ola bedel ceng ü cidāl emn ü emāna
Tā gerdiş-i gerdün ile aḥvāl-i zamāna
Geh muntaẓam u gāh perişān u dijemdür

XL

Bînā-ter idüp merdümek-i ‘ayn-ı-i şühüdın
A‘mā ide var ise eger çeşm-i ḥasūdın
Hem melce’-i dehr ide Ḥudā dergeh-i cūdın
Ḥaḥ muntaẓamü’l-ḥāl ide devletle vüçüdın
Ol rütbede kim merci‘-i eşrāf-ı ümemdür

3¹

Kaşide-i Nef’î Taḥmīs-i Nefis-i Münif²
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Ḥikmet-i bâliġa-i Ḥazret-i Ḥallāk-ı Ḥakīm
İtdi icāb-ı terettüb suḥana şān-ı ‘azīm
Her suḥan lîk olamaz nātıka-zîb-i teslīm
Suḥan oldur ki bilā-vāsıta-i ṭab‘-ı selīm
Ola maḥbûl-ı dil-i nâdire-sencân-ı fehīm

II

Olmaya lafzı kelāl-âver-i ṭab‘ u ifhām
Ola vâreste-i iġlāk u maşûn-ı ibhām
Berķ ura her bün-i ḥarfinde fûrûġ-ı ihām

¹ 149a/152

² Sabahattin Küçük (hızl.), *Antakyalı Münif Dîvânı: Tenkitli Basım*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999, s.136.

*Ya‘ni yā vaḥy ola ma‘nāsı anuñ yā ilhām
Anı faşl itmede aḥbāb ideler baḥş-i ‘azīm*

III

*Ola bī-kūlfet-i tefkīk-i zāmīr-i ‘ā’id
Nesaḳ-ı sebḳ-i dil-ārāsına baḳsa ḥāsīd
Keffe-i nazmda ne nāḳıs ola ne zā’id
‘İkd-ı gevher gibi manzūm ola tab‘a vārid
Çekmeye nāzım olan zaḥmet-i ḳayd-ı tanzīm*

IV

*Müste‘ār olmaya nūr-ı şeref-i māh gibi
Ola bir sūz-eşer āh-ı seḥergāh gibi
Şadef-i ḥātır-ı merdān-ı dil-āgāh gibi
Silk-i tesbīḥ-i dil-i ‘ārif-i billāh gibi
Ola pūr-gevher-i esrār-ı Ḥudāvend-i ‘alīm*

V

*‘Arz idüp māşıta-i kilik-i hüner-pīrāye
Vire ruḥsāre-i bīkr-i suḥana pīrāye
Ṭurra ber-düş gele ḥaclegeh-i ma‘nāya
Kim okursa ide feyz-i nefesi dünyāya
Neşr-i āşār-ı dem-i nuṭḳ-ı Mesīḥā vü Kelīm*

VI

*Ola cān-baḥş-ı ebed feyz-i kelāmı ṭab‘a
Vire her lafzı anuñ keyf-i müdāmī ṭab‘a
Dest-i taḥsīn-i necāñ öyle girāmī-ṭab‘a
Āferīn ol suḥan-ārā-yı Nizāmī-ṭab‘a
Ki ola fīkri bu gūne der-i i‘cāz-ı Nazīm*

VII

*Dil-i şāfi ola peymāne-i leb-rīz-i şafā
Ṭab‘-ı rüşen-güheri pertev-i şem‘-i ma‘nā
Ḥāme-i siḥr-eşeri nātıḳa-bend-i büleḡā
Böyle bir mu‘cize-perdāz-ı maḥal-gūya sezā
Olsa ger meclis-i ‘irfān-ı İlāhī’ye nedīm*

VIII

Lîk nazm öyle degüldür ki dem-i taşvîri
Māye-i ʿtaʿn ola ʿarż-ı kaleme taḥrîri
Her ḥurūfuñ ola taḥdîme maḥal teʿḥîri
Söz midür öyle çep ü rāst düşe taʿbîri
Niçe maʿnā-yı dūrüstün boza bir lafz-ı saḳîm

IX

Bilmese vācibe-i ḥizmet-i şükr-i nazmı
Ṭuta taẓyîḳ-i nefes lezzet-i zıkr-i nazmı
Ṭabʿ-ı ʿinnîni ʿakîm añlaya bîkr-i nazmı
Düşe bir semt-i ġarîbe reh-i fikr-i nazmı
Ne ṭarîḳ-i revîş-i tâze ne vādî-i ḳadîm

X

Ola erkân-ı binā-yı suḥanı süst-esās
Rûy-ı endîşesi nā-şüste vü pejmürde-libās
Lafzı pîçîş-fiken-i kuvvet-i imʿân-ı havās
Çeke maẓmûnını fehm itmede bir nûkte-şinās
Ne ḳadar diḳḳat iderse o ḳadar renc ü elem

XI

Görse bârîk-nigāhân-ı hüner güftesini
Yaʿnî biġāne-reviş maʿnî-i neşüftesini
İtmeye fark anuñ puḡte vü nā-puḡtesini
Kendü fehm itse de biñ fîkr ile bir nûktesini
Nuṭḳı ʿâciz ḳala aḥbāba idince tefḥîm

XII

Ẓaʿf-ı teʿlîfden elfāzı degülken sālîm
İntihāl üzre iken maʿnî-i ġayra dāʿim
Geçinür ḥıṭṭa-i iḳlîm¹-i kemāle ḥâkim
Böyle şāḥib-suḥanuñ bundadur aʿlālîġı kim
Sözi pest iken olur kendüsi maġrûr u zaʿîm

XIII

Olur endîşe serāsîme-i ḥayret bunda
Çâk olur niçe giribân-ı ṭabîʿ at bunda

¹ ḥıṭṭa-i iḳlîm: ḥaṭṭ-ı aḳālîm G.

Hem-‘iyār ola erācīf ü belāğat bunda
‘Özri maḳbūle geḫer yine ġarābet bunda
Gūş-ı inşāf ile ger diñlese bir fehmi selīm

XIV

Gevher-i nazmdur ārāyış-i genc-i ‘irfān
Nazmdur dürr-i yetīm-i şadef-i baḫr-i beyān
Līk her dem düşürür anı kesāda devrān
Vāḳı‘ā böyle ḳavī ‘özü ile ḫaşm olsa cihān
Yine olmaz birinüñ reddi ḳabūle taḳdīm

XV¹

Ne ḳadar olsa ḫazān-dīde ḫemenzār-ı suḫan
Bulınur yine gül ü lālesi dāmen dāmen
Olmasa dīde-i ḫāside de çü ḫazrā-yı dimen
Bu ḳadar nazm da mu‘ciz dinilür böyle iken
Şımf-ı ehl-i dil ü ṭab‘a kerem ḫarḫ-ı le ‘īm

XVI

Görinür ḳıymet-i kālā-yı ma‘āniye zarar
Olur āyine-i idrāk peḫirā-yı keder
Gerd-i vahşetle olur şāhid-i ma‘nā muğber
Bıkr-i ma‘nā daḫı bir ṭab‘a görünmez ne ḳadar
İtse eşk-i ruḫ-ı endişesi ‘arz-ı zer ü sīm

XVII

İtseñ ibrām u tekellüfle ne deñlü ta‘ciz
Eyleseñ naḳd-i dil ü cānı aña dest-āvız
Gelmede bezm-i ḫayāle yine der-kār güriz
Ṭotalum eylememiş ol daḫı dīdārı ‘aziz
Eylemiş seyr-i cemāline şalāyı ta‘mīm

XVIII

Ḳalmadı reng-i şafā gül-ḫemen-i ‘ālemde

¹ XV. bentten sonra G’de olmayıp YE’de şu bent yer almaktadır:

‘Ādet-i ṭab‘-ı ġalaṭ pişeg-i ḫarḫ-ı ‘anūd
Gerdiş-i nā-be şavāb ü reviş-i nā-ma‘ḫūd
İtmedi baḫtumuza ḳāfile-i kām-ı vürūd
Böyle ḳalursa eger rah-ı telāfī mesdūd
Bu ḫuşuşa felek itmezse mükāfāt-ı ‘amīm

Ber-ṭaraf dā'īye-i şevḳ dil-i derhemde
Böyle nā-yāb iken esbāb-ı heves ādemde
Meyl-i ebkār-ı ma'ānī kim ider bu demde
Olsa ger her biri bir ḥūr-ı melek-ḥūy-ı besīm

XIX

Böyle der-beste iken kārgeh-i faẓl u hüner
Nā-be-sāmān iken aḥvāl-i dil-i dānişver
Kim ider ṭarf-ı ruḥ-ı şāhid-i ma' nāya nazar
Çehre-perdāz-ı 'arūsān-ı suḥan ola meger
Ḳalem-i māşīta-i luṭf-ı şehen-şāh-ı kerīm

XX

Ol ki zātı şādef-i ma' rifetüñ gevheridür
Huṭbe-i nāmı sipihrüñ şeref-i minberidür
Re'yi çarḥ-ı himemüñ mihr-i ziyā-güsteridür
Ol ki feyz-i kef-i iḥsān-ı gedā-perveridür
Eyleyen şāhlara mülk-i cihānı taḳsīm

XXI

Ol ki itmiş anı Ḥallāk-ı ezel 'azze ve cell
Ḥāriş-i mülk ü milel dād-res¹-i dīn ü düvel
Ḳılsa teşhīr n'ola 'ālemi bī-ceng ü cedel
Ol ki itmiş yed-i iḳbāline te'yīd-i ezel
Ḳabẓa-i tiğ-i cihān-gīr-i ḳazāyı teslīm

XXII

İtdi Ḥaḳ kıble-i iḳbāl-i selāṭin bābın
Ḳıldı maḥşuş aña 'adl ü naşafet esbābın
Maḳdemi itdi füzün devletüñ āb u tābın
O Ḥudāvend-i mu'azzam ki yazar elḳābın
Levh-i ta'zīme bu ta'bīr ile kilḳ-i tekrīm

XXIII

Şehriyār-ı kerem-āmūz-ı hümāyūn-fiṭrat
Ḳahramān-ı sipeh-endūz-ı Nerīmān-şavlet
Nesaḳ-ārā-yı şeref-nāme-i mülk ü millet

¹ dād-res: vāriş G.

*Dest-gîr-i ‘azamet dâver-i dîn ü devlet
Revnağ-ı salṭanat-ārāyiş-i tâc u dîhîm*

XXIV

*Hırz-ı bâzû-yı kazâ pādşeh-i ‘âlem-gîr
Pertev-i bâşıra-i salṭanat u tâc u serîr
Ġāyet-i mâ-ḥaşal-ı nüşḥa-i ḥalk u taşvîr
Şûret-i cevher-i âyîne-i şun‘-ı taḫdîr
Ma‘nî-i rahmet ü luṭf u kerem-i Rabb-i Raḥîm*

XXV

*Mâh-ı mihr-efser-i gerdün-ı ‘aṭâ vü iḥsân
Tâc-baḥşâ-yı şehân dâver-i iḳlîm-sitân
Neyyir-i şa‘ şa‘ a-efrûz-ı ser-â-pâ-yı cihân
Şem‘-i ḥurşîd-eşer-i encümen-i çâr-erkân
Serv-i tâvûs-ı ḥırâm-ı çemen-i heft ḳlîm*

XXVI

*Âsümân-pāye cihân-dâver-i gerdün-mesned
Resm-pîrâ-yı kerem tâcver-i ced-ber-ced
Efser-efrûz-ı ḥilâfetkede-i mülk-i ebed
Şâh-ı Cem-câh-ı felek-mertebe Sulṭân Aḥmed
Ki ider kevkebe-i cāhına dūnyâ ta‘zîm*

XXVII

*Şîr-i miḳdâm-ı vegâ-pîşe Hudâvend-i ğayûr
Seyf-i meslûl-ı cihân-gîr-i şecâ‘ at ki bulur
İncilâ tâb-ı berîḳıyla ğubâr-ı şer ü şûr
Ḳahramân-ı felek-evreng-i ‘adâlet ki olur
Bîm-i ḳahrıyla vücûd-ı sitem ü fîtne ‘adîm*

XXVIII

*Nûkhet-i ṭab‘-ı laṭîfiyle zemîn ḥıṭṭa-ı Çîn
Zînet-i zât-ı şerîfiyle zamân şehr-âyyîn
Cûy-ı luṭfiyle çemenzâr-ı seḥâ ḥuld-ı berîn
Rûy-ı baḥtıyla cihân manzara-i ḥûr-nişîn
Bûy-ı ḥulḳıyla felek micmere-i nâfe-şemîm*

XXIX

Lā-mekān kâfile-i himmetine rāh-güzer
Keh-keşān keşt-i temkînine zerrîn lenger
Māh-tāb eşheb-i iclālîne na¹l-i pür-zer
Āfitāb efser-i iqbālîne yek-tā gevher
Āsümān eblağ-ı cāhına zer-endüde kecîm

XXX

Zühd ü takvāda ser-efrāz-ı mülûk-ı âlem
Meşreb-i şāfîna dil-teşne zülāl-i zemzem
Halvet-i iffetine cünd-i melâ'ik maḥrem
Ka¹be-i işmetine nûr-ı hüda şem¹-i ḥarem
Ḥarem-i devletine perr-i hümā ferş-i ḥarîm

XXXI

Gör o vālā-himemüñ hükmi nice eyler eşer
Birisin behrever-i māye-i temkîn eyler
Biri görmez ḥatar-ı bîm-i zevāl ile keder
Rûzgār eylese ger kişver-i cûdında sefer
Āfitāb olsa eger sāye-i cāhında muḳîm

XXXII

Çıldı bir kuvvet-i kudsiyye Ḥağ anda meknûn
Virse deryāya eger mekrümeti āb-ı sükûn
Olsa seyl-āba eger ma¹deleti rāh-nümûn
Biri turduḡça olur kevkebe-i rûz efzûn
Biri gitdükçe olur muḡtenem-i nāz u na¹îm

XXXIII

Midḥat-ı şāhid-i iqbālîn o kim ezber ider
Bezm-i endîşeyi feyz-i demi pür-¹anber ider
Ḥoḡḡa-ı micmereyi nāfe-i müşk-i ter ider
Ebr-i kilki şadef-i keffini pür-gevher ider
Vaşf-ı baḥr-i keremin her kim iderse terkîm

XXXIV

Ḥıfzı bir yerde ki ezdāda vifāḡ-āver olur
Ḳaṭre-i jāle nemā-baḡş-ı gül-i aḡker olur

¹ na¹ l: la¹ l G.

Âhû-yı mâde gelür h^vâher-i şîr-i ner olur
Keştî-i ‘âleme endîşesi pür-leşker olur
İtse bir şâ‘ir eger medh ü şenâsın taşmîm

XXXV

Şâye-bân olsa n’ola dehre zılâl-i tîğı
‘Âlemi bâğ-ı behîşt itdi zülâl-i tîğı
Muttaşıldur ebedî devlete dâl-ı tîğı
Çeşm-i düşmenden eger geçse hayâl-i tîğı
Merdüm-i dîdesi cevzâ’ gibi olurdu dü-nîm

XXXVI

Var o deñlü nîgeh-i himmet ü luţfında eşer
İtse bir kerre ger i‘ māl-i terâzû-yı nazar
Keffe-i nazmda hem-seng olur âb-zer ü hâcer
Luţfi bir mertebe kim itse kef-i destî eger
Resm-i cûda keremi ebr-i bahâra ta‘lîm

XXXVII

Olsa ol feyz-ile reh-bürde-i deryâ-yı ‘Aden
Şadef açmazdı dahı kaçre-i nîsâna dehen
Ba‘d-[ez-în] olsa dönüp rû-be-reh-i semt-i çemen
Kîse-i gonca niçe pür-dür ise feyzinden
Kâse-i lâledeki şebnem olurdu zer ü sîm

XXXVIII

Virdi bir gûne Hâk ıkbâliñe farţ-ı eşeri
Satıveti itdi nigûn niçe şeh-i nâmveri
Hem-çü sîm-âb eridür¹ âheni tâb-ı nazarı
Kahrı bir mertebe kim olsa bir ednâ şereri
Meş‘al-efrûz-ı reh-i kâfîle-i bād-ı nesîm

XXXIX

İtse ol şûret-i nâb ile eger bahra güzêr
Sîne-i mâhîye her fûlsini bir dâğ eyler
Aña nisbetle sümûma dinilür bād-ı şehir
Ne gülistâna güzêr eylese ol demde ider

¹ eridür: ider G.

Ġonca vü lālesini aḥker-i sūzān-ı caḥīm

XL

Re'yi her kārda lenger-fiken-i cāy-ı basıṭ
‘Adli vāreste-i ifrāt u masūn-ı tefrīt¹
Noḡṭadur merkez-i iclāline bu ‘arż-ı basıṭ
Āsümān dā’ire-i mülketi olurdu muḥīṭ
‘Ālemi itse iḥāṭā girih-i ḥalḳa-i cīm

XLI

Zātı müstecmi‘ -i destān-ı e‘ āzīm-i hüner
Dili mi‘ yār-ı nazar-senc-i mevāzīn-i ‘iber
İstiḳāmet şıfat-ı lāzimesidür o ḳadar
Ṭab‘ı bir āyine-i rāst-nümādur ki girer
Anda bir şūrete ‘aks-i elif ü ḥalḳa-i mīm

XLII

Şāhlar buse-zen-i südde-i iclālidür
‘Ālemün ṭavf-ı deri ḡāyet-i āmālidür
Dehre mīḳāt-ı beḳā aḡter-i iḳbālidür
Kevkeb-i ṭālī‘i ol mertebeden ‘ālīdür
Ki yazup bildüre aḥvālını ehl-i tencīm

XLIII

Böyle şebt itdiler erbāb-ı tecārīb ü nühā
Kendi ḥurşīd-i cihān ḡayrı şehān hem-çü Sühā
Ben de itdüm bu ḥiṭāb ile medīḡam inhā
Mihr-i encüm-sipehā māh-ı zemīn-cilvegehā
İy şehen-şāh-ı Şüreyyā-‘alem-i heft-iḳlīm

XLIV

Buldum evşāf-ı hümayūnuña bir rütbe zafer
Olamaz kimse baña nükteverāndan hem-ser
Varsa gelsün suḡan ehline şalā ser-tā-ser
Devletüünde benem ol Ḥüsrev-i ma‘nā kim ider
Ḳuvvet-i ṭab‘umı Ḥallāḳ-ı Ma‘ānī teslīm

¹ tefrīt: G.

XLV

Münhaşır tab‘uma iḥrâz-ı kemâlât-ı fûnûn
Berķ urur levḥ-i zâmîrümde fûrûğ-ı maẓmûn
Eşerüm nâsiḥ-i resm-i ḥikem-i Eflâtûn
Ḳalemüm nâtıķa-bend-i dehen-i siḥr ü fûsûn
Suḥanum ‘uḳde-güşâ-yı girih-i fikr-i ḥakîm

XLVI

Olmada şît ü şadâ-yı suḥanum ‘âlem-gîr
Virdi Ḥaḳ tab‘uma bir gûne ḥavâş-ı te’şîr
Tâb-ı ta‘bîrüm ile dîde-i maẓmûn ḳarîr
Ḳayd-ı tahrîrüm ile pây-ı suḥan der-zencîr
Dâğ-ı fermānum ile cebhe-i endîşe vesîm

XLVII

Cüş-ı feyyâze-i tab‘umla felek pâ-der-gil
Rûtbe-i mu‘cize-i nuṭṭuma ‘âlem ḳâbil
Gör ne ḥâşiyeti Ḥaḳ eyledi bende ḥâşıl
Eşer-i luṭf-ı kelāmumla eḥibbâ ḥoş-dil
Yâd-ı şemşîr-i zebānumla ‘adū pür-ğam u bîm

XLVIII

Ebr-i midrâr-ı ḥayālümle bulur neşv ü nemâ
Naḥl-i ḥuşk-i hüner-i dehre giyâh-ı ma‘nâ
Ḥadd-i mâhiyyet-i tab‘um o ḳadar kim farazâ
Feyz-i endîşe-i rengînüm ile bâd-ı şabâ
İtse ger geşt ü güzâr-ı çemen-i heft-iḳlîm

XLIX

Dil-i Rıdvâna düşer dâ‘iye-i şevķ-ı diger
Ya‘nî tertîb-i bisât-ı ṭarab u bâde ider
Reşķ-i cām-ı mey olur ḥâşılı âb-ı Kevşer
Ḥükm-i feyzin ider ol mertebe cārî ki döner
Şîşe-i bâde-i gül-reng ḥabâb-ı tesnîm

L

Remz-i esrâr-ı belâğat suḥanumda muzmer
Ḥadd-i eşcâr nihân-ḥâne-i endîşeme der

Riḥte sāḥil-i fikrümde niçe kenz ü dürer
Tab‘um ol baḥr-i suḥandur ki kef-i mevcî tutar
Penbeler içre nihān sübḥa-i lü‘lü‘-i nazīm

LI

Tab‘-ı şāfum nazar-ı şāhid-i ḡayba mir’āt
Neyyir-i himmetüme mihr ü kevākib zerrāt
Gelür enfās-ı laṭifümle ḥurūfa ḥarekāt
Ḥızr ser-çeşme-i nazmumla bulur tāze ḥayāt
Reşḥa-i feyz-i nem-i ḥāmem ile ‘azm-i remīm

LII

Münḥāşır manşib-ı nazmuñ baña naşb u ref‘i
Ḳalemüm ma‘reke-i siḥre Münifā ef‘i
Līk lāzım burada da‘vā-i lāfuñ def‘i
Söz temām oldı temeddüh niçe bir iy Neḥ‘i
Ḳadrüñ erbāb-ı dile sen mi idersin tefhīm

LIII

Bula tā beyt-i suḥan fikr-i metn ile kıyām
Ola beyt-i şeref-i devleti ber-pāy-ı devām
Vire tığ ü ḳalemi silsile-i dehre nizām
Dürr-i medḥ-ile müzeyyen ola silk-i eyyām
Gevher-i zātı ile fāḥr ide tāt u dīhīm

4¹

Ḳaşıde-i Neḥ‘i Tahmīs-i Şeyḥ Gālib²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bārekallāh iy sipihr-i himmetüñ māt-ı nevi
Levḥaşallāh iy cihānuñ mihr-i vālā-pertevi
Şanekallāh iy kelāmullāh-ı ‘ilm-i uḥrevī
Merḥabā iy ḥazret-i şāḥib-ḳırān-ı mā‘nevī
Nāzım-ı manzūme-i silk-i le‘āl-i Meşnevī

¹ 153b/157

² Okçu, s.276.

II

Meşnevî ammā ki her bir lafzı kân-ı ma'rifet
Meşnevî ammā ki her nuṭkı lisân-ı ma'rifet
Meşnevî ammā ki her ḥarfı beyân-ı ma'rifet
Meşnevî ammā ki her beyti cihân-ı ma'rifet
Zerresiyle âfitâbınun berâber pertevi

III

Cennet-i 'irfânda ḥūrî¹-i melek-sîmâ gibi
'Arş-ı şavn-ı bârîde ervâḥ-ı müsteşnâ gibi
Çarḥ-ı 'ışkullâhda Cibrîl-i bî-pervâ gibi
'Âlem-i ma'nâda ḥurşîd-i cihân-ârâ gibi
Devr ider girmiş semâ'a anda rûḥ-ı Mevlevî

IV

Mürşid-i müşkil-güşâ-yı milk-i müsteşnâ-yı Rûm
'Ârif-i himmet-resân ü şâh-ı bî-hemtâ-yı Rûm
Rûḥ-ı sultânî-i 'âlem ḥâkim-i a'zâ-yı Rûm
Ya'nî sırrullâh-ı a'zam Ḥazret-i Monlâ-yı Rûm
Kim odur ma'nide şâhib-mesned-i Keyḥusrevî

V

Vaşf-ı şemşîr-i celâl-i kudreti gelmez dile
Kalmadı çok kim zâlâm-ı küfri 'âlemden sile
Zülfekâr-ı Ḥaydarı re'y-i şavâbiyle bile
Ḥüsrev-i endîşe kim 'ışk-ı Ḥüsâmeddîn ile
Oldı tîğ-i bâtını dünyâya burhân-ı kavî

VI

Ol şeh-i zî-şân-ı 'âlî-menkâbet kim feyzidür
Ol sipehsâlâr-ı 'izz ü 'âtıfet kim feyzidür
Ol emîr-i h'ân-ı luṭf u mekrûmet kim feyzidür
Ol ḥudâvend-i serîr-i ma'rifet kim feyzidür
Sâlik-i bî-tûşe-i güm râha zâd-ı uḥrevî

VII

Fikri hâdî-i ṭarîḳ-i intihâ-yı erşedi

¹ ḥūrî: ḥūr G.

Zihni hāmī-i rūsūm-ı milk-i mecd ü emcedī
‘İşkī hāvī-i maḳāmāt-ı kirām-ı sermedī
‘Aḳlı nūr-ı cevher-i zāt-ı şerīf-i ‘Aḥmedī
Nuṭḳı mağz-ı rūh-ı enfās-ı laṭīf-i ‘İsevī

VIII

Meslek-i hikmetde yoldaşı kibār-ı ezkiyā
Menzil-i vuşlatda pādāşı gürūh-ı etkiyā
Ders-i ‘abdiyyetde sırdaşı kirām-ı aşfiyā
‘İlm-i vaḥdetde sebaḳdaşı imām-ı evliyā
Hikmet-i ma‘nide şākirdi ḥakīm-i Ġaznevī

IX

Ḥār gül-berg-i leṭāfet-perverinde mün‘adim
Zerreveş bār olmasun yā Rab benüm cān ü dilim
Ravzasından feyz-yāb olsun bu cism-i pūr-nemim
Bir gülistān-ı müferriḥdür dil-i pūr-feyz kim
Anda rūh-ı Gülşenīdür bāğ-bān-ı ma‘nevī

X

Her kelām-ı pāki bir dūrdāne-i endişedür
Bilmeyen ol gevheri biḡāne-i endişedür
Beyt-i vaḥy-āşarı hep kāşāne-i endişedür
Der-güşāde yā ḥızāne-ḥāne-i endişedür
Anda çeşm-i Rūşenīdür dīde-bān-ı münzevī

XI

Bāğ-ı inşāsında ḥayrān çeşm-i şūḥ-ı nergisi
Rişte-i efkārınūñ āhū-yı ma‘nā mūnisi
Sözlerinūñ naḳd-i şāf-ı sīne-i ḥūbān mesi
Gevher-i güftārınūñ kān müşterī-i müflisī¹
Kūçe-i esrārınūñ ḥūrşīd düzd-i şeb-revī

XII

Söylemişdür şā‘ir-i sāḥir bu beyti bī-bedel
Müntehā bir ḥüsn-i ta‘lil öyle kim vefḳü’l-maḥal
Eylese şāyān sürüşān-ı semā ḍarbü’l-meşel

¹ kān müşterī-i müflisī: kān kān müşterī-i fi‘lesi G.

*Feyz-i isti‘dād-ı zātın gör kim itmiş tā ezel
Cezbesi hürşid ü mäh ü āsümānı Mevlevî*

XIII

*Bî-nevāyam ilticā-dārende-i Monlā-yı Rûm
Tā-be sāmānum kerem-ḥ‘āhende-i Monlā-yı Rûm
Ġālib-i bî-çāreyem şermende-i Monlā-yı Rûm
Ne‘î-i mu‘ciz-beyānum bende-i Monlā-yı Rûm
Ne Ḥakīm-i Ġaznevîyem ne Emîr-i Dehlevî*

XIV

*Şāygān baḥş eyledi ‘uşşāka genc-i devleti
Lafzdan ma‘nāya gösterdi tarîk-i vuşlatı
Cümle şerḥ itdi muḳaddem bunca sırr u ḥikmeti
Ḥāk-i pāy-ı Şeyḥ ‘Atṭār’am ki oldı himmeti
Ṭāb‘uma üstād-ı ders-i müşkilāt-ı meşnevî*

XV

*Dā‘vā-i mihr ü maḥabbet gerçi kim ḥaddüm degil
Öyle toḥm-ı pāke nā-çesbāndur bu āb u gîl
Eyleme vakt-i ḥaşādumda beni yā Rab ḥacil
Toḥm-ı mihreş ber-feşāndem ber zemîn-i pāk-i gîl
Çün meşel bâşed ki her çizi ki kār-ı bed-revî*

XVI

*Cān u başum ferş-i rāh-ı evliyā itsem n’ola
Ḥazret-i Monlāyı ammā çok şenā itsem n’ola
Ba‘d-ez-în ‘afv-ı kuşûrum çün recā itsem n’ola
Kāfiye teng oldı āġāz-ı du‘ā itsem n’ola
Gerçi zabṭ itmek ne mümkün hāme-i çāpük-revî*

XVII

*Ḥamdülillāh kılmışam dergāhına şıdḳum bütün
Her ne dirse münkir-i nā-pāk-i dîn varsun disün
Himmeti müzdād ola ḥaḳkumda yā Rab gün-be-gün
Tā ḥisāb-ı mäh ü sāl-ı ‘ālemi taḥkîk için
Bedr ide mihr-i cihān-tāb-ı felek mäh-ı nevi*

XVIII

Rûz u şeb cān u dilüm birbirine eyler hıṭāb
Her nefes olsun ‘aṭāsından bu bî-kes kām-yāb
Naḳd-i ihlāş ile kılsun bendesin şāhib-nişāb
Her dem olsun rūḥ-ı pākine du‘ā-yı müstecāb
Evliyādan tā ki ḥālī olmaya dünyā evi

5¹

Ḳaṣīde-i Ḥayrī Taḥmīs-i Neş’et²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Şabāhu’l-ḥayr kıl nūr-ı maḥabbetle dil-i tārı
Füyūzāt-ı seḥer ola derūna ‘ışḳuñ āsārı
Nesīm-i nev-bahār it dūd-ı āh-ı ḥātır-ı zārı
Gül-i tevḥīde şebnem eyle ‘āşık eşk-i esrārı
Açup dāğ-ı dilüñden gonca-i gülzār-ı ebrārı

II

Geçüp ebrū vü müjgān ḥāl ü ḥatdan ‘ışḳ-ile ḥāş ol
Geçür rîş ü burûtı tığdan abdāl-ı ihlāş ol
Ser-i mû ḳalmasın ḳayduñ fenā baḥrinde ğavvās ol
Erenler dergehinde bir ḳalender bende-i ḥāş ol
Tırāş it çār ḍarb-ile gönülden fıkır-i āğyārı

III

Felek gibi dolan devrānda ebr-i şevḳ-ile zār it
Melekler gibi zıkr-i devr-i a‘lāy sen ezḳār it
Semā‘a gir urup çarḥ ‘āşıkāne devr-i edvār it
Fenā bezminde ser-gerdānlığı gerdün gibi kār it
Dolaş mānend-i mihr ü māh gerd-i ḳuṭb-ı edvārı

IV

Künūzı ‘arş u ferşüñ devlet-i insān-ı kāmilde
Hemān naḳd-i dü-‘ālem ḥazret-i insān-ı kāmilde
Dü-gītī taḥt u baḥtı himmet-i insān-ı kāmilde

¹ 155a/158

² Oğraş, s.163.

*Meded noķşāna dūşme hīzmet-i insān-ı kāmilde
Bıraķma dest-i zıkr ü fıkrden mīzān-ı ıķrārı*

V

Cihān-ı ‘ālem-i ıtlāk mülki cāy-ı hayretdür
Sülūk-ı devleti birlikde pāy-ı taķtı vaķdetdür
Heme mīr ü gedā yek-ser cevāhir-pūş-ı vūs‘ atdür
Tecerrüd ‘ālemi pīrüm ‘aceb vāsı‘ vilāyetdür
O kışver şehleridür vārışān-ı mülk-i ħūnkārı

VI

Zer ü sīm ü mise sikke urur şāhāna devrānda
Maķabbet naķşı ķalb-i kāfır ile ehl-i imānda
O sultāndur ki fermānı revān cümle cihān cānda
Ĥaķıķat dīdesiyle baķ yürütmiş sikkessin anda
Vücūd iķlīmünñ sultān-ı Cem-cāh-ı ‘aķākārı

VII

Dü-demdür Zu’l-feķārüm Meşnevī bu fehm-i idrāküm
Kimin ĥāk eyler ‘ālemde kimin ‘ālemlere ĥākim
Cihānda şehriyār olur ķulı ķurbānıdur her kim
Şehin-şāh-ı kerāmet-sikke Mevlānā-yı Rūmī kim
Ĥüsām-ı nuķķı kesmişdür gönülden ‘ırk-ı inkārı

VIII

Mübārek tal‘ atından sırr-ı vaķdet kim açılmışdur
Cemāl-i pertevinden şubķ-ı devlet kim açılmışdur
Fürüg-ı mihr-i zātından ne ĥikmet kim açılmışdur
O şems-i maşrıķ-ı sırr-ı hüviyyet kim açılmışdur
Yed-i feyziyle rūy-ı dehre bāb-ı ĥikmet-i Bārī

IX

O sultān-ı cihān-gīr-i ledünnī ĥālī ķālinden
O şāhen-şāh-ı tāc u taķt-ı ma‘ nā ķālī ĥalinden
O zıllullāh şu‘ā‘-ı nūr-ı feyż-i bī-zevālinden
O burhān-ı muķaķķaķ-pīşe kim sırr-ı kemālinden
Şalāķ-ı himmeti el-‘ān mülk-i Rūmadur sārī

X

Gülistân-ı velâyet haşre dek feyziyle şâbitdür
Riyâz-ı mülk ü millet haşre dek feyziyle şâbitdür
Heme ma‘ nâ vü şüret haşre dek feyziyle şâbitdür
Bahâr-ı dîn ü devlet haşre dek feyziyle şâbitdür
Țutup şit-i kudûmı ser-te-ser âfâķ u aķtârı

XI

Gürûh-ı ‘ âşıkân mensûb-ı bâb-ı Rabb-i ‘ izzetdür
Ricâl-i devleti erbâb-ı dīvân-ı haķîķatdur
Maķâm-ı ‘ âşıkân bu halka-i hâşân-ı hażretdür
Bu meydân erleri reh-bürde-i eyvân-ı vahdetdür
Bu cem‘ üñ semme vecullâh¹ dur meclâ-yı aķtârı

XII

Nişimen heşt behişt ‘ arş-ı mu‘ allâ âşiyânıdur
Gehî bâzû-yı şâhen-şâh-ı vahdet kim mekânıdur
Heme yek-cünbiş-i bâl-ı hudûdı dü cihânıdur
Bu cânlar şâh-bâzân-ı maķâr-ı lâ-mekânıdur
İderler şayd kebk-i kûhsâr-ı mülk-i envârı

XIII

Gehî delķı kabâ-yı şâh-ı nev-rûza deġişmezler
Pelâs u postı taķt u baķt-ı firûza deġişmezler
Külâh-ı faķrı tâc-ı devlet-efrûza deġişmezler
Melâmet hırķasın dîbâ-yı zer-dûza deġişmezler
Şoyarlar ķâmet-i cândan libâs-ı ‘ ucb u pindârı

XIV

Hemânâ ‘ ayn-ı rüstâķîzdür vaz‘ ı ‘ azîzânũ
Nola nâyı olursa şûr-ı maķşer ki bu devrânũ
Tehî şanma semâ‘ u devrini devrânda merdânũ
Felek tennûre-pûş abdâlıdur bu bezm-i ‘ irfânũ
Uşûl-ı ‘ âşıkân-ı Mevlevîye uymış eķvârı

XV

Nevâ-yı ‘ ışķ-ile çün kâse-i ŧanbûr bu nüh kâķ
Şadâ-yı arganûn eyler hemñ kûhsârı seng-i lâķ

¹ “Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü[32] işte oradadır.”, Kur’an, Bakara Suresi; 2/115.

Cemādâtı bile ‘ışk u maḥabbet eylemiş küstāḥ
Ney iñler def döger gögsin rebābuñ sīnesi sūrāḥ
Nümāyān her birinde sūziş-i ‘uşşākuñ āşārı

XVI

Şeh ü sultān-ı ma‘şūkīn vaşf-ı şānıdur ğayrı
Kime luṭf itse Neş’et feyzüñ olur mazḥar-ı ḥayrı
Hemān fevvāre-i Kevşer olur kilik-i sebük-seyri
Emīrū’l-‘āşıkīnūñ çāker-i dīrīnesi Ḥayrī
Zülāl-i na‘tin itdi nāvdān-ı ḥāmeden cārī

XVII

Budur ümmīd iḥsān u ‘atā-yı pādīşāhīden
Ḥudāvendān-ı tāk-efser ḥidīvān-ı külāhīden
Selāṭīn-i cihān ma‘nī-i rūḥānī sipāhīden
Temennā vü recāsı oldur ‘uşşāḳ-ı ilāhīden
İrīşdükde ḥuzūr-ı Ḥaḳḳa vaḳt-i celb ü iḥzārı

XVIII

İlāhī himmet-i merdān-ı pīrān-ı ḥaḳīḳatle
Ḥudāyā iltifāt-ı ḥāṭır-ı ehl-i velāyetle
Hemān imdād-ı ḳudsi ehl-i imdād u kerāmetle
Du‘ā-yı ḥālīs-i sādāt-ı iḥvān-ı tarīḳatle
Ola ol bī-kese esrār-ı Mevlānā mededkārı

6¹

Ḳaşıde-i Şalāḥ Oğlu Taḥmīs-i Nūrī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Elā iy maḥzen-i esrār-ı evḥā nāṭıḳ-ı ḳur‘ ān
Elā iy ma‘den-i lü’lū’-i lālā baḥr-i bī-pāyān
Elā iy yekke-tāz-ı ‘arşa-ı Yāsīn ü er-Raḥmān
Elā iy server-i mülk-i risālet kāşif-i ‘irfān
Elā iy menba‘ -ı feyz-i İlāhī kāmīl-i insān

II

¹ 156b/160

Kelāmūn ehl-i derdūñ oldu çün irşādına bā‘ is
Nigāhuñ kalb-i virānuñ olur ābādına bā‘ is
Cemālūñ nūrıdur ‘ālemlerūñ bünyādına bā‘ is
Zuhūruñ kā’inātuñ varına icādına bā‘ is
Vücūduñ ‘āleme rahmet kelāmuñ hüccet-i burhān

III

Sen olduñ pādişāh-ı mesned-i *levlāk*¹ u *mā-evḥā*²
Der-i dergāhuña ruḥ-sūde Mūsā Ḥazret-i ‘İsā
Sen ol mi‘ mār-ı ‘ālemsin ki kılduñ mürdeyi ihyā
Eger sen gelmeseydūñ bu binā-yı kişver-i dünyā
Qurılmazdı qalurdı bī-nişān u bī-mekān el ‘ān

IV

Müzeyyen eyledi dünyāyı şer‘ uñ ‘ālī‘ ünvānuñ
Cihāmı kıldı memlū qadr-i hilm ü ‘ilm ü ‘irfānuñ
Şayılmaz bī-‘ adeddür çün biḥār-ı luṭf u iḥsānuñ
Fürūzān itdi çünki dest-i kudret nūr-ı zī-şānuñ
Kamu ervāḥ olup pervāneveş mişbāḥına mihmān

V

İdince zāt-ı pākūñ perde-i āzālden neş‘et
Yed-i Ḥāl-ıq’dan olunca cemālūñ qābil-i şūret
Devā-yı cismūñi faşd eyleyince ḥazık-ı ḥikmet
Senūñ terkībini vār eyleyince māye-i kudret
Niçe biñ qālebi ifnāya virdi keffe-i devrān

VI

Ser-i çevgān-ı şer‘ uñla kamu edyānı hep çeldūñ
Dür-i nā-süfte-i kurb-ı vişāl-i Ḥaḳḳ’ı sen deldūñ
Şeb-i mi‘ rācda eflāki seyr itdūñ ne hoş bildūñ
Nizāmuñ virmege bāzār-ı dehre tebdīlen geldūñ
Bilür ehl-i başiret zāt-ı muṭlaḳsın sen iy sulṭān

VII

Bir ednā ümmetūñ kılmaz tenezzül ‘arş-ı sāḳına

¹ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.”

bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, İstanbul, Kesit Yayınları, 2013, s.456.

² “Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti”, Kur’an, Necm Suresi, 53/10.

Sebeb sensin ‘anāşır ittiḥād u ittiḥāḳına
Zehī devlet ki koyduñ ‘ālemi ḥüsn-i vifāḳına
Süvār olduñ ḥabībā lā-nebī ba‘dī Burāk’ına
Saňa kaldı ser-ā-ser pādīşāhā ḥaşre dek meydān

VIII

Senüñ teşrīfüñ oldu çünki ḥaḳḳı bulduran yoḥsa
Ḳudümüñ kāfirānuñ çehresindür şolduran yoḥsa
Kemāl-i ḳudretüñdür nefsi şümü öldüren yoḥsa
Tesellī-i zuhūrındur cihānı güldüren yoḥsa
Ḳalurdı vādī-i ḥayretde herkes zār u giryān²

IX

‘İbāda rahmet olduñ sen cenāb-ı ḥazret-i Ḥaḳ’dan
Nişāndur ehl-i dillerde şıfātuñ ḳudret-i Ḥaḳ’dan
Ser-i mū olmaduñ mehcūr ‘ışḳdan ḳurbet-i Ḥaḳ’dan
Ḥaberdār eyledüñ ehl-i niyāzı vuşlat-ı Ḥaḳ’dan
Rumūz-ı men re ‘ānı³ güft ü gūsuñ eyledüñ i‘lān

X

Senüñ-çündür ‘ibāda her zamānda ḥālīḳuñ ‘avni
‘Adū-yı nefsi bed-mekrūñ ḥirāset eyledi şavni
Ruḥuñdan aldı çün bezm-i ezel gül şīve-i levni
Senüñ şevḳine bünyād itdi Ḥaḳ bu tekye-i kevni
Cenābuñ ḳuṭb-ı ‘ālem ümmetüñ sāyeñde dervīşān

XI

Sen olduñ sāye-endāz-ı kerem maḥşerde bī-pervā
Saňa medḥ ü şenālar eyleyince ḥazret-i Mevlā
Ne mümkin medḥ ide ‘abd-i ḥazīnūñ Nūr-ı şeydā
Nübüvvet gülşeninde sen açılmış bir gül-i ra‘nā
Şalāḥī oğlu bāğ-ı midḥatüñde bülbül-i nālān

XII

¹ “Benden sonra peygamber yoktur.”, bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.410.

² 5/VIII: Mısrada bir hece eksik ve vezin kusurludur.

³ “Her kim beni görürse Hakk’ı görmüştür. Zira Şeytan benim suretimde mütemessil olamaz.”, Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Ayhan, “Özel Bir Rivayet Yöntemi Olarak Fütühât-ı Mekkiyye’de Rüya ile Hadis Rivayeti”, *Marife*, C.11, S.2, (30 Haziran 2011), s.52.

Nigāh-ı luṭfuña muḥtācum iy maḥbūb-ı vālā-cāh
Günāh-ı cürm ü ‘iṣyānla dirīgā olmışum güm-rāh
İrişmezse bu Nūrī bendeñe ‘avnüñ meded eyvāh
Dü destümle şarıldum ben kapuña yā Resūlallāh
Şefā’at ni‘metüñden bu gedāya eylegil iḥsān

7¹

Gāzeli-i Resmī Taḥmīs-i Sālik²

[Mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün]

I

Dil-i sūzān ruḥuñ yād eyleyüp micmer getürmişdür
Tenūr-ı sīne-i pür-şerḥadan aḥker getürmişdür
Gülāb-ı şebnemin iṣāre verd-i ter getürmişdür
Şabā gīsūlaruñdan gülşene ‘anber getürmişdür
Lebüñden rekb-i şāmī pasta vü sükker getürmişdür

II

Şeb-i ğamda dil-i encüm-şümār-ı şevke hem-demsin
Dem-ā-dem zaḥm-ı nāsūr-ı heves-kārāna merhemsin
Ne ḥācet vaşfa meh-rüyān-ı ḥüsn içre müsellemsin
Melāḥat mülkinüñ sultānısın āşüb-ı ‘ālemsin
Seni cānā felek kuyruklu bir āḥter getürmişdür

III

Göñül imrār-ı vaḳt-i furşat eyle ‘iṣ ü demlerle
Çerāğāh-ı maḥabbet pürdür āhū-yı ḥaremle
Olup deyr-i heves şüret-nümā cūş-ı şanemlerle
Ṭonanmış çārsū sünbül-‘izār u ğonca-femlerle
Meger İstanbul’a legleg bu yıl dil-ber getürmişdür

IV

¹ 158b/162

² Gāzeli-i Resmī Taḥmīs-i Sālik: Gāzel-i Sālik Taḥmīs-i Resmī G.

Bu şiirin gazel kısmı aşağıda künyesi verilen eserde Resmī Ahmed Efendi’ye ait görünmektedir.

bk. Furkan Öztürk (hızl.), *Silāhdâr-zāde Mehmed Emîn; Tezkire-i Silāhdâr-zāde*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018, s.125.

Refû-yı tesliyetden sâde iy dil çākümüz yokdur
Ki naḥcîr-i melâḥatdan tehî fitrākümüz yokdur
Nüvîd-i vuşlatı izḥârda imsākümüz yokdur
Bi-ḥamdillāh raḳîbün şikletinden bākümüz yokdur
Beşâret-nâme-i yâri kebûterler getürmişdür

V

Ṭanîn-endâz iken şît-i cemâlün çarḥ-ı devvâre
Ġubâr-ı ḥaṭ keşâfet virdi ḥayfâ levḥ-i efkâre
Yaraşmaz kıl kadar gerd-i kelef mâh-ı pür-envâre
Ḥaṭun müy-ı kederdür sevdüğüm mir 'ât-ı ruḥsâre
Qırılsun elleri teklîf-ile berber getürmişdür

VI

Olup şeş-pâ-yı ḥâmem bezm-i medḥinde nağam-pîrâ
Reg-i erbâb-ı reşke oldı Sâlik şeş-per-i sevdâ
Odur şeş-pâ-yı baḥr-i kûlzum-i ṭab' umda bî-pervâ
Ṭabî'at dest-yârî-i kalem-le Resmîyâ gûyâ
Ḥuzûr-ı 'izzete şeş-ḥâne bir cevher getürmişdür

8¹

Gazel-i Kāmî Taḥmîs-i 'Âḳıb

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Bâğ-ı 'âlemde yâ serv-i ḳadd-i bālâdur o şûḥ
Yâ şeb-i deycürda şem'-i revnaḳ-efzâdur o şûḥ
Ḥâşılı ḥübân içinde şöyle ra' nâdur o şûḥ
Reşk-i ḥürşîd-i cihân u 'âlem-ârâdur o şûḥ
Taḥtgâh-ı ḥüsne şâh u dâd-fermâdur o şûḥ

II

Ehl-i bezme luṭf-ile virdükçe ol dil-cû selâm
Bir ayağ üzre ḳadeḥ raḳḳâş olup eyler kıyâm
Cûş ider ol dem şafâsından sebûlar da müdâm
Ol şanevber-ḳadd-ile âheste itdükçe ḥırâm

¹ 159a/162

Neş'e-bağış-ı dīde-i keyf-i dü-bālādur o şūh

III

La'l-i nābı teşnegānı itmede mest-i ebed
Leylā-i gīsūsı ruhsārında gūyā āha med
Vādī-i 'ışkuñda cevlan eyleyenler lā-yu'ad
Bir nigāh-ı cān-sitānı sūziş-i mülk-i hīred
'Ālemi mecnūn iden bir zūlf-i Leylā'dur o şūh

IV

Var mıdur cennetde anuñ gibi āyā gül-'izār
Rü'yet-i dīdārı hīç kırmaz gönülde hār u hār
Oldı cismüm āteş-i 'ışkı ile çün dāğdār
'Aks-i dāğ-ı sīneden dil gülşene her dem bahār
Her dili bir lālezār itmiş dil-ārādur o şūh

V

Bülbül oldı 'Ākıbā destümde kıl-k-i hoş-hurām
Ol gül-endām eyledükçe nāz-ile 'işe kıyām
Muṭrib-i hoş-nağme sen de eyle tebdil-i maḳām
Eksük olmaz Kāmiyā hengāme-i dārü's-selām
Hüsni-i havrā-sūz ile āşüb-ı vālādur o şūh

9¹

Gazel-i 'Ākıb Tahmīs-i Lebībā

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Gelüp gerd-i keder başdan aşup bī-çāre baş başdı
Gürūh-ı leşker-i sāmānı fitne bī-me' āş başdı
Ter iken levh-i rūy-ı hüsni āhır ser-tirāş başdı
Haṭ-āverlik geçüp ruhsār-ı dildārı tirāş başdı
Vişālī fırsatun fevt iden 'uşşākı telāş başdı

II

Reh-i şıdk u şavāba her kişi vāfıq idi evvel

¹ 159b/163

Huķūķ- ı remz-i kār-ı devlete şādık idi evvel
Hulūş u istikāmetle cihān fā'ıķ idi evvel
Şadāķatle cebīni herkesūñ açık idi evvel
Bunuñ 'aksi müfıddür şimdi ortalıkda kaç başdı

III

Şeb-i deycūrda şormañ Kays'a hergiz nāķa-i Leylī
Hevā-yı 'ıřķ-ı cān-sūz-ile anun da başı yelli
Dil-i 'uřşākı şeb-ķūn itdi ğam bilmem nedür aşı
Raķıbe şordılar dūn giceki hengāme-i vaşı
Didi ordu-yı ķūbānı kızılbaş-ı evbāş başdı¹

IV

Hele bir vech-ile olmaz vişāle rāzī ol āfet
Eşer itmez ger itse tışe-i Ferhād daķı dıķķat
Bulur taşvīr-i seng-i cevher-i Şīrīn'de hıddet
Getürmez kūh o sengīn-dil-civānuñ cevrine tākāt
Ne çāre baĝrına üftādegānı cümle taş başdı

V

Lebībā tuhfesüz mektūba taķrīr-i selām olmaz
Kemālāt ehli re's-i māl-i 'irfānla be-kām olmaz
Tehī-destūñle hergiz vāşıl-ı bāb-ı merām olmaz
Ruķūbetsüz cihānda 'Āķıbā taķşīl-i nām olmaz
Buña şāhid yeter kim hep başanlar mūhri yaş başdı

10²

Gazel-i Sırrī Taķmīs-i Rāşid

[Fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn]

I

Tīr-i dil-dūzumuzuñdur tıĝ-i ķūn-efşān baña
Şevķ-i fikr-i la' l-i nābuñdur behā-yı ķan baña
Oldı eķvār-ı revişūñ bā' iş-i im' ān baña
Ġamzeñ iy şūķ-ı cefā-cū ķançer-i būrrān baña

¹ 5/III: Mısrada vezin kusurludur.

² 160a/163

Dīde-i mestūñ amān virmez meded bir ān baña

II

Ḥüsn-i şeh̄r-āşūbuñuñ üftādesi dünyā iken
Ṭurre-i perçinüñüñ üftādesi Leylā iken
Ḥalka teşhīr-i nigāhuñ mūriş-i ğavġā iken
Kaşları yayına bu dil ‘āşık-ı şeydā iken
Eyler ol āfet hezārān cev̄r-i bī-pāyān baña

III

Murġ-ı gülzār-ı cihānuñ gūş idenler zārını
Gülşen-i dehrüñ bilürler her ezā-yı ḥārını
Mā-şadağ bil bu kelāmuñ ma‘nā-yi esrārını
Ol fūrūġ-ı bāġ-ı ḥüsnüñ çekmedünse bārını
İy ecel bārī yetiş ölmek gelür āsān baña

IV

Şaldurup baḥr-ı ġama dil şandal-i fülk-i teni
Rūzgār ile yazuğ indürdi şuya yelkeni
Bulmadum bu rehden enseb bir tarīk-i aḥseni
Kaşdı dildāruñ cefālardan helāk ise beni
Rāh-ı ‘ışkında nedür itmek fedā-yı cān baña

V

Āfitāb-ı ṭal‘ ati itsün cihānı pür-ziyā
Olmasun ‘ışkında Rāşid beyt-i dil zulmet-serā
Revnağ-ı rüyiyle olsun çeşm-i ‘āşık rüşenā
Görmesün ḥüsni zevālī kim o şūḥuñ Sırrıyā
Ḥāne-i ḳalbümde itdi mihrini mihmān baña

11¹

Gazel-i Sırrī Taḥmīs-i Rāşid

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Bī-ḥamdi’llāh nesīm-i luṭf-ile dil kām̄kār oldı
İrüp ‘ışret demi eyyām-ı nevrüz-ı bahār oldı

¹ 160b/164

Şarāb-ı ‘ışk-ı dil-berle demüm zārī vü zār oldu
Yine bir dil-rübā ‘ışkıyle sīnem dāğdār oldu
Belā-yı ‘ışk derdiyle hep ‘aqlum tārūmār oldu

II

Kerem me ‘mül iken senden elā iy ğamze-i ğammāz
Belā-yı hicr-i ğamdan oldu vīrān bu dil-i nā-sāz
Terahhūm kıl dil-i zāre egil iy serv¹-i ser-efrāz
Ayırmadan ‘adū senden eyā iy dil-ber-i mümtāz
Ġam-ı hicrān bu nā-çār-ı hāzīne ber-ķarār oldu

III

Yine ğam-hicri yazdı durmadı destümdeki kılķūm
Şeb-i deycūrda bī-şabr u tākāt aķdı sirişkūm
Bu ķāl u hālī gūş eyle efendim böylesin bil kim
Senūñ āh u enīnūñle dü dīdemden aķan eşķūm
Bu meydān-ı maķabbetde ‘aceb bir çeşmesār oldu

IV

Melāmet defterinde nām-ı ‘āşık oldılar mazbūt
Virelden çeşmūñe göñlüm şafāya olmışam mebsūt
Dirīğ itme meded lūtfı ki zīrā rahmūñe meşrūt
Virüp dil sen sitem-kāre olalı ‘ışķuñā merbūt
Ġiçer rūzı hep āh-ile ğiceler ķarı zār oldu

V

Esīr-i bend-i zūlfūñdür bu Sırrı’ye meded senden
Çıķar murğ-ı dilüm bir ğün bu miķnet-dīde revzenden
Amān zūlmūñ elinden el-emān bu nāz u şīvenden
Bugün hem-derdümü gördüm didi Rāşid işit benden
Raķīb-i ķar kesüb ķil’at o şūķa ğerçi dar oldu

12²

Ġazel-i Hātem Tahmīs-i Kesbī

[Mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün]

¹ serv: server G.

² 161a/164

I

Nigārā olmadan mecmū‘a-i ‘uṣṣāka meṣṭūruñ
Murādum bestelenmek kāküline sen yüzi ḥūruñ
Uṣūl üzre hemān zencīre çek ammā bu mehcūruñ
Ḥazer kıl tel kırar vādilerinde zūlf-i ṣaṇṭūruñ
İki telli ḥaṭuñla bağlama ‘uṣṣāk-ı rencūruñ

II

Ḥicāz-ı āṣitānuñda karar ister bu āvāre
Viṣālūñ māye-i rāst-ı ṣafādur ḳalb-i ḡam-ḥ‘āre
Hümāyūnum muḥālifdür görışmek līk sen yāre
Ḳara düzen virür mi ḳadr-i miṣḳāl ‘āṣıḳ-ı zāre
Bozuḳdur kār-sāz-ı erganūnı çarḥ-ı pür-ṣūruñ

III

Aratsa hem-serūñ yokdur nihāvend-i ‘arazbārı
Bu sultānı revīṣūñ mülk-i ḥüsnūñ oldu ḥünkārı
Şaḳın devrūñde ḡuş itme dem-i mähūr-ı aḡyārı
Ṭulūm gibi çıḡırtma şeyḥ efendi ṣūḥ-ı bulḡārı
Ḳudūm-ı vuṣlatuñ çār-pāreletme zār-ı meṣṭūruñ

IV

Hevā-yı sünbüle_ile buldı revnaḳ yāsemen şimdi
Şabāveş eyledi teşrīf nevrüz-ı çemen şimdi
Muḥayyersin maḳām-ı evc-i ‘işret-gehde sen şimdi
Ser-i zühhāde çal ney-zen ‘aṣā-yı nāyı sen şimdi
Girift-i ‘işve-i ḳānūnuyam bir ṣāh-ı manṣūruñ

V

Merāmı yāre zīrefkend-i pāy-ı raḡbet olmazsın
Neden ol ṣūḥ-ı ṣehnāzumla ṭāhir ülfet olmazsın
Şıfāḥānı ‘acemsin müslümāne nisbet olmazsın
Düdüksün hem nefir-i meḥremān-ı ‘işret olmazsın
Efendi perdesüzdür zūrte-i minḳār-ı menḳūruñ

VI

Şehā kıl büselik faşlı ḥüseyni dil-rübālarla
Nühüfte itme ünsiyyet raḳīb-i bī-nevālarla

Hişār-ı ğamdan ‘azzāl ol baña raḥm it ‘aṭālarla
Belüm bükdi kemānī kaşlaruñ çengi edālarla
Kavāl itdi beni pest-perde istiġnā-yı mevfūruñ

VII

Pesend eyler ol eṭvār-ı büzürgüñ Kesbiyā ‘ālem
Terennüm-rîz-i şavt-ı rāḥatü’l-ervāḥına her dem
Rehāvīden işitse şād olurken nağmesin ādem
Geline meclise ol āfītāb-ı maġribī Ḥātem
Açıldı perde-i şarkısı şivengār-ı tanbūruñ

13¹

Ġazel-i Nā‘ilī Taḥmīs-i ‘Ārif²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Fikr-i ruḥşāruñ ile sūz-nihād oldı gönül
Āteş-i ‘ışkuñ ile nā’ire-zād oldı gönül
Tābiş-i ḥasret ile maḥz-ı remād oldı gönül
Verziş-i āh iderek şu‘le-nijād oldı gönül
Naķş-ı ḥüsnüñ görüp āşüfte-nihād oldı gönül

II

Olalı sırma-keş-i rîg-i revān-ı kūyuñ
Ḥ’āhiş-i vuşlat ile dīdeverān-ı kūyuñ
Degül ünsiyyet-i āhū-yı devān-ı kūyuñ
Olmadı maḥrem-i pā-būs-ı segān-ı kūyuñ
Gerçi ḥātırdan o sevdā ile yād oldı gönül

III

Dil-i bī-çāre tehī-vāye olup zülfüñde
Naķd-i hicrūñle girān-māye olup zülfüñde
Ḥāşılı sūzişi ser-māye olup zülfüñde
Āteş-i ḥüsnüñde hem-sāye olup zülfüñde

¹ 161b/165

² Mustafa Tankuş, "Ārif Süleyman'ın Hayatı, Eserleri ve Dîvânı: Tenkitli Metin", Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış YLT, Ankara 2001, s.347.

Āh-ı dūzaḥ-şerer-i bāriḳa-zād oldu gönül

IV

Fikr-i zülfünle dili silsile-cünbān ideli

Ḥ^vāhiş-i vuşlat ile bî-ser ü sāmān ideli

Bî-vefālîḳ seni hem-şoḥbet-i nā-dān ideli

‘İşḳ tedrîc ile kām-ı dili ḥurmān ideli

Düşmen-i ṭālî‘-i pür-şūra fesād oldu gönül

V

Demidür eşk-i firāvānı ḥurūşān olsa

Rāz-ı pinhān-ı dili şimdi nümāyān olsa

‘Ārif-i dil-şude ger bî-ser ü sāmān olsa

Nā‘iliveş n’ola aḥvālî perîşān olsa

Naḳş-ı ḥüsnün görüp āşüfte-nihād oldu gönül

14¹

Gazel-i Nedīm Taḥmīs-i ‘Ārif²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bir zamān dilde hevā-yı māh-rūlar var idi

Tekye-gāh-ı sînedede çok hāy hūlar var idi

Āteş-i pür-süz u dāğ-ı bî-rüfūlar var idi

Sînedede evvel ne muḥriḳ ārzūlar var idi

Lebde ser-keş āh-ile āteşli şular var idi

II

Sebze-i biḡāne-rüyān eylemez feyzā-yı ‘ışḳ

Lāleler peydā ider dāğ-ı dil-i sevdā-yı ‘ışḳ

Başḳa bir ḥālet-fezādur kūh-ı ḡam-fersā-yı ‘ışḳ

Böyle bî-ḥālet degüldür gördüğüm şahrā-yı ‘ışḳ

Anda mecnūn-bīdler dīvāne-cūlar var idi

III

El-amān iy dil yine bir nev-civān seyr eyledüm

¹ 162a/165

² Tankuş, s.339.

Bir perī-dīdār bir şūh-ı cihān seyr eyledüm
Bir sehi-ḳad gülşen-i serv-i revān seyr eyledüm
Ben bugün bir nev-nihāl-i ḥüsn ü ān seyr eyledüm
Ṭarf-ı ebrūsında sünbül gibi mûlar var idi

IV

Kākülün sünbül ruḥuñ bir verd-i ra‘ nā eyledün
‘ Ālemi bülbül gibi ‘ işkuñla gūyān eyledün
Ḳaṅı miskīni ‘ aceb derdünle şeydā eyledün
Sen yine bir nev-niyāz ‘āşık mı peydā eyledün
Ḳūyına bir bir tōkılmış āb-rûlar var idi

V

‘ Ārifā bilmem neden tā böyle sen bī-hüşsin
Bunca demdür ‘ andelībān gibi sen pür-cüşsin
Sen yine varise dil-bend-i ruḥ-ı gül-püşsin
İy Nedīm iy bülbül-i şeydā niçün ḥāmüşsin
Sende evvel çok nevālar güft ü gûlar var idi

15¹

Ġazel-i Nābī Taḥmīs-i Dāniş

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlün]

I

Ḥvān-ı emeli hırş ile yaḡmādan uşanduk
Bī-hūde tekāpū-yı keder-zādan uşanduk
Bir rif‘ at için miḥnet-i dünyādan uşanduk
Bir devlet için çarḥa temennādan uşanduk
Bir vaşl için aḡyāra müdārādan uşanduk

II

Ümmīd-i vişāl ile ḥayālātı unutduk
Mehcūr olup efkār-ı murādātı unutduk
Keyfiyyet-i ḥasretle ḥuzūzātı unutduk
Hicrūñ çekerek zevḳ-ı mülākātı unutduk
Maḥmūr olarak lezzet-i şahbādan uşanduk

¹ 162b/166

III

Olduğ taleb-i kurb-ile hem-derd ile hem-pā
Kılduğ niçe dem h^vahiş ile cismümüz ifnā
Gördük olacak hāl degül mīve-i hūlyā
Düşdük katı çokdan heves-i vuşlata ammā
Ol dā' iye-i dağdağa-fermādan uşanduk

IV

Mihnetle keş-ā-keşde gönül andan uşanmaz
Şūr u şağab-ı cevr-i firāvāndan uşanmaz
Feryāduña şad nāle vü efgāndan uşanmaz
Dil gamla dahı dest ü girībāndan uşanmaz
Biz yār için iy dil hele gavgādan uşandık

V

İy hāme-i mu' ciz-raķam-ı şafha-i taştır
Bildüm idemezsin anı sen Dāniş-i tahtır
Bādī olur ' uşşāk-ı kesel-meşrebe tezkır
Nābī ile ol āfetin it hālını tahtır
Efsāne-i Mecnūn ile Leylā'dan uşanduk

16¹

Gazel-i Hanīf Tahmīs-i Şākir²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Zülf-i şeb-gūnuñ görüp ālām geldi hātıra
Silsile-bend olduğum eyyām geldi hātıra
Va' d-ı kemmūn itdügin hengām geldi hātıra
Çeşm-i pür-hūnuñ görince cām geldi hātıra
Şevk-i şahbā-yı leb-i gül-fām geldi hātıra

II

Reng-i ruhsāruñ hayālī var gönülde cā-be-cā

¹ 163a/166

² Fatma Dikbaş Tüysüzoğlu (hızl.), "Çuhadar-Zāde Şākir Dīvānı", Gazi Üniversitesi, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2005, s.462.

Çin-i zülfün ‘anbere teşbîh iden itmez haṭā
Sîne-i billûr ise âyîne-i gîti-nümā
Gülşen-i ḥüsnüñ temāşā eyledüm ser-tā-be-pā
Çin-i zülfünde hemān ārām geldi ḥāṭıra

III

Mehd-i nāz içre ḥırāmān olmadın cānā seni
Berg-i gülden şakınurdu dāye-i zībā seni
Bezm-i meyde şāğar-ı şahbā ile tenhā seni
Gördüğümde zümre-i evbāş ile rusvā seni
Ṭıfl iken ‘ār itdüğün bed-nām geldi ḥāṭıra

IV

Tā ezel iḳlīm-i ḥüsnüñ şāhısın bir dānesin
‘Ār iderdi gördüğü dem mā-ḥaşāl pervānesin
Ṭa‘n iderken ellerin meh-pāresin cānānesin
Şimdi nūş-a-nūş-ı bezm-i ‘işret-i bîgānesin
İtdüğüm biñ kāse-i ibrām geldi ḥāṭıra

V

Naḥl-i nāzum sāye-i gülden ruḥ-ı verdün laṭîf
Mû-miyānuñ kıldan ince serv-i endāmuñ naḥîf
Fikr-i la‘lün ile Şākir olmada her dem za‘îf
Ḥaṭṭ-ı ruḥsāruñ ḥayāl eyler iken cānā Ḥanîf
Bi’l-bedāhe bu gāzel aḥşam geldi ḥāṭıra

17¹

Gazel-i ‘Āşım Taḥmīs-i Celālî²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Çemenler cūylar ol şūḥ-ı serv-āzāduñ olsun hep
Hevālar bādlar ol ḳāmeti şimşāduñ olsun hep
Ḥumār-ı ‘iş ü ‘işret bu dil-i nā-şāduñ olsun hep

¹ 163b/167

² Erdem sarıkaya, “Ebubekir Celalî Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme”, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul 2008, s.357.

*Şafâ-yı cām-ı mey ol Husrev-i bî-dāduñ olsun hep
Şarāb-ı hūn-ı dil ‘uşşāķ-ı ğam-mu‘ tādūñ olsun hep*

II

Geçürmem ‘ömrümi Mecnūn mişālî vādî-i ğamda
Vücūdum Kūh-kenveş itmem ifnā kūh-ı mātemde
Raķībūñ kâ’ilūm güftār-ı telhîn gūş idersem de
*Benüm bir leyli-i şîrîn-lebüm olsun da ‘ālemde
Cihānuñ deşt ü kūhı Qays ile Ferhād’uñ olsun hep*

III

Dilā bā’ iş midür zerrîn piyāle mest olup cūşa
Mey-i hāliş olunca serde hiç yer mi kalur hūşa
Tekellüfsüz çeker büryānı hāzır istemez tūşe
*Şikeste bir sifāl-i köhne besdür rind-i mey-nūşa
Cihānuñ māl ü cāhı zümre-i zühhāduñ olsun hep*

IV

Raķibe hāşılından vermeyüp bir dirhem ü dāne
Bilüp qadrin idāre eylesünler hūş-mendāne
Biraz da hişşe çıksun fazlasından ehl-i ‘irfāna
*Taşarruf eylesünler haţ gelince rû-yı hūbāna
Dil-i vîrānı vaķf itdüm zukūr evlāduñ olsun heb*

V

Batup nār-ı maḥabbetde Celālî zer gibi hāşum
Bilinmez mi yine ol şūḥ-ı sîm-endāma ihlāşum
Ne ‘ālemlerde seyyāḥum ne deryālarda ğavvāşum
*Ben işrāķî-mezāķam ‘ışķ ile pervāneveş ‘Āşım
Gülistān ‘andelîb-i ‘āteşîn-feryāduñ olsun hep*

18¹

Ġazel-i Nedīm Taḥmîs-i Celālî²

[Mef’ ulü fā’ ilātü mefā’ ilü fā’ ilün]

I¹

¹ 164a/167

² Sarıkaya, s.360.

İy pāy-māl-i cünbiş-i yekrānuñ oldıgum
Meydān-ı Türk ü tāzda ğaltānuñ oldıgum
Aḥşamdur a bende-i fermānuñ oldıgum
Gel iy esīr-i zūlf-i perīşānuñ oldıgum
Bilmez misin rübūde-i çevgānuñ oldıgum

II

Geşt ü güzār-ı faşl-ı hazīrāna çık yūri
Yaz mevsiminde gün gibi seyrāna çık yūri
Giy cāme-i mūnaḳḳaşı devrāna çık yūri
Ṭāvūs lar gibi çemenistāna çık yūri
İy men fedā-yı ḥālet-i cev lānuñ oldıgum

III

Gözler lisān-ı ḥāl-ile gūyendeler nedür
Kim bilmez öyle dilleri dānendeler nedür
Āyīne gösterüp ruḥ-ı tābendeler nedür
Gördükçe bendeñi bu şeker ḥandeler nedür
Bildüñ mi tūṭi-i şekeristānuñ oldıgum

IV

‘Arz it cemālūñi gönül oldukça muntazır
Tūṭiye çünki şāḥibi āyīne gösterür
Var bir su’ālüm iy lebi şīrīn cevāb vir
Gördükçe bendeñi bu şeker ḥandeler nedür
Bildüñ mi tūṭi-i şekeristānuñ oldıgum

V

İy nāzenīn-i ‘işve-pesendüm giçen gice
Derbān idüp efendime kendim giçen gice
Bu ihtiyātı ben de begendüm giçen gice
Ağyār ḳorḳusından efendim giçen gice
Ṭuyduñ mı tā-be-şubḥ nıgehbānuñ oldıgum

VI

¹ Nedim’in dīvânında gazel 5 beyitken Celālî’nin tahmisi 6 benttir ve 4. bent eksiktir.
bk. Muhsin Macit (hızl.), *Nedim Dīvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,
2017, s.pdf-242. (79. Gazel)/ Muhsin Macit, “Nedim Dīvânı İnceleme-Tenkitli Metin”, Gazi
Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezî*, Ankara 1994, s.414.

Hicrũñle geçdi mählar iy bĩ-vefā bütũn
Bayrāma qaldı va‘ de-i dirĩneler düşün
Vaşluñla itmesũn mi Celālĩ kuluñ dügũn
Pek istedi efendimi ‘ĩdũñ üçũnci gũn
Luţf eyle gel Nedĩm ‘ũñe kurbānuñ oldıgũm

19¹

Ġazel-i Vehbĩ Tahmĩs-i Necĩbā²

[Fe‘ ilātũn fe‘ ilātũn fe‘ ilātũn fe‘ ilũn]

I

Der-qafādur sipeh-i ‘ işve vũ nāzı tā kim
Yağadan pāçaya dek itse ‘ aceb mi çākũm
Mārlar kapladı şan genc-i dil-i ğamnākũm
Sĩne qāqũm gibi berrāq-ı sefĩd ammā kim
Oldı ğisũları hem-reng-i siyeh semmũre

II

İgneden iplige dek hāl u dile kıldı nazar
Tahta-i sĩneye iş geçmede müjgān ekşer
Sũnbũl-i deşt-i H̱otenden daħı ra‘ nā dirler
Nāfe-i Çĩn gibi hoş-bũ o siyeh perçemler
Beñzer ol şāf boğaz āyĩne-i billũra

III

Tavşan uyhusı virür gāhĩ O fettānum baq
Zağara dönmek içũn gürg-i raqĩb-i aħmak
Bārĩ dükkānçe-i ümmĩde o körpe kuzucaq
Gelse kuyruk şalaraq nāz-ile gerden kırararaq
Dilkilensem düşũp endĩşe-i devr-i dũra

IV

Şevq-i vuşlatda çabuqlatmış iken eşkümi dün
Tutmadı gerçi gözũñ şatma bizi bārĩ bugũn

¹ 164b/168

² Şiir tahmis olarak kaydedilmiş; ancak tardiye şeklinde oluşturulmuştur. Vehbĩ Dĩvānı’nda şiir kıta şeklindedir. (bk. Dikmen, s.637.)

‘İllet-i bînişüñe sîm-i sirişküm n’itsün
Zerdevadur bilürüz çeşm-i remed dideye çün
Ruḥ-ı zerdüñle ‘ilâc it nigeḥ-i rencûra

V

Aṭlas-ı çarḥı yaḳarsaḳ daḥı şimdi bed ü nîk
Pûşîş-i şabrı didüm yâre ne çâk it ü ne dik
Ḳand-i hâr-ı lebini eyle Necâbâ temlîk
Vehbiyâ Rûm ḥarâcî deger ol muğ-beçe lîk
Ḳatı a‘lâ idi raḥm itse dil-i mehcûra

20¹

Gazel-i Rûḥî Taḥmîs-i Raḥmânî

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Şaḳıñıl olma maḡrûr ḥüsnüñe kim böyle ḳalmazsın
Baḳup ruḥsâruña ḥaṭṭ-ı gülünden ḥişşe almazsın
Beni öldürdüñ iy meh yanuma bir kerre gelmezsin
Ġamuñdan derde düşdüm ḥâlûme bir raḥm ḳılmazsın
Esîr-i derdmendüñ oldıḡum gûyâ ki bilmezsin

II

Naşîḥat saña itsem incünüp sözümden aḡlarsın
Raḳîb-i rû-siyâhuñ pendini bir ḥoşça diñlersin
Gidersin kûy-ı gayra yol yañıldım diyü söylersin
Baña cevır ü cefâ mihr ü maḥabbet aña eylersin
Benüm yanumda ammâ ḥiç bir kerre yañılmazsın

III

Nola ben bendeñe cânâ vişâlûñ eyleseñ iḥsân
Bilürsin ‘aḳl u fikrüm gitdi ḳaldum vâlih ü ḥayrân
Derûnumdan nice ḥasret çeküp âḥ itmeyem hicrân
Görürsün reh-güzârında beni üftâde-i nâlân
Ḥırâmânî geçersin gözlerüm yaşını silmezsin

IV

¹ 165a/168

Firākuñ āteşi cānā s̄nemde eylemiş mesken
Ḥabībā bir nıgehle bu dil-i vīrānum alsan sen
Demidür ‘İsāveş güftāre gel iy dil-ber-i aḥsen
Ṭotalum bezm-i ḡam hicriyle dil-tengiz ye ammā sen
Neden iy ḡonce-i nev-reste ḡülmezsın açılmazsın

V

Terahḥum eyle bu Raḥmānī⁷ ye iy ḡamzesi cādū
Fiḡānumdan kamu girmez gözine ‘ālemūñ uyḡu
Bu deñlü dil-rübā içre düşer mi saña iy meh-rū
İşidüp nālemi kūyuñda dirmişsin ki kimdür bu
Ne lāzım şorkaḡ iy meh Rūḡī-i şeydāyı bilmezsın

21¹

Ḡazel-i Aḡmed Taḡmīs-i Şıdkī
[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün]

I

Nesīm-i ‘āfiyet elḡamdülillāh
Vezān oldı vüçüdunda seḡergāh
Şifā-yı ḡazret-i Ḥaḡ oldı hem-rāh
Ḥudā’ya şükr idersem n’ola herḡāh
İrişdi cismüme şıḡḡat çü nāḡāh

II

Çeküp ḡam pisterinde derd ü zaḡmet
Olup za‘f-ile ben bī-tāb u ṭāḡat
Murādum dünyede olmışdı şıḡḡat
Yatup ḡam döşeginde niçe müddet
İderken āh u zārı ḡāh u bī-ḡāh

III

Olup iḡsānı ol ḡayy-ı mu‘ inüñ
Merāmın ḡāşıl itdi ben ḡazinüñ
İrişdi luṭfı Rabbü’l-‘ālemīnüñ
Ḳabül oldı du‘āsı müslimīnüñ

¹ 165b/169

Selāmet irdi Haḡdan ḡamdülillāh

IV

Ġurūr itmem baḡup tāc u ḡabāya
Ḥarīṣ olmam bu mülk-i bī-beḡāya
Yüzüm tıtdum Cenāb-ı Kibriyā'ya
Şıḡındum tā ezelden ben Ḥudā'ya
Odur şāh u gedāya çün penāḡāh

V

Dilerseñ Şıdkıyā 'izzet mü 'ebbed
Der-i hırş u recāyı eyle münsed
Buyurmuş çünki ol şāh-ı ser-āmed
Tevekkül üzre ol her demde Aḡmed
Mu 'ın ola saña her yirde Allāh

22¹

Ġazel-i Ca' fer Taḡmīs-i Feyzī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ol mehūñ gün yüzini gördükçe artar ḡayretüm
Cūş ider deryā-yı cismümde sirişküm fūrḡatüm
Tāzelenmiş sīne-i çākümde dāḡ-ı miḡnetüm
Söylemek kaşd itdügümçe yāre derd ü ḡasretüm
Aḡlamak dutar meni ḡüftāre ḡalmaz ḡudretüm

II

Baña dırsen bāde-i vaşlı saña içürmeyem
Ġuşşa vü ḡamdan ölürseñ şādiye irgürmeyem
Öldürürseñ zecr-ile senden yüzüm döndürmeyem
Ben niçün sen şem'-i tābāna revān cān virmeyem
Yok mıdur 'ālemde bir pervāne deñlü ḡayretüm

III

Didiler gelmiş ruḡ-ı dildāre ḡaṡṡ-ı müşk-bū
Gitdi dilden şādılık gördüm hemānden ḡāl bu

¹ 166b/169

Zār u ğamgīn menziline vardum itdüm cüst ü cū
Görmedüm ol māhı çok baqdum aşığa yuķaru
Yirde gökde yıldızum yoķdur gidüpdür devletüm

IV

Şem‘ veş yandurdu cismüm āh-ı āteşnākdan
Ġarķa-i ħūn olmışam bu dīde-i ğamnākdan
Sāye şaldı mihr-i devlet gerdiş-i eflākdan
Kūyına iltūp götürdi ben ğubārı ħākdan
Var idi yirden göge vü bād-ı şabāya minnetüm

V

Nāme-i ħüsünde Feyzī okudum a‘ mālūmi
La‘ l-i nābı vaşf-ı şirīn eyledi aķvālūmi
Bende çekmiş leyl-ı zülfi dil-i abdālūmi
Rūz-ı maḥşerde diyem Mecnūn ‘a Ca‘fer ḫālūmi
Kim dilūmi ol bilür ancaķ ol añlar ḫāletüm

23¹

Ġazel-i Ḥayālī Tahmīs ‘ Ālī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Sākin-i kūy-ı ķanā‘ at ķurb-ı ḫāķān istemez
Rağbet itmez manşıb-ı dünyāya ‘ unvān istemez
Mümkināta bende olmaz resm-i erkān istemez
Faķr ile faḫr eyleyen dergāh-ı sulṭān istemez
Dūd-ı āhı sāyesinde ṭāķ-ı eyvān istemez

II

Eyleyüp ḫāk-i der-i cānānını başa külāh
Dūd-ı āh-ı pür-şerārın bildi zeyn-i bārgāh
‘ Aynına almaz bu dünyā şehlerin itmez nigāh
Şol gedā kim ķıldı istiġnā ṭarīķin tekyegāh
Genc-i bād-āverd ile taḫt-ı Süleymān istemez

¹ 166b/170

² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.314.

III

Şerhalarla zeyn idüp sine fezâsın ser-be-ser
Bâğ-ı dehrüñ serv-i âzâdını añmaz terk ider
Ruğlaruñ yâdına yakup tâze tâze dâğlar
Şol gedâ kim penbe-i dâğın dem-â-dem tâzeler
Gül kıparmaz şâhđan geşt-i gülistân istemez

IV

Fürkatüñde düşse gönüm vâdî-i künc-i gama
Cân virür tıguñ gibi pâkîze-dil bir hem-deme
Mânî‘ olmaz tıg-i dil-düzuñ geçerse sineme
İsteyen gelsün geçen geçsün şalâdur ‘âleme
Pâdişâh-ı ‘ışk dergâhında derbân istemez

V

Eşk-i çeşmi ‘Âliyâ deryâ gibi cüş eyleyen
Âh u efğânı cihân halkını medhüş eyleyen
Bezm-i şevk-i yârda kendin ferâmüş eyleyen
İy Hayâlî bî-tekellüf hûn-ı dil nûş eyleyen
Minnet ile Hızr elinden âb-ı hayvân istemez

24¹

Gazel-i Hayâlî Tahmîs-i ‘Âlî²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

İrmez olmışdur sipihrüñ güşına feryâdumuz
Cüst ü cü olınsa yokdur arada nâ-şâdumuz
Sürse erbâb-ı kanâ‘ at yaraşur evrâdumuz
Kurş-ı mehle hüşe-i pervîn olaldan zâdumuz
Ehl-i fakr içre tena‘‘umla çıkupdur adumuz

II

Gerçi biz zâhid ne hall-i müşkilâta mâliküz
Nüh kıbâbâsa bu devr içre şebâta mâliküz

¹ 167a/170

² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.314.

Hızrveş ammā müdām āb-ı hayāta mālīküz
Bir şınuḡ sāğarda seyr-i mümkināta mālīküz
Biz ḫarābāt ehliyüz böyle olur irşādumuz

III

Ḳaṣr-ı Şeddād'ı ya Kısra ṭāqını yād eyleseñ
Ḥāk-bāzī birle bir ḡam-ḫāne bünyād eyleseñ
Ḳalbümüz ma' mūr tutsaḡ göñlümüz şād eyleseñ
Ṭıfl gibi lu' b' için bir ḫāne ābād eyleseñ
Girmedin içine vīrān eylerüz ābādumuz

IV

' Aḡlumuz şāhı bu ' ālem şaydgāhın bulalı
Kāse-i na' l-i semendi ḥūn-ı bismil ṭolalı
Bīşezār-ı ' ömrümüz bād-ı ecelden şolalı
Şaydumuz murḡān-ı ḡudsī-āşyānı olalı
' Ankebūtī dām-ile nūr-ı başar şayyādumuz

V

Tā ki çekdi ḫaṭṭ-ı cānānuñ bize ceys-i sitem
Ġamze oḡlarını itdi yā gibi ebrū-yı ḡam
Şöyle doldı ' Āliyā eṭrāfumuz derd ü elem
Cism-i pūr-peykānumuz görüp Ḥayālī didi ḡam
Alamaz şād u feraḡ bu ḡal' a-i fūlādumuz

25²

Ġazel-i Bāḡī Taḡmīs-i Naḡdī

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bir şaḡı leylībeni eyledi āvāre meded
Yüz tatarsam nola Mecnūn gibi kūhsāre meded
Rıḡlet eyyāmı irişdi deyiñüz³ yāre meded
Eylesün vaşlını dermān dīl-i bīmāre meded

¹ lu' b: G.

² 167b/171

³ deyiñüz: deyiññüz G.

Düstlar işte ben öldüm baña bir çâre meded

II

Püte-i ' ışka girüp miĥnet-ile teb çekme
Tığrı çek nâvek-i âhuñ zehî çep çekme
Yâremüñ merhemini nâz-ile her şeb çekme
Zaĥm-ı sînemden oĥuñ pârelerüñ hep çekme
Dursun Allâhı seversen hele bir pâre meded

III

Güşe-i ġamda beni derd ü elem öldürüyor
Bir taraf ĥâl ü ĥať u ĥasret-i fem öldürüyor
Giryeden merdümek-i çeşümü nem öldürüyor
Güher-i cāmı yitürdük bizi ġam öldürüyor
Sâĥiyâ gel bulıvir ĥande ise ara meded

IV

Şabr idüp bir niçe ġün fūrķat-i yâre tırayın
Nice_olur gerdişi girdârını çarĥuñ ġöreyin
Varayın ben de bugün menzil-i yâri şorayın
Güher-i cāmı yitürdük bizi ġam öldürüyor
Şaĥınuñ kimse ĥaber virmesün aġyâre meded

V

Naĥdiyâ sırrı derûnuñda nihân eylemege
Diĥķat it şaķla şaķın genci ' ayân eylemege
Ĥâmetüm buldı felek şanki kemân eylemege
Mededüm ĥalmadı feryâd u fiġân eylemege
Saña kimden ire iy Bâķî-i bî-çâre meded

26¹

Ėazel-i Dürri Taĥmîs-i Hâşimî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

¹ 168a/171

² Ayşe Bulan (Özdemir), "Hâşimî [Bursalı]: Hayatı, Edebî Kişiliġi ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni", Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 1993, s.86.

Civānuñ ğamzesi sözi gibi sihr-i helāl olsa
Bülend elfāzı dendānı gibi ‘ıkd-i le’āl olsa
Cihānuñ tūt̃-i gūyāları yanında lāl olsa
Kişinüñ sevdiği ‘ālemde bir şīrīn-maḳāl olsa
Nedīm olsa söz añlasa muḥaşşal ehl-i ḥāl olsa

II

Söze gelse zuhūr eyler lebūñde mu‘ciz-i ‘İsā
Cihāna gösterürsüñ şī‘r ü inşādan yed-i beyzā
Kemāl-i ḥüsn-i ḥulḳ-ile bulunmaz zātuña hem-tā
Perī-peyker melek-sīret güzeller çok durur ammā
Ẓarīf ü nükte-dān olsa güzel ehl-i kemāl olsa

III

Naẓīrūñ gelmemişdür iy perī-rū cins-i ādemde
Senüñ gibi laṭīf olsa güzel olunca ‘ālemde
Tesellī kılsa luṭf-ı ṭab‘-ile aḥbābı her demde
Ḳomasa ‘āşıkı girye ide Ya‘ḳūbveş ğamda¹
‘Azīz-i Mısr-ı ḥüsn olsa şeh-i Yūsuf-cemāl olsa

IV

Bağılmaz ğayra gelse ol civān-ı pādşeh-meşreb
Görinmez mihr-i ‘ālem-tāba karşı nitekim kevkeb
Utanup ṭal‘atinden girmeseydi yirlere her şeb
Anuñ ruḥsārına beñzer dir-idi ehl-i diller hep
Güneş sâbit-ḳadem olsa eger kim bī-zevāl olsa

V

Olup ol şem‘-i ḥüsne Hāşimī cān-ile pervāne
Cemāli pertev eyler āteş ursa cān-ı sūzāna
Şarāb-ı dil-güşā geldükçe bezm-i ehl-i ‘irfāna
Oṭursa gelse dil-ber meclise iy Dürrī şāhāne
Ḳızarsa tāb-ı mülden ruḥları hem āl āl olsa

¹ ğamda: tende G.

² 168b/172

Gazel-i Muṭî'î Tahmîs-i Sipâhî¹

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Münevver kıldı âfâkı yüzün iy meh ziyâlıkdan
Yaraşur sidre kıddüne dem urma müntehâlıkdan
Ferâgat eyledün şandum seni ben pür-cefâlıkdan
Gözüm yaşını baır itdüm firâkıñla cüdâlıkdan
Senünle kanı a zâlim şu sızmazdı aralıkdan

II

Niyâz itmek düşer dâ'im gül-i ra' nâya bülbül den
Niyâz itdükçe nâz itmek gerekdür bülbüle gülden
Beni sen şu gibi iy serv akıtdun cân-ile dilden
Çevirdün yüzünî âhır alınca gönümü elden
'Araz bu mıdur iy dil-ber bizümle âşinâlıkdan

III

Dem-â-dem dest-i hicrünle nigârâ çâk olup yağa
Revâ mı âteş-i 'ışkıñ beni hâk eyleye yağa
Terahhüm itmeyesin sen gözüm den kanlu yaş ağa
Oluben hüsnüne garrâ inen cevritme 'uşşâğa
Virür yile niçe şehler düşübdür pâdişâlıkdan

IV²

Cihân içre saña beñzer kanı hiçbir gül-i ra' nâ
Şacı 'anber ü reyhan bir yüzi gül kâmeti bâlâ
Kamer-behcet güneş-ıtal' at perî-peyker melek-simâ
Bugün mülk-i melâhatda bulunmaz hüsnüne hemtâ
Şunulmuşdur saña şâhum güzellik hüsn-i hâlîkdan

¹ Aşağıda künyesi verilen eserde şiir Latîfî'ye ait bir muhammes olarak görünmektedir. Ayrıca mahlasnamede de Latîfî mahlası bulunmaktadır. Ayşe Giray, "Klasik Türk Edebiyatı Kaynaklarından Şiir Mecmûaları Mecmûa-ı Eş'âr: Sk. Hacı Mahmud Efendi, 5214", Düzce Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Düzce 2018, s.147.

² IV. Bentten sonra YE'de yer alıp G'de bulunmayan şu bent bulunmaktadır:

Sipâhî goncalar içre görüpsün derd-i hândânı
Gönül derdi n'ola bülbül gibi eyleyse efgânı
Gözünün yaşı yemm oldu demidür kılsan ihsânı
Latîfî yoluña cânâ verirdü şıdk ile cânı
Terahhüm eyleyüp geçsün eger bû bî-vefâlıkdan

Gazel-i Muhibbî Tahmîs-i ‘Übeydî²

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I³

İtmege gülşen-i ‘âlemde dilâ ‘ iş ü tarab
 Bulmadum bir gül-i bî-hâr idüp sa‘ y ü taleb
 Ben çeküp derd-i hezâr u ğam u endüh u ta‘ ab
Müdde ’î dâmen-i dildâre irişse ne ‘aceb
Ğande kim gül açıla tutar anuñ hâr etegin

II

Ğam-ı ebrûsı ile kaddüñ eger ola hilâl
 Tâkatüñ tâķ oluben za‘ f seni itse ħayâl
 ‘ Arz-ı ħâl eylemege kalmasa güftâra mecâl
Ğ’abda yârî görüp fursat-ile bûsesin al
Uyanup ħışma gelürse ħoma inkâr etegin

III

İy ‘ Ubeydî dil-i pür-ğamda şafâ kalmadı hîç
 Çekmedüğüm bu cihân içre belâ kalmadı hîç
 Ol perî itmedüĝi cevî ü cefâ kalmadı hîç
İy Muhibbî benî âdemde vefâ kalmadı hîç
Sende Mecnûn-şîfat tut yûri tağlar etegin

¹ 169a/172² Ömer Arslan, “Ubeydî Dîvânı (Metin ve İnceleme)”, İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2013, s.263.³ YE’de ilk iki sırada bulunan bu iki bent G.’de yoktur.

Bir dem elden kımayup bir ruĝ-ı gül-nâr etegin
 Şutagör âb-ı revân gibi çemenzâr etegin
 Şutma zâhid gibi zühdün hele zinhâr etegin
 Pend ĝuş itme dilâ alma ele ‘âr etegin
 Kıo ne dilerse disünler şutagör yâr etegin

Râh-ı ‘ışkında nigârün şü kadar çekdüm elem
 Kalmadı görmedüğüm ĝussa vü endüh-ı sitem
 Kıana ĝarķ olsa ĝözüm yaşı ‘acep mi her dem
 Baña her laĝza gelür derd ü belâ ĝussa vü ĝam
 Müşkil işdür kışı kim şuta sitemkâr etegin

[Taḥmīs-i Kānī]²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Dil-berā şerbet-i la‘ lünde ne hoş hikmet var.

Nüş iden ‘ aşık-ı dil-ḥastelere şıḥhat var

Şöyle şîrîn dehenünde niçe ḥaysiyyet var

*Lebüñi öpmeye cānā ne ‘aceb lezzet var**Bā-ḥuşuş ince bilün koçmada çok ḥālet var*

II

Ruḥlaruñ Ka‘be-i ‘ulyā vü қаşuñ kıble-nümā

Dehenün dār-ı şifā vü nefesün rûḥa gıdā

Baķışuñ ‘ayn-ı vefā vü gülüşüñ özge şafā

*Cünbişüñ cāna şifā söyleyişüñ derde devā**Yalıñuz ḥüsn degül sende begüm hikmet var*

III

Reh-güzāruña düşüp sāye-i çeşmüm sürürem

Sensüz iy rûḥ-ı revān қāleb-ı bî-cān yürürem

Қande baқsam şanemā naқş-ı ḥayālün görürem

*Görmez isem ölürem görmege cānlar virürem**Sende iy rûḥ-ı revānum ne ‘aceb ḥaşlet var*IV³

Ağlamak oldu işüm ben bu cihānda gülemem

Dāmen-i vaşluñ ile seyl-i sirişküm silemem

Özümi vādî-i ḥayretde yitürdüm bulamam

*Bilmezem baña ne siḥr oldu ki kendüm bilemem**Şunı ancaқ bilürem bende ‘aceb ḥayret var*¹ 169b/173² İlyas Yazar, *Kānî Dîvânı Tenkidli Metin ve Tahlil*, İstanbul: Libra Kitap, 2010 , s.243.³ IV. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Kānî sen serv-i sehî ḳaddüñ olup pā-mālî
 Sāyeveş pâyüñe yüz sürmeden olmaz ḥālî
 Başa iletse n’ola devlet ile iḳbālî
 Ayağuñ tozını baş üzre tutarmış ‘Ālî
 İ‘tiḳādum bu ki başunda anuñ devlet var

Gazel-i ‘İzzet Tahmīs-i Eşref

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Cihān başuma zindān oldu iy kaçış kemān sensüz
 Gerekmez cennet olsa nāzeninüm bu cihān sensüz
 Baña iy māh-ı nev sāyem daği oldu girān sensüz
Qarār itmez gönül bir yırde iy rūh-ı revān sensüz
Baña bir künc-i külhandur zemīn ü āsümān sensüz

II

‘ Aceb mi mesken itsem gūşe-i endūh u vaḥdetde
 Düşüp ‘ ummāna qaldı zevraḡ-ı dil baḡr-ı ḡasretde
 Gidüp ‘ aqlum başumdan qalmışam ben cāy-ı ḡayretde
Ne mümkün neş ‘e-yāb olmak benüm-çün bezm-i ḡurbetde
Ġamuñla zehr-i qātildür şarāb-ı erguvān sensüz

III

Dil-i āvāremi āteşlere yaḡdı bir āfet kim
 O rütbe qaddümi lām eyledi hicrān u fūrḡat kim
 Vefāsuz dil-bere dil virmek ‘ ālemde bir ‘ illet kim
Şu rütbe bī-mecāl itdi beni derdiyle ḡasret kim
Ten-i bī-tābuma bār olmada şāhum bu cān sensüz

IV

Niçe demdür ki gelmez oldu bezme ol gül-i ra‘ nā
 ‘ Aceb ol nāzenin kimlerle hem-dem qandedür āyā
 Qonuşdı yād ile ḡannum o naḡl-ı serv-i müstesnā
Gül āteş serv-i ser-keş şu‘le sünbül çeşmüme cānā
Ser-ā-pā ‘ ayn-ı āteşdür gülistān-ı cihān sensüz

V

Ḥayāl-ı vaşl-ı dildār-ile ‘ İzzet oldu dīvāne
 Gine ma‘ mūr olur mı bir daği bu ḡalb-i vīrāne
 Olaldan fülk-i dil ‘ azm-i reh-i girdāb-ı ‘ ummāne
Düşelden keşti-i dil ḡam ile deryā-yı hicrāne

¹ 170a//173

Ne eyler Eşref'e bu rûzgâr-ı bî-emân sensüz

31¹

Gazel-i Bâkî Tahmîs-i Şerîfî

[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I

Ağladan 'âşıkı iy dil ğam-ı hicrân ancak
İnleden ehl-i dili gerdiş-i devrân ancak
Kimi mâtem-zede halkuñ kimi şādān ancak
Hâl-i 'âlem ezeli böyle perîşān ancak
Kiminüñ miḥnet-ile başına zindān ancak

II

Görinür bâğ-ı cihân kimisine tâze bahār
Kimi şu gibi çimen seyrin ider leyl ü nehār
Kimisi bezm-i şafâda kimisi hem-dem-i ḥār
Kimisi bülbül-i nālân-ı gül-i ârız-ı yār
Kimi pervâne-i şem'-i ruḥ-ı cānān ancak

III

Kiminüñ bilini бүkdi sitem-i murğ düta
Kiminüñ sînesini itdi nişān tîr-i qazā
Menzil-i rāh-ı 'adem olsa 'aceb mi dünyā
Bu cihân kimine qaşr u tarab-ı 'îş ü şafā
Kimi ḥandān kimi giryān kimi nālān ancak

IV

Māl ü esbāb-ı cihân kalmadı çün Qārūn'a
Bağmazam çehre-i zerdüm var iken altuna
Ser-firāz ol başuñı egme şaḫın her dūna
Pāy-māl olmada āḥîr şütür-i gerdūna
Pādişāh ile gedāsı hele yeksān ancak

V

Kūh-ı vahdetde Şerîfî oluben genc-i nihān
Māsivāyı unıdup Ḥaqq-ile olsun her ān

¹ 170b/174

‘ Ālem-i kevn ü fesād olduğı-çün mülk-i cihān
Bāḳiyā ḥānḳah-ı ‘ālem-i ḥayretde hemān
Her gelen kimse bu esrār ile ḥayrān ancaḳ

32¹

Gazel-i Mānī Tahmīs-i Āzerī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Zerreves sevdüm yine sen āfītāb-ı enveri
‘ Işḳuñı terk eylemem terk eylerem cān u seri
Çeşm-i ḥūn-rizūñ gibi tiz eyleyüp ol ḥançeri
Mū-be-mū kessūñ cefā tīgīyle cismüm iy perī
Ḳılca olmaz ḥāṭırum ḳayd-ı ta‘alluḳdan berī

II

Bī-kes oldum ḳalmadı hīç mūnis ü maḥrem dirīğ
Ġuşşadan olmadı göñlüm bir nefes ḥurrem dirīğ
Ölmeyince benden ayrılmaz belā vü ḡam dirīğ
Bulmadum ölmekden özge yareme merhem dirīğ
Pā-bürehne niçe kez gezdüm cihānı serseri

III

Görse rūy-i tābnākūñ ger şağīr ü ger kebīr
Mihr-i ruḥsāruñ olur ḥāṭırlarında cāy-gīr
Diyeler evvel nazarda rūyuña olmaz nazīr
Kim ki görse ‘ārīzuñ mir’ātın iy mihr-i münīr
Ayrıḳ almaz ‘aynine āyīne-i İskenderi

IV

Eglenürdüm bezm-i ‘işretde nevāl-i vaşl-ile
Künc-i ḡamda bī-cemāl oldum zevāl-i vaşl-ile

¹ 171a/174

² Aşığıda künyesi verilen eserde şiir *Tahmīs-i Āzerī Gazel-i Şânī* başlığıyla kaydedilmiş. Yunus Kaplan, “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde Kayıtlı “T 5480” Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP’a Göre Tasnifi”, *Dīvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.21, (Ekim 2018), s.124. (agm.’de şiirin sadece ilk ve son bendi MESTAP tablosunda yer almaktadır.)

Bir ramağ kalmışdı cismümde hayāl-i vaşl-ile
Çıkdı cānum tenden ümmīd-i zülāl-i vaşl-ile
Çıkmadı göñlümde ammā ārzū-yı hañçeri

V

Azerī şahrāya düşdüm terk idüp ğam-hāneyi
Genc-i ‘ışka mesken itdüm hātır-ı vīrāneyi
Kande gördüm bilmezem ol gözleri mestāneyi
Bir görünmez derde uğratdum dil-i dīvāneyi
Bilmezem hiç neyleyem Mānī dehān-ı dil-beri

33¹

Gazel-i Fuzūlī Tahmīs-i Fevrī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Başumda seng-i ta‘ na tende zaħm u dāğ-ı miħnet var
Selāmet kaşdın itsem reh-zenüm yüz biñ melāmet var
Ser-i kūyuñda hāk olmağa cān u dilde rağbet var
Yoluña cān virem gibi derūnumda ‘alāmet var
Şehīd-i tīg-i ‘ışk olmağa göñlümde şehādet var

II

Cihān bāğını gezdüm gerçi mānend-i şabā her sū
Dağıtdı ‘aql ü baħtum tīre kaldı zülfi ‘anber-bū
‘Aceb midür belā vü derd ü hicrān-ile tutsam hū
Döküldi gözlerüm yaşı nażar kılmađuñ iy meh-rū
Düşüpdür yıldızum beñzer sitāremde nuħūset var

III

Qadüm oldu dü-tā çekmekle cevri-i devri-i gerdünü
Teraħhum eyleyüp şād itmedüñ bārī bu maħzūnı
Çıkdardum gözlerüm yaşıyla gözden eşk-i gül-gūnı
Beni gel öldürüp kırtar belādan çünkim iy hūnī
Ne sende merħamet şefkat ne bende şabra tākat var

IV

¹ 171b/175

Başum ħurd itse seng-i ʿa ile hīç itmeyem ʿa
Xomadum dāmen-i zūlfūñ ölümünden itmedüm pervā
Elüm al kılma pā-māl itme ben müflisden istignā
Efendim pādişāhum ben kime varam idem şekvā
Baňa çok cevr ü zulm itdün saňa senden şikāyet var

V

Göñül kim mest-i ʿışk olup saňa cānum fedā eyler
Virüben cān-ı nokşānı maḥabbet iştirā eyler
Meşeldür Fevr-ı mey kişiyi ehl-i seḥā eyler
Gedāy ʿāleme sultān u sultānı gedā eyler
Şarāb-ı ʿışk-ı dīl-berde Fuzūlī özge ḥālet var

34¹

Gazel-i ʿAzmī Tahmīs-i Ricālī

[Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün]

I

Ḥaḳ musallaḥ eyleyüp Ḥayl-i Yemān'ı düşmene
Zūr-ı bāzūyla çeküp tīg-i bürānı düşmene
Saʿ d-ı Vaḳḳāşveş atup tīr-i kemānı düşmene
Teng ḳalsun dir iseñ şāhum cihānı düşmene
ʿAskere serdār idüp gönder sinānı düşmene

II

Ceyş-i İslām üzre gelmekse kırāluñ niyyeti
Dīn Muḥammed dīnidür hiçdür anuñ germiyyeti
Aşş ı bulmaz putlara biñ kez iderse minneti
Düşmen-i dīnūñ ne deñlü çoğ-ise cemʿiyyeti
Ehl-i İslāmuñ yiter bir pehlivānı düşmene

III

ʿAsker-i dīn Üngürüs'e ʿazm idüp āhīn-ile
Her ḳazāda bārgehler ḳurılır tezyīn-ile
ʿArşa irüp Allāh Allāh naʿ rası āmīn ile
Ḥaḳlarından kāfirūñ gelsün guzāt-ı dīn-ile

¹ 172a/175

Furşatı fevt eylemez virüp amānı düşmene

IV

Toğrıdup ceşş egri'yi 'azm-i ...¹ eylesün

Kızıl Elma'ya varınca açsun alan eylesün

Küştelerle yiryüzini toptolu kan eylesün

Alamanuñ illerin alan u tālān eylesün

Daħi şal bir gūşeden Tātār Hān'ı düşmene

V

İy Ricālī menziline merd olan durmak gerek

Cübbe vü cevşen giyüp tedbirini kurmak gerek

Şîr-i nerveş pençesin düşmenlerüñ burmak gerek

Eyleyüp Hakk'a tevekkül 'Azmiyâ urmağ gerek

Her taraftan niçe tîğ-i hûn-feşânı düşmene

35²

Gazel-i Zâti Tahmîs-i Fazlî³

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Çanadum altına 'anķā gibi biñ kūhsār aldum

İçinde pençe-i ķahr-ile kebk-i dil-figār aldum

Maħabbet Kāf'ınuñ gerçi şikārın bî-şümār aldum

'Adū-yı zāğ elinden bir tezerv-i şivekār aldum

Daħi ben şāh-bāz-ı 'ışķ olaldan bir şikār aldum

II

Diyār-ı miħneti Ferhād u Mecnūn yok yire gezdi

Berāt-ı milk-i 'ışķı kātib-i ķudret baña yazdı

Meh-i nev sikke-i hūrşide nāmum tîğ ile ķazdı

Yine burc-ı bedenden cān sevincinden çıkayazdı

¹ ...: G.

² 172b/176

Aynı şiir 346b/350'de muhammesler arasında de bulunuyor. Şiirin başlığının yanına *tahmîsdür* düzeltilmesi yapılmış. Bu yüzden de şiiri tahmisler içine aldık.

³ Mustafa Özkat, "Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Dîvânı : (İnceleme-Tenkitledi Metin)", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2018, s.258.

Nigāruñ gōñline girdüm demürden bir hisār aldum

III

Dil ü cān ile yārūñ ‘ışkında boyun urdum
Bugün meydān-ı miḥnetde ‘adūnuñ ḳahrına tırdum
O yüzi ḥūb u ḥūn-rīzūñ cefāsın gerçi çok gördüm
Şarup pehlūya tīguñ zaḥmını şöyle şafā sürdüm
Şanasın yanuma bir serv-ḳāmet gül-‘izār aldum

IV

Ten-i pür-ḥūbı tıtdum şanmañuz dūd-ı siyāhumla
Tıonandı lālezār-ı derd ü miḥnet bār-gāhumla
Serīr-i şadra geçdüm şem‘ veş oddan külāhumla
Melāmet milkini açdum ser-ā-ser tīğ-ı āhumla
Bugün ben şāh-bāz-ı milk-i ‘ışḳum bir diyār aldum

V

Olup Fazlī gibi ser-geştesi bir māh-ruḥsāruñ
Varup dellāl-ı dil bāzār-ı kūyına o dildāruñ
Hezārān derd ile iḳrārın aldum [ben] o ‘ayyāruñ
Nuḳūd-ı şabr u dil virdüm metā‘-ı derdine yāruñ
Görenler Zātiyā cānlar virür bir yādigār aldum

36¹

Gazel-i Şāliḥ Taḥmīs-i Raḥmī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ol dilā şimden girü
Çāk idüp zerrīn ḳabāyı gey ‘abā şimden girü
Meskenūñ olsa n’ola künc-i fenā şimden girü
Āḥir oldı ‘ömr çün geçdi hevā şimden girü
N’eyleyem el virdügin dünyā baña şimden girü

II

¹ 173a/176

² Erdoğan (hzl.), *Bursalı Raḥmī Dīvânı*, s.127.

Geçdi eyyām-ı cüvānī oldı her miḥnet füzün
Dūd-ı āhum şeklidür elde ‘asā-yı reh-nümün
‘Anberüm kâfūr olup oldı elif kıddüm çü nün
Pîrlik hengāmıdur gelmişdür eyyām-ı sükün
Şu gibi dil tıflı akmaz her yaña şimden girü

III

Ḥubb-ı dünyā dîdede olursa bil iy müdde‘î
Çeşm-i cāna irişür andan ḥalel iy müdde‘î
Maḥzar u meclā-yı Ḥaḳ kıl ḳalbi gel iy müdde‘î
Ben cihān sevdālarından çekdüm el iy müdde‘î
Ser-te-ser dünyā ğamını al saña şimden girü

IV

Ehl-i vaḥdet oldı dil terk itdi bu keşret ğamın
Mülk-i lâhūtuñ bütün dünyāya virmez bir demin
Gāh rûḥānī gehî ‘İsî idüpdür maḥremin
Ṭāyir-i ḳuds-idi rûḥ añdı tecerrüd ‘ālemin
Cîfe kim dünyā ğamı düşmez aña şimden girü

V

Merd-i dānā-dil nazār kılmaz cihāna Raḥmāyā
Bî-beḳādur kârgāh-ı ‘āleme irer fenā
Uşbu ma‘niden dimişdür sâlik-i rāh-ı Ḥudā
Bir dem āġāh olmaduñ düş gibi geçdi mā-mazā
Şāliḫā ḫālūñ ne olur bârî aña şimden girü

37¹

Ġazel-i Ḳabûlî Taḥmîs-i Sultān Murād²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy gönül cānān ilinden bir ḫaber tuyduñsa gel
Cānib-i cānāneden ḫüsn-i nazār tuyduñsa gel

¹ 173b/177

² Mustafa Erdoğan, “Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)”, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2008, s.509. (YE’de“ Ġazel-i Sultān Mūrād Taḥmîs-i Ḥod” şeklinde kaydedilmiş.)

Şu¹ le-i nār-ı meveddetden şerer¹ tıyduñsa gel
Āfītāb-ı ‘ışkdan bir zerre ger tıyduñsa gel
Lem‘a-i nūr-ı maḥabbetden eṣer tıyduñsa gel

II

‘Ālim-i muṭlaḳ odur kim bile kendü nefsinı
Pāk ide gerd-i kederden sile kendü nefsinı
Jeng-i miḥnetden mücellā kıla kendü nefsinı
Virmeye kūy-ı fenāda bile kendü nefsinı
Men ‘aref² sırrı ṭarīkinden güzer tıyduñsa gel

III

Mevc urup ger baḥr-i a‘zam gümlöse³ güm güm hemān
Ġarḳ-ı tūfān-ı ḥavādīş olsa ger ḥalḳ-ı cihān
Tolsa emvāc-ı zevāhirden zemīn ü āsümān
Cūşa gelse ḳatresi olur biḥār-ı bī-kerān
Şalma cismüñ rāh-ı ‘ışk içre ḥaṭar tıyduñsa gel

IV

Mā ‘arefnādan ḥabīr olmaz nebī vü ger velī
Herkesi ‘irfān iden yād itmemeḳdür efdālī
Ma‘rifet bābında ḥavf olmaz kişinüñ medḥālī
Ḳalb-i zāhid pertev-i envāre olmaz müncelī
Leyle-i zülmetde görünür ḳamer tıyduñsa gel

V

‘İşk-ile bilgil Murādī başa çıḳmaz hıḳ kesi
Seng-i binā olsa ḳaşr-ı ‘ışkı yıḳmaz hıḳ kesi
Lezzet olmayınca ger ‘ışk-ile ḳanmaz hıḳ kesi
Şerbet-i ‘ışkı Ḳabūlī gibi şıḳmaz hıḳ kesi
Ḳand-i ‘ışkuñ lezzetin zerre ḳadar tıyduñsa gel

¹ şerer: eṣer G.

² “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

³ gümlöse: ise G.

⁴ 174a/177

Ġazel-i Ķabŭlî Tahmîs-i Sultân Murâd¹

[Mefâ' ilŭn mefâ' ilŭn mefâ' ilŭn mefâ' ilŭn]

I

Cefâ vŭ cevri çekmekde gönŭl âzürde-ĥâl oldu
Beden bî-tâb u tākāt ten za' if ŭ bî-mecâl oldu
Dil-i bî-tākate âsŭde-ĥâl olmak muĥâl oldu
Ṭarîķ-i 'ıřķ-ı dil-berde vücŭdum pây-mâl oldu
Enîs ŭ mŭnîs ŭ hem-râh-ı dil ġamla melâl oldu

II

Nice dil olmasun pŭr-zâr güle inşâf ide billâh
Bize cevri ŭ cefâdan ol perî ĥâlî degŭl her gâh
Belâ vŭ miĥnet ŭ derd[dŭr] dilŭmden olmadı âġâh
Ĥayâl-i ĥ'âba döndi rŭz-ı vaşl-ı dil-ber-i dil-ĥ'âh
Ne kim gördiye bu dîde aña cümle ĥayâl oldu

III

' Aceb bilsem nedŭr çâre ĥalâřa derd-i dŭnyâdan
Belâ vŭ derd ŭ ġam ayrılmadı bu ĥalb-i şeydâdan
Devâsuz derde düşdŭm olmadı dermân eĥibbâdan
Ĥalâř olmak naşîb olmadı cevri ŭ devri-i sevdâdan
Bu fŭrķat yayını çekmekle ġaddŭm hem-çŭ dâl oldu

IV

Bu çeřmŭmden aķar damlar durur her dem-be-dem demler
Benŭmçŭn ĥanlar aġlarsa n'ola âh idŭp âdemler
Nedŭr cevri ŭ cefâ-yı dehrden bu çekdŭğŭm ġamlar
Aķan ĥŭn-ı cigerdŭr dîdeden ĥaķķâ çıkar nemler
Yŭzŭm zerdî benŭm her demde hem-çŭn lâle âf' oldu

V

Murâdî niçe bir hicrân elinden yaķa çâķ itsŭn
Mekânın ġŭře-i fŭrķat yataġın zîr-i ĥâķ itsŭn
Niçe bir zehr-i ĥahr-ı hicri-ile kendin helâķ itsŭn
Ķabŭlî niçe bir derd-ile âh-ı sŭznâķ itsŭn

¹ Erdoğan, s.512. (YE'de“ Ġazel-i Sultân Murâd Tahmîs-i Ĥod” şeklinde kaydedilmiştir.)

² lâle âl: lâlezâr G.

Umar bir gün o Mevlâdan diye rûz-ı vişâl oldu

39¹

Ġazel-i Nişânî Tahmîs-i Emrî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Görindi lutf-ı rûy-ı yâr mir 'ât-ı semenlerde
Zuhûr itdi hîrâm-ı kıadd-i dil-ber nârevenlerde
Oturma merdüm-i çeşmüm gibi beytü'l-hâzenlerde
Bahâr oldu şafâ kesb idecek demdür çemenlerde
Huşûşâ şalına yanuñca serv ü sîm-tenlerde

II

Ġam u ğuşşa dilâ cân-ı 'azîze gerçi düşmendür
Ki cem' itmek dilerseñ gül siperdür tîğ süsendür
Hâbâbı miğfer ü mey pehlevân-ı merdüm-efkendür
Zebûn olma ne zendür ğam şerâb iç devr-i gülşendür
Ġavî himmet gerekdür bu cihân içre erenlerde

III³

Kaçan vaşl olsa bir maḥbûba dir dir ditremek hûyı
Girer araya kuçdurmaz kabâ ol sîm-pehlûyı
Koḡulayup yatur her gice bir cism-i semen-bûyı
Şarılur her gül-endâma çeker pehlûya meh-rûyı
Ne hâletler nezâketler kıomış haḡ pîreherlerde

IV

Hilâl olmuş-durur el uzadanlar yâr-ı zülfine
Niçe Manşûr aşılmışdur sebebsüz dâr-ı zülfine
Miyân-beste niçe zühed ehli vardur târ-ı zülfine

¹ 174b/178

² M. A. Yekta Saraç, *Emrî dîvânı*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 2002, s.34.

³ III. bentten sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Ġamuñdan bād-ı âhumdan ḡarâba vardı kaçır-ı ten
Ġâm bād-ı firâḡ ise degüldür küşe-i me'men
Cemâlünsüz pür âteşden görünür çeşme-i gülşen
Siyeh kâküllerinden ğayrı yokdur göñlüme mesken
Ne müşkildür kişi cânâ ğarib olmaḡ vaṭanlarda

*Kayurma iy gönül bend olduğ ise tār-ı zülfine
Şınuğ diller hezārān bağludur her bir şikenlerde*

V

*Çün Emrī ol meh-i nā-mihribān bī-‘ ahd dil-berdür
Vişālın va‘ de itdiyse yine hicrān muğarrerdür
Anuñçün dir bu beyti ol ki Hüsrev aña çākerdür
Fırākuñla Nişānī hastanuñ hālī mükedderdür
Vişālūñ va‘ de itmişdūñ be hey zālīm geçenlerde*

40¹

Gazel-i Cinānī Tahmīs -i Maḳālī

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

*Nār-ı gāmda sūzişüm bağı kebābīler bilür
Erganūn-ı nālemi çeng ü rebābīler bilür
La‘ lūñ esrārın senūñ rind-i şarābīler bilür
Fitne-i cām-ı lebüñ mest-i harābīler bilür
Lem ‘a-i envār-ı mihri āfītābīler bilür*

II

*Bir şınık sāgarca yok bezm-i cihānda rağbetüm
Varduğınca bādeveş ayaga düşdi hürmetüm
Neyleyem ol Yūsuf-ı gül-çehre bilmez kıymetüm
Baña hem-ser olmayan idrāk itmez hāletüm
Āteşe pervāne şevḳin iltihābīler bilür*

III

*İy perī geldükçe kūyuñdan berü her şubḥ yād
Cān çıkar karşı aña dir ḥayr-maḳdem ḥayr-bād
Gitdi kılmaduñ beni demler durur bir kerre yād
Fırḳatūñ ālāmını şor benden iy pīr-i nejād
Sūziş-i nār-ı caḥīmi çün ‘azābīler bilür*

IV

‘Işık içinde baña kendin zāhid eylermiş şebīh

¹ 175a/178

Görmedüm anuñ gibi bir kendüzin bilmez sefih
İy kamer-ruḥ işbu sözüñden ‘ayāndur bil kerīh
Zülfüñ ucından ne bilür kim beyān eyler faḳīh
Bu teselsül ‘ilmini şanma kitābiler bilür

V

Añlamaz ḳadrüm cihānda her gedā-yı ṭab‘ olan
Baña hem-ser olımaḫ her nā-sezā-yı ṭab‘ olan
Nola ṭa‘n itse baña her bī-nevā-yı ṭab‘ olan
Ḳande fehḡ eyler beni her rüstā-yı ṭab‘ olan
Ḳadrini şanma Ṣahīrūñ Fāryābiler¹ bilür

VI

Ḥüblar senden ta‘ allüm itdi dil-berlik yolın
Senden aldı ṭūṭī-i gūyā suḥanverlik yolın
Zülfüñ öğretti baña ḥāke ber-ā-berlik yolın
Saña ta‘ lim eylesün çeşmüm şināverlik yolın
Şuda yüzmek resmini çün murğ-ābiler bilür

VII

Añlamaz nā-dān esrār-ı ḡamuñ keyfiyyetüñ
Fehm ḳılmaz her denī afyon-ı ‘ışḳuñ ḥāletin
Geçdi kendinden Maḳālī içdi la‘ lüñ şerbetin
Şor Cinānī bendeñe pīr-i muḡānuñ şoḫbetin
Meclis-i Cem şoḫbetini kām-yābiler bilür

41²

Ḡazel-i Raḥmī Taḥmīs-i Beyānī³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Şanma rāḫat ḥ‘āb-ı ḡafletde göñül tenhā yatur

¹ Afganistan’ın Belh şehri yakınlarındaki Fāryāb’da doğan ünlü Fars alimi/şairi, ö. 598/1201. bk. Mehmet Atalay, “Zahīr-i Fāryāb”, *TDV İslām Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, C.44, s.87-88.

² 176a/179

³ Mustafa Erdoğan, *Bursalı Raḥmī ve Dīvānı*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2011, s.98. Bu şiir YE’de *Raḥmī’den Etkilenenler* başlığı altında Mil. Yz A 1641’deki mecmua-i eş’ardan alındığı ifade edilerek yayımlanmıştır.

Mest olup cām-ı ğam-ile vālih ü rüsvā yatur
Hey'eti teşhîş olunmaz bî-ser ü bî-pā yatur
Ža'fdan künc-i 'anāda kim dil-i şeydā yatur
Ger ecel gelseydi görmez şöyle nā-peydā yatur

II

Baħr-i 'ışķı şanmañuz kim ola mānend-i Furāt
Degme bir keştî-i ten bulmaz bu baħr içre necāt
Mevcinüñ bir kaťresinde ğarķ olur bu mümkināt
Cūşa gelse kim ħabābıdur rüsūm-ı kā'ināt
'İşķdur nāmı fezā-yı dilde bir deryā yatur

III

Niçe bir uyħudasın bîdār kıl ğayret gözin
Gözi açık olanuñ almaz dilā ğaflet gözin
Gitmedin dār-ı beķāya yummadın ħalvet gözin
Var fenā deştin temāşā kıl açup 'ibret gözin
Niçe İskender tūrāb olmış niçe Dārā yatur

IV

Reh-revān-ı vādî-i ħayret olanlar cān-ile
Per degül zıll-ı mugaylānda yatur ħayrān-ile
Nice ünsiyyet kılur ħayvānı gör insān-ile
Pāyinüñ ħārın çıkarmış süzen-i müjgān-ile
Deştde Mecnūn'ı görse nāķa-i Leylā yatur

V

Ĥusrev-i 'ışķuñ muťi' olan şehā fermānına
Minnet itmez bende olmaz Āşaf-ı devrānına
Ser-fürü kılmaz Beyānî mîr-i 'ālî-şānına
Şāh-ı 'ālem gelse çekmez pāyını dāmānına
Künc-i istiġnāda Raħmî şöyle bî-pervā yatur

42¹

Ġazel-i Makālî Tahmîs-i Tiġi

[Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

¹ 176b/180

I

Gāh seyr-i ‘ārız-ı dildār-ile şādideyüz
Gāh sevdā-yı haṭ-ı yār-ile ğam-verzideyüz
Gāh şād u gāh ğamgīn bir ‘aceb vādideyüz
Yārdan hursend a‘dādan melāmet-dideyüz
Şākirüz gülden ve līkin hārdan rencideyüz

II

Bir sehī-ḳaddūñ hevā-yı ‘ışķına düşdük velī
Daġa düşdük serserī şimşādveş olduḳ deli
‘Āķibet gördük muḫālif esdi ol āfet yeli
Hāşılı çekdük girībān-ı ta‘alluḳdan eli
Serv gibi gülşen-i ‘uzletde dāmen-çideyüz

III

Zerre diyü gün gibi geh dehri kılduḳ cüst ü cū
Geh şadefveş dūr diyü deryāya kılduḳ ser-furū
Görmedük ol māhı çok gezdük aşāğı yuḳaru
Aña ḳaldı ki dehānuñ yādına iy māh-rū
Başumuz alup ‘adem iḳlīmine ‘azm ideyüz

IV

Sīnede tek la‘l-i dāġ olsun hilāl-i bedrümüz
Ġam degül şaff-ı ni‘āl olsa felekde şadrumuz
Ehl-i dünyā iltizām itse ‘aceb mi ‘özüümüz
Sifle-tab‘ olanlar idrāk eylemezler ḳadrümüz
İrtifā‘-ı şānumuz var ‘ālem-i ‘ulvīdeyüz

V

Tiġiyā şad-pāre dil yāruñ ruḫında [dāġ-ile]
Beñzer ol māhiye kim düşmiş ḳaraya aġ-ile
Gök gök oldu cismümüz yerden yire urmaġ-ile
Biz ki zeyn olduḳ Maḳālī ḫalka ḫalka dāġ-ile
Rūy-ı yārı görmege başdan ayaġa dideyüz

Ġazel-i Nābī Tahmīs-i Edīb

[Müstef' ilün fe' ülün müstef' ilün fe' ülün / Mef' ülü fā' ilātün mef' ülü fā' ilātün]

I

Seyr eyleyen cemālün naķş u nigārı neyler
 İçen şarāb-ı la' lün renc ü ħumārı neyler
 Hem-şoĥbet-i qarīnün geşt ü güzārı neyler
Ĥāṭır-fürüz-ı ĥüsnün zevķ-i bahārı neyler
Āhū-perest-i çeşmün şayd u şikārı neyler

II

Genc-i dil-i ' aşıkdur kāşāne-i maĥabbet
 Sultān-ı ' işve vü endüh şāh-ı serīr-i devlet²
 Kayd-ı rüsūmdan hep āzādedür bī-minnet
Yarūn güzergehidür ' uşşāķa cāy-rāĥat
Rindān-ı ĥāne-ber-düş dār u diyārı neyler

III

Āzāde ol āzāde ...
 Ser-rişte-i ümīdi itme şaķın güsiste
 Terk eyleme ibrāmı fırsat girerse deste
Düşmez gürūh-ı meste olmaķ hicāb-ı beste
Rüsvāylık tırurken nāmūs u ' ārı neyler

IV

Terk-i cihān gerekdür ehl-i fenā-yı ' ışķa
 Lāzım mı kayd-ı nāmūs hiç ser-fedā-yı ' ışķa
 Nāy-ı dili dem-sāz it gel ĥoş-nevā-yı ' ışķa
Pest ü bülend birdür şīt u şadā-yı ' ışķa
Nevbet-zen-i maĥabbet evc ü ĥişārı neyler

V

Ṭurma yūri ṭālīb ol vecd-i şafā-yı zevķe
 Şarf it nuķūd-ı ' ömri ' irfān-ı ' ışķ u şevķe
 Ĥāl ehli dime aşlā rif' at-be-düş delķa

¹ 176a /180² 2/II: Mısrada vezin kusurludur.

Kayd-ı rüsūmdur hep tesbiḥ ü tāt u ḥırķa
Dervīṣ-i bī-ser ü pā vaz‘ u vaķārı neyler

VI

Ḥāl-i melāl-i dehre itsūñ kemāl-i diķķat
‘İzz ü celāl ü cāhı bādī-i cevır ü miḥnet
Pūyān-ı rāh-ı ‘ıṣķa düşmez ümīd-i rāḥat
Zıl olsa da çekilmez bār-i girān-ı minnet
Seyyāḥ-ı bī-‘alāyık pāy-ı çenārı neyler

VII

Ol ḥāzretüñ Edibā luṭfundan olma ğāfil
Ser-menzile iriṣūr elbette merd-i rāḥil
Baḥr-ı telāṣ [o]lursa ‘ummān-ı bī-sevāḥil
Yek nefḥa-yı ‘ināyet eyler kenāre vāṣıl
Nābī sefīne-i dil çok rūzgārı neyler

44¹

Ġazel-i Nābī Taḥmīs-i Şināsī²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

İy sitem-pīşe ğam-ı dehr-ile cān-dād olasın
Ża‘ f-ıla şūret-i mū ḥāme-i Bih-zād olasın
Nā’il-i derd-i ser-i tīşe-i Ferhād olasın
Beni şād eylemedüñ sen daḥı nā-şād olasın
Şu‘le-i āh-ı ğarībān gibi ber-bād olasın

II

İtmeyüp kimseye ‘ālemde niyāzuñ te’şir
‘Aks-i dil-ḥ‘āhuñ ola eyledigüñ her tedbır
Çeşmüñe dīde-i süzen görinüp cümle emīr³
Künc-i hicrāna olup sen de benüm gibi esir
Rūz u şeb dest-zen-i dāmen-i Ferhād olasın

¹ 176b/181

² Esat Harmancı, "Şināsî Dîvânı", Kocaeli Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kocaeli 1999, s.45.

³ emīr: G.

III

Cilvegāhuñ şereristān ola mānend-i sipend
Rište-i keşfūñ ola silsileāsā pā-bend
Pāyine rif at-i hār ister-iseñ de her çend
Rūzgār eyleyüp eflāke ğubāruñ peyvend
Göreyüm pā-zede-i leşker-i bī-dād olasin

IV

Cünbişūñ āyine-i ƣalbe virüp gerd-i elem
Oldı āzurde-i evzā‘ -ı ğarībūñ ‘ālem
Yalıñuz şanma Şināsī ola senden pür-ğam
Eyledūñ Nābī-i bī-çāreye çok cevır ü sitem
Yok ümīdüm ki mükāfātdan āzād olasin

45¹

Ġazel-i Rūşenī Tahmīs-i Kānī²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Bir mehūñ bendesiyem sāye dağı olmaz eşi
Yüzinūñ zerresi olmaz bu cihānuñ güneşi
Ƣapladı pertev-i envār-ı ruhuñ çār u şeşi
Çün toğup tutdı cihān yüzini ğüsnūñ güneşi
Kim ola sevmeye bu vech-ile sen māhveşi

II

O ƣadar buldı şuyın mu‘ cize-i faĥr-ı cihān
O ƣadar āb-ı ‘aṭā itdi cihāna cereyān³
Hep ğayātından elin yumış iken leşkeriyān
Parmağından aƣıdup āb-ı revān-baĥşı revān
Niçe yüz biñ kişiden ref idisersin ‘aṭaşı

III

Ƣoldı āvāze-i i‘ cāzuñ ile çarĥ-ı kühen

¹ 177b/182

² İlyas Yazar, s.300.

³ cereyān: sereyān G.

Bildiler şânını aşhâb-ı Buḥārā vü Yemen
Degülem vaşfın iden mülk-i fenâda bir ben
Türk ü Kürd ü ‘Acem ü Hind bilür bunı ki sen
Hâşimî’sin ‘Arabî’sin Medenî’sin Kureşî

IV

Ne kadar ‘āsî vü mücrim ne kadar muḫtir ise
Ne kadar fâsık u fâcir ne kadar mükşir ise
Ne kadar ma‘ rifet-i ḥazretüñi münkir ise
Sen emîre kul olan her ne kadar müdbir ise
Bende-i muḫbil olur mişl-i Bilâl-i Habeşî

V¹

O zamân kim ḥarem-i ‘ izzete itdün seferi
Eyledün kurb-geh-i Ḥazret-i Ḥaḫḫ’a güzeri
Virdi her zerre o demde saña bu hoş haberi
Sensin ol püşt ü penâh-ı melek ü ins ü perî
Enbiyânuñ güzeli sevgilüsü ḥûb u hoşı

VI

Âteş-i ‘ ışk-ıla taḫḫı oldı vücûduñ muṭlaḫ
Süfre-i kurb-ı ilâhîye olınca mülḫaḫ
Var mı pişmiş ḳotarılmış saña benzer² el-ḫaḫ
Dîg-i ḥikmetde pişürdi çü senüñ sevgini Ḥaḫ
Cebre ’il olsa n’ola maṭbahınuñ hîyme-keşî

VII

Pehlevânlık eşer-i mu‘ ciz-i peygamber olur
Geşt-girân-ı cihân saña nice hem-ser olur
Kim bu da‘ vâyı ider ‘ âḳibeti bed-ter olur
Üzilür ‘ırḳı Ebū Cehl gibi ebter olur
Sen Ebe’l-Kāsım ile her kim iderse güreşî

¹ V. bentten sonra G’de bulunmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Gevher-i kenz-i ḥafâdan aña kim behre dege
İşidüp bu haberi taşlar ile sine döge
Göge çıkardı anı çünki Ḥudâ öge öge
Yerdeki da‘ veti fevt oldı deyu gitdi göge
Beline bağladı ol nûr-ı belâ sāye taşı

² benzer: müşâbih G.

VIII

Bülbül oldu kalem-i Kānī-i bī-dil gülüne
Şemme-i feyzüñi baḡş it n' olur ol bülbülüne
Yüz qaralığını bağışla siyeh fülfulüne
Ve'ḡ-ḡuḡā¹ verdüñe² ve'l-leyḡ³ okudum sünbülüne
Rüşenī virdi budur külle ḡadātin ve 'aṡī

46⁴

Ġazel-i Cāmī Taḡmīs-i Neṡ'et⁵

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bezm-i Cāmīde mey-i 'ışkuñ olup cur' a-keşi
Olmışam mest-i maḡabbet aḡıdup ḡanlı yaşı
Ururam na' ra-i mestāne hemān şubḡ u 'aşı
Lī ḡabībün Medeniyyün 'Arabiyyün Ḳureṡī
Ki būved derd ü ḡameṡ māye-i ṡādī vü ḡaṡī

II

Vaḡy ü ilhām-ı Ḥudā'dur suḡan-ı muḡteremi
Olmayan mazḡar-ı eltāf u kemāl-i keremi
Mazḡar-ı sırr-ı eḡādīs-i ṡerīfī ola mı
Fehm rāzeṡ ne-konem o 'Arabī men 'Acemī
Lāf-ı mihreṡ ḡi zenem o Ḳureṡī men Ḥabeṡī

III

Tā ezel bezm-i elest nūrı iken faḡr-ı cihān
Şem' -i dīdārına sūzān idi pervāne-i cān
Yanarak yakılarak 'āleme geldüm sūzān
Zerrevārem be-hevādārī-i ü raḡs kūnān
Tā ṡod an ṡöhre-i āfāḡ-ı be-ḡūrṡidveṡī

IV

¹ "Kuşluk vaktine andolsun", Kur'an, Duha Suresi, 93/1.

² verdüñe: virdine G.

³ "Karanlığı çöktüğü vakit geceye andolsun ki...", Kur'an, Duha Suresi, 93/2.

⁴ 178a/182

⁵ Oḡraṡ, s.161.

Bundan a‘ lā nedür ‘ uşşâkına ihsân u kerem
Olalar devlet-i didâr ile hoş-dil hurrem
Şûretâ fûrkat ü ma‘ nîde vişâli her dem
Gerçi şad merhale dürest zi-pîş-i nazarem
Vechehû fi-nazarî külle ğadâtın ve ‘ aşî

V

Hüş-yārân-ı vefâdur heme mestân-ı elest
Sâgar-ı sırr-ı maḥabbet ola ḥaşâ ki şikest
Neş’e-mend olmaz o kim olmaya peymâne be-dest
Şîfât-ı bâde-i ‘ ışk-ı ne-reved ez-men-i mest
Zevk-i in mey ne-şinâsî be-Hudâ tâ ne-çeşî

VI

Sûziş-i ‘ ışk-ı nebî ile ‘ aleyhi’ş-şalavât
Şöyle dil-teşne gidem maḥşere buldukda ḥayât
Ola sîr-âb-ı sirişk ḥuşk-lebân-ı ‘ Araşât¹
Maşlahat nîst merâ sîr-i ez-in âb-ı ḥayât
Đâ’afallâhu bihi külle zamânin ‘ ataşî

VII

Sâlik-i şâh-reh-i ‘ ışkâ budur ṭavr-ı pesend
Olmaya cân u cihân kayd u ‘ alâka-peyvend
Neş’etâ ehl-i maḥabbet olana bes bu pend
Câmî erbâb-ı vefâ cüz diḥ-i ‘ ışk-ı ne-revend
Ser mebâdet ger ez-in râh ḳadem bâz keşî

47²

Gazel-i Câmî Tahmîs-i Nahîfî³

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Ḥasret-i dergâh-ı faḥr-ı ‘ âlem ile dem-be-dem
Dilde dâğ-ı iştîyâḳ u dîde-i giryânda nem

¹ 3/VI: Mısrada vezin kusurludur.

² 179a/183

³ İrfan Aypay, “Nahifi Süleyman Efendi : Hayatı Eserleri Edebi Kişiliği ve Dîvânı’nın Tenkitli Metni”, Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Konya 1992, s.317.

Tā-be-key bī-hūde gešt-i dešt-i miḥnet eyleyem
Key buved yā Rab ki rû der-Yeşrib u Bethā künem
Geh be-Mekke menzil u geh der-Medîne cā künem

II

Ḥasretem ol rûz-ı firûz[a] o vaqt-i ḥurreme
Kim idem tekbîr ü lebbeyk ile anda demdeme
Girye-i ḥasret gelüp şevk ile çeşm-i pür-neme
Ber kenâr-ı zenzem ez-dil ber-keşem yek zenzeme
Ve'z dü çeşm-i ḥûn-feşân an çeşme-râ deryâ künem

III

Cilvegâh oldı dil-i şeydāya bunca kûh u dešt
Ḥûn-ı ḥasretle pür oldı dîdeler mânend-i taş
Rûz u şeb itdüm ḥayâl-i gülşen-i kūyuñla gešt
Şad hezerân vey derîn sevdâ me-râ emr-i ...
Nîst şabîrem ba' d-ez-în imrûz-râ ferdâ künem

IV

Şıdk u iḥlâş-ile itsem Ka' be-i kūyuñda cāy
Sâkinân-ı ravza-i zî-şâna olsam ḥâk-i pây
Olmağa her dem der-i devlet-me'âba çehre-sây
Yâ Resûlallâh be-sûy-ı ḥod merâ râhî ne-mâ
Nâr-ı fûrkat ser qadem sâzem zi-dîde bâ-künem

V

Cürm ü ' işyân-ile oldum gerçi maḥcûb u ḥacil
Ben ğarîbi ḥâk-i pâyüñ olmağa şâyeste kı
Cennet-i kūyuñ ḥayâliyle cihānda muttaşıl
Ârzû-yı cennetü'l-me'vâ birûn kerdem zi-dil
Cennetem in bes ki ber-ḥâk ... me'vâ künem...

VI

Rûy-mâl-i dergehüñle iy melâz-ı ümmetân
Eylesem râh-ı 'ubûdiyyetde bezl-i naqd-ı cân
Ġâyetü'l-me'mûl odur ben ḥâke rûzân u şebân
Maḥv-i âhum ez-sevdâ-yı pābust nihem ser-der-cihân
...

VII

Zāt-ı pākūñ midḥat-i mevlā ile mevşūf iken
Kimde vardur midḥatūñde bādī-i başt-ı suḥan
Bu Naḥīfī'nūñ ḳabūl it ' öẓrin iḥsān eyle sen
Her dem ez-şevḳ-i tū ma' zūrem eger her laḫza men
Cāmī āsā-nāme-i şevḳ-i turā inşā kūnem

48¹

Gazel-i Cāmī Taḥmīs-i Naḥīfī²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

İdüp iḥsān u kerem ḳullara Mevlā-yı Ğanī
Eyledi ' āleme raḫmet seni iy māh seni
Şād ḳıl rüz-ı cezā luṭf-ı şefā' atle beni
Ey Resūl-i Ḳureşī şāh-süvār-ı Medenī
Bülbül-i Mekke vü Baṭḥā vü sehīl-i Yemenī

II

Ḥil' at-i faẓl u kemālātı Ḥudā bī-kem ü kāst³
Eyledi ḫikmet ile ḳāmet-i zī-şānuña rāst
Sidre itse ne ' aceb sāye-i luṭfuñ der-ḫ'āst
İy ki der-bāğ-ı risālet çü ḳadet serv-i necāset
Serv-i bāğ-ı melekūtī vü gül-i her çemenī

III

Zātuñı ḳudret-i Ḥaḳ eyledi bir dürr-i semīn
Ki ' adīl olmaz aña cümle semāvāt ü zemīn
Şāhlar dergeh-i zī-şānuña bir ' abd-i kemīn
Perdedār-ı ḫarem-i ḫāş-ı tu Cibrīl-i emīn
Kem-terīn bende-i dergāh-ı tu Veyse'l-ḳaranī

IV

Āl u aşḫābuñ olup cān ü dilüñ mültemesi

¹ 179b/184

² Aypay, s.316.

³ kāst: dāst G.

Anlaruñ medhine şarf eyle dem-ā-dem nefesi
Tut sözüm ‘ aşık iseñ eyleme ğayre hevesi
Baħr-ı yem ber-ħarem-i Ka‘be-i vaşleş ne-resī
Dest der dāmen-i evlād-ı ‘ Alī tā ne-zenī

V

İy Nahīfī niçe bir zāyi‘ idüp eyyāmı
Eyledüñ şarf-ı hevā māye-i şubḥ u şāmı
Çün fenā olsa gerekdür feleküñ encāmı
Rū der-ān ravza kün ü ḥāk-i dereş şev Cāmī
Rüz u şeb çend giriftār-ı teneş ḥ^vış-tenī

49¹

Na‘t-ı Şerīf ber-Ġazel-i Rūşenī Taḥmīs-i ‘ Aṭā
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Bir şehüñ çākeriyem şehler anuñ raḥş-keşi
Feresi na‘li ḥacīl itdi felekde güneşi
Kıpladı tañtana-i salṭanatı heft ü heşi
Çün toĝup tutdı cihān yüzini ḥüsnüñ güneşi
Kim ola sevmeye bu vech-ile sen māhveşi

II

Cereyān itmededür cūy-ı şerī‘ at her ān
Kandurur teşne-dili mu‘cize-i faħr-i cihān
Kef-i yed itmiş iken kaṭ‘-i ḥayāt ‘ askeriyān
Barmaĝındandan aķıdup āb-ı revān-baḥş-ı revān
Niçe yüz biñ kişiden def‘ idisersin ‘ aṭaşi

III

Der-i derbānı anuñ Şāh-ı Buḥārā vü Yemen
Dergehin beklemede şām u seḥer Veys-i Kāran
Sū-be-sū vaşfuñ ider her gūşede ehl-i suḥan

¹ 180a/184

*Türk ü Kürd ü ‘Acem ü Hind’i bilür bunı ki sen
Hâşimîsin ‘Arabîsin Medenîsin Kureşî*

IV

*Çıkdı tâ saltanatun debdebesi nüh felege
Rağşın ısmarladı Hâk evc-i semâda melege
Harem-i ‘izzete aldı seni Allah öge_öge
Yerdeki da‘veti fevt ola gidem diyü göge
Bilüne bağladı ol nūr-ı bilā-sāye taşı*

V

*Da‘vet-i Hâk’a icābetle¹ sen itdün seferi
Cebre’îl çekdi rikābına Burağ-ı mağberi
Lî-ma‘allāh’a² bu şeb eyledin el-hâk güzeri
Sensin ol püşt ü penāh-ı melek ü ins ü perî
Enbiyānuñ güzeli sevgilüsü hûb u hoşı*

VI

*Ne kadar cürm-ile dil mu‘terif-i fâhîr ise
Hem nedāmet-keş ü hem fâsık u hem fâcir ise
Ne kadar ‘âşî-i mücrim ne kadar münkir ise
Sen Emîre kul olan her ne kadar müdbir ise
Bende-i muğbil olur mişl-i Bilāl-i Habeşî*

VII

*Pehlivān Hamza degül mi şānı gāzanfer olur³
Birisi şāh-ı velāyet hāzreti Haydar olur⁴
Kuvvet-i mu‘cizesin bilmeyen ādem har olur
Üzülir ‘ırkı Ebū Cehl gibi ebter olur
Sen Ebū’l-Kāsım ile her kim iderse güreşi*

¹ icābetle: icābet birle G.

² “Benim Allah ile (öyle anlarım olur ki...)”, bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.469.

³ 1/VII: Mısrada vezin kusurlu.

⁴ 2/VII: Mısrada vezin kusurlu.

VIII

Şevket-i salţanatuñ her dü cihāna elyak
İtdi *levlāk*¹ hıţābını saña ھاżret-i Hāk
Pişdi germiyyet ile ‘ışķ-ı maħabbet muţlak
Dīg-i hikmetde pişürdi çü seni sevgüli Hāk
Cebre ’il olsa gerek maţbaħınuñ hıme-keşi

IX

Bülbül ol zār [u] fiğān eyle ‘Aţā her gülüñe
Büy-ı luţfı irişür her seheri bülbülüñe
Dil-i sevdā-zede bend oldı şehā kākülüñe
Ve’đ-đuḡā verdine ve’l-leyl okıram sünbülüñe
*Rüşenī virdi budur küllü gadātin ve ‘aşī*²

50³

Ġazel-i Nazīf Tahmīs-i Hāfız

[Mef’ ülü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ ülün]

I

Rüşen-dil olur şeb-pereler reh-güzerüñden
A’ mā görür āfākı fūrüg-ı eşerüñden
Mihrüñ açılur dıdesi feyz-i nazaruñdan
*Bīnā-yı ḡaķīķat olur iy şāh-ı şehīdān*⁴
Kim sürme ider çeşmine ger ḡāk-i derüñden

II

Cān virür idüm hıżmet ile āl-i ‘abāya
Ḥayfā ki naşīb olmadı ben bī-ser ü pāya
Bu ḡasret ile düşdi dil eşnāf-ı ‘anāya
İrişmedüġi içün bu kuluñ deşt -i belāya
Hicrūñ ile kan aġlıyor el-ān kederüñden

¹ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.”

bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, İstanbul, Kesit Yayınları, 2013, s.456.

² Sabah akşam anlamında Arapça deyim.

³ 181a/185

⁴ I/4. mısradaki kafiye kusuru var.

III

Mâtem-zedegânüz bize çün giryedür ‘âdet
Nûh olsa bu tûfâna tayanmağa ne tākāt
Şabr âteşine düşsün ‘azîzân-ı maḥabbet
Yansın dil ü cān aḡlama iy dīde-i ḥasret
Belki taşa seyl-āb-ı sirîşküm kemerüñden

IV

Sensin kerem it püşt ü penāh-ı heme ümmet
Hār-ı güneḥ açmaya dil-i zāre cerāhet
Feryād-res ol bendelere eyle ‘ināyet
İy gülbün-i şefkat bize sen eyle şefā‘at
Ol bâḡ-ı behîştüñ koḡalum ḡonca-terüñden

V

‘Afvuñ meded eyler bu günāhkār-ı za‘ife
Baḡılmaz ‘amelden ne şaḡile ne ḡafife
Ḥāfız daḡi uysa nola bu zāt-ı şerīfe
Bir zerre şevābı yoḡ-ise ḡammı Nazīfe
Çün var iken ümmīd-i şefā‘at pederüñden

51¹

Gazel-i Nakṣi Tahmīs-i Emīr

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gerçi çekmişdür vücūdına ‘anāşırdan niḡāb
Rūḡ-ı a‘zamdur aña cism ile cān olmaz ḡicāb
Rūy-ı eflāk-i risāletde olupdur māh-tāb
Nūr-ı faḡr-ı ‘āleme bir zerre olmaz āfītāb
La‘l-i nābından nümüne gevher-i yektāda tāb

II

Ḳullıḡına teşnedür cennāt içinde ḡūr-ı ‘in
Ārzū-yı vaşlı ile āsūmān eyler enīn
Çıkdı eflāke ber-ā-ber faḡr idüp Rūḡü’l-emīn

¹ 181b/186

*Pāyine yüz sürmege müştāk ola ‘arş-ı berîn
Var kıyās it kimdür ol peygamber-i ‘ālī-cenāb*

III

*Ṭāk-ı mihrāb-ı nübüvvetdür iki ebrūlaruñ
İki āyetdüryüzünde dīde-i dil-cūlaruñ
Ḳalb-i miskīnüm penāh u melce’idür mūlaruñ
Nūrdan bir tāze sūnbūldür siyeh gīsūlaruñ
Ġamze-i şimşirine virmiş dilā āteşden āb*

IV

*Şol gice kim eyledüñ iklīm-i mi‘ rāca sefer
Ḳudsiyāne irdi ferhat iy resūl-i mu‘ teber
Nūrdan tezyīn idüp Ḥaḳ āsümānı ser-be-ser
Āsitān-ı rif‘atūñ dā’im melekler hıfz ider
Sidre’den teşrifūñe peyk-i Celīl eyler şitāb*

V

*Es-selām iy ḥazret-i maḥbūb-ı rahmāni’r-raḥīm
Ḥāzin-i deryā-yı rahmet dest-gīr-i her saḳīm
Merḥabā iy ḥıttā-pīrā-yı risālet iy kerīm
Maḫḫar-ı nūr-ı tecellī vü Ḥudāvend-i ‘aẓīm
Şāhid-i didār-ı Ḥaḳ şāhib-kitāb-ı müsteṭāb*

VI

*‘Abd-i kem-māye Emīr rüyuñ şehādet ideli
Senden ister cāy-ı ‘afv-ile şefā’ at ideli
Ḥazretūñe rabt olup ‘arz-ı maḥabbet ideli
Ḥamdülillāh Ravza-i pākūñ ziyāret ideli
Oldı iy Naḳşī derūnum mülkine çok feth-i bāb*

52¹

Ġazel-i Rūḥi-i Bağdādī Taḥmīs-i Pertev²
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

¹ 182a/186

² Bektaş, s.376.

Rûz-ı maḥşerde ne nâ-kes ne kerîm isterler
Ne saḥâyâ ne ‘aṭâyâ-yı ‘amîm isterler
Anda ne gevher ü ne dürr-i yetîm isterler
Şanma iy ḥ^vâce ki senden zer ü sîm isterler
Yevme lâ-yenfe‘u¹’da da ḳalbi selîm isterler

II

Bu cihân içre ne maḥdûm u ne ḥod ḥuddâm ol
Nâm u şâna ne heves eyle ne pek bed-nâm ol
Ve ne taḥşîl-i merâm itmede pür-ibrâm ol
Berzâḥ-ı ḥavf u recâdan geçegör nâ-kâm ol
Dem-i âḥirde ne ümmîd ü ne bîm isterler

III

Olsañ erbâb-ı nücûma müteraşşîd ḥâdim
Ḥikmet ü hendese taḥşîline olsañ ‘âzim
Rûz u şeb kesb-i hüner² itmede olsañ ḳâ’im
‘Âlem-i bî-meh ü ḥûrşîd u felekde dâ’im
Ne mühendis ne müneccim ne ḥekîm isterler

IV

Fâzıl-ı kümmel iken kûdek-i ebced-ḥ^vân ol
Saña varlık getüren ‘ilmi unut ḥayrân ol
Şekl-i ḥayvânda ger âdem iseñ insân ol
Unudup bildügüñi ‘ârif iseñ nâ-dân ol
Bezm-i vaḥdetde ne ‘ilm ü ne ‘alîm isterler

V

‘Âlem-i nûrda pervâneye yol virmezler
Meclis-i zühdde mestâneye yol virmezler
Bezm-i ferzânede divâneye yol virmezler
Ḥarem-i ma‘nîde bîgâneye yol virmezler
Âşinâ-yı ezeli yâr-ı ḳadîm isterler

VI

Şekl ü hey’etde tehî ḥırḳa külâh eskitme

¹ “O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar”, Kur’an, Şuara Suresi, 26/88.

² hüner: hezâr G.

Meskenet semtine git rāh-ı gurūra gitme
Bir bölük gerçek erin albin amān incitme
Dergeh-i fakre varup dirligini ‘arz itme
Anda hergiz ne sipāh u ne za‘īm isterler

VII

Rih-i şarşarla ne eşcār u ne ezhār açılır
Bād-ı şubh ile veli onca-i g lzar açılır
Rıf-ile rāzını ‘uşşā ider izhār açılır
Meclis-i keşf-i ma‘ānide o esrār açılır
Varamaz nefis-i az b anda alim isterler

VIII

Hele bir mes’eled r bu ki ehemm   elzem
Buldı izmetle şeref c mleten ibn-i ādem
Fuarā h dimi oldu nice Şāh-ı Edhem
Sākin-i dergeh-i teslim   rızā ol her dem
Ber-murād itmege izmetde muim isterler

IX

‘Āşıkuñ kişver-i am m lkini bi’l-istik k
‘Iş-ile eyledi  n ‘ahd-i ezelden mişā
Vaşl i  n ‘āşıa derm n var ise derd-i firā
‘Āşı ol şerbet-i vaşl ister iseñ kim ‘uşşā
āres z derd arayup renc-i elim isterler

X

Boşalup oldı ni e ni e ser lar evler
B -nev  ni e ged larla ni e h srevler
Bilse bu n kteyi iy k ş k henler nevler
ible-i ma‘niyi fehm eylemeyen kec-revler
Sehv ile secde id p ecr-i ‘azim isterler

XI

Feleg ñ āfil olur Pertev-i n r-ı y h 
Sinnin ñ bulsa da a‘ d dı sinin-i N h’ 
Da‘ vete elbet irer bir melek-i S bb h 
Ezber it kışsa-i esr r-  dili iy R h 

Hâzır ol bezm-i ilâhîde nedîm isterler

XII

Hażret-i Neş'et-i Üstâddan aldum destûr
Faḥr ideydüm yeri var idi olurdum ma' zûr
Şafḥa-i dilde bu beyt olmamış olsa meşṭûr
Cürmüñe mu' terif ol ṭab' uña olma mağrûr
Ki şifâ-ḥâne-i ḥikmetde saḳîm isterler

53¹

Gazel-i Şafvet Taḥmîs-i Hādî

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Temâşâ eylerem ruḥsârını bir ' işvekârum var
Maḥabbet kârgâhında bu yüzden kâr u bârum var
Ne çâre ' işḳa mecbûrem ne şabr u ne ḳarârum var
Diyâr-ı ' işḳa ' azm itmekde şanma ihtiyârum var
Tehî zann itme ' azmüm ḥaylî zâhid kesb ü kârum var

II

Bilür erbâb-ı dil bu nüktede remz ü işārâtum
Nedür ḥübâna meylüm dil-berân-ile muşâfâtum
Ruḥ-ı şâf-ı cemâl-i mehveşândur ya' nî mir ' âtum
Ḥaḳîḳat rûy-ı dil-berden temâşâ eylerem zâtum
Bu mir ' ât-ı mücellâdan nümüne tâbdârum var

III

Reh-i ' işḳ u maḥabbetden gönül kim i' tisâf itmez
O bir râz-âşinâ-yı ' işḳdur ḡayrı meṭâf itmez
Dem-â-dem dîde-düz-ı ḥüsn ü ândur i' tikâf itmez
Miyân-ı ebruvânından gönül hiç inḥirâf itmez
Çünân şubḥ u mesâ bu ḳıblegâha intizârum var

IV

Dil-i dānâ-yı ' ârif māsivâ-yı ḳayddan muṭlaḳ
Hemân feyz-i şühûd olur olursa ger aña mülḥaḳ

¹ 183a/187

Ne söyler hâl ü şân-ı dilde ol feyz-âşinâ gel bak
Ḳadem-rencide-i biḡāne tāb-āver degül el-ḥaḳ
Heme burc-ı felekden bergüzide bir ḥiṣārum var

V

Nesīm feyz olur cān gülşeninde dem-be-dem bāriz
Nev-ā-nev gonca-i ma‘ nā şüküfte olsa da cā’iz
Lisān-ı hālden gūş it kelām-ı pākidür mu‘ ciz
Ḥazān irmez dil-i gülşen-serāy-ı aşluma hergiz
Zemistān olsa da āfāk nev‘-ā-nev bahārum var

VI

Benüm Hādī keremkārum erenler dest-girüm Ḥaḳ
Mu‘ in olur ümīdvārum erenler dest-girüm Ḥaḳ
Feyiz-baḥş-i dil-i zārum erenler dest-girüm Ḥaḳ
Dü ‘ālemde benüm yārüm erenler dest-girüm Ḥaḳ
Cihān hep ber-ṭarafdur Şafvetā perverdigārum var

54¹

Ġazel-i Sulṭān Murād Taḥmīs-i Sırrı

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ne hāletdür ki yā Rab hem ‘ayānsın hem nihānsın sen
Nişānsın cümleten eşyāya ammā bī-nişānsın sen
Nişānuñdur nişānsuzlık ‘aceb bilsem nişānsın sen
Mekān senden tolu yā Rab velikin bī-mekānsın sen
Vücūduñla zamān memlū velikin bī-zamānsın sen

II

Degüldür cümle ‘ālem zāt-ı pākūñden cüdā bir dem
Ġarīḳ-i baḥr-i luṭf-ı bī-nihāyeñdür benī ādem
Çekilmiş bir simāṭuñdur zemīn ü āsümān bī-kem
Sen ol sulṭān-ı ‘ālemsin toyar in‘āmuña ‘ālem
Cihānı var iden sensin velikin bī-cihānsın sen

III

¹ 183b/188

Vücūdum kaçresin mahv itdi emvāc-ı yem-i vaḥdet
Bize virmez küdüret iḥtilāṭ-ı ‘ālem-i keşret
Taşarruf hep senüñdür ğayrāde neyler enāniyyet
Senüñdür kudret ü saṭvet senüñdür ‘izzet ü nuşret
‘Ayānsın cümleye şāhā velikin bī-‘ayānsın sen

IV

Celālün ṭāķına irmez kemend-i ‘aql-i bī-mikdār
Yine sensin bilen iy kādir-i muṭlaķ seni her bār
Yeridür ‘aql-i kül vaşfuñda itse ‘aczone iķrār
‘Aceb kudret durur yā Rab ‘aceb hikmet durur bu kār
Beyān eyler seni eşyā velikin bī-beyānsın sen

V

Felekde Sırriyā maķşūd-ı cānın bulmadı kimse
Hümānuñ sa‘y-ile hīç āşiyānıñbulmadı kimse
Yem-i imkānda ol dürrüñ mekānın bulmadı kimse
Murādī bil bu deryānuñ kerānın bulmadı kimse
Nāzar eylerse bir dem saña baķr-i bī-kerānsın sen

55¹

Ġazel-i Nādirī Taḥmīs-i Cevrī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy cemālün şem‘-i bezm-ārā-yı ķurb-ı Kirdgār
Vey cebīnün ḥalvet-i ḥāş-ı vişāle nūr-bār
Meclis-i ķudse fūrūĝ-ı ṭal‘atun pertev-nişār
Sen çerāĝ-ı şoḥbet-i Ḥaķ’sın olursa vechi var
Cebra’ıl āvāre-i nūr-ı ruḥuñ pervāne-vār

II

¹ 184a/188.

² Bu şiirin başlığı G’de *Ġazel-i Cevrī Taḥmīs-i Nādirī* şeklinde yazılmış; ancak yapılan araştırmada Nādirī’nin gazeline Cevrī’nin tahmisi olduğu tespit edilmiştir. Şiirde Cevrī’nin mahlası dördüncü mısradaki bulunduğuna için şiir mutarref bir tahmis olmalıdır. Hüseyin Ayan, *Cevrī : Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981, s.356.

Matlab-ı a‘lā-yı ev ednā¹’da cāy itseñ n’ola
Piṣgāh-ı maḳṣad-ı aḳṣāda cāy itseñ n’ola
Şadr-ı ḥalvet-ḥāne-i esrā²’da cāy itseñ n’ola
Bir ḳademde menzıl-i a‘lāda cāy itseñ n’ola
Tirveş itdüñ maḳām-ı ḳābe ḳavseyn³’i güzār

III

Şem‘-i zātuñ olmasa dönmezdi fānūs-ı felek
Zāhır olmazdı teşāvir-i mezāhır yek-be-yek
Ḥalḳ-ı eşyāya vüçüdüñdur sebeb bī-rayb ü şek
Şalmasa nūruñ ziyā dünyāya iy reşk-i melek
Bunca eşkāl ü şuver ḳandan olurdı āşkār

IV

‘Ācizān-ı rûz-ı ḥaşre zılluñı teksîr içün
Ārzümendān-ı naḥl-i ḳaddüñi tevḳîr içün
Āfitāb-ı maḥşerüñ te’şîrini teksîr içün
Ümmetüñ deşt-i beḳāda rāḥatın tevfir içün
Şaḳladı dār-ı fenāda sāyeñi Perverdgār

V

Zehresi oldı sipihrüñ heybet-i ‘azmüñle çāk
İtdi şît-ı satvetüñ eyvān-ı çarḥı lerzenāk
Eyledüñ ol şeb ki eflāke nazar bī-vehm ü bāk
Ḥavfuñ itdi ḳalb-i gerdünı dü nîm iy nûr-ı pāk
Ḥalḳ-ı ‘ālem şandılar şaḳḳ oldı māh-ı tâbdār

VI

Āsümānı āsitānuñ zann idüp bekler Mesîḥ
N’ola olsa pāye-i a‘lā ile ber-ter Mesîḥ
Bildügiyçün rütbeñi buldı felekde yer Mesîḥ
Yerde gökde ḥāşılı ger Hıẓr-ı zinde ger Mesîḥ
Ümmetüñden olmağa çekmekde dāyim intizār

VII

Yā Resûlallāh bir ednā çākerüñdür Nādirî

¹ “...yahut daha az oldu.”, Kur’an, Necm Suresi, 53/9.

² “Kulunu ... (Mescid-i Aksa’ya) götürren...”, Kur’an, İsrâ Suresi, 17/1.

³ “...yahut daha az oldu.”, Kur’an, Necm Suresi, 53/9.

Âşikâr itme kuşûrın ‘aybınıñ ol sâtiri
Eyle mahşerde şefâ‘ atle ‘aṭā-yı vāfiri
Luṭfuñ olsa n’ola Cevrī’nüñ ümîd-i ḥātiri
Gerçi çokdur cürmi ammā luṭfuña yokdur şümār

56¹

Ġazel-i Uşûlî Tahmîs-i ‘Âlî²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Ne deryâ sāhilinde oldı yā Rab ḥuşk u ter peydā
Ne baḥruñ mālिकindendür melek zāhir beşer peydā
Şanasın kâṭrelerdür anda her pinhān u her peydā
Vücūd-ı mutlaḳuñ baḥrinde mevci kim ider peydā
Ene’l-Ḥaḳ sırrını söyler eger maḥfî eger peydā

II

Fenā gülzārıdır ‘ālem güli çok gülsitānı bir
Ser-ā-pā nergis ammā şāḥsārı erguvāmı bir
Hezārān bülbüli var cümlesinüñ āşyānı bir
Bu bâḡuñ ger ḥaḳîḳatde şuyı bir bâḡbānı bir
Velî olmuş ḥaḳāyıkda niçe dürlü şecer peydā

III

Biter naḥl-i vücūduñ mîvesi geh telḥ ü geh ḥoş-ter
Görinür berg ü bārı gāh her-dem tāze geh bî-fer
Niçe ḥām u niçe puḥte niçe kāmîl niçe ebter
Naẓar kıl nev‘-i insāna kimi zehr ü kimi sükker
‘Aceb ḥikmet bir ağaçdan olur dürlü şemer peydā

IV

Güherdür pîlever ḥāşıl bu kānuñ vāridātından
Dür-i şehvār u ḥāşāk oldı baḥruñ lāzımātından
Bilindi nîk ü bed ‘ilm-i ledün içre şıfatından
Ma‘ādindür kamu eşyā ider öz kendi zātından

¹ 184b/189

² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme Tenkitli Metin*, s.317.

Kimisi sîm ü zer zâhir kimi seng ü demür peydā

V

Ḥaḳīḳat bâdesinden ḥ^vāba varmış niçe ser-ḥoşlar
Degül ta‘ bire ḳābil birbirinüñ gördiği düşler
Alınca ten ḥişārın nefis-i ser-keşden ‘adū-küşler
Çözilür niçe biñ işler bozılur niçe cünbişler
Ne kār-ı bû’l-‘acebdür bu kim olmaz kārger peydā

VI

Su ’āl itdüm ṭarīḳat semtini bir merd-i bî-bāke
Didüm luṭf it ḥaḳīḳat yolların göster bu ben ḥāke
Didi zinhār maḡrūr olma māl u cāh u emlāke
Şu serverler ki taḡlar gibi baş egmezdi eflāke
Yaturlar yirde pest olmuş ne tiḡ u ne kemer peydā

VII

İçüp vaḥdet şarābın niçe ‘ārif kendüden geçdi
Fenā semtin tutup gitdi yiyüp içdi koyup göçdi
Ne zâhir gözlerin açdı ne aḳı ḳaradan seçdi
Niçe gündüz gice oldu niçe biñ ay u yıl geçdi
Dirīḡa olmadı ḳaldı şeb-i hicr[e] seher peydā

VIII

Ticāret ḳaşdın eylerseñ beḳādan yaña uy baña
Düşürme naḳd-i ḳalbi ḳalbe bir pendüm budur saña
Çekildük bir alay bî-dillerüz biz gerçi ol yaña
Yolumuz bir beyābāna irişdi nāgehān k’aña
Gider biñ kārban olmaz birinden bir ḥaber peydā

IX

Bu bir vādīdür iy zāhid ki küldür ḥaki ser-tā-ser
Görinür her taşu ḥūn-ābeden bir pāre vü aḥker
Ne āteş var ne āteş-zen velikin şūretā bir yer
Niçe şūrīde ‘āşıḳlar gezerler cümle nā’ibler
Bu tih-i bî-nihāyetde ne reh ne rāh-ber peydā

X

Cihāndur ḳıştzāruñ toḡm-ı zā’ilden olup bitdüñ

Egerçi anda sen tîz bitdûñ ammâ yine tîz yitdûñ
Bir iki gün fenâ dünyâda bilmem neyledûñ nitdûñ
Bu toköz kubbe vü şeş sūr içinde geldûñ u gitdûñ
Ne geldüğüñ kapu zâhir ne gitdüğüñ memer peydâ

XI

Olur peygüle-i ‘uzletde şûfî niçe yıl ‘âkif
Keşef gibi yanar esrâr-ı ‘ışķa bulmaz kâşif
Ma‘ ârif gevherine degme ğavvâş olıma vâkıf
Niçe zahmet çeker kesb-i kemâl idince bir ‘ârif
Niçe kanlar yudar kân eyleyince bir güher peydâ

XII

Reh-i hizmetde bir pervâne hâk olmak gerek tâ kim
Peder mâder dem-â-dem derdnâk olmak gerek tâ kim
Cigerler kan bedenler çâk çâk olmak gerek tâ kim
Niçe biñ âdem oğlanı helâk olmak gerek tâ kim
Yalancı kaħbe dünyâda ola bir gerçek er peydâ

XIII

Sevâd-ı mülk-i ma‘ nâ ehl-i ‘irfâna musahħhardur
Huşûsâ her biri manzûr-ı sultân-ı hünerverdür
Suhan bir gencdür nâzır aña ‘Âlî bir ejderdür¹
Ķamu nezzârede ebkâr-ı ma‘ nâ muntazırlardur
Uşûlî gibi tâ kim ola bir şâhib-hüner peydâ

57²

Ķazel-i Medhî Tahmîs-i Veysî

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I

Niçe bir ‘iş idesin yâ niçe bir zevķ ü sefâ
Niçe bir yâduña gelmez ‘acabâ mülk-i beķâ
Niçe bir yâ heves-i tâc u zer-endüd-ı kabâ
Âh kim olsa gerek pûşîş-i tâbût-ı fenâ

¹ bir ejderdür: M.

² 186a/190

Hil'at-i pâdişeh ü hırka-i peşmîn-i gedâ

II

Ne kadar gün gibi şöhretle olursañ zâhir

Ne kadar sîm ü zerûñ dahı olursa vâfir

Egnüñe alma gurûr-ile libâs-ı fâhir

Bir bahāya şatılur dest-i ecelden âhîr

Zer-nişân efser-i şâhân u külâh-ı fuğarâ

III

Bu fenâ mülketinüñ devlet-i 'izz ü câhı

Nice Rüstem gibi ...¹ oldı câhı

Çarh yüz döndericek hâke şalar vallâhî

Bir olur külbe-i dervîş ile [kaşr]²-ı şâhî

Âteş-endâz olıcağ şâ'ıkâ-i kahr-ı Hudâ

IV

Bezm-i miñnetde felek kârumuzı zâr itdi

Yüzümüz tîre idüp rûzumuzı târ itdi

Rûzgâruñ elem-i derd-ile bîmâr itdi

Serdî-i bād-ı hevâ cānumuza kâr itdi

Saña kaldı işümüz iy kerem issi Mevlâ

V

Dem-i âhîr irişüp dest-i ecel göstere tîğ

Çeşm-i cānı[nı] o dem tîre idüp kılma ...³

Medhî⁷ nûñ kalbini rûşen sözini eyle belîğ

Veysî-i haste-dile kuvvet-i nuṭṭ itme dirîğ

Ol zamân kim ola dem-beste zebân-ı büleğâ

58⁴

Tahmîs-i Kâsîde-i Bürde-i Nahîfî⁵

¹ Bu kelime okunamadı

² kaşr: fakr M.

³ Bu kelime okunamadı

⁴ 195b/201

⁵ Haşim Keskinsoy, "Mekkî ve Nahîfî'nin Kâsîde-i Bürde Tahmîsleri (Tenkitli Metin-İnceleme)", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kahramanmaraş 2011, s.40.

[Mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

El-Faşlü'l-Evvel Fî-zikri't-Teğazzül

I

Göñül nedür bu yetimâne āh-ı dem-be-demi
Tefekkür üzre misüñ yoḥsa cānib-i Ḥaremi
Hemīşe yād idüp ol cāygāh-ı muḥteremi
Emin tezekkürî cîrānin bi-zî selemi
Mezecte dem'an cerā min muḥletin bi-demî

II

Ḳureyş ü Hāşimüñ endīşe eyleyüp şıfatın
Bulur mısın ḡam-ı hierüñ berā-yı tesliyetin
Medīnenüñ ya getürdüñ mi yāda menḳıbetin
Em hebbetî'r-rîḥu min ṭılḳā'î Kāzimetin
Ve evmeḍa'l- berḳu fî'z-ḡalmā'î min 'İzami

III

Olup nişāne-i peykān-ı miḥnet-i şettā
Neden durur ki kemān gibi ḳaddüñ oldı dü-tā
Bu deñlü rāzuñı bizden nühüfte eyleme tā
Fe-mā li-'ayneyke in ḳulte ekfufā hemetā
Ve-mā li-ḳalbıke in ḳulte istefik yehimi

IV

Egerçi şaḳlar idüm sırr-ı 'ıṣḳı ben dün ü gün
Sirişküñ eyledi ifşā-yı rāzı ḡalḳa bütün
Bu ḳavli söyledi bir nükte-dān-ı 'ilm-i ledün
Eyaḥsebu'ş-sabbu enne'l-ḥubbe münketimun
Mā-beyne münsecimin minhü ve muḡtarimin

V

Ḳoyup bu derd-i derüñüñ meṭālib ü emelin
Şafā bilüp ḡam-ı 'ıṣḳuñ melāmet ü 'ilelin
Sebep nedür ki çekersin bu miḥnetüñ keselin
Levle'l-hevā lem türıḳu dem'an 'alā ṭalelin
Ve-lā eriḳte li-zikri'l-bāni ve'l-'ālemi

VI

Yüzinde germi-i asret dilünde germiyyet
Seni ne h le get rmiş g r  teş-i asret
D  eşm n olmada mağl b-ı girye-i f rkat
Fe-keyfe t nkir  abben ba de m  şhidet
Bihi  aleyke  ad l  d-dem i ve  s-seğ mi

VII

Ne m mkin eylemek i f   am-ı ma abbeti sen
Ki yanmış  teş-i p r-s z u t b-ı  ışka beden
Katı  ay n g rin r  ışk r y-ı zerd nden
Ve eşbete  l vecd  a     abratin ve d nen
Mişle  l-bah ri  al  addeyke ve  l- anemi

VIII

Bu s z u t b-ı ma abbet ya up bu c n u teni
şer r-ı hicr ile b -t b u t kat itdi beni
 o iy m d vi-i m şfik bularda  re  anı
Na am ser y-ı tayf u me ahv  fe-erre ani
Ve  l-ubbu ya terid   l-lezz ti bi  l-elemi

IX

Bel -y   ışka  am-ı hircr m btel y m ben
Ter  hum nden iders n ba a naş hati sen
Cih n cih n sa a olsun fed  bu c n ile ten
Y  l  mi fi  l-hev ye  l-  riyyi ma ziraten
Minn  ileyke vele  enşafte lem telumi

X

Nih n iderse de s z-ı der n-ı m nkesirin
Ne resme şa laya dil d d-ı  h-ı m nteşirin
 fade eylemek olmaz eger i bi de birin
 Adetke  l  l  sırrı bi-m stetirin
 Ani  l-v ş ti vel  d  i bi-m nsecimi

XI

Der n-ı c n u dile   n ma abbet itdi   l 
Rem de eyledi şabr u  ar rum  her s 

Ḳabūl-ı mev' ize itmez gönül ' acebdür bu
Maḥḥadtenī nuṣṣa lāḳin lestü esmā' uhu
İnne'l-muḥibbe 'ani'l-'uzzā āli fī-ṣamemi

XII

Olup hemîşe talebkâr-ı ' ışk-ı lem yezelî
Gönülde kâr-ger olmakda neşve-i ezeli
Baña naşihat ider pîr-i sâl-hürde velî
İnnî ettehemtü naşîḥa 'ş-şeybi fî-'azeli
Ve 'ş-şeybü eb'adü fî-nuṣṣin mine't-tuhami

XIII

Bu nefsi-dün u denîde nedür bu keyfiyyet
Ki dâ'im olmada ser-germ-i neşve-i ğaflet
Dem-i şebâb güzâr itdi almadı ' ibret
Fe-innâ emmâratî bi's-sû'î mâ't-te'azet
Min cehlihâ bi-nezîri 'ş-şeybi ve'l-herami

el-Faşlu's-Şânî fî Zikri'n-Nefs

XIV

Nüzûl-i ḍayf-i kirâma çü ' âdet-i ümerâ
Kemâl-i ' izzet ü ikrâm olur iken aḥrâ
Rusûm-ı ḥizmet-i miḥmânı itmedi icrâ
Velâ e'addet mine'l-fi'li'l cemîli ḳurâ
Ḍayfîn elemme bi'r-re'si ğayra muḥteşemi

XV

Tekâsül eyledi ğâyetde ḥayf nefsi-i ' adû
Ki ḍayfîn itmedi tevķire lâyıḳ ol bed-ḥû
Bu ḥâlden baña şerm ü ḥacâlet itdi ğulû
Lev küntü a'lemu innî mâ üvaḳķiruhu
Ketemtü sırân bedâli minhü bi'l-ketemi

XVI

Mişâl-i tevsen-i ser-keş bu nefsi-i ḥîle-nümâ
Müdâm olmada şaḥrâ-neverd-i semt-i hevâ
Şalâḥ u zabtına tedbîr eylesem âyâ

*Men lî bi-reddi cimāhin min gavāyetihā
Kemā yüraddü cimāhu 'l-hayli bi'l-lecumi*

XVII

Ġarībdür hele nefis-i ħarīṣ-i bî-pervā
Ne deñlü bulsa olur ol kadar heves-peymā
Şaķın hevāsına itme mutāba‘ at aṣlā
*Felāterum bi'l-me‘āṣī kesre shevetihā
İnne 't-ta‘āme yuķavvī ṣhvete 'n-nehimi*

XVIII

Bu oldı t̤alib-i ‘irfāna meslek-i evlā
Ĥilāf-ı ħ‘āhiṣi emmāre eyleyüp diye lā
Hevā-yı nefis ider ehl-i dili esīr-i belā
*Ve 'n-nefsü ka't-tıfī in tühmilü ṣebbe ‘alā
Ĥubbi'r-raḡā‘a ve in teftimhu yenfeṭimi*

XIX

Ķo i‘timādı bu nefis-i denīye yek-ser-i mū
Şaķın tağallüb ider saña bir ‘adūdur bu
Revā mıdur olasıñ mübtelā-yı ħükm-i ‘adū
*Faṣrif hevāhā ve ḡāzır en tüvelliyehu
İnne 'l-hevā mā tevellā yuṣmi ev yeṣimi*

XX

Maṭıyyedür saña çünkim bu nefis-i dūn dūn ü gün
Teķayyüd eyle ki dā'im saña muṭī‘ olsun
Anı muḡāfaẓa emrinde cehdūñ eyle bütün
*Verā‘ihā ve hiye fī 'l-a‘māli sā‘imetün
Ve in hiye istiḡleti 'l-mer‘a felā tūsimi*

XXI

Eger ki ḡilesin idrāk iderseñ iy dil sen
Şaķın desāyis-i lezzāt-ı nefis-i bed-ḡūdan
Ḥāzer ki düşmeye çāh-ı helāke nefis ile ten
*Kem ḡassenet lezzeten li'mer'i ḡātiletēn
Min ḡayṣū lem yedri inne 's-semme fī 'd-düsümi*

XXII

Ḳo sālīkān-ı hevānın merāsīm-i bide‘ in
Riyāzatında ne ifrāt kıl ne vir ṭama‘ in
Netīce mu‘ tedil it nefis-i ser-keşüñ vera‘ in
Vahşe’d-desāyise min cü‘ in ve min şebe‘ in
Fe-rubbe maḥmaşatın şerrun mine’t-tuḥami’

XXIII

Güzeşte cürm ü günāhuñ müdām idüp fikret
Gel eyle tevbeye şıdḳ u ḥulūş ile niyyet
Sirişk ü āh-ı nedāmetle kıl ‘ubūdiyyet
Ve’s-tefrīḡi’d-dem‘ a min ‘aynin ḳadim telā’et
Mine’l-meḥārimi ve’l-zem ḥamiyyete’n-nedemi

XXIV

İdüp ḥulūş yüzünden işāret ü imā
Görünse şūret-i ḥaḳdan bu nefis-i ḥud‘ a-nümā
Hezār ḥileler eyler saña o bed-fersā
Ve ḥālīfī’n-nefse ve’s-şeyṭāne ve‘şihimā
Ve in hümā meḥadāke’n-nuşḥa fe’t-tehimi

XXV

Ne keyd-i ḥaşma boyun vir ne ḥükm-i nefse rızā
Ḥazer ḥazer ki olursun esīr-i bend ü belā
Ne emr iderse hemān imtinā‘ in eyle revā
Ve-lā tuṭi‘ münhümā ḥaşmen velā ḥakemā
Fe-ente ta‘ rifü keyde’l-ḥaşmi ve’l-ḥakemī²

XXVI

Görir misin dil-i zāruñ maḳāle-i ḥıyelin
Ki ‘āmil olmadı ḳavl ile terk idüp keselin
Ḥayā gelür baña itsem mülāḥaza emelin
Esteḡfirullāhe min ḳavlin bilā ‘amelin
Leḳad nesebtü bihi neslen li-zī ‘uḳumi

XXVII

Derūnum olmadı eşḡāl-i dünyeden çü teḥī

¹ Sakın ola açlığın hilelerine kapılıp aldanma. Nice açlık vardır ki tokluktan daha zararlıdır!

² Onlara ne hasım ne de hakem olarak asla uyma, çünkü sen böyle bir hasmın ve böyle bir hakemin hilesini çok iyi bilirsin.

Füzün-ter olmada gitdükçe hayret ü velehi
Dilümde dağdağa-i iktisāb-ı ferr ü bihī
Emartüke 'l-hayra lākin ma' temertü bihi
Ve mā'steḳamtü femā ḳavli leke isteḳimi

XXVIII

Diriğ yok 'amelüm tã' at-ı nevāfilden
Firāş-ı rāḫata dil-beste her nefesde bu ten
Ne şūret ile varam bār-gāḫ-ı ḫāzrete ben
Ve-lā tezevvedtü ḳable 'l-mevti nāfileten
Ve-lem uşalli sivā farzın velem eşumi

XXIX

Nedür bu keşret-i ḡaflet nedür bu derd ü belā
Ki bend-i ḡaflete pā-beste olmuşam ḫālā
'Aceb mi vird-i zebānum olursa vā-veylā
Zālemtü sünnete men ahyā'z-ḫalāme ilā
Eni'ş-teket ḳademāhu'd-ḫurra min veremi

XXX

Taşavvur eyle bu aḫvāli iy esīr-i hevā
Ki Faḫr-i 'Ālem idüp semt-i tã' ati me'vā
Cihānda görmedi ḫiç 'ış ü nūşı nefse revā
Ve şedde min şegābin aḫşā'ehu ve ṭavā
Taḫte 'l- ḫicāreti keşḫan mütrefe 'l-edemi

el-Faşlu's-Şāliḫ fī Zikri'l-Mi' rāc ve'd-Duḫūl

XXXI

Rızā-yı Rabb-i Kerīm itdi ḡāyet-i ṭalebin
Mü' ekked eyledi nefsün riyāzet ü te' abin
Ḳabūl itmedi dehrün lezāyız ü ṭarebin
Verā vedethü 'l-cibālū'ş-şemmü min zehebin
'An-nefsihī fe-erāḫā eyyemā şememi

XXXII

Derūnı 'ışḳ-ı Ḥudāvend ile olmuş memlū
Hemīşe tã' at u zühd üzre idi ol ḫoş-ḫū

Yoğ idi rağbeti ‘ış-i cihāne yek-ser-i mū
Ve ekkedet zühdehū fihā żarūretühū
İnne’z-żarūrete lā ta‘dū ‘ale’l-‘ışami

XXXIII

O şeh ki hürmetine halk olındı çarh-i kühen
Zuhūra geldi anuñçün bu deñlü sırr u ‘alen
Ne ihtiyāc aña ālāyış-i dü-‘ālemden
Ve-keyfē ted‘ü ile’d-dünyā żarūretü men
Levlāhu lem tahrucu’d-dünyā ‘ani’l-‘ademi

XXXIV

O şeh ki oldı sipehdār-ı hıttā-i kevneyn
O şeh ki dest-zed-i kahrı oldı Bedr ü Huneyn
O şeh ki oldı şeref-yāb-ı kıble-i Haremeyn
Muhammedün seyyidü’l-kevneyn-i ve’s-şekaleyn
[Nî] ve’l ferikayni min ‘Urubin ve min ‘Acemi

XXXV

Sa‘ ādet-ile olup sāye-bağş-ı hayr-i müdun
Çü oldı nükte-güşā-yı rumūz-ı ‘ilm-i ledün
‘Aceb mi ‘ālem olursa muṭî‘ -i emri bütün
Nebıyyünā’l-āmıru’n-nāhî felā ehadün
‘Eberra fî-kavli lā-minhu velā na‘ami

XXXVI

O dem ki hevl-i kıyāmet kulūba ide ğulū
Hirās u havf-ile ser-cümle halk ola memlū
Ża‘ if-i ümmete oldı olan ‘ināyet-cū
Hüve’l-ḥabıbu’l-lezî türcā şefā‘atühü
Li külli hevlin mine’l-‘ahvālî muḳtehimî

XXXVII

Dehān-ı mu‘cizi itdi şikeste qurş-ı mehi
‘Adūnuñ oldı ziyāde taḥayyür ü velehi
Ṭarık-ı ḥaḳḳa delālet kılup gedā vü şehi
De‘ā ilallāhi fe’l-müstemsikūne bihi
Müstemsikūne bi-ḥablin ğayri münfaşımı

XXXVIII

Ḥudā o şems-i kemālūñ bülend idüp ufukın
Maḳām-ı ma‘rifetūñ gördi ser-be-ser tūrukın
Müzeyyen itdi ridā-yı kemāl ile ‘unuḳın
Ve-lem yūdānūhū fī-‘ilmin ve-lā keremi
Fāḳe’n-nebiyyīne fī-ḥalkın ve fī-ḥuluḳın

XXXIX

O mihr-i evc-i kemāle nevād-ı ḥaḳdur bu
Ki enbiyāyı idüp müstefād o mu‘ciz-gū
İder ifāde-i esrār-ı ma‘rifet her sū
Ve küllühüm min-Resūlillāhi mültemisün
Ġarfēn mine’l-baḥri ev reşfen mine’d-diyemi

XL

İdüp ihāta ‘ulūm-ı feẓā’ il ü ḥikemi
Çün oldı nüṣṣa-i kübrā vücūd-ı muḥteşemi
Nebiler oldı muḳīm-i ḥarīm-i muḥteremi
Ve vāḳifūne ledeyhim ‘inde ḥaddihimi
Min noḳṭati’l-‘ilmi ev min şekleti’l-ḥikemi

XLI

Derūn-ı pāki olup ‘ilm ü ḥilm ile memlū
Kemāl-i zāt ile oldı yegāne ol meh-rū
Gören o reşk-i mehi dirdi Celle Ḥālīḳuhu
Ve-hüvellezī temme ma‘nāhu ve şūretühu
Şümme’ştafāhu ḥabīben bāri’ü’n-nesemi

XLII

Ḥudā ki kıldı müberrā mişālden o şehi
Zılāl-i pākine dil-teşne idi ḥāk-i rehi
Yegāne itdi kemāl üzre Ḥaḳ o reşk-i mehi
Münezzehün ‘an şerikin fī-meḥāsinihi
Fe-cevherü’l-ḥüsni fihī ḡayru münḳaşimi

XLIII

Olup medīḥa-tırāz-ı vücūd-ı muḥteremi
Getür ḥırāma kümeyt-i sebük-rev-i ḳalemi

Hezār şevk ile medh it o seyyidü'l-ümemi
Da' me'd-de' athü'n-naşārā fî-nebiyyihimi
Va' hküm bimā şî'te medhan fîhi va' htekimi

XLIV

O dürr-i pāk ki reşk-i güher kı lup şadefün
Zuhûrî meşrık-ı nûr itdi cebhe-i selefün
Nu'ût-i pākine şarf it medāyih-i tühafün
Ve'nsüb ile zātihi mā şî'te min şerefîn
Ve'nsüb ile kadrihi mā şî'te min 'izami

XLV

Yazılsa vaşf-ı kemālāt-ı zātı yek-ser-i mû
İder şahâyif-i eflâki ser-be-ser memlû
Olur beyânına 'âciz hezār mu' cize-gû
Fe-inne fadle Resûlillâhi leyse lehû
Haddun fe-yu'ribe 'anhu nâtiqun bi-femi

XLVI

O şeh ki dergehidür hayl-i ümmete me'men
Vücûdın itdi kemāl üzre hâlik-ı zü'l-men
Nigâh-ı lutfi ider hârı reşk-i berg-i semen
Lev nâsebet kadrehu âyâtühû 'îzamen
Eh'ye'smühû hîne yüd'â dârise'r-rimemi'

XLVII

O milk-i lutf u 'aţānuñ şeh-i melek-sipehi
O taht-gâh-ı kemālün yegâne pādşehi
Sezâ-yı şefkat idüp ümmetân-ı pür-günehi
Lem yemtehinna bimā ta'ye'l-'uqûlû bihi
Hırşan 'aleynâ fe-lem nerteb ve lem nehimi

XLVIII

Olup mûmâreset-i midhatında nağme-serā
Olursa müttefik-i medhi ser-be-ser şu'arā
Ne ihtimāl ideler fazl-i zātını icrā

¹ Eğer Hz.Peygamber'in mucizeleri onun mertebesine uygun olsaydı, ismi anıldığı zaman (Allah'ın izniyle) çürümüş kemikleri bile diriltirdi.

*E'ye'l-verā fehmi ma'nāhu fe-leyse yūrā
Li'l-ḳurbi ve'l-bu'di minh ḡayru munfaḡimi*

XLIX

Kemāl-i ḡüsn-i vefāya rehīn idüp va' din
Vücüdı olmış idi şıdḡ-ı sīrete ma' din
Münevver eyledi Mevlā vücūd-ı pür-sa' din
*Ke'ş-şemsi teẓherū li'l-'ayneyni min bu' din
Şaḡīraten ve tüküllü't-ṭarfe min ememi*

L

Ḥabīb-i ḡāş-ı Ḥudā iken ol şeh-i meh-rū
Vücüdı olmış iken nūr-ı maḡẓ ile memlū
Ne resme derk ide anı ricāl-i ḡaflet-ḡū
*Fe-keyfe yüdriku fi'd-dünyā ḡaḡīḡatehu
Ḳavmün niyāmün tesellev 'anhü bi'l-ḡulumi*

LI

İdüp mülāḡaẓa ḡadr u celālını dün ü ḡün
İderse vaşfın o māḡn cemī' -i ḡalḡ bütün
Beyān-ı vaşf-ı kemālinde lāl olur elsün
Fe-meblaḡu'l-'ilmi fihi ennehu beşerun
Ve enneḡū ḡayru ḡalḡıllāḡi küllihimi

LII

Dem-i ezelde o bedr-i münīr-i ḡüsn ü bahā
Kemāl-i zāt ile olmışdı maẓhar-ı tāḡā¹
Bu deñlü mu' cize kim ḡıldı enbiyā inhā
*Ve küllü āyin eta't-rusülü'l-kirāmu biḡā
Fe innemā't-teşaleṭ min nūriḡi biḡimi*

LIII

Bu ḡavle müttefīḡ oldu cemī' -i ehl-i nūḡā
Ki ḡayl-i mürsele server idi o mihr-i ḡudā
' Aceb mi olsa cemāli rehīn-i ḡüsn ü bahā
Fe inneḡū şemsü faḡlin ḡüm kevākibuhā

¹ Sure başlarındaki harflerdendir. bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, İstanbul, Kesit Yayınları, 2013, s.629.

Yuzhirne envārehā li'n-nāsi fī'z-zulemi

LIV

Ne dem ki eyledi 'arz-ı cemāl o sīmīn-ten
Şu 'ā' -ı tal' atı āfākı eyledi rūşen
Münevver oldı cihān pertev-i cemālinden
Ḥattā izā tale'at fī'l-kevnī 'ammi hüden
Li'l-'ālemīne ve aḥyet sā'ira'l-ümemi

LV

O şeh ki ḥalka olup zāt-ı kurretü'l-a' yün
O şeh ki ekmel-i aḥlākā mazḥar oldı bütün
Hemīşe sünnetine eyle iktidā dün ü gün
Ekrim bi-ḥalkı nebiyyin zānehu ḥuluḡun
Bi'l-ḥüsni müştemilin bi'l-bişri müttesimi

LVI

İdüp vücūdı rehīn-i müfāḥaret selefin
Müşerref itdi zuhūriyle zümre-i ḥalefin
İḥāta eyledi faḍl u kemāl her ṭarefin
Ke'z-zehri fī-terefin ve'l-bedri fī-şerefīn
Ve'l-baḥri fī-keremin ve'd-dehri fī-himemi

LVII

Gelince gāḥi ḥırāma mişāl-i serv-i sehī
Sipihre 'arz-ı mübāḥāt iderdi ḥāk-i rehi
Düşerdi heybete nā-geh gören o pādşehi
Ke-ennehü vehüve ferdun fī-celāletihī
Fī-'askerin ḥīne telḡāhü ve fī-ḥaşemi

LVIII

Nişār idüp güher-i kân-ı ḥikmetüñ tuḥafīn
Güşāde eylese gāḥi dehān-ı pür-şerefīn
Ġarīḡ-i gevher-i i' cāz iderdi her ṭarefin
Ke- ennemā'l-lü'lü'i'l-meknūnu fī-şadefīn
Min ma'dinī mantıḡin minhü ve mübtesimi

LIX

O cāy-ı pāk ki rahmetle kıldı Ḥaḡ memlū

Nesīm-i ravza'-i cennet hubūb ider her sū
Olursa ḥāki n'ola bāğ-ı 'adn ile hem-bū
Lā-ṭibe ya' dilu türben ḍamme e'zamuhu
Ṭubā li-müntesikîn minhū ve mültesimi

LX

Ḥudā mükerrrem idüp ol şeh-i melek-sipehi
Kul itdi hizmetine şad hezār pādşehi
Kudūmı kıldı müşerref bu köhne cāy-gehi
'Ebāne mevlidühü 'an ṭibi 'unşurihi
Yā ṭibe mübtedā'in minhū ve muḥtetemi

el-Faşlū'r-Rābi' fi Zikri Mevlid 'am¹

LXI

O mihr-i evc-i sa' ādet o server-i meh-rū
Çü şaldı pertev-i 'izz ü celālini her sū
Pür oldı ru' b u hirāsıyla hep kulūb-ı 'adū
Yevmün teferrase fihî'l- fursū ennehümū
Ḳad ünziru bi-ḥulūli'l-bu'si ve'n-neḳami

LXII

Zuhūr idüp o şeh-i taḥt-gāh-ı 'ilm-i ledün
Beşāret ile pür oldı cemī' -i şeh-r ü müdün
Fütāde eyledi aşnām-ı ehl-i şirki bütün
Ve bāte eyvānū kistrā vehüve munşadi'un
Ke's-şemli aşḥāb-ı kistrā ḡāyra mülte'imi

LXIII

İdince gūş o māhuñ kudūm-ı pür-şerefîn
Unutdı āb-ı 'adū mā-cerā-yı muḥtelefin
Nühüfte eyledi nār-ı mecūs tāb u tefîn
Ve'n-nāru ḥāmidetü'l-enfāsi min esefîn
'Aleyhi ve'n-nehru sāhi'l-'ayni min sedemi

LXIV

Ṭulū' idince o mihr-i sipihr-i ḥüsn ü bahā

¹ 'Aleyhisselām sözünün rumuzu.

Cihānı zulmet-i ehl-i hevādan itdi rehā
Tutışdı āteş-i levh ile ser-be-ser süfehā
Ve sâ'e sâvete en gâdet bi-hayratühā
Ve rudde vâriduhā bi'l-ğayzi hîne zāmī

LXV

Binā-yı ehl-i hevānuñ harāb idüp talelin
Mükedder itdi 'adūnuñ kulüb-ı pür-' ilelin
Ser-ā-ser eyledüğüm āb u āteş-i hiyelin
Ke'ennā bi'n-nāri mā bi'l-mā'i min belelin
Huznen ve bi'l-mā'i mā bi'n-nāri min çarimi

LXVI

Çü toğdı ol meh-i garrā-yı evc-i 'ilm-i ledün
Beşāret oldı vücūdiyle kā'ināta o gün
Cihānı feyz-i kudūmı münevver itdi bütün
Ve'l-cinnü tehtifu ve'l-envāru sātī' atü
Ve'l-ħaḫḫu yuzhiru min ma' nī ve min kelemi

LXVII

Şimāḥ-ı düşmene gūyā ki 'arız oldı şamem
Ya geldi dīde-i bed-bīn-i 'uşme kūr-ı (?) ğam
Pür oldı gerçi beşāretle ser-be-ser 'ālem
'Ammū evşammū fa' ilānu'l-beşā'iri lem
Tüsme' ve bāriḫatü'l-inzāri lem tüsemi

LXVIII

Olup müṭābī'-i ḥukm-i delālet-i encüm
Dimişler idi ider Ḥaḫ bu dīn-i bātılı güm
Ta' aşşub itdi yine ol rezā'il-i merdüm
Mīn ya'di mā aḫbara'l-aḫvāma ḳāhinühüm
Bi-enna dīnühümü'l-mu'avece lem yeḫumı

LXIX

Bilürler iken o ḥatm-i nübüvvetin ḳurbuñ
İzāle itmedi a' dā tekebbür ü 'ucbın
Muḫā'af itdiler ısrār-ı ğafletin ḫucbın
Ve ba'de mā-āyanu fī'l-ufuḫi min şühubın

Müngäddetin vefka mâ fi'l-arđi min şanemi

LXX

Gelince milk-i vücûda o şâh-ı taht-ı ledün
Peyâm-ı fitneden oldı rehâ kurâ vü müdün
Ki ricm-i necme şeyâtın olup nişâne bütün
Ĥattâ gadâ 'an tarîkı'l-vahyi münhezimun
Mine'ş-şeyâtini ve yakfû işrâ münhezimi

LXXI

Görüp o şâh-ı güzîniñ 'uluvv-i menziletin
Müreccaḥ itdi şeyâtın o dem mübâ' adetin
Taḥayyül eylesen ol fırkanuñ müşābehetin
Ke-ennehüm heraben ebṭālu ebrehetin
Ev 'askerun bi'l-ḥaşā min rāḥateyhi rumi

LXXII

O şâh-ı ḥayl-i rusul ol ḥabīb-i ḥaş-ı Hudā
Olinca mazḥar-ı 'avn-ı 'ināyet-i Mevlā
'Adūyı remy-i ḥaşāt ile kıldı nā-bīnā
Nebzen bihi ba'de tesbīḥin bi-batnihimā
Nebze'l-müsebbiḥi min aḥşā'-i mülteḳımı

LXXIII

O şeh ki yolına ḳurbān hezār cān ile ten
İdince da' vet-i eşcār o şâh-ı mu' cize-fen
Muṭī' i emr-i hümayūn olup şafāsından
Cā't li-da' vetihi'l-eşcāru sâcideden
Temşī ileyhi 'alā sâḳin bilā-ḳademi

LXXIV

O dem ki eyledi eşcārı¹ kendüye da' vet
İtā' at eyledi emr-i şerīfe bī-' illet
Şehādet itdi ḥuzūrında eyleyüp 'izzet
Ke-'ennehā seṭarat seṭran limā ketebet
Fürū'uhā min bedī' il-ḥaṭṭi fi'l-leḳami

LXXV

¹ eşcārı: eşcār G.

Ne resme vaşf ideyüm saña mu‘ cizātını ben
Ki oldı mazḥar-ı tām̄m-ı kemāl o mu‘ cize-fen
Olındı bunca ‘aṭālar cenāb-ı Bārīden
Mişle’l-ğamāmeti enne sāre sāyireten
Taḳīhi harra ve ṭisin li’l-hecīri ḥami

LXXVI¹

Ḳasem bi-Ḥazret-i Ḥallāk celle ḳudretühü
Şikeste itdi işāretle māhı ol meh-rū
Derūnı ser-be-ser olmışdı nūr ile memlū
Eḳsamtū bi’l-ḳameri’l-münşakḳi inne lehu
Min ḳalbiḥi nisbeten mebrūrate’l-ḳasemi

LXXVII

Müşerref itdi çü ḡāruñ derūn-ı pūr-ḫulemin
Nühüfte eyledi anda vücūd-ı muḥteremin
Bilüp sa‘ ādet-i ‘uzmā o serverüñ ḳademin
Ve mā ḥavayū’l-ḡāru min ḥayrin ve min keremin
Ve küllü ṭarfin mine’l-küffāri ‘anhu ‘amī

LXXVIII

Olinca hicrete me’mūr o ḳān-ı şıdḳ u şafā
Cenāb-ı pākine Şiddiḳ’i eyledi hem-pā
‘Adūdan eyledi maḥfūḫ o şāhı ‘avn-ı Ḥudā
Fe’s-şıdḳu fi’l-ḡāri ve’s-şiddiḳu lem yūrayā
Vehūm yeḳūlūne mā bi’l-ḡāri min erimi

LXXIX

Tecessūs itmege ol maḥḫ-ı raḥmet-i maḥḫā
İrişdi çün der-i ḡāra ‘adū-yı nā-bīnā
Ḥamāme ile olup ‘ankebūt perde-nümā
Ḳannu’l-ḥamāme ve ḳannu’l-‘ankebūt ‘alā
Ḥayri’l-berıyyeti lem tensic velem teḫumi

LXXX

Ne rezze vü cünneye muḥtāc idüp muzāheretin

¹ Mecmuada ilk mısranın başına 3, ikinci mısranın başına 1, üçüncü mısranın başına 2 yazılarak düzeltilme yapılmıştır. Düzeltilmiş şekliyle metne alınmıştır.

Ne tîğa eyledi vābeste Hāḡ mudāfa‘ etin
Ne yāver itdi āña kimsenüñ mu‘ āvenetin
Viḡayetullāhi aḡnet ‘an muḡā‘afetin
Mine’d-durū‘i ve ‘an mālin mine’l-uḡumi

Faṣl

LXXXI

İdüp nu‘ ütina dil-beste cān-ı pür-velehi
O Faḡr-i ‘ Alemüñ oldum kemīne ḡāk-i rehi
Hemīşe cāy-ı penāh eyledüm o pādṣehi
Mā sāmenī’d-dehrü ḡaymen ve’stecertü bihi
İllā veniltü civāran minhü lem yuḡami

LXXXII

Cenāb-ı Rabb-i Kerīme ṣefi‘ idüp o mehi
Melāz-ı ‘ afv u ‘ aḡā eyleyen o pādṣehi
Nevāle-i kereminden ne mümkin ola tehī
Vele’t-temestü ḡaniyyü’d-dāreyni min yedihi
İlle’s-telemtü’n-nidā min ḡayri müstelimi

LXXXIII

Varınca ḡāba nebiyy-i nebīh-i mu‘ cize-gū
Teḡāfül itmez idi ḡalb-i pāki yek-ser-i mū
Derūnı olmış idi nūr-ı vaḡy ile memlū
Lā tünkiri’l-vaḡye min rü’yāhu inne lehu
ḡalben izā nāmeti’l-‘aynāni lem tenemi

LXXXIV

Ḥudā ki zātını ḡıldı sezā-yı ferr u bihi¹
Mükerrem eyledi şūrī vü ma‘ nevī o ṣehi
Derūnı neṣve-i ḡikmetden olmaz-idi tehī
Fe-zāke ḡīne bülüḡin min nübüvvetihi
Fe-leyse yünkirü fihi ḡālün muḡtelimi

LXXXV

O ṣāh-ı kişver-i ḡüsnüñ zuḡūr idüp nesebin
Mükemmel eyledi Mevlā fezā’il ü edebin

¹ bihi: mehi G.

Nübüvvetüñ aña bahş itdi erfa‘ -ı rütebin
Tebārekallāhu mā evḥā bi-müktesebin
Velā nebiyyün ‘alā ġaybin bi-müttehimī

LXXXVI

İdüp ifāde-i cūd ol eyādi-i dil-cū
İderdi ‘ālemi müstağrağ-ı kerem her sū
Cihāna maḥż-ı ‘ināyet idi o mu‘ cize-ḥū
Kem ebrā’et veşaben bi’l-emsī rāḥatühū
Ve ‘eṭlekat ereben min ribkati’l-lememi

LXXXVII

Cihānı қаһı u ġalā teng ü tār idüp her sū
Derūn-ı ḥalkā ġam-ı bī-şümār idince ġulū
Ḥudādan oldı o kân-ı kerem ‘ināyet-cū
Ve aḥyeti’s-senete’s-şehbā’e da‘vetühū
Ḥattā ḥikmet ġurreten fī’l-e‘suri’d-dühūmi

LXXXVIII

İdince destini merfū‘ o kân-ı şıdk u şafā
Du‘āsı oldı rehīn-i icābet-i Mevlā
O deñlü eyledi bārān-ı raḥmeti icrā
Bi-‘ārizin cāde ev-ḥilte’l-bi’t-tāḥa biḥā
Sebeben mine’l-yemmi ev-seylen mine’l-‘arimi

LXXXIX

Ne deñlü vaşf-ı şerīfnde eylesem diğkat
Olur mı na‘t-ı kemālāt-ı zātına ġāyet
Şu‘ā‘ -ı şemsi beyān itmege nedür ḥācet
Da‘nī ve vaşfī āyātün lehu zaḥerat
Zuhūra nāri’l-kırā leylen ‘alā ‘alemi

XC

Keşide olmasa silk-i nizāma ger lü’lū
Olur mı mūcib-i noḳşān u ‘āyb zātına bū
Gelür mi şānına andan naḳīza yek-ser-i mū
Fe’d-dürrü yezdādü ḥusnen vehüve muntaẓimun
Ve-leyse yenḳuşu ḳadran ġayra muntaẓimi

XCI

O ŧeh ki kıldı kelāmında na‘ tını Mevlā
Vücūd-ı pākini itdi muḥīṭ-i ‘ izz ü ‘ alā
Ne mümkün ide beşer vaşf-ı zātını imlā
Fe-mā teṭāvele āmālu’l-medīhi ‘ ilā
Mā-fīhi min keremi’l-aḥlāki ve’ş-şiyemi

XCII

Kelām-ı Hāḳ ki odur mecma‘ -ı ‘ ulūm-i ledün
Naẓır u mişline ‘ arz-ı kelāl ider elsün
İḥāta kılmış anı sırr-ı mu‘ cizātı bütün
Āyātu Hāḳkın mine’r-raḥmani muḥdeşetün
Ḳadīmetün şıfatu’l-mevşūfi bi’l-ḳıdemi

XCIII

Ḳadīmedür şıfat-ı āyet-i kelām-ı Hudā
Hurūf u lafz ile oldı ḥudūsı müsteşnā
Ki nazm-ı pāki ider ḥādişātı hep inhā
Lem taḳterin bi-zemānin vehiye tuḥbirunā
‘Ani’l-ma‘ādi ve ‘an ‘Ādin u ‘an ādemi

XCIV

Virüp Resūle Kitāb-ı Kerīm-i ma‘ diletin
Mükemmel itdi anuñ Hāḳ rüsüm-ı maḥmidetin
Mü’eyyed eyledi āyāt-ı ḳadr u menziletin
Dāmet ledeynā fe-fāḳat külle mu‘ cizetin
Mine’n-nebiyyīne iz-cā’et ve-lem tedumi

XCV

Ṭaleb-gerān-ı hüdāya idüp nümüde rehin
İder izāle ḳulūbuñ taḥayyür ü velehin
Gedā vü şāhuñ ider ḥal bu emr-i müştebehin
Muḥakkemātun femā yübḳīne min şübehin
Lizī şıḳāḳin velā yübḳīne min ḥikemi

XCVI

O kim lisān ile taḥrīk idüp lisān¹ u lebin
Ri‘āyet itmeye anuñ levāzım u edebin
Bulur leb-ā-leb-i ḳaḥr u helāk rūz u ṣebın
Mā ḥūribet ḳaṭṭu illā ‘āde min ḥarabın
E‘de‘l-e‘ādī‘ileyhā mülḳiye’s-selemi

XC VII

Nüzül idince kelām-ı ḳadīm-i bī-hemtā
Naẓır ü mişline izḥār-ı ‘acız idüp bülegā
Ser-ā-ser ebkem ü lāl oldı cümle ehl-i hevā
Reddet belāḡatihā da‘vā-yı mu‘arizihā
Radde‘l-ḡayūri yede‘l-cānī ‘ani‘l-ḥaremi

XC VIII

Mü‘ebbed eyleyüp ehl-i ḥaḳīḳatūñ senedin
Ḳarīn-i sem‘-i ḳabūl it maḳāl-ı mu‘temedin
Anuñ ihāṭa ne mümkin rumūzınuñ ‘adedin
Leḥā me‘ānin ke-mevci‘l-baḥri fi-mededin
Ve-fevḳa cevherihi fi‘l-ḥüsni ve‘l-ḳıyami

XC IX

Olup daḳīḳa-nümā-yı ḳırā‘at-i şettā
Ne deñlü itse tilāvet efāḍil-i ḳurrā
Edā-yı nazmını ḥaḳ üzre idemez icrā
Femā tü‘addu ve-lā tuḥşā ‘acāyibuhā
Ve-lā tüsāmu ‘ale‘l-ikşāri bi’s-se‘ami

C

Dem-i tilāvet idüp imtişāl-i emr-i vüḍü
O dil ki eyleye nazm-ı kerīmi ‘ādet ü ḥü
Olur şabāḥ u mesā ḳalbi nūr ile memlū
Ḳarret biḥā ḡayr ḳāriḥā fe-ḳultü lehu
Leḳad zafırte bi-ḥablillāhi fa‘teşimi

CI

Olur mürretil-i āyāt-ı Ḥālīḳ-ı zü‘l-men
Necāt ümidin idüp ıztırāb-ı düzaḥdan

¹ zebān: lisān G.

‘Aṭā-yı Hakk’a iderseñ eger ki aḥsen-i zan
İn tetlühā ḥifeten min ḥarri nāri lezā
Eṭfā’te ḥarra lezā min virdihā’ş-şiyemi

CII

Tilāvet eyle Kitāb-ı Kerīmi olma tehī
Sezā-yı mağfired eyle cerāyim ü günehi
Bunuñla maḥv olur elbet sevād-ı rû siyehi
Ke’ennehā’l-hūzu tebyāḍdu’l-vucūhu bihi
Mine’l-‘uşāti veḳad cā’ühü ke’l-ḥumami

CIII

Kelām-ı Haḳ ki anuñla cihān olup rüşen
Žiyāya oldu mübeddel zulām-ı şūr u fiten
Ser-ā-ser eyledi temyīz ḥaḳḳı bāṭıldan
Ve-ke’ş-şirāti ve-ke’l-mīzāni ma’ diletan
Fe’l-ḳistu min ġayrihā fī’n-nāsi lem yeḳumi

CIV

Bilür bu emr-i ‘aẓīmi cemī’-i ehl-i nühā
Ki nūr-ı dīde-i cāndur kelām-ı pāk-i Ḥudā
Girān gelür saña gerçi tegāfül-i a’ dā
Lā te’ceben li-ḥasūdin rāḥa yūnkiruhā
Tecāhülen ve hüve ‘aynü’l-ḥāẓiḳi’l-fehimi

CV

Mü’ekked eyleyüp a’ dā ‘adāvet ü ḥasedin
Olursa münkir eger mu’cizāt-ı bī-‘adedin
İden mu’āyene zātında kendi re’y-i bedin
Ḳad tūnkiru’l-‘aynu ḍav’e’ş-şemsi min ramedin
Ve yūnkiru’l-femmu’ṭ-ṭa’me’l-mā’i min seḳami

CVI

Ḥarīm-i dergehüñ iy seyyīd-i mekārim-ḥū
‘Aceb mi olsa şıḡār u kibār ile memlū
Cihān mülāzım-ı bāb-ı şefā’atun her sū
Yā ḥayra men yemmeme’l-‘afūne sāḥatehū
Sa’yen ü fevḳa mūtūni’l-‘eynuḳi’r-rusumi

CVII

Bilüp ‘ulüm u kemālūñ ħafî vü müştehirin
İhāta kılduñ ezelden celî vü müstetirin
‘Uķûl-i nātîķa ‘āciz beyāna biñde birin
Ve men hüve’l-āyetü’l-kübrā li-mu‘teberin
Ve men hüve’n-ni‘metü’l-‘uzmā li-muğtenimi

el-Faşlu’s-Sābi‘ fî Zîkri’l-Mi‘rāc u İsrā

CVIII

Ĥavāle eyledi izhār ħudret ü keremin
Cenāb-ı pākūñe virdi merātib-i ‘izamin
Güzār idüp ħaremeynüñ fezā-yı muħteremin
Serayte min ħaremin leylen ilā ħaremin
Kemā seraye’l-bedru fî dācin mine’z-zulemi

CIX

Eyā Ĥabîb-i Mükerrrem o şeb ki ‘izz¹ ile sen
Mişāl-i berķ güzār eyledüñ feleklerden
Sipihri eyledi ħürşîd-i tal‘ atüñ rüşen
Ve-bitte terķî ilā en-nilte menzileten
Min ħābe-ķavseyini lem tûdrek ve lem türemi

CX

O şeb ki eyleyüp iķbāl-i ‘ālem-i bālā
İdince sevķ-i rikāb-ı ‘azîmet-i ‘ulyā
Ĥudüm-ı pākūñe çerĥ oldı merĥabā-güyā
Ve ħaddemetke cemî‘a’l-‘enbiyā’i bihā
Ve’r-rusuli taķdîme maĥdūmin ‘alā ħademi

CXI

Olup ‘ināyet-i bî-ķün-ı Ĥādir ü mülhim
Derūnuñ eyledi vāreste-i ģam-ı mūhim
‘Uluvv-i şānuña maĥşüş olup bu emr-i mūhim
Ve ente taĥterîķu’s-seb‘a’-t-ţibāķa bihim
Fî mevkib-i kûnte fîhi şāĥibe’l-‘ālemi

¹ ‘izz: ģayr G.

CXII

Görüp sipihr-i berînüñ ıbbāk-ı munṭabakın
Münevver itdi yüzüñ nûrı ser-be-ser ufuḡın
O şeb müşāhede kılduñ menāzil ü ṭuruḡın
Ḥattā izā lem teda‘şe’ven li-müstebikın
Mine’d-dünüvvi velā meraḡi li-müstenemin

CXIII

‘İnān-ı ‘azmi olup dest-i şıdk ile āḡız
Ḥulūş-ı ḡalb ile olduñ Ḥudā’ya müste‘viz
Geçüp felekleri mānend-i da‘vet-i nāfiz
Ḥafedte külle maḡāmin bi’l-izāfeti iz
Nūdiyete bi’r-ref‘i mişle’l-müfredi’l-‘alemi

CXIV

Ḳılup vücūdına i‘ṭā ḡaşāyiş-i birrin
Cenāb-ı Ḥaḡ saña keşf itdi ma‘rifet sırrın
Ki ḡudsiyān anuñ ancaḡ bilürdi biñde birin
Keymā tefūzü bi-vaşlin eyyi müstetirin
‘Ani’l-‘uyūni ve sırrın eyyü müktetimi

CXV

Olinca ḡāne-i zeyn üzre şābit ü sākin
Burāḡuñ eyledi āsūde ḡalb-i ḡamnākin
Egerçi maḡzar-ı faḡr idi enbiyā lākin
Fehurte külle faḡḡārin ḡayri müşterekin
Ve cüzte külle maḡāmin ḡayri müzdeḡami

CXVI

İdüp müşāhede çerḡuñ rüsüm-ı bü’l-‘acebin
Müşerref itdüñ o şeb her maḡām-ı münteḡabın
Füzün-ter itdi ḡudūmuñ meleklerüñ ṭarebin
Ve celle miḡdāru mā vülliyete min-rutebin
Ve ‘azze idrāku mā ‘üvelliyete min-ni‘ami

CXVII

Bu luṭfa her nefes olsun hezār ḡamd u şenā
Ki ümmet itdi bizi āña Ḥazret-i Mevlā

Zihî sa‘ âdet-i‘ uzmâ vü ni‘ met-i kübrâ
Büşrâ lenâ ma‘ şera’l-’islâmi inna lenâ
Mine’l-‘inâyeti ruknen gayra münhedimi

CXVIII

Mükerrem eyleyüp envâ‘ -ı faḍl ile o mehi
Müşerref eyledi Hâk ol şeh-i melek-sipehi
‘ Aceb mi ümmeti olsa qarîn-i ferr u bihi
Lemmâ de‘y’ allâhu dâ‘îne li-ṭâ‘atihi
Bi-’ekremi’r-rusuli künnâ ekreme’l-’ümemi

CXIX

Emîn-i genc-i risâlet idince Hâk o şehi
Rehîn-i kevkebe-i şânî itdi mihr ü mehi
Zuhûrî eyledi lerzân ‘ adû-yı rû-siyehi
Ra‘at kulûbe’l-‘idâ enbiyâ’ u bi‘setihi
Keneb’âtin ecfelet guflân mine’l-ğanemi

el-Faşlü’s-Şâmin fi Zikri’l-Cihâd

CXX¹

İdüp ‘ adûya nümâyân hücûm-ı bî-pâkin
Sürince şahın-ı veğâya semend-i çâlâkin
İderdi düşmenüñ âşüfte ‘ aql u idrâkin
Mâ-zâle yelkâhum fî-küllî mu‘terekin
Ḥattâ ḥakvâ bi’l-kanâ laḥmen ‘alâ veḍami

59²

Tahmîs-i Muṭarref-i Pertev be-Nuṭṭ-ı Şeyḥ Şemsî³

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Vâşıl olmaz Hâkka kimse cümleden dūr olmadın
Terk ile kendi vücūdından da mehcūr olmadın

¹ CXX. Bentten sonra YE’de 42 bent daha bulunmaktadır.

² 207b/212

³ Bektaş, s.353.

‘ Ālem-i varlıkda yokluk ile mezkūr olmadın
Şunma el miftāh-ı genc-i ğayba gencūr olmadın
Kenz açılmaz şol göñülden tā ki pūr-nūr olmadın

II

Sūr çıkar aġyārı dilden tā tecellī ide Hāk
Kaşduñ Allāh ise ‘ āşıķ māsivallāhı bırak
Pāk idüp büt-ḥāneñi beyt-i Hudā yapmaġa bak
Beyt-i Ma‘ mūr olmaġa vīrāne ḳalbūñdür eḫaḳ
Pādişāh ḳonmaz sarāya ḥāne ma‘ mūr olmadın

III

Mūtū ḳable en temūtū sırrına mazḥar olan
Teşne-i uḫrāyı ya‘ nī dār-ı dünyāda bulan
Şevḳ-i didār ile çeşm ü cān u dil gibi ṭolan
Rūḫ-ı maḥẓ olup ḫuẓūr-ı ma‘ nevīde bulunan
Ḥaşr ü neşri bunda gördi nefḥa-i şūr olmadın

IV

Mest olan mestāne geldi tā ezelden tā ebed
Eylemezler mescid ü mey-ḥāneden anları red
İstemezler bāde-i ḥammārdan anlar meded
Cām-ı ‘ ışķuñ sekri zīrā cām-ı müldendür eşed
İçdiler ‘ ışķuñ şarābın āb-ı engūr olmadın

V

Bir ‘ aceb sevdāya düşmiş ṭolaşur Şemsī müdām
Başına üşmiş temāşāsın ider ḫāş-ile ‘ ām
Keşret içre vaḥdet ile o ider kesb-i merām
Pertev-i şöhretle Pertev ise eyler ihtişām
Hākḳ’a maḳbūl olmaḳ ister ḫalka menfūr olmadın

60¹

İlāhī-i Sāmī Taḥmīs-i Nūrī²

¹ 208a/212

² Aşağıda künyesi verilen eserde zemin şiir Abdülahad Nūrī’nin görünmektedir.

[Mef' ūlū mefā' ilūn mef' ūlū mefā' ilūn]

I

Meyden hîç ayılmazam meyḥāne miyem bilmem
Dür eylerem aḥbābı peymāne miyem bilmem
Ḥālüm nice vaşf itsem mestāne miyem bilmem
Yanmaḡdan uşanmazam pervāne miyem bilmem
Hîç şonını şaymazam dīvāne miyem bilmem

II

Ol Leylî-i pür-âşüb ol yār-ı cefākārem
Gülzār-ı cinān içre ol bülbül-i ber-zārem
Fāş eyledi āḥir kār aġyāre hep esrārem
Her şām u seḡer zārem gūş eylemez ol yārum
Baḡmaz baña ḡünkārum bîġāne miyem bilmem

III

İy bülbül-i ḡoş-elḡān ve'y tūtî-i ḡoş-ġüftār
İy yār-ı şadāḡatkār ve'y dūşmen-i ber-zār¹
Eşķüm ġüherin dā'im baḡ kim iderem îşār
Ḳalbümde oḡaġum var bu sînde ḡaġum var
Āteşde ḡudaġum var hep yane miyem bilmem

IV

Kālā-yı şu' ūrum hep tārāc u yebāb oldı
ġöñlüm heme çin vāre 'ışķuñla dolab oldı
Ḥün-āb-ı dü-çeşmüm ġör kim la' l-i müzāb oldı
Dil-ḡāne ḡarāb oldı yıkıldı tūrāb oldı
Her cānibi bāb oldı vîrāne miyem bilmem

V

İy Nūrî-i kem-māye var 'ālem-i vaḡdetde
Keşretten olup āzād Ḥaḡḡ'ı bul o ḡalvetde
ġāḡi elem-i hicrān ġeh zevķ-ile vuşlatda
Sāmî dem-i dehşetde baḡr-ı ġam-ı fūrķatde
Ḳa' r-ı yem-i ḡayretde dürdāne miyem bilmem

Ali Osman Coşkun, *Abdülahad Nûrî Dîvânı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, 2001, s.123.

¹ 2/III: Mısradā vezin kusurludur.

Nuṭṭ-ı Şalāḥī Oğlu Taḥmīs-i Nūrī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün]

I

Göñül bir dürr-i la‘l-i bî-bahādur
 Göñül sulṭān-ı taḥt-ı iştifādur
 Göñül bir mürşid-i rāh-ı hüdādur
Göñül vaşlına yarüñ reh-nümādur
Göñül ‘ışık-ı Hudā’ya āşinādur

II

Göñüldür eyleyen her demde āhı
 Göñüldür bildiren ḥaḳḳı kemāhı
 Göñüldür rūḥ-ı a‘zam taḥtgāhı
Göñül oldı naẓargāh-ı ilāhı
Göñül mir ‘āt-ı zāt-ı Kibriyā’dur

III

Odur dānende-i ‘ilm-i Felāṭūn
 Şafāsın añlamaz zāhirde her dūn
 Anuñcün devr ider bu çarḥ-ı gerdūn
Göñülde derc olındı dürr-i meknūn
Göñül şandūka-i beyt-i Hudā’dur

IV

Ḥaḳı seyrān ider her dem her ānda
 Kerem kıl şūfiyā ḳalma gümānda
 Geh iñler geh güler gāhı fiğānda
Görürsin on sekiz biñ ‘ālem anda
Göñül bir bārgāh-ı māverādur

V

Anuñ zātıyla ‘ālem oldı ḳā’im
 Nühüfte anda aḥlāḳ-i mekārım
 Odur iy Nūrī dergāh-ı e‘āzım

¹ 208b/213

Teveccüh kıl Şalāhī Oğlu dā'im
Göñül şāhum maḳarr-ı ilticādur

62¹

Nuṭḳ-ı Cānib Şeyḥ 'Abdurrahmān Efendi Taḥmīs-i Rūḥī-i Şānī
[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Mürşid-i kāmīl ararsan ḳāṭı' -ı burhān-ı şeyḥ
Oldı āfāk-ı dıraḥşān mihrveş lem' ān-ı şeyḥ
Mest ider 'aşıkların şavt-ı *yā mennān*-ı şeyḥ
İy benüm māh-ı tābānum cānumuñ cānānı şeyḥ
Ḳaşr-ı göñlüm taḥtı üzre oturan sulṭān-ı şeyḥ

II

Rāh-ı Ḥaḳ'da çākerāna melce' [ü] mişbāḥsın
Hem ḳulūb-ı' aşıkāna dā'imā ervāḥsın
Sineye nāzır mişāl āyīneveş elvāḥsın
Küntü kenz'ün² kuflını feth itmede miftāḥsın
Ma'nī-i sırr-ı Ḥudā'nuñ menba'[ı] burhān-ı şeyḥ

III

Merhemī luṭfuñ degülmi te'sṣer iden her āhlara
Fıkr-i eş'āruñ 'aceb evrād olup meddāhlara
Her nufūsuñ himmetāsā rehber olup rāhlara
Tā ezel bezminde 'aḥd itmiş olan ervāhlara
Zāt-ile itmiş tecellī şūret-i Raḥmān şeyḥ

IV

Eyledi ilbās kerāmet ḥil' atin³ Ḥaḳ ādeme
Emr-i Ḥaḳ'la hep melā'ik secde kıldı ādeme
Genc-i vaḥdet sırr-ı ḳurbiyyet virüp hep ādeme
'Alleme'l-esmā'yı yı ta' līm eyledi Ḥaḳ ādeme
Sırr-ı zātuñ hem şıfātuñ 'ālem-i billāh şeyḥ

¹ 209a/213

² "Bilinmeyen bir hazine idim.", Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.367.

³ ḥil' atin: ḥil' atüñ M.

⁴ "Allah, Adem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti.", Kur'an, Bakara Suresi, 2/31.

V

Eyledi ‘arz-ı tecellî şaldı tevḥîd velvele
Maşdar-ı ḥazret-i Şeyḥ’den tā bu dem dilden dile
‘Ārıẓîdür teşnelik bî-çāre Rūḥî bu dile
Cānibā ‘aṭşān-ı maḥşer gelse bir kāmîl dile
Bir ‘aceb ḥavz-ı Ḥudā’dur Ḥaydar-ı kerrār şeyḥ

63¹

Ġazel-i Ḥazreti Mevlānā Taḥmīs-i Ġālib²

[Mef’ ūlū mefā’ ilūn mef’ ūlū mefā’ ilūn]

I

İy gön̄lüm iden ta’ mîr ḥayrāt mübārek-bād
Ḥoş sā’atini bulduñ sā’āt mübārek-bād
İtdüñ hele da’vāñı işbāt mübārek-bād
‘Āşık şodeî iy dil sevdāt mübārek-bād
Ez-cā vü mekân refî ān cāt mübārek-bād

II

Veḥdetde vü keşretde olduñ niçe dem pūyān
İsterdüñ o meh-rūyı rûz u şeb olup cūyān
Çün ḥalvet-i ma’nide bulduñ o şehi pinhān
Ez-her dü cihān begzer tenhā zen ü tenhā ḥor
Tā mülk-i melek gūyend tenhāt mübārek-bād

III

Her ṭālib o maṭlūbı bir fıkır-ile isterdi
Her biri³ ḥayālinde cūyendelik eylerdi
Ḥāzır yüzüñ ammā o nāzırlara gösterdi
İy pîş-rev-i merdî imrûz tü berḥordî
İy zāhid-i ferdāyî ferdāt mübārek-bād

IV

Oldı bu gice mihmān ol māh gelüp tenhā

¹ 230b/234

² Okçu, s.281.

³ biri: bir G.

Encüm gibi itdük hep birbirümüze imā
Ümmid-i vişālinden bir şevke düşüp hālā
Der-hāneḡah-ı sīne ḡavḡā-yı faḡīrān rā
İy sīne-i bī-kīne ḡavḡāt mübārek-bād

V

Ahvāl-i maḡāmātuñ evşāfın idüp ta‘ dād
Da‘ vā-yı riyāsetde ferdem diyü olma şād
Geç kayd-ı ta‘ ayyünden ir maḡlaba ol āzād
İy ‘āşık-ı pinhānī ez-yār-ı ḡarīnet-bād
İy ḡalib-i bālāyī bālāt mübārek-bād

VI

Şahbā-yı şafā-ḡizūñ ḡıl cāmını nūşide
Mādām ki ayıḡsuñ [sen] gizlice vü pūşide
Çün mest olasın var ol deryā gibi cūşide
İy cān-ı pesendide cūşide vü kūşide
Bürhāt-ı bur u yide Bürhāt mübārek-bād

VII

Alduñ nefes-i Pīr’i bil ḡadr-i reh-āverdi
Zinhār ki yārāna gösterme dem-i serdi
Ġalib saña bu ma‘ nā ḡaḡḡā Hū Hūdan irdi
Ḥāmūş ki pinhān ki bāzār nīkū kerdī
Kālā-yı ‘aceb berdī kālāt mübārek-bād

64¹

Ġazel-i Ḥazret-i Mevlānā Taḡmīs-i Ġalib²
[Meḡ ūlū meḡā‘ ilün meḡ ūlū meḡā‘ ilün]

I

Bir dem ki taḡayyürde buldum dil-i şeydāyı
Almış naḡar-ı ‘ışḡa maḡbūb-ı dil-ārāyı
Tenbīh idüp ol mehveş dir kim ḡo temāşāyı
Bā her ki tu der-sāzī meydān ki binā sāzī

¹ 231a/234

² Okçu, s.282.

Zîr ü zeberet dârem zîrâ ki tu ez-mâyî

II

Bu bezmde olmaz hîç şahbâ-yı hîred peydâ
Ne hüznine gâyet var ne zevkine ‘ad peydâ
Her ferde olur şanma esrâr-ı Aḥad peydâ
Tâ tu neşevî rusvâ ân ser neşevêd peydâ
Kân cām niyâşâmed cüz ‘âşık-ı rüsvâyî

III

Geç kayd-ı zamânîden bu demden olup dānâ
Ḳalsun girü biñ fersaḥ ferdâ vü ḡam-ı ferdâ
Mey-ḡâneler açılmış mebzûl mey ü şahbâ
Berdâr şurâḡî-râ begzâr şalâḡî-râ
Ân cām-ı mübâḡî-râ der-keş ki biyāsâyî

IV

Tâ key bu ḡam-ı hicrân endîşe-i bî-pâyân
Olmaḡ geceler nālân gündüzler idüp eḡḡân
Geçdi dem-i huşyārân cem‘ oldı ḡadeḡkārân
Der-ḡalkḡa ân mestân der-lâle vü der-bostân
İmrüz ḡadeḡ-bestân iy ‘âşık-ı ferdâyî

V

İy meclis-i ‘uşşâkuñ üftâde vü işkesti
Çignendiñ ayaklarda besdür bu ḡadar pestî
Ḥum-ḡâne-i ḡudretten al destine bir desti
Ber-resm-i zeber-destî mey kün tu çünîn mestî
Tâ begzerî ez-hestî iy suḡre-i hercâyî

VI

Ol meykede-i ‘ışkuñ ḡayḡusuz ‘ayyâşı
Yat ḡâk-i mezelletde çek başına bir ḡaşı

Bāzār-ı ‘alāyıkda bağlanma neden nāşī
Ser-fıtne-i evbāşī hem-ḥırķa-i ḳallāşī
Der-Mışr nemī bāşī tā cümle şeker-ḥāyī

VII

Bir maşrık-ı ma‘ nānuñ ḥūrşīd-i seḥer-ḥīzi
Pür-şehd-i şuhūd itdi ḥāvergeh-i temyīzi
Mest itdi ḥalāvetde bu Ğālib-i nāçizi
Şemsü’l-Ḥaḳ-ı Tebrīzī cān-rā çe şeker-rīzī
Cüz bā-tu niyārāmed cānhā-yı muşaffāyī

65¹

Ğazel-i Ḥāfız-ı Şīrāzī Taḥmīs-i Ğālib Şeyḫ Mevlevī²
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Bir şebāngeh ki dil olmışdı ḥumār ile şikest
Şu’le-i cānı zālām-ı ğam idüp tīre vü pest
Geldi çün şubḫ-ı şafā çünki o zālīm ser-mest
Zülf-i āşüfte vü ḥiy-kerde vü ḥāndān-leb ü mest
Pīrehen-çāk u ğazel-ḥ’ān ü şūrāḥī der-dest

II

Nıgehi tıĝ be-kef āfet-i cān u imān
Zülf-i çeşm-i siyehi fitne-i güلزār-ı cinān
Her taraf leşker-i āşüb u esīr-i fermān
Nergiseş ‘arbede-cūy u lebeş efsūs-künān
Nīm-şeb dūş be-bālīn-i men āmed be-nişest

III

Derd ü hicrān ile bu ḥasta yaturdı ğāmgīn
Şu’le-i āh idi ancak yine şem‘-i bālīn
Perdesinden meger itmiş güzerān āh u enīn
Ser-ferā gūş-ı men āverdbe-āvāz-ı ḥazīn
Güft iy āşık-ı dīrīne-i men ḥ’ābet hest

IV

¹ 232a/235

² Okçu, s.286.

Bāde āteş-fiken-i hırmen-i endūh u nijend
Mevcesi rişte-i yākūt velī cān-peyvend
Sākī-i hāş o gül-berg-i ter ü şekker-ḥand
‘*Āşıkī-rā ki çünīn bāde-i şeb-gīr dehend*
Kāfir-i ‘ışk büved ger ne-şevend bāde-perest

V

Kim tutar nesye-i ferdāyı bugün naḳde nazīr
Bāde-i cennet-i ḥāhişgeri kimse aña vir
Böyle nutḳ eyledi mey-ḥānede dün Ḥazret-i Pīr
Be-rev iy zāhid ü ber-dürd-keşān ḥurde me-gīr
Ki nedādend cüz īn tuḥfe be mā rüz-ı elest

VI

Bir yana gönli şikest itmede āşār-ı ḥumār
Bir taraftan nigh-i mest-ile ol şūḥ baḳar
Ġalib eyler mi yā ruḥşat bulıcaḳ şabr u ḳarār
Ḥande-i cām-ı mey ü zūlf-i girih-gīr-i nigār
İy besā tevbe ki çün tevbe-i Ḥāfız be-şikest

66¹

Ġazel-i Şāhī Taḥmīs-i Çeşmī²

[Müstef’ ilün fe’ ülün müstef’ ilün fe’ ülün / Mef’ ülü fā’ ilātün mef’ ülü fā’ ilātün]

I

Doldı gözüm yaşıyla kuhsār-ı deşt ü hāmūn
Vādī-i ḥasret içre olsam ‘aceb mi Mecnūn
Vardukça ğuşşa kıldı ben nā-tuvānı maġbūn
Derd ü belā vü ğam şod ḥāşıl merā zi gerdūn
Yā Rab çe çāre sāzem şud ḥāl-i men dige-gūn

II

Der-rüzgār ḳaṭ’ ā zevḳ u şafā ne-dīdem

¹ 232b/236

² Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, cilt 2, s.1111. (Bu kitabın yayınevi bilgisi bulunamdı.)

Bisyār derd dīdem hergiz devā ne-dīdem
İn hāl-i pūr-nedāmet ber men revā ne-dīdem
Ez-āšnā vü h^vīṣān būy-ı vefā ne-dīdem
Māndem be-mülk-i ḥasret āşūfte-ḥāl u maḥzūn

III

İy ehl-i kā'inātuñ ma' būdı vü ilāhı
Ser-cümle kā'inātuñ bi'z-zāt pādīşāhı
Men bendenüñ egerçi gāyetde çok günāhı
Yā Rab be-nām-ı pāket kon sūy-ı men nigāhı
Geşt ez-ğam-ı zamāne dil-ḥaste vü ciger-ḥūn

IV

Ez-ārzū-yı la'let iy gonca-yı leṭāfet
Nālān şudem çü bülbül der-bāğ u rāğ-ḥasret
Hemçün yetīm ü bī-kes üftāde em be-ğurbet
İy serv-i ser-fīrāzem der-cüst ü cūy-ı vuşlat
Her sū revān sirişkem mānend-i āb-ı ceyḥūn

V

Çeşmīyi kıldı mecnūn o kākül-i müce'ad
Kim oldı cānum anuñ kaydı ile muḳayyed
Çāh-ı ğam içre qaldı maḥbūs olup mü'ebbed
Şāhı zi-dest-i hicrān ez-ḥod ḥaber ne-dāred
Ū rā tefakḳudı kon iy şāh-ı rub'-ı meskūn

67¹

Gazel-i Rüşdī Tahmīs-i Reşīd²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

¹ 233b/237

² Aşağıda künyesi verilen eserde gazel Rüşdī'nin görünmektedir.
Hatice Ekici, "Sahhaf Rüşdī ve Dīvânının Tenkitli Metni", Balıkesir Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış YLT, Balıkesir 2006, s.219.

Beñzemez haṭṭ-ı siyeh-fāmuña iy meh şebbū
Dāğdur ‘anber-i sārāya o ḥāl-i Hindū
Kūh-ı şahrā-yı Hıṭā eyler iderse tek ü pū
Nāfe-i Çin ü Hoten turreñe olmaz hem-bū
Sünbül-i cennet eger olsa gıdā-yı āhū

II

‘Arızuñdan nigeḥ-i ḥasreti gül-çin itdüm
Āteş-i ‘ışkumı ḥūn-āb-ile teskīn itdüm
Raḥş-ı sevdā-yı sebūkbārumı tezyīn itdüm
Heves-i zūlfūñ-ile ‘azm-i reh-i Çin itdüm
Seni şimden girü iy gözleri āhū yā hū

III

Tütiyā çeşm-i dil ü cāna şafā-baḥş olmaz
Sīm ü zer ṭālib-i iksīr-i ğınā-baḥş olmaz
Bir devā derd ü ğam-ı ‘ışka şifā-baḥş olmaz
Ḥāk-i pāyuñ gibi iksīr-i cilā-baḥş olmaz
Yok yire bād-ı şabā ‘ālemi eyler tek ü pū

IV

Mihr ile mähda yok çünki bu ḥüsn-i şüret
İtmesün zerre kadar sende sipihre minnet
Devr-i bünyān-ı felek mähir-i fenn-i hey’et
Görüp ebrūñ-ile mäh-ı nevi ehl-i diḳḳat
Didiler farkı eger var ise ancaḳ bir mū

V

İy perī-çehre nigāhuñda füsūn olmaz idi
‘Āşık-ı ḥaste-dilūñ ḥāli zebūn olmaz idi
Tiğ-i ğamzeñ o kadar perde-birūn olmaz idi
Dil-i ‘uşşāk gibi ğarḳ-ı be-ḥūn olmaz idi
Olmasa çeşm-i ciger-ḥ^vāruñ egerçi cādū

VI

La‘l-i nābuñ ezeli böyle imiş ‘ışkuñda
Cām-ı hicrūñ keseli böyle imiş ‘ışkuñda
Mā-cerāmuz da velī böyle imiş ‘ışkuñda

*Ser-nüviştüm ezeli böyle imiş 'ışkuñda
Serümüzden ne 'aceb gıtmese fikr-i ebrû*

VII

Nic'olur hâl-i Reşid ü dil-i miñnet-zedenüñ
Şormaya hâtırını kimse melâmet-zedenüñ
Şubha dek h'âbı perîşân ola fûrkat-zedenüñ
*Fikri zülfüñde iken Rüşdi-i hayret-zedenüñ
Perde-i râhat olur çeşmüñe gelse uyhû*

68¹

Ėazel-i Behcet Tahmîs-i Râ'if İsmâ'îl Paşa
[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I

Ėavs-ı ebrûsına kim 'ıtr-ı fiten toz oldu
Tîr-i müjgânı kazâdan dağı pîrüz oldu
Tal' at-i pâki be-ğâyet şeref-endüz oldu
*O mehûñ şanma hemân hüsni gülû-sûz oldu
Tâbiş-i sine-i şâfide dil-efrüz oldu*

II

Nice âh eylesün bu dil-i mehcûr u hâzîn
Âfet ü hızla henüz olmuş iken vaşla qarîn
Gözi çıksun baña bir meclisi çok gördi la'în
Yâr ile cilmümüzi seyre raķîb-i bed-bîn
Nâzır-ı hüsni gibi gör ki nigh-düz oldu

III

Zîb-i gûş it güher-i pendümi olsun şenfûñ
Herkes ü nâkese hursend-dil ol açma kefûñ
Vâyesi cennet ü hüsrandurur ehl-i şefķüñ
*Rızķ-ı maķsûme rızâ-dâdeliginden şadefûñ
Dürce-i cevfinde 'Aden dürleri meknûz oldu*

IV

Nik ü bed her ne ki işlerse bulur âhir iden

¹ 234a/237

Bu meşeldür düşer elbette gönül cāh-ı kıazan
Bu kühen-dār-ı mükāfātda naql it baña sen
Kimi gördün ğaraż icrāsına düşmüşlerden
Kārınuñ evveli sa‘d āhiri firūz oldu

V

Bed-güher lutf u nübāzişle olur şanma nigū
Sīnesi olmağ-ile nār-ı ħasedle memlū
Rūyını miķdaħaveş taşlara çalsuñ da girü
Şerer ü şūr şaçar āteşe de yansa ‘adū
Bu şerer tab‘-ı firūzına da merkūz oldu

VI

Ĥāne-zād-ı ħarem-i ‘iffet iken gör kārın
Oldı üftāde-i ĥāk-i rehi bir dildārın
Ebr ü bārān-ı şitā-güne yolında yārın
Dem-be-dem ĥarcamada şu gibi naķd-i varın
Ne-‘aceb tıfl-ı sirişķüm şeref-āmūz oldu

VII

Bir zamān çarķ-ile ber-vefķ-i merām idi vifāk
Ṭālī‘ ümden mi ĥudūş eyledi bilmem bu şikāk
Ķāmetüm bār-ı ğam-ı hicr ile itdürdi dü-tāk
Beni ferzende iden mevsim-i sermā-yı firaķ
Āĥere faşl-ı rebī‘ ü dem-i nevrūz oldu

VIII

Kim ki mālīk ola iksīr-i şaĥīḥ-i şabra
Hem-çü Eyyüb irer elbette şifā-yı şabra
Ger mühim ise saña kām-ı cihānda behre
A gönül şabr idelüm biz de cefā-yı dehre
Şabrda çünki ferec nüktesi mermūz oldu

IX

Rā‘ifā biz ki bu vīrāne fenā-tekyedeyüz
Sübĥa-gerdān-ı rızāyuz bir alay ğam-zedeyüz
Her dem āyīne-i zānūya nigāh itmedeyüz
Erba‘ın niyyetine çille-i ğam çekmedeyüz

Behçetâ meskenümüz şimdiki Siroz oldu

69¹

Mutarref Tahmîşeş ber-Ġazel-i Rüşdî Seyyid Vehbî-i Qadîm²

[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I

Getürüp cûşa yine dîde-i gevher-bârı

Dökeyüm pâyına nem var-ise yâruñ bārī

Almadı çünkü ele naqd-i dil-i ağıyarı

Bezî idüp yolına maḥşûl-i yem-i zehḥârı

İdeyüm reşk-i 'Aden ḥāk-i reh-i dildārı

II

Beni maḥrûm-ı mey-i bezm-i vişāl eyledüñ âh

Bâde-i şevka dil-i gayrı sıfâl eyledüñ âh

Baña iy sākî-i ümmîd ne âl eyledüñ âh

Dîdemi cām-ı mey-i ḥ'âb-ı ḥayâl eyledüñ âh

Senüñ iy baḥt-ı siyeh kanuñı içsem bārī

III

'Aṭsa-rîz eyle meşâm-ı dil-i 'uşşākı yine

Müşk kat ḥâl-i lebûñle meye iy sākî yine

Ġarqa-i ḥûn-ı ru' âf ile bu nüh-tâkı yine

Eyle âşüfte dimāğ-ı dil-i müştākı yine

Qıl perişân girih-i kākül-i müşkîn-târı

IV

Dil helāk olsa daḥı vaşf-ı dehānuñ eyler

Bün-i gūşuñda ser-âğâz-ı beyānuñ eyler

Ḥāme nāl olsa eger naqş-ı meyānuñ eyler

Ṭūṭiyân bâğda taqlîd-i zebānuñ eyler

Yok yire baña sitem eyleme 'ömrüm varı

V

Olsa bî-zîver eger şāhid-i nazmum Rüşdî

¹ 235a/238

² Dikmen, s.500.

Sāde mir'āta döner şāhid-i nazmum Rüşdī
Bī-tekellüflük ider şāhid-i nazmum Rüşdī
Dil-i Vehbī'yi geyer şāhid-i nazmum Rüşdī
Cāme-i hüsni ü edādan yine olmaz 'ārī

70¹

Ġazel-i Rāġıp Paşa Tahmīs-i Nüzhet²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Dehen-i yār gibi 'īsī-i huş-dem mi olur
La' l-i rengini gibi rūḥ-ı mücessem mi olur
Suḥanı gibi ṭabīb-i dil-i pür-ġam mı olur
Leb-i cān-baḥşī gibi ḥastaya bir em mi olur
Ten-i kāfūr gibi dāġına merhem mi olur

II

Bir maḥal olsa varup dā'ire-i 'işret ile
O perī-ṭal' atı bezme getürüp da'vet ile
Germ olup bāde-keşün her biri bir ḥālet ile
Cām-ı serşār gibi ben daḡı keyfiyyet ile
Lebini būs ide düşsem o bütün kem mi olur

III

Fürkatün cānuma te'sir idüp iy 'işvegerüm
Mā-ḥāşal kābil-i taḫrīr degüldür kederüm
İşte ez-cümle olup mā'il-i ḥün eşk-i terüm
Bir nefes giryeden ārām degül didelerüm
Ġam-ı ebruñ-ile kan dökmedigi dem mi olur

IV

Vākıf-ı 'ışk-ı ḥaḳīkī gibi bulmaz ḥālet
Viremez giryesine 'ışk-ı mecāzī şüret
Bāṭın erbābı nice zāhire eyler raġbet

¹ 235b/239

² Mahmut Karakaş, *Bir Mutasavvıf Şair Ömer Nüzhet ve Eserleri*, Konya: Bahçivanlar Basım San. AŞ., Yayınları, 2012, s.231.

*Ehl-i taklîd ile rûşen-dil ider mi ülfet
Berg-i gül gonca-i taşvîrde şebnem mi olur*

V

Bu fenâgehde ne var dağdağayı bal idecek
Dem-i zevk u ıtarabı yok yire ihmâl idecek
Furşat el virmiş iken nûş-ı mey-i âl idecek
*Bir ayağ ile ğam-ı ‘âlemi pâ-mâl idecek
Gûşe-i meykededен ğayrı bir ‘âlem mi olur*

VI

Câna minnetdür eger iy şanem-i âlüfte
Hıncı-i ğamzeñ ile sînemi itseñ süfte
Eylemez zaıhmüne tedbîr dil-i âşüfte
*Bir dil-i gonca ki lıftuñla ola üşküfte
Gül-i şad-berg gibi bir dağı dirhem mi olur*

VII

‘Arşâ-i ma‘ rifete Nüzhet olup şûr-efken
Kıldı her satırını bir tîğ ü hurûfı cevşen
Sevğ idüp leşker-i endişemi bî-renc ü miñen
*Hâmedür Râğıb olan fâtiğ-i iklîm-i suhen
Lîk her dest-i heveskâre müselleme mi olur*

71¹

Ġazel-i Vehbî Tahmîs-i Nüzhet²

[Mef‘ ulü fâ‘ ilâtü mefâ‘ ilü fâ‘ ilün]

I

Ne intizâh-ı hâtır için gülsitân arar
Ne faşl-ı nev-bahâr u ne vaqt-ı hâzân arar
Taşşîl-i nağd-i şevk idecek âsitân arar
*Sevdâger-i hayâl ki dil-keş mekân arar
Neşr-i mefâ‘ -ı nazm idecek bir dükân arar*

II

¹ 236A/239

² Karakaş, s.306.

Germ itdi bezmi nağme-i âteş-nevâ-yı ney
Buldu muvâfaqat yine esbâb-ı hûy u hey
Tayy oldu şimdi kıssa-i Efrâsyâb u Key
Dīvân bedest ‘aynek-i cām ile pîr-i mey
Evşâf-ı Cem’de bir ğazel-i dil-sitân arar

III

Seyr it bu vaz‘ -ı bü’l-‘ aceb-i ħande-âveri
Kim lâl u ħayret itmededür her suħanveri
Tedķik ider nigâh-ı taĥassürle her yeri
Bilmezlik ile zâyî‘ idüp niçe gevheri
Şem‘-i kamerle soñra yine âsümân arar

IV

Eyler ħavâlî-i çimene dâ’imâ güzër
İmrâr-ı çeşm-i diķkat idüp bâġa ser-te-ser
Bâr-ı bahârı bulsa ne yerde çü zer döker
Her şubĥ mihr-i jâle-rübâ gülleri açar
Güyâ meţâ‘-ı kâfîleyi dîdebân arar

V

Pervâz-ı serserîden olup tab‘ ı münfa‘ il
Oldı şikenc-i kâkülüñe şimdi muttaşıl
Ürkütme ħâtırın ele al bârî rahm kııl
Âvâredür hevâ-yı nihâl-i kadüñle dil
Elbetde murğ kendüye bir âşiyân arar

VI¹

Eyler ħayâl-i çeşm-i bütân cüst-cü-yı dil
...
...
...
Cāsūs-ı reh-zenân-ı eşer-i kârvân arar

VII

Hep iltiyâmdan çıkar envâ‘ -ı mekr ü reg
Nüzhet saña bu bâbda ġâyet ħâzer gerek

¹ Bu bentte sadece iki mısra bulunmaktadır.

Aç gūş-ı intibāhuñı diñle faķiri pek
Bī-hūde ķad-ķamīde degūl Vehbiyā felek
Erbāb-ı ıab‘a atmaĝa seng-i girān arar

72¹

Ėazel-i Rāĝıb Paŗa Taķmīs-i Nūzhet²

[Fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

I

Niŗe bir dest ũ girībān olup ālām ile ben
Dūŗeyūm ma‘ reke-i miķnete eyyām ile ben
Ba‘ d-ez-īn germ olup ol şūķ-ı dil-āram ile ben
Şöyle hem-meŗreb ũ yek-reng olayum cām ile ben
Döneyūm lāle-i surķa mey-i gūl-fām ile ben

II

Baķmam ol yāre eger olsa da mihr-i enver
Ki vire ķātıra her vaşlı birer gūne keder
Yār odur olmaya vaż‘ında teķālūfden eŗer
Vaşl odur reşk ide āmizişine şir u şekker
Bulamam ķāşnī-i vuşlatı ibrām ile ben

III

Gerŗi ķoķdan berū iy āfet-i gūl-pirāhen
Aldadup yatmadasın bir niŗe ũftādeyi sen
Līk onlar gibi bī-hūde ķapılmam saña ben
Dest-ķūş-ı mey-i āl olmıyacak sīb ũ zeķan
Mütesellī olamam dā‘iye-i ķām ile ben

IV

Lebi cān-dāde iken ķātır-ı ĝam-meşhūde
Daķı revnaķ-dih iken bezmūne maķşūde
Ėaţı-ı şirīnūñı idüp rūyını gerdān dūde
Olalı şubķ-ı bināgūş sevād-ālūde
Rūze vaşlın seķerīn fark idemem şām ile ben

¹ 237a/240

² Karakaş, s.229.

V

Dest-res bulamayup birine maṭlūblaruñ
Buldı Nüzhet gibi müşkil-terin āşūblaruñ
Meyle rāciḥ görünür ḳanḳısı maḥbūblaruñ
Ben nerm-ḥūsın o bī-raḥmın arar ḥūblaruñ
Rāḡıb āşüfte-hevāyum dil-i ḥod-kām ile ben

73¹

Ġazel-i Seyyid Vehbī Taḥmīs-i Nüzhet ²

[Mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

I

Ne dem ki gül gibi cām-ı şafā-resān açılur
Şikāyet-i ġam-ı hicrān-ı cān-sitān açılur
Görince sūzişüm ol şūḥ bir zamān açılur
Niyāz-ı 'āşık ile sīne-i bütān açılur
Kilīd-i āh ile çok genc-i şāyegān açılur

II

Marīz-i künc-i ġam olup dil-i pür-efkārüm
Cihāmı eyledi bīzār nāle vü zārüm
Ṭabīb-i 'illet-i 'ışık iken ol cefākārüm
Ne deñlü açsam aña rāz-ı zaḥm-ı ḥūn-bārüm
Dehānın açmayup ol ġonca-fem hemān açılur

III

Reh-i ṭalebde olup dā'imā ḳadem-fersā
Esir-i renc ü lu'b olma yok yire zīrā
Ne deñlü sa'y_ile itseñ vücuduñı ifnā
Kilīd-i feyz-i Hudā olmaduḳça ḳufl-ġüşā
Der-i ümīd dilā şanma her zamān açılur

IV

Benüm bu ḳuluma ehl-i ḥired müsellemler olur
Ki ḥüsn-i nāṭıḳa bend-i dehān-ı 'ālem olur

¹ 237B/241

² Karakaş, s.230.

Taşavvur itme faķat ehl-i ‘ ıřķı ebkem olur
Hezār nükte-řināsān¹ -ı zühd mülzem olur
O meclis içre ki ebhās-ı dil-berān açılır

V

Miřāl-ı Nüzhet-i řirīn-edā nezāket ile
Hurūř idüp yem-i endiřesi belāgat ile
Açup hazīne-i nazmı yine leāfet ile
Güher-niřār olıcaķ kıl-k-i Vehbī hayret ile
şadeş-miřāl dehān-ı suhanverān açılır

74²

Gazel-i řābit Taħmīs-i Nüzhet³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

İbtidā eyleyerek ‘ arz-ı maħabbet maħfī
Meclis-i ‘ işrete itdüm anı da‘ vet maħfī
Qaldum āgyārgidüp bir iki sâ‘ at maħfī
O sehī-ķaddi düşürdüm gice ġāyet maħfī
Üstine düşdüm idüp h‘ āhiř-i vuşlat maħfī

II

Gāh imā geh iřāretle bugün ‘ āřık-ı zār
İdeyüm şandı biraz hālını yāre izhār
Gör ķazāyı duyulup ikisi de āhir ķār
Güft ü gū-yı nigehe vāķıf olınca āgyār
Geçdi ġamzeyle arada niçe hālet maħfī

III

Dest-i hıřmuñla gül-i bāġ hayātın yoldur
Çehresinde ķoma āřār-ı terāvet şoldur
Cism-i nā-pāki ile hufre-i hāki şoldur
Zaħm-ı şimşır ile tenhāda raķibi öldür

¹ řināsān: řinās G.

² 238A/241

³ Karakaş, s.308.

Eskiden arb-i meşeldür ki ‘ibādet maḥfī

IV

Ḳadem-i himmetüñi vāşıl-ı her arz eyle
Yoğ-ise sende bulup birisini arz eyle
‘Uhdeñe te’diye-i maṭlabuñı farz eyle
Yārı ḥalvet bulıcaḳ derd-i dilüñ ‘arz eyle
‘Āşıḳa mes’ele ma‘lūm ḳabāḥat maḥfī

V

Düşmen-i baḥt-ile Nüzhet gibi terk it cedeli
Gāh şı‘r ü gehī taḥmīse alış mā-ḥaşalı
Mey-i ma‘nāyı idüp bāde-i ‘ışüñ bedeli
Naql idüp meclis-i ‘irfāna bu şırın azeli
Eyle Şābit yine yārāna ziyāfet maḥfī

75¹

azel-i Nā’ili Taḥmīs-i Nüzhet²

[Mef’ülü fā’ ilātü mefā’ ilü fā’ ilün]

I

Dā’im esir ü şifte-i meksebe olmasa
Her şey için üşāde-dehān u leb olmasa
Memnūn-ı ḥalk u munḥaşır-ı maṭlab olmasa
Ādem anī-dil olsa gedā-meşreb olmasa
Rind olsa bī-ḥaḳīḳat u bī-meşzeb olmasa

II

Faḥr itdi faḳr ile çü şeh-i ādem ü melek
Bil adr-i faḳrı eyle yūri bezl-i mā-melek
ayrı tevaḳḳuf eyleme diñle bu beyti pek
Teşrīf-i cāh-ı faḳrı olur atlas-ı felek
Ehl-i fenāda her ne adar kevkeb olmasa

III

Muḥtārı olmayanlar için mā-sivā-yı ‘ışḳ

¹ 238B/242

² Karakaş, s.309.

Kāfî degül mi debdebe-i hūy u hāy-ı ‘ışk
Esbāb-ı devlet-i dü cihāndur ğınā-yı ‘ışk
Neyler perend-i zerkeş-i şubhı gedā-yı ‘ışk
Maḥzūzdur kilīm-i siyāh-ı şeb olmasa

IV

Mülk-i ḥaḳīḳati arayup cüst ü cūy iden
Neyler dilin rubūde-i her ḥüb-rūy iden
Rehvār-ı ‘ışkı mā’il-i her semt ü kūy iden
Çevgān-ı dest-i himmetine mihri gūy iden
Muḥtāc-ı rüşenī-i meh-i Naḥşeb olmasa

V

Maḥbūb-ı aşıldan kişi vāreste olmayup
Ġayruñ ğamiyle muḫtarib ü ḥaste olmayup
Nüzhet sivāya meyl ile eşkeste olmayup
İy Nāilī ‘alāyıkā dil-beste olmayup
Meftūn-ı ṭurra-ı şifte-i ğabğab olmasa

76¹

Ġazel-i ‘İşmetī Taḥmīs-i Nüzhet²

[Mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

O bī-mürüvvete ‘arz-ı melāl idüp neyler
Ümīd-i luṭf-ile fīkr-i muḥāl idüp neyler
Tenin güdāḫte-i infī‘āl idüp neyler
Hemīşe kendüyi dil böyle nāl idüp neyler
Vişāle çāre bulunmaz ḥayāl idüp neyler

II

Mişāl-i ‘āşıḳ-ı pür-renc ü bīm la‘linden
Vücūdın eylemiş-iken ‘adīm la‘linden
İdüp dem-i seḫer aḫz-ı şemīm la‘linden
Nevīd-i luṭf şorarmış nesīm la‘linden

¹ 239a/242

² Karakaş, s.310.

O genc-i rāz açılmaz su 'āl idüp neyler

III

Sükût-ı 'aciz idüp irāş her suhan-gūya
Düşürdi vādî-i hayretde kūydan kūya
Bağıldı 'ālem-i endişe içre her sūya
Naẓire var mı felekde meger ol ebrūya
Hilāl kıddini beyhūde dāl idüp neyler

IV

Haṭ-ı siyāhı virüp katl-i 'āşıkā yarlıg
Keşide olmadadur dā'im ebruvānı çü tīg
Reh-i niyāzda beyhūdedür bu sa'y-i belīg
O şehsüvār ider bir nigāhı çünkü dirīg
Varup rikābına ol rüy-māl idüp neyler

V

Olup bugün dağı Nüzhet esir-i renc ü (...)¹
İfade itmege aḥvālını yine varmış
Geçerken ol şeh-i bîdār-ı hūy-ı 'işve-meniş
Ser-i rehinde görüp 'İşmeti-i zārı dimiş
Bilinmedük nesi var 'arz-ı hāl idüp neyler

77²

Gazel-i Nedim Taḥmîs-i Nüzhet³

[Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün]

I

Āvāz-ı ḥüsni vāşıl olup çarḥ-ı emlese
Düşdi hirās-ı fitne vü āşubı herkese
Kim karşı kor bu tarz ile ol şūḥ-ı nev-rese
Zülf ü külāhı virdi halel Mağrib ü Fes'e
Çeşm-i tatarı şaldı akın mülk-i Çerkes'e

II

¹ (...): M.

² 239B/243

³ Karakaş, s.311.

Cūy-ı sirişke qarīn idüp bār-ı ‘ışkı yel
Medhūş olurdı görse ger ol hūsni ‘aql-ı kül
Ġayrı nevā-yı bülbül ile hem-çü mest-i mül
Çāk itmesün mi cāme-i sebzın görince gül
Bağ ol yeşil muḳaddeme ol kırmızı fese

III

Taḳsīm-i nağme eylemede gösterüp hüner
Olduğ egerçi feyz-i semā‘ -ile behrever
Bir şüphe itdi līk derūn-ı dile eşer
Ney-zen bezimde muṭriba hem-vār[e] kec baḳar
Bilmem miyānlarında niye bu münāfese

IV

Şimden girü o şūḥa idüp rabṭ-ı cān u dil
Geçdi zamān-ı vaşlı diyü olma münfa‘ il
Bağ safḥa-i cemāline esrār-ı hūsni bil
Gelmiş ḥaṭ-ı siyeh ruḥına billāh iy gönül
Semmūr ḥōş yaḳışmış o gül-penbe aṭlese

V

Meclisde dāl fes oturup ol gül-i na‘īm
Keyfiyyet-i şarāb ile gitmiş ḥicāb u bīm
Gīsūların güşāde idüp Nüzhetā nesīm
Ebrūlar üstine dökilüp kākūli Nedīm
Taşvīr-i çīnī yazmış o ṭaḳ-ı muḳarnese

78¹

Ġazel-i Nābī Taḥmīs-i Nüzhet²

[Mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilün]

I

Bir kārūñ olsa semt-i şu‘ ūbetde mūncelī
Gerçi niyāzdur anuñ esbāb-ı esheli
Elden bırakma āh-ı seḥergāhı da velī

¹ 240a/243

² Karakaş, s.233.

Olmazsa da ne deñlü icābetde medħali
Miftāh-ı āh açar yine kufl-ı muḳaffeli

II

İy eyleyen teşaffuḥ-ı mecmū‘ a-i ḥayāt
Bulduñsa ‘illet-i (...) ¹ cehliden necāt
Baḳ dīde-i ḥaḳīḳat ile eyle iltifāt
Hoş nusḥa-i ġarībedür eczā-yı kâ’ināt
Ser-bestedür ‘avāma me’āl ü muḥaşşali

III

Şeb itdirür du‘ ālara ṭayy-ı bülend ü pest
Enfāsa feyz-i şebdür olan maḥmil-i nişest
Qalmaz meyān-ı şebde olan āh pāy-best
Şebdür maḥall-i cilve-i düzdān-ı tiz-dest
Miḳrāz-ı şem‘-i meclisün altun keser eli

IV

Dil şimdi iltifāt ile ma‘ mūr-ı busedür
Endīşe-i vişāl ile mecbūr-ı busedür
Bî-hüde şanma sen anı mesrūr-ı busedür
Cānānenün tebessümü destür-ı busedür
Her meyvenün şükūfedür elbette evveli

V

Geh şeyḥ ü geh müneccimün iy ḥāṭır-ı füzül
Nüzhet gibi kelāmların eyleyüp ḳabül
İtme tereddüd eyleyerek ṭab‘ uñı melül
Nābî diyār-ı kâma bulır zūdter vuşul
Her kim düşerse rāh-ı ümīde tevekkeli

79²

Gazel-i Faşih Tahmis-i ‘Ayni
[Mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

¹ (...): M

² 240b/244

Gehî ‘ arak-keş ü geh geh de bâde-nüş olalum
Şabâh u şâm bu meclisde pür-ğurüş olalum
Revâ mı mest-i mey-i ‘ ışk iken hamûş olalum
Dilâ mürîd-i der-i pîr-i mey-fürüş olalum
Ėabâlar[1] degişüp câma hırka-püş olalum

II

Gelen bu meclise hemvâre şâd-kâm olmaz
Neşât-ı bâde giçer neş’e ber-devâm olmaz
Şafâ-yı bezm-i tarab sâkiyâ müdâm olmaz
Hemîşe devr müsâ‘id hemîşe câm olmaz
Piyâle elde iken durma bâde-nüş olalum

III

Dem-i bahâr olur gıncaveş güşâde gönül
‘ Ale’l-huşûş ola gül gibi elde sâğar-ı mül
Zamân gelür ider âğâz nağmeye bülbül
Żuhûr ider yine bir bir çemende nergis ü gül
Hemân talî‘a-i nevrûza çeşm ü güş olalum

IV

İrişdi faşl-ı bahâr u zamân-ı Ėam-fersâ
Bu vaqt-i fırsatı fevt itmeyüp cihânda dilâ
Hevâ-yı ‘ ışk-ile bülbüller eyledükçe nevâ
Çemen çemen gezelüm cüyveş ü nesîmâsâ
Hevâ müsâ‘ade itdükçe pür-ğurüş olalum

V

Raķib iy gül-i ter hârveş karîbüñdür
Hezâr-ı ‘ Aynî-i şürîdeveş Ėarîbüñdür
Egerçi nâle-i dil zâr-ı nâ-şekîbüñdür
Bu demde nevbet-i feryâd ‘ andelîbüñdür
Faşihâ bir iki Ėün Ėo biz[i] hamûş olalum

80¹

Ėazel-i Nedîm Tahmîs-i Şâbit¹

¹ 241a/244

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy kıyāmet-cilve tîğ-i ebruvānuñdur şırāt
Göz geçürdi eyleyüp çok cevher-i pend iltikāt
N'ola cān silk-i nazar-bāzāna itse inhirāt
Rüy-ı meh-tābuñ ne dem görsem gelür kalbe neşāt
Tā ezelden imiş iy meh-rū senūñle irtibāt

II

Tā-be-key çeşmünde bu hūnīlik iy mest-i siyāh
Turrelerden gerden-i hūsne yiter şalduñ günāh
Nergis-i maḥmūrı hezl itdünse olsun 'özt-h'āh
Ġamze-i kattālūñ ile eyleme hergiz nigāh
Saña geh 'uşşāk-ile eyle mizāc u ihtilāt

III

Yazılır ser-defter-i 'uşşāka bu kıl-k-i belīg
Başını kaṭ' itmege şemşirler yağıdursa mīg
Hep fedādur ġamzeñe zūpīn ü hañçer hışt ü tîğ
İy süvār-ı esb-i nāzım senden olmaz cān dirîğ
Ķande kaldı raḥş-ı rāḥat-baḥş-ile raḥt ü bisāt

IV

Dil ziyāfet itmek ister 'ışk-ı şāḥib-cāhını
Şulasun sakḳā-yı Nīl-i eşk-i ġam şeh-rāhını
Mā-ḥazerden eyleyüp āmāde ḥāṭır-h'āhını
Da' vet itdüm ḥāneme ol şeh-r-i hūsnuñ şāhını
Murg-ı cānı sīḥe şancup 'özt-ile çekdüm şimāt

V

Cām-ı mey didārsuz hūn-ı cigerdür çeşmüme
Nergis ol hūn-h'ārsuz 'ayn-ı zararlıdır çeşmüme
Ġoncalar dildārsuz oḳdan beterdür çeşmüme
Yārsuz ġülzār seyri nīşterdür çeşmüme
Yār ile olinca Oḳ Meydānı'dur semm-i hıyāt

VI

¹ Karacan (hzl.), s.314.

Ḳalb-i āzārı ider pür-ğam gelince ḥātıra
Cān u dīdārı kıılır ḥurrem gelince ḥātıra
Bezm-i āba ağılaram her dem gelince ḥātıra
Ol periyle itdügüm ‘ālem gelince ḥātıra
Eşk-i çeşm-i ḥūn-feşānum cūş ider mānend-i Şāt

VII

Her çelipā-şürete āğūşuñ açup şunma el
Her nigār-ı deyre görme Ka‘be-i ḳalbi maḥel
Biñ perī-peyker görürseñ günde Şābit gibi gel
İhtiyār eyle birin gāyet ile olsun güzel
Her melek-manzar ile kıılma Nedīmā ihtilāṭ

81¹

Ġazel-i Mezālī Taḥmīs-i Şābit²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ruḥlaruñ gülşen mi verd-i ter midür bilmem nedür
Meh midür mir’āt-ı İskender midür bilmem nedür
Sözlerüñ şirīn hele sükker midür bilmem nedür
Leblerüñ cān mı ya cān-perver midür bilmem nedür
Çeşme-i Ḥayvān mı ya Kevşer midür bilmem nedür

II

Muḳtezā-yı ḥüsnidür bī-dilleri zār itdügi
Farṭ-ı nāzındandır ehl-i derdi āzār itdügi
Ġamzeveş şemşirdür ‘uşşāka der-kār itdügi
Merdüm-i çeşmüm reh-i dildāra īşār itdügi
Dāne-i encüm mi incüler midür bilmem nedür

III

Zulmet-ābād-ı cihānı şu‘le-güster eyleyen
Teng-nā-yı tīre-i ğabrāyı enver eyleyen
Lācüverdī kūnbedi kāfūr-peyker eyleyen

¹ 241b/245

² Karacan, s.316.

‘Ālemi her şubḥ-dem böyle münevver eyleyen
Mihr-i enver mi ruḥ-ı dil-ber midür bilmem nedür

IV

Şerḥalar serv-i revān dāğ-ı kühenler derd-i ser
Ḳalbe pür-dāğ-ı sitem gülzār-ı ğamdur ser-be-ser
Dūd-ı āhum ṭarf-ı destārında sünbüldür meger
Cā-be-cā sīnemde cānā tāze tāze dāğlar
Lāleler midür ‘aceb güller midür bilmem nedür

V

Şābitā meclisde rāmiş-ger mi var ḳulḳul gibi
Hem-nişin olmaz ḥaḳīḳatde sebū-yı mül gibi
‘Āşīḳ ol ‘āşīḳ da sev bir tāze dil-ber gül gibi
İy Mezāḳī ehl-i derdi inleden bülbül gibi
Sāḳī-i gül-ruḥ mıdur sāğar mıdur bilmem nedür

82¹

Ġazel-i Bahā’i Tahmīs-i Nābī²

[Mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün]

I

Fiğān itmek midür āyīn-i māder-zāduñ iy bülbül
Ki gitmez gülşene varsañ bile feryāduñ iy bülbül
Mudārādur gibi ağıyār ile mu‘ tāduñ iy bülbül
Hirāsān olmasa gülden dil-i nā-şāduñ iy bülbül
Neler eylerdi ḥāre āh-ı āteş-zāduñ iy bülbül

II

Nevā-perdāzısın faşl-ı bahāruñ şaḥn-ı gülzāruñ
‘ Aceb şūrīdedür inkār olunmaz ḥüsn-i eṭvāruñ
Degül ḥālī eşerden āh-ı serdüñ çeşm-i bīdāruñ
Dil-i dildārı nerm itmiş işitdüm nāle vü zāruñ
‘ Aceb kim ṭaşa te ‘şīr eylemiş feryāduñ iy bülbül

III

¹ 242a/245

² Ali Fuat Bilkan (hzl.), Nabi dīvânı, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, s.174.

Fiğân-ı ehl-i hâlet nerm iderken hâtır-ı yârı
Niyâz erbâbınuñ te'şîr iderken nâle vü zârı
‘ Aceb bilsem neden sūz-ı derûnuñ eylemez kârı
Ne teşhîr itdi gûlzârı ne urdı âteşe hârı
Yine tûrmaz okursuñ rûz u şeb evrâduñ iy bûlbûl

IV

Sirişk-i hasretüñle itme ferş-i ‘ âlemi gül-gün
Edâ eyler murâduñ çerh ider bir gün seni memnûn
Cefâ-yı hârdan tutma dil-i pür-şevküñi maḥzûn
Güle olur n’olursa yoḥsa âḥir gerdiş-i gerdûn
Gelür bir dem ki alur hâr elinden dâduñ iy bûlbûl

V

‘ Aceb bir kerre maḥmûr olmadın cām-ı nedâmetden
Güzêr nâ-mümkin oldu saña kūy-ı istiḳâmetden
Alınmaz dâmenüñ Nâbî gibi dest-i melâmetden
Çekil sen daḥı kūy-ı derde gûlzâr-ı selâmetden
Bahâyî’ veş çekildi ‘ ışık-ile çün aduñ iy bûlbûl

83¹

Gazel-i Gâlib Taḥmîs-i ‘ Ârif²

[Fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilûn]

I

Feyz-i tevḥîd ile mükremdür gürûh-ı Mevlevî
‘ *Alleme’l-esmâ*³ya maḥremdür gürûh-ı Mevlevî
Ḳaleb-i ‘ irfâna bir demdür gürûh-ı Mevlevî
Zât-ı ‘ ışka rûḥ-ı mülhemdür gürûh-ı Mevlevî
Ya‘ nî sırr-ı devr-i âdemdür gürûh-ı Mevlevî

II

Mürde-dilseñ âşinâ ol vâşıl-ı Mevlâ-ile
Gel semâ-ı vecd ü hâle gir ḳudûm u nây-ile

¹ 242b/246

² Hamza Kiremitçi, “Reisülküttâb Mehmed ‘ Ârif Dîvânı (İnceleme-Metin)”, Ordu Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ordu 2015, s.75.

³ “Allah, Adem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/31.

Zevk-i rûhânî bulursuñ hidmet-i mevlâ-ile
Zindedür âfâk u enfûs feyz-i Mevlânâ-ile
Kalb-i âdem cân-ı ‘âlemdür gürûh-ı Mevlevî

III

Sâlik-i râh-ı hâkikat şâh-rehdür cümlesi
‘Âlem-i ma‘ nâda el-hakık pādşehdür cümlesi
Kenz-i lâ-yefnâ¹ ile mâlik-sipehdür cümlesi
Faqr u fahra dâver-i şâhib-külehdür cümlesi
Her tarîk içre müsellemdür gürûh-ı Mevlevî

IV

Ehl-i ‘ışkuñ zât-ı bahta nâzır olmağdur işi
Şanmañuz pervâne gibi şem‘ içündür sūzişi
Semme vechullâha² dâ’irdür medâr-ı cünbişi
Âsümân-ı lâ-ta‘ ayyündür maḳâm-ı gerdişi
İsm-i a‘zamla mükerremdür gürûh-ı Mevlevî

V

Encümende halvetüñ zevkiyledür şevk ü tarab
Vâsıl-ı leb oldı kısr-ı lafzı eyler mi taleb
Nûr-ı maḥz olmağda ‘ayn-ı şemse lâzım mı sebeb
‘Ayn-ı ma‘nâdur disem şüretleri olmaz ‘aceb
Her kademde vâkıf-ı demdür gürûh-ı Mevlevî

VI

Neş’e-yâb-ı feyz ider ‘uşşâkı keyfiyyetleri
Kesret-i âgyâr içinde gerçi kim vaḥdetleri
Ḳâle gelmez ḥâller var başkadur ülfetleri
‘Âlem-i şamt içredür germiyyet-i şoḥbetleri
Gūyiyâ nuṭṭ-ı mücessemdür gürûh-ı Mevlevî

VII

Dest-res kıl ‘Ârif’i yâ Rabbi ḥâtır-h’âhına
Çâker it ez-cân u dil bir ‘ârif-i âgâhına
Vâsıl olan gör ne dir şükr eyleyüp Allâh’ına

¹ “Tükenmez bir hazinedir.”, Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.367.

² “Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır.”, Kur’an, Bakara Suresi; 2/115.

*Ḥamdülillāh olmışam cārūb-keş dergāhına
Ġālīb-i nāçize hem-demdür gürūh-ı Mevlevī*

84¹

Ġazel-i Rūhī Taḥmīs-i Nābī²

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

Dil māye-i sūdā-ger-i āb u gülümüzdür
Kālā-yı sebük-bār-ı nefes ḥāşılımuздur
Ḥayfā vü dirīgā ceres-i maḥmilimüzdür
Endūh u ğamuñ hem-reh-i cān u dilimüzdür
Ser-ḥadd-ı beḳā ara yata menzilimüzdür

II

Taḳvīm-i ğamuz cedvel-i eşk-ile müretteb
Ser-nāme-i derdüz ruḥ-ı zerd-ile müzehheb
Ma' cūn-ı dilüz cerr ü ḥaḳīkatle mürekkeb
Deryā-yı mūḥīṭüz dūr-i vaḥdetle leb-ā-leb
Kevneyn iki cānibde iki şāṭimüzdür

III

Āşüftelerüz perde ber-endāz-ı merāsım
Yek-ṭavr-ı cünūnuz ne bahār u ne mevāsım
Ḳayd-ı ḥıred olmaz bize yek zerre mezāḥım
Meydān-ı maḥabbetde şu dīvānelerüz³ kim
Mecnūn-ı melāmet-zede en 'āḳilimüzdür

IV

Ne şekveger⁴-i dey ne heveskār-ı bahāruz
Ne dağdağa-engīz-i temeyyüz gül ü ḥāruz
Ne dest-zen-i berg ü ne ḥāhişger-i bāruz
Biz ṭālīb-i esrār-ı nikāt-ı ḥaṭ-ı yāruz
Ḥall eyleyenüñ bendesiyüz¹ müşkilümüzdür

¹ 243b/247

² Bilkan (hızl.), s.172.

³ Dīvānelerüz: dīvānegerüz G.

⁴ şekveger: G.

V

İcrā ise Nābī ğaraẓuñ Keşt-ı Nūh'ı
Eyle² nefes-i şubḥdan ümmīd-i fütūḥı
İtsün seni da' vāya cerī cām-ı şabūḥı
Ġyār elemin çekme yapış³ zülfine Rūḥı
Men' eylemege cān mı var kātīlimüzdür

85⁴

Ġazel-i Fuzūlī Taḥmīs-i Nābī⁵

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

İdüp meyl-i sitem eşk-ile āh alma gedālardan
Şaḫın iy nev-nihālüm nā-sezā āb u hevālardan
Yazuḫdur dūr dutma cām-ı luṭfuñ mübtelālardan
Kerem kıl kesme sāḫı iltifātuñ bī-nevālardan
Elünden geldiği hayrı dirîğ itme gedālardan

II

Hele⁶ kām-ı sipihr üzre biz olduk ğuşşa pā-mālı
Çekildük ğurbete olduk vişāl-i yārdan ḥālī
‘ Aceb ḥāşıl mıdur hem-şoḥbetān-ı ‘ ışḫuñ āmālī
Şabā kūyında dildāruñ nedür üftādelər ḥālī
Bizüm yirden gelürseñ bir haber vir āşinālardan

III

Felek sedd olsa virmez dīde-i ḥūn-pāşa temkīni
Ne deñlü tūtyā virseñ kurutmaz çeşm-i nemġini
Gel ağlatma ‘ ilāc-ı nā-pesendüñle bu ġamġini
Ṭabībā ḥāk-i kūy-ı yārdandur eşk teskīni
Baña arturma zaḫmet göz yaşardur' tūtyālardan

¹ bendesiyüz: bendesidür G.

² eyle: eyleme G.

³ elemin çekme yapış: G.

⁴ 244a/247

⁵ Bilkan (hızl.), s.175.

⁶ hele: kele G.

IV

Tehî-destân-ı künc-i gurbetüz berg ü nevâmuz yok
Nevâl-i vaşldan ğayrı nevâle iştihamuz yok
Hayâl-i hâl-i müşk-âginden ğayrı ğıdâmuz² yok
Esîr-i gurbetüz biz senden özge âşinâmuz yok
Ayağuß kesme başuß-çün bizüm miñnet-serâlardan

V

Derûnuñ Nâb-âyâ âyine-i ruhsâr-ı râz eyle
Dilûñ tennûr-ı âteş-hâne-i sûz u güdâz eyle
Lebûñ tekrâr-ı harf-ı vaşlda hâhiş-tırâz eyle
Fuzûlî nâzeninler görseñ ızhâr-ı niyâz eyle
Terañhum umsa ‘ayb olmaz gedâlar pâdişâhlardan

86³

Ġazel-i Nâbî Tahmîs-i Neş’et⁴

[Fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün]

I

Bir semender bâl-i hüdhüd var mı yârüm söylesün
Âteş-i düzağ-şerâr-ı hâr-hârum söylesün
Sûzişüm mümkün mi kilik-i bî-ğarârum söylesün
Yâre varsun peyk-i nâlem âh u zârüm söylesün
Âb-ı çeşmüm giry-e-i bî-ihtiyârüm söylesün

II

Bâd-ı âh-ı âteşinümden ‘aceb yok hiç eşer
Cûş-ı tûfân-ı belâ itdi feleklerden güzer
Meşhedüm üzre iderse hûn-ı zâlim reh-güzer
Çâkeçāk-ı sîne virsün mevce-i ğamdan haber
Çeşm-i hûn-pâş-ı derûnum inkisârum söylesün

III

Hande-i gül-rîzini gül-goncalar yâd eylesün

¹ yaşardur: yaşıdur G.

² ğıdâmuz: ğudâmuz G.

³ 244b/248

⁴ Oğraş, s.166.

Gül güşād-ı hâṭıruñdan gönlüñi şād eylesün
Seyl-i çeşm-i ‘āşıkānuñ cūyı berbād eylesün
Gonca gülsün gül açılsun cūy feryād eylesün
Ṭur sen iy bülbül biraz gülşende yārum söylesün

IV

Ney gibi yanup yakılup dāḡdār olduklarum
Rūz-ı pür-süz-ı firāka zār zār olduklarum
Murğ-ı şeb-ḡāne fiḡānda rāzdār olduklarum
Ārzū-yı vaşl ile şeb zindedār olduklarum
Girye-i ḡasretle çeşm-i intizārum söylesün

V

Ḳāle gelmez sır olunmaz derd-i dil bir mā-cerā
Hiç sükūt itmekden özge bilmezem rengin edā
Sende varsa güft-gū-yı ‘ışka ṭākat Neş’etā
Bende yok kudret edāya şarf-ı şevki Nābiyā
Ḥāme-i rengin-şarir-i bi-ḡarārūm söylesün

87¹

Gazel-i Ḥanīf Taḡmīs-i Neş’et²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Gonca-i gül-bün-i ümmīd ḡas u ḡār olsun
Ḥār-ı zār-ı ḡam-ı hicrān baña gülzār olsun
Dil-nüvāzum bu dil-i zāra dil-āzār olsun
Dimem ol şūḡ-ı cefā-pīşe baña yār olsun
İtdigi luṭfi ḡadar sevdicegüm var olsun

II

Mevḡıf-ı derd ü belā maḡşer-i ḡam bu ne ‘azāb
Ne ‘itāb u ne ‘ināyet ne su’āl u ne cevāb
Rūzgār-ı ḡamuñ ‘uşşāka idüp rūz-ı ḡesāb
Bunca demdür ḡuluña eylemedün hiç ḡiṭāb

¹ 245a/248

² Oḡraş, s.169.

Söyle iy şūḥ meded bārī bir āzār olsun

III

Gül-i şeftālu ile gül gül olur ruḥsārı
Gül gibi ya‘ nī açılmış o ḥayā gülzārı
Olamam bülbülü bu gülşenüñ idüp zārı
Sevmeden giçdüm o āşüfte-meniş dildārı
Ba‘d-ez-în ister ise şāhid-i bāzār olsun

IV

Gülşen-i ḥüsne nesīm āh dil-i zār u ḥarāb
Āfitāb-ı şeref-i ‘ışk virür āb-ile tāb
Feyz-i nīsān-ı maḥabbetle hele ‘ayn-ı seḥāb
Cūy-ı eşkümlle olup bāğ-ı cemāli sīr-āb
Sebze-i ḥaṭṭ-ı ruḥı reşk-i çemenzār olsun

V

Merd-i meydān işidür şıdḳ u şafā mihr ü vefā
Neş’etüñ şānına şāyeste bu şīrīn-edā
Yoḥsa āhū-bere mümkün mi ola şīr-i veğā
Var mı bir şūḥ-ı kerem-pīşe felekde āyā
Her ḥuşūşında Ḥanīfāya vefādār olsun

88¹

Gāzel-i Nihālī Taḥmīs-i Şemsī²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Ḥ‘āb-ı gāfletde gönül ḥikmet-i taḳdīr nedür
Seyr ider ‘ālem-i süflīde bu taḥḳīr nedür
İtdi bu kışsa dil-i tengüme te’şīr nedür
Zāhidā vāḳı‘ ama söyleye ta‘bīr nedür
Ḥürmetümde bileyüm ben daḥı taḳşīr nedür

II

¹ 245b/249

² Şiirin son bendinde zemin şiirin şairinin mahlası ilk mısradaki bulunduḡu için şiir yüksek ihtimalle mutarref bir tahmistir.

Ḳāmetüm tîr ü kemān ile nişān olmuş iken
Nāvek-i derd ü elem dilde nihān olmuş iken
Siper-i dāğ-ı siyeh dilde ‘ayān olmuş iken
Sehm-i ta‘ n [u] ḡam-ı a‘ dāya nişān olmuş iken
Sīneme ḡavs-ı ḡazādan ṭoḡunan tîr nedür

III

Elüm al dā ‘ire-i vaḥdete ırgür bileyim
*Men ‘aref*¹ sırrını ḡalbümde nümāyān ideyim
Māsivādan ḡıçeyim vāḡıf-ı esrār olayım
Pîrüm ol perde-i pindārumı ref‘ it göreyim
Ḳalmayayım ikilikde bileyim bir nedür

IV

Kāmil-i zāta şu kim ḡalbini maḡrūn eyler
Mā gibi cevher olur vaż‘ ını meksūn eyler
Vāşıl olmaz niçeler kendüyi medyūn eyler
‘Arifūñ ḡod nazarı ṭopraḡı altun eyler
Ṭālibūñ bu ‘ameli itdüḡi iksîr nedür

V

Niçeler birliğini ḡıldı ezelden iḡrār
Niçeler eylediler ḡālū belāda inkār
Eyleme yok yire tedbîr ü tefekkür zinhār
Olacak ḡod ezeli olmuş aña çāre mi var
Yā bu insān-ı za‘îf itdüḡi tedbîr nedür

VI

Eyle tefvîz-i Ḥudā her ‘amelūñ itme nukūl
Ḳudrete eyle ḡavāle ne ise olma fużūl
Cümle emrinde odur ef‘ al u fā‘ il mef‘ ūl
Her işi işleden oldur iden ol itdüren ol
Bî-günāhuñ ṭaḡılan boynına zencîr nedür

VII

Niçe bir ide Nihālî seni ḡam vālih-i ‘ışḡ

¹ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

Niçeler bulmadı bu bezme gelüp cezbe-i ‘ışk
Hamdülillāh ki naşib oldı saña teşne-i ‘ışk
Niçe mest eyledi Şemsî’yi görüñ bāde-i ‘ışk
Bilmedi zevk-i civānī elem-i pīr nedür

89¹

Gazel-i Bākī Tahmīs-i ‘Āşım²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Bāğ-ı ‘ālemde kimi gül gibi handān ancağ
Kimisi ebr-i bahār[ī] kimi giryān ancağ
Kimi bülbül gibi pür-şīven ü efgān ancağ
Hāl-i ‘ālem ezeli böyle perīşān ancağ
Kiminüñ miḥnet ile başına zindān ancağ

II

Kimi Mecnūn gibi dil-beste-i zülf-i tarrār
Kimi Ferhād gibi mā’il-i Şirīn-güftār
Kimi sāye gibi üftāde-i nāzūk-reftār
Kimisi bülbül-i nālān-ı gül-i ‘ārız-ı yār
Kimi pervāne-i şem‘-i ruḥ-ı cānān ancağ

III

Taht-ı ‘işretde kimi Cem gibi fermān-fermā
Kimi maḥkūm-ı miḥen ‘āşık-ı maḥzūnāsā
Kimi gülzārı kimi külḥanı itmiş me’vā
Bu cihān kimine kaşr-ı tarab u ‘iş ü şafā
Kimi handān kimi giryān kimi nālān ancağ

IV

Ne bakar saltanat u ḥaşmet-i Efrīdūn’a
Ne tehī-kise gedāya ne zer-i Qārūn’a
Ne gül-ālūde pelāsa ne nazīf eksūna

¹ 246a/249

² Musa Tozlu, "Āşım (öl. H. 1122/M. 1710) Dīvānı: İnceleme-Tenkitli Metin", Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, İstanbul 2013, s.263.

Pāy-māl olmada āhîr şütür-i gerdūna
Pādişāh-ile gedāsı hele yek-sān ancağ

V

Kimse ‘ Āşım olımaz vākıf-ı esrār-ı nihān
Olsa ger Bū-‘ Alî-i vaqt ü Felâṭūn-ı zamān
Olmadı kimseye ser-beste bu esrār ‘ ayān
Bākīyā ḥāneḳah-ı ‘ ālem-i ḥayretde hemān
Her gelen kimse bu esrār ile ḥayrān ancağ

90¹

Ġazel-i Ḥāletî Tahmīs-‘ Āşım²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Göñül şubḥ u mesā bu nāle vü efḡānı n’eylersin
Mişāl-i murğ-ı gülşen bî-me’āl elḥānı n’eylersin
Yā dāğ u şerḫalarla sine-i sūzānı n’eylersin
Eger cān virmeyin dîrsen ġam-ı cānānı n’eylersin
Nişār-ı pāy-ı cānān itmeyüp yā cānı n’eylersin

II

Şu deñlü za‘ fa varmış şanki olmış teb-zede biñ yıl
Vüfūr-ı za‘ f-ile olmış reh-i ‘ ıṣḡuñda pā-der-gil
Gezerken daḡı olmış mübtelā-yı derd-i ḥasret bil
Senüñ bir ġamzeñe ṭāḳat getürmez ‘ āşıḳ-ı bî-dil
Yanuñca gezdürüp ol tiğ-i ḥūn-efşānı n’eylersin

III

Eger dil-şād idersen sevdüğüm aḡyār-ı ġaddārı
Diriğ eylersen ol zıll-i zalil-i zülfi-ı ṭarrārı
Yanuñdan dūr idüp dîrîne ḥasretnāk ü ġam-ḥ‘ārı
Eger ki boynı baḡlu ḳul idinmişseñ dil-i zārı
Bu ḫalka ḫalka ġisū-yı ‘ abîr-efşānı n’eylersün

IV

¹ 246b/250

² Tozlu, s.266.

Miṣāl-i lāle āḥir ġarḳa-i ḥūn-ı derūn oldum
Benefşe gibi ḥūzn-i dem-be-demle ser-nigūn oldum
Bahārın şan geġürmiş murġ-ı pūr-şamt u sūkūn oldum
Hevā-yı kākūl ü fikr-i dehānıyla zebūn oldum
Ṭotalum kim anuñla söyleşilmiş anı n 'eylersin

V

Olur elbette ' Āşım mācerā-yı dīdemüz zāhir
Ne mümkin itmek ḥūn-āb-ı eşki zāhir ü bāhir
Ne semte ' azm iderseñ ġamzeler hep ḥāzır u nāzır
Ṭuyarlar yāradan iy Hāletī ḥūn-ı dilūñ āḥir
Anuñ aġzın ṭatarsañ dīde-i ġiryānı n 'eylersün

91¹

Ġazel-i Ḥazret-i Şāhidī Taḥmīs-i Ġālib-i Şeyḥ Mevlevī²
[Fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn]

I

Pehlevān-ı zūr-ı ' ıṣṣam gerçi kim üftādeyem
Sāḳ-ı devrūñ ayaġın almaġa āmādeyem
Bādedür āb-ı ḥayāt ölsem de bu da 'vādayam
Bende-i pīr-i ḥarābātām mūrīd-i bādeyem
Kāşki ben dā 'imā ġavvāş olaydum bāde yem

II

Bir melāmet şāhınuñ sāġar-keş-i ikrāriyam
Mest-i faḳram bī-ser ü bī-pālaruñ serdāriyam
Kāse-līs-i ḥ'ān-ı ' ıṣṣıyam seg-i nāçāriyam
Neng ü nāmūs u vaḳār u 'ārdan bī-'āriyam
Zerḳ ü sālūs u riyā ālāyişinden sādeyem

III

Bende-i Āl-i ' Abāyam baña besdür köhne şāl
Öyle ' uryānam ki esbāb-ı ġurūr emr-i muḥāl
Bī-tekellūf lāubāliyam ne lāzım ḳīl ü ḳāl

¹ 245b/253

² Okçu, s.284.

‘İlm ü fażl u zühd ü takvā ‘ākile oldı ‘iķāl
‘Āşıķ-ı şūrıdeyem men fāriğ ü āzādeyem

IV

Ĥamdülillāh mürşidüñ şāhib-kemālin bulmışam
Fażl-ı vaşluñ infı‘ āl ü ittişālin bulmışam
‘Ālemüñ mir ‘āt-ı ādemde mişālin bulmışam
Men bugün ma ‘şūk-ı Bākī ‘nūñ vişālin bulmışam
Şanma iy zāhid beni kim va ‘de-i ferdādayam

V

Ķoysun erbāb-ı maḥabbet intizār-ı maḥşeri
Bunda gelsin sine-i ‘āşıķda görsün dil-beri
Añla Ġālib sen ne dir ol naķd-i vaķt-i Ĥaydarī
Şahidī-i Mevlevīyem ‘ārifem gelsin beri
İsteyen sırrı-ı Ĥudā’yı ben Ĥudāyī-zādeyem

92¹

Ġazel-i Ebūbekir Ćelebī Efendi Taḥmīs-i Ġālib-i Şeyḫ Mevlevī²
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

N‘ola ‘ışķ içre disem mihr-i cihān-ārāyam
Jāleyem bir güneşüñ şevķi ile ber-pāyam
‘Ayn-i iksīr-i fenāyam ḥaber-i ‘Anķāyam
Hıçem ü hıç degülden de velī ednāyam
Zerre-i ḥāk-i der-i Ĥazret-i Mevlānāyam

II

Beni kec görse ‘adū n‘ola eḥibbā ḳatı rāst
Kec-nümādur ḳalem ammā bilene şoḥbeti rāst
Pīr-i ma‘nānuñ olur tīri gibi himmeti rāst
Tāc-ı Cem’dür dil-i ‘ārif idegör niyyeti rāst
Der-i Monlāda bugün āyine-i ma‘nāyam

III

¹ 250a/253

² Okçu, s.285.

Olalı nūr-ı Hudā şem‘ bu bezm içre añā
Virirem şām u seher şu‘le-i āhumla ziyā
Eyleyüp nārını nūr āteşini āb u hevā
Buluram gülşen-i sūzişde ‘aceb neşv ü nemā
Dili pervāne gibi yanmada bī-pervāyem

IV

Def ü nāy-ile semā‘ eylesem ‘ışk içre n’ola
Nağme-i āh-ı şerer-rīz olarak şağa sola
Yā semender gibi pīrāhenüm āteşle dola
Şāriḥ-i sūz-ı nefes ben var-iken yā kim ola
Kāşif-i Meşnevī-i Mā‘nevī-i Monlāyam

V

N’ola geldümse Ġarīb bu fenā mülke ġarīb
Pey-revümdür nice Ġalib gibi maḥzūn u ke’ib¹
Rū-nümā oldu beher ‘āşıkā bu tarz-ı ‘acīb
Himmeti ḥāzır ola baḡ ne dir ol pīr-i mehīb
Sālik-i rāh-ı fenā rehber-i ev ednāyam

93²

Ġazel-i Yūsuf Nesīb Dede Taḥmīs-i Ġalib³

[Mef‘ ulü fā‘ ilātü mefā‘ ilü fā‘ ilün]

I

Ġavġā-yı vaḥdeti uzadan Mevlevīlerüz
Bāzār-ı keşreti kapatan Mevlevīlerüz
Devrānı birbirine kıtan Mevlevīlerüz
Nāmūs-ı cāhı cāha atan Mevlevīlerüz
Dünyā-yı dünı ḥiçe şatan Mevlevīlerüz

II

Mānend-i kıatre baḡr oluruz bir bir irkilüp
Pür-cevher eylerüz gönül āyinesin silüp

¹ ke’ib: kesīb G.

² 250b/254

³ Okçu, s.287.

Dür-dâne-i ḥaḳīḳate gūşı şadef kılup
Deh-rûz kâr u bârını dehrûñ hebâ bilüp
Peygûle-i fenâda yatan Mevlevîlerüz

III

Gerdişdeyüz felek gibi leyl ü nehârda
Bir şu‘le gösterür bu ḥayâl-i fenârda
Geh pîş-i yârda dönerüz gâh dârda
Ârâmumuz semâ‘-iledür rûzgârda
Gird-âb-ı baḥr-i ‘ışķa batan Mevlevîlerüz

IV

Dil dâğ dâğ-ı cevri ü elem sine çāk çāk
Gözde şu cānda âteş ü bād elde başda ḥāk
Varken ḥulāşa biñ ḥaṭar u zaḥm-ı hevlnāk
Telḥi-i fāķa itmek içün nefsimüz helāk
Ḥ‘ân-ı vücûda zehr kıtan Mevlevîlerüz

V

Gerçi daḳīķa-dân degülüz her ‘ulûmda
Ġalib‘le imtiḥân oluruz baḥt-ı şûmda
Yokdur nazîrümüz hele bu merzbûmda
Biz iy Nesîb devlet-i Moñla-yı Rûmda
Dünyâ-yı dūnı hiçe şatan Mevlevîlerüz

94¹

Ġazel-i Ḥayālî Tahmîs-i Ġalib²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Nefehnâ nefḥasın gūş itmeyenler nâyı bilmezler
Miyân-ı cān u cānānda bu hūy u hâyı bilmezler
Nefes-nâ-âşinâlar gevher-i ma‘ nâyı bilmezler
Cihân-âra cihân içindedür ârâyı bilmezler

¹ 251a/254

² Okçu, s.288.

³ “(ona ruhumuzdan) üfle miştik.”, Kur’an, Enbiya Suresi, 21/91.

Şu mähiler ki deryā içredür deryâyı bilmezler

II

Şafâ ser-hoşlarına gam şarâbın añma iy zâhid
Özüñ şaymazlara maşşer hesâbın añma iy zâhid
Hudâ sâ'illerine yok cevâbın añma iy zâhid
Harâbât ehline dūzah 'azâbın añma iy zâhid
Ki bunlar ibn-i vakt olmış gam-ı ferdâyı bilmezler

III

Görürler şems-i 'ışkuñ pertev-i nûrun uyanıklar
Meh ü mihri kıızıl bir pûla şaymaz bağı yanıqlar
'Aceb raşşâd-ı hikmet çâh-ı fikrinde ne şayıklar
Şafağ-gün kân içinde dâğını seyr eyler 'aşıklar
Güneşden zerre görmezler felekden ayı bilmezler

IV

Çerâğın rûşen itmiş nûr-ı vahdetden yakup bunlar
Kararmazlar cihân zulmâtına aslâ bakup buñlar
İderler ka' r-ı bahre mevc seylâsâ akup bunlar
Hamîde kadlerine rişte-i eşki takup bunlar
Atarlar tîr-i maşşûdı nedendür yayı bilmezler

V

Tecerrüd nâmına varmış dilûñ bir baħr-i 'ummânı
Aña garķ oldu dirler Ğâlib-i bî-şabr u sāmânı
Komazdum dâmenin billâh elümden¹ olsa dāmânı
Hayâlî fakr şâlına çekenler cism-i 'üryânı
Anuñla fahr iderler atlas u dîbâyı bilmezler

95²

Ğazel-i Fuzûlî Tahmîs-i Ğâlib³

[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I

¹ elümden: elden G.

² 251b/255

³ Okçu, s.290.

Beni ol mäh giriftār bilüpdür bilürem
Fikr-i zülfiyle şebüm tār bilüpdür bilürem
Nicedür hātır-ı bīmār bilüpdür bilürem
Yār hāl-i dilümi zār bilüpdür bilürem
Dil-i zārumda ne kim var bilüpdür bilürem

II

Bu degül tavr-ı vefā neyleyem izhār olmaz
Şāha sen bende-nüvāz ol diyü āzār olmaz
Dimezem ki niçün ‘uşşāka vefādār olmaz
Yārı ağıyār bilüpdür ki baña yār olmaz
Ben dağı ağıyār bilüpdür bilürem

III

Uyğuyı dīde-i ‘uşşāka haram eyleyeli
Günlerüñ vādī-i hicrānda şām eyleyeli
Tā bu sevdāya düşüp kaçdı tamām eyleyeli
Zülfini ehl-i vefā şaydına dām eyleyeli
Beni ol dāma giriftār bilüpdür bilürem

IV

Keşf-i rāz eyler iken dīde-i ter āh u figān
Sırr-ı ‘ışk olmaz o fettān-ı cihāndan pinhān
Çeşm-i güyāsı baña söyledi bī-ḥarf ü zebān
Ben ne hācet ki kılam derd-i dilüm yāre ‘ayān
Ḳamu derd-i dilümi yār bilüpdür bilürem

V

Es’adā eyleyemem toğrısı ben terk-i edeb
Dimezem söyle nedendür bu tecāhül bu ğazāb
Her işi ḥikmet ü her tavrı kerāmetdür hep
Yār-ile şoḥbetüm olmazsa Fuzūlī ne ‘aceb
Özine şoḥbetümi ‘ār bilüpdür bilürem

96¹

Ġazel-i Fuzūlī Taḥmīs-i Ġalīb¹

¹ 252a/255

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Şorma benden meşreb-i rindān-ı bī-pervā nedür
Maṭlāb-ı bī-maṭlāban u vādi-i sevdā nedür
Ṭavr-ı mestān-ı şarāb-ı nergis-i şehlā nedür
Öyle ser-mestem ki idrāk itmezem dünyā nedür
Men kimem sāḳī olan kimdür mey ü şahbā nedür

II

Çarḥdan tāb-ı hüner-pīrā için kām isterem
Özge nā-kāmem ki ol rüsvā için kām isterem
Kāfir-i bī-dīnden Mevlā için kām isterem
Gerçi cānāndan dil-i şeydā için kām isterem
Şorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydā nedür

III

Ġamzesinde münderic sırr-ı celāl ü hem cemāl
Ḥaṭṭ-ı pür-şūr-ile fikr-i bī-me'ālüm pür-melāl
Ḥaşre dek peyveste olmak yā neden bu ḳīl ü ḳāl
Vaşldan çün 'āşıkı müstāgnī eyler bir vişāl
'Āşıkā ma'şūḳdan her dem bu istiğnā nedür

IV

Vaşf-ı ḥüsni pāk ü müsteşnā bilen 'ārif degül
Ḳadd-i yāri cümleden bālā bilen 'ārif degül
Öz vücūduñ 'ālem-i kübrā bilen 'ārif degül
Ḥikmet-i dünyā vü mā-fihā bilen 'ārif degül
'Ārif oldur bilmeye dünyā vü mā-fihā nedür

V

Naḳd-i ömrüñle deḡişdüñse eger naḳd-ı ḡamı
Levh-i sīneñden silersin naḳş-ı ḳayd-ı merhemi
Ṭab' -ı Ġālib'le hemān sā'at ḳılursın hem-demi
Āh u feryāduñ Fuzūlī incidüpdür 'ālemi
Ger belā-yı 'ışḳ-ile ḡoşnūd iseñ ḡavḡā nedür

¹ Okçu, s.291.

Ġazel-i H'ace-i Fārisi-Neş'et Efendi Taḥmīs-i Ġālib²

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn]

I

Olduñ ḥilāl-i za' f-ile iy meh ziyāde ol
 Envār-ı 'ışk u şevk-ile her şeb ziyāde ol
 Şaḥn-ı çemende gül gibi neşv ü nemāda ol
Bezm-i ṭarabda dā'imī zevk ü şafāda ol
Bālīn-i bezm-i 'āfiyete ittikāda ol

II

Virsün bu neş'e ṭab' uña şıḥhat ḥucestelik
 Dildārı bend ide saña dil-dāde-bestelik
 Reng-i rūḥına ırmeye ašlā şikestelik
Nergis-mişāl bir söz ola sende ḥastelik
Ḥurrem-nihād gül gibi ḥaş dil-güşāde ol

III

Olsa nizār-ı zā' f-ile çün şūḥ-ı yāsemen
 Būy-ı şafā virür yine ḥulḳuñ çemen çemen
 Sen ḥüsn-i 'āfiyetde ol iy māh-ı gül-beden
İdem hemīşe ḥāsidine bu du'āyı ben
Hîç ḥaste-ḥāl olma da dāru'ş-şifāda ol

IV

Zaḥm-ı nigāh-ı düşmen içün olma müstemend
 'Ayn-ı każāya kendisi uğrar o derdmend
 Qılsun bu tāb-ı şu' le-i fikrūñ senūñ bülend
Olsun hemān çeşm-i bede çeşm-i bed sipend
Düşmen helāk sen daḥı ḥıfz-ı Ḥudā'da ol

V

Gördüm cenāb-ı pertevi şıḥhatle kāmran
 Ġālib didüm ki ġayrı bizümdür bütün cihān
 Zīrā buyurdu luṭf-ile şāh-ı suḥanverān

¹ 252b/256² Okçu, s.293.

*Neş'et şafâ-yı hâtır-ı yârân için hemân
Şıdķ u şafâda hem-dem-i şubķ ol du'âda ol*

98¹

Ėazel-i Re'isülküttâb Râşid Efendi Tahmîs-i Ėâlib²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Ben didümse 'arşa-i cennet sevâd-ı şâmdur
Nüktedür kaçdum kıyâs itme hayâl-i hâmdur
Nokta şıgmaz nuķa gelmez bir Ėârîb ihâmdur
'Ârız-ı dil-berde sañma hâıı-ı 'anber-fâmdur
'Aks-i dâğ-ı sîne-i üftâde-i nâ-kâmdur

II

Berķ-i hüsnüñ bî-ķarâr itdi dil-i mecrûhumı
Yakdı yandurđı çenâr itdi dil-i mecrûhumı
Âb-ı tıĖüñ çeşmesâr itdi dil-i mecrûhumı
Tığ-i Ėamzeñ dâğdâr itdi dil-i mecrûhumı
Pehlevânım ol kemân-ebrûlaruñ haccâmdur

III

Nîller naķş itmiş ol sîmîn-beden bâzûlara
Baķ semenzâr-ı şafâda sünbül-i hõd-rûlara
Dûrdan seyr it tûılma zülf-i 'anber-bûlara
Gerdeninde dâne-i hâl ü siyeh Ėisûlara
MurĖ-ı dil üftâdedür Ėüyâ esîr-i dâmdur

IV

Gerçi kim Ėüş-ı Ėüle girmez hezâruñ şekvesi
Dil dil eyler Ėoncayı ol dil-fiĖâruñ şekvesi
Aşlı yok bir söz midür her bî-ķarârıñ şekvesi
Ėılca kaldı dil diyü 'uşşâk-ı zâruñ şekvesi
Mû-miyânuñ vaşfinı cânâ saña ihâmdur

V

¹ 253a/256

² Okçu, s.292.

Haṭṭı sevdāsında iy Ğālib ḥıred pür-nāledür
Yā sevād-ı sāye-i güldür yā dāğ-ı lāledür
Āh-ı mestāndur yā dūd-ı āteş-i seyyāledür
Mānî'-i meh-tāb olan şaṇma ḥusūf u hāledür
‘Ārız-ı yār üzre Rāşid haṭṭ-ı ‘anber-fāmdur

VI

İy cihān-ı cūd u luṭfuñ gevher-i yek-dānesi
Dest-i fikrūñ zūlf-i pîç-ā-pîç-i müşkil şānesi
Rükn-i re’yüñ üzre kâ’imdür kerem kâşānesi
Ne yapılmışdur ki ve’l-ḥāşıl gönül vîrānesi
Ka’be yapmağla berāberdür Ḥudā ‘allāmdur

99¹

Ġazel-i Diğer Re’isülküttāb Rāşid Efendi Taḥmīs-i Ğālib Şeḥ Mevlevî²
[Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

I

Seyl-i miḥnet cānı ğarḳ-ı ıztırāb itdi meded
Dīdemi gird-āb-ı ḥayrānī ḥabāb itdi meded
Başumı göz yaşı seng-i āsiyāb itdi meded
Eşk-i çeşmüm ṭās-ı gerdūnı pür-āb itdi meded
Nār-ı ğam mülk-i dilüm yakdı ḥarāb itdi meded

II

Nişter-i müjgānı ser-tiz itme ol deñlü begüm
Giryeden fevvāre-i ḥün-ābdur her bir regüm
Şu’le-i ğam yakmasun fi’l-cümle tār u tāreküm
Perde-i ğisūyı koyvir āteş-i rūḥsāra kim
Tāb-ı te’şiri ile diller kebāb oldu meded

III

Zaḥm-ı hicrān bir yaña ol şūḥ-ı fettān bir yaña
Düşdi tiğ-i ğamzeden ḳan bir yaña cān bir yaña
Çarḥ-ı gerdūn bir yaña cevri civānān bir yaña

¹ 253b/257

² Okçu, s.294.

*Ṭa‘n-ı vā‘iz bir yaña düşnām-ı cānān bir yaña
Ḥaṭırum gerdūn zebūn-ı şeyḥ ü şāb itdi meded*

IV

Böyle ser-mestāne-vāz‘ am mūcib-i ḥayret degül
İntisābum var nigāh-ı yāra bī-‘ illet degül
Beste-i zencir-i mevc-i bādeyem ḥācet degül
*Sırr-ı ‘ışk ifşāsına bādī cünūniyyet degül
Baña ne itdi ise şahbā-yı nāb itdi meded*

V

Büy-ı vuşlat gelmedi Ğālib o gül-ruḥsārdan
Ebr-i nisān oldı ḥaḳḳum gülşen-i dīdārdan
Başlayup iğmaż-ı ‘ ayna jāleden gülzārdan
*Şişe-i çeşmi ḥayāl-i gül-‘ izār-ı yārdan
Eşk-i ḥasret ile¹ Rāşid pür-gül-āb itdi meded*

VI²

Ḥazret-i Rāşid Efendi dāver-i gerdūn-veḳār
Gelmemişdür dehre böyle bir re‘is-i kām-kār
Ḥalka vācibdür du‘ ā-yı devleti leyl ü nehār
*Nāvdān-ı ḥāme vaşfinda olup gevher-nişār
Ḳulzüm-i luṭfi beni ğarḳ-ı ḥicāb itdi meded*

100³

Ġazel-i Tezkire-i Evvel ‘ Ārif Efendi Taḥmīs-i Ğālib⁴

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Felekden aḥz-ı şāre māyedār-ı furşatam şimdi
Şafaḳ-pūş-ı şabāhü’l-ḥayr-ı şām-ı fūrḳatem şimdi

¹ ile: āh G.

² VI. bentten sonra G’de olmayıp YE’de bulunan şu bent yer almaktadır:

İy dil iy dil rāh-ı vuşlat bul dil-i āġāhına
Baḳma eyvān-ı sipihruñ āftāb u māhına
Pey-rev ol devlet gibi hemvāre gerd-i rāhına
Kām-yāb olmaḳsa maḳşūduñ yetiş dergāhına
Senden evvel çarḥ o bāba intisāb itdi meded

³ 254a/257

⁴ Okçu, s.296.

Sebū-yı māh u cām-ı mihirden bî-minnetem şimdi
O şūh ile kadeh-peymā-yı bezm-i ülfetem şimdi
Göñülden ber-tāraf-sāz-ı gubār-ı vahşetem şimdi

II

Ġubār-ı kînen āyîne-i aḥbāb pāk olsun
Utansun itdiginden bülbül ü gül şermnāk olsun
İşitsün müdde‘iler şît-i vaşlum hep helāk olsun
Ko feryād eylesün gülşende bülbül çāk çāk olsun
O gül-ruḥsār-ile sāgar be-dest-i ‘işretem şimdi

III

Maḥabbet neş‘esinden çok zamān mest-i müdām oldum
Ḥumār-ı derd-i zehrūn çekdüm āḥir şād-kām oldum
Mişāl-i māh-ı nev bir kāse şaḥbādan tamām oldum
Şafā-yı ḥatırım var yār-ile hem-bezm-i cām oldum
Cemāl-i yāre gör āyinedār-ı hayretem şimdi

IV

Hele mest itdüm ol sîmîn-teni ḥaylî alup cāmın
Çözüp bend-i kabāsın gülşen itdüm cism-i gül-fāmın
Şarıldum cāme-ḥ‘āb-ı nāz içinde şorma encāmın
Boyınca gördüm iḥsānın o şūh-ı nāzük-endāmın
Bi-ḥamdillāh hem-āgūş-ı şafā-yı vuşlatam şimdi

V

Bu şeb bāğ-ı ruḥında zülf ü çeşm ü rüyını öpdüm
Bulup düzdide birkaç nergis ü şeb-büyını öpdüm
Meger kāfūr içinde fülful-i dil-cüyını öpdüm
Beyāz-ı gerdeninde ḥāl-i ‘anber-büyını öpdüm
Dil-i agyāra el-ḥaḥ dāğ-ı sūz-ı ḥasretem şimdi

VI

Uyandum ḥ‘āb-ı ḡamdan müjde-i şîrîn-i vuşlatla
Dimāğum çāšnî-yāb oldu şehd-i ‘ayn-i ‘işretle
Leb-i ta‘biri tağyîr oldu agyāruñ bu ḡayretle
Dil-i ārāmı çāk olsun raḡībūñ tāb-ı ḥasretle
Bu ‘işret-gāhda dil-sîr-i āb-ı şoḡbetem şimdi

VII

‘ Acebdür sırr-ı ülfet gāh̄ce mekşûf olur kâşif
Beyân olmışdı bunlar gerçi Ġālib hep dem-i sālif
Murād oldur ki dil-ḥūn olsun a‘ dālar olup vākıf
Bu günlerde n’olur aḥbāba ‘unvān eylesem ‘Ārif
Küleḥ-kec ṭaḫra-fermā-yı rūsūm-ı naḥvetem şimdi

VIII

O nīk-aḥlāk kim ıtrā-yı evşāfında mecbūrem
Velī bī-tāb-ı ‘ışķam¹ bī-mecāl-i şarf-ı maḫdūram
Bilür her vech-ile şıdķ u ḥulūşum çünki mesrūram
Şenā-gūylikde ‘aczüm i‘tirāf itsem de ma‘zūram
Faķat bi’l-cümle meşğūl-i du‘ā-yı devletem şimdi

101²

Gazel-i Ḥanīf Taḥmīs-i Ġālib³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Dimem ol şūḥ-ı cefā-pīşe baña yār olsun
Mihr iken zīver-i āgūş-ı şeb-i tār olsun
Bed-du‘ām öyle ki bir māha giriftār olsun
Derd-i dilden o da āgāḥ u ḥaberdār olsun
İtdigi luṭfi ḳadar sevdicegüm var olsun

II

Bunca demdür ḳulına eylemedüñ luṭf-ı ḥiṭāb
Veh ki bülbulden ide ḡonca-i ne-ş’küfte ḥicāb
Oldı bu āteş-i ḥasretle dil ü cān ḥarāb
Dehenüñde ‘acabā yok mı vefā gibi cevāb
Söyle iy şūḥ meded bārī bir āzār olsun

III

Sevmeden geçdüm ol āşūfte-meniş dildārı

¹ ‘ışķam: - G.

² 254b/258

³ Okçu, s.297.

Bakmam¹ āyīne-i mihr olsa daḥı ruḥsārı
Çıkdı bāzāra bugün rişte-i kār u bārı
Ġayrı dil mışrına² şāh olma degüldür kārı
Ba‘d-ez-în ister ise şāhid-i bāzār olsun

IV

Cüy-ı eşkümle olup bāğ-ı cemālî sîr-āb
Nergis-i şūḥını çok eyledi ser-mest-i ‘itāb
Tutsun artık nîgeh-i mestine peymāne-i āb
Mey-i naḥvetle olup gonca-i la‘lî şeker-āb
Sebze-i ḥaṭṭ-ı ruḥı ‘ayn-ı çemenzār olsun

V

Var mı bir şūḥ-ı kerem-pîşe felekde gūyā
Ki ola gonca-i gülzār-ı vefāsında beḳā
Ne disün bu söze Ġālîb ki budur ḥaḳḳ-ı edā
Dā‘imā Ḥazret-i Ḥaḳ himmet-i merdān-ı Ḥudā
Her ḥuşûşında Ḥanîfā‘ya vefādār olsun

102³

Ġazel-i Nedîm Taḥmîs-i Vehbî⁴

[Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün]

I

Bintü‘l-‘ineb ki gül gibi rengin beñizlidür
Bir zevḳ esîri cāriyedür İngilizlidür
Her meşrebi muvāfıḳ u yārān ağızlıdur
Zann itme duḡter-i rezi rind ile gizlidür
Anuñla şeyḫ efendi de babalı kızlıdur

II

Rez duḡteri olunca pes-i cāmdan ‘ayān
Sāḳiye kanı kaynaşup oldu bedenle cān
Olsa ‘aceb mi vāfıḳ-ı şen remzi der-miyān

¹ bakmam: bakamam G.

² Dil mışrına: mışrına da G.

³ 255a/258

⁴ Dikmen, s.486.

*Bintü'l-‘ineb ki muğbeçenüñ tıbkıdur hemân
Bir meşrebi güşādece kızdur Saķızlıdur*

III

Gördükçe cilde-i feres¹-i bād-pāyuñı
Seyr eyledükce cünbiş-i tākāt-rebānuñı
Kuħl eyleyüp ğubār-ı reh-i cilde-cāyuñı
*Geçmez yolından öpmeyicek naķş-ı pāyuñı
Üftādeñ iy nihāl-i çemen yollı izlidür*

IV

Maħmūrlıĝ ile şem‘üñ olup desti mürte‘ iş
Taķşış-i naķlüñ adını perhîz eylemiş
Şüretde bîm-i Haķķı idüp māye-i tıbiş
*Zāhid Saķız şarābını pinhān çeküp dimiş
Bîĝāne içmesün bu şudan kim saķızlıdur*

V

‘Işķ itdi çeşm-i ‘āşık-ı müştākı baħr-i eşķ
Kıldı ħabāb kendüye nüh-tākı baħr-i eşķ
Ėarķ eyledi sefāyin-i āfākı baħr-i eşķ
*İtdi sefîd dîde-i ‘uşşākı baħr-i eşķ
Ol kıç levendi şūħ meger Aķdeñizlidür*

VI

Çün oldı ser-nüviştî-i dil bî-taħammülün
Çıkmaz derūnumuzdaki sevdā-yı kākülün
Ėteş-zen olsa ħāne-i cāna tegāfülün
*Ėākister olsa ten yine esrār-ı kākülün
Mānend-i cevher āyine-i dilde gizlidür*

VII

Meşşāta-i bahār idüp feyz-i ħürremi
Dārü’s-sürür eyledi gülzār-ı ‘ālemi
Koyup nişān jāleden hem-çü elmās ħātemi²
Bülbül aĝırlık itse n’ola naķd-i şebnemi

¹ feres: fereş G.

² 3/VII: Mısrada vezin kusurludur.

Ebkār-ı gonca haylî çemenli çeyizlidür

VIII

Vehbî sipāhi söyle sözün kim dili saķım
Kādir midür ki nazm ide böyle dūr-i nazīm
Nāmı toķuza çıķsa da mānende-i kelīm
Bu heşt beyt-i pāk¹ ile haķķā ki iy Nedīm
İmzāger-i belāgate kilkün sekizlūdür

103²

Ėazel-i Pertev Taķmīs-i Ėālib³

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

Sīnem řerār-ı şasrete külhān degül midür
Cismüm nihāl-i şerhaya gülşen degül midür
‘Aķlum hevā-yı hayrete ĥırmen degül midür
Göñlüm hayāl-i dil-bere mesken degül midür
Çeşmüm o cāy-ı dil-keşe revzen degül midür

II

Bilmem ne i' tiķād-ile sevdüm o kāferi
Hīç jāle der-kenār ide mi mihr-i enveri
Çeşmümde hem-çü merdümek-i dīde var yeri
ĖĖuş-ı teng-i vuşlata çün gelmez ol perī
Nūr-ı müřaķķař olduĖı rüşen degül midür

III

Ŧufān-ı ıztırābda dil lenger almada
Cān sāhil-i ūmīde řasret-ile ķalmada⁴
Baķr-i fenāya keřtī-i endīře şalmada
BīĖāne āřinā yine ‘ummāna dalmada
Erbāb-ı ‘ıřķ ‘aķlına yelken degül midür

IV

¹ i-pāk: - G.

² 256a/259

³ Okçu, s.298.

⁴ 2/III: Mısrada vezin kusurludur.

İy gonca iftiḥārı ҡo ḥüsn-i edā ile
Bir gün olur çemende ҡalursın ‘aşā-ile
Cübār-ı luṭfı sanma muḳābil şabā ile
Bir utma yār-ı şādıḳuñı bī-vefā ile
Her-cāyīdür surūr ғam evden degül midür

V

Bir şeb yaturdı Ğālib-i nā-çār u bī-nevā
Yaḳmışdı cānın āteşe bir derd-i bī-devā
Ammā yine bu beyti oḳur itmez āh u vā
Cevr ü cefā-yı yār-ı sitemkār Pertavā
Luṭf-ı sipihr-i dūndan ehven degül midür

104¹

Ğazel-i Pertev Taḥmīs-i Ğālib²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Yine ol bī-mürüvvet ḥāṭır-ı nevmīde gelmişdür
Degül vuşlat murādı fūrḳati tecdīde gelmişdür
Şanursın ҡaşdı cāndur böyle bir vādīde gelmişdür
Leb-i dāğ-ı firāḳa cān-ı ḥasret-dīde gelmişdür
Vişāli ārzūsıyla der-i ümmīde gelmişdür

II

Nedür cürmün egerçi bilmem ammā mücrimem mücrim
Niçün raḥm eylemezsın ḥāline bu bī-kesin zālim
Perişān eylemekse maḳşuduñ çoḳdan anı bildüm
Nizām-ı ḥālī ‘āşıḳ nābe-sāmānlıkda bulmış kim
Hevā-yı zülf-i Leylā ile Mecnūn bīde gelmişdür

III

Sābāḥ-ı ‘id gördüm āfitāb-ı ḥāline yandum
O şūḥuñ āteş-i ruḥsārını fikr eyledim andum
Bilürken za‘ fina bā’iş nedendür ben de aldandum

¹ 257a/260

² Okçu, s.299.

*Çekilmiş¹ âb u tâbı mihri gördüm mâh-ı nev şandum
Perî-zâdum meger ser-çeşme-i hırşide gelmişdür*

IV

Lugâtından² bulunmaz nev-resānuñ şoḥbet-i sâbık
Gelür ikisi bir ma' nāya lafz-ı kâzib ü şādık
Yine her sözlerine cān virürse ehl-i dil lāyık
*Reh-i cānānda çün naḫş-ı pādur meşhed-i 'āşık
O yolda resm ü 'ādetdür ki cānlar gide gelmişdür*

V

Du'ām oldur günü maḡribde toḡsın çarḫ-ı fettānuñ
Ki 'uşşāka yüzün göstermedi ol mihr-i ruḫsāruñ
İrüp bayrama Ġālib sonra tutdum şavm-ı hicrānuñ
*Müyesser olmadı taḫbīli dest ü pāy-ı cānānuñ
Bu yıl imsāk-ı mâh-ı rûze Pertev 'ide gelmişdür*

105³

Ġazel-i Pertev Taḫmīs-i Ġālib⁴

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Maṭla' -ı ebrūların taḫmīs ü tanzīr eyledük
'Ākibet kesdük ümīdi sell-i şemşir eyledük
Āteş-i hicrāna bu vech-ile tedbīr eyledük
*Nāle-i pür-sūzumuzla çünki söz bir eyledük
Yana yana derdümüz ol şāha taḫrīr eyledük*

II

Çok recālar eyledük ol şāh-ı evc-i rif' ate
Şebnem-i eşki nişār itdük düşüp maḫviyyete
Gelmedi imāna inşāf itmedi bu fūrḫate
*İtmek için ḫüzn-i dil te 'şir o Yūsuf-ṭal' ate
Āyet-i maḫzūnī-i Ya' ḫūb'ı tefsīr eyledük*

¹ çekilmiş: birikmiş G.

² lugâtından: mefâtından G.

³ 257a/260

⁴ Okçu, s.300.

III

Eylemezse cebr-i hâtır ol meh-i pür-şivemüz
Bağ neler söyler ne rü 'yâlar şayıklar beñdeñüz
İy mürüvvetsüz haķikatsüz vefâsuz va' desüz
Sen şerây-ı kalbümüz itdün harâb ammâ ki biz
Naķzı ile çok dil-i vîrânı ta' mîr eyledük

IV

Kâkül-i Leyliden âgâz eyleyüp efsâneye
Eyledük ' atf-ı suhan Mecnûn'a andan lâneye
Âşnâluk riştesin râbt itdük ol bîgâneye
Gerçi yârân didiler pür-gû dil-i dîvâneye
Bahş-ı zülf-i yârı ammâ biz de zencîr eyledük

V

Bindi bir deste gül-i hûd-ru alup zevrakçeye
Kendü gibi bir iki bed-hû alup zevrakçeye
Böyle söyler Ğâlib'e karşı alup zevrakçeye
Bu gice Keşmîrî bir meh-rû alup zevrakçeye
Sâyesinde Pertevâ meh-tâb-ı Keşmîr eyledük

106¹

Ğazel-i ' Aţf Tahmîs-i ' İzzet²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Kıymet-i inşâfî mağdûr olmadukça bilmedüm
Ben zevâl-i şevķı maħmûr olmadukça bilmedüm
Ğam-güsârî-i Ğamı dūr olmadukça bilmedüm
Vuşlatuñ kadrini mehcûr olmadukça bilmedüm
' Âfiyet luţfinı rencûr olmadukça bilmedüm

II

Zümre-i rindâna pîr-i mey-fürüşuñ himmetin

¹ 257b/261

² İrfan Aypay (hızl.), *Lale Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı Eserleri Edebi Kişiliği Dîvân Tenkitli Metin; Nigar-Name Tenkitli Metin*, İstanbul: ... , 1998, s.153. (Kitapta yayınevi bilgisi yok)

Neş'e-i tiryāk-ı şevküñ kuvvet-i hāşşıyyetin¹
Nüşa-i cāmuñ mezāyā-yı nikāt-ı hikmetin
Bāde-i pür-zür-ı ıışkuñ nükte-i keyfiyyetin
‘Arz itmeklükde mecbūr olmaduğça bilmedüm

III

Va‘ de-i ferdā ile yanup yaqılma ne’ydügin
Āh-ı vāveylā ile yanup yaqılma ne’ydügin
Süz-ı nā-peydā ile yanup yaqılma ne’ydügin
Āteş-i sevdā ile yanup yaqılma ne’ydügin
‘İşk-ile hem-hāl-i tennūr olmaduğça bilmedüm

IV

Devre-i pey-der-pey-i sākī-i zībā-mağdemüñ
Kuvvet-i şabr u şebātın bāde-h‘ār-ı pür-gamuñ
İrtifā‘ ın kal‘ a-i hum-hāne-i müstaḥkemüñ
Luṭfinı imdād-ı ceyş-i neş‘e-i cām-ı Cem’üñ
Leşker-i ekdāra maḥşūr olmaduğça bilmedüm

V

‘İzzetā fikr-i ğam-ı endişe-fermā ne’ydügin
Zahm-ı ta‘n-ı nā-dürüst ü daḥl-i bī-cā ne’ydügin
Sīl-i dest-i ‘adū-yı bī-muḥābā ne’ydügin
‘Ātıfā seng-i sitem-perdāz-ı a‘dā ne’ydügin
Cām-ı ḥātır gibi meksūr olmaduğça bilmedüm

107²

Ġazel-i Nedīm Taḥmīs-i Pertev

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gül-nihāl-i ‘işve itmiş ol kad-i zībā seni
Hoş hırām-ı nāz kılmış kāmēt-i tūbā seni
Alsam āğūşa dehānuñdan sorup cānā seni
Serv-i nāzum kim büyütdi böyle bī-pervā seni

¹ hāşşıyyetin: hāşşıyyetüñ G.

² 258a/261

Kim yetişdürdi ‘aceb ol nahlden bālā seni

II

Bāğa gel pest eyle ƣadriñ gül-‘ izārūm gülşenüñ
Tāze terdür ƣoncadan gül-bergden cismüñ senüñ
Nürdan şāfī disem cānā sezādur gerdenüñ
Būydan hoş rengden pākīzedür nāzūk tenüñ¹
Beslemiş ƣoynında gūyā kim gül-i zībā seni

III

Dād-ı āh-ı tīre-bahtān reng-i zūlfūñ tār ider
Pāyūñe müjgān-ı üftādeñ cefā-yı hār ider
Cünbiş-i dāmān-ı ƣamzeñ dīdeñi bīdār ider
Güllī dībā giydüñ ammā ƣorkaram āzār ider
Nāzenīnüm sāye-i hār-ı gül-i zībā seni

IV

Ƣamzeler maħmūr-ı nāz u ƣeşm ü ebrū dil-rübā
Zūfler şayyād-ı dil ruhsār u lebler cān-fezā
Bend-gāh-ı nāfe dek mekşūf u ‘üryān sīne tā
Bir elüñde gül bir elde cām geldüñ sākīyā
Ƣangısın alsam güli yāhūd ki cāmı yā seni

V

Pertev-i mehcūrı manzūr-ı nigāh it el-emān
Derd-i hicrān ile aħvālī perīşān u yaman
Bir şorar yok hāl-i zāruñ kārı feryād u figān
Ben didükçe böyle kim ƣıldı Nedīmi nā-tuvān
Gösterür engüşt ile meclisdeki mīnā seni

108²

Ƣazel-i ‘Ākif Taħmīs-i Ağā-yı Enderün-ı Hümāyün-ı Vāşıf

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Nişīmengāh-ı ƣurbetde esīr-i fūrƣatüñ kimdür

¹ tenüñ: senüñ G.

² 258b/262

Kerem kıl söyle me'lûf-ı belâ-yı asretüñ kimdür
‘ Aceb me’yûs-ı vaşluñ kim sezâ-yı şefkatüñ kimdür
Kimüñ cānānısuñ ... v’ez âfetüñ kimdür
Cebîn-fersâ-yı dergâh ... devletüñ kimdür

II

İderken dilde dâğ-ı iştiyâķuñ pinhān
Fırâķuñ hānumān-sûz-ı taħammülken çıkup rindān
Yanarken her nefes sûz-ı ğam-ı hicrûñle ben el-ān
Kimüñ ħırmengeh-i ālām-ı şabruñ eyledüñ sūzān
Dem-ā-dem âteş-endāz-ı nigāh âfetüñ kimdür

III

Açıl iy ğonca-i gülzâr-ı istignā emān söyle
Yiter şerm eyledüñ güftâre gel cānā emān söyle
Zebānuñ yok mıdur iy tûṭṭ-ı sükker-dehān söyle
Emān iy ser-bülend-i naḥl u nāz u bâğ-vān söyle
Yine nev-bāde-çîn-i nev-nihāl-i vuşlatuñ kimdür

IV

Görinmez ol süvâr-ı esb-i nāzum çok zamān bilsem
Rikābāsā ķudūmuñ pūs iden kimler ‘ayān bilsem
‘ İnān-ı ihtiyārım gitdi elden el-emān bilsem
‘ Aceb iy yekke-tāz-ı nev-zemīn-i ħusrevān bilsem
‘ İnāyet-ġır ... Naḥvetüñ kimdür

V

Revā mı genc-i fūrķatde aķıtsun eşķ-i ter çeşmüm
Ġamuñla dem-be-dem giryān olup asret çerker çeşmüm
Boyandı ħûn-ı eşķümle yiter ğayrı yiter çeşmüm
Şeb-i yeldâ-yı hicrûñde begüm ķanlar döker çeşmüm
Senüñ pervâne-sûz-ı āh-ı şem‘-i ülfetüñ kimdür

VI

Beni mehcûr-ı cām-ı bāde-i vaşl eyledüñ cānā
Şarāb-ı la‘ lûñe ķandurmadan Vāşıf gibi ħayfā
Ne keyfiyyet ħumār ālûde-i hicrānuñam ħālā
Harām itdüñ hele şahbâ-yı vaşluñ ‘Ākife ammā

109¹

Ġazel-i Mezākī Tahmīs-i Şābit²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Niçe demdür ki gözden gitdi ol nūr-ı başar gelmez
Ġubār-ı maḳdemüñden tūtyā-yı çeşm-i ter gelmez
‘ Aceb n’oldı peyām-ı dil-ber-i Yūsuf-naẓar gelmez
Gidüp peyk-i nesīm eglendi murğ-ı nāme-ber gelmez
‘ Aceb yād illere düşdüñ ki aşlā bir ḥaber gelmez

II

Sitem vādisi var ol şeh-levend-i kīne-peymāda
Süvār-ı eşheb-i³ nāz oldı gitdi semt-i sedāda
Varup pāyine düşdük bir bölük ‘ uşşāḳ-ı dil-dāde
Peyām-ı vaşlı-çün oldı berīd-i dilde⁴ āmāde
Dil-i ḥavfūm budur ki ol daḥı cānā gider gelmez

III

Şeb-i tārīk-i ğamda ḥün-feşān u eşk-bāram ben
Belā-yı nā-gürīz-i cevri dildār-ile zāram ben
Şabāḥu’l-ḥayr-ı vaşla muntaẓır bir bī-karāram ben
Gice tā şubḥ olunca hıcr-ile encüm-şumāram ben
Ḥayāl-i ḥ‘āb-ı rāḥat dīdeme şeb-tā-seḥer gelmez

IV

Diyār-ı ‘ ışḳa düşdüm dil pūr-āteş dīdeler pūr-nem
Fiğān hem-rāḥ u şīven hem-‘ inān u āḥ ise hem-dem
Gönül mecrūḥ-ı şemsīr-i melāmet zaḥma yok merhem
Gehī seng-i sitem eksük degül ger dūr-bāş-ı ğam
Ġarībūñ başına ğurbet diyārında neler gelmez

V

¹ 259a/262

² Karacan (hızl.), s.316.

³ süvār-ı eşheb: sevād-ı esb G.

⁴ berīd-i dilde: bir bir dilde G.

O kâfir geŖt-i bāğ eyler rakīb-i dīv-siretle
Geçer ‘ömr-i ‘azizüm nāzeninüm derd ü miḥnetle
Şeb-i miḥnetde kaldum gerçi Şābit gibi ḥasretle
Hele Ŗükrüm Mezāķī budurur ümmīd-i vuŖlatla
Geçer eyyām-ı fūrķat göz yumup açmak ķadar gelmez

110¹

Gazel-i Nābī Taḥmīs-i Rāğīb PaŖa²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ne kūtāhī-i himmetden ne noķŖān-ı hünerdendür
Ne bī-mihrī-i ṭālī‘ den ne baḥt-ı bed-güherdendür
Ne ‘ulvīden ne süflīden ne efrād-ı beŖerdendür
Ne sendendür ne bendendür ne çarḥ-ı ķineverdendür
Bu derd-i ser ḥumār-ı neŖve-i cām-ı ķaderdendür

II

Olan āzāde-ḥāṭır devlet-i³ dūnān-ı ‘ālemle
Olur mı ķad-ḥamīde minnet-i iḥsān-ı ‘ālemle
Nemek-līs olsa da dil Ŗoḥbet-i iḥvān-ı ‘ālemle
Dehān-ālūde olmaz ni‘met-i elvān-ı ‘ālemle
Dimāğ-ı dilde lezzet ḥvān-ı yağma-yı seḥerdendür

III

Olurken her nigāhuñ ‘āŖıķa bir nāvek-i dil-düz
Dil-i ağıyāra döndi Ŗimdi ŖaŖtuñ oldı bed-āmüz
Budur ammā yine āyīn-i mihr iy māh-ı bezm-efrüz
Düşen saña teğāfüldür baña āh-ı teğāfül-süz
Degül senden Ŗikāyet Ŗevķe āh-ı bī-eŖerdendür

IV

Bir āh-ı Ŗubḥ-gāhuñla olurken maķŖad[a] vāŖıl
Bu cünbiŖle saña ‘azv-i ķuŖūr itmek nice ķābil

¹ 259b/263

² Hüseyin Yorulmaz, "Koca Rağīb PaŖa Dīvānı", İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış YLT, İstanbul 1989, s.64.

³ devlet-i: - G.

Degüldür bî-sebebe dermândelikle böyle pâ-der-gil
Saña işbât-ı taqşîr eylemek bî-vechdür iy dil
Bu taqşîr-i eşer senden degüldür çeşm-i terdendür

V

Bülend olmakdadur Râgıb hemîşe himmet-i şab' uñ
Dağı bālāsı mümkindür olursa rağbet-i şab' uñ
Müsellemdür egerçi ehl-i şab' a diğkat-i şab' uñ
Bu ta' bîrât-ı vüs' atde degüldür kuvvet-i şab' uñ
Bu feyz-i ma' nevî Nâbî'ye mecrâ-yı digerdendür

111¹

Ėazel-i Nâbî Tahmîs-i Râgıb Paşa²

[Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün]

I

Sermâye-i sa' âdet-i çarh ahterümdedür
Perr-i hüma-yı devleti³ tâc-ı serümdedür
Âşâr-ı feyz-i ni' met-i haqq peykerümdedür
Mevc-i murâd-ı bâde-i cân perverümdedür
Harf-i neşât zîr-i leb-i sâgarumdadur

II

' Anka-yı nâz-perver-i evc-i kanâ' atem
Tâvüs-ı hoş-ıırâm-ı hıyâbân-ı nahtetem
Şankâr⁴-ı perr-i fer şiken-i nesr-i hastem
Bâz-ı şikâr-gîr-i çerâgâh-ı himmetem
Kâm-ı dü-kevn cünbiş-i bâl ü perümdedür

III

Geşt eyledüm ekâşî-i aqtâr-ı ' âlemi
Taḥkîk için mebâdî-i edvâr-ı ' âlemi
Derk eyledüm netâyic-i âşâr-ı ' âlemi
Benden soruñ haḳâyîk-ı esrâr-ı ' âlemi

¹ 260a//263

² Yorulmaz, s.64.

³ devleti: devlet G.

⁴ şankâr: şakâr G.

Te 'lif-i rāz-nāme-i dehr ezberümdedür

IV

Rüşen degül mi dāğ-ı derūnumda tāb-ı yūh
Her bir nefesde itmede bir feyz-i nev sünūh
Mevkūf-ı cünbiş-i lebüm āşār-ı şad-fütūh
Āhumdadur kilid-i tılsımāt-ı genc-i rūh
Āb-ı hayāt lücce-i çeşm-i terümdedür

V

Dil-cüy ter-hevāsı şafā-ḥiz-i ḥāki pāk
Her naḥl bār-ı neşvede mānend-i şāh-ı tāk
Rāğıb ider hayāl-i girībān-ı şabrı çāk
Nābī ider şükūfeleri dehri 'ıtr-nāk
Bāğ-ı behişt ḥātır-ı nāzūk-terümdedür

112¹

Ġazel-i Nābī Taḥmīs-i Münif²

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

Sırr-ı sürūr kālbūd-i peykerümdedür
Bū-yı feraḥ ḥamīr-i mizāc-ı terümdedür
Reng-i ṭarab şafā-yı dil-i enverümdedür
Mevc-i murād bāde-i cān-perverümdedür
Ḥarf-i neşāṭ zīr-i leb-i sāğarumdadur

II

Kibrüñde şāh-bāz-ı sebük-bāl-i 'izzetem
Ġurrende şerze şīr-i neyistān-ı fıtratam
Derrende nerre bebr-i künām-ı ṭabī' atam
Bāz-ı şikār-gīr-i çerā-gāh-ı himmetem
Kām-ı dü-kevn cünbiş-i bāl u perümdedür

III

¹ 260b/264

² Muharrem Kılıç, "Münif Antaki Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânının Tenkitli Metni ve İncelemesi", Atatürk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*, Erzurum 1995, s.224.

Açdum surādık-ı harem-i sırr-ı a‘zamı
Gördüm besā’i‘-i eşer-i nūr-ı a‘kdemo
Buldum ḥalāşa cevher-i terkīb-i ādemo
Benden şoruñ ḥaḳāyık-ı esrār-ı ‘ālemi
Te ‘lîf-i rāz-nāme-i dehr ezberümdedür

IV

Metnümdedür sevād-ı tefāşîl-i şad-şürüh
Ḥarfümdedür me‘ād-ı mebdāi-i ‘ömr-i Nüh
Destümdedür vedî‘a-i iḳlîd-i her fütüh
Āhumdadur kilîd-i tılsımāt-ı genc-i rūḥ
Āb-ı ḥayāt lücce-i çeşm-i terümdedür

V

Faşlında yok bahār-ı nev-ā-nevden infikāk
Peyveste anda Sidreye her bir kemend-i tāk
Ḥāk-i Münîf müşk ile hem-ḳadr-i iştirāk
Nābî ider şükûfe-i dehri ‘ıtr-nāk
Bāğ-ı behişt ḥāṭır-ı nāzük-terümdedür

113¹

Ġazel-i ‘Ārif Efendi Taḥmîs-i Neş’et Efendi²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bir nigeble bendegānuñ kām-yāb itmez misin
Cevre mā‘ilsin mükāfātuñ ḥesāb itmez misin
Hîç celāl ü ḳahr-ı Ḥaḳ’dan ictināb itmez misin
Bendeñi maḥzûn görüp ref‘-i niḳāb itmez misin
İtdigüñ va‘d-i ‘ināyetden ḥicāb itmez misin

II

İy şeh-i ḥübān rikāba ‘arz-ı ḥāl eyler gönül
Şerḥa ile dāğ ile baş-ı maḳāl eyler gönül
Ḥasb-i ḥālin gūyiyā söyler ḥayāl eyler gönül

¹ 261a/264

² Oğraş, s.167.

*Ḳāl ile olmazsa ḥālen biñ su 'āl eyler gönül
Luṭf idüp ğamzeñle olsun bir cevāb itmez misin*

III

*'Āşık-ı āşüfteñ iy gül-ruḥ egerçi şad hezār
Cümlesi gülşen-serāy-ı vuşlata şeydā vü zār
Her biri pervānenüñ cānāna itmez cān nişār
Ḥ'āstkarān-ı maḥabbet gerçi bī-ḥadd ü şumār
Līk erbāb-ı ḥulūsı intiḥāb itmez misin*

IV

*Cürmüm ikrār eyledüm cānā benümdür hep günāh
Ḳıldum iy kār-ı fütüvvet dergeh-i luṭfuñ penāh
Tā-be-key ḥirmān u ye's ile ola ḥālüm tebāh
'Afv ü iḥsānuñla cürmüm ber-ṭaraf olmaz mı āh
Ben günah itdümse sen ḳaşd-i şevāb itmez misin*

V

*Neşve-i la' l-i lebünle mey-perest itdün beni
Sāġar-ı naḥvet ile maḥmūr u mest itdün beni
Cur' aveş ḥāk-i mezellet içre pest itdün beni
Seng-i ye's-ile yiter sāġar-şikest itdün beni
İnkisārumdan da cānā ictināb itmez misin*

VI

*Müsteḥakḳ-ı ḳahr isem ben ḳıl mürüvvet sen yine
İy mürüvvet-pişe eyle raḥm u şefḳat sen yine
Şānuña şāyeste ḳıl luṭf eyle raḥm it sen yine
Ben degülsem lāyık-ı enzār-ı re'fet sen yine
Zātuña şāyān elṭāfi ḥesāb itmez misin*

VII

*Ḥāl-i zār-ı Neş'ete sultān-ı zi-şānum baḳup
Baña şefḳat eylemez mi merḥametskārum baḳup
Bir nigāh-ı luṭf ider mi şāh-ı devrānum baḳup
'Arz-ı ḥāl-i 'Ārif-i nāçize sultānum baḳup
Bārī bir redd-i cevāba irtikāb itmez misin*

Gazel-i Bahā 'i Tahmīs-i Nā 'ilī²

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Hirās-ı fitne şalduñ dehre iy bī-dād n'eylersin
 Qopardın bir bir āşüb-ı kıyāmet-zād n'eylersin
 Perīşānlıklar itdüñ nev-be-nev icād n'eylersin
Ṭağıtdın ḥ^vāb-ı nāz-ı yārı iy feryād n'eylersin
İdüp fitneyle dünyâyı ḥarāb-ābād n'eylersin

II

Vücūduñ eylemiş hikmet-şinās-ı 'ālem-i bālā
 Aristālis-i 'aşr u naqd-ı vaqt Bū 'Alī Sīnā
 Benānuñ ḥall-i rāz-ı müşkilāt-ı nabz idüp ḥaqqā
İdersin gerçi her derde ṭabībüm bir devā ammā
Cünün-ı ehl-i 'ışk oldıkdā māder-zād n'eylersin

III

Nihāndur būy-ı fitne tār-ı 'anber-fām-ı zülfüñde
 Niçe şubḥ-ı kıyāmet muḥtefidür şām-ı zülfüñde
 Dimāğ-āşüftedür cān ārzūy-ı kām-ı zülfüñde
Dil-i mecrūḥuma raḥm eyle kıalsun dām-ı zülfüñde
Şikeste-bāl olan murğı idüp āzād n'eylersin

IV

Zemīn naṭ' -ı siyāsetgāh dil seyf-i kaza-mübrem
 Zebān ḥāmūş-ı ḥayret sīne sūzān dīdeler pūr-nem
 Hevāy-ı 'ışk şūr-efken maḥabbet gālīb-i muḥkem
Şehīd-i tīg³-i 'ışk-ı yārdur ser-cümle-i 'ālem
Urup şemşīre dest iy ğamze-i cellād n'eylersin

V

Bulup pervāza ruḥşat rūzgāra 'işveler şatduñ
 Perīşān itmege cem' iyyet-i 'uşşākı cān atduñ
 Ne āl itdüñse itdüñ murğ-ı cānı dāma uğratduñ

¹ 261b/265² İpekten, s.206.³ tīg: - G.

*Varup gīsū-yı zūlf-i yāri biribirine katduñ
Yine bir fitne taḥrîk eyledüñ iy bād n'eylersin*

VI

Ne şüret kim çekersin cān bağışlarsın Mesîḥāsā
Olur ḥayrān-ı kārūñ mū-şikāfān-ı yed-i beyzā
Bu şan' atda ne Erjeng ü ne Mānîdür saña hem-tā
*Güzel taşvîr idersin ḥaṭṭ u ḥāl-i dil-beri ammā
Füsūnu fitneye geldükçe iy Bihzād n'eylersin*

VII

Olursuñ Nā'ilîveş gördüğün maḥbūba efkende
Metā'-ı şabruñı tālān ider her tıfl-ı nāzende
Maḥabbet cān-fezā esbāb-ı cem' iyyet perākende
*Bahāyîveş degülsin kâbil-i feyz-i şafā sen de
Tekellûf ber-ṭaraf iy ḥâtır-ı nā-şād n'eylersin*

115¹

Gazel-i Râzî² Taḥmîs-i Nedîm³

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Dehrüñ āb-ı rüyısın bu ḥākdān ṭurduḡça dur
' Ālem içre muşḥaf-ı mu' ciz-nişān ṭurduḡça dur
Sidre vü Cibrîl ü Tübā vü cinān ṭurduḡça dur
*İy sehî serv-i kerem bâğ-ı cihān ṭurduḡça dur
Gülşen-i pür-ziynet-i kevn ü mekân ṭurduḡça dur*

II

Çarḡa ferr ü tāb şalsun rāyet-i meh-peykerüñ
Mihr ü mehden bâc-h'āh olsun nigînüñ ḥançerüñ
Fevz ü nuşret hem-' inānuñ baḡt-ı yāri yāverüñ
*Dā'im olsun tūğ-ı tevfiḡ-i ' ināyet rehberüñ
Ol revān olduḡça sen de ol revān ṭurduḡça dur*

¹ 262/b/266

² Yazmadaki şiir başlığında *Zārî* şeklinde yazılmış; ancak mahlasnamede Râzî olarak geçiyor. Ayrıca YE'de de Râzî olarak kaydedilmiş.

³ Macit, s.246.

III

Ṭārem-i iclālūne pervāze vālā-yı şafaḳ
Ḥayme-i cāhuñla gerdūn-ı çihārüm yek-nesaḳ
Mihr-i mencūkı otak itmiş saña Rabbü'l-felaḳ
Zātuñı kılmış sūtün-ı ḥayme-i iḳbāl Ḥaḳ
Bārgāh-ı nüh-ḳıbāb-ı āsümān ṭurduḳça dur

IV

Zemzemāsā āb-ı luṭfuñ herkese icrādasın
‘Āleme ḥān-ı Ḥalilullāh gibi āmādesin
Ka‘beveş dīn-i mübīnin ḳadrini i‘lādasın
Rūz u şeb kesb-i rızāu’llah içün istādesin
Mescid-i nüh-ṭārem-i nüh-āsümān ṭurduḳça dur

V

Pertev-i re’yüñ cihānı dönderüp bezm-i Cem’e
Lem‘a-pāş olmaḳdadur şem‘-i vücūduñ ‘āleme
‘Uḳdeden dönmişdi diller kākül-i ḥam-der-ḥama
Hoş güşāyiş virdi tedbīrūñ bu kār-ı derheme
Meclis-i gerdūn u şem‘-i aḫterān ṭurduḳça dur

VI

Dā’im ol iḳbāl-i Sultān Aḥmed-i Ġāzī gibi
Çarḫa hem-düş ol anuñ tūğ-ı ser-efrāzı gibi
Tā Nedīm’uñ kumrī-i kilik-i sühān-sāzı gibi
Sāye-i cūdında ‘ālem diyeler Rāzī gibi
İy sehī serv-i kerem bāğ-ı cihān ṭurduḳça dur

116¹

Ġazel-i İshāḳ Taḥmīs-i Muṭi‘ī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Gözüm yollarda ḳalmışdur görüñ ol bī-vefā gelmez
Bugün bu ḳalb-i nā-şāda anuñ çün hiç şafā gelmez
Helāk oldum firākuñdan ṭabībüm gör baña gelmez

¹ 263a/266

*Cefâ vü cev[r[ün]] arturdu yine ol bî-vefâ gelmez
Güzelden her ne dirsek hep gelür ammâ vefâ gelmez*

II

Helâk itmek muḳarrerdür beni bu derd-ile miḥnet
Eger kim böyle ḳalursa benümle şiddet ü ḥasret
Dirîgâ çâresüz ḳaldum geçüpdür cânuma fûḳat
Sitâremde temâşâ bu ki ol ḥûrşîd-i meh-tal'at
Çıḳup her bir yañadan seyr ider bizden yaña gelmez

III

Ne suç itdüm dilâ bilmem yine ol âfet-i devrân
Çevirmiş yüzini benden nedendür ḳalmışam ḥayrân
Ne deñlü da' vet itdüm ol perî hîç olmadı mihmân
Bizümle çün kaçır aḥşamlamaḳdan ol meh-i tâbân
Seḥer vaḳtinde gül gibi niçün bârî çıkagelmez

IV

Esîr-i bend-i ' ıṣṣ oldu dirîgâ bu dil-i şeydâ
Anuñ çün böyle olmışdur cihân içre yürür rüsvâ
Oḳurdum bezm-i miḥnetde bugün iy ḥ'âce men tenhâ
O yüzi muşḥafa varup oḳurdum şoḥbete ammâ
Sözüm geçmez ḥümâdur yüksek uçar oḳıya gelmez

V

Beni derd ü belâ içün yaratmışdur meger ḥallâḳ
Ki ḳismet eylemiş ' ıṣṣı baña ol ḳâdir-i muṭlaḳ
Muṭî' i ḥoş-nevâ olsa ' aceb mi nağme-i ' uşşâḳ
Nigâruñ dünkü sözinden gele gibi ide İshâḳ
Şımazdı ' ahd ü peymānuñ unutmışdur aña gelmez

117¹

Ġazel-i Şun' i Tahmîs-i Rahmî

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Āh kim bir âşık-ı âşüfte-deyr-i ḥayretem

¹ 263b/267

Bî-kes ü bî-hānumān u bî-dil ü bî-tākatem
Kûy-ı hicrānda vaṭan ṭutmuş esîr-i miḥnetem
‘Ālem-i fūrkatde ḳaldum hem-niṣîn-i miḥnetem
Vādî-i ḥayretde derdā mübtelâ-yı fūrkatem

II

Kûy-ı dil-berden cüdâ düşdüm nidem iy düstlar
Bu ṭarîḳ-i miḥnete başdum ḳadem iy düstlar
Derd-ile ṭutdum reh-i mülk-i ‘adem iy düstlar
Eyledüm ‘azm-i diyâr-ı derd ü ğam iy düstlar
Âhîret ḥaḳḳuñ ḥelâl eyleñ ki ehl-i rihletüm

III

Fūrkatüñden şöyle bîmār oldum iy sîmîn-tenüm
Za‘ fden ḳalmadı tāḳat ki ide şîve tenüm
Ger şorarsañ meskenüm ḳandidüğün iy şeh benüm
Şehr-i ğamda oluram künc-i belâdur meskenüm
Hem-demüm hem ğam durur yâr [u] enîs-i miḥnetüm

IV

‘Işḳ bîmāriyam el urma ṭabîbâ gözün aç
Dilde derd-i ‘ışḳ var yokdur devāya ihtiyāç
Ḥasta-i ‘ışḳam degüldür ḳābil-i şihḥat ‘ilāç
İy ṭabîb incitme ben bî-çāreye ḳılma ‘ilāç
Zahmete yir yok ki ben başdan ayağa zahmetüm

V

İy Raḥîmî olmaya ‘ālemde benden bî-nevâ
Bî-dil ü bî-yâr u bî-kes hem-dem-i derd ü belâ
Âh-ı fūrkatde müsâfir sâkin-i miḥnet-serâ
Vâsl-ı dil-berden cüdâ vü hîcr-i yâre mübtelâ
Şun‘iyâ ‘ālemde ben bir oñmaduk bî-devletüm

118¹

Gazel-i Necâtî Tahmîs-i Raḥmî²

¹ 264a/267

² Erdoĝan, *Bursalı Raḥmî Dîvânı*, s.132.

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Baňa bir gūşe mi var künc-i fenādan ğayrı
Baňa maħrem kim olur derd ü ' anādan ğayrı
Ger şorarlarsa dilā bunca belādan ğayrı
Dime kim yārda yok cevır ü cefādan ğayrı
Ne dilerseñ bulınur mihr ü vefādan ğayrı

II

Şerħa şerħa dilümi tīg-i belālar dilicek
Siper-i sīnemüzi tīr-i cefālar delicek
Hār-ı şahrā-yı ecel dāmen-i ' ömre ilicek
Beni ağlañ beni kim üstüme gelmez ölicek
Bir avuç toprak atar bād-ı şabādan ğayrı

III

Çeşmüñe ehl-i naẓar nergis-i şehlä dirler
Mīme beñzer diyicek la' lüñe zībā dirler
Cīme teşbīh idicek kākülünü lā dirler
Ol elif kıametün-ile kıaşıña rā dirler
Beni kim egleye 'ālemde bu rādan ğayrı

IV

N'eyleyem pertev-i hūrşidi cemālün var-iken
Baķmazam māh-ı neve iki hilālün var-iken
Ğayrı ' aġyār durur dilde ħayālün var-iken
Ne ümīd eyleye 'uşşāk vişālün var-iken
Ne ġaraz eyleye bīmār devādan ğayrı

V

Raħmāyā virmevicek yār baňa vuşlat elin
Virmeve şāhid-i maķşūd bize devlet elin
Āh u zār-ile urup birbirine ħayret elin
Yüzine ursa Necātī n'ola ġer ħaclet elin
Nesi var yüze ġelür dest-i du'ādan ğayrı

Ġazel-i Fiġānī Taḥmīs-i Baṣrī

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Her nefesde beni şeydā o ḥaṭ u ḥāl eyler
 Bār-ı miḥnet daḥı hem kāmētümi dāl eyler
 Nār-ı ġam pūte-i miḥnetde dili kāl eyler
Dökmeġe kanını ḥalkuñ ki müjen āl eyler
Bize geldükçe dokınmaz geġer ihmāl eyler

II

Bāġ-ı dehr içre bula ol güzel 'ömr-i ebedī
 Degmeye gülşen-i 'ömrine ḥazān hem ebedī
 Mevsim-i vaşlı ile kıla yoluña mededi
Merdüm-i dīde kinār itmeġe ol serv-ḳaddi
Yetmiş iki dereden şu getürüp āl eyler

III

Ḳaddin ańsam gözüümüñ yaşı olur seyl-i revān
 Yād kılsam ruḥını zā'il olur 'aḳl hemān
 Olmuşam tīr-i ġama yā ḳaşı fikriyle nişān
Ṭoġruluk itdügüm içün midür ol serv-i revān
Sāyeveş yirlere çalar beni pā-māl eyler

IV

Çeşm-i ḥün-bārum aḳıdur ġam-ı hicrūñle cū
 Ġarḳ ider cism-i nizārum benüm āḥir ol şu
 Ḥaşılı mezra' -ı dünyāda eyā devr ...
Dāne-i ḥālūñe meylüm tuyup iblīs 'adū
Beni Ādem gibi dergāhdan idlāl eyler

V

Vādī-i fūrḳat ü hicr içre eyā ġonca-dehān
 Dāġ-ı 'ıṣḳuñ olalı sīne-i sūzānda 'ayān
 Çeşm-i Baṣrī aḳıdur dem yerine her dem ḳan
Ġül yüzüñsüz idemez ṭab' -ı Fiġānī eġġān

¹ 264b/268

120¹

Ġazel-i Fuzûlî Tahmîs-i Uşûlî

[Mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün]

I

Hüsnüñe degül meyl-i dil ol ānuñ içündür
Hep dilde du' ā başda belā anuñ içündür
Feryād u fiğān sünbül ü reyḥānuñ içündür
Āh eyledüğüm serv-i ḥırāmānuñ içündür
Ḳan ağladüğüm gonca-i ḥandānuñ içündür

II

Telh oldu işüm ol leb-i şîrîñüñ ucından
Ḳan yutdı göñül ' arız-ı rengîñüñ ucından
Peyvesteligüm ḥācib-i pür-çîñüñ ucından
Ser-geşteligüm kākül-i müşkîñüñ ucından
Āşüfteligüm zülf-i perîşānuñ içündür

III

Başdan başa ḥāşā ki gezen kevn ü mekânı
Göre güzelüm sencileyin şüh-ı cihānı
Gördüm ki beḳā yok bu cihān cümle-i fānî
Ḳurtarmağa yağmacı ğamuñdan dil ü cānı
Sa'yüm nazar-ı nergis-i mestānuñ içündür

IV

Ol Yūsuf-ı gül-çehre dile urdı sinānlar
Doldursa revā kūyını feryāda fiğānlar
İy dīde demidür dōke-gör yolına ḳanlar
Cān vir göñül ol ğamzeye kim bunca zamānlar
Cān içre seni besledüğüm anuñ içündür

V

Nāşih bize dün fātiḥi pend itdi fuzûlî
Pek ṭa' n-ı cefā itdi ḳılup terk Uşûlî

¹ 265a/268

İr gec yeridür uğramamak yok aña yolu
Vā' iz bize dün dūzahı vaşf itdi Fuzūlī
Ol vaşf senūñ külbe-i aḥzānuñ içündür

121¹

Gazel-i Fuzūlī Taḥmīs-i Riyāzī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Yār idi dil ' andelībi bir gül-i ḥandān-ile
Burc-ı ten tābān idi bir māh-ı nūr-efṣān-ile
Hem-dem olmışdı göñül bir dil-ber-i fettān-ile
İy hoş ol günler ki ben hem-rāh idüm cānān-ile
Nī' met-i vaşlın çeküp nāzın çekerdüm cān-ile

II

İtmemişdi bād-ı ḡam baḥtum bahārın tārumār
İrmemişdi ' iṣretüm dāmānına āzār-ı ḥār
Yitmemişdi dest-i fūrkatde dil-i zāre figār
Görmemişdi gülşen-i ' iṣüm ḥazān-ı derd-i yār
Olmamışdı tīre eyyāmum ḡam-ı hicrān-ile

III

Çarḥ-ı kec-rev hem-dem-i derd ü belā itdi beni
Miḥnet-i baḥr-ı firāka āşinā itdi beni
Āşinā-yı ḡuşsa-yı derd ü belā itdi beni
Mehveşümden düstlar devrān cüdā itdi beni
Düşmenüm mi hiç bilmem ne_ itmişüm devrān-ile

IV

İtse ' aşık nevḥa-yı bünyād-ı hicr ile sürūd
Nālesinden inlese bu künbed-i çarḥ-ı kebūd
Gerden-i çarḥa kemend-i āh ger itse su' ūd
Yitse ger ' aşıklarūñ efḡānı eflāke çi sūd
Yitmek olmaz māhveşler vaşlına efḡān-ile

V

¹ 265b/269

Baht-ı nā-şadı Riyāzī'nün dirīgā gülmedi
Cānumuñ āramı yok āramı cānum bulmadı
Eşk-i ḥasretten gözi bir dem mi var ki ṭolmadı
İy Fuzūlī aḥter-i ṭālī' müsā'id olmadı
Kim olam bir dem muḳābil ol meh-i tābān-ile

122¹

Ġazel-i Fuzūlī Taḥmīs-i ' Amrī

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Ta'alluḳ riştesi ol ṭurre-i ṭarrār yitmez mi
O bütler kayd-ı bendi bilüñe zünnār yitmez mi
Ya deyr-i dilde şüret bağlayan dīdār yitmez mi
Göñül yitdi ecel seyr-i ruḥ-ı dildār yitmez mi
Aḡardı müy-ı ser sevdā-yı zülf-i yār yitmez mi

II

Giribānuñ dilā ḳurtarmaduñ dest-i felāketden
Dirīgā almaduñ kāmūñ cihānda ' iş ü ' işretten
Ne ḥāşıl ārzū-yı vuşlat u ' ışk u maḥabbetden
Getürdi başuñı gerdün ayaḡa bār-ı miḥnetden
Ḥayāl-i ḥalka-i gīsū-yı ' anber-bār yitmez mi

III

Çekildi ehl-i ' işret ḳaldı ḥālī iy göñül şoḥbet
Gözüñ aç ḥālūñi gör ḳıl tedārük eyleme ḡaflet
Çalındı kūs-ı rıḫlet eyle huşyār olmaḡa himmet
Saḡa yitdi ecel peymānesin nūş itmeḡe nevbet
Hevā-yı çeşm-i mest ü ḡamze-i ḥün-ḡ'ār yitmez mi

IV

Fezā-yı lā-mekāna ḳıl teveccüh ten ocaḡından
Ne ḳılduñ mezra' -ı dünyāda ḥāşıl ' ömr çaḡından
Ne var elde müheyyā āḫiret yat u yaraḡından
Yiter oldı ḳulaḡa bang-i rıḫlet dehr baḡından

¹ 266a/269

Ne tırnıssın temāşā-yı gül-i gülzār yitmez mi

V

Periṣān eyle başdan қо hevāyı meyl-i dīdār it
Metā[‘] -ı devlet-i dünyāyı şat bir özge bāzār it
Bu varlık [‘]ālemin terk eyle yokluk istegin kār it
Yiter cem[‘] eyle bār-ı ma[‘] şiyet tağyir-i eṭvār it
Ḥayā kı l yok mıdur inşāfuñ ol ki var yitmez mi

VI

Senüñ dār-ı miḥende künc-i gāflet oldı seyrānuñ
Çekildi gūşe gūşe bağ u rāğa cümle yārānuñ
Ne batduñ ḥavf-ıla efsürde-ten dil yok mıdur cānuñ
Hidāyet menziline yitdiler sa[‘] y-ile akrānuñ
Ḍalālet içre sen kılduñ saña bu [‘]ār yitmez mi

VII

Egerçi iktizā-yı nefis seyr-i rūḥa ḥāyildür
Maḳām-ı [‘]ışḳa [‘]Amrī vāşıl olmaḳ cāna ḳābildür
Sülūk ehli maḥabbet içredür el-ḳışşa dāḥildür
Fuzūlī dime yitmek menzil-i maḳşūda müşkildür
Ṭutan dāmān-i şer[‘] -i Aḥmed-i Muḥtār yitmez mi

123¹

Ġazel-i Ḥayretī Taḥmīs-i Ḥāfız Paşa

[Fā[‘] ilātün fā[‘] ilātün fā[‘] ilātün fā[‘] ilün]

I

İy şabā būy-ı gül ü reyḥānum almaḳ yol mıdur
Yā nesīm-i müşk-efşānum almaḳ yol mıdur²
El şunup nuḳl-ı leb-i ḥandānum almaḳ yol mıdur
Meclis içre buse-i cānānum almaḳ yol mıdur
Öldürüp ben nā-tuvānı cānum almaḳ yol mıdur

II

Her seḥer feryād ider derd-ile miskīn [‘]andelīb

¹ 267a/270

² Bu mısradaki bir kelime eksikliğinden vezin bozuk.

Vaşl-ı gülden beñzer ol bî-çāreye degmez naşib
Yüz çevirdi baķmadı benden yaña gitdi ħabīb
Ķomaduñ şeytānlığı gitdūñ sen iy bed-ħū raķīb
Yār[ı] benden ayırup imānum almaķ yol mıdur

III

Ĥidmete bel baēlayup yildūñ yūpürdūñ iy şabā
Āsitān-ı dil-beri sildūñ süpürdūñ iy şabā
Neyledūñse eyledūñ esdūñ şavurduñ iy şabā
Ĥāk-i pāyin göz göre urduñ götürdūñ iy şabā
Ĥūtiyā-yı dīde-i giryānum almaķ yol mıdur

IV

Cānuma ķavs-i maĥabbetden çün irdi tīr-i ‘ışķ
Bu vücūdum şehrini fetĥ eyledi şemşīr-i ‘ışķ
‘Āşık-ı dil-ĥasteye ölmek durur tedbīr-i ‘ışķ
Tekye-i miĥnetde alduñ cānumı iy pīr-i ‘ışķ
Tecrīd (?) abdālam benüm ķurbānum almaķ yol mıdur

V

Çekmeyince niçe dem ‘āşık cefā vü ĥasreti
Giçmeyince cānına hicrūñ belā vü şiddeti
Ĥāfız el virmez aña yārūñ şafā vü vuşlatı
İy kilāb-ı kūy-ı dil-ber size nitdi Ĥayretī
Çaērışup her birinüz dāmānum almaķ yol mıdur

124¹

Ġazel-i Yahyā Taĥmīs-i Başrevī

[Mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilūn]

I

İy bād o yāre_iletmege billāh fiēānum al
Ġafletde ķalmasun bu dil-i nā-tuvānum al
Bir dem amān vir² baña gel girĥbānum al
Bīmāram iy ecel bu gice bekle yanum al

¹ 267b/271

² Mecmuada virme şeklinde geçiyor ancak vezni bozduğu için vir yazıldı.

Rûz-ı firâk-ı dil-beri gösterme cânım al

II

Hicr odı yaqdı hasret-i derd-ile cânımı

Yok yire dökdi fûrkat-i şimşiri şanımı

Bir yaña dağı tîr-i ğamı deldi yanımı

Ol kaşları kemāna ilet bir nişānumı

İy murg-ı kūy-ı yâr öliceκ üstüh^vānum al

III¹

İy dil belā vü derd ü ğam oldu çü hem-demüñ

Aksa ‘aceb mi sel olup eşki bu dîdemüñ

Şabr u qararı zā’il olur görse ādemüñ

Āl-ile gönölün almağ için cümle ‘ālemüñ

Geymiş zarāfet-ile o ğonca-dehānum al

IV

Çün benden ayru kıldı felek mihribānumı

Göklere irgürür isem yeri āh u fiğānumı²

Fāş itme cümle ‘āleme rāz-ı nihānumı

Çok çok cefāñı çekdüm azırğanma cânımı

Mülk-i fenā müsāfiriyem armağanum al

V

Tiğ-i cefā-ile teni şad pāre olanuñ

Cevr okı ile bağı dağı yāre olanuñ

‘Işk-ile Başrevî gibi bî-çāre olanuñ

Yahyā firâk-ı yâr-ile āvāre olanuñ

Eglese gönölünü Ğazel-i dil-sitānum al³

125¹

¹ Bu bendin sonunda mürettib bendin sol yanına doğru kısa bir çizgi çekerek, *Divānında bu beyit yok, yazılan gibi var*, diye bir not düşmüş. Ayrıca benzeri bir başka çizgi çekerek diğer beyti yazmış. Beyit şöyle:

Al naqdi cânı ya‘nî bu genc-i nihānumı

Ne āhum al efendi benüm ne fiğānum al

² 2/IV: Mısra da vezin kusurlu.

³ V/5. mısra daha ince bir kalemle ya da farklı bir kişi tarafından aşağıdaki şekilde bendin altına tekrar yazılmış. Mısra sonunda “şah” kaydı var. Eklenmiş olan mısra şöyle:

Gönölünü egle bu gazel-i dil-sitānum al

Gazel-i Bahşî Tahmîs-i Başrevî

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Göñül virmek bu fânî dehr-i dūna bî-vefâlıkdur
Harîş olup kabâ-yı atlasın giymek kabâlıkdur
Bunu bilmez misin kim şöñ ucu senden cüdâlıkdur
Teḳayyüd 'ıṣṣa iy dil pâdişāhâne gedâlıkdur
Gedâlık ehl-i 'ıṣṣa kayd yok bir pâdişāhlıkdur

II

N'ola seyl-âb olup akıtsa eşki çeşm-i giryānum
Cihānı ra' dveş tutsa yiridür āh u efḡānum
' Aceb mi nār-ı hicrāna yaḳarsa hicr-ile cānum
Ṭuyup 'āşıklıkum bîḡāne semtin tutdı cānānum
Ḡaraż-ı baḫr itmeden yaşum anunla āşinâlıkdur

III

Nigārā 'āşıkuñ yaḳma kerem kıl nār-ı hicrāna
Ki sūzān olmaya derd-i firākuñla o dīvāne
Yaraşmaz mı vefâ olmak saña iy çeşm-i mestāne
Vefādār ol cefādan geç kerem kıl ehl-i 'irfāna
Ki cevri erbāb-ı 'ıṣṣa saña düşmez bî-vefâlıkdur

IV

Şu dem kim fūrkatüñle iy yüzi gül ḡasta-i dildüm
Gülistān-ı ḡamuñda bülbulāsā nāleler kıldum
Cefā vü cevri ü ḡahruña senüñ cānā taḡammüldüm
Ḡam-ı 'ıṣṣuñla çok cān acısın çekdüm velî bildüm
Olam ben 'āşıḳ-ı zāre hemān senden cüdâlıkdur

V

Başîrî 'ıṣṣ-ı cānāna giriftār oldu çünkim dil
Cefā vü cevri cānuña sen 'ayn-ı 'ināyet bil
Ne olursa taḡammül eyle cānāndan saña nāzil
Belā-yı 'ıṣṣdan çekme elem Bahşî tevekkül kıl
Ḳamu müşkilleri āsān iden ol Rabbi Ḥālîḳ'dur

Gazel-i Āhī Taḥmīs-i Şiyāmī

[Meḥ' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

O dil-rübā bıraḳdı 'āleme feryād u zārumuz²
 Yürüdi āh-ile göge ağdı şerārumuz
 Yandurdi şevḳ-i ḥāl [ü] ruḥı cümle varumuz
Dāḡ oldı lāle gibi dil-i bī-ḳarārumuz
Himmetle gör neler bitirür ḥāksārumuz

II

'Anḳā-yı dehr oldı gönül murḡ[ı] bu cihān
 Bir āşiyānedür ki anı eyledi mekān
 Meyl itdi şanma cīfeye mānend-i kerkesān
Şeh-bāzıyuz bu bīşe-i çarḥuñ ki her zamān
Şāhīn baḳışlu bir balabandur şikārumuz

III

Fürḳat düşerse yār-ile iy dil aramuza
 Merhem kim ura vaşlıyla iy dil yaramuza³
 Ağyār eger ki vāḳıf ola mā-cerāmuza
Deryālaruz ki gözler irişmez ḳaramuza
Her ḥār u ḥas 'aceb mi tatarsa kenārumuz

IV

Şādıḳlaruz ki sırrumuzu cānda şaḳlayu
 'Uryānlaruz ki egnümüzi çıplaḳ eyleyü
 'Āşıḳlaruz ki sīnemüzi yāre eyleyü
 'Abdāllaruz ki her tarafa yā hū eyleyü
Dil-ber uzatdı sīnedeki zülfiḳārumuz

V

'Ömr-i 'azīzi añla ḡanīmet Şiyāmiyā

¹ 268b/272² 1/I/: Mısrada vezin kusurlu.³ 2/III: Mısrada vezin kusurlu.

Ne h d fa  r  ala cih nda ne de a niy 
Cem  d   Key ub d  anı n'old  enbiy 
Bir va t ola ki 'ibret i  n  alk    hiy 
T r  h ola erenlere seng-i mez rumuz

127¹

 azel-i ' lm  Tah m s-i Ric l 

[Mef '  l n me  '  l n me  '  l n me  '  l n]

I

H m yuz evc-i himmetde bizim cevl numuz vardur
Felekde bir z m rr d  ubbel  eyv numuz vardur
G   ller m lkine bir   h-  ' l -  numuz vardur
Bi- amdill h cih n i re bug n 'unv numuz vardur
 eh d-i '   -  y r oldu  fed  bir c numuz vardur

II

 u dem ki meclis-i erv    urd    l  -  ' lem
 ar b u s  ar u s    biz mle oldılar hem-dem
Ma abbet c m n  n   eyled k mest olmu uz mu kem
 ud m u de     n y-ile nola ra   eylesek her dem
 ad -y  l -mek n  sem' ider i   numuz vardur

III

 a   at  ehr ne 'azm eyled k biz s lik-i r huz
Gice g nd z sey  at eyler z   n  emsde m huz
 al   oldu  riy  v  s m' adan fa r i re lill huz
Ged yuz ger i   retde me'  n  m lkine   huz
Ni e   hlar a  a derb n olur d v numuz vardur

IV

G r r z hid bizi  ehler gibi ' lemde m sta n 
 ud 'dan bir nefes '    ehlini   l  sanur ya' n 
Ne bils n   let-i '    ider  ok m dde'   a' n 
Ne  am g    rumuz fehm itse her c n -  b -ma' n 
Ma' r f ba rin    avv  yuz b rh numuz vardur

¹ 269a/272

Varup çün mekteb-i ‘ışk-ı ledünden okuduk ‘ilmi
 Tevāzu‘ eylerüz ahabb bulsağ gösterüp hılmi
 Ricālî biz o hünkâra kuluz kim yok durur zulmi
Nola baş egmez isek şâh-ı heft-iqlîme biz ‘İlmî
Cihânda Hâzret-i Monlâ gibi sulţānumuz vardur

128¹Gazel-i Meşâmî Tahmîs-i ‘Ulvî²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Bir zamân ola ki bu gerdîş-i devrân dükene
 Düşmeye kaçre-i rahmet yire bārân dükene
 Bitmeye sebze-i ter berg-i firāvân dükene
Boşala kîse-i kân kâse-i ‘ummân dükene
Ne ğam-ı dil ne ğam-ı dîde-i giryân dükene

II

Gönlüm ol serv-i sehînüñ olalı pā-mālî
 Giryeden seyl-i revân oldı sirişküm alı
 Lâleveş bağruma dâğ urdı hayâl-i hâlî
Dîdeden olmaya bir lahza hayâlün hâlî
Bahrlar bir ola deryâ-yı firāvân dükene

III

Şöyle ğaltân ideyin çeşm-i dem-âlūdumı kim
 Şöyle cüyân ideyin Ka‘be-i maşşūdumı kim
 Şöyle ma‘būd ideyin ol büt-i mescūdumı kim
Şol kadar arayayın menzil-i maşşūdumı kim
Cüst ü cûda talebüm rahşına meydân dükene

IV

Çeşmüme kühl-i cilâ oldı ğubâr-ı haremüñ

¹ 269b/273² Büşra Çelik ve Muzaffer Kılıç (hızl.), *Derzi-zâde ‘Ulvî*, İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2018, s.310.

Almazam ‘aynuma toprağını bağ-ı İrem’ün
Giryeden dide-i binā-yı ‘alil itdi gamuñ
Çekmezem gam çekerin gözüme hāk-i kademüñ
Eger iy nūr-ı başar kühl-i Sıfāhān dükene

V

Kesme iy sākī kerem kıl dolu cām-ı dilden
Gel dirîğ eyleme bu zevkī müdām-ı dilden
‘Ulvî yā ‘ışk-ı Hudā ola revā mı dilden
Gide mi fikr-i leb-i yār Meşāmī dilden
K’andan hiç ola mı la‘l-i Bedaḥşān dükene¹

129²

Gazel-i Vahdeti Tahmīs-i ‘İşkî³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Vākıf-ı esrār olan insānı her cān anlamaz
Şüret ü ma‘ nā nedür peydā vü pinhān anlamaz
Dil-berüñ māhiyyetini dīv-i nādān anlamaz
Rūḥ-ı insān neydügin her ṭab‘-ı ḥayvān anlamaz
Ya‘nī nūr-ı Aḥmed!i Bū-cehl ü Mervān anlamaz

II

Bağlayup inkār-ı zünnārı beline ol şakī
Göz göre setr eylemek ister vücūd-ı muṭlaqı
Gözlerinde nūr yokdur görimez sırr-ı Ḥaḳ’ı
Muşḥaf-ı ruḥsārına imān getürmezmiş şakī
Öldürüñ şol cāhili kim ḳadr-i Ḳur’ān anlamaz

III

‘İşk-ile yanañ bilür mihr ü maḥabbet nārını

¹ 5/V: Mısrada vezin kusurludur.

² 270a/273

³ Öztürk Yılmaz, "17. YY Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Dîvânının Tenkitli Metni", Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2006, s.20.

Mecmuada başlığın altına “muḥammesdür” diye not düşülmüş ve hemen yanına *şah* yazılmıştır. Yapılan araştırmada şiirin yukarıda künyesi verilen eserde Vahdeti’ye ait bir muhammes olduğu tespit edilmiştir.

Her nefes ol nār-ile görür bu ʿālem varını
Fehm ider bil her ne yüzden olur ise yārını
Münkire ʿarz eyleme anuñ güzel dīdārını
Hod bilürsin şūret-i insān¹ şeytān añlamaz

IV

Şoḥbet²-i ʿirfān-ı tāb-ı ḡoncatur³ yāruñ femi
Ḥaḡ taʿālā koydı anda genc-i sırr-ı Meryem⁴’i
Laʿl-i yāḡūtında gizlūdūr Süleymān ḡātemi
Leblerinde bir kināye tutaruz cām-ı Cem’i
Şöyle bil bu nokṡayı bilki Süleymān añlamaz

V

Maʿnāde birdür mü ʿeşşirle mü ʿeşşer hem eşer
ʿĀşık u maʿşūk u ʿışık olduḡı gibidür meger
ʿAyn-ı vāḡid mi degüldür kevkeb ü şems ü ḡamer
Çeşm-i nā-bīnā veli bir zerre görmez nūr u fer
Nürsuz ḡalsun o göz kim vech-i insān añlamaz

VI

ʿĀrif iseñ iy ḡönül ḡüş eyle benden bir suḡan
Nuṡḡuñı kem eyle rāza açmaḡıl aşlā dehen⁵
ʿAyn-ı vāḡiddür egerçi fiʿl-ḡaḡīḡa cān u ten
Nefs-i ādemden ḡaber vırme veli nādāna sen
Şehr-i ḡikmet yolını dīv-i beyābān añlamaz

VII

Rāz-ı ʿışḡı ben nice tesvīd ü taḡrīr ideyin
Nūr-ı pāki yā nice aʿmāya taḡrīr ideyin
Āfitābı yā nice ḡuffāşa taʿbīr ideyin
Ḥāl ü ḡaṡṡın dil-berüñ ben kime tefsīr ideyin
Vaḡdeti her bir deni teʿvīl-i Burḡān añlamaz

¹ III/5. mısra da *İnsān* kelimesinin her iki yanından yukarı doğru kısa çizgi çekilerek üst tarafa *rahmān* yazılmış.

² I/IV: Mısra da kelimenin üzerine kısa bir çizgi çekilerek *meḡḡaş* yazılmış.

³ I/IV: Mısra da kelimenin üzerine kısa bir çizgi çekilerek *noḡtadur* yazılmış.

⁴ 2/IV: Mısra da kelimenin altına kısa bir çizgi çekilerek *mübhem* yazılmış.

⁵ 2/VI: Mısranın üstünde daha ince bir şekilde şu mısra yazılmış: *Rāzuñı ketm eyle nuṡḡa açmaḡıl aşlā dehen*

Gazel-i Nesimî Tahmîs-i Za' fî²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

İy ruhuñ levh-i İlâhî k'anda naķş olmış şutūr
 ' Ārızuñ şerhindedür İncil ü Furķān u Zebūr
 Şüret-i insānda Hāķ'sın ki_eyledüñ Hāķ'dan zuhūr
İy şaçuñ zıll-ı ilāhî vey ruhuñ Allāhu nūr
*Ravzanuñ servi boyuñdur 'indehā cennāti hūr'*³

II

Niçe bir mekrūh-ile bu gerdiş-i ğaddārede
 Yā niçe bir kalasın sevdā-yı aĝ u ķarede
 Kimdür ol kim bu toķuz mīnāyı böyle yarada
Fā' il-i muṭlaķdan özge nesne yoķdur arada
Ger sen idrāk eylemezseñ bil ki sendedür ķuşūr

III

Dest-i ķudret kendü luṭfindan düretmiş hilķatüñ
 Cāme-i tekrīm-i kerremnā'yı kılmış hil' atüñ
 Daķme-i genc-i ilāhîdür tılsım-ı tīnetüñ
On sekiz biñ 'ālemüñ āyīnesidür şüretüñ
Kim ki ol mir'atı buldı oldu min ehli's-sūrūr

IV

İy gümān u zann-ile maḥcūb olan ehl-i hicāb
 Cānib-ı Hāķ'dan işitmeyen ḥiṭāb-ı müsteṭāb
 Añlar iseñ diñle cān-ile budur şāfî cevāb
Ādemüñ vechidür Allāhuñ kitāb[ı] uş kitāb
İy kelāmu'llāha münkir ḥavf minellāhî'l-ĝayūr

V

¹ 271a/274² Özyön, s.52.Başlıktaki *Za' fî* nin üzeri çizilerek yanına *Mātemî* yazılmış.³ Hurilerin bulunduğu cennetin yanında, anlamında Arapça deyim.⁴ “Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık”, Kur'an, İsra Suresi, 17/70.

Şüretüñ şânında nâzil oldu çün vech-i hacîl
Biz anı *seb'e'l-meşânî'* okuduk bî-kâl u kîl
Şafha-i haddüñde hattuñ 'ârife rûşen delîl
İstivâsıdur şaçuñ innâ hedeynâhu's-sebîl'
Cennet anuñdur ki kıldı ol sırât üzre 'ubûr

VI

'Ayn-ile 'ayn oluben ol 'aynı bu 'ayānda gör
Vâcib-i bi'z-zât zâhir kisvet-i imkânda gör
'Âşık u ma'sûk budur şüret-i insānda gör
'Ayn u şîn u kâfa bak yāruñ cemālin anda gör
Kıl tebârek yâ muşavver leyse fihâ min fuṭûr³

VII

Bu şifât-ı lâ-yezālî nûr-ı zâtuñ 'aynıdur
'Âlem-i tevḥîdde zât u şifâtuñ 'aynıdur
Bî-cihetdür gerçi ammâ şeş cihâtuñ 'aynıdur
'Âlem-i 'aynûñ vücdı kâ'inâtüñ 'aynıdur
İy şehâdetden habersüz cā'enā yevmü'n-nüşûr⁴

VIII

Pîr-i 'ışka inkiyād it tâlibâ gel çekme baş
Mâsivâsın nefsin eyle şafha-i dilden terâş
Ma'nî-i ümmü'l-kitâbı şerḥ idüp ol göz ü kaş
Küntü kenzüñ⁵ perdesinden gâfiru'z-zenb oldu fâş
Zâhid istigfâra geldi her dem eydür yâ gâfûr

IX

Gün gibi enver kılup âfâkı ol şems-i celî
Bu mezâhirde mekâdir nice olup muncelî

¹ "... tekrarlanan yedi âyeti...", Kur'an, Hicr Suresi, 15/87.

² "Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk.", Kur'an, İnsan Suresi, 76/3.

³ "Onda (göklerde) bir bozukluk yoktur." Fütur, zayıflık, gevşeklik, bozulluk, bezginlik gibi mânâlara gelir. Bu ibare, bu şekliyle Kur'an'da yoktur. Kanımızca (Mülk, 67/3) ayetine bir işarettir.

bk. Mehmet Yılmaz (hızl.), *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s.459.

⁴ "Kıyamet günü"

bk. Mehmet Yılmaz (hızl.), *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözlük/Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1992, s.185.

⁵ "Bilinmeyen bir hazine idim.", Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, s.367.

Her Һarābāta görinen şūret-i yehdür (?) velī
Қahr u luṭfuñ ‘illeti ma‘nide vāḥiddür velī
Bilmedi şeytān bu tevḥīdi eḥaddan düşdi dūr

X

Ruḥlaruñ ‘uṣṣāқа olmışdur fusūs-ı vāzıḥa
Vechüñ anı şerḥ ider ḥācet degüldür şāriḥa
Sen kitābullāhsın ḥātırdā budur lāyiḥa
İy şıfātuñ **Қul hüvallāh** v’ey cemālūñ **Fātiḥā**
Uṣṭa Furḳān uṣṭa Tevrāt uṣṭa İncil ü Zebūr

XI

Mātemī¹ bī-hūde şanma bu ṭılısım āb u gil
İ‘tidāl-ile olupdur çār ‘unşur mu‘tedil
İrişüp feyz-i ilāhī cism ü cāna muttaşıl
Rūḥ-ı qudsidür Nesīmī’nüñ sözi iy zinde-dil
Kim Mesīḥā tek diriseñ yatma kim çalındı şūr

131²

Ğazel-i Bākī Tahmīs-i Vahdeti³

[Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

I⁴

Ḥamdülillāh ki dilā mazḥar-ı fehmi-ārāyam
Evc-i rif atde hümā gibi semen-simāyam
Қāf-ı qudretde bugün sākin-i bī-pervāyam
N’ola dehr içre nişānum yoğ-ise ‘Anḳāyam
Ne ‘aceb seyl gibi çağlamasam deryāyam

II

Gösterelden yüzini baña kelām-ı ma‘nā
Қılca gelmez gözüme kıl ü maḳāl-ı cūhelā
Bürüben şāl u ‘abāyı idüben terk-i ḳabā

¹ mātemī: za’fi M. (Düzeltilme yapılmış.)

² 272a/275

³ Öztürk Yılmaz, s.30.

⁴ Bu şiirin ilk bendi bir sonraki Baḥrī’nin şiirinin ilk bendi ile karıştırılmış, yani birbirinin yerine yazılmış. Düzeltilme yapılarak çevirisi yapıldı.

*Şûretâ gerçi gedâ şeklin urındum ammâ
Mesned-i memleket-i ma‘rifette Dârâ’yam*

III

Menem ol kudret-i settâr-ile a‘lâ
Menem ol vâkıf-ı esrâr-ı rumûz-ı esmâ
Menem ol ma‘lâ‘-ı envâr-ile yek-tâ Mevlâ
*Göze göstermez ise tañ mı bizi her ednâ
Ki nazar fark idicek mertebeden a‘lâyam*

IV

Mû-be-mû zâtumı tebdil ideli Qur‘ân’a¹
İrmişem mertebe-i besmele-i Raḥmân’a
Rû-be-rû nâzıram envâr-ı ruḥ-ı cânâna
*İltifât eylemezüz zerre kadar nâ-dâna
Âsümân-ı hünere mihr-i cihân-ârâyam*

V

Vaḥdeti şûret-i şekl-i beşer-i ekremde
Gelmişem aḥsen-i takvîmde benî âdemde
İbn-i Meryem geçinüp vâşıta-i ḥâtemde
*Bâķīyâ dîn-i Muḥammed ḥaḳ için ‘âlemde
Dem-i cân-baḥş-ile nazm içre bugün ‘İsâ’yam*

132²

Gazel-i Bâķī Tahmîs-i Baḥrî

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I

Baḥr-i peymâne-i vaḥdetde kadeḥ-peymâyam
Şâf-meşreb geçinüp sâķî-i rûḥ-efzâyam
Yem-i şevḳ içre şinâverlik ider şeydâyam
*N’ola dehr içre nişānum yoğ ise ‘Anķâyam
Ne ‘aceb seyl gibi çağlamasam deryâyam*

¹ Bu kelime ““irfâna” şeklinde yazılmışken üzerine kısa bir çizgi çekilerek “Qur‘ân’a” kelimesi yazılmış. Yani nüsha farkı gösterilmiş.

² 272b/276

II

Lem‘ a-i nūr-ı Hüdā’yı göremez nā-bīnā
Habbе gelmez gözine kubbе-i tāk-ı mīnā
Cühelā şadra giçer şaff-ı ni‘ āle dānā
Göze göstermez ise tāt mı beni her ednā
Ki nazar fark idicek mertebede a‘lāyam

III

Cān u baş ile maḥabbet iderüz yārāna
Mā-melek cerḥ iderüz bezmgeḥ-i ‘irfāna
Hāşılı her sözüm insāna durur insāna
İltifāt eylemezem zerre kadar nā-dāna
Āsümān-ı hünere mihr-i cihān-ārāyam

IV

Zāhiren ḥāk idüm insāna göründüm ammā
Reng ü rü bağılayacak haylī göründüm ammā
Gāh abdāl-şifat şāla bürindüm ammā
Şūretā gerçi gedā şeklin urındum ammā
Mesned-i memleket-i ma‘rifete Dārāyam

V

Dil-i pür-ḡam gibi şādīde vü geh pür-ḡamda
Baḥrāyā her kişi bir gūşede bir ‘ālemde
Feyz-i Ḥaḡ’dur dem uran ḥāşılı her ādemde
Bāḡāyā dīn-i Muḥammed ḥaḡ için ‘ālemde
Dem-i cān-baḡş-ile nazm içre bugün ‘İsā’yam

133¹

Gazel-i Bākī Tahmīs-i Şāfi²

[Mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün]

I

Bülbül gibi ḡulguller kılsun dil-i nālānum

¹ 273a/276

² Başlıkta tahmīs-i şairi Şāfi olarak yazılmış; ancak şiirde Şādīḡ mahlası var Şāfi mahlası yoktur.

Ṭutsun yine gülzārı feryād ile efġānum
Varını nişār itsün bu dīde-i giryānum
Şebnem gibi saçılsun koñ eşk-i firāvānum
Güller gibi açılsun ol gonca-i ḥandānum

II

‘Uşşāka ne minnetdür şarf-ı dil ü cān itmek
Yā tīr-i ġam-ı ‘ışka ḳaddini kemān itmek
Yolında nedür yāruñ āh-ile fiġān itmek
Yüz üzre gözüm yaşın ben āb-ı revān itmek
Tek meyl-i kenār itsün ol serv-i ḥırāmānum

III

Ol yār-ı perī-zādum ādemden olup fāriġ
Cān gibi nihān olmuş hem-demden olup fāriġ
Girmiş ḥarem-i ḥāşa maḥremden olup fāriġ
Nāz uyḥusına varmış ‘ālemden olup fāriġ
Ādem mi görür şimdi ol gözleri mestānum

IV

Cāy itdi ruḥuñ fikri bu ḥāṭır-ı vīrānda
İtdi heves-i ḥālūñ me’vā dil-i nālānda
Naḥl-i ḳadūñi dikdüm bu dīde-i giryānda
Yād-ı ser-i zülfüñle gülzār-ı dil ü cānda
Sünbüller ider peydā efkār-ı perişānum

V

Envār-ı Ḥudā gördi Şādık dil ü rüyuñda
Baġlandı dil ü cānum ḳaldı ser-i kūyuñda
Aḳsun gözinüñ yaşı şular gibi süyuñda
Döksün güher-i eşki Bāḳī reh-i kūyuñda
Maḥşül-ı dil ü dīde hep yoluña sulṭānum

134¹

Gazel-i Bāḳī Taḥmīs-i Su‘ūdī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

¹ 273b/277

I

Bî-beķā bildi gönül çün bu ħarāb-ābādı
Geřt ider ‘ālemi Mecnūn gibi vādī vādī
Ķayd-ı ģamdan çekilüp olmuş iken āzādī
Oldı dil bir büt-i řirīn-dehenüñ Ferhādı
Aña lālā geçinür Ħusrev ü řirīn dādı

II

Sende bu cezbe vü bu ħālet-i didār nedür
Söyle luşf it bize şol nāz-ile güftār nedür
Meded öldüm diye ol la‘l-i güher-bār nedür
Billāh iy naĥl-i ter ol řīve-i reftār nedür
Serv-i āzāduña ħul eyledün a řimřādı

III

Gördüm iy bād seni kūy-ı nigāra gitdün
Ħāl-i ‘uřřāķı perīřān idüp āh incitdün
Zülfine ‘āřıķı bend eylemegi öğretdün
İy řabā zülf-i perīřānuñı taĥrīk itdün
Bu ħadar fitne vü āřūba sen olduñ bādī

IV

Rişte-i zülf-i nigāra olalı beste gönül
Āh ider āh işidür derd-ile dil-ĥaste gönül
‘Aceb üns eylemiş ol ĥāl ile dem-beste gönül
Hem-demümdür řeb-i fūrķatde diyü ĥaste gönül
Bu gice göge çıkardı ögerek feryādı

V

Cām-ı zerrīni¹ Su‘ūdī’ye řunup ol sākī
Cevr-ile başına teng eyledi bu nüh-ťākı
Baña ta‘n eyleme nālem tutuyor āfākı
Cevre ħatlanmaķ olur n’idelüm ammā Bākī
‘Ahd-i ĥūbān gibi yok řabrumuzuñ būnyādı

¹ zerrīni: hecrini M.

Ġazel-i Bākī Tahmīs-i Cinānī²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ lün]

I

Nev-bahār irdi güzellendi ser-ā-ser ‘ ālem
 Oldı ezhār ile her gūşe gülistān-ı İrem
 Sīneler tıldı şafā kalmadı endūh ile ğam
Eyledi müjde-i gül dilleri şād u ħurrem
Ġoncanuñ göñli açıldı güle düşdi şebnem

II

Cūybāruñ baña ‘ arz itme kenārın sensüz
 Oda yansun n’ideyin serv ü çenārın sensüz
 Bāğ-ı dehrüñ kim ider geşt ü güzārın sensüz
‘ Ālemüñ n’eyleyeyin bāğ u bahārın sensüz
Baña sen ruĥları güzār ile hoşdur ‘ ālem

III

Nedür ol tarz-ı reviş şīve-i reftārında
 Nedür ol ĥüsn ü edā nāz-ile güftārında
 Şabra tākāt mı kılur cezbe-i dīdārında
Dāne-i ĥāline bak cennet-i ruĥsārında
Nice şabr eylesün Allāh’ı severseñ ādem

IV

İdelüm şavma‘ a küncinde ‘ ibādet geh geh
 İdelüm anda namāz itmege niyyet geh geh
 Demidür sen de idüp mihr ü maĥabbet geh geh
Dil-i şūrīdeye kıt pend ü naşīhat geh geh
Nefesüñ gelsün eyā şūfī-i nāşīh dem dem

V

İy Cinānī pür idüp şöhret-ile āfākı
 Ĥaşre dek nāmuñ idüp devr-i felekde bākī
 Demidür sākin idüp sūz-ı dil-i ‘ uşşākı

¹ 274a/277² Okuyucu, s.229.

*Âbdâr olsa n'ola mîve-i şî'r-i Bâkî
Urmadı kimse dağı böyle bu bâğ içre kalem*

136¹

Ġazel-i Muġibbî Tahmîs-i Esrâr

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Ân iken bu devlet-i dünyâ dem-i vuşlat gibi
Anı örten cism-i câna perde-i ġaflet gibi
Bü'l-^ç aceb kim görinürken ħ^vâbda lezzet gibi
*Ĥalk içinde mu' teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes şîġhat gibi*

II

Zevġin iden ^ç âlemüñ bir rind-i bî-pervâsıdur
Muṭrib-i bezm-i ferâġı şūfî hūy u hâsıdur
Ĥoş dimiş inşâf mülkinüñ o kim a^ç lâsıdur
*Salṭanat didükleri ancak cihân ġavġasıdur
Olmaya baġt u sa^ç âdet dünyede vaġdet gibi*

III

Gündüz olsañ bir kîş ^ç işle gerdün-menzilet
Rûz u şeb ħâşıl-ı ^ç işret saña olsa maşlahat
Gice bir mâh-ile ^ç işret kılsa keyvân
*Ĥo bu ^ç iş ü ^ç işreti çünkim fenâdur ^ç âġibet
Yâr-ı bâkî ister iseñ olmaya tâ^ç at gibi*

IV

Olup İskender mişâli tâlib-i ^ç ömr-i ebed
Olsa ^ç îsî gibi eyyâm-ı ħayātuñ lâ-yu^ç ad
Ĥızrveş âb-ı ħayât içüp ger iy şâhib-ġired
*Olsa ħumlar saġışınca ^ç ömrine ħadd u ^ç aded
Gelmeye bu şîşe-i çarġ içre bir sâ^ç at gibi*

V

Zevġ-i Esrâr ile vaġdet semtine bulduñsa yol

¹ 274b/278

Vaşl-ı dil-berden ne mesrūr ol ne hicrāndan melūl
Mā-ḥaşal künc-i ferāğın idüben sen ḳabūl
Ger ḥuzūr itmek dilerseñ iy Muḥibbī fāriğ ol
Olmaya vaḥdet maḳāmı gūşe-i ‘uzlet gibi

137¹

Ġazel-i Muḥibbī Taḥmīs-i Bākī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Cāme-i şıḥḥat Ḥudā’dan ḥalka bir ḥil‘ at gibi
Bir libās-ı fāḥir olmaz cisme ol kisvet gibi
Var iken baḥt u sa‘ ādet ḳuvvet ü ḳudret gibi
Ḥalk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes şıḥḥat gibi

II

Ehl-i vaḥdet kā’inātuñ ‘āḳil ü dānāsıdur
Merd-i fāriğ ‘ālemüñ mümtāz u müsteşnāsıdur
Gör ne dir³ ol kim sözi gūyā Mesīḥ enfāsıdur
Salṭanat didükleri ancak cihān ğavgāsıdur
Olmaya baḥt u sa‘ ādet dünyede vaḥdet gibi

III

Ṭā‘at-i Ḥaḳ mūnis-i bezm-i beḳādur ‘āḳibet
Şıḥḥat-i cān u cihān senden cüdādur ‘āḳibet
Bād-ı şarşardur fenā ‘ālem hebādur ‘āḳibet
Ḳo bu ‘iṣ ü ‘iṣreti ‘ālem fenādur ‘āḳibet
Yār-ı bākī ister iseñ olmaya ṭā‘at gibi

IV

‘Ālemi gözden geçürseñ eyleseñ biñ yıl raşad
Devr içinde ṭurmasañ⁴ görseñ hezārān nīk ü bed

¹ 275a/278

² Sabahattin Küçük (hızl.), *Bākī Dīvānı: Tenkitli Basım*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994, s.90.

³ ne dir: nedür G.

⁴ ṭurmasañ: dursañ G.

Her tarafından aḳsa dünyā mālı gelse lā-yu‘ ad
Olsa ḳumlar ṣaḡışınca ‘ömrüne ḥadd ü ‘aded
Gelmeye bu ṣīše-i ḳarḥ içre bir sâ‘at gibi

V

Menzil-i âsâyiş-i ‘uḳbāya isterseñ vüṣûl
Ḥubb-i dünyādan ferâḡat gibi olmaz toḡrı yol
Şād-mān erbāb-ı ‘uzletdür hemān Bākî melûl
Ger ḥuẓûr itmek dilerseñ iy Muḥibbî fâriḡ ol
Olmaya vaḥdet maḳāmı gûşe-i ‘uzlet gibi

138¹

Gazel-i Muḥibbî Taḥmîs-i ‘İyānî
[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Devleti bu dehr-i dūnuñ bir ‘aceb şöhret gibi
Fi‘l-mesel mir‘ât-ı ḥüsn içindeki şüret gibi
Gerçi kim bunlar ulu‘l-eḃşāre hep ‘ibret gibi
Ḥalk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes şıḫḫat gibi

II

Görinen ol şāh-ı ḥüsnüñ ḳāmet-i bālāsıdur
Levh-i ḥüsninde iki rā ḳaşları tuḡrāsıdur
Bu melāmetle velî sulṭānlaruñ ra‘ nāsıdur
Salṭanat didükleri ancak cihān ḡavḡāsıdur
Olmaya baḫt u sa‘ādet dünyede vaḥdet gibi

III

Çün bilürsin dehr-i fānî bî-beḳādur ‘āḳibet
Naḳd-i ‘ömri aña ṣarf itmek hebādur ‘āḳibet
Āḫiret taḫṣîlini itmek revādur ‘āḳibet
Ḳo bu ‘iṣ ü ‘iṣreti çünkim fenādur ‘āḳibet
Yār-ı bākî ister iseñ olmaya tâ‘at gibi

IV

¹ 275b/279

Şiŕe-i ‘ömre ŕikeŕt irmek yakındur hey meded
Bir ‘amel itmek gerekdür kim kabûl ide Aĥad
Ĥaĥ buyurur pendini gûŕ eyle gel ŕâh-ı ĥired
Olsa ĥumlar ŕaĝıŕınca ‘ömrüñe ĥadd u ‘aded
Gelmeye bu ŕiŕe-i ĥarĥ içre bir sâ‘at gibi

V

Zecr-i hicrine ‘İyāñi olma bu dehrüñ melûl
Ĥut ŕırâĥ-ı müŕtaĥîmi kim odur râh-ı vuŕûl
Nuĥĥ-ı pâk-ile buyurur ol ŕeh-i ŕırr-ı Reŕûl
Ger ĥuzûr itmek dilerseñ iy Muĥibbî fâriĝ ol
Olmaya vaĥdet maĥâmı gûŕe-i ‘uzlet gibi

139¹

Ėazel-i Belîĝi Taĥmîs-i Meŕĥî

[Fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilâtûn fâ‘ ilûn]

I

Ĥaņcer-i hicrân beni ayırdı ol meh-pâreden
Ĥaŕ ile dögünmeden cismüm belürmez yâreden
Zâ‘ fe yüz ĥutdı beden ĥaldı ‘ilâc u ĥâreden
Ŗol ĥadar pür-yâredür sînem görünmez yâreden
Yaradan ĥalĥ eylemiŕ beñzer vücûdum yâreden

II

N’ola baŕı taŕa taŕı baŕa urŕa dâ‘imâ
Cân-ı ŕîrinin ider râh-ı maĥabbetde fedâ
Ser-furû itsem ‘aceb mi tîŕe-i ‘ıŕĥa dilâ
Bâliŕ-i zer-kâre baŕ egmem cihânda ĥusrevâ
Seng-i ĥârâ yeg gelür Ferĥâd’a rengîn ĥâreden

III

Didiler miskîn gözüñ aç ĝafleti ĥo ĝafleti
Bir kefendür ‘âĥibet niĥûn çekersin zaĥmeti
Künc-i ‘uzlet ihtiyâr itdüm geĥürdüm ‘uzleti
‘ıŕĥ-ile yektâ olup giydüm libâs-ı vaĥdeti

¹ 276a/279

‘*Āriyet bir hırkadır ten üç yüz altmış pāreden*

IV

Nāzır-ı dīdār olan şāşı gerekmez iy göñül
Seyre māni‘ dūr gözüñ yaşı gerekmez iy göñül
Ehl-i ‘ışkuñ kavm u qardaşı gerekmez iy göñül
Aramuzda yār-ile nāşī gerekmez iy göñül
İki gözünüñ biri olursa çıksun aradan

V

‘Ārif oldur çekmeye dünyāda ferdā ğuşşasın
Çekmeye bir nān için a‘ lā vü ednā ğuşşasın
Meşķī Hakk’a kıl tevekkül görme dünyā ğuşşasın
Razı ol sen de yeme ‘ālemde ferdā ğuşşasın
İy Belīġī rızkuñı elbette virür yaradan

140¹

Ġazel-i Edhemī Tahmīs-i Esrī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Şehr-i hüsne seni bir dil-ber-i zībā kılmış
Beni āvāre idüp ‘ışk-ile rüsvā kılmış
‘Andelib-i çemeni hüsnuñe şeydā kılmış
Seni bu gülşene Haķ bir gül-i zībā kılmış
Beni sen gonca için bülbul-i gūyā kılmış

II

Bu cihān içre kimi dil-ber-i ra‘ nā delisi
Kimi ‘ālemde dilā zīnet ü zībā delisi
Kimi ‘ışk-ile olup kıru temāşā delisi
Kimi ‘ābid kimi zāhid kimi dünyā delisi
Bizi ‘ālemde Hudā ‘āşīķa şeydā kılmış

III

Kimini kıldı cihān içre o Settār emīr
Kimini kıldı tavīl ahmaķ u kimini kaşīr

¹ 276b/280

IV

Bu cihān içre şaķın kimseye sen ben dime kim
Ehl-i ʿışķuñ şanemā pendini şaķın dime kim
Dünyā murdārı içün sen seni yüksek koma kim
Ḳānīʿ ol rızķ içün iy dil yüri var ğam yime kim
Anı Ḳassām-ı ezel çünkü müheyyā kılmış

‘İşk kitābınuñ Esīrī dime naẓm u neşrin
Görme bāzār-ı fenāda hele bārī kesrin
Çünkü bennā-yı kader yaptı göñüller mışrın
Zeyn idüp ādem içün bu iki ‘ālem kaşrın
Edhemī kudret-i Hāk gör nice zībā kılmış

Gazel-i Necātī Tahmīs-i Rahmī²

I

Vaqt-i gülzār irdi bûlbûl oldı gûyâ bir yaña
Şalınup ra‘nâlanur mı serv-i bālâ bir yaña
Ehl-i diller kıldılar gül-geşt-i şahrâ bir yaña
Halk-ı ‘âlem bir yaña bî-çâre tenhâ bir yaña
Cennet-i kûyuñ kımazam olsa dünyâ bir yaña

Boynuma zencîr-i zülfûñ ideli ol yâr bend
 Halka halka dūd-ı âhum çarha şalmışdur kemend
 Fâ'ide itmez ne lâzım bu dil-i şeydâya pend
‘İşka mâni’ olmaz iy zâhid kelâm-ı hûş-mend
Kimse karşı duramaz ger olsa dünyâ bir yaña

² Erdoğan (hzl.), *Bursalı Rahmî Dîvânı*, s.134.

III

Gülşene ‘arz eyleyelden dil-berā didāruñı
Lāle hacletden kızardı göricek ruhsāruñı
Ėoncalar dem-beste kaldı işidüp güftāruñı
Bulımadılar arayup şīve-i ref̄tāruñı
Gitdi Tūbā bir yaña serv-i dil-ārā bir yaña

IV¹

Ehl-i dünyānuñ dilā gūş itme kıl u kālını
Gel kalendar ol bulınca hālūñ ehl-i hālını
...

Yirde Kārūn [bir yaña] gökde Mesīhā bir yaña

V

Āh-ı Rahmī’den n’ola gerdūn olursa bī-karār
Gerd-i miñnet eyledi mir’āt-ı kalbin pür-gubār
‘Ārızında zāhir olalı o haṭṭ-ı müşk-bār
Cānına oldı Necātī’nūñ havāle ‘ışk-ı yār
İy ecel sen de gelüp itme teḳāzā bir yaña

142²

Ėazel-i Muḥīṭi Taḥmīs-i ‘Arşī

[Müstef’ ilün fe‘ülün müstef’ ilün fe‘ülün / Mef’ülü fā’ ilātün mef’ülü fā’ ilātün]

I

Üftāde oldı gön̄lüm bir dil-rübāya kaldı
Bend oldı dām-ı ‘ışka zūlf-i dü-tāya kaldı
Şabr eylemek cefāya ben pārsāya kaldı
Cevr-ile nāz kılmaḳ ol bī-vefāya kaldı
Ehl-i niyāzuñ iy dil işi Hudā’ya kaldı

II

Dīvāne kıldı sevdā gön̄lini ben fiğāruñ

¹ IV/3-4. mısraların yeri G’de boş bırakılmış; YE’de şu şekilde yer almaktadır:

Kār u bārın terk idüp bürün melāmet şālını
Ehl-i dünyā böyle ‘arz eyler tecerrüd hālını

² 277b/281

Zencîre çekdi anı zülf-i girih-güzāruñ
Rāh-ı maḥabbetünde çok gerçi cān-sipāruñ
Āzādeler içinde ol serv-ḳad nigāruñ
Bār-ı ḡamını çekmek ben mübtelāya ḳaldı

III

Geldi bahār faşlı sebz oldı kūh u şahrā
Bir bir açıldı güller bülbüller oldı şeydā
Dutdı el üzre lāle cām-ı mey-i muşaffā
Ālāt-ı bezm-i ‘irfān cümle olup müheyyā
Sāḳī-i sekkerin-leb şirīn-edāya ḳaldı

IV

Cem‘ oldı gonca-femler zeyn oldı bezm-i gülzār
Sāḳī eline aldı cām-ı şarāb-ı gül-nār
Şundı tolu peyām-ı luṭf u keremden ol yār
Bir iki ayaḡ-ile yıḳıldı gitdi aḡyār
Maḥbūb-ı meclis-i mey ehl-i şafāya ḳaldı

V

Yād eyleyüp ol āfet ‘Arşī-i müstemendi
Açıldı bāḡ-ı ümmīd gül gibi tāzelendi
Bindi semend-i nāza luṭf-ile geldi gitdi
Yār ile iy Muḥīṭī hicrān ḡüni dükendi
‘İd-i vişāle irdüñ bir merḥabāya ḳaldı

143¹

Ġazel-i Ḥayālī Tahmīs-i Ḥāletī²

[Mef‘ ülü mefā‘ ilün mef‘ ülü mefā‘ ilün]

I

Ḥum-ḥāne-i vaḥdetde içdüm tolu peymāne

¹ 278a/281

² İbrahim Altunel, "Hāletī-i Gülşenî: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni", Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, 1988, s.204.

Bu şiir aşağıda künyesi verilen eserde Cînânî'nin gazeline tahmis olarak bulunmaktadır.
bk. Yunus Kaplan ve Zahide Efe, *Klasik Türk Edebiyatında Bir Kırambar: Mecnû'a-i Musammat (İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi "T5480")*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2021, s.161.

Cānumı fedā kıldum sen la‘l-i Bedaḥṣāna
Kāfir yüzüñi görse cānā gelür imāna
Sevdā-yı ser-i zülfüñ kıldı meni dīvāne
Şūrīdelige oldum ‘ālemde bir efsāne

II

Ben gül yüzüñe karşı bülbül gibi zār itdüm
Derd-i dilüñi cānā ben bendeye yār itdüm
Geçdüm kamu maḳşaddan ‘ışķuñda karar itdüm
Cān u dili kūyuñda ol demde nişār itdüm
Cān virmek-ile irdüm ben meclis-i cānāna

III

Bu dünyā için iy dil her demde belā çekme
Tut şer‘-i nebevīyi her demde ezā çekme
Yok yire be hey cānā yaşımı yire dökme
Kanlu yaşım iñende aķıtmağa sa‘y itme
Bu seyl-i sirişķümden boyana cihān kana

IV

Men bendeñi kapuñda redd itme cüdā kıлма
Bir ‘āşık-ı rüsvāyam luṭf eyle ibā kıлма
Hışm-ile nazar iy dōst her demde baña kıлма
Ben vālih ü şeydāya luṭf eyle cefā kıлма
Derdüñle benüm cānum cānum niçe bir yaña

V

Bu Hālet¹ nūñ bağrın bilmem ne için deldüñ
Derdüñle meded eyvāh billāh anı öldürdüñ
Üstine anuñ cümle ‘ālemleri güldürdüñ
Derdiyle Hayālī’yi yakup küle döndürdüñ
Külin göge şavurduñ irdi göre keyvāna

144¹

Gazel-i Rüşenī Tahmīs-i Vahdetī²

¹ 278b/282

² Öztürk Yılmaz, s.28.

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Zât-ı muṭlaḳdan şıfâta çün tecellâ eyledüñ
Kendi nûruñ-ile anı şâf mücellâ eyledüñ
Gün gibi bir bî-kemâl üzre hüveydâ eyledüñ
Hüsninüñ ‘aksin ruḥ-ı dil-berde peydâ eyledüñ
Çeşm-i ‘âşıḳdan dönüp yine temâşâ eyledüñ

II

‘ Âlem-i envâruñuñ yaḳduñ çü da‘ vet şem‘ asın
Meclis-i ‘uşşâḳa irsâl eyledüñ bir lem‘ asın
Bezî kılduñ mihr ü meh diyü tenevvür kıt‘ asın
Bir avuç ḥâke bıraḳduñ cām-ı ‘ışḳuñ cür‘ asın
‘Âḳıl ü dānâları mecnûn u şeydâ eyledüñ

III

Sen ezel sultânısın bu ten libâsın bürünüp
Gün gibi seyrâna geldüñ şeb-palâsın bürünüp
‘ Âlem-i keşretde vaḥdet bûriyâsın bürünüp
Gerçi sen ma‘şûḳasın ‘âşıḳ libâsın bürünüp
Cilve-i ḥüsnüñ girü kendüñ temennâ eyledüñ

IV

Eyledüñ ḳudret dilinden tâ ezel emr ü nidâ
Kendü nuṭḳ u pâküñ ile emrüñi itdüñ edâ
Ben ta‘ accüb eyledüm her dem-be-dem yâ Rabbenâ
Nâr-ı ‘ışḳa kim taḥammül eylemez arz u semâ
Nâ-tüvân göñlüm ‘acebdür aña me ‘vâ eyledüñ

V

Vaḥdeti gün gibi her dem nice nâlân olmasun
Zerreves ser-geşte olup nice giryân olmasun
Eşk-i çeşmin aḳıdup yâ nice cüyân olmasun
Rüşenî bendeñ nice baḳduḳca ḥayrân olmasun
Hüsnüñüñ ‘aksin ruḥ-ı dil-berde peydâ eyledüñ

Ġazel-i Nābī Tahmīs-i Nahīfī²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Çok niyāz eyledüm ol şūḥa civānum diyerek
 Nutḳa gel iy şanem-i nādire-dānum diyerek
 Hele gūş eyle biraz āḥ u fiḡānum diyerek
Yārı açdum açıl iy ḡonca-dehānum diyerek
Bāḡa geldi gele iy rūḡ-ı revānum diyerek

II

Rūzgār olsa müsā‘ id bu dil-i bī-hūṣa
 Ruḡṣat elvirse o dildār-ile ‘ īṣ ü nūṣa
 Gelse biñ ḡasret ile baḡr-i maḡabbet cūṣa
Āḥ bir kere meyānını alup āḡūṣa
Sīneye çeksem o sīmīn-teni cānum diyerek

III

Cāna kār itmekdedür derd ü ḡamı dildāruñ
 Bir maḡallin düşürüp şimdi o gül-ruḡsāruñ
 Ḥālını ‘ arz idebilsem bu dil-i bīmāruñ
Pāyına bārī bu taḡrīb-ile düşsem yāruñ
Ḳalmadı āḥ meded tāb u tūvānum diyerek

IV

Ḳalmayup şabra meded ‘ āşıḡ-ı pūr-miḡnetde
 ‘ Arz-ı ḡāl itse n’ola ‘ ālem-i germiyyetde
 Niçe biñ nāz ü niyāz ile şeb-i ‘ izzetde
Ḥaṭ ber-āverde olan tāze dem-i vuṣlatda
Başḡa bir zevḡ virür geḡdi zamānum diyerek

V

Oldı āmāde yine ‘ īṣ ü ṭarab esbābı
 Destūme şundı o gül-ḡehre şarāb-ı nābı
 Getürüp şevḡa Nahīfī bu dil-i pūr-tābı

¹ 279a/282² Aypay, s.326.

Yār söyletdi¹ baña bu gâzeli iy Nâbî
Söyleye söyleye² iy tâze zebânum diyerek

146³

Ġazel-i Nâbî Taḥmîs-i Neylî⁴

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Ḥârzâr olmuş cihân bir verd-i ḥöd-rû ḳalmamış
Neş’e-baḥş-ı kâm olur bir cām-ı memlû ḳalmamış
Bir giyâh-ı sebz yok bir berg-i hoş-bû ḳalmamış
Gülsitân-ı dehre geldük reng yok bû ḳalmamış
Sāye-endāz-ı kerem bir naḥl-i dil-cû ḳalmamış

II

Hicr ile pür-süz iken erbâb-ı ‘ışkuñ dilleri
Eylemez çeşm-i terāḥḥumla nigāh-ı kemteri
Reşḥa-i luṭfın dirîğ eyler leb-i la‘l-i teri
Teşnegānuñ çāk çāk olmuş leb-i ḥ‘āhiş-geri
Çeşme-sār-ı merḥametde bir içim şu ḳalmamış

III

Çäre-perdāz olmadı çün naḳd-i çeşm-i eşk-bār
Cân-sipār olmakdan özge ḳalmadı bīmāre kār
Derd ü miḥnetle helāk olsa n’ola her dil-fiğār
Eylemiş der-beste dükkānuñ ṭabīb-i rûzgār
Hoḳḳa-i pîrûze-i gerdūnda dārū ḳalmamış

IV

Geçmeyüp naḳd-ı niyāzı ‘āşık-ı şūrīdenüñ
Sengveş yok rağbeti la‘l-i sirişk-i dīdenüñ
Kārı sūd itsün niçe kesb-i me‘ārif idenüñ
Ḳadrüñ añlar yok bilür yok merdüm-i sencīdenüñ

¹ söyletdi: söyledi G.

² söyleye söyleye: Söyley söyley G.

³ 279b/283

⁴ Atabey Kılıç, “Ahmed Neylî Dîvânı”, Ege Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, İzmir 1994, s.38

Çārsū-yı kâbiliyyetde terāzū kalmamış

V

Leşker-i endūh u ğam Neylî olup āşūb-sāz
İtmede kaçd-ı hücūm-ı cān-ile şad türk ü tāz
Her tarafından gelmede tır-i cefā-yı cān-güdāz
Ceyş-i ğamdan kande itsün ilticā ehl-i niyāz
Kal‘a-i himmetde Nābī burc u bārū kalmamış

147¹

Ġazel-i Nābī Tahmīs-i Nāṭık

[Fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn]

I

Gül şavılmış gönca yok āsār-ı şebbū kalmamış
Lāle şolmuş sūnbül-i müşkīnde ğīsū kalmamış
Berg-i eşcār dökilmiş zevk-i her-sū kalmamış
Gülsitān-ı dehre geldük reng yok bū kalmamış
Sāye-endāz-ı kerem bir naḥl-i dil-cū kalmamış

II

Ol ḥarāretten gül-ābāsā döker çeşm-i teri
Vādī-i ğamda gezer Mecnūn-ı miḥnet serserī
Eyleyüp kat‘ -ı ‘aşaş olmağa sūzişden berī
Teşnegānuñ çāk çāk olmuş leb-i ḥ‘āhişgeri
Çeşmesār-ı merhametde bir içim su kalmamış

III

Kimse bakmaz yüzine rind-i ma‘ ārif-dīdenūñ
Düşmenidür çarḥ ise rāh-ı kemāle gidenūñ
İtmege temyīz mi‘ yārın hünerver-dīdenūñ
Qadrūñ añlar yok bilür yok merdüm-i sencīdenūñ
Çār-sū-yı kâbiliyyetde terāzū kalmamış

IV

Ol sebebden ehl-i derd olmaḳdadur bīmār u zār
Eyleyüp dil-ḥasteyi günden güne sīne-figār

¹ 280a/283

Zehr-i ğam te'sîr ider oldu dile iy ğam-küsâr
Eylemiş derbeste dükkânın tabîb-i rûzgâr
Hoĝka-i pîrûze-i gerdûnda dârû ħalmamış

V

Eylemez bir kimse bâb-ı ħazż-ı luţf u cûd[1] bâz
İtmede her kec-‘ aţâ dâ'im niyâz ehline bâz
Leşkeri buĝl ideli Nâţık hücum-ı Türk-tâz
Ceyş-i ğamdan kime itsûn ilticâ ehl-i niyâz
Ķal‘a-i himmetde Nâbî burc u bârû ħalmamış

148¹

Ķazel-i Fuzûlî Taĝmîs-i Tâhir

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Zâhidâ efsân-ile bu itdüĝüñ da' vâ nedür
‘ Âşıkı gör şem‘-i ‘ ıřķa yanmaĝa pervânedür
Şîşe-i nâmûs u ‘ ârı kırmışam rûsvâ nedür
Öyle sermestem ki idrâk itmezem dünyâ nedür
Ben kimem sâķî olan kimdür mey ü şahbâ nedür

II

Cevr-i cânân ile memlû bezm-i hengâm isterem
Düşmüşem kûy-ı ħarâbât içre ârâm isterem
Meclis-i maĝbûblar âmâde iĝdâm isterem
Gerçi cânândan dil-i şeydâ içün câm isterem
Şorsa cânân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedür

III

Zât-ı Ħaĝķ'ı zât-ı Ħaĝķ'la buldılar ehl-i kemâl
‘ Âşıkâne dehr-i dünı eylesüñ bir kez ħayâl
Olmaz illâ olsa idi ħikmetinden ger su'âl
Vaşldan çün ‘ âşıkâ müstaĝnî eyler bir vişâl
‘ Âşıkâ ma'şûĝdan her dem bu istiĝnâ nedür

IV

¹ 280b/284

Nüş idüp cām-ı *saḳāhum rabbūhum* iy zinde-dil
Terk-i terk ol terk-i tecrīd-ile eyle mu‘ tedil
Bî-ḥaber ol mā-sivādan ḡayra ṭālib olmaḡıl
Ḥikmet-i dūnyā vü māfihā bilen ‘ārif degül
‘Ārif oldur bilmeye dūnyā vü māfihā nedür

V

Aḡlamaḳla çün ezelde Ṭāhir oldı ādemī
Güş ider ‘uşşāḳlar her dem fiḡān-ı ādemi
Bende-i Āl-i ‘Abā’yum eylerem çün mātemi
Āh u feryāduñ Fuzūlī inledüpdür ‘ālemi
Ger belā-yı ‘ışḳ-ile hoşnūd iseñ ḡavḡā nedür

149¹

Gazel-i Nesimî Taḥmīs-i Ṭahir

[Mef‘ ülü mefā‘ ilü mefā‘ ilü fe‘ ülün]

I

Gerdün-ı felek resm-i ezel ‘aks-i ‘adilā
Ser-pā olam ‘ışḳ rāhına men zār u sefilā
Gāh olsa feraḡ gāh olur ḡam-ı şaḳilā
Şabr eyle güzel itse seni cevır ü zelilā
Miftāḥ-ı ferecdür daḡı ez-şabru cemilā²

II

Ḡam çekme dilā zāhid-i bî-pāk-i ḡusrdan
Ferḡān oluruz şīşe-i nāmūs-ı kūsürden
Ḥavf eylemedi ‘āşık olan zerre ‘usürden
Gel şād-dil ol *inne ma‘al-‘usri yūsür³* den
Lā taḳneṭü min raḡmeti⁴ [dür] aḳvāmu ḳilā⁵

III

¹ 281a/284

² “(Ey Muhammed!) Sen güzel bir şekilde sabret.”, Kur’an, Mearic Suresi, 70/5.

³ “Gerçekten, güçlülükle beraber bir kolaylık vardır.”, Kur’an, İnşirah Suresi, 94/6.

⁴ “...Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin!”, Kur’an, Zümer Suresi, 39/53.

⁵ “(bu ibadetteki) sözler (Kur’an ve dua okuyuşlar) ise daha düzgün ve açıktır.”, Kur’an, Müzemmil Suresi, 73/6.

Pür-cevr ise gör zevk ü şafâ kevn ü mekânı
Meydâna ser ü cânunı koy açma dehânı
Çün şâha fedâ eyledün ol rûh-ı revânı
Nûş it kadehi ‘ışk-ile sev tâze civânı
Mihnetlere ol râzi keşiren ve kalîlâ¹

IV

Şuçlı olur ol hakkı bilüp togru yürürse
Ġamnâk olur esrârını cânâ tıyurursa
‘İsî demine bir dahı kıaleb yoğurursa
Bir gün dahı berden ve selâmen² buyurursa
Bu nâz-ı firâkum ola gülşân-ı Halîlâ

V

Birlik demidür Tâhir’e düst derdi sa’âdet
Şad-pâre iderler ten-i ‘uryânını elbet
Şanmañ irişür ‘ışk-ı dile zerrece miñnet
Dildâr olan itmez mi Nesîmî’ye maħabbet
El-kalbu min el-kalbi ile’l-kalbi sebîlâ³

150⁴

Gazel-i ‘Alî Tahmîs-i Tâhir

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Efendim pertev-i hüsnün cihânı cümle câmi‘dür
Ziyâ’-ı nûruñun bir zerresi de olsa nâfi‘dür
Tama‘ itmez olan ‘âşık hemân didâra kıani‘dür
Cemâlün mâhı gerçi gün gibi her yirde lâmi‘dür
Tulû‘ itmez benüm vîrâneme bir lahza tâli‘dür

II

Hayâl-ı dilde şeklün ger nazar ta‘mîkûme bir dem
Okuyup muşhaf-ı ruhsârunı taḥkîkûme bir dem

¹ *kesiren ve kalîlâ*: kırık ve eksik olarak (kırık dökük).

² “...serin ve esenlik (ol)”, Kur’an, Enbiya Suresi, 21/69.

³ “Kalpten kalbe yol vardır.” Anlamında Arapça kelâm-ı kibar.

⁴ 281b/285

İdüp tefsîr hâl ü ‘arızuñ tefrîkûme bir dem
Benüm zühed ü şalâh u tevbe-i tevfiķûme bir dem
Vişâl-i kâmet ü ebrû-yı çeşm-i yâr mâni‘ dūr

III

Ezelden olmuş idi ‘aşıkâne va‘d-i ihsānuñ
Umardı bu belâkeş dilleri bîmâre dermānuñ
Hemîşe bî-nevāya mazhar-ı lutfuñ iken şānuñ
Dem-â-dem katl-i ‘uşşâķ itmege tîrûñle müjgānuñ
Birisi hücet-i nâfîz birisi naşş-ı kâñi‘ dūr

IV

Yüzüñdür kıble-i ka‘bem sücūdumdur aña mâhum
Niçe demler kıılırken küy-yı yâre ârz-yı şāhum
Kazâ-yı âsümānî heft-ser ejder kesüp rāhum
İrişmez âsitānına şerār-ı âteş-i āhum
Dirîgā ehl-i ‘ışkuñ kevkeb-i iķbālî rāci‘ dūr

V

Cefâsı dil-berüñ maḥv itse Tāhir n’oldı dirlerse
Dil-i bîmāresi zerrātveş ğam buldı dirlerse
Kamu ‘âlem olup hūb-rū cihāna tıldı dirlerse
‘Alî’nüñ ğayr-ı hūba ‘ışķ[ı] vāķi‘ oldı dirlerse
Ḥabîbüm sevdüğüm ‘ömrüm inanma ğayr-i vāķi‘ dūr

151¹

Ġazel-i İshāk Tahmîs-i Tāhir

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Ġam-ı hicrân-ile ḥasret olalı meskenüme
Heme ‘âlem boyanur dîdeden aķan ķanuma
Konalıdan şanemā murğ-ı elem gülşenüme
Şarılupdur bedenüm penbe-i dāğ-ı tenüme
Şöyle ki zerrece yir ķalmadı pîrāhenüme

II

¹ 282a/285

Şafh-ı sīnem delünüp ney gibi nālān oldum
Bümveş deyr-i ḥarābātda mihmān oldum
Yanaraḳ yaḳıllaraḳ hicr-ile sūzān oldum
Şoyunup ‘ışḳ-ile Mecnūn gibi ‘uryān oldum
Ki gelüp kimse yapışmaya benüm dāmenüme

III

Dü cihānda maraḳ u derd ü ‘illet var ise
Ṭaḡlar sedd olamaz sūz-ile fūrḳat var ise
Ser-te-ser ‘āleme rüsvā ile zillet var ise
Ne kadar bār-ı girān u ḡam u miḡnet var ise
Yār-ı cānum gibi muḡkem şarılur gerdenüme

IV

Raḡm kıl bülbul-i şūrīdeñi nālān itme
Yetişür hicr ü ḡamuñ bu dil[i] vīrān itme
Yandurur ‘ālemi āhum daḡı sūzān itme
‘Ālemi dīde-i giryānuma ḡayrān itme
Ki gülünç itme beni dūstum u düşmenüme

V

Olalıdan ḡaṭ-ı rüyuña bu Ṭāhir müştāḳ
Eyledi āteş-i āhı dü cihānı iḡrāḳ
Hem daḡı çeşmi seli ‘ālemi kıldı iḡrāḳ
Şabrumuñ ḡırmenidür sīnede cānum İşḡāḳ
Āh kim sūz-ı dil āteş biraḡur ḡırmenüme

152¹

Ġazel-i Fevrī Taḡmīs-i Cinānī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bulmayup dil ‘ālem-i keşretde rāḡat gūşesin
Geldi vaḡdet mülkine buldı selāmet gūşesin
Bir ḡarāb-ābād imiş bildüm riyāset gūşesin

¹ 282b/286

² Okuyucu, s.228.

Şāh-ı ‘ışķam mesken idindüm ķanā‘at gūşesin
Virmezem taķt-ı Süleymān’a ferāķat gūşesin

II

Rūşen oldu ‘ışķ ile dil hānesi bī-mihr iken
Hākten ref‘ itdi bir meh pāy-māl-i şehir-iken
Luţf-ı bī-pāyāna sevķ oldu naşībüm ķahr-iken
Bende-i dergāh-ı ‘ışķ oldum gedā-yı dehr-iken
Ĥamdü lillāh serverā buldum riyāset gūşesin

III

Eylesen ģāhī melek-rūlarla ģalvet zevķini
Fehm idüp bilseñ nedür ģalvetde vuşlat zevķini
Eylesen keyfiyyet-i cām-ı maĥabbet zevķini
Meykede küncinde itseñ ‘iş ü ‘işret zevķini
Zāhidā ‘ömründe añmazduñ riyāżet gūşesin

IV

Zevraķ-ı şahbā-ile geķ baķr-i ģamdan yelken it
Var melāmet deştini geşt eyle ķalbün rūşen it
Gel ne şahrā seyrini eyle ne ‘azm-i ģülşen it
Rāķ-ı rūķ-efzā içün mey-ģāne küncin mesken it
İster iseñ bu belālu evde rāķat gūşesin

V

Çün ģarāb olmak muķarrerdür Cinānī bu ribāţ
Kārbān-ı ģam gelüp āķir gider ķalb-i neşāt
Ehl-i dünyādan kesil sa‘y eyleme bī-irtibāţ
Künc-i ‘uzlet eyle sen ģalk ile ķılma iĥtilāţ
Fevriyā dünyāda isterseñ selāmet gūşesin

153¹

Ėazel-i Nedīm Taķmīs-i Nazīf

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Sen hümāsın iki turreñ perr ü bāl olmuş saña

¹ 283a/286

Ḳonmağa nahl-ı zarāfet işte dal olmuş saña
Nāl olup müzeñe meh-nev pāy-māl olmuş saña
Ḥaddeden geçmiş nezāket yāl ü bāl olmuş saña
Mey süzölmüş şışeden ruhsār-ı āl olmuş saña

II

Binmek için ol felek yapmış saña mehden қоçı
Aḡter ü ‘ıkd-ı süreyyā ile naḡş olmuş içi
Nürdan ḡamçı elinde zühre olmuş қоçucı
Büy-ı gül taḡtīr olınmış nāzuñ işlenmiş ucu
Bir[i] olmuş hoy birisi destmāl olmuş saña

III

Seb‘a-i seyyāre ḡaḡılmış belinde ḡançere
Çepken olmuş tutilup şems ü kamer sen dil-bere
Āh efendim pek yaraşmış ol ḡad-i nāzük-tere
Şöyle gird olmuş Firengistān birikmiş bir yere
Şoñra gelmiş gūşe-i ebrūda ḡāl olmuş saña

IV

Dil-beruñ başı için ḡüftār-ı kızbi söylemem
Hem ḡalem ḡaşı için bī-hūde bühtān eylemem
Bilmedüḡüm ḡışşaya aşlā begüm şu bu dimem
Sīḡr ü efsūn ile dolmışdur derūnuñ iy ḡalem
Zölfi Hārūt’uñ dimek mümkün ki nāl olmuş saña

V

Şimdi ḡaḡı dil-rübānuñ urḡunı vīrānısın
Söyle cānum söyle kimüñ yanıḡı sūzānısın
Ḳaḡı meyḡāne-i ‘ışḡuñ düşküni mestānısın
Sen ne cāmuñ mestisin billāh kimüñ ḡayrānısın
Kendüñ aldırduñ ḡöñül n’olduñ ne ḡāl olmuş saña

VI

Kenz-i āteşdür derūn-ı sīnem iy ḡonce-dehen
Yaḡarum āh eyler-isem penbe-i mīnāyı ben
Olmadı mümkün yine öpmek seni iy gül-beden
Leblerüñ mecrūḡ olur dendān-ı sīn-i būseden

La' lûñ öpdürmek bu hâletle muhâl olmuş saña

VII

Şun' -ı kudretle şadefden çıkdı ol dürr-i yetim
Bu ' acebdür itdi pinhân kendini toprakda sîm
İy Nazîf her şey'e kıadir gerçi Mevlâ-yı Kerîm
Yok bu şehir içre senüñ vaşf itdüğüñ dil-ber Nedîm
Bir perî-şüret görünmüş bir hayâl olmuş saña

154¹

Gazel-i Nedîm Tahmîs-i Nazîf

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Bugün sende nedür bu ' işve bî-akrân mısın kâfir
' Aceb iklim-i nâza yoğsa sen sultân mısın kâfir
Qarârüm oldı yağmâ âfet-i devrân mısın kâfir
Tahammül mülkini yıkduñ Hülâgû Hân mısın kâfir
Amân dünyâyı yakduñ âteş-i süzân mısın kâfir

II

Ser-â-pâ ' âlemi kırdı geçürdi cilve vü nâzuñ
Bütün ' aşık-ları şayd eyledi ol çeşm-i şeh-bâzuñ
Ne cânlar yakdı iy kâfir o mihr-i pertev-endâzuñ
Kız oğlan nâzı nazuñ şeh-levend âvâzı âvâzuñ
Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir

III

Nişâr olmağda cânâ yolına nağdine-i cânlar
Qapuñda rûz u şeb bekler olup bevvâb sultânlar
Rikâbında yürür iken agalar paşalar hânlar
Nedür bu gizli gizli âhlar çâk-i giribânlar
' Aceb bir şûha sen de ' aşık-ı nâlân mısın kâfir

IV

O ruhsâra yayılmış kâkülüñ düşmüş başından fes
Çözülmez zülfine bağlandı gayrı bu dil-i nâkes

¹ 283b/287

‘ Aceb mi mû-miyānuñ kocağa olsam da dest-res
Ne ma‘nî gösterür düşüñdaki ol âteşin atlas
Ki ya‘nî şu‘le-i cān-sūz-ı hüsñ ü ān mısın kâfir

V

Haṭ-ı reyḥānına mā‘il bütün gülşende şebbūylar
Seni görmek için dā‘im çiçek bāzārını boylar
Figān eyler oturmuşlar kapuñda cümle ḥūb-rūlar
Saña kimisi cānum kimi cānānum diyü söyler
Nesin sen toğrı söyle cān mısın cānān mısın kâfir

VI

Bezimde ğamzeñi çeşmüñ niçün böyle gücendürmiş
Yemān itmiş bugün kan itmege zīrā özendürmiş
Velî ‘aşıklara tīg-i nigāhuñ pek begendürmiş
Şarāb-ı âteşinüñ keyfî rūyuñ şu‘lelendürmiş
Bu ḥāletle çerāğ-ı meclis-i mestān mısın kâfir

VII

Begüm ol şafḥa-yı hüsñüñ bütün neşr oldı dünyāya
Kulağūñ kimse aşmaz ğayrı ol Kışsa-i Leylā‘ya
Degül bir ben cihān efkendedür sen çeşm-i şehlāya
Niçün sık sık bakarsın böyle mir ‘āt-ı mücellāya
Meger sen dağı kendi hüsñüñe ḥayrān mısın kâfir

VIII

Cemālî bu cihānı şu‘le-gîr itmiş işitmişdüm
Şeb-i deycûrî māḥāsā münîr itmiş işitmişdüm
Nazîf bî-çāreye cevri keşîr itmiş işitmişdüm
Nedîm-i zārî bir kâfir eşîr itmiş işitmişdüm
Sen ol cellād-ı dîn ü düşmen-i îmān mısın kâfir

155¹

Ġazel-i Mişālî Tahmîs-i Cinānî²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

¹ 284b/288

² Okuycu, s.244.

I

Şehā zulm eyleme ‘uşşāka kim gāyet hāleldür bu
Harāb eyler esās-ı hüsni bir gün muhtemeldür bu
Bilürken ehl-i ‘ışka bā‘ iş-i ceng ü cedeldür bu
Dimezsın pāy-būsuñ ‘āşık-ı zāra maḥaldür bu
Öperler sâ‘id-i sîmînüñi iller güzeldür bu

II

İşitdüm ğayr-ile yār olduğuñ ğāyetde ‘ār itdüm
Karārüm kalmadı hep kār u bārum tārümār itdüm
‘Adem mülkine maḥmil bağlayup terk-i diyār itdüm
Koyup kūyuñda göñlüm rāh-ı ğurbet ihtiyār itdüm
Göñül kalsun begüm yol kalmasun dirler meşeldür bu

III

Maḥabbet sözi te’şîr eylemez ṭab‘ olıcaḳ bārid
Harābāt ehlinüñdür tā ezelden şem‘ -ile şāhid
Şaḳın ikşîr-i ‘ışk-ı pāk-çün sa‘y eyleme zāhid
Riyāzetle eger toprağı altun itseñ iy zāhid
Senüñ bu fende ‘ilmüñ yok durur başka ‘ameldür bu

IV

Perişān oldu ‘aḳluñ zülfi sevdasıyla dildāruñ
Gezersin bilmeyüp divāneveş evzā‘ ü eṭvāruñ
Ne lāzım vechi yokdur dā’imā bî-hūde efkāruñ
Yiter fikr eyle iy dil kākül-i müşkînini yāruñ
Anuñla kimse çıkmaz başa bir tül-i emeldür bu

V

Haṭ-ı reyḥānı vaşfında ne kim nazm olsa cānānuñ
Nazîrin ehl-i diller mümkün olmaz kim diye anuñ
Cinānî gör ne dir ol şā‘ir-i bî-mişl-i devrānuñ
Haṭ-ı ruḥsārı vaşfında o mihr-i ‘ālem-ārānuñ
Nazîre dinmez aña iy Mişālî bir ğazeldür bu

Gazel-i Hayālî Tahmîs-i Rahmî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Maḥabbet 'arşasında niçe serler ḥāksār ancaḳ
 Kimi olmış gedā-yı 'ışḳ kimi şehriyār ancaḳ
 Görüp ḥatt-ı ḡubārın kākül-ile bî-ḳarār ancaḳ
Şabānuñ ḥāṭırı kūyında yāruñ pūr-ḡubār ancaḳ
O daḡı bir benüm gibi perîşān-rūzgār ancaḳ

II

Ezel bezminde rindān meclisine gelmedi şūfî
 Maḥabbet bâdesin cām-ı şafādan içmedi şūfî
 Şalāḥ u zūhdini 'arz eyleyüp reşk eyledi şūfî
Elümde āl tūṭiveş mey olurdı didi şūfî
Ya bu kendü ayağıyla ele gelmiş şikār ancaḳ

III

Maḥabbet şāh-rāhından diyār-ı miḥnete gitdüm
 Dehānı ḥasretiyle naḳd-i 'ömrüm bilmezem n'itdüm
 'Adem mülkini terk idüp vücūd iḳlîmine yitdüm
İletdüm tuḥfe-i cān-ı 'azîzüm yāra 'arz itdüm
Gülüp nāz ile ol gül-ruḡ³ didi bu yādgār ancaḳ

IV

Belā derbendi içre kārban-ı dil olaldan güm
 Felek taḡlını her dem çüb-ı āhum gümledür güm güm
 Hilāl-i sīnemüñ nā'lin kıyās itdüm seḡer gördüm
Ḳamer bir penbe-i dāḡum durur çarḡ üzre her baḡtum
Derūn-ı āteşinümden çıkan bir ḳaç şirār ancaḳ

V

Çekerken şām-ı ḥasret içre Rahmî rûze-i hicrān
 Naşīb oldu seḡer ki aña bezm-i vuşlat-ı cānān
 Yaḳalar çāk idüp çarḡa irişdi na'ra-i mestān

¹ 285a/288² Erdoğan (hızl.), *Bursalı Rahmî Dîvânı*, s.101.³ nāz ile ol gül-ruḡ: gül gibi dil-ber G.

Şeb-i ʿid eyledi gerdūn hilālūñ cāmını gerdān
Hayālī daḥı itmez zāhid-i perhīzkār ancaḳ

157¹

Ġazel-i Şādık Tahmīs-i Rāsım

[Fāʿ ilātūn fāʿ ilātūn fāʿ ilātūn fāʿ ilūn]

I

Dest-gİR olsun piyāle refʿ ola tā kim ḥicāb
İtme mest olsam da mey virmekden aşlā ictināb
Derd-i hicre çünki bürʿ üʿs-saʿa dur şahbā-yı nāb
Qalmayınca vir baña ḡam defʿine sākī şarāb
Ayaḡın būs eyleyem raḡm eyle gel ḥālūm ḡarāb

II

Yansam ʿışḳ-ile olur ḡākisterūm pür-ıztırāb
Fürḳat-ile gūyiyā bir micmerem pür-ıztırāb
Rūyını görmezsem olur her yirūm pür-ıztırāb
Eşḳ-i ḡasretle olup çeşm-i terūm pür-ıztırab
Hiç teraḡḡum itmiyor ol dil-ber-i ʿālī-cenāb

III

ḡasret-ile koymadı çeşmümde tāb u fer ḡamum
Ḥıttā-i vīrān-ı ḳalbi yıkdı ser-tā-ser ḡamum
ʿĀşıḳ-ı mehcūra görsün ol perī neyler ḡamum
Ḥāl u ḡattı ḡātıra geldükçe cūs eyler ḡamum
Söylesem şerḡ eylesem derdümi olur bir ḳitāb

IV

Hicr ile baña ḡarām itdi o gül-rū gülşeni
İmtidād-ı vaşl bī-tāb u tüvān itdi beni
Cevr-i yāre vir baña şabr u tahammül yā ḡanī
Çok cefāsı yok vefāsı āḡ öldürdi beni
Ṭarzı başḳa ṭavır āḡer gūyiyā bir dürr-i nāb

V

Cezbe-i ḡüsn-ile ḳıldı ʿāşıḳanı serserī

¹ 285b/289

Pādişāhlar olsa lāyık dergehinde çākeri
Rāsīmā işbāt kıl mīr-i ma‘ ārif-perveri
Şādıkā ser-levha-i ‘uşşākıyam ol dil-beri
Hūblar mecmū‘asından eylemiş Hāḡ intihāb

VI

Ol ma‘ ārif-pīşe lutf-endīşe-i devlet-ḡarīn
Şi‘ rler inşād ider gāhice kim sihr-āferīn
Şāhid-i ‘ ādil yiter baña bu nazm-ı dil-nişīn
Devlet-i iḡbāl-ile dūnyāda olsun kām-bīn
Eylesün dil-ḡāh-ı mā-fī’l-bāl-ile Hāḡ kām-yāb

158¹

Ġazel-i ‘Ubeydī Tahmīs-i Şādık
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

İy gönül bir meh-i nā-mihre maḡabbet itme
Yüze her ḡande iden dil-bere raḡbet itme
Yāre yār olma raḡībe diyü minnet itme
Dime cānāneye aḡyār-ile şöḡbet itme
Seni sevsin dir iseñ aña naşīḡat itme

II

Sevdüḡüñ ‘ ālem-i ḡüsn içre bülend-aḡter ise
Ḥüsn-i ḡalk-ile cihān içre melek-manḡar ise
Ne ḡadar ḡülına şādık geḡinür dil-ber ise
Ġayra meyl eylemezem diyü yemīn eyler ise
Mümteni‘dür inanup aña ḡamāḡat itme

III

İy gönül āteş-i ‘ ıḡkuñ o ḡül-i terdendür
Lāleveş dāḡ-ı derūnuñ o semenberdendür
Fitne-i ‘ ıḡḡ dime çarḡ-ı bed-aḡterdendür
Her ne ḡālet ki zuḡūr eyleye dil-berdendür
Kimseye anuñ içün buḡz u ‘adāvet itme

¹ 286a/289

IV

Nola şahrâ-yı maḥabbetde iderseñ ğulġul
Gelmedi sencileyin ğulşen-i ‘ışķa bûlbûl
Âl ile şabruñı aldı yine bir ‘ārızı ğul
İḥtiyâr elde olaydı dîr idim saña ğoñûl
Ḥûblar zümresine hîç maḥabbet itme

V

Şadıķā kâruñı zâr itdi o dildâr senüñ
Ḥançer-i cevr ile deldi cigerüñ yâr senüñ
Nâmuñı virdi yile ol ğul-i ğulzâr senüñ
Çünkü ḥûbânda ‘Ûbeydî ğarazuñ var senüñ
Ehl-i ‘arz olamadum diyü nedâmet itme

159¹

Ġazel-i İbrâḥîm Taḥmîs-i Mısrî²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Ḥamr-ı rûy-ı yâr-ile sekrân olan añlar bizi
Ḳaṭresin baḥr eyleyüp ‘ummân olan añlar bizi
Câhil añlamaz zevî‘l-‘irfân olan añlar bizi
Vâķıf-ı esrâr olup ḥayrân olan añlar bizi
Añlamaz ḥayvân olan insân olan añlar bizi

II

Ḥalkuñ artuk eksigine keylümüz yoķdur bizüm
Kimseye ta‘n itmege hîç dilümüz yoķdur bizüm
Lâ-mekândan gelmişüz bir ilümüz yoķdur bizüm
Bu fenâ ğulzâra herġiz meylümüz yoķdur bizüm
Her seḥer bûlbûl ġibi nâlân olan añlar bizi

III

Sırr-ı vaşl-ı yârı yol azanlara açılmazuz
Biz ḥaķîķat şemsiyüz revzenlere açılmazuz

¹ 286b/290

² Kavruk (hızl.), s.260.

Biz ricāl esrārını şol zenlere açılmazuz
Zāhid-i leffāf olan reh-zenlere açılmazuz
Açılup güller gibi handān olan añlar bizi

IV

Şanmañuz zāhid gibi havf u recā abdālıyuz
Geçmişüz andan şehā bezm-i bekā abdālıyuz
Tekye-i iklīm-i lāhūtda bekā abdālıyuz
Baş açık yalın ayak rāh-ı fenā abdālıyuz
Ref idüp ten cübbesin ‘üryān olan añlar bizi

V

Mısrāyā şehri fenāya uğradı rāhum bugün
Şems-i rüy-ı yār¹-ile bedr oldı çün rāhum² bugün
Kulına rahm eyleyüp kıldı ‘atā³ şāhum bugün
Lī-ma‘allāh⁴ zevkine⁵ mahremdür İbrāhim bugün
Ol sarāy-ı vahdete mihmān olan añlar bizi

160⁶

Gazel-i Sultān Selīm Tahmīs-i İhyā⁷
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Şanma bārān-ı bahār üstine devrān ağlar
Şeb-i fūrkatde hemān şem‘ -i şebistān ağlar
Şubh u şām iy şanem ‘ışkuñla dil ü cān ağlar
Rūz u şeb dīdelerüm derdün ile kan ağlar
Vākıf olan benüm esrāruma her ān ağlar

II

Tīg-i müjgānuñ ile kana boyandı bedenüm

¹ rüy-ı yār: rüyü ile M.

² çün rāhum: hem māhum M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

³ ‘atā: nazar M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

⁴ “Benim Allah ile (öyle anlarım olur ki...)”, bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.469.

⁵ zevkine: sırrına M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

⁶ 287a/290

⁷ Mehmet Halil Erzen, s.736.

Berg-i rengin-i қаранfil gibidür pïrehenüm
Raḥm ile seyr idicek gül gibi şad-pāre tenüm
Dāğ-ı sīnem göricek ḥūn ile ālūde benüm
Raḥm idüp ḥālūme ezhār-ı gülistān ađlar

III

Reh-güzārında durup eylesem āh u efġān
Ḥasta ḥasta ser-i kūyında ṭolansam her ān
Cān da¹ virsem yolına dağı olursam ḳurbān
Yine raḥm eylemez ašlā baña ol āfet-i cān
Böyle bīmār görüp ḥālūme yārān ađlar

IV

Pister-i ġamda görüp kendümi bir sūz-ı lehīb
Naẓmuma vaż-‘ı benān eyledi bī-şabr u şekīb
‘İllet-i müşkiledür añladı hicrān-ı şalīb
Gördi çün derdi ile dādumı raḥm itdi ṭabīb
Didi iy ḥaste-i hicrān saña dermān ağlar

V

Bağ ne virür saña iy cān ü dilüñ ārāmı
‘Ālemüñ pādşehi ḥüsrev-i Cem ḥüddāmı²
Ol ki İhyā ider in‘ām-ile ḥāş ü ‘āmı
Derd-ile rüyına bakduqça senüñ İlhāmī
Gerçi ḥandān olur ammā cigeri ḳan ağlar

161³

Ġazel-i Sāmī Bekir Paşa Taḥmīs-i Nūrī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Dürc-i dürr ü güher-i şî‘r ü beyāndur dehenüm
Ehl-i dil zümresine feyz-resāndur dehenüm
Bülbül-i müjde-dih-i rāz-ı nihāndur dehenüm

¹ da: - G.

² ḥüddāmı: ḥandāmı G.

³ 287b/291

Mā'îl-i būs-ı leb-i gonca-dehāndur dehenüm
Şaf-der-i bāb-ı veġā şîr-i demāndur dehenüm

II

Zulumāt-ı dil içinde sereyān eylemede
Āb-ı hayvān-ı kelāmum cereyān eylemede
Dürr-i dürrî-i mezāmîn leme'ān eylemede
Bahr-ı zehhār-ı me'ānî feyezān eylemede
Şîr-i şîrîn-revān kevşer-i cāndur dehenüm

III

Mey-keş-i meykede-i 'ilme şarāb-ı nā-yāb
Münkir-i ħar-menişüñ tab'ına zehr ü tîz-āb
Gülşen-i bezm-i eġibbâyı ider çün şādāb
Süfehā zümresini itmede tārāc u yebāb
Pehlevān-ı pîş-rev-i ehl-i zamāndur dehenüm

IV

Görmemiş mişlini hîç şā'ir-i sâbıkda daġı
Böyle bir tercemeyi muşhaf-ı Hālîk'da daġı
Gāhî bî-ma' nî vü geh lafz-ı muṭābıkda daġı
Tā-be-gehvāre ma'ānide vü mantıkda daġı
'İsīāsā dem urur ṭurfē civāndur dehenüm

V

Olmaġa mîve-i ħür bāġ-ı ḥaķîkatde hemān
Şi' rûme zümre-i 'uşşāk olurlar ḥayrān
Daġme-i naķd-ı ledündür bu dil-i zü'l-'irfān
Dü lebüm keffe-i mîzān zebānum vezzān
Nükte-sencāna heme kevn ü mekāndur dehenüm

VI¹

Tercemān-ı şeh-i cān oldu zebānum lîkin
Ma'den-i la'l ü güherdür bu cenābum lîkin
Ehli hep itmede taḥsîn-i dehānum lîkin
Ṭab'-ı zühhād-ı edāniye girāndur dehenüm

VII

¹ VI: Bu bentte bir mısra eksiktir.

Nūriyā ḥazret-i üstāda olalı vāşıl
Şāhid-i şî' r olunca dil-i ' aşık mā' il
Zerre miḳdārı idince dilüm ' irfān ḥāşıl
Şeyḥ-i Şīrāzi' ye Sāmī olalı beste-i dil
Şā' ir-i mu' cize-gū ehl-i beyāndur dehenüm

162¹

Gazel-i Aḥmed Taḥmīs-i Sīmī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ṭağıdup zülfün beni āşüfte-ḥāl itmek neden
Ben perişān-rūzgārı pāy-māl itmek neden
Nāz-ile ḡamzeñ süzüp ḡonc u delāl itmek neden
Şol kara kaşuñ çatup göñlüm melāl itmek neden
Hey elā gözlüm bizümle mekr ü āl itmek neden

II

Çün ḥarīm-i kūyuñı Beytū' l-ḥarām itdüñ baña
Merve ḥaḳḳıyçün Şafā rüknüñ maḳām itdüñ baña
Līk şoñra hicr-ile ḥoş intikām itdüñ baña
Āyet-i ḥüsnüñle sen vaşluñ ḥarām itdüñ baña
Ben ḥarāmī çeşmüñe kanum helāl itmek neden

III

Olalı ol şun' -ı ḥālīḳ mazḥar-ı āşār-ı ' ışk
Zāhir oldı ḥalḳ içinde gün gibi esrār-ı ' ışk
Kılmağa enver dili cān çeşmini envār-ı ışk
Ḥüsn-i ḳandīlin uyarmış nūr-ı Ḥaḳ' dan nār-ı ' ışk
Zāhidā inkār-ı nūr-ı Zü' l-celāl itmek neden

IV

La' lini şordum şekerden dürcdür ṭoldı didi
Zülfin añdum sünbül-i terdür semend oldı didi
Ruḥlarına lāle didüm ḥışm idüp geldi didi
Leblerinde ḥaṭ görüp ḳan aḡladum güldi didi

¹ 288a/291

Sāye-i ebrūm için yañlış hayāl itmek neden

V

Gördüm ol meh gösterür zülfiyle şekl-i lām u dāl
Didim iy cān dil mi dilersin al eyleme āl
Didi dil nola ... bī-çāredendür añla māl
Didüm āḫir cān ise maḫşūd nāzuñdan me 'āl
Didi ol 'āşıkına fīkr ü me 'āl itmek neden

VI

Göñlümi zülf[i] hevāsı eyledi şeydā benüm
Cānumı mest itdi la' li şevki bī-şahbā benüm
Ḥālūme kılmaz nazar ol gözleri şehlā benüm
'Ālemüñ göñlin yapar baḫduḫça yār illā benüm
Şırça göñlüm şınuḡınca pāy-māl itmek neden

VII

Ḳadd-i yāre Sīmiyā kim serv ü yā 'ar 'ar didi
Līk naḫl-i 'ālem-ārādur diye ḫoşter didi
Ben su 'āl itdüm emīr-i nazm ol server didi
Ḳāmetin şordum raḫībe işidüp dil-ber didi
Aḫmed İblīs'e Ḳıyāmetden su 'āl itmek neden

163¹

Ġazel-i Bāḳī Tahmīs-i Ḥulūşī

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Ḳısmetüm rüz-ı ezel ḡuşşa-i cānān ancak
Mūnisüm şimdi benüm miḫnet ü hicrān ancak
Ben degül āteş-i hicrān-ile nālān ancak
Ḥāl-i 'ālem ezeli böyle perīşān ancak
Kiminüñ miḫnet-ile başına zindān ancak

II

Kimi bir mehveşi kılmış yine gül gibi şikār
Kimi seyyāre-şıfat eylemede seyr-i kenār

¹ 289a/292

Kimi bir gonca için girye ider şebnemvār
Kimisi bülbül-i nālân-ı gül-i ‘arız-ı yār
Kimi pervâne-i şem‘-i ruḥ-ı cānān ancak

III

Çünkü kıssâm-ı ecel kısmetümi şubḥ u mesā
Eylemiş derd ü miḥen ü zillet ü endüh u belā
İl şafā sürmede ancak bize de cev̄r ü cefā
Bu cihān kimine kaşr-ı tarab u ‘iṣ ü şafā
Kimi ḥandān kimi giryān kimi nālān ancak

IV

Qalmadı dehr-i denī mālī ile Qārūn’a
Qılmadı ehl-i ḥired meyl bu dehr-i dūna
Vir tesellī bu kelām-ile dil-i maḥzūna
Pāy-māl olmada āḥir şütür-i gerdūna
Pādişāh ile gedāsı hele yeksān ancak

V

Çok zamāndur ḡam-ı dehr-ile Ḥulūşī-i cihān
Dest-gir ol aña iy menba‘-ı luṭf u iḥsān
Olmışam zerre-şıfat şubḥ u mesā ser-gerdān
Bāḳiyā ḥānḳah-ı ‘ālem-i ḥayretde hemān
Her gelen kimse bu esrār-ile ḥayrān ancak

164¹

Gazel-i Nāṭıķī Tahmīs-i Şānī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Cihān rezminde kanlar dökdügiçün çeşm-i ḥūn-ḥvārı
‘Adem mülkine şaldı Ḥamzaveş a‘ dā-yı küffārı
Güzelün kişverin kıldı müselleme kendüye bārı
Melāḥat mülkinün şāḥib-kırānı dir gören anı
Anuñcün lenduhāveş kāküli olmuş kafādārı

II

¹ 289b/293

‘ Adem iline şalmağda cihānı cāme-ḥ^vābında
Cihān şeh̄lā reng kapmağdadur tācı rikābında
Füsūn-ile kapar bu çarḥ topın āsiyābında
Fünūn u mekr işinde sarḡ-ı dilde¹ ḥīle bābında
Olupdur ‘ömr-i ‘āyyārı anuñ çeşm-i siyeh-kārı

III

Ḳıbā vü şehriyār oldı gönül şehrinde ol dil-ber
Vezīr-i bī-naẓīridür ruḡında ḡāl-ı hindūlar
Süleymān-ı cemāline dehānı āşaf-ı şaf-der
O zülf-i nīze-bāzīdür meşelde mālīk-i ejder
Ġazabda ġamzesi Ḳāsım bedī‘ü’l-ḥüsn ruḡsārı

IV

‘ Adūya Hāşimī Beg zarb olmışdur şecā‘ atde
İrü ben Ḳāsımāsā hīç nazīri yok mehabetde
Cemāli nūr-ı dehr olsa revādur burc-ı rıf‘ atde
Nigāhı cānlara şankim girüpdür vaḡt-i ḥiddetde
Velīkin Sa‘d-ı Vaḡḡāş oldı ebrū-yı kemāndārı

V

Livā-yı ejdehā-peyker olupdur zülf-i ḡoş-būsı
Aña dāl oldı bu meydān içinde ḡadd-i dil-cūsı
Revā iline şāh olsa dilā ruḡsār-ı nigūsı
Ruḡ[ı] mihr-i nigār u maḡdemidür ḡal-i hindūsı
Ḥayāl-i ḡaṡṡ-ı sebzi deşt-i dilde çīn-i zengār²

VI

Berāt-ı ḡüsnine viren ḡaşı tuğrāsıdur revnaḡ
Cemāl-i bā-kemāli mihr-i ‘ālem-tābdan müştak
Ḥaṡ-ı miskīni ḡoş-bū iy (?) ‘ümrān ḡüyyā elḡak
Raḡībe rū-siyehdür baḡtuñ nā-baḡtiyār ancaḡ
Velī nūvişte-dār oldı leb-i la‘l-i şeker-bārı

VII

Kelāmuñ Şānī ābī burcınuñ ḡüyā ki mihridür

¹ işinde sarḡ-ı dilde: içinde rızḡ u ... G.

² çīn-i zengārı: çetr-i zerkārı G.

Hasûduñ urmağa gerdânını tîğ-i sipihridür
Me' ânî-yi dūr-efşānum bu nazm içinde baħridür
Debīristān-ı nazmuñ Nāṭikī bir rūḥ-ı mihridür
Anuñçün maḥz-ı ḥikmetdür hūner bābında güftārı

165¹

Gazel-i Yahyā Tahmīs-i Nizāmī

[Mef' ūlū mefā' ilūn mef' ūlū mefā' ilūn]

I

Hasretle döker yaşı bu dīde-i giryānum
Bilsem ki niye iñler bu sine-i sūzānum
Meyl itmese bir lahza ben bendeye ol cānum
Bu yaşum ile āhum bu nāle vü efgānum
Cānān[a] beyān eyler aḥvāl-i perişānum

II

Bir şem' -i ruḥuñ gönlüm olmuş yine ḥayrānı
Vaşl 'idine tek cānum olsa nola ḳurbānı
Egrilik ide ḥāşā yoluña viren cānı
Ṭoğrulıg-ile sevdüm sen serv-i ḥırāmānı
Ağyāre kıyās itme ben ḳūluñı sulṭānum

III

Bu nār-ı firāk-ile yandurdu beni fūrḳat
Hicr-ile helāk oldum irmezse baña vuşlat
Bī-mūnis ü bī-yārum ḥayretde ḳodı ḥasret
İy mihr-i cihān-ārā endūh u belā miḥnet
Her şeb elem-i hicrūñ olsa nola mihmānum

IV

Ben künc-i firākūnda çekdüm elem-i 'ıṣḳuñ
Bildürmedi çeşmümden bu dil nem-i 'ıṣḳuñ²
Sürdürmedi vaşluñda bir iki dem-i 'ıṣḳuñ
Bir bir dimege ḥalka esrār-ı ğam-ı 'ıṣḳuñ

¹ 290a/293

² 2/IV: Mısrada vezin kusurludur.

Gūyā dehen olmışdur bu çāk-i girībānum

V

İy gülşen-i zībānuñ berg-i gül-i ḥandānı
Ḥüsnüñ görüben gonca çāk itdi girībānı
Gördükçe Nizāmī çün sen serv-i ḥurāmānı
Boynı gibi Yahyā'nuñ karşuya çıkar cānı
Nāz-ile kaçan gelseñ iy serv-i ḥurāmānum

166¹

Ġazel-i Necātī Tahmīs-i Ḥayālī²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Nice zülf ü nice perçem nice gīsūdur bu
Nice kāfir nice sāḥir nice cāzūdur bu
Nice reyḥān nice 'anber nice hindūdur bu
Nice kākül nice sünbül nice gül-būdur bu
Dil-i 'uṣṣākı perīṣān idici budur bu

II

Fi'l-meşel olur iseñ 'ömr gibi müsta'cil
İki dünyāyı eger kıılır iseñ de menzil
Şayd içün bende düşür ki anı bağlayabil
Niçe yıl yel gibi yelseñ yitemezsin iy dil
Şu cihetden ki perī şīveli āhūdur bu

III

Zülf-i miskīnini depretse eger bād-ı seḥer
Cān virür şevk-ile çevgānuña top olmağa ser
Ben bu ḥāletle gidersem yine dünyādan eger
Umaram ḥaṣrde cān oynadıgumdan duyalar
Māh-rūlar diyeler birbirine odur bu

¹290b/294

² Ülkü Akdağ, "Milli Kütüphanedeki 06 hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası", Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 2011, s.63.

Yukarıda künyesi verilen eserde şiir Ḥayātī'nin tahmisi olarak görünüyor.

IV

Çün belāñı çekerem görmezem aşlā keremüñ
Dilde bār-ı sitemüñ sinede dāğ-ı elemüñ
Başda sevdā-yı haṭuñ miḥneti cānumda ğamuñ
Başuma ayru ider cānuma ayr[u] sitemüñ
Tiğ-i ḥūn-rīz-i cefā-pīşeden ayrudur bu

V

İy Ḥayālī bu ḥurūf içre nihān ma' nīyi al
Zulümāt içre ḥayāt ābını virseñ de muḥal
Olımaz kimse leṭāfetde boş (...)¹ bedel
Yine siḥr itdi Necātī nice söz nice ğazel
Leb-i dil-ber şıfatında bir içim şudur bu

167²

Ġazel-i Necātī Taḥmīs-i Celālī³

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Zülfe yüz virmege bir āfet-i dil-cüdur bu
Serv-i nāzum kıatı çok başlu siyeh-rüdur bu
Dimesünler mi aña kākül-i ḥod-rüdur bu
Nice kākül nice sünbül nice gül-büdur bu
Dil-i 'uşşākı perīşān idici budur bu

II

Ḥaṭṭuñ ister dili ol ḥüsn-i ḥasenden ayıra
Dolaşur zülf-i siyāhuñ beni senden ayıra
Çalışur tiğ-i müjeñ cānumı tenden ayıra
Gözünüñ sa'yi budur cānı⁴ bedenden ayıra
Ġamze-i şūḥ-ı cefā-pīşeden ayrudur bu

III

¹ (...): M

² 291b/295

³ Akdağ, s.65.

⁴ cānı: cān G.

Dolaşur kākūli¹ ruḥsār-ı ‘izāruñ² her bār
Dil-i ‘uşşākı şikār itmededür leyl ü nehār
Dideyi kendüye döndürdi dili kıldı figār
Ne gönül kodı ne göz ḥāl-i ruḥ u ‘ārız-ı yār
Oda yanmaz şuya batmaz nice cāzūdur bu

IV

Neydi Mecnūn gibi şahrāyı gözetmek gāfil
Zülf-i Leylā’ya el uzatmaḵ umarsañ müşkil
Tūtalum bir nefes eglenme esüp yel gibi bil
‘Ömrüñ olduḡça yilersen yitemezsün iy dil
Şol cihetden ki perī şiveli āhūdur bu

V

İy Celālī kanı bu şi‘r-i revān-baḡşa bedel
Ki leṭāfetde meger āb-ı revān ola meşel
Teşne-dil olsa ne var diñlemege niçe güzel
Yine siḡr itdi Necātī niçe söz niçe Ğazel
Leb-i dil-ber şıfatında bir içim şudur bu

168³

Ğazel-i Yahyā Taḡmīs-i ‘Ālī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Fenāsın bildi āḡir fāriḡ oldu seyr-i gülşenden
Diriḡā güc yaraḡı ḡalmadı dil şimdi bu külḡandan
Beḡā mülkine ‘azm itdüm şorarsañ ḡālūmi benden
Uçurdum murḡ-ı cānı āşiyān-ı ‘ālem-i tenden
ḡalāş oldum ḡam-ı hicrān ile ḡavgā-yı düşmenden

II

Yolında cism-i zārum ḡayl-i demdür pāy-māl itdüm
Bu fānī oda bir ān şanmañuz def‘-i melāl itdüm

¹ kākūli: kākül G.

² ruḥsār-ı ‘izārın: ruḥsār u ‘izāre

³ 291b/295

İrişdüm hâlet-i nez' e bu ma' nâyı hayâl itdüm
Ben ol serv-i revâna âhîret haqqın helâl itdüm
Kıyâmetde dahı rencîde-hâtır olmaya benden

III

Göreliden sen mehi def' eyledüm hep tûl-i âmâli
Ne mümkün devr idem ' işkuñdan âhîr qalb-i meyyâli
Senüñ ' aks-i ruhuñdur dîde-i pür-hûnumuñ ali
Nigârâ naqş-ı taşvîrûñ gözümdeñ olmadı hâlî
Hayâlûñ gitmedi bir lahza bu cây-ı mu' ayyenden

IV

İçüp mest olduğına gül-' izârum bâde-i hamrâ
Şadâsın bülbüle gûş eyleyüp iy bülbül-i gūyâ
Yatup çün seyr-i râhatda ki olsuñ gül gibi tenhâ
Uyurken öpmek olurdu seni iy gonca-leb ammâ
Elüm varmaz benüm bir gül koparmağa bu gülşenden

V

Qanı ' âlemde bir yâr-ı muvafıq iy dil-i şeydâ
Hevâdâr u hevâ-ğ'âh u enîs ü yâr-ı bî-hemtâ
Anuñçün gör ne dir üstâd ' Âlî it sözün ısgâ
Bulınmaz bî-vefâ dünyâda bir gül yüzlü iy Yahyâ
Sen andan râzî vü şâkir olasın ol dahı senden

169¹

Gazel-i Fevrî Tahmîs-i Cinânî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Dilâ bâkî degüldür şevket-i dünyâyı n'eylersin
Libâs-ı ' âriyetdür atlas u dîbâyı n'eylersin
Gam-ı ' azline degmez manşib-ı a' lâyı n'eylersin
Ki âhîr qor gidersin devlet-i dünyâyı n'eylersin
Riyâset ' add idüp bu halk-ile gavgâyı n'eylersin

¹ 292a/295

² Okuyucu, s.239.

II

Nedür bâ' iş düşüp bu intizâm-ı hâl-i devrâna
Ne ma' nâ kaçd ider şüret viren eşkâl-i insâna
Vücûd-ı vâcibi idrâk için geldün bu meydâna
Başiretle çü kılmazsın nazar âşâr-ı Rahmâna
Ya dünyâyâ açup bu dîde-i bînâyı n'eylersin

III

Geyüp fâhr-ı libâsı halka ' arz-ı devlet eylersin
Gedâ-yı hırka-püşı fakr içinde töhmet eylersin
Fenâsın bilmeyüp dünyâyâ şarf-ı himmet eylersin
Gedâveş çünki âhîr bir kefenle rihlet eylersin
Bu tâc-ı Keykubâd u hil'at-i Dârâ'yı n'eylersin

IV

Çemen mülkinde bād-ı şubh-gāhî olsa ferrāşuñ
Müheyyâ kılsa hep esbāb-ı ' iş ü nakş-ı ' ayyāşuñ
Elünde cām-ı gül-gün olsa Cem gibi ayakdaşuñ
Bu bezmüñ çün beķāsı yok ya gavgāya virüp başuñ
Bu ' iş ü nüş u sâz u sözi çeng ü nâyı n'eylersin

V

Cinānî çün sever ' arz-ı niyâzı Hâzret-i ' İzzet
Demidür ağla hālün gāfil olma geçmesün fırsat
Cihāndan cürm-ile âlûde iken eyleyüp rihlet
Bu ' âlem halkına ta'yîn olunca dūzaḥ u cennet
' Aceb ol demde Fevrî sen dil-i şeydâyı n'eylersin

170¹

Gazel-i Hayālî Tahmîs-i ' Âlî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Maḥabbet derdini ' aşıkларуñ dermāna virmezler
O derdüñ zerresin cān virse de Loķmān'a virmezler

¹ 292b/296

² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.313.

Yoluñda terk-i ser kıhmağı yüz biñ cāna virmezler
Nedür cān kim anı sen nāzenīn cānāna virmezler
Saña ‘āşık olanlar yoluña cānā ne virmezler

II

Bize lāzım degül iy ẖāce dehrüñ mülk ü sāmānı
Yiter mey-hāne künci neylerüz biz kaçır u eyvānı
Gerekmez nālīş-i ser kıhmağa zer-beft-i ẖākānı
Harābāt erleri bir sengi bālīn itseler anı
Serīr-i devlet üzre mesned-i ẖākāna virmezler

III

Eger düşdiyse esrār-ı leb-i dildāra efkārūñ
Ko hırşı zevkine vāşıl degülsin sen ol esrārūñ
Senūñ bī-hāşıl eyler ol heves evrād u ezkārūñ
Lebi sevdāsı göṉlümde yaraşur zāhidā yāruñ
O bir la‘l-i muşaffādur anı her kāna virmezler

IV

Zen-i dünyā egerçi kendü ẖüsnin dil-rübā kıldı
Niçe cānı esīr ü niçe ‘aqlı mübtelā kıldı
Aña meyl itmeyenler nefis mekrinden rehā kıldı
Zelīhā’sın şu kim tuğyān-ı nefsinden¹ cüdā kıldı
Anuñ Mısr-ı vücūdı Yūsuf’ın zindāna virmezler

V

Olup ‘Ālī gibi ‘ışk ehlinüñ meşhūr-ı devrānı
Murād itdük ki taḥşīl idesin ol nām u ‘unvānı
Seni sevdāya şaldı gerçi Qays’uñ² şöhret ü şānı
Ḥayālī ‘ışk-ı Leylā’ya heves kılduñ velī anı
Belā deştinde her Mecnūn-ı ser-gerdāna virmezler

171³

Ġazel-i Ḥayālī Taḥmīs-i ‘Ālī¹

¹ nefsinden: nefsdan G.

² Qays’un: ḳalbūñ G.

³ 293a/296

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Derūnum feyz-i hikmetle haqîkat gülsitânıdur
Beyānum bülbül-i destān-zen-i bāğ-ı ma' ānîdür
Maqālüm nükte-i esrār-ı 'ışkuñ tercemānıdur
Kelāmum ehl-i derdūñ dā'imā vird-i zebānıdur
Maḥabbet 'āleminūñ her sözüm bir dāstānıdur

II

Şarāb-ı 'ışk-ı şūr-efzāya tā oldı derūnum ḥum
Şadā-yı āhumuñ dem-sāzıdur bu kûbbe-i tārūm
N'ola dil nāle kılsa dökse kanlar dīdeden merdüm²
Şanemler yādına deyr-i cihānda āhum u eşküm
Nevā-yı ergāvānîdür şarāb-ı ergāvānîdür

III

Sen ol bütsin ki çeşmüñ fark olunmaz sīm-i bî-ğışla
N'ola baḥş itse ḥüsnüñ şüret-i deyr-i münakkaşla
Melek ḥayrān olur görse seni ol rûy-ı mehveşle
Bozaldan şüret-i Erjeng'i sen bu naḳş-ı dil-keşle
Ruḥuñ vaşfinda her sīm-i Nigāristān-ı Mānî'dür

IV

Eyā seyyāḥ-ı rüşen-çeşm ü 'ibret-bīni dünyānuñ
Mücellā itdi çünkim kuḥl-i hikmet dīde-i cānuñ
Ziyāret iderek merḳadlerin şahrāda mevtānuñ
Varursañ ḳabr-i Mecnūn'a temāşā kıl ki Leylā'nun
Mukaḥḥal çeşminüñ her üstüḥ'ānı sürme-dānıdur

V

N'ola iy müdde'î nerm olmasa hergiz dil-i saḥtuñ
Semend-i ṭab' uña zīrā münāsib düşmedi raḥtuñ
Olup manzūr-ı 'Ālî gibi bir şah-ı civān-baḥtuñ
Bu gün devrinde bir Dārā-yı Cem-ḳadr u felek-baḥtuñ
Ḥayalî 'arşa-i nazmuñ ser-āmed pehlevānıdur

¹ Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.313.

² merdüm: - G.

Gazel-i Hayālî Tahmîs-i ‘Âlî²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Ne baħr içre şadefdür hey ‘et-i zibâyı³ bilmezler
 Ne deryâ katresindendür dür-i yektâyı bilmezler
 Ne mâhîdür ne mâhiyyetdür ol ârâyı bilmezler
Cihân-ârâ cihân içindedür ârâyı bilmezler
Şu mâhîler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler

II

Çe sırr-ı nûr-ı muṭlaḳdur eger fâsık eger ‘âbid
 Tolaşsun cām-ı rūḥ-efzâ şığansun sîmden sâ‘id
 Cihānuñ cennetidür bezm-i mey ḥūrîsidür şâhid
Harâbât ehline dûzah ‘azâbın aınma iy zâhid
Ki anlar ibni vaḳt oldı ğam-ı ferdâyı bilmezler

III

Çü çâk itsün yakasın şubḥ-ı şâdık gibi şâdıklar
 Maḥabbet bezmidür bu bunda ayak başmaz ayıklar
 Muḥaşşal rûz u şeb ‘uryân gerekdür bağır yanıklar
Şafaḳ-ġün kan içinde dâğı seyrân itse ‘âşıklar
Güneşden zerre görmezler felekde ayı bilmezler

IV

Kemân-ebrûlaruñ müjġânına dâyim bakup buñlar
 Çekerler derd ü ğam geh na‘ la geh mîḥa kaçup buñlar
 Elifler na‘ ller kesdükçe hem dâğlar yakup buñlar
Hamîde ḳadlerine rişte-i eşki taḳup buñlar
Atarlar tîr-i maḳşûdı nedendür yayı bilmezler

V

Açup ‘Âlî gibi şâḫib-nazarlar ‘ayn-ı ‘irfânı

¹ 293b/297² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.314.³ hey‘et-i zibâyı: heyhât dünyâyı G.

Cihân halkına rüsvâlık görürler kadr u ‘ unvânı¹
Çü yegdür nân u ni‘ metden kanâ‘ at genc-i pinhânî
Hayâlî fakr şâhıyla çekerler cism-i ‘ uryânı
Anuñla fahr iderler atlas u dîbâyı bilmezler

173²

Gazel-i İshak Tahmîs-i ‘ Âlî³

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I

Dil-rübâlar ki cefâ eylemede mâhir olur
Gelseler hîdmetüñe her birisi kâşir olur
Hüblik tarzı senüñ şîve ile âhir olur
Gerçi Yûsuf gibi mümtâz⁴ güzel nâdir olur
İki ‘ âlemde nazîrûñ dahı yok söz bir olur

II

Niçe bir câna ire gamzelerinden nâvek
Bu cefâlar bu ezâlar kuluña niçeye dek
Ola mı nakş-ı emel şafha-ı hâtırdan hak
Mücib-i mihr-i vefâ ola mı haţtuñ gelicek
Bir iki gün hele şabr eyleyelüm zâhir olur

III

Ruĥuña qarşu gül ü lâle nezâket idemez
Serv-i kaddüñdeki reftârı ri‘ âyet idemez
Bülbül-i ğonca benüm gibi şetâret idemez
Her güzelle şalınan kesb-i terâvet idemez
Her Gülistân okıyan şanma ki hep şâ‘ir olur

IV

Elüme girse senüñ ĥâk-i derüñda me’vâ
Yüzümi sürsem işigüñ taşına bî-pervâ
Eylesem tahta geçen şâhlara istiġnâ

¹ ‘ unvânı: ‘ irfânı G.

² 294a/297

³ Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.315.

⁴ mümtâz: - G.

*Şimdi dünyāda huzūr ol kişinüñdür cānā
Ki itüñ gibi kapuñda dün ü gün hāzır olur*

V

*‘ Ālāyā ‘ ıřķ-ile dirseñ ki olasın yüzi aķ
Ķapıřa hāküñi derd ehli mişal-i tiryāk
Rüy-ı zerdüñle yařuñ bilsün¹ ü görsün āfāk
Yalıñuz cān ile cānān ele girmez İřhāk
Devlet ol kişiye kim sīm ü zere ķādir olur*

174²

Gazel-i Sultān Selīm Taħmīs-i Bākī³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

*İy cemālün pertev-i envār-ı řubķ-ı lem-yezel
Ber-ter olsa menzilün hūrřid-i enverden maħal
Sende göstermiş kemāl-i şun‘ ın Üstād-ı ezel
Ķudretin izhār idüp Ħaķ Ħazreti ‘ azze ve cel
Cümle hūbān içre sen cānānı ķılmıř bī-bedel*

II

*İřigüñ üftādesi kem-ter gedā mihr-i münir
Pençe-i hūrřid-i ‘ ālem-tāba hūsnüñ dest-gir
Her gedā-yı āsitānuñ bir şeh-i řāhib-serir
Mışr-ı dilde řāh olur yüzüñ görüp olan esir
Ħüsni iy Yūsuf’dan aħsen iy güzellerden güzel*

III

*‘ Āřıķa yād-ı lebün cām-ı řarāb-ı dil-güşā
Cāna ol la‘ l-i muřaffādur mey-i bezm-i řafā
Rūh-baħř olmiř Mesihāveř o la‘ l-i cān-fezā
La‘ l-i mey-gūnuñ görüp cān virmeyen kimdür řehā
Pes meger ādem degül ‘ aķlında vardur yā Ħalel*

¹ bilsün: eylesün G.

² 294b/298

³ Kūçük (hızl.), *Bākī Dīvânı: Tenkitli Basım*, s.92.

IV

Halka-i zülf-i siyāhuñ iy saçı müşk-i Huten
La‘l-i şeb-dîz-i haţuñdur dirler erbāb-ı suhan
Kimdür ol ruhsāre-i gül-gün-ile senden geçen
Hüsnuñi bir dem gören iy husrev-i şîrîn-dehen
‘İşkuña Ferhād olup yoluña cān virse maḥal

V

Ḳaddüñe hıl‘at biçelden hüsni ḥayyāt-ı kazā
Gün gibi yaḳduñ cihānı iy meh-i zerrîn-ḳabā
Çāk idüpdür gerçi kim şabrum giribānın cefā
Dāmenüñ cevri-ile elden koya şanma dil-berā
Ol olacaḳ iş degül yaḳam dutınca tā ezel

VI

Gözdeki hün-ābe-i ālüm görüp raḥm itmedüñ
Yollar üzre cism-i pā-mālüm görüp raḥm itmedüñ
Bu perişān olmuş aḥvālüm görüp raḥm itmedüñ
Derd-mend-i ‘İşkuñam ḥālüm görüp raḥm itmedüñ
Yol olur dilden dile dirlerdi çok vardır meşel

VII

Bāḳīyā kūy-ı ḥarābātı nişimen kılduğum
Bezm-i ‘İşkı şem‘-i āhumla müzeyyen kılduğum
Ser-nüviştüm ḥālîdür āfāk-ı rüşen kılduğum
İy Selīm ebrū diyü çeşm üzre mesken kılduğum
Alnıma ‘İşk-ile yazılan yazulardur ezel

175¹

Ġazel-i Sultān Selīm Taḥmīs-i Bāḳī²
[Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün]

I

Geşt ü güzār-ı bāğ ne hoşdur nigār-ile
Bir nev-reside gonca-dehen gül-‘izār-ile

¹ 295b/299

² Küçük (hızl.), *Bâkî Divânı: Tenkitli Basım*, s.94.

Çün tazelendi gülşen-i ‘ âlem bahār-ile
Hoşdur cemende seyr idelüm taze-tār-ile
Tā düşmenüñ yüregi yaña taze yarıla

II

Erkân-ı ‘ ışka zerķ ü riyādan hâlel virüp
Zühd adın aña tab‘ a n’ idersin kesel virüp
Bâğ-ı bihişt çünki alınmaz bedel virüp
Naķd-i cinān degül mi bu kim devlet el virüp
Vaşl-ı habîbe fûrşat ola nev-bahār ile

III

Terk eyle zühdi mezheb-i rindân-ı ‘ ışka gir
Naķd-i revānı bir büt-i zibā-cemāle vir
Bir kaç piyāle bāde çeküp deyr-i bâğa ir
Bülbül kitābın almış ele pendı bu ki dir
Hoşdur piyāle bir şanem-i gül-‘ izār-ile

IV

Hâtır harāb u ‘ aķl müşevveş sen irmeseñ
Gülzār-ı cennet olmaya dil-keş sen irmeseñ
Güller cemende görünür āteş sen irmeseñ
İy nev-bahār-ı hüsn Hızrveş sen irmeseñ
Gülşen gözüme dūzaķ olur intizār-ile

V

Olsun hezār-ı zār u dil-efgār¹ çākerüñ
Kılsun figān u nāleler üftāde-i derüñ
Dellāl-i hüsni murğ-ı cemendür gül-i terüñ
İncinme āh-ı ‘ āşıkā cānā ki güllerüñ
Artar cemāli revnaķı āh-ı hezār-ile

VI

Virmiş ‘ izār-ı yara şafā hatt-ı dil-güşā
Yazmış ruķında sūre-i Ve ‘ ş-şemsi Ve ‘ d-duhā²
Bulmuş cemali āyinesi mähveş cilā

¹ efgār: figār G.

² Şems ve duha surelerine telmih yapılmış.

*Mir 'āt-ı hüsne şanma keder irişe şehā
Nūr āyeti yazılsa haṭ-ı müşk-bār-ile*

VII

Seyl-āb gibi şaldı belā leşgeri aķın
Tīr-i ķazāya oldu ber-ā-ber ıraķ yakın
Seng-i fenāya hevā çaldı şabr zevraķın
Ṭa' n itme emr-i Haķķa yūri mūdde' i şaķın
Ahvāl-i 'ışķ çūnki degül iḥtiyār-ile

VIII

Gül gibi şi' ri Bākīye bir dem ķulaķuñ ur
Derd-i derūnı bülbul-i şūrīde-ḥāle şor
Gel bir kenāra meclis-i mihr ü vefāyı ķur
Şun la' l-i cān-fezāyı Selīm 'e şehā k' olur
Yāruñ şafā-yı vuşlatı būs u kenār-ile

176¹

Gazel-i Sultān Murād Taḥmīs-i Bākī²

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Ne mümkindür nazār bir laḥza ḥüsn-i ṭal' at-i yāre
Degül çūnkim müyesser lem' a-i ḥurşīde nezzāre
Ġubār-ı dergehin kühl itmedin çeşm-i güher-bāre
Nice ṭāķat getürsin çeşm-i 'āşık rūy-ı dildāre
Getürmez tāb çün bir laḥza berķ-i tāb-ı envāre

II

Çerāğın şem' -i dāğumdan yaķar ḥürşīd-i ' ālem-gerd
Ocağın sīne-i germüñ fūrüzān eyler āh-ı serd
Ciger pūr-zaḥm-ı hicrān şerḥa şerḥa cism-i ğam-perverd
Muķīm-i ḥānķāh-ı 'ışķ olaldan bu dil-i pūr-derd
Olur abdāl-ı miḥnet bağrı yara cismi şad pāre

III

¹ 296a/299

² Kūçük (hızl.), *Bākī Dīvānı: Tenkitli Basım*, s.96.

Hayālũñ tahtgāhıdur derũn-ı sîne-i rüşen
Sezā-vār olmaz ol tahta eger Dārā eger Behmen
Yaraşmaz mesned-i halvet-sarāy-ı dilde illā sen
Tefekkür eylemez bir dem gönül efkār-ı gayrîden
Bu dil yāruñ serîridür virilmez yol ağıyāre

IV

Egerçi¹ tîğ-i bî-dādı derūnum togradı muhkem
Akıtdı çeşme-i çeşmüm ğamından niçe demler dem
Dil-i mecrūha şemşîrinden ayru urmadı merhem
Ne çāre çāre andandur dil-i bî-çāreye her dem
Çü yara uran oldur yine andan merhem ü çāre

V

Marîz-i ‘illet-i ‘ışka şarāb-ı la‘lidür şerbet
Bulur cām-ı vişālinden ölümlü hasteler şıhhat
Ġaraż dermān ise Bākî yûri var derde kıl himmet
Murāduñ sözlerinüñ gösterür her harfî bir hikmet
Ne hikmet belki ‘ibretdür devādur cümle bîmāre

177²

Ġazel-i Necātî Tahmîs-i Bākî³

[Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

I

Rāyet-i fitne çeküp ol kad-i dil-cū begler
Üşdiler yanına her şūh-ı cefā-ğū begler
Bir yire geldi niçe ğamzesi cādū begler
Bir alay oldu perî şîvelü āhū begler
Gözi āhūlaruñ alayına yā Hū begler

II

Kaynadup nār-ı ğam-ı ‘ışk ile hūn-ı cigeri
Gözlerümden akıdur kendü görünmez o perî

¹ egerçi: gerçi G.

² 296b/300

³ Küçük (hızl.), *Bākî Dîvânı: Tenkitli Basım*, s.98.

Şanmañuz nev‘ -i beşerden gele bu şîveleri
Bir perî içün aķar iki gözüm çeşmeleri
Şaķınuñ bilmiş oluñ ılıdur ol şu begler

III

Cān yidürseñ eger ol ĥusrev-i şîrîn-dehene
Ġālib olsañ reh-i ‘ ışkında bugün Kūh-kene
Ne ķadar naķd-i revānuñda nişār olsa yine
Bî-vefālîķlar ider yolına cānlar virene
‘Acabā böyle m’olur dünyede hep bu begler

IV

Pāk-rū tāze civāndur baña cānumdan e‘ az
Gelmedi yanuma zen kısmı meger duķter-i rez
Baķmadum aķlas u dībāsına dehrūñ bir kez
Raķt u baķtum götüri oda urursañ dütmey
Bir iki gün beni bu tekyede maķbūb egler

V

Boynuña ĥîle kemendin biri baķlar nā-gāh
Çıķarur toĝru yoluñdan seni eyler güm-rāh
Bu belāya bulımaz çāre ne dervîş ü ne şāh
Kimseye uymasun ulaşmasun Allāh Allāh
Zūlf-i bî-dîn ile ol ĝamzesi cādū begler

VI

Bāķāyā gel olalum Ka‘be-i dil yolına peyk
Diyelüm sem‘ a nidā iricek āķir Lebbeyk
Girelüm rāh-ı Ĥudā’ya diyüp es-sa‘ yü ileyk
Ne Necātî ne güzeller ne selāmün ne ‘aleyk
Fāriĝuz eylemezüz kimseye tapu begler

178¹

Ġazel-i Şem‘î Taķmîs-i Yādî

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

¹ 297a/300

Rāzıyam her ne kılursa baña serv ü semenüm
Tîğ-i cevri ile şad pâre kılursa bedenüm
Rûz u şeb zülf ü ruḥı fikri ile her suhenüm
‘*Âr idermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm*
Varayum yalvarayum boynuma takup kefenüm

II

Reh-i ‘ışkında o mâhuñ yüzümi ḥak ideyüm
Cehd idüp menzilümi gün gibi eflāk ideyüm
Zecr-i hicrânı daḥı şabr ile tiryāk ideyüm
Ḥulle-i cennet olursa çekeyin çāk ideyüm
Dem-i vuşlatda baña ḥā’il olur pîrehenüm

III

Uymayaydı o melek diyü raḳībün sözine
‘Ādet idinmez idi cevr ü cefāyı özine
Baḳmayaldan berü ben zār u nizāruñ yüzine
Duymaya girsem eger mûr-ı za‘îfün gözine
İy Süleymân-ı zamân söyle ḥayāl oldı tenüm

IV

Gele ben ḥastayı hicr-ile yiter zār eyle
Hey ṭabībüm demidür luṭf ile tîmār eyle
Dil-berā dār-ı fenāda bir eyü ad eyle
Tek beni zülf-i dil-āvîzüñe ber-dār eyle
Çekeyüm pâdişehüm kendü elümle resenüm

V

Düşeliden berü dil Yādî o meh-rû feleke
Fenn-i ‘ışkıñda baña şevḳ-ile geldi meleke
Derd ü ḥasret beni her dem niçe bir eyle çeke
Şem‘iyem gûşe-i meyḥāneyi virmem feleke
Gülşen-i bâğ-ı cināndan baña yigdür vaṭanum

179¹

Ġazel-i Necâtî Tahmîs-i ‘Abdî

¹ 297b/301

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Yokdur iy dil saña kısmet bu belādan ğayrı
Miḥnet ü derd ü ğam u zecr ü 'anādan ğayrı
Ger şorarsa saña erbāb-ı rızādan ğayrı
Dime kim yārda yok cevır ü cefādan ğayrı
Ne dilerseñ bulınur mihr ü vefādan ğayrı

II

Nāgehān nevbet-i rıḥlet baña bir gün gelicek
Nāvek-i kavs-i ecel sīne-i 'ömrüm delicek
Şarşar-ı bād-ı şabā ḥāk-i vücūdum silicek
Beni ağlañ beni kim üstüme gelmez ölice
Bir avuç toprak atar bād-ı şabādan ğayrı

III

Çeşmüñe ehl-i naẓar nergis-i şehlä didiler
La' l-i nābuñ añıcağ bāde-i şahbā didiler
Ḥaṭ u ḥālūñ göricek 'anber-i sārā didiler
Elif ol kāmētüñe kaşlaruña rā didiler
Göñlümüz egleyimez kimse bu rādan ğayrı

IV

Naẓar itmeme güneşe mihr-i cemālūñ var iken
Serve meyl eylemezsin tāze nihālūñ var iken
Çeşme-i Hızır nedür āb-ı zülālūñ var iken
Ne ğarağ eyleye 'uşşāğ vişālūñ var iken
Ne murād eyleye bīmār devādan ğayrı

V

Baña öpdürmedi ol lebleri mül vuşlat elin
Tutuben dāmen-i hicri öpeyin fūrkat elin
'Abdiyā her şehir āh ile açup himmet elin
Yüzine dutsa Necātī nola ger haclet elin
Nesi var yüze gelür dest-i du'ādan ğayrı

Ġazel-i Ĥayretī Tahmīs-i Ġünāhī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Lāf urup bülbul gibi germiyyet-i da‘ vāyı ҡo
 Yan maħabbet şem‘ ine pervāneveş pervāyı ҡo
 Çār-sū-yı ‘ ıřķa gel her sūdı yok sevdāyı ҡo
Vaħdet isterseñ ferāġat eyle hūy u hāyı ҡo
Keşret-i dünyādan el çek iy gönñül ġavġāyı ҡo

II

Gerçek eylersen riyāzet cennet-i a‘ lā için
 Diş bilersen ġüşe-i ĥalvetde ter ĥelvā için
 Mest iseñ şūfī şarāb-ı kevşer-i ferdā için
Gözün aç olma gözi aç yime ġam dünyā için
Ġāv-ı ten-perver gibi endişe-i mer‘ āyı ҡo

III

Meskenet meydānına cān oyna ser ver server ol
 ‘ Ār tablın yire çal ‘ ıřķ ehli içre mihter ol
 Riħlet eylersen gerek Behmen gerek İskender ol
Pāye-i ‘ālī dilerseñ ĥāk-i pāy-i dil-ber ol
Ġalduñ ayaklarda meġer manşıb-ı a‘ lāyı ҡo

IV

Dil ider şāfī nażar ol māh-ṭal‘ at naķşına
 Tā göre ol göz göre naķķāş-ı ķudret naķşına
 Āferīn bu nūktede ol ter ṭabī‘ at naķşına
Ma‘nī-i rengīne baķ aldanma şūret naķşına
Vech-i zībāya nażar ķıl cāme-i dībāyı ҡo

V

Şems-i zerrīnle cihānuñ zeyyin ise ĥānesi
 Mihrüñün gencīnesidür sīnemüñ vīrānesi
 Cān cemālün şem‘ inüñ pervānesidür yanesi

¹ 298a/301² Ahmet Bellibaş, “Milli Kütüphane 06 Hk 319/1 No’lu Şiir Mecmuası (İnceleme-metin-Dizin)”, Adıyaman Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Adıyaman 2014, s.42.

*Didüm oldu dil şaçuñ zencîrinüñ dîvānesi
Gül gibi güldi didi al boynuña bağlayı ҡo*

VI

*Sersem iden servi bālā-yı bülendüñdür senüñ
Pāy-der-gil mübtelā-yı derdmendüñdür senüñ
Hem Günāhî bir kemîne müstemendüñdür senüñ
Hayretî bî-çāre de bir derdmendüñdür senüñ
Kıl nazar aḥvāline luṭf eyle istiḡnāyı ҡo*

181¹

Ġazel-i Şan‘ān Tahmīs-i Hüseynī Muḥammed’dür
[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

*Māhveşler ḥasretinden dil-perişān olmışam
Gice gündüz sevdüğüm kūyında nālān olmışam
Ḳays-tek ser-geşte-i kūh u beyābān olmışam
Senden ötrü nāzlı yārum Şeyḥ Şan‘ān olmışam
Bağlaram zünnār elinden nā-müselmān olmışam*

II

*Māh yüzinde dāne dāne ḥālleri fülful gibi
Nergis-i terdür ḥumāruñ kākülün sünbül gibi
Düşmişem zār u perişān ‘ışk elinden gül gibi
Her seḥer ҡan aḡlaram kūhında ben bülbul gibi
İy perî hicrān elinden ḥāne-vîrān olmışam*

III

*‘Aḡlumı aldı benüm bir serv-ḳadd ü lāle-ruḡ
Ḳaşları ҡavs-i ҡuzah çeşmi siyah müjgān[1] oḡ
Der-be-der düşdüm gedā tek bî-vefānuñ raḥmi yoḡ
‘Āşık-ı miskînlere sâ‘at-be-sâ‘at cevri çoḡ
İy şānem ‘ışkuñ elinden dīde-giryān olmışam²*

IV

¹ 298b/302

² Bu bnetten sonra bir bentlik boşluk bırakılmış.

Gel Hüseynî bülbülem bir gonca-gül handân için
Kaşları her müy[1]¹ kalmış ğâret-i imân için
Gel tabībüm eyle dermân derd-i bî-dermân için
Böyle Şan‘ân olmuşam bir bî-vefâ cânân için
Neyleyem ol kâfirem nâğişte gūrân olmuşam

182²

Ġazel-i Nābî Tahmīs-i Haşmet³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Meş‘al-i āhum olur şu‘lever inşā‘allāh
Rāh-ı maḫsūda delālet ider inşā‘allāh
Oluruz kāfile-bend-i zafer inşā‘allāh
Qalmadı rāh-ı talebde ḥaṭar inşā‘allāh
İderüz kūy-ı murāda sefer inşā‘allāh

II

H‘āb-ı ğaflet olamaz dīde-i sa‘ye ḥā‘il
İnhilāl-i ‘uḫadin gösterür emr-i müşkil
Nāḥun-ı himmeti der-kār idince kāmīl
Hicbir ‘uḫde mi vardur ki açılmaz iy dil
Var iken elde niyāz-ı seḫer inşā‘allāh

III

Meded it kuvvet-i bāzūsuna āh u zāruñ
Çekmesin çille-i hicrānı dil-i ğam-h‘āruñ
Hedef-i buse olur sīnesi seyr it yāruñ
Dil-i saḫti ne kadar seng ise de dildāruñ
Nāvek-i āhum olur kārger inşā‘allāh

IV

Şayf u dey revnaḫıdur bāġ-ı cihān-ārānuñ
Böyledür perverişi bāġçe-i imkānuñ

¹ Mūyı: mūya G.

² 299a/302

³ İ. Hakkı Aksoyak ve Mehmet Arslan (hzl.), *Haşmet Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018, s.120.

Mîve-i kâmi olur puhte dil-i şeydānuñ
Germ ü serdine şabr eyleyerek dünyānuñ
Alıruz naḥl-i emelden şemer inşā 'allāh

V

Var mıdur dā 'ire-i meclis-i 'işretde uşul
Gerdişi olmuş iken beste-i dīdāre vuşul
Mihr-i iḳbālī gözet olma bu devrāna melul
Çerhuñ olmuş tūalum devri ḥilāf-ı me 'mūl
Dem olur kāmumuz üzre döner inşā 'allāh

VI

Dīde-düz olmadayuz şāh-reh-i aḥbāra
Yolladum bād-ı şabāyı da reh-i dildāra
Bend-i zülfünde mi ḳaldı 'acabā bī-çāre
Peyk-i āhum gideli ḥayli zamāndur yāre
Umaruz kim getürür bir ḥaber inşā 'allāh

VII

Zīb-i āgūş-ı nigāh eyle ruḥ-ı pür-tābı
Ziver-i şīşe-i şevḳ eyle gül-i şād-ābı
Ḥaşmetā dilde görür şūret-i āb u tābı
Olsa bir kerre vezān bād-ı kerem iy Nābī
Ḳomaz āyīne-i dilde keder inşā 'allāh

183¹

Gazel-i Rāşid Taḥmīs-i Şākir²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Zülf-i pīç-ā-pīçi murḡān-ı hevāya dāmdur
La' l-i nābı neş 'e-baḥşā-yı leṭāfet cāmdur
Her nigāh-ı ḡamzesi ḥayret-dih-i ifhāmdur
'Arız-ı dil-berde şanma ḥal-i 'anber-fāmdur
'Aks-i dāḡ-ı sīne-i üftāde-i nā-kāmdur

¹ 300a/303

² Dikbaş Tüysüzoğlu (hzl.), s.464.

II

Cevr-i gūn-ā-gūnı zār itdi dil-i mecrūhumı
Nār-ı ʿışkı pūr-şerār itdi dil-i mecrūhumı
Kaşđ iderken şerhadār itdi dil-i mecrūhumı
Tîr-i ğamzeñ dāğdār itdi dil-i mecrūhumı
Pehlivānum ol kemān-ebrūlaruñ haccāmdur

III

Bağ o zūlf-i ʿanberīne tār tār mūlara
Her biri zencîr olur dāğ-ı dil āhūlara
Bendeyem virdüm dil ü cānı kemān-ebrūlara
Gerdeninde dāne-i hāl ü siyeh-gīsūlara
Murg-ı dil üftādedür gūyā esîr-i dāmdur

IV

Nev-hırāmum māhtābum dağı endek-sāledür
Dāğdan yer yer çemen ʿışkı ile pūr-lāledür
Raʿd-ı gerdün bildigüñ cümle figān u nāledür
Māniʿ-ı meh-tāb olan şanma husûf-ı hāledür
ʿArız-ı yār üzre düşmiş zūlf-i ʿanber-fāmdur

V

Silsile-cünbān olan zār u nizāruñ şekvesi
Kıl ü kāl-i zāhid-i bî-berg ü bāruñ şekvesi
Şākir-i efkende vü ülfet-şiʿāruñ şekvesi
Kılca kaldı Rāşid-i bî-tāb u zāruñ şekvesi
Mū-miyānuñ vaşfını cānā senüñ ihāmdur

184¹

Ġazel-i Murād Taḥmîs-i Rūḥî²

[Feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün]

I

Şüretā biz ki giriftār-ı ḥaẓîz-i ḥākuz
Yücedür mertebemüz mālîk-i ṭabʿ-ı pākuz

¹ 300b/304

² Ak (hzl.), *Bağdatlı Ruḥî Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin*, s.299.

Vākıf-ı gerdiş-i heft-encüm ü nüh-eflākuz
Vāhidüz ‘arşa-i vaḥdetde bugün çālākuz
Her cihetden geçübün vāhid olup bî-bākuz

II

Mazhar-ı fażl-ı İlāh olmağa lāyık oluben
Ehl-i ‘ışk içre kemālāt-ile fāyık oluben
Meh-i Şāb-ı Kaṭaṭuñ vechine ‘āşık oluben
Nāzır-ı āyine-i levḥ-i ḥaḳāyık oluben
Ehl-i dānişlerüz ‘ilm-ile ‘aceb derrākuz

III

Maşdar-ı emrde āfākda¹ müştak çü bizüz
Nokṭa-i dā’ire-i çarḥ-ı mu‘allak çü bizüz
Bizdedür sırr-ı vasaṭ ümmet-i ber-ḥaḳ çü bizüz
İkilükde niderüz vāhid-i muṭlak çü bizüz
Varluḳ [i]çün bizüz āfāka gelen idrākuz

IV

Çün bizüz rüz-ı ezelden veled-i şālih-i eb
Mazhar-ı ḥikmet-i esrār-ı Rab olsak ne ‘aceb
İstivā sırrını fehm idüp olup ‘ārif-i Rab
Limeni ‘l-mülk² okuruz ‘āleme her rüz ile şeb
Hālik-i kül çü bizüz cümle helākdan pākuz

V

Şeref-i nuṭḳ-ile Rūḥi bizüz aşl-ı eşyā
Şāhid-i ‘ādilimüzdür veleḳad kerremnā³
Gör ne dir ol ki virilmiş aña dīn ü dünyā
Olmasaḳ olmaz idi cümle cihān māfihā
İy Murādī yine sırr-ı ḥikem-i levlāk⁴’uz

185¹

¹ āfākda: āfākdan G.

² “Bugün mülk (hükümlanlık) kimindir?”, Kur’an, Mü’min Suresi, 40/16.

³ “Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık”, Kur’an, İsrâ Suresi, 17/70.

⁴ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.”

bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, İstanbul, s.456.

Gazel-i Nev'î Tahmîs-i Rûhî²

[Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün]

I

Yazmış vücûh-ı nâsda Fa' 'âl-ı muhtedir
Bir niçe satır olmuş anuñ-ile keşf-i sır
Sırr-ı Hudâ'yı bulmağa vechüñde dil muşır
Çün sırr-ı Hağ vücûh-ı mezâhirde müstetir
Bir veche nâzırız görelüm Hağ ne gösterir

II

Virmiş firîb kimisine kayd-ı mâsivâ
Kılmış kimini feyz-i ezel tâlib-i Hudâ
Bir hâlet irdi 'âlem-i ma' nâda dün baña
A' yân-ı mümkinâta nazar eyledüm dilâ
Kayd-ı şuverde her biri bir kâra muntazır

III

Virdi şükûfeler çemen-i dehre zib ü fer
Bir gûne câme ile şalınmağda her şecer
Gel iy hâkîm³ dide-i 'ibretle kıl nazar
Gülşende gûne gûne nedür bu şükûfeler
Âb u hevâsı bir kamunuñ bâğbânı bir

IV

Her tu' me-i neheng muhîti-i şühûd imiş
Cân dürr-i dürc-i kulzüm-i güft ü şünûd imiş
Eşyâ mişâl-i kaçre hemân bir nümûd imiş
Ser-çeşme bunca kaçreye baħr-i vücûd imiş
Ser virmeyince olımadum âşinâ-yı sır

V

Cânân-ile münâsebet-i cânı farğ idüp
Dilden geçen ğurûr-ile iz'ânı farğ idüp
Rûhî gibi merâtib-i a' yânı farğ idüp
Mâhiyyet-i vücûd ile imkânı farğ idüp

¹ 301a/304

² Ak (hızl.), *Bağdatlı Ruhi Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin*, s.292.

³ hâkîm: - G.

Oldum kuşūr-ı kudretüme Nev'iyā muķır

186¹

Ġazel-i 'Ubeydī Taḥmīs-i Rūḥī²

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Fenā dārına geldük bir bölük şāḥib-suḥanlarla
Alışduk bizden evvel miḥnet-i dehri çekenlerle
Geçürdük rüzgārı sākin-i beytü'l-ḥazenlerle
Ne açılduk fezā-yı gülşene gül-pīrehenlerle
Ne şalınduk murād üzre boyı serv-i semenlerle

II

Nemüz var ise gitdi 'ākıbet iy yār-ı hem-meşreb
Fenā bezminde olduk kāse-i faķr-ile leb-ber-leb
Ġinā ehliyle yok bāzārımız min-ba' d zīrā hep
Faķır olmaķla istiġnā şatarlar bilmezüz Yā rab
Neye varur bizüm aḥvālümüz sīmīn-bedenlerle

III

Ḥazer kıl 'ışķ u meşķ itme güzellerle olup meftūn
Belā vādilerine şalup eylerler seni Mecnūn
Ġazālāsā olurlar ġayrıya şayd iy dil-i maḥzūn
İderler ķalb-i 'uşşāķı ġam-ile nāfeveş pūr-ḥūn
Ḥaṭādur 'ışķ u meşķ itmek ḥaṭı miskīn Ḥotenlerle

IV

Ṭolaşdum zülfinūñ ķullābına cān terkini urdum
Düşündüm şol ķadar sevdāsına kim 'aķlı yitürdüm
Ben idüm bir ġönüldi anı da ġörince aldurdum
Ġidüp 'aķl-ile cān zülfinde yāruñ ķaldılar ġördüm
Dili ġönderdüm anlara o da ķaldı ķalanlarla

V

Cefādur Rūḥī-i bīçāreye itdükleri her dem

¹ 301b/305

² Ak (hzl.), *Baġdatlı Ruḥi Dīvānı: Karşılaştırmalı Metin*, s.293.

Vefâ adını k r kar yanlarında a nma a  dem
Cef  itd klerinden  ayrı misk ne bu da bir  am
Vef  eyle nd rse  incin rl r s ylemezler hem
 Ubeyd  s yle ilmez  a  budur  onca-dehenlerle

187¹

 azel-i  Ulv  Tah m s-i R   ²

[Mef   il n mef   il n mef   il n mef   il n]

I

Mura    t ca ba  egme dime t c-  Key ndur bu
 ız llar allar giyme ki va   -  H srev ndur bu
Geyerse  ma  rifet ra t n  gey kim c vid ndur bu
  r r itme lib s-  f  r-ile   mr m cih ndur bu
 ab -y  cismini  or bunda herkes c mek ndur bu

II

Giy h s  urur b  -  cem l  nden ser   ir  a 
 der ol rav a-i z   ana mesken yek-ser   ir  a 
U ar murg-  cem l   a a olur  eh-per   ir  a 
  l-i ru       c n  ih  a eyler   ir  a 
  zellik b  i  almaz kimseye devr-i zam ndur bu

III

A ılma dan eger n k   eger bed  am  eker    l m
Zeb n-   a  a d  mekden m cerred   r ider    l m
Alup ba n n ola   hr  v  k ha d  se ger    l m
B r ad   an  n -peyd   ar b olmak diler    l m
 tatum a a dimi ler  am-      -  ful ndur bu

IV

Beni m yil g rince kend ye ol  amze-i bed-  
   ard  c num  tenden atup bir n vek-i dil-c 
Ten m defn eyleyince    ke y r n-  na   at-  
  r p seng-i mez rum ehl-i diller iy kem n-ebr 

¹ 302a/305

² Ak (h l.), *Ba datlı Ruhi D v n : Kar ıla tırmalı Metin*, s.294.

Didiler tîr-i miḥnet irdügi yire nişāndur bu

V

Neden anın d ke R ḫ  gibi bir f riġu'l-b lu 
Rev  m dur uya a' d ya ŗ hum  eŗm-i att lu 
Ḥaṭ-ı ser-sebz  ne meylin g renler ab' -ı meyy lu 
Dimiŗler n fe-i ḥoŗ-  ya teŗb ḥ eylemiŗ ḥ lu 
Ŗ k n ger ek ŗ nup 'Ulv ye incinme yalandur bu

188¹

 azel-i Raḥm  Taḥm s-i R ḫ ²

[F ' il t n f ' il t n f ' il t n f ' il n]

I

Yek-dil olup ays u Leyl  V m k u 'Azr  yatur
' leminde her kiŗi y r-ile b -perv  yatur
Ni e y ldur  fer nler ŗ brına ŗ h  yatur
 a'fdan k nc-i 'an da kim dil-i ŗ yd  yatur
Ger ecel gelse g rinmez ŗ yle n -peyd  yatur

II

'Iŗ  c mu  n ŗ iden bulmaz ḥ    atde mem t
'Iŗ dur 'ayne'l-ya  n ser- eŗme-i  b-ı ḥ y t
'Iŗ a ink r itme iy dery -nih d u p k-z t
C ŗa gelse kim ḥ b b dur r s m-ı k y n t
'Iŗ dur n m  fe  -y  dilde bir dery  yatur

III

Ni eler  skender   D r  yirine or  zin
Devlete maġr r olanu  g rmemek yegd r y zin
G r ne dir  st d-ı k mil iy g   l g ŗ it s zin
Var fen  deŗtin tem ŗ   l a up 'ibret g zin
Ni e  skender t r b olmiŗ ni e D r  yatur

IV

Ḥ kdan ref' eyley p alm ŗ ele bi  c n-ile

¹ 302b/306

² Ak (h l.), *Baġdatlı Ruḫi D v n : Karŗılaŗtırmalı Metin*, s.295.

Yaykarnış fi'l-hāl āb-ı dīde-i giryān-ile
Hālne rahm eyleyüp iqdām-ı bī-pāyān-ile
Pāyınuñ hārın çıkarmıř sūzen-i mūjgān-ile
Deřtde Mecnūn görince nāka-i Leylā yatur

V

Bağ gedā-yı kūy-ı 'ıřkuñ¹ Rūh-ıyā 'unvānına
Ser-fürū itmez olursa 'ālemūñ sultānına
Duğter-i rez meyl idüp anuñ gelelden yanına
Şāh-ı 'ālem gelse çekmez pāyını dāmānına
Künc-i istiğnāda Rahmī şöyle bī-pervā yatur

189²

Ġazel-i Hükmi Tahmīs-i Rūh³

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

Derdā ki zevk kalmadı cān-ı figārda
Ālām-ı hicri çekmedeyüz rūzgārda
Kalduğ şafā-yı seyr-i çemenden bahārda
Bağlandı dil selāsil-i zūlf-i nigārda
Göz kaldı halka gibi der-i intizārda

II

Deryā-yı hicre şala seni rūzgār ger
Ġam çekme virme 'ārif-iseñ tab' uña keder
Güş eyle gör ne söyler o seyyāh-ı baħr u ber
Baħr-i ġamı sefine-i cām-ile kıl güzer
Kim devr-i rūzgār degül bir qarārda

III

Ol bī-vefā ki istese āfākı çignedür
Ayak kosa rikāba bu nüh-tākı çignedür
Şanmañ hemān ki bu dil-i müştākı çignedür

¹ kūy-ı 'ıřkuñ: 'ıřkuñ sen G.

² 303a/306

³ Ak (hzl.), *Bağdatlı Ruhi Dīvānı: Karşılaştırmalı Metin*, s.296.

Binmiş semend-i nāzına ‘uşşākı çignedür
Yokdur vefā nişānı o çāpük-süvārda

IV

Cān tekyesinde şem‘ -i maḥabbet uyanmada
Dil şem‘ vār āteş-i miḥnetle yanmada
Āhum duḥānı künbed-i çarḥı dolanmada
Ḳanlu yaşumla ḥāk-i vücūdum bulanmada
Seng-i sitekle şīşe-i dil inkisārda

V

Devr ideli sipihr-i denī şubḥ eger mesā
Cāhil şafālar eyler u kāmīl çeker belā
Rūḥī ‘aceb mi olsa ḡam-ı dehre mübtelā
Erbāb-ı faẓl ḥāk-i mezelletde Ḥükmiyā
Aşḥāb-ı cehl mertebe-i i‘tibārda

190¹

Ġazel-i Ḥāletī Taḥmīs-i Rūḥī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ġayra virdüñ sen gönül ben āh u zār itmez miyem
Baş alup gitmez miyem terk-i diyār itmez miyem
Cān u başı rāh-ı ‘ışkuñda nişār itmez miyem
Ölmeği yoluñda cānā ihtiyār itmez miyem
Böyle rüsvā gezmeden ḥalk içre ‘ār itmez miyem

II

Ben ḡam-ı fūrḳatde sen ‘işretde bir bed-ḥ‘āh ile
Rūzgārum çekmede yoluñda āh u vāh-ile
İntikāma ḳudretüm yok şanma ol güm-rāh-ile
Düşmenüñ āḥir metā‘-ı derd ü dūd-ı āh-ile
Başına dünyā sarāyın teng u tār itmez miyem

III

¹ 303b/307

² Ak (hzl.), *Bağdatlı Ruhi Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin*, s.297.

Mihr umarken senden iy hırşid-i evc-i i‘tibār
Bir nefes hoş geçmedi yoluñda cān-ı bî-karār
Bî-vücūdam gerçi kim ‘ışkuñ yolında zerrevār
Sāye-i kaddūñ gibi yanuñca sürinsem ne var
Ben senūñ yolında cismūm hāksār itmez miyem

IV

Bunca ser-gerdān olup gezdüm dil-i maḥzūn gibi
Varumı kıldum nişāruñ dīde-i pūr-ḥūn gibi
Olmadı yanuñda miḥdārūm raḳīb-i dūn gibi
Niçe bir ‘ışkuñ beyābānında ben Mecnūn gibi
Gird-bādāsā gezem bir gün karār itmez miyem

V

Niçe bir maḥşūş ola aḡyāra zevk-i vuşlatı
Ben çekem Rūḥī gibi derd ü belā-yı furḳatı¹
Niçe bir döksün gözüm furḳatde eşk-i ḥasreti
Hicr-ile deryāya dönmişdür yaşum iy Hāletī
Ol dūr-i pākīzeyi āḥir kenār itmez miyem

191²

Ġazel-i İlḥāmī ki Sultān Selīm-i Şālis Taḥmīs-i ‘İzzet Bey? Mühürdār-ı Bāb-ı Āşafī
[Mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn]

I

Cihāna şān u şevket baḥş idenler Āl-i ‘Osmān’dur
Ḥudā’dan nesline bu salṭanat in‘ām u iḥsāndur
Serīr-ārā olanlar ḳuṭb-ı ‘ālem zıll-ı Yezdān’dur
Ta‘ālallāh naşīb itdi bu bir taḥt-ı Süleymān’dur
Uyan ki ḥ‘āb-ı ḡafletden ki çün kişver perişāndur

II

Tevekkül birle rabṭ it ḳalbūñi tevfiḳ-i Yezdān’a
Ümīdüm var Ḥudā’dan ‘avn u nuşret fetḥ u iḥsāna
‘İbādullāha luṭf eyle cenāb-ı Ḥaḳḳ’a şükrāne

¹ furḳatı: furşatı G.

² 304a/307

*Cihāna gön̄lünü virme uyup bu mekr-i Şeytan’a
Emānet eyle gel halkı ki Settār’a nıgehbāndur*

III

Dilüm merbūt idüp tevfiķ ile dergāh-ı Hallāk’a
Tayanmam Haķ’dan özge kimseye bu çarh-ı nüh-ṭāķa
Hudā āsān ider her müşkilātum olsa da şākķa
Havāle eyledüm ğayrı umūrum ḥazret-i Haķķ’a
Baña bu mülki viren ol Cenāb-ı Haķ ki sübhāndur

IV

Serīr-i salṭanat oldı baña Mevlā’nuñ in‘āmı
Bulur sāyemde herkes luṭf-ile i‘zāz u ikrāmı
Qalur şāhānuñ ‘ālemde seḥā vü ‘adl ile nāmı
Bu dünyāya tayanup olma ğāfil gel iy İlḥāmī
Saña da bāķī qalmaz bu döner bir çarh-ı devrāndur

V

Cihāna gelmedi bir böyle ḥāķān-ı bülend-himmet
Olup nuṭķ-ı hümayūnı zülāl-ı menba‘-ı ḥikmet
Aña pey-revlige Ḥassān da olsa eylemez cürr’et
İdüp ta‘zīm ile Taḥmīs anı bu bendesi ‘İzzet
Bu nuṭķ-ı dürr-i meknūn Ḥazret-i Sultān Selīm Ḥān’dur

192¹

Ġazel-i İlḥāmī ki Sultān Selīm-i Şāliş Taḥmīs-i ‘İzzet
[Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

I

Bir gül-i ğonca içün bülbul-i ḥandān aĝlar
Āteş-i hicre düşen ‘ışķ-ile nālān aĝlar
Zāhiri ḥande iderse yine pinhān aĝlar
Rūz-ı şeb dīdelerüm derdūñ ile kan aĝlar
Vāķıf olan benüm esrāruma ol ān aĝlar

II

Seyr idüp gülşen-i ḥüsn içre o ğonca-deheni

¹ 304b/308

Beni gördükde açup nâfina dek pîreheni
Şardı merhem yerine şadruma ol sîm-teni
Dâğ-ı sînem göricek hûn ile âlûde beni
Raḥm idüp ḥâlûme ezḥâr-ı gülistân ağlar

III

Nâz ider ‘ aşıkā rām olmaz o maḥbûb-ı zamân
Degme ḥâl ile anuñ vaşlına yokdur imkân
Derd-i hicrânı ile rûz u şeb oldum giryân
Yine raḥm eylemez aşlâ baña iy âfet-i cân
Böyle bîmâr görüp ḥâlûme yārân ağlar

IV

Çäre-sâz olmasa ‘ ışk ehline Ḥallāk-ı mücîb
Vādî-î hayrete üftâde olur cümle lebîb
Renc-i hicrâna devâ olmadı ‘ uşşâka naşîb
Gördi çün derd-i dil-i zârumı raḥm itdi ṭabîb
Didi iy ḥaste-i hicrân saña dermân ağlar

V

Her kim alursa ḥayâline o sîm-endâmı
Dâ’imâ zevk ü şafâ ile giçer eyyâmı
Şâd olur ḳalbi sürûr ile gider âlâmı
Derd ile rûyuña baḳdukça senüñ İlḥâmî
Gerçi ḥandân olur ammâ cigeri ḳan ağlar

VI

‘ İzzetâ gelmedi bir böyle şehin-şâh-ı zamân
Dest-i luṭfindan irer ḥalk-ı cihâna iḥsân
Reşk ider ḳuvvet-i iḳbâline cümle şâhân
Ḥāk-i pâyine yüzün sürmeye ehl-i ‘ irfân
Rāḥat olmaz bu taḥassür ile her ân ağlar

193¹

Ġazel-i İlḥâmî Sulṭân Selîm-i Şâliş Taḥmîs-i ‘ İzzet
[Fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün]

¹ 305a/308

I

Salṭanatda dīde-i ‘irfānum olmışdur feraḥ
Nuṣret ü tevfiḳ-i Ḥaḳ’la şānum olmışdur feraḥ
Şevket ü iḳbāl ile her yanum olmışdur feraḥ
Bir nigāh-ı luṭf-ile bil cānum olmışdur feraḥ
İltifāt-ile dil-i vīrānum olmışdur feraḥ

II

Pertev-i vechinden irdi ol mehūñ nūr-ı başar
Ḳalbüme ilhām ile ṭoldı şafā gitdi keder
Şanki geldi heft kişver fethine ‘avn u zafer
Viricek ol māh-peyker dil-sitānumdan ḥaber
Şād olup aldum dil-i vīrānum olmışdur feraḥ

III

Ḳahr ider aḡyārı cümle ol şeh-i vālā-cenāb
Ġamzesi tīḡi alup Behrām-ı çarḥdan āb u tāb
Raḥşına zerrīn rikāb olsun ḳamerle āfitāb
Ger raḳībūñ ḳanını itdiyse ol meh-rū şarāb
‘İd-i ekberveş derūn-ı cānum olmışdur feraḥ

IV

Bāḡ-ı dehri dem-be-dem feyyāz-ı muṭlaḳ tāzeler
Her şüküfe Şāni’üñ bir oldıḡın tefsīr ider
Bülbüle bād-ı seḥer virsün beşāretle ḥaber
Nev-bahār eyyāmı irdi çün açıldı ḡonceler
Vaşlına irmek içün her yanum olmışdur feraḥ

V

‘İzzetā nuṣret virürse ḥazret-i Rabb-i celīl
Def’ olur ‘ālemde ḳalmaz zerrece ḳāl ile ḳīl
Feth ü tevfiḳ-i zaferdür emr-i Ḥaḳ ile bu yıl
Ḳalb-i maḥzūnum budur bu ‘ālem-i fānīde bil
Gül gibi İlḥāmī şimdi cānum olmışdur feraḥ

Ġazel-i İlĥāmî Sultān Selīm-i Şālîş Tahmīs-i ‘İzzet

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

O Tübā-ķaddi gördüm geçdi yanumdan nezāketle
 O meh-rū oldığın fehm eyledim tavr-ı ferāsetle
 Beni gördükde ĥandān oldu gül gibi beşāsetle
Nazar kıldı baña yārum tebessümle helāvetle
Füzūn oldu benim ‘ışķum niķe biñ dürlü ĥāletle

II

Bakılmaķ yek nazarda ĥürşād-i raķşāna mümkün mi
 Mişāl-i hāle çatmaķ ol meh-i tābāna mümkün mi
 Yanaşmaķ şem‘ a-i ruķsārına pervāne mümkün mi
Yine olmaķ mülāķī rū-be-rū cānāna mümkün mi
Gelür mi külbe-i aķzānuma yārum selāmetle

III

Gelince şive-i reftār ile ol gözleri maķmūr
 Nigāh-ı ĥışm-ile aķyārı meclisden idüp mehcūr
 O şūĥ-ı nāzenīn ‘uşşāķına rām olmada mecbūr
Rumūz-ı iltifāt-ile beni yār eyledi mesrūr
Şeref-yāb oldığım yog idi bir böyle ‘ināyetle

IV

Gül-i şad-berg ra‘ nā-reng olur ruķsār-ı alinden
 Gelür ĥalbe feraĥ ol dil-berün fıkr-i ĥayālinden
 N’ola būs eylesem ķāh-ı zeneĥdānı zülālinden
Ola kim iy perī ķandur leb-i kevşer-mişālinden
Şuşadum iy vefā-düşmen amān ‘ışķa ĥarāretle

V

Yine dil meyl idüp ‘İzzet o gül-ruķsār-ı dil-cūya
 Ĥaķı reyĥāna beñzer zülf-i müşķīn-būyı şeb-būya
 Rumūz-ı ‘ışķ-ile imān idüp ol ķeşmi āĥūya
Ne itdi ise itdi derdini ‘āşık o meh-rūya

¹ 305b/309

195¹

Gazel-i ‘Aşım Tahmīs-i ‘İzzet

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Seni cāndan seven ‘uşşāka aşlā şefkatüñ yokdur
Hakikatle mecāzı farğa zerre diqqatüñ yokdur
Terahhüm itmege bīmār-ı ‘ışka gayretüñ yokdur
Civānsın neyleyem üftādeñe hiç ragbetüñ yokdur
Peri-çehre güzelsin zālīm insāniyyetüñ yokdur

II

O gül-ruhsāra her bir mū-yı haṭṭuñ hār-ı āzārdur
Gören ‘aşıklaruñ haṭṭ-ı ruḥuñdan ḥaylī bī-zārdur
O nergis çeşmüñe ‘ālem bahā olsa sezāvārdur
Bu kaşlarla bu gözler bu tenāsüb sende kim vardur
Bulursın kendiñe bir ‘aşık elbet minnetüñ yokdur

III

Sen inşāf ile kalb-i ‘aşıkı mesrūr itdüñ mi
‘Aceb semt-i Vefā’ya ‘azm idüp bir kerre gitdüñ mi
Girüp bir cāme-ḥāb içre be hey hercāyī yatdüñ mı
Nedür bu sendeki bīgāne cünbişler unutduñ mı
Bizümle merhametsüz bī-vefā az ülfetüñ yokdur

IV

Gözüñ cellād-ı ḥūnī ebruvān şemşir sitem-cūsın
Müjeñ tır-i cefādur gamze ḥançer kavs-ebrūsın
Helāk itmekde mazlümān-ı ‘uşşākı Hülāgū’sın
Güzelsin neyleyem pek bī-vefāsın pek neheng-ḥūsın
Terahhüm n’idügin bilmezseñ aşlā şefkatüñ yokdur

V

‘İnān-ı nāzı çek cevri eyleme semt-i Vefā’ya dön
Kapuñdan zümre-i üftādegānı eyleme sökün

¹ 306a/309

Anı ihtâr idüp ‘İzzet didüm ol âfitâba dün
Gelürdün sevdüğüm yoklardun ‘Âşım bendeñi her gün
Ne çâre dîdebânun mâni‘ün çok ruḥṣatun yokdur

196¹

Gazel-i Nedîm Tahmîs-i ‘İzzet

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Beni ‘ışķa giriftâr eyledün sen de giriftâr ol
Varup kendün gibi bir bî-vefâya ‘âşık-ı zâr ol
Ḥayâl-i vaşlı ile dâ‘imâ ğamgîn ü efgâr ol
Hücûm-ı nâle-i şeb-gîrden zâlim haberdâr ol
Beni bîmâr-ı hicrân eyledün sen daḥı bîmâr ol

II

Gerekdür bezm-i meyde hûb-rû bir sâķ-ı maḥbûb
Bir iki muṭrib u sâzendeler olsa daḥı mergûb
Bize teşrîf buyur âlâmı ḥâtırdan idüp meslûb
Hemân bir meclis-i rindâne gelmeñdür senün maṭlûb
Gel iy bîġâne-meşreb bâde içmezsen kadeḥkâr ol

III

Dürûġ-ı maşlahat-âmîzüñi gûş eyledük vafîr
Füsûn-ı fitneden Hârût u Mârût’veş gözüñ sâḥîr
Vişâle va‘d-i kümmûnün dem-â-dem zâḥîr ü bâḥîr
Varup bir derdmendi aldayup mekretme tek kâfir
Dilerseñ âdem öldürsin gerek ise cîger-ḥ‘âr ol

IV

O şūḥun ḥaḳķına meclisde ḥaylî iftirâ dinmiş
Meger bâġ-ı cemâlinde şulu şeftâlûlar yinmiş
Ḥumâr-ı bâdeden müjgânı müjgân üstine binmiş
Çözilmiş dügmeler çâķ-i girîbân nâfe dek inmiş
Buña şabr olunur mı zâḥidâ sen ‘âşık-ı zâr ol

V

¹ 306b/310

Ṭabībüm ḥaste-i hicrāna kıl vaşluñ ile dermān
Dem-ā-dem hicr ile çeksün mi ‘āşık āh ile efgān
Du‘āsı ‘İzzet’üñ ḥaḳḳuñda böyle cār-ıdır her ān
Nedīmā’nuñ budur ancaḳ sözi iy āfet-i devrān
Gözüñ gibi beni bīmār kılduñ sen de bīmār ol

197¹

Gazel-i Nābī Taḥmīs-i ‘İzzet

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Düçār olmuş gönül bir dil-ber-i ḡaddāra besbelli
Anuñ ‘ışkıyla düşmiş bu ḡam u efkāra besbelli
Anuñçün şerḥa açmış sīneye bīçāre besbelli
Urılmış ḥançer-i ser-tiz zaḥm-ı yāre besbelli
Dil-i mecrūḥ açılmaz baña ammā yāre besbelli

II

Cefādan el çeküp ol ḡamze-i cellād-ı ḥūn-rizi
Görinmez ṭurresinden tiḡveş ebrū-yı ser-tizi
Perākende perişān mū-yı zūlf-i ‘anber-āmizi
Gögermiş ḥalka ḥalka çeşm-i mest-i fitne-engizi
Kesel irmiş cefādan ḡamze-i ḥūn-ḥ^vāre besbelli

III

Merāmın ḥāşıl itmiş bu gice aḡyār-ı efkende
Alup zūr ile āḡuş-ı vişāline çeküp bende
Hemān bī-tāb olup tāb u tevānı ḳalmamış tende
Alınmış reng-i rūyı ‘ışveler olmuş perākende
Güşād irmiş muḥaşşal ‘uḳde-i şalvāra besbelli

IV

Kelāl gelmiş aña bezm-i mey-i rindāna girmekden
Ḥicābından yüzi yok ‘āşıkuñ rūyını görmekden
Anuñ aḡyār uşanmış mīve-i ḥüsnini dirmekden
Ḳızarmış ruḫları mānend-i gül şeftālū virmekden

¹ 307a/310

Bu gice nuql-ı bezm olmuş gibi ağıyāre besbelli

V

O meh-rū ‘İzzetā ağıyāre varmış istîmās itmiş
Anı ādem şanup hubb u müvālāt iltimās itmiş
Binā-yı kārına hercāyî olmaqlık esās itmiş
‘Adūyî Nābî āsā ‘āşık-ı şādık kıyās itmiş
Kocılmış zūr ile yokdur mecāl inkāra besbelli

198¹

Gazel-i Rāzî Tahmīs-i Haşmet²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy sehî serv-i kerem bāğ-ı cihān turdukça tur
Sāye-bağş-ı devlet ol bu hākdān turdukça tur
Sidre-i hikmet-ber ü kudret-nişān turdukça tur
Devha-ı bāğ-ı levāzımsın hemān turdukça tur
Gülşen-i pūr-zînet-i kevn ü mekân turdukça tur

II

Rūz u şeb kesb-i rızā ‘ullāh içün istādesin
Sū-be-sū aḥkām-ı şer‘ -i enveri icrādasın
Kıble-i maḥşūd-ı dilsün minber-i taḫvādasın
Huṭbe-i ‘unvān-ı dīn-i Aḥmed’i inhādasın
Mescid-i mīnā-serāy-ı āsümān turdukça tur

III

Hoş güşāyiş virdi tedbīrūn bu kār-ı derheme
Nāḥun-ı re ‘yūn meded-res oldı kayd-ı ‘āleme
Ḥande itdi³ ‘ukde-i dil kākül-i ḥam-der-ḥama
Pertevūn oldı mü ‘eddī germî-i şevk ü deme
Meclis-i gerdūn u şem‘ -i aḥterān turdukça tur

IV

¹ 307b/311

² Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.121.

³ itdi: itdüm G.

Zātuñı kılsun sütün-ı hayme-i iqbāl Haḳ
Sāye-bān itsün sipihri farkuña Rabbü'l-felaḳ
Pāyuña sāyide olsun aṭlas-ı āl-i şafaḳ
Yok 'imād-ı dīn ü devlet olmağa senden eḫaḳ
Bārgāh-ı nüh-ḳıbbāb-ı āsümān ṭurduḳça ṭur

V

Sāye-i cūduñda 'ālem diyeler Rāzī gibi
Ya disünler Ḥaṣmet'üñ nuṭḳ-ı siḫir-sāzı gibi
Dā'im ol taḫtında Sulṭān Aḥmed-i Ğāzī gibi
Bāğ-ı 'adnūñ naḥl-i ṭübā-yı ser-efrāzı¹ gibi
İy sehī serv-i kerem bāğ-ı ciḥān ṭurduḳça ṭur

VI

Pādişāhum vālidūñ aṇdurdı refṭāruñ senūñ
Rūḥ-ı Sulṭān Aḥmed'i şād itdi eṭvāruñ senūñ
Rūşen itdi 'ālemi envār-ı dīdāruñ senūñ
Oldı mengüş-ı iṭā' at dürr-i güftāruñ senūñ
Ḥaşre dek dīvānuña ḥācet-revān² ṭurduḳça ṭur

199³

Ğazel-i Nābī Taḥmīs-i Ḥaṣmet⁴

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Seyl-i ḥün-ālūdı çeşm-i eşk-bārum söylesün
Sürḥ-ı eşk-i ḡamı reng-i 'izārum söylesün
Künc-i fūrḳatde ne rütbe dāğdārum söylesün
Yāra varsun peyk-i nālem āh u zārum söylesün
Āb-ı çeşmüm girye-i bī-iḫtiyārum söylesün

II

Böyle ḳalmaz mevsim-i sūz-āşinā-yı ḡam geçer
Dāğ-ı ḥün-ālūd-ı hicre ol perī eyler nazar

¹ efrāz: fīrāz G.

² revān: verān G.

³ 308a/311

⁴ Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.122.

Şekve-gü olma dehānuñ açma iy dil sen yiter
Çāk-çāk sīne vīrsūn mevce-i ġamdan ħaber
Zaĥm-ı ħūn-pāş-ı derūnum inkisārum sōylesūn

III

Gelsūn ol serv-i sehī gūlzārı ābād eylesūn
Ġonca vū cūy u gūli şıķletden āzād eylesūn
Gūlsitānı ser-te-ser ħandān u dil-şād eylesūn
Ġonca gūlsūn gūl açılsun cūy feryād eylesūn
Tur sen iy bülbul biraz gūlşende yārum sōylesūn

IV

İy perī şeb-tā-seĥer giryān u zār olduklarum
Cūşiş-i giryemde ġarķ-ı cūybār olduklarum
Mübtelā-yı fūrķat-i būs u kenār olduklarum
Ārzū-yı vaşl-ıla şeb-zindedār olduklarum
Girye-i ĥasretle çeşm-i intizārum sōylesūn

V

Nice leb-cünbān-ı nuţķ olsun dehānum Ĥaşmetā
Cümleyi lāl eyledi cevriyle o şirīn-edā
Kim olur bilmem suĥan-sāz-ı teşevvuķ vāķı' ā
Bende yok ķudret edāya ĥarf-i şevķ-i Nābiyā
Ĥāme-i rengīn-sarīr-i bī-ķarārım sōylesūn

200¹

Ġazel-i Vecdī Taĥmīs-i Ĥaşmet²

[Mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn]

I

Vişāle bā' iş olsa āh-ı āteş-zār ķābildür
Fiġānı perde perde eylemek müzdād ķābildür
Enīn ü nāle her dem iy şeh-i bī-dād ķābildür
Eger müstelzim-i iĥsān ise feryād ķābildür
Kerem mebzūl olursa 'arz-ı isti' dād ķābildür

¹ 308b/312

² Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.123.

II

Cihānda olsa her gūşe ʔarabgāh-ı dem-i ‘işret
Yine peymāne-i leb-rîz-i şevke eylemem raġbet
Bulup zehr-ābe-i derd ü elemle başka keyfiyyet
Dil-i derd-āşinā cām-ı neşāta eylemez minnet
Ġubār-ı ġamla da bir laḫza olmak şād kâbildür

III

Gül-i bāġ-ı ümîdüm serdî-i hicrân ile şolsa
Riyâz-ı ḫâtıra ḫâr u ḫaş-ı ekdâr ile ʔolsa
Vücûdum mû-be-mû zaḫm-āşinā-yı nîş-i cevri olsa
Rızâ yok intikāma mezheb-i ‘uşşâkda yoḫsa
Bir âh ile cihānı eylemek ber-bād kâbildür

IV

O şîrînüm baña icrâ-yı cûy-ı vaşla açsa fem
Mededkârî-i ġayre nîm-nigāh-ı iltifât itmem
Ḥamîr-i fıtratumda ġayret olmuş şöyle kim müdġam
Ben itsem Bî-sütûn’a himmet itmem tîşeyi maḫrem
Anı nevk-i müjeyle yıkmak iy Ferhād kâbildür

V

Suḫan-sâzîde bulduñ Ḥaşmetâ sen ‘izzet ü mecdi
Ḥulâşa nazm-ı dil-sûzuñ cihānuñ cânına geçdi
Ki her bir şîve-i lafzı virür şad ḫâlet-i vecdi
Bu feyz ile sözün siḫr eylemek mümkün degül Vecdî
Ḥuşûşâ ʔab‘-ı çālākûñ ide imdād kâbildür

VI

Revâdur mazḫar-ı luṭf-ı şehen-şâh-ı zamân olsa
Bulur nazmum revâcın kâşid-i sūk-ı beyân olsa
Ḥuşûşâ nakd-i rengin-i mekârim der-miyân olsa
Sözi siḫr itmek âsân raġbet-i şâh-ı cihân olsa
Sitâyışde kemâl-i nazm-ı siḫr-îcâd kâbildür

VII

Ḥudâvend-i yegâne cem‘ idüp şinf-ı kemâlâtı
Rehîn-i şîve-i îmâsıdur ḫalkuñ murâdâtı

Cemāl-efrūz-ı rŭy-ı ſāhid-i ſevk oldu mir'atı
'Aceb fihrist-i eſnāf-ı keremdŭr nŭſha-i zātı
Dimem ebvāb-ı luṭf u himmetin ta'dād kābildŭr

VIII

Felātŭn-ı zamāndur re'y-i pāki olsa feyz-āver
Ḥabāb-ı baḥr fānŭs-ı çerāğ-ı ſu' ledār eyler
Nigīn-i zātı faſş-ı taḥta yā Rāb vire dā'im fer
Görŭp mŭſkil-pesendān-ı cihān tedbīr ũ re'yŭn dir
Bu derk ũ fehmi ile cem'ıyyet-i ezdād kābildŭr

201¹

Ġazel-i Ḥaſmet Taḥmīs-i Ḥod²

[Mefā' ilŭn mefā' ilŭn mefā' ilŭn mefā' ilŭn]

I

Zuhŭr-ı ḥaṭṭ-ı 'anber-bārı gŭrdŭk dīdeler rŭſen
Meh-i evvel-bahār āſārı gŭrdŭk dīdeler rŭſen
Keleflenmiſ meh-i ruḥsārı gŭrdŭk dīdeler rŭſen
Ḥat-ı nevre ruḥ-ı dildārı gŭrdŭk dīdeler rŭſen
Miſāl-i mihr-i zerrīn-tārı gŭrdŭk dīdeler rŭſen

II

Ṭulŭ' itdi yine ſām-ı firākuñ neyyir-i fecri
Şeb-i yeldā-yı hicrānuñ dŭketdi himmet-i zecri
Nŭmāyān iſte imsāk-ı viſālŭn ſŭret-i ecri
Hele 'idŭn sa'id olsun gŭñŭl bu rŭze-i hicri
Hilāl-i ebruvān-ı yārı gŭrdŭk dīdeler rŭſen

III

Şabāḥ-ı vaſlı gŭſterdi fŭrŭğ-ı neyyir-i āhuñ
Hŭveydā leyle-i fŭrkatde hengām-ı ſeḥergāhuñ
Ziyā-sāz-ı zuhŭr oldu beyāz-ı ſubḥ-ı dil-ḥ'āhuñ
Görŭndi gerden-i kāfŭrı ſemmŭrından ol māhuñ
Şeb içre ſubḥ-ı pŭr-envārı gŭrdŭk dīdeler rŭſen

¹ 309a/312

² Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.125.

IV

Bu bezm-i ‘iṣ ü nūṣuñ teṣne-i zevkî degül bâkî
Anuñ-çün görmemişken sāgar-ı leb-rîz-i eşvâkî
Hele pür-zîb-i şahbâ eyledüñ bu bezm-i müştâkî
Ḥayāl-i leblerüñle dîdemi pür-ḥûn ide sâkî
Bu gûne sāgar-ı ser-şârı gördük dîdeler rûşen

V

Tehî-destāna rām olmaz ol āfet sāde ülfetle
İderse cāme-ḥāba meyl ider pākîze ḥil‘ atle
Görince dāğ-ber-dil olsun ‘uṣṣâkî bu ḥāletle
Der-āgûş eyledükde yâri Ḥaṣmet nâr-ı fûrkatle
Tuṭınmış dāmen-i aġyârı gördük dîdeler rûşen

VI

Yine eşkāl-i şun‘ uñ şekl-i tevlîdi olup ḥāşıl
Nümāyān oldu sa‘ d-i menziline nuṣret-i dāḥil
Kažâyā-yı merāmuñ şüret-i intācıdur ḳābil
Raḳam-senc-i ümîd ol defter-i müjġānuña iy dil
Felekde böyle defterdârı gördük dîdeler rûşen

VII

İderseñ nām-ı pākinden tefahḥuş iy dil-i şeydā
Semiyy-i Şāh-ı Kevneyn Behcet-efrûz-ı dil-i dünyā
Maḳām-ı defterîye zātıdur revnaḳ viren ḥālā
Bedidār oldu sırr-ı fāl-i a‘ti‘l-ḳavse bâriḥā’
Bu mesnedde o himmetkârı gördük dîdeler rûşen

202²

Ġazel-i Nahîfî Taḥmîs-i Ḥaṣmet³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Āteş-i ‘iṣṣ-ile dil oldu heveskâr saña

¹ Yayî ehline ver anlamında Arapça bir söz.

² 310a/313

³ Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.124.

Yanarak yakılarak didi dil-i zār saña
Zararum ne benüm iy şūh-ı sitemkār saña
Mübtelā oldum ise ‘ışk ile nā-çār saña
Neyledüm neyledüm iy dil-ber-i mekkār saña

II

Beni Mecnūn-reviş-i deşt-i beyābān itdün
Halka-i āhumı zencīre-i efgān itdün
Yıkduñ ‘ālemde beni böyle perīşān itdün
Dil-i maḥzūnumı biñ cev̄r ile vīrān itdün
Qaldı ḥātırcıgum iy şūh-ı cefākār saña

III

Hicr-i la‘liyle sirişküm Kızılıрмаğ olsun
Vaşlını ḥaṭṭa rehīn itdi yüzi ağ olsun
Taḥta-i sīnede iy dil bu da bir dāğ olsun
O cefā-cū bize yār olmaz ise sağ olsun
Hiç bulunmaz mı gönül dünyede bir yār saña

IV

Ney gibi nāle ider ‘ışkuñ ile dāğ-zenān
Olmada velvele-i āh ile dem-sāz-ı fiğān
Başamaz rāst reh-i vaşluña pāy-ı imkān
‘Ömri bī-hūde geçer āh u fiğān ile hemān
Olmasun derd ile hiç kimse giriftār saña

V

Naḥl-i nāzum gül-i zībā-yı ruḥuñ solmış iken
Mīve-i ḥüsn ü melāḥat da tamām olmuş iken
Kendüñe Ḥaşmet-i şeydā gibi kul bulmuş iken
Bilmedün ḳadrini ḥayfā ki esīr olmuş iken
Bu Naḥīfī gibi bir ‘āşık-ı ḡam-ḥ‘ār saña

203¹

Ġazel-i Şehīd Sultān Selīm-i Şālīş Taḥmīs-i Zekāyī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

¹ 310b/314

I

Cihānuñ pādişāhı Һazreti Sultān Selīm Һān'dur
Cülūs itdi şerefle feth ü nuşret aña bürhāndur
Elinde seyf-i kudret var delīli naşş-ı Kır' ān'dur
Te'ālallāh nasīb itdi bu bir taht-ı Süleymān'dur
Uyan kim Һ'āb-ı gāfletden ki kişver çün perişāndur

II

Refik itsün Һudā tevfiķini ol şāh-ı zī-şāna
Yüritsün hükmini şarķa vü ğarba cümle büldāna
Bu beyt ilhām-ı Hāk'dur habbezā sultān-ı devrāna
Cihāna göñlüni virme uyup bu mekr-i şeytāna
Emānet eyle gel halkı ki settār u nighbāndur

III

Bi-emrillāh zühür eyler nazar kıl kudret-i Hākķ'a
Kamu ehl-i başiret muntazırdur nuşret-i Hākķ'a
Hemān vācib olan şükr eylemekdür ni' met-i Hākķ'a
Һavāle eyledüm ğayrı umūrum Һazret-i Hākķ'a
Baña bu mülki viren ol cenāb-ı Hākķ-ı Sübhān'dur

IV

Muzafferdür zamān-ı devletüñde rü'yet-i İslām
Adū-yı devletüñ maķhūr u mağlūb eylesün Mevlām
Du'ā-yı devletüñ eyler Zekāyī şıdķ-ile itmām
Bu dünyāya tayanup olmağıl ğāfil gel iy İlham
Saña da bāķī kalmaz çün döner bu çarķ-ı devrāndur

204¹

Ğazel-i Bāķī Tahmīs-i Mir Һasīb

[Mef'ülü mefā' ilü mefā' ilü fe'ülün]

I

Һ'ānendelerüñ cülcül-i deffiyle nevāsı
Rū-sādelerüñ raķş-ile çār-pāre şadāsı
Mest eyledi 'uşşāķı ney ü meyle şafāsı

¹ 311a/314

*Hoş geldi baña meykedenüñ āb u hevāsı
Va 'llāhi güzel yirde yapılmış yıkılası*

II

Monlā degül erbāb-ı suṭurlāb-ı mühendis
Kim görmeye rindān-ı suḥandān ile meclis
Ḳāl ehli olup ḥāl-i derūnı mutecessis
*Men' eyler imiş mes 'ele-i 'ışkı müderris
İy ḥ'āce anuñ varise yaklaştı kazāsı*

III

Dāl eyler elif ḳaddini Rüstem ḥazerinden
Yā Zāl'e ḥirās ırmeye mi reh-güzerinden
Bucāğı virür 'ayn-ı Hülāgū ḥaberinden
*Gitmez o mehüñ rā gibi ḥançer kemerinden
Üftādeleri öldürür āh işte bu rāsı*

IV

Açsam da eger kâle-i rāz ol boyı serve
Ölçüp biçemem dūr u dırāz ol boyı serve
Dībālara ḡarḳ eylesem az ol boyı serve
*Zibā yaraşur ḥil'at-i nāz ol boyı serve
İki kolumı kılsam aña bil dolaması*

V

Meşrebce Ḥasīb eyleye icrā-yı mezāḳı
Ṭavşan ḳanı mey nūş idüp aḥbāb-ile sāḳı
Mīnā-yı 'araḳ devr ide ferzend-i 'Irāḳı
*Meddāḥ olalı çeşm-i gazālāneñe Bāḳı
Öğrendi ḡazel tarzını Rūm 'uñ şu'arāsı*

205¹

Tahmīs-i Muṭarref-i 'Ārif Ber-Ġazel-i Ḥālīmā²

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

¹ 311b/315

² Kiremitçi (hzl.), s.73.

La‘l-i leb-i dil-ber gibi bir cām-ı Cem’üm var
Pür-neş’e-i şevkem ne ğamum var ne hemüm var
Feryād ile hem āh-ı hüzünle nağamum var
Nā-sāz degül nağmelerüm zīr ü bemüm vār
‘İşretgeh-i ‘ālemde benüm özge demüm var

II

Lāl itdi beni ğamze-i gūyāsı o şūhuñ
Mestāne-nigeh dīde-i şehlāsı o şūhuñ
‘Uşşāka bütün vaż‘ -ı sitem-zāsı o şūhuñ
Ağyār ile düzdīde muvāsāsı o şūhuñ
Allāhı seversen beni söyletme ğamum var

III

[Loḳmān]¹ u Aristo olamaz derdüme dermān
Vuşlat hevesi oldu baña māye-i ħirmān
Bir ħāle ḳodı āh ṭabībüm beni hicrān
Ḳānūn u şifā ile bulunmaz buna imkān
Ben ḥasta-i ‘ışḳam cigerümde veremüm var

IV

Bülbül gibi feryād u fiğān itsem ‘aceb mi
Āh ile bahārānı ḥazān itsem ‘aceb mi
Rāz-ı dili meşhūr-ı cihān itsem ‘aceb mi
Bu mışra‘ı hem vird-i zebān itsem ‘aceb mi
Bir ruḥları gül zülfī semen ğonca-femüm var

V

Ol yār ile itdüklerümüz cünbīşi tenhā
Bir ben bilürem bir de anı şāğar-ı şahbā
Söylense olur dāğ-ı dil-i yād u aḥibbā
‘Ārif olan añlarsa sözüm yok hele ammā
Vallāhī dimem saña Ḥalīmā ḳasemüm var

¹ Loḳmān: Nu‘mān G.

VI

Bir kimseden ümmîd-i ‘aṭā vü kerem itmem

Şimden girü ben ṭālî‘ üme hîç sitem itmem

Gerdüna mu‘ ârızlık idersem de kem itmem

Taḥşîl-i merâtib hevesiyle elem itmem

Kim ḥazret-i Râşid gibi şāhib-keremüm var

VII

Şimden girü itmez beni bir ğayrıya muḥtāc

Allāh bilür itmedi hîç kimseyi iz‘ âc

Zîrā ki odur rāst-rev-i aḥsen-i minhāc

İy ṭālî‘ -i ḥ‘ābide yiter ğayrı gözün aç

‘Ālemde benüm öyle veliyyü’n-ni‘amum var

206¹

Ġazel-i Nakşî Tahmîs-i Ḥalîlî²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Cemālün vaşfın iy dil-ber egerçi tende cān söyler

Lebün esrārını ‘ışkuñ velikin rāygān söyler

Ki luṭf-ı emr-i Ḥaḳ’dur *men* ‘aref³ sırrın ‘ayān söyler

Eyā sen şanma kim senden bu güftarı dehān söyler

Veyā terkîb olan ‘unşur yaḥūd laḥm-i zebān söyler

II

Ḥaḳîḳat ‘ilmine ümmü’l-kitāb olduñ ise ersün

Göñül rüyına şübhe perdesin çekdüñse kâfirsın

¹ 312a/315

² Lütfi Alıcı, *Halîl-i Mar’aşî Dîvânçe ve Etvâr-ı Seb’a Tenkitli Metin-Tıpkı Basım*, Maraş: Ukde Yayınları, (2010), s.131.

Ahmet kavaklıyazı bu şiirin Diyarbakırlı Halilî’ye ait olduğunu *15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halilî’nin Şiirleri* adlı makalesinde tespit etmiştir. bk. Ahmet kavaklıyazı, “15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halilî’nin Şiirleri”, *Selçuk Üniveriitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S.34 (2015), s.14.

³ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, s.492.

Eger mihr-i cihān-ārā olursañ dahı bī-fersin
Olur kim bilmedi nefsin ‘arefden almadı dersin
Degüldür haqqā ‘ārifler özin bilmez yalan söyler

III

Zuhūr itdi kamu eşyā hitāb-ı kâf-ile nūndan
Nefehtu fihi min-ruḥi¹ izāf oldu bu²cān tende
Yaradılmış ne kim vardur kamu oldu saña bende
Yaratdı cümle eşyāyı özin pinhān idüp anda
Görindi niçe biñ yüzden velī kendü nihān söyler

IV

Yüzinden istivā³ sırrın bilenler iy kad-i bālā
Olur der-mekteb-i ‘irfān içinde ‘ālim-i a‘lā
Ne bilsün ders-i hüsnünden müderris kādı vü monlā
Seni ol saña bildürmek murādın kaşd idüp mevlā
‘Anāşırdan giyüp bir gün yüzinden tercümān söyler

V

Göñül gözini ğafletten açan ‘āşıklar iy Nakşī
Olardur Haqqı bātıldan seçen ‘āşıklar iy Nakşī
Ḥalīlī⁴ gibi varından geçen ‘āşıklar iy Nakşī
Seḳāhum Rabbuhum⁵ hamrin içen ‘āşıklar iy Nakşī
İrer ma‘şūkına anlar mekāndan lā-mekān söyler

207⁶

Ġazel-i Aḥmed Taḥmīs-i Ḥayretī⁷

[Mef’ ülü mefā’ ilün mef’ ülü mefā’ ilün]

I

Yāruñ ruḥ u zülfinde gör küfr-ile imānı

¹ “Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman”, Kur’an, Hicr Suresi, 15/29.

² bu: - G.

³ “... Arş’a[219] kurulan”, Kur’an, Araf Suresi, 7/54.

⁴ Ḥalīlī: Ḥalīl G.

⁵ “Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.”, Kur’an, İnsan Suresi, 76/21.

⁶ 312b/316

⁷ Mehmed Çavuşoğlu ve M.Ali Tanyeri (hzl.), *Hayretî Dîvân Tenkidli Basım*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981, s.62.

Vechine nazar kıl sen gör âyet-i Kur'ânı
Dil hânesini pāk it bul anda o sulţânı
İy tâlib olan 'âşık seyr itmege cānānı
vaḳtiyle temāşā kıl her gördüğün insānı

II

Ol peyker-i cānānı kim şūret-i Raḥmān'dur
Vechinde olan zāhir hep âyât-ı Kur'an'dur
El-mü 'minü mir 'ātün' Hâk'dan saña burhāndur
Âyine-i sübhānı çün şūret-i insāndur
Bu âyineye gel bak gör şūret-i Raḥmān'ı

III

Şādıklar imiş yāruñ 'âşıkları şādıklar
Cān gözin açup Hâk'ın envārına lāyıklar
Ger görse 'aceb midür cānānı uyanıklar
Şūretde görünmez cān dirlerse münāfıklar
Sen cāna nazar kılsun görmek dileyen anı

IV

Çün aḥsen-i taḳvīme nā-ḥâk dir imiş münkir
Gerçeklere ta'n eyler kūr u ker imiş münkir
İnşāf ide billāhī özge ḥar imiş münkir
Maḥbūb temāşāsın men' eyler imiş münkir
Kör gözlerinün nūrı yokdur göremez anı

V

Zihninde riyā olsa gelmez bu yola zāhid
Şanma bu 'amellerle firdevsi bula zāhid
Dīdār şühūdında bī-behre ḳala zāhid
Sen ḥüsn-i dil-ārādan göz yumsa n'ola zāhid
Ḥuffāş gözi görmez² ḥurşid-i dırāḥşānı

VI

¹ “Mümin, müminin aynasıdır rivâyeti farklı lafızlarla sahih ve hasen isnadlarla pek çok kaynakta geçmektedir.”, Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Ayhan, “Fütûhât-ı Mekkiyye’de Keşf Yoluyla Nakledilen Hadisler”. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* C.1. S.1, (15 Haziran 2015), s.29-55.

² görmez: çün görmez G.

Şol mûy-ı miyānuñdan cānā bir eşer tuysam
Ya ‘ ayn-ı ‘ ayān-ile bir mūra naẓar tuysam
İy dil-ber-i rūḥānī cān sırrın eger tuysam
Ben ḥātem-i la’lūñden bir zerre ḥaber tuysam
Bir ḥabbeye almazdum biñ mülk-i Süleymān’ı

VII

İy Ḥayretī yüzüñ sür ḥāk-i der-i cānāna
Emr oldı sücūd eyle ol şūret-i raḥmāna
Rāz-ı dil-i pür-derdi insāna di insāna
Esrār sözini Aḥmed keşf eyleme nā-dāna
Ḥayvāna maḥal görme sen Çeşme-i Ḥayvān’ı

208¹

Ġazel-i Nev’î Taḥmīs-i Beyānī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Dilā ādem olan ḳavlinde dā’im şādık olmaḳdur
Bu dehr-i pīrezende merd-i ‘ ahd-i sābık olmaḳdur
Kişi ḥalk olmadan evvel muḥibb-i Ḥālık olmaḳdur
Maḥabbetden ġaraş şanmañ ki Ḳayş u Vāmık olmaḳdur
Hüner bir ḥālet ile vaşl-ı yāre lāyık olmaḳdur

II

Dilā bī-hüde gezme ‘ āḳil-iseñ kūh u şaḥrāda
Bir eyü ad ile añıla-gör sen de bu dünyāda
Dime noḳşanı var ‘ ışķında Mecnūn-ile Ferḥād’a
Tamām oldı güzellik şanma Şīrīn-ile Leylā’da
Niçe Leylā bulunur erlik ammā ‘ āşık olmaḳdur

III

Ne bilsünler şafāsın degme nādān ḥālet-i ‘ ışķuñ
İçenlerdür bilenler lezzetini şerbet-i ‘ ışķuñ

¹ 313b/317

‘İlâcı az olur şâhib-firâş-ı rahmet-i ‘ışkuñ
Bilinmez derdi çokdur mübtelâ-yı miñnet-i ‘ışkuñ
Şifâ-sâz olmada ancağ tabībüm hâzık olmakdur

IV

Bulup Mecnûn-ı şeydâ vâdî-i ‘ışk içre isti‘ dâd
Fünûn-ı ‘ışkı ırgürdi kemâline olup üstâd
İletdi tîşe-i kârını başa ‘âkıbet Ferhâd
Çeküp Manşûr[’ı] dâra itdiler hâkister-i ber-bâd
Hüner akrân içinde her cihetden fâyık olmakdur

V

Muķâbil olsa dil ruhsârına artar maķâlâtı
Şafâdan tutî çün güftâra başlar görse mir’âtı
Beyânî ‘âşıkâne söyler oldu şimdi ebyâtı
Bize Nev’î gerekmez zümre-i kâlûñ maķâlâtı
Ġaraż şî’ri kişinûñ hûsn-i hâlin nâtık olmakdur

209¹

Ġazel-i Vecdî Tahmîs-i Fıtnat²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Ġamze-i hûn-rîz şunmış tîğ-i ġamġam çeşmüñe
Baqsalar lerzân olurlar Sâm u Rüstem çeşmüñe
İtmese ‘arz-ı kemend ol zülf-i pür-ġam çeşmüñe
Olmasa ġamzeñ dem-â-dem yâr u hem-dem çeşmüñe
Mülk-i fitne böyle olmazdı müselleme çeşmüñe

II

Ġâret-i dilden nice üftâdeler olsun emîn

¹ 314a/317

² Aşağıda künyesi verilen eserde zemin şiirin şairi Cevrî görünmektedir. Ayrıca mecmuada mahlasnamede Cevrî görünmektedir.
Halil Çeçen, "Divân-ı Fıtnat: İnceleme-Metin.", İnönü Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Malatya 1996, s.309.

Düzd-i gamze gūşe-i çeşmüñde olmuşdur kemîn
Sihr ile Hārūt'ı itmiş çāh-ı Bābil'de mekîn
Ol nigāh-ı fitne-engīze hezārān āferīn
Fenn-i sihri ögredür hem gamzeñe hem çeşmüñe

III

Halka-i zülfüñ hayāl itdüm ruḥ-ı pür-tābda
Keşt-ī dil oldı ser-gerdān yine girdābda
Yok yine nazāreya kudret dil-i bī-tābda
İtse āsāyış kaçan ḥalvet-serāy-ı ḥ'ābdā
Nāz olur bīgāne olmaz şive mahrem çeşmüñe

IV

Gösterürseñ 'arızuñ iy meh mişāl-i āy'ne
Şevk-i rüyūñla olur dil tūt-ī güyā yine
Mest olur her bir nıgehde 'āşık-ı şeydā yine
Böyle nāz u şiveden ḥālī iken ammā yine
Bakmağa tākāt getürmez kimse bir dem çeşmüñe

V

Mā'il olmuş yāsemen seyr eyleyüp nāzük tenüñ
Bağrı hūndur ḥasret-i la' l-i lebūñle goncanuñ
Fıtnat-ı şeydā da olmuş bülbüli ol gülşenüñ
Yalıñuz Cevrī degül meftūn u āşüfteñ senüñ
Beste dünyā zülfüñe dil-ḥaste 'ālem çeşmüñe

210¹

Ġazel-i Ża' fī Taḥmīs-i Şāhidī

[Fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn]

I

Müşkilüñ var ise iy sālīk ulü'l-ebşāra şor
Tekye-i tevḥīdi herkes añlamaz aḥyāra şor
*Lī-ma'allāh*² uñ rumūzın Aḥmed-i Muḥtār'a şor

¹ 314b/318

² “Benim Allah ile (öyle anlarım olur ki...)”, bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.469.

Hikmet-i innî enallâh¹ [1] Kelîm-i yâra şor
Sırrını ânestü nâr²’uñ tâlîb-i dîdâra şor

II

Sâķî-i vaḥdet şunaldan cām-ı şāfî la‘ l-fām
Tutdı erbāb-ı ma‘ ālî kūy-ı ḥayretde maķām
Ol meyūñ keyfiyyetinden vecde geldi ḥāş u ‘ām
Cümle ‘ālem mestdür cām-ı tecellîden tamām
Meclis aḥvālîn şorarsañ sâķî-i huşyâra şor

III

Pertev-i envār-ı ‘izzetden ṭoludur kāyināt
Baḥr-i nūra ġarķ olupdur çār ‘unşur şeş cihāt
Lîkin idrāk eylemez anı ‘uyûn-ı mümkināt
Ḥ’āb-ı ġafletde yatan bilmez nedür Ḳadr ü Berāt
Ger anı bilmek dilerseñ ‘āşık-ı bîdâra şor

IV

İz remeytūñ³ ma‘ nâşin zevķ eyle ġavġādan çekil
Seng-i ṭa‘ n-ı düşmen-i bed-ḥûdan olma münfā‘ il
Degme nâ-dâna dilâ mantıķ kelâmın dimegil
Men ‘aref⁴ sırrın ne bilsün zâhid-i efsürde-dil
Gel berü sâlik anı bu vâķıf-ı esrâra şor

V

Şâhidî vird-i zebānuñ ma‘ rifetdür ser-be-ser
Āsitân-ı Gülşenî’ye intisābuñ var meger
Ḥoş dimiş bu nazm-ı gevher-bârı ol şâḥib-hüner
Müşkilūñ var ise Ża‘ fî fenn-i ‘ışķ içre eger
Āsitân-ı Gülşenî’de mîr-i ma‘ nîdâra şor

¹ Kasas Suresi; 28/30.

² Taha Suresi: 20/10.

³ “...Attığın zaman da (sen atmadın, fakat Allah attı).”, Kur’an, Enfal Suresi, 8/17.

⁴ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

⁵ 315a/318

Gazel-i Nesîmî Tahmîs-i Uşûlî¹

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Gir gönül mülkine seyr eyle ulu dergâhı gör
Şeş cihâta pertevin şalmış durur ol mâhı gör
Zerre-i nâçizden hırşide varan râhı gör
Her neye kim bakduñ ise anda sen Allâh'ı gör
*Çancaru kim 'azm kılsañ **şemme vechullâhr'** gör*

II

Naş-ı tendür cân cemâlünden niķābı ref' kıl
Mihr-i 'âlem-tâb-ı vechinden şehābı ref' kıl
Çeşm-i dilden ğafleti terk eyle h'ābı ref' kıl
Bu ikilik perdesinden geç hicābı ref' kıl
Gel bu birlik revzeninden bak bu sırrullāhı gör

III

Şüret-i Hakk'ı tavāf itmek dilerseñ rû-be-rû
Şürete bakup girü kalma kadem baş ilerü
Zāhiri ko 'âlem-i ma' niye gel gir içerü
Hacc-ı ekber kılmak isterseñ gel iy zāhid berü
Mü'minün kalbi içinde sen bu beytullāhı gör

IV

Ġam degül eţfāl senginden deli divāne kıl
Vaĥdetün şem' ine cân at kendüni pervāne kıl
'Işk cāmından dili lâ ya' kıl u mestāne kıl
Geç enāniyyet sözinden gönölü[n]i vîrāne kıl
Niçe şey tizcek bulursın küntü kenzullāhr³ gör

V

Rāzı ol *naĥnu kasemnā⁴* da yazılan kısmuñā
Yokluk erkānumı çek 'âlemde ism ü resmüñe

¹ Mustafa İsen, *Usulî: Hayatı, Sanatı ve Dîvânı*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1988, s.36.

² Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır.”, Kur'an, Bakara Suresi, 2/115.

³ “Bilinmeyen bir hazine idim.”, Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, s.367.

⁴ “Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık.”, Kur'an, Zuhuruf Suresi, 43/32.

Tā tecellî eyleye sırr-ı müsemma ismüne
Ölmedin nefis öldürürseñ nice tola cismüne
Nefha-i rûhu'l-kudûsden maḥz-ı rûhullâhı gör

VI

Vâcib-i bi'z-zât dolmuş mümkünâtun 'aynına
Bu mezâhirden zuhûr iden şıfatun 'aynına
Bir nazar kıl evvelâ vaşfinda zâtuñ 'aynına
Cân göziyle bakduñ-ise kâyinâtun 'aynına
Andan özge nesne var mı ḥasbetenlillâhı gör

VII

Zıkr-i illallâh ile virdünse câna revnaķı
Nefs zulmâtın geçüp bulduñsa nûr-ı muṭlaķı
Seyr idüp mi' râc-ı rûḥânide gördünse Ḥaķ'ı
Levh-i iḥlâş eyledünse gön'lüñi iy müṭṭakî
Kürsî-i raḥmâna ağduñ anda 'Arşullâh'ı gör

VIII

Ehl-i taḥkîke iriş Ḥaķķ'ı muḥaķķak görmege
Ḥâlet-i Mañşûr'a baķ râz-ı Ene'l-Ḥaķ görmege
Şayķal it mir'ât-ı ḳalbi sırr-ı muğlaķ görmege
Münkir-i rû'yet degülseñ şûret-i Ḥaķ görmege
Baķduğınca her nazarda 'ayn-ı Zâtullâh'ı gör

IX

İy Uşulî remz-i mâ-evḥâyı¹ bilmez her le'im
Kim kelânullâh sırrın anlamaz dîvü'r-recîm
Ḥoş buyurmuşdur sipeh-sâlâr-ı râh-ı müstekîm
'İlm-i ḥikmetden bilürseñ gel berü gel iy ḥakîm
Sen Nesîmî mantıķından diñle Faẓlullâh'ı gör

212²

Gazel-i Aḥmed Taḥmîs-i Ḥayretî

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

¹ “Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti”, Kur'an, Necm Suresi, 53/10.

² 315b/319

I

İy dil-i Mecnûn'umuñ Leylâsı maḥbûb-ı güzîn
Rûḥdan ḥalk eylemişdür cismüñi Ḥālîk hemîn
Görmedüm ' âlemde bir sen deñlü şüh-ı nâzenîn
Nûrdan bir servdür qaddûñ senüñ iy meh-cebîn
Kim anuñ ḥayrânıdur heşt ü bihişt ü ḥür-ı 'în

II

La' lûñ ol ' İsi durur kim mürdeye cân ' arz ider
Hıẓr-ı ḥaṭṭuñ leblerüñden âb-ı ḥayvân ' arz ider
Vech-i pâküñ ma' nî-i âyât-ı Qur'ân ' arz ider
Câmi'-i ḥüsnuñde zülfüñ ḥalka imân ' arz ider
Ḥırqa-i sâlûs ile miskîn tutarmış gizlü dîn

III

Ben *beli*¹ diyüp ezelden ' ışkuña bel bağladum
Tâ ebed şevküñle bu dîvâne gönlüm egledüm²
Âteş-i süzân-ı mihrüñle yüregüm tağladum
' Âlem-i vuşlatda cânâ hecrüñ añdum ağladum
Gül gibi ḥandân iken bād-ı ḥazân oldı qarîn

IV

Sâkiyâ şun baña luṭf it gel şarābuñ şāfını
Gönlümün ' Anḳāsına seyr eyle kudret Qāfını
Serverā taḥsîn idüp gör ' arızuñ inşāfını
Ḥüsn-i ḥaṭṭuñ şerḥ ider şerbet lebüñ evşāfını
Âferîn eyle aña iy meh-liḳa şad âferîn

V

Ḥamdülillāḥ Ḥayretî hoş demdür ' âlemdür bugün
Kim ḥayāl-i ḥâl-i yâr gönlüme hem-demdür bugün
La' lûñ iy cân pâresi ' İsi-i Meryem'dür bugün
Şevk-i dîdāruñla Aḥmed şād u ḥurremdür bugün
Çöpçe gelmez ḥāk-i pāyüñ ḥaḳḳı-çün ḥuld-ı berîn

¹ "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?", Kur'an, Araf Suresi, 7/172.

² Bu mısradaki kafiye "ağ" yerine "eg" şeklinde gelerek bozulmuş.

Ġazel-i Sipāhī Tahmīs-i ‘Ulvī²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ne taḥṣīl eyledüñ geldüñ cihāna ictihāduñ ne
 Ġazā-yı ekber oldur kendü nefsüñle cihāduñ ne
 Ġurūr-ile göge mi ağmak istersin ‘ināduñ ne
Bu dehr-i bī-sebāta bilsem iy dil inkıyāduñ ne
Yog ise inkıyāduñ bunca şekvādan murāduñ ne

II

Ḥudā’nuñ itdügi iḥsānlarına çünki şākirsın
 Bugünlük ni‘ metüñ vardır ne ğam ferdā içün yersin
 Mürā’isin mürā’i ehl-i dünyā ile hep birsin
Benüm dergāh-ı Haḳḳ’dan ğayrı yokdur mesnedüm dırsın
Gice gündüz ekābir ḳapusına istināduñ ne

III

Bil evvel Rabb’üñi ‘ārif iseñ her yerde ḥāzır sen
 Nebiñi añla insān ol dimesünler saña kevden
 Daḳı bīġānesin miskīn şanurdum ben seni evden
Seni bir ‘aḳl-ı evvel kāmīl ü dānā bilürdüm ben
Ne iz‘ān eyledüñ bilsem cihāna i‘tikāduñ ne

IV

Marīz-i ‘ışḳ olanuñ dilde eksük mi olur yāre
 Yürekde derd gerekdür derd gerekdür dirmege yāre
 Bu ḥikmet-ḥānede devālaruñ gör bundadur çāre
Şaḳal ağardı iy ğāfil benüm gibi yüzüñ ḳare
Yöneldüñ rāh-ı Haḳḳ’a çünki zāduñ ne zevāduñ ne

V

Teveccüh eyle Haḳḳ’a ümmet olġıl Şāh-ı levlāke¹

¹ 316a/319

² Bu tahmisin zemin şiiri aşağıda künyesi verilen eserde vardır ve ‘Ulvī’nin gazeli olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda tahmīs de Sipāhī’nin olmalıdır.
 bk. İsmail Çetin (hızl.), “Derzi-zāde ‘Ulvī: Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Divânının Tenkidli Metni”, Fırat Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Elazığ 1993, s.536.

Uyan gel h^vāb-ı gâfletden hâlel irmezden idrâke
Yirûn yirdür Sipāhî başuñ irse āhir eflāke
Gözûn aç düşürür bir gün felek ‘Ulvî seni hâke
Nedür tayandugûn dünyāya aña i‘timāduñ ne

214²

Ġazel-i ‘Alīmî Tahmīs-i Vahdeti³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ser-be-ser cism-i şerīfūñ defter-i Allāh’dur
Var-ise fażl-ı aḥaddan *küntü kenzüllāhdur*⁴
Degme cāhil bilmez anı kim ne sırrullāhdur
Dil-berā vechūñ senūñ vech-i kelāmullāhdur
Naḫş olan ol vech-i pāk içinde Fażlullāhdur

II

‘Ayn-ı vāḥiddür bilürseñ cism-ile rūḥ u beden
‘Unşur-ı pāki idindi [o] rūḥ ancak pīrehen
Lā-yezāl ü lem-yezel ol bunda tıtmışdur vaṭan
İy cemāl-i zāt-ı pāke ġayr-ı mer’idür diyen
*Her neye kim bakar iseñ **semme** vechullāhdur*

III

Rü’yet-i Allāh’a menzilgāh cennātü’n-na‘īm
Her ki girdi ḫaldı anda hem emīn ü hem muḫīm
Girmeyen bulur muḫarrer menzil-i nār-ı caḥīm
İy hidāyet isteyen Ḥaḫ’dan şırāt-ı müstaḫīm
İstivā-yı ādemi gör kim sebīlullāhdur

IV

Ḳaçma Ḥaḫ’dan mü’mīn iseñ ‘aḳl-ile hūşuñ şaḫın
Türrehāt-ı cāhilāne tıtmaḡıl gūşuñ şaḫın

¹ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.”
bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, İstanbul, s.456.

² 316b/320

³ Öztürk Yılmaz, s.24.

⁴ “Bilinmeyen bir hazine idim.”, Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.367.

Kendü nefsin bilmeyenden ‘iş-ile nūşuñ şaķın
Hor bakma şūretine her nemed-pūşuñ şaķın
Ma‘nīye bak göñlü[n]e gir gör ki ‘arşullāhdur

V

Şūret-i eşyāy şanma k’ola bir dem mün‘adim
İ‘tibārīdür olursa in‘idāmı münselim
‘Leşker-i Hāķ’dur bu eşyā gelmek üzre münteżim
‘Ayn-ı ma‘nīdür şuver taḥķīķa baksañ zīre kim
Sırr-ı zāt-ı pāki Allāh’uñ şıfātullāhdur

VI

Müfred ü muḥkem mürekkeb geldi Hāķ’dan çün sūtūr
Şafḥa-i vechūnde el-ḥāķ gün gibi kıldı zuhūr
Eyledi icrā-yı kudret ḥaṭṭ u ḥālūñ bī-kuşūr
‘Ālem üçdür üç de bir zātadur meclā-yı nūr
Cümlesi mir’āt-ı āyāt-ı kitābullāhdur

VII

Vaḥdetī rūz-ı ezelden sırr-ı vaḥdet didüğüñ
Mescid ü deyr-i ḥarāb u künc-i vaḥdet didüğüñ
Gice gündüz gördüğüñce nūr u zulmet didüğüñ
İy ‘Alīmī lafz u ma‘nī rūḥ u şūret didüğüñ
Hāķ-ı emr-i dünye ‘uķbā ḥasbeten lillāhdur

215¹

Gazel-i İbrahim Taḥmīs-i Niyāzī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Cām-ı vaşl-ı yār-ıla mestān olan añlar bizi
Çāğlayup bir kaṭreden ‘ummān olan añlar bizi
Remz-i vech-i ādeme ‘irfān olan añlar bizi
Vāķıf-ı esrār olup ḥayrān olan añlar bizi
Añlamaz ḥayvān olan insān olan añlar bizi

¹ 317b/321

² Kavruk, s.260.

II

Kaatre-i nâçizeyüz hem seylümüz yokdur bizüm
Menba‘uz sırr-ı tecelden ilümüz haçdur bizüm
Baħr-ı zulumet olsa ‘âlem Nîl’ümüz açdur bizüm
Bu fenâ gûlzâra hergiz meylümüz yokdur bizüm
Her seher bûlbûl gibi nālân olan aňlar bizi

III

Zulmete dervâ olan revzenlere açılmazuz
Münkir-i sırr-ı ezel teh-zenlere açılmazuz
Hâşılı dünyâya mâ’ıl zenlere açılmazuz
Zâhidâ leffâf olan reh-zenlere açılmazuz
Açılup güller gibi ħandân olan aňlar bizi

IV

Kimse bilmez sırrumuz şâh-ı beķâ abdâliyuz
Zulmeti keşf eyleyen bedrû’d-dücâ abdâliyuz
Hıç zevâle ırmeyen şemsü’d-duĥâ abdâliyuz
Baş açık yalın ayaķ râh-ı fenâ abdâliyuz
Ref‘ idüp ten cûbbesin ‘uryân olan aňlar bizi

V

Yine nev-serden tecellî eyledi şâhum bugün
Tâli‘ oldı şol dolınmaz tâ ebed mâhum bugün
Çünkü irdi iy Niyâzî vaĥdete râhum bugün
Lî-ma‘allâh’ vaĥtine maĥremdür İbrâhîm bugün
Ol serây-ı vaĥdete miĥmân olan aňlar bizi

216²

Gazel-i Necâtî Tahmîs-i Mu‘îdî³

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

¹ “Benim Allah ile (öyle anlarım olur ki...)”, bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.469.

² 318a/321

³ Gülçin Tanrıbuyurdu, "Mu‘îdî, Dîvân: Metin-Çeviri." Kocaeli Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Kocaeli 2012, s.430.

Lebüñ ‘aksiyle yaşımı görenler dir ki qandır bu
Ne kan olsun ki hecründen helâk oldum nişândur bu
Cihândan el yuyan ehl-i dile âşüb-ı¹ cândur bu
Hevâ deryâsını cüş eyleyen serv-i revândur bu
Yâhûd cām-ı maḥabbetde şarâb-ı erguvândur bu

II

Getürdiler ṭabībüm kim bile derdüm kıla dermân
Bu müşkil derdümi benüm eliyle ḥall ide insân
Görüp ol dem revân düşdüm seri ‘aql itdi ser-gerdân
Beni ḥâlât-i vaḥdetde kılan âşüfte vü ḥayrân
El urup nabzuma didi ğam-ı ‘ışk-ı fulândur bu

III

N’ola olduñ ise dil-ber kayurmaz bildigün itme
Beni zülf-i siyâhuñla perîşân eyleyüp gitme
Senün sayende âsûde yaturken bizi incitme
Güzeller pâdişâhısın yaraşmaz böyle zulm itme
Benüm ‘ömrüm benüm cānum bilürsin kim cihândur bu

IV

‘Abîr-i Ka‘be-i kūyın baña ‘ıtr-ı kefen eyleñ
Bürehe ‘âşık-ı zârem kefenden pîrehen eyleñ
Şehîd oldum benüm na‘şum nihâl-i sidreden eyleñ
Mezârum toprağın himmet kılup misk-i Ḥoten eyleñ
Kim anda ḥûr u rıdvâna be-ġâyet armağandır bu

V

Necâtî cānını dūstdan dirîġ eyler dimiş düşmen
Zihî düşmen ki düşmendür bizümle mâ-taḳaddemden
Mu‘îdî ḥâlîş ü muḥliş kuluñdur ḥod bilürsin sen
Bu sözler ğayrı vâkı‘dür inanma iy yüzi gülşen
Yolında öldüğüm vallâhî billâhî yalandur bu

217²

Ġazel-i Cāmî Taḥmîs-i Firākî

¹ ehl-i dile âşüb-ı: ‘âşıklar âşüfte G.

² 318b/322

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Beni ağlañ beni kıldı 'adâvet baña cānānum
Kadīmī 'ahdūñ unuttı kuluñ terk itdi sulṭānum
Sirişküm yir yüzün dutdı göge irişdi efgānum
Eger hālüm şorarsa künc-i miḥnet içre yārānum
Zebūn-ı fūrkat oldum az kalupdur çıkmaga cānum

II

Göñül maḥzūn ciger ḥūn gözyaşı kan-ile hem-demdür
Tükenmez degme bir derd ü belā-y-ile bu ne ğamdür
Vücūdum şerḥa şerḥa ṭāğ-ı hicrān dilde muḥkemdür
Naşībüm ağlamağ oldı meger eyyām-ı mātemdür
Cihānı ğarḳ ider yāḥūd benüm bu çeşm-i giryānum

III

Cefā vü cevre yüz tıttı işüm feryād-ı zār itdi
Gözüm yaşını bağ-ı miḥnet içre cūybār itdi
Ayaqlarda ḳodı [cism]¹-i nizārüm ḥāksār itdi
Ḥaḳāretle naẓar kıldı gedāyam gördi 'ār itdi
'Aceb mi ictināb eylerse ol şāh-ı cihānbānum

IV

vefā ümmizin iderdüm nigār-ı dil-sitānumdan
Ḥaḳīḳat būyın alurdum nihāl-i ergavānumdan
Vücūduñ yeg bilürdüm kendüme rūḥ-ı revānumdan
Ölem ayrılmayam dirdüm meh-i nā-mihribānumdan
Ne çāre itmedi 'ahde vefā serdār-ı ḥūbānum

V

Ġamuñ ebrūsı başda münderic bir ḳara yazudur
Firāḳī çeşm-i bīmār-ile dil bī-çāre²
Cefā vü cevri-ile ḳaşd-ı revān iden o bed-ḥūdur
Nice şefḳat umam bir seng-dil bī-mihr ḳanludur
Degül yanında bir ḳaṭre şu deñlü Cāmiyā ḳanum

¹ cism: çeşm G.

² V/2. mısra eksiktir.

Ġazel-i Muḥibbī ki Sultān Süleymān Taḥmīs-i Ḥayālī²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

‘Āfiyetden çeksün el yār-ı vefādār isteyen
 Kūy-ı ‘ışķa gelmesün nāmūs-ile ‘ār isteyen
 Sīnesin pūr-dāğ ider bir lāle-ruḥsār isteyen
Ķan yudarsa tañ degül la‘l-i leb-i yār isteyen
Cān virür bu yolda bir zülf-i siyehkār isteyen

II

Ka‘be-i maḥşūda ol kim irgürür sa‘y-ile yol
 Cānını ḳurbān virür olmaz ḥayātından melül
 Nağme-i ‘uşşāķa āheng idemez her bī-uşül
Terk idüp zühd ü şalāhı ḳılmışam zülfün ḳabül
Rūz-ı maḥşerde benem iy düst zünnār isteyen

III

Yāra ḳalmaz ḥātırı olduğına āvāre dil
 Yandığına şabr ider pervānedür her nāra dil
 Ḳanlı dāğum gibi boyandı ḳızıl ḳanlara dil
Ḳāni‘ olmaz kūyuña vaşluñ diler biçāre dil
Ḥiçe şatdı cenneti ‘ışķ-ile dīdār isteyen

IV

‘İşķ-ı bāķī cāndadur cān cismüm iḳre ‘āriyet
 Teşne iseñ ḳanuma nūş eyle şıḥḥat ‘āfiyet
 Cevher-i pāk-i maḥabbetde fenādur ḥaşıyet
Ḥāşıl eyler derd ü miḥnet ‘ālem iḳre ‘āķibet
Naḳd-i ‘ömrin ḥarc idüp yār-ı vefādār isteyen

V

Ġam nedīmüñdür Ḥayālī ḳalbüñi mesrūr tut
 Zāhirüñ vīrāne eyle bātınun ma‘mūr tut

¹ 319a/322² Tarlan (hzl.), *Hayali Bey Dīvânı*, s.78.

Şalsa pertev cismüñe nār-ı maḥabbet nūr tūt
Bî-vefâ yāruñ Muḥibbî cevriñi ma‘zūr tūt
Yārsuz ḳalur cihānda ‘aybsuz yār isteyen

219¹

Ġazel[-i Ḥayālî] Taḥmîs-i Ḥayālî²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Ġamuñdan özge dermân istemez bir derdnâkem ben
Tenüñde şerḫalar şerḫ-ile dinmez sîne-çâkem ben
Cihân âlâyişinden devlet-i ‘ışķuñda pākem ben
Ḥadeng-i ġamzeñe cismüm nişân itdüñ ne ḥâkem ben
Olaldan düstum şermende-i luṭfuñ helâkem ben

II

Şu kim vaşluñ koyup³ dâġ-ı firâķumla ḳarâr itdi
Yirini deşt-i ġamda lâle gibi ḥâksâr itdi
Şebâtın gördi hicrānuñ anuñ-çün ihtiyâr itdi
Göñül murġın ḳaçırdum bir gözi şāḥîn şikâr itdi
Ḳafes gibi anuñ-çün tiġ-i ġamdan çâķ çâkem ben

III

Ḥarâbât ehliyem ta‘n eylesün her zāhid ü ‘ābid
Bu zevķe olmasun ḥālî ḥasedden bir nefes ḥāsîd
Behişte girmege yokdur elinde kimsenüñ kâġıd
Beni âlâyişinden ‘ālemüñ pāk itdi iy zāhid
Maḥabbet ḥāneķāhında mürîd-i ‘ışķ-ı pākem ben

IV

Görüp rengin yüzün virdüñ ḳarâr u şabrūñı virdüñ
Cigerde tâzedür zaḥmuñ yürekde eskidür derdüñ

¹ 319b/323

² Tarlan (hızl.), *Hayali Bey Dîvânı*, s.77. (YE’de şiir muhammes olarak kaydedilmiş.)

Bu bu şiir G’de *Ġazel-i Muḥibbî ki Sultân Süleymân Taḥmîs-i Ḥayālî* şeklinde kaydedilmiştir; ancak yapılan araştırmada yayımlanmış Muḥibbî dîvânlarında bulunamadı; ancak bent sonlarındaki beyitler gazel olarak da Hayâlî Dîvânı’nda var. Dolayısıyla başlık aslında *Ġazel-i Ḥayālî Taḥmîs-i Ḥod* şeklinde olmalıdır.

³ ciger vaşl istemez: şu kim vaşluñ koyup M.

Hele yanuñdadur bir gonca adlu nāz-perverdūñ
Gülūñ derdūñden iy bülbul ne çekdūñ gerçi uyverdūñ
Ġamından dil-berūñ senden hezārān derd-nākem ben

V

Tenümde kanlu kanlu tağlardan gülşenüm olsun
Ĥadeng-i yār serv olsun kılıcı sūsenüm olsun
Bu gülzāruñ hezārānı fiğān u şivenüm olsun
Serīr-i ʿışķ ya Mecnūn ʿuñ olsun ya benüm olsun
Ĥayālī şanmasun ʿālem ki merd-i iştirākem ben

220¹

Ġazel-i Necātī Taḥmīs-i Yetīmī

[Mefʿ ulū fāʿ ilātū mefāʿ ilū fāʿ ilūn]

I²

...

...

Muʿ tād olalı derde devā itmez imtizāc
Bīmār-ı ʿışķa şerbet-ile eylemeñ ʿilāc
Var iy ṭabīb ḳo beni derdüm baña yiter

II

Geldüm bu fānī ʿāleme hīç sürmedüm şafā
Çekdüm belā vü derd-ile biñ dürlü ben cefā
Dil-ber yolında yildügüm ḳamu oldu hebā
İy çārḫ sen de yār gibi olma bī-vefā
Zirā bu deñlü ʿāleme bir bī-vefā yiter

III

Kimse Yetīmī ben gibi bī-ʿizzet olmasun
ʿĀlem içinde müflis ü bī-devlet olmasun
Aç ol cihānda minnet ile niʿ met olmasun
Tek yirde gögde zerre ḳadar minnet olmasun
Örti döşek Necātī'ye bir būriyā yiter

¹ 320a/323

² Şiir başlığından sonra üç bent kadar boşluk var. 4. bendin de ilk iki mısraı eksik.

Ġazel-i Mîr Fazıl Taĥmîs-i Zekî

[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I

Böyledür tâ ezelî resm-i sülûk-i Yesevî
 Şühedâ mâtemini tâzeleyüp her senevî
 Ĥasret-i âl-i Muĥammedle yanup gönlüm evi
Şem'-i 'ışk-ı Ĥasenîyem 'Alevîyem 'Alevî
Rûĥ-ı a'dâyı yaĥar âteş-i âhım 'alevî

II

İderem la' neti ben nâm-ı Yezîd'e ancaĥ
 Teng olur başuma 'âlem o pelîdi ancaĥ
 Âl-i evlâda olan zulm-i şedîdi ancaĥ
Ebr olur âhum olup teşne şehîdi ancaĥ
Yaĥdurur bârânveş la'net...²

III

Ĥükm-i taĥdîr-i ezel kıldı cihânı vâle³
 İ' tizâle düşürüp kimisi vâh ĥâle
 Ĥâşılı oldu sebeb bir niçe kıl u kâle
Ne revâ Râfîzî ta' bîri muĥibb-i âle
Hem Yezîdî olına nisbet-i sünnî senevî

IV

Olur âşâr-ı sirişkümle ĥavâric ifnâ
 Bir yañadan şerer-i âh-ı dilüm berĥ-i ĥazâ
 İderem cümle Yezîd olanı ben hîĥ ü hebâ
Kerbelâ'ya irişür şâ'ika-i âh u belâ
Ĥamdülilâh ki dilüm kuvvet-i Ĥaydârla ĥavî

V

Olmaĥ istersen eger dâĥil-i gülzâr-ı cinân

¹ 320b/324² 5/II: Mısrada hece eksikliği var.³ Bu kelimenin aslı vâleh iken kafiye gereği vâle şeklinde yazıldı.

Eşk-i çeşmüñle şula gülşen-i rûhın her ân
Sen de bî-çâre Zekî kıl Yezîd'e rāh-ı figān
Eyledi Fāzıl[1] bûlbûl gibi zār u nālān
Ol iki gonca-yı gül-perver-i bāğ-ı nebevî

222¹

Ġazel-i Zibā Hānım Taḥmīs-i Belīġi
[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Kābil ammā dil-bere bir ' arz-ı ḥāl itmek de güç²
Bāğ-ı kūyına bu ḥ'āhişle ḥıram itmek de güç
Mīve-i vaşl isteyüp teklīf-i ḥām itmek de güç
Yār ile bīgāneler gibi kelām itmek de güç
Ġayrılar ağızıyla dildāre selām itmek de güç

II

Silsile-bend-i ser-i zülfi olup biñ şehlevend
Var iken deşt-i cihānda bunca murğ-ı dil-pesend
Hüsn-i ' ālem-gir -i meh olmuş-iken küncine bend
Baḥā dirler şūy-pīre kākülün eyle kemend
Aḳbabaya mūy-ı müşkīn ile dām itmek de güç

III

Nevbahār[1] ḥaşr-ı maṭlūb eyleyüp bûlbûl-mişāl
İntihāb itmekde hīç ḥübān itmez kıl u kāl
Bu delīl ile ider kim ehl-i dil def' -i melāl
Sādedür ruḥsārı da ḥaṭṭ ile zeyn itmek muḥāl
Ḥaṭ-ber-āver dil-beri āyīne-fām itmek de güç

IV

Ve'y benüm aḥvālūme müjgānuñ itmişdür eşer
Cānuma düstüm senün hem ḳaşd-ı tīrün var meger
Of amān kıyma yazuḳdur āteşe yandı ciger
Çimdik-i nāz ile cismüm itme fersūde yiter

¹ 321a/324

² Birinci mısradā ā/kafiyesi kullanılmış ve kafiye bozulmuş.

Eyā cānum cevri-ile her şubḥ u şām itmek de güç

223¹

Ġazel-i Bākī Tahmīs-i (Kānī)²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Ḳala mı 'uḳde-i neş'eyle şetāret bākī
Mey-i müstaḳbel-ile neş'e-i ḥālet bākī
Zevḳ anı gerek 'āşıḳlara 'ādet bākī
Sāḳiyā ḳalmaz imiş ḳünkü bu şoḥbet bākī
Mey-i gül-gün içelüm bāde-i cennet bākī

II

Bī-rızā mīve-i vuşlat ḳün alur cānānı
Līk el-ḥāletü añar ez-dil ü cān cān anı
Ḥāliyā cānumuñ ābı o mehi cānānı
Ḥ'ābda almış idüm būs-ı leb-i cānānı
Cān dimāğında daḥı şimdi o lezzet bākī

III

İy dil epsem niçe bir dūst-ile düşmenle yetiş
Cāna yetmişdi [ḡumūm] olmasa cānā bu yetiş
Bir 'ilācı bulınur derd degüldür bu yetiş
Beni öldürdi firāḳuñ meded iy dūst yetiş
Hele bir pāre daḥı tende ḥarāret Bākī

IV

İtdüğüm dem hele bergeşte-şu'ün olduḡuma
Ḥayret-i 'ışḳuñ-ile vaḳf-ı sükün olduḡuma
Dāl iken hem-nişān-i ḥalḳa-i nūn olduḡuma
Aḡlamazdum bu ḳadar zār u zebūn olduḡuma
Ḳalsa bir pāre ḡamuñ çekmege ṭāḳat bākī

V

Cevher-i Kānī için mihr ü mehüm sen sağ ol

¹ 321b/325

² İlyas Yazar, s.150

Ol yārıysam (?) üsküf-i zerrīn-külehum sen şag ol
Dil-nişinüm¹ şeh-i encüm-sipehum sen şag ol
Bākī ölsün yoluña pādşehüm sen şag ol
Baht pāyende Hudā yār sa‘ādet bākī

224²

Gazel-i Hākānī Tahmīs-i Meşrebī
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

‘Azamet vaż‘ın idüp şāh-ı mu‘azzamcasına
Ceng düşmez bize Sührāb ile Rüstem’cesine
Sāķīyā vahşeti қо mūnis ol ādemcesine
Şun şarāb-ı lebinī aғzuma emsemcesine
Cām-ı la‘lūñle şafālar sürelüm Cem’cesine

II

Biziz ol rind-i ħarābāt-i bezm-i gerdün
Kimümüz Loķmān Hekīm’dür kimümüz Eflātün³
Pādişāhān-ı selef böyle қоmışlar kāmün
Sāķīyā sāğarı bezm ehline zemzemle de şun
Zemzem-ile içelüm bādeyi zemzemcesine

III

Biñ hicāb ile giçer tahtuñ öñinden tenhā
Göze görünmege cür’et mi ider bād-ı şabā
Reşk ider salţanat-ı şānuña cümle dünyā
Bir Süleymān-ı eķālīm-i ümemsin ki şehā
Yaraşur bezm-i kerem destüñe Hātem’cesine

IV

Söyle māhiyyetüñ iy yār-ı ser-efrāz nedür
Bize keşf it bilelüm bu yüce pervāz nedür
Saña nisbet ...¹ Hāfız-ı Şīrāz nedür

¹ dil-nişinüm: M.

² 322a/325

³ 3/II: Mısrada vezin kusurludur.

*Dem-i cān-baḥş-ı bedî'îdeki i'cāz nedür
Nedür ol ḥüsn-i edā 'îsî-i Meryem'cesine*

V

Terk idüp Meşreb-îyâ memleket-i 'irfânı
Şevketüñ mertebesin tutdı bu çār eyvânı
Ḥüsrev-i Rûm-ı 'Acem'dür kapuñuñ derbânı
Çıkdı āvāze-i nazmuñ felege Ḥāḳānî
'Alem ol devlet-i Ḥāḳānî mu'azzamcasına

225²

Ġazel-i Ḥınālî-zāde Ḥasan Taḥmîs-i 'İlmî Çelebî
[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Bāğ-ı dehri zeyn iden cānā cemālüñdür senüñ
Lāleye dāğlar uran rüyuñda ḥālüñdür senüñ
Ġonceyi lāl eyleyen ġunc u delālüñdür senüñ
Servi pā-māl eyleyen nāzūk nihālüñdür senüñ
Güllere āteş şalan ruḥsār-ı ālūñdür senüñ

II

Dün gice seyrümde ol şāha ḳafādār olmışın
Cān-ile kālā-yı vaşlına ḥaridār olmışın
Şubḥ-dem gördüm o mähî çünki bîdār olmışın
Didüm iy meh-rū ḥayālümde saña yār olmışın
Didi 'aşık ḳo bu fikri ol ḥayālüñdür senüñ

III

Gülşen-i dehri ser-ā-ser eyledüm geşt ü güzer
Çok nihāl-i ser-bülendi ... itdüm kemer
Ḳoyalum sevdā-yı ḥāmı kim diyüp toğrı haber
Aña kim el irmeye güç yitmeye iy naḥl-i ter
Varise ol mīve-i bāğ-ı vişālüñdür senüñ

IV

¹ G'de boşluk var.

² 322b/326

Ol mehûn seyr-i sülûki dâ 'imâ ağıyâr-ıla
Âh kim geçdi günüm ' âlemde âh u zâr-ıla
Gitdi hiç vuşlat müyesser olmadı dildâr-ıla
Dime düşvâr oldı hâlüm derd-i hicr-i yâr-ıla
Tâ ezelden iy dil-i şeydâ bu hâlündür senûn

V

Ger kulağ urup bu âh u zâra kimdür dir-iseñ
Râh-ı kûyuñda dil-i âvâre kimdür dir-iseñ
İşigüñde ' İlm-i pür-yâre kimdür dir-iseñ
Âsitânuñda Hasan bî-çâre kimdür dir-iseñ
Hâk-i râhûn derdmendûn pâyimâlûndür senûn

226¹

Gazel-i Kabûlî Tahmîs-i Nev'î-zâde ' Aţâyî²

[Müstef' ilâtün müstef' ilâtün müstef' ilâtün müstef' ilâtün]

I

Bâr-ı nihâli mihr-i vefâdur her taş ki geldi yârân elinden
Hâr-ı belâdur mağz-ı cefâdur kelle urılsuñ nâ-dân elinden
Açmış degüldür bir kimse gerçi câm-ı şafâyı hûbân elinden
Kâseyle zehri nûş itmek iy dil câna safâdur cânân elinden
Minnetle içmem dil-teşne olsam âb-ı hayâtı nâ-dân elinden

II

Bir şubh-dem ki kûy-ı muğâna vardum be-rağm-ı şûfî-i ' âkif
Men' itdi meyden gördüm ki nâşih hâcibveş olmuş kapuda vâkıf
Hüznüm görünce virüp tesellî okudı nâgeh bu beyti hâtif
Câm u şarâbı sâķî elinden men' itse vâ' iz gam yer mi ' ârif
Bezm-i beķâda gül gibi hâzır kevşer şarâbı gılmân elinden

¹ 323a/326

² Mustafa Erdogan (hzl.), “Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kısılığı ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)”, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış DT*, Ankara 2008, s.156.

YE'de Kabûlî'nin etkilediği şairler bahsinde şiirin Mil. Yz A 1641'den alınarak yayımlandığı ifade edilmiştir.

III

Gönlüm serā-yı şāhān-ı mülk-i hüsn-i bahāya olalı menzil
Kānūn-ı cānda ‘ışk āteşini yakardı her bir zībā şemā’il
Girdükçe vīrān oldu ğamuñla yapmadı anı bir şāh-ı ‘ādil
Evvel metā’-ı ‘ışk alınurdu cān şatılurdu bir şehir idi dil
Şimdi harāba yüz tutdu bir yer bir (?) zulme mā’il sultān elinden

IV

Hicrūñ şarābın biñ kerre içse maḥmūr-ı cām-ı ‘ışkuñ ayılmaz
Tīg-i firāk-ı ḥasretle cānā bu rişte-i dil hergiz kesilmez
Ağyār ucından iy pādīşāh-ı mülk-i melāḥat senden geçilmez
Cism-i nizārı kūyuñ kilābı¹ şad pāre kılsa dil nāle kılmaz
Şāhib-sa ‘ādet erbāb-ı ḥācet kılmaz şikāyet derbān elinden

V

Destān-ı Kays u Ferhād’ı gerçi yazmış ezelde niçe suḥanver
Hicrān ğamıyla başdan geçenler mümkün degüldür olmak muḥarrer
Kaldum ‘Aṭāyī gibi belāda bī-yār u hem-dem tenhā vü muḥṭar
‘İşkuñla ḥālūñ nic’oldı āḥir diyü Qabūlī yüz kez şorarlar
Derd-i derūnuñ taḥrīr idince ‘āciz qalursın yārān elinden

227²

Ġazel-i Rāğīb Paşa Taḥmīs-i ‘Aṭā

[Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

I

Şanma da’ vāda mümeyyiz ḥākimi aqvā yürür
Bāṭıl u ḥaḳḳı mübeyyin mūcib-i fetvā yürür
Muttaşıl āfāk u enfūs nīk u bed da’ vā yürür
Şanma menşūr-ı ḥired yā ‘iffet ü taqvā yürür
Bezm-i Cemdür bunda ḥük-m-i cām-ı ğam-fersā yürür

II

¹ kilābı: kelālī G.

² 323b/327

Vādî-i hāmûn-ı ğamda Kays'a gelmez hiç kesel
Kâl' -ı kûh-ı seng-i hārâ ' aşıkâ virmez hâlel
Ter-zebândur güft ü gûda takla' u fihi'l-cebel
Bî-sütûn-ı zûrdur Ferhâd eyledi sâ 'il meşel
Himmet-i 'uşşâk olinca kûh pâ-ber-câ yürür

III

İnkişâf-ı remz-i mahfî nükte-i dürc-i makâl
Mezlağ-ı aqdâm olan da' vâda itme kıl u kâl
Fehm ü idrâk itdürür tevfiğ-i Rabb-i zû'l-celâl
İmtiyâz-ı şâbit ü seyyârı müşkildür hayâl
Zann ider sükkân-ı keştî sâhil-i deryâ yürür

IV

Şarf ider inşâda medhûn hâşmına tahrîrde
Sû'-i hâlûn başı ider meftûnunuñ takrîrde
Böyle cârî fi'l-ezel tâ levha-i takdîrde
Giçse de zemmi rakîbi hoş giçer ta' birde
'Aşıkun haqqında zâlim âh bî-pervâ yürür

V

'İş ü nûşa dil-rübâyı sevke bir ihâmdur
Nîm-nigeh teşrîfi müş' ir remz-ile ifhâmdur
Da' vete eyle icâbet meclis-i fercâmdur
'Âlemün âb u hevâsı mu' tedil eyyâmdur
Mevsim-i şayf u şitâda zevrağ-ı şahbâ yürür

VI

Mağşadum âmâla mevşûl olmadur her gâhda
Müşteriyem tākā-i nâhîde burcgâhda¹
Nağd-i 'ömri şimdi teslim eyledüm dergâhda
Her metâ' uñ bir revâcı var bu bendergâhda
Geh tahammül geh niyâz u gâhî istignâ yürür

VII

Yalınız şanma 'Aṭâ'dur eyleyen bu midḥatı
Mihr-ile mâhı hacil itmekde her çend zîneti

¹ 2/VI: Mısrada vezin kusurludur.

Enfüs ü âfâka irdi güft ü gū-yı şöhreti
Tutdı şark u ğarbı ser-tā-pā şadā-yı tal‘ati
Medhine ol mehveşüñ Rāġıb degül dünyā yürür

228¹

Ġazel-i ‘Ātîf Taḥmīs-i ‘Aṭā

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I²

Dilde var ümmīd-i vaşluñ dīde giryān oldı hep
Eşk-i ḥasretle güzārūm seyr-i bustān oldı hep
Şā‘ irüñ endiş ü zārı sünbülistān oldı hep
Pāy-bend-i maṭlabūm ġīsū-yı ḥūbān oldı hep
Fikri cümle vaşf-ı ḥüsni zülf-i ḥubān oldı hep

II

Dil şafā kesb eyledi urdībiḥişt faşlı ile
Şöyle ālüfte-mizācuz ḥilḳat-i āşlī ile
Sāḳī-i bāzīger-i raḳḳāş ... ile
Toldurınca cām-ı ‘ışkı ḥāhiş-i vaşlī ile
Kalmadı yek-pāre āb-ı rû-yı rīzān oldı hep

III

İrmedi maḥşūla destüm ḥırmen-i nā-şādda
Rūzgār esdi muḥālif vādī-i ber-bādda
Mezra‘-ı āmālūm oldı ber-hevā nev-zādda
Gitdi vardı bitmedi bu müjde hem ābādda
Toḥm-ı ümmīdūñ gōñül pā-māl-ı ḥarmān oldı hep

IV

Müşterī olmaḳsa ḳaşduñ ilticā it dergehe
Naḳd-i ‘ömrüñ pey biraḳ dellāl olan şol āgehe
Bir bir artursın ḥarīdārı olanlar çār-dehe
Naḳd-i cānmiş pey meger bāzār-ı vaşl-ı nā-gehe

¹ 324a/327

² Bu bentte mürettip mısraların önüne Arabî rakamlar vererek sıralamayı deġiştirmiş. Buna göre 3. mısraya 4, 4. mısraya da 3 rakamını yazmış.

Ƙalması fıkı-i taşarruf cümle tālān oldu hep

V

Hün-ı eşküm ƙatresi mānend-i şebnem verd iken
Oldı rīzān-ı dem-ālūd dāmenüm bī-zerd iken
Çeşm-i hūnīnüm dağı lebrīz-i eşk-i berd iken
Her müjeñ bir rişte-i dürr-i yetīm-i derd iken
Şimdicek ser-pençe-i ğavvāş-ı mercān oldu hep

VI

Virdüñ eş‘āra leţāfet revnağ-ı hūsn-i edā
Eylemem rabt-ı suhande ğayrıya ben ilticā
Buldurur şi‘re revācın peyrev olduĝda ‘Aţā
Naẓm-ı tab‘um ‘İzzete peyrevcilikle ‘Āţfā
Ziver-i mecmū‘a-i yārān ‘irfān oldu hep

VII

Şāh-bāzum yok elümde ƙumrīye şalmağlıĝa
Güç gelür bu nefşüme elden girü ƙalmağlıĝa
Ƙorğarum girdāb-ı ‘ışķuñ ƙa‘rına dalmağlıĝa¹
Nev-‘arūs-ı kām-ı kudret ƙalması almağlıĝa
Nağd-ı ‘ömrüm maşraf-ı eyyām-ı hicrān oldu hep

229²

Ğazel-i Nedīm Taḥmīs-i ‘Aţā Ber Tarz-ı Muţarref
[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

‘İşķa düşdüm cān u dil müft-i civānān oldu hep
Bir pula nağd-i ümīdüm gitdi lertzān oldu hep
Mā-melekden ƙalması ğārāt [u] tālān oldu hep
Ārzū-yı dāmenüm kef-ğır-i hicrān oldu hep
Şabr u tākat maşraf-ı çāk-ı girībān oldu hep

II

¹ Ƙorğarum girdāb-ı ‘ışķuñ ƙa‘rına dalmağlıĝa: Ƙa‘r-ı girdāb diyü ne ƙorğarum dalmağlıĝa M.

² 325a/328

Açmış idim sînesin bir kerre ârām u sükûn
Dîdeme ‘aks eyledi âyîne de resm-i cünûn
Nîm nigâh ğamze-i saḥḥârı itdükçe füsûn
‘Aql u fikr ü şabr u ârām ârzû cem‘ an yekûn
Sîne de bilmem ne ḥâletdür girîzân oldu hep

III

Ḥâl kâfir zülf kâfir çeşm kâfir el-emân
Ġamze-i âfet-şî‘ârı fitne-i âḥîr zamân
Ben nice âh itmeyem gördükçe feryâd u figân
Bir Fireng-âzürdesin sen senden âzürde cihân
Ser-be-ser iḳlîm-i ḥüsnüñ kâfirisitân oldu hep

IV

Gerdeninden sînesinden bûseler itmişdi va‘d
Ġabğabından âbdâr şeftâlîlar itmişdi va‘d
Nâfesinden bûy-i müşk şemmâmeler itmişdi va‘d
Câme-ḥ‘âb-ı vuşlatında şîveler itmişdi va‘d
Cümlesinden n‘eyleyem kâfir peşîmân oldu hep

V

Bir nezâketle açup fes gûşesinden perçemin
Gösterür bend itmege dil pîşesinden perçemin
‘Arz ider her târ-ı zencîr rîşesinden perçemin
Ḥam-be-ḥam pîç-â-pîç-i endîşesinden perçemin
Şöyle göstermiş ki kim gördiyse ḥayrân oldu hep

VI

Şîve-i güftârı hemşîreñ mi öğretti saña
Rûḥ iken ḥürî-i cennetden mi öğrendin eyâ
Ṭûtî-i güyâ mısın meclisde bilmem dil-rübâ
Böyle tatlu gül-şeker şoḥbetlerin rûḥa ğıdâ
Her sözün şîrîn zebānum cānuma cān oldu hep

VII

Sen dimişsin ki kimüñ derdiyle giryândur Nedîm
Mâ-cerānuñ künhine Vehbî degül midür ‘alîm
Dünki gün bezm-i ‘Aṭâ’da oldu şûrâ-yı ‘azîm

Âşikâr oldı merâmı pâkiyānuñ (?) ez-ḳadīm
Hep mürüvvetsüz senüñ derdüñle giryān oldı hep

230¹

Ġazel-i Vālihī Taḥmīs-i ‘Aṭā

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Meh-i nev ğaym-ı siyeh-ḫāle bürünsün yürisün
Mihrveş āteş-i cevvēle bürünsün yürisün²
Ḥāl³-i ruḥsārı da ferḫāle bürünsün yürisün
Ġam-ı zülfüñle siyeh şāle bürünsün yürisün
Sāyeveş ‘ışḳ uci⁴ yanuñca sürünsün yürisün

II

Senüñ eṭvār-ı pesendideñe ḫalk eyledi reşk
Derd-i ‘ışḳuñla fiğān itmegi dil eyledi meşk
Devr-i dā’im dökülür ḫün-ı ciger dīdeden eşk
‘Āḳibet çarḫına doḳunmaz ise seyl-i sirişk
Āsiyāb-ı feleküñ varsun öğünsün yürisün

III

O gül-endām perī nāz-ile düstāre gelüp
Cilveger ‘işve-pesend nāz-ile güftāre gelüp
Şīve nāz eyleyerek bezm-i şafā-kāre gelüp
Cām-ı gül-fām ile sākī yine refṭāre gelüp
Bezm-i gülşende nihāl-i güle dönsün yürisün

IV

‘Ārızında görünür zīb-dih-i ğonca-i fem
Ḥam-be-ḫam kākül-i cānāneye sünbül mi disem
Bāğ-ı ruḥsāre taḥammül kim ider ben bilemem
İrmeyüp bezm-i vişālüñe çeken mātem-i ğam
Cū-yı eşki gibi taşlarla dögünsün yürisün

¹ 325b/329

² Mihrveş āteş-i cevvēle: ğoncaveş mihr-i ruḥı ile M.

³ ḫāl: hindu M.

⁴ uci: eri M.

Küre-i arzı muhîf olmadadur âşâruñ
 Vaşf-ı hûbân ile maşrûf olalı güftâruñ
 Tâze reftâr-ile neşr oldı ‘ Aţâ eş‘ âruñ
Yâd kıl Vâlihîyâ vaşf-ı haţ [u] reftâruñ
Ġazelüñ ger diler iseñ ki oğunsun yürisün

231¹

Ġazel-i Nâbî Tahmîs-i ‘ Aţâ Muţarref

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Ġamuñla ağlamağdan çeşm-i pür-nem kıanda ben kıanda
 Ağan leyl ü nehârâ eşk-i mâtem kıanda ben kıanda
 Firâk-ı hasretüñle dâğ-ı sînem kıanda ben kıanda
 Cerâhat var dil-i maħmûmda merhem kıanda ben kıanda
Hırâş-ı sîneden ser-pençe-i ġam kıanda ben kıanda

II

Anuñ câmı tıolardı bâde-i gül-gün-ile ammâ
 Benüm ġûn-ı sirişküm toptolu peymâne-i şahbâ
 İder mi âb-ile âteş olınca mümtezic âyâ
 Tıolar her meclis-i ġamda gözüm yaşı ile mînâ
Benüm ġûn ile pürdür sâğarum Cem kıanda ben kıanda

III

Çemende güllere şebnem fütâde ben gül-i câme
 Leb-â-leb olmadur kaşdum benüm sâķî-i gül-fâme
 Yazup şâh-ı bahâr irsâl ider bûlbüllere nâme
 Düşürür ‘ âķibet bû-yı gülistân rindleri dâme
Baķılsa çeşm-i inşâf-ile şebnem kıanda ben kıanda

IV

Görüp rûyında zûlfi reşk-ile kıanlar döker çeşmüm
 Bu yüzden mâ-cerâyı mû-be-mû takrîr ider çeşmüm
 Dökilen kıatre-i dürdâneyi zülfe dizer çeşmüm

¹ 326a/329

El irmez hālka-bend-i kāküle gūyān nider çeşmüm
Şafā-yı tırta-pür-pîç ü perçem kıanda ben kıanda

V

Pür olsa hoşka-i eczā ile gerdūnuñ iy Nābī
Kitābetde muḳaddem eylemiş ta‘yīn-i Fārābī
Okurken istimā‘ itdüm bu faşlı Şeyḥ-i A‘rābī
Olur şanma ‘Aṭāyā ‘ışka merhem dökme ḥūn-ābı
Hezārān zaḥm-ı nāşūr-ile merhem kıanda ben kıanda

232¹

Ġazel-i Nedīm Taḥmīs-i ‘Aṭā

[Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

I

Fitne-i çeşm-i terūñ siḥr ider üftāduñ için
Ḥançer ebrūlaruñ āmāde durur yāduñ için
Dād ider var mı ‘aceb fitne-i bī-dāduñ için
Āfet-i cān didiler ğamze-i callāduñ için
Naḥl-ı gül söylediler ḳāmet-i şimşāduñ için

II

Cümle-i ehl-i raḳam itse de mektüb adın
Bir açuḳ yer bıraḡur yazmaḡa maḥbūb adın
Levh-i bālāda daḡı āfet-i cāzūb adın
Yazdı çün kilik-i ḳazā fitne vü āşūb adın
Ara yerini açuḳ ḳodı senüñ aduñ için

III

Küfr-i zūlfüñ gören üftādelerin itse de āh
Gelmez imāna bu yüzden zāhid-i ḥuşk güm-rāh
Ḥāl-i Hindū-yı firengāne ile ğamz u nigāh
Çeşm ü ebrūya ḳafādārsın iy zūlf-i siyāh
Sen de kāfirsın o kāfirlere imdāduñ için

IV

Ḳalmadı nāle-keşān ‘āşıḳuñ içre hāç ferd

¹ 326b/330

Havf-ı hicrāna düşüp oldı fütādeñ rû-zerd
Bağs-i ‘ işkuñda olup bülbüle bunlar mānend
Sen ki bülbül gül için nāle idersin bî-derd
Seni gülden ayırur¹ nāle vü feryāduñ için

V

Bu meşeldür ki suhanver olan olmaz bî-hüş
Şor su ’āl eyle ‘ Aṭā olma hemîşe mağşuş
Vir su ’ālūme cevāb eylemez āyā seni güş
Çokdan iy kilk-i Nedīmā niçün olduñ ḥāmūş
Bizi hayretde koduñ nazm-ı nev-icāduñ için

233²

Gazel-i Nedīm Taḥmīs-i ‘ Aṭā

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Süvār-ı esb-i istiğnā şeh-i Māhān mısın kāfir
Sipeh-sālār-ı ceyş-i mülket-i Īrān mısın kāfir
Bu rütbe zulm idersin mücid-i tuğyān mısın kāfir
Taḥammül mülkini yıķduñ Hülāgü Ḥān mısın Kāfir
Bütün dünyāyı yıķduñ āteş-i sūzān mısın Kāfir

II

Ḥavāle eyledüñ bu şaydgehde çeşm-i şeh-bāzuñ
Süzüldükçe şikār eyler nigāh-ı şiveyi bāzuñ
Ḥırāmuñ gerçi ğılmāna müşābih ḥūrāye nāzuñ
Ḳız oğlan nāzı nāzuñ şeh-levend āvāzı āvāzuñ
Belāsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kāfir

III

Alup pervāneves etrāfını hizmetde ḥübānlar
Cemālūñ şem‘ ine sūzān degül mi māh-ı tābānlar
Niçün giryān olup feryād idersin dertli efğānlar
Nedür bu gizlü gizlü āhlar çāk-ı girībānlar

¹ ayırur: ayrudur, G.

² 327a/330

Meger bir şūha sen de ‘āşık-ı nālān mısın kāfir

IV

Döküldükçe o müşkîn turralardan gerdene müylar

Ĥicābından ‘araķ-riz-i tarāvet olmada rūylar

Ser-i rehde tūrup hep güft ü gū-ile meded-cūylar

Saňa kimisi cānum kimi cānānum diyü söyler

Nesin sen ben de bilmem cān mısın cānān mısın kāfir

V

Şu‘ā‘-ı pertev-i ĥüsni şarābı lālelendürmiş

Elinde sāk-ı gül-ruh o cāmı jālelendürmiş

Ėadeĥ devr eyledükçe bezm-i ‘işi hālelendürmiş

Şarāb-ı āteşinüñ reng[i] rūyuñ şu‘lelendürmiş

Bu ĥāletle çerāĝ-ı meclis-i mestān mısın kāfir

VI

Dil-i büt-ĥānede taşvırüñ aşdum ben de bālāya

Gezer evşāf-ı ĥüsnüñ sū-be-sū a‘lādan a‘lāya

Melāĥatda nazirüñ yok teşekkür eyle Mevlā’ya

Niçün şık şık bakarsın böyle mir ‘āt-ı mücellāya

Meger sen daĥı kendi ĥüsnine ĥayrān mısın kāfir

VII

Duyınca āh-ı feryāduñ şeci‘āne irişmişdüm

O ĝaddār-ı cefā-kāre verāsından yitişmişdüm

‘Aṭā vādī-i ĝurbetde o kāfirle ĝorişmişdüm

Nedim-i zārı bir kāfir esir itmiş işitmişdüm

Sen ol cellād-ı dīn ü düşmen-i imān mısın kāfir

234¹

Gazel-i Fiĝānī Taĥmīs-i Maķālī²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

¹ 498a/500

Gazel-i Fiĝānī Taĥmīs-i Maķālī: Muĥammes-i ‘Āşık ‘Ömer M.

² Durdu Tuĝçe Sar, “İzmir Milli Kütüphanesi 1458 Numarada Kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr (İnceleme-Metin)”, Pamukkale Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Denizli 2018, s.297.

I

Şikāyet rüzgārūmdan ki bir dem olmadum hoşnūd
Fiğān baht-ı siyāhumdan ki kılmaz t̄ali‘ üm mes‘ūd
Yumuldı pençe-i bahtum elümde cām-ı ğam fersūd
Bu hāristān-ı ‘ālemde açılmazsa gül-i maḳşūd
Ne-ġam iy bülbül-i cān çünki güلزār-ı ‘adem mevcūd

II

Zemīn-i dilde eşcār-ı maḥabbet baña şaldı bîḥ
Ḳazādan başuma her bār ki bārı oldu bir tevbiḥ
Siyāsetgāh-ı ‘ışkuñda senüñ iy gözleri mirriḥ
Urupdur başuma cellād-ı ġamzeñ¹ niçe kızmış mîḥ
Gözümde ucları çıkdı degül müjgān-ı hūñ-ālūd

III

Seni bu ḥüsn-ile kim görse āh-ı derdnāk eyler
Girībānuñ çeküp gül gibi her dem çāk çāk eyler
Beni sünbül saçuñ sevdāları āḥir helāk eyler
Ruḥuñda ḥāl-i yektāne ile baḥş-i iştirāk eyler
‘Āceb mi ehl-i Hind oda yaḳarsa kafir oldu ‘ūd

IV

Belā bezminde nār u ġam yaḳup baġrum kebāb oldu
Akıtdı kanlı yaşum ‘aks-i la‘ lüñle şarāb itdi
Ne zālimdür ġam-ı hicrān beni yaḳdı ḥarāb itdi
Ḳomadı göz yaşum rūy-ı zemīni ġarḳ-ı āb itdi
Anuñçün dūd-ı āhum yir yir oldu göklere memdūd

V

Maḳālī² la‘ l-i dil-ber var iken³ yaḳūt-ı aḥmerden
Bu dem al çeşme-i āb-ı ḥayātı dīde-i terden

¹ urupdur başuma cellād-ı ġamzeñ: ḳaḳup cellād-ı ġamzeñ başuma G.

² Maḳālī: ‘Ömer M.

³ la‘ l-i dil-ber var iken: var-iken dil-ber leb-i G.

N'olur cām u Cem'e Cemşid-i mir'āt-i Sikender'den
Tecellā-yı cemālūñ şaykal-ı envār-ı hāverden
O māhuñ 'aks-i hüsnidür Fiğānī¹ mā-hüve'l-mağşūd

235²

[Ġazel-i Luṭfī Taḥmīs-i] Fuzūlī³

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Cāndadur şubḥ-ı ezelden mihr-i ruḥsāruñ senüñ
N'ola tā şām-ı ebed olsam talebkāruñ senüñ
İmdi cānā bolmamış mı 'aşık-ı zāruñ senüñ
İy ezelden tā ebed gönülüm giriftāruñ senüñ
Çāre çekmeñ kim bulupbdur esr ü efgāruñ senüñ

II

Dutdılar teşhīş-i derd için mu'ālicler regüm
Bulmadı şıḥḥat ki şıḥḥatden yaḳındür ölmegüm
Çün yaḳın oldu devāsuz derd-ile cān çekmegüm
Cān virür demde başumğa⁴ Tañrı-ıçün gel begüm
Bārī görmüş bolgā men bir lāḥza dīdāruñ senüñ

III

Hūblarını imtiḥān kılmakda çekdüm çoḥ cefā
Nāle-i zār ile bildüm derd-i dil bulmaz şifā
Men şınadum şimdi sen pendüm işit kıl iktifā
Çünkü hūblar mezhebinde yok-ımiş resm-i vefā
İy gönül ne yirge gitgey nāle-i zāruñ senüñ⁵

IV

¹ Fiğānī: baña hem M.

² 515a/517

³ Tarlan, *Fuzuli Dīvānı: Gazel, Musammat, Mukatta' ve Ruba'i Kısmı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*, s.200.

G'de şiirin başlığı *Muḥammes-i Fuzūlī* dir. YE'de şiirin Lutfinin gazeline tahmis olduğu not edilmiştir.

⁴ başumğa: kaçumğa G.

⁵ İy gönül ne yirge gitgey nāle-i zāruñ senüñ: M.

Gönlüm aldı ol iki ‘ayyār çeşm-i pür-ḥumār
Şimdi cān kaşdına durmuşlar ne reng ilen¹ ki var
‘Urf içinde olsa her ‘ayyār kavli üstüvār
Şer‘-ile ger dutsalar esrük sözine i‘tibār
Ḳanuma virdüñ danuḳlık iki ‘ayyāruñ senüñ

V

Şanma cevır itseñ Fuzūlī incinüp şekvā kıla
Ger cefā kııl ger vefā cānum fedā sen ḳātile
Men ḥöd öldüm imdi sen tīg-i cefā alup ele
Luṭfi’ni öldürseñ iy dil-ber cefā tīgi ile
Anda hem bolḡay benüm rūḥum mededkāruñ senüñ

¹ reng ilen: M.

4.2.4. MUHAMMESLER

1¹

[Muhammes] der-Haqq-ı Ahvāl-ı ‘Ālem

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Şimdi dergāh-ı mu‘ allāda olan devletliler
Gel berü dirler elüñde nesne görseler eger
Ger tehî-dest olsun ammā her biri yüzün döner
Akçeden hoş nesne yok bunlar katında mu‘ teber
Sîm ü zerdür maşlahat gören cihānda sîm ü zer

II

Hâtem ü mühr-i Süleymān sikke-i ‘Osmān’⁷dür
Her kimüñ destinde olsa ‘ālemüñ sulţānıdur
Mürdeler ihyā ider ‘ālemde rūh-ı şān’⁸dür
İş bitürmekde nazîri yok cihān fettānıdur
Sîm ü zerdür maşlahat gören cihānda sîm ü zer

III

Bir qurı vādî imiş ‘ālem içinde ‘adl ü dād
Kāzālîk beglik gezer dellāl elinde pür-mezād
Bitürür kan işlerüñ dünyā tolu olsa fesād
Virmeyince olımaz kimse cihānda ber-murād
Sîm ü zerdür maşlahat gören cihānda sîm ü zer

IV

Ne kadar şāhib-kemāl olsa fakîr olsa kişi
Kimse bakmaz yüzine ger göge irerse başı
Elde naqdi olanuñ geldügi dem biter işi
Haq için kimse işin görmez kâmusı mürteşî
Sîm ü zerdür maşlahat gören cihānda sîm ü zer

V

Her kimüñ varsañ kâpusına tehî virmez vücūd
Yüzüñe bakmaz eger biñ kerre iderseñ sücūd
Bir zamāna kalmışuz virmez kemāl ehline sūd

¹ 329a/332

Manşibuñ a' lāların tersā tutar kimin yehūd
Sīm ü zerdür maşlahat gören cihānda sīm ü zer

VI

Lezzet idrāk idemez kimisi āgādur gider
Ma' rifet yok zerrece kimisi paşadur gider
Zulm ü bid' at tutdı dünyāyı temāşādur gider
Kara cāhil kimi kādī adı monlādur gider
Sīm ü zerdür maşlahat gören cihānda sīm ü zer

2¹

Muhammes[-i Hāfız]

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Fülk-i dil varmış idi orsa poca sāhile dek
Hey meded faze iderken çatladı orta direk
Ka' r-ı deryāda giderdüm bunu ben yād iderek
Şu cihānda sevdi gönlüm bir güzel nesli melek
Fırkatin çekdürme bārī baña iy çarh-ı felek

II

Tiramola ile dönmez fonda it yelkeni de
Abluyı elden kaçırma ki selāmetle gide
Şimdi nā-çar kaldum eyvāh kimse gelmez medede
Baħr-ı ' ı şka düşdi gönlüm bir hayırsuz açada
Bu sezā mıdur efendim bir kenāra çekmemek

III

Ger saña baştarda kıçlı eylemezse iltifāt
Ġāfil iken bu limanda pūya git var aña çat
Puşulayı şaşurursañ lenger-i himmeti at
Sīm ü zer safrasını ger almaduñsa iki kat

¹ 329b/333 (Bu şiir Sadık Hoca tarafından tekrar kontrol edilecek.)

Böyle cānā ‘ışķa yelken eyleyüp çekme emek

IV

Rūzgār oldu müsā‘ id içdüm ol dem bādeyi
Vardum aķdar dönder itdüm ol ķapūdān-zādeyi
Vardiyandan virdi falya añlamışlar māddeyi
‘Āķibet başdan çıkardı ‘āşık-ı üftādeyi
Bārī bir başdan ķara ķatsaķ o şūķa giderek

V

Firķatūnden zevrāk-ı ‘ışķumuza geldi futūr
Bu şular uygun degüldür yedege alur atur
Gel alarķa idelüm erbābına bir kerre şor
Şimdi bir eyyām ... oldu Hāfız gideyor
Bir piyāde başına tersāneye yelken kürek

3¹

Muħammes-i Ğarībī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

‘Āşıkam hem bülbülem kūyuñ durur gūlzār-ı men
Gāh olur mest-i ķarābam gāh olur hūşyār men
Gāh olur müflis gedāyam gāh olur ķünkār men
Hem mü‘ezzin hem mu‘arrif hoş muşāķib yār men
Kātibem hem şā‘irem şatranc ü nerd oynar men

II

Kimse yād itmez beni her ķişinüñ bilişiyem
Hem ‘imāret suķtesi hem tekyenüñ dervişiyem

¹ 340a/343

² Ülķü Akdağ, “Milli Kütüphanedeki 06 Hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası” Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 2011, s.40.

Zevkîyem hem şevkîyem hem ‘ayşîyem hem nûşîyem

Hem zarîfem hem vecîhem haylî gökçek kişiyem

Cild-i ra‘nâ işlerem düşmenlerüm tağlar men

III¹

Hem hâṭibem vâ‘îzem va‘z eylerem tefsîr ile

Himmetüm bālâ vü gönîlüm şan berâber yir ile

Vardur istihrâcî men ders eylerem takrîr ile

Hoş müveşşahlar bilürem okuram taḥrîr ile

Yahşi âvâz-ile hoşça türkiler ırlar men

IV

‘Âşıkî rûsvâ kılan sevdâ ‘ilâcın bilürem

‘Âlem içre her ne derd varsa ‘ilâcın bilürem

Yâ aña dermân ider men yâ ilâcın kılurem

Hem ṭabîbem hâzıkam ḥummâ ‘ilâcın bilürem

Şıçraram âhû gibi hem curcunı oynar men

V

Zâhid olup yimeden içmekden igrensem gerek

‘İlm ile göge ağup girü yire insem gerek

Dünyede Monla Ğarîbî diyü söylensem gerek

Gerçi bilmezven ‘Arabça Farsî öğrensem gerek

Türkî sözler söyleyicek şu gibi çağlar men

¹ III. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Bir deli dîvāneyem kim yok durur aşlum benüm

Geh gider fikrüm başumdan geh gelür ‘aqlum benüm

Naḡş idüp gezdürülüpdür şûretüm şeklüm benüm

Merd-i naḡḡaşam cihānda yok durur mişlüm benüm

Dolanuram kūy-ı yâri şanasın pergâr men

Muhammes-i ‘ Āşık ‘ Ömer²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

‘ Aceb ol şāhid-i maḫşūduma yüzler süre mi³
 Ya baña⁴ bir daḫı bu baḫt-ı siyāh⁵ el vire mi
 ‘ Aceb⁶ engüşt-i ḫazā defter-i ‘ ömrüm düre mi
Gün ola mı gözümüz vuşlat-ı yāri göre mi
Yohsa ḫasret bizi tā menzil-i ḫaşre süre mi

II

Ḥaḫ bilür çün diyemem kimseye ḫālüm nicedür
 Bunda alçaḫ olanuñ pāyesi anda yücedür
 Şeb-i hicrūñ seḫeri yoḫ ne ḫarañu gicedir
Gün ola mı gözümüz vuşlat-ı yāri göre mi
Yohsa ḫasret bizi tā menzil-i ḫaşre süre mi

III

Ne ‘ aḫıllar irişür bu felekūñ gerdişine
 Ne fikirler yiter⁷ eyyām-ı ḡamuñ cünbişine
 Ne taḫammül olunur hicr ü firāk āteşine
Gün ola mı gözümüz vuşlat-ı yāri göre mi
Yohsa ḫasret bizi tā menzil-i ḫaşre süre mi

IV

Hele ḡamsuz olamam rāḫat anuñ-çün⁸ dilemem⁹
 Ağlamakdan gülemem yaşımı¹⁰ bir dem silemem
 Gitdi ‘ aḫlum bulamam kendümi kendüm¹ bilemem

¹ 340b/344² Karasoy ve Yavuz (hızl.), s.891.³ ‘ Aceb ol şāhid-i maḫşūduma yüzler süre mi: ‘ Acabā şāhid-i maḫşūdı bu gözüm göre mi M.⁴ ya baña: ya benüm M.⁵ bir daḫı bu baḫt-ı siyāh: bu baḫt-ı siyāhum bir daḫı G.⁶ ‘ aceb: yohsa M.⁷ yiter: yitişür G.⁸ rāḫat anuñ-çün: sensüz rāḫat M.⁹ Dilemem: bulamam G.¹⁰ gülemem yaşımı: bu gözüm yaşını M.

Gün ola mı gözümüz vuşlat-ı yāri göre mi
Yoḥsa ḥasret bizi tā menzil-i ḥaṣre süre mi

V

İy ‘Ömer tā’ir-i² cān terk-i diyār eylemedin
Şeb-i hicr ‘ālem-i iḳbālūmi tār eylemedin
Dīdemiz bād-ı ecel dolu³ ḡubār eylemedin
Gün ola mı gözümüz vuşlat-ı yāri göre mi
Yoḥsa ḥasret bizi tā menzil-i ḥaṣre süre mi

5⁴

Muḥammes-i Cezbī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Bu dil iy māh-liḳā ‘īd-i vişāle ire mi
Bilemem çarḥ-ı felek sa‘ dine rû göstere mi
Ola mı ḥaste dile bilmem o yāruñ keremi
Gül-i zībāların iy dūst ‘aceb iller dire mi
Gün ola cevır ü cefā-cū ele fūrşat gire mi

II

Niçe bir şūḥ-ı dil-ārā yanayum āteşine
Gine şaldın dil-i maḥzūnumı ḡam āteşine
Doyulur mı senüñ iy ḳadd-i seriv cünbişine
Gül-i zībāların iy dūst ‘aceb iller dire mi
Gün ola cevır ü cefā-cū ele fūrşat gire mi

III⁵

Ġam-ı fūrḳat-zedeyüm mülk-i fenāda gülemem
Nideyüm çeşm-i yaşum firāḳuñdan silemem
Baña gör neyledi bu ḥālet-i ‘ışḳuñ bilemem
Gül-i zībāların iy dūst ‘aceb iller dire mi

¹ kendümi kendüm: kendi kendim G.

² tā’ir-i: tā bizi G.

³ dīdemiz bād-ı ecel dolu: dīde ser-bād-ı ecel tav‘ G.

⁴ 341a/344

⁵ III/2. mısraın vezni kusurludur.

Gün ola cev̄r ü cef̄â-cû ele furs̄at gire mi

IV

Saňa ş̄abit idebilsem benüm h̄âlüm nicedür
İrişür ‘arşa degin āh u fiğānum yücedür
Beni bu h̄āl ile meftün iden ol muğ-beçedür
Gül-i zibāların iy dūst ‘aceb iller dire mi
Gün ola cev̄r ü cef̄â-cû ele furs̄at gire mi

V

Naẓar it h̄āl-i perīşānuma iy şāh-ı cihān
Giderek cānuma kār itmededür āh u fiğān
Cezb̄yā dökmededür didelerüm āb-ı revān
Gül-i zibāların iy dūst ‘aceb iller dire mi
Gün ola cev̄r ü cef̄â-cû ele furs̄at gire mi

6¹

Muhammes-i Rāsih²

[Mef̄â‘ ilün mef̄â‘ ilün mef̄â‘ ilün mef̄â‘ ilün]

I

Göñül bezm-i rızādan dūr olup hicr-āşinā kaldı
Niçe demdür zebün-ı pençe-i nef̄s ü hevā kaldı
Dil-i bīmār ‘ișyāna³ ne dārū-yı şifā kaldı
Ne zaḥm-ı kalb-i maḥzūnumda ümmīd-i devā kaldı
Amān iy luṭfi çok perverdigārum iş saňa kaldı

II

Müdāmā reh-neverd-i⁴ vād̄-i şahrā-i ‘ișyānum
Ġubār-ı tünd-bād-ı çarḥ ile ālūde-dāmānum
Çevirdi ceys-i gül-i nef̄s-i emmāre girībānum
‘İnāyet kıl irișdür Hızr-ı tevfiķüñ perīşānum
Amān iy luṭfi çok perverdigārum iş saňa kaldı

III¹

¹ 341b/345

² Tufan Taş, s.77.

³ ‘İșyāna: Boşluk bırakılmış G.

⁴ Müdāmā reh-neverd-i: Boşluk bırakılmış G.

Günāhumdan şıgındum dergeh-i lütfuñ bulup me'men
Hıta'ya mu' terif ālūde-i pür-kār u pür-ğam ben

7²

Muhammes-i Sürûrî

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Ekül-i loğme-i tārācdur 'allāme-i 'āciz
Harīş-i lezzet-i güllācdur 'allāme-i 'āciz
Taḥassür-ḥurde-i sekbācdur 'allāme-i 'āciz
Efendim yok ta'āmı açdur 'allāme-i 'āciz
Teni çıplağdur muhtācdur 'allāme-i 'āciz

II

Ḥidivā sen tūrurken gayra dalkavukluğu itmez
Bilürsin diğerānuñ sofrasından aña āş yitmez
Giderse karnı toymaz çehresi gülmez işi bitmez
Hukūk-ı nān u ni' met n'idüğün ta' dād idüp gitmez
Şağın zann itme kim kapkaçdur 'allāme-i 'āciz

III

Nefāyisden naşibi yok degül helvāya dil-dāde
Ḥabābāsā anuñ-çün çeşmi kalmış tās-ı şorbada
Erişte aşını yerken kaşık çaldırmaz ırğada

¹ III/2. mısradan sonra G'de olmayıp YE'de bulunan şu mısralar/bentler yer almaktadır:

Baňa kimler acur gayrı eger rahm eylemezsen sen
Siyeh rüyum zelilüm ma'şiyet kârum kerem senden
Amān iy lütfi çok perverdigārum iş saña kaldı

IV

Nice demler kazā-yı ārzūda gezerem āvāre
Dil-i ğam-nākuma tığ-i nedāmet açdı şad-yāre
Sezā kıl merhem-i lütfuñ bu mecrūḥ-ı güneḥ-kāre
Sezā kıl çāresüz kaldum yine senden olur çāre
Amān iy lütfi çok perverdigārum iş saña kaldı

V

Şifā-sāz ol bu bīmāre firāş-ı cürme ihsān it
Yüzüm қarasına bakma beni memnūn-ı dermān it
Bırakma künc-i ğamda Rāsiḥ-i nālānı ḥandān it
Eger lāyık degülsem lütfına lütf ile şāyān it
Amān iy lütfi çok perverdigārum iş saña kaldı

² 342a/345

Pilāv u yaḥnāden me'yūs olup ḥān-ı temennāda
Ḳanā'at-kerde-i tutmacdur 'allāme-i 'āciz

IV

Çıkardın dāverā sen koymadın anı tabaqlarda
Yıkılmış kalmış idi reft ü revāsā bıçaqlarda
İderken pāy-māl ol bī-kesi derbān konaqlarda
Ayaklarda pā-pūşlar gibi kalmışken zuḳāqlarda
Zamānuñda rü'ūsa tācdur 'allāme-i 'āciz

V

Ḳalup küp gibi altında 'acūz-ı ğam-süvārinüñ
Duyınca ḳamçısın bir zevce-i cādū-şī'ārınüñ
Ḳırup koymaz derūnında kemik cild-i nizārinüñ
Virilmezse eger ta'yīn elinden ḳocakarınüñ
Cerīḥ-i ḍarbe-i ḳırbaçdur 'allāme-i 'āciz

VI

Sürūrīveş elinde her şeyi kim var durur anuñ
Ser-i kīri gibi gāyib olur ardında oğlanuñ
Budur menkūḥasıyla mebd-e' hemvāre ğavġānuñ
Olurlar zinde ... penbe günin görmese ḥübānuñ
Şanursın deffe-i ḥallācdur 'allāme-i 'āciz

8¹

Muḥammes-i İlḥāmī

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Tiġ-i bīdār çeküp iy şeh-i 'ālī-şānum
Gel güzel başuñ için boynuma alma ḳanum
Az ḳalup ḥānçer-i ğamla çıkayazdı cānum
Ḳalmadı bār-ı ğamuñ çekmege hāç dermānum
Ġaražuñ cevri ü cefā ise yiter sulṭānum

II

Beni sen eyledüñ iy ğamze-i ḥūnī ḳaşı yā

¹ 342b/346

Hedef-i tîr-i belâ tu' me-i şimşîr-i cefâ
Bu kadar cevri-ile kaçduñ eger iy mäh-liķâ
Beni öldürmek ise bilmezem anı ammâ
Ġaražuñ cevri ü cefâ ise yiter sulţānum

III

Bendeñi terk idüp aġyâr ile yâr olmağdan
Terk idüp bülbülüñi hem-dem-i hâr olmağdan
Bir zamân rahş-ı cefâ üzre süvâr olmağdan
Gidüp aġyâr ile tenhâya kenâr olmağdan
Ġaražuñ cevri ü cefâ ise yiter sulţānum

IV

Nâr-ı âhumla tutışdı diyü bu çarh-ı kuhen
Saña yandukça derûnumda olan âteşden
Ta' n u teşnî' -ile haşm eyleyüp iy gonca-dehen
Yiter âhuñ senüñ eflâke yetişmez dimeden
Ġaražuñ cevri ü cefâ ise yiter sulţānum

V

Bende-i haste-dilüñ derdine dermân eyle
Geç günâhından anuñ luţf-ı firāvân eyle
Yine evvel ki gibi bendeñe fermân eyle
Hâşılı yalvaruruz hep saña ihsân eyle
Ġaražuñ cevri ü cefâ ise yiter sulţānum

9¹

Muhammes[-i Pertev]²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I³

¹ 343a/346

² Ekrem Bektaş, "Muvakkit-zâde Muhammed Pertev: Hayatı-Sanatı ve Dîvânının Tenkitli Metni", Ankara Üniversitesi, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Ankara 2004, s.421.

³ I. Bentten sonra G.'de olmayıp YE'de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Ne şüm it bülbülün derdine nevk-i hârdan incin
Ne gayrun yârına meyl eyle ne aġyârdan incin
Ne sen bir kimseden âh al ne âh u zârdan incin
Ne halkuñ gayrına sa' y eyle ne ġaddârdan incin

Şaķın gezme zarar ķaşıdıyle ĥalkķa sen sen ol sin sin

Ki zīrā eylemez āzūrde ‘ aķrebler daķı cinsin

Eger bed-ķū olursan ins-i kāmilden degül cinsin

Velī ister isen insānı kāmīl şānına dinsin

Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

II¹

Hemān her şaķş-ı nā-dān-ile her yerde olup bitme

Olap zemmām-ı bed-gūya müsāvī baķşına gitme

Görüp görmezlenüp tez geķ ‘ uyūb-ı ĥalkı fāş itme

Senūñ de incinūr ķalbūñ ķulūb-ı nāsı incitme

Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

10²

Muĥammes-i Ĥayālī³

[Fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn]

I

İy gönül ķapmaz şafā ķün merdüm-i maĥmūrdan

Mest-i cām-ı ‘ ışķ olunur mı mey-i engūrdan

Dūr olaldan yār-ı bī-pervā bu ben mehcūrdan

Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

¹ II. Bentten sonra G.’de olmayıp YE’de yer alan şı bentler bulunmaktadır:

Cihāna i‘tibār itme olursañ da cihān-dīde
Sülūk-ı rāh-ı āmīzişden eyle dāmenūn ķīde
Çekil künc-i ferāĝ-ı vaĥdete budur pesendīde
Ne sen rencīde ol senden ne olsun kimse rencīde
Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

Benī nev‘-i beşerden ķün gerek mülĥid gerek mü‘min
Gerek şālīĥ gerek tālīĥ gerek şūfī gerek müdmin
Ne iseñ ĥüsn-i ĥalkķa verziş eyle rütbe-i mümkin
Hele bu mısra‘ı Pertev ferāmūş eyleme lākin
Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

² 343b/347

³ Tarlan (hızl.), *Ĥayālī Bey Dīvānı*, s.74.

Bu şiir Ali Nihad Tarlan’nın *Ĥayālī Bey Dīvānı* adlı çalışmasında *Taĥmīs-i Ėazel-i Ĥod* şeklinde geķiyor. Şairin gazelleri arasında şiir var.

Cismüm üzre şu‘ le-i ğam ħil‘ atümdür nûrdan
Dûd-ı âhum başuma bir tâcdur semmûrdan

II

Şâhsuñ n’ola begüm luţf it sipâha itme cevır
Bî-külâh u bende-i zerrîn-külâha itme cevır
Ya‘ nî her bir nâ-tüvân-ı bî-günâha itme cevır
Kör olursañ da şaķın bir berg-i kâha itme cevır
Ger Süleymân’sañ n’ola ħavf eyle âh-ı mûrdan

III

Ḳulle-i Ḳâf-ı sipihrüñ dâmenine od şalar
Mihr ü mâhuñ belki çeşm-i rûşenine od şalar
Ya‘ nî encüm erzeninüñ ħırmenine od şalar
Her seherde kâyinâtuñ maḥzenine od şalar
Pertev-i ħor kim çıkar bu ser-nigûn tennûrdan

IV

Şerr ü şûrı қо ırağ olma kenâr-ı ħayrdan
Ḳalmayasın tâ meleklerle felekde seyrden
Didi hâtif cân ħulağına bu köhne deyrden
Bezm-i ğamda nâyveş cismüñ tehî kııl ğayrdan
İstimâ‘ eyle yûri bu nûkteyi tanbûrdan

V

Rind-i dürd-âşâm-ı ‘ışķ olup dili bî-hûş kııl
Baḥr-i bî-pâyân olup cân-ile dilden gûş kııl
Gûş-ı hûş-ile bu nuş u pendî ya‘ nî gûş kııl
Bezm-i vaḥdetde Ḥayâlî ‘ışķ câmın nûş kııl
Kimse çün mest-i elest olmaz mey-i engûrdan

11¹

Muḥammes[-i ‘Āşık ‘Ömer] Ḳalenderî²

[Mef’ ulü mefâ’ ilü mefâ’ ilü fe’ ulün]

¹ 344b/348

² Yakup Karasoy ve Orhan Yavuz, “Āşık Ömer Dîvânına Katkıları-I”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı. 41 (Bahar 2017), s.182.

I

Ey nūr-ı başa vıslatı düşlerde görürsin
Ağ üzre siyeh yazuyı defterde görürsin
Vaqt ola nişānum qara yerlerde görürsin
Şimden girü cānā beni sen qande görürsin
Bir bunda görüp bir dağı maşşerde görürsin

II

Sevdāya uyup ʿışq-ile ülfetlere düşdüm
Yād eyleyüp aḥbābımı fūrkatlere düşdüm
Bu başum alup vādī-i gurbetlere düşdüm
Şimden girü cānā beni sen qande görürsin
Bir bunda görüp bir dağı maşşerde görürsin

III

Gel geç melegüm seyr ideyüm reh-güzerümden
Kim vire saña bir dağı şıḥḥat ḥaberümden
Cānum katı pek qorkuludur bu seferümden
Şimden girü cānā beni sen qande görürsin
Bir bunda görüp bir dağı maşşerde görürsin

IV

Bağsañ baña sevdā-yı maḥabbet neler itdi
Hicrān elemi ile sitem cānuma yitdi
Dil murğı havālandı ırak yollara gitdi
Şimden girü cānā beni sen qande görürsin
Bir bunda görüp bir dağı maşşerde görürsin

V

Gönlüm gam ile egleniyor dem senüñ olsun
Gönlümce olan meclis-i maḥrem senüñ olsun
Unutma beni¹ büsbütün ʿālem senüñ olsun
Şimden girü cānā beni sen qande görürsin
Bir bunda görüp bir dağı maşşerde görürsin

¹ beni: Ömer'i YE.

² 345a/348

Muhammes-i ‘ Ālī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Diyār-ı hüsne şehsen iy melāhat içre bī-hemtā
Saña olmaz beşer bu halk-ı sîretde bedel haqqā
Geyüp envā‘ -ı elvân-ile zer-beft cāme-i dībā
Şalın çeb-râst zerrîn dügmelerle iy perî-simā
Meleksin nûrdan bāl aç da pervāz eyle bî-pervā

II

Celālī oldı senden yüz bulup ol zülf-i ‘ anber-bū
Niçe āzāde diller kayd-ı zencîr itdi iy meh-rū
Kıyāmet olduğundan mā-‘ adā ol kām-et-i dil-cū
Delîl-i fitnedür turdukça sîneñ iy hilāl ebrū
Üşüp kuyruklu yılduzlar idüpdür anı nā-peydā

III

Derūnuñda nedür iy şüh-ı zālīm bendeñe kîne
Hele inşāf o hūn-rîz gamzelerle kalb-i sengîne
N’olur ‘ arz-ı cemāl itseñ biraz ‘ uşşāk-ı miskîne
Çözilse dügmeler nā-geh görinse aradan sîne
Toğar bir şems-i tābān her yaña pertev şalar gūyā

IV

Nedür ol dürr-i dendān gonca-leb yā ‘ arız-ı rengîn
Felek de müşterî itdi ruhuñ bedrine yüz taḥsîn
Seni teşhîr içün altun kalemle mäh-ile pervîn
Çekerler levḥa-i sîm üzre bir bir cedvel-i zerrîn
Vefā vefkın konar sîneñde ol çeb-râstlar cānā

V

Senüñ vaşf-ı ruḥ u kaddüñle hoşdur şā‘ irüñ ḥālī
Uzatsa tañ mîdur meddāḥ zülfüñ kıl-ile kālī
Bu nazm-ı ābdāruñ zerrece noḡşān[1] yok ‘ Ālī
Dönüpdür necm-i gîsūdāra her bir satır¹ iy ‘ Ālī
Bu şî‘ri görse taḥsîn ide gökde kevkeb-i Şî‘rā

¹ satır: satır M.

Muhammes-i Cevrî

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Haylî demdür ol büt-i ‘ ayyār bilmem kandedür
 Görmez oldum ol perî-ruhsâr bilmem kandedür
 Ol şacı sünbül yüzi gülzâr bilmem kandedür
 Âh kim oldum cüdâ dildâr bilmem kandedür
Derd-ile kan aqlaram dildâr bilmem kandedür

II

Bezm-i miḥnetde döküldi ḥün-ı eşküm mül gibi
 Ḥatırum oldı perîşân derd-ile sünbül gibi
 Ḥâr-ı hicr-ile gönül şad-pâre oldı gül gibi
 Gülsitân-ı ‘ ışk içre rûz u şeb bülbül gibi
Aqlaram kim ol yüzi gülzâr bilmem kandedür

III

Vâmık u şeydâ gibi sevdüm ben [o] ‘ Azrâ-ḥadi
 Sâye gibi pây-mâl itdi beni serv-i kadi
 Nergis-i fettânı bilmem baña n’itdi neyledi
 Hicr-ile ‘ aqlum alup âḥir beni terk eyledi
Ḳande gitdi ol gözi mekkâr bilmem kandedür

IV

Zülfî gibi ḳalb-i ‘ uşşâkı perîşân idici
 Bendesin zâr eyleyüp aḡyâr[ı] ḥandân idici
 Cism-i bîmârı ḡam-ı hicr-ile bî-cân idici
 Tîḡ-i ḡamzeyle kırup bî-dilleri kan idici
Ol gözi cellâd ol ḥün-ḡ’âr bilmem kandedür

V

Ḥasret-i yâr eyledi cân u dili âzürde-nāk
 Çeşm-i bîmârı tarîḡ-i ‘ ışk içinde oldı ḥāk
 Kendümi şimşîr-i miḥnetle n’ola itsem helāk

¹ 345b/349

Hār hār-ı hicr-ile olsam ‘aceb mi sîne çāk
Cevriyā ol serv gül-ruḥsār bilmem kandedür

14¹

Muḥammes-i ‘İnābī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

İy ki benden çevirüp vechini pinhān kılıcı
Bağrumı gönca gibi miḥnet ile kan kılıcı
Gül ruḥı ḥasret ile çeşümü giryān kılıcı
Nideyin deldi benüm bağrumı hicrān kılıcı
İy beni ‘āşık idüp ḥaste vü ḥayrān kılıcı

II

Şançmasun bağrumı şol gīs-ū-yı şeh-māre yitür
İçmesün kanumı çarḥ nergis-i ḥün-ḥ^vāre yitür
Kılmasun gamzelerün bağrumı yüz pāre yitür
Derd-i ‘ışkuñ baña kār eyledi sen çāre yitür
İy kamu derdlilerün derdine dermān kılıcı

III

Ağlarum bülbül olup şol gül-i ḥandānuñ-çün
Dökerem kanlu yaşum şol leb-i dendānuñ-çün
Şunmadum ellerümi tutmage dāmānuñ içün
Benüm ağlamağuma bir nazar it cānuñ içün
İy varup düşmen-ile çokları seyrān idici

IV

Çıkmayup derd ü gamuñ gönlüm evin kıldı vaṭan
Kaddüme dest-i cefā birle ecel biçdi kefen
Ölürem senün içün eyledüm ... ben
Kaşlaruñ ‘idine ...² ki iy gönca-dehen
Var mıdur bencileyin cānını kurbān kılıcı

V

¹ 346a/349

² Boşluk bırakılmış.

Özgelerle çıkarur gün gibi tābını yine
Görmege çekdürür uş tamu ‘azābını yine
Böyledür bizle kılar nāz u ‘itābını yine
Dün dimiş öldürürüm hasta İnābī’yi yine
Kim ola yā Rab anı böyle peşimān kılıcı

15¹

Muhammes-i ‘Abdī²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ne şūfiyüz riyā-ile ‘abā vü şālümüz vardır
Ne ekl ü şürb için halk-ile kıl u kālümüz vardır
Bugün kūh-ı kanā‘ at içre bir hoş hālümüz vardır
Ne ‘an kāyuz ki āb u tu‘ meden ihmālümüz vardır
Hevāmuz yokdur uçmağdan ferāğ u bālümüz vardır

II

N’ola nūş eylesek bezm-i fenā cāmı Cem ‘ışkına
Neyāsā āh u feryād eyler-isek hem-dem ‘ışkına
Olup esrāra vākıf hamdülillāh maḥrem ‘ışkına
Maḥabbet hān kāhı içre bir pīr-i Cem ‘ışkına
Bizüm Ferhād u Mecnūn gibi çok abdālümüz vardır

III

Koyup pāy-ı seg-i yāre dilā şevk-ile rüyuz biz
İder gözlerinūñ yaşı o servi cüst ü cüyuz biz
Yanupdur sīnede dāğ-ı siyehler rü-be-rüyuz biz
Degüldür cismümüz üzre bizüm jülīde-müyuz biz
Ṭolaşmış cā-be-cā bir köhne kara şālumuz vardır

IV

Nola şadr-ı sa‘ ādetde varup ter eylemezsek cā
Kanā‘ at gencini bulduḡ gelüpdür küllī istiḡnā

¹ 347a/350

² Durdu Tuğçe SAR, “İzmir Milli Kütüphanesi 1458 Numarada Kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr (İnceleme-Metin)”, Pamukkale Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, DENİZLİ 2018, s.298.

Libās-ı fakr-ile zāhid görüp ta‘n itme bī-pervā
Faķırler gerçi kim şimdi ğınā-yı ķalb-ile ammā
Gören kimse şanur yir gök götürmez mālumuz vardur

V

Gören tarz-ı hasandur ‘Abdiyā şu ki nezāketde
Naẓır olmaz saña hergiz cihān içre selāsetde
Nola şarrāf gibi Selmān’a beñzersek feşāhatde
Biz iy Emrī¹ ħvāce-i nazmuz bu şehr-i pür-melāmetde
Metā‘-ı şī‘r alur şatar niçe dellālumuz vardur

16²

Muhammes-i Zemīnī

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlūn]

I

Şāhib-dil olan keşf-i dehān eylemek olmaz
Re‘y eylemedin sözi revān eylemek olmaz
Nā-ehl olana rāzı beyān eylemek olmaz
Ne olur ise kişi hemān eylemek olmaz
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

II

‘Işk āyetini itdūñ-ise gūşına taħrīr
Te‘vīlini nā-ehle anuñ eyleme taķrīr
Her şaħşa zāmīrūñi şaķın eyleme ta‘bīr
Rāz açmağ-ıçün çekse ‘avām üstüne şemşīr
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

III

Dānāya gerek olmaya nā-dān-ıla dem-sāz
Cinsūñle қоşul eyleme nā-cins-ile pervāz
Her nā-kes ile şöħbet idüp olma suħan-sāz
Keşf itme şaķın cāhile ger ‘āķil-iseñ rāz
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

¹ Emrī: - G.

² 347b/351

IV

Atdılar oda çün sözi şerh eyledi nāme
Yüz üzre düşürdüğü-içün rāzını hāme
Şem‘ üñ gibi gör söyle çü āvāze kelāme
Sen ‘ārif-iseñ rāzını keşf itme ‘avāme
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

V

Yāruñ haberin şakla şakın duymasun ağıyār
Rāzuñı kime gerek ise söyleme zinhār
Nā-cins-ile sen hem-dem olup eyleme güftār
Söz gevherini şakla dehānuñda şadefvar
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

VI

Yār ile eger şöhbet iderseñ tek ü tenhā
Zinhār anı eyleme sen kimseye ifşā
Kaşd itse Zemīnī serüñe sırr içün a‘ dā
Terk eyleme sırruñ serini keşf eyle zīrā
Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

17¹

Muhammes-i Fazlī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I²

Bugün deyr-i felekde ‘īsī-i Meryem’den ayrıldum
Maḥabbet gencinüñ esrārına maḥremden ayrıldum
Dil-i mecrūhuma devā olan merhemden ayrıldum
Ne bilsün ḥalk-ı ‘ālem ben niçe hem-demden ayrıldum
Gözüm yaşıyla bir ben bilürüm kim nemden ayrıldum

II

Marīz-i ‘ışka kūyın eyleyüp dārü’ş-şifā cānān
Vişālī şerbetiyle eyler eyvāy anlara dermān

¹ 348a/351

² Şiirin sadece iki bendi görünmektedir. İkinci bendin de son mısraında eksiklik var.

Beni biñ derd-ile dūr eyledi za‘ f-ı ser-i hicrān
Nice şıḥḥat bulam şimden girü ben ḥasta-i nālān
Ṭabīb-i derd-i dil olan...

18¹

Muḥammes-i Behiştî²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Şalınup nāz-ile seyr itmege serv-i semeni
Ḳademüñ kıla müşerref yine şaḥn-ı çemeni
Cilve eyyāmıdur ammā ki bu ğam aldı beni
Nice toynca görem sen gül-i nāzük-bedeni
Kendü kirpigüm olupdur baña gözüm dikenî

II

Bürüyüp derd ü elem olmasa ger pîrehenüm
Ser ü pâyum gibi qalurdı bürehne bedenüm
Döndi ḥākistere ğam aḥkeri üstümde benüm
Çıkmasun āhum odı ağızumı açdurma benüm
Yağmasun sūz-ı derūnum seni söyletme beni

III

İy sehî-ḳad ḳuluñam nāmumı āzāde ḳoma
Gözlerüm yaşını lāle gibi gel ḳana yuma
Yüz süregeldüm efendim ḳapuña himmet uma
Dest-gîr ol beni pāyuñ gibi ayaḳda ḳoma
Böyle ḥāk itme iñende yoluña cān vireni

I V

Olmaduñ rāzı ki kūyuñda şabā gibi yilem
Bezm-i cān-baḥşuña kimler gelür anları bilem
Āh idüp ağlayıcaḳ yaşumı luṭfuñla silem
Ney gibi bağrumı deldüñ ḳomaduñ nāle kılam
Ne imişsin neye uğramışam iy vāy¹ beni

¹ 348b/352

² Yaşar Aydemir, *Behiştî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018, s.95.

V

Gerçi ‘Adn itdi Behiştî’ye ciḥān bāğını gül
Ravza’da Kevser’e rağbet ḳomadı kāse²-i mül
Derd ü ğam anlar ile def‘ olunur nāle degül
Şerbet-i vaşluñ irişmezse olur ḥande göñül
Döyemez cevruñe cānum seven ölsün mi seni

19³

Muḥammes-i Ḥasan Sezāyî⁴

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Zihî şani‘ ki⁵ itmişdür ‘ademden Ādem’i icād
Kimin vîrân-ı ‘ışk itmiş kimini ḥüsn-ile dil-şād
Belādur çün ezelden ehl-i ‘ışk-ile olan hem-zād
Şikāyet eylemez hergiz cefādan bu dil-i nāşād
Ezeldendür cefā ‘uşşāḳa aġyāra vefā mu‘tād

II

Kemāl-i ḥüsn-ile itmiş tecellî rüy-ı Leylā’ya
Dönüp ‘ışk āteşin virmiş dil-i Mecnūn-ı şeydāya
Budur bā‘ iş maḥabbet kişverinde bunca ğavġāya
Diñüz ol şüh-ı ‘ālem şalmasun ‘uşşāḳı ferdāya
Şaḳınsun yoḥsa āh-ile iderler ‘ālemi ber-bād

III

Olalı bu dil-i şeydā o gül-ruḥsār meftūnı
Ser-ā-ser nār-ı ‘ışk-ile yanupdur ḳalb-i maḥzūnı
Ola dirdüm o gencüñ bu dil-i vîrāne maḥzūnı
Gezerken deşt-i miḥnetde şataşdum ben o Mecnūn’ı
Didügüm dil-rübālar ‘āşıḳına eylemezler dād

¹ iy vāy: iy vāre G.

² kāse: kāme G.

³ 349a/352

⁴ Muhittin Pektaş, "Sezāyî (Câbî Hasan Dede): Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni", Selçuk Üniversitesi, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Konya 1998, s.157.

⁵ şani‘ ki: şānuñla G.

IV

Bu gülzâr-ı fenānuñ gülleri hâr ile ülfetde
Düşüpdür ‘andelibân-ı belâ-keş zâr-ı miñnetde
Bulur râhat görince ‘âşıkın dil-ber felâketde
Raķib-i bed-nihâdı görse yir qoymaz ri‘ âyetde
O zâlimden hemân dergâh-ı Haķķ’a idelüm feryâd

V

Görüp nâ-geh yine bir gözi âhüyı ruķı¹ verdi
Sezâyî’nüñ qararı qalmadı bir dem gönül virdi
Yeñiden tâzelendi köhnelenmişken yine derdi
Belâ ceysin perişân eylemişken başına derdi
Gönül sevdi yine bir tâze dil-ber herçi-bâd-âbâd

20²

Muhammes-i Şâkir³

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I

İremez vuşlat-ı dildâre düşen sevdâya
Qalur endîşe-i ümmîdi anuñ ferdâya
Uğradur başını bî-çâre hemân ğavġâya
Cân virür cân bulamaz kendü mişâl-i sâye
Olamaz ‘âşıkâ hîç âh gibi sermâye

II

Şahn-ı sevdâda hemân bî-ser ü sāmân gezilür
Nâm u şân naķdini terk ile perişân gezilür
Câme-i ‘aķlı biraķ sâde vü ‘üryân gezilür
‘Işķ dirler bu ğama vâlih ü hayrân gezilür
Olamaz ‘âşıkâ hîç âh gibi sermâye

III

Ney gibi nâleleri bâd-ı hevâdur bilürem

¹ ruķı: ruķ G.

² 349b/353

³ Dikbaş Tüysüzoġlu, s.748.

Çekdügi renc ü elem derd ü hebâdur bilürem
Mâ-melek cân u gönül cümle fedâdur bilürem
Reh-i cânâne belî cümle sezâdur bilürem
Olamaz ‘âşîka hîç âh gibi sermāye

IV

Şarf-ı dükkânçe-i me’mûn idecek kâlesi yok
Mâhveş zîver-i âgûşa alur hâlesi yok
Âfitâb-ı kereme vâşıl olur jâlesi yok
Nağme-i sînesi var ğayrı anuñ nâlesi yok
Olamaz ‘âşîka hîç âh gibi sermāye

V

Nesi var bezl idecek ‘âşîkuñ iy mâh saña
Hûk-i pây olmada Şâkir gibi her gâh saña
Yine yüz virmez iseñ sevdüğüm eyvâh saña
Eşer itmez mi şanursın bu kadar âh saña
Olamaz ‘âşîka hîç âh gibi sermāye

21¹

ve Lehû Muhammes-i Şâkir²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Seyl-i şahrâ-yı maḥabbet eyledi cânım ḡarâb
Bir dil-i âvâre qaldı ol daḡı pür-ıztırâb
Gâh ğark-âb-ı taḡassür gâh nâr-ı inqılâb
Gâh şayyâd-ı hevâ vü gâh naḡcîr-i kebâb
Yâr ise çeşm ü ğaḡabla kılmadı dâ’im ‘itâb

II

Bir nigâh-ı luṭfa şâyân olması emr-i muḡâl
Qanda qaldı ârzü-yı vuşlatı itmek ḡayâl
Dilde zaḡm-ı ḡançer-i ḡûn-rîzden kıлма su’âl
Yarelerden pîç ü tâba qalmadı dilde mecâl

¹ 350a/353

² Dikbaş Tüysüzoğlu, s.479.

Yār ise çeşm ü gāzabla kılmadı dā'im 'itāb

III

Ben esir-i derd ü miḥnet yara yārumdur benüm
Ebr-i zulmet dūd-ı āh-ı seyl-bārumdur benüm
Cevr-keşlik 'ādetümdür nāle kārumdur benüm
Şöhret-i ruḥsāra bā' iş ḥāl-i zārumdur benüm
Yār ise çeşm ü gāzabla kılmadı dā'im 'itāb

IV

Dūd-ı āhum künbed-i gerdūna te'sir eyledi
Nāle-i zārüm beni āfāka teşhīr eyledi
Bir taraftan ta' n-ı a' dā cevri ü tekdīr eyledi
Düstānuñ pend-i de bir güne dil-gir eyledi
Yār ise çeşm ü gāzabla kılmadı dā'im 'itāb

V

Ben helāk-i gāme-i ḥūn-ḥ'ārı oldum ḥaylī dem
Dem-be-dem dökmekdeyüm çeşm-i terümden ḥūn-ı gām
Ḥāc birinden gelmedi Şākir dile rüy-ı elem
Ben niyāzı eyledükçe āh āteş-bāra zām¹
Yār ise çeşm ü gāzabla kılmadı dā'im 'itāb

22²

Muḥammes-i 'Ārif³

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Sen gidelden ḥūn-ı dil 'aynumda tūfān oldu gel
Seyl-i gāmla ḥāne-i endīşe vīrān oldu gel
Gel gözüm nūrı yiter bu eşküm 'ummān oldu gel
Gıtdüm elden ḥasretüñle sīne sūzān oldu gel
Ḥāb u rāḥat dīdeden dilden girizān oldu gel

II

¹ zām: şanem G.

² 350b/354

³ Kiremitçi (hızl.), s.72.

Va‘d-i teşrîf eyledüñ ey bî-mürüvvet gelmedüñ
Za‘fdan hâlüm yaman oldı bu nevbet gelmedüñ
Görmege bîmāruñı bilmem ne hikmet gelmedüñ
Sen de âfetsin tabîbüm itdüñ ‘illet gelmedüñ
Hastaña ammā hayālün âfet-i cān oldı gel

III

Ey gül-i ra‘nā firākuñ âteş itdi gülşenüm
Şu‘lelerden lālezāra döndi ser-tā-pā tenüm
Sen degül ahvālūme raḥm idüp aḡlar düşmenüm
Görmek isterseñ gelüp hāl-i dige-günüm benüm
Sîneden dāḡ-ı nihān-ı dil nümāyān oldı gel

IV

Tā-be-key olsun bize bu fūrkatün tākāt-güdāz
‘Arz-ı dîdār eyleyüp hıç olmaduñ ḡatır-nüvāz
Rüy-ı ‘arzı ferş idüp yoluñda dir ehl-i niyāz
Pāy-mālün olmaḡa iy şeh-süvār-ı ‘izz ü nāz
Sāyeveş üftādelere ḡāk-ile yeksān oldı gel

V

Gelmege āḡuşa niyyet var gibi sende meger
‘Ārif-i dil-hūnı mesrūr itdügüñ alduḡ ḡaber
Rūze-dār-ı ḡasretün tā çend olsun pūr-keder
Gerdenünden ‘îdde va‘d eyledüñ gül-būseler
Şimdi ḡurbānuñ olam ol vāḡt-i iḡsān oldı gel

23¹

Muḡammes-i Behiştî²

[Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün]

I

Rūz-ı ezel olup bize ‘unvān mu‘āf-ı ‘ışḡ
Münkirler ile itmege geldük meşāf-ı ‘ışḡ
Şemşîr-i āha her birümüz bir ḡılāf-ı ‘ışḡ

¹ 351a/354

² Aydemir, s.90.

Zāhid bizi güzāfın urur şanma lāf-ı ‘ışk
Kālū belāda eylemişüz i‘tirāf-ı ‘ışk

II

Lā-ya‘kıl eyleyen bizi¹ āb-ı ‘ineb degül
Esrār-ile mülemma‘ olan berş ü ħab degül
Ta‘n eylemek ekābir-i ‘ışka edeb degül
Her yaña şalınup bilinürseñ ‘aceb² degül
Bir sākī eyledi bizi ser-mest-i şāf-ı ‘ışk

III

Dīdāruñuñ müşāhedesi zevkını tıyup
Pāk eyledüm iki gözümü eşk-ile yuyup
Şeytānluk itmez ādem olan nefsine uyup
Dil māyıl-i melek ola mı ħaddüñi koyup
Şayd-ı meges mi eyleye sī-murğ-ı Kāf-ı ‘ışk

IV

Aldum rebābı Zühre’den evtār-ı ‘ūdumı
Şaldum sipihre³ nāle-i sāz u sürūdumı
Maḥzūn idem gibi yine cümle ḥasūdumı
Zerrīn tel itdi şırma-keş-i ğam vücūdumı
Tā-naqş-ı cāmuña süre zer-bāft-ı nāf-ı ‘ışk

V

Şol dem ki olmuş-idi ezel bezmine şalā
Dīdār-ı yāra cān u dil olmuşdı mübtelā
Cismüm nedür şorarsañ eger diñle evvelā
Başum Behiştī bir depedür çıkmağa belā
İşlek yol aña sinedeki her şikāf-ı ‘ışk

24⁴

Muḥammes-i Ḥatmī

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

¹ bizi: ... G.

² ‘aceb: ... G.

³ sipihre: sipihr G.

⁴ 351b/355

I

Gül cefâsın meyl ide ol şâh-ı hûbân yahtemil
İtdügi cevre ola bir gün peşimân yahtemil
Eyleye bu derd-i bî-dermāna dermān yahtemil
Bülbülāsā nāle kıl rahm ide cānān yahtemil
İy gönül ol gül-ruḥa kār ide efgān yahtemil

II

Peyk oluben gezmeden bu ‘ālem-i ğaddārda
Bir dem olmaḳ yeg durur sâkin der-i dildārda
Kimseye bâķī degüldür dehr-i merdüm-ḥā^vrda
Bir gün evvel ḥāk ol iy dil rāh-ı kūy-i yārda
Ārzū-yı seyr ide ol māh-ı Ken‘ān yahtemil

III

Terk-i ‘îş u sâz kıl ol ruḥları gül şevķine
Zehr esbābın perîşān eyle gel gül şevķine
Bülbülāsā idelüm feryādı ğulğul şevķine
Cām şun sâķī bize ol ruḥları gül şevķine
Mānī‘-i ‘îş u şafā ola bu devrān yahtemil

IV

Gidem iy dil cevri-i aġyār-ile kūy-ı yārdan
Dür olma zaḥm-ı ḥār-ile varup gülzārdan
Ayrı olma bir zamān ol yār-ı gül-ruḥsārdan
Eksük itme bād-ı āhı gülşen-i dildārdan
Meyl ide şāyed ki ol serv-i ḥırāmān yahtemil

V

Feth-i bāb olunca zeyrek gözle yāruñ bābını
Eylemez maḥrūm luṭfindan o şeh aḥbābını
Aylı şudur ḥayr kılmaz şaķla çeşmüñ ābını
Dem-be-dem akıtma Ḥatmī işigüñ seylābını
Cūş idüp ġarķ eyleye dūnyāyı ‘ummān yahtemil

Muhammes-i Rahmî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Ġaraż sūzişde bir bir mäh-ı şehr-āşüb sevmekden
 Talebdür tälibe maķşūd olan maṭlūb sevmekden
 Haķıķatdür bilür ' āşık olan mergūb sevmekden
 Temennā-yı vişāl itmek degüldür hūb sevmekden
Ġaraż bir hażz-ı rūḫānī durur maḥbūb sevmekden

II

Ķul oldum sāķiye cām-ı şarāb-ı hoş-güvār için
 Meve düşdüm şafā-yı la' l-i cān-baḥş-ı nigār için
 Esir-i bağbān oldum hevā-yı lālezār için
 Mürīd-i pīr-i ' ışk olsam ' aceb mi yādgār için
Ķişi bir cezbe ḫāşıl itmedür meczūb sevmekden

III

Seher nezzāre-i ebrū-yı yār-ı dilsitān itdüm
 Nihān itdi ruḫın burķa' şalup bilsem aña n'itdüm
 Bir āh-ı sūznāk idüp cihānı pūr-duḫān itdüm
 Yüzüme dest-mālūm ebrveş tutdum fiğān itdüm
Hilālāsā bugün bir şāhid-i maḥbūb sevmekden

IV

Seherden gāyib olup gün gibi ol ķāsım-ı ḫāver
 Şeb-i miḥnetde qaldı dil ğam u ğuşşayla ' āşıqlar
 Çerāğ-ı dāde oldı giryeden bī-lem' a vü bī-fer
 Belā vü derd-i hicre baķmayup dil nāleler eyler
' Alīl oldı nitekim Yūsufi Ya' ķūb sevmekden

V

Göñülden ' āşık-ı ser-geşte-i ' ışk-ı nigār olup
 Şarardum nā-tüvān oldum ğam-ı hicr ile zār olup³

¹ 352a/355² Erdoğan (hızl.), *Bursalı Rahmî Dîvânı*, s.119.³ Şarardum nā-tüvān oldum ğam-ı hicr ile zār olup: Ġamından nā-tüvān-ı ten şırma mānend-i nizār olup G.

Ṭolanup ʔarf-ı kũyũ ʕarḥ gibi bĩ-ʕarār olup
Dögersem Raḥm̃yā sīnem ‘aceb mi zerd ü zār olup
Bugün bir sīm-ten ġarrā güzel zer-kũb sevmekden

26¹

Muḥammes-i Hecrī²

[Fā‘ ilātũn fā‘ ilātũn fā‘ ilātũn fā‘ ilũn]

I

Ol perĩ görünmez olaldan gözüme bir nazar
Oldı nā-peydā gönül cāndan belürmez bir ḥaber
Ne ḥayātumdan nişān var ne vücūdumdan eşer
Ağlaram baḥt-ı siyāhumdan giceler tā seḥer
Dirligũm dirlik degũldür bir ʕara gũndür geʕer

II³

Niçe ārām niçe ʔāḳat niçe şabr-ile ʕarār
Cān u dil gitmiş durur elden degül kim iḥtiyār
ʔadd u ḥadduñ ḥasretinden iy şanem leyl ü nehār
Oluban nālān u giryān eylerem feryād u zār
Dirligũm dirlik degũldür bir ʕara gũndür geʕer

III

Zerre deñlü ol meh-i nā-mihribān itmez vefā
Hem-demũm olsa ‘aceb mi miḥnet ü derd ü belā
Niçe ‘ayş u niçe ‘işret yā niçe zevḳ ü şafā
Böyle dirlikden ölüm yegdür ma‘ āzallāḥ baña
Dirligũm dirlik degũldür bir ʕara gũndür geʕer

¹ 352b/356

² Ömer Zülfe, “Dîvân (inceleme-metin-çeviri-dizin) Hecri 1557”, Türk Dil Kurumu yayınları, 2016, s.151.

³ II. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Müşterĩ olalı bir māḥa olup ʕaddũm hilāl
Gözlerũm bidār olup tā şubḥa dek encũm-mişāl
Dermend üftādeyem āşũfte vũ şũrĩde-ḥāl
Mübtelā-yı bĩ-kesem ḥor u za‘ if ü bĩ-mecāl
Dirligũm dirlik degũldür bir ʕara gũndür geʕer

IV¹

Dönmez oldu üstüme gitdi biriyle mihr ü mäh
Nā-muvāfık rûzgārumdan dirîgâ āh u vāh
Gel refîküm ol ecel göster ‘adem mülkine rāh
Ṭālî‘üm naḥs u felek nā-mihribān baḥtum siyāh
Dirliğüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

V

Zār cismüm tîr-i ğamda[n] rîze rîze çāk çāk
Sîne sūzān u ciger bûryān u gönlüm derdnāk
Mihnet ü derd-ile hey zālîm helāk oldum helāk
Bu durur derdüm yolında Hecriyā olunca ḥāk
Dirliğüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

27²

Muhammes-i Râsiḥ³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İtdi bu ‘aşr-ı muḥarremde ‘adûlar sūr-ı ‘îd
Kıydı evlād-ı resûl-ı Ḥaḳḳ’a ol kavm-i ‘anîd
İtmesün cedd-i Muḥammed’den şefā‘ at hîç ümîd
Defter-i rahmetden itsün nāmını Mevlâ resîd
Bende-i Şāh-ı Hüseynem düşmen-i cānum Yezîd

II

İtmeyüp şeh-zāde-i sultān-ı dehre inḳiyād
İtdi biñ dürlü ḥaḳāretle aña baġy[i] ‘ibād
Yād idüp ol vaḳ‘a[yı] lehb-i ġaḏab olur ziyād

¹ IV. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Āteş-i hicrāndan sinemde yir yir dāġlar
Mürde cismüm üstine şankim üşüpdür zāġlar
Başuma sevdā-yı zülfüñle koyup topraġlar
Ḥiddet-i la‘lûñle oldu kan yaşum ırmaġlar
Dirliğüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

² 353a/356

³ Tufan Taş, “Klasik Türk Şiirine ait bir Mecmû’a-i Eş’âr”, Niġde Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Niġde 2013, s.312.

YE’de şiir başlığı *Mersiye-i Kerbelâ Râsih-i Enderûnî* şeklindedir.

Eylerem cān-ı ḥabīṣ-i kāfiri la‘ netle yād
Bende-i Şāh-ı Hüseynem düşmen-i cānum Yezīd

III

Ehl-i Beyt-i Mustafā’nuñ baḳmadı efgānına
Girdi Āl-i Şāh-ı Kevneynüñ o kāfir ḳanına
İtdi bu ḥā’ınlı ol ‘ālemüñ sultānına
Şad hezārān la‘ net u nefrīn Yezīd’üñ cānına
Bende-i Şāh-ı Hüseynem düşmen-i cānum Yezīd

IV

La‘ net itmekdür ‘adū-yı ḥānedāna meşrebüm
Bu me’ālī ḳalb ider icrā sükūt itse lebüm
Ta‘n idenler eylesün budur benüm de mezhebüm
İntisāb-ı faḥr-i ‘ālemdür bu yüzden maṭlabum
Bende-i Şāh-ı Hüseynem düşmen-i cānum Yezīd

V

Şu diyü ol ḡāziyān-ı Kerbelā itdükçe zār
Virmedi ruḥşat idüp düşmenliğini āşikār
Ḥün-ı eşkümle olursa nola çeşmüm¹ cūybār
Ümmet-i Aḥmed olan olmaz mı Rāsiḥ bī-ḳarar
Bende-i Şāh-ı Hüseynem düşmen-i cānum Yezīd

28²

Muḥammes-i Rāsiḥ³

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fā‘ ilün]

I

Gezsen eger ‘ışḳ ile deşt-i teḥī
Olsa da pür-ābla pāyuñ teḥī
Bād-ı be-destdür yed-i maṭlab teḥī
Āh mine’l-‘ışḳ vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

II

¹ çeşmüm: çeşm G.

² 354b/357

³ Tufan Taş, s.340.

Ġamla virür ‘ aşık-ı zāre melāl
Dem-be-dem eyler dili¹ āşüfte-ḥāl
Leşker-i ‘ aqla getürür iḥtilāl
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

III²

Mā ḥaşal ‘ ışk ādemi mecnūn ider
Aḡladaraḳ dehr ü hāmūn ider
Ḥāl-i dil-i zārı diger-gūn ider
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

IV

Mā’il olup dil o meh-i envere
Girye-i ḡamla yanar āteşlere
Dīde gehī ḡarḳ olur eşk-i tere
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

V

Sīne bu āteş ile külḥan mıdur
Farḳ idemem ten midür āhen midür
Ġonce-i dāḡ-ı ḡama gülşen midür
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

VI

‘ Aḳluñ alup ādemi ḥayrān ider
Sūz-ı maḥabbet dili³ büryān ider
Şu‘ lesi endīşe-i cevlan ider
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

VII

‘ Işk ile dil Rüstern-i devrān olur

¹ dili: dil G.

² III/1 ve 2. mısra başlarında silinme var.

³ dili: dil G.

uvvet-i āh-ile Nerīmān olur
Mūr ise hem-bezm-i Sūleymān olur
Āh mine 'l- 'ıřķ vū ħālātihī
Aħraķa ķalbī bi-ħarārātihī

VIII

Eyleyerek ħālet-i ' ıřķı ħayāl
Geldi ķazā-yı dile ceyş-i melāl
Oldu hemān Rāsiĥ'e bu ħasb-i ħāl
Āh mine 'l- 'ıřķ vū ħālātihī
Aħraķa ķalbī bi-ħarārātihī

29¹

Muħammes-i Mūnif²

[Mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn]

I

Bu bālā-ķadd ile āzāde serv-i ser-bülendümsin
Bu çeřm-i mest ile bī-bāk řūĥ-ı řeh-levendümsin
řikār-ı ' ıřķuñam řayyād-ı cān-ı müstemendümsin
Esīr-i zūlfūñem kākül-periřān bir efendimsin
Dil-i divāneme zencīr-zen řāĥib-kemendümsin

II

şalın serv-i sehīveř cilvegāhuñ řaĥn-ı bāġ olsun
Miřāl-i lāle dāġum tābe-key ' arża yasaġ olsun
Đuluña devletüñde furşat el virsün çıraġ olsun
Đoluñ şal boynuma iy gül-beden aġyāra dāġ olsun
Ĥamā 'ilveş benümsin ĥırz-ı cānum sīne-bendümsin

III

Degül řehā bu murġ-ı cism ü cān āvāre-i ĥüsnüñ
Ser-ā-pā āhuvān-ı ĥüsn ü ān āvāre-i ĥüsnüñ
Muĥařřal bu zemīn ü āsümān āvāre-i ĥüsnüñ
Esīrūñ bir beni řanma cihān āvāre-i ĥüsnüñ

¹ 355a/357

² Kūçük (hızl.), *Antakyalı Mūnif Divānı Tenkitli Basım*, s.158.

Pesendide-i 'ālemsin civān-ı dil-pesendümsin

IV

Münifā bendeñi tut pādīşāhum 'ıışķ-ile ma' zūr
Hudā göstermesün bir kez kapuñdan olmağı mehcūr
Dil-i işkestemüz bu bābda mecbūrdur mecbūr
Gerek cevruñle maḥzūn it gerek luṭfuñla kıl mesrūr
Gerek aḡlat gerek güldür efendimsin efendimsin

30¹

Muḥammes-i Hüsni

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Mā'il-i şahbā-i ser-şār olmadum olmam yine
Hāne-i ḥammārı devvār olmadum olmam yine
Tekye-i vaḥdetde nā-çār olmadum olmam yine
Mesd-i tevḥīdem ki ḥuşyār olmadum olmam yine
Hāy u hū-yı ḡamla bīdār olmadum olmam yine

II

Hālet-i 'uşşāķa baķ da dīde-i inşāf-ıla
Münkir-i 'ıışķ olma gel yā hū bu ṭab'-ı şāf-ıla
Kimseler çıkmaz ṭarīķinden felekde lāf-ıla
Fāriḡ ol bu pendden sa'y itme zāhid nāfile
Müddeten ben ehl-i inkār olmadum olmam yine

III

Şāh-ı merdān ḥubbı ile bāde-nūş-ı 'ıışķ olup
Terk-i cāme eyledüm 'ālemde dūş-ı 'ıışķ olup
Geldi çün dil bābına ḥalka-be-gūş-ı 'ıışķ olup
Bende-i Āl-i 'Abā'yem ḥırķa-pūş-ı 'ıışķ olup
Mā'il-i zibā-yı zer-tār olmadum olmam yine

IV

Gerçi kim itdükleri zühhāduñ istib' āddur
Dīde-i cān-bīn-ile baķ ne kerem-mu' tāddur

¹ 355b/358

Şanma jeng-i cehl-ile mir'ât-ı dil ber-bâddur
Kuhl-i çeşmüm hâk-i pâ-yı murşid-i Bağdâd'dur
Bî-başîretler ile yâr olmadum olmam yine

V

Gerd-i mir'ât-ı dili silmekse kaçduñ diñle pend
Ziver-i dîvârâsâ nâkesân-râ dil me-bend
Hüsniyâ itmezse de ger şüretüm 'âlem pesend
Sâde-levhüm dânişâsâ naşşibendem naşşibend
Jeng-i dâr-ı naşş-ı ağıyâr olmadum olmam yine

31¹

Muhammes-i Kemâl Paşa-zâde(?)

[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I²

Güş-ı murğ-ı dile gökden gelür âvâz[-ı horûs]
Kendüñi eyleme tezyîn çü mişâl-i tã'[vûs]
Deyr-i 'âlemde nedür diñle şadâ-yı nâķûs
Vaķtidür na'raları diñle ne dir tabl-ıla kūs
Ķanı Keyķusrev [ü] Dârâ ķanı ya Keyķāvus

II

Murğ-ı cãn bâz-ı ecelden bulımaı istiķlâş
Câm-ı pür-zehri[ni] iķer feleküñ 'amm-ile ķâş
Yoğ ecelden kişı ķurtulmağa bir cây-ı menâs
Olımaıdı kılıcından ecelüñ Zâl ķalâş
Bulımaıdı marâķ-ı mevte şifâ Câlinus

III

Dime ķükm eylemişem dehre dilâ dirlikle
Dutmışam 'âlemi başdan başa serverlikle
Server oldur ki giķe 'ömri ķalenderlikle
Er degüldür o ki dünyâyı tuta erlikle
Er odur pîre-zen-i dehr ile olmaz me'nûs

¹ 358a/360

² Şiir başlığı ve I/1 ve 2. mısra sonları yıpranmadan kaynaklı net bir şekilde okunamadı.

IV

Bülbül-i kıdsî iken rûha kafes oldu bu ten
Anı âzâd idegör kesr-i kafes eyleyüben
Kır emel şâhını kıl sidre budağını vatan
Sen melekden olur insân iken ol gökde olan
Hâk-i suflîde kılıcın kını ‘âr u nâmûs

V

Er iseñ pîre-zen-i dehre iñen aldanma
Zâhirî nakş[ı] görüp anı civândur şanma
Âteş-i hîlesine key şakın anuñ yanma
Bire dünyâ yüzüñe güldüğine aldanma
Ki olupdur o ‘acûze niçe dâmâda [‘arûs]

32¹

Muhammes-i Fuzûlî²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Tâ cünün rahtın geyüp dutdum fenâ mülkin veñen
Ehl-i tecrîdem kabûl itmen kabâ vü pîrehen
Her kabâ vü pîrehen geysen mişâl-i gonca men
Ger senüñ-çün kılmasam çâk iy büt-i nâzûk-beden
Gûrum olsun ol kabâ egnümde pîrâhen kefen

II

Gerçi sevdâ-yı ser-i zülfündenem zâr u zelîl
Geçmen ol sevdâdan oldukça baña ‘ömr-i tavîl
Şanma terk idem bu sevdânı olursam ben katîl
Çıkmaya sevdâ-yı zülfün başdan iy meh ger yüz yıl
Üstüñân-ı kellem³ içre dutsa ‘akrebler veñen

¹ 498b/501

² Ali Nihat Tarlan, *Fuzulî Dîvânı: Gazel, Musammat, Mukatta’ ve Ruba’i Kısmı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1950, s.185.

Bu şiir metinde/yazmada müseddesler içinde olmasına rağmen başlıktan ve yaprak numarasından anlaşıldığına göre muhammesler içinde olmalı diye bu kısma aldık.

³ Kellem: gönlüm G.

III

Ġalib oldu şubh-dem şevk-i gül-i rüyuñ baña
Seyr-i bâğ itdüm ki bûy-ı gül vire teskîn baña
Gül görüp yâduñla dürr-i eşk saçdum her yaña
Düşdi şebnem bâğa gir tâ gül nişâr itsün saña
Sebzenüñ her bergine bir dür ki tapşurmuş çemen

IV

Dir idüm iy dil getürme hîç derd ehline şek
Tâ seni hem şalmayup bir derde devrân-ı felek
Almaduñ pend imdi ‘ aşık-san işüñ âh eylemek
İy gönül ‘ ışk ehline her şeb gülerdüñ şem‘ tek
Ben dimez miydüm ki ferdâ ağlayasıdur gülen

V

H‘âh sincâb eylesün ferşin Fuzûlî h‘âh küñ
Hicr ara muṭlak yuḥu görmez göz eglenmez gönül
Yârsuz ‘ ışk ehlinüñ eglenmegi mümkün degül
Nice diñlensün Ḥabîbî sensüz iy endāmı gül
Kim baṭar cismine tende her tûğ olmuş bir diken

33¹

Muḥammes-i Fuzûlî²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

İy ḥarîr içre tenüñ muṭlak bilür içre gül-âb
Gögsün âb-ı rüşen ol âb üzre tûgmeñdür ḥabâb
Bilesin maḥbûb yok nezzâruña ‘ âlemde tâb
V‘ey eger terçek çıkup serpüp leçek açsañ niḳâb
Hîç şek yoḥ kim seni görgeç olur ‘ âlem ḥarâb

II

Dil çeküp zerrîn otaḡuñ virdi la‘ lûñden şurâḡ

¹ 515b/518

² Tarlan, *Fuzuli Dîvânı: Gazel, Musammat, Mukatta‘ ve Ruba‘i Kısmı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*, s.202.

Dutdı ol güftār içün la‘l-i bināgūşa kulağ
Zülfüne hem-dem darağ aşüfte ben andan ırağ
Diş şalup her pîç ü tâb açduğda ben andan ırağ
Rişte-i cānumğa reşkinden düşer yüz pîç ü tâb

III

İy yüzi gül gönlegi gül-gün u donı kırmızı
Āteşin kisvet geyüp odlara yandurduñ bizi
Ādem oğlından senüñ tek doğmaz iy kâfir kıızı
Ay u gündür hüsni bahşuñda cemālün ‘âcizi
Gūyiyā atañ meh-i tábāndur anañ āfitāb

IV

Al saç bağında müşkîn saç perîşān-hāliyem
Sīm sāk üstinde zer halhāller pāy-māliyem
Şanma halhālün gibi mihrüñden iy meh hāliyem
‘Ārızuñ devrinde zerrîn silsileñ timşāliyem
Ķuş ‘acebdür kılmamak tîr ü kemāndan ictināb

V

Sürmeden gözler kara hınnādan eller lāle-reng
Hiç şāhid yok bu reng-ile ki sensin şüh u şeng
Vesmelu kaşuñ yaşıl yüzli kemān ġamzeñ hadeng
Ġamze vü kaşınğa¹ meyl eyler Fuzūlî bî-direng
Ġamzeñ oğından ħazîn cānumda yüz biñ ıztırāb

34²

Muhammes-i ‘Ālî³

[Me‘ûlū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilün]

I

Bağlandı kaldı rāh-ı ‘ināyet didükleri
Her dem ġuşāde bāb-ı ihānet didükleri
Mağv oldu gitdi cūd u seġāvet didükleri

¹ kaşınğa: M.

² 516a/518

³ Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.319.

Bir āsitāne idi mürüvvet didükleri

Yapdı anuñ qapusını hased didükleri

II

Erbāb-ı ‘izz ü rif‘ ate hergiz tayanma sen

Mağrūr ola rağbetine anlaruñ iñen

Evvelde niçe tecrübe itdüm bu hālî ben

Ölseñ yolında fā’ide yok saña kimseden

Zirā ki oldı ortada himmet didükleri

III

Yokdur cihānda şimdi cehālet gibi kemāl

Dānā odur ki vāfir ola kīsesinde māl

Dehr-i denāide anuñ-içündür bu ihtilāl

‘Ārifleri meżemmet ider ehl-i ibtizāl

Şimdi zarāfet oldı sefāhat didükleri

IV

Her laḫza ḡaflet uyḫusu insānı esnedür

Sevmez ‘adū anı şu ki ‘āqıl kimesnedür

‘Arz-ı maḥabbet eyledügüñ ḥalka pes nedür

Bir şey midür vücūdı mı vardur ne nesnedür

Añlamaz oldı gitdi şadākat didükleri

V

Ehl-i hüner ne söylese duşnām ider ‘avām

Nā-ehl olan denīleredür ‘izz ü ihtirām

Dānā belā vü ḡuşşada nā-dān şād-kām

Bunca belādan özge yine ‘Āliyā müdām

Eksük degül gönülde qasāvet didükleri

35¹

Muḥammes-i ‘Ulvī²

[Mef‘ ulü fā‘ ilātü mefā‘ ilü fā‘ ilün]

I

¹ 516b/519

² Büşra Çelik ve Muzaffer Kılıç (hızl.), s.302.

Dünyāda baña minnet ile devlet olmasun
Bî-minnet aç olup gezeyin ni‘ met olmasun
Zilletde қalayın baña hıç ‘ izzet olmasun
Mey gibi ayağa düşeyin hürmet olmasun
Tek yirde gögde zerre қadar minnet olmasun

II

Mağrūr-ı māl-ı devlet olan dūna baқmazın
Şükrüm Hudā’yadur kef-i Қārūn’a baқmazın
Dehr-i denīde atlas-ı gerdūna baқmazın
Şāh-ı gül üzre efser-i gül-gūna baқmazın
Tek yirde gögde zerre қadar minnet olmasun

III

Hırş āteşine baғrumı yaқmam kebābveş
Her nā-kesūñ ta‘ āmına düşmem zübābveş
Başum göge irürse dahı āfitābveş
Arzı semāda mesken idinmem seḥābveş
Tek yirde gögde zerre қadar minnet olmasun

IV

Her kimseden ki eyledüm iy dil recā kerem
Bir kerre eylese kerem eyler niçe sitem
Şabr it cefāya ḥāṭıruña gelmesün elem
Teslīm eyle kendüñi taқdıre çekme ğam
Tek yirde gögde zerre қadar minnet olmasun

V

Bir şāl-ı köhne egnüñe ‘ Ulvī қabā yiter
Dervīş olana ḥil‘ at-ı şāhī ‘ abā yiter
Gūş it ne dir suḥanda ki yoқdur aña yiter
Örti döşek Necāt’ye bir būriyā yiter
Tek yirde gögde zerre қadar minnet olmasun

36¹

Muḥammes

¹ 517a/519

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Gel iy gül hâr-ı hasret bâğ-ı sînem hâr hâr itdi
Ėam-ı sevdâ-yı zülfüñ ' aql u şabrum târumâr itdi
Maħalleñ itleri ben nâ-tuvânı gördi ' âr itdi
Ser-i kûyuñda bilsem dil ne cürm-i bî-şumâr itdi
Meger bir kerre varise yañıldı âh u zâr itdi

II

Fenâ deştine yüz tutdum koyup bu baht-ı güm-râhı
Yüzüñe bakayın bir dem gel iy meh-rûlaruñ şâhı
Fırâğ-ı derd-i hasretle anuñ-çün eylerem âhı
Nigârâ incinürse varduğumca kûyuña gâhı
Ferâğ ol şimdiden soñra gönül terk-i diyâr itdi

III

Düşelden derd-i ' ıřkuña mükedder oldı aħvâlüm
Dirîğâ olmadı bir gün muvâfık baht-ı iķbâlüm
Ne deñlü ağlayup yansam yaķılsam ben saña hâlüm
Cefâdan el çeküp inşâfa gelmezsin be hey zâlim
Zârûrî bu deli dîvâne ġurbet ihtiyâr itdi

IV

Benem iy Leylî-i ' âlem cihân içinde efsâne
Teraħhum vaķtidür raħm it bugün Mecnûn-ı giryâna
Ėam u hicr ü haķ-ı ebruñ-ile cân oldı dîvâne
Şabâveş düşdi dil sevdâ-yı ' ıřkuñla beyâbâne
Hevâ-yı zülfüñ ol meskeni âħir bî-ķarâr itdi

V

Nihâl-i ķaddüñ iy serv-i revânum oldı çün peydâ
Cihân bâğına reftâruñ bıraķdı fitne-i ġavġâ
' Aceb mi âh u zâr itsem bu ben bî-çâre dil-zâra
Binâ-yı ' ıřķa bünyâdı uraldan inlerem Şeydâ
Kimesne görmedi anı ki baña rûzgâr itdi

Muhammes-i Meylî²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Niçe gündür ki gidüp yanuma cānān gelmez
 Ten-i bīmāruma iy dil şanasın cān gelmez
 Gözlerüm yolda kalur ğamzesi fettān gelmez
 Şubh-ı şādık toĝar ol mihr-i dıraşşān gelmez
Ķara aḥşamlar olur ol meh-i tābān gelmez

II

Görmesem rüyını bir laḫza eger cānānuñ
 İztırāba gele gör tende ebed al cānuñ
 Sāl u māhdan demi çoĝ artuĝ-imiş hicrānuñ
 Baña ansuz demi biñ yılca gelür devrānuñ
Ay olur yanuma ol āfet-i devrān gelmez

III

Bildi ol yār benüm sīnesi çāk olduĝumı
 Mihr yolında daḫı şu gibi pāk olduĝumı
 Reh-i ' ıışkıında tıuyup añladı hāk olduĝumı
 Ğam-ı hicrinde benüm bildi helāk olduĝumı
Gör ol inşāfsuz āfet daḫı el-ān gelmez

IV

Saña yār olmadı ' ālemde çün iy dil yāruñ
 Göge çıksa yiridür nāle vü āh u zāruñ
 Kārı ' uşşākına cevır eylemedür dildāruñ
 Bile şalunduĝı yanında odur aĝyāruñ
Ḥārsuz ĝülşen-i dehre ĝül-i ḫandān gelmez

V

Ger elemde olavuz dünyede ger ' ālemde
 Fikr-i cānān ile biz eglenürüz her demde
 Ol perī-çehre gibi var mı benī ādemde

¹ 518b/521² Özer Şenödeyici ve Ahmet Akdaĝ (hızl.), *Ulu Çınarın Gölgesinde Bir Şair: Meylî ve Şiirleri*, Ankara: Gece Kitaplığı, 2014, s.57.

Meyliyā kāmēt-i dildāra bedel ‘ālemde
Rāstī gülşene bir serv-i hırāmān gelmez

38¹

Muhammes-i Veysi²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Niçün meyl eylemezsin bu dil-i şeydāya sulṭānum
Niçün ṭurmaz şalarsın bendeyi ferdāya sulṭānum
Niçün iḥsān idersin her zamān a‘ dāya sulṭānum
Niçün mā’ il olursın gördüğün ednāya sulṭānum
Hayıflar ḥāşılı ol kāmēt-i bālāya sulṭānum

II

Raḳīb için neler dirler saña aşlā alınmazsın
Ne ḥilḳatsin ne māhiyyetsin āyā hāḫ bilinmezsin
Gidüp aḡyār-ile tenhāya kūyında bulunmazsın
Temāşāgāha gelmezsin güzellerle şalınmazsın
Hay-flar ḥāşılı ol kāmēt-i bālāya sulṭānum

III

Gidüp aḡyār-ile tenhālara maḳşūduña yitdün
Ḳanı nāmūs u ‘āruñ sen niçün çaḳ böyle ref‘ itdün
Gedāyān-ı ser-i kūyuñ semend-i nāza çignetdün
Raḳīb ile şalınmaḳdan ferāḡat itmedün gitdün
Hayıflar ḥāşılı ol kāmēt-i bālāya sulṭānum

IV

Niçün ṭurmaz kaçarsın benden iy mäh-ı perī-ruḥsār³
İşitdük ḥod ki girmiş gülsitān-ı vaşluña aḡyār
Olup bāḡ-ı ruḥuñ şeftālūsından ya‘ nī berḥūrdār
İrişmiş mīve-i ruḥsāruña aḡyār-ı bed-kirdār
Hayıflar ḥāşılı ol kāmēt-i bālāya sulṭānum

¹ 519a/521

² Zehra Toska, "Veysi: Dīvânı, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği.", İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 1985, s.181.

³ ṭurmaz kaçarsın benden iy mäh-ı perī-ruḥsār: ser-keşlik idersin bize iy serv-i ḥoş-reftār M.

Şatup Veysî'yi gitmişsin yine ağyār-ile cānā
 Alınmış derdmend ol vaż' uña idüp bize şekvā
 Tūtalum şabr idermiş cevruñe ol bī-ser ü bī-pā
 Neden lāzım gelür şalınmak ağyār-ile sen tenhā
Hayıflar hāşılı ol kām̄et-i bālāya sulṭānum

39¹

Muḥammes-i 'Abbāsī

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Hilāle döndi çeşm-i nā-tuvānum derd-i ğamlarla
 Büküldi yā gibi kıddüm şehā bār-ı sitemlerle
 Dimişsin anı teşrīf ideyin lūṭf u keremlerle
 Seni gözler dü çeşm-i hūn-feşānum niçe demlerle
Gel iy nūr-ı başar merdūmlık it demler kademlerle

II

Günāh ise senūñ kūyuñda iy şeh kendūmi 'addüm
 Ḥaṭuñ ger kıtlūme miḥnet getürse yok durur reddüm
 Efendim ben saña kıul olduğumdan bilmedüm kıaddüm
 Kıad ü zūlf ü dehānuñ kıasreti lām eyledi kıaddüm
Ḥudā bilür benüm şağ olacağum bu elemlele

III

Kemān almış ele gönlüm nişān idüp ol ebrūlar
 Beni hicriyle Mecnūn eyledi şol çeşmi cādūlar
 Deli dīvāneyi zencīre çekdi iki ğisūlar
 ' Aceb nice yazıldı başuma bu kıara yazular
Benüm ḥod miḥnet-i derdüm yazılmaya kıalemlerle

IV

Gezerken ka' be-yi kūyuñda şey-lillāh idüp cānā
 Hevā-yı kūy-ı vaşluñda beni güm-rāh idüp cānā
 Diyār-ı fūrḳate şalduñ ğamı hem-rāh idüp cānā

¹ 519b/522

Hevā-yı kadd-i zülfünde ölürsem āh idüp cānā
Mezārumda tūram maḥşerde ‘Abbāsī ‘alemler-le

40¹

Muḥammes-i Neylî²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ḳapuñda ḥizmetüñ bir kişvere ḥān olmadan yegdür
Ḥuşul-ı kām ile ğurbetde ḥandān olmadan yegdür
Nigāh-ı iltifātuñ mīr-i mīrān olmadan yegdür
Derüñde rīze-çinī Çin'e ḥāḳān olmadan yegdür
İşigüñde kul olmak Mısr'a sulṭān olmadan yegdür

II

Ḳazā dūr eyleyüp ḥāk-i derüñden çeşm-i giryānum
Ḳazā-yı ğurbete itdi fütāde cism-i sūzānum
Bi-ḥamdillāh yine oldı münevver dīde-i cānum
Hele ben şöyle iz‘ān eyledüm devletlü sulṭānum
İşigüñde kul olmak Mısr'a sulṭān olmadan yegdür

III

Yoğ-iken lücce-i elṭāfinuñ bir demde noḳşānı
Nice teşbīh olınsun aña Mısr'ıñ Nīl-i iḥsānı
O ḥālḳa gösterür parmak ḥesābın iy kerem kānı
Budur ben bildüğüm ancaḳ hemān bilmem bunı anı
İşigüñde kul olmak Mısr'a sulṭān olmadan yegdür

IV

Veliyy-i ni‘ metinden dūr olan āvāre vü şeydā
Ne mümkin tesliyet virmek aña dünyā vü mā-fihā
‘Azīz itdi Mısrır'da gerçi luṭfuñ bendeñi ammā
Lisān-ı ḥālüm olurdu yine bu mısrā‘ı gūyā
İşigüñde kul olmak Mısr'a sulṭān olmadan yegdür

¹ 520a/522

² Atabey Kılıç, “Ahmed Neylî Dîvânı”, Ege Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, İzmir 1994, s.35.

V

Cihānı ser-te-ser seyr eyler iken şîr-i ihsānuñ
Nesin vaşf itsün ebnā-yı zamāne Ümm-i Dünyā'nuñ
Füzün itsün hemān hemvāre Mevlā ' izzet ü şānuñ
Bu da' vā üzredür hep ittifākı ehl-i ' irfānuñ
İşigüñde kul olmak Mısr'a sulţān olmadan yegdür

VI

Cihānda yalıñuz bir ben dimem ' ālem bunı söyler
Metā' -ı faẓl u ' irfāna kapuñdur dāverā bender
Hüner kıdrin bilür sensin cihānda iy kerem-perver
Dir idi dergeh-i iclālüne gelseydi İskender
İşigüñde kul olmak Mısr'a sulţān olmadan yegdür

VII

Olup her dem meserret devletüñle ' āleme sārī
Senüñle mesned-i ikbālî pür-zīb¹ eylesün Bārī
Kapuñdan kılmasun mehcür hergiz Neylî-i zārī
Sözi dā'im budur ki söyledürsin ol dil-efkārı²
İşigüñde kul olmak Mısr'a sulţān olmadan yegdür

41³

Muhammes-i Cīvānī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ārzū-yı dil-ber-i şaḥib-cemāl eyler gönül
Rûz-ı hicrānda temennā-yı vişāl eyler gönül
Bilmezem yā Rab nedür fikr-i muḥāl eyler gönül
K'ey ta' accübdür bir olmaz ihtimāl eyler gönül
Mümkün olmaz nesneyi niçün ḥayāl eyler gönül

II

Bülbülem gülzār-ı fūrkat içre çekdüm çok ta' ab

¹ pür-zīb: ... M.

² dil-efkārı: dil-fığār G.

³ 520b/523

Âh kim bir derde rahmuñ olmadı iy gonca-leb
Vuşlatuñdur fıkır ü zıkrüm kim benüm her rüz u şeb
Didi iy bî-çäre miskîn bu suhandur k'ey ' aceb
Mümkin olmaz nesneyi niçün hayâl eyler gönül

III

İtme didüm ben belâ-keş derdmendi nâ-murâd
Bağdı vü güldi didi iy ' aşık-ı pāk-i' tiķād
Dil-rübālar ' ahdine aldanup itme i' timād
Geç hayāl-i hāmdan olmaz kemîne ber-murād
Mümkin olmaz nesneyi niçün hayâl eyler gönül

IV

Bir gice pîr-i felek yaqmışdı altun şam' dan
Kim şu' â' indan pür olmuşdı zemîn ü âsümān
Zühre sâzın düzedüp sūz-ile eylerdi fiğān
Diñledüm bezm içre muṭrib bunı çalardı hemān
Mümkin olmaz nesneyi niçün hayâl eyler gönül

V

İbtidā bu mışra' ı bir merd taķrîr eylemiş
İşidüp kerrübiyān[1] ins tefsîr eylemiş
Dest-i kudret şafḥa-i zengāre taḥrîr eylemiş
Âferîn olsun Civānî hoşça ta' bîr eylemiş.
Mümkin olmaz nesneyi niçün hayâl eyler gönül

42¹

Muḥammes-i Nāṭıķî

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Âh kim fāriğ u āzāde neyistānda iken
Vaṭanumdan beni dūr eyledi bu kayd-ı beden
Ney-i ten nağme-i cāna olalıdan mesken
Dem-be-dem gūşa gelür zemezme-yi ḥubb-ı vaṭan
Nāle kılsam n'ola ney gibi derün-ı dilden

¹ 521a/523

II

Ney şadāsı dili āgāh olana hātıfdür
Vaḥdet-i esrārı erbāb-ı dile kāşıfdür
Ney sadāsı aña te'sīr ide kim 'ārıfdür
Neyden ol ḥālet olur kim nağama vākıfdur
Kesb-i ḥālāt idemez nāle-i neyden gevden

43¹

Muḥammes-i Kūhī

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Görülsün teşne-i cāmuñ lebüñdür işte bu kevşer
Niçün bir buse virmez süñ idersin dürlü 'illetler
Eger bir fırsatıñ düşerse ben icrā idem dil-ber
Ser-ā-pā öpmeden bir yer kımayam iy gül-i aḥmer
Tenüñ gülzāra dönsün gül gül olsun öpdüğüm yerler

II

İşigüñ yaşlanam cānā der-i devletde 'ahd olsun
Ḥayāl-i buse-i künci kamu miḥnetde 'ahd olsun
Alam dāyim şehā senden şeb-i vuşlatda 'ahd olsun
Ser-ā-pā öpmeden bir yer kımayam iy gül-i aḥmer
Tenüñ gülzāra dönsün gül gül olsun öpdüğüm yerler

III

Bu Kūhī'nüñ sözün diñle begüm pek tut kılağıñda
Otuz kırk elli busem var senüñ şekker dudağıñda
Topuqdan başlayam bir bir tamām idem yanağıñda
Ser-ā-pā öpmeden bir yer kımayam iy gül-i aḥmer
Tenüñ gülzāra dönsün gül gül olsun öpdüğüm yerler

44²

Muḥammes-i Fuzūlī¹

¹ 521b/524

² 522a/524

[Mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün]

I

Nigāhı ' aqlumı alur bakışta
Boyı tūbāyı pest eyler revişte
Cemāli ta' n ider bāğ-ı behişte
Olupdur nūr-ı hāḡ ile sirişte
Anuñ-çün yāruma dirler ferişte

II

Cüdā aḡyārdan yāra şataşdum
Ġamum def' ine ġam-h^vāre şataşdum
Mezārūm şanki ġülzāre şataşdum
Giderken seyre dildāre şataşdum
Didüm bir būse vir didi gelişte

III

Viren cān naḡdini vaşluñ alur mı
Lebūñden kām-ı dil hāşıl kılur mı
Didüm cānum cefā dā'im kılur mı
Didüm bir būseden hişşe olur mı
Didi cānā öpüş dahı koḡuşta

IV

Göñül durmaz ser-i kūyuñ dolaşur
Ne ḡoş yalvarı yalvarı ulaşur
O meh ' uşşāḡa nāz itse yaraşur
Ne deñlü ser-keş olursa yaraşur
' Aceb hikmet olurmuş yalvarışta

V

Ḳatı Ḥubbī bülend uçmaḡ dilersen
Behişte ḡūr-ile uçmaḡ dilersen
Bu dürcüñ ḡuflını açmaḡ dilersen

¹ Levent Sarıçoban, "06 Mîl Yz A 2811 Kayıt Numaralı Şiir Mecmuası İncelemesi", *Batman Üniversitesi İslami İlimler Hakemli Dergisi*, C.3, S.2, (Yıl 2019), s.66
Yayımlanmış Fuzûlî Divânlarında yaptığımız araştırmada şiir bulunamamıştır. Yukarıda a.g.m'de Yahyâ'nın Fuzûlî'nin gazeline tahmisi olarak kaydedilmiş; fakat kaynağının bulunamadığı da makalenin yazarı tarafından not düşülmüştür.

Fuzûlî dil-beri kaçmak dilersen
Alup hemşiresin olgıl enişte

45¹

Muhammes-i Nesib ‘Osmān Kāmili
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Alsam āgūşa seni iy gül-i ter olmaz mı
Koçlasam ruhlarıñı jâleleriñ şolmaz mı
Büse-çin olsa kişi hele ferah bulmaz mı
Bu niyāzum dil-i senginine kâr itmez mi
Şimdicek öpsem uşul ile ‘aceb olmaz mı

II

Gün-be-gün cevriñi efzūna ne hâcet böyle
Ne çıkar nâfile bu âh u figāndan söyle
Yiter iy şüh cefâ ise merāmuñ böyle
Diyemem hâl-i dilüm ben saña şöyle böyle
Şimdicek öpsem uşul ile ‘aceb olmaz mı

III

Ben begüm saña hele hâlümü takrîr idemem
Âhdan añlaşılır derdümü ta‘ bir idemem
Varak-ı ‘ışkı dağı böylece ta‘ bir idemem
Metn-i ‘ışkum cihet-i gayr ile tefsîr idemem
Şimdicek öpsem uşul ile ‘aceb olmaz mı

IV

Nağl-i hüsnünde bu şeftâlu niçün kılsun hām
Yarma bağrum olıcağ gül yerin ile en‘âm
Lebümüz sāye-i luṭfuñla ola şîrîn-kām
Dil-i ümmidümü telh eylemedüm kıl ikrām
Şimdicek öpsem uşul ile ‘aceb olmaz mı

V

Yâr için çekmiş idüm ben de rakîbüñ bārın

¹ 522b/525

Dağı çeksün mi Nesīb rûz u şeb âh u zârın
Niçe bir cevri idecek cevri tükenmez yâruñ
Bārî bir kerre de şād eyle amān nā-çāruñ
Şimdicek öpsem uşûl ile ‘aceb olmaz mı

46¹

[Muhammes-i] İbrāhīm Hakkı²

[Mef' ūlū mefā' ilūn]

I

Hak şerleri hayr eyler
Zann itme ki gayr eyler
Bilen anı seyr eyler
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

II

Sen Hakk'a tevekkül kıl
Teslīm ol rāhat[1] bul
Her işine rāzī ol
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

III

Dime şu niçin şöyle
Yirindedür ol öyle
Bağ sonını seyr eyle
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

IV

Hep işleri fāyıkdur
Birbirine lāyıkdur

¹ 100b/105

² Amil Çelebioğlu, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988, s.119.

G.'de murabbalar içinde yer almaktadır ; fakat şiirin nazım birimi beş mısra olduğu için muhammesler içersine kayd edilmiştir.

N'eylerse muvâfıkdur
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

V

Sen 'adl ü zulum şanma
Teslīm ol oda yanma
Şabr it şakın uşanma
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

VI

Dilden gamı dūr eyle
Cānuñla huzūr eyle
Tefvīz-i umūr eyle
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

VII

Haqquñ olıcak işler
Boşdur kamu teşvīşler
Ol bildüğini işler
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

VIII

Bil Kādı-yı Hācātı
Kıl āña münācātı
Terk eyle mūrādātı
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

IX

Bir işi murād itme
Oldıysa 'inād itme
Haqq'dandur o redd itme
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

X

Sen halk ile yorulma
Bu nefs-ile hem kalma
Kalbünden ırağ olma
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XI

Hiç kimseye hor bakma
İncitme gönül yıkma
Sen kendüne yan çıkma
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XII

Gönülün Haqq'a berk eyle
Taqdîrini derk eyle
Tedbîriñi terk eyle
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XIII

Hoş şabr-ı cemîlümdür
Taqdîr-i kefilümdür
Allāh ki vekîlümdür
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XIV

Hallāk-ı Raḥīm oldur
Rezzāk-ı Kerīm oldur
Fa'āl-i Haḳīm oldur
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XV

Geh mu'ṭī ü geh mānī'
Geh zārr u gehī nāfī'

Geh vāķi‘ u geh rāfi‘
Allāh görelim n’eyler
N’eylerse güzel eyler

XVI

Her  ulına her anda
Geh  ahr u geh i sānda
Her ān da o bir  ānda
Allāh görelim n’eyler
N’eylerse güzel eyler

XVII

Geh bay ider geh misk n
Geh  urrem   ge   am  n
Geh     u geh seng n
Allāh görelim n’eyler
N’eylerse güzel eyler

XVIII

Geh  ul n ider ‘ arif
Geh eymen   ge     ‘if
Her  albi odur   arif
Allāh görelim n’eyler
N’eylerse güzel eyler

XIX

Geh  albini bo  eyler
Geh  ulk n   o  eyler
Geh ‘    na d   eyler
Allāh görelim n’eyler
N’eylerse güzel eyler

XX

Her d lde anu n adı
Her c nda anu n y dı
Her  uladur imd dı
Allāh görelim n’eyler
N’eylerse güzel eyler

XXI

Nā-çār olıcak yirde
Nāgāh açar ol perde
Dermān ider ol derde
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXII

Az ye az uyu az iç
Ten mezbelesinden geç
Dil gülşenine gel göç
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXIII

Geçmişle geri kalma
Müstakbele hem dalma
Hāl ile dahı olma
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXIV

Her dem anı fikr eyle
Zeyrekliğı¹ koy şöyle
Hayrānlığı bul söyle
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXV

Gel hayrete tal bir yol
Kendin² unut anı bul
Koy gafleti hāzır ol
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXVI

¹ zeyrekliğı: M.

² kendin: kendini G.

Her sözde naşîhat var
Her işde ne niyyet var
Her şeyde ğanîmet var
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXVII

Hep remz ü işâretdür
Hep ğamz u beşâretdür
Hep ' ayn-ı ' inâyetdür
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXVIII

Her söyleyeni diñle
Ol söyledeni añla
Hem eyle kabûl cânla
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXIX

Bil elsine-i halkı
Aqlām-ı Hâk iy Hâkkı
Ögren edeb ü hulkı
Allāh görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

XXX

Vallāhî güzel itmiş
Billāhî güzel itmiş¹
Allāh görelim n'itmiş
N'itmişse güzel itmiş

¹ XXX/2. mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısra bulunmaktadır:
Tallāhî güzel itmiş

4.2.5. MÜSEDDESLER

1¹

Müseddes-i Meylî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Saňa lâıyık mıdur şalmağ beni ferdāya sulṭānum
Revā mıdur gülünç itmek kamu a' dāya sulṭānum
İderken luṭfı sen a' lâ-ile ednāya sulṭānum
Beni qahr-ile rüsvā eyledüñ dünyāya sulṭānum
Neden çok böyle incinmek dil-i şeydāya sulṭānum
Nedür bā 'ış bu deñlü nāz u istiğnāya sulṭānum

II

Cemāl-i bā-kemālün göricek derd-ile āh itdüm
Seni dil mülkine bādī nazarda pādişāh itdüm
Ṭotalum kim yüzüne toğrı her kerre nigāh itdüm
Yüzüme bakmaz olduñ düstüm ben ne günāh itdüm
Neden çok böyle incinmek dil-i şeydāya sulṭānum
Nedür bā 'ış bu deñlü nāz u istiğnāya sulṭānum

III

Baňa nā-ḥağ yire iy bī-vefā çok zulm idersin sen
Firākuñla ḥarık-i āteş-i hicrān olupdur ten
Çekildin nemden incündün benüm hāç bilmezem nemden
Çaçup vaż' -ı muḥālifden rızāñı gözler iken ben
Neden çok böyle incinmek dil-i şeydāya sulṭānum
Nedür bā 'ış bu deñlü nāz u istiğnāya sulṭānum

IV

Ḥazer kıl yirde kalmaz ' aşıkuñ āh-ı seḥergāhı
Şuçum varmışsa bārī iy melāḥat ilinün şāhı
Günāhum ' aşık olduğumdur ancak saňa vallāhı
Diriğ itme nigāhı ben kuluñdan devletüm gāhı
Neden çok böyle incinmek dil-i şeydāya sulṭānum

¹ 359a/361

² Özer Şenödeyici ve Ahmet Akdağ, s.60.

Nedür bâ 'iş bu deñlü nâz u istignāya sulṭānum

V

Eger nâz-ile şiveyse yiter iy dil-ber-i ra' nâ
Eger cevır ü cefâ ise nihâyet yok mıdur cânâ
Ėam-ı hicrānuñ itdi Meylî'yi ' âlemlere rüsvâ
Güzel gel barısalum bâķî kalmaz kimseye dünyâ
Neden çok böyle incinmek dil-i şeydāya sulṭānum
Nedür bâ 'iş bu deñlü nâz u istignāya sulṭānum

2¹

Müseddes-i 'Ulvî²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Biñ su 'âl itsem birine gelmez ol mehden cevâb
Tâlib oldukça aña ol benden eyler ictinâb
Hiç bir vech ile olmaz işigünde feth-i bâb
Derd ü miñnet bî-kıyâs u dâğ-ı hasret bî-hisâb
Yâr bî-pervâ dirîgâ ġuşşadan ħâlüm ħarâb
Sevmesün dünyâda kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

II

Ėatır-ı ġam-ginümi rahm eyleyüp şâd eylemez
Cânımı bir laħza bend-i ġamdan âzâd eylemez
Bu dil-i vîrānumı luṭf-ile âbâd eylemez
Aylar yıllar geçer bir ġün beni yâd eylemez
Yâr bî-pervâ dirîgâ ġuşşadan ħâlüm ħarâb
Sevmesün dünyâda kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

III

Haftada bir ġün baña 'arz-ı cemâl itmez o mâh
Ben gedâ-yı bî-nevâyam ol serîr-i ħüsne şâh
Ėasret ü derd ile 'ömrüm hicr-ile oldı tebâh
N'eyleyem ben ħaste yâ Rab bu ġam u miñnetle âh

¹ 359b/362

² Büşra Çelik ve Muzaffer Kılıç (hızl.), s.275.

Yār bî-pervā dirîgâ guşşadan hâlûm harâb
Sevmesûñ dünyâda kimse dil-ber-i ‘âlî-cenâb

IV

Oldı gitdükçe esâs-ı ‘ışkı iy dil üstüvâr
Benden ol fârîg benüm derd-i derûnum bî-şümâr
Sîne sûzân dîde giryân ten za‘îf ü cân figâr
Kalmadı şabr u qarârûm kalmışam hayrân u zâr
Yār bî-pervā dirîgâ guşşadan hâlûm harâb
Sevmesûñ dünyâda kimse dil-ber-i ‘âlî-cenâb

V

Gördüğüm dem düşdi göñlüm ‘ışkına biñ cân-ile
Olmadı vuşlat müyesser ol şeh-i hûbân-ile
‘Ulviyâ¹ kim geçdi ‘ömrüm miḥnet-i hicrân-ile
Âh kim kaldum² hemân bu derd ü bî-dermân-ile
Yār bî-pervā dirîgâ guşşadan hâlûm harâb
Sevmesûñ dünyâda kimse dil-ber-i ‘âlî-cenâb

3³

Müseddes-i Ḥayātî⁴

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I

Âh kim bir gül için gam-zede-i hâr oldum
Bir sehî-ḳadd ü ser-efrâza hevâdâr oldum
Guşşadan bülbül-i şūrîde-şîfat zâr oldum
Cûyveş göñlüm aḳup ‘âşîḳ-ı dîdâr oldum
Yine sevdâ-zede-i zülf-i siyehkâr oldum
Yine bir onmıyacaḳ⁵ derde giriftâr oldum

¹ ‘Ulviyâ: iy ‘Ulvî G.

² Âh kim kaldum: olma kim kaldı G.

³ 360a/362

⁴ İsmail Avcı, “Gül-deste-i Şu‘arâ Adlı Şiir Mecmuası ve Mecmuaya Göre Bursa Şairleri”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S.35, (Mart 2018), s.607.

Bu şiir YE’de *Cinânî*’nin görünmektedir ve mahlas da *Ḥayātî* yerine *Cinânî*⁷ dir.

⁵ onmıyacak: olmıyacak G.

II

Sā' id-i sîmi ucından t̤ama' -ı h̤āme düşüp
Ḳadd-i bālāsı belāsı ile ālāma düşüp
Lebleri şevḳi ile bāde-i gül-fāma düşüp
Murğ-ı dil kendüyi bilmezlik-ile dāma düşüp
Yine sevdā-zede-i zülf-i siyehkār oldum
Yine bir olmıyacaḳ derde giriftār oldum

III

Yine bir şūḥ-ı cefā-pīşeye meyl itdi hemān
Ḥāşılı ḳalmadı şabr itmege hergiz imkān
Dil-i dīvāneyi uşlandı şanup ḥalk-ı cihān
Ber-ṭaraf olmış-iken meyle hevā-yı çevgān
Yine sevdā-zede-i zülf-i siyehkār oldum
Yine bir olmıyacaḳ derde giriftār oldum

IV

Sīnede mihr ü maḥabbet eşeri ḡālib iken
Ḥūblar sevmede şūrīde gönül tā'ib iken
'Işḳ maḡlūb ḥired ḥaylī aña ḡālib iken
Cümleden el çeküp āzādelige ṭālib iken
Yine sevdā-zede-i zülf-i siyehkār oldum
Yine bir olmıyacaḳ derde giriftār oldum

V

İy Ḥayātī n'ola bülbul gibi nālān olsam
Gül-i şad-pāre gibi çāk-ı girībān olsam
Kākül-i yār gibi n'ola perīşān olsam
Deli dīvāne olup 'āleme destān olsam
Yine sevdā-zede-i zülf-i siyehkār oldum
Yine bir olmıyacaḳ derde giriftār oldum

4¹

Müseddes-i Yahyā Beg²

¹ 360b/363

² Çavuşoğlu, s.185.

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Şehri sāyirler ile seyr ider ol māh meded
Mededüm yok ki varam kūyına her gāh meded
Olmadı derd-i dilümden benüm āgāh meded
‘ Aql-ise yār degül ‘ ömr ise kūtāh meded
N’ideyin n’eyleyeyin āh meded vāh meded
Meded Allāh meded hey meded Allāh meded

II

Dūd-ı āhum gibi bir yirde qarār idemezsin
Gün gibi başum alup¹ terk-i diyār idemezsin
‘ Işğ ile faḥr iderin zerrece ‘ ār idemezsin
Gevher-i eşkümi pāyına nişār idemezsin
Çāre yok kendümi dildār ile yār idemezsin
Meded Allāh meded hey meded Allāh meded

III

Gezdüğüm yirde dirīgā nitekim ebr-i semā
Ağlamağ oldı işüm ḥasret-ile şubḥ u mesā
Niçe gündür ki görünmez baña ol şems-i ḍuḥā
Tırmadı yağdı göz açdurmadı bārān-ı belā
Niçe kim sa‘ y-i cemīl itdüm ise oldı hebā
Meded Allāh meded hey meded Allāh meded

IV

Gāh olur ebr-i siyāh-ile cihānı bürürin
Gāh gird-āb-ı ğam u ğuşşada dönüp tırrurın²
Yaşum ırmağı gibi boynumı burup yürürin
Her dem āyīne-i ‘ ālemde elemeler görürin
Ḥastayam derd ü ğam-ı yar-ile cānum sürürin
Meded Allāh meded hey meded Allāh meded

V

Benligüm eyledi cānum gözine perde beni

¹ başum alup: başumı G.

² tırrurın: yürürin G.

Kendü kendüme hicāb eyledi her yirde beni
Ser-i aşhāb-ı şafā kııl der-i dil-berde beni
Mūnis eyle dil-i Yahyā gibi her derde beni
Elūmi al koma mey gibi ayaklarda beni
Meded Allāh meded hey meded Allāh meded

5¹

Müseddes-i Nāmī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Neden iy gonce-dehānum bu kadar cev̄r ü sitem
Bir dem olmadı gül-i luṭfuñ-ile ben de gülem
Neyledüñ ḥaşıllı bu bülbül-i cāna bilmem
Ṭoldı efḡān-ile her gūşede gülzār-ı ‘adem
Saña lāyık mı olup gül gibi a‘ dā ḥurrem
Olmayam ben ḥarem-i bāḡ-ı vefāña maḥrem

II

Niçe bir aḡladasın dīde-i gevher-bārı
Ḥūn-ı eşküm ola vādide-i ḡamda cārī
Deşt-i fūrkatda ben āvāre gezem her bārı
Tekye-i vaşluña hem-dem idesin aḡyārı
Ḥ’ān-ı iḥsānuña müstaḡraḡ ola hep ‘ālem
Hiç mürüvv̄et mi bu kim ben yine maḥrūm ḡalam

III

Ne ḡam-ı ḥāṭıra bir laḡza ḥimāyet itdüñ
Ne ḡam-ı dīde-i giryānuma şefḡat itdüñ
Ne dil-i zārımı şād itmege himmet itdüñ
Kime luṭf itdüñ ise baña ‘adāvet itdüñ
Şānuña lāyık olan böyle mi iy kân-ı kerem
Muṭṭaşıl rāh-ı firākuñda çekem bār-ı elem

IV

Niçe bir zār idesin murḡ-ı dil-i nā-şādı

¹ 361a/363

Olasın t̄a bu kadar āh u fiġāna bādī
‘Acabā böyle midür her şanemün mu‘ tādı
Hıç görölmez mi ola ‘āşık-ı zāruñ dādı
Bir şikāyet ideyin t̄a göre halk-ı ‘ālem
Oldı mı nesl-i benī ādeme hıç böyle sitem

V

Merhamet eyle meded Nāmī/[yi] şādān eyle
Bāġ-ı vaşluñda yine gül gibi handān eyle
Ġam-ı hicrān-ile öldüm baña dermān eyle
Çāreye himmetün olsun meded ihsān eyle
Pāy-māl eylemeden rāh-ı felāketde elem
Bir tarīķ ile yetiş meded iy kān-ı kerem¹

6²

Müseddes-i Cinānī³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Gerçi ‘āşık geçinür çok bulunur sen güzele
Degmeñüz ‘āşık-ı şādık şanemā girmez ele
Ne revādur uyasın göz göre her mübtezele
Zahm urup tığ-i ġamuñ bağrumı reşk-ile dele
Cūybār eyle gözüm yaşını sen şimdi hele
Yüri iy serv yigitsin yüri yoluña gele

II

Va‘ de-i vaşl-ile evvel beni meftün itdün
Aldayup soñra ġam-ı hicr-ile maġbün itdün
Ġayrılarla şalınup kalbümi maḥzün itdün
Aġladup gözlerümüñ yaşını Ceyhün itdün
Cūybār eyle gözüm yaşını sen şimdi hele
Yüri iy serv yigitsin yüri yoluña gele

¹ 6/V: Mısrada bir hece eksikliğinden vezin kusurludur.

² 361b/364

³ Okuyucu, s.292.

III

Beni sāyeñ gibi uydurmağa eylersüñ ‘ār
Taķılup yanuña her laḥza kesilmez aḡyār
Umaram her ne ki çekdiyse ġamuñla dil-i zār
Göresin başuña bir gün gele hep āḡir kār
Cūybār eyle gözüm yaşını sen şimdi hele
Yüri iy serv yigitsin yüri yoluña gele

IV

Göreyin bir gül için bülbül-i gūyā olasın
Sen daḡı bencileyin ‘āleme rüsvā olasın
Bilesin çekdügümi ‘āşık-ı şeydā olasın
Uşlada çarḡ-ı felek ‘ākıl u dānā olasın
Cūybār eyle gözüm yaşını sen şimdi hele
Yüri iy serv yigitsin yüri yoluña gele

V

Ṭurmayup ‘ahdüñe ḡayfā ki olup hercāyī
Ḥaķķ-ı nānı unutup eylemedüñ pervāyī
Çāre ne bir iki gün eyle bu istiġnāyī
Ola bir dem bilesin ḡāl-i dil-i şeydāyī
Cūybār eyle gözüm yaşını sen şimdi hele
Yüri iy serv yigitsin yüri yoluña gele

VI

Beni dūr itdi ḡapuñdan bir iki dūn u denī
Luṭf idüp diñlemedüñ pend ü naşīḡat ideni
Pāy-māl itdi ġamuñ gerçi benüm cān u teni
Bed-du‘ā itmezem ammā ḡodum Allāh’a seni
Cūybār eyle gözüm yaşını sen şimdi hele
Yüri iy serv yigitsin yüri yoluña gele

VII

Şanma yanuñda ḡala eyledüġüñ cevri ü cefā
Ḥala kār eylemeye āḡ-ı seḡergāḡ¹ saña
Bulasın bir dem ola her ne ki itdünse baña

¹ :seḡerkārī

Ne çekermiş göresin sen de Cinānī-i gedā
Cūybār eyle gözüm yaşını sen şimdi hele
Yüri iy serv yigitsin yüri yoluña gele

7¹

Müseddes-i Nācī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Vākıf-ı esrār-ı sırr-ı nuṭṭ-ı pāk-i mevlevī
Kāşif-i kenz-i künüz-ı 'ilm-i genc-i Meşnevī
Tārik-i bezm-i sürür-ı 'iş u nūş-ı dünyevī
Vāşıl-ı zāt-ı ḳadīmī yār-ı cān-ı uḫrevī
Merd-i meydān-ı ṭarīḳat ṣāh-ı ṭaht-ı ma'nevī
Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevī

II

Vāşıl-ı 'ilm-i 'ulūm-ı 'alleme'l-esmā² bizüz
Maẓhar-ı zāt-ı Ḥudā'yuz ādem-i ma'nā bizüz
Ma'nī-yi sırr-ı beyān-ı ḥalḳ-ı bī-hemtā bizüz
Terk-i tecrīd-i mücerred maẓhar-ı 'İsā bizüz
Merd-i meydān-ı ṭarīḳat ṣāh-ı ṭaht-ı ma'nevī
Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevī

III

Girmişüz meydān-ı 'ışḳa pehlivān erler gibi
Kükremiş esrik dilāver üştür-i nerler gibi
Pā-bürehne baş açık ser-mest ḳalenderler gibi
Kesmişüz nefsi-i 'adū başın dilāverler gibi
Merd-i meydān-ı ṭarīḳat ṣāh-ı ṭaht-ı ma'nevī
Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevī

IV

Gelmişüz dünyāya zāhid 'ışḳ-ı Mevlānā-ile
'Ālem[i] yağmāya virdük hāy u hū-yı hāy-ile

¹ 362b/365

² “(Allah, Âdem’e bütün varlıkların) isimlerini öğretti.” (Bakara 31)

Durmayup raķs eylerüz deff ü kudüm u nāy-ile
Bir bölük şūrīde kavmüz biz daķı ālāy-ile
Merd-i meydān-ı tarīkat şāh-ı taķt-ı ma‘nevī
Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevī

V

*Nahnu aķrab*¹ āyetini okuyup Haķ’dan yaķın
Lāyı iskāt eyleyüp illā ile olduķ yaķın
Hürmet-i tevḥīd-i Monlā’da çü olduķ hūşe-çin
Yımezüz ğam Nācīyā biz olmazuz hergiz ḥazīn
Merd-i meydān-ı tarīkat şāh-ı taķt-ı ma‘nevī
Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevīyüz Mevlevī

8²

Müseddes-i İlāhī Uşūlī³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Yā ilāhī ravza-i cennet midür bu ḥoş maķām
Yā ki Beytullāh’dur yā secdegāh-ı ḥāş u ‘ām
Yā riyāz-ı üns yāḥūd ravza-i ḥayrū’l-enām
İşigine yüz sürer ḥayl-i melāyik şubḥ u şām
Cānuma irdi nidā-yı ğaybdan bu ḥoş peyām
Es-selām iy Ḥazret-i Şāh-ı Ḥorāsān es-selām

II

Muştafā vü Murtaẓānuñ naķdisin iy pāk-dīn
Hem Hüseyn ile Ḥasan hem Şāh Zeynel‘ābidīn
Baķır u Şādīķ daķı Kāzım imām-ı hem-nişīn
Hem Takiy-yi bā-Naķī hem ‘Askerī sensin yaķın
Mehdī-i şāḥib-zamānsın hādī-i rūy-ı zemīn
Es-selām iy Ḥazret-i Şāh-ı Ḥorāsān es-selām

III

¹ “Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz, ona şāh damarından daha yakınız.” (Kaf 16)

² 363a/365

³ Mustafa İsen (hızl.), *Usulî: Hayatı, Sanatı ve Dîvânı*, s.124.

Nāme-i iḳbālde nāmı ‘ Alī Mūse’r-Rızā
Kendi şāh-ı evliyā ceddi ‘ Aliyyü’l-Murtażā
Oldı lāmi‘ şafḥa-i vechinde nūr-ı Muşṭafā
Zāt-ı pākinde tecellī itdi sırr-ı hel etā
Buldı kuvvet lā-cerem ser-pençe-i Āl-i ‘ abā
Es-selām iy Ḥazret-i Şāh-ı Ḥorāsān es-selām

IV

Pāye-i ‘ arşa irişdi pāy-i mirḳātüñ senüñ
Māverā-yı ‘ āleme naşb oldı rāyātuñ¹ senüñ
*Küntü kenżün*² gevherinüñ kânıdur zātuñ senüñ
Oldı zahir gün gibi āfāka āyātuñ senüñ
Onsekiz biñ ‘ ālemi gösterdi mir’ātuñ senüñ
Es-selām iy Ḥazret-i Şāh-ı Ḥorāsān es-selām

V

İy muḥit-i ḳulzüm-i cūd u seḥā kân-ı kerem
Zerre-i çarḥ-ı velāyet dürr-i deryā-yı ḳadem
Gevher-i ‘ ummān-ı Yesrib ḥū‘āce-i mülk-i ‘ Acem
Aşl-ı pak ü zübde-i erkān-ı nesl-i muḥterem
Dīde-i aḥbāba gel nūr-ı başarsın baş ḳadem
Esselām iy Ḥazret-i şāh-ı Ḥorāsān es-selām

VI

Bir nefesde çüb-ı ḥuşki eyledüñ tāze şeçer
Zāhir oldı naḳş-ı iḳdamuñ senüñ fevḳe’l-ḥacer
Buldı enfās-ı şifā-baḥşuñla şıḥḥat kūr u ker
Zī-kerāmet zī-ḥüner zī-mu‘ ciz[e] şaḳḳu’l-ḳamer
Emrüne rām ins ü cinn ḥükmüne tābi‘ baḥr u ber
Es-selām iy Ḥazret-i şāh-ı Ḥorāsān es-selām

VII

Tal‘ atuñ envārını sırrumda peydā eyledüñ
Maṭla‘ -ı cāndan güneş gibi tecellā eyledüñ
Bu Uşulī lāl idi medḥüñle gūyā eyledüñ

¹ rāyātuñ: āyātuñ G.

² “Bilinmeyen bir hazine idim.”, Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.367.

Luṭf idüp bir ölmiſe cān virdüñ iḥyā eyledüñ
Bir nazarda¹ kūr-ı māder-zād[1] binā eyledüñ
Es-selām iy Ḥazret-i ſāh-ı Ḥorāsān es-selām

9²

Müseddes-i Nūrī

[Mef' ūlū mefā' ilün mef' ūlū mefā' ilün]

I

İy mest-i mey-i naḥvet cām-ı ni'ame ṭaldüñ
Dünyāya perestiſle kibr āteſine yandüñ
Deh-rūze bu fānīnūñ iḳbāline aldandüñ
Fıkr itmeyüp encāmın eyā niye ṭayandüñ
Bilmem saña bu dünyā bāḳī mi ḳalur ṣandüñ
Bu meclis-i fānīde sāḳī mi ḳalur ṣandüñ

II

İy ſūḥ cefālarla üftādeler öldürdün
Berḳ-i sitemünle çok gülſenleri ſoldurduñ
Āvāze-i cevruñle her gūſeyi ṭoldurduñ
Tīg-i sitem-i nāzuñ pek ſuyını buldurduñ
Bilmem saña bu dünyā bāḳī mi ḳalur ṣandüñ
Bu meclis-i fānīde sāḳī mi ḳalur ṣandüñ

III

Bir zerrece olmaz mı bī-çārelere mihruñ
Nūſ itmede pey-der-pey 'ālem ḳadeḥ-i zehrūñ
Pāyāna iriſmez mi eyā sitem-i ḳahrūñ
Hāḳ merḥametūñ yok mı cellādı mısın dehrūñ
Bilmem saña bu dünyā bāḳī mi ḳalur ṣandüñ
Bu meclis-i fānīde sāḳī mi ḳalur ṣandüñ

IV

Devr-i felek-i kec-rev 'aksine olur gāhī
Kāruñ yitürür anı bir varṭa-i nā-gāhī

¹ nazarda: nazar G.

² 363b/366

Bir gün geçer elbetde mehcûrlaruñ âhı
İtdüklerinüñ qalmaz biri saña vallâhı
Bilmem saña bu dünyâ bâķī mi qalur şanduñ
Bu meclis-i fânide sâķī mi qalur şanduñ

V

İrmiş tütalum pâyüñ tâ günbed-i gerdûna
Cârî imiş aḥkâmuñ ma‘ mûre-i meskûna
Farz eyle ki mâliksin gencîne-i Qārûn’a
Bir gün bırağursın sen dünyâ didügin dûna
Bilmem saña bu dünyâ bâķī mi qalur şanduñ
Bu meclis-i fânide sâķī mi qalur şanduñ

VI

İy nefis-i şakî âyâ gelmez mi saña inşâf
İtdüñ reh-i ‘ işyânda sermāye-i ‘ ömr itlâf
Mir’ātuñı kılmaduñ evşâḥ-ı hevâdan şâf
Yitmez mi saña ğayret geçmiş bu kadar eslâf
Bilmem saña bu dünyâ bâķī mi qalur şanduñ
Bu meclis-i fânide sâķī mi qalur şanduñ

VII

Tûl-i emeli terk it geç bî-hûde ğavgâdan
Cüyâ-yı kanâ‘ at kıl baḥşâyiş-i Mevlâ’dan
Bir qalmış işitdüñ mi a‘ lādan u ednādan
Kām almış gördüñ mi bu nekbet-i dünyādan
Bilmem saña bu dünyâ bâķī mi qalur şanduñ
Bu meclis-i fânide sâķī mi qalur şanduñ

VIII

Herşey ki muḳadderdür ger ‘ izzet ü ger zillet
Vaḳtiyle zuhûr eyler def‘ e anı yok ḳudret
Virmez misüñ iy nefis-i emmāre baña râḥat
Dünyâ için iy ğāfil ne bu çekilen zaḥmet
Bilmem saña bu dünyâ bâķī mi qalur şanduñ
Bu meclis-i fânide sâķī mi qalur şanduñ

IX

Kürsîye degül vâ' iz ' arşa dahı çıksan sen
Mādāme riyā vardur taşdıke olur reh-zen
Ağlar gözi neylerler çeşm-i dili it rüşen
İnkārı bırakmazsın tā çıkmaya cān tenden
Bilmem saña bu dünyā bāķī mi kalur şanduñ
Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur şanduñ

X¹

Her vuşlat-ı kırbuñ encāmı olur dūrī
Mestāneliki dehrūñ müstelzim-i maḥmūrī
Çün böyledür inşāf it terk eyle şer ü şūrī
' Aqluñ var ise bir hoş diñle ne dimiş Nūrī
Bilmem saña bu dünyā bāķī mi kalur şanduñ
Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur şanduñ

XI

Besdür niçe bir hādī şekve vü bu feryād
Ta' rizi bırak ğayre sen nefsüñi kıl irşād
Sen dahı eger olsañ her devlet ile dil-şād
Saña dahı söylerler bu beyti o dem inşād
Bilmem saña bu dünyā bāķī mi kalur şanduñ
Bu meclis-i fānīde sākī mi kalur şanduñ

10²

Müseddes-i Günāhī³

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Ne māhiyyetdür ol mäh-ı melek-sīmāyı bilmezler
Ne naķş eyler⁴ pey-ā-pey ol büt-i zībāyı bilmezler
Girer her şekle ol maḥbūb-ı bī-hemtāyı bilmezler
Toğar her yüzden ol mihr-ı cihān-ārāyı bilmezler

¹ 1/X: Mısrada vezin kusurludur.

² 364b/367

³ Ayşenur Akpınar, "Mecmû'â-i Eş'âr Adlı Bir Mevlevî Mecmû'âsının İncelemesi", Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Trabzon 2015, s.22.

⁴ eyler: neler G.

Cihān-ārā cihān içindedür arayı bilmezler
Şu mähiler ki deryâlardadur deryâyı bilmezler

II

Bu rengin perdelerden kim görünür nev-be-nev timsâl
Ruḥ-ı ebkâr-ı ma' nâdur degül bâzîçe-i eṭfâl
Muşavver bir elifdendür ḥurûf-ı muḥtelif-eşkâl
Ḥayâl-i zıll-ı zâhirdür kemâl-i şan' at-ı fa' 'âl
Cihān-ārā cihān içindedür arayı bilmezler
Şu mähiler ki deryâlardadur deryâyı bilmezler

III

Ulû'l-ebşâra rüşendür bu kim ecrâm-ı mevcûdât
Olupdur cilve-i envâr-ı zâta muncelî mir 'ât
Dilâğın mû-be-mû esrâr-ı vaḥdet şerḥine işbât
Mu' ayyendür mu' âyendür müberhen aşla mâhiyyât
Cihān-ārā cihān içindedür arayı bilmezler
Şu mähiler ki deryâlardadur deryâyı bilmezler

IV

Vücûduñ zıllıdur imkân aña peyveste râci' dür
Olur fer' aşla tâbi' bu meşel ' âlemde şâyi' dür
Şuver ma' nâya nisbet pertev-i ḥürşîd-i lâmi' dür
Eger gayriyyet işbât itse câhil gayr-ı vâkı' dür
Cihān-ārā cihān içindedür arayı bilmezler
Şu mähiler ki deryâlardadur deryâyı bilmezler

V

Günâhî cüz' ü kül çevgân-ı vaḥdet darbına bir top
Görinmez kibr ü keşretten olupdur ḥüsn ü ân ma' yûb
Niḳâb açmış meẓâhirden kemâl-i¹ ṭal' at-i maḥbûb
Dirîgâ gün gibi gâyet zuhûrından olur maḥcûb
Cihān-ārā cihān içindedür arayı bilmezler
Şu mähiler ki deryâlardadur deryâyı bilmezler

¹ kemâl-i: gâhî G.

Müseddes-i ‘Ulvî²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Sevdün iy dil yine bir taze gül-i ra‘ nâyı
 Artırursuñ n’ola bülbül gibi vāveylâyı
 Mesken it künc-i harābâtı olup rüsvâyı
 Def‘ -i gam kıлмаğ için al elüñe şahbâyı
 ‘Ayš u nüş eyle bugün añma gam-ı ferdâyı
 Saña ışmarlamadılar bu yalan dünyâyı

II

Qāni‘ -i fūrkat olup vuřlat-ı cānāndan geç
 Mā’il-i zillet olup devlet-i ‘ unvāndan geç
 ‘ Ārif-i vaşdet olup keşret-i yārāndan geç
 Rāzī-i kısmet olup gāyret-i aqrāndan geç
 ‘Ayš u nüş eyle bugün añma gam-ı ferdâyı
 Saña ışmarlamadılar bu yalan dünyâyı

III

Çekmeyin dirseñ eger sen de bu dünyā gamını
 Bāde iç bāde kımaz kiřinüñ ařlā gamını
 İbni vařt ol be göñül eyleme ferdā gamını
 ‘ Āřık olan getürür mi dile dünyā gamını
 ‘Ayš u nüş eyle bugün añma gam-ı ferdâyı
 Saña ışmarlamadılar bu yalan dünyâyı

IV

Zevk-i dünyā ile řād olma gam ancak ötesi
 Dirhemüm yok diyü gam çekme hem ancak ötesi
 şeh-i ‘ ālem de olursañ elem ancak ötesi
 ‘ Ākıbet rāh-ı vücūduñ ‘ adem³ ancak ötesi
 ‘Ayš u nüş eyle bugün añma gam-ı ferdâyı
 Saña ışmarlamadılar bu yalan dünyâyı

¹ 365a/367² Büşra Çelik ve Muzaffer Kılıç (hızl.), s.288.³ ‘adem: elem M.

V

‘Ulvāyā hırķa geyüp cismüñi ‘uryān eyle
Dest-i şevķ-ile çeküp çāk-ı girībān eyle
Ber-karār olma gezüp ‘ālemi seyrān eyle
Her gice kendüñi bir gūşede miħmān eyle
‘Ayş u nūş eyle bugün añma ġam-ı ferdāyı
Saña ışmarlamadılar bu yalan dünyāyı

VI

Dil senüñ ħüsn-i dil-efrūzuña ‘āşık mı degül
Āstānuñda yāĥūd ħizmete lāyık mı degül
Şubĥ-ı şādık gibi yā ‘āşık-ı şādık mı degül
Nazar-ı şevķüñ-ile bāġda fāyık mı degül
‘Ayş u nūş eyle bugün añma ġam-ı ferdāyı
Saña ışmarlamadılar bu yalan dünyāyı

12¹

Müseddes-i Neş’et²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Amān iy āh-ı āteş-nāk çarĥı eyleme pür-dūd
Meded ġarķ-āba virme ‘ālemi iy seyl-i ĥün-ālūd
Yiter iy dil fiġānuñdan cihān bizār u nā-ĥoşnūd
Mübeşşirsın riyāz-ı cāvidānı saña çün mev‘ūd
Bu ĥāristān-ı ‘ālemde açılmazsa gül-i maķşūd
Ne ġam iy bülbül-i cān kim çü ġülzār-ı ‘adem mevcūd

II

Nesīm-i ye’s-ile bāġ-ı mizācum olsa da ber-bād
Tezallüm kime eylersin kime feryād ile bī-dād
‘Aceb var mı bu mātemgāhda bir olmamış nā-şād
Telāş itme eger merg ü eger ġam her çi bād-ābād
Bu ĥāristān-ı ‘ālemde açılmazsa gül-i maķşūd

¹ 365b/368

² Rıza Oġraş, s.150.

Ne ğam iy bülbül-i cān kim çü gülzār-ı ‘adem mevcūd

III

Figānuñ gūş ider yok bu cihānda tā-be-key efġān
Yine derd-i derūnuñdur olursa derdüñe dermān
Eger aġlarsa ħāline yine bu çeşm-i ħūn-efşān
Amān iy māḥ-ı Ken‘ān‘um ‘ayāndur şefkat-ı iḥsān
Bu ḥāristān-ı ‘ālemde açılmazsa gül-i maḫşūd
Ne ğam iy bülbül-i cān kim çü gülzār-ı ‘adem mevcūd

IV

Kerem kıl ırz-ı cān ile bu pend-i Neş‘et-i zārı
Ser-ā-ser āteş-i ‘ışka yakup kül it bu gülzārı
Nedāmet seyline vir ḥār u ḥāşāk-ı gül ü ḥārı
Bu gülzāruñ güli-çün ba‘d-ez-īn gül itmesin zārı
Bu ḥāristān-ı ‘ālemde açılmazsa gül-i maḫşūd
Ne ğam iy bülbül-i cān kim çü gülzār-ı ‘adem mevcūd

V

Bahār-ı ārzūnuñ ḥāşılı ḥırmān u ye’s-i tām
virür naḥl-ı emel hep mīve-i pejmürde-i nā-kām
Bir ümmīdūñ murāduñca cihānda virdi mi encām
Beyābān-ı hevesde gezme böyle serserī sersām
Bu ḥāristān-ı ‘ālemde açılmazsa gül-i maḫşūd
Ne ğam iy bülbül-i cān kim çü gülzār-ı ‘adem mevcūd

13¹

Müseddes-i Nedīm der-Vaşf-ı Neşāṭ-ābād der-Şaḥn-ı Beyt-i Hümāyūn²
[Fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn]

I

Şehriyār-ı tācver şāhib-kırān-ı baḥr u ber
Kıldı bu sāḥil-serāy-ı ḥāşına bir gün güzer
Ġam olup ol dem hirāsān diyecek *eyne’l-mefēr*³

¹ 366a/368

² Muhsin Macit, s.240.

³ “... kaçış nereye?”, Kur’an, Kıyamet Suresi, 75/10.

‘İzz ü devletle buyurdı ol şeh-i şāhib-hüner
Biz şafā ile Neşāt-ābād’ı itdük çün maķar
Saňa da iy ğam ‘adem-ābāda lāzımdur sefer

II

Oldı çün ‘ahdinde ‘ālem ser-be-ser sūr u sürūr
İtdiler her kande var-ise ğam-ı nā-kāmı dūr
Pes aňa bir yir bulup hākān-ı İskender zuhūr
Kıldı bu vech üzre fermān-ı hümāyūnı zuhūr
Biz şafā ile Neşāt-ābād’ı itdük çün maķar
Saňa da iy ğam ‘adem-ābāda lāzımdur sefer

III

‘Ālemi kıldı tefahhüş ol şeh-i ‘ālī-tebār
Gördi kim ‘adliyle hep ma‘murdur dār u diyar
Şunda hālī vü harāb ancak ‘adem-ābād var
Didi ta‘mīrin murād idüp anuñ da şehriyār
Biz şafā ile Neşāt-ābād’ı itdük çün maķar
Saňa da iy ğam ‘adem-ābāda lāzımdur sefer

IV

Olmağ-ile pīşesi nazm-ı umūr-ı mülk ü dīn
Fikret-i nazm[a] muvāfıķdur o ṭab‘-ı nükte-bīn
İķtizā eylerse bu da‘vāya burhān-ı mübīn
İşte besdür bes¹ bu ‘ālī maṭla‘-ı pāk ü metīn
Biz şafā ile Neşāt-ābād’ı itdük çün maķar
Saňa da iy ğam ‘adem-ābāda lāzımdur sefer

V

Ferr ü şevketle gelüp ol husrev-i vālā-cenāb
Eyledi bu ķaşr-ı pākinde şafālar iktisāb
Ṭab‘-ı pākinde ma‘ānī eyleyüp ref‘-i hicāb
Kıldı bu maṭla‘ ṭulū‘ ol dem mişāl-i āfitāb
Biz şafā ile Neşāt-ābād’ı itdük çün maķar
Saňa da iy ğam ‘adem-ābāda lāzımdur sefer

VI¹

¹ bes: - G.

Salṭanat bāğında oldu bir gül-i ra‘ nā ‘ ayān
Yā ki bir aḥter nişār itdi zemīne āsümān
Yā ki geldi pīş-gāha ḥāşıl-ı deryā vü kân
Yā buyurdi ‘ izz ü şevketle şeh-i vālā-mekân
Biz şafā ile Neşāt-ābād’ı itdük çün maḡar
Saṇa da iy ḡam ‘adem-ābāda lāzımdur sefer

14²

Müseddes-i Ḥaşmet³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Beni tenhā koduñ iy āfet-i ḥūnī-meşreb
Şimdi kimler ile şöḡbet ideyüm leb-ber-leb
Var mıdur sevdüğüm āḡuşuma senden enseb
Şarılup yatar iken sīne-be-sīne her şeb
Şimdi ḡurbānuñ olam söyle baña n’oldı sebeb
Āşinā-yı ezeliye bu tegāfül bu ḡazab

II

Çeşümümi ḡıbṭa-i seyl-ābe-i Ceyḡūn itdün
Dīdemi bezm-i ḡama sāḡar-ı gül-gün itdün
Sīnemi külḡan-ı ḡasret dilümi ḡūn itdün
Meded iy kāfir-i tünd-hū beni mecnūn itdün
Şimdi ḡurbānuñ olam söyle baña noldı sebeb
Āşinā-yı ezeliye bu tegāfül bu ḡazab

III

Āḡerin derdi ile nāle vü āḡ eylemedüm
İncinirsün diyü bir ferde nigāḡ eylemedüm

¹ VI. Bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Eylemiş tertīb-i dīvan gerçi kim Sultān Selīm
Anda ammā kim bu ḡüne ma‘ nī-i nāzūk ‘ adīm
Bayḡara görse sayardı kendi efkārın ‘ aḡīm
Baḡ bu beyt-i pāke de var bāri şı‘ r öğren Nedīm
Biz şafā ile Neşāt-ābādı itdük çün maḡar
Saṇa da iy ḡam ‘adem-ābāda lāzımdur sefer

² 367a/369

³ Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.118.

Cebhe-i ‘ışkumı yanuñda siyāh eylemedüm
Sensüz iy şūh bu ‘ālemde günāh eylemedüm
Şimdi kurbānuñ olam söyle baña noldı sebeb
Āşinā-yı ezeliye bu tegāfūl bu gāzab

IV

Beni şad-pāre iden hicr-i müjendür böyle
Seni de haste iden sūz-ı dilümdür öyle
Gel de қоç başuñ için Hāşmet’i kurbān eyle
Nemden āzürdesin iy gonca-dehānum söyle
Şimdi kurbānuñ olam söyle baña noldı sebeb
Āşinā-yı ezeliye bu tegāfūl bu gāzab

15¹

Müseddes-i Esrār Dede²

[Mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

‘ Aceb mi baht-ı siyāhum-çün āh u vāh iderem
Anuñ şikāyetini yāre dād-h’āh iderem
Hücüm-ı hasreti gör ben saña gāh gāh iderem
Gehī ğarīk-i taḥayyür gehī şināh iderem
Gören şanur ki şafādan semā‘-ı rāh iderem
Döner döner bakaram kūy-ı yāre āh iderem

II

Benem firākuñ-ile dil-şikest olan ‘āşık
Ḥayāl-i ḥüsnüñ-ile put-perest olan ‘āşık
Mişāl-i secde düşüp ḥāke pest olan ‘āşık
Fenā-yı ‘ışk-ile bī-pā vü dest olan ‘āşık
Gören şanur ki şafādan semā‘-ı rāh iderem
Döner döner bakaram kūy-ı yāre āh iderem

III

Firāz¹-ı ‘arşa çıkar āh u vāhumuz her şeb

¹ 367b/370

² Horata (hzl.), s.117.

Nedür bu ‘âlem-i fûrkatde çekdügüm yâ Rab
Bu mıdur hîlkatümüzden bizüm ‘aceb maṭlab
Göñül gezer ser-i kūyında muṣṭarib ḳalup
Gören şanur ki şafâdan semâ‘-ı râh iderem
Döner döner bakaram kūy-ı yâre âh iderem

IV

Firâkı cānuma geçdi o şūḥ-ı gül-bedenüñ
Fiğānum ile pür oldı derūnı meykenenüñ
Ḳarârı ḳalmadı ḥayfâ dil-i elem-zedenüñ
Ne var ki çillesi hicrân semtine gidenüñ
Gören şanur ki şafâdan semâ‘-ı râh iderem
Döner döner bakaram kūy-ı yâre âh iderem

V

Ġarīb-i kūyuñ olup ġayrı mültecâ bilmem
Yem-i firâḳa düşüp luṭf-ı nâ-ḥudâ bilmem
Neler çeker bu göñül söylesem edâ bilmem
Ne ḥâle uğradı Esrâr-ı bî-nevâ bilmem
Gören şanur ki şafâdan semâ‘-ı râh iderem
Döner döner bakaram kūy-ı yâre âh iderem

16²

Müseddes-i Tebşîr-i Şeyḥ Ḥaḳḳı İbrâhim Efendi
[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Göñül den dem-be-dem zıkr itmek Allâh’a irâdetdür
Aña ḥamd u şenâ her ni‘ meti her dem ziyâdetdür
Selâm olsun aña kim tâ ebed şânı siyâdetdür
Murâd-ı Ḥaḳ bizi ḥaḳ itmedin ancaḳ ‘ibâdetdür
Der-i Mevlâ’da yitmiş yıl ‘ömür sürmek sa‘âdetdür
Yaşı yitmiş ḳulı âzâd ider Mevlâ’sı ‘âdetdür

II

¹ firâz: feryâd G.

² 368a/370

Bilen nefsün bulur düstün gönülden¹ gayrıya bakmaz
İçen âb-ı hayâtı dilden özge vād'ye akmaz
Kulûbe hâzır u nâzır bulan Hakk'ı gönül yıkmaz
Gönül bâb-ı Hudâ'dur 'ârif andan hârice çıkmaz
Der-i Mevlâ'da yitmiş yıl 'ömür sürmek sa'âdetdür
Yaşı yitmiş kulı âzâd ider Mevlâ'sı 'âdetdür

III

Riyâyı 'ârif-i billâh anı hıfz u şiyânetdür
Hulûş-ı 'âbid ü maḥcûbuñ imânı diyânetdür
Hakîmüñ re's-i mālî dilde hikmetdür emânetdür
Anı 'ömri içinde söylemek zulm ü hıyânetdür
Der-i Mevlâ'da yitmiş yıl 'ömür sürmek sa'âdetdür
Yaşı yitmiş kulı âzâd ider Mevlâ'sı 'âdetdür

IV

Bulan cân içre cânânın o sırrın kimseye şatmaz
Talar baḥr-i derûna dürrini yabana hîç atmaz
O deryâ-yı nefisde lâl olur harf-i dil uzatmaz
Bilür enfâs-ı 'ömri kadrini halk içre söz kıtmaz
Der-i Mevlâ'da yitmiş yıl 'ömür sürmek sa'âdetdür
Yaşı yitmiş kulı âzâd ider Mevlâ'sı 'âdetdür

V

Quvâ-yı cism-i nokşânı fenâsına işâretdür
Necât-ı câna her gamdan beden mevte beşâretdür
Hevâ-yı nefis ile ten hizmetin kılmak hasâretdür
Garaḫ dil-hânesin cân ḥüsn-i hakk-ile 'imâretdür
Der-i Mevlâ'da yitmiş yıl 'ömür sürmek sa'âdetdür
Yaşı yitmiş kulı âzâd ider Mevlâ'sı 'âdetdür

VI

Olan dil mülkine mālîk cihânı bir pula almaz
İder dil dârinı dildâr için tehnâ sivâ kıalmaz
Enîs-i yâr olur dilden birûna meylini şalmaz

¹ Bu kelimenin ikinci hecesindeki “n” sesi nazal (nun-ı kafî) yazılması gerekirken normal “n” ile yazılmış.

O tazyî¹ eylemez evkât-ı ‘ömrin ğaflete talmaz
Der-i Mevlâ’da yitmiş yıl ‘ömür sürmek sa‘âdetdür
Yaşı yitmiş kulu âzâd ider Mevlâ’sı ‘âdetdür

VII

Cihānuñ zīnet-i lezzâtına pīrlük nihāyetdür
Ġazabla şehve[t] ardından dil ü cānı ħimāyetdür
Güzel ħūblarla pīr olmak bidāyetden hidāyetdür
Saña Hakkî bu yitmiş yıl ‘ömür Hakk’dan ‘ināyetdür
Der-i Mevlâ’da yitmiş yıl ‘ömür sürmek sa‘âdetdür
Yaşı yitmiş kulu âzâd ider Mevlâ’sı ‘âdetdür

17¹

Müseddes-i Muḥarremiyye-yi Rızāyî
[Fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

Āh āh iy dil-i dü-pāre-i ğam
Derdüme eyledüm seni maḥrem
Ḳanı şāh-zādegān-ı nev‘-i ümem
Şehriyārān-ı Kerbelā-yı ‘adem
Gitdi eyyām-ı ḥurrem-i efḥam
Geldi vaḳt-i muḥarrem-i mātem

II²

Nūr-ı çeşmān-ı ‘ayn-ı binti Resūl
Cān-ı cānān-ı ehl-i şıdk-ı ḳabūl
Şehādet ile idüp aşla duḡūl
Cān atup buldı ḥaḳḳ-ı vaşla vuşūl
Gitdi eyyām-ı ḥurrem-i efḥam
Geldi vaḳt-i muḥarrem-i mātem

III

Fikr idüp şāh-ı Kerbelā’yı düşün
Ḥānedāna olan ezāyı düşün

¹ 368b/371

² 3/II: Mısra da vezin kusurludur.

Bir de bu ‘ālem-i fenāyı düşün
Çekilen vaz‘ -ı nā-becāyı düşün
Gitdi eyyām-ı hurrem-i efham
Geldi vaqt-i muharrem-i mātem

IV

Ȳanlar dīdeden revān olsun
Fidā-yı hāk-i deri cān olsun
Sīne tīr-i ğama kemān olsun
Demreni dilde zer-niṣān olsun
Gitdi eyyām-ı hurrem-i efham
Geldi vaqt-i muharrem-i mātem

V

Cihānı itmege kādīr iken āb
‘Aynine gelmedi cihān habāb
Rızā’ı Hālīk eyleridi ṣitāb
İrci’¹ emrin eyleyince ḥitāb
Gitdi eyyām-ı hurrem-i efham
Geldi vaqt-i muharrem-i mātem

18²

Müseddes-i Tīġi³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

Hemīṣe cevır okına eyleyüp niṣāne bizi
Çeküp çevirmededür döndürüp kemāne bizi
Ġam-ı firāḳ-ile pertāb idüp yabane bizi
Belāda derde kıılup muttaşıl bahāne bizi
Cefā için mi getürdi felek cihāne bizi

¹ “...Rabbine dön!”, Kur’an, Fecr Suresi, 89/28.

² 369a/371

³ Yunus Kaplan, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde Kayıtlı “T 5480” Numaralı , Musammat Mecmuası ve MESTAP’a Göre Tasnifi, *Dīvān Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.21, (Güz 2018), s.493. (agm.’de şiirin sadece ilk ve son bendi bulunuyor.)

II

Şafâ-yı mihr-i vefâ yok derûn-ı ‘ âlemde
Gül[i] hemîşe perîşân u goncesi ğamde
Huzûr-ı kâlb ise kâlmadı nev‘ -i âdemde
Sitemdür irişen ehl-i kemâle her demde
Cefâ için mi getürdi felek cihâne bizi
Dağı ne günlere şaklar ola zamâne bizi

ʿ Aceb mi mā-ḥazarı ğuşşa yirse ehl-i sefer
 Dimez biriyle şafâ geldüñ añâ nevʿ -i beşer
 Kerem tamām olup itdi muḥıbb-i ehl-i güzer
 Görinmez oldı niçe demdür ol vefādan eşer
Cefâ içün mi getürdi felek cihāne bizi
Daḡı ne günlere şaklar ola zamāne bizi

Vefâ vü mihrini ‘ arzeyleyüp o ğayret-ĥor
Hevâ-yı vaşl-ile ħalmışdı göñlümüz mesrûr
Ġam-ı firâka mübeddel olup vezûķ (?) u ĥuzûr
Şafâ-yı cennet-i kūyından eyleyüp mehcûr
Cefâ içün mi getürdi felek cihâne bizi
Daĥı ne günlere şaķlar ola zamâne bizi

Kılup mesire-i Ya' kûb'ı külb-i aḥzân
 Şafâ-yı Mısr-ı şafâ oldı Yûsuf'a zindân
 Biri birine ta' aşşubla muẓtarib ihvân
 Vefâ mı yok bu cihân içre Tiğrî yoḥsa hemân
Cefâ için mi getürdi felek cihâne bizi
Daḥî ne günlere şaklar ola zamâne bizi

Müseddes-i Hüdāyī¹

892

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

İy ruḥı bāğ-ı leṭāfetde gül-i ḥandānum
Tutdı bülbül gibi dünyā yüzini efgānum
Az ҡalupdur ıķa burc-ı bedenümden cānum
İy lebi derd-i dile ḥikmet-ile Loḳmān'um
Şerbet-i vaşluñ-ile eyle benüm dermānum
Düşmesün boynuña hicrūñle ölürsem ҡanum

II

Niçe bir dür dōke bu dīde-i terler² niçe bir
Niçe bir žāyi³ ola bunca güherler niçe bir
Āh idem ḥasret-ile şām u seḥerler niçe bir
Nār-ı ғamda niçe bir yana cigerler niçe bir
Tutdı āfākı meded dūd-ı dil-i³ sūzānum
Ġaražuñ cevır ü cefā ise yiter sulṭānum

III

Ben senüñ pādşehüm bende-i fermānuñ olam
Pāy-māl-i⁴ ser-i ғisū-yı perişānuñ olam
Қaşlaruñ yasına biñ cān-ile ҡurbānuñ olam
Bir iki gün bu fenā tekyede miḥmānuñ olam
Saña lāyık mıdur iy ḥusrev-i 'ālī-şānum
Baña zulm eyleyesin arḥa ıķa efgānum

IV

N'ola yanuñda senüñ sehv ile itdümse günāh
Baña bağışla güzel başuñ içün eyle nigāh
Қul günāh itse dem olur ki bağışlar anı şāh
Baña raḥm ider iseñ raḥmet ide saña ilāh
Yüzüme bir kere baķ tā ki sevinsin cānum
Dest-i luṭfuñla yapılsın bu dil-i vīrānum

¹ Mehmet Demiralay, "Hüdayî-i Kadîm (16. yy.) ve Dîvânı: İnceleme-Tenkidli Metin", Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İsparta 2007, s.110.

² terler: dürler G.

³ dil-i: dilüm G

⁴ ḥāk-i pāy: pāy-māl M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

V

Varayın derdũñ-ile ‘āleme destān olayın
Sāyeveş mihriñ-ile ḥāk-ile yeksān olayın
Düşeyin tağlara Mecnūn gibi ‘uryān olayın
Genc-i ‘ışķuñla Hüdāyī gibi vīrān olayın
Bāğ-ı ḥüsn içre şalın serv gibi iy cānum
Şulasun yollaruñı dīde-i ḥūn-efşānum

20¹

Müseddes

[Mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn]

I

Marīz-i derd-i ‘ışķ-ı dil-berüm olsa ‘ilāc itmem
Eger zūlmetde kılsam meş‘ al-i māhı sirāc itmem
Gedā-yı şāh-ṭab‘ um şehir-ile imtizāc itmem
Bütün dünyāya şāh olaydı gönüm ibtihāc itmem
Şeh-i ‘ışķam sipihr ü āfītābı taht u tāt itmem
Bir abdālam ki ölsem dehre ‘arz-ı ihtiyāc itmem

II

Dem-ā-dem cūşdan ḥālī degül bir baḥr-i mevvācam
Maḥabbet ‘arşasında pīr ü Manşūr-ı Ḥallāc’am²
Ne dünyādan murādum var ne ḥod bir ferde muhtācam
Mezellel ḥākidür tahtum külah-ı fakrdür tātum
Şeh-i ‘ışķam sipihr ü āfītābı taht u tāt itmem
Bir abdālam ki ölsem dehre ‘arz-ı ihtiyāc itmem

III

Bilürsin taht-ı şāhı tahta-i tābūt olur āḥir
Niçe başlar yemişdür gördüğün ol efser-i fāḥir
Bu deñlü şāhlardan kalmadı çünkü eser zāhir
Budur fikrüm ki aślā taht u tāca olmayam zāhir
Şeh-i ‘ışķam sipihr ü āfītābı taht u tāt itmem

¹ 369b/373

² Bu mısra da vezin bozuk.

Bir abdālam ki ölsem dehre ‘arz-ı ihtiyāc itm̄em

IV

Şafālar eylerem dünyā cefāsından cüdā kıalsam
Elem çekmem olunca kūy-ı ‘ışk içre gedā kıalsam
Kıayurmaz hālūmi ‘arz itm̄emekden bī-nevā kıalsam
Başuma giymege bōrk bulmasam başı kıaba kıalsam
Şeh-i ‘ışkıam sipihr ü āfītābı taht u tāt itm̄em
Bir abdālam ki ölsem dehre ‘arz-ı ihtiyāc itm̄em

21¹

Müseddes-i Nakşī

[Fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

I

Zāhidā nūş iderüz gāhice esrār ile cām
N’ola dirlerse harābātī bize hāş-ile ‘ām
Mest ü rüsvā gezerüz terk idüben ‘ār-ile rām
Vird idünüp yine bu maṭla‘ı her şubḥ-ile şām
Ne müderris ne mü’ezzin ne ḥaṭībūm ne imām
Mey-i şāfī içer isem ne bu ḥūk u ne bu ‘ām

II

Nola itdiyse bu ‘ālem bizi hergiz taḥmīk
Bulunur mı bir iki kıatre ile baḥr-i ‘amīk
Bozulur mı niçe yıllar bizümle yitse ‘aķīk
Pīr-i meyḥāne yirüdür saña dirlerse daķīk
Ne müderris ne mü’ezzin ne ḥaṭībūm ne imām
Mey-i şāfī içerisem ne bu ḥūk u ne bu ‘ām

III

Bir bölük künc-i fenā ṭālib-i vīrānelerüz
Rūz [u] şeb mu‘tekif-i gūşe-i meyḥānelerüz
Rind-i ‘ālem geçinür bir iki dīvānelerüz
Mey-i nābuñ kıulıyuz biz kıatı mestānelerüz
Ne müderris ne mü’ezzin ne ḥaṭībūm ne imām

¹ 370a/373

Mey-i şāfî içerisem ne bu hûk u ne bu ‘ām

IV

Bize iy dil niçe ednā ço ne dirlerse diye
Köpek urmaz çekilür şanki meşeldür diye
Çatı çok almasa ...¹ bizi vā‘ ız mezeye
Nağş-ı nūş iderüz bâde-i hamrāya diye
Ne müderris ne mü ‘ezzin ne haṭībüm ne imām
Mey-i şāfî içerisem ne bu hûk u ne bu ‘ām

22²

Müseddes-i Selmān

[Mef’ ulü fā‘ ilātü mefā‘ ilü fā‘ ilün]

I

Atdı cefā eli beni mülk-i melāmete
İrmek müyesser olmadı o şūḥ-ı āfete
Şaldı felek firāḫ-ıla fülk-i felākete
Bād-ı belā çü atmadı sū-yı selāmete
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

II

Dildār-ı dilden ayru düşüp zār u pür-melāl
Gördüm bu köhne tekyede bir bāḡ-ı pür-nihāl
Dil murḡ[ı] andan inler [ü] jülīde-perr ü bāl
Oḡur bu beyti sūz ile ḳaddin³ ḳılup hilāl
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

III

Öldürmek istemiş beni şāh-ı sāmān-tenüm
Tek kendi gelsün işte ḳılıç işte gerdenüm
Eflāke çıḳdı hicr ile feryād u şīvenüm

¹ G. ’de boşluk bırakılmış.

² 370b/374

³ Bu kelime ḳaddūn şeklinde imla edilmiş ancak; anlam göz önüne alınarak ḳaddin şeklinde yazıldı.

İy rahm idüp fiğānuma hālüm şoran benüm
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

IV

Dimiş o şeh ki öldi çü Selmān-ı bî-nevā
Vardum mezāruña didüm ehlen ve merḥabā
Ḥākinden irdi sözüme pür-süz bir şadā
Güş eyledüm fiğānlar idüp dirdi dā'imā
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv- ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

23¹

Müseddes-i Fevrî²

[Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün]

I

Gİtdüm ğam-ı nigār-ile kūy-ı melāmete
Oldum esir-i cevri ü cefā vü nedāmete
‘Ömr³ āḥir oldı çıḳmadı āḥir selāmete
Düşdüm firāḳ u ḥasret ü derd ü seḳāmete
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

II

Derdā ki fūrḳat irdi baña ‘ışḳ ola didi
Şıḥḥat bedenden el yudı yā hū saña didi
Ḥaṭṭuñ-mişāl irişdi ecel merḥabā didi
Cān bir yaña çağırdı gönül bir yaña didi
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

III

¹ 371a/374

² Sema Kölemen, “Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 Numaralı Mecmua (247a – 324b, Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)”, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Sivas 2011, s.65.

³ ‘ömr: ğam G.

Nār-ı firākı yakdı tenüm eyledi türāb
Mihr-i ʿizārı gözlerümi eyledi pür-āb
Oldum hevā-yı ʿışk-ile āvāre çün-ḥabāb
Gülzār-ı ʿömri yār fenā eyledi ḥarāb
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

IV

Benden ḳarār u şabr-ı dili dehr yād idüp
Derd ü belā vü ğuşşa vü hicri ziyād idüb
Āhum hevā-yı ʿışk-ile pür-tünd-bād idüb
Bāğ-ı fenāya itdi beni nā-murād idüp
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

V

Raḥm itmez ise hicr benüm ḥāl-i zāruma
Meyl itmez ise vaşl-ı dil-i bî-ḳarāruma
Ölürsem irmedin eger ol gül-ʿizāruma
Naḳḳāş-ı ʿışk naḳş ide seng-i mezāruma
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

VI¹

Çünkü belā vü ğuşşa vü ğam² düşdi yanuma
Ġamzeñ mişālî tîğ-i belā girdi ḳanuma

...

...³

Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

VII

Oldum firāk-ı çeşmi-ile zār u nā-tüvān

¹ VI/2. mısradan sonra G.'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Hicr-i lebûñle cān daḥı geldi dehānuma

Āḥir nefesde düşdi bu maṭlaʿ zebānuma

² ğuşşa vü ğam: miḥnet ü ğuşşa G.

³ M.'de 2 mısralık boşluk bırakılmış. Mürettip daha sonra tamamlamayı düşünmüş olmalı.

Fikr-i lebiyle hicrde āhir çıkarsa cān
İdüp zebān-ı hāl-ile derd-i dilüm beyān
Tā haşr olunca diyesin iy şî' r-i dāstān
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

VIII

Öldi çü Fevrî hicrûñ ile cān nişār idüp
Bir gün mezārı yanına vardum gūzār idüp
Bir nāle irdi ḳulağuma intizār idüp
Gūş itdüm añladum dir idi āh u zār idüp
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

24¹

Müseddes-i Rıhletî

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

Yol bulmadum dirîğ diyār-ı selāmete
Gıtdüm zarūrî hicr-ile rāh-ı melāmete
Bu dil ümîd itdi erem bāğ-ı vuşlata
Ḥayfā ki irdi ...² bu 'ömrüm nihāyete
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

II

İrmişdi hicr lāle-şıfat dāğ-ı cānuma
Mühr urmuş-idi ḥātem-i mühri dehānuma
Derd ü belā da geçmiş idi iki yanuma
Gördüm ki ol maḥalde bu geldi zebānuma
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

III

¹ 371b/375

² G. 'de boşluk bırakılmış.

Yār olmadı nigār bu ben mübtelā-ile
Oldum meded bu ḥasret-i derd ü belā-ile
Tābūtumuñ öñince mü'ezzīn nidā ile
Diñ okusun bu maṭla' ı bir ḥoş-edā ile
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

IV

Ḥayfā murādum üzre benüm dönmedi felek
Çekdürdi hicr-i yār ile niçe biñ emek
Vardum maḥall-i mehlikeye çünki giderek
Yazuñ kefenüme bunı ben ḥasta ölicecek
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

V

Şol ḳahr u miḥneti kim o bī-dīn ider baña
Tağlar görüp bu derdümi taḥsīn ider baña
İrdi ecel ki Riḥleti ta' yīn ider baña
Bī-çāre dil görüp bunı talḳīn ider baña
Vā ḥasretā ki irmedüm ol serv-ḳāmete
Vā fūrḳatā ki ḳaldı bu ḥasret ḳıyāmete

25¹

Müseddes-i Cinānī²

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I³

Ḥalḳuñ ne ' aceb ḥikmet olur ' aḳd ile ḥalli
Her ḥāle münāsib görünür cümle maḥalli
Eyler kimisi fikr-i teraḳḳī vü te' allī
Gelmiş kimine ' ālem-i süflīde tesellī
Ḥallāḳ-ı cihān ' āleme ḳılduḳda tecellī

¹ 372a/375

² Okuyucu, s.278.

³ Yazmada ilk mısranın başına Arapça 3, 2. mısranın başına 4, 3. mısranın başına 1 ve 4. mısranın başına 2 yazılarak düzeltme yapılmış.

Her şahşı birer hāl ile kılmış mütesellī

II

Olmış kimisi cümle cihān mülkine sultān
Başında ğam-ı tañtana-i şevket-i dīvān
Ammā kiminüñ kudreti yok müflis ü ‘uryān
Her birisi hālince yine hurrem ü handān
Hallāk-ı cihān ‘āleme kılduğda tecellī
Her şahşı birer hāl ile kılmış mütesellī

III

Geymiş kimisi cāme-i zer-beft ü zer-endūd
Peşmīne geyüp kimi güzere müflis ü merdūd
Hırmān-iledür kimi kimi vāşıl-ı maşşūd
Hikmet bu ki her biri yine hālince hoşnūd
Hallāk-ı cihān ‘āleme kılduğda tecellī
Her şahşı birer hāl ile kılmış mütesellī

IV

Olmış kimisi mīr ü kimi şahne vü kādī
Ġavġāsı olur derd ü belā-yı mütekādī
Ammā şorar olsañ yine müstakbel ü māzī
Her birisi hālinden olur şākir ü rāzı
Hallāk-ı cihān ‘āleme kılduğda tecellī
Her şahşı birer hāl ile kılmış mütesellī

V

Erbāb-ı ğinā devlet ü iqbāl-ile maġrūr
Erbāb-ı hüner fażl u kemālāt-ile mesrūr
Zühhāda Cinānī harem-i cennet-ile hūr
‘Uşşāka şadā-yı ney ü āvāze-i tanbūr
Hallāk-ı cihān ‘āleme kılduğda tecellī
Her şahşı birer hāl ile kılmış mütesellī

[Meʿ ũlũ fāʿ ilātũ mefāʿ ilũ fāʿ ilũn]

I

Evvel nazarda görelî ben mübtelâ seni
İtdüm gönül vilâyetine pâdşâ seni
Cân u cihâna virmezem iy dil-rübâ seni
Dünyâ nedür bedel kılam iy cân aña seni
Dünyâyı bir yaña qosalar bir yaña seni
Baňa seni gerek seni iy bî-vefâ seni

II

ʿİşkuñ yolında terk idüben cism ü cânı ben
Ölince beklerem hele bu âsitânı ben
Kande bulam senüñ gibi bir nev-civânı ben
Sensüz efendi neyleyeyin bu cihânı ben
Dünyâyı bir yaña qosalar bir yaña seni
Baňa seni gerek seni iy bî-vefâ seni

III

Kıblem kapuñı Kaʿbe-i ʿUlyâʿya virmez
Küyuñ riyâz-ı cennet-i Meʿvâʿya virmez
Reftâr-ı serv-şaddüñi Tübâʿya virmez
Bir kez yüzüñe bakmağı dünyâya virmez
Dünyâyı bir yaña qosalar bir yaña seni
Baňa seni gerek seni iy bî-vefâ seni

IV²

Bir dem mi var ki baħr-i ğam-ı ʿışķa şalmazın
Gird-âb-ı ʿışķa zevraķ-ı cismümi şalmazın
ʿİşkuñ yolında baş-ile hem câna şalmazın
Sensüz bu naķd-i ʿâlemi bir pûla almazın

¹ İskender Pala, "Aşkî: Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Dîvânı.", İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, İstanbul 1983, s.69

² IV. bentten sonra G.'de bulunmayıp YE'de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Başdan ayağa ʿâlemi pür-gevher eyleyüp
Taş-ı sipihri toptolu sîm ü zer eyleyüp
Her dil-rübâyı ğark-ı zer ü zîver eyleyüp
Cümle cihân güzellerini ser-ber eyleyüp
Dünyâyı bir yaña qosalar bir yaña sen
Baňa seni gerek seni iy bî-vefâ seni

*Dünyâyı bir yaña qosalar bir yaña seni
Baña seni gerek seni iy bî-vefâ seni*

V

Küyun gedâsı cennet-i Me‘ vâ’yı neylesün
Qaddûñ esîri sâye-i Tübâ’yı neylesün
Gören yüzüñi gayrı temâşâyı neylesün
Sensüz efendi ‘ Işķı̄ bu dünyâyı neylesün
*Dünyâyı bir yaña qosalar bir yaña seni
Baña seni gerek seni iy bî-vefâ seni*

27¹

Müseddes-i Yahyâ²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Niçe bir mâ-cerâmuz düstâna dâstan olsun
Niçe bir nâr-ı ‘ ışkum düd-ı âhumdan ‘ ayân olsun
Mekânum ‘ ayn-ı ‘ âlemden nihân-ender-nihân olsun
Kilâb-ı küyuña cism-i za‘ ifüm armağan olsun
Ne kuyuñ âh ile tolsun ne kapuñda figân olsun
Beni öldür vücūdumdan ne nâm u ne nişân olsun

II

İki dest-i du‘ â gibi baña seng-i mezâr itme
Mezârum nâ-bedîd it ‘ ayn-ı ‘ uşşâķa ğubâr itme
Ölüm bir h‘âb-ı râhatdur hayâta i‘ tibâr itme
Enînumden emîn ol adum añılduķça ‘ âr itme
Ne deñlü zaķmet ise ihtiyâr eyle qarâr itme
Beni öldür vücūdumdan ne nâm u ne nişân olsun

III

Seni rencîde-hâķır eyler-imiş nâle vü zârı
Niyâz ehlin helâk eyle gider yolundaki hârı
Yumulmayınca ten gözi açılmaz yâr dîdarı

¹ 373a/376

² Çavuşoğlu, s.359.

Şevābın kaçd idüp kırtar belālardan bu bīmārı
Eyā hüsn ilinüñ şāhib-kırānı hışm-ile bārı
Beni öldür vücūdumdan ne nām u ne nişān olsun

IV

Vişāl-i dil-güşāsından firāk-ı dil-rübā yegdür
Celālinden cemālin gör vefāsından cefā yegdür
Muhaşşal sālīk-i rāh-ı ‘adem oldum Huda yekdür
Yoğ olmadın var olmaz ölmedin ölmek baña yegdür
Bu der-bend-i fenādan seyr-i şahrā-yı beķā yegdür
Beni öldür vücūdumdan ne nām u ne nişān olsun

V

Maḥabbet ehline yārun cefāsı imtihānıdır
Ölümlü ‘aşıkā cevır oqları devlet nişānıdır
Bana Yahyā gibi ölmek ḥayāt-ı cāvidānıdır
Beķā bilme felek āyīnesini cümle fānıdır¹
Begüm ḥayr işi te’hir itme billāhī zamānıdır
Beni öldür vücūdumdan ne nām u ne nişān olsun

28²

Müseddes-i Mu‘îdî

[Mef‘ ūlū fā‘ ilātū mefā‘ ilū fā‘ ilün]

I

Eyyām-ı ‘îd olup yine ol şāh-ı dil-pesend
Aylan durur güneş gibi cevlān-ıla semend
Her yaña şayd kıлмаğa biñ zār u müstemend
Almış eline turrenden iki kulaç kemend
Bu ḥalkalar ki var ne resendür didüm didi
Bî-çāre dūd-ı āh [u] fiğānuñ-durur senüñ

II

Açup cemāli muşḥafın ol gül varak varak
Erbāb-ı ‘ışķa gösterür āyāt-ı nūr-ı Hāk

¹ Beķa bilme felek āyīnesini cümle fānıdır: Beķā mülki felek āyīnesinden cümle fānıdır M.

² 373b/377

Bāğ-ı zamāne bülbüli andan alur sebağ
Gül-ruhları şabā-ile dökmiş yine ‘ arağ
Bu dāneler ne dürr-i ‘Adendür didüm didi
Göz göre ‘aks-i eşk-i revānuñ-durur senüñ

III

Seyr eyledüm seher yine ol hüsn şāhını
Geymiş peşine gün gibi zerrin külāhını
Zülfin tağıtmış ebre koyup alnı māhını
Gördüm lebinde dāne-i hāl-i siyāhını
Bu la‘l ü ol ne müşk-i Hoten’dür didüm didi
Cānuñda dāğ ... siyāhuñ-durur senüñ

IV

Şol bī-vefā ki biñ dil alur bir selām-ıla
Birdür harīm-i dergehi Beytū’l-harām-ıla
Yüz sürsem ol kapuya nola hāş u ‘ām-ıla
Hağ ka‘ bedür ol ehline rükn ü mağām-ıla
Yā Rab ne tāze şahın-ı cemendür didüm didi
Öldükde cennet içre mekānuñ durur senüñ

V

Cevr oklarını gānzesi tırmaz seper baña
Ölsem yolında eylemeye bir nazar baña
Bu hāleti raķīb görüp ta‘ n ider baña
İtdi Mu‘idī zağm-ı gam āhır eşer baña
Bu niçe belā fakre nedendür didüm didi
Zillet yolumda ‘izzet ü şānuñ durur senüñ

29¹

Müseddes-i Medhī²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

¹ 374b/378

² Nezihe Seyhan, “Medhi Dīvânı: (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, İstanbul 2000, s.191.

Vefāsuz dil-rübâlardan begüm hergiz vefâ gelmez
Anuñ-çün qalb-i maḥzûna niçe demdür şafâ gelmez
Bu pendî gûş iden ‘aşîqlara derd ü belâ gelmez
Ki her bir yaḥşî âdemdür yer-ile kem edâ gelmez
Vefâ resmin mücerred fehm idenlerden cefâ gelmez
Uşul azmaz cihânda merd-i kāmilden ḥaṭâ gelmez

II

O kim yâr-ı qadîmdür kim ‘adû-yı bî-emân olmaz
Göñül sen iḥtirâz itme saña andan ziyân olmaz
Meşeldür mâ-teḫaddümden bu söz hergiz yalan olmaz
Yamanlar yaḥşî vü yaḥşî olanlar hîç yamân¹ olmaz
Vefâ resmin mücerred fehm idenlerden cefâ gelmez
Uşul azmaz cihânda merd-i kāmilden ḥaṭâ gelmez

III

Marîz-i derd olan ‘aşîk ‘aceb ister mi dermânı
Şeb-i vaşluñ soñında yok mıdur yâ rûz-ı hicrânı
Cefâya² şabr iden ‘aşîk anuñ kim ola iz‘ânı
Oḡur bu maṭla‘ı gördüm bu dehrûñ bir suḡan-dânı
Vefâ resmin mücerred fehm idenlerden cefâ gelmez
Uşul azmaz cihânda merd-i kāmilden ḥaṭâ gelmez

IV

Gerekse mışr-ı dilde Yûsuf-ı ḥüsn ü bahâ olsun
Gerek râh-ı mezelletde yatur bir bî-nevâ olsun
Gerek bir pâdişâh olsun gerekse bir gedâ olsun
Gerek bî-gâne ve’l-ḥâşıl gerekse âşinâ olsun
Vefâ resmin mücerred fehm idenlerden cefâ gelmez
Uşul azmaz cihânda merd-i kāmilden ḥaṭâ gelmez

V

Gerek bir kâmeti tûbâ gerekse bir melek-ḥûdur
Yâḥûd bâğ-ı melâḥatde açılmış serv-i dil-cûdur
Gerek a‘lâ gerek ednâ gerekse bir semen-bûdur

¹ yamân: yalân G.

² şafâya: cefâya G.

Hele iy Medh̄-i şeydā benüm de bildüğüm budur
Vefā resmin mücerred feh̄m idenlerden cefā gelmez
Uşul azmaz cihānda merd-i kāmilden haṭā gelmez

30¹

Müseddes-i Rāhī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Müyesser olmadı vuşlat baña ol gül-‘ izārumla
Ser-i kūyın gezerdüm her gice feryād u zārumla
Ser-ā-ser ‘ ālemi ğark itdüm eşk-i cūy-bārumla
Cüdā düşdüm dirīgā neyleyem gül yüzlü yārumla
Eger haşr olmaz isem ol kıyāmet-ķad nigārumla
Gezem maḥşerde gögsüm döğerek seng-i mezārumla

II

Boyandı kana gökler hep benüm bu dūd-ı āhumdan
Dirīgā ayru düşdüm düstlar ol yüzi māhumdan
Diyār-ı ğurbete düşdüm cüdāyam pādişāhumdan
Ölürsem kabrūme gel hālüm işit her giyāhumdan
Eger haşr olmaz isem ol kıyāmet-ķad nigārumla
Gezem maḥşerde gögsüm döğerek seng-i mezārumla

III

Esirüñdür senüñ ... ķuluñ devletlü sulṭānum
Leṭāfet gülsitānı içre iy naḥl-i hırāmānum
Gül-i gülzār-ı cennetsin benüm iy vird-i ḥandānum
Dükendi iy ṭabīb-i cān u dil ķalmadı dermānum
Eger haşr olmaz isem ol kıyāmet-ķad nigārumla
Gezem maḥşerde gögsüm döğerek seng-i mezārumla

31²

Müseddes[-i ‘Ulvi]¹

¹ 375a/378

² 375b/379

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Te' ālallāh yed-i kudret ne demde urdı bünyāduñ
Nedendür bilsem āyā āb u hāk u āteş ü bāduñ
Ne bāguñ bāğ-bānı beslemişdür qadd-i şimşāduñ
Ne şahñ-ı dil-güşāde çekdi kāmēt serv-i āzāduñ
Efendim saña kim dirler ne yirdensin nedür aduñ
Cefâyı kimden öğrendüñ be zālīm kimdür üstāduñ

II

Ne gülzāruñ nesīmidür hevā-yı 'unşur-ı pāküñ
Ne şem' üñ şu' lesidür nār-ı ruhsār-ı 'arağ-nāküñ
Ne nehrüñ şuyıdur ābuñ ne yir toprağıdur hāküñ
Ne hilqatsin ki yokdur halkı kırsañ kimseden bāküñ
Efendim saña kim dirler ne yirdensin nedür aduñ
Cefâyı kimden öğrendüñ be zālīm kimdür üstāduñ

III

Ruğun 'arz it bize iy mülk-i hüsnüñ şāhı luṭf eyle
Ziyā-baḥş olsun āfāka cemālüñ māhı luṭf eyle
Cefā vü cevre [gāhī] kâ'il olduḡ gāhī luṭf eyle
Kerem kıl şorduḡum 'ayb eyleme Billāhī luṭf eyle
Efendim saña kim dirler ne yirdensin nedür aduñ
Cefâyı kimden öğrendüñ be zālīm kimdür üstāduñ

IV

Kimüñ ta' limine düşdüñ 'aceb iy gonca-leb mazhar
Cefā fennini kılduñ nev-resīdem tıfl-iken ezber
Zihī iz' ān-ı pāk u 'aql-ı evvel ṭab' -ı nāzük-ter
Saña virmiş bu deñlü kâbiliyyet Şāni' -i ekber
Efendim saña kim dirler ne yirdensin nedür aduñ
Cefâyı kimden öğrendüñ be zālīm kimdür üstāduñ

V

Müjeñ gaddāre sen bir merdüm-i gaddāra beñzersin
Niçe başlar keser kanlar döker hün-h^vāra beñzersin

¹ Büşra Çelik ve Muzaffer Kılıç (hızl.), s.172.

Göñüller kâpmada mâhir büt-i ‘ayyâra beñzersin
Dil-i ‘Ulvî’ye meyl itmez vefâsuz yâra beñzersin
Efendim saña kim dirler ne yirdensin nedür aduñ
Cefâyı kimden öğrenduñ be zâlim kimdür üstâduñ

32¹

Müseddes-i Âzerî²

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Göñüller şayd iden yârûñ şacı sünbül-kemend olsa
İki gîsûları câna birer zencîr-bend olsa
Getürse tûtî-i tab‘ ı maqâle la‘ li kând olsa
Dil alsa dil-rübâlık itse da‘im dil-pesend olsa
Söz añlasa güzel kaddi gibi tab‘ ı bülend olsa
Peder mâder gamın çekmez bize bir şeh-levend olsa

II

Hayât-efzâ söz-ile eyleyüp ‘âşıkların ihyâ
Kılurdu bir nefesde niçe maḥzûnı feraḥ-peymâ
Kulûba cân bağışlardı olurdu ‘âķibet-baḥşâ
İderdi her kelâmı dilde yüz endüh nâ-peydâ
Söz añlasa güzel kaddi gibi tab‘ ı bülend olsa
Peder mâder gamın çekmez bize bir şeh-levend olsa

III

Ölince kimse yâd itmez mi herkes özge dildârı
Olurdu germ gün günden metâ‘ -ı ḥüsn-i bâzârı
Bahâ olmazdı yüz biñ cân ile olsuñ ḥarîdârı
Niçe mihr-i cihân-ârâ degerdi mâh-ı ruḥsârı
Söz añlasa güzel kaddi gibi tab‘ ı bülend olsa
Peder mâder gamın çekmez bize bir şeh-levend olsa

IV

¹ 376a/379

² Yunus Kaplan, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde Kayıtlı “T 5480” Numaralı , Musammat Mecmuası ve MESTAP’a Göre Tasnifi, s.442. (agm.’de şiirin sadece ilk ve son bendi bulunuyor.)

Olurdu ‘ ışkı ile herkesün şūrīde ahvālī
İderdi ‘ aşık-ı şeydā hezārān fāriḡu’l-bālī
Qılup taḥṣīṣ vaṣf-ı ḥüsnine rüz u meh ü sālī
Olurdu niçe Ḥassān gibi hicr-āmiz dellālī
Söz aḡlasa güzel ḡaddi gibi ṭab‘ı bülend olsa
Peder māder ḡamın çekmez bize bir şeh-levend olsa

V

İnānsa Āzerī ‘ arz-ı niyāza i‘ timād itse
Cefālar itmese ‘ uṣṣāḡa iḥsān-ile bād itse
Vefā resmin çıkarsa ‘ āleme luṭf-ile ad itse
Hezārān nūktelerle ḡāṭır-ı maḡzūnı ṣād itse
Söz aḡlasa güzel ḡaddi gibi ṭab‘ı bülend olsa
Peder māder ḡamın çekmez bize bir şeh-levend olsa

33¹

Müseddes-i Hāṣimī²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Bilinmez şanup itme ḡayrılarla ‘ ahd ü peymānı
Duyılmaz nesne olmaz her ne deñlü olsa pinhānī
Meşeldür gözlüye yok gizlü dirler cānumuñ cānı
Kerem kıl göz göre itme raḡibe luṭf u iḥsānı
Dime aḡyāra luṭf itsem nihānī kim tıyar anı
Olur rāz-ı nihānī ‘ aşıḡa ilhām-ı Rabbānī

II

Lebüñi dişleyüp ḡaşd-ı işāret itme aḡyāra
Acıtma cānumuz gel ḡurde geḡme bu dil-i zāra
Göz uciyla beni ḡamz itme iy gül her ḡas u ḡāra
Şatup ben bendeñi gel başlama herkesle bāzāra
Dime aḡyāra luṭf itsem nihānī kim tıyar anı

¹ 376b/380

² Lütü Alıcı, “Tezkirelere Göre Kahramanmaraşlı Dīvān Şairleri”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.2, Haziran 2004, s.68.

Olur rāz-ı nihānī ‘āşıkā ilhām-ı Rabbānī

III

Alup şatmağdadur ‘uşşākı her dem hāşılı kārūñ
Ko gitsün var raķīb-ile yine maḥfice bāzārūñ
Şehādet eyler iken hāşılı evzā‘ u eṭvārūñ
Ḥabībüm fā‘ide itmez senūñ yok yire inkārūñ
Dime aġyāra luṭf itsem nihānī kim tıyar anı
Olur rāz-ı nihānī ‘āşıkā ilhām-ı Rabbānī

IV

Ola şanma şaķın ‘uşşāk senden iy perī ġāfıl
Bilinmez inleyüp olma raķīb-i dīve gel mā‘il
Egerçi dürlü dürlü perde aşmak soñra da ķābil
Fe-emmā ‘āşıkuz olmaz bize kevn ü mekān hā‘il¹
Dime aġyāra luṭf itsem nihānī kim tıyar anı
Olur rāzı nihānī ‘āşıkā ilhām-ı Rabbānī

V

Elüñ yüze tutup açmazdan aġyāra vefā itme
El altından eyle luṭfı bize cevı ü cefā [idüp]²
Bu yüzden Hāşimī miskīne sulṭānum ezā itme
Ṭuyılmaz şanma meylüñ ġayra yañlışdur ḥaṭā itme
Dime aġyāra luṭf itsem nihānī kim tıyar anı
Olur rāz-ı nihānī ‘āşıkā ilhām-ı Rabbānī

34³

Müseddes-i Cinānī⁴

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ne meyl-i keşret-i ‘uşşāka dil-berde ķanā‘ at var
Ne bu gerdün-ı dūn-perverde aġyāra nihāyet var
Ne bende ihtimāl-i terk ü imkān-ı¹ ferāġat var

¹ hā‘il: hāşıl G.

² idüp: itme G.

³ 377a/380

⁴ Okuyucu, s.301.

Ne tende t b-ı hicr na ta amm l  abra t kat var
Ne a y r ile y ri i tiy ra k biliyyet var
Ne peyvend-i ta allu  kat na h t rda ru sat var

II

G r p ol b -vef y  kav  iderken  ayr-ile pinh n
Ta allu  resmini kat  itdi h t rdan dil-i n l n
Pe im n itdi an   imdi amm  mi net-i hicr n
 alup hayretde oldum ara yirde z r u ser-gerd n
Ne a y r ile y ri i tiy ra k biliyyet var
Ne peyvend-i ta allu  kat na h t rda ru sat var

III

 ar b oldu ra ibe y r benden ictin b²  zre
 oyup gitdi dil-i   r deyi bu  zt r b  zre
Geh  re k-ile geh  hicr³  te iyle teff   t b  zre
Cih nda h  ılı b -  re  aldum ink l b  zre
Ne a y r ile y ri i tiy ra k biliyyet var
Ne peyvend-i ta allu  kat na h t rda ru sat var

IV

 Ad y  ol g l-i ter va l-ile d  im  ılır h rrem
Vel  h r-ı elem n l n ider b lb l- fat [mu kem]⁴
Yine derd-i fir  a   re yok  abr itmege her dem
Bu k r-ı⁵ m  kil n fikrinde⁶  aldum n eyleyem bilmem
Ne a y r ile y ri i tiy ra k biliyyet var
Ne peyvend-i ta allu  kat na h t rda ru sat var

V

Cin n  ni e g nd r f r at-ı dild r-ile z rem
Bel  k ncinde  aldum pister-i mi netde b m rem
Cef -y  y r u t  n-ı cev r-i a y r ile efg rem
Bu efk r-ile her  eb  ub  dek b -h   b u b -d rem

¹ imk n-ı: imk na G.

² ictin b: i tiy r G.

³ re k ile geh  hicr:  ekk-ile hicr n G.

⁴ mu kem: - G.

⁵ k r-ı: iki G.

⁶ fikrinde: fikrine G.

Ne aġyār ile yāri ihtiyāra kābiliyyet var
Ne peyvend-i ta‘alluḡ ḡaṭ‘ına ḡāṭırda ruḡsat var

35¹

Müseddes-i Ƙalenderi

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Ƙoyamaz semt-i mecāzı dil-i meyyāl ehli
Vāşıl-ı Ƙa‘be-i dil ola mı hemmāl ehli
Buradan zevḡ idemez manşıb u hem māl ehli
Bize hem sır u hem aḡvāl olımaḡ āl ehli
Dilümüz aṅlayamaz şūfī bizüm ḡāl ehli
Bī-zebān söyleşelüm var ise bir ḡāl ehli

II

Nola her ehl-i dilün olur iseñ mümtāzı
Ki bizüz fevḡ-i semāvāt-ı ledün şeh-bāzı
Bizdedür bizde buluñ cümle ‘ulüm-ı rāzı
Bizüz evc-i hünerün murḡ-ı bülend-pervāzı
Dilümüz aṅlayamaz şūfī bizüm ḡāl ehli
Bī-zebān söyleşelüm var ise bir ḡāl ehli

III²

Rüz u şeb ḡāṭırumuz vaḡy-i Ḥudā-yı Raḡmān
Fikrümüz ma‘rifet-i zāt u şıfāt oldı hemān
Sözümüz mā-ḡaşal-ı lafz-ı kitāb oldı hemān
Nuṡḡ-ı murḡān-ı ḡudsīdür bunı bilmez insān
Dilümüz aṅlayamaz şūfī bizüm ḡāl ehli
Bī-zebān söyleşelüm var ise bir ḡāl ehli

IV

Bize gel ister-iseñ ma‘rifet ü ‘ilm ü kemāl
Bizdedür künḡü-ile ‘ilm-i Ḥudā-yı müte‘āl
Bizüm ile olımaḡ her kişi zāhid hem-ḡāl

¹ 377b/381

² 4/III: Mısrada vezin kusurludur.

Yok durur saña muğālāt-ı lisān-ile mecāl
Dilümüz aňlayamaz şūfī bizüm kāl ehli
Bī-zebān söyleşelüm var ise bir hāl ehli

V

Mişlümüz görmedi çarh-ı felek-i būkalemün
Bizdedür ‘ilm-i serā-perde-i esrār-ı nigün
Hiç bu dā’ireye uğramaz evhām u zunün
Ne kadar ‘ilm-ile olursa Qalender meşhün
Dilümüz aňlayamaz şūfī bizüm kāl ehli
Bī-zebān söyleşelüm var ise bir hāl ehli

36¹

Müseddes-i Resmī Baba²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Dün ü gün fikr-ile zıkrüm olup ism-i aḥadī
Cān u dil ‘ādet idüp çekmege vird-i şamedī
Qıl müyesser baña yārumla bulam ittiḥādī
Bulına bir kişi bu yolda ide hem mededi
Varamam yāruma a‘mā-şıfat oldum ebedī
Beni ol yāre ilet *yā reculā huz bi-yedi*³

II

Sa‘y kıl cān-ile dilden dutagör yār etegin
Quşanagör beline seyf gibi ğayret kemerin
Boynı bağılu kıl olup hızmeye bend it resenin
Kendi ‘aqlın beğenen almadı yārın ḥaberin
Varamam yāruma a‘mā-şıfat oldum ebedī
Beni ol yāre ilet *yā reculā huz bi-yedi*

III

¹ 378a/381

² Saime Arslan, “Resmi Ali Baba ve Dīvānı”, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2003, s.212.

³ *Elimden tut, yardım et.* (Çevirisi bu şekilde yapılan Arapça metnin kaynağı tespit edilememiştir.)

Terk-i tecrîd-i fenâ ol idesin yâre gönül
Ehl-i dünyâ gibi düşme şaşkın efkâre gönül
Yüzini yirlere sür derdine bul çâre gönül
Hubb-ı dünyâdan arıt kendini bî-çâre gönül
Varamam yâruma a‘mâ-şîfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet yâ reculâ huz bi-yedi

IV

Fürkat-i yâre gönül şabr idebilmez n’ideyüm
N’ideyüm n’yleyeyüm kime gidem yalvarayum
Dîde-i cism-ile zâhir bu cihânda göreyüm
Eyle yâ Rabbî müyesser kûy-ı yâre ireyüm¹
Varamam yâruma a‘mâ-şîfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet yâ reculâ huz bi-yedi

V

Çünkü yâr elde degül ben bu cihânı n’iderem
Beni sevmezse ben anı dil ü cândan severem
Ğâ’ibâne aña ‘âşık olalı âh iderem
Uğrına cân-ile başum heme kurbân iderem
Varamam yâruma a‘mâ-şîfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet yâ reculâ huz bi-yedi

VI

Kûy-ı yâre varabilmez kişi bulmasa delîl
Yâre vuşlat bula mı varını itmese sebîl
Meger eyleye ‘inâyet aña ol Rabb-i Celîl
Yanına vardığı dem eylemeye anı hacîl
Varamam yâruma a‘mâ-şîfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet yâ reculâ huz bi-yedi

VII

Mürşide varmayıcak bir kişi irşâd olamaz
Nefsi lezzâtını terk itmese âzâd olamaz
Hüsni-zan eylemese herkese dil-şâd olamaz
Nefsini bilmede Resmî gibi üstâd olamaz

¹ ireyüm: ireyin G.

Varamam yâruma a‘mâ-şıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet yâ reculâ huz bi-yedi

37¹

Müseddes-i Kevşer

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Fıkr idüp kavı-i şerîf-i Hâzret-i peygamberi
Kelbveş deşt-i talebde ivme püyân serserî
Cîfe-i dünyânun ardınca segirtme dön geri
Ma‘ deniyle virseler alma şakın sîm ü zeri
Maḥbes oldı Ṭāhirünḡ murdâr-ı dünyâda yeri
Pençe-i idbârda haylî şıkıldı süngeri

II

Rûyuñı semt-i şalâha daḡı döndürmez misin
Vādî-i tecrîde esb-i himmeti sürmez misin
Tîḡ-i inşâf-ile kâfir nefsi öldürmez misin
Gel şu dünyâdan ferâgat eyle kim görmez misin
Maḥbes oldı Ṭāhirünḡ murdâr-ı dünyâda yeri
Pençe-i idbârda haylî şıkıldı süngeri

III

Çünkü şānuñdan degüldür remz-i dehri añlamak
Meş‘ alāsā böyle lazım-idi birden parlamak
Şübhesüz ḡarf-āşinā iseñ yeter saña sebak
Bu iki âdemlerün aḡvāline bir kerre bak
Maḥbes oldı Ṭāhirünḡ murdâr-ı dünyâda yeri
Pençe-i idbârda haylî şıkıldı süngeri

IV

‘Āqıl iḡbāl-i serî‘ ü’s-seyre idüp i‘ timād
‘Ālem-i şûret mülûkine ider mi istinād
Ḳurb-ı sulṡān âteş-i sūzān¹ dimiş ehl-i reşād

¹ 378b/382

Diñle pendî pek teḡarrüb itme iy ‘ālî-nejād
Maḡbes oldı Ṭāḡirüñ murdār-ı dünyāda yeri
Pençe-i idbārda haylî şıķıldı süñgeri

V

Nāḡunı ‘uḡde-güşā-yı kār olur mı evvelā
Şāniyen olmaz şabīḡu’l-vecholan necm-āşinā
Oldı herşey çün be-ḡükm-i ḡālîḡ-ı arz u semā
‘Āḡil iseñ ‘ibret al bir ḡüşede ḡıl inzivā
Maḡbes oldı Ṭāḡirüñ murdār-ı dünyāda yeri
Pençe-i idbārda haylî şıķıldı süñgeri

VI

İtme ehl-i bid‘ata ‘ālemde aşlā iltifāt
Ger işāretten olursañ sürme bu meydāna at
Luṡfı yok olsañ da sen bir zāt-ı girdābî-simāt
Kāmil iken ḡalb ider şoñra ‘ayāruñ nāḡışāt
Maḡbes oldı Ṭāḡirüñ murdār-ı dünyāda yeri
Pençe-i idbārda haylî şıķıldı süñgeri

VII

Vaz‘ımı ḡadden birün eyler mi ‘āḡil bî-şükük
İtme ḡurbān olayum yoluñda her rāḡa sülük
Göz göre biri iki görme begüm mānend-i lük
ḡıl temārüz olma ruḡşat-dāde-i ḡurb-ı mülük
Maḡbes oldı Ṭāḡirüñ murdār-ı dünyāda yeri
Pençe-i idbārda haylî şıķıldı süñgeri

VIII

Ger nezāfetden senüñ ṡab‘uñda var ise eşer
Hep belālardan selīm olursuñ iy cān-ı peder
‘İṡsā-yı kākül-i taḡvā olup fışķı gider
Al debīr-i ḡikmetüñ naḡşından ādemseñ ‘iber
Maḡbes oldı Ṭāḡirüñ murdār-ı dünyāda yeri
Pençe-i idbārda haylî şıķıldı süñgeri

¹ *Sultana yakınlık yakıcı ateştir.* (Çevirisi bu şekilde yapılan Arapça metnin kaynağı tespit edilememiştir.)

IX

Sa‘ y kıl tevfiķa kim cāhuñ saña cāh olmasun
Şöhretüñ müstelzim-i ķurbiyyet-i şāh olmasun
?? sa‘ y eyle kim mebgüz-ı Allāh olmasın
Ger sa‘ ādetmend iseñ isminden āgāh olmasun
Maħbes oldı Tāhirüñ murdār-ı dünyāda yeri
Pençe-i idbārda haylī şıķıldı süngerı

38¹

Müseddes-i Bahāyî²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Şimdi yüz miħnet-ile ğam bizi öldürse maħal
Geh si.ış ‘ilmini taħşilde olduķ echel
Gerķi kim olmışıduķ ebşet ü celf ü erzel
Līk ber-vefķ-i murād ola bedak müsta‘ mel
Mī-dehed olmıyacaķ irmez imiş devlete el
Ĥalka g.t virmegi bī-hūde şanurduķ evvel

II

Pāk-dāmen olanuñ tali‘ i yār olmaz imiş
Naķd-i ‘ismet kişıye māye-i kār olmaz imiş
Mi-dehedlik gibi ‘ālemde şi‘ār olmaz imiş
Devlet ü cāha bunuñ gibi medār olmaz imiş
Mī-dehed olmıyacaķ irmez imiş devlete el
Ĥalka g.t virmegi bī-hūde şanurduķ evvel

III

Ben de s.k şevķına şimden girü ‘üryān olayum
Muğlimān zümresine bende-i fermān olayum
Bezl-i kūn eylemede ‘āleme destān olayum
G.t s.ken ‘ārife biñ cān-ile ķurbān olayım

¹ 379b/383

² Nuray Çalışkan, “XIX.Yüzyıla Ait Bir Şiir Mecmuası”, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, C.2, S.1, (Bahar 2018), s.36. (agm.’de sadece ilk ve son beyit bulunmaktadır.)

Mî-dehed olmıyacaķ irmez imiş devlete el
Ėalka g.t virmegi bî-hûde řanurduķ evvel

IV

Kim s.ker beni diyü nefsiñi idlâl itme
Kendi öz cânuñ içün böyle yaman fâl itme
Ara bir muğlimi bul kûnuñı baṭṭâl itme
Be-meded kendüñi s.kdürmede ihmâl itme
Mî-dehed olmıyacaķ irmez imiş devlete el
Ėalka g.t virmegi bî-hûde řanurduķ evvel

V

Bir büt-i sîm-teni s.kse kaçan bir muğlim
Olur ol Ėonce-dehen faķr u fenâdan sâlim
Kendini sen de Bahâyî gibi s.kdür dâ'im
Ėâşılı devlet-i dünyâya s.kilmek lâzım
Mî-dehed olmıyacaķ irmez imiş devlete el
Ėalka g.t virmegi bî-hûde řanurduķ evvel

39¹

Müseddes-i Ėzerî²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Geçe âyîn-i³ vefâ uymaz senüñ mu' tâduña
Muttaşıl resm-i cefâ ammâ ki düşmez aduña
[Bendeñe] raķm eylemek bir kerre gelmez yâduña
Bî-güneh şemşîr çekmiş 'âşık-ı nâ-řâduña
[Sen mi] öğretdüñ bu fenni Ėamze-i cellâduña
[Ėüb] ta' lîm eylemişsin âferîn üstâduña

II

[Gözlerüñ Ėün-rîzlik resmini ta' lîm] eylemiş

¹ 380a/383

² Bertuğ Sakın, "Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4967'de Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr, vr. 80b-166a, İnceleme-Tenkitli Metin", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2014, s.277.

³ geçe: - G.

[Mübtelâlar kanını dökmekde taşmîm] eylemiş
[Hışmını efzûn idüp lutfını tektîm eylemiş
Yok kuşûrî mekteb-i ‘ışık içre tatmîm eylemiş]
Sen mi öğretdüñ bu fenni ğamze-i cellâduña
Hûb ta‘lîm eylemişsin âferîn üstâduña

III

Bendeñe lâyıķ görüp derd ü belâdan ğayrısın
Eylemezdin düşmene cevır ü cefâdan ğayrısın
Görmez idi ehl-i dil zevķ ü şafâdan ğayrısın
Bilmez idi ‘âşıķa mihr ü vefâdan ğayrısın
Sen mi öğretdüñ bu fenni ğamze-i cellâduña
Hûb ta‘lîm eylemişsin âferîn üstâduña

IV

Dergehünden redd idüp aġyâruñı mehcûr tut
‘Âşıķ-ı dil-ġasteden derd ü belâyı dûr tut
Kullaruñ ġamnâķ olur her dem ġehî mesrûr tut
Pâdişâhum şordugum ‘ayb olmasun ma‘zûr tut
Sen mi öğretdüñ bu fenni ğamze-i cellâduña
Hûb ta‘lîm eylemişsin âferîn üstâduña

V

[Âzerînuñ itd]üġi feryâd ü âh u zâr içün
[Çarġa â]teşler şalan sûz-ı dil-i ġümrâh içün
[Mehbû-ı rûġü’l-emîn] ol şâh-ı ‘âlî-câh içün
[Doġrı söy]le ‘âlemi ġalk eyleyen Allâh içün
Sen mi öğretdüñ bu fenni ğamze-i cellâduña
Hûb ta‘lîm eylemişsin âferîn üstâduña

40¹

Müseddes-i Başrı

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

¹ 380b/384

Vādī-i fūrkatde her dem zār u zārem neyleyem
Miḥnet ü derd-ile göñli ḥār ḥārem neyleyem
Añdugumca la‘l-i yāri bī-ḳarārem neyleyem
Düşeliden bend-i ‘ıṣṣā ḥāksārem neyleyem
Beste-i dām-ı ğam-ı hicrān-ı yārem neyleyem
Nālemi ḳılmañ ‘aceb bī-iḥtiyārem neyleyem

II

Vāmıḳāsā ḳıldı ḥayfā beni ol ‘Azrā-‘izār
Tāb-ı ruḥsār-ile tağıldı ḳamu şabr u ḳarār
Ol şacı Leylānuñ oldum rāhı üzre ḥāksār
Bağladum hem daḥı zülfine göñül Mecnūnvār
Beste-i dām-ı ğam-ı hicrān-ı yārem neyleyem
Nālemi ḳılmañ ‘aceb bī-iḥtiyārem neyleyem

III

Geşt iderken kūy-ı yāri bir seḥer ben nāgehān
Gördüm idi anda ‘uṣṣāḳuñ biri ider fiğān
Didüm iy āşüfte nedür bunca āh ile beyān
Didi ol ‘āşık baña aḥvālını idüp ‘ayān
Beste-i dām-ı ğam-ı hicrān-ı yārem neyleyem
Nālemi ḳılmañ ‘aceb bī-iḥtiyārem neyleyem

IV¹

Bir dem olmadı yanumdan dūr ola fūrkat benüm
İki gözüm midür āyā bilmezem miḥnet benüm
... idem dünyede vuşlat benüm
... bağlamışdur yolumı ḥasret benüm
Beste-i dām-ı ğam-ı hicrān-ı yārem neyleyem
Nālemi ḳılmañ ‘aceb bī-iḥtiyārem neyleyem

41²

Müseddes-i Hecrī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

¹ IV. bentten sonrası yırtıldığı için şiirin devamının olup olmadığı tespit edilemedi.

² 381a/384

I

Sevinenler vişāle yār-ile mehcūr olur bir gün
Zer-i bisyār-ile mağrūr olanlar ‘ūr olur bir gün
Ölürsin cismüñ iy ġāfil ġıdā-yı mūr olur bir gün
Ruḡ-ı sūrḡüñ şararup zer gibi bī-nūr olur bir gün
Gider ḡāḇ-b-ı tegāfūl dīdelerden dūr olur bir gün
Bu meclis böyle qalmaz mestler maḡmūr olur bir gün

II

Gerek dervīş olup pā-beste-i künc-i tecerrüd ol
Gerekse cevherīveş mālīk-i gencīne-i dūr ol
Gerek sultān olup ḡayrān-ı ma‘cūn-ı tefahḡur ol
Vezīr olup gerek mest-i mey ‘uch u tekebbūr ol
Gider ḡāḇ-b-ı tegāfūl dīdelerden dūr olur bir gün
Bu meclis böyle qalmaz mestler maḡmūr olur bir gün

III

Metā‘ında bu dehrüñ yok beḡā iy ṭālib-i dünyā
Ḳanā‘at ihtiyār eyle dilerseñ kenz-i lā-yefnā¹
Niçe ser-ḡoş gelüp bu bezme gitdi ‘āḡibet şeydā
Bu gün her mest olan maḡmūr olur yarın olup rusvā
Gider ḡāḇ-b-ı tegāfūl dīdelerden dūr olur bir gün
Bu meclis böyle qalmaz mestler maḡmūr olur bir gün

IV

Cihān bezminde şahbā-yı ġurūr-ile bulup revnaḡ
Ṭotalum mest olup itdūñ serüm seng-i sitemle şaḡ
Gerekse yüksek eyvān-ı zer-endūduñ gerek alçaḡ
Yiter āvāze-i sūr-ı kıyāmet saña iy aḡmaḡ
Gider ḡāḇ-b-ı tegāfūl dīdelerden dūr olur bir gün
Bu meclis böyle qalmaz mestler maḡmūr olur bir gün

V

Başarsañ da hezārān şey olup her nesnede kāmīl
Gözüñi yummayınca itdügün görmezsın iy ġāfil
Yatup semmūrlar içre uyur-iseñ niçe ay u yıl

¹ “Tükenmez bir hazinedir.”, Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.367.

olursañ da mey-i devletle iy Hecrî eger kıanzil
Gider hâ' b-ı tegâfûl dîdelerden dūr olur bir gün
Bu meclis böyle kıalmaz mestler maħmūr olur bir gün

42¹

Müseddes-i Cinânî²

[Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün]

I

Ṭâķ-ı sipihre zîver³ iden mihr-i rüşenî
Minnet aña ki eylememiş ṭab' umuz denî
Sevdüm egerçi ' âciz ü muḥtâc-iken seni
Olsam da merd-i müflis ü dervîş-i külḥanî
Dil naķdın al esirgeme⁴ iy sîm-ten beni
Mâl ü menâlümüz yoĝ-ise gön'lümüz ĝanî

II

Rezzâķ-ı ḥalk-ı ' âlem ü Ḥallâķ-ı bî-bedel
Her kişiy e naşibini baḥş eylemiş ezel
Dünyâ ĝamıyla ḳalbüne hıç gelmesün kesel
Aḥvâlümüz tedârük ider Ḥayy-ı lem-yezel
Dil naķdın al esirgeme iy sîm-ten beni
Mâl ü menâlümüz yoĝ-ise gön'lümüz ĝanî

III

Bu ' izz ü nâz u manşıba hıç yokdur iķtidâr
Olmaz cihânda kimseye bâķî vü pâyidâr
Dâna odur ki itmeye dünyâya i' tibâr
Bir iki gün elem-zede-i ĝurbetem ne var
Dil naķdın al esirgeme iy sîm-ten beni
Mâl ü menâlümüz yoĝ-ise gön'lümüz ĝanî

IV

Bir pâdişâh-ı milket-i ḥüsn ü cemâlsin

¹ 381b/385

² Okuyucu, s.330.

³ sipihre ziver: sipihri nun

⁴ esirgeme: - G.

Devlet degül mi ‘ aşıkā tırduķça mālsin
Ma‘ kûl-i fehm ü mā’il-i kesb-i kemālsin
Çün bir civān-ı ehl-i dil ü ehl-i hālsin
Dil naķdin al esirgeme iy sīm-ten beni
Māl ü menālümüz yoğ-ise göñlümüz ğanī

V

Sensüz çeker Cinān-ı şūrīde ıztırāb
Ārām-ı cānısın aña hiç kılma irtiyāb
Teşrīf-i maķdemüñle olur aña feth-i bāb
Luţf eyle bī-tekellüf olup¹ eyleme hiçāb
Dil naķdin al esirgeme iy sīm-ten beni
Māl ü menālümüz yoğ-ise göñlümüz ğanī

43²

Müseddes-i Fevrī

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

El-vedā‘ idüp şehā sen āfet-i dil-h^vāh-ıla
Hem-dem oldum ‘ ışķa yoldaş oldum āh u vāh-ıla
Rāh-ı hicrānı tutup bir kaç nefer hem-rāh-ıla
Göñlümüñ tıflın koyup sen āfet-i dil-h^vāh-ıla
Ben diyār-ı ğurbete³ ğitdüm fiğān u āh-ıla
Göñlümi cānā saña ışmarladum Allāh-ıla

II

Ĥayret-i hicrān alup ‘ aķlum yitürdüm kendüzüm
La‘ l-i nābuñ yādına her dem tolu ķandur gözüm
Kākülün gibi firāķuñla perīşāndur sözüm
Farķ olunmaz ĥaţṭ-ı ĥaddüñsüz giceyle gündüzüm
Eşķ-i çeşmüm gibi düşķündür meger kim yıldızum
Ay ğiçer bir ğün muķārin¹ olmazam sen māh-ıla

¹ olup: ol kerem it G.

² 382a/385

³ şeklinde yazılmış.

III

Ꞑul olup sen řāh-ı hūsne ğamdan āzād oldu dil
Hicr-ile ğamġin iken vařluñ ile řād oldu dil
Her cefāya kâ'il u her derde mu' tād oldu dil
Bir ħarāb-ābād idi řevķūñle būnyād oldu dil
Mesken-i sulţān-ı ' ıřķ olaldan ābād oldu dil
Ħaķ budur kim memleket ma' mūr olurmıř řāh-ıla

IV

Māl-i dehr-ile eger Ķārūn'dan urur-ise dem
' iş u ' işretde elinde olsa dā'im cām-ı Cem
Dise ki aşl u nesebde nesl-i řāh-ı Meryem'em
Līk münkir olsa ehl-i ħāle ' iřķı itse zem
Cāhile ādem diyü ādem yerine ķomazam
Göklere irsün gerekse başı ' izz ü cāh-ile

V

Ėayrıdan geķ bende ol gel pādiřāh-ı miĥnete
Var erenler yolına ķatıl sipāh-ı miĥnete
Terk-i cān it kâ'il ol feryād u āh-ı miĥnete
Gör ne dir rūřen hevā-yı řāh-ı rāh-ı miĥnete
Terk-i şabr u ' aķl ķıl ger degse rāh-ı miĥnete
Kim çıķılmaz bu řariķa Fevrīyā hem-rāh-ıla

44²

Müseddes-i Vāřıf AĖa³

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Kim olur zūr ile maķřūdına reh-yāb-ı zafer
Gelür elbette zuhūra ne ise ĥükm-i ķader
Ħaķķ'a tefvīř-i umūr it ne elem çek ne keder
Ķıl sözüm ' ārif iseñ ġuş-ı ķabüle bu ġüher

¹ Kelime muķārīn şeklinde yazılmış.

² 382b/386

³ Raĥşan Ėürel (hızl.), *Enderunlu Osman Vāřıf Bey ve Dīvānı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1999, s.549.

Mihneti kendine zevk itmedür ‘âlemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

II

Țut reh-i ‘ışkı iliş menzile bir rehbera uy
Yola gel rind-i kalendar-reviş ol pendümi tuy
Câme-i fikr-i sivâdan dil-i dīvāneyi şoy
Güft ü gûy u ğamı kim dir ki saña gûşına koy
Mihneti kendine zevk itmedür ‘âlemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

III

Reh-i ‘irfân-ı haķīkatde budur de‘b ü uşul
Maṭlabı terk iledür menzil-i maķşûda vuşul
Ne iliş kâma ne ol kaṭ‘-ı ümîd ile melul
Yâr ise başına ‘aķluñ sözümi eyle kabul
Mihneti kendine zevk itmedür ‘âlemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

IV

Seni vâşıl idemez şehr-i murâda bu gidiş
Meclis-i ‘ışk-ı maḥabbetde edeb öğren alış
Qo bu bîġâneligi mürşid-i rāh ile biliş
Yâr için ḥātır-ı ehl-i dile şekvâ degül iş
Mihneti kendine zevk itmedür ‘âlemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

V

Merd olan şoḥbet-i âlâmı diline dolamaz
Ḥāl-i dil ehline ğam anuñ-içün yol bulamaz
Țolsa dünyâ ğam ile ḥātırā ‘ārif dolamaz
Elemi zevke buluşdurma kadar zevk olamaz
Mihneti kendine zevk itmedür ‘âlemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

VI

Zāhir-i hāle bakup itme daḥil bir ferdi
Yine ḥālince olur her kişinüñ bir derdi

Çekilür çille degül çille-i serd ü merdi
Dükenir mi felekün miḥnet-i germ ü serdi
Miḥneti kendine zevk itmedür ‘ālemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

VII

Bir zamān nağme-i ney nāleme nisbet ne idi
Tābiş-i mihr ü maḥabbet ile yağum eridi
Zevk fehmi eylemeden ğamdan o demlerde idi
Kime ğamdan buñalup derdümi yandumsa didi
Miḥneti kendine zevk itmedür ‘ālemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

VIII

Diñleme her birini nāsuñ ‘abeşdür faşlı
Qalmasun jeng-i nedāmetle derūnuñ paşlı
Elemün ‘an-aşıl ‘ālemde emeldür aşlı
Vāşifā zevkine bak yok ğamuñ aşlı faşlı
Miḥneti kendine zevk itmedür ‘ālemde hüner
Ġam u şādī-i felek böyle gelür böyle gider

45¹

Müseddes-i Şadrī²

[Mef’ülü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ülün]

I

Bir saçları sünbül yüzi gül la’l[i] şeker-ḥā
Şu üzre idüp mālīk-i deryā gibi me’vā
Gördüm oturur bilimedüm nidügün aşlā
Ancak bu kadar itdi ‘aқıl qalbüme ilqā
Mihr ola mı bu meh mi ‘aceb bā-ruḥ-ı zībā
Aḥsente zihī ḥüsn-i tebārek ve te’ālā

II³

¹ 383b/387

² Şiir başlığında Şadrī yazılmış; ancak mahlasnamede Şabrī şeklinde geçiyor.

³ 1/II: Mısrada vezin kusurludur.

Ol sîm-ten ü sîm-zekân gözleri âfet
Nâzûk-beden ü ğonce-dehen kıyâmet
Her vech-ile virmiş aña Hâk hüsn ü melâhat
Didi yüzini cân u gönül gördüğü sâ‘ at
Mihr ola mı bu meh mi ‘aceb bâ-ruḥ-ı zîbâ
Aḥsente zihî ḥüsn-i tebârek ve te‘âlâ

III

Ḥayretde koyup ḥüsnî anuñ ḥalk-ı cihânı
Kimisi perî kimi melekdür didi anı
İtdükde temâşâ varup ol ḥûb-ı zamânı
Oldı dilüme cārî bu maṭla‘ didüm anı
Mihr ola mı bu meh mi ‘aceb bâ-ruḥ-ı zîbâ
Aḥsente zihî ḥüsn-i tebârek ve te‘âlâ

IV

Bu ḥüsn-i dil-âvîz-ile bu ḥûb-ı zamâne
Seyr itmege olduğda gülistâne revâne
Görüp yüzini bülbül-i dil geldi fiğâne
Medḥ eyleyüben başladı bir yüce terâne
Mihr ola mı bu meh mi ‘aceb bâ-ruḥ-ı zîbâ
Aḥsente zihî ḥüsn-i tebârek ve te‘âlâ

V

Gül gibi oluben leb-i yâḳût ferahnâk
Geçmiş oturur gûşe-i ḥüsn içre ṭarabnâk
Görince yüzün ‘aqlum olup ḥayret-ile çâk
Şabrî bu kadar eyledi ancaḳ anı idrâk
Mihr ola mı bu meh mi ‘aceb bâ-ruḥ-ı zîbâ
Aḥsente zihî ḥüsn-i tebârek ve te‘âlâ

46¹

Müseddes-i Feyzî Berây-ı Muşlî Şâh
[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I

¹ 384a/387

Bir naşihat ideyin dünyede âdem olana
Dili âzürde felâket-zede ber-hem olana
Yok ğam-ı ıŝkuñ-ile dîdesi pür-nem olana
Hasret-i derd ü firâkuñla ħadi ħam olana
La‘net olsun saña hem-meşreb ü hem-dem olana
Şād olup vaşluña hicrānuña pür-ġam olana

II

‘Azm ü cezm eyleyicek şehir-i Ġalātā’ya geñez
Eyledüñ luţfuñı bî-ħadd hele Yahyā’ya geñez
Eyledüñ şoñra şalā ħāşılı dünyāya geñez
İy erāzil yapulı ‘ulķ u fer ü māye geñez
La‘net olsun saña hem-meşreb ü hem-dem olana
Şād olup vaşluña hicrānuña pür-ġam olana

III

Bir ġulām-pāre köpek lūtiye olduñ çü enīs
Buldı ol muġlim-i ħar sencileyin kûna ...
Merd iseñ ehl-i kerem ol şaķınup olma ħasīs
Ķanı ġayret olasın zümre-i ħayvāna re’īs
La‘net olsun saña hem-meşreb ü hem-dem olana
Şād olup vaşluña hicrānuña pür-ġam olana

IV

Ķande varsañ bilinürsin ... itmezsin
Kime yār olduñ ise bir iki ġün gitmezsin
Ķahveci ħahbesi sen kimseye ħayr itmezsin
G.tüñ ile göge çıķsañ da oñup bitmezsin
La‘net olsun saña hem-meşreb ü hem-dem olana
Şād olup vaşluña hicrānuña pür-ġam olana

V

Lūţiler birbirine cümle şalā eylediler
Daĥı iţrāf-ile eknāfa nidā eylediler
Tır-i kīre dönüben ħaddüñi yā eylediler
Seni āķir hedef-i sehm-i belā eylediler
La‘net olsun saña hem-meşreb ü hem-dem olana

Şād olup vaşluña hicrānuña pür-ğam olana

47¹

**Tā'ife-i Dālle Sultān Muḥammed Hareminde Kuḍātı Bī-vech Bī-günāh Şehīd
İtdüklerine Mersīye²**

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Şüphemüz var şol gürühuñ dīnine imānına
Kim kıya nā-ḥaḳ yire erbāb-ı 'ilmüñ ḳanına
Ḳāḍī-askerlerle müftinüñ düşer mi şānına
Bir Yezīd'üñ rām olup dünyā içün fermānına
Girdiler çok 'ālim ü āl-i Resūl'ün ḳanına
Döndi şahn-ı Hān Muḥammed Kerbelā meydānına

II

Cem olup Sultān Meḥemmed Cāmi'ine müslümīn
Didiler şer' ile ey Paşa-yı bed-āyīn-i dīn
Ḳāḍī-asker-ile Müftī eyleyüp anda yemin
'Azle gittiler anı ammāki döndiler o ḥīn
Girdiler çok 'ālim ü āl-i Resūl'ün ḳanına
Döndi şahn-ı Hān Muḥammed Kerbelā meydānına

III

Ḳāḍī-askerlerle şol müftī dinen ğayretsüze
Yarın ümmet diye mi maḥşerde ol ḥazret size
Manşīb içün rām olup bir dīni yok şefḳatsüze
Ḳırdırup ehl-i namāzı bir bölük sünnetsüze
Girdiler çok 'ālim ü āl-i Resūl'ün ḳanına
Döndi şahn-ı Hān Muḥammed Kerbelā meydānına

IV

Ḳāḍī-askerlerle söz bir eyleyüp ol bed-gümān
Geldi Ağaḳapusına müftī-i āḫir-zamān

¹ 384b/388

² Hasan Yaşaroğlu, "Osmanlı'da Bir Darbe Ve Tahlili: Genç Osman Örneği", *Journal of Turkish Studies*, C.8, S.7, (Yaz 2013), s.726. (a.g.e.de şairin meçhul biri olduğu ifade edilmiştir.)

Anı görünce olup seyl-i belā gibi revān
Bir bölük bī-dīn ü bed-āyīn ü kavm-i bī-emān
Girdiler çok ‘ālim ü āl-i Resūl’ün anına
Döndi şahn-ı Hān Muammed Kerbelā meydānına

V

Vaqt-i maribde namāza varmaz oldu mü ’minān
Bime cān ile ‘aduvvi dīnden her müslümān
imdi dāru’l-harbe döndi belde-i dāru’l-emān
Nice abretsin buna īmānı olan müslümān
Girdiler çok ‘ālim ü āl-i Resūl’ün anına
Döndi şahn-ı Hān Muammed Kerbelā meydānına

48¹

Hammām-nāme-i Belīg²

[Fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

I

Uyanup eyledi ol fitne-i h‘ābīde kıyām
Reh-i germ-ābeye hengām-ı seer kıldı hırām
andılar añı ikiz³ todı güne hā-ile ‘ām
Cāmekāne gelicek tutdı perī gibi maām
Tābi-i gerden-i billūn ile derledi cām
ev-ı ümmīd-i derāū-ile kızdı hammām

II

avdı ‘āı gibi badan küleh-i mu‘ teberin
Cāmeden īve ile çözdü muaddem kemerin
Gül gibi eyledi at at çıkarup cāmelerin
Pīrehen ref‘ olıca andı gören sīm-berin
Perdeden oldu birūn āyīne-i sīm-endām
ırını atdı harāretle yā īrin bādām

III

¹ 385b/389

² Gamze Demirel, “18. Yüzyıl airlerinden Belīg Mehmed Emīn Dīvānı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tahlil)”, Fırat Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamı Dr. Tezi*, ELAZI 2005, s.393.

³ ikiz: iki G.

Tāb-ı nazzāreden endāmi ḥarāret ḳapdı
Def^ʿ idüp ğayrıyı ḥamāmcı soğuğluğ yapdı
Şaşdı dellāk görüp añı yolından sapdı
Vaż^ʿ -ı na^ʿ leyn iderek ol büte āḥir ṭapdı
Sarıluḫ fūṭe-i müşkine belī ol ḥod-kām
Münḥasif oldu yine nışfina dek māh tamām

IV

Tāze dellāk olıcağ ḥalvet-i ḥāşa rehber
İtdi bir burcda gūyā ki kırān şems ü ḳamer
Teni palūde gibi kim dokunursa dıtrer
Gördi kim gelmez ovuşdurmağa ol ğonca-i ter
Aldı dellāki ḥarāret bayılurken nā-kām
Şu yetiştürdi aña ṭās-ile bir tāze ğulām

V

İstedi kīse-i miskīn sürine dil-ber-içün
Pīç ü tāb eyledi līf aña ezildi şābūn
Şīşe-bāzī-i ḥabāb ile biraz ḳurdu oyun
Künc-i ḥalvetde görüp şanma o şūḥı mevzūn
Külḥānı yağdı ḥamāma ğirüp [ol] bedr-i tamām
Niçe pertev virecek bezme görürsin aḥşam

VI

Ağdı şu pāyine¹ ol serv-i şanavber boyuñ
Tāze tāze şuladı kākül-i sünbül-būyuñ
Yüregi oynadı bir ḥālete vardı şuyuñ
Ṭās-ı leb-rīz içine ʿ aks idicek meh-rūyuñ
Ġayret-i tāb-ı ʿ izāruñla hemān parladı cām
Döndi ol dem küre-i nāra kıbāb-ı ḥammām

VII

Sıcağı geçdigi ma^ʿ lūm olıcağ ḥammāmuñ
Çığma geldi diline ol meh-i bī-ārāmuñ
Tāb-ı ruḥsārı yūzi şūyını dökdi cāmuñ
Sildi bīrūna çıkup āy ḥe-i endāmuñ

¹ şu pāyine: şahbā yine G.

*Ma‘nāveş elbise-i fāhireyi geydi tamām
Virdi mışra‘ gibi ol kām̄et-i mevzūna nīzām*

VIII

Tūğ-ı şāhī gibi gīsūlarına şū yaradı
Açdı emvāc-ı hevā sūnbül-i mūyın taradı
Tuydı nātır koğuyı ‘ūd-ile ‘anber aradı
Zūlf-i dildārı o dem şāne arayup taradı
*Uçlarından dökölüp her tarafa ‘anber-i ham
Nefha-i būy-ı şafā-āver ile tıldı meşām*

IX

Çahve fīncāmı tıkındı leb-i dildāra meger
Serpilüp gül şuyı cūş itdi yakıldı micmer
Çünkü hammāma giren kimse Belīgā derler
Müzd-i hammāma döküp aqçeleri ol dil-ber
*Sīne-i āyīneyi pāreleyüp itdi kıyām
Gıtdi āteş gibi ol meh tona kıldı hammām*

49¹

Berber-nāme-i Belīg²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Şeh-levendāne kesüm şevk-ile hengām-ı seher
Semt-i dükkāne hırām itdi o şūh-ı berber
İdinüp cāzibe-i ehl-i derūnı rehber
Virdi dükkānçeye teşrifi ile zīnet ü fer
*Kec-küleh kākül ucın gösterüp ol sūnbül-i ter
Tabla perçemden ehibbāsına şaçdı ‘anber*

II

İtdiler buse-i la‘l-i leb-i şirine heves
Müşteri üşdi dükāna yine mānend-i meges
Bu kıdar kimseye kıyruk mı şalar ol nev-res

¹ 386b/390

² Demirel, s.389.

Ya çözsün ya başı kaydını görsün herkes
İstemez virseler ol gonca-dehen yolına ser
Belki maqbüle geçer olsa biraz sîm-ile zer

III

Peştemâl ucu gibi çignedi ‘ uşşâkını yâr
Taşma kayışı gibi sarğar o miyâna ağyâr
Tüylerüm ürperür ol hâleti görsem her bâr
Böyle cünbişle olur korkaram âhir der-kâr
Yârı şan‘atla ider terbiye üstâdı meger
Yohsa başdan çıkarur anı rakîb-i kâfer

IV

Ne ‘ aceb Çekmeceli dil-bere düş olduk âh
Taşmanuñ kayış[ı] alur ‘ âşıkı sırtından o mâh
Mihr ü meh şatl u legen şebnem ü gül aña miyâh
Şekl-i sünbülde o gîsû-yı müca‘‘ ad her gâh
Külçe-i sîm muşaffâ bilegi âyîne-ber
Çamzesi usturadur nâvek-i müjgân nişter

V

Yâra ed‘ iyye-i me’sûre iderken ta‘ lim
Sûz-ı ‘ ışk itdi eşer vâ‘ iz efendiye ‘ azîm
Şaşurup hefte başın oldu o fettâne nedîm
‘ Âķibet eyledi dildâra şaķalın teslîm
Bey‘ idüp mâ-melekin itdi fedâ-yı dil-ber
Gitdi pîş-tâhtada ne cevheri ķaldı ne durer

VI

Kâle-i vaşlını bir âdem içün eskidemez
Bu ķadar müşterîñüñ ķatırını incidemez
Da‘ vet itme o perî-rûy tırâşa gidemez
Tâzesüz bir ķurı dükkânçede yârân idemez
Rûy-ı mir ‘âta baķar her gelen erbâb-ı naķar
Olmaz âyînesüz elbetde dükân-ı berber

VII

Oldı pertev-fiken ol mevķi‘ e bir bedr-i münîr

Karşu varınca bu mihr itdi cemālin tenvîr
Hāleveş urdı o meh-pāreye reng ān pîşgîr
Ser-tırāşa uzadup boynuñ o da oldı esîr
Germ olup itdi ‘araķ-çînini kesdi anı der
Baş açık ‘aşık-ı dîvāneye döndi o püser

VIII

Dik durup herkese ol serv iderken perhāş
Ser-fürü eyledi zānūsına yāruñ ķodı baş
Mû-be-mû eyledi esrâr-ı dil-i zārını fāş
Birbirinden niçe biñ nāz u niyāz itdi tırāş
Ķalmadı hergiz o meh-rûda kesāfetden eşer
Ķıl ķadar ‘aybı eger var ise anı göster

IX

Açdı şāne abanūs gibi siyeh perçemini
İtdi mikrāz ile pîrāste-i bîş ü kemini
Aldı havlî-i dü-ĥāvî ile anuñ nemini
Eyledi dām-ı belā zülf-i ĥam-ender-ĥamını
Dāne-i ĥāline eylerse bu eşnāda nażar
Murg-ı dil ķurtılamaz ‘aķibet ol dāma düşer

X

Zîb-i ser eyledi destārı şükûfeāsā
Cā-be-cā dil-bere sıĥĥā didi yārān-ı şafā
Rûy-ı berber-beçe oldı aña āyîne-nümā
Göriceķ āyîñede kendüyi ol meh-hem-tā
Üstine gerçi nişār eyledi çok sîm ile zer
Naķd-i cānın ķor idi āyîneye bulsa eger

XI

Şundılar destine ķahveyle leb-ā-leb fincān
Āh-ı ‘aşık gibi bir iki nefes çekdi duĥān
‘Āşık-ı zāra Belîgā ne belādur hicrān
Ķodı cānāneyi ‘azm eyledi ol büt bî-cān
Baş açık itdügümüz āh ü fiğān ķaldı eşer
Gitdi ol āfet-i devrān bize ķaldı berber

Ḥayyāt-nāme-i Belīğ²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Şubḥ-dem bir büt-i derzī beçe-i şīrīnkār
 Gümüş endāze gibi ḳadd ile ḳıldı reftār
 Kāle-i ḥüsnin idüp zīb-i dükān u bāzār
 Rub' a dek tıtdı ruḥın zülf-i girih-kerde-i yār
Ġamze mīkrās-ı belā sūzen-i müjgān ḥūn-bār
Ḳāle-i rāzımı açınca kesüp biçdi nigār

II

İğneden iplige dek ḥāl-i dili yāre didik
 Çāk̄-i pīreheninden bedenın gördüm ilik
 Dügme öksüzcedür eylerse daḥı ser-keşlik
 Yaḳasın divşirüp ol āfeti şıḳma dıbelik
Uydurursa peşine vuşlat-ı yāri aḡyār
Şoñra yanuñda dikiş tutmaz o bilsüz mekkār

III

Ḥaylī şalvārlı şināverdür o ebrūsı kemān
 Tīr-i nezzāre-i dil-dūza yelekdür müjgān
 Cāme-i ḥüsn aña boyınca biçilmiş ḳaftān
 Nīm-ten şıḳma gümüş sīnesi dā'im ' uryān
Gözüñ aç sāde nigāh eyle nigāra zinhār
Ḳapama ferce bulursa biniş eyler aḡyār

IV

Mest-i mey şöyle ki çaḳşur gibi evvel meh-rū
 Olmuş āvīze miyān üzre bir arşun gīsū
 İç tonından ḳocunurken o sürin ü zānū
 Mū-miyāna ṭolama ḳoluñı yazıḳdur bu
Şıḳma ' antārī gibi penbedür endām-ı nigār

¹ 388a/391² Demirel, s.397.

Çekemez sıkletüñi belki tegeller dildār

V

Teng-i vaşlı yañılup çözme çıkar hicrânı
Bār olur hātıra kim soñra şerbetler anı
Hele zūr eyleme yap yap kırılır kaytānı
İbrişim olsa dağı tırra-i müşk-efşānı
Lāyık oldur o mehün hātı-ı şu‘a‘-ı enzār
Ola kerrākesinüñ şemsesine rişte-i tār

VI

Cübbeyi böyle kavuşdurma gel iy sīmīn-ber
Şırmalı fermeneyi çāk-i kabādan göster
Dağı bir top dikemez başlı başına dil-ber
Tiz tut üste bu Kürdiyye Hüseyini ister
Çırpıdan çıkmaz ise āña ip eyler saña yār
Şūr-ı ‘ışk ‘āleminün kārı degül bī-hencār

VII

Yāra me‘hūd iki toñluk çırka var āmāde
Şūfī bir hırka vü destār ile olmaz sāde
Müşteri böyle kumāşı bulamaz dünyāda
Şandal olmaz āña nişbet bil āküz dībāda
Penbe atlas gibi ülkerli o rengīn ruhsār
Söyle zāhid zenebüm gördüñ ise böyle nigār

VIII

İşleri cümle kubūr yünli lübāde ber-düş
Her ‘abā-püşe nemed geydürür ol hārā-püş
Destgāhuñda bize iş kesiyor ‘işve-fürüş
Naqd-i cān vir ki bu eşnāda satılmaz kotoş
Nesyeyi levhına yazdukça tebāşīr ile yār
Rüy-ı müyum ütüler āteş-i ğayret nā-çār

IX

Zedeler cismümi yüksük gibi süzen-bāzum
Almaz üstine hātāyı yine ol tannāzum
Hil‘at ister beñi püskürme şeh-i mümtāzum

Dün Belîğ açdum o cānāna metā‘ -ı rāzum
Anı tahmīn ile ölçüp biçerek āhīr-i kār
Gördi kim çıkmadı şan‘atla tegellendi nigār

51¹

Kefşger-nāme-i Belîğ²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

‘İşve vü nāzda dil keşşger-i mūy-şikāf
Pīşegerdür bu şanāyi‘ de degüldür haffāf
Mest ü hayrān ider ‘āşıkları ol gerden-i şāf
Görmedi tāze vü terlikde nazīrīn eslāf
Hançer-i gamzeyle ebrūsı anuñ tīre gılāf
Hele yoğdur sözüm ol şugraya haqqe‘l-inşāf

II

Beni yābāna atar eski pābūç gibi o yār
Çıkma yoldan şağ ayakkabı degüldür ağıyār
Böyle merdāne-reviş zenne kesimle her bār
Lorta gel dā‘ire-i ehl-i dile çizme kenār
Važ‘-ı rindāne bizi itme telāş eyle mu‘āf
Hep çirişdür saña itmişler ‘alāka eṭrāf

III

Ṭiğ-i gamzeyle bizi pāreleyüp ol meh-rū
Tār-ı zülfiyle ider sūzen-i müjgānı refū
Var iken bıçkı-yı bürrāne müşābih ebrū
Ḍarb-ı muştayla kırar ‘ālemi ol ‘arbede-cū
Ne kadar hışm-ile dil-teng ise hengām-ı meşāf
İşi bir kālebe ifrāğ ider erbāb-ı hılāf

IV

Reh-i kūyında rakībūñ derisin yüz dönder
Zā‘irān-ı harem-i ‘ışka çarıklık gönder

¹ 389b/393

² Demirel, s.400.

Nār-ı hicrūñle dil-i sahtı yanarsa söndür
Göñül ümmid-i vişālūñ yemişinden hündür
Reşk ider pertev-i na‘ leynüñe āyine-i şāf
Sîmden na‘ lçesi ‘ aks-i hilāl-i şeffāf

V

Yārı ağyārı denī şayda olur zer-gerdān
Ökçe it fehm-ile kuncundan atar ol¹ nā-dān
Çift olur yār ile tek durmaz o mest ü hayrān
Anı bindürmege bir fil ara teşhîre hemān
Pāy-māl itse çedik gibi ayağda eşnāf
Öyle perdāhsuza şāhib mi çıkar hîç eşrāf

VI

Çār-çarb-ile miyāna kuşanup köhne düvāl
Püşt ü pā ur yine Mısr u Yemeni gez ābdāl
Zāhidā sen de kâyış merd iseñ it terk-i menāl
Şırtına atlas u dībā yirine bir post al
Yohsa ben cāmi‘ ü mescidde idüp zîr-i lihāf
Köhnelenmiş pābūcından geçemezsin lifāf

VII

Kıç ayağıdur o ağyār-ı denī şeytānuñ
Naqşı yok destgeh-i hîlede hergîz anuñ
Zevrağ-ı meyle ayağın alıyor cānānuñ
Rûzgār üsti çıkar bahtı kavî korşanuñ
Yārdan bir dikiş ayrılmaz ider lāf u güzāf
Āsümānı ne belādur başa ol bî-inşāf

VIII

Ṭob-ı āyine-i şaykal-zede ol çihre-i māh
Āfitāb en soñ ider dergehini püşt ü penāh
Gerçi pālānçesi yok hurda o ağyār-ı tebāh
Ṭolama boynına efsārı tegeller güm-rāh
Aña ilkā-yı muhāt eylemez ammā eşnāf
Yağalar yārı taban-keşdür o bî-istinkāf

¹ ol: o da G.

IX

Bir alay ipsüze yüz virme dükâne irküp
Şimdicek oltanı yutdı tolaşur anda raķīb
İtdiler fā'idesüz müşteriyānı ta'zīb
‘Āķibet kalmadı ol mehde bu evzā‘a şekīb
‘Azm idüp pīşgehe çekdi hicāb-ı zer-bāf
Kaldı evşāfını tahrīre Belīğ-i vaşşāf

52²

Müseddes-i Tīğī³

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Ne ‘aceb k̄ara göñüllü olur ol lāle-‘izār
Kılmamış b̄y-ı vefā zerrece kalbinde k̄arār
Ġoncaveş hicr-ile ‘uşşāķı ider sīne-figār
Rūz u şeb olsa nola m̄yil-i semt-i aġyār
Ezelī böyledür āyīn-i sipihr-i ġaddār
Ki gülün ħ‘ābgehi ħār ola ħāruñ gülzār

II

Ĥayl-i ħübāna şaķın eyleme isnād-ı kerem
Anlara luţf u kerem ‘āşıkadur cev̄r ü sitem
Zār idüp b̄lb̄l-i gülzār[1] cihānda her dem
Gül gibi ħār ile gülşende iderler ‘ālem
Ezelī böyledür āyīn-i sipihr-i ġaddār
Ki gülün ħ‘ābgehi ħār ola ħāruñ gülzār

III

Eylese gerçi güzeller dil-i ‘uşşāķa vefā
‘Ādetā ehl-i dile artuġ olur cev̄r ü cefā
Koymamış bir gül-i bī-ħār turaldan dünyā
Şanma bu şiveyi sen şimdi olupdur peydā

¹ istinkāf: M.

² 470a/472

³ Bu şiirin mütekerrir beyti (zemin şiir) Baki'nin *Ķasīde-i Bahāriyye be-nām-ı Ķādı-zāde* başlıklı şiirinin 29. beytine tazmindir.

*Ezelî böyledür âyîn-i sipihr-i ğaddâr
Ki gülünñ ħ'âbgehi ħâr ola ħâruñ gülzâr*

IV

Bülbülü kim kafes-i hicre giriftâr eyler
‘Âşık-ı zâruñ alup cânını bîzâr eyler
Pister-i ħâke şalup nergisi bîmâr eyler
Gülşenünñ ħaşılı etrâfını pür-ħâr eyler
*Ezelî böyledür âyîn-i sipihr-i ğaddâr
Ki gülünñ ħ'âbgehi ħâr ola ħâruñ gülzâr*

V

Tîġiyâ cām-ı şafâ ħasta kılup ‘uşşâkı
Ĥârĥârını çeker derd-i ħumâruñ sâķî
Göricek her kişi ħâlince ġam-ı âfâķı
Ĥasb-i ħâl eyledi âfâķa bu şi‘rünñ Bâķî
*Ezelî böyledür âyîn-i sipihr-i ğaddâr
Ki gülünñ ħ'âbgehi ħâr ola ħâruñ gülzâr*

53¹

Müseddes-i ‘Aţâyî

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Âĥ kim baġrum yine peymâne gibi tıldı ħün
Bezm-i hicr-i yârda düşdüüm yıķıldum ser-nigün
Ġâlib oldu bu dil-i şeydâya sevdâ-yı cünün
Vādî-i ħayretde ķaldum bulmadum bir reh-nümün
*Yâr bî-pervâ felek bî-raĥm ü devrân bî-sükün
Derd çok hem-derd yok düşmen ķavî tâlî‘ zebün*

II

‘Âlem-i ġurbetde oldu şâm-ı miĥnet bir yaña
Üstüme doġmaz o mäh-ı burc-ı devlet bir yaña
Oldı tâlî‘ sâķin-i burc-ı nuĥûset bir yaña
Gitdi devlet bir yaña başdan sa‘ âdet bir yaña

¹ 470b/473

Yār bī-pervā felek bī-raḥm ü devrān bī-sükūn
Derd çok hem-derd yok düşmen kavī ṭālī‘ zebūn

III

Bülbül-i dil ṭāñ mıdur eylerse feryād-ı hezār
Bir yüzi gül gonca dil-berden ayırdı rūzgār
Ben belā ḥārında düşmenlerle ‘ış itmekde yār
Bir degüldür düstlar derdüm olupdur bī-şümār
Yār bī-pervā felek bī-raḥm ü devrān bī-sükūn
Derd çok hem-derd yok düşmen kavī ṭālī‘ zebūn

IV

Dem mi vardur kim belā bezminde giryān olmayam
Bāde-i eşküm döküp ālūde-dāmān olmayam
Bir nefes mümkin midür ney gibi nālān olmayam
Ben nice şöḥbet şöñi gibi perişān olmayam
Yār bī-pervā felek bī-raḥm ü devrān bī-sükūn
Derd çok hem-derd yok düşmen kavī ṭālī‘ zebūn

V

Ḥizmetindeyken beni redd eyledi ol pādişāh
Sürdi şehrinden giderdi dergehinden bī-şümār
Kāküli hicriyle oldu çeşmüme ‘ālem siyāh
Hey meded kaldum ‘Aṭāyiveş kara günlerde āh
Yār bī-pervā felek bī-raḥm ü devrān bī-sükūn
Derd çok hem-derd yok düşmen kavī ṭālī‘ zebūn

54¹

Müseddes-i Şem‘ i²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Güş idüp her cāhil-i dūnuñ sözün çekme elem
Pādişāh-ı ‘ālem olursañ iderler niçe zemm

¹ 497a/499

² Sibel Ay, “Milliet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 Numarada Bulunan Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)”, İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2015, s.179.

Böyledür böyle ezel ahvāl-i dehr-i pür-sitem
Okuyup bu maṭla‘-ı a‘lāyı iy dil çekme ğam
Medḥ-i dūstāndan ne ḥaşıl zemm-i düşmenden ne ğam
Fāriğ ü āzādeyem birdür yanumda medḥ ü zemm

II

Her denī ṭab‘ u erāzil-meşrebe olma yakīn
Ehl-i nakış cāhil ü dānā-ile olma qarīn
Ṭa‘n u teşnī‘-i ‘adādan olmasın ḳalbūñ ḥazīn
Hoş dimiş bu maṭla‘ ı bir şā‘ir-i siḥr-āferīn
Medḥ-i dūstāndan ne ḥaşıl zemm-i düşmenden ne ğam
Fāriğ ü āzādeyem birdür yanumda medḥ ü zemm

III

Bülbülāsā gülşen-i kūyında yāruñ ḳıl fiğān
Nāy-ile ol şāh-ı ḥüsni sevdüğün ḥalk-ı cihān
Nik ü bed a‘dāna dirler ise disünler hemān
İy dil-i ğam-dīde it bu maṭla‘ ı vird-i zebān
Medḥ-i dūstāndan ne ḥaşıl zemm-i düşmenden ne ğam
Fāriğ ü āzādeyem birdür yanumda medḥ ü zemm

IV

Dünyede bir şāh-ı ḥüsnuñ bendesi olup dilā
Cān u başı rāh-ı ‘ışķında anuñ eyle fedā
Şeytanet idüp ‘adū zemm itseler çekme cefā
Hoş dimiş bu maṭla‘ ı bir şā‘ir-i şīrīn-edā
Medḥ-i dūstāndan ne ḥaşıl zemm-i düşmenden ne ğam
Fāriğ ü āzādeyem birdür yanumda medḥ ü zemm

V

Mū-miyānuñ fikri ile oldı cismüm bir ḥayāl
Oldı sevdā-yı ğam-ı zülfüñle dil Mecnūn-mişāl
Olmazın ṭa‘n-ı ‘adū-yı bed-liḳādan pür-melāl
Ḥasb-i ḥālüm düşdi iy Şem‘i bu nazm-ı pür-ḥayāl
Dūst Medḥinden ne aşşı zemm-i düşmenden ne ğam
Fāriğ ü āzādeyem birdür yanumda medḥ ü zemm

Müseddes-i Şâfi

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

İy ' itâb-ı şevketün destinde ' anķā dil-figār
 V'ey hümā-yı himmetün seyriyle ' âlem şaĥnı dar
 Hāk-i pâyün ârzü eyler şigār u ger kibār
 Vaķtidür olsa kudūmuñla müşerref bu diyār
Turnalar gerden dırāz idüp iderler intizār
Tā olalar Hāzret-i Şeh-zāde destinde şikār

II²

Her taraf cevlān idüp ' azm eylesünler bāzlar
 Gūşe gūşe eylesün şāhinlerün pervāzlar
 Zaĥmelerden na' ralar kılsun ķo tabl-bāzlar
 Kıbbe-i eflāki tōldursun şahīl³ ü āvāzlar
Turnalar gerden dırāz idüp iderler intizār
Tā olalar Hāzret-i Şeh-zāde destünde şikār

III

Bād-rev tāzī_i le geh ĥarg ūş[1] eyle müstemend
 Gāh rübāh-ı muĥīlün gerdenine ur kemend
 Gāh gāh āhūları şayd eyle ur pāyine bend
 Her ne semte ister-iseñ devlet-ile sür semend
Turnalar kerden dırāz idüp iderler intizār
Tā olalar Hāzret-i Şeh-zāde destünde şikār

IV

Şaĥlu şollu ķullaruñ yanuñca gelsün cavķ cavķ
 Maķdemünde eylesünler şayduñ ālāyın[1] sevķ
 Bendeñem diyü taķupdur kebk dūd-ı siyeh tavķ⁴
 İtme sultānum benüm bu maşlahatda hīç ' avķ
Turnalar gerden dırāz idüp iderler intizār

¹ 497b/500² 3/II: Mısrada vezin kusurludur.³ Şahil: M.⁴ 3/IV: Mısrada vezin kusurludur.

Tā olalar Hāzret-i Şeh-zāde destūnde şikār

V

Eylesün devrinde segler şirveş cūş u hurūş
Heybetinden kūhlar lertzān u seyl olsun hamūş
Cān virürler itlerūñe tu‘ me olmağa vuḥūş
Müjde virür Şāfi’nūñ sem‘ ine her demde sürūş
Turnalar gerden dırāz idüp iderler intizār
Tā olalar Hāzret-i Şeh-zāde destūnde şikār

56¹

Müseddes-i Lam‘ī²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Yine ağıār-ı bed-ḥū başlayup iğvāya sulṭānum
Dil-i şeydāyı geçmişler yine sen eya sulṭānum
Dimişler ‘ışkuñı fāş eyledi dünyāya sulṭānum
İnānduñ mı ya andan töhmet-i a‘ dāya sulṭānum
Neden çāk böyle incinmek dil-i sevdāya sulṭānum
Nedür bā‘ iş bu deñlü nāz u istiğnāya sulṭānum

II

Dil-i zāruñ firākında işi rüsvālİK oldıysa
Anı redd eyledüñ mihr ü vefāya lāyık oldıysa
Giriftār-ı belā itdüñ yoluñda şādık oldıysa
Günāhkār olmadı meh-rū ruḥuña ‘āşık oldıysa
Neden çāk böyle incinmek dil-i sevdāya sulṭānum
Nedür bā‘ iş bu deñlü nāz ü istiğnāya sulṭānum

III

Cefā çekmekde yüz döndürmedüm bir vech-ile senden
Dil-i meyyāl[i] pā-māl eyledüñ lāyık mıdur andan
Senüñ ben şakladum vallāh rāzuñ cān-ile tenden

¹ 499a/501

² Semra Tunç, “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmûası”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.18, (Yaz 2005), s.73.

Benüm yolında kurbân oldıgum gel şaklama benden
Neden çaķ böyle incinmek dil-i sevdāya sulṭānum
Nedür bā' iş bu deñlü nāz ü istignāya sulṭānum

IV

Başum kūh-ı belā kaşum kemer müjgān[1] tığ itdüm
Sirişküm anda bir tūfān-ı miḥnet yāra mīg itdüm
Şafā-yı hāṭıruñ olmağa çok sa' y-i belīg itdüm
‘ Aceb yoluñda bir kez cān u başum bī-dirīg itdüm
Neden çaķ böyle incinmek dil-i sevdāya sulṭānum
Nedür bā' iş bu deñlü nāz ü istignāya sulṭānum

V

Ḳapuñda itdügüm bir şeb fiğān u āh içün olsun
Dil-i şūrīde-meşreb hāṭır-ı güm-rāh içün olsun
Senüñ bu ḥüsn-i ḥulḳuñ ḥalk iden Allāh içün olsun
Dil-i Lem' i'yi saña ḳul iden ol şāh içün olsun
Neden çaķ böyle incinmek dil-i sevdāya sulṭānum
Nedür bā' iş bu deñlü nāz ü istignāya sulṭānum

57¹

Müseddes-i ‘ Aṭā der-Tazmīn-i Beyt-i Meşhūr

[Müfte' ilün müfte' ilün fā' ilün]

I

‘ Işķ-ile feryādumı şanma teḥī
Aldı ḥayāline gönül bir mehi
Düşdi dile bir şerer-i nāgehī
Oldı gönül āteş-i ‘ ışķ āgehi
Āh mine' l-‘ ışķ vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

II

Nāzır olınca yüzünñ nūrına
Mā' il olup gerden-i billūrına
Reng-i ruḥ u perçem ü semmūrına

¹ 499b/502

Yandı gönül germi-i tennûrına

Āh mine'l-‘ışk vü hālātihî

Ahrağa kalbî bi-ḥarārātihî

III

Cân alıcı ğamze-i cādûları

Ḳavs-i ḳazâ ol mehûñ ebrûları

Tîr-i belâ müje-i her mûları

Fitne bıraḳdı dile ğisûları

Āh mine'l-‘ışk vü hālātihî

Ahrağa kalbî bi-ḥarārātihî

IV

Çeşm-i siyeh nergis-i şehlâsına

Söz mi olur gerden-i zîbâsına

Serv-i ḳadd ü ḳâmet-i bālâsına

Düşdi gönül dil-berûñ a‘ lâsına

Āh mine'l-‘ışk vü hālātihî

Ahrağa kalbî bi-ḥarārātihî

V

Tâb u ṭarâvet güzelûñ şânıdır

Cevr ü cefâ ‘ âşıḳa ünvânıdır

Ḥüsñ ü edâ milket-i sulṭânıdır

‘ Āşıḳ-ı üftâdelerûñ câmıdır

Āh mine'l-‘ışk vü hālātihî

Ahrağa kalbî bi-ḥarārātihî

VI

Oldı gönül bir mehûñ âvâresi

Cân mı disem ben aña cân pâresi

Vuşlâtınuñ var mı ‘ aceb çâresi

Sînededür ḥançerinûñ yâresi

Āh mine'l-‘ışk vü hālātihî

Ahrağa kalbî bi-ḥarārātihî

VII

Böyle bir âfet güzele mâ’ilem

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

Aḥraḳa kalbī bi-ḥarārātihi

Ahraka kalbī bi-harārātihi

XII

Nüş ideli cām-ı firākı gönül
Gezdi seyāhatle ‘Irāk’ı gönül
Oldı ğam-ı hicre mulākī gönül
Nār-ı maḥabbet ile bākī gönül
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Ahraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

XIII

Bezm-i firākında şunup tolı cām
İtdi dili mest ü ḥarāb-ı müdām
Neş’e-i vaşl olmadı tā-be kıyām
Yok eşer-i müjd ü meserret peyām
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Ahraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī

XIV¹

‘İşka düşen āşık idince fiġān
Eşk-i teri dīdeden olur revān
‘Aciz olur nālelerinden cihān
Nice taḥammül ider ‘ışka bu cān
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Ahraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī
Mā-naẓara’l-‘ayn ‘alā ġayriküm
Uḳsimu billāhi ve āyātihī

XV

‘İşka giriftār olanuñ ḥālını
Vaşf idemem ben anuñ aḥvālını
Diñledemez zāhide ef’ālını
Tıbbı idemez şer‘a her a‘mālını
Āh mine’l-‘ışk vü ḥālātihī
Ahraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī
Mā-naẓara’l-‘ayn ‘alā ġayriküm
Uḳsimu billāhi ve āyātihī

¹ XIV. Bentten sonra şiirin nazım birimi sekiz mısra oluyor.

XVI

Emr-i Hudā mūcib-i fetvā-yı ʿışk
Maḥşere dek bitmeye daʿvā-yı ʿışk
Bize mi ḥaşr oldı bu ğavġā-yı ʿışk
ʿİşk ola ʿāşıqlara sevdā-yı ʿışk
Āh mineʾl-ʿışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī
Mā-naẓaraʾl-ʿayn ʿalā ġayrikūm
Uḳsimu billāhi ve āyātihī

XVII

İşbu müseddesle idüp ihtimām
On sekiz ebyāt-ile itdüm tamām
Ḳıṭʿa-i raʿnāyı idüp iltizām
Zümre-i uşşāḳa ʿAṭāʾdan selām
Āh mineʾl-ʿışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī
Mā-naẓaraʾl-ʿayn ʿalā ġayrikūm
Uḳsimu billāhi ve āyātihī

XVIII

ʿİşk-ı mecāz ehline pend eyledüm
Ḳıṭʿa-i Monlā ile bend eyledüm
Remz-i maʿānisini ḳand eyledüm
Rište-i itnābını çend eyledüm
Āh mineʾl-ʿışk vü ḥālātihī
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihī
Mā-naẓaraʾl-ʿayn ʿalā ġayrikūm
Uḳsimu billāhi ve āyātihī

58¹

Müseddes-i Rahmī

[Mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün]

I¹

¹ 500a/502

Eger ‘āşık olan bu berr ü bahre pādişāh olsa
Hevā-yı salţanat itmez şeh-i ‘ışka gedā olsa
‘Aceb mi pendūñüzden bu gönül her dem cūdā olsa
Olur bīgāne halka ‘ışka her kim mübtelā olsa
Halāş olmak ne mümkindür gönül kim mübtelā olsa
Alınmaz ‘ışk elinden iki ‘ālem bir yaña olsa

59²

Müseddes-i Mezākī³

[Fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

İy hased-kerde-i gül-i sūrī
V’ey behişt-i leţāfetün hūrī
Rişte-i cānı şu‘le-i dūrī
Yağsa mānend-i şem‘-i kāfūrī
Ben unutmam seni gözüm nūrī
Sen de añ gāh ki bu mehcūrī

II

Sen şeh-i kişvere melāhat iken
Zīver-ārā-yı şad-leţāfet iken
Ben leked-hürde-i melāmet iken
Mübtelā-yı belā-yı fūrkat iken
Ben unutmam seni gözüm nūrī
Sen de añ gāh ki bu mehcūrī

III

Cāna kār itse miñnet-i hasret
Kalmasa tende zerrece kuvvet
Var iken dilde neşve-i vuşlat
Biñ yıl olsa arada bu fūrkat
Ben unutmam seni gözüm nūrī

¹ Bu şiir G.’de tekenttir.

² 500b/503

³ Ahmet Mermer (hızl.), *Mezaki: Hayatı Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1991, s.567.

Sen de añ gāh ki bu mehcūrı

IV

‘İşk-ı ‘uṣṣāḳ-ı bî-nevā ḥaḳḳı
Mihr-i ḥübān-ı meh-liḳā ḥaḳḳı
Ḥāşılı Nūr-ı Muştafā ḥaḳḳı
Tā ki cān tendedür Ḥudā ḥaḳḳı
Ben unutmam seni gözüm nūrı
Sen de añ gāh ki bu mehcūrı

V

İy dü çeşm-i münîr-i ehl-i kemāl
Gör Mezāḳî’de var mı şevḳ-i cemāl
Ne kadar olsa ârzū-yı muḥāl
Var iken az çok ümmāl-i vişāl¹
Ben unutmam seni gözüm nūrı
Sen de añ gāh ki bu mehcūrı

60²

Müseddes[-i Faşîḥî]³

[Fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilün]

I

Sālik-i rāh olana zād yeter ḥūn-ı ciger
Lāleveş ḥāk gerek pister ü bālîn[i] ḥacer
Gel e nergis gibi bîdār olalum şām u seher
Kim bilür k’ide vücūduñ ‘ademe ‘azm ü sefer
Devr-i gül gibi bu eyyām-ı ‘ömür tîz geçer
Kūs-ı riḥlet çalınur kāfile-i ‘ömr geçer

II

Niçeler çekdi elem eylediler derd-ile āh
Dökdi göz yaşını şol kimse ki cem’ itdi sipāh
Cevr-i devr ile niçe şehr-i beden oldı tebāh

¹ 4/V: Mısrada vezin kusurludur.

² 501b/504

³ Ülkü Akdağ, “Milli Kütüphanedeki 06 Hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası”, Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Konya 2011, s.165.

Bu diyār-ı ‘ademe gitdi piyāde niçe şāh
‘Asker-i ‘ömrüñ olur menzili elbetde bu rāh
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

III

Ḥāksār oldu diyü iy niçe ‘ālī-miḳdār
Yaş döküp yire yüzün göge dutar ebr-i bahār
Güş kııl nāle-i pür-derdini ra‘duñ her bār
Fāş ide çünki fenāda saña bunlar esrār
Sālik-i rāh olagör gözleye derviş gubār
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

IV

Niçe Ḥüsrev leb-i Şīrīn-ile bu dünyāda
Zehr nūş itdi şeker yirine hemçü bāde
Zülf-i Leylā gibi Mecnūn’ları virdi bāde
Kūhsār-ı ğamı gösterdi niçe Ferḥād’a
Derd-ile gitdi gelenler bu ḥarāb-ābāda
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

V¹

Ḥalkāda yā gibi ayrulayın ol gūşe-nişīn
Ġamzeveş tīrlenüp oḳ gibi atılma hemin
Zülf-i dil-ber gibi gön̄lūñ kararupdur miskīn
Ḥāb-ı ğafletden uyan sende eger var-ise dīn
Kārbān-ı ecel-ile tōlısar rūy-ı zemīn
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

61²

Müseddes-i ‘Ulvī¹

¹ V. bentten sonra G.’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

İy Faşīhī geçe bir dem gibi āvān-ı ‘ömr
Dağılur bir gün ola defteri dīvān-ı ömür
Gide milk-i ‘ademe gelmeye sultān-ı ‘ömr
Rūz-ı şeb olmaya ma’dūm ola dīvān-ı ‘ömr
Tolana tōğmaya hergiz meh-i tābān-ı ‘ömr
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

² 502b/505

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Baňa kemlik şunanlar dâ'imâ eylükle yād olsun
Zevālüm isteyenler gün gibi rüşen-nihād olsun
Çuşūrum gözleyen kāmillerūñ 'ömri ziyād olsun
Mükāfāt-ı demüm ber-muķtezā-yı 'adl ü dād olsun
Yıkanlar hātır-ı nā-şādumı yā Rabbi şād olsun
Benüm-çün nā-murād olsun diyenler ber-murād olsun

II

Sitemgerlikde çün ol bī-vefā yār oldı ağıyāre
Cefāsından şafālar kesb idüp zevķ itmedür çāre
Naşīb olan belādur muttaşıl çün 'āşık-ı zāre
Dil-i zārum elemnden hāzz idüp incinmez ağıyāre
Yıkanlar hātır-ı nā-şādumı yā Rabbi şād olsun
Benümçün nā-murād olsun diyenler ber-murād olsun

III

Göñül oldukça pür-ğam cümle hāķı şādmān ister
Ne deñlü zār u nā-kām olsa dehri kām-rān ister
Cihānda kendi gibi şanma zār u nā-tuvān ister
Meşeldür gerçi dirler yıkılanı yıkılan ister
Yıkanlar hātır-ı nā-şādumı yā Rabbi şād olsun
Benümçün nā-murād olsun diyenler ber-murād olsun

IV

Revān olunca bu rūhum eger bu hāne-i tenden
Kimesne istemem rencide-hātır oldığın benden
Çabūlümdür ne gelse cevri-yār u ķahr-ı düşmenden
Murādı² bu dil-i³ nā-şādum kāmum budur senden
Yıkanlar hātır-ı nā-şādumı yā Rabbi şād olsun
Benümçün nā-murād olsun diyenler ber-murād olsun

V

Murād üzre felekde görmeyüp şenlik yüzi üstād

¹ Ay, s.197.

² murādı: murād G.

³ bu dil-i: - G.

Olup derd-ile iy dil dehr-i dūna her cefā-mu‘ tād
Harāb-ābād-ı ‘ālemde çekerseñ cevri-ile bī-dād
Oğur bu maṭla‘ı ḥayrına gitdi ‘Ulvî-yi nā-şād
Yıkanlar ḥāṭır-ı nā-şādumı yā Rabbi şād olsun
Benümçün nā-murād olsun diyenler ber-murād olsun

62¹

Müseddes

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

İşigün kullığı fağfūr-ı ḥāḳān olmadan yegdür
Derüñde bendelik şāh-ı Ḥorāsān olmadan yegdür
Gedā-yı kūyuñ olmaḳ dehre sulṭān olmadan yegdür
Saña mūr-ı za‘īf olmaḳ Süleymān olmadan yegdür
Senün maḥzūnuñ olmaḳ baña şādān olmadan yegdür
Ġamuñla ağlamaḳ illerle ḥandān olmadan yegdür

II

İşigünden ne ḥāl irdi ‘aceb bilsem dil-i zāra
Maḳāmın bilmeyüp evc-i hevāya çıkmış āvāre
Bulımaz İşfehān’ı ger ‘Irāḳ’ı gezse bir çāre
Ġam-ı derd ü belā vü cevruñ olur derdine çāre
Senün maḥzūnuñ olmaḳ baña şādān olmadan yegdür
Ġamuñla ağlamaḳ illerle ḥandān olmadan yegdür

III

Olan bīmār-ı ‘ışḳuñ istemez derdine hīç dermān
Ṭabībüm ‘ilm-i ḥikmet içre ‘ālim olsa ger Loḳmān
Sen iy Yūsuf-cemālüm Mısr-ı dilde ol şeh-i ḥübān
Gönül Ya‘ḳūb olsa ḥüzn-i ğamdan ğam degül giryān
Senün maḥzūnuñ olmaḳ baña şādān olmadan yegdür

¹ 503a/505

Ġamuñla ağlamak illerle ħandān olmadan yegdür

IV

Bulupdur gün gibi mihrüñ zühür iy meh-liķā şimdi
Anuñ-çündür benüm hep çekdigüm derd ü belā şimdi
Sözümde şadıķam cānā be-ħaķķ-ı Muştafā şimdi
Dönişüm yokdurur ölsem de bu sözden şehā şimdi
Senüñ maħzūnuñ olmak baña şādān olmadan yegdür
Ġamuñla ağlamak illerle ħandān olmadan yegdür

V

Dil-i maħzūn ezelden ‘ışķuñ-ile eyleyüp ülfet
Yoluña cānını rūĥ-ı revānum eylemiş niyyet
Ümīd-i vaşluñ iden ķayġu çekmez çekmeden fūrķat
Ki bir ağlamanuñ bir gülmesi olur budur ‘ādet
Senüñ maħzūnuñ olmak baña şādān olmadan yegdür
Ġamuñla ağlamak illerle ħandān olmadan yegdür

63¹

Müseddes

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Māh-rūlarda saña kimse muķābil mi olur
Rū-be-rū olmaġa encüm güne ķābil mi olur
Seni sevmez bu cihān içre ya bir dil mi olur
Saña mihr itse ķişi ya‘ nī o zāyil mi olur
Seni koyup dil ü cān ġayrıya māyil mi olur
Gökde ħūrşīde iren zerreye ķāyil mi olur

II

Ġonça-lebler ger ola gülşen-i dehr içre hezār
Geleler şalını her serv-ķad u lāle-‘ izār
Şaçları dām ola vü dāneleri ħāl-i ‘ izār

¹ 503b/506

Murğ-ı dil anlara mümkün mi durur ola şikār
Seni koyup dil ü cān ğayrıya māyıl mi olur
Gökde hūrşide iren zerreye kâyıl mi olur

III

Gelse meh-rûlar eger bir yere iy mäh-ı felek
İtseler kendülerin zînet ü zîverle bezek
Olsa her biri güzellikde perî-çehre gerek
Ne perî-çehre hey âdem eger olursa melek
Seni koyup dil ü cān ğayrıya māyıl mi olur
Gökde hūrşide iren zerreye kâyıl mi olur

IV

Burc-ı hüsn içre şehā bir meh-i tībānsın sen
Meh-i tībān dimezem mihr-i dıraḥşānsın sen
Hüblar içre bugün āfet-i devrānsın sen
Mā-ḥaṣal vech-ile maḳṣūd-ı dil ü cānsın sen
Seni koyup dil ü cān ğayrıya māyıl mi olur
Gökde hūrşide iren zerreye kâyıl mi olur

V

Ṭolsa ger tāze şanemlerle çü bu deyr-i kuhen
Seni sevdi dil ü cānum seni iy ğonca-dehen
Olsa her biri anuñ serv-ḳad u sîm-beden
Olsa bir yaña güzellerle cihān bir yaña sen
Seni koyup dil ü cān ğayrıya māyıl mi olur
Gökde hūrşide iren zerreye kâyıl mi olur

64¹

Müseddes

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Nāzaruñ var-idi bir niçe zamān ednāya
Beni irgürmiş idüñ mertebe-i a' lāya
Ḳadd-i bālāñla senüñ olmuş idüm hem-sāye

¹ 504a/506

Şimdi ben hâki neden böyle bıraķduñ pāye
İltifātuñ degül evvelki gibi şeydāya
Bileli sevdügümi başladuñ istiğnāya

II

Luţf iderek keremüñden baña cānā her bār
Der-miyān idi aramuzda şehā buse kenār
Ne sebep oldu cefā eylemege āhir-kār
Var ise sevdügümi saña dimişdür ağıār
İltifātuñ degül evvelki gibi şeydāya
Bileli sevdügümi başladuñ istiğnāya

III

Baķmaz olduñ yüzüme iy yüzi māhum neyiki
Güşuña almaduğuş nāle vü āhum neyiki
Ne ģatā kıldum ola bārī günāhum neyiki
Kuluña böyle cefā kıлмаğa şāhum neyiki
İltifātuñ degül evvelki gibi şeydāya
Bileli sevdügümi başladuñ istiğnāya

IV

Dili şimden girü nā-şād ideyin sulţānum
Dem-be-dem nāle vü feryād ideyin sulţānum
Āh-ile cismümi büryān ideyin sulţānum
Kendümi cevrüñe mu‘ tād ideyin sulţānum
İltifātuñ degül evvelki gibi şeydāya
Bileli sevdügümi başladuñ istiğnāya

65¹

Müseddes-i Vāşıf²

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fā‘ ilün]

I³

¹ 505b/508

² Gürel, s.553.

³ G’de olmayıp YE’de yer alan şu mütekerrir mısralar bulunmaktadır:

Mā nazara’l-‘aynu li-ğayriküm

Aksamu billāh ve āyātihi

N'eyledi gör baña o mäh-i mehi

Ṭağa düşürdi bu dil-i vālehi

Geşt iderem 'ışk ile deşt ü rehi

Nāle vü efgānumı şanma tehi

Āh mine'l-'ışk ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

II

Bezm-i maḥabbetde o çeşm-i siyāh

Mest iken itdi baña bir nīm-nigāh

Ḳalmadı 'āşıklığuma iştibāh

Yandı kebāb oldu ciger āh āh

Āh mine'l-'ışk ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

III

Şundı o meh destüme bir tolı cām

'Aḳlum alup eyledi mest-i müdām

Farḳ idemem n'olduğumı şubḥ u şām

Cānuma kār itdi ḥarāret tamām

Āh mine'l-'ışk ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

IV

Derd ile dīdemden aḳar ḳanlı yaş

Niçeye dek bu sitem-i cān-ḥırāş

Āḥir idüp gönlümü vaḳf-ı telāş

'Āleme esrārımı itdürdi fāş

Āh mine'l-'ışk ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

V¹

Ḥançer-i hicrān-ile encām-ı kār

Yaralayup sīnecigüm yardı yār

Dem-be-dem itsem n'ola feryād u zār

Yārdan 'ışk oldu baña yādgār

¹ Bu bentten sonrası 505a/507 nolu sayfadadır.

Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

VI

‘İşkuñ oñulmazmıñ ebed yarası
Eyle ‘ilāc uzamadan arası
Dönmem ölürsem de nedür çāresi
Oldum o meh-pārenüñ āvāresi

Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

VII

Bād-ı maḥabbet yine esdi sere
Ḥasret ile batdı gönül ḳan tere
Meyl ideliden berü ol dil-bere
Sīnede şad dāğ u elem dil-bere

Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

VIII

Varumı yoğumı şatup bir pula
Girdüm o dem ez-dil ü cān bu yola
Eyler isem da‘vā-i ‘ışkuñ n’ola
Çille-i ‘ışkuñ çekene ‘ışk ola

Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

IX

Sen gideli iy meh-i sūz-efkenüm
Şu‘lelenüp döndi tenūra tenüm
Yanmaḳ ise cānuma minnet benüm
Dāğ-ı derün oldu gülüm gülşenüm

Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

X

Ben saña meftūn degül ya neyem
Āteşe düşsem n’ola pervāneyem

Söz mi bu kim yanmadan uşanayum
Bağruma taşlar başayam yanayum
Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

XI

Yanmağa şâyân mı degül şānuma
Yanmaz iseñ gelme benüm yanuma
Sūziş-i ‘ışk itdi eşer cānuma
Añladamam ḥālümü sulṭānuma
Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

XII

Ben nice ketm eyleyem iy verd-i āl
Ḥālümü bilmez mi benüm ehl-i ḥāl
Yakdı ciger-gāhumı dāğ-ı melāl
N’işleyeyüm ḳalmadı şabra mecāl
Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

XII

Çeşm-i siyāhuñ gibi mestāneyem
Ḥūn-ı cigerle dolı peymāneyem
Ḥātırımı yıḳma ki vīrāneyem
Bağlanalı zūlfine dīvāneyem
Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

XIV

İtmez iseñ iy perī baña ‘itāb
Şerḥ ideyüm ‘ışkı saña bāb bāb
Baḳ ne imiş derd ü ḡam u ızırāb
Beyt-i derūnum yıḳup itdūñ ḥarāb
Āh mine'l-‘ışk ve ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi

XV

Ehl-i dilüñ ṯālī‘ i f̱irūz imiş
Her şeb ü rûzı dem-i nev-rūz imiş
‘Işķ meger sūz-ı dil-efrūz imiş
Nār-ı maḥabbet ne ciger-sūz imiş
Āh mine’l-‘ışķ ve ḥālātīhi
Aḥraķa ḳalbī bi-ḥarārātīhi

XVI

Düşdi gönül Vāşıf o meh-ṭal‘ ata
N’eyleyem irmez [ki] elüm vuşlata
Şabr olunur mı bu ḳadar ḥasrete
Fülk-i dili şaldı yem-i miḥnete
Āh mine’l-‘ışķ ve ḥālātīhi
Aḥraķa ḳalbī bi-ḥarārātīhi

66¹

Müseddes[-i Vaḥdeti]²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I³

Ḥazret-i fażl-ı aḥedden yine rūz-ı ezeli
Şüret-i muḥkem ile irişüben ḳuvvet eli

¹ 506a/508

² Öztürk, s.34.

³ Bu şiirin her bendi YE’de 7 mısradan oluşmaktadır, yani müsebba nazım biçimi ile yazılmıştır.

I. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bentler bulunmaktadır:

Noḳṭa-i bā-i nübüvvet raḳam-ı levḥ ü ḳalem
Menba‘-ı sırr-ı ḥaḳīḳat ma‘aden cūd u kerem
Mażhar-ı ekmel-i zāt-ı kelimāt-ı a‘zam
Hādi-i cinn ü beşer mürşid-i nūr-ı ekrem
Ezelidür ebedidür *fe-te’emmel fe-innehüm*
Sırr-ı Ḥaḳ nūr-ı Muḥammed esedu’llāh velī
Vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Ali

Kāşif-i sırr-ı suḥan bāb-ı ‘ulum-ı Aḥmed
Vaşıl-ı zāt-ı aḥadden *ḳul hüve’llahu* aḥad
Vaşf-ı zātında nüzül eyledi Allāhu’ş-şamed
Nuṭṭ-ı Ḥaḳdur şıfatı *Lem-yelid ve lem-yüled*
Lem-yekün dirsem olur aña *lehū küfüven aḥad*
Sırr-ı Ḥaḳ nūr-ı Muḥammed esedu’llāh velī
Vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Ali

Ğudretiyle yoğurup āteř ü bād āb u gili
Mesken idindi o dem kendü içün cān u dili
Kimdür ol kim bileyin dirseñ eger avl-i celī
Vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Ali

II

Ne ki var esfel ü a‘ lāda ser-ā-ser tā mevt
Gökdeki řems ü amer yirdeki la‘ l ü yāķūt
Dest-i abznda durur ‘ālem-i mülk ü melekūt
Feyz-i nuţķından anuñ buldı amu nūr-ile ķūt
Pādiřāh-ı dil ü can server-i řāh-ı lāhūt
Vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Ali

III

Ėasan-ile Ėüseyin řāh-ı kerem-kān-ı ‘aa
Ėuds-ı zāhrından anuñ geldi vücūda Ėaķķa
Biri řāh-ı řühedādur biri řāh-ı ‘ulemā
Birisi urş-ı amer birisi de şems-i uĖā
Sözümüñ mā-Ėaşalı bu durur iy ehl-i řafā
Vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Ali

IV

Ėazret-i ‘Ėbid ü Bāķır şeh-i Ėayl-i fuķarā
Ėazret-i Ca‘ fer-i řādık siper-i tır-i azā
Mūsī-i Kāzım-ile hem řeh-i teslim-i Rızā
řeh Taķī ile Naķī tāc-ı rü‘ūs-ı füşāĖā
Cümlesi nūr-ı ezel vāķıf-ı sırr-ı a-Hā
Vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Ali

V

VaĖdetī seyf-i Ėudā ķātil-i ařĖāb-ı cağım
‘Askerīdür ki anuñdur yine cennāt-ı na‘īm
Mehdī-i devr-i zamān vāķıf-ı Ėur‘ān-ı ķadīm
Ėazret-i fażl-ı Ėudā cāmi‘-i esmā-i ‘azīm
Ėdem-i evvel ü āĖır peder-i ibn-i Ėalīm
Vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Aliyyün vü ‘Ali

Müseddes-i Cāmī

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Ney gibi 'ālemi inletdi dil-i nālānum
 Kıldı hem-sāyelerüme yiri dār efğānum
 Sūzişümden gelemeler yanuma yārānum
 Silemezsem ölürüm hîç dağı yok dermānum
Vuşlat ümmīdi-ile kılca kalupdur cānum
Demidür merhamet eylerseñ eger sulṭānum

II

Yoluña cānı revān eylemege minnet yok
 Düşmege ayağıña başda meger devlet yok
 Çekmege miñnetüñi dilde demüm himmet yok
 İhtiyār elde degül şabra ise tākāt yok
Vuşlat ümmīdi-ile kılca kalupdur cānum
Demidür merhamet eylerseñ eger sulṭānum

III

Sitem-i miñnet ile burc-ı beden oldı ḥarāb
 Şimdi yüz tutdı yıkılmağa gönülde bāb bāb
 Yile varur ne 'acebdür yine bu şekl-i türāb
 Sīnede āteş-i ğam gözde firākuñdan āb
Vuşlat ümmīdi- ile kılca kalupdur cānum
Demidür merhamet eylerseñ eger sulṭānum

IV

Dün gice baht-ı siyāhumdan idüpdüm efğān
 Ağladum tā aña dek çıkdı gözümde kara kan
 Tākātüm kalmadı ğāyet de zebün oldum amān
 Sözüümñ haqqı budur vallāhī tāllāhī inan
Vuşlat ümmīdi-y-ile kılca kalupdur cānum
Demidür merhamet eylerseñ eger sulṭānum

V

¹ 507a/509

Diledüm derd-i dilüm hazretüne ola ‘iyān
Arada kalmadı bir vech-ile esrār u nihān
Nāmede kaçd idecek kılmağa tafşıl[-i beyān]
‘Arz-ı hālümde bu beyti okudı Cām[ī] [hemān]
Vuşlat-ı ümmīd ile kılca kalupdur cānum
Demidür merhamet eylerseñ eger sulţānum

68¹

Müseddes

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

İy gönül kılma heves zīnet-i dünyāya şaķın
Hem-nişin olma varup cāhil-i ednāya şaķın
Sūd yok itme nazar atlas-ı dībāya şaķın
Gel gözet dā’ireñi tutma kulaķ nāye şaķın
Aldanup virme gönül her ruḥ-ı zībāya şaķın
Hey meded girmez ele ‘ömr-i girān-māye şaķın

II

... kısmetüne ol kāni‘
kimseler hīç olamaz rūzuña bir gün māni‘
... cānı bugün yok yere kılma zāyi‘
Kāni‘ ol her ne virürse saña ‘ömrüm şāni‘
Aldanup virme gönül her ruḥ-ı zībāya şaķın
Hey meded girmez ele ‘ömr-i girān-māye şaķın

III

Rūzgāruñ elem ü derdine gāyet yokdur
Zulmünün binde biri dinse nihāyet yokdur
Ėam u miḥnetle seni görse ḥimāyet yokdur
Cānuñı bir gün alur rū-yı ri‘ āyet yokdur
Aldanup virme gönül her ruḥ-ı zībāya şaķın
Hey meded girmez ele ‘ömr-i girān-māye şaķın

¹ 507b/510

Nazîre-i Müseddes-i ‘Aṭā

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fâ‘ ilün]

I²

Bağ şanemün sînesi mir’âtına
 Eyle nazar dikkat idüp zâtına
 Güşını tut remz-i maḳālâtına
 Zümre-i ‘uṣṣāka murā‘âtına
Âh güzelün ‘ışkına ḥālâtına
Yandı yürek ‘ışk ḥarārâtına
And içerem ğayrı güzel sevmeyem
Tañrı’ya ve Tañrı’nuñ âyâtına

II

Dil-ber-i men ğayra gönül vermeyem
 Her güzelün pâyine yüz sürmeyem
 Ğayrı cefâ-cûları hiç görmeyem
 Diğerî mânendini ben şormayam
Âh güzelün ‘ışkına ḥālâtına
Yandı yürek ‘ışk ḥarārâtına
And içerem ğayrı güzel sevmeyem
Tañrı’ya ve Tañrı’nuñ âyâtına

III

Sen şehe ‘âşık olalı gülmedüm
 Hicrün ile leyl ü nehâr bilmedüm
 Eşk-i firāvānumı ben silmedüm
 Gerçi toynca yüzünü görmedüm
Âh güzelün ‘ışkına ḥālâtına
Yandı yürek ‘ışk ḥarārâtına
And içerem ğayrı güzel sevmeyem
Tañrı’ya ve Tañrı’nuñ âyâtına

¹ 508b/511

² Zemin şiir, Mevlânâ’nın bir şiirine nazire olarak yazılmış ve şairi meçhul bir kıtadır.
 bk. Mustafa Uzun, “Aşk”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991,
 4. Cilt, s.21.

IV

Hasret odı yakdı derūnum hemān
Dem-be-dem ezkārumuz āh u figān
Āh iderem şubḥ u mesā el-amān
İşidüp inşāf ide şāh-ı cihān
Āh güzelün 'ışkına ḥālātına
Yandı yürek 'ışk ḥarārātına
And içerem ġayrı güzel sevmeyem
Tañrı'ya ve Tañrı'nuñ āyātına

V

Cānı fedā itdi yolına şehā
'Āşık-ı bî-çāre ḳuluñdur 'Aṭā
İtme vişālünden anı sen cüdā
'Ahdine eymānına eyler fedā
Āh güzelün 'ışkına ḥālātına
Yandı yürek 'ışk ḥarārātına
And içerem ġayrı güzel sevmeyem
Tañrı'ya ve Tañrı'nuñ āyātına

70¹

Müseddes-i Turābî²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Devr-i ḥüsnünde benüm şāhum gedā incinmesün
Dil-nüvāz ol 'āşık-ı miḥnet-sezā incinmesün
İy ṭabībüm çāre-sāz ol mübtelā incinmesün
Gel cefākār olma erbāb-ı vefā incinmesün
Yıkma gönlin ḥāṭır-ı ehl-i fenā incinmesün
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

II

¹ 508b/511

² Cihan Okuyucu (hızl.), *Ereğlili Turabi Dîvânı*, Fatih Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.98.

Cāme-i gül-gün ile varma rakībūñ yanına
Girme bu uslūb ile şāhum gedānuñ kanına
Sen şehūñ zulm eylemek lāyık degüldür şānına
Qalmaz imiş itdügi bir kimsenūñ hıç yanına
Nāzır ol her bī-nevānuñ dīde-i giryānına
Hıç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

III

Da‘ vet itme it rakībūñ göñlini şād eyleyüp
Her nefes ağıyar yād itme beni yād eyleyüp
Bend-i ğamdan bendeñi lutf eyle āzād eyleyüp
Hātırın yap her dil-i vīrānı ābād eyleyüp
Kimseyi rencide kılma zulm-ı bī-dād eyleyüp
Hıç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

IV

Gün gibi hercāyī olma iy meh-i nā-mihribān
Kimsenūñ çarhına tokınma şağın iy nev-civān
Hāyıl olmaz āh-ı mazlūma şehā kevn ü mekān
Zulm-ı bī-dād eyleme iy āfet-i devr-i zamān
Bende-i nālānı ağılatma eyā şāh-ı cihān
Hıç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

V

Sāyeveş üftādeñi çalma yire iy serv-kad
İtme ser-keşlik benüm serv-i ser-efrāzum meded
Pāy-māl idüp Tūrābī derdmendi kılma red
Rāh-ı hıcre düşmesün çekme vefā yolına sed
Olmasun āzürde-dil devründe şāhum bir aḥad
Hıç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

71¹

Müseddes-i ‘Ulvī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

¹ 509b/512

Redd ider çarh-ı felek ‘âkı[1] sū-yı dereke
Cāhili ‘azme çeker her nefes eyler meleke
Bedeni ‘âkı[1] olur tır-i kazāda şebeke
Aç ölür ‘âkı[1]-ı çıplak irişür mā-meleke
Nice kec-rev demeyem ben bu rusūm-ı feleke
Ni‘meti kelbe virür devleti dāyim haruñā

II

Yokdur aldanma gönül bu feleke mā-şaşalı
Rağbeti cāhiledür ‘âkıle yokdur ezeli
Kimse kām almadı andan ne nebiyy ü ne veli
Çahbelikde feleke toğrusı yokdur bedeli
Nice kec-rev demeyem ben bu rusūm-ı feleke
Ni‘meti kelbe virür devleti dā’im haruñā

III

Öyle horam şanasın püşt ü penāhum yokdur
Māla mālİK degülem manşib u cāhum yokdur
Merdümüm yohsa ... günāhum yokdur
Miñnetinden felekün kaçmağa rāhum yokdur
Nice kec-rev demeyem ben bu rusūm-ı feleke
Ni‘meti kelbe virür devleti dā’im haruñā

IV

Çanda bir puşt-i la‘in-i har u bī-pāk olsa
Kibr-i nā-kes denī vü müfsid ü bī-pāk olsa
Rif‘ ata vāşıl ider her ne kadar hāk olsa
Bırağur hāke eger sāhib-i idrāk olsa
Nice kec-rev demeyem ben bu rusūm-ı feleke
Ni‘meti kelbe virür devleti dā’im haruñā

V

Cāhile luţf u kerem gösterir ihsān eyler
Maqşadın hāşıl ider şāhib-i devrān eyler
Faqr-ile derde düşen cāhile dermān eyler
Baña bir loğma virince yüregüm kan eyler
Nice kec-rev demeyem ben bu rusūm-ı feleke

Ni‘meti kelbe virür devleti dā’im haruñā

72¹

Müseddes-i Şu‘ā’i

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

‘Āşikuñ kevn ü mekân ‘ışkına hâyil mi olur
Ya nişân olsa kazâ tîrine gâfil mi olur
‘Ömri yok yirlere vardukça ya zâyil mi olur
İbn-i âdem çok olur her biri kâbil mi olur
Seni koyup dil ü cân gayrıya mâyil mi olur
Gökde hürşide iren zerreye kâyil mi olur

II

Seherî mihr-şifat vird-i zebānum sensin
Giceler bâ‘ iş-i feryād u fiğānum sensin
Cismümün cânı dağı kuvvet-i cānum sensin
Kesseler de başumı vird-i zebānum sensin
Seni koyup dil ü cân gayrıya mâyil mi olur
Gökde hürşide iren zerreye kâyil mi olur

III

Biraz ol ‘ārif-i meydān-ı maḥabbet yārā
Ki senün bende-i fermānuñuzuz bî-ser ü pā
Koyalum lāf u güzāfı olalum bî-pervā
Gele inşāf idelüm andan eyā mäh-liķā
Seni koyup dil ü cân gayrıya mâyil mi olur
Gökde hürşide iren zerreye kâyil mi olur

IV

‘Āşık itmez mi hāzer kibr-ile kîninden hîç
Nesi var gizlü anuñ yār-ı güzîninden hîç
İtmesün mi ya fiğān āh u enîninden hîç
İhtiyār ile döner mi kişi dîninden hîç
Seni koyup dil ü cân gayrıya mâyil mi olur

¹ 510a/512

Gökde hürşide iren zerreye kıyıl mi olur

V

İçmedin bade-i ‘ışkı kişi kıanzil mi olur

Vir diyen gönlini sen şaha

Her gelen işigüne lāyık-ı bismil mi olur

Bu Şu‘ā‘ī gibi bir bende-i muķbil mi olur

Seni kıoyup dil ü cān ğayrıya māyıl mi olur

Gökde hürşide iren zerreye kıyıl mi olur

73¹

Müseddes-i Tîġi²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ne mümkindür turup ol şāhdan cānā selām almak

Ne kıābildür varup vaşl içün aġzından peyām almak

Naşib olmadı la‘l-i yārdan zevķ-ı müdām almak

Olaydı bārī a‘dā raġmına gül gibi cām almak

Egerķi ħaylī müşkildür kişi dünyāda kām almak

Bütün dünyā deġer ammā ‘adūdan intikām almak

II

Taħammül kıl cefā vü cevrine aġyār-ı mezmūmuñ

Meşeldür bu ezelden yirde kıalmaz āhı mazlūmuñ

Alursuñ kineñi şabr eyler ise cān-ı maġmūmuñ

Bir adı Müntakımdür ħazret-i Kıahhār u Kıayyūm’uñ

Egerķi ħaylī müşkildür kişi dünyāda kām almak

Bütün dünyā deġer ammā ‘adūdan intikām almak

III³

¹ 510b/513.

YE’de şiirin

² Yunus Kaplan, “Dîvânı Meçhul Bir 16. Yüzyıl Şairi: Edirneli Tîġi ve Şiirleri”, *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C.7, S.16, (Aġustos 2018), s.122.

³ Bu bentte birinci mısranın başına Arapça “bir” üçüncü mısranın başına “iki” dördüncü mısranın başına da “üç” yazılarak tashih yapılmış, buna göre ikinci mısra dördüncü mısra olur.

Murādātı ne dem kim itdi Ƙassām-ı ezel ƙısmet
Zen-i dehre başılmaz merd olan dā'im  eker  ayret
 r  mez ger i kim ta d re ta y r eyley p himmet
Na  b olmad ı erb b- ı dil  n ol dem  am u mi net
Eger i  ayl  m  şkild r  i i d ny da k m almak
B t n d ny  deger amm   ad dan intik m almak

IV

 a   v    le-i bed-    u dem ki Z l-i devr n 
D   rdi   h-    hra eyley p mekr-ile d st n 
Urup c n-   ad ya  h-ile bir t r-i b rr n 
Bu ma' n y  diy p ol demde teslim eylemi  c n 
Eger i  ayl  m  şkild r  i i d ny da k m almak
B t n d ny  deger amm   ad dan intik m almak

V

Be   yokdur cih n m lkinde c mle ger i f n d r
 Ad dan  o ra bir dem zinde  n  c vid n d r
Olanlar d  mene   lib cih n n   hram n dur
Dimi ler Ti iy  anlar ki dehr n   mr n dur
Eger i  ayl  m  şkild r  i i d ny da k m almak
B t n d ny  deger amm   ad dan intik m almak

74¹

M seddes-i  At ²

[Fe' il t n fe' il t n fe' il t n fe' il n]

I

 y  o  l   lemi sen  anma    n c y-  ma  r
Bir   zerg h durur her gelen elbette ge er
Geril p t rma kem n gibi hele do r    ber
 ekil r   vs-    z  v  atılır t r   teber
S lik-i r h-  fen  olan ider  azm-i sefer

¹ 511a/513

² Arife  a lar (h l.), "    l  At  ve D v n esi ( nceleme-Tenkitli Metin-S zl k)", Karadeniz Teknik  niversitesi SBE, *Yayınlanmamı  YLT*, Trabzon 2013, s.271.

Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr göçer

II

Taḥt-ı şāhīyi virür yile Süleymān-ı ecel
Tolaşur şāhib-i gencīneyi şu‘bān-ı ecel
Ġāfil olma gelicek devlete iy ḥān-ı ecel
‘Alem ü ṭabl-ile gelmez saña miḥmān-ı ecel
Hey şaḳın añsuzın irer saña miḥmān-ı ecel
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

III

İrdi cān ḳulağına özge şadā ol sā‘at
Didi iy muntazır-ı vaḳt-ı şabāḥ-ı riḥlet
Bir gice olmış idüm sākin-i künc-i vaḥdet
Aldı ḡāyetle beni ‘ālem-i ḥ‘āb-ı ḡaflet
Ne yatarsın gözin altında var iken vus‘at
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

IV

Ġarre olma cü ecel irişür elbet cāne
Bindi hep esb-i fenāya gidişi şāhāne
Gösterür rāh-ı diyār-ı ‘ademi sulṭāne
Sen ceres gibi dilā başuñı ḳo efgāne
Pāy-māl itdürür āḥir şütür¹-i devrāne
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

V

Tekye-i tende çok eglenmez iken bu dil ü cān
Ḳonduğı yirde diler kim ola anda miḥmān
Döndürür geldügi yola kişiyi devr-i zamān
İy ‘Aṭā menzil-i maḳşūd degüldür bu cihān
Maḥfilüñ bağladı gör diḳḳat-ile yürü hemān
Kūs-ı riḥlet çalınur kâfile-i ‘ömr geçer

¹ şütür: setr G.

² 511b/514

Müseddes-i Dervîş

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bir şacı Leylî gamı virdi dile Mecnûnlık
Eşk-i çeşmüm dem-be-dem itse n'ola ceyhûnlık¹
Ruğlarında görelî bülbül-i cân gülgûnlık
Dem-be-dem nâle kıılır şanma ider hoş-ğûnlık
Yârdan yâd olanuñ ola işi maḥzûnlık
Ne muşîbet ne belâ bu ne kıatı mağbûnlık

II

‘Acabâ bencileyin var mı_ola bir baḥtı siyâh
Ki gam-ı hicr-ile ‘ömri ola ‘âlemde kûâh
Baña meyl eylemedi zerrece hâḫ bir yüzi mâh
Göklere irse yeridür dün ü gün itdüğü âh
Yârdan yâd olanuñ ola işi maḥzûnlık
Ne muşîbet ne belâ bu ne kıatı mağbûnlık

III

Ne kıara yazı imiş alnuma yâ Rabbi kıaşum
Geh olur derd ü elem miḥnet-i gam yoldaşum
Şaldı girdâb-ı belâya beni ḫayfâ başum
Baḫr-ı ḫayretde batarsa n'ola âḫir başum
Yârdan yâd olanuñ ola işi maḥzûnlık
Ne muşîbet ne belâ bu ne kıatı mağbûnlık

IV

Mülk-i dünyâda dilâ gerçi ki hoşdur eyü ad
Ḥüsni begleri kıılmaz n'idelüm ‘ahd-ile dâd
Âḫ kim terk idüben itmedi kimse beni yâd
Lâğ degül olmaz ise cân u gönül ḫurrem ü şâd
Yârdan yâd olanuñ ola işi maḥzûnlık
Ne muşîbet ne belâ bu ne kıatı mağbûnlık

V

Hicr-i dildâr-ile Dervîş olayın zâr u nizâr

¹ 2/I: Mısrada vezin kusurludur.

Ney gibi iñil iñil āh iderem leyl ü nehār
Kāmetüm çeng oluben her işüm oldı aña tār
Bezm-i ‘ālemde yidügüm nola olsa ğam-ı yār
Yārdan yād olanuñ ola işi maḥzūnlıķ
Ne muşibet ne belā bu ne kıatı maġbūnlıķ

76¹

Müseddes-i Medḥi²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy ruḥuñ şehr-i leṭāfetde melāḥat gülşeni
Burc-ı hüsnüñ mäh-ı tābānı vü şems-i rüşeni
Sāye-i serv-i bülendüñ ehl-i ‘ışkuñ meskeni
Çok zamān andan cüdā kılduñ felek cān u teni
Günde biñ kerre helāk eylerdi hicrānuñ benı
Ḥaḳḳ’a yüz biñ şükr ü minnet şağ iken gördüm seni

II

Kāmetüm dāl itdi çünkim rüzgāruñ şiddeti
Ṭākatüm ṭāḳ eyledi çarḥuñ belā vü miḥneti
Senden ayru görmedüm bir laḥza ḥ‘āb u rāḥati
Rüz-ı hicrānuñ baña biñ yılcadur bir sâ‘ ati
Günde biñ kerre helāk eylerdi hicrānuñ benı
Ḥaḳḳ’a yüz biñ şükr ü minnet şağ iken gördüm seni

III

Niçe demdür āsitānuñ ḥizmetinden dūr idüm
Vuşlat eyyāmında şanki luṭfuña maġrūr idüm
Düşmenüm ḥāndān idi kūyuñda ben mehcūr idüm
Şüretā aġyār-ı bed-ḥor ğamına mesrūr idüm
Günde biñ kerre helāk eylerdi hicrānuñ benı
Ḥaḳḳ’a yüz biñ şükr ü minnet şağ iken gördüm seni

¹ 512a/514

² Nezihe Seyhan, “Medhi Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, İstanbul 2000, s.216.

IV

Geşt iderken ‘ālemi bir gülsitān buldum yine
Gülşen-i dünyāda bir serv-i revān buldum yine
Ya‘ nī bir nev-res nihāl-i gülsitān buldum yine
Kālīb-ı fersūdeme rūḥ-ı revān buldum yine
Günde biñ kerre helāk eylerdi hicrānuñ beni
Ḥaqq’a yüz biñ şükr ü minnet şağ iken gördüm seni

V

Medḥ-i bī-çārenüñ gönlin bugün şād eyledüñ
Ḥatırum alup ele bir Ka‘ be bünyād eyledüñ
Dest-i luṭfuñla Ḥalīl’em anı ābād eyledüñ
Ḥayra girdüñ ‘ālem içre bir eyü ad eyledüñ
Günde biñ kerre helāk eylerdi hicrānuñ beni
Ḥaqq’a yüz biñ şükr ü minnet şağ iken gördüm seni

77¹

Müseddes-i ‘Abdī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Dilā terk itmez iseñ kıl u kālī ḥālī bilmezsin
Murāduñ şaydını şeh-bāz-ı ṭab‘ uñ şala bilmezsin
Mey-i ‘ışk-ile mest olmaz iseñ aḥvālī bilmezsin
Gedā olmaduñ ise devlet ü iḳbālī bilmezsin
Ser-ā-pā atmayınca baḥr-i ‘ışka ṭala bilmezsin
Nefes tutmaz-iseñ dürr-i murādı alabilmezsin

II

Eger deryā-yı ‘işıyāna düşüp kalduñsa iy ‘āşī
Ḥalās olmaḳ dilerseñ dā’im elden koyma iḥlāşı
Getürmek ister-iseñ destüñe bir gevher-i ḥaşı
Eger olmaḳ diler iseñ ḥaḳīkat baḥri ğavvāsı
Ser-ā-pā atmayınca baḥr-i ‘ışka ṭala bilmezsin
Nefes tutmaz-iseñ dürr-i murādı alabilmezsin

¹ 512b/515

III

Murāduñsa ser-i kūyında dildāruñ qarār itmek
Gerekdür rāh-ı ‘ışķında vücūduñ hāksār itmek
Görinür eşk-i çeşmüñe ki gevherler nişār itmek
Dilerseñ sen dūr-i yek-dāneyi iy dil kenār itmek
Ser-ā-pā atmayınca baħr-i ‘ışķa tala bilmezsin
Nefes tıtmaz-iseñ dūr-i murādı alabilmezsin

IV

Şu gibi gülsitān-ı dehri her dem cüst ü cū eyle
Gezüp her sū-be-sū meyl-i ruh-ı her hūb-rū eyle
Tevāzu‘ ehli ol ‘ālemde kendüñ nīk-hū eyle
‘İnād itme kerem kıl pendümi tut ser-furū eyle
Ser-ā-pā atmayınca baħr-i ‘ışķa tala bilmezsin
Nefes tıtmaz-iseñ dūr-i murādı alabilmezsin

V

Dilā çünkim tarīķ-i ‘ālem-i tecrīde rāğıbsın
Hızūruñ var huzūr eyle niçün pes şimdi gāyıbsın
Bugün ‘ışķ içre Kays u Vāmık u Ferhād’a gālıbsın
Dūr-i maķşūda ‘Abdī gibi çünki sen de tālıbsın
Ser-ā-pā atmayınca baħr-i ‘ışķa tala bilmezsin
Nefes tıtmaz-iseñ dūr-i murādı alabilmezsin

78¹

Müseddes-i Hāletī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I²

Sözi gūş eyle tıfl-ı mekteb-i ‘irfān-iseñ yā hū
Göñül mir’ātına şāhān-ı ma‘ nā göstere tā rū
Nuķuş-ı kâ’inatı levh-i dilden pāk idüp gel yu
Göñül virme cihān hāķına pendüm [saña] [budur bu]¹

¹ 513a/515

² Şiirin ilk bentlerinin yeri boş bırakılmış, dolayısıyla mütekerrir beyit de tespit edilememiştir.

...

...

II

Müyesser olmadı vaşluñla cānā şād olam bir gün
Ne ğam künc-i belāda derd-i hicrūñle ölem bir gün
Göñül ister ki ola sālīk-i rāh-ı ‘adem bir gün
Vücūdumdan geçüp nā-būd u nā-peydā olam bir gün

...

...

III²

Yüzüm döndürmezem iy Hāletī dergāh-ı Monlā’dan
Erenler himmet idüp ger ‘ināyet ola Mevlā’dan
Girüp rakşa geçem merdāne-i burc-ı mu‘allādan
Murādum nā-murād olmağ durur dünyā vü ‘uqbādan

...

...

79³

Müseddes-i Fevrī⁴

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Tañrı her şahşa temennā-yı dil ü cānın vire
Kāfire islām ü ehl-i dīne imānın vire
Şeyh ü şūfiye cinān u hūr u rıdvānın vire
Mālike mülkün ğarībe künc ü vīrānın vire
İsterin Hağ haste-dil ‘uşşāka cānānın vire
Umarın derdin viren Allāh dermānın vire

¹ budur bu: M.

² Üçüncü bendin sonunda “eyzen” kelimesi var ve altına da üç tane “mim” konularak aslında şiirin bittiği işaret edilmiş; ancak sonrasında kelimeler arasında boşlukların olduğu beyit benzeri şu yazı var:

Vefā	istedim	gördüm
Kimi kim	gördüm	gördüm

³ 513b/516

⁴ Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Dîvân Şiiri: Rahmî ve Fevri*, s.74.

II

Çün beni çarḡ itdi ol şîrîn-dehānumdan cüdā
Başum alup ʔaḡa düşdüm Kūh-kenveş mübtelā
Çarşıdan gördüm gelür bir Hızır-dem pîr-i Hudā
Himmet it didüm didi el ʔaldurup itdi du‘ ā
İsterin Haḡ haste-dil ‘uṣṣāḡa cānānın vîre
Umarın derdin vîren Allāh dermānın vîre

III

Vāḡı‘ amda bir gice gördüm ki Ḳays-ı pāk-bāz
Topraḡa urmuş yüzün izhār idüp sūz u güdāz
Didüm iy ‘āşık nedür maḡşūduñ eyle keşf-i rāz
Aḡlayup sūz ile¹ didi tā ebed idüp niyāz
İsterin Haḡ haste-dil ‘uṣṣāḡa cānānın vîre
Umarın derdin vîren Allāh dermānın vîre

IV

Hōş gelürdi derd-i miḡnet baña şoḡbet istemem
Zillete incinmezem iḡbāl ü ‘izzet istemem
Faḡra faḡr itdüm revāc-ı ḡadr ü rif‘ at istemem
Raḡbetüm dünyāya ḡalmadı sa‘ ādet istemem
İsterin Haḡ haste-dil ‘uṣṣāḡa cānānın vîre
Umarın derdin vîren Allāh dermānın vîre

V

Derd-i hicrān Fevrî²yi şol deñlü itdi haste-ḡāl
Kim gelüp gördükde ḡālını ṭabīb-i ḡōş-ḡişāl
Ṭutdı nabzın gördi kim kendü ‘ilāc itmek muḡāl
Haḡḡ’a tefvîz itdi ḡālın didi ol ferḡunde-fāl
İsterin Haḡ haste-dil ‘uṣṣāḡa cānānın vîre
Umarın derdin vîren Allāh dermānın vîre

80²

Müseddes

¹ [sūz ile]: - G.

² 514a/516

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

N'ola bîdâr olur isem dil-i nālānumdan
Cānuma geçdi uşandurdı beni cānumdan
Kimse efgānum ucından geçemez yanumdan
Gözlerüm dağı döker yaş yerine kanumdan
Kime feryād ideyin nāle vü efgānumdan
Kime kan ağlayayın dīde-i giryānumdan

II

Bükülüp kāmētūññ fikri-ile yāy oldum
Düşdüm ayaklara hem bî-ser ü bî-pā oldum
Cümle rāzum duyılup 'āleme rusvā oldum
Nāleler bağrumı deldi güzelüm nāy oldum
Kime feryād ideyin nāle vü efgānumdan
Kime kan ağlayayın dīde-i giryānumdan

III

Beni kul itdi yürürken başuma āzāde
Şimdi bakmaz yüzüme hem-dem olup her yāde
Ne bu kanlu yaşuma rahm ider ol beg-zāde
Ne bu efgānumı diñler kişi var dünyāda
Kime feryād ideyin nāle vü efgānumdan
Kime kan ağlayayın dīde-i giryānumdan

81¹

Müseddes-i Su'ālî²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Dil-berā kıddüñ senüñ kıldı özümnden bî-ḥaber
Şöyle ḥāk oldum şabā virür gubārumdan eşer
Gül yüzüñden ayru düşdüm kalmadı çeşmümde fer

¹ 514b/517

² Suat Donuk, "Bilinmeyen Bir Şair: Su'ālî ve Şiirleri", *Journal of Turkish Studies*, C.8, S.9, (Yaz 2013), s.1241.

Tîr-i hasret cânuma geçdi neler itdi neler
Düst ađlar ħālūme bađar benüm düşmen güler
Dirligüm dirlik degüldür bir ıara gündür geçer

II

Sensüz iy meh gözlerümden mā-cerā eksük degül
Başuma zülfüñ ğamından bir belā eksük degül
Zaĥm-ı tîrüñ sînem üzre serverā eksük degül
Ben ölürsem bir benüm gibi saña eksük degül
Düst ađlar ħālūme bađar benüm düşmen güler
Dirligüm dirlik degüldür bir ıara gündür geçer

III

‘İşķ-ı dildār ile oldum ‘ālem içre derdnāk
Süz-ı hicr-ile delindi bağrum oldı süznāk
Gül gibi iy ğonca oldum yağa yırtık sîne çāk
Ĥālūme raĥm eyle sensüz ben helāk oldum helāk
Düst ađlar ħālūme bađar benüm düşmen güler
Dirligüm dirlik degüldür bir ıara gündür geçer

IV

Çeşmümüñ iy lāle-ĥadd yaşını gül-gün eyledüñ
La‘l-i nābuñla gözüm sāgarların ĥün eyledüñ
Hicr ile göñlüm yakup derd ile maĥzün eyledüñ
İy saçı leylî beni ‘ışķ ile Mecnün eyledüñ
Düst ađlar ħālūme bađar benüm düşmen güler
Dirligüm dirlik degüldür bir ıara gündür geçer

V

İy gül-i nāzük-beden kılma Su’ālîyi nizār
Tā ki ‘uşşāk arasında olmaya derd-ile zār
Şabra tāķat kalmadı gitdi bu göñlümden qarār
Eyledi fūrķat beni ‘ālemde şāhum şermsār
Düst ađlar ħālūme bađar benüm düşmen güler
Dirligüm dirlik degüldür bir ıara gündür geçer

Müseddes-i Hâşmet²

[Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün]

I

Girmez şimâh-ı cānuma meysüz şadā-yı ney
 Geçdi hārim-i sīneye serdī-i faşl-ı dey
 Bu renciş-i humār u bu hamyāze tā-be-key
 Pīr-i muğāna virmiş iken naqd-i cān-ı pey
Humlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esir-i kaḥve bizi hey zamāne hey

II

Çekdi ayağı meykededden cümle mey-keşān
 Şahbā-yı şevki dökdi bütün rind-meşrebān
 Söndi çerāğ-ı şu' lever-i neş'e-i cihān
 Bu tīre-rūzı bizlere gösterdi mi zamān
Humlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esir-i kaḥve bizi hey zamāne hey

III

Mest-i şarāb-ı naḥvetüm olmazsa bāde-ḥ'ār
 İtmez dil-i fütādeyi la' liyle neş'edār
 Luṭf itmeyüp de böyle ḳalur-ise rüzgār
 Bilmem ne gūne şayd olur ol şūḥ-ı şīvekār
Humlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esir-i kaḥve bizi hey zamāne hey

IV

Hırmān-ı şarāba gönül eyle velvele
 Çokdan gülü-yı şīşe-i mey girmedi ele
 Hāşāk u hār-ı derd ü ḡamı virmedük sele
 Bilmem bu rütbe 'ālemi ben bī-meze hele
Humlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esir-i kaḥve bizi hey zamāne hey

¹ 523b//526² Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.117.

V

Afyon u berş keyfine dil oldı aşınā
Çekdürmede yubūsetini çarḡ-ı bī-nevā
Dil şerḡadār-ı ḡasret-i mey oldı sākıyā
Def^ç -i ḡarāret itmege bir çāre bul baña
Ḥumlar şikeste cām tehī yoḡ vüçūd-ı mey
İtdüñ esīr-i ḡaḡve bizi hey zamāne hey

VI¹

Var müjde eyle iy dil-i pür-derd zāhide
Gelsin ıñsın ol gidi bu bezm-i bārāde
Furşat düşer mi buse-i sīmīn-sā^ç ide
Hem-dem olursam o büte Ḥaşmet çi fā^ıide
Ḥumlar şikeste cām tehī yoḡ vüçūd-ı mey
İtdüñ esīr-i ḡaḡve bizi hey zamāne hey

VII

Bu nev-zemīni eyledüm aḡbāba ber-güzār
İşret yerinde okuya erbāb-ı i^ç tizār
Gāh neş^ıe-yāb-ı şevḡ oluruz gāh pür-ḡumār
Keyfiyyet-i zamāneyi gördüñ mi ber-ḡarār
Ḥumlar şikeste cām tehī yoḡ vüçūd-ı mey
İtdüñ esīr-i ḡaḡve bizi hey zamāne hey

83²

Müseddes-i Şun^ı

[Fe^ç ilātün mefā^ç ilün fe^ç ilün]

I

Fitne-i ḡaṭṭ-ı yārı mı diyeyin
Bend-i zülf-i nigārı mı diyeyin
Çeşm-i ḡışm-i ḡumārı mı diyeyin
Ġamze-i şīve-kārı mı diyeyin

¹ Yazmada, VI ve VII. bentler kopan yaprakların tamiri yapılırken hatalı yerleştirilmiş olmasından dolayı 483b/509 nolu sayfada bulunmaktadır.

² 524a/526

Şiddet-i hicr-i yârı mı diyeyin

Mihnet-i rûzgârı mı diyeyin

II

Dildeki ıztırâbı mı diyeyin

Tendeki tebb ü tâbı mı diyeyin

Eşk-i çeşm-i harâbu mı diyeyin

Hâl-i kalb-i harâbı mı diyeyin

Şiddet-i hicr-i yârı mı diyeyin

Mihnet-i rûzgârı mı diyeyin

III

Bende-i bî-mecâli mi diyeyin

Yâ ser-i pâ-y-mâlî mı diyeyin

Ġam u endûh-ı bâlî mı diyeyin

Bilmezem kânğı hâli mi diyeyin

Şiddet-i hicr-i yârı mı diyeyin

Mihnet-i rûzgârı mı diyeyin

IV

Cevr ü derd-i zamânı mı diyeyin

Ġarb-ı dest-i cihânı mı diyeyin

Bunca âh u figânı mı diyeyin

Telef-i nakd-i cânı mı diyeyin

Şiddet-i hicr-i yârı mı diyeyin

Mihnet-i rûzgârı mı diyeyin

V

Dil-ber-i bî-vefâyı mı diyeyin

Şun'î-yi mübtelâyı mı diyeyin

Ġam u derd u belâ yı mı diyeyin

Cevr ü zulm ü cefâyı mı diyeyin

Şiddet-i hicr-i yârumı diyeyin

Mihnet-i rûzgârumı diyeyin

Müseddes-i Su'âlî²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Bağmayaldan yüzine ben zerrenüñ iy âfitâb
 Nâle kıânün oldu bezm-i ğamda mânend-i rebâb
 Eşküm encümdür dökilür âteşin âhum şitâb
 Gözlerüm sağar şarâbum eşküm ü dildür kebâb
Yâr bî-pervâ dirîğâ ğuşşadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

II

Eşk-i hûn-âlûdemüñ renginden oldu ergavân
 Ol hilâl-ebrû firâkından bu kıaddümdür kemân
 Rûy-ı zerdüm rengine göynüklü sînem za' ferân
 Geldügince tîrine karşı çıkar ol demde cân
Yâr bî-pervâ dirîğâ ğuşşadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

III

Çarha girdüm âfitâbum 'ışk-ile dönmekdeyem
 Ki çıķup evc-i semâya geh yire inmekdeyem
 Yok kıarârum şarka ğarba tırmayup ğitmekdeyem
 'Aķlumı aldurdum³ âķir bilmezem n'itmekdeyem
Yâr bî-pervâ dirîğâ ğuşşadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

IV

Bahr-i 'ışķa ğarķ olup düşdüüm 'amîķa yok kenâr
 Âşinâlık itmedi bir dem dirîğâ ol nigâr
 'Âķibet gird-âba düşürdi beni bu rûzgâr
 Şerhâler açıldı sînemde olalı dil-figâr
Yâr bî-pervâ dirîğâ ğuşşadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

¹ 524b/527² Donuk, "Bilinmeyen Bir Şair: Su'âlî ve Şiirleri", s.1244.³ aldurdum: alduram G.

V

Seyle virdi 'ālemi yüz virdü miydi yaşıma
Fürkat-i ruhsârı od urdı içüme taşuma
Zülfine dil viricek geldi bu sevdâ başuma
Kendü elümle dirîgâ zehr kıtdum aşuma
Yâr bî-pervâ dirîgâ guşşadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

VI

Yâr için feryâda çün bil bağladum mânend-i ney
Mevc urup deryâ gibi cûş eyledüm cânâ çü mey
Def gibi sinemde yir yir urmuşam fürkatle key
Nâmdâr olmağ gerek dil-ber olan mânend-i Tay
Yâr bî-pervâ dirîgâ guşşadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâb

VII

Yüregüm sūrâh sūrâh oldu cânâ ney-mişâl
Gözleri âhû elinden haste-dildür bî-mecâl
Dil-figâr u işi zâr u dîdede anca hayâl
İy Su 'âlî sözini gûş eyleyen budur me 'âl
Yâr bî-pervâ dirîgâ guşşadan hâlüm harâb
Sevmesün 'âlemde kimse dil-ber-i 'âlî-cenâ

4.2.6. TESDİSLER

1¹

Kaşide-i Mevlânâ Mu‘înüddîn eṭ-Ṭanṭarânî Tesdîs

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün]

I

Yâ ḥaliyye’l-bâli kad belbelte bi’l-belbâli bâl
Bi’n-nevâ zelzelteni ve’l-‘aqlü fî’z-zilzâlî zâl
İy meh-i nâ-mihribân âvâre kılduñ göñlümi
Hicr-ile bî-şabr idüp bî-çâre kılduñ göñlümi
Fürkatüñ şahrâlarında dem-be-dem Mecnûn gibi
‘Aqlumı zâ’il kılup ğam-ḥvâre kılduñ göñlümi

II

Yâ reşîka’l-kadd kad kavveste kaddî festakîm
Fî’l-hevâ ve’früg fe-ḳalbî şâgile’l-eşgâli ğâl
İy boyı ok gibi mevzûn kaddümi yâ eyledüñ
Kırpigüñ hicriyle beni bî-ser ü pâ eyledüñ²
Sen nigârâ ḥâtıruñ hoş tut ki ‘ışkuñda benüm
Cümle-i eşğâlden göñlüm tesellâ eyledüñ

III

Yâ esîle’l-ḥaddi ḥuzî’d-dem‘a ḥuzî fî’n-nevâ
‘İbretî ve duḳ ve ‘aynî minke yâ ze’l-ḥalî ḥâl
İy güzel yüzlü ḥabîbüm kim yüzüñdür ḥâldâr
Çâk çâk itdi yaşum seyli yüzümi ḥâk-vâr
Fürkatüñden oldı gözüm yaşı ebr-i eşk-bâr
Bilki her bir çeşmüm oldı ‘ayn-ı baḥr-i bî-kenâr

IV

Kem tesķî zümrete’l-‘uşşâķ ‘uşşâķa’l-cevâ
Kem tesûķu’l-ḥatfe min sâķin ‘ani’l-ḥalḥâlî ḥâl
Niçe bir içüresin ‘uşşâķuña ḥûn-ı ciger
Niçe bir derd-i dil ile kılasın zîr ü zeber

¹ 190b/195

² II/IV. mısradâ ger gibi hicrûñle kelime grubunun altına doğru çizgi çekilerek kırpigüñ hicriyle yazılmış.

Niçe bir sâķuñda ķomayup ĥuliyy-i sîm ü zer
İdesin ĥalĥâl gibi ‘ aşıkıların bî-pâ vü ser

V

İnne ĥalbî fî-ĥumârin hâce min-sükkeri’l-hevâ
Fe’sķını men fîke ĥamren fîhi ke’s-silsâli sâl
Göñlümi maĥmûr iden ‘ ışķuñ şarâbı şevķıdır
Cânumı ĥayrân iden la‘ lün zülâli zevķidür
Şun lebûñ câmin ki oldur çeşme-i âb-ı ĥayât
Cür‘ asınuñ teşnesi ehl-i maĥabbet çevķidür

VI

Laĥte min vechin cemîlin cümlete’l-‘uşşâķı şâķ
Cüd bitaķbîlin ileyhi ĥalbe zî’l-müştaş-ı tâķ
Zâhir oldu ĥün cemâlûñ nûrı iy ĥürşîd-rû
Cân u dilden cümle ‘uşşâķ eylediler ârzû
Derd-mendûñ büse-i ruĥsâruñ eyler cüst ü cû
Kıl ‘atâ kim rûy-ı ĥûba yaraşur ĥulķ-ı nigû

VII

Ya ĥazâle’l-aķzühü fî’l-meşyi ke’l-irmâĥi mâĥ
Rîkuhu râĥun ve mâ-fî ĥayri tilke’r-râĥi râĥ
İy gözi âhû-yı ĥîn refîârûña irmez rimâĥ
İy yüzi nûr-ı şabâĥ u tal‘ atı şem‘ -i revâĥ
Aĥzınuñ yâdından özge câna yokdur rûĥ-ı râĥ
Şâm-ı zülfûñ tâ’ir-i ervâĥa olmışdur merâĥ

VIII

Lem-yezel yertâzu fî-cennâti ‘adnin men cenâ
Min cenî bustâni ĥaddin minke ke’t-tüffâĥı fâĥ
Dâ’imâ cennât-ı ‘adn içinde oldu mîve-ĥîn
Her ki büstân-ı cemâlûñ içre eyler mîve-ĥîn
Yâ kefüñ sîb-i gül-âbî leblerûñ mâ’-i ma‘ in
Gözlerûñ sıĥr-i ĥelâl ü sözlerûñ dürr-i şemîn

IX

Kaĥta mâ-ferraĥtenî müz bâlâ sey ebraĥtenî
Sürre şubben müz ĥaden fî’l-ĥüzni mâ-fî’r-râĥı

Hergiz iy şāh-ı cihānum ben kuluñ yād itmedüñ
Yād idüp bu hātır-ı nā-şādumı şād itmedüñ
La‘l-i cān baḥsuñ meyinden bir piyāle virmedüñ
Bu dil-i vīrānı bir cür‘ ayla ābād itmedüñ

X

Ḳad keşmete el-ḥubbe fī-ḳalbī zamānen fa‘tedī
Derrü cādī edma‘ī bi’s-sırrı ke’l-misbāḥi bāḥ
‘Işkuñuñ rāzın göñülde şaḳladum çok rūzigār
‘Āḳibet gözüm yaşından oldı rāzum āşikār
Sen nigāruñ ḥüsnini ben dil-figārun ḥüznini
Söyleşürler leyl ü gün lā-yenḳati‘ leyl ü nehār

XI

Men yelümnī fī’l-hevā ḥūru’l-ğavā fī ḳad ğavā
İnne hāze’l-emrī min zene’l-fettāḥı tāḥ
Şol ki ‘ışk içre baña eyler melāmet dāldür
‘Işk ‘āşıklar ḳatında hādī-i iḳbāldür
‘Işk kim taḳdīr-i Rabbānīdür anuñ menşe’i
Ḥaḳ te‘ālā ḥazretinden ḳullara ifdāldür

XII

Neccinī ‘ammā ekāsī inne ḥatfī’l-‘ānī ān
Lin lenā ḳalben fekāsi’l-ḳalbe li’l-ḥullāni lān
Billāh iy ‘İsī nefeslü derdüme eyle devā
Bir belādan kim çekerdin cānuma ırgür şifā
Şāh ḳullaruñ göricek resmdür raḥm eylemek
Ḳıl teraḥḥüm bendeñe iy ḥüsrev-i şirīn-liḳā

XIII

Fī ‘irażi’l-vasli ğani’l-hicri ke’l-fedāri dār
Lā terḥal fe’l-ḥaşa min keşreti’l-esfāri fār
Vaşluñuñ meydānlarında ehl-i hicr eyler güzār
Şol teḥayyür ehli gibi kim ola āşüfteḳār
Fāriğ it göñli seferden iy meh-i rüşen-zamīr
Kim sefer añduḳça yaşum mevc urur mişl-i biḥār

XIV

Lem tezel tezverü küberā minke ‘annī cāniben
Lā tecürrü fe’l-fetā min ḳalbıke’l-cebbāri bār
Ben ḳuluñdan kibr idüp i‘ rāz idersin iy şanem
Şanma kim i‘ rāz-ile ben bendesinden uşanam
Kibr ü ğişşden gel göñül cāmın muşaffā eyle kim
Ehl-i kibrüñ tu‘ mesi olmaz meger derd ü elem

XV

Müz şededte’l-vasaṭ mu‘terren bi-zennāri’l-hevā
Kem ezel fi’n-nāri ve’l-ülā bi-zi’z-zināri nar
‘Işḳ zünnārın bilüme bağlayaldan iy nigār
Kār u bārum oda yanmaḳlık durur leyl ü nehār
Zülfüññ zünnārı ḥaddüñ nārına yaḳdı beni
Şaḥib-i zünnāra lāyık olmaya illā ki nār

XVI

Tāh ḳalbī izā tāh min be-tārīḥi’l-hevā
Ma-efāka’l-ḳalbū müz min ṭarfīhi’s-sehari har
Zülf-i ṭarrāruñ ğamından ‘aḳlum oldu tārūmār
Çeşm-i seḥḥāruñ deminden göñlüm oldu bī-ḳarār
Cān u dil ḥayrān olup gelmedi hergiz kendüye
Sūziş-i ‘ışḳuñ şalaldan sīneme nār u şirār

XVII

Zer hüve’l-fizlāni ve aḥteri medḥi şadri cedmā
Cayidin kavmin sürrī min si‘ari’l-‘ari ‘ar
Dil-rübālar vaşfını ḳo eyle medḥin iḥtiyār
Şol güzide ḥazretüñ kim devletidür pāyidār
Şadr-ı ‘ālī şāḥib-i cūd u büzürg-i nāmdār
Kim şi‘ār-ı ḳadrine ḳonmaz ğubār-ı reng-i ‘ār

XVIII

Seyyedi fī külli ḥuṭbin sādeti’l-āfāḳı fāḳ
Eyyidin fī’d-dīni belvāhü ile’l-fessāḳı sāḳ
Seyyid-i rüşen-nihād u faḥr-ı sādāt-ı bilād
Nāşır-ı ehl-i şalāḥ u ḳāhir-i ehl-i fesād
Maşlaḥat vaktinde re’yi pīşvā-yı her şavāb

Memleket zabtında fikri imtizā-yı her sedād

XIX

Faḥri dīni'llāhi min cedvāh fī'l-en'āmi 'ām

Ve hüve min cinsi'l-me'ālī keşreti'l-ikrāmi rām

Faḥr-ı dīn kim oldu in'āmi cihān ḥalkına 'ām

İzzet ü ikrām olupdur aña maḳşūd u merām

'Adli devrinde bükā kılmaz meger çeşm-i ḡamām

Luṭf-ı 'ahdinde ḥan'in itmez meger ḥalk-ı ḥamām

XX

Naşru rāyāti'l-Hüdā seyyāfū ḡāyāti'n-nidā

'Ādili hindīyyetü'l-'ārī 'ale'l-ḡuşşāmi şām

Ol hidāyet 'āleminüñ server-i ferzānesi

Ol seḡāvet ḥāteminüñ gevher-i yek-dānesi

Her kaçan şemşir-i āteş-bārı ḥün-efşān ola

Seyl-i ḥüzn ile tola zālimlerüñ ḡam-ḥānesi

XXI

Muvitimü'l-enbiyā'i fī'l-hicā'i 'an ābā'ihim

Müşfiḡa eşfāḡahü'l-mevḡūḡu li'l-ināmi nām

İntikāmı eylemişdür niçe tıflı bī-peder

İhtirāmı eylemişdür niçeyi pür-sīm ü zer

Ebr-i iḡsānı şu yirlerde ki yağmur yaḡdura

Mīve yirine cevāhir bitüre şāh-ı şecer

XXII

Şāme li'l-ma'būdī 'an lezzātihi lākinnehü

Leyse 'an ḡatli'l-'ādi maḡdimi's-şamsāmi şām

Cümle lezzātdan egerçi eylemiş durur şıyām¹

Ṭīḡ-i bürrānına düşmen ḡanın içmekdür ṭa'ām

Ḥamle vaḡtinde görenler rahşı üstinde anı

Dir ki şehbāz[a] şikār olmuş tezerv-i ḡoş-ḡırām

XXIII

Żayḡami min de'bihi irḡāmi's-seray

¹ XXI/III. mısra başına dikey olarak şöyle yazılmıştır: *cümle-i lezzātdan gerçi kim itmişdür şıyām*, mısranın üstüne de “nüşā” yazılmış.

Basilün hamsün ilā ʿarbi'z-zuley ve'l-hāmi hām

Arslandur kim şikārı 'azmidür şîr-i jiyān

Pehlevāndur kim figār-ı rezmidür berr ü yābān¹

Bir dilāverdür ki boynın vurmağ-ıçün düşmenün

Berķ gibi tığının yalmanıdur āteş-feşān

XXIV

Lev re 'āhū šāhibün 'an šan'atü'l-küttābi tāb

Ev 'arāhū Rüstemün fî mevķifi'l-erhābi hāb

Şāhib anı görse inşād²an daħı urmazdı dem

Rüstem aña irse daħı cenge başmazdı qadem

Ya'lemullāh kim deñizden qatresin şerħ itmeye

Ger kemālâtını taķrîr ide taķrîr ü qalem³

XXV

Ya 'alimen 'indehü'l-gālāmü zü'l-irşādi şād

Zāhidün taķvāhü fî dünyāhü li'l-zühhādi hād

İy ki 'ilmünden irişür ehl-i 'ilme i' tilā⁴

V'ey ki zühdüñden yitişür ehl-i zühde ihtidā

Çār-yār-ı bā-şafā gibi laţîf ahlāk ile

Muķtedāsın mühtedāsın müctebāsın murtaşā

XXVI

Yā niẓamü'l-mülki yā faķri'l-verā yā men iẓen

Cā'ehü'l-müstencidü'l-maẓlūmi bi'l-incādi cād

İy niẓām-ı mülk ü millet nāşır-ı her dād-h'vāh

V'ey hümām-ı baħt u devlet ķāhir-i her kec-nihād⁵

Feyz ü cūduñdan ķılurlar iltimāsı vaħş ü tayr

Nūr-ı re'yinden iderler iķtibāsı mihr ü māh

XXVII

¹ XIV/III. mısırada *berr ü yābān*la ilgili olarak bendin yan tarafına şöyle bir açıklama yazılmış. “Arslandan büyük hayvan”; ancak kelime mecmuada “berr u yābān” şeklinde imla edilmiş.

² Bu kelimenin üstüne doğru çekilen çizginin ucuna “İbni 'Ayyād” yazılmış. Bu kelimenin altına çekilen çizgi sonuna ise “inşāda feşāhat u belāğatda māhir kimsedür” yazılmış.

³ XXIV/VI. mısırada *taķrîr* kelimesinin altına kısa bir çizgi çekilerek *taķrîr ide taķrîr ü qalem* yanına da *nüşā* yazılmış.

⁴ XXV/III. mısırada son kelimenin yan tarafına *i'tidā* yazılmış.

⁵ XXVI/IV. mısradan aşağıya doğru çekilen çizgiler arasına *ve'y ki şāhib* yazılmış.

Eşbahat manşūreten rāyātü dīnū'l-Muştafā
Minhü vesterdī cihāden men ile'l-ilhādī hād
Himmetinden rāyet-i dīn oldu manşūru'l-livā
Ni'metinden sāhat-ı mülk oldu mevfūru'r-rehā
Şer' meydānında çünkim çekdi ol şemşirini
Kıomadı küfr ü dālāl ehline yir yüzinde cā

XXVIII

Şānehü eşfādü min vālāhü mine'l-āyeh
Vağtedey şānīhi fi'l-ağlālī ve'l-işfādī fād
Şānı ihsān eylemekdür evliyā-yı devlete
Fikri in'ām eylemekdür etkiyā-yı hāzrete
Hükmine baş kıomayup şol kim temerrüd eyledi
Boynını kendü eliyle şaldı bend-i hayrete

XXIX

Yer'adü'l-eṭvādī bi'l-ī'ādī ḥattā ennehü
Lev raethü ma'tedet min hevli ze'l-ī'ādī 'ād
Ditredür kıahr-ı yili tağları çün berg-i giyā
'Ād kıavmi görse anı eylemezdi i'tidā
Ḥatt-ı fermānına her kim baş kıomaya bende-vār
ñāme gibi başını kıat' eylesün tığ-ı belā

XXX

Minhü fi nāde'l-e'ādī ṭāriḳi'l-ācālī cāl
Malehüm müz zā'ahüm fi şiddeti'l-evcālī cāl
Heybetinden meclis-i a' dāda dā'irdür ecel
Dehşetinden sīne-i düşmende sā'irdür vecel
Şöyle başmışdur 'adü haylin hayāl-i hāvf kim
İçlerinde kıomamışdur def'-i ālāma maḥal

XXXI

Mükşit'in ezhā ve minhü münhelün inşāfi şāf
Kahirin emsey 'ale'l-a'dā'i bi'l-aḥcāfī cāf
Bir 'adālet ıışşıdur k'inşāf ile meşhūrdur
Bir celālet ıışşıdur k'elṭāf ile mezkūrdur
'Adlinüñ ser-çeşmesinden etkiyādur tāze-rū

ķahrınıñ ser-pençesinden eşkiyā maķhūrdur

XXXII

Sādehü'l-ķassādü minhü fi'l-ķiķātı dā'imün

İnne 'ulyāhü lehüm ke'zze'za'i'n-nesāfi sāf

Devletinden ma'şer-i hüssād olupdur ħ^var u zār

'İzzetinden leşker-i a' dā bulupdur inkisār

Rif'atinden ki perişān oldılar cem'-i 'adū

Nitekim bād-ı ħazāndan tārūmār olur ħubār

XXXIII

Lem yezel ya'tıye'l-'āfin nārahü evķādühü

Esere't-takdīmi ve't-te'ķiri fi'l-es'āfi 'āf

Sā'ile eyler 'atā ħācātını idüp revā

Gelmemişdür 'āleme anuñ gibi şāhib-seķā

Her murādına irür fi'l-ķāl bī-te'ķir mehel

Çün ziyāfet-ķānesinden ide şey' lillāh gedā

XXXIV

Seķbi aķtārü's-semā'i lev lem telef mā-zürzdih

Li'l-verā tevkāf ħādī keffehü'l-vekkāfi kāf

Āsümāndan yire yağmur yağmaz ise ħam degül

'Āleme yiter 'atāsı yalıñuz ādem degül

Bir mürüvvet kânıdur kim dest-i gevher-pāşınıñ

Baķşışı ķatında deryā ķatre-i şebnem degül

XXXV

Düm 'ala raħme'l-'idā verteh bi-'avdi fi'l-'id-i fi

Devleti 'addā'i fihā edvemi'l-elķāfi ķāf

Düşmenüñ raħmına dā'im devletüñ bāķī ola

'Ayş u nüşuñ meclisinde ay u ħün sākī ola

Gündüzüñ 'id-i sa'ādet-baķş u giceñ Ķadr olup

Luţf-ı Yezdān 'azze şānuh ħāfiķ ü vāfi ola

2¹

Tesdīs der-Tazmīn-i Beyt-i Meşhūr

¹ 502a/504

[Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün]

I

Telh itdi bezmi ' işmet-i düşize-i hamey
Seyl-âb-ı çeşm-i hasretüm itdi zemîni dey
Tomâr-ı ' ayşî eyledi dest-i zamâne tay
Olmaz gürüh-ı mürde-i mest-i piyâle hay
Humlar şikeste cām tehî yok vücūd-ı mey
İtdüñ esîr-i kahve bizi hey zamâne hey

II

İtdük hezâr meykede-i bezmi cüst-cû
Olduğ harâb-ı hasret-i meyhâne vü sebû
Ser-rişte-i hayâlûme âvizedür kedû
Sîrüz şarâb-ı derd-i tahayyürle tâ gelû
Humlar şikeste cām tehî yok vücūd-ı mey
İtdüñ esîr-i kahve bizi hey zamâne hey

III

Emr-i şehe zamâne olup şimdi mümtişil
Güş it yasağı gel reh-i meyhâneden kesil
Şûrâb-zâr-ı meykede-i ' işden kesil
Vaqt-i neşât meclis-i mey râyegân degil
Humlar şikeste cām tehî yok vücūd-ı mey
İtdüñ esîr-i kahve bizi hey zamâne hey

IV

Meyhâneler şimdi şavma' a-i pârşânedür¹
Ehl-i firâğa her hum-ı mey çille-ğânedür
Meyhâne bir kapanmayacak âsitânedür
Ebvâb-ı ' işe böyle hâlel vâkı' â nedür
Humlar şikeste cām tehî yok vücūd-ı mey
İtdüñ esîr-i kahve bizi hey zamâne hey

V²

Vâ-beste-i devâ-yı tabîbân-ı hikmetüz

¹ 1/IV: Mısrada vezin kusurludur.

² V. bentten sonrası (6,7,8,9,10. bentler) 523a/525'te bulunmaktadır.

Derd-i ħumār-ı meyle rehīnān-ı minnetüz
Dāmen-şikāf u ħaclegeh-i derd-i ‘işmetüz
Bir kaçre-i şarāba bugünlerde ħasretüz
Ĥumlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esīr-i ħahve bizi hey zamāne hey

VI

Meyĥāneler vārān şürāḫī şikeste-leb
Pīr-i muġāna bunca rezālet neden ‘aceb
Rindān ħadeḫ du‘āsına meşġül rüz u şeb
Nehb oldı ħānmānı yāġmāya gitdi hep¹
Ĥumlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esīr-i ħahve bizi hey zamāne hey

VII

Meclisde zıkr olunmaz idi Keyħubād-ı key
Var iken anda cām-ı şarāb u kebāb u ney
Tecdīd itmege anı yārān bıraḫdı pey
Şimdi ne yār ḫaldı ne meclis ne ġayrı şey
Ĥumlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esīr-i ħahve bizi hey zamāne hey

VIII

Dellāle virdi Pīr-i Muġān kendi bāġını
Arturđı rind-i bāde-meniş derd ü dāġını
Güş eyleyince şāh-ı cihānuñ yasaġını
Çekdi ħafāya duḫter-i rez de ayaġını
Ĥumlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey
İtdüñ esīr-i ħahve bizi hey zamāne hey

IX

Zāhid żarūrī şışeleri çekdi sīneye
N’itsün ‘ilāc arar o da derd-i dāīneye
Bī-çāre dūrdan nazar eyler sefineye
Eyler nigāh-ı hasret-ile āb-ı kīneye
Ĥumlar şikeste cām tehī yok vüçüd-ı mey

¹ 4/VI: Mısrada vezin kusurludur.

İtdüñ esîr-i ahve bizi hey zamâne hey

X

O mâye-i sÛrÛr-ı mey-i nâb-ı lâ' l-fâm

Müştädur cemâlini görmege hâş u 'âm

Kim şem' meclisi idi rindüñ şabâh u şâm

Başını çekdi hıraya görünmeyÛp müdâm

umlar şikeste câm tehî yok vücûd-ı mey

İtdüñ esîr-i ahve bizi hey zamâne hey

4.2.7. MÜSEBBALAR

Müsebba 'ât-ı Tazmîn ve Ğayr-i Tazmîn¹

1²

Müsebba' -ı Esrâr Dede³

[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I

Yandı pervâne gibi hep per ü bālüm bu gice
Doldı endîşe-i ye 's ile hayālüm bu gice
Nîl-gün eyledi âfâkı melālüm bu gice
Devr-i zülfinde geçen gerdiş-i sālüm bu gice
Âsiyâ-yı ğama döndürdi o zālüm bu gice
Neye müncer ola âyâ ki me 'ālüm bu gice
Pek yamandur sitem-i çarḥ-ile ḥālüm bu gice

II⁴

Bir yaña ğâ 'ile-i âteş-i şevḳ-i aḥbâb
Bir yaña nâ 'ire⁵-i cevr-i felek sîne kebâb
Dûzaḥa cân atarum gerçi olunmaz reh-yâb
Ne içündür bilemem bendeye biñ dürlü ' itâb
Neye müncer ola âyâ ki me 'ālüm bu gice
Pek yamandur sitem-i çarḥ-ile ḥālüm bu gice

III

Hele çokdan berü vazgelmiş idüm cānumdan
' Âķibet aldı o meh-rûyı daḥı yanumdan
Dür idicek beni ol serv-i ḥurāmānumdan
Ditredi arz u semā nāle-i efgānumdan
Âteş-i encüm uyandı dil-i sūzānumdan
Neye müncer ola âyâ ki me 'ālüm bu gice
Pek yamandur sitem-i çarḥ-ile ḥālüm bu gice

¹ 391a/394

² 392b/396

³ Horata, s.97.

⁴ II/5. mısra G'de olmayıp YE'de yer almaktadır ve şöyle bulunmaktadır:

Oldı fikr eyleyerek ḥâne-i ten ḥâne-ḥarâb

⁵ nâ 'ire: mā 'ide G.

IV

Gerçi erbâb-ı dile cevri-i felek 'âdetdür
Hâşılı bâğ-ı şafâsı elem ü miḥnetdür
Zevk anuñdur ki perişânlığı cem' iyyetdür
Ḥaylâdendür bilürem düşmen-i celiyyetdür¹
Zâhiren eglenişi tâlib-i cinsiyyetdür
Neye müñcer ola âyâ ki me 'âlüm bu gice
Pek yamandur sitem-i çarḥ-ile ḥâlüm bu gice

V

Beni üftâde-i câh-ı sitem itmekde ne var
Cüz' î' irfânum-ile müttehem itmekde ne var
Şafḥa-i sinemi pür-jeng-i ğam itmekde ne var
Ṭab' ı bî-zâr vücûdı 'adem itmekde ne var
Âh idüp hedmini kaşd eyleşem itmekde ne var
Neye müñcer ola âyâ ki me 'âlüm bu gece
Pek yamandur sitem-i çarḥ ile ḥâlüm bu gece

VI

Ma' rifet ḥaḳḳ-ı şariḥüm² iken inkâr itdi
Nev-nihâl-i dem-i taḥsîlümi bî-bâr itdi
Dâne-i 'ömrümi hep ḥırmen-i ekdâr itdi
Ṭâḳatüm ḳalmadı artık cānuma kâr itdi
Başuma ḥâşılı Esrâr giceyi ṭar itdi
Neye müñcer ola âyâ ki me 'âlüm bu gece
Pek yamandur sitem-i çarḥ ile ḥâlüm bu gece

2³

Tercî'-bend-i Müsebbâ'-ı Mişâlî⁴

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

¹ 4/IV: Mısrada vezin kusurludur.

² şariḥüm: ḥaber ğam G.

³ 393a/396

⁴ Deva Güneş, "Mişâlî (Gül Baba) Dîvânı.", Dumlupınar Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kütahya 2011, s.134

İrdi eyyām-ı bahār u ‘ālem oldı gül-‘izār
Bağladı şaf şaf alaylar her şükûf-ıe lālezār
Bezm-i gülde lāle zerrîn cām tıtdı şāhvār
Sākiyā şun sāğar[1] pür geçmedin devr-i bahār
İçelüm cām-ı ‘Alī ‘ışkına biz leyl ü nehār
K’oldı yüz yigirmi dört biñ enbiyāya tācdār
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā zü’l-fikār

II

Zātdan geldi tecellî itdi şūret bağladı
Ya‘nî bu ten mazhar-ı cāndur ki ülfet bağladı
Cāvidānî birbiriyle yek hāqīkat bağladı
‘Arş-ı vech-i ādeme çıkdı kitābet bağladı
Çeşm ü ebrū-ile bak kim ne leṭāfet bağladı
Biñ bir ismiyle zuhūr itdi vü ‘izzet bağladı
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā zü’l-fikār

III

Çeşm-i hāq-bîn olan idrāk itdi her zerrātdan
Kim güneş gibi şarīḥ oldı kamu aşvātdan
Hāq-şinās ol göñlüñi pāk eyle gel mir’ātdan
Geçdi ‘ömrüñ tuymaduñ sırr-ı şıfāt u zātdan
Vākıf olmaḳ diler-iseñ okı gör āyātdan
Qıblegāh it vechini döndür yüzüñi Lāt’dan
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā zü’l-fikār

IV

‘Ayn u lām u yidedür gör sırr-ı Qur’ān-ı Kerīm
Bist ü heşt ü¹ çār-deh hem bile olmışdur muḳīm
Añla kim andan tecellî itdi cennāt-ı-na‘ım
Bu mu‘ammāya ḥabir olur olan ḳalb-i selīm
Anı idrāk eylemez her esfel ü her bir le’im
Mazhar-ı zāt-ı ezeldür Hāḳḳ-ı ‘allām u ‘alīm
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā zü’l-fikār

V

¹ bist ü heşt ü: -G.

Evvel ü āhir ‘Alī’dür zāhir ü bāṭın ‘Alī
Pādişāhumdur benüm gitmez dilümden yā ‘Alī
Bī-bidāyet bi-nihāyetdür ki yoḡdur evveli
Cān ‘Alī’dür ma‘rifet çeşmiyle baḡ ten Düldül’i
Kimseye baş egmezüz aña belī didük belī
Biz ‘Alī’ ışığına baş açık delī olduḡ delī
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā zū’l-fīḡār

VI

*Men ‘aref*¹ sırrını aña nokṡa-i bā rāzını
Añlayı bilmek dilerseñ lā-mekān şeh-bāzını
İrgürüpdür on sekiz biñ ‘āleme-pervāzını
Her giyāḡ u herkden diñle anuñ āvāzını
Vāḡıf ol buna revāḡun gerdiş-i āḡāzını
Ol ‘Alī’dür kim ḡabāyı tende çaldı kāzını
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā zū’l-fīḡār

VII

Başdan ayaḡa Mişālī nūr-ı rahmetdür bize
İsmiñi yād eylemek devlet sa‘ādetdür bize
Her bir işde rehber ü ‘ayn-ı ināyetdür bize
Ḥaḡḡ’a minnet her taraf erbāb-ı re’fetdür bize
Aña ḡul olmaḡ yine andan şehāvetdür bize
Döndürürsek başumuz yolında la‘netdür bize
Lā-fetā illā ‘Alī lā-seyfe illā zū’l-fīḡār

3²

Tercī‘-i Müsebbā‘

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I³

‘Acem mülkini fetḡ-ise murāduñ iy şeh-i ḡāzī
Ḥafādār it ḡuluña bir niçe biñ merd-i şeh-bāzı

¹ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

² 393b/397

³ Bu şiirin ilk bentleri eksik ve yazmada eksik bentlerin yerine boşluk bırakılmış.

Şadā virsün ‘Irāk u İşfehān’a tīguñ āvāzı
Alup Tebrīz’i bağla defter-i mülküñde Şirāz’ı
Fürū-māye getürmez yük şanur ikrām u i‘ zāzı
Harı leng-ile şāhā bir degüldür eşbehi tāzı
Vefā gelmez şehā bigāndan ağıyār yār olmaz

II

Bugün iy şāh-ı heft iklīm sultān-ı dilāversin
Neheng-i rezmi behr-i hūn-ı a‘ dāya şināversin
Şerefde mihre hem-ser qadr-ile aya ber-ā-bersin
İdersin luṭf-ile toprağı gevher kīmyāgersin
Senūñ yok ihtiyācuñ zerreye hūrşīd-i hāversin
Ferāset mülkine hoş-ṭab‘ nāzūk mihr-i serversin
Vefā gelmez şehā bigāndan ağıyār yār olmaz

III

Mezīd itdūñ Enūşirvān-ı ‘Ādil’den vefā resmin
Götürdūñ luṭf-ile mecmū‘-ı ‘ālemden cefā resmin
‘Alīl-i cūdsın Hātem’den artturduñ şehā resmin
Ne mümkün Muştafā ol hāzrete *iḥsā senā* resmin
Hemān ırgūr ‘ubūdiyyet maḳāmına du‘ā resmin
Dimişler çün şanāyinler bu dehr-i bī-vefā resmin
Vefā gelmez şehā bigāndan ağıyār yār olmaz

4¹

Müsebbba‘-ı Refīkī

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Nice mesrūr olayın bir gül-i ḥandānum yok
Nice kan ağlamayam nergis-i mestānum yok
Nice ma‘ mūr ola dil mülket-i sultānum yok
Ḥānemi rüşen iden şem‘-i şebistānum yok
Oldı pür-āteş ü hem derdüme dermānum yok
Nideyin şahın-ı çemen seyrini cānānum yok

¹ 395a/398

Bir yanumca şalınur serv-i hırāmānum yok

II

Bir seher cem¹ oluben yanuma geldi yārān
Didiler baña neden cāy ola beytü'l-aḥzān
Gülşen-i cennet olupdur şanasın rüy-ı cihān
Gele ¹ iş eyleyelüm kimseye qalmaz devrān
Didüm anlara kı lup nāle vü feryād u fiğān
Nideyin şahñ-ı çemen seyrini cānānum yok
Bir yanumca şalınur serv-i hırāmānum yok

III

Didüm iy dil gam[1] kı nāle vü feryādı kem it
¹ İş idüp bezm-i çemende özüñi pür-elem it
Gül ruḥı yādına bülbül gibi berg-i nağam it
Bezm-i gülşende bugün bāde ile def¹ -i gam it
Didi billāh beni ḥālūme kı gel kerem it
Nideyin şahñ-ı çemen seyrini cānānum yok
Bir yanumca şalınur serv-i hırāmānum yok

IV

Didi bir pır baña irdi çü āvān-ı bahār
Qoma elden qadeḥi ¹ iş idegör leyl ü nehār
Kime mihr itdi saña mihr ide çarḥ-ı devvār
Gel gülistāna Refikī güzer it kı lma qarār
Eyledüm derd-ile bu maṭla¹ ı aḥdum tekrār
Nideyin şahñ-ı çemen seyrini cānānum yok
Bir yanumca şalınur serv-i hırāmānum yok

5¹

Müsebbā¹ -ı Fevrī²

[Fā¹ ilātün fā¹ ilātün fā¹ ilātün fā¹ ilün]

I

Cān çıkarsa kūy-ı fūrkatde gam-ı dildārdan

¹ 396b/399

² Sadık Yazar, s.639.

Baş giderse ‘ ışık içinde cünbiş-i ağıyârdan
Câme-i ten yansa nâr¹-ı sîne-i bîmârdan
Tâc-ı ser düşse hevâ-yı âh-ı âteş-bârdan
El çeküp hep cân u baş u cübbe vü destârdan
Geçmeyem hergiz belâ-yı derd-i ‘ ışık-ı yârdan
Dönmeyem kâlû belîde itdügüm ikrârdan

II²

Nâzır isem nergise ol gamzekârı terk idüp
Tâlib isem serve ol kadd-i çenârı terk idüp
Kâyıl isem gülşene ol gül-‘ izârı terk idüp
Tâlib isem hûriye ol gam-küsârı terk idüp
Râğıb isem kevşere la‘ l-i nigârı terk idüp
Kâni‘ isem cennete ruhsâr-ı yârı terk idüp
Rûz-ı mahşer zâhidâ mahrûm³ olam dîdârdan

III

Başda dâğ-ı hâl-i ruhsârûn karanfûl vârdur
Dîde-i çeşmûn hayâli nergis-i bîdârdur
Tende zaḥm-ı tîr-i müjgânûn gül-i bî-hârdur
Dilde fikr-i âteş-i la‘ l-i lebûn gül-nârdur
Bâğ-ı cânda serv-i kaddûn serv-i hoş-reftârdur
Çeşm-i müjgânûn ruḥûn ‘ aksiyle bir gülzârdur
Kim anuñ eṭrâfına perde çekilmiş hârdan

IV

Ol şanem kûyına eylerseñ sa‘ âdetle sefer
Yoluñ izüñ açuk olsun lîk iy bād-ı seher
İşigine yüz sürüp benden du‘ â itdükde ger
Deyr-i miḥnetde şorarsa çekdügümden bir haber
Diyesin şimdi belâ-yı hicr-ile iy sîm-ber
Şöyledür za‘ fum ki bir dîvâra söykensem eger
Peykerüm teşhîş olunmaz peyker-i dîvârdan

¹ nâr: sür? G.

² II/4. mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısra bulunmaktadır:

Tâlib isem hûriye ol gam-küsârı terk idüp

³ mahrûm: M.

V

Cān u dildür varı yoĝı ‘āşıkuñ didüm saña
Virsem olmaz mı dehān-ı la‘ lüñe iy bī-vefā
Didi ancaķ anlara dünyā vü ‘ uķbādur behā
Ben tereddüd eyleyüp baķup  ururken her yaña
Gūş-ı cāna irdi hātifden bu beyt-i cān-fezā
 rmek isterseñ dehān-ı la‘ l-i yāre Fevr yā
Ge  iki ‘ lemden el  ek c mle yoĝ u vardan

4.2.8. MÜSEMMEMLER

1¹

Tercî' -Bend-i Gâlib-i Şeyhü'l-mevlevî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Qabûl eyler mi yâ Rab zaḥm-i pür-nâsûrumuz bih-bûd

Qalur mı yoksa bu âteşle dâğ-ı dil gibi pür-dûd

Alırsa³ pençeye yazuk beni bu baḥt-ı nâ-mes'ûd

Qıyâmet kıpsa gevher talsa 'âlem olmayam ḥoşnûd

Ferâḥ nâmın daḥı yâd idemez bu cân-ı zehr-âlûd

Rızâdur çâresi her ne dilerse Ḥazret-i Ma' bûd

Belâ mevc-âver-i gird-âb-ı ḥayret nâḥudâ nâ-bûd

'Adem sâḥillerin tutdı dirîğâ bâng-ı nâ-mevcûd

II

Gözüm bir nesne görmez dîde-i giryândan ğayri

Erişmez gûş-ı câne şoḥbet-i hicrândan ğayri

Yazılmaz levḥ-i dilde şûret-i fermândan ğayri

Bulınmaz sînede bir sûziş-i pinhândan ğayri

Ümîdim yok hemân bir ḥ'âhiş-i iḥsândan ğayri

Ser-â-pâ-yı tenümde kalmadı efgândan ğayri

Belâ mevc-âver-i gird-âb-ı ḥayret nâḥudâ nâ-bûd

'Adem sâḥillerin tutdı dirîğâ bâng-ı nâ-mevcûd

III

Düşüp dâm-ı hevâya ḥasret-i gülzâr ben kıaldum

Gidüp nefḥ-i Mesîḥaveş şâbâ bîmâr ben kıaldum

Gül-i ümmîd şoldu mübtelâ-yı ḥâr ben kıaldum

Bu gülşen külḥan oldı çeşmüme nâ-çâr ben kıaldum

Şarâb-ı ye'se düşdüm teşne-i dîdâr ben kıaldum

Başumdan aşdı seylâb-ı keder bîzâr ben kıaldum

¹ 1b/4

² Naci Okçu, *Şeyh Gâlib Dîvânı (Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiîlerinin Umûmî Tahlîli)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, s.247.

³ alırsa: olursa G.

Belā mevc-āver-i gird-āb-ı hayret nāḥudā nā-būd
‘Adem sāḥillerin tutdı dirīgā bāng-ı nā-mevcūd

IV

‘Aceb iy Hızır-ı ma‘ nā bī-nevāya himmet olmaz mı
Şefā‘ at yoğsa da bir tesliyet-gū şöhet olmaz mı
Demem ḥāşā bu nā-kāma ümīd-i vuşlat olmaz mı
Sezāvār-ı ḥitāb olmaḡ gibi bir ruḥşat olmaz mı
Yā ehliyyet mi lāzım baḥşış-i ehliyyet olmaz mı
Esīr-i derd-i fūrkat lā-cerem ye’s-ülfet olmaz mı
Belā mevc-āver-i gird-āb-ı hayret nāḥudā nā-būd
‘Adem sāḥillerin tutdı dirīgā bāng-ı nā-mevcūd

V

Eger küstāḡ isem de çāre ne bī-çārelikdendür
Hezārān kayd ü bende düşdügüm āvārelikdendür
Göñül cem‘ iyyeti sevmezse de şad-pārelikdendür
Devādan şekvemüz var-ise de pür-yārelikdendür
Sirişküm bī-sebebdür menba‘ ı ġam-ḡārelikdendür
Maḥaldür ġark-ı eşk olsa gözüm ḡünbārelikdendür
Belā mevc-āver-i gird-āb-ı hayret nāḥudā nā-būd
‘Adem sāḥillerin tutdı dirīgā bāng-ı nā-mevcūd

VI

Belā bu kim daḡı şüret miyüm manā mıyum bilmem
Sezāvār-ı meges yā loḡma-i ‘ankā mıyum bilmem
Esīr-i pīç-tāb-ı zülf-i müşk-efzā mıyum bilmem
Perişānī-i ġam menşūrına tuġrā mıyum bilmem
Ġam-ı Yūsuf’la ṭolmuş Mısr-ı istiġnā mıyum bilmem
Belā mevc-āver-i gird-āb-ı hayret nāḥudā nā-būd
‘Adem sāḥillerin tutdı dirīgā bāng-ı nā-mevcūd

2¹

Tercī‘-Bend-i Ġālib-i Şeyḡü’l-Mevlevī²

¹ 2a/4

² Okçu, s.249.

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

İy dil iy dil niye bu rütbede pür-ğamsın sen
Gerçi vîrâne iseñ genc-i muṭalsamsın sen
Secde-fermā-yı felek zāt-ı mükerrremsin sen
Bildigün gibi degül cümleden aḳdemsin sen
Rūhsun nefḥa-i Cibrîl ile tev'emsin sen
Sırr-ı Ḥaḳ'sın mesel-i 'İsâ-i Meryem'sin sen
Hoşça bak zātına kim zübde-i 'ālemsin sen
Dīde-i merdüm-i ekvān olan ādemsin sen

II

Mertebeñ 'ayn-ı müsemṡadadur esmā şanma
Merci' in Ḥālik-i eşyādadur eşyā şanma
Gördüğün emr-i muḥaḳḳaḳları rü'yā şanma
Başkasın kendüñi şüretde heyulā şanma
Keşf ile şābit olan ma' nîyi da' vā şanma
Ḥaḳḳuña söylenen evşāfı müdārā şanma
Hoşça bak zātına kim zübde-i 'ālemsin sen
Dīde-i merdüm-i ekvān olan ādemsin sen

III

İñleyüp sırrını fāş eyleme aḡyāra şaḳın
Düşme bilmezlikle varṡa-i inkāra şaḳın
Degmesün āhlaruñ kākül-i dildāra sakın
Şoñra Manşūr gibi çıkmañ olur dāra şaḳın
'Arz-ı 'acz itmeyesin yāreden ol yāra şaḳın
Bulduğun gevher-i 'ālîleri bîçāre şaḳın
Hoşça bak zātına kim zübde-i 'ālemsin sen
Dīde-i merdüm-i ekvān olan ādemsin sen

IV

Sendedür maḡzen-i esrār-ı maḡabbet sende
Sendedür ma' den-i envār-ı fütüvvet sende
Gizli gizli daḡı vardır nice ḡālet sende

Ma‘ rifet sende hüner sende haķıķat sende
Nazar¹ itsen yir ü gök düzah u cennet sende
‘ Arş u kürsî vü melek sendedür elbet sende
Hoşça bak zātına kim zübde-i ‘ālemsin sen
Dīde-i merdüm-i ekvān olan ādemsin sen

V

Hayfdur şāh iken ‘ālemde gedā olmayasuñ
Keder-ālūde-i ümmīd ü recā olmayasuñ
Vādī-i ye’s e düşüp hīç ü hebā olmayasuñ
Yañılup reh-rev-i şahrā-yı belā olmayasuñ
Ādeme muttaşıl ol tā ki cüdā olmayasuñ
Secdeler eyle ki merdūd-ı Hudā olmayasuñ
Hoşça bak zātına kim zübde-i ‘ālemsin sen
Dīde-i merdüm-i ekvān olan ādemsin sen

VI

Berķ-i hātıf gibi bu kayd-ı sivādan güz er it
İriş en hār u hasa āteş-i ‘ışķı siper it
Dāmenūñ tıtmaya āşār-ı ‘alāyık hāzer it
Şemsveş hūāhiş-i Monlā-ile ‘azm-i sefer it
Şāf kıl āyineñi kābil-i ‘aks-i şuver it
Hele bir cem‘-i havās eyle de Ġālib nazar it
Hoşça bak zātına kim zübde-i ‘ālemsin sen
Dīde-i merdüm-i ekvān olan ādemsin sen

3²

Tercī‘-bend-i Ġālib der-Tazmīn-i Beyt-i Maṭla‘-ı Hayālī³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ķalb bir gencīnedür cismüm anuñ vīrānesi
Feyz bir baħr-i kerāmetdür sözüm dūr-dānesi

¹ Nazar: -G. (G’de bu kelimenin olduğu yer yırtılmış.)

² 3a/5

³ Okçu, s.252.

Nutk bir tūṭī-i hoş-gūdur derūnum lānesi
Eşk bir sahbā-yı āteşdür gözüm peymānesi
Ye's bir mihmān-ı ğamdur hāṭırum kāşānesi
Dāğ bir murğ-ı semenderdür dil āteş-hānesi
‘İşk bir şem’-i ilāhīdür benem pervānesi
Şevk bir zencīrdür gönülüm anuñ dīvānesi

II¹

Geh ḥaḳīkat cilvegāh² eyler derūnum geh mecāz
Geh şafā-yı luṭf-ı ḥayret geh şikest-i imtiyāz
Gāh şulḥ u gāh ceng ü gāh nāz u geh niyāz
Biñ belā teskīn ider ol ğamze-i ḥāṭır-nevāz
İztırārīdür efendim bende bu sūz u güdāz
Maḥv olup bir gün bu cism-i zār olur ifşā bu rāz
‘İşk bir şem’-i ilāhīdür benüm pervānesi
Şevk bir zencīrdür gönülüm anuñ dīvānesi

III

Eylemiş zūlfün perīşān rūy-ı āteş-tābda
Ḥ‘āb-ı maḥmūrāne-i çeşmin gören meh-tābda
Ol siyeh mest-i nigh meḡ nūş ider miḥrābda
Ben ḥayāl-i kākül ile böyle pīç ü tābda
Söylenür bu güft ü gūlar meclis-i aḥbābda
‘İşk ol efsāne ḡann eyler ḥayāl-i ḥ‘ābda
‘İşk bir şem’-i ilāhīdür benim pervānesi
Şevk bir zencīrdür gönülüm anuñ dīvānesi

IV

Böyledür ḥāl-i dilüm vallāhī inkār eylemem

¹ I. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Āh bir kez fırsat olmaz cevri-gerdūndan baña
Bir nefes düşmez şikāyet ṭab‘-ı maḥzūndan baña
San gülāb-efşān olur dil çeşm-i pūr-hūndan baña
Kesb-i zevk etmek ne mümkün cām-ı gülgūndan baña
Feyz yokdur hikmet-i akl-ı Felātun’dan bana
Keşf olur ādāb-ı sūziş rūh-ı Mecnūn’dan bana
‘Aşk bir şem’-i ilāhīdır benim pervānesi
Şevk bir zencīrdür gönülüm anuñ dīvānesi

² Cilvegāh: G.

Murğ-ı dīnüm beste-i tesbīh ü zünnār eylemem
Bülbülāsā her dem efgān-ı gül ü hār eylemem
Mā-cerā-yı giryē-i hicrānı tekrār eylemem
Ben zebān-ı şu‘ le-i āhı şerer-bār eylemem
Ġamla hoşnūd olmışam hīç şekve izhār eylemem
‘Işk bir şem’-i ilāhīdür benim pervānesi
Şevk bir zencīrdür gönülüm anuñ dīvānesi

V

Hastegī-i çeşm-i bīmārı hākīm itmiş beni
Ol leb-i cān-bağş güyā ki ‘ adīm itmiş beni
Za‘ f ile güلزār-ı ma‘ nāya nesīm itmiş beni
Bir vücūd olmuş vücūdumla nedīm itmiş beni
Ġamzesi tīg-i nigāh ile dü-nīm itmiş beni
Berk-i hüsni hem hamūş u hem kelīm itmiş beni
‘Işk bir şem’-i ilāhīdür benim pervānesi
Şevk bir zencīrdür gönülüm anuñ dīvānesi

VI

Haṭṭ-ı rüy-ı dīl-beri bir şeb idüp Ġalib hayāl
Oldum āhır āteş-i baht-ı siyehden bī-mecāl
Gāh fikr-i düzağ-ı hicrūñde hātır pür-melāl
Geh cünūn-ı şevk ile kayd-ı ser-i zūlf-i vişāl
Tāb-ı sevdā-yı maḥabbetden iderken kīl ü kāl
Geldi eş‘ār-ı Ḥayālī’den bu maṭla‘ ḥasbiḥāl
‘Işk bir şem’-i ilāhīdür benim pervānesi
Şevk bir zencīrdür gönülüm anuñ dīvānesi

4¹

Tercī‘-bend-i Ġalib-i Şeyḥ-i Mevlevī der-Tazmīn-i Beyt-i Maṭla‘-ı Neş‘et Efendi²
[Mef‘ūlü fā‘ ilātü mefā‘ ilü fā‘ ilün]

I

¹3b/6

² Okçu, s.254.

Bu gülsitānda bülbül ü cū āh u zārumuz
Laḥt-ı cigerle ‘uḳde-i dil berg ü bārumuz
Şāḥ-ı ümīde şerḥa-i pūr-ḥār ḥārumuz
Üşkūfelendi dāğ-ile cism-i nizārumuz
Yandı hevā-yı ‘ışḳ ile ammā şimārumuz
Şoldı açılmadı gül-i tāb’-ı fīgārumuz
Oldı ḥazān mā-ḥaşal-ı nev-bahārumuz
Pīrāne geçdi ḥayf bizüm rūzgārumuz

II

Biñ pīç ü tāb dilde vü şad āteş āh āh
Beñzetdi kendüye beni ol zülf-i rû-siyāh
Bir şahsı böyle eylesün ḥazret-i İlāh
Gönlüm ḥarāb ağlamasam ağlasam günāh
Mesrūr-ı ḥatırım ne diyem¹ ḥatırım tebāh
Erbāb-ı ‘ışḳ böyle imiş böyle vāh vāh
Oldı ḥazān mā-ḥaşal-ı nev-bahārumuz
Pīrāne geçdi ḥayf bizim rūzgārımız

III

Sünbül-sitān-ı dil ki leṭāfetle ḥam-be-ḥam
Çün mûy-ı mātem oldı perīşān u hem dijem
Berk ol cemende şimdi olup āhū-yı ḥarem
Encām-ı kār şaldı bizi ḥāke gerd-i ḡam
Yanmaḳ şem`veş oldı bize luṭf-ı bezm-i Cem
Mûy-ı sefid-i mihr ile toḡdı çü şubḥ-dem
Oldı ḥazān mā-ḥaşal-ı nev-bahārumuz
Pīrāne geçdi ḥayf bizim rūzgārımız

IV

Bul ḥānmān-ı şebnem olan gül olup ḥarāb²
Esdı nesīm-i ḥoş yerine āh-ı şu‘ le-tāb
Gülşende ‘ış ü nūşa bedel şimdi sūz u tāb
Şahbā-yı eşk-i bülbüle gül¹-ḡoncalar kebāb

¹ ne diyem: -G.

² ḥarāb: -G.

Sevdā-yı ʿışk u zülf-i perîşân hayāl-i hʿāb
Yokdur suʿāl olunsa begüm bundan iy cevāb
Oldı hazān mā-ḥaşal-ı nev-bahārumuz
Pîrāne geçdi ḥayf bizim rûzgârumız

V

Olduḡça germ-i ʿişrete ol māh-ı şuʿle-püş
Yüz āfitāb-ı nūr-ı tecellî iderdi nüş
Kendi çerāğ-ı Tūr idi pervānesi sürüş
Mestāne çeşmi naʿra-zen-i hüşdār-ı hüş
Ol şuʿle-pāş-ı nuṭk idi gül-berg-i terdi güş
Efsūs o gülşene yine biz bülbül-i ḥamüş
Oldı hazān mā-ḥaşal-ı nev-bahārumuz
Pîrāne geçdi ḥayf bizim rûzgârumız

VI

Esʿad ḥamüş bezm-i maḥabbetde beste-leb
Daʿvā-yı ḥāl-i Ḥazret-i Neşʿet degül edeb
Kıldı zuhūr ḥāmeden ammā bilā-ṭaleb
Gerçi meʿāl-i ḥāṭıruma mā-şadaḡdı hep
Ḥayretdeyüm bu sırr-ı ġarîbe ʿaceb ʿaceb
Vallāhî ben de bilmem efendim nedür sebeb
Oldı hazān mā-ḥaşal-ı nev-bahārumuz
Pîrāne geçdi ḥayf bizim rûzgârumız

5²

Tercîʿ-bend Ğālib-i Şeyḡ-i Mevlevî³
[Mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün]

I

Vücüd iklimini yağmaya virdi cünd-i şeyṭānî
Göründi her taraftan leşker-i bî-ḥadd ü pâyânı
Birikdi fevc fevc āyine çıḡdı eşk-i ṭıflānî

¹ gül: -G.

² 4b/7

³ Okçu, s.238.

Emān u el-emāndur her birinüñ āh ü efġānı
Girüp zabt idiyor emmāre yekser kişver-i cānı
Külāh-ı seyf-i imdād-ı ġaybuñ geldi devrānı
Yetiş iy seyf-i meslül-i tarikat şir-i yezdānī
Erenler pişvāsı Hāzret-i Sulţān Dīvānī

II

Niyām-ı bātınide Zülfiķārın āşikār eyle
Toġup ħurşidveş deycūr-ı küfri tār-u-mār eyle
Yine Hāydarligüñ işbāt idüp bir kārzār eyle
Bozulmuş çāresüz ‘ askerlere lütfün ħişār eyle
Bizi pür-zaĥm iden nefs-i ħabīşi zaĥmdār eyle
‘ İnāyet vaķtidür bir tesliyet himmet nişār eyle
Yetiş iy seyf-i meslül-i tarikat şir-i yezdānī
Erenler pişvāsı Hāzret-i Sulţān Dīvānī

III

Cihāna leşker-i Ye’cücveş doldı münāfıķlar
Şafāda ehl-i ġaflet dā’imā giryān uyanıķlar
Taĥammül ķalmadı şabr itmege hep yandı ‘ āşıķlar
Yalan dünyāyı terk itmek hevāsın tutdı şādıķlar
Bu zulmet def‘ -içün āh eyledükçe baġrı yanıķlar
Baķup merdāniyānın¹ her biri bir gūne şayıķlar
Yetiş iy seyf-i meslül-i tarikat şir-i yezdānī
Erenler pişvāsı Hāzret-i Sulţān Dīvānī

IV

Bu zu‘ ma düşdi münkirler ki himmet ķalmamış aşlā
Cihānda merd-i ma‘ nā şir-i şavlet ķalmamış aşlā
Gürūh-ı evliyāda zerre ķudret ķalmamış aşlā
Şanırlar ħāşe lillāh ħiç kerāmet ķalmamış aşlā
Budur şöĥbetleri kim ħayderiyyet ķalmamış aşlā
Geçen pīrānuñ ervāķında ķuvvet ķalmamış aşlā
Yetiş iy seyf-i meslül-i tarikat şir-i yezdānī
Erenler pişvāsı Hāzret-i Sulţān Dīvānī

¹ merdāniyān: -G.

V¹

Celâleddîn-i Rûm'ün ' aynısuñ billâhi kendisün
Gürûh-ı evliyânun pâdişâhı bir efendisün
Hakikat bağınun âzâde serv-i ser-bülendisün
Tarîk-i Mevlevî'nün mehdî-i hâtır-pesendisün
O devr aşhâbınun sen kâhramân-ı dîv-bendisün
Bu beyti oku Gâlib rahm idersen derdmendisün
Yetiş iy seyf-i meslûl-i tarîkat şîr-i yezdânî
Erenler pîşvâsı Hâzret-i Sultân Dîvânî

6²

Müşemmen-i ' Âlî³

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Gehî yel gibi yıllarla cihânı ser-te-ser gezdüm
Akar şu gibi geh yollara düşdüm baır u ber gezdüm
İrişdüm Mısr u Şâm'a turmadum şâm u şehir gezdüm
Ne vâdilerde kondum görseñ iy zâhid neler gezdüm
Dem oldı varlığum şehrin yitürdüm bî-haber gezdüm
Dem oldı rub' -ı meskûnı güneşden besbeter gezdüm
Niçe issi şovuk çekdüm şu gibi niçe yer gezdüm
Uşandum hâşılı iy dil yiter gezdüm yiter gezdüm

II

Vilâyet gezmeden bigâneym sırr-ı velâyetden
Seyâhatle ba' idem sâha-i bezm-i kerâmetden
Cüdâdur kelle-i bî-devletüm bâlîn ü râhatdan
Tenüm hüd bî-herdür pister-i şadr-ı sa' âdetden
İşüm taş yaşdanup toprak döşenmekdür meşakâtten
Yürekde gizli derdüm var bürüdetden harâretten

¹ V. Bent 5a/9. yaprakta yer alıyor, sayfa karışıklığı var.

² 7a/7

³ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafâ Ali Dîvânı İnceleme, Tenkitli Metin*, Yayınlayanlar Cemal Kafadar ve Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yayınları, Cambridge: C.I., 2006, s.326.

*Niçe issi şovuk çekdüm şu gibi niçe yer gezdüm
Uşandum hāşılı iy dil yiter gezdüm yiter gezdüm*

III

Şanur mir'at-i ṭab' um geçdügümce taşlu yerlerden
Geçid virmez şular gördükçe çok miḥnet geçer serden
Güneş gündüzde yaḳar yandurur çerḥ-i bed-aḥterden
Gice uyḥusı ḥod ' ayn ile el yur dide-i terden
Ġıdāsın zehr ider ḥalkuñ sefer ger baḥr u ger berden
Ki her bir baş şogan tatlu gelür ḳand-i mükerrerden
*Niçe issi şovuk çekdüm şu gibi niçe yer gezdüm
Uşandum hāşılı iy dil yiter gezdüm yiter gezdüm*

IV

Vücūdum mülketinden özge bir bellü mekānum yok
Yerüm yurdum ' iyālüm yok diyārum ḥānmānum yok
İki gün bir meh-i nā-mihribāna iḳtırānum yok
Cihānda Ḥızr u ' ĩsā gibi ' ömr-i cāvidānum yok
Muḥaşşal nıṣf-ı ' ömrüm geçti gitdi hiç gümānum yok
Bu ḥālümle yine şehrümde nāmum yok nişānum yok
*Niçe issi şovuk çekdüm şu gibi niçe yer gezdüm
Uşandum hāşılı iy dil yiter gezdüm yiter gezdüm*

V

Yiter oldum bu yād illerde derd ü ḡuşsa pā-māli
Felek el virse teskīn idebilsem ṭab' -ı meyyālī
Dil-i dīvāneligin muntaḳamca olsa aḥvālī
Muḥaşşal her ṭarafdan baḥr u devlet ḳılsa iḳbālī
Ḥuzūr itsem otursam yisem içsem ṭurmasam ḥālī
Hemān işüm gücüm ' iş olsa ' işret olsa iy ' Ālī
*Niçe issi şovuk çekdüm şu gibi niçe yer gezdüm
Uşandum hāşılı iy dil yiter gezdüm yiter gezdüm*

7¹

Müşemmen-i ' Ulvī¹

¹ 8b/9

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Felekler güm güm eylerse n'ola bu âh u zârumdan
Zemîni ğark-ı hûn itsem n'ola eşk-i revânumdan
Alevler zâhir oldu sînede nâr-ı sūzânumdan
Ciger kan oldu geldi ağıdı çeşm-i hûn-feşânumdan
Devâsuz derde uğradum uşandum tatlı cânumdan
‘ Aceb mi kalmasa hergiz eşer nâm u nişânumdan
Diyâr-ı ğurbete ğıtdüm cüdâ düşdüm nigârumdan
Ġarîb illerde kaldum ayrı düşdüm nev-civânumdan

II

‘ Aceb mi serserî gezsem ne yârum ne diyârum var
Ne gönlüm gibi derdüm dökmege bir ğâm-küsârum var
Ne künc-i ğamda hâlüm yañmağâ bir yâr-ı ğârum var
Ne dilde tākāt u şabr u ne elde ihtiyârum var
Ne bir yerde hevâ-yı zülf-i yâr-ile qarârum var
Şafâ-yı hâtırum yok ğâyet-ile inkisârum var
Diyâr-ı ğurbete ğıtdüm cüdâ düşdüm nigârumdan
Ġarîb illerde kaldum ayrı düşdüm nev-civânumdan

III

Yine bir mû-miyânuñ derd-i ‘ ışkıyla hayâl oldum
Teb-i tâb-ı maḥabbetde şarardum bir hilâl oldum
Reh-i ğamda düşüp kaldum za‘ if ü bî-mecâl oldum
Qatı düşkünlüğüm var ‘ aşık-ı şūrîde-hâl oldum
Belâ vâdîlerinde sâlik-i râh-ı zalâl oldum
Beyâbân-ı maḥabbetde gezüp Mecnûn-mişâl oldum
Diyâr-ı ğurbete ğıtdüm cüdâ düşdüm nigârumdan
Ġarîb illerde kaldum ayrı düşdüm nev-civânumdan

IV

Firâğa çekme ğâm her dem vişâl-i dil-rübâ olmaz
Ḥayātuñ mevti vardur dehr-i fânîde beḳâ olmaz
Benüm ölmekden özge çekdügüm derde devâ olmaz

¹ Büşra Çelik ve Muzaffer Kılıç (hızl.), s.270.

Issuz yerler dürür bunda gönül dāru’ş-şifā olmaz
Ġarībem bir Ġarīb olsa kimesne āşinā olmaz
Cihānda ayrılık gibi hele müşkil belā olmaz
Diyār-ı ġurbete gitdüm cüdā düşdüm nigārumdan
Ġarīb illerde kaldum ayrı düşdüm nev-civānumdan

V

Beni terk eyledi ol Yūsuf-ı gül-pīrehen şimdi
Gönül Ya’küb’ına oldu cihān Beytū’l-hazān şimdi
Gözümde uçar oldu hālet-i zevk-i vaṭan şimdi
Baña zindān olupdur ‘Ulvīyā şāhn-ı çemen şimdi
Kimüñle şalınur ol kāmēt-i serv-i semen şimdi
‘Aceb kimlerle seyrān eyler ol hulk-ı hüsn şimdi
Diyār-ı ġurbete gitdüm cüdā düşdüm nigārumdan
Ġarīb illerde kaldum ayrı düşdüm nev-civānumdan

8¹

Tercī’-bend-i Müsemmen-i Şenāyī²

[Mef’ ülü mefā’ ilün mef’ ülü mefā’ ilün]

I

Bulur çü fenā āhır kaşr-ı felegün bāmı
Kalmaz kafes-i tende cān murgı çün ārāmı
Gel ‘ālem-i bākīye ‘azm eyle kıl ikdāmı
Emmāreye zecr eyle hiç verme aña kāmı
İy ṭālib olan ‘āşık fehm eyle ser-encāmı
Her dem oğu bu beyti nūş it³ mey-i gül-fāmı
Şūfī ne-şevēd şāfī tā der ne-keşed cāmī
Bisyār sefer bāyed tā puḥte şevēd ḥāmī

II

İy ‘āşık-ı ġam-dīde kendüzünü ihyā kıl
Tıfl-ı dili vir ‘ışka şūrīde vü şeydā kıl

¹ 9a/11

² İlyas Kayaokay, “Bir Edebî Tür Olarak Atvâr-ı Seb’a ve Manzum İki Örneği”, *İslâmî İlmîler Dergîsî Türk-İslâm Edebiyatı Özel Sayısı*, Vol.14, No.2, (Güz 2019), s.135.

³ it: -G.

Zākir olup esmāya geh fikr-i müsemmā kı1
Hep mazhar-ı esmādur eşyāyı temāşā kı1
Nefsüni melāmet it rūhuñı hüveydā kı1
Zıkr eyleyüp Allāh'ı bu matla'ı inşā kı1
Şūfî ne-şevēd şāfî tā der ne-keşed cāmî
Bisyār sefer bāyed tā puhte şevēd hāmî

III

Ervāh-ı mücerreden yāre haber isterseñ
Yā 'ālem-i qudsiye seyr ü sefer isterseñ
Del ney gibi bağıruñı şehd ü şeker isterseñ
Dil āyñesin pāk it ilhāma yir isterseñ
Deryā-yı maḥabbetden dürr ü güher isterseñ
Her dem oku bu beyti nefse zafer isterseñ
Şūfî ne-şevēd şāfî tā der ne-keşed cāmî
Bisyār sefer bāyed tā puhte şevēd hāmî

IV

Ol muṭma' in iy 'Ārif gel kesb-i kemāl eyle
Noqşānuñı tekmil it hem fikr-i me'āl eyle
Ḥaḵ söyle işit ḥaḵḵı bātıl dili lāl eyle
Gün gibi edüp ḳalbüñ ḳaddüñi hilāl eyle
Gel pūte-i 'ışḵ içre yaḵ ḳalbüñi ḳāl eyle
Bu matla'ı yād idüp kendüñe mişāl eyle
Şūfî ne-şevēd şāfî tā der ne-keşed cāmî
Bisyār sefer bāyed tā puhte şevēd hāmî

V

'İlmüñle olup 'āmil eyle özüñi ihyā
Bil ḥayy-i ḳadīmī hem añla ne durur mevlā
Nefsüñi idüp rāzı bul mertebe-i 'uzmā
Cāhil görimez ḥaḵḵı zulmetde ḳalur a' mā
'Ālim olup esmāya kendüzüñi kı1 deryā
Her dem oku bu beyti unutma şaḳın aşlā
Şūfî ne-şevēd şāfî tā der ne-keşed cāmî
Bisyār sefer bāyed tā puhte şevēd hāmî

VI

Fıkr eyle nedür hikmet añla ne durur Kayyûm
Bil aşl-ı vücûduñı kendüni ider ma' lûm
Bu ' ilm-i ledünnîdür zannitme yâhûd mevhûm
Marziyye edüp nefsüñ nerm eyle añı çün mûm
Şānuñda budur hikmet oldı çün ezel mersûm
Bu beyti tezekkür kıl kalbünde idüp merķûm
Şūfî ne-şevêd şāfî tâ der ne-keşed cāmî
Bisyār sefer bāyed tâ puhte şevêd hāmî

VII

Şāh ol yedi iklîme hükm it yedi deryāya
Kahr eyleyüp a' dāya luţf eyle ahibbāya
Nefsüñi idüp şāfî çün dürr-i girān-māye
Var kürsîyi seyr eyle çık ' arş-ı mu' allāya
Cānuñ gözini açup bak şāhid-i zibāya
Bu beyti Senā' î sen nefsüne idüp māye
Şūfî ne-şevêd şāfî tâ der ne-keşed cāmî
Bisyār sefer bāyed tâ puhte şevêd hāmî

9¹

[Müşemmen-i] Cinānî der-Hakķ-ı Bostān-zāde²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy sipihr-i ' ilm ü faẓla mihr-i gerdün-iķtidār
Hamdülillāh gün gibi faẓl-ile bulduñ iştiḥār
Zerreden artuķ kuluñ var işigünde bî-şümār
Ḥāk-i pāyuñ ' unşur-ı pāküñle eyler iftiḥār
Devlet-i dünyāya çün yoķdur bilürsin i' tibār
Ġam degül taġyîr-i vaz' itdiyse şimdi rûzgār
' Azl ü naşbı dehr-i pür-ķahruñ degüldür ber-ķarār

¹ 9bb/12

² Cihan Okuyucu, *Cinani Hayatı Eserleri Divânının Tenkidli Metni*, 1. Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994, s.359.

Böyledür aḥvāl-i cev̄r-i rūzgār-ı zūr̄kār

II

Zıll-ı zāyıldür cihān-ı bī-şebātuñ devleti
‘Āķibet bir gün döner ḥ^vāb u ḥayāle ‘izzeti
Ehl-i ‘ilmüñ ‘ilmidür cāh u celāl ü rif[‘] ati
Zāyil olmaz ‘azl-ile faẓl u kemāl ü raġbeti
Çün götürmez dāyimā nāzūk mizācuñ şiddeti
İstirāḥat kıl yiter çekdüñ belā vü miḥneti
‘Azl ü naşbı dehr-i pūr-ķahruñ degüldür ber-ķarār
Böyledür aḥvāl-i cev̄r-i rūzgār-ı zūr̄kār

III

Manşıb-ı fetvādan olduñsa ne ġam ‘uzletle dūr
Bir iki gün gūşe-i vaḥdetde eylersin ḥuzūr
Söyleyüp bu kışşa-i pūr ġuşşa çün buldı zuhūr
Aġladı mātem kılup ādem degül mār ile mūr
Kimse itmedi senüñ fetvāña isnād-ı ķuşūr
‘Azl-ile geçse n’ola bir iki eyyām¹ u şühūr
‘Azl ü naşbı dehr-i pūr-ķahruñ degüldür ber-ķarār
Böyledür aḥvāl-i cev̄r-i rūzgār-ı zūr̄kār

IV

Bī-vefādur gerdiş-i eyyām u dehr-i bī-emān
Geh ḥaẓīzi evc ü geh evci ḥaẓīz eyler bir ān
Āfitāb-ı evc-i ‘izzetde olup her gün ‘ayān
İltifāt it ķullaruñ luṭfuñla olsun şādmān
Naḥl²-i bostān-ı vüçüduñ görmesün aşlā ḥazān
Āl u evlāduñla tek³ dünyāda sen saġ ol hemān
‘Azl ü naşbı dehr-i pūr-ķahruñ degüldür ber-ķarār
Böyledür aḥvāl-i cev̄r-i rūzgār-ı zūr̄kār

V

Manşıb-ı fetvādan ‘azli gerçi añlarduķ muḥāl
Böyle taķdīr eylemiş ol pādişāh-ı bī-zevāl

¹ eyyām u: gün eyyām G.

² naḥl: gül G.

³ tek: -G.

Hâtırından ref¹ kıl geldükçe endüh-ı u melâl
Görsün aḥbābuñ seni gün gibi kıl ‘arz-ı cemâl
İştigāl-i ‘ilm idüp taḥrîre başla mäh u sâl
Yâdgâr olsun Cinānî’ye bu maṭla‘ ḥasb-i ḥâl
‘Azl ü naşbı dehr-i pür-ḳahruñ degüldür ber-ḳarār
Böyledür aḥvāl-i cevri-rûzgâr-ı zürkâr

10¹

Tercî‘-bend-i Müşemmen-i Esrâr²

[Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün]

I

Âh kim kıydı yine tîğ-i sitem cānumuza
Ḳondı ğam leşkeri şehir-i dil-i vîrānumuza
Baḳmadın luṭf ile bu dîde-i giryānumuza
Âteş-i derd urup ḥirmen-i dermānumuza
Dûd-ı efgân yakıldı ser ü sāmānumuza
Ḳara gün toğdı yine külbe-i aḥzānumuza
Küfr-i zülfüñ şalalı rahneler imānumuza
Kāfir ağlar bizüm aḥvāl-i perîşānumuza

II

Çille-i şaḥt u firāḳuñla ḥarāb oldu göñül
Nāle vü āh-ile bî-tāḳat ü tāb oldu göñül
Ḳadd-i ḥam-geştemi çeng itdi rebāb oldu göñül
Sîtem-i tîğ-i ğama yandı kebāb oldu göñül
Düşdi sevdālara gitdükçe yebāb oldu göñül
Ḥayf bî-gāneye bî-dād u ḥarāb oldu göñül
Küfr-i zülfüñ şalalı rahneler imānumuza
Kāfir ağlar bizüm aḥvāl-i perîşānumuza

III

Cāndan eyledi bîzār beni hicr elemi

¹ 9b-b/13

² Osman Horata (hzl.), *Esrâr Dede Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2019, s.99.

Cān atardum bulabilsem idi rāh-ı ʿademi
Şanma şekvā iderem çekmege bu derd ü ğamı
Kim çeker lîk bu rütbe elem-i dem-be-demi
Şaçınuñ şimdi bize itdügi cevır ü sitemi
Gör esîrine bile kâfir-i bî-dîn ide mi
Küfr-i zülfüñ şalalı rahneler imānumuza
Kâfir ağlar bizüm ahvāl-i perîşānumuza

IV

ʿAqlum alduñ beni şivende koduñ iy zālîm
Fıkr-i zülfüñle perākende koduñ iy zālîm
Böyle sevdā ile efkende koduñ iy zālîm
Nā-ümîd-i germ ü haste koduñ iy zālîm
Zaʿfum ile bırağup bende koduñ iy zālîm
Dîn ü inşāfı¹ ʿaceb kande koduñ iy zālîm
Küfr-i zülfüñ şalalı rahneler imānumuza
Kâfir ağlar bizüm ahvāl-i perîşānumuza

V

Beni ağlatmamağa vaʿde-i peymān itdüñ
Unudup der-ʿaķab Esrār'ı perîşān itdüñ
Hayf üftādeñi ğāyetle perîşān itdüñ
Hātırım yıķduñ efendim beni nālān itdüñ
Hānmān-ı dilümi hāķ ile yeksān itdüñ
Beni giryān u raķībānumı handān itdüñ
Küfr-i zülfüñ şalalı rahneler imānumuza
Kâfir ağlar bizüm ahvāl-i perîşānumuza

11²

Tercîʿ-bend-i Müşemmen[-i Rūhî]³

[Mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün]

I

¹ inşāfı: inşāf G.

² 10b/14

³ Coşkun Ak (hzl.), *Bağdatlı Ruhi Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin*, Birinci Basım, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001, s.207.

Ėamuñla ağlamakdan görmez oldu çeşm-i giryānum
Dutıldı hasretünle inlemekden kalb-i vīrānum
Yedi kat yire indi cūy-ı çeşmümde akan kanum
Derūn-ı çarḥdan geçdi ḥadeng-i āh u efġānum
Perişān itdi ḥalk-ı ‘ālemi ḥāl-i perişānum
Esir-i derd-i hicr oldum bulunmaz oldu dermānum
Belā-yı ‘ışk-ile yaklaştı kim tenden çıka cānum
Meded devletlü başuñçün baña raḥm eyle sulṭānum

II

Bilürsün miḥnet-i hicrūñ esiri bir dil-efġāram
Siyeḥ zūlfūñ gibi āşüfte çeşmūñ gibi bīmāram
Söyünmez āteşim bir baġrı yanmış ‘āşık-ı zāram
Gözüme uyḥu girmez giceler tā subḥ bīdāram
Kemend-i kākül-i müşkīnūñe çokdan giriftāram
Nice āh itmeyem yanūñda yokdur ‘izzetüm ḥāram
Belā-yı ‘ışk-ile yaklaştı kim tenden çıka cānum
Meded devletlü başuñçün baña raḥm eyle sulṭānum

III

Ḳapuñdan dūr olalı ağlamakdan ġayrı kārūm yok
Başumda ḳalmadı ‘aḳlum elümde ihtiyārum yok
Dil-i bī-tāḳatümde zerrece şabr u ḳarārūm yok
Diyār-ı hicre düşdüm hem-rehüm yok sāz-kārūm yok
Beni añlar bu yād illerde bir ḥāl ehli yārum yok
Dilümde biñ gamum var āh kim bir ġam-kūsārūm yok
Belā-yı ‘ışk-ile yaklaştı kim tenden çıka cānum
Meded devletlü başuñ-çün baña raḥm eyle sulṭānum

IV

Niçe bir eyleyem ben āh u efġān u ḳılam zārı
Niçe bir ṭutasın sen muḥterem ḳapuñda aġyārı
Giriftār eyleyüp yüz luṭf-ile evvel dil-i zārı
Şalup hicrāna şoñra eyledün miḥnet giriftārı
Senün gibi cefākārūñ olam müştāḳ u dildārı

Ġaraż ne böyle mehcūr eylemekden ben dil-efġārı¹
Belā-yı ‘ıřķ-ile yaķlařdı kim tenden çıķa cānum
Meded devletlü bařuñ-çün baña raķm eyle sulţānum

V

Yiter Rūķī gibi ben ħasteyi hicrūñle zār itdūñ
Dil-i bī-tāķatūmden řabrum alduñ bī-ķarār itdūñ
Enīsim olduñ evvel řoķbetūmden řoñra ‘ār itdūñ
Ten-i mecrūķumı rāh-ı maķabbetde gubār itdūñ
Dil-i maķzūnumı řemřir-i miķnetle figār itdūñ
Raķibe merķametler baña źulm-ı bī-řūmār itdūñ
Belā-yı ‘ıřķ-ile yaķlařdı kim tenden çıķa cānum
Meded devletlü bařuñ-çün baña raķm eyle sulţānum

12²

Terci‘ -bend-i Mūşemmen-i Şābit der-Sitāyiş-i Şeyġulislām Feyżullāh Efendi³
[Fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

I

İy ħudāvend-i kerem-ķilye himem-pīrāye
Zerkeřī-mertebe ‘allāme-i Rāzī-pāye
Sen şeref-baķş olalı cāygeh-i fetvāya
Bāliġ oldu ‘ulemā mertebe-i ‘ulyāya
Cümleye ‘ıyş-i raġid oldu girāmī pāye
Baña da⁴ olmaz idi teng-i te‘ış-i māye
Farķuma düşse nihāl-i ķalemūñden sāye
Ķalksam Āmid’e yā belde-i Maġnīsā’ya

II

Sensin iġyā idecek yine beni sulţānum
Bilürem řān-ı kerīme düşeni sulţānum
Şād idince yine bu pūr-miķeni sulţānum

¹ G’de ve YE’de *figār* şeklinde yazılmış olan kelimenin vezne uygun şekli olan *efġār* tercih edildi.

² 12b/16

³ Karacan, s.537.

⁴ da: -G.

Beklerem gūşe-i beytü'l-hazeni sulṭānum
Aramam bîḥ ü bün-i nārveni sulṭānum
İstemem zıll-ı nihāl-ı çemeni sulṭānum
Farḳuma düşse nihāl-i ḳalemüñden sāye
Ḳalksam Āmid'e yā belde-i Māgnīsā'ya

III

Sāye-endāz-ı hüner muḥteşemān-ı dünyā
Mün' am-ı Ḳāf-niş'in ya' nī Cenāb-ı ' Anḳā
Eyleyüp ṭafra-ı dārāt ile izhār-ı seḥā
İtse şorguç diyü¹ bi'z-zāt kerimin ihdā
İctināb eyler idüm zıll-ı per-i bümāsā
İstemem düşdügini sāye-i şeh-perr-i Hü mā
Farḳuma düşse nihāl-i ḳalemüñden sāye
Ḳalksam Āmid'e yā belde-i Māgnīsā'ya

IV

Şeb ki envā' -ı taşavvurla olup ḥayret-yāb
Şehvet-i fikr ile mey-ḥānede ḳalsam bî-ḥ'āb
Cānuma vesvese-i dīv-i vehim virse ' azāb
Ḳalbe Cibrīl-i ḥayālūñ getürüp bu bî-tāb
İsm-i A' zam gibi nāmuñla virür ḥaşma cevāb
Eyleyüp zātuña bu maṭla' -ı fāḥirle ḥiṭāb
Farḳuma düşse nihāl-i ḳalemüñden sāye
Ḳalksam Āmid'e yā belde-i Māgnīsā'ya

V

Gice bî-tāb idi gördüm ḳalem-i² nādire-fen
Çeşmümün çifte devātın ḳapadum erkenden
Kendümi meclis-i fazluñda görüp ḥ'ābda ben
' Arz-ı ḥācet be-leb ü ḥ'āhiş-i leb der-dāmen³
' Atfe-i zeyl-i kerem dest-i niyāzumda iken
Didüm ey devḥa-ı bāğ-ı şerefi zıll-efken
Farḳuma düşse nihāl-i ḳalemüñden sāye
Ḳalksam Āmid'e yā belde-i Māgnīsā'ya

¹ diyü: -G.

² ḳalem-i: yine bir G.

³ der-dāmen: G.

VI

‘Arz-ı hālüm kapuya varsa ğamīn olmazdum
Bilürüm merḥametüñ ğayri ḥazīn olmazdum
Görmesem ‘atıfetüñ ğamdan emīn olmazdum
Elde görsem kalemüñ vehme qarīn olmazdum
Mübtelâ-yı marâz-ı âh ü enīn olmazdum
Pister-i fakre düşüp ḥāk¹-nişin olmazdum
Farḡuma düşse nihāl-i kalemüñden sāye
Ḳalksam Āmid’e yā belde-i Māgnīsā’ya

VII

Görsem ol luṭfi gönülden ğamı dūr eyler idüm
Revzen-i tār-ı dili ğarḡa-i nūr eyler idüm
Faşl-ı nev-rüzda bir ‘id-i sürür eyler idüm
Nefḡa-ı sünbüli meclisde buḡūr eyler idüm
Tehniyet yirine Sābit gibi sūr eyler idüm
Şırtum üstinde yatup ğayri ḥuzūr eyler idüm
Farḡuma düşse nihāl-i kalemüñden sāye
Ḳalksam Āmid’e yā belde-i Māgnīsā’ya

13²

Tercī‘-bend-i Ğālīb-i Şeyḡü’l-Mevlevī³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Zihī pūşide-i zerdūz-ı pūr-zer zühre-pirāye
Ki ḡat-ber-ḡat müreccaḡ köhne tāḡ-ı çarḡ-ı bālāya
Zemīni belki fāyık atlas-ı gerdün-ı ḡaḡrāya
Resādur perde perde vāşıl itmek ‘arş-ı a‘lāya
Ki mişli girmemişdür çeşm-i mihr-i ‘ālem-ārāya
Münevver bir şafaḡdur gūyiyā şubḡ-ı tecellāya
Müceddid oldıḡı Sulṭān Selīm’ün dīn ü dünyāyā
Nümāyāndur bu nev-pūşidesinden ḡabr-i Monlāya

¹ ḡāk: ḡā G.

² 14b/18

³ Okçu, s.240

II

Selīm Hān İbni Sultān Muṣṭafā Hān dād-perverdūr
Süleymān tahtına hem zātı hem āsārı zīverdūr
Sipihriñ çok zamāndan ārzūsı bir dilāverdūr
Vücūd-ı pāk-i pūr-cūdı bu yüzbaşına efserdūr
Hele bulsun biraz işler qarār emr-i muḳarrerdūr
Cihānı ser-te-ser feth idecek bir şāh-ı perverdūr
Müceddid oldığı Sultān Selīm 'üñ dīn ü dünyāyā
Nümāyāndur bu nev-pūşīdesinden ḳabr-i Monlāya

III

Degül pūşīde gūyā şafḫa-i āyāt-ı Ḳur'ānī
Şafādan şadrı olmuş Levḫ-i Maḫfūzuñ sebaḳ-h'ānı
Müşa'şā' ḫāme-i nūr ile yazmışdur ḳalem anı
Per-i Cibrīl olup ser-levḫa-i satr-ı zer-efşānı
Nigāhı āšnā-yı rūḫ ider erbāb-ı 'irfānı
Nukūşından çıkar kim tutdığı cāy-i Süleymānı
Müceddid oldığı Sultān Selīm 'üñ dīn ü dünyāyā
Nümāyāndur bu nev-pūşīdesinden ḳabr-i Monlāya

IV

Selīm-i Evvele olmuşdı zāhir sırr-ı Muḫyiddīn
Bu sultān-ı celālet-pīşeye feyz-i Celāleddīn
İdüp hem türbesin ta' mīr hem pūşīdesin tezyīn
Bu tākrīb-ile oldu 'ālem-i ma' nāda şehr-āyīn
Ki ya' nī şimdi buldı şāḫibin bu devlet-i dīrīn
Olur bir bir mükemmel hep nizām-ı ekmel-i pīşīn
Müceddid oldığı Sultān Selīm 'üñ dīn ü dünyāyā
Nümāyāndur bu nev-pūşīdesinden ḳabr-i Monlāya

V

O Monlā kim velīler ḫāline medhūş-ı ḫayretdür
Maḳāmı derk olunmaz Allāh [Allāh] bu ne ḫāletdür
Kītāb-ı Meşnevīsi āyet āyet ders-i ḫikmetdür
Toḳuşmış mevc mevce ḳulzüm-i 'ışḳ u muḫābbetdür
Ser-ā-ser nuṭḳ-ı pāki hep keremdür hep kerāmetdür

Cenāb-ı şehriyāra şübhe yok tevfiķ-i ḥazretdür
Müceddid oldığı Sulṭān Selīm'ün dīn ü dünyāyā
Nümāyāndur bu nev-pūşīdesinden kabır-i Monlāya

VI

Müzerkeş tār-ı mihri eyleyip bākīde üstādān
Zümürürd şafḥa üzre eylemişler naķş-ı Cāvīdān
Behiştün¹ nev-bahārın eylemişler cā-be-cā rīzān
Ḳamer ḥal-kerdesinden bir şu çekmişler ki cān ḥayrān
Görüp bu āb ü tābı cevher-i ‘ aķlum olup nālān
Bu beyti okudum yādumda ķaldı şu gibi el-ān
Müceddid oldığı Sulṭān Selīm'ün dīn ü dünyāyā
Nümāyāndur bu nev-pūşīdesinden kabır-i Monlāya

VII

Hudā'yā nāi'l-i maķşūd idüp şevketlü ḥünkārı
Hemīşe ide tedbīrine tevfiķün mededkārı
Olup her kārı āsān ķalmasın bir emr-i düşvārı
Gelüp eyyām-ı ‘ adli aķlasun a‘ dā-yı bedkārı
Ḳaşā'idlerle gelsün Ğālīb-i bī-dil senākārı
Bu beyti olsun ammā sākinān-ı ‘ arşuñ ezķārı
Müceddid oldığı Sulṭān Selīm'ün dīn ü dünyāyā
Nümāyāndur bu nev-pūşīdesinden kabır-i Monlāya

14²

Tercī'-bend-i Ğālīb-i Şeyḫü'l-Mevlevī³

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bārekallāh şeref-dūde-i āl-i ‘ Oşmān
Ne güherlerle pür itmiş felegi ol ‘ ummān
Kimi ḥūrşīd ü kimi meh kimi baḥr ü kimi kān
Her biri nādīre-i devr-i zamān ķuṭb-ı cihān

¹ behiştün: behiştün G.

² 15b/19

³ Okçu, s.243.

Luṭf u ḥayrāt u müberrātları bî-pāyān
Midḥat ü maḥmidete cümlesi gerçi şāyān
Māh-ı burc-ı ‘aẓamet ḥāmī-i ehl-i ‘irfān
Mihr-i gerdūn-ı himem Ḥazret-i Beyḥān Sulṭān

II

Bir suḥanla dil-i vîrānemi ma‘ mūr itdi
İde mesrūr anı Ḥaḳ gönlümi mesrūr itdi
Şafaḳ-ı şefḳati kāşānemi pūr-nūr itdi
Ḥāṭırumdan sitem-i dehri bütün dūr itdi
Dīde-i ḥāsīd ü cāḥīd varise kūr itdi
Dāsītān-ı hünerüm ‘āleme meşhūr itdi
Māh-ı burc-ı ‘aẓamet ḥāmī-i ehl-i ‘irfān
Mihr-i gerdūn-ı himem Ḥazret-i Beyḥān Sulṭān

III

Fuḳarā zümresini luṭf ile itdi dil-şād
Bir daḥı eylemezüz çarḫūñ elinden feryād
Viridi ḥaḳḳā ki kerāmetle tesellī-i fu’ād
Bizi ābād-ı ḥayāt eyledi olsun ābād
Bir nefesle gül-i āmālümüzi kıldı güşād
Biz de yerden göge dek eylerüz iḥsānını yād
Māh-ı burc-ı ‘aẓamet ḥāmī-i ehl-i ‘irfān
Mihr-i gerdūn-ı himem Ḥazret-i Beyḥān Sulṭān

IV

Ḥāher-i pādşeh-i rüy-ı zemīn Ḥān Selīm
Ced-be-ced revnaḳ-ı menşūrı kerīm ibni kerīm
Süddesi kıble-i iḳbāle olup rükn-i ‘aẓīm
Ḥāk-i dergāhına itmekde melekler ta‘ zīm
‘İşmet ol derden olur ḥūr-ı behište ta‘ līm
Ḥarem-i ḥāşına envār-ı şeref ferş-i ḥarīm
Māh-ı burc-ı ‘aẓamet ḥāmī-i ehl-i ‘irfān
Mihr-i gerdūn-ı himem Ḥazret-i Beyḥān Sulṭān

V

Ol ḳadar bezl ider āfāḳa nevāl-i keremi

Ki feleklerde pesend oldu kemāl¹-i keremi
Biñde bir vaşf ola mümkün mi hıṣāl-i keremi
Baḥr ü kân olmağa lāyık mı miṣāl-i keremi²
Ḥāverān olsa sezā ṣaff-ı ni‘āl-i keremi
Şark u ğarba irişür nūr-ı zılāl-i keremi
Māh-ı burc-ı ‘aẓamet ḥāmī-i ehl-i ‘irfān
Mihr-i gerdün-ı himem Ḥazret-i Beyḥān Sulṭān

VI

Ehl-perverdür o ḥaḳḳā ki kerem-pirādur
Şübhesüz müntesib-i Fāṭıma-ı Zehrādur
Merḥamet ḳalbine Ğālib kerem-i Mevlādur
Maẓhar-ı sırr-ı dil-i Ḥazret-i Mevlānādur
Luṭfı taḥrīr ile vaşf eylemeden a‘lādur
Rūz u şeb midḥatini söylemege aḥrādur
Māh-ı burc-ı ‘aẓamet ḥāmī-i ehl-i ‘irfān
Mihr-i gerdün-ı himem Ḥazret-i Beyḥān Sulṭān

15³

Tercī‘-bend-i Fehīm⁴

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Zerreveş ser-geştesiyem bir şehün k’itse ḥicāb
Māhdan eyler niḳāb-ı sāye-bānuñ āfītāb
Gāh ider pinhān nigeḥle ‘āşıkı mest ü ḥarāb
Geh teğāfülle ider erbāb-ı dilden ictināb
Neşve-i ḥayretle pür olmış dil-i pür-ıztırāb
Nice itsün böyle bir fettāna tevcīh-i ḥiṭāb
Göz uciyla ‘āşıkā geh luṭf ider gāhī ‘itāb
Bir su ‘āle yer ḳomaz ol ğamze-i ḥāzır-cevāb

II

¹ kemāl: lāl G.

² V/4-5: -G.

³ 58a/60

⁴ Üzgör, s.270.

Bir ‘aceb cādū-firībe oldu cānum mübtelā
Kārı ben ālüfteye gāhī vefā gāhī cefā
Gāh luṭf-ile tekellüm gāh hıṣm-ile edā
Geh lebin eyler tebessüm-rīz geh düş-nām-zā
Gerçi lā‘ li nūṣ-ı cān līkin müje niṣ-āzmā
Cümlesi dursun yiter ben bī-dile ṭurfa-edā¹
Göz uciyla ‘āşıkā geh luṭf ider gāhī ‘itāb
Bir su ‘āle yer kımaz ol ğamze-i ḥāzır cevāb

III

Rast geldüm yolda ol şāhā giderken ḥāk-rāh
Ferş-i rāh olmuş yolında cebhe-i ḥūrşid ü māh
Eyledüm bī-iḥtiyār rāh-ı nihān itdi nigāh
Hıṣm-ile kıldı teğāfül eyledi ḥālüm tebāh
Bir nigāh-ı nāz pes kıldı yine ol pādīşāh
Remz-i imā-ile söylemek olurdu lik āh
Göz uciyla ‘āşıkā geh luṭf ider gāhī ‘itāb
Bir su ‘āle yer kımaz ol ğamze-i ḥāzır cevāb

IV

İtdi mestāne nigezle ol perī ‘arz-ı cemāl
Keyf-i ḥüsniyle dil-i bī-hūşum itdi deng ü lāl
Eyleyem didüm dil-i güm-geştemi andan su ‘āl
Levh-i rüyum üzre dilden yazdı çeşmüm ‘arz-ı ḥāl
Gördüm ol ḥūm-rīz şāha ‘arz-ı ḥāl emr-i muḥāl
Gāh āb u gāh āteş geh cemāl u geh celāl
Göz uciyla ‘āşıkā geh luṭf ider gāhī ‘itāb
Bir su ‘āle yer kımaz ol ğamze-i ḥāzır cevāb

V

Seyr idüñ ol dil-ber-i mümtāzumuñ i‘ cāzını
İtmege küşte dirildi ‘āşık-ı ser-bāzını
Çeşm-i şūḥından bile şaklar nigāh-ı nāzını
Kıl temāşā çeşm-i ğammāz-ı suḥān-pervāzını
Fāş iderdi dil o māha yoḥsa çokdan rāzını

¹ edā: belā G.

Geh şalar geh men^ç ider murğ-ı dile şeh-bâzını
Göz ucuyla ‘âşıka geh luṭf ider gāhī ‘itāb
Bir su ‘āle yer kıomaz ol ġamze-i ḥāzır cevāb

VI

Bezm içinde gördüm ol şāhı oturmış cām-ile
Ebruvān pür-çin küleh kec bir niçe ḥod-kām-ile
Beste itmiş kendine bir bâzı müşkîn dām-ile
Birbiriyle güft ü gūda çeşm-i ḥūn-āşām-ile
Kaldı dem-beste zebān-ı nātıkum ālām-ile
Rūḥ-ı kıudsī^ç arz ide ḥālüm meger ilhām-ile
Göz ucuyla ‘âşıka geh luṭf ider gāhī ‘itāb
Bir su ‘āle yer kıomaz ol ġamze-i ḥāzır cevāb

VII

Oldı çün nāz-ile ol şūḥ-ı cihānum cilveger
Çeşm-i ser-mest-i meyi^ç işve kırışme pür-ḥaṭar
Zevkı-i nāzından niyāz oldı zebānum ser-te-ser
Ben niyāz itsem o nāz eyler şanurdum bī-ḥaber
Rūḥ-ı Neḫ^ç i’den Fehīm aldum ḥaber didi eger
^ç Āşıķ-iseñ el-ḥazer ḥüsnine ḥāmūş it nazar
Göz ucuyla ‘âşıka geh luṭf ider gāhī ‘itāb
Bir su ‘āle yer kıomaz ol ġamze-i ḥāzır cevāb

4.2.9. MU‘AŞŞERLER

Mu‘ aşşerāt

1¹

Tercî‘-bend-i Mu‘ aşşer-i Firākî

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Esîr-i miñnet ü derd ü belâ olmış durur cānum
Cezâyirdür gözüm deryâ-yı eşküm aldı dört yanum
Ne bir feryād-res buldum ne kimse diñler efğānum
Derûn-ı dilde ƣaldı fehm olunmaz rāz-ı pinhānum
Egerçi gül gibi ‘arz eyledim ƣāk-ı girîbānum
Oƣunmaz lîk bülbül gibi gülşende bu destānum
Ne var mānend-i ģonca ƣana yunsa ƣeşm-i giryānum
Cigerde lāle-ruhlardan yanar biñ dāğ-ı hicrānum
Meded bir ƣāre ƣıl senden olur olursa dermānum
Muħammed Muştafā ģaƣƣı ‘Alîlik eyle arslanum

II

Ģarîbim kākül-i dil-ber gibi āvāre-ģāl oldum
Ƣuru sevdāda yilmekde za‘îf u bî-mecāl oldum
Muħaşşal niƣe yıldur mażhar-ı ƣahr-ı celāl oldum
Ƣutuldu ƣālî‘im burc-ı nuħûsetde hilāl oldum
Şarardı ģün gibi beñzüm anuñ-ģün pür-zevāl oldum
Vücūdum döndü baƣ necm-i şihāba bir ģayāl oldum
Hümā-pervāz iken bir peşşe-i bî-perr ü bāl oldum
Ayaklarda şikeste-beste mūr tek pāy-māl oldum
Ƣutuldum bir ‘aceb bende giriftār-ı ‘iyāl oldum
Muħammed Muştafā ģaƣƣı ‘Alîlik eyle arslanum

III

Feleklerden naşîbim ģāh faƣr u geh felāketdür
Benüm ģālüm cihānda bilmezem yā Rab ne ģāletdür
Enîsim ģāh miñnet ģāh ģasret ģāh fūrƣatdür

¹ 19b/22

Celisüm sâye-i târik-i dīvār-ı muşibetdür
Murādum ḥazretüñden ḥālūme bir zerre şefkatdür
Yetimüñ dāne dāne başı hod bārān-ı raḥmetdür
Gidermek zilletin bir mü'minüñ imān-ı izzetdür
Delil olmak kişi bir düşmişe ḥayra delāletdür
Bilürsin Şāh-ı Merdānıñ yolu luṭf u mürüvvetdür
Muḥammed Muştafā ḥaḳḳı 'Alilik eyle arslanum

IV

Giriftārum beni bend-i belādan bir dem āzād it
Dil-i maḥzūnumu işbu ḥaremde ḥurrem ü şād it
Yıkık gönlüm yapıp tekrār Beytullāh bünyād it
Elif-ḳadd dāl olan ḳaddüm efendim ya'nī bir ad it
Ṭarīḳ-i rāḥat-ābāda dil-i mecnūnum irşād it
Bu miḥnet-ḥānede vīrāne göñlüm rāḥat-ābād it
Dilā gel bir nefes ney gibi biñ derd ile feryād it
Yer var def gibi seng-i sille-i devrāna mu'tād it
Ḥudāvendā Ḥudā 'ışkına hey luṭf-ı Ḥudā-dād it
Muḥammed Muştafā ḥaḳḳı 'Alilik eyle arslanum

V

Firāḳī guşşa-i hicrāna yok gāyet nihāyet ḳıl
Uzatma ḳışsayı sen ḥasb-i ḥālūñden ḥikāyet ḳıl
İşāret ile biñ ma'nāya bir lafzı kifāyet ḳıl
Zarīfāne sözüñ 'arz eyle rindāne rivāyet ḳıl
Sözüñde rāst ol erkāna 'arz-ı istiḳāmet ḳıl
Eger bir egrilik olursa öz nefsüñ melāmet ḳıl
Kerem görmek dilerseñ bārī'āhından kerāmet ḳıl
Dimezven kim saña her bir le'ime var minnet ḳıl
Ḳuluñ muḥtāc-ı ḡayr itme efendim sen 'ināyet ḳıl
Muḥammed Muştafā ḥaḳḳı 'Alilik eyle arslanum

2¹

Ta'şīr-i İḥyā der-Tazmīn-i Beyt-i Yūsuf Ziyā Paşa¹

¹ 22b/26

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Qıl beni reh-rev-i tã' at meded iy Rabb-i mecîd
Eyleyem şıdķ-ile tã zât-ı şerîfũñ temcîd
Âteş-i ħubb sŷy-ı cānuma kār itdi şedîd
Bād-ı tevfiķ ile qıl tãb-ı derūnum tebrîd
Oldı tefsîde-i germî-i hevâ nefis-i ' anîd
Eşer itdi o ħarâret dil-i zâr oldı qadîd
Mürşid-i ' ışķa inâbetle quluñ eyle mürîd
Şoyınup ħizmet-i dergāhuñ idem ' ahd-ı medîd
Qıl beni cāme-i ġafletden ilāhî tecrîd
Rûz u şeb eyleyeyüm Ĥazret-i zātuñ tevĥîd

II

Müddet-i ' ömrümi şarf eyledüğüm cürm ü günâh
İtdi mir 'ât-ı dil-i şāfumu jeng-āver âh
Açayum mışķale-i zıkr ile rûyın çün māh
Ola tã cilvegeh-i şûret-i esrâr-ı İlāh
Rāh-ı ' işyānda yüzüm gerd-i ħicāb itdi siyāh
Āb-ı rahmetle meger eyleye tatĥîr Allāh
Şüst-rû olmağ -içün çirk-i günehten her gāh
Lücce-i zikre girüp bārî idem anda şināh
Qıl beni cāme-i ġafletden ilāhî tecrîd
Rûz u şeb eyleyeyüm Ĥazret-i zātuñ tevĥîd

III

Düş-ı dilden öleyüm şevķ-ile bār-efken-i ġam
Sînemi eylemesün kül-ĥan-ı pür-tāb-ı elem
Çıķmalı elbise-i ħırş u tãma' dan âdem
Cāmekāndur bu cihān bunda şoyınmaķdur ehem
Dest-şüy u şaĥ-ı cürm olayum dir her dem
Tevbe şābūnını yā Rabb baña sensin erĥam
Sıkmaşun cānumı germ-ābe-i şuġl-i ' âlem

¹ Mehmet Halil Erzen, "İhyâ Dîvânı ve Tahlili: İnceleme-Tahlil-Tenkitli Metin", Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Van 2012, s.751.

Olmaya t̄a ruh-ı endīşe ‘ arak-rīz-i nedem
Qıl benī cāme-i ġafletden ilāhī tecrīd
Rūz u şeb eyleyeyūm Ḥazret-i zātuñ tevḥīd

IV

Nefs-i bed-kīş gibi nādir olur keştī-gīr
Beni meydāna çıkup eylemek ister tedmīr
Nuşretūñle aña ġālib olup iy Ḥayy ü Qadīr
Zālīmi eyleyeyūm pūşt-be-ḥāk ü taḥḳīr
Geldiler seyre melā’ikden inen cemm-i ġafīr
Yā ilāhī benī maġlūb idüp itme teşhīr
Kisvet-i şevḳ-ile meydāna girince bu faḳīr
Virmesün ḳat ḳat olup baña ‘ alāyık teşvīr
Qıl benī cāme-i ġafletden ilāhī tecrīd
Rūz u şeb eyleyeyūm Ḥazret-i zātuñ tevḥīd

V

Zīver-ārā-yı şadāret güher-i kân-ı vefā
Şāḥib-i ḥulḳ-ı ḥasen Ḥazret-i Yūsuf Paşa
Zāt-ı efḥam ki olur nazm-ı teri derde devā
Şadr-ı a‘ zām ki virür her suḥanı şadre şifā
Menba‘ -ı ṭab‘ ı idüp kevşer-i inşāf icrā
Meşreb-i şāfī nedür bildi gürūh-ı ‘ urefā
Nüşḥa-i zāt-ı şerīfindeki terkīb İḥyā
Qıldı bu beyt-i laṭīfindeki maẓmūnı edā
Qıl benī cāme-i ġafletden ilāhī tecrīd
Rūz u şeb eyleyeyūm Ḥazret-i zātuñ tevḥīd

3¹

Tercī‘-bend-i Mu‘ aşşer-i Du‘ āyī²
[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

¹ 23a/26

² Firuze Bozkurt, “XVI. Yüzyıla Ait Bir Şair Mecmu’ası”, Niğde Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Niğde 2007, s.91. Bu şiirin sadece IV ve V. bentleri bahsi geçen kaynakta ismi belirsiz bir şairin ilk iki bendi olarak yer almaktadır.

Haddüñ üzre bād-ile āvīz bu zülf-i ‘anberīn
Şanki eyler cilveler řāvūs-ı firdevs-i berīn
Ders-i hüsn okur cemālūñ āyetinden *hūr-ı ‘in*¹
La‘ lüñi kevşer diyü taħrīr ider *mā’-ı ma‘in*²
Bilmedi sırr-ı dehānuñ hiç ‘aql-ı ħurde-bīn
Ĥokķa-i dūr-bārı mı yā ħātem-i gevher-nigīn
Sen Süleymān-ı zamānuñ bendesidür kemterīn
Қande kim var bir büt-i ħūrşīd-rüy [u] meh-cebīn
Seyr-i bāğ itseñ seĥerdür serv-i nāz u nāzenīn
Billāh iy gül bu ne ħüsn olur hezārān āferīn

II

Dil esīr-i ħalka-i gīsū-yı yār olmuş durur
Cān daĥı āşüfte-i çeşm-i nigār olmuş durur
Bāde-i siĥr ile diller çeşm-i ĥār olmuş durur
Ėamzesiyle nergis-i mest intizār olmuş durur
Bezm içinde sünbülūñ ‘anber-nişār olmuş durur
Bu nesīm-ile şabā hoş müşk-bār olmuş durur
Қaddüñüñ cüyında serv cüybār olmuş durur
Қaddüñe karşı çemende lālezār olmuş durur
Bāğ-ı cān devr-i ruĥuñla nev-bahār olmuş durur
Seyr-i bāğ itseñ seĥerdür serv-i nāz u nāzenīn
Billāh iy gül bu ne ħüsn olur hezārān āferīn

III

Tā kemend-i zülf-i şeb-rengüñle kim meh bendedür
Tīr-i müjgānuñla mihr-i āsümān efkendedür
Pāyüñe ser terk idenler tā ebed tābendedür
Keşt-i şemşīr-i ‘ışķuñ cāvidānī zindedür
Şol leb-i cān-perverüñ yāķūt-ı şekker-ĥandedür
Māh-manzarsın velī ķanı nazīrūñ ķandedür
Kime kim manzūr olursañ tālī‘ i ferĥundedür
Zerre-i tāb-ı cemālūñle güneş tābendedür

¹ “Ayrıca onları iri siyah gözlü hurilerle evlendirmişizdir.”, Kur’an, Duhan Suresi, 44/54.

² “...temiz bir akar su.”, Kur’an, Mülk Suresi, 48/30.

Rûze-i medhûnde ‘ âlem bûlbûl-i gûyendedür
Seyr-i bâğ itseñ seherdür serv-i nâz u nâzenîn
Billâh iy gül bu ne hûsn olur hezârân âferîn

IV

‘ Ârîzuñda yâsemînüñ verd-i aḥmerden laṭîf
Ġoncañ ile nergisüñ bādām u şekkerden laṭîf
Boyı ‘ ar‘ ardan dil-ārā bûyı ‘ anberden laṭîf
Zülfi sünbûlden muṭarrā ‘ aynı ‘ abherden laṭîf
Lü‘ lü‘ -i lālâ dişüñ olaḥ gevherden laṭîf
Bu yaşum dürden muşaffâdur yüzüm zerden laṭîf
Rûşen olan gün yüzüñdür mäh-ı peykerden laṭîf
Ṭal‘ atuñdur âfitâb-ı nûr-perverden laṭîf
Gelmedi bir ḥûb sen serv-i semen-berden laṭîf
Seyr-i bâğ itseñ seherdür serv-i nâz u nâzenîn
Billâh iy gül bu ne hûsn olur hezârân âferîn

V

Dem-be-dem ḥâlüñ ki meyl-i kâkül-i müşkîn ider
Ḥ‘âce-i Hindü gibi ‘ azm-i diyâr-ı Çîn ider
Hicr-i zülfüñ giceler bu göñlümi ġamġîn ider
Ḥasret-i mäh-ı cemâlüñ yaşumı pervîn ider
Ḥâk-i pâyüñ dîde-i ḥürşîd-i rûşen-bîn ider
‘ Aks-i ruḥsâruñ ‘ izârı lâlâ-i rengîn ider
Çeşm-i ḥûn-rîzüñ egerçi kaşd-ı cân u dîn ider
Bu Du‘ âyî la‘ lüñüñ şerḥin iñen şîrîn ider
Luṭfuñ ile ḥalkuñ ḥalk-ı cihân taḥsîn ider
Seyr-i bâğ itseñ seherdür serv-i nâz u nâzenîn
Billâh iy gül bu ne hûsn olur hezârân âferîn

4¹

Tercî‘ -bend-i Mu‘ aşşer-i Sa‘ dî
[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

¹ 24a/27

Cilveler eyler ‘izāruñda bu zülf-i ‘anberīn
Şanasın tāvūsdur yā şeh-per-i rūhu’l-emīn
Kūyuñuñ her gūşesidür Ravza-i huld-i berīn
Hāk-i pāyūñ tūtiyā eyler gözine hūr-ı ‘in
Şerbetine la‘ lūñuñ dil-teşnedür *mā’-ı ma‘īn*¹
Büy-ı zülfüñden mu‘ atıardur zamān ile zemīn
Bir büt-i hūrşīd-ţal‘ at dil-rübāsın meh-cebīn
Haţţıñı kim görse eydür yāsemendür yāsemīn
Gülşen-i hüsñüñ görüp dir bülbül-i gūyā hemīn
İy gül-i bāğ-ı leţāfet şad hezārān āferīn

II

Sünbül-i müşkīnūñuñ her tārı mār olmuş durur
Bu sebepdendür ki ‘aqlum tārūmār olmuş durur
Eşk-i çeşmüm pāyine gevher-nişār olmuş durur
Mülk-i cān içinde ‘ışkuñ şehir-i yār olmuş durur
Zülf-i şeh-bāzına dil murğı şikār olmuş durur
Gūşına bu halka-i meh gūş-vār olmuş durur
Zülfi dil Manşūrını aşmağa dār olmuş durur
Başumuz ‘ışkuñ şarābından humār olmuş durur
Gülşen-i ‘ālem cemālūñden bahār olmuş durur
İy gül-i bāğ-ı leţāfet şad hezārān āferīn

III

Gün gibi ‘ālemde kandīl-i ruhuñ tābendedür
Anuñ-içün pertevinūñ mihrine meh bendedür
Gūş idelden nazm-ı dendānuñ düşüp (?) derbendedür
Şu’le-i şem‘-i ruhuñdan mihr ü meh şermendedür
Şevk-i ruhsāruñ hayālī sīne-i sūzendedür
Gūyiyā bir şeh durur kim meskeni külhandedür
Zülfüñüñ būyına ‘anber boynu bağı bendedür
Teşne-dillikden ben öldüm kande la‘ lūñ kandedür
Tūţ-ı cān bezm-i hüsñüñde senūñ güyendedür
İy gül-i bāğ-ı leţāfet şad hezārān āferīn

¹ “...temiz bir akar su.”, Kur’an, Mülk Suresi, 48/30.

IV

Dişleri dürden lebi yâkût-ı ahmerden laţîf
Hüsni-i hulk içinde yok ol mâh-ı peykerden laţîf
La‘l-i nâbı şerbet-i kand-i mükerrerden laţîf
Büyü cân virür nesim-i zülfü micmerden laţîf
Rüşen olmuş nûr-ı kaddi şems-i hâverden laţîf
Lebleri senbûsesi pâlûde-i terden laţîf
Olmaya ‘âlemde lezzet cevri-i dil-berden laţîf
‘Âşıka gûyâ tavâfı hacc-ı ekberden laţîf
Nûş iden cām-ı lebûñ der âb-ı kevserden laţîf
İy gül-i bâğ-ı leţâfet şad hezârân âferîn

V

Haddi üstünde haţı nakş-ı nigâr-ı Çîn eder
Hey ne kâfirdür kamer devrinde kaşd-ı dîn eder
Rengini zer yüzümüñ bu sâ‘id-i sîmîn eder
Hasret-i mâh-ı cemâlûñ yaşımı pervîn eder
Neyledim kim cânımı almağa gamzen kîn eder
Dil ser-i kuyında yatup her gice nefrîn eder
Yoldaşı gam yoldaşını şubha dek bālîn eder
Husrevâ Sa‘dî lebûñ şerhin inen şîrîn eder
Rûh-ı kudşî işidüp her dem aña tahsîn eder
İy gül-i bâğ-ı leţâfet şad hezârân âferîn

5¹

Tercî‘-bend-i Mu‘aşşer-i Fedâyî

[Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün]

I

İy dil-ârâ-yı perî-rüy u nigâr-ı hür-ı ‘în
La‘l-i nâbindan utanır kevşer-i mâ‘-ı ma‘îr²
Bir halâvet kim saña vermiş o Rabbü’l-‘âlemîn
Cân mısın yâ âdemî mi bilsem iy rûhu’l-emîn

¹ 24b/28

² “...temiz bir akar su.”, Kur’an, Mülk Suresi, 48/30.

Kim gören bu hüsn-ile bir serv-i nâz u nâzenîn
... bî-dîn turre ki geh itmeye kaçd dil-berin
Şemme-i hâlûn katında ‘anber-i Mâçîn Çîn
Kâkülûnden münfa‘il reyhân u sünbül yâsemîn
Sen perîye vâşıl olan ehl-i cennetden yakîn
Bu ne nâzik lutf u hüsn olur hezârân âferîn

II

Ol şanem kim ‘anber-i zülfünü zencîr eylemiş
Bu dil-i divâneyi tutmağa tedbîr eylemiş
Göz u kaşı zülf u hâlî cümle el bir eylemiş
Dutmazam anı dürüst da‘vâyı tezvîr eylemiş
Öldürem derdi niçün ‘ahdine te‘hîr eylemiş
Nâz-ı hicrân ile yanmak bana takdîr eylemiş
Levh-i dilde şûretûnî nakşını taşvîr eylemiş
Rûz-ı evvel gönلümü Haq saña teşhîr eylemiş
Âyet-i seb‘a’l-meşânîdür ki taḥrîr eylemiş
Bu ne nâzik lutf u hüsn olur hezârân âferîn

III

‘Ârîzuñdur yâsemîn ü verd-i aḥmerden laṭîf
Nuṭṭa gelseñ sözlerûñ ḥelvâ-yı şekkerden laṭîf
Büy-ı zülfûñ iy şanem misk ile ‘anberden laṭîf
Zerrece la‘lûñ şuyu biñ ḥavz-ı kevşerden laṭîf
Gözûñûñ bir ğamzesi biñ siḥr-i ‘abherden laṭîf
Kâmetûñ zîbâlıĝı serv-i şanevberden laṭîf
Şalıncaḳḳadd-i dil-cûñ ile ‘ar‘ardan laṭîf
Bu şalâbetle gören der mâh-ı enverden laṭîf
Sîme döndü gözlerüm bu ruḥlarum zerden laṭîf
Bu ne nâzik lutf u hüsn olur hezârân âferîn

IV

Gözlerüm yaşı ğamuñla cûybâr olmuş durur
‘Âşık-ı şûrîdeñ iy cân bî-ḳarâr olmuş durur
Zülf-i şeb-rengûñ yüzünde târumâr olmuş durur
Gülşen-i hüsnünde bülbüller hezâr olmuş durur

Gül yüzünden gonca gāyet şermsār olmuş durur
Hālüm-içün halk-ı ‘ālem gam-güsār olmuş durur
Ol sebebdan bāğ-ı hüsniñ lālezār olmuş durur
Va‘de-i vaşluñla diller intizār olmuş durur
Nice Mecnūn olmayam evvel bahār olmuş durur
Bu ne nāzik luṭf u ḥüsn olur hezārān āferīn

V

Ruḥlarında dem be dem şol zülf müşk-efşān eder
Şanasın tāvūs-ı qudsī perr açup cevlan eder
Büse-i cān-baḥşı bīn giryānları ḥandān eder
İy niçe ‘ākılları ‘ışkında ser-gerdān eder
Gülşen-i ‘ālemde bülbüller tırup efgān eder
‘Āşık-ı dil-ḥasteler her yaneden seyrān eder
‘id-i vaşl içün Fedāyī cānını kurbān eder
Büse cerr itdün diyü dervişine bühtān eder
Ḥayderīveş tās alup kūyın güneş seyrān eder
Bu ne nāzik luṭf u ḥüsn olur hezārān āferīn

6¹

Tercī‘-bend-i Mu‘aşşer-i Hızrī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ka‘be-i kūyuñ olupdur ‘āşık-ı ḥuld-ı berīn
Āb-ı kevşer mi dudağın nitekim mā‘-ı ma‘īn³
Kākülün sünbül müdür yā şehper-i rūḥu’l-emīn
Ḥüsniññ naḳşında ‘āciz Mānīvü naḳḳāş-ı Çin
Var ise sensin bugün cümle güzellerden güzīn
‘Āşıkuñ kalbinde ‘ışkuñ eyledün gāyet metīn
Saña kul olan olur dünyāda mülk-i serverīn
Görmemiş mişlün cihānda daḥı hergiz ḥurde-bīn

¹ 25b/29

² Bozkurt, s.91.

³ “Ayrıca onları iri siyah gözlü hurilerle evlendirmişizdir.”, Kur’an, Duhan Suresi, 44/54.

Hoş yaratmışsın musavver hûbı Rabbü'l-‘âlemîn
Allâh Allâh bu ne hüsni olur hezârân âferîn

II

Gün gibi rûşen cemâlûñ şem‘-i hâverden laţîf
Kavs-i bedr alnuñ dağı şol mâh-ı enverden laţîf
Kâkülûñ olmuş buhûr-ı üd-ı micmerden laţîf
‘Ârız-ı renginûñ olmuş verd-i aherden laţîf
Kâmetûñ nağli olupdur râst ‘anberden laţîf
Çeşm-i mestûñ kıyası mestâne ‘abherden laţîf
Söze gelse leblerûñ senbûse-i terden laţîf
Ka‘be-i küyûñ nigârâ hacc-ı ekberden laţîf
Görmedüm ‘âlemde hiç sen deñlü dil-berden laţîf
Allâh Allâh bu ne hüsni olur hezârân âferîn

III

Ebr ü zülfûñ gün yüzünde perdedâr olmuş durur
Anuñ için ‘aql u fikrüm târumâr olmuş durur
Şâh-bâz-ı zülfûñe göñlüm şikâr olmuş durur
Dâğ-ı mihründen bu sinem lâlezâr olmuş durur
Nâvekûñ zağmı göñülde yâdigâr olmuş durur
Gün gibi rûşen cemâlûñ tâb-dâr olmuş durur
Kâmetünden serv utanup şermsâr olmuş durur
Sen lebi gonca yüzi gül âşikâr olmuş durur
Gülşen-i hüsnünde bülbüller hezâr olmuş durur
Allâh Allâh bu ne hüsni olur hezârân âferîn

IV

Gün gibi ol meh kıabâsı gibi hep zerrîn ider
Eşiginde ol şehûñ her gice meh bâlîn ider
‘Âlemi rûşen-müheyyâsı-ile hoş tezyîn ider
Mûzesi başdığı yirler mâh ile pervîn ider
Kâfirî zülfüne çeşmi dîn için telkîn ider
‘Âşıkûñ kıatline dâ‘im gamzesi ta‘yîn ider
Bendesinden ‘âr idüp bilsem niçün nefrîn ider
Âb-ı vaşluñ bu dil-i sūzānumı teskîn ider

Kebkvārī şalınaldan halk saña taḥsîn ider
Allāh Allāh bu ne ḥüsn olur hezārān āferīn

V

Ebr-i zülfüñ gün yüzüne eyleme iy meh niḳāb
Zulmeti ref^c eyle gitsün aradan tā kim ḥicāb
Müşteridür gün yüzüne nūr uğurlar māh-tāb
Her seher bendeñ gibi kapun tolanur āfitāb
‘Işkuñ ile dünyede nālīde olmışdur rebāb
Şevküñ ile döne döne bağı yanukdur kebāb
‘Āşık olmışdur saña dünyāda cümle şeyḥ u şāb
Bunu derdi Hızır-ı bī-çāre vaşfuñda cevāb
Sözünü ḥatm eyleyüp *yā leytenī küntū turāb*¹
Allāh Allāh bu ne ḥüsn olur hezārān āferīn

7²

Tercī^c -bend-i Mu‘aşşer-i ‘Ālī³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Yine bir serv-i bālāya kul oldum iḥtiyārumla
Görinmez derde düşdüm dīde-i gevher-nişārumla
Tuyurdum rāz-ı pinhānı cihāna āh u zārumla
Müyesser olmadı bezm-i vefā⁴ şabr u qarārumla
Göñül bir yaña gitdi kaldı cān cism-i nizārumla
Barışmaz yılduzum ḥayfā o mihr-i tābdārumla
‘Aceb ḥālüm⁵ n’olur āḥir benüm bu intizārumla
Meded⁶ oldum deli dīvāne gibi yār-ı ğārumla
Eger ḥaşr olmaz isem ol kıyāmet-ḳadd nigārumla
Gezem maḥşerde sīnem döğerek seng-i mezārumla

¹ “Keşke toprak olaydım!”, Kur’an, Nebe Suresi; 78/40.

² 27b/31

³ Aksoyak (hızl.), *Gelibolulu Mustafā Ali Dīvânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.328.

⁴ bezm-i vefā: hem-bezm M.

⁵ ḥālüm: kim M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

⁶ meded: ‘adū M.

II

Niçün ser-keşlik ider bilmem ol serv-i hırāmānum
Ne kanlar dökdüğün bilmez mi herkes çeşm-i giryānum
İşitmez mi ‘aceb şeb-tā-seher feryād u efgānum
Yāhūd görmez mi āh itdükçe dūd-ı ateş-i cānum
Niçe bir hār-ı miḥnet içre şad-çāk ola dāmānum
Bu ğamdan hāk olursam ayrılırsa sīneden cānum¹
Alınmaz mı olunca dest-i miḥnetden girībānum
Mezārum sengine nakş eylesün bu beyti yārānum
Eger haşr olmaz isem ol kıyāmet-ḳadd nigārumla
Gezem maḥşerde sīnem dögerek seng-i mezārumla

III

Ne tāli‘ dūr bu tāli‘ kim nuḥūset var sa‘ādet yok
N’içün sa‘y idinürsin māni‘ i çok ehl-i himmet yok
Yiter başına ur taş serinde çünki devlet yok
İhānet ḳaşd ider aġyār ki yārında ri‘āyet yok
Hele ben bildüğüm bu kim firāḳa hīç nihāyet yok
Bu ğamla ben ölürsem ḥātırumdan ğayrı fikret yok
Şeb-i hicrān-ı yāra hergiz iy dil ḥadd u ğāyet yok
O meh-rū saña rām olmağa bahtuñdan ‘ināyet yok
Eger haşr olmaz isem ol kıyāmet-ḳadd nigārumla
Gezem maḥşerde sīnem dögerek seng-i mezārumla

IV

Uşanmaz mı ‘aceb ol bī-vefā cevır ü cefāsından
Ḥicāb itmez mi Ḥaḳḳ’uñmaḥzarında mübtelāsından
Dehānı gibi hergiz bir ‘alāmet yok vefāsından
Ṭotalum şāh imiş lāyık mı ‘ār itmek gedāsından
Ḳulından şermsār olmazsa ḥavf itsün Ḥudā’sından
Ḥalāş itsün dil-i dīvānemi hicri belāsından
Ferāġāt eylemez çünkim bu ben ḥāke ezāsından
Şaḳınsun ehl-i maḥşer eşk-i çeşmüm mā-cerāsından

¹ Bu ğamdan hāk olursam ayrılırsa sīneden cānum: Beni ‘ālemde destān eyledi ... nālānum G.

Eger haşr olmaz isem ol kıyāmet-ḳadd nigārumla
Gezem maḥşerde sīnem dögerek seng-i mezārumla

V

Gören rüyın o mähūñ māyıl olmaz ḥūr u ğılmāna
Rızāsın gözleyen bakmaz rızā-yı ḥuld u Rıdvān'a
Eger dünyāda derd-i fūrḳati irmezse pāyāna
Ziyā virmezse mihr-i vaşl-ı dil-ber şām-ı hicrāna
Zebānum bir nefes yād itmezin feryād u efgāna
Su 'āl itsün melekler çekdügüm ālāmı mizāna
Niçe biñ zaḥm irişsün bu dem içre cism-i 'uryāna¹
Eger haşr olmaz isem ol kıyāmet-ḳadd nigārumla
Gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

8²

Tercī'-bend-i Mu'aşşer-i Hayālī³

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Bir güzel sevdüm ki reşk-i şüreti büt-ḥānedür
Kendüsinden ğayrıya āteş gibi biġānedür
Kim zebānından gelen efsün-ile efsānedür
Mü'min ü küffār-ile hem-şoḥbet ü hem-ḥānedür
Cām-ı zerrin nüş ider pür-şevḳ bir mestānedür
Nüş iden bir cür'asın biñ yıl yatur mey-ḥānedür
Tiġ çekmiş bir dilāverdür ki ḳaşdı cānadur
Nūr-ı ṭab'umdan çerāğın yakmamışdur yā nedür
Rāstı ben şem'-i dil-sūzam 'adū pervānedür
Kim dolaşsa āteşe pervāne ya dīvānedür

II

Bir nihālem kim bana berg-i ḥazān oldu naşib

¹ V/7. mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Benüm bu 'aḥdüm iy 'Alī irişdür cümle yārāna

² 28b/32

³ Ali Nihad Tarlan (hızl.), *Hayālî Bey Dîvânı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1945, s.71.

Sûd içinde ğayrılar baña ziyân oldu naşib
Cismden ‘âr eyler oldum tâ ki cân oldu naşib
Bir hümâ-yı nûr-pâkem üstühvân oldu naşib
Gel haber al ‘ışkdan çünkim zebân oldu naşib
Baña yanmak bî-tereddüd bî-fiğân oldu naşib
Sûz-ı hasret âşikârâ vü nihân oldu naşib
Kendü hâlûmden baña çünkim beyân oldu naşib
Râstı ben şem‘-i dil-sûzam ‘adû pervânedür
Kim dolaşsa âteşe pervâne ya divânedür

III

Şûretüm naķş-ı fenâ göstermege mir’âtdur
‘Ayn-ı hırşîdem baña pervâneler zerrâtdur
Söyle güyâ kim ki yanumda cihân aşmâtdur
Geh dilûmden sihr-i cârî gâh nârencâtdur
Tâk-ı ‘arşa çıkmağa himmet bana mirkâtdur
Âb-ı Hayvânem şeb-i muzlim baña zulmâtdur
Tende cânûm pertev-i envâr-ı baħr-i zâtdur
Mâverâ-yı şûretüm fehm eylemek heyhâtdur
Râstı ben şem‘-i dil-sûzam ‘adû pervânedür
Kim dolaşsa âteşe pervâne ya divânedür

IV

Gerçi devrân benden öñdin ğayra virdi furşatı
Pây-i taħt-ı ‘ışkda çalındı Mecnûn nevbeti
Âhîri Ferhâd hem ergürdi başa şan‘atı
Kıble-gâhı oldu Maħmûd’uñ Ayâz’uñ türbeti
Vâmık’uñ ‘Azrâ-ile añıldı türlü hâleti
Lâ-cerem her ‘âşıkûñ bir demde oldu şöħbeti
Bunlaruñ başındadır ta‘zîm-i ‘ışkuñ devleti
Şâm-ı ğamda bunlaruñ oldum çerâğ-ı şîhhati
Râstı ben şem‘-i dil-sûzam ‘adû pervânedür
Kim dolaşsa âteşe pervâne ya divânedür

V

İy Hayâlî tâ ki gördüm ol kâmer-ruhsârımı

Mihr-i ‘ âlem-tâbdan germ eyledüm bâzârumı
Vuşlatı hicrâna şatdum aldılar ikrârumı
Deyr-i ‘ ışkuñ rāhibiydüm kesdiler zünnârumı
Hâşılı pāk itdiler asnâmdan Ferhād’umı
Aldı bir şāh-ı cihān göñlüm gibi serdârumı
Nār-ı hasretle yanup yakılma itdüm kârumı
Māh-rûlar şevkine nūr eyledüm destârumı
Rāstı ben şem‘-i dil-sūzam ‘adū pervānedür
Kim dolaşsa âteşe pervāne ya dīvānedür

9¹

Tercî‘-bend-i Mu‘aşşer-i Fevrî²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Şehr içinde bir ‘Acem oğlu belürdi nāgehān
Kırpüğün tîr-i ciger-düz eyleyüp qaşın kemān
Ġamzesi müjgāndan almış destine tîğ ü nişān
Ġatl-i merdüm itmede cellāddan çeşmi hemān
Hışm ile her kime baksa öldürür virmez amān
Hañcer-i müjgān-ı hūn-h‘ārı döker her lahza kan
Baş çeküp āhîr Celālî olmak ister bî-gümān
Hâşılı bir fitne vü āşūbdur kevn ü mekān
Hey meded sulţān-ı ‘ādil şeh Süleymān-ı zamān
Devr-i ‘adlūñde yaraşmaz zulm ile tolmağ cihān

II

‘Arşa-i cevır ü cefānuñ fāris-i meydānıdır
Dār-gîr ü zecr ü qahruñ Rüstem-i destānıdır
Tahtgāh-ı kîn ü kibrūñ dāver-i devrānıdır
Mülket-i zulmūñ şehi şeh-i sitem sultānıdır
Luţfunuñ ma‘ müresi hep qahrınıñ vîrānıdır

¹ 29a/32

² Semra Tunç, “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmûası”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.18, (2005), s.47. (Sadece ilk bent var.)

Şormadın ‘uşşâkkın öldürmek anıñ ihsânıdur
Tavr-ı şāhī Erdebîlün âyân u erkânıdur
Cevr ü zulm içinde haq Tahmasb şāh-ı şānîdür
Hey meded sulţân-ı ‘ādil şeh Süleymân-ı zamân
Devr-i ‘adlûnde yaraşmaz zulm ile tolmağ cihân

III

Şāh İsmā‘îl-mānend eyleyüp da‘vâ bugün
İtdügin itmez Şehā İskender ü Dārâ bugün
Dilleri Tâtârveş itdi gözi yağmâ bugün
Ġamzesi halk-ı cihânı eyledi şeydâ bugün
Baş keser kanlar döker devründe bî-pervâ bugün
Hep anıñdur kâ’inât içindeki gavğâ bugün
Fitne vü zulm ile toldu toptolu dünyâ bugün
Eyledi tarz-ı Kızılbaşı yine peydâ bugün
Hey meded sulţân-ı ‘ādil şeh Süleymân-ı zamân
Devr-i ‘adlûnde yaraşmaz zulm ile tolmağ cihân

IV

Gerçi evvelden odur meydân-ı hüsnuñ Hayderi
Zu’l-fekâr-i Ġamzesi hâl-ı siyâh-i kanberi
‘Âkıbet oldu velî mülk-i cihānuñ serveri
Çār şaf-ı müjgân ‘aksidür gözi ser-‘askeri
Qalb-i ‘uşşâkuñ hadeng-i Ġamzesidür şaf-deri
İki yüzli bir münâfıkdur yanında hançeri
Yüzi pek keskin hırâmı tığ ... peyki
Hâşılı inşâfdan aşırđı zulmin ol perî
Hey meded sulţân-ı ‘ādil şeh Süleymân-ı zamân
Devr-i ‘adlûnde yaraşmaz zulm ile tolmağ cihân

V

Serverâ lâıyık mıdur kim bir ‘Acem oğlı ‘Acem
Gāh Hüsrev’den gehî Nüş-i Revāndan ura dem
Geh diye ābâ vü ecdādum durur Dārâ vü Cem
Yā nite cev r ü cefādan cem‘ idüp hayl ü haşem
Tūğ miskîn kākülün qaddin idüp sîmîn ‘alem

Ehl-i İslām üzre ol kâfir çeküp ceys-i sitem
Eyleye dünyāya zulmi bî-nihāyet dem-be-dem
Senden olmazsa meded ger öldürür Fevrî'yi ğam
Hey meded sultân-ı 'âdil şeh Süleymân-ı zamân
Devr-i 'adlûnde yaraşmaz zulm ile tolmağ cihân

10¹

Tercî'-bend-i Sürûrî²

[Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Dilâ bu dehr-i fânîniñ nesine böyle hurremsin
' Aceb bilsem ne maşşûda irişdüñ böyle bî-ğamsın
Zamānuñ husrevi olduñ tütalum şâh-ı ' âlemsin
Kamer-ţal' at melek-ğaşlet ya bir sultân-ı a' zamsın
Ya Dahhâk u Ferîdün Behmen ü Dārâ yâğûd Cemsin
Ya İskender yâğûd Fağfûr ya Hâkân ya Rüstemsin
Bilürsin küllü şey'in hâlikun³ ' ilmine a' lemsin
Ne aşlı ' âkıbet âhîr ecel irdükde ebkemsin
Tekebbürlük Hudāya yaraşur sen nesl-i Âdemsin
Ne deñlü şâdmân olsañ cihānda menba'-ı ğamsın

II

Kime kaldı mü'ebbed mâlikâne milket-i dünyâ
Nazar eyle mülûk-ı mâzîniñ ahvâline cānâ
Yaturlar zîr-i hâk içre olup her biri nâ-peydâ
Kimi Nüşîrevân ' âdil kimi Cem'dür kimi Dārâ
Niçe yüz biñ hevesle kullanup kim didiler hayfâ
Nedür bu bir iki gün ' ömr içinde bu kadar ğavğâ
Senüñ olmuş tütalum ser-be-ser dünyâ vü mā-fihâ
Dem-i nez' ü vefātuñda birinden fayda yok aşlâ

¹ 48a/50

² Sadık Yazar, XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecmûası, *Journal of Turkish Studies*, C.8, S.1, (Kış 2013), s.640.

agm.'de şair adı "Serîrî" olarak yazılmıştır. Ayrıca Milli Ktp.06 Hk 240 numaralı mecmuanın 14b sayfasında da aynı şiirin şairi "Serîrî" olarak geçmektedir.

³ "O'nun zatından başka her şey yok olacaktır.", Kur'an, Kasas Suresi; 28/88.

Tekebbürlik Hudāya yaraşur sen nesl-i Ādemsin
Ne deñlü şādmān olsañ cihānda menba‘-ı ğamsın

III

Gel iy ğāfil tamām iz‘ ān idüp aḥvāl-ı dünyāyı
Beķası yoķ bilürsün dehr-i dūnuñ āḫiri fānī
Ser-ā-ser mülk idinseñ tūtalum dehrün olup ḥānı
Niçe Sām u Nerīmān’uñ bozulmadı mı devrānı
Vuḥūş u ṭayra ḥukm itseñ olup dehrün Süleymānı
Qapuñda olsalar ḳul bu cihānuñ cümle sulṭānı
Ecel irdükde irmez kimsenün hiç saña dermānı
Gider ḳalbün den iḥrāc eyle ger ‘ucb ile ‘unvānı
Tekebbürlik Hudāya yaraşur sen nesl-i Ādemsin
Ne deñlü şādmān olsañ cihānda menba‘-ı ğamsın

IV

Nesine ğurresin bilmem zamānuñ iy dil-i nālān
Degüldür bir ḳarāra çün bilürsin gerdiş-i devrān
Aḳar şular gibi ‘ömr-i ‘azīzün geçmede her ān
Cihānuñ mālīki olsañ niçe yıllar olup sulṭān
Eger biñ yıl yaşar iseñ saña kim gelmeye bir ān
Gerek Aristetālis ol gerekse ḥazret-i Loḳmān
Ecel cāmın şunar destüne bir gün sāḳı-i devrān
Elinden rüzgār-ı destekāruñ āh ile efġān
Tekebbürlik Hudāya yaraşur sen nesl-i Ādemsin
Ne deñlü şādmān olsañ cihānda menba‘-ı ğamsın

V

Sürürī bir ḳarāra ber-ḳarār olmaz geçer ‘ālem
Ki birḳaç gün eger gülseñ muḳarrerdür şoñıdur ğam
Göçenler bizden evvel hep bize ‘ibret degül mi hem
Yaturlar zīr-i ḥāk içre niçe Dārā niçe Rüstem
Ḥuşūşā terk-i taḫt u tāc iden ol ḥazret-i Edhem
Naḳar ḳıl bunca şāhānuñ güzeşte ḫāline bir dem
Ḳoyalum bunı sulṭānı selāṭin-i cihānı hem
Ḳanı ecdād-ı pākün ḥazret-i Ḥavvā ile Ādem

Tekebbürlik Hudāya yaraşur sen nesl-i Ādemsin
Ne deñlü şādmān olsañ cihānda menba‘-ı ğamsın

11¹

Tercî‘-bend-i ‘Azîmî

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I²

İy vücūd-ı zāt-ı pākūñ kā ‘inātuñ evveli
Tā ezel *ķālū belādan* nuṭķuña didüm *belī*
‘İşķ-ı pāküñdür olan mir ‘āt-i ḳalbūñ şayķali
N’ola teslīm eyler-isem yoluña cān u dili
Bugün ehl-i fenānuñ menzili
Vechüñe her kim irişse şüphesüz olur velī
Yezdānuñ ṭariķinden eli
Ger olursam ṭañ mıdur ehl-i fenānuñ ekmeli
Maṣḥar-ı te ‘vīl-i āyāt-ı İlāhī olalı
Ẓāhirüm şer‘-i Muḥammed bâṭınım sırr-ı ‘Alī

II

Otuz iki nuṭķ-ı ḥaḳ vechüñdedür ey ādemī
Bilmek isterseñ eger añla kelām-ı ḥātemi
Furşatı fevt eyleyüp zāyi‘ geṇürme bu demi
Cehd ḳıl bir ehl-i ‘irfānuñ ola gör hem-demi
Tā ki ḳalbūñden gide dünyā vü ‘uḳbānuñ ğamı
Pādişāh-ı mülk-i ma‘ nādur gedānuñ ekmeli
Bulmuşam yārūñ cemālinde çü ism-i a‘ zāmı
N’ola idrāk eylesem ‘ālemde sırr-ı mübhemi
Olalı ma‘ nā-yı esrār-ı maḥabbet maḥremi
Ẓāhirüm şer‘-i Muḥammed bâṭınım sırr-ı ‘Alī

III

Gerçi zāhirde ḥaḳīr ü ḥor u ‘uryān olmuşam
Līk ma‘ nā ‘āleminde gör ne sulṭān olmuşam

¹ 53a/55

² 5 ve 7/I: Mısralarda hece eksikliğinden anlam ve vezin kusurludur.

Şanma kendüñ gibi ey zāhid ki nā-dān olmışam
Bende benlik kalmadı ser-tā-ka-dem cān olmışam
Cān-ı hāk-i pāy-ı Fażlullāh-ı Yezdān olmışam
Cāvidān-ı Hızr'a irüp āb-ı hayvān olmışam
Tālib-i esrār-ı 'ilmu'llāha burhān olmışam
Şüret iline Ru'yu'llāh u Raḥmān olmışam
Ya' nī hem başdan başa āyāt-ı Qur'ān olmışam
Ẓāhirüm şer'-i Muḥammed bâṭınım sırr-ı 'Alī

IV

*Ḳābe kavseyni ev ednā'*nuñ cevābı bendedür
Dört kitābuñ ḥāliyen miftāḥ u bābı bendedür
Ḥayme-i mī'āduñ evtād u tınābı bendedür
Ya' nī kaşuñ kirpigüñ zülfüñ hisābı bendedür
Genc-i ma'nā bulunan künc-i ḥarābı bendedür
Yetmiş iki milletüñ şuḥf u kitābı bendedür
Ehl-i 'ışkuñ sūziş ü çeng ü rebābı bendedür
Sāḳ-ı 'ilm-i İlahiñün şarābı bendedür
Fażl-ı Raḥmān'uñ ḥitāb-ı müsteṭābı bendedür
Ẓāhirüm şer'-i Muḥammed bâṭınım sırr-ı 'Alī

V

Gönlümüñ taḥtında şāh-ı 'ışk idelden mekān
Leşker-i ğamdan vücūd iklīmi bulmuşdur emān
Ḥamdülillāh kalmadı kalbümde hiç şekk ü gümān
Eyler-isem n'ola 'ilmullāhuñ esrārın beyān
Nice pinhān eyleyem kim nuṭḳ-ı Ḥaḳ günden 'ayān
Cümle eşyā Ḥaḳ kelāmından virür saña nişān
Evvel āḫir ḥāliyen budur saña sözüm hemān
Ey 'Azīmī irişelden feyz-i fażl-ı ğayb-dān
Ẓāhirüm şer'-i Muḥammed bâṭınım sırr-ı 'Alī

¹ "...yahut daha az oldu.", Kur'an, Necm Suresi, 53/9.

Mu‘ aşşer-i Ža‘ fī²

[Fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilātūn fe‘ ilūn]

I

Gelünüz ‘ aşık olup çāk-ı girībān olalum
 Nām u nāmūsı koyup bī-ser ü sāmān olalum
 Cūş idüp katre iken ya‘ nī ki ‘ ummān olalum
 Cehd idüp hem-nefes-i meclis-i rindān olalum
 Kesb-i ‘ irfān idelüm kāmīl-i insān olalum
 Āb u gil perdesi içre nice pinhān olalum
 Keşf-i esrār idelüm ‘ āleme destān olalum
 Merkez-i dā’ire-i gerdiş-i gerdān olalum
Mihr ile hem-ser olup hāk-ile yeksān olalum
Şāh-ı ‘ işķa kul olup ‘ āleme sulţān olalum

II

Merd odur ki özini tanıya kesb ide fenā
 Jeng-i ğam kıomaya dilde oluben ehl-i şafā
 Levh-i kıalbi ola her laħza anuñ kıble-nümā
 Kıande baķsa göre cān gözi-ile nūr-ı Hūdā
 İrişüp vahdet-i şırfa kıomaya naķş-ı sivā
 Kıablaya cān u gönülle kııla teslim ü rızā
Lime lādan geçüben diye hemān sellemnā
 Fānī-i şırf oluben bula fenā içre beķā
Çün fenādur ğaraż evvelde vü āħirde dilā
Biz daħı fānī olup tālīb-i ‘ irfān olalum

III³

‘ Āşıķuñ şanma şaķın serserī ğavĝāsını
 Dime bī-hūde durur başdaĝı sevdāsını
 Göriceķ Vāmık olan ‘ ārıż-ı ‘ Azrā’sını

¹ 404b/406² Cemal Özyön, “Mecmua-i Gazelyat Milli Kütüphane 06 hk 319/1 (İnceleme-Çeviri Yazı)”, Nevşehir Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Nevşehir 2013, s.240.³ 7/III: Mısra da yazmanın birleşim yerinde kaldığı için, 8. mısra da hece eksikliğinden vezin kusurludur.

YE’de bu bent 8 mısradır.

Bulur ol şāhid-i maḳṣūdı tecellāsını
Silüben şayḳal-i ‘ışḳ-ile göñül pasını
Cān göziyle ider ol düstı temāṣāsını
... hıç Mecnūn olan ‘ışḳ-ile Leylā’sını
Bulur cihetde zīrā ki tesellāsını
Nice terk eylesin şūret-i zībāsını
Dönelüm biz daḥı ol ‘āşık-ı giryān olalum

IV

Gelünüz murğ-ı dili ḳayddan āzād idelüm
Dāne-i ḥirmen-i lāhūtı aña zād idelüm
Gülşen-i ḳudsde evṭānumuzı yād idelüm
Dil-i vīrānemüzi ‘ışḳ ile ābād idelüm
Ten ḥişārını yıḳup ḥākini ber-bād idelüm
‘İşḳ meydānı içinde yine bir ad idelüm
Silelüm jeng-i ḡamı ḥāṭırumuz şād idelüm
Mekteb-i ‘ışḳda dil tıflını üstād idelüm
Mihr-i ḥurşide irüp cānı feraḥ-şād idelüm
Hem-dem ü hem-nefes-i meclis-i rindān olalum

V

Ža‘ fiyā niçe bu deñlü hevesi bunca fenā
Ya niçe bir olasın böyle hevā ile hebā
Ḥaḳ didi çünki kelāmında *leḳad kerremnā*¹
Sendedür feyz ü kerāmāt özüñ aña yārā
Uymaḡıl dīv ü perī diyü şaḳın ḳılma ḥaṭā
Görinür gerçi perī dīvdür aşlı ammā
Ya niçün esfele māyilsin olurken a‘ lā
Ḳalma esfelde ‘urūc eyle gel aşluña dilā
‘İlmüñe cümle melāyik didiler sellemnā
Pes niçün böyle iken biz daḥı şeyṭān olalum

¹ “Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık”, Kur’an, İsra Suresi, 17/70.

² 405a/406. (Bu sayfa bir sonraki sayfa ile yer değiştirmeli.)

Mu‘ aşşer-i Muḥibbī ki Sultān Süleymān

[Fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn]

I

Salṭanat tahtına maḡrūr olmaḡıl iy tācdār
Aṭlas u dībāyı terk it bir ‘ abā kı l ihtiyār
Dār-ı dünyādan güzer kıldı Cem ü İsfendiyār
Eylediler dār u dünyāda niçe Dārā-yı dār
Ḥūn-ı merdümle cihān bāḡı olupdur lālezār
Ḥāk-ile yeksān olupdur niçe serv-i gül-‘ izār
Kıl ḥazer mazlūmuñ āhından bu çarḡ-ı kīne-dār
İntikām aldukça tapuñdan olursın ḥor u zār
Zūlm-ile vīrān olupdur niçe biñ dār u diyār
Aç başiret gözini al bu cihāndan i‘ tibār

II

Çarḡ elinden niçe serverler zebūn olmış-durur
Dīdelerden dökülen her demde ḥūn olmış-durur
Āşiyāb-ı çarḡ-ı kem gerdūn-ı dūn olmış-durur
Düşen ādem içine gendümveş un olmış-durur
Varduḡumca derdümüñ birisi on olmış-durur
Derd ü ḡam çekmekde göñlüm zū-fünūn olmış-durur
Gerçi kim Ferhād’a mesken Bī-sütūn olmış-durur
Vādī-i ḡamda aña dil reh-nümūn olmış-durur
Kāf’ dan ‘ anḡā düşüp baḡr içre nūn olmış-durur
Ġāfil olma rif‘at-i dünyā degüldür bir qarār

III

Bir seḡer bülbul gibi ‘ azm-i gülistān eyledük
Murḡ-ı cānı şubḡ olunca zār u giryān eyledük
Sūz-ı dilden bir nefes çün āh u eḡḡān eyledük
Bülbul-i āşüfteyi bī-ḡod u ḡayrān eyledük
Ḥalka-i ‘ uşşāk içinde bir dem elḡān eyledük
Bu semā‘ -ı vecd-ile servi ḡirāmān eyledük
Bezm-i gülde ḡoncayı çāk-i ḡirībān eyledük
Lālenūñ baḡruñ bu derd-ile tolu ḡan eyledük

Bir bölük dīvāneyüz gülşende seyrān eyledük
Şu gibi bir gūşede ammā ki dutmaduk qarār

IV

Āferīnler zihnüñe iy şehriyār-ı kām-rān
Ki_eyledüñ gerdün-ı dūn ahvālını bir bir ‘ayān
Baħr-i ṭab‘ uñdan çıkarduñ niçe gevherler revān
Yaraşur her biri olsa gūşvār-ı gūş-ı cān
Gerçi ‘aqluñ pīrdür şūretde zātuñ nev-civān
Yine meydān-ı feşāhatde çeküp tīg-i zebān
Olduñ ehl-i fażl arasında bugün şāhib-kırān
Gülsitān içinde oldu murğ-ı şubḥ-ı vird-ḥ^vān
Görmesün serv-i ser-efrāzı şehüñ bād-ı ḥazān
Gül gibi olsun muṭarrā dāyimā ol kāmkar

V

İrişüp bād-ı ḥazān zerd oldu hep şahrā bugün
Gör ne renk oynadı bāğ u rāğa bu dünyā bugün
Şararup şoldı cihānda kalmadı ḥaḍrā bugün
Şan kıyāmet kopdı ezhār oldu nā-peydā bugün
Mesken-i bülbülde zāğ olmuş durur gūyā bugün
İ‘tibār alur açup ‘ibret gözin dānā bugün
Gör kara toprağa dönmişdür gül-i ḥamrā bugün
Göz yumup nergis cihāndan oldu nā-peydā bugün
Raḥta virdi leşkeri serv eyledi yağmā bugün
Gitdi bülbülden neşāṭ u kaldı pür-endūh u zār

VI

İy olan müstağrak-ı baħr-i emel ḥayrān u deng
‘Āķibet yutsa gerek çünkim eceldür bir neheng
Aṭlas u dībā giyersin iy birāder reng reng
Añ anı kim pister ü bālīnūñ olur ḥār u seng
Olur-iseñ yazuda ger bebr u ger ber-ter peleng
Şırveş çengāl urur cānuña mevt-i nīze-çeng
Yol uzak yokdur azuk merkeb daḥı mehzül u leng
Bilmezem menzil ala mı yā kala mı yolda deng

‘ Ākıl iseñ göç yarağın kıl Muhibbī bī-direng
Çün bilürsin menzil-i dünyā degüldür ber-çarār

14¹

Mu‘ aşşer-i Esîrî²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

‘ Ākıbet vîrân olur çünkim binā-yı rûzgār
‘ Ömrümüz bünyād gibi çün degüldür bir çarār
Bümveş bu küşe-i vîrānede kılma çarār
Seyr idüp şular gibi geşt eyle deşt ü kühsār
Nāfeveş müşkîn olup terk it dilā dār u diyār
Niçe ser-keşler ecel derdinden ağlar zār zār
Hāke garķ olmış yaturlar niçe mîr ü tâcdār
Diñleseñ āh u fiğān ile tolı dār u diyār
Murğ-ı cānuñ ‘ ākıbet şāhîn-i çarķ eyler şikār
Ġāfîl olma gözün aç bir gün olursun hāksār

II

Çanı Keykāvus u Hüsrev çanı Dārā vü o şāh
Çanı Zülkarneyn-i şāhib-tāc u taht u baht³ u cāh
Çanı Daħḥāk u Ferîdün ile Cem zerrîn-külāh
Gıtdiler şehr-i fenāya cümleten mîr ü sipāh
Niçe şāhuñ tahtı tâbût oldu hem bahtı siyāh
Çurdılar şahrā-yı hayretde otağ-ı derd ü āh
Göçdiler çalup nefîr ü kūs u taht-ı āh u vāh
Görmedüm rāh-ı ‘ adem gibi cihānda şāh-rāh
Kim o yola cān virür gider gedā vü pâdişāh
‘ Ākıbet bir gün bizi daḥı alur bu rûzgār

III

Şöyle feryād eyleñüz iy bûlbûlân-ı bûstān

¹ 405b/407

² Bu şiir Sadık Yazar’ın hazırladığı “XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecmūası” adlı makalede sayfa 642’de *Aşıkî*’nin şiiri olarak görünüyor.

³ baht: - G.

Kim sizüñ efğānuñzdan ağlasun çeşm-i cihān
Gülşen içre gezmek ister āh kim bād-ı hāzān
Yandı yakıldı bu derd-ile hemān dūn gülsitān
Hayretinden kaldı ayağ üzre ol serv-i revān
Hasretinden kaldı kan içinde mīr ü ‘āşıkān
Acısından mey gibi kızardı şekl-i erguvān
Bağladı her bir dırahtuñ berg-i rengi za‘ ferān
Bildiler anlar dağı fānī durur işbu cihān
‘Ākil iseñ bu fenā dünyāya kılma i‘tibār

IV

Acısından taşlar ile döginür deryā bugün
Devr elinden bağı[1] hūn olmuş döner şahbā bugün
Mātem için kara geymiş ‘anber-i sārā bugün
Ağlamakdan görmez olmuş nergis-i şehlä bugün
Nice nālān olmasın gör bülbül-i şeydā bugün
Hār-ile hem-dem olupdur her gül-i ra‘ nā bugün
Tolu durmaz bād-ı āh-ı zār-ile dünyā bugün
Hāk-ile yeksān olupdur çok semen-simā bugün
‘Ömrümüz şehrin yıkup yakdı bir ejderhā bugün
‘Ākil-iseñ taht u raht-ı tacı sen kıl tārūmār

V

Ben nice ağlamayam cānān elinden zār zār
Eyledi ben mübtelāsın ‘ālem içre bī-ķarār
Kalmadı şabr u mecālüm ‘aqlum oldu tārūmār
İdelüm bārī sefer çün gitdi elden ihtiyār
Öldürür bir gün bizi cevri ü cefāsıyla nigār
Eyleñüz iy gözlerüm yaşı cihānı lālezār
Ağlañuz derd ü gam-ile nitekim ebr ü bahār
Dünye fānīdür benüm ‘ömrüm degüldür birķarār
‘Ömrümüz şular gibi durmaz geçer leyl ü nehār
Şāh-ı ‘ādilsin baña zulm eyleme iy gül-‘izār

VI

Hāk-i pāyinde anuñ her sırrın izhār eyledüm

ıllmadı bir kez nazār çün cevrin iş‘ār eyledüm
Ya‘nî kim cân u gönülden ben anı yâr eyledüm
Cânda râhat kıomadum derd-ile bî-zâr eyledüm
‘İşkuñ ile başuma ‘âlemleri dar eyledüm
Hâk-i pâyin gördükçe âh-ile zâr eyledüm
‘Âkıbet Ferhâdveş seyrân-ı kûhsâr eyledüm
İy Esîrî ya‘nî dil derdine tîmâr eyledüm
Anuñ içün ağlaram derd-ile dâ‘im zâr zâr

15¹

Mu‘aşşer-i Tâhir Baş Yazıcı Ocağı Yenîçeriyân-ı Mışır
[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Bâ‘-i bismillâh-ı Raĥmân u şıfât âdemdedür
Kâf u nûn kevn ü mekân u sırr-ı zât âdemdedür
Âyet-i seb‘a‘l-meşân arz u semât âdemdedür
Heşt rûz u heft şeb ü şeş cihât âdemdedür
Haşr ü mîzân u şîrât u kâ‘inât âdemdedür
Kıble-i mihrâb u ism-i külliyyât âdemdedür
Çâr-deh âyât u ĥarf-i muĥkemât âdemdedür
Nuĥk-ı Hâtem bîst heşt-müfredât âdemdedür²
Sî vü dü nuĥk-ı Hudâ sırr-ı nikât âdemdedür
Leyletü‘l-mi‘râc ü hem kıadr u berât âdemdedür

II

Münkir olma kesme secdeñ zâhidâ kııl âdeme
Keşf olupdur ibtidâ vü intiha bil âdeme
Şûret-i Raĥmân buyurdu şân-ı kâmil âdeme
Cebra‘ il nâzil olupdur bil ki ‘âkıil âdeme
Çâr kitâb u hem şuhuf olmışdı nâzil âdeme
On sekiz biñ ‘âlem ü eşyâ çe mâ‘il âdeme

¹ 406a/407

III, IV, V. bentler yazmanın hatalı tadilatı dolayısıyla şiirin ilk iki bedine göre sonraki yaprakta değil önceki yaprakta bulunmaktadır.

² 8/I: Mısrada vezin kusurludur.

Sidre-i ‘arş u kürsî levh menzil âdeme¹
Râh-ı hâkkı fehm idenler oldı vâsıl âdeme
Dūzaḥ u sū’-i belâlardan necât âdemdedür
Kenz-i esrâr-ı hâkîkî mübhemât âdemdedür

III

Naşş-ıla şâbit kılup şânında ekrem âdemi
Hem kılupdur cümleden Allâh a‘zam âdemi
Ârzü eyler cihânda cümle ‘âlem âdemi
Şâhid-i dîdârı ile kıldı hurrem âdemi
Genc-i esrâr-ı hâkîke itdi maḥrem âdemi
Halk idüpdür aḥsen-i şüretde erḥam âdemi
Gör ne a‘zam ḥilkât-i zibâdur efhem âdemi
Vaşf-ı nâ-kâbil durur gūş eyle bu dem âdemi
Nefḥ-i ḳuds-ile nişân-ı beyyinât âdemdedür
Yü’minüne’l-gaybe² sırrı mu‘cemât âdemdedür

IV

Râh-ı hâkka gel fedâ kıl cân-ıla baş âdem ol
Râzuñı maḥfi kıl itme kimseye fâş âdem ol
Âdemiyyet ḥâsıl eyle olma ḳallâş âdem ol
İki dîdeñden aḳıt hem ḳan-ile yaş âdem ol
Ez-dil ü cân rüyuñı kıl ḥâke ferrâş âdem ol
Şem‘-i Hâkk’ı gör hüveydâ olma ḥuffâş âdem ol
Dü cihân âdemde ğâfil olma ḳardaş âdem ol
Lâ‘l ü gevher kândur şanma ḳara taş âdem ol
Rûze vu ḥacc u şalât-ile zekât âdemdedür
Ḥüsn-i zibâ şüret-i Lât u Menât âdemdedür

V

Ḥâsıl it şâh-ı Necef’den Tâhirâ âdemligi
Âl-i Tâhâ kıldı iy şâhum nemâ âdemligi
Ḥoş beyân itdi Cenâb-ı Kibriyâ âdemligi
Vaşf kıldı faḥr-i ‘âlem Muştafâ âdemligi

¹ 7/II: Mısrada vezin kusurludur.

² “Onlar gaybe inanırlar.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/3.

Dür kılma dîdeden bir dem dilâ âdemliği
Rûz u şeb sa‘ y ü niyâz eyle şehâ âdemliği
Cümleden elzem durur bilmek saña âdemliği
Bil bilâ-şek künh-i zâta intihâ âdemliği
Cümleyi ihyâ kılan âb-ı hayât âdemdedür
Şun‘-ı Haqq-ile vücūd-ı mümkünât âdemdedür

16¹

Mu‘aşşer-i Sultân Muştafâ

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Çünkü alurmuş bu tâc u taht[1] devr-i rûzgâr
Terk idüp bu raht u bahtı ber-nemed kıl ihtiyâr
Besleme ol cism kim anı yiyiserdür mûr u mâr
Ğurre olma dehr-i dūna kim degüldür bir qarâr
Niçe merdüm kan-ile boyandı işbu lālezâr
Niçe biñ hasretlü yatur niçe yüz biñ gül‘ izâr
Toludur feryâd u âh u zâr-ile dâr u diyâr
‘Âkıbet bildüñ bunı kim saña qalmaz pâydar
Cehd kıl dünyâda kim senden qala bir yâdgâr
Baña dirsən serv elinden oldı ‘aqlum tārūmār

II

Vaqt-i şubh irdi yine ‘azm-i gülistân eyledük
Def‘-i ğam etmeklige ya‘ nî ki dermân eyledük
Lāleye kılduk nazar baĝrumuzı kan eyledük
Âh kılduk cümle taĝ u taşı nālân eyledük
Derd-i miñnet çekmede Ferhâdı yalan eyledük
Âhîri bildük fenâ terk ü dil ü cân eyledük
Nâm u nengi ser-nigün topraĝa yeksân eyledük
Niçe gül yüzlüleri hâk içre pinhân eyledük
İy gönül tut kim seni bu çarha sultân eyledük
Niçe sultânlar yatur toprak içinde hûr u zâr

¹ 406b/408

III

Bir nazar kıl lāleye kim bağı hūn olmuş durur
Serv şalar başını şankim cünün olmuş durur
Niçe bir leşker bu devr içre zebūn olmuş durur
Cevr ü miḥnet derd ü ğam çarḫa fūnūn olmuş durur
Çeşim-i yaşın revān idüp ‘ uyūn olmuş durur
Göz yaşından yeryüzi hep lāle-gūn olmuş durur
Bir degirmendür felek ‘ ömr aña un olmuş durur
Ġāfıl olmañ dūstlar gerdūnı dūn olmuş durur
Virdügin dünyā alur şankim oyun olmuş durur
‘ Ārif iseñ bir gece bir tekyede kılma qarār

IV

Gül-i ḫazān vaqt irişdi bāğa gel cāna bugün
Gör ne reng itdi yine bu günbed-i ḫaḍrā bugün
Bir libās-ı ṭurfe geymişdür yine şahrā bugün
Kıp kızıl kızardı ḫayretde gül-i ḫamrā bugün
Āl ider gel alına aldanmağıl yāra bugün
Kānde vardı kanı yā İskender ü Dārā bugün
Toprağa düşmiş yatur niçe semen-sīmā bugün
Bir dem içre yıkdı dünyāyı bir ejderhā bugün
Sen yitürsen ḫ’ āb-ı ğafletde ne olur āşkār

V

Ḥüsne mağrūr olmağıl neler geçürmişdür cihān
‘ Ömre mağrūr olmağıl kim bir aḫar şudur hemān
Serv bükildi vü hem şoldı dökildi ergavān
Açdı güller dāmenin beñzin şarartdı būsītān
Niçesi ğam çekmeyeyüm nice olam ben şādmān
Düzdüğini çün bilürsin kim bozar devr-i zamān
... yok cihānda cümlesi günden ‘ iyān
Bunda ne Ḍaḫḫāk-i Cem ḫalmadı ḫod Nūşin-revān
Görmedük mi niçe yüz biñ Bursa’ da ‘ Osmāniyān
Māziye kılğıl nazar kim geçdi biñ biñ tācdār

VI

... eşcāruñ kabāsın kapı-yı peyk? bî-direng
Kırdı ezhāruñ çerisin itmeden bir lahza ceng
Yine mâtem hîl'atin geydi bu arz-ı lāle reng
Mûşa dutmışdur ecel dāmende niçe biñ peleng
Niçe altun tāt urunan başlaruñ yaşduğı seng
Sen dürişürsin benüm olsun diyü Türk ü Fireng
Hey ne gāfilsin ki gelmez yāduña tātūt u teng
Qalımışam hayrān u vāleh yemeden efyūn u beng
Bilki sana işşı itmez Muştafā bu nām u neng
Rāh-ı 'ışık içinde cehd it varuñı eyle nisār

17¹

Mu' aşşer-i Neş'et²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Fürqatūñle iy perī hālüm perişān oldu gel
Başuma teng oldu 'ālem çāh u zindān oldu gel
Hānumānum sensüz iy meh beytū'l-aḥzān oldu gel
Pādīşāhum mülket-i dil yandı vīrān oldu gel
Seyl-i eşkümle dü çeşmüm 'ayn-ı tūfān oldu gel
Hūn-ı dil çıkdı gözümde eşküm al kan oldu gel
'Ālemi ġarḳ eyledi deryā-yı 'ummān oldu gel
Hātırum maḥzūn u kārūm zār u efḡān oldu gel
Bu esīr-i derd-i ḥasret raḥma şāyān oldu gel
Merḥametkārūm efendim vaḳt-i iḥsān oldu gel

II

İy meh-i nā-mihribānum ḥaylī müddet gelmedüñ
Terk idüp ben bendeñi iy bî-mürüvvet gelmedüñ
Kimler ile eyledüñ nev-ṭarḥ-ı 'işret gelmedüñ
Eyledüñ bīḡānelerle germ ülfet gelmedüñ
Dād ḥāyin eyleyüp luṭf u mürüvvet gelmedüñ

¹ 407a/408

² Oğraş, s.142.

Hāy zālīm eyledüm biñ kerre da‘ vet gelmedüñ
Ben kuluña eyleyüp h̄ç rahm u şefkat gelmedüñ
Eyledüñ peymān-şikest yok mı fütüvvet gelmedüñ
Mümkin iken şevk ü şādī ile şöhet gelmedüñ
Şimdi aḥvālüm efendim pek perīşān oldı gel

III

Ol zamān kim şem‘ -i bezm-i ḥazret-i yārān idük
Reşk-i bezm-i Baykara bir meclise ser-ḥ‘ān idük
Gülsitān-ı ‘ ayş u şevke bülbül-i hoş-h‘ān idük
Devlet-i aḥbābumuzla ‘ āleme sultān idük
Cümleye fermān-revā bir şāhib-i dīvān idük
Pīşvā-yı ‘ ārifān ser-mezheb-i rindān idük
Cism-i aḥbāba ḥayāt-ı cāvidān-ı cān idük
Sāḫī-i şāhbā-yı şevk-i ḥazret-i yārān idük
Şānumuz dünyā bilür bir şöhre-i devrān idük
Bir sorar yok şimdi ḥālüm başka devrān oldı gel

IV

Mevsim-i ‘ ayş u ṭarabdur irdi faşl-ı nev-bahār
Kıldı yārān-ı şafā gül-geşt-i ‘ azm-i merǧzār
Gül-‘ izārı ile herkes ‘ andelīb-i kāmkar
Men ğarīb āvāre dil-sūzam derūnum dāǧdār
Derd ü dāǧ-ı ḥasret ile şahn-ı sīnem lālezār
Oldı çeşmüm ‘ aynı ile iki ḥūnīn cūybār
Ḥūn-ı dilden yir yir açılmış şükufe bī-şumār
Murǧ-ı cān şāḫ-ı ye’ isde bülbül-i şeydā vü zār
Kendü bāǧuñdur temāşā eyle gel iy yādgār
Şerḥa eyle dāǧ ile sīnem gülistān oldı gel

V

İy sitemkar u cefā-cū merḥametsüz dil-rübā
Ḥāk-i pāyūñ dīde-i ğam-dīdemüzde tūṭiyā
Hiçe şatdı bizi Yūsuf gibi iḥvān-ı şafā
Men ğarībī itmesin bārī ferāmūş u fedā
Senden ummam iy perī h̄ç zerrece mihr ü vefā

Lîk nā-çārem anuñ-çün eylerem luṭfuñ fedā
Neş'etüñ bu rütbe bî-kes olduğın görme revā
Saña ҡaldı ancaḡ ümmîd ü vefā iy bî-vefā
Nev-civānsın ҡıl enîñümden ḡazer iy pür-cefā
Āh u zār u nālemüzden 'ārş lerzān oldı gel

4.2.10. NAZIM BİRİMİ ON'DAN FAZLA OLAN MUSAMMATLAR

1¹

Tercî-bend-i ‘Aynî der-Medh-i Vâlî-i Mısır Muhammed ‘Alî Paşa

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Bârekallâh iy vezîr-i gâzî-i Rüstem-nihâd
Şânekallâh vey cenâb Âşaf-ı şâhib-cihâd
Hâzret-i düstür-ı zî-şân dâver-i pâk-i‘ tîkâd
Dâ‘ imâ itmekdesin şer‘-i şerîfe inkiyâd
Kâm alup her bir şavaşda hâşmı itdün nâ-murâd
Etdi ehl-i cîfr ü erbâb-ı kerâmet ittihâd
Sen müceddidsin efendim kıl bu kula i‘ timâd
Saña maşşûş u müselleme fetḥ ü nuşret ‘adl ü dâd
Yiryüzinde düşdüler cân havfına ehl-i fesâd
Bu gazâyâ ehl-i imân oldu mesrûrü‘ l-fu‘ âd
İngiliz küffârını kırdun cihânda koyduñ ad
Beglerün ‘ırkın kesüp itdün diyâr-ı Mısır’ı şâd

II

Fetḥ edüp İskenderiyye kal‘ asın iy pür-zafer
Geldi müjde devlete neşr oldu dehre bu haber
Âfitâb-ı bahtuñ itdi ‘âlemi pür-nûr u fer
Müşterîdür tâlî‘-i mes‘ûduña şems ü kamer
Berq-ı tîguñ hânumân-ı düşmeni sūzân ider
Nîze-i pür-tâb-ı hışmuñ tās-ı gerdündan geçer
Düşmenânun başına itdün cihânı teng-ter
Eyledün bir hamlede tâbûrunu zîr ü zeber
Kelleler gâltân olup kana boyandı bahr ü ber
Cengüñi taḥsîn eder gökde melek yirde beşer
İngiliz küffârını kırdun cihânda koyduñ ad
Beglerün ‘ırkın kesüp itdün diyâr-ı Mısır’ı şâd

III

‘Asker-i deryâ-hurûşuñ aķın itdi her yire

¹ 16a/19

Gitdi nāmıñ mülk-i Sūdān u diyār-ı Berber‘ e
Tīg-i ƙahruñ hūkmün icrā eyledi baħr u bere
Tağılır tākāt getürmez sen gibi zūr-āvere
Bir seg-i sekbānuñ eyler ħamle biñ şir-i nere
Tīguñı teşbīh idersem nola mihr-i envere
Māh-ı nev ħāyrān olur destüñde zerrīn ħançere
Rüstemānesin süvār oldukça raħş-ı Ĥayder‘ e
Rezmgehde el urınca Zūlfikār u Şeş-pere
Gāzāler *innā feteħnāy*¹ okurlar ezbere
İngiliz küffārını ƙırduñ cihānda ƙoyduñ ad
Beglerüñ ‘ırƙın kesüp itdüñ diyār-ı Mışr’ı şād

IV

Uğruña bu ‘ asker-i fermān-berüñ hep cān virür
Gerçi meydān-ı veğāda düşmenānuñ yan virür
Āsitānuñ ādeme gencine-i ‘ irfān virür
Bir ƙuluñ biñ böyle mīr-i Mışr’a ‘ izz u şān virür
Ĥāk-i pāyüñ çeşm-i cāna kühl-i İşfāhān virür
Ĥānları dergāhıña şāh-ı ‘ Acem derbān virür
Āsümān iy şehsüvārım raħşuña meydān virür
Tīguña dest-i ƙazā çün şu yirine ƙan virür
Şu‘ le-i berƙi şihāb-ı tīrüne peykān virür
Sen hemān ‘ azm-i ġazā ƙıl nuşreti Yezdān virür
İngiliz küffārını ƙırduñ cihānda ƙoyduñ ad
Beglerüñ ‘ırƙın kesüp itdüñ diyār-ı Mışr’ı şād

V

Ĥātem-i devr-i zamānsın luţfuña yoktur ƙarār
Bir elüñ altun virürse bir elüñ gevher şaçar
Āsümān-ı devlet eyler dergehüñle iftiħār
Ĥāne-i iclāl esās-ı himmetüñle pāyidār
Dāver-i vālā-nesebsin āşaf-ı ‘ ālī-tebār
Şaf-der-i encüm-sipehsin Rüstem-i gerdün-vaƙār
Vāli-i şāħib-livāsın ħākim-i ħikmet-şi‘ār

¹ “... fetih verdik.”, Kur’an, Fetih Suresi, 48/1.

Mālik-i mülk-i vegāsın ceng-cūy u nāmdār
Behmen-i ƙal‘ a-güşāsın şaf-şiken Cem-iƣtīdār
Mehdī-i şāhib-ƣırānsın ƣahramān-ı rūzgār
İngiliz küffārını ƣırdūñ cihānda ƣoyduñ ad
Beglerūñ ‘ırƣın kesüp itdūñ diyār-ı Mışr’ı şād

VI

Gülşen-i ‘ālem nesīm-i himmetūñle müşk-bū
Nīl-i luţfuñ eyledi dünyāyı reyyān sū-be-sū
Re‘y ü faẓl¹ u himmetūñ teslīm ider ‘ālem ƣamu
Gelmedi dünyāya mişlūñ devr-i Ādem‘ den berū
Olamaz perhāşde Rüstem senūñle rū-be-rū
Tīgūñe gerden-keşān-ı ‘ālem itdi ser-fürū
Berƣ-ı hışmuñla tutuştu hırmen-i şabr-ı ‘adū
Dīdesinden eyleyüp rīzān düşmen ƣanlu şu
Vaşf-ı cengūñ söylenür ‘urbān içinde mū-be-mū
Bīm-i ƣahruñdan Firengistān’a düşdi güft u gū
İngiliz küffārını ƣırdūñ cihānda ƣoyduñ ad
Beglerūñ ‘ırƣın kesüp itdūñ diyār-ı Mışr’ı şād

VII

Hān Maħmūd’uñ saña var hüsni-ı zann u raġbeti
Sen bilürsin pādīşāh u ƣadr-i dīn u devleti
Sāye-i luţfunda kesb itdūñ bu şān u şöhreti
Āsümān-ı inƣıyādında bu cāh u rif‘ ati
Görse ger Dārā bu dārāt-ı şükūh u haşmeti
Bāb-ı devlet-intisābuñda ederdı hıdmeti
Tāƣ-ı ‘arşa eyledūñ āvīze tīg-i şaţveti
Tā verā-yı ƣarĥa naşb itdūñ livā‘-ı himmeti
Bīm-i ƣahruñdan ‘adū terk itdi hāb-ı rāḥati
Eyleyüp cünd-i melāyik saña ‘avn u nuşreti
İngiliz küffārını ƣırdūñ cihānda ƣoyduñ ad
Beglerūñ ‘ırƣın kesüp itdūñ diyār-ı Mışr’ı şād

VIII

¹ faẓl: ‘aƣl G.

Eyleyüp rûh-ı Resûlullâh'dan imdâd sen
Feth edüp Mekke Medîne kal' asın iy şaf-şiken
Kıl tarîk-i Ka'beden def'-ı muğaylân-ı fiten
Ya' nî Vehhâbîyi tard eyle o arz-ı pâkden
Emrüne râm olalar iklim-i Hind ehl-i Yemen
Sâye-i tîğünde âsûde olup mülk-i 'Aden
Büy-ı vaşfuñla pür olsun hıttâ-i Çîn u Hoten
Eyle 'adl ü dâd ile bu 'âlemi mesrûr u şen
Ola Şâm u şarkâ mihr-i satvetün pertev-fiken
Böyle tahrîr eyledi perhâşuñı ehl-i suhen
İngiliz küffârını kırduñ cihânda koyduñ ad
Beglerün 'ırkın kesüp itdüñ diyâr-ı Mısr'ı şâd

IX

Bu gazâda saña yardımcı Cenâb-ı Kibriyâ
Senden elbette olur râzî Resûl-ı Müctebâ
Eyler imdâd u i'ânet çâr yâr-ı bâ-şafâ
Dergeh-i Hâkda teveccühde kibâr-ı evliyâ
Baş komuşlar secdeye cümle gürûh-ı etkiyâ
Cân u dilden mü' minûn u mü' minât eyler dū' â
Tîğüñi cennetde yâd eyler 'Aliyyü'l-Murtażâ
Şâd u handân olur ervâh-ı şehîd-i Kerbelâ
İrişür imdâdıña cünd-i sürüşân-ı semâ
Yekdür Âllâh yek diyüp tekbîr eder ehl-i gazâ
İngiliz küffârını kırduñ cihânda koyduñ ad
Beglerün 'ırkın kesüp itdüñ diyâr-ı Mısr'ı şâd

X

Hâk-ta' âlâ 'ömr ü dîn ü devletün efzûn ide
Kâlbüñi mesrûr edüp a' dâlarıñ maḥzûn ide
Baht u ikbâlün güşâde tâli' üñ meymûn ide
Dem-be-dem ḥussâd-ı bed-kirdârıñı dil-ḥûn ide
Re' yüñi tedbîrünü tevfiķine maḥrûn ide
Câh-ı vâlâ-ḳadrünü hem-sâye-i gerdûn ide
Pâ-nihâde olduḡuñ vâdîleri altun ide

Gencüñi māl-ı gāzādan ser-te-ser meşhūn ide
Saña imdādı dem-ā-dem Ḥazret-i Bî-çūn ide
Luṭf u iḥsānuñla ‘Aynî bendeñi memnūn ide
İngiliz küffārını kırduñ cihānda koyduñ ad
Beglerüñ ‘ırqın kesüp itdüñ diyār-ı Mısr’ı şād

2¹

Tercî‘-bend-i Rahmî²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Ġam-ı dünyā ile iy dil niçe bir zār olalum
Varalum mu‘ tekif-i gūşe-i ḥammār olalum
Sākî ü muṭrib-i gül-çehre ile yār olalum
Zāhid-i ḥuşḵ terinden yūri bîdār olalum
‘Işḵ evşāfına gel mazhar-ı āşār olalum
Āteş-i şevke yanup maṭla‘-ı envār olalum
Gülşen-i rāz okuyup maḥzen-i esrār olalum
Maṭlū‘u’t-tayr bilüp maḥrem-i ‘Aṭṭār olalum
Yine bir serv-i hevā-baḥşa hevādār olalum
Pâyına şu gibi yüzler sürüyüp zār olalum
Lāleveş dāğ-ı maḥabbetle dil-efgār olalum
Naḳd-i cān-ile vişāline ḥarîdār olalum
Boynumuzdan ıralum yüki sebük-bār olalum
Aklı terk eyleyelüm mānî‘-i aġyār olalum
Pāk-rū pāk-naẓar ‘āşık-ı dîdār olalum

II

Niçe bir medresede eyleyelüm kıl-ile kâl
Niçe bir māzî vü müstaḳbel ola dilde maḳāl
Eylesüñ fenn-i kelām içre niçe baḥş ü cidāl
Zāhir olmaz saña bir zerrece keyfiyyet-i ḥāl

¹ 19b/23

² Mustafa Erdoğan (hzl.), *Bursalı Rahmî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017, s.93.

Hall olınsun dir-iseñ saña ser-ā-ser işkāl
Yüri bir rāh-nümāya irişigör abdāl
Hāk-i pāyuña vezin olsa hezārān mişkāl
Püte-i ‘ışka yanup āteş-i şevkle ol kāl
Çıkarup cāme-i zühdi geyegör bir qara şāl
Göstere tā ki saña qande durur rāh-ı dālāl
Muğber itdi ise mir ’āt-ı dili jeng-i melāl
Bir nazarla anı pāk eyleye āyīne-mişāl
Anda ‘aks ola ‘ayān gāhī tecellī-i cemāl
Şu‘le-i hüsnine qarşu yaqalum perr-ile bāl
Pāk-rū pāk-naazar ‘āşık-ı dīdār olalum

III

Niçe bir qāh-ı fenā içre iķāmet idelüm
Çünki bākī degülüz yā nice ğaflet idelüm
Niçe bir nefis murādına iķā‘at idelüm
Cāme-i zerķi geyüp nice zarāfet idelüm
Gel berü terk-i hevā itmege himmet idelüm
Māsivādan geçelüm cümle ferāğat idelüm
Girelüm ‘ālem-i tecdīde seyāhat idelüm
Gāh geh baħr-i şuhūd içre siyādet idelüm
Miħr-i ‘ālem gibi bir qurşa qanā‘at idelüm
‘Arşa-i ‘ışkda şīrāne şecā‘at idelüm
Terk idüp ħaşyeti pervāneye nisbet idelüm
Sīnemüz şevķ-ile pür-dāĝ-ı maħabbet idelüm
Yār içün nār-ı ğama yanmaĝa minnet idelüm
Yārsuz gir diseler cennete nefret idelüm
Varalum türbe-i Mecnūn’ı ziyāret idelüm
Hālet-i derd-i dili anda ħikāyet idelüm
Pāk-rū pāk-naazar ‘āşık-ı dīdār olalum

IV

Bir seħer yile virüp bād-ı fenā gülzārı
Pīrehensüz qodı gülşende qamu eşcārı
Açdı a‘yān-ı çemen ‘ibret-ile enzārı

Gördiler var bu cihān içre hudūs āşārı
Servler hayrete vardı unudup reftārı
Cūylar nāleler itdi tolanup kühsārı
Nergisüñ tāk-ı zerin kapdı felek ‘ayyārı
Ġoncanuñ söylemez oldı dehen-i dūr-bārı
Sūsenüñ lerzeler itdi gögerüp ruhsārı
Seyr idüp sür‘ at ile şīr-i felek ‘ayyārı
Ġār ħār itdi dili gülşen-i dehrüñ ħārı
Kendüye pend idinüp dir idi bu güftārı
Nār-ı şevke şalalum cübbe ile destārı
Terk ü tecrīd olagör yūri qalendervārı
Pāk-rū pāk-naẓar ‘āşık-ı dīdār olalum

V

Raḥmīyā ger bize nāz eyler ise cānāne
Vuşlatı terk idelüm kāyil olup hicrāne
Sāk-ı ‘ışk elinden içelüm peymāne
Düşelüm kūy-ı ħarābāta olup mestāne
Yaşamuz çāk idelüm irişe tā dāmāna
Māsivādan geçelüm baḫmayalum devrāna
Bir leked-kūb gelüp saltanat-ı ħākāna
İlticā itmeyelüm zīr-i der-i sulṭāna
Bize Mecnūn-ile Ferhād olımaz hem-ḫāne
Varalum tekye-i Vamık’da olan āḫrāna
Yūri var baş qademüñ dā’ire-i ‘irfāna
‘Ārif-i vaḫdet olup gel berü bu meydāna
Ḥaşılı cümle şalā eyleyelüm yārāna
Pā-bürehne gezelüm ‘ālemi dervīşāne
Pāk-rū pāk-naẓar ‘āşık-ı dīdār olalum

3¹

¹ 22a/25

Bu şiirin ilk iki bendi 13, üçüncü bent 17, dördüncü bent 21 mısradan oluşmaktadır. İlk bendi hariç şiirin diğer bentlerinde G ile YE arasında çok fazla nüsha farkı bulunmaktadır.

Tercî‘ -bend-i Mu‘aşşer[-i ‘Āzbi]¹
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Ḥamdülillāh kim derūnumdan yine sildüm kederi²
Mivedār oldu yine çünki zebānum şeceri
Destüme ḥāme alup yazmağa bu şi‘r-i teri
Pā Rızā verdi baña yine ḥayırdan ḥaberi
Ḳande baḳdıysa gözüm gördü Ḥudā’dan eşeri
*Lī-ma ‘allāh*³ ebed ādeme kıldı seferi
Oldı āyine Muḥammed aña kıldı nazarı
*Fe-seyekfikehumu ‘l-lāh*⁴oluben tāt-ı seri
Bildi Allāhı gönül ḥaḳ bilüben ḥayr u şeri
Süre-i iḳra’ ile eyledi ‘arz-ı hüneri
Perdedür ḥaḳḳa sivā aña sözüm etle deri
Yazdı hem Ḳāzı-yı Keşşāf Cerīr-i Ṭaberī
Pīrden aldum ezeli Lem-yezeliden ḥaberi

II

Sen de var pādişehüm ‘arş-ı mu‘allāda ara
Ḥālet-i cezbeye düş cennet-i me‘vāda ara
Yeme içme uyuma ḳalb-i muşaffāda ara
Ḥā ile ḳāfı oḳu ḳāf-ile hem ḥāda ara
İkilikden geçüben menzili birlikde ara
Lāyı ḳo gel güzelim lā ile illāda ara
Maḥzen-i sırr-ı elif ‘āḳil ü dānāda ara
Gir kilisāya çağır Mescid-i Aḳşāda ara
Yürü Mecnūn oluben maḳşadı Leylā’da ara
Her kese verme gönül Yūsuf-ı zībāda ara
Yazdı hem Ḳāzı-yı Keşşāf Cerīr-i Ṭaberī
Pīrden aldum ezeli Lem-yezeliden ḥaberi

¹ Mehmet Erol, “Azbi Baba Dīvānı (inceleme-metin)”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE, *Yayınlanmamış Dr. Tezi*, Çanakkale 2002, s.246.

² 1/I: Mısrada vezin kusurludur.

³ “Benim Allah ile (öyle anlarım olur ki...)”, bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, s.469.

⁴ “Allah, onlara karşı seni koruyacaktır.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/137.

III

Kāfir-i fācir ile mülhid-i küffārda da var
‘ Ālem-i hünkārda daḡı künbet-i ḡazrāda da var
Bāḡla gülzārda daḡı bülbul-i şeydāda da var
Şeb-i tārikde ‘ ayān ebr-ile bārānda da var
Āb-ı engūr-ile hem berşdeki demde de var
Dervşüñ ḡaḡ diyerek çekdiḡi esrārda da var
Sitem ü cevr ü ḡam u cünbiş-i aḡyārda da var
‘ Aşık-ı şādık ile dil-ber-i mekkārde de var
Eşer-i şun‘ -ı Ḥudā yokda da var varda da var
Pertev-i zıll-ı Ḥudā ābda da var nārda da var
Herkesüñ ḡālī beyān mūrda da var mārda da var
Zālīm-i ḡāşīb u mazlūm-ı muḡaḡḡarda da var
‘ Ādil ü şābir ü ‘ ābid ile şālīḡde de var
Şādık u ‘ ārif u billāh ile sālīkde de var
Yazdı hem Kāzı-yı Keşşāf Cerir-i Taberī
Pirden aldum ezeli Lem-yezeliden ḡaberi

IV

‘ Ālim ü cāhil ile zāhid ü fāsīḡda da var
Mülhid ü müfsid ü bī-mezheb-i rāfızda da var
Hem sa‘ id ile şaḡı ‘ āşī-i mücrimde de var
Lūḡ-ı zānī ile ḡātil ü ‘ ayyāşda da var
Ḥā‘ in ü ḡile-meniş bāḡ-ı sārīḡde de var
Sitem-i nefis ile sebt iden ...¹ da da var
Zāhir ü bātın ile cümle eşirrāda da var
İns ile cin ile ḡayvān ile şeyḡānda da var
‘ Arş ile kürsīde var berr ile deryāda da var
Dervşüñ hū didüḡi tekye-i ḡalvetde de var
Mescid ü medresede meykede-i demde de var
Bir güzel baḡ güzelüm yirde de var gökde de var
Ḥāne-i ḡalbine baḡ şafvet ile sende de var

¹ ...: .

Neye bakdinsa bu dünyāda hemān anda da var
Anda da var onda da var şunda da var bunda da var
Küllāsi vāḥid olup birde de var biñde de var
Rūḥ-ı ḳudsīde beyān Aḥmed-i Muḥtārda da var
Ḥarf-i penç kendisidir Çār ile Ḥayderde de var
Yazdı hem Ḳāzı-yı Keşşāf Cerīr-i Ṭaberī
Pīrden aldum ezeli Lem-yezeliden ḥaberi

4¹

Tercīʿ-bend-i Rāmiz Paşa²

[Mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün]

I

Nevā yok bezm-i ğurbetde figān u āhdan ğayrı
Kime dem-sāz olursun nāle-i cāngāhdan ğayrı
Ne hem-dem var ne sāḳī bu dil-i gümrāhdan ğayrı
Gül-i ümmid virmez bûy ye's-i cāhdan ğayrı
Ḥaṭ-ı sāğarda yazmaz ḥayf-ile eyvāhdan ğayrı
Çemende lāle yok dāğ-ı dil-i āgāhdan ğayrı
Sefer itsem refiḳ olmaz ğubār-ı rāhdan ğayrı
Ḳarar itsem yerüm yok bezm-i şīvengāhdan ğayrı
Sorar yok ḥāṭırum ḥüzn-i ğam-ı cāngāhdan ğayrı
Tesellī baḥş olur yok ṭālīʿ -i bed-ḥʿāhdan ğayrı
Ġaribem bī-kesem yokdur enīsüm āhdan ğayrı
Penāhum dest-ġirüm ḳalmadı Allāh'dan ğayrı

II

Cüdā itdi beni gerdün o māh-ı mihribānumdan
Boyansun ḳana dāmānı sirişk-i ḥün-feşānumdan
Ocağ-ı dil ḳo yansun sūziş-i āḥ u figānumdan
Ṭutışsın bām-ı çarḥ ol āteş-i düzaḥ-nişānumdan
Gül-i ḥurşīd şolsun reng-i te'sīr-i ḥazānumdan

¹ 38a/41

² İsmail Avcı, “Kırımlı Abdullah Rāmiz Paşa ve Dīvânçesi”, *Journal of Turkish Studies*, C.9, S.3, (Kış 2014). s.176.

Çerâğ-ı meh söyünsün bād-ı āh-ı bî-emānumdan
Kılıp āvāre tîrāsā beni kaşı kemānumdan
Diyār-ı ğurbete düşdüm ayırdı¹ hānmānumdan
Ġinā-yı kalbi buldum şimdi geçdüm naḳd-i cānumdan
Hümā-perverd-i faḳr-i himmet oldum üstühānumdan
Ġarîbem bî-kesem yokdur enîsüm āhdan ğayrı
Penāhum dest-gîrüm kalmadı Allāh'dan ğayrı

III

Göñül sevdā-yı zülfünle perîşān oldu ğurbetde
Şeb-i hicre nihāyet yok meger şubḥ-ı kıyāmetde
Ḥayāl-i ‘arîzıyla gül açıldı çeşm-i ḥasretde
Mey-i fikr-i lebiyle ser-girānam bezm-i fūrḳatde
Beyābān-ı cünūn āzādesiyem gerçi şūretde
Velî zencîr-i ‘ışḳ-ı kākūliyle bend-i miḥnetde
İştîdüm ki o meh-rû şimdi aġyār ile ülfetde
Ḳarîb u ‘aḳrab olmuş ṭālî‘üm ġāyet nuḥūsetde
Ne ümmîd-i ḥayāl eyler göñül ne ye’s rāḥatda
‘Aceb bî-çāreyem āvāreyem şahrâ-yı ḥasretde
Ġarîbem bî-kesem yokdur enîsüm āhdan ğayrı
Penāhum dest-gîrüm kalmadı Allāh'dan ğayrı

IV

Ḥudā ruzı resāndur ġam yeme iy dil ā dîvāne
Gözün yaşı derūnun ‘uḳdesidür āb ile dāne
Ezel *naḥnu ḳasemnāda*² şilā olduğda insana
Şarāb-ı ġam şunılmışdur baña peymāne peymāne
Velî rûzî-elestde³ kılduġuñ mişāk-ı peymāne
Ḥiyānet itme ‘ahde *fe’steḳimde*⁴ ṭur ḥakîmāne
Siperveş sîne ger kim bu cefā-yı dehr-i fettāna
Şebāt u ḥayra teslîm eyle ger meydāna merdāne

¹ diyār-ı ğurbete düşdüm ayırdı: belā-yı istikāmet-ile irdi: G.

² “Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık.”, Kur’an, Zuhuruf Suresi, 43/32.

³ “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?”, Kur’an, Araf Suresi, 7/172.

⁴ “Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol.”, Kur’an, Hud Suresi, 11/112.

Benüm hālüm görüp sen tesliyet bahş ol dil ü cāna
Benüm ol bülbül-i nağme-serā bezm-i ġarībāne
Ġarībem bī-kesem yokdur enīsüm āhdan ġayrı
Penāhum dest-ġirüm qalmadı Allāh'dan ġayrı

V

Göñül oldı ise mişdağ-ı naşş-ı *esrefū* yā Rab
Terahhüm kıl bi-hağ-ı āyet-i *lā-tağneṭū* ¹yā Rab
Derūnum gülşen-i zevk ü şafā kıl sū-be-sū yā Rab
Gül-i ²irfānumı itme esir-i reng ü bū yā Rab
³Alā'ı nüktesinden göñlüm eyle şüst ü şū yā Rab
Qoma ālūde-i çirk-āb-ı iğvāya ⁴adū yā Rab
Olupdur dāğ-ı ġurbet nā-pezirā-yı refū yā Rab
Yetişdür merhem-i kāfūr-ı şubḥ-ı ārzū yā Rab
Quluñdur Rāmiz itmez ġayrı şahşa ser-furū yā Rab
Der-i luṭfuñda dökdi eşk çeşm-i āb-ru yā Rab
Ġarībem bī-kesem yokdur enīsüm āhdan ġayrı
Penāhum dest-ġirüm qalmadı Allāh'dan ġayrı

5²

Tercī'-bend-i ⁵Askerī³

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bu ne zīver bu ne pīrāye bu ne ḥüsñ ü cemāl
Bu ne zülf ü bu ne ṭurre bu ne lām u bu ne dāl
Bu ne ruḥ bu ne ḥüsün bu ne zenaḥdan bu ne ḥāl
Bu ne ağız bu ne ḥande bu ne şehd ü bu ne bal
Bu ne Çin ü bu ne nāfe ya bu ne ṭurfe ġazāl
Bu ne çeşm ü bu ne ġamze bu ne қаş u ne hilāl
Bu ne ⁶işve bu ne şive bu ne mekr ü bu ne āl
Bu ne fitne bu ne ḥile bu ne efsün-ı ḥayāl

¹ "...Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin!", Kur'an, Zümer Suresi, 39/53.

² 42b/45

³ Şiir başlığında mahlas olarak "'Askerī"' yazılmış ise de son bentte mahlas olarak "Esirī" kelimesi/mahlası geçmektedir.

Bu ne la' l ü bu ne ğonca bu leb ü bu ne zülāl
Bu ne luṭf u bu ne meşreb bu ne ḥūb u ne ḥiṣāl
Bu ne ḥikmet bu ne ḳudret bu ne izhār-ı kemāl
Bārekallāh zihī ṣun' -ı Hudā-yı müte'āl

II

Bu ne maḥbūb-ı cihān bu ne şeh-i 'ālem olur
Bu ne yār u bu ne eglence bu ne hem-dem olur
Bu ne dildār-ı müferriḥ ne sözü bî-ġam olur
Bu ne mir'āt-ı mücellā bu ne cām-ı Cem olur
Bu ne lebdür bu ne meydür bu neye emsem olur
Bu ne nāfi' bu ne şāfi' bu ne ḥikmet-fem olur
Bu ne dermān bu ne çāre bu neye merhem olur
Bu ne ferḥunde-liḳā bu ne ḥuceste-dem olur
Bu ne rüz u ne ziyādur ki gören ḥurrem olur
Bu ne tūṭi-i suḥen tūṭi'āña ebkem olur
Bu ne maḥlūḳ-ı mükerrerem ne benī ādem olur
Bārekallāh zihī ṣun' -ı Hudā-yı müte'āl

III

Bu ne ḳadd u bu ne ḳāmet ne ḳıyāmetdür bu
Bu ne sidre bu ne tūbā ne 'alāmetdür bu
Bu ne reftār [bu] ne cılve ne leṭāfetdür bu
Bu ne baḳış ne yürüyüş ne zārāfetdür bu
Bu ne ḥullḳ u bu ne ān u ne melāḥatdür bu
Bu ne 'ilm ü bu ne ḥilm ü ne hidāyetdür bu
Bu ne güft ü ne lisān u ne feşāḥatdür bu
Bu ne idrāk-ı başıret neye ḥāletdür bu
Bu ne aḥvāl ne 'ibret ne kerāmetdür bu
Bu ne mihr ü bu ne mehveş ne ḳıyāfetdür bu
Bu ne cevır ü bu ne miḥnet neye 'ādetdür bu
Bārekallāh zihī ṣun' -ı Hudā-yı müte'āl

IV

Bu ne ḥūrī bu ne ğilmān bu ne ḥūbān-ı cihān
Bu ne kevşer bu ne rızvān u bu ne şūḫ-ı cihān

Bu ne cān u bu ne cānān ya bu ne rūḥ-ı revān
Bu ne nev-reste nihāl ü bu ne ḥoş tāze civān
Bu ne cism ü ne tılsım u ya bu ne genc-i nihān
Bu [ne] terkīb-i ‘anāşır bu ne ma‘den bu ne kān
Bu ne āb u ne ḥayāt u ya bu ne Hızır-ı zamān
Bu ne ḥāk ü bu ne āteş bu ne bāde bu ne ān
Bu ne khand u bu ne şekker bu ne şīrīn dehān
Bu ne nuṭḡ u ne feşāḥat ne kelām u ne zebān
Bu ne zāt u ne şifāt u ne bedī‘ u ne beyān
Bārekallāh zihī şun‘-ı Hudā-yı müte‘āl

V

Şem‘-i ḡudret mi ya bu mihr-i dirahşān mı ‘aceb
Şevḡ-i ruhsār mı bu ya meh-i tābān mı ‘aceb
Rūḥ-ı şānī mi bu ya ‘İsā-yi devrān mı ‘aceb
Yed-i beyzā mı bu ye Mūsā-yi ‘İmrān mı ‘aceb
Gevher-i Hind ü Yemen la‘l-i Bedaḡşān mı ‘aceb
Meh-rūḥūbān-ı cihān ḥāce-i hicrān mı ‘aceb
Mısr-ı ḥüsn içre bu ya Yūsuf-ı Ken‘ān mı ‘aceb
Ḥalk-ı ‘ālem buña bende ya bu sulṭān mı ‘aceb
Şor Esīrī-i bī-dil derdine dermān mı ‘aceb
Menba‘-ı luṭf u kerem maḡzen-i iḥsān mı ‘aceb
Bu perī mi bu melek mi ya bu insān mı ‘aceb
Bārekallāh zihī şun‘-ı Hudā-yı müte‘āl

6¹

Tercī‘-bend-i ‘Askerī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Kişver-i ḥüsnüñ bugün sulṭānısın iy şāh-ı dīn

¹ 43b/4

² Mustafa Uğur Karadeniz, “Süleymaniye Kütüphanesi, 34 Sü-Tarlan 67/1 Numaralı Şiir Mecmuası (1a-54a varak) (İnceleme-Metin)”, Kocaeli Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Kocaeli 2014, s.265.

Sende hatm oldu melāḥat sendedür vech-i ḥasen
Leblerüñ mül ruḥlarıñ gül ‘ārızuñ berg-i semen
Bende oldum ḳāmet-i şimşāduñā āzād iken
Gülşen-i ‘ālem görünür gözüme sensüz diken
‘Ār idüp ben ‘āşık-ı dīdārdan ḳaçmak neden
Nev-civānsın sūz-ı āhumdan şaḳın iy sīm-ten
Baş açuḳ abdāluñam iy ḥüsrev-i şīrīn-dehen
Ya irem vaşluña ya serden geçem çün Kūh-ken
Gerçi ḳapuñdan beni dūr itdi çarḥ-ı pīre-zen
Ṭālib olsam bulmayam mı sen büt-i ra‘nāyı ben
Bu meşeldür Tañrısın bulur nigārā isteyen

II

Cām-ı ‘ışḳuñ nūş idelden bāde-i ḥamrā gibi
Başuma çıḳdı firāḳuñ āteş-i şahbā gibi
Cānı bī-hūş eyledi zūlfüñ ser-i sevdā gibi
Çeşm-i giryānumdan eşküm mevc urur deryā gibi
Çāk çāk oldu derūnum dāmen-i şahrā gibi
Gülşen-i kūyuñ dolanup bülbul-i gūyā gibi
Gökde n’eylersin şehā mihr-i cihān-ārā gibi
Kūh-ı Ḳāf ise mekānuñ iy perī ‘anḳā gibi
Cüst ü cūyuñ itmede dil cümleden a‘lā gibi
Gice gündüz kuyuñı geşt eyleyüp şeydā gibi
Ṭālib olsam bulmayam mı sen büt-i ra‘nāyı ben
Bu meşeldür Tañrısın bulur nigārā isteyen

III

Her ḳaçan olsañ semend-i nāza iy meh-rū süvār
Dir gören devr-i ḳamerde fitne olmış āşikār
‘Āleme āşüb göndermiş seni Perverdgār
Çihre-i zībāñı gördüm oldu ‘aḳlum tārumār
Vaşluña cān u göñüldeñ ārzū ḳılsam ne var
Gerçi kim sen benden iy meh-rū nigārum ḳılduñ ‘ār
Ben melāmet olmağı ḳıldum senüñçün ihtiyār
Pāy-mālūñ olmuşam olinca tā leyl ü nehār

İntizārum vaşluña tā el virince rūzgār
Sen güzeller şāhını virsün diyü Perverdgār
Ṭālīb olsam bulmayam mı sen büt-i ra‘nāyı ben
Bu meşeldür Tañrısın bulur nigārā isteyen

IV

Rāstī bu şīve-i reftār-ile iy dil-nüvāz
Bitmedi kaddūñ gibi gülşende serv-i ser-firāz
Sen güzellerden melāḥat birle olduñ imtiyāz
Merve ḥaqqı kıbledür yüzüñ ser-i kūyuñ Hicāz
Koy ayağıña şafā birle yüz ursun ehl-i rāz
Giderür göñlüm ğamın kūyuñda kılsam ger namāz
İtme kânūn¹ cefā kılma yüzüm rengini sāz
Ġamda ‘uşşākı muḥayyer eyle iy şeh itme nāz
‘Āşık-ı şādık olanlardan gerekmez ihtirāz
Umaram vaşluñ naşīb ide Hudā-yı kār-sāz
Ṭālīb olsam bulmayam mı sen büt-i ra‘nāyı ben
Bu meşeldür Tañrısın bulur nigārā isteyen

V

İy dirīgā bendesinden yüz çevirdi ol ḥabīb
Yārı benden gör ne lu‘b ile cüdā kıldı raḳīb
‘İşkā dermān var mıdur diyü su’āl itdüm ṭabīb
Didi kim şabr u sefer ‘ışka devādur iy ğarīb
Şabra ṭāḳat yok çeker boynuma ṭakup ‘ışkı ip
İrdi cānānum diyārından meşām-ı cāna tīb
Raḥm iderdi ḥālūme ‘arz eylesem ehl-i şalīb
Bend-i pend-ile baña dermān bulunmaz iy ṭabīb
‘Askerī ‘ışk ehline Baġdād olur dirler ḳarīb
‘Azm-i rāh it vaşl-ı dil-berden ger isterseñ naşīb
Ṭālīb olsam bulmayam mı sen büt-i ra‘nāyı ben
Bu meşeldür Tañrısın bulur nigārā isteyen

¹ kânūnī: kânūn G.

Tercî' -bend-i Uşûlî²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Şükr Hakk'a kim yine bir meh-likâdur sevdüğüm
 Nürdur başdan başa şems-i duḥâdur sevdüğüm
 Sâyesinde pâdişâhum bir hümâdur sevdüğüm
 Serv-ḳad maḥbûblarda müntehâdur sevdüğüm
 Yâ Ḥasan yâḥûd Ḥüseyn-i Kerbelâdur sevdüğüm
*Laḥmûke laḥmî*³ Aliyyü'l-Murtaẓâ'dur sevdüğüm
 Şüret-i *rahmân* 'ale'l-'arşı'stīvâ⁴dur sevdüğüm
 Kible-i ḥakk ka'be-i ehl-i şafâdur sevdüğüm
 Deyr-i dilde bir büt-i tal'at-nümâdur sevdüğüm
 Ḥaşe lillâh düstlar nûr-ı Ḥudâdur sevdüğüm
Ben Muhammed ümmetiyem Muştafâdur sevdüğüm

II

'Işk odından dūd-ı âhum çarḥ-ı mînâyı geçer
 Çeşmümün merdümeleri bahrı vü deryâyı geçer
 Şüretün nakşı ile ṭab'um heyûlâyı geçer
 Bu deli gönlüm levend oldu vü şeydâyı geçer
 Başına 'ışkuñ hevâsı düşdi sevdâyı geçer
 'Âlem-i fikretde 'aqlum gerçi ḥod-râ'yı geçer
 'Işk bâzârında cānum ḥaylî rûsvâyı geçer
 Bir büte yüz urdı gönlüm şimdi tersâyı geçer
 Cān virür la'lün şarâbınâ Mesîḥâ'yı geçer
 Kimi 'îsâ'yı bu ḥalkuñ kimi Mûsâ'yı geçer
Ben Muhammed ümmetiyem Muştafâdur sevdüğüm

III

Bir gedâ-yı bî-nevâyem tâc u efser sevmezem

¹ 45a/47

² Mustafa İsen (hızl.), *Usuli Dîvânı*, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2020, s.121.

³ Lahmûke lahmi: Eti etimdir, veya teni tenimdir, anlamlarında bir sözdür. bk. Mehmet Yılmaz (hızl.), *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, s.407.

⁴ "(Rahmân, Arş'a) kurulmuştur.", Kur'an, Taha Suresi, 20/5.

Kūyuñı tıtdum vaṭan mülk-i Sikender sevmezem
Ayağın ıpradı besdür āb-ı kevşer sevmezem
Ḥāk-i pāyün hoş gelür ‘aynuma gevher sevmezem
Bülbül-i bāğ-ı cemālem verd-i aḥmer sevmezem
Gökden inerse bugün māh-ı münevver sevmezem
Ger gelürse ıpuma ḥurşid-i ḥāver sevmezem
Öldürürlerse beni hercāyī kāfir sevmezem
Baña ol şāhum gerek dağı güzeller sevmezem
Āfitāb olursa da bir gayr-ı dil-ber sevmezem
Ben Muḥammed ümmetiyem Muştafādur sevdüğüm

IV

Ḥamdü lillāh kim yine ḥüsnün tecellāsındayam
On sekiz biñ ‘ālemün dāyim temāşāsındayam
Ḥaḳ Te‘ālānuñ yine firdevs-i a‘lāsındayam
Sen gibi bāzār-ı dehrün şanma gavğāsındayam
Āşinā-yı dürr-i pākem ‘ışık deryāsındayam
Sehm-i a‘lā gözlerüm kaḍı-i mu‘allāsındayam
Ka‘be-i maḳşūda irdüm şevḳ şahrāsındayam
Gönlümüñ buldum murādını tesellāsındayam
Bir güzeller şāhınun her dem temennāsındayam
Bu cihānuñ ne vezirinde ne paşasındayam
Ben Muḥammed ümmetiyem Muştafādur sevdüğüm

V

Murğ-ı cāna ‘ışık odından āşiyān itdüm yine
Ol cinānī bāğısuñ yirin cenān itdüm yine
Bu deli gönlümü rüsvā-yı cihān itdüm yine
Gice gündüz hem-demüm āh u fiğān itdüm yine
Şoldurup bāğ-ı vücūdumı ḥazān itdüm yine
Tiğ-i ḥasretle yüregüm tolu kan itdüm yine
Devr-i miḥnetle büküp kaḍdüm kemān itdüm yine
İy Uşulī ol şehün ismün beyān itdüm yine
Ayağı ıpradına rūhı revān itdüm yine
Gün gibi fāş eyleyüp sırrum ‘ayān itdüm yine

8¹

Tercî'-bend-i Raḥmî²

[Mef' ülü mefâ' ilün mef' ülü mefâ' ilün]

I

İy dil niçe bir dehrüñ derdin çekesin muḥkem
Bu bār-ı girān itdi ḳaddini sipihrüñ ḥam
Yād eyleyüben güş it bir ḥādiṣe-i mu' zām
Bu ḳışsa beyānında oldı niçe dil ebkem
Bir gevher-i yektādan ḥalk oldı ḳamu ' ālem
Cehl-ile kimi cāhil ' ilm ile kimi a' lem
Vaşl-ile biri şādān hicr-ile kimi pür-gām
Kimisi gedā olmuş kimisi şeh-i ' ālem
Ġafletle nāzar ḳılma aç gözünü gel bir dem
Bu mes' ele baḥşinde ' ālimler olur mülzem
Bir bezm-i ṭarāb-sāza āgāh oluben maḥrem
Tācını idüp kec-rev ' iş eyler idi ḥurrem
Cem cāmını nüş itdi sürdi niçe dem Rüstem
Bu bezm girü bâḳî ' ālem girü bu ' ālem

II

İcād idicek vācib bu ' ālem-i imkânı
Bir gevher-i pāk itdi māhiyyet-i insānı
Derc eyledi ḳalbinde gencīne-i pinhānı
Nefs ejderidür anuñ her laḥza nıgehbānı
Dil ḳişverinüñ olmuş her biri birer ḥānı
İllā n' idelüm ' ālem olmasa eger fānı
' Ayyār-ı felek ḳapdı tāt-ı ser-i ḥāḳānı
Nüş itmedi İskender ser-çeşme-i ḥayvānı
Şoñ demde yile virdi evreng-i Süleymān'ı
Geşt itmege ' azm itdüm nā-gāh gülistānı

¹ 48b/51

² Erdoğan (hzl.), *Bursalı Raḥmî Dîvânı*, s.96.

Bu beyt[i] okur gördüm bülbül idüp efgānı
Güş eyleyicek her gül çāk itdi girībānı
Cem cāmını nūş itdi sürdi niçe dem Rüstem
Bu bezm girü bâķī ‘ālem girü bu ‘ālem

III

Cellād-ı felek nāgāh ger çekse dilā şemşīr
Tūt gerden-i teslīmüñ yok ğayrı daħı tedbīr
Ne yazdı ise başa bir bir getürür taķdīr
Ger nīk ü eger beddür olmaya każā tağyīr
Bir yañada ħār-ı ğam oldı güle dāmen-gīr
Ālām-ı serencāmum seyrān idicek bir pīr
Bir cām şunup kıldı sūz-ı dilüme te’sīr
Şan āb-ı ħayāt ile kılınışlar anı taħmīr
Vaşfinda ħired ‘āciz diller idemez taķrīr
Oldı dil-i vīrānum anuñla o dem ta’ mīr
Ol cām-ı şafā-baħşuñ eṭrāfına bī-taķşīr
Bu beyt-i dil-āvīzi kılınışlar idi taħrīr
Cem cāmını nūş itdi sürdi niçe dem Rüstem
Bu bezm girü bâķī ‘ālem girü bu ‘ālem

IV

Seyrān ideyin dirseñ pūr-ħūn ser-i Dārā’yı
Var deşt-i fenā içre gör lāle-i ħamrāyı
Dünyāya kıyās itseñ ger kısmet-i ‘uķbāyı
Seyr eyle müşellesde eşkāl-i zevāyāyı
Bir sākī-i mehveşden nūş it yūri şaħbāyı
Düş kūy-ı ħarābāta ol ‘āşık-ı rüsvāyī¹
Bu pendı işitdükde ol dem dil-i sevdāyī
Mey-ħāneye ‘azm itdi geşt eyledi her cāyı
Bir encümene irdüm gördüm niçe dānāyı
Her biri tutar elde cām-ı tarab-efzāyı
Bu beyti okur gördüm baĝrını delüp nāyī

¹ IV/6. mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Rūhānī naẓar ile görseñ rūh-ı zībāyı
Şüretde yūri kalma fehmi eyle bu ma’ nāyı

Şevk-ile semâ' itdi oldum niçe mevlâyî
Cem cāmını nûş itdi sürdi niçe dem Rüstem
Bu bezm girü bâķî 'âlem girü bu 'âlem

V

Raḥmî n'ola ṭālî' den eylerse şikāyetler
Çekdi bu feleklerden çok dürlü felâketler
Nā-ehle müyesserdür her dürlü sa' âdetler
Dānā-dil ü kāmiller çekmekde melâletler
'Āķil ola dīvāne fikr olsa bu ḥāletler
Nā-dāna neden bilsem āyā bu ri' âyetler
Bir gün beni ḥāk eyler āḥir bu ḳasāvetler
Her ehrimenüñ varur ayağına devletler
Cān ile perî-rûlar eyler niçe ḥizmetler
Varise ḳıyāmetden oldı bu 'alāmetler
Zevḳ-ile sürür-ile itdi niçe 'işretler
Dünyā gibi 'uḳbāda sürsün yine rāḥatlar
Cem cāmını nûş itdi sürdi niçe dem Rüstem
Bu bezm-gir ü bâķî 'âlem yine bu 'âlem

9¹

Tercî'-bend-i Ḳıyāsî²

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ḥ'ābdan açdum gözüm ṭurdum yirümde bir seḥer
'Ayn-ı 'ibretle bu fānî 'āleme ḳıldum naẓar
Cübbeye muḥtāc pālās içre her ehl-i hüner
Her ne deñlü var ise nā-dān elinde sîm ü zer
Zāğlar gülzārda ṭūṭî ḳafesde āḥ ider
Ehl-i dil ayaḳda hep nā-dānlar olmış tāc-ı ser
Zulmet-i āb u ḥayāta eylemiş devrān maḳarr

¹ 49b/52

² Bertuğ Sakın , “Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4967'de kayıtlı Mecmū'a-i Eş'ār, vr. 80b-166a, İnceleme–Tenkitli Metin”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2014, s.128.

Gencler vîrānede ға‘r-ı biḥār içre güher
Her kime kim dūst dirsem ol baña düşmen çıkar
Giryесinden ‘āşıkuñ ma‘ şūḫ eyler ḥandeler
Bülbül aḡlar gül güler ‘ālem temāṣā dir gezer¹

II

Seyre çıkdum görmege kim nice olmuş gülsitān
Dehr elinden kıp kızıl ḳana boyanmış erḡuvān
Servler ‘ālemden el çekmiş bunu söyler hemān
Kimse āzād olamaz ḡamdan ki fānīdür cihān
Murḡlar bu meskenüñ virüp fenāsından niṣān
Ḥārdan ḥār üzre yapmışlar fenā-yı āṣiyān
Ditreşür eşcār irişür diyü hem vaḳt-i ḥazān
Gül güler bir iki gün ‘ömrine olmuş ṣādmān
Güşe güşe ṭurmayup bülbülleri eyler fiḡān
Bu ne ḥāletdür didüm çıkdı didi bir bāḡbān
Bülbül aḡlar gül güler ‘ālem temāṣā dir gezer

III

Bir ‘aceb bezmine irdüm bu cihānuñ ben gedā
Nāylar virür ḥaber ervāḥdan idüp nidā
Çeng iki bölünmüş olmuş bir nigāra mübtelā
Eyleyüp ‘uryān daḡı ṣabr ile eylerler cefā
Ehl-i ‘ıṣḡuñ ḡafleti imiş bu bezm-i bī-beḡā
Kimisi aḡlar kimi güler kimi sürer ṣafā
Nāy u ṭanbūr u rebābı meşḡ iderler dāyimā
Raḡş olur çār-pāreler çık çık diyü eyler nidā
Bu ne ‘ālemdür didüm virüñ cevābı siz baña
Bir güzel sāḡī ṭurup tekrār iderdi dā’imā
Bülbül aḡlar gül güler ‘ālem temāṣā dir gider

IV

Gāḥ olur kim bir gedāyı bu felek sulṭān ider
Gāḥī sulṭānı gedāveş ḥāk ile yeksān ider

¹ YE’de mütekerrir mısra iki, G’de ise tek mısradır. YE’deki ikinci mütekerrir mısra şöyledir:

Kimi iñler her seḡer feryād ü ḡavḡādur gider

Kimin öldürür kimisin dirgürüp çok kan ider
Maḥv ider deryāları kaṭreleri ‘ummān ider
Kaṅgı yir ma‘mūr olursa ‘ākıbet vīrān ider
Mārı pūr-zehr eyleyüp gencīneye¹ derbān ider
Gāh olur pūr-şevk olup bezme meh-i tābān ider
Gāh olur giryān idüp kendi yaşın bārān ider
Kiminüñ yārini vaşl² ü kiminüñ ḥicrān ider
Ağladur Ya‘kūb’ı ammā Yūsuf’ı ḥandān ider
Bülbül ağlar gül güler ‘ālem temāşā dir gider

V

İy Kıyāsī ‘ālem-i fānīde ben leyl ü nehār
Eyledüm taḥşīl-i ‘ilm ü ma‘rifet çok rüzgār
Bir niçe yıllar kelāmum dūrle ben idüp nişār
Kaṇde kim insān ola ben anda buldum iştihār
N’ideyüm ammā ki baḥtum olmadı iqbāle yār
Ṭālib olsam bir avuç toprağa olur tārumār
Dā’imā bu ḥālūme ağlayup itdüm āh u zār³
Gayret-i aqrān-ile ḡam cānuma itmişdi kār
Nāgehān bir gūşeden bir pīr oldı āşikār
Didi budur resm-i devr-i rüzgār-ı zūrkar
Bülbül ağlar gül güler ‘ālem temāşā dir gider

10⁴

Tercī‘-bend-i Fuzūlī⁵

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Men kimem bir bī-kes ü bī-çāre vü bī-ḥānumān
Ṭālī‘üm āşüfte iqbālüm nigün baḥtum yaman

¹ gencīneye: gencīne-i G.

² yārini vaşl: yārın vuşlat G.

³ Dā’imā bu ḥālūme ağlayup itdüm āh u zār: Dā’im ağlayup bu ḥāl üzre idüp āh u zār G.

⁴ 51b/54

⁵ Tarlan, *Fuzuli Dîvânı: Gazel, Musammat, Mukatta’ ve Ruba’i Kısmı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*, s.181.

Memlû eşkûmden zemîn memlû ünümden âsümân
Âh ü nâlem nâvek ü peyveste ham kıaddüm kemân
Tîr-i âhum bî-htaâ te 'şîr-i nâlem bî-gümân
Muttaşıl ğam-hâne-i sînemde yüz ğam mîhmân
Kande bir ğam itse benden istesünler¹ men zâmân
Yok baña dâm-ı belâ vü kayd-ı miḥnetden emân
Çıkdı cân gönlümde endûh u ğam u miḥnet hemân
İy benüm cânım sen ü gönlüm senüñle şâdmân
Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
El-emân hicrân belâ vü miḥnetinden el-emân

II

Fâriğ-idüm cümle 'âlemden bilür 'âlem beni
'Ayb iderdi bî-ḥaber şanup beni-âdem beni
Koymadı devrân-ı çarḥ öz ḥâlûme ḥurrem beni
Şâd iken 'âlemde çarḥ itdi esîr-i ğam beni
'Işık nâ-gâh oldu peydâ dutdı müstaḥkem beni
Şaldı yüz sevdâya ol gîsû-yı ham-ber-ham beni
Şimdi Mecnûndan ğam-ı 'ışık içre şanmañ kem beni
Yâr ḥod kılmaz ḥarîm-i vaşlına maḥrem beni
Sen ki maḥremsin şabâ billâh añup her dem beni
Söyle iy gül kim saña baḥş eylemez hem-dem beni
Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
El-emân hicrân belâ vü miḥnetinden el-emân

III

Bûlbûl-i zârem gül-i ruḥsâr-ı âlûñden cüdâ
Tûtî-i lâlem şeker-nisbet maḳâlûñden cüdâ
Dir idüm şabr eyleyem olsam cemâlûñden cüdâ
Bilmedüm düşvâr imiş olmaḳ vişâlûñden cüdâ
Rûzgârum buldı tîre zûlf-i ḥâlûñden cüdâ
Oldı şahrâ menzîlüm vaḥşî ğazâlûñden cüdâ
Mû tek inceldi tenüm nâzûk nihâlûñden cüdâ
Ham getürdi kâmetüm müşkîn melâlûñden cüdâ

¹ istesünler: itse söyler G.

Çıkdı cân-ı nâ-tüvân şîrîn zülâlünden cüdâ
Oldum el-kışsa ruḥ-i ferḥunde-fâlünden cüdâ
Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
El-emân hicrân belâ vü miḥnetinden el-emân

IV

‘ Âķibet âhum benüm ol mâha te’şîr itmese
Bunca efsûnum perîveş yâr[1] teşhîr itmese
Yâr ḥâl-i zâruma bir fikr ü tedsîr itmese
Bî-vefâlık resmini geldükçe taġyîr itmese
Ol civân-ı nâzenîn meyli beni pîr itmese
Dutaram bir yâr-ı şâdlık ‘ömr taķşîr itmese
Yâr yâr olup göñül ‘uşşâķ-ile bir itmese
Zülfünü ‘âşıkларуñ boynına zencîr itmese
‘ Âşıkun kaydına yüz nîreng ü tezvîr itmese
Görmeyen sâ‘ atde yüz ‘özü-ile taķrîr itmese
Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
El-emân hicrân belâ vü miḥnetinden el-emân

V

Sîne çâķ ü dîde nem-nâķ ü beden efgârdur
Cân ḥazîn ḥâtır ġamîn şeydâ göñül bîmârdur
Men bu ġam içre ki def in eylemek nâ-çârdur
Ķılmadı bir raḥm bes kim zâlim ü ġün-ġvârdur
Söyledüm derd-i dilümi bildi ol kim yârdur
Maşlaḥat şordum didiler maşlaḥat izḥârdur
Daḡı izḥâr eylemen ne ḥâcet ol izḥârdur
Eylerem şabr u taḥammül tâ ḥayâtum vardur
Câna yetgec bende tâ kim kuvvet-i ġüftârdur
Söylerem iy ġül ki senden ayrılık¹ düşvârdur
Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
El-emân hicrân belâ vü miḥnetinden el-emân

VI

Yâr bilgeç ḥâlüme bir raḥm peydâ eylese

¹ ayrılık: eylerem G.

Añlayup derd-i dilümi bir müdürā eylese
Olmaya gāfil baña min-ba‘d pervā eylese
Raħm idüp ancaħ beni ‘ālemde rusvā eylese
Tā özin gön̄lüm anuñ ‘ışķında şeydā eylese
Duta dāmānın anuñ vaşlın temennā eylese
Kılmaya ikrāh cev̄r-ile müdürā eylese
Düşmeye andan cüdā kūyında me‘vā eylese
Vir özinden anı yār ayırsa ğavġā eylese
Dem-be-dem yüz şevķ-ile bu beyti inşā eylese
Sensüz olman ayru miñnetden belādan bir zamān
El-emān hicrān belā vü miñnetinden el-emān

VII

Faħr ‘ışķ içre Fuzūlī ‘izz ü cāhumdur benüm
Şīve-i mihr ü maħabbet resm ü rāhumdur benüm
Derdümi sābit kılan ‘uşşāķa āhumdur benüm
Āh bu da‘vīde bir ‘ādil güvāhumdur benüm
Gerçi ğam maķşūdı katl-i bī-günāhumdur benüm
Ġam degül çün künc-i mey-ħāne penāhumdur benüm
Derġeh-i pīr-i muġān ümmīdgāhumdur benüm
Ben anuñ bir çākeri ol pādişāhumdur benüm
İy ki her cürm olsa luţfuñ ‘özr-ħ‘āhumdur benüm
Ayıran benden seni baħt-ı siyāhumdur benüm
Sensüz olman ayru miñnetden belādan bir zamān
El-emān hicrān belā vü miñnetinden el-emān

11¹

Tercī‘-bend-i Günāhī²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Bülbül-i nevrüz-ile nālişde nāyīlerdenüz

¹ 72a/75

² Gülşah Gaye Öztürk Fidan, “Mevlana Müzesi'nde bulunan Bir Mevlevi Şiirleri Mecmu'ası (Mecmu'a-i Eş'ar)”, Gaziantep Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Gaziantep 2006, s.36.

Rāstī ‘ uşşāk içinde biz nevā ’ilerdenüz
Şanma mānend-i ḥabāb-ı mey hevā ’ilerdenüz
‘ Işķ meydānında baş oynar fedā ’ilerdenüz
Görmedük bākī beķā gördük fenā ’ilerdenüz
Geçmişüz ḥodluķdan iy zāhid şafā ’ilerdenüz
İhtiyār itdük nemed āl-i ‘ abā ’ilerdenüz
Kıomazuz cāmı müdām elden şafā ’ilerdenüz
Kana boyanduk şehīd-i Kerbelā ’ilerdenüz
Şāh ḥaķķı-çün ‘ Aliyyü’ l-Murtażā ’ilerdenüz
Şevķ-i Mevlānā-ile Şemsü’ d-ḍuḥā ’ilerdenüz
Ümmet-i Aḥmed’den olduķ Muştafā ’ilerdenüz

II

Ḥırķa-i tecrīd içinde gerçi pinhān olmuşuz
İbn-i adem gibi mülk-i ‘ işķa sultān olmuşuz
Geçmişüz öz kendümüzden şöyle ḥayrān olmuşuz
Terk idüp tāk u ķabā-yı dehri¹ ‘ üryān olmuşuz
Bir iki gün kim bu fānī evde miḥmān olmuşuz
Kāse-līs-i ḥvāce-i erbāb-ı ‘ irfān olmuşuz
Bir hilāl-ebrū şanem kūyında ķurbān olmuşuz
Döne döne *çarḥ* tennūrında büryān olmuşuz
Mihr-i meh-rūlarla gerçi ḥāke yeksān olmuşuz
Zerre-i nāçiz iken meşhūr-ı devrān olmuşuz
Şevķ-i Mevlānā-ile Şemsü’ d-ḍuḥā ’ilerdenüz
Ümmet-i Aḥmed’den olduķ Muştafā ’ilerdenüz

III

Biz boyun virdük belā bendine çākerler gibi
Bulduķ ol zencīr-ile zīnet ğazanferler gibi
Pāsıbānuz ma‘ rifet gencine ejderler gibi
Ḥāmil-i esrār-ı ‘ işķuz üştür-i nerler gibi
Cāna başa kıalmayup esrük dilāverler gibi
Kāḥbe dünyānın zebūnı olmaduk nerler gibi
Ḥaydar-ı vaķt ü zamān pāyında ķanberler gibi

¹ dehri: dehen G.

Püşt-i pâ urduk felek farkında serverler gibi
Dürretü't-tâc olmuşuz ' âlemde gevherler gibi
Çalbümüz şâf oldu mir'ât-ı kalendarler gibi
Şevk-i Mevlânâ-ile Şemsü'd-duhâ 'ilerdenüz
Ümmet-i Ahmed'den oldu Muşafâ 'ilerdenüz

IV

Gün yüzün fikriyle gönlüm oldu cennetden ırağ
Külbe-i ' atâr için lâzım degüldür bâğ u râğ
Ta' n ider zâhid görüp sinemde bir bir kanlu dâğ
Hâlet-i mecmû' a- i gülden ne fehm eyler kelâğ
Eylerüz biz her nefes şeh-bâz-ı kudsilerle lâğ
Cîfe-i dünyâya mâ'il olmazuz manend-i zâğ
Tekye-i dilden uyarduk nûr-ı vahdetden çerâğ
Viridi mihr-i ' âlem-ârânuñ fûrûğunda ferâğ
Fûls-i aħmerce degül ' aynumda la' l ü şeb-çerâğ
Bağmazuz altun olursa ser-be-ser şahrâ vü dağ
Şevk-i Mevlânâ-ile Şemsü'd-duhâ 'ilerdenüz
Ümmet-i Ahmed'den oldu Muşafâ 'ilerdenüz

V

Cānuma şem' -i tecellinüñ urıldı pertevi
Zerre zerre rakş urur mānend-i Tūr-ı Mūsevī
Zulmet-ābād-ı fenādur çünki dünyānuñ evi
Güşe-i bî-tüşe-i fakr içre oldu münzevī
Ne kıılır kuds-ı Halilullāh ne dir ' īsevī
Kandadır Nūşirevān ü tāt u taht-ı Hüsrevī
Şureti ko ' ışk-ile olduñsa merd-i ma' nevī
Deff ü nāy ile semā' it Mevlevī ol Mevlevī
Ben Günāhīveş olup nûr-ı celālün pertevī
Geh ğazel nazm eylerüz gāhī okuruz Meşnevī
Şevk-i Mevlânâ-ile Şemsü'd-duhâ 'ilerdenüz
Ümmet-i Ahmed'den oldu Muşafâ 'ilerdenüz

Tercî'-bend-i Refî' â der-Hicv-i İştîlâhât-ı Kıptiyân²

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Merhabâ iy Kıptiyân âlâyının ser-mihteri
 Âferîn iy zümre-i çârûbiyânun ekberi
 Sen bu lâfuñ ile eslâfuñda bağlarsın peri
 Kim uşûl ile çevirdün tabl-ı çarha³ çemberi
 Şimdi şâhib-dâ'ire bî-perdesin açık deri
 İtmesün 'arz-ı şecâ' at saña ğayrı ser-çeri
 İşte meydân var ise kâm almayan gelsün beri
 Şöyle hırşlı pehlivânsın görmemiş arkan yeri
 Tîğ-i ters-meymününü aş çergeye şimdeñ geri
 Kırd kapanına düşürdün sen niçe ayuları
Habbezâ Ayvansarây iklîminün gürbüz eri
Saña hem-deng olamaz her çergenün âhengeri

II

Cizyedâra çergeden idüp ferâğat bir direk
 Funda tohumun Lonca Meydânı'na her rûz u şeb ek
 Gitmesün dersen eger zımba çekic mâşa kürek
 Tâlî'-i meymünına aldanma sen 'âlemde pek
 Kim temür kazık da kaçsañ şâbite olmaz felek
 Oynadur sonra seni olsañ da mâr-ı engerek
 Kaç şirâından ki zîrâ âteşidür ol köpek
 Dâmen-i cânun yakarsa yetmez ol şu serpecek
 Hırş-ile sen de hemân ol seyf-i ters-meymünü çek⁴
Habbezâ Ayvansarây iklîminün gürbüz eri
Saña hem-deng olamaz her çergenün âhengeri

III

¹ 89b/93² Bilal Alpaydın, "Refî'-i Kâlâyî Dîvânı: İnceleme-Metin.", İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2007, s.139.³ çarh: çarha G.⁴ II/9. mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Çorniço çube Niço şimdi gelir bir ...

Şanma anı bir siyeh-çerde o zāt-ı meşhara
Nār-ı kimyā ile itmiş rüyını hep is kara¹
Bir devā bulmak içündür ‘illet-i celb-i zere
Giceler ekşer keser gündüz elinde destere
Bilemezse kör deli baltaya ister göstere
Böyle ‘âlemde çekerken lâf görüñ qurı yire
Destine anuñ eger kim bir kara düzen gire
Cizyedāra bile çıkmaz çergeden birdenbire
Habbeẓā Ayvansarāy iqliminüñ gürbüz eri
Sañā hem-deng olamaz her çergenüñ āhengeri

IV

N’ola funda pāyuña gelse o lonca başıdur
Kulleli’de gördigüñ ma‘hūd anuñ oynaşıdur
Gözlerin kapdı dime ‘aynıyla ol fal taşıdur
Maskat-ı re’sin ki şınıp şanma temür taşıdur
Var ise seyyid şoyunda belki süt kardaşıdur
Kār-ı nakş-ı külbe-i ma‘nīnüñ ol nakķāşıdur
Mehterānuñ pek yürük bir қоç gibi yoldaşıdur
H̱ān-ı nazmum qarışık olduysa çingān işidür
Habbeẓā Ayvansarāy iqliminüñ gürbüz eri
Sañā hem-deng olamaz her çergenüñ āhengeri

V

Oltaıyı yutmuş anuñla genc iken bir kıntemir
Çingene palamudı olardı zīrā müstemir
‘Hāliya āhen ‘amūda çatlasa kaynaķ verür
N’ola çingān iskelesinde idüp fonda demir
Furtına şavmış şu² iken pek yel oğlu gösterür
Teknenüñ g.ti kilitli olsa ger şimdi nedür
N’ola evşāfuñ anuñ itseñ Refi‘ā biñde bir
Kıl bırakdın gelmemiş ol süt-be-süt çingānedür
Habbeẓā Ayvansarāy iqliminüñ gürbüz eri

¹ kara: ħara G.

² Şu: Kelime hem G’de hem de YE’de vezne aykırı olarak iki defa yazılmıştır

Saňa hem-deng olamaz her ergenüň āhengeri

4.2.11. ŞARKILAR

Bir Ālāy Kār-ı Qadīm Şarkılar Beyān Olunur Efendim.¹

1²

Şarkı-yı Baba Neş'et Efendi Bayātī³

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy cefā-cū cevre mā' il dil-rübā küsdüm saña
İy felek-meşreb hezārān āşinā küsdüm saña
Sevdügi her yār-ile ıarh-ı tekellüf eyleyen
Ehl-i dil qadrini bilmez bî-vefā⁴ küsdüm saña

II

Var kimünle ister iseñ ülfet it şimden girü
Yetişür bu yolda gayrı dökdüğümüz āb-ı rû
‘Azrā’ il olsa firākuñ saña itmem ser-fürü
Hâşılı cānum iseñ itdüm fedā küsdüm saña

III

Öyle yıkdūñ hâtırūm ta' mīridür emr-i muhāl
Öyle dil-gīr eyledūñ kim i' tizāra yok mecāl
Beynümüz ıslāhına dünyāda virme ihtimāl
İster olsun mahşer-i rûz-ı cezā küsdüm saña

IV

Öyle mahzūnam ki olsa Leyle-i Qadr-i sa' id
Gelse bu eşnāda eyyām-ı mübārek rûz-ı ' id
Sīne-şāf olmağ barışmağ ben senünle pek ba' id
Hâşre kaldı ba' d-ez-în bu mā-cerā küsdüm saña

V

Eyledūñ mi düşmene karşı bizi āhır fedā
Dimedūñ mi geçmenem billāh senden Neş'etā

¹ 407a/409 bu başlığın olduğu sayfada mühür de var.

Bu şiir 119b/124'te de var. Şiir YE'de şiirin başlığı *Murabba'-ı Şarkı*

² 407b/410

³ Oğraş, s.179.

⁴ bî-vefā: āşinā G.

Hâtırûn hoş tut ki virmişdüm kazāya ben rızā
Mā-ḥaşal cümle kelāmum ben saña küsdüm saña

2⁵

Şarkı-yı Rıf at Bayātī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Bī-vefā hercāyī dil-ber 'ākibet itdün fedā
Hâtırum kılduñ şikeste yok mıdur rüz-ı cezā
Ba' d-ez-în olmam senüñle iy sitemger āşınā
Bir daḥı itmesün Allāh sen gibiye mübtelā

II

Ben senüñ meftūnuñ oldum sen beni şād itmedüñ
Hâtır-ı vîrānemi vaşluñla ābād itmedüñ
Ġayrılarla ülfet itdün bendeñi yād itmedüñ
Bir daḥı itmesün Allāh sen gibiye mübtelā

III

Cevrūñ artturduñ ben itdükçe temennā vuşlatın
İy nihāl-i 'işve bilmezsin 'alāḳa ḥāletın
Ben mi icād eyledüm sevmek sevilmek 'ādetin
Bir daḥı itmesün Allāh sen gibiye mübtelā

IV

Var kimüñle ister iseñ ülfet it iy bī-vefā
Rişte-i ḳaṭ' -ı 'alāḳa eyle sen de Rıf' at'a
Ben saña n'itdüm ki itdün sen beni āḥir fedā
Bir daḥı itmesün Allāh sen gibiye mübtelā

3⁶

Şarkı

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I⁷

⁵ 408a/410

⁶ 408a/410

Sen baña cevır eyledün ben mübtelâ küsdüm saña
Oldıǵı-çün ğayrılarla âşinâ küsdüm saña

II

Müddet-i ‘ömrümde cânâ itmedün dil-şâd beni
Senden öğrendi güzeller bî-vefâlık resmini
Nâz-ile olmaz güzellik ba‘d-ez-în sevmem seni
Ola dünyâ bir yaña sen bir yaña küsdüm saña

III

Bî-vefâ hercâyî zâlim eyledün âhir fedâ
Bilmedün kadrümi aşlâ dâ’imâ itdün cefâ
Ben seni yârüm şanurdum sende yoğ-imiş vefâ
Var selâmet sevdüğüm sen bir yaña ben bir yaña

IV

Niçün itdün bendeñi terk iy cefâ-cü mâh-rû
Bunca dem bilinmedi yolında dökdüm âb-rû
Beynümüz ıslâhı hîç mümkün midür şimden girü
Âşinâlık itme baña sevdüğüm küsdüm saña

V

Saña ben dil virdüm ammâ tâlî‘üm degül sa‘îd
Böyle dil-gîr eylemek cânüm saña emr-i ba‘îd
Sen gibi bî-rahma mecbûr itmesün Rabb-i mecîd
Kaldı âyîn-i maḥabbet tâ ezelden iy şehâ

4⁸

Şarkı

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Sen baña cevır eyledün ben mübtelâ küsdüm saña
Eyledün çün ğayrılarla âşinâ küsdüm saña
Eylemem şimden girü kaṭ‘ â nigâh-ı iltifât
Sen ḥaḳîḳatsüz imişsin yûri var küsdüm saña

⁷ I. bentte iki mısra eksik.

⁸ 408b/411

II

Müddet-i ʿömrümde dil-şād itmedüñ cānā beni
Senden öğrendi güzeller bī-vefālīk semtini
Nāz-ile olmaz güzellik baʿd-ez-īn sevmem seni
...

III

İster iseñ nāz u cevre tevbe kıl şimden girü
İster iseñ kadrümi bil luṭf-ile şimden girü
Muşlihīn mā-beynümüz bulmaḵ degül şimden girü
Olsa dünyā bir yana ben bir yana küsdüm saña

IV

Tā ezelden ehl-i ʿışkuñ ḥālī şanı böyledür
Her ne ki ben söyler isem anı hep ʿışk söyledür
Hiç dimezsün ... incitmege bāʿiş nedür
Hāṭırum yıḳduñ netice dil-rübā küsdüm saña

5⁹

Şarkı

[Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün]

I

Yokdur āgāhum nʼiçün iy meh-liḳā küstün baña
Cürmümi bildür de öldür āşinā küstün baña
Ġayrı cürmüm yok derünī ʿāşıkam mevlā bilür
Bendeñe nāz u cefā itmek içün küstün baña

II

Bendeye bir söz yeter ʿālemde ʿirfān olana
Minnet itmez ehl-i dil bī-hüde nā-dān olana
Barısalum kibr ü kīn düşmez müselmān olana
Söyle luṭf it ... ne itdüm saña küstün baña

III¹⁰

Böyle istignālara yā nedür şāhum sebeb

⁹ 408b/411

¹⁰ 1-3/III: Mısralarda vezin kusurludur.

Bî-vefâlıkdur sebep çekdüğüm fî'l-cümle hep
‘ Âşık u ma‘ şûk yanında böyle bil[in]sem ‘ aceb
Tā ezelden olmuş iken âşinā küstün̄ baña

6¹¹

Şarkı Hüseyinî ‘ Aşîrân

[Fâ‘ ilātün fâ‘ ilātün fâ‘ ilātün fâ‘ ilün]

I

Şimdi gönlüm bir gül-i ruhsâre oldu mübtelâ
Âteş-i ‘ ışk-ile sînem yanmada şubh u mesâ
Nâle vü efgânuma rahm eylemez ol bî-vefâ
Çekdüğüm bunca meşakkat hep hebâ oldu hebâ

II

Çalmadı tākāt dil-i zârumda nâr-ı hasrete
Dil degül lâyıķ der-i luţfında zannum şefkate
Yandı cānum olmadum maḥrem ḥarîm-i vuşlata
Çekdüğüm bunca meşakkat hep hebâ oldu hebâ

III

Bülbül-i âşüfteveş itsem nola feryād u āh
Ḥaylî demdür bulmadum gülzâr-ı vaşla reft-rāh
Eylemişken rāh-ı ‘ ışkında senün̄ cānum tebāh
Çekdüğüm bunca meşakkat hep hebâ oldu hebâ

IV

Sûziş-i dilden saña yansam yakılsam vechi var
Oldı künc-i külḥan-ı ḥasret baña cāy-ı qarār
Âteş-i fūrkatle yandum ben Sa‘ id encām-ı kār
Çekdüğüm bunca meşakkat hep hebâ oldu hebâ

7¹²

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

¹¹ 409b/412

¹² 410a/412

I

Ne mümkün yok saña bedel
Başkasın başka a güzel
Güzel hırām o ince bel
Nedür edā itme fedā

II

Tevbeler sevmem gayrısın
İtmem fedā cān-pāresin
Güzellerde bir dānesin
Nedür edā itme fedā

III

Sevdüğüm bā' iş-i rif' at
İtmekdür senüñle ülfet
Nazarumdur viren şöret
Nedür edā itme fedā

IV

Dīdār 'arz eyle cānānum
Nişār idem saña cānum
...mer saña kırbānum
Nedür edā itme fedā

g¹³

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Bir güzeldür şu cihānda
Biñ fitne var gözlerinde
Hālet başka her birinde
'Āşıkam saña merḥamet kıl baña

II

Āyna gibi sīne billūr
İmrenür 'āşık-ı mehcūr

¹³ 410a/412

Vaşluñla gel eyle mesrūr

‘*Āşıkam saña merḥamet kıl baña*

III

Bağ dil-berün edāsına

Raḥm itmez mübtelāsına

‘*Āşıkam ben [çehresine]*¹⁴

‘*Āşıkam saña merḥamet kıl baña*

IV

... gibi niçesi

Vardur anuñ eglencesi

Ben de bir ‘*āşık bendesi*

‘*Āşıkam saña merḥamet kıl baña*

9¹⁵

Şarkı Būselik

[Müstef’ ilün müstef’ ilün]

I

Göñlümi çün iy bī-vefā

Kendine itdün mübtelā

Lāyık mı cevır itmek baña

Ġāyet niyāzumdur saña

Eyle nigāh-ı āşinā

II

Bīgāne durma gel yakın

Ruḥşārına güller taşın

Kaçma nigāhumdan şaķın

Ġāyet niyāzumdur saña

Eyle nigāh-ı āşinā

III

Saña göñül virmek sezā

Ḳadd ü ḥırāmuñ bī-bahā

¹⁴ çehresine: çāresine G.

¹⁵ 410a/412

Ben görmedüm böyle edā
Ġāyet niyāzumdur saña
Eyle nigāh-ı āşinā

IV

İy nāzenin ü ' işveger
Şīvelerüñ dünyā deger
Ġayrı inşāf eyle yeter
Ġāyet niyāzumdur saña
Eyle nigāh-ı āşinā

V

Sen benden itme ictināb
İtdüm seni ben intiḥāb
Luṭf eyle vir şāfī cevāb
Ġāyet niyāzumdur saña
Eyle nigāh-ı āşinā

10¹⁶

Şarkı Muḥayyer-Sünbüle
[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Nāzlı bir cānāna oldum mübtelā
Bükdi ḳaddüm cille-i cevri ü cefā
Āh u zārum olmasun cānā hebā
Meclise gel bu gice eyle vefā

II

Gördüğümde cān-ile sevdüm seni
Gel bu şeb luṭfuñla şād eyle beni
Nār-ı cevriñ yakmada cān u teni
Meclise gel bu gice eyle vefā

III

Cām-ı vaşluñ şun baña iy mū-miyān
Nüş idüp bulam yeñiden tāze cān

¹⁶ 410b/413

Tîr-i asret cānuma geçdi amān
Meclise gel bu gice eyle vefā

IV

Sîne-āk olsam ęamuñla gül-nihāl
Ben seni terk eylemek emr-i muğāl
Eyledüm bu şarkıyı ben asb-i ħāl
Meclise gel bu gice eyle vefā

11¹⁷

Şarkı Sūz-ı Dil

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Cānā gönül virdüm saña
Cevr itme yazuğdur baña
İnşāf kıl n'itdüm saña
Yazuğ baña yazuğ baña
İnşāfa gel iy bî-vefā

II

Çekmekdeyüm derd ü elem
Görmekdeyüm cevri ü sitem
Cānā vişāline irem
Yazuğ baña yazuğ baña
İnşāfa gel iy bî-vefā

III

Cānānesin āfet-nigāh
Aĥvālümü itdün tebāh
Kārum benüm hep āh u vāh
Yazuğ baña yazuğ baña
İnşāfa gel iy bî-vefā

IV

Derdünle sīnem dāğlaram
Sīnemde yāre bağlaram

¹⁷ 410b/413

Kendüme kendim ağılaram
Yazuk baña yazuk baña
İnşāfa gel iy bî-vefā

12¹⁸

Şarkı ‘Irāk

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün]

I

Āteş-i ‘ışkuñla yandum
Nār-ı hicrān içre kaldum
Şem‘ -i ruḥsāruñla cānā
Pervāneveş nāra yandum
Yandum yakıldum senüñ āteşi[ne]
‘İşkuñla cānā vay

II

Ḥasretüñ āteş-fezādur
Yansa dil gerçi sezādur
Düşdi göñlüm ḥayrān olup
Yolına cānum fedādur
Yandum yakıldum senüñ āteşi[ne]
‘İşkuñla cānā vay

III

Pertev-i ḥüsnüñle cānā
Yanmağa dil kâ’ıl ammā
Muntazır emrine ‘āşık
Şöyle yansun bu dil ḥālā
Yandum yakıldum senüñ āteşi[ne]
‘İşkuñla cānā vay

IV

Merḥamet kıl gel efendim
Āteşüñ-le ıztırābam
Dil yandı döndi kebāba

¹⁸ 410b/413

Ġamze-i mest-i ħarābam

Yandum yakıldum senüñ āteşi[ne]

’İşkuñla cānā ve’y

13¹⁹

Şarkı-yı Vāşıf Aġa²⁰

[Mef’ ülü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ ülün]

I

Hem-meclis iken bir büt ile bu gice tenhā

Aldı beni rüyuñdaki müşkīn beñ-i zībā

Ĥālūñ mi bu fülful mi didüm ol gül-i būya

Nāz ile süzüp nergis-i çeşmin didi fulya

II

Zerrīn kadeĥ elde gelüp ol şūĥ-ı semen-ten

Güldürdi gelüp meclisi mānende-i gülşen

Şebbūy mı ġisū mı ‘ıtır-şāhī mi derken

Nāz ile süzüp nergis-i çeşmüñ didi fulya

III

Perçem gül-i ruĥsāra dökildükçe çü sünbül

Çaġrur a bahārlar a çiçekler diyü bülbül

Büy-ı ruĥ-ı nāzük mi nedür bu didüm ol gül

Nāz ile süzüp nergis-i çeşmin didi fulya

IV

Egmiş fesini tırrasın ol sīm-ten açmış

Şandum ben ise bāġçede top feslegen açmış

Gördükde didüm sīnesini yāsemen açmış

Nāz ile süzüp nergis-i çeşmin didi fulya

V

Şuyınca varup Vāşıf o gül-naĥl-i ĥırāmuñ

Dün bezmde çekdi bir iki neş’eli cāmuñ

Ol şevķ-ile didüm nedür ol muġbeçe nāmuñ

¹⁹ 411a/413

²⁰ Gürel, s.312.

Nāz ile süzüp nergis-i çeşmin didi fulya

14²¹

Şarkı Evc-ārā

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

İy gonca-i bāğ-ı cefā

Yok sende hīç bŷy-ı vefā

Lāyık mı ' uşşākı fedā

İnşāfa gel iy bī-vefā

II²²

Bağ dīde-i giryānuma

Raḥm it dil-i nālānuma

Kerem kı l girme ḳanuma

İnşāfa gel iy bī-vefā

III

Bilmez misin iy gül-beden

Yanmaḳdadur cān ile ten

Raḥm itmedin bir kerre sen

İnşāfa gel iy bī-vefā

IV

Vir baña bir şāfī cevāb

İy dil-ber-i ' ālī-cenāb

El virdi ḥaylī ıztırāb

İnşāfa gel iy bī-vefā

V

' Işḳuña iy meh dem-be-dem

Çekmekdeyüm derd ü elem

Yok mu bize luṭf u kerem

İnşāfa gel iy bī-vefā

²¹ 411a/413

²² 3/II: Mısrada vezin kusurludur.

15²³

[Şarkı]

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Bir dil-ber-i 'ālem-bahā
Gördükde oldum mübtelā
Yakdı firāk āteşine
‘Uşşākı itsün āh u vā
Āh vāh

Ĥālüm yaman şūh-ı zamān
Ĥālüm yaman şūh-ı cihān
Raḥm eyle iy ferd-i cihān

II

Tā'ūs gibi reftārına
Tūṭı gibi güftārına
Ḥayrān idem şubḥ u mesā
Āyīneveş dīdārına
Āh vāh

Ĥālüm yaman şūh-ı zamān
Ĥālüm yaman şūh-ı cihān
Raḥm eyle iy ferd-i cihān

16²⁴

Şarkı-yı ['İzzet]

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

İy nev-resīde gül baña
Vir neş'e şunup mül baña
Reşk eylesün bülbül baña
Ben aḡlayam sen gül baña

II

²³ 411a/413

²⁴ 411b/414

Her gördüğün ‘āşık mıdur
‘Āşık da şadık mıdur
İy dil-rübā lāyık mıdur
Ben ağlayam sen gül baña

III

Hîç kimsede yok bu bakış
Hep sende mi bu cān yakış
Maṭlûb ise her yaz u kış
Ben ağlayam sen gül baña

IV

Gāhî idüp sîneñ küşād
Şevk-i derūnum kıl ziyād
Giryem seni eylerse şād
Ben ağlayam sen gül baña

V

‘İşkuñla iy nā-mihribān
‘İzzet ider āh u fiğān
Tāḳat gelür mi her zamān
Ben ağlayam sen gül baña

17²⁵

Şarkı Bayātī Gül-‘izār

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy meh-i tābende-i nāzük-edā
Cevrine olmaz taḥammül dil-rübā
Yokdur akrānuñ bu ḥüsn ü ān ile
Çār ebrū dahı olsuñ dil fedā
Bir zamān ‘işkuñla ser-gerdān idüm
Yine oldum yeni başdan mübtelā

II

Çeşm-i mestūñ ben miyem mestānesi

²⁵ 411b/414

Şem‘ -i hüsnüñ niçe dil pervānesi
Ol tebessümlerle itdükçe hırām
Leyle-i zülfüñ benem dīvānesi
Bir zamān ‘ışķuñla ser-gerdān idüm
Yine oldum yeni başdan mübtelā

III

Gel efendim sevdüğüm ğonca-femüm
Cānum içre gizlü cānānum benüm
Rā’ī oldı şimdi serbest geziyor
Serv-kāmet şāh-bāzum dil-berüm
Bir zamān ‘ışķuñla ser-gerdān idüm
Yine oldum yeni başdan mübtelā

IV

Haylī demdür gezmiş idüm serserī
Bir yana қо cevri ğayrı iy perī
Tarz-ı etvāruñ güzeldür bilürem
Süz-ı ‘ışķuñ yakdı niçe dilleri
Bir zamān ‘ışķuñla ser-gerdān idüm
Yine oldum yeni başdan mübtelā

18²⁶

Şarkı

[Müstef‘ ilün müstef‘ ilün]

I

Bend oldı bu göñlüm saña
Raḥm it ki yazuḳdur baña
Ben n’eyledüm cānā saña
Cevr itme gel gel bī-vefā
‘İşķuñ-la ḫālüm pek fenā

II

Sensin bu ‘ālemde güzel
Mişlūñ de yok iy bī-bedel

²⁶ 411b/414

Sevmek seni baña ezel
Cevr itme gel gel bî-vefâ
‘İşkuñ-la hâlüm pek fenâ

III

Şevk-i cemâlüñle cihân
Pür-nûr olurdu her zamân
Dâd iy elüñden el-emân
Cevr itme gel gel bî-vefâ
‘İşkuñ-la hâlüm pek fenâ

IV

Şuç mı imiş sevmek seni
‘İşkuñ tebâh itdi teni
Cevrûñ helâk eyler beni
Cevr itme gel gel bî-vefâ
‘İşkuñ-la hâlüm pek fenâ

V

Şânuñ mıdur iy âfetüm
Kesmek bu deñlü tãkatüm
Fırqatle yokdur râhatüm
Cevr itme gel gel bî-vefâ
‘İşkuñ-la hâlüm pek fenâ

19²⁷

Şarkı Bayâtî

[Hece vezni: 4+4]

I

Müştaş oldum dil-ber saña
Minnet midür cevruñ baña
Yeter nâz itdi sulţānum
Āh amān amān itme cefâ
Umar senden efendim bu dil vefâ

II

²⁷ 412a/414

Bilmem n'îçün küsmiş o yâr
Oldı cihân başuma ٲar
Ağlar çeşmüm leyl ü nehâr
Âh amân amân itme cefâ
Umar senden efendim bu dil vefâ

III

Gayrı yeter nâz eyleme
Cihânı bîzâr eyleme
Düş peşine 'âr eyleme
Âh amân amân itme cefâ
Umar senden efendim bu dil vefâ

IV

Mağmûr gibi elâ gözler
O yâ kirpük hilâl kaşlar
Nedür sende bu revîşler
Âh amân amân itme cefâ
Umar senden efendim bu dil vefâ

20²⁸

Şarkı Zâvîl

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Bir esmer [ü] şîrîn-edâ
Reftârı hoş bir hûb-şadâ
Mişli menendi görmedüm
'İşkına oldum mübtelâ
Yokdur menendi bir güzel
Dil-berler içre bî-bedel

II

Leylî saçı sünbül gibi
Rûyında beñ fûlfül gibi
Gül rûyının 'âşıkları

²⁸ 413a/415

Efgān ider blbl gibi
Yokdur menendi bir güzel
Dil-berler içre b-bedel

III

Seyr itdügüm s at hemn
Oynar yürek tende nihn
Serv-i revnumdur aceb
addi beli tze fidan
Yokdur menendi bir güzel
Dil-berler içre b-bedel

21²⁹

ark Hiczkr

[Müstef ilün müstef ilün]

I

y dil-ber-i rn-ed
Olsun saa cnum fed
Gstermedin r-y af
ftdene bunca cef
Lyk mdur i b-vef

II

Bülbül gibi leyl  nehr
Feryduma yokdur arr
Bir b-nev ftekr
ftdene bunca cef
Lyk mdur i b-vef

III

Bir ince bel nzk-beden
Bir gl- izr gonca-dehen
y gmzesi r u fiten
ftdene bunca cef
Lyk mdur i b-vef

²⁹ 413a/415

IV

Hā'ıldür aǵyār vuşlata
Ruḥşat bulunmaz ülfete
Bir kerrecik gel şefkâta
Üftâdene bunca cefâ
Lâyık mıdur iy bî-vefâ

22³⁰

Şarkı

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Ben gönlümi virdüm saña
Raḥm eyle iy meh-rû baña
Ben ağlayu geldüm saña
Raḥm eyle iy meh-rû baña

II

Çeşm-i siyâh ol fitne-sâz
Bu bendeñe gel itme nâz
Gel derdüme ol çâre-sâz
Raḥm eyle iy meh-rû baña

III

Derd-i derûnum sensin âh
Âfet-nigâh çeşm-i siyâh
Gel derdümüñ dermânı âh
Raḥm eyle iy meh-rû baña

IV

Qâbil degül dil virmemek
Mümkin degül terk eylemek
Lâyık degül cevır eylemek
Raḥm eyle iy meh-rû baña

³⁰ 413a/415

Şarkı-yı [Şeref] Hicāz
[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Raqs eyler iken ez-każā
Sen şūḥa oldum mübtelā
Dil virmege gerçi sezā
Amān raqşuñ biñ bir edā
İy āfitāb-ı dil-rübā

II

Eyle kerem gel yanuma
Cevr ile girme ḳanuma
Var niyāzum sulṭānuma
Bir buseye cānlar fedā
İy āfitāb-ı dil-rübā

III

Devr ideli çarḫ-ı felek
Görmedüm sen gibi melek
Geçmez oldu yāre dilek
Dil vuşlatuñ eyler dilek
İy āfitāb-ı dil-rübā³²

IV

Gelmezsın benüm yanuma
Cefālar ḳılduñ cānuma
Var niyāzum sulṭānuma
Ammā belāsın pek belā
İy āfitāb-ı dil-rübā

V

Mestāne cānā gāh gāh
Eylersin eṭrāfa nigāh
Deldi cigergāhum āh āh

³¹ 413b/416

³² Bu iki mısra arasında diğerlerine göre daha silik bir yazıyla “Bir buseye cānlar fedā” yazılı.

Tiġ-i müjġānı pek siyāh
İy āfitāb-ı dil-rübā

VI

Çık rakşa nāz ile Şeref
Ġamzen gibi itsün hedef
‘İşkuñla dögsün sīne def
İtsün kemānla ney nevā
İy āfitāb-ı dil-rübā

24³³

Şarkı

[Müstef’ ilün müstef’ ilün]

I

İy nāzeninüm dil-rübā
‘Āşıkına eyler cefā
İtme beni cevre sezā
Gel nāzeninüm dil-rübā
Cānum saña olsun fedā

II

‘İşkuñla yanmada dilüm
Ġisūlara irmez elim
Āteşine yakma tenüm
Gel nāzeninüm dil-rübā
Cānum saña olsun fedā

III

Gel meclise eyle şafā
Sür bādeyi itme cefā
Def’ -i ġamuñ olsun fedā
Gel nāzeninüm dil-rübā
Cānum saña olsun fedā

IV

Aġlatma gel şu bendeyi

³³ 413b/416

Terk eyleme efgendeyi
Ben cān-ile sevdüm seni
Gel nāzenīnüm dil-rübā
Cānum saña olsun fedā

25³⁴

Şarkı (Bāyātī)

[Hece vezni: 8+5]

I

Çeke çeke ben bu derdi çekemez oldum
Çāresi bulunmaz bulınur derde düş oldum
İtdüm ise kendim itdüm cezāmı buldum
Eli günü ta‘ n iderken
Uzun boylum gül fidānum yazuğdur baña
Yārum orda ben bu yerde kim ağlar baña

II

Vardum yārin bāğçesine ayvalık narlık
Elümi koynına şokdum şırmalı yāğlık
Beni yārdan ayıranlar bulmasın sağlık
Uzun boylum gül fidānum yazuğdur baña
Yārum orda ben bu yerde kim ağlar baña

III

Atladum bāğçene girdüm gel kerem eyle
Ġarībüm kapuna geldüm al kerem eyle
Şoyındum koynuna girdüm
Uzun boylum gül fidānum yazuğdur baña
Yārum orda ben bu yerde kim ağlar baña

IV

‘ Ayblaman hey qarındaşlar yazuğdur baña
Ġarīb düşdüm yār elinden rahm ...
Uzun boylum gül fidānum yazuğdur baña

³⁴ 414a/416

Yārum orda ben bu yerde kim ağlar baña

V

Atladum bağçene girdüm gülüñ takındum
Seni beni olur diyü şandum şakındum
Kuzum senüñ hâtırına neden takıldum
Uzun boylum gül fidānum yazuğdur baña
Yārum orda ben bu yerde kim ağlar baña

VI

Kanı senüñ ile cānā yiyüp içdügüm
Sizden bize bizden size konup göçdügüm
Bilmez misin āh efendim cāndan geçdügüm
Uzun boylum gül fidānum yazuğdur baña
Yārum orda ben bu yerde kim ağlar baña

VII

Atladum bağçene girdüm gel kerem eyle
Bu dīdemden ağan yaşı sil kerem eyle
Derdin ile işte öldüm bil kerem eyle
Uzun boylum gül fidānum yazuğdur baña
Yārum orda ben bu yerde kim ağlar baña

26³⁵

Şarkı

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Raqs ider iken ez-kaẓā
Seyr idüp oldum mübtelā
‘ Āşıkına itme cefā
Bir būseye cānlar fedā

II

Devr ideli çārḫ-ı felek
Görmedüm sen gibi melek
Bir vuşlata geçmez dilek

³⁵ 414a/416

Bir bûseye cânlar fedâ

III

Gel meclise gel rûz u şeb

Sür bâdeyi iy nûr-leb

Def^ç -i ğama olsun sebeb

Bir bûseye cânlar fedâ

IV

Aĝlatma cânâ bendeyi

Terk eyleme efgendeyi

Biñ cân-ile sevdüm seni

Bir bûseye cânlar fedâ

27³⁶

Şarkı-yı [Vâşif] Muḥayyer-sünbüle³⁷

[Müstef^ç ilün müstef^ç ilün]

I

Bir yoşma şüh-ı dil-rübâ

Seyr idüp oldum mübtelâ

Her bir nigâhı pür-edâ

Her bir edâsı cân-fezâ

II

Bî-mişl ḥüsn ü ânı var

Ġâyetle pek ‘ irfânı var

İnkâra kimüñ cânı var

Her bir edâsı cân-fezâ

III

‘Uşşâkına mâ ’il midür

Sevsem ‘ aceb kâ ’il midür

Dil virmemek kâbil midür

Her bir edâsı cân-fezâ

³⁶ 414a/416

³⁷ Ömer Faruk Kaygısız, Kazasker Mustafa Izzet Efendi ve Güfte Mecmuası:İnceleme-Metin, Uludağ Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Bursa 2019, s.222.

IV

Ol şūḥ-ı ālūfte-mizāc
Cezb itdi göñlüm lā-‘ ilāc
Tavşīfe yokdur ihtiyāc
Her bir edāsı cān-fezā

V

Baḡ Vāşif ol nevres güle
Oḡur muḡayyer-sünbüle
Ḥayret-fezādur bülbüle
Her bir edāsı cān-fezā

28³⁸

Şarkı Şehnāz

[Fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Çünkü luṭfuñ yok baña
Gitme a‘ dādan yaña
Ḥaḡ baña ṭāḡat vire
Sevdüğüm inşāf saña
Āh yandum hem kül oldum
Gel kuzum sen kıyma baña

II

Yazuḡ oldu derdnāk
Sīnem itdüñ çāk çāk
Ben şehīd-i ḡamzeni
İtme tekrāren helāk
Āh yandum hem kül oldum
Gel kuzum sen kıyma baña

III

Bendeñi zār eyleme

⁴14a/416

Cevri hemvār eyleme
Çünkü mesrūr itmedin
Bārī āzār eyleme
Āh yandum hem kü̇l oldum
Gel kuzum sen kıyma baña

IV

Muṭrib āgāz eylesün
Koy o dem sāz eylesün
‘ Ākif-isen kıl niyāz
Koy o şehnāz eylesün
Āh yandum hem kü̇l oldum
Gel kuzum sen kıyma baña

29³⁹

Şarkı-yı Vāşıf Ağa⁴⁰

[Mef’ ūlū mefā’ ilū mefā’ ilū fe’ ūlūn]

I

Eyyām-ı bahār oldı açıldı gül-i şād-āb
Sen daḥı açılmaz mısın iy ḡonca-i ādāb
Hāzır mey ü ney işte kayık muntazır aḥbāb
Meh-tāb idelüm bu gice iy māh-ı felek-tāb

II

Meh-tāb-ı ruḡuñ ‘ aks idüp iy ḡonca-i behcet
Urdı feleküñ şafvet-i māhı yeme⁴¹ ḡāyet
Aç rüyuñı at düşuña zülfüñ kıl ‘ ināyet
Meh-tāb idelüm bu gice iy māh-ı felek-tāb

III

Bāḡuñ dolaşur şevk-ile her ḡüşe vü cāyuñ
Cūlar daḥı leb-teşnedür öpmeklige pāyuñ
Kıl ‘ arz-ı cemāl ‘ āleme on dördidür ayuñ

³⁹ 415a/417

⁴⁰ Gürel, s.388.

⁴¹ yeme: M.

Meh-tāb idelüm bu gice iy mäh-ı felek-tāb

IV

Kām almağ-ıçün sāye-i hüsnuñde felekden
Sāğar çekelüm sāk̄-i sīmīn-bilekden
Yelken idüp ‘aqla binelüm semt-i Bebek’den
Meh-tāb idelüm bu gice iy mäh-ı felek-tāb

V

Germiyyet-i nüş-ı mey ile yandı arada
Cûlar gibi Vāşif aqalum sū-yı murāda
İşmarlayıp üç çifte yılan dilli piyāde
Meh-tāb idelüm bu gice iy mäh-ı felek-tāb

30⁴²

Şarkı-yı Vāşif⁴³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy büt içmişsin yine zannum şarāb
Hüsnine virmiş mey-i nāb āb ü tāb
Benden isterseñ eger şāfi cevāb
Gül yā hāl-i gerdenüñ yā müşk-i nāb

II

İ‘timād itmezsin iy nev-res nihāl
Her kime eylerseñ eyle var su’āl
Bunda yokdur ğayrı dürlü ihtimāl
Gül yā hāl-i gerdenüñ yā müşk-i nāb

III

Gelmeden bezme ne olsun bu gidiş
Bāde içmezseñ de bāri gel iliş
Beñlerüñe ħurde ‘anber kim dimiş
Gül yā hāl-i gerdenüñ yā müşk-i nāb

IV

⁴² 416a/418

⁴³ Gürel, s.390.

Bahş iderseñ işte bir Lāhūrī şāl
Var ise şübheñ peyāmı benden al
Şoḥbeti artıķ uzatma bunda ķal
Gül yā ḥāl-i gerdenüñ yā müşk-i nāb

V

Reng-i ruḥsārınuñ oldum mā'ili
Vir baña bir buse varsa ķābili
Dönmem ölsem de sözümdeñ ḥāşılı
Gül yā ḥāl-i gerdenüñ yā müşk-i nāb

31⁴⁴

Şarkı-yı Vāşıf⁴⁵

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Bir felek-meşreb büt-i pür-āb u tāb
Zülfini ruḥsārına itmiş niķāb
Nüş-ı meyle eyleyüp ref'-i ḥicāb
Ṭoğdı evc-i 'işveden bir āfitāb

II

Sīnesin seyr eyleyen çün āyāne
Rūy-ı ümmīdin görür her āyāne
Ḥüsn ü ān ile bugünlerde yine
Ṭoğdı evc-i 'işveden bir āfitāb

III

Bezm-i meyde dün şabāḥ aḥbāb ile
Neş'elendük de şarāb-ı nāb ile
Bir de gördük kim biñ āb ü tāb ile
Ṭoğdı evc-i 'işveden bir āfitāb

IV

Āfitābe elde ol ser-ḥoş-edā
Sāğar-ı mey-pāş olup tābiş-nümā

⁴⁴ 416a/418

⁴⁵ Gürel, s.393.

Meclise geldükde şandum ibtidā
Ṭoğdı evc-i ‘işveden bir āfitāb

V

İy büt-i dil-cū vüü şūḥ-ı şīvekār
Zīr-i ebr-i ṭurradan hem-çün nehār
Şandum olduḡda ‘izāruñ āşikār
Ṭoğdı evc-i ‘işveden bir āfitāb

32⁴⁶

Şarkı-yı Vāşif⁴⁷

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Rū-nümā oldı bu şeb bir māh-tāb
Ebr-i zūlfūñ rüyına kılmış niḡāb
Görmedüm mişlūñ mişāl-i āfitāb
Ḥüsni pırlanṭa gibi pür-āb ü tāb

II

Rūzdur ruḡsārı gīsūdur şebi
Kırmızı yāḡūtdur la‘ l-i lebi
Gördüm ol şūḥ-ı zarāfet-meşrebi
Ḥüsni pırlanṭa gibi pür-āb ü tāb

III

İşledüp mendīline zerrīn oya
‘Ārız-ı tābānına virmiş foya
Dün temāşā eyledüm toya toya
Ḥüsni pırlanṭa gibi pür-āb ü tāb

IV

Şu‘ le-nāk elmāsveş sīmāñ bilek
Böylesin seyr itmemiş çeşm-i felek
Nāzenīnüm şanki bir cevher çiçek
Ḥüsni pırlanṭa gibi pür-āb ü tāb

⁴⁶ 416a/418

⁴⁷ Gürel, s.391.

V

Geymiş ol meh zümrüdi şāl ‘anteri
Serve dönmiş kâmet-i nâzük-teri
Vâşîfâ nâzende nâzük her yeri
Ĥüsni pırlanța gibi pür-âb ü tâb

33⁴⁸

Şarkı Arzbâr

[Hece vezni: 4+4]

I

Ĥüsni meh-tâb bir nev-civân
Meftûnidur cümle cihân
Bir nige hle ‘âşık oldum
Ĥayâlün gitmez el-ân
Ciger kebâb ĥâlüm ĥarâb
Merĥamet kıl kuzum meh-tâb

II

‘Āşıklarun kâdrin bilmez
Ne ĥâldedür nige itmez
Da‘ vet itsem meclisüme
Korĥarum ki belki gelmez
Ciger kebâb ĥâlüm ĥarâb
Merĥamet kıl kuzum meh-tâb

III

Bir bâde vir gel sen bize
Şeftâlünü eyle meze
Tavşânlarda ne bu ĥâlet
Kim kapılmaz düstüm size
Ciger kebâb ĥâlüm ĥarâb
Merĥamet kıl kuzum meh-tâb

IV

Şürme gibi zülfün teli

⁴⁸ 416b/419

Billürveş gerden beñi
Nâz-ile reftâr eyler
Oynar oynar ince beli
Ciger kebâb hâlüm harâb
Merhamet kıl kuzum meh-tâb

34⁴⁹

Şarkı-yı Vâşif Ağa⁵⁰

[Mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün]

I

Bu hüsni-ile iy mäh-ı felek-meşreb-i meh-tâb
Olmaz mı temâşâ-yı ruhuñ matlab-ı meh-tâb
N'ola açılıp kalsa görince leb-i meh-tâb
Rüyuñ meh-i tâbende vü zülfüñ şeb-i meh-tâb

II

Ruhsâra dökildükçe o gisü-yı perişân
Her vech-ile teşbih meh-i envere şâyân
Zann itme müdürâ sözüm iy mihr-i felek-şân
Rüyuñ meh-i tâbende vü zülfüñ şeb-i meh-tâb

III

Keyfümce bu şeb cām-ı mey-i la' lüne şandum
Uykuya varur varmaz o neş'eyle uyandum
Gördükçe hilâf olmasın ammâ gice şandum
Rüyuñ meh-i tâbende vü zülfüñ şeb-i meh-tâb

IV

Şayd itmek için dil yem-i endişeye talsa
Rü'yâda yâhûd büseñi Vâşif n'olur alsa
Ta' bîr-i diger yok degül ammâ baña kalsa
Rüyuñ meh-i tâbende vü zülfüñ şeb-i meh-tâb

35⁵¹

⁴⁹ 416b/419

⁵⁰ Gürel, s.391.

Şarkı-yı Vāşıf Ağa⁵²

[Mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün]

I

Hengām-ı şafādur bu şeb iy mäh-ı cihān-tāb
Kıl kaşr-ı hümāyūnı kudūmuñla şeref-yāb
Devr ide kamer şevk-ile mānende-i dolāb
Sāyeñde bu şeb eyleyelüm cünbiş-i meh-tāb

II

Çarhuñ yüzi kandil-i nücüm ile tonansın
Cām-ı feleküñ bezmümüze ağzı şulansın
Sāz u sözümüzle gice bülbüller uyansın
Sāyeñde senüñ eyleyelüm cünbiş-i meh-tāb

III

Teşrifuñ ümidiyle güşāyiş bulup ezhār
Kemhā döşedi pāyına şahrā vü cemenzār
Luţf eyle buyur gülşene iy şāh-ı keremkār
Sāyeñde senüñ eyleyelüm cünbiş-i meh-tāb

IV

Leb-riz-i neşāt oldı yine havz-ı muşaffā
'Aks itmede mir 'āt-ı mücellā gibi şahrā
Bu şevk-ile her sūda idüp zevkümüz icrā
Sāyeñde senüñ eyleyelüm cünbiş-i meh-tāb

V

Vāşıf demidür gayrı gidüp elden irāde
Bülbüllere dem-sāz olalum gel bu havāda
Gül gibi gülüp açılalum bezm-i şafāda
Sāyeñde senüñ eyleyelüm cünbiş-i meh-tāb

36⁵³

Şarkı-yı Ferīd

⁵¹ 416b/419

⁵² Gürel, s.392.

⁵³ 417b/420

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Ben senüñ 'ışķuñña düşdüm düşeli iy āfet
Oldı mesken dil-i Mecnün'uma deşt-i hayret
Saña düşmezdi beni itmek esir-i fūrķat
Yüri iy 'ahdī gibi kendi hezārān ülfet

II

Gül gibi ziver-i her meclis-i ağıyār olduñ
Beni tenhā bırağup gayrılara yār olduñ
Baña bīgāne raķībāne vefādār olduñ
Yüri iy 'ahdī gibi kendi hezārān ülfet

III

Tā verā-yı feleke çıķsa nola bu nāliş
Derd-i 'ışķuñla cigergāhuma düşdi sūziş
Kimse itmez baña dünyāda sen itdün ki bir iş
Yüri iy 'ahdī gibi kendi hezārān ülfet

IV

Sinemi ħançer-i hicrānuñ-ile pāreledi
Merhem-i luţfuñ umarken dilümi yāreledi
Kilk-i hicrūñle vefā meşķini pek ķareledi
Yüri iy 'ahdī gibi kendi hezārān ülfet

V

Şimdi bī-çāre Ferīd oldu esir-i nāle
Başladı yanmağa dāğūñla mişāl-i lāle
'Āķibet derd ü gamuñ koydı beni bu ħāle
Yüri iy 'ahdī gibi kendi hezārān ülfet

37⁵⁴

Şarkı-yı Vāşif Ağa

[Mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün]

I

Teşrīfūñ içün iy gül-i gülzār-ı leţāfet

⁵⁴ 417b/420

Gül gülgüli dībā döşedi pāyüñe kat kat
Gözler bu güli gonce-i şad-berg-i melāḥat
Gel gülşene iy körpe nihāl-i gül-i naḥvet

II

Sünbül ḥam-ı zülf-i siyehüñ görsün utansun
Gül reng-i ruḥuñ seyr ile biñ renge boyansun
Bülbül düşüp ‘ışk āteşine yansun uyansun
Gel gülşene iy körpe nihāl-i gül-i naḥvet

III

Yaz geldi gülüp oynayalum iy büt-i gül-fem
El virmiş-iken fırsat-ı ‘işret süremem dem
Dil-beste-i ḥüsnüñ ola dirseñ eger ‘ālem
Gel gülşene iy körpe nihāl-i gül-i naḥvet

IV

Tenhāca gelüp Vāşıf-ı ğam-ḥ^vāre dem eyle
Nüş it bir iki cām-ı şafā def^c -i ğam eyle
Redd itme sözüm bir gice olsun kerem eyle
Gel gülşene iy körpe nihāl-i gül-i naḥvet

38⁵⁵

Şarkı-yı Vāşıf Ağa⁵⁶

[Mef^c ülü mefā^c ilü mefā^c ilü fe^c ülü]

I

Gül mevsimidür iy perī nüş-ı mey-i nāb it
Ṭarf-ı nıgeh-i mestüñi hem-reng-i şarāb it
Bu şüret-i dil-cū ile terfī^c -i ḥicāb it
Gökşu’ya gel iy çeşm-i kebūd ‘ālem-i āb it

II

İnkārı kı iy gonca-gül-i gülşen-i sīrāb
Mestāneligüñ çeşm-i siyāhuñ ider işrāb
Yıkma dil-i zevrakçeyi şahbā ile yab yab

⁵⁵ 418a/420

⁵⁶ Gürel, s.395.

Gökşu'ya gel iy çeşm-i kebūd 'ālem-i āb it

III

Qandil-i nūcūm ile gören mäh-ı semāyı

Şevk-ile hevā geydi şanur pullı⁵⁷ hevāyı

Deryā döşedi pāyuña süd mā'î şivāyı

Gökşu'ya gel iy çeşm-i kebūd 'ālem-i āb it

IV

Zahm açmak için sine-i 'uşşākına şad hayf

Çekmiş yine çeşmān-ı siyeh-mesti iki seyf

Şāh-bāz-ı nigāhuñ gibi sen dahı çağır keyf

Gökşu'ya gel iy çeşm-i kebūd 'ālem-i āb it

V

Bahruñ bu şeb emvāc-ı şafā aşdı boyından

Vāşıf binelüm kayığa İstinye Koyı'ndan

Sāğar çekerek şevk ile Qandilli şuyından

Gökşu'ya gel iy çeşm-i kebūd 'ālem-i āb et

39⁵⁸

Şarkı (Hüseynî)

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Sevdüm seni iy şeh-levend

Hüsnüñ görüp itdüm pesend

Gül-cemālün āl āl olmuş⁵⁹

Meh-pāresin qaddün bülend

Gisūlaruñ itmiş kemend

'Āşıqların itmege bend

II

Pembe gibi sīm-bedeni

Qurbān idem cān u teni

⁵⁷ pullı: yollı G.

⁵⁸ 419b/422

⁵⁹ Vezin bozuk.

İdecegin ‘ināyetün⁶⁰

Bir lahzası kuzum kanı

Gīsūlaruñ itmiş kemend

‘Āşıqların itmege bend

III

Göñül her dem seni gözler

Yok nazîri baña merhem

Gice gündüz hayālünden

Eşk-i çeşmüm dirhem dirhem

Gīsūlaruñ itmiş kemend

‘Āşıqların itmege bend

40⁶¹

Şarkı-yı Fıtnat

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

İden āvāre göñlüm kākül-i müşkîn-i cānāndur

Alan şabr u qarārum bir nigehele çeşm-i fettāndur

Nola eflāke çıksa fūrkat-ile her şeb efgānum

Beni bülbül gibi nālān iden bir verd-i handāndur

II

Görinmez çeşmüme ‘ālem benüm iy meh-liqā sensüz

Baña cevır ü cefādur sevdüğüm zevk u şafā sensüz

Gelür mi h“āb-ı rāhat dīdeme iy dil-rübā sensüz

Hayālünle gice tā şubh kārūm āh u efgāndur

III

Gedā-yı kūyınam senün benüm şāh-ı cihānbānum

Ṭalebkār-ı vişālem luṭf it āşüb-ı devrānum

Kerem kıl Fıtnat-ı zāre teraḥḥum eyle sultānum

Senün ‘ışkuñla āvāre senün derdünle giryāndur

⁶⁰ Vezin bozuk.

⁶¹ 420b/423

[Fâ‘ ilātün fâ‘ ilātün fâ‘ ilātün fâ‘ ilün]

I

Ârzü-yı vuşlatuñ her dem dil-i pākümdedür
 Gevher-i ‘ışkuñ şadefveş sine-i çākümdedür
 Dā‘imā bu şübhe ammā tab‘-ı ğamnākümdedür
Kağı ‘aşıkdur senüñ gönlünde gönlüñ kimdedür

II

Piş-i rāhuñda senüñ iy şāh-ı hūbān bende çok
 Dād-h‘āhuñ haddeden efzūn sâ‘il-i h‘āhende çok
 Yalıñuz bir ben degül h‘āhende çok efkende çok
Kağı ‘aşıkdur senüñ gönlünde gönlüñ kimdedür

III

Perçemüñ sevdası her şeb kıl ü kālümdür benüm
 Baḡ-i zülfüñ çok zamānlardur ḡayālümdür benüm
 Şormak ‘ayb olmazsa sulṭānum su‘ālümdür benüm
Kağı ‘aşıkdur senüñ gönlünde gönlüñ kimdedür

IV

İmtiyāza kā‘ilüm ben terk-i aġyār istemem
 Bildüğümdür ḡüsn-i ‘ālem-girüñ inkār istemem
 Toğrisuñ söyle baña aldatma bāzār istemem
Kağı ‘aşıkdur senüñ gönlünde gönlüñ kimdedür

V

Perçemüñdür Gâlib‘i bî-şabr u sāmān eyleyen
 Tal‘atuñ mir‘atıdur ‘uşşākı ḡayrān eyleyen
 Gerçi sensin herkesüñ gönlünde cevlan eyleyen
Kağı ‘aşıkdur senüñ gönlünde gönlüñ kimdedür

⁶² 421a/423⁶³ Okçu, s.313.⁶⁴ 421a/423

Şarkı Nühüft

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Ko ne dirlerse disünler yeñi bir yār buldum
Güzeli sevmeye ben kendimi bî-‘ār buldum
Severem cān-ı gönülden idemem inkār
Nice inkār idebilsün bu dil-i nā-çār
Efendim bu dil-i nā-çār

II

Ne güzeldür revîşi tarz u edāsı bilsen
Ol siyeh sünbül-i gīsūları bir kez görsen
‘Āşık olduğum o yāre diyü hālin şorsan
Severem cān-ı gönülden idemem inkār
Nice inkār idebilsün bu dil-i nā-çār
Efendim bu dil-i nā-çār

III

Bahş ider cāna şafā dürr-menend sözler⁶⁵
Sīm-beden hoşka-dehen sürmeli āhū gözler
Rūz u şeb fūrkat u ḥasretle bu dīdem özler
Severem cān-ı gönülden idemem inkār
Nice inkār idebilsün bu dil-i nā-çār
Efendim bu dil-i nā-çār

IV

Ġamze-i tīrine sīnem siper itdüm yāruñ
Anuñ içün işi zār oldu dil-i ġam-h̄vāruñ
İderem cevre taḥammül çekerem her bāruñ
Severem cān-ı gönülden idemem inkār
Nice inkār idebilsün bu dil-i nā-çār
Efendim bu dil-i nā-çār

43⁶⁶

⁶⁵ 1/III: Mısrada vezin kusurludur.

⁶⁶ 421b/424

Şarkı-yı Fâyık Bûselik ‘ Aşîrân⁶⁷

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Kime bülbül gibi⁶⁸ ‘ aşîksın iy gül gülşenüñ kimdür
Benüm sensin efendim söyle sulţānum senüñ kimdür
Nedür feryāduñ āyā şūh-ı gül-pîrāhenüñ kimdür
Benüm sensin efendim söyle sulţānum senüñ kimdür

II

Niçün tûî-şifat nuţk eylemezsün ‘ ömrümüñ varı
Dehānuñ yok mu îşār it efendim kand-ı güftarı
Bileydüm gam yemezdüm kime meftün olduğıñ bārī
Benüm sensin efendim söyle sulţānum senüñ kimdür

III

Beni derd-i firākuñla yakup itdün deli Mecnün
Delüp sīnem ider her kez müjeñ bu bağrumı pür-ğün
‘ Aceb bilmez misin cānā saña ben oldıgum meftün
Benüm sensin efendim söyle sulţānum senüñ kimdür

IV

Bu Fâyık bendeñe sen şıdķ-ile eyle nevāzişler
Benümle āh u efgān eyleyor yüz biñ nevā-keşler
Devā kııl derdūme cānā cigerde tāze zaḥm işler
Benüm sensin efendim söyle sulţānum senüñ kimdür

44⁶⁹

Şarkı-yı Vāşif⁷⁰

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Şafādan şimdi mir ‘āt-ı cihān mānend-i sāğardur

⁶⁷ Seyhan Yıldız, “XVIII. Yüzyıl Dîvân Şairi Şakir Hayatı, Eseri, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli” Metni, Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2002, s.345. (YE’de şiir Şâkir’in görünmektedir ve sadece ilk iki bendi var.)

⁶⁸ gibi: kime G.

⁶⁹ 421b/424

⁷⁰ Gürel, s.411.

Ne sūya baksañ ‘aks-i rūy-ı maṭlab cilve-güsterdür
Anuñ-çün şevk-ile rindān-ı ‘ālem neş’e-ber-serdür
Sürür eyyāmıdur zevk idecek demler bu demlerdür

II

Edāyı terk it eyle ‘ayş u nüş iy şūh-ı sevdāyī
Ele al hātır-ı ‘āşık gibi meclisde mīnāyī
Ya n’eylersin ğam-ı ferdāyī ṭoldur cām-ı şaḥbāyī
Sürür eyyāmıdur zevk idecek demler bu demlerdür

III

Açıl iy bāğ-ı dehrūñ mişli yok zībā gül-i alı
Çekinme bāde çek bezm-i neşāt ağıyārdan ḥālī
Koyıl zevk-i şafāya mest-i nāzım koy bu ihmālī
Sürür eyyāmıdur zevk idecek demler bu demlerdür

IV

Zamān-ı kāmıdur hengām-ı fırsatıdur tamām demdür
Merāmuñ neyse Vāşif söyle yāra vaqt-ı ḥurremdür
Bugünlerde şafā-yı ‘ālem itmek başka ‘ālemdür
Sürür eyyāmıdur zevk idecek demler bu demlerdür

45⁷¹

Şarkı-yı Hātif Nevā⁷²

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I⁷³

Bāğ-ı ümmīd-i ḥayālüm⁷⁴ bir gül-i ra‘ nāsıdur
Ḥāşılı ḥūn-āb-ı çeşmüm⁷⁵ gonca-i zībāsıdur
Nev-nihāl-i gül-büni⁷⁶ nāzük katı bālāsıdur

⁷¹ 422a/424

⁷² Sevda Önal, "Hatif: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı, İnceleme-Karşılaştırmalı Metin", Atatürk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Erzurum 2010, s.212.

⁷³ I. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Maḥrem-i ḥalvetgehūñ ağıyār-ı bār olmuş gibi
Bezm-i ḥayretde vişālūñ çün niyāz olmuş gibi
Güşe-i çeşmūñ yine maḥmūr-ı nāz olmuş gibi
Bildūñ iy sākī mey-i la‘ l-i lebūñ gavḡāsıdur

⁷⁴ Ḥayālüm: ḥayālin M.

⁷⁵ çeşmüm: çeşmūñ M.

Cāme-i ‘işve boyınca berg-i istiğnāsıdur

Amān amān amān berg-i istiğnāsıdur

II

Nev-civān-ı nāz-perver dil-pesendümsin benüm
Tıflsın maḥbūb-ı müstesnā levendümsin benüm
İşte ben Maṣṣūr’ınüm zūlf-i kemendümsin benüm
Renc-dār-ı miḥnetün üftādenün me’vāsıdur

III

Mücid-i nāz u sitiğnāsın bilindi kıymetin
‘İtr-ı şāhilerle ebrūlar bulınca zīnetin
Gel keremkārüm bañā çekdürme derd-i firḳatin
Çekdüğüm āh u enīn bir dil-berün sevdāsıdur

IV

Hātif-i bīçāre vü⁷⁷ üftāde vü nālānına
Deşne-i āzār ile girme efendim ḳanına
Bī-mürüvvetlik senün billāh düşmez şānına
Ḳo disinler vaşf-ı ḥüsnün bülbül-i gūyāsıdur

46⁷⁸

Şarkı-yı Es’ad Efendi Nekrîz-i Devr-i Revān

[Mef’ ulü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ ulün]

I

Var mı ḥaberün söyle meded iy dil-i şeydā
Kimdür şu levendāne reviş tāze kimündür
Şaḳlaya anı bārī nola eylese inhā
Ardınca geçen duḡter-i ṭannāze kimündür

II

Dil naḳdi ile olmuş iken saña ḥarīdār
Engel girüp aramuza el virmedi bāzār
Bir bād-ı hevā görmedüm aşlā dimiş ol yār

⁷⁶ *Gül-būni* kelimesinin başından aşağıya doğru çizgi çekilerek *gül-būn* yazılmış. (Nüsha farkını göstermek amaçlı yazılmış olmalı.)

⁷⁷ ü: -i G.

⁷⁸ 422a/424

Destûndeki âyîneli yelpāze kimûndür

III

Bir serv-ḳade mā' il olup gülşene gitdüm
Bir gül hevesiyle bugün 'azm-i çemen itdüm
Mest itdi beni bâğda bir âgāze işitdüm
Bülbül mi öter yoḥsa şu âgāze kimûndür

IV

Gerdüne gibi ḥiffet ile geçdi o kāfir
Ardınca gözüm döndi tekerlek gibi fir fir
Mecnûn-şıfat olmuş-iken tağda müsâfir
Leylî mi geçer yoḥsa şu cān-pāre kimûndür

47⁷⁹

Şarkı-yı Vāşif Ağa⁸⁰

[Mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün]

I

Gördüm [yine] bir gonca-i nādide-edāyı
Kılmış girih-i zülfine dil-beste şabāyı
Şemm eylemek ümmîdi ile bûy-ı vefāyı
Sevdüm o gül-i al-ı hezār 'işve-nümāyı

II

Gīsûları çîn-i fiten-i cebhe-i sünbül
Uymaz ruḥ-ı renginine bir vech ile kākül
Zann itme tehî nālemi mânende-i bülbül
Sevdüm o gül-i al-ı hezār 'işve-nümāyı

III

Servîli'de mey-nüş idüp ol tıfl-ı sitemkār
Geymiş serine kâtibi bir serv'âlî destār
Servî gibi hemvār görüp ḳaddini nâ-çār
Sevdüm o gül-i al-ı hezār 'işve-nümāyı

IV

⁷⁹ 422a/424

⁸⁰ Gürel, s.494.

Çakmış yine zannum kadeh-i neş'e-nişārı
Zāhir nigeğinde meyūñ āşār-ı humārı
Biñ hālet ile 'ışkı olup göñlüme sārī
Sevdüm o gül-i al-ı hezār 'işve-nümāyı

V

Vāşıf o mehūñ söyleyemem kimseye nāmın
Pek zübde-i zībendesidür şūh-ı 'avāmuñ
Ġāyet begenüp kāmēt-i mevzūn-ı hırāmuñ
Sevdüm o gül-i al-ı hezār 'işve-nümāyı

48⁸¹

Şarkı-yı Vāşıf Büzürg
[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Dil saña iy meh bendedür
Yansa nola efgendedür
Āşār-ı 'ışkuñ bendedür
Mādāmki cānum tendedür
Dīvāne göñlüm sendedür

II

İtme fedā tek bendeñi
Dünyāya virmem ben seni
İy şūh böyle bil beni
Mādāmki cānum tendedür
Dīvāne göñlüm sendedür

III

Dil sendedür yok kábili
Ġayrınıñ olmaz mā'ili
Dönmem sözümden hāşılı
Mādāmki cānum tendedür
Dīvāne göñlüm sendedür

IV

⁸¹ 422b/425

Var iken iy çeşm-i siyāh
Sende bu mestāne nigāh
Vāşıf gibi bî-iştibāh
Mādāmki cānum tendedür
Dīvāne gönülüm sendedür

49⁸²

Şarkı-yı Dāniş Şehnāz⁸³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Bugün bir bî-emān gördüm
Kimüñ cānānidur kimdür
Katı nā-mihribān gördüm
Kimüñ cānānidur kimdür

II

Bulınmaz hüsnine şānī
Degül mesmū‘ akrānı
Cihānuñ şūh-ı fettānı
Kimüñ cānānidur kimdür

III

O cānum kâmet-i dil-cū
Hırāmān servveş her sū
Mukahhal gözleri āhū
Kimüñ cānānidur kimdür

IV⁸⁴

Ser-āmed dil-ber-i ra‘ nā
Ne gelmiş ne gelür hālā

⁸² 422b/425

⁸³ Hamdi Birgören, "Dāniş Süleymān Dīvānı: İnceleme-Metin", Gazi Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Ankara 2004, s.289.

⁸⁴ IV. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

‘ Aceb şūh-ı felek-meşreb
Şatar ‘uşşākına kevkeb
Yerinde yan [u] yancığ hep
Kimüñ cānānidur kimdür

Murād üzre güzel ammā
Kimüñ cānānıdur kimdür

V

Ne mümkün Dāniş-i bî-dil
Görüp de olmaya mā'ıl
Bilinmezse velî müşkil
Kimüñ cānānıdur kimdür

50⁸⁵

Şarkı-yı Rıf'at

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Şems-i tābānum 'aceb meh-pāredür
Derd-i 'ışkı sīnem içre yāredür
Nāz-perver hāşılı sīm-pāredür
Nev-fidānum nāzlı bir cān-pāredür

II

Nev-ḥırāmum nāzenīn-eṭvārdur
Lebleri müldür şeker-güftārdur
Bāğ-ı dehr içre bulunmaz yārdur
Gül-nihālüm nāzlı bir cān-pāredür

III

Ben senüñ mecbūruñum iy rüy-ı āl
Geçme benden hele ben geçmek muḥāl
Cānumı alsun yolında Zū'l-celāl
Nev-nihālüm nāzlı bir cān-pāredür

IV

Murğ-ı dil bend oldı zülfüñ dāmına
Kul u kurbānum o gül-endāmına
Bağma ḥalkuñ bendeñe düşnāmına
Māh-tābum nāzlı bir cān-pāredür

V

⁸⁵ 422b/425

‘An-şamīm sevdüm seni iy meh-liķā
Gāh u bī-gāh Rif‘at’e itme ezā
Ölme var ayrılma yokdur bil şehā
Şems-i māhum nāzlı bir cān-pāredür

51⁸⁶

Şarkı-yı Şākir⁸⁷

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Tīr-i ğamzeñle yiter mecrūh-ı cān oldum yiter
Ben esīr-i kayd-ı zülfüñ çok zamān oldum yiter
‘Işķ-ile meşhūr-ı āfāk u cihān oldum yiter
Merhametsüz kanlı zālīm nā-tüvān oldum yiter

II

Haylī demdür pertev-i ruhsārına pervāneyem
Düşmişem zencīr-i zülfe hāşılı dīvāneyem
Dergeh-i luṭfuñda bilsem ben ‘aceb cānā neyem
Merhametsüz kanlı zālīm nā-tüvān oldum yiter

III

Ben miyem ‘ālemde cānā tīr-i cevrine hedef
Merhamet eyle efendim olmasın ‘āşık telef
Bārī cevri itme kerem kıl iltifātuñ ber-ṭaraf
Merhametsüz kanlı zālīm nā-tüvān oldum yiter

IV

Ağlamakdur rüz u şeb iy māh-rū kārüm benüm
Çıkdı tā evc-i semāya āh-ile zārüm benüm
Şākire rahm eyle luṭf it nāzenīn yārüm benüm
Merhametsüz kanlı zālīm nā-tüvān oldum yiter

52⁸⁸

⁸⁶ 423a/425

⁸⁷ Dikbaş Tüysüzöğlü (hızl.), s.720.

⁸⁸ 423a/425

Şarkı-yı Şâkir⁸⁹

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Dolanur bezmümüzi cām u şürāhī n'eyler
Egilür sîne-i billûrına karşı n'eyler
Bilemem ' âşık-ı nālân bu hevâda n'eyler
Seni gördükde gelür hâtırına hey heyler

II

Kerem it bir gice gel hâtırumuz mesrûr it
Dil-i vîrâneler[i] zülfûn ile ma' mûr it
Nağmeñi⁹⁰ ' âşık-ı efkendelere mevfûr it
Seni gördükde gelür hâtırına hey heyler

III

Açılır gül gibi ruhsâruñ olur pür şebnem
Kızarup haclet ile kaldı piyâle sersem
Dide-i ' âşık-ı mecrûha gelür her şebnem
Seni gördükde gelür hâtırına hey heyler

IV

Neden incindi baña bilmem o hûnî dildâr
Aralıkda bilürem hâşılı çok engel var
Ne kadar cevri ider iseñ geçemez Şâkir-i zâr
Seni gördükde gelür hâtırına hey heyler

53⁹¹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Gördüm AnTON hoş-edâdur
Hüsni-i gonce-i zîbâdur
Raqsına olmaz bahâne

⁸⁹ Dikbaş Tüysüzoğlu (hızl.), s.737.

⁹⁰ nâğmeni: nâğmen G.

⁹¹ 423a/425

O güzel medh[e] sezâdur
Âh ne-siyeh kâkülleri var
Tûṭiāsâ dilleri var
Âh sükker mi disem leblerine
Vay fülfulüm disem beñlerine

II

‘ Âşıkların kılar zârî
Sevdüğüm leyl ü nehârî
Küll-i varum virem bârî
İster isen cân fedâdur
Âh ne-siyeh kâkülleri var
Tûṭiāsâ dilleri var
Âh sükker mi disem leblerine
Vay fülfulüm disem beñlerine

III

Qâmeti mevzûn bir âfet
Virür meclise leṭâfet
Eyleme nâz u nezâket
Dimesünler bî-vefâdur
Âh ne-siyeh kâkülleri var
Tûṭiāsâ dilleri var
Âh sükker mi disem leblerine
Vay fülfulüm disem beñlerine

IV

Tıfılum şûḥ-ı cihânum
Gitmedi âh u figânum
Şirîn Anṭon gel a cânum
Göñül saña mübtelâdur
Âh ne-siyeh kâkülleri var
Tûṭiāsâ dilleri var
Âh sükker mi disem leblerine
Vay fülfulüm disem beñlerine

54⁹²

Şarkı Mähür

[Hece Vezni: 4+4]

I

Bir şüh-ı nev hoş-edâdur
Kadd-i mevzûn dil-rübâdur
Bî-bedeldür o dil-rübâ
Her eṭvârı cān fedâdur
Amān yoluña cānum fedâdur

II

Nâzükâne hûb-reftârı
Sükker gibi ol güftârı
Aldı çün bu dil-figârı
Göñül ez-cān mübtelâdur
Amān yoluña cānum fedâdur

III

Gelsene iy şah-ı hûbân
Görmeyeli haylî zamân
‘İşkuñ ile bu dil sūzân
Kârı hemân hep cefâdur
Amān yoluña cānum fedâdur

IV

Meclise gel cānâ bu dem
Olsun cān u cihân hurrem⁹³
N’olur itseñ luṭf u kerem
Raḥmine bu dil sezâdur
Amān yoluña cānum fedâdur

55⁹⁴

Şarkı-yı Vâsıf Ağa⁹⁵

⁹² 423b/426

⁹³ Olsun cān u cihân hurrem: Olur göñlüm şād u hurrem M.

⁹⁴ 423b/426

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

Dün seyrde gördüm yine bir şūḥ-ı sitemkār
Ḥāl-i siyeh-i 'ārızı aldı beni nā-çār
Açdı nigeḥi sīneme şad dāğ-ı şerer-bār
Oldum yine bir olmiyacaḵ derde giriftār

II

Bilmezlik-ile ūlfet-i dildāra girişdüm
Āsāyişümi renciş-i hicrāna degişdüm
Çün-şāne o gīsū-yı siyeh-fāma ilişdüm
Oldum yine bir olmiyacaḵ derde giriftār

III

Oldı gönül ol şūḥ-ı siyeh-çerdeye meftün
Sevdāya düşürdi beni bu baḥt-ı siyeh-gün
Leylī diyerek 'ışḵ-ile mānende-i Mecnūn
Oldum yine bir olmiyacaḵ derde giriftār

IV

Bir derde düçār oldı ki Vāşıf dil-i şeydā
Ne semte nigāḥ itsem olur 'ışḵı hüveydā
Hīç şorma benüm ḥāl-i dil-i zārımı cānā
Oldum yine bir olmiyacaḵ derde giriftār

56⁹⁶

Şarkı-yı Vāşıf Ağa⁹⁷

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilūn]

I

Serv reftāruñ gibi dil-cū mıdur
Cünbiş-i ḳaddūñ mi aḳarşu mıdur
Reng-i rūyuñ mı gül-i ḥoş-bū mıdur
Sünbül-i zūlfūñ mi bu şeb-bū mıdur

⁹⁵ Gürel, s.400.

⁹⁶ 423b/426

⁹⁷ Gürel, s.416.

II

Dilde dāğ-ı nār-ı asret g zde nem
Hep sen n   ışku ladur iy  onca-fem
G lsit n-ı    r zu nda  am-be- am
S nb l-i z lf   mi bu şeb-b  m dur

III

M -miy nu la id p bend    lemi
Ba ladu  bir m y ile bi   demi
S yley p  all eyle b r  ş bhemi
S nb l-i z lf   mi bu şeb-b  m dur

IV

Mest olup a du a ol s m n teni
şanur a a  avşanı g r p seni
şardı   yet sevd m      it beni
S nb l-i z lf   mi bu şeb-b  m dur

V

  sn    nu  seyr id p V ş f-miş l
Vechi var bu y zden eylersem su   l
B  -ı ru s ru nda iy nev-res nih l
S nb l-i z lf   mi bu şeb-b  m dur

57⁹⁸

şark -y  V ř f⁹⁹

[F   il t n f   il t n]

I

Sevd  m bir   b-şad dur
M  il-i z v    şaf dur
K r    uşş  a vef dur
Meşreb mce dil-r b dur

II

F r ati kesdi am num

⁹⁸ 424a/426

⁹⁹ G rel, s.407.

Göklere çıkdı figānum
N'ola sevdümse a cānum
Çeşm-i maḥmūrı elādur

III

İdüp aḡyāra nümāyiş
Diñlemez feryād u nāliş
Eylemez aşlā nüvāziş
İşte bu ḡūyı fenādur

IV

Sende iy meh bildüğüm ben
Var iken bu gül gibi ten
Berg-i gülden cāme geysen
Ḥüsnine nisbet ḡabādur

V

Sen gücenme dil-pesendüm
Ben seni ḡāyet begendüm
Kim dimiş sevmez efendim
Vāşıf'a bu iftirādur

58¹⁰⁰

Şarkı-yı Vāşıf^{d01}

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Sende bu zībā-rū nedür
Şeb-bū gibi ḡisū nedür
Teşbīh içün şu bu nedür
Sünbül degül de bu nedür

II

Tāb-ı ' arakla terleme
Ger beñzemezse şebneme
Zülfin şor ol ḡonca-feme

¹⁰⁰ 424a/426

¹⁰¹ Gürel, s.413.

Sünbül degül de bu nedür

III

Perçem [mi] urdı āl-ile

Bu müşk-i Rūmī-ḥāl-ile

Böyle perişān ḥāl-ile

Sünbül degül de bu nedür

IV

Düşdükçe perçem sīneye

Degmez mi biñ gencīneye

Bir kerre baḡ āyīneye

Sünbül degül de bu nedür

V

Gīsūlaruñ iy dil-rübā

Sünbül didüm güldüñ baña

Sen söyle ḡayrı Vāşıf'a

Sünbül degül de bu nedür

59¹⁰²

Şarkı Hüzẓām

[Hece vezni: 4+4]

I

Ḥaḡ virmesün size keder

‘ Āşıḡa cevır itme yeter

Meclise virür velvele

Eger gelürse sünbül-ter

Kāküller cemālūñ örter

Meydān senüñdür sünbül-ter

II

Āhū gözler kemān ḡaşlar

Lapiska renginde ṣaşlar

Aldı beni bu revişler

Cāna kār itdi baḡışlar¹⁰³

¹⁰² 424a/426

Kāküller cemālūñ örter

Meydān senüñdür sünbül-ter

III

Serv-i kıaddi tūbā gibi

Raqs ideyor zehrā gibi

Aķ gerdānda siyāh hāller

Teni penbe zībā gibi

Kāküller cemālūñ örter

Meydān senüñdür sünbül-ter

IV

Küçücükdür tāze fidān¹⁰⁴

‘ Āşıķa cevır itme neden

Kāküllerin misk-i Hoten

Aldı beni nāzük beden

Kāküller cemālūñ örter

Meydān senüñdür sünbül-ter

V

Eṭvārı kendünden güzel

Mestāne gözlerüñ süzer

‘ Āşıķlaruñ baęruñ ezer

Eğer gelürse sünbül-ter

Kāküller cemālūñ örter

Meydān senüñdür sünbül-ter

VI

Var mı ‘ aceb böyle güzel

Mestāne gözlerüñ süzer

Nāz ile meclise gelse

‘ Āşıķlaruñ baęruñ ezer

Kāküller cemālūñ örter

Meydān senüñdür sünbül-ter

¹⁰³ baķışlar: bu işler M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

¹⁰⁴ Küçücükdür tāze fidān: Gül gibidür nāzük beden M.

60¹⁰⁵

Şarkı

[Hece vezni: 4+4+3/ Bazı mısralar 6+5]

I

Şu dünyâda bir murâda irmedüm
Efendimüñ gül cemâlin görmedüm
Hiç ‘ömrümde böyle sevdâ görmedüm
Felek beni ıhasretüme kavuşdur

II

Uçurdum şâhînum konmaz koluma
Kaçırdum furşandı girmez elüme
Bağın düstlar benim ğarîb hâlüme
Felek beni ıhasretüme kavuşdur

III

‘Aceb bülbül konar mı bağlara
Eşüm yokdur arkam şora ağlaya
Başum alup çıkam gidem dağlara
Felek beni ıhasretüme kavuşdur

IV

İki bülbül hiçbir dala konar mı
Bülbüllerüñ kondığı dal şolar mı
Kişi sevdüğine böyle kıyar mı
Felek beni ıhasretüme kavuşdur

V¹⁰⁶

Felek beni ıhasretüme kavuşdur
Küsüliyem beni yârla görüşdür
...
Felek beni ıhasretüme kavuşdur

61¹⁰⁷

¹⁰⁵ 424b/427

¹⁰⁶ V. bentte 3. mısra eksik.

¹⁰⁷ 424b/427

Şarkı Hicāz

[Hece vezni: 4+4/ Bazı mısralar 5+3]

I

Yüce yüce dağlar aşdum
Māldan degül serden geçdüm
Sırr-ı belāyı gördüm şaşdum
Adı sırr-ı belā gözi elā var ise şılā
Fisdānuñ şıkar göbegi çıkar
‘Āşıkā baķar yüregın yaķar
Memeler ‘ömrüm memeler gül memeler
Turunc memeler beni baķar

II

Fişdānuñ giyer boyınca
Olmasın şaran toynca
Memeler beñzer turunca
Adı sırr-ı belā gözi elā var ise şılā
Fisdānuñ şıkar göbegi çıkar
‘Āşıkā baķar yüregın yaķar
Memeler ‘ömrüm memeler gül memeler turunc
Memeler beni baķar

III

Bürüncek bağlar başına
Tayanılmaz baķışına
Girmiş on sekiz yaşına
Adı sırr-ı belā gözi elā var ise şılā
Fisdānuñ şıkar göbegi çıkar
‘Āşıkā baķar yüregın yaķar
Memeler ‘ömrüm memeler gül memeler turunc
Memeler beni baķar

62¹⁰⁸

Şarkı-yı ‘Acem

¹⁰⁸ 424b/427

[Hece vezni: 4+4]

I

Dağlar yārūmi gördüñ mi
Pāyine yüzler sürdüñ mi
Benden a' lāsın bulduñ mı
Dağlar amān çöller amān
Eşbehi çok yüce dağlar

II

Dağ başında yurduñ mı var
Şikār olur kırdüñ mı var
Bencileyin derdüñ mi var
Dağlar amān çöller amān
Eşbehi çok yüce dağlar

III

Dağlar başı yurduñ olsun
Oğur ' āşıq kuluñ olsun
Benüm sultānum sağ olsun
Dağlar amān çöller amān
Eşbehi çok yüce dağlar

IV

Bu dağlardan geldüm geçdüm
Çok bulanık şular içdüm
Ben yārümden cüdā düşdüm
Dağlar amān çöller amān
Eşbehi çok yüce dağlar

63¹⁰⁹

Şarkı Nevā

[Mefā' ilün mefā' ilün]

I

Beni hier-āşinā iden
Benüm baht-ı siyāhumdur

¹⁰⁹ 425a/427

Seni hep bî-vefâ iden
Yine kendi günâhumdur

II

Siyeh zülfüñ kemend itmiş
Dili ‘uşşâka bend itmiş
Niçesin derdmend itmiş
Benüm te’şîr-i âhumdur

III

Beni gelmez diyü tenhâ
Raķibe eylemiş şekvâ
Benüm pek sevdüğüm hâlâ
Bu sözlerden âgâhumdur

IV

Ben itdüm nâle vü zârı
Sen itdün her dem ağıyarı
Buña kâ’il midür Bârî
Ki ‘âdil pâdişâhumdur

64¹¹⁰

Şarkı ‘Uşşâk

[Hece vezni: 5+3]

I

Çıkma kapuya görürler amân
Seni elümden alurlar
Karalar giyme bilürler amân
Yâsemîne kanaryam güller tolaşur
Gül tolaşur el ulaşur amân
İnce bele kanaryam şâl yaraşur

II

Cezâyir’den gelür inci
Memeler şâķız tıruncı
Biz severüz tâze genci

¹¹⁰ 425a/427

Yāsemīne kanaryam güller tolaşur
Gül tolaşur el ulaşur amān
İnce bele kanaryam şāl yaraşur

III

Bāğçelerde biter lāle
Boyı beñzer serv dala
Sen koduñ beni bu hāle
Yāsemīne kanaryam güller tolaşur
Gül tolaşur el ulaşur amān
İnce bele kanaryam şāl yaraşur

IV

Ġalaṭadan gelür kayık
İçi tolu ser-ḥoş ayık
Kanaryam göñlüme lāyık
Yāsemīne kanaryam güller tolaşur
Gül tolaşur el ulaşur amān
İnce bele kanaryam şāl yaraşur

65¹¹¹

Şarkı[-yı Ḥāfız] ‘Acem-‘ Aşīrān

[Mef’ ūlū mefā’ ilū mefā’ ilū fe’ ūlūn]

I

Cünbiş idelüm sevdicegüm vaqt ü zamāndur
Raḥm eyle meded ben kuluñuñ ḥālī yamandur efendim
Dirlerdi seni ‘ aşıkına āfet-i cāndur
Ẓannum güzelüm söyle neler varsa yalandur
Efendim

II

Söz yok bu senüñ kāmēt-i mevzūnuña cānā
[Ṭāḳat mi]¹¹² kalur sırr-ı lebin şormağa ḥālā
Biñ remz ile bir nükte imiş ḥāl-i ferāḥ-zā

¹¹¹ 425a/427

¹¹² ṭāḳat mi: ṭāḳatüm G.

Āvāre iden bendeñi bu ħüsn ile āndur

III

Teşrîf idecek ‘ izzet ü ikrām ile şāhum
Cānum yolına ola fedā gel yüzi māhum
Ağlatma begüm ħasret ile alma günāhum
İy māh-ı münevver bu sözüm saña beyāndur

IV

Tîğ-i nigeñiñ itdi eşer tā dil ü cāna
Sīnem siper itdüm hele sen kaçsı kemāna
Til kırdı gibi zülfüñ ucından yine şāne
Ĥāfız kulunuñ kārı hemān āh u figāndur

66¹¹³

Şarkı

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Bu bir mümtāz ħübāndur
Güzeldür şūĥ-ı devrāndur
Cihānda āfet-i cāndur
Gören elbette ħayrāndur

II

Şalınuğça o nāzende
Taĥammül qalmadı tende
Olur ‘ ālemde efgende
Gören elbette ħayrāndur

III

Lisānı tūṭādır gūyā
Sözin çigner şekerāsā
Vücūd āyinedür ħālā
Gören elbette ħayrāndur

IV

O dil-keş qāmeti mevzūn

¹¹³ 425b/428

Edā-yı raḡs-ı diger-gün
Hemān Rāsiḡ midür meftün
Gören elbette ḡayrāndur

67¹¹⁴

Şarkı

[Müstef' ilātün müstef' ilātün]

I¹¹⁵

İy māh-peyker vech-i münevver
Sen gibi āfet görmiş mi gözler
Amān efendim cılve-pesendüm
*Mecbūrınam billāh iy şāh-ı kişver*¹¹⁶

68¹¹⁷

Şarkı[-yı 'Azmi] Ğam

[Mefā' ilün mefā' ilün]

I

Bugün bir dil-ber-i ṭannāz
İder 'uşşāḡına biñ nāz
Naẓīri yok bu bir mümtāz
Kimüñdür āh 'aceb kimdür

II

Dü çeşm-i fitne-i cādū
Lebi sükker dişi incü
Leṭāfetde bir içim şu
Kimüñdür āh 'aceb kimdür

III

Sözüm yok ḡüsnüñe aşlā
Cihān fettānıdur ḡaḡḡā

¹¹⁴ 425b/428

¹¹⁵ Tek bent var.

¹¹⁶ 4/I/: Mısrada vezin kusurludur.

¹¹⁷ 425b/428

Durur üftâdeler hâlâ

Kimüñdür âh ‘aceb kimdür

IV

O gül-ruhsâr-ı meh-pâre

İder ‘uşşâkı âvâre

Yaraşmış aña âl hâre

Kimüñdür âh ‘aceb kimdür

V

Disem ol yârüme ben de

Cürüm bende ‘aţâ sende

Nazar kııl ‘Azmîyâ sen de

Kimüñdür âh ‘aceb kimdür

69¹¹⁸

Şarkı

[Hece vezni: 6+5]

I

Efendim şânına düşer mi bu böyle

Hâlüm harâb oldu neylersen eyle

Baňa meylin var ise toğrı söyle

Söyle cānum söyle cānum bu gün maḥzūnlığın var

II

Öyle bakma cigergāhum hūn itdūñ

Gözlerümi kanlı yaşla sel itdūñ

Yohsa ‘adūdan kem söz mi işitdūñ

Söyle cānum söyle cānum bugün maḥzūnlığın var

III

Ben buna dil-rübâ kâ’ıl degülüm

Hercâyî dil-bere mâ’ıl degülüm

Ben de bildüm saňa lâyıķ degülüm

Söyle cānum söyle cānum bugün maḥzūnlığın var

IV

¹¹⁸ 426a/428

Baňa bakup hilāl kaçın çatmıssın
Kadehüme hün-ı ışkı katmıssın
Ben de bildüm ʿadūlarla yatmıssın
Söyle cānum söyle cānum bugün maḥzūnlığın var

70¹¹⁹

Şarkı-yı Nūrī

[Feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün]

I

Pīç-tāb-ı dil-i ʿuşşāk gibi ḥamdur¹²⁰
Baňa zencīr-i cünün perçemdür
Deheni gibi sözi mübhemdür
Ol siyeh-çerde güzel gül-femdür

II

Dili ḥasretle iden āvāre
Bülbül-i bāğ-ı ruḥ-ı dildāre
Gülşen-i vuşlata yokdur çāre
Ol siyeh-çerde güzel gül-femdür

III

Yakan ol gonce idi cān u teni
Zülf-i şeb-günü esir itdi beni
Öldürürse çekeyüm ben reseni
Ol siyeh-çerde güzel gül-femdür

IV

Perçemün her gice ber-düş eyler
Beni bülbül gibi pür-cüş eyler
Nūr-ı zārı da medhüş eyler
Ol siyeh-çerde güzel gül-femdür

71¹²¹

¹¹⁹ 426a/428

¹²⁰ 1/I: Mısrada vezin kusurludur.

¹²¹ 426a/428

Şarkı-yı [Tanbūrī]

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Yanağında gül-i şad-berg açılır
Sīm-gerdāne ‘ anber saçın saçılır
Gizlū sırrum yüze çıkdı ne hāldur
Yok cihānda senden güzel seçilür
Āh güzelsin efendim var mı benüm gibi yakılır

II

Ŧakınacak güli çokdan araruz
Ele girse baş üstine Ŧakaruz
Gönlüm sende cānum tende efendim
O gül şolmaz gözyaşıyla şularuz
Āh güzelsin efendim var mı benüm gibi yakılır

III

Lāyık mıdur ben kılını ağlatmañ
‘ Işk odına cigerciğüm dağlatmañ
Kaldur niķābın ref‘ it hicābın
Göñül ister efendisin seyr itmek
Āh güzelsin efendim var mı benüm gibi yakılır

IV

Nūr-ı dīdem nice senden geçilür
Çeşmüm yaşı sīnem gibi saçılır
Ŧanbūrī’nün derdi çokdur ağlatma
Bülbülünem gül-ruhlara nice bizden kaçılır
Āh güzelsin efendim var mı benüm gibi yakılır

72¹²²

Şarkı ‘ Arzbār

[Hece vezni: 4+4]

I¹²³

¹²² 426b/429

¹²³¹²³ Bu şiirde I. bent 6, III. Bent 4 diğerleri 5 mısradan oluşmaktadır.

Bir yār sevdüm nev-edādur
Ṭavr[1] ‘uṣṣāka cefādur
Var ise gelsün naẓīri
Güzellere hep şalādur
Ne güzeldür ne dil-berdür
Hele görsen ne āfetdür

II

Bir baķışda beni aldı
Ḥayret deryāsına şaldı
‘Aqlum reftārında ҡaldı
Ne güzeldür ne dil-berdür
Hele görsen ne āfetdür

III

Söylenilmez mā-cerādur
Bir ḥūy[1] var bī-vefādur
Ne güzeldür ne dil-berdür
Hele görsen ne āfetdür

IV

Gelmemiş mişli cihāna
Her şivesi nāzūkāne
Ḥüsnüñe yoқdur bahāne
Ne güzeldür ne dil-berdür
Hele görsen ne āfetdür

73¹²⁴

Şarkı ‘Nevā

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ebruvānı ‘īd-i vaşluñ ğurre-i ğarrāsıdur
Rūzedār-ı ḥasreti āvāre-i imāsıdur
Cām-ı lā‘ l-i nābda ol nev-ḥaṭ-ı ‘anber-şemīm
Bāde-i ‘ıṣkuñ resīde neş’e-i ra‘ nāsıdur

¹²⁴ 426b/429

*Amān amān amān neş 'e-i ra' nāsıdur*¹²⁵

II

Sīne-i mecrūhuma sen sīne-bendümsin benüm
Derdüme dermān dimekdür derdmendümsin benüm
Nāle vü feryāddan maḳşūd efendimsin benüm
Şānma bülbul gibi iy gül bir çiçek sevdāsıdur
Amān amān amān neş 'e-i ra' nāsıdur

III

Ṭūṭ-ı bāğ-ı nikāt-ı şivesin iy nev-civān
Nuṭḳ-ı şīrīnūñle bezm-i kāmı kıl şekkersitān
Neyleyem ḫāl-i derūna ben efendim tercümān
Ġamzeler 'iṣrāḳiyūnuñ zübde-i a' lāsıdur
Amān amān amān neş 'e-i ra' nāsıdur

IV

Seyr-i gülzāre şalın iy ḡonca-i nāzük-beden
Güllerüñ çāk-i girībān itdügi ḫand ile sen
Bu nevā şarkıyı gūş eyle 'Azīz-i zārdan
Ġonca-i ḫandānuña Aḫmed Beg'üñ inşāsıdur
Amān amān amān neş 'e-i ra' nāsıdur

74¹²⁶

[Şarkı]

[Hece vezni: 8+8]

I

Şu şimdiki cihānuñ ḫūblarında benüm bir nāzenīnüm var
Gümüştēn dala beñzer bir nihāl-i yasemīnüm var
Cihānī gül-cihān üzre benüm bir gül emīnüm var

II

Rengine kılsam temāşā şanuram kāfūr-ı mūmdur
On üç on dördüne girmiş hemān bir tāze ma' şūmdur
Yaḳasındaki dügmeleri hemān kendüye ...

¹²⁵ Vezin bozuk.

¹²⁶ 426b/429

Cihānī gül-cihān üzre benüm bir gül emīnüm var

III

Senüñ leblerüñ kaymağdur benüm ağızuma bal olsun

Bal kaymağa hoş yaraşur kaymak bala helāl olsun

Beni zem eyleyen nā-dān hemān dünyāda şağ olsun

Cihānī gül-cihān üzre benüm bir gül emīnüm var

IV

Melekden mi kazanmışdur varuñ soruñ anasına

Südüne sükker [mi] katmış o ... mayāsına

Cihānī gül-cihān üzre benüm bir gül emīnüm var

75¹²⁷

[Şarkı]

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Bir gemüm var engine şaldum tayanmaz

Ṭayfaları ğaflet başdı uyanmaz

Çek kayıkçı buña cānlar tayanmaz

Gel ṭūṭī-dillüm gel kōmūr gözlüm

Sevdāda müşkil-hāl olur

Şoñ görüşmemüz böyle mi olur

II

Bir gemüm var engine şaldum engine

Bāzergānlar tamğa başdı dengüme

Şimdi rağbet güzel ile zengine

Gel ṭūṭī-dillüm gel kōmūr gözlüm

Sevdāda müşkil-hāl olur

Şoñ görüşmemüz böyle mi olur

III

Bir gemüm var engine şaldum paşlanur

Siyāh zülfüñ çig düşdükçe ışlanur

Benüm yārüm küçücükdür uşlanur

¹²⁷ 427a/429

Gel tūṭī-dillüm gel kömür gözlüm
Sevdada müşkil-ḥāl olur
Şoñ görüşmemüz böyle mi olur

IV

... bir ider ben şılamdan çıkalı
Eyyām? olsun tolduralum yelkeni
Çok? şükürler biz de aşduḡ Balkanı
Gel tūṭī-dillüm gel kömür gözlüm
Sevdada müşkil-ḥāl olur
Şoñ görüşmemüz böyle mi olur

76¹²⁸

[Şarkı] Maḳām-ı Sāzkār

[Hece vezni: 6+5]

I

‘ Aceb ne diyārdan uçup gelürsin
Bir ḥaber şorayın ṭurun ṭurnalar
Nāzlı yarümden ne ḥaber bilürsin
Bañā bir tesellī virün ṭurnalar

II

Göñül perişāndur tillerüñ egri
Ṭayanmaz cevrüñe ‘ aşıḳuñ baḡrı
‘ Azm idüp çekilür Bağdād’a ṭoḡrı
Çöllerüñ şafāsın sürün ṭurnalar

III

Ḳulaḡuzuñ yañlış yola şaparsa
İnüp şāhin tüglerini yolarsa
Alayūñuz bölük bölük bölürse
Ayrılık nice_ olur görün ṭurnalar

IV

Ḳāsım eyyāmını şaḳın fevt itmen
Vaḳitli vaḳitsüz yollara gitmen

¹²⁸ 427a/429

Avcılar tuymasun çağrışup ötmen
Şağ esen menzile varun turnalar
Ayrılık nice olur görün turnalar

77¹²⁹

Şarkı-yı Nāşid İbrāhim Beg Hüzẓām

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Cān u dilden zülf-i ' anber-būya düşdi gönümüz
Gülşen-i hüsninde bir şeb-būya düşdi gönümüz
' Āķibet ol kāmēt-i dil-cūya düşdi gönümüz
Serv boylu bir hilāl-ebrūya düşdi gönümüz
Āfitāba ta'n iden meh-rū-ya düşdi gönümüz

II

Ṭavr-ı hāşı bī-bedel bir āfet-i nāzendedür
Dil-berān-ı ' aşr aña hep cān u dilden bendedür
Görmek isterseñ eger var ' arşa-i gülşendedür
Serv boylu bir hilāl-ebrūya düşdi gönümüz
Āfitāba ta'n iden meh-rū-ya düşdi gönümüz

III

Gülbin-i hüsn ü cemālün verd-i reng-āmīzidür
Şimdi hūbān-ı cihānuñ şūh-ı şehr-engīzidür
Kār iden şimdi derūna gamze-i ser-tīzidür
Serv boylu bir hilāl-ebrūya düşdi gönümüz
Āfitāba ta'n iden meh-rū-ya düşdi gönümüz

IV

Cevri yok elṭāfı çok bir dil-ber-i hāṭır-nevāz
Her nigāh u şīvesi müstelzim-i nāz u niyāz
Vaşf-ı hüsnün Nāşidā ser-levḥa-i dīvāna yaz
Serv boylu bir hilāl-ebrūya düşdi gönümüz
Āfitāba ta'n iden meh-rū-ya düşdi gönümüz

¹²⁹ 428b/431

Şarkı Hısār Güfte-i Bākī¹³¹

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Kızarur bâdeden ol nergis-i mestâne biraz
 Mey-i nâb içse gözi mâ'il olur kana biraz
Gel efendim gidelüm seyr ile seyrâne biraz
Yiyelüm hem içelüm hem gülelüm oynayalum
Amân itme bize nâz

II

Çekemez kimse ayağum diyü lâf urma şağın
 Sâkiyâ elleşelüm gel berü meydâne biraz
Gel efendim gidelüm seyr ile seyrâne biraz
Yiyelüm hem içelüm hem gülelüm oynayalum
Amân itme bize nâz

III

Cânâ kâr eylemesün dârü-yı kattâl-i gamı
 Mey-i gülgün içelüm bārî hakīmâne biraz
Gel efendim gidelüm seyr ile seyrâne biraz
Yiyelüm hem içelüm hem gülelüm oynayalum
Amân itme bize nâz

IV

Behremend eyler idi būs-ı lebünnden cânı
 Dönmeşe tursa eger 'ahdine peymâne biraz
Gel efendim gidelüm seyr ile seyrâne biraz
Yiyelüm hem içelüm hem gülelüm oynayalum
Amân itme bize nâz

V

Niçe bir dağdağa¹³²-i bahş u cedel iy Bākī
 Varalum 'iş idelüm meclis-i rindâne biraz
Gel efendim gidelüm seyr ile seyrâne biraz

¹³⁰ 428b/431¹³¹ Küçük (hızl.), Bākī Divânı: Tenkitli Basım, s...¹³² dağdağa: toğduğına G.

Yiyelüm hem içelüm hem gülelüm oynayalum
Amān itme bize nāz

79¹³³

Şarkı ‘ Aṭā

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Baṇa cāndan uşan geldi
O şūḥ-ı bî-vefā gelmez
Gözümde işte kan geldi
O şūḥ-ı bî-vefā gelmez
Derūnum yaqdı yandurdı
O şūḥ-ı bî-vefā gelmez

II

Qurıldı bezm-i şāhāne
Döşendi şadr-ı kāşāne
Elinde cām-ı peymāne
Şarāb-ı erguvān geldi
Derūnum yaqdı yandurdı
O şūḥ-ı bî-vefā gelmez

III

Bahār eyyāmıdur gelsen
Gül-i şad-berg-i bûy-efgen
Hezārān itmede şiven
Şafāya vaqt ü ān geldi
Derūnum yaqdı yandurdı
O şūḥ-ı bî-vefā gelmez

IV

... gulḡul-ı mīnā
Qadeḥ kan aḡlıyor ḥālā
Sebū meclisde pā-ber-cā
Kebāb āteşde yān geldi

¹³³ 429a/431

Derūnum yaqdı yandurdı

O şūh-ı bî-vefā gelmez

V

... muṭribūñ sāzı

Çıkar eflāke āvāzı

Efendim itme bu nāzı

‘ Aṭā-yı nā-tuvān geldi

Derūnum yaqdı yandurdı

O şūh-ı bî-vefā gelmez

80¹³⁴

Şarkı[-yı Tanbūrī] İsfehān

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Māh yüzine bakmağ-ile toylmaz

Şu cihānda bir nāzırūñ bulunmaz

Güzelligūñ günden güne şāyi‘ oldı

‘ Işkuñ ile ser-hoş olan ayılmaz

Ḳalbüm maḥzūn cānum gōñül sensüz şen olmaz

II

Yüz virmege itseydi müsā‘ ade

Zerre kadar ğam çekmezdüm dünyāda

Dīdār-ı yār ḥayāliyle mest oldum

Nāy u kudūm-ile ‘ ıṣṣam semā‘ da

Ḳalbüm maḥzūn cānum gōñül sensüz şen olmaz

III

Yine bir güzele oldum üftāde

Efendimi görebilsem şafāda

Māh-tābda geşt ü güzār eylerken

Efendimūñ ‘ aksin gördüm deryāda

Ḳalbüm maḥzūn cānum gōñül sensüz şen olmaz

IV

¹³⁴ 429a/431

Fermānum yok kūy-ı yāre varılmaz
Ben de hālîş kulı isem şorılmaz
Korqarum ‘ışk seni yaqar Tanbūrî
Çāresin gör nār-ı şiddet başılmaz
Qalbüm maḥzūn cānum gōñül sensüz şen olmaz

81¹³⁵

Şarkı-yı Fıtnat¹³⁶

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulün]

I

Teğāfül eyleme aḥvālūmi bil
Amān iy pādşeh-i kişver-i nāz
Dil-i zāra nigāh-ı merḥamet kıl
Amān iy pādşeh-i kişver-i nāz

II

Yiter cevri eyledün ben mübtelāya
Taḥammül kalmadı dilde şafāya
Şikāyet eylerem senden Hudā’ya
Amān iy pādşeh-i kişver-i nāz

III

Dil-i bî-çāreye rahm eyle şāhum
Çıkar eflāke her şeb sensüz āhum
‘Aceb bilmem nedür cürm ü günāhum
Amān iy pādşeh-i kişver-i nāz

IV

Ne deñlü olsa da bî-tāb u tākāt
Yine itmez gōñül senden ferāgat
Bu cevri yok mı sulṭānum nihāyet
Amān iy pādşeh-i kişver-i nāz

¹³⁵ 429a/431

¹³⁶ Halil Çeçen, "Dîvân-ı Fıtnat: İnceleme-Metin" İnönü Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Malatya 1996, s.398.

Şarkı-yı [Tıflı] Rehāvi

[Hece vezni: 6+5]

I

İngiliz Frengi sāde nāmlıca
 Za' ifdür kundağı koldan atılmaz
 Çekme karşılığın āteşi-meşreb
 Ceste ceste çıkar müfte şatılmaz
Meftūn gönüller sevimcek ister
Tāze civānı şarımcek ister

II

...
 ...
 Ne yoşma İngiliz başında şabka
Neyleyüm kāfiri cāna katılmaz
Meftūn gönüller sevimcek ister
Tāze civānı şarımcek ister

III

Medhe sezā mıdur böyle güzeller
 İngiliz Frengi barudı bekler
 'Aqlum aldı benüm meç tutan eller
Geç bakar 'āşıka belki çanlamaz
Meftūn gönüller sevimcek ister
Tāze civānı şarımcek ister

IV

Tıflı güzellerün çokdur cefası
 Dini_ayrı kāfirün yokdur vefası
 İşkandil bıraksam var mı hatası
 Şıgdur limānına yatılmaz
Meftūn gönüller sevimcek ister
Tāze civānı şarımcek ister

¹³⁷ 429b/432

83¹³⁸

Şarkı

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Sensin güzel rakḳāşlara ser-efrāz
Raḳş eyle görelüm iy şūḥ-ı mümtāz
Nedür sende cānā bu şīve bu nāz
Hoş edālī dil-ber-i rakḳāş Gül-beyāz

II

Reftār ile gelür meydāna cānā
Muntazır ‘ aşıklar seyrine ḥālā
Saña üftādedür bu dil-i şeydā
Hoş edālī dil-ber-i rakḳāş Gül-beyāz

III

Nev-nihāl ü hoş-perçemi sünbülī
Gerdeni siminden ḥāl[i] fülfulī
Mest ider ‘ aşıkı bŷy-ı kākŷlī
Hoş edālī dil-ber-i rakḳāş Gül-beyāz

IV

İy meh saña tıfl-i dil oldu meftŷn
Olduğı-çŷn cānā dillerde meşhŷr
Şūḥ-ı nev-restedür gözleri maḥmŷr
Hoş edālī dil-ber-i rakḳāş Gül-beyāz

84¹³⁹

Şarkı Şet ‘ Arabān

[Hece vezni: 4+4]

I

Ol zevḳ-i ‘ ıḣḳ benden gitmez
Bu gŷzellik ele girmez
Mey şun bize demlenelŷm

¹³⁸ 429b/432

¹³⁹ 429b/432

Göñül sensüz eglenemez
Pek begendüm göñül virdüm
Amān yār hāṭırdan gitmez

II

Güzel kaşuñ meftūnıyam
Şırma zülfüñ mecnūnıyam
Kānde görsem ol güzeli
Ben de anuñ mecbūrıyam
Pek begendüm göñül virdüm
Amān yār hāṭırdan gitmez

III

Āh ne yaman güzelsin sen
Ser-tā-pā pür-āteşsin sen
Gel bir lahza ārām buyūr
Kuzum civān kiminsin sen
Pek begendüm göñül virdüm
Amān yār hāṭırdan gitmez

IV

Herkes raġbet ider saña
Kılur zār ‘ aşıklar saña
Şet-i ‘ arbān āġāz ider
Belki te‘ şir ider saña
Pek begendüm göñül virdüm
Amān yār hāṭırdan gitmez

85¹⁴⁰

Şarkı-yı Vehbî

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Düşdi dil dāġ-ı tavşān nev-nihāle
Berg-i güldür femi ğonca-i nāle
Nazar itdük tā cemāline hemān

¹⁴⁰ 430a/432

Didük irmiş nâz u niyâz kemâle
Gerdeni billûr gâyet-ile beyâz
Ġalaṭa'da bî-mişâl nâz u niyâz

II

Ruḥsâr üzre perişân kâkülleri
Kaşd-i cāndur dide-i âhûları
Dâ'imâ gözler bu sînemi tîğ-i müjgân
Yâyveş ebrûları
Gerdeni billûr gâyet-ile beyâz
Ġalaṭa'da bî-mişâl nâz u niyâz

III

Elmâs-tirâş şurâhîyi al ele
Tavşan kanı bâdeyi vir gel güle
Pullu mintân kesdürem iy rûy-ı âl
Rızâ-yı şâl kavuşdum ince bele
Gerdeni billûr gâyet-ile beyâz
Ġalaṭa'da bî-mişâl nâz u niyâz

IV

Şu güzelle hele bir kavî idelüm
Yaraya merhem itmezse idelüm
Vehbiyâ işitmiş tavşan yuvasın
Şayd itmege Ġalaṭa'ya gidelüm
Gerdeni billûr gâyet-ile beyâz
Ġalaṭa'da bî-mişâl nâz u niyâz

86¹⁴¹

Şarkı-yı Vâşîf¹⁴²

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

İy gonca-i gülzâr-ı nâz
Nâz itme gel açıl biraz

¹⁴¹ 430a/432

¹⁴² Gürel, s.419.

Güller açıldı geldi yaz
Nâz itme gel açıl biraz

II

Var iken ol rengin 'izâr
Olmaz mı mecbûruñ hezâr
Geldi dem-i evvel bahâr
Nâz itme gel açıl biraz

III

İy verd-i bâğ-ı imtiyâz
Gel bezme diñle söz ü sâz
Luṭfı çok eyle cevri az
Nâz itme gel açıl biraz

IV

Mey içüp it cûş u ḥurûş
Olmak revâ mıdur ḥamûş
Geldi zamân-ı 'ayş u nûş
Nâz itme gel açıl biraz

V

İy gül-nihâl-i ser-firâz
Ağyâra itme keşf-i râz
Eyler saña Vâsıf niyâz
Nâz itme gel açıl biraz

87¹⁴³

Şarkı Hicâzkâr

[Müstef' ilâtün]

I

İy şüh-ı mehveş
Yokdur saña eş
Gel olma ser-keş
Yokdur saña eş

II

¹⁴³ 431b/434

Mihr ü kamersin
Dünyāya fersin
Hem cilvegersin
Yokdur saña eş

III

Gel bezme bir dem
Dünyāda her dem
Kıl beni hurrem
Yokdur saña eş

IV

İy şāh-ı hūbān
Dil oldu hayrān
Bağ işte meydān
Yokdur saña eş

88¹⁴⁴

Şarkı

[Fā' ilātün fā' ilātün]

I

Ben miyem bir bağı yanuk
Saña iy şūh 'ālem 'āşık
Dil enīsūn olsa lāyık
Meşrebümce yār-ı fā'ik
Tab'uma gāyet muvāfık

II

Bildüm işüñ mā-verāsın
Ülfetin kesmem arasın
Bana hiç şorma orasın
Meşrebümce yār-ı fā'ik
Tab'uma gāyet muvāfık

III

Meclis-i 'iş u şafāda

¹⁴⁴ 432b/435

... nūş bāde

Var saña meylüm ziyāde

Meşrebümce yār-ı fā'ik

Tab'uma gāyet muvāfık

IV

Cünbiş ü cilve mizācı

Şive eyle imtizācı

Derdümüñ sensin 'ilācı

Meşrebümce yār-ı fā'ik

Tab'uma gāyet muvāfık

V

Gelmez iy şūh infi'āle

Sen koduñ gönlüm bu hāle

Ġayr[ı] hācet ne su'āle

Meşrebümce yār-ı fā'ik

Tab'uma gāyet muvāfık

89¹⁴⁵

Şarkı-yı Hamdī Baba Nühüft

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Meclis-i meyde hemişe sāğar-ı şaḥbā gerek

Gül gibi destinde yārüñ¹⁴⁶ bāde-i ḥamrā gerek

Giceyi gündüz idüp tā şubḥa dek iḥyā gerek

Sāḳī-i ra'nā daḥı ol sīm ü ten monlā gerek

II

Alsam āgūşa miyāne eyleyüp 'arz u niyāz

Eylesem cān u gönülde 'arz-ı ḥālüm keşf ü rāz

Ben niyāz itdükçe yārüm baña her dem itse nāz

Muṭribā nāz u niyāzı sāz ile icrā gerek

III

¹⁴⁵ 433b/436

¹⁴⁶ “Yarin” şeklinde imla edilmiş

Seyr idüp gülzār-ı hüsniñ al ele cām-ı Cem’i¹⁴⁷
Būs idüp la‘ l-i lebün şem eyle zibā perçemi
Nuṭṭ-ı cām bahşuñ efendim nāz u dilden ince mi
Bu dil-i mir ’ātūme sen ṭūṭi-i gūyā gerek

IV

‘ Āşık-ı üftādeñi hicrūñle ber-bād eyleme
Vaşl ile ağıyār-ı bed-encāmı dil-şād eyleme
Ḥamd-ı bī-çāreyi ḥāṭırdan ib‘ ād eyleme
‘ Arz-ı ḥālüm ḥāk-i pāye cā-be-cā inhā ’ gerek

90¹⁴⁸

Şarkı Māhūr Būselik

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün]

I

Görince reşk ider serv-i ḥırāmuñ
Çü virdi ferdisin bāğ-ı merāmuñ
Cihāna sāyebāndur şān u nāmuñ
Açılsun gonca-i ümmīd-i kāmūñ

II

Otur kaşr-ı ferāḥiyyede her bār
Temāşasında ḥavzuñ başka zevk var
Şalın gez bāğçede gül gibi hemvār
Açılsun gonca-i ümmīd-i kāmūñ

III

Senüñ zevküñledür neşv ü nemālar
Senüñ sāyeñdedür zevk ü şafālar
Senüñ şevkinedür nāy u nevālar
Açılsun gonca-i ümmīd-i kāmūñ

IV

Sürüruñla olur ‘ āleme rāḥat
Vücūd-ı şevketüñ dehre ‘ ināyet

¹⁴⁷ “Cām u Cem’i” şeklinde imla edilmiş.

¹⁴⁸ 433b/436

Bu mışra‘ hasb-i hālüm oldu gāyet
Açılsun gonca-i ümmîd-i kâmuñ

V

Senüñ şānuñdan iy şāh-ı keremkār
Ne gelmiş ne gelür ‘ âlemde ne var
Bu sözde kâ‘ il itdi şıdķuñ izhār
Açılsun gonca-i ümmîd-i kâmuñ

91¹⁴⁹

Şarkı-yı Ğalib¹⁵⁰

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Şu‘ le-i reng-i leṭāfet rüy-ı aluñdur senüñ
Murğ-ı dil pervāne-i şem‘ -i cemālüñdür senüñ
Dāğ dāğ-ı sīne fānūs-ı hayālüñdür senüñ
Devr iden ḥāṭırda hep fīkr-i vişālüñdür senüñ

II

Bezm-i ‘ ıřķa dāğ-ı dil hem şīşedür hem lāledür
Eşk-i germ-āteşdür ammā āteş-i seyyāledür
Cām-ı ḥüsnüñ gūyiyā bir şu‘ le-i cevvēledür
Devr iden ḥāṭırda hep fīkr-i vişālüñdür senüñ

III

Cūybār-ı bāğ-ı ḥüsnüñdür benüm giryānlıgum
Şanma kim āyīneveş bī-hüdedür ḥayrānlıgum
Gerdiş-i çeşmümden idrāk eyle ser-gerdānlıgum
Devr iden ḥāṭırda hep fīkr-i vişālüñdür senüñ

IV

Gerdiş eylerse murādumca bu dolāb-ı felek
Cūybār-ı vuşlatuñdur hem-demüm bī-reyb ü şek
Şāhid olsun tā’ifān-ı ‘ arş olan fevc-i melek
Devr iden ḥāṭırda hep fīkr-i vişālüñdür senüñ

¹⁴⁹ 434b/437

¹⁵⁰ Okçu, s.308.

V

Dūzah-ı sūz-ı dil-ārānuñ dil oldı mā'ili
Eyledi gird-āb-ı ḥasret Ġālib-i deryā¹⁵¹-dili
Çarḥdan geçsem de geçmem senden iy meh ḥāşılı
Devr iden ḥāṭırda hep fikr-i vişālūñdür senūñ

92¹⁵²

Şarkı-yı Hāmid

[Müfte' ilün müfte' ilün fā' ilün]

I

Vaşf-ı ruḥ u gerden-i şāfuñ senūñ
Berg-i gül ü yāsemen 'ar 'ar ḫadūñ
Murğ-ı dilūñ lānesidür perçemūñ
Giryesidür jālesi bu gülşenūñ

II

Şu' le-i ruḥsār virüp tābişi
Āh-ı şerer-bār iledür nālişi
Nerde bulurdı bu ḫadar yanışı
Āteşine yanmasa bülbul senūñ

III

Fırkat-ile nālesin itdi füzūn
Bülbul-i şeydāya irişdi cünūn
Ġoncalaruñ bağrını itmekde ḥūn
Mevc urıcaḫ berḫı o gül-ḫandenūñ

IV

Şu' le-i āhiyle tutuşsun cihān
Yansun o āteşle zemān ü zamān
Ġamla düşüp dūzaḫ-ı hicre hemān
Yandığına Hāmid-i bī-çārenūñ

93¹⁵³

¹⁵¹ deryā: erbāb G.

¹⁵² 434b/437

Şarkı-yı Ğālib¹⁵⁴

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Emrüñe dil-bestedür her dil-ber-i fettān senüñ
Şehr-i hüsnüñ şehriyārisuñ bugün fermān senüñ
Devr ider vefk-i murāduñca bütün devrān senüñ
Şehr-i hüsnüñ¹⁵⁵ şehriyārisuñ¹⁵⁶ bugün fermān senüñ

II

Gel kerem-kānum dil-i 'uşşākı maḥzūn eyleme
Ğoncaveş perverdegān-ı vaşlı dil-ḥūn eyleme
Fūrkat 'ādet olmasın ḵan ile ḵānūn eyleme
Şehr-i hüsnüñ şehriyārisuñ bugün fermān senüñ

III

Būy-ı hicrān virmesin gülberg-i ḥandānuñ dirīĝ
Zār u giryān olmasın 'uşşāk-ı nālānuñ dirīĝ
Dest-būs olmazsa bārī itme dāmānuñ dirīĝ
Şehr-i hüsnüñ şehriyārisuñ bugün fermān senüñ

IV

Ḥūblar şaf şaf dizilmişler senüñ dīvānuña
Tā'ifān-ı 'arş-ı a' lā reşk ider 'unvānuña
Bir nazar ḵıl 'arz-ı ḥāl-i Ğālib-i nālānuña
Şehr-i hüsnüñ şehriyārisuñ bugün fermān senüñ

94¹⁵⁷

Şarkı

[Mefā' ilün mefā' ilün]

I

Yamandur hicr ile ḥālüm
Baḥa yār olmadın gitdüñ

¹⁵³ 435a/437

¹⁵⁴ Okçu, s.312.

¹⁵⁵ ḥüsn: mülk M.

¹⁵⁶ şehriyārisuñ: pādşāhisuñ M.

¹⁵⁷ 436a/438

Nedür cürmüm be hey zālīm

Baňa yār olmadın gitdün

II

Çıkup seyre şafālarla

Celis olduñ gedālarla

Eleşdüñ nā-sezālarla

Baňa yār olmadın gitdün

III

Senün-çün hasta vü zārem

Senün ʿ işkuñla bīmārem

Budur cürmüm ki ğam-ḥʿārem

Baňa yār olmadın gitdün

IV

Ṭudup dāmānını ferdā

Nigāhından idem şekvā

İdem maḥşerde vāveylā

Baňa yār olmadın gitdün

V

Olup gül gibi ter-dāmen

Periṣān mā-cerālardan

Beni öldürdi ğayret sen

Baňa yār olmadın gitdün

95¹⁵⁸

Şarkı[-yı ʿ İzzet] Rast¹⁵⁹

[Müstefʿ ilün müstefʿ ilün]

I

Seyr eyleyüp sīmīn¹⁶⁰ tenün

Mecbūruñ oldum ben senün

Şemm eyleyüp nāzük benün

¹⁵⁸ 436a/438

¹⁵⁹ Fatma Melika Şen (hızl.), “Beylikçi İzzet Bey Dîvânı; İnceleme-Metin”, İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 1995, s.121.

¹⁶⁰ sīmīn: sīm ü G.

Mecbūruñ oldum ben senüñ

II

İtseñ n'olursın¹⁶¹ bir nigāh

Zahmetdür ammā gāh gāh

Āh itmemek münkin mi āh

Mecbūruñ oldum ben senüñ

III¹⁶²

‘İşkuñla yanmışken tenüm

Gūş itmedüñ āhum benüm

Bil sen de iy şūh u şenüm

Mecbūruñ oldum ben senüñ

IV

Mā’il iken ‘İzzet saña

Raḥm itmedüñ ašlā baña

Cevrūñ n’olur koy bir yaña

Mecbūruñ oldum ben senüñ

96¹⁶³

Şarkı ‘Azbār

[Hece vezni 4+4]

I

Düşdi göñlüm bir civāna

Gelmemiş mişli cihāna

Kaşları beñzer kemāna

‘Aceb baña raḥm ider mi cānum

Bendesiyem efendimüñ diler

Söger kölesiyem cānum cānum

Cānānum ben kulıyam efendimüñ

¹⁶¹ itseñ n’olursın: n’olursın itseñ Mec.

¹⁶² III. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:

Añduqça sen fino-fesi

‘Āşık virür varsa nesi

Ben daḥl iderken herkesi

Mecbūruñ oldum ben senüñ

¹⁶³ 436a/438

II

Süzer çeşmi āhūların
Veche döker kāküllerin
Dökme sünbül gīsūların
‘Aceb baña raḥm ider mi cānum
Bendesiyem efendimüñ diler
Söger kölesiyem cānum cānum
Cānānum ben ḫuliyam efendimüñ

III

Ġāyet ile lebleri mül
Rūḫı zībā bir gonca-gül
Mişli yoḫdur deli bülbül
‘Aceb baña raḥm ider mi cānum
Bendesiyem efendimüñ diler
Söger kölesiyem cānum cānum
Cānānum ben ḫuliyam efendimüñ

IV

Neyleyüm bir hümā-pervāz
Eyledükçe aña niyāz
Dā’im ider ol baña nāz
‘Aceb baña raḥm ider mi cānum
Bendesiyem efendimüñ diler
Söger kölesiyem cānum cānum
Cānānum ben ḫuliyam efendimüñ

97¹⁶⁴

Şarkı

[Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün]

I

Sevdüğüm cān içre cānā cünbiş-i meh-tāba gel
Gel benüm serv-i revānum cünbiş-i meh-tāba gel
Nāz ile şūḫ-ı cihānum cünbiş-i meh-tāba gel

¹⁶⁴ 437a/439

Gel emîrüm gel e ‘ömrüm cünbiş-i meh-tāba gel

II

Bezme gel bir gicecik ağıyār[ı] luṭf it kıl feda

Muntazır ‘āşıkıların hep iy meh-i nāzük-edā

Şoḥbet it yārān ile gel idelüm bir dem şafā

Gel emîrüm gel e ‘ömrüm cünbiş-i meh-tāba gel

III

Ney ü ṭanbūr [u] kemān itsün ... şubḥ-dem

Sū-be-sū ḥānendeler āvāz ider kılmaz elem

Oḳuya bu şarkıyı meh-tābda bir ḡonca-fem

Gel emîrüm gel e ‘ömrüm cünbiş-i meh-tāba gel

IV

Cürmümi iy meh-likā luṭf eyle sen bāḡışla geç

‘Āşık-ı üftādeñüm āhum alursın yıkma geç

Saña ben de kıl oldıgum yabana bırakma geç

Gel emîrüm gel e ‘ömrüm cünbiş-i meh-tāba gel

98¹⁶⁵

Şarkı-yı Vehbî Efendi ‘Arzbār

[Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün]

I

Muṭribine bir nağme ser-āḡāz iderek gel

Āheng-i def ü nāyuñı dem-sāz iderek gel

Uşşāk nevāsında hem-āḡāz iderek gel

Gerden kırarak şalınarak nāz iderek gel

II

Bīgānelerün yanına gitme şakın iy māh

‘Uşşāk görüp eylemesün nāle vü cāngāh

Çokdan çekerem ḥasretini āh meded āh

Gerden kırarak şalınarak nāz iderek gel

III

Sākī bir ayakdan yüridüp bezme şarābı

¹⁶⁵ 437a/439

Güş eyleyelüm nağme-i tanbūr u rebābı
Geç şadra temāşā idelüm devr-i kebābı
Gerden kırarak şalınarak nāz iderek gel

IV

Mestāne buyur meclise kāşāne senüñdür
Gül-büse benüm sāğar-ı peymāne senüñdür
İy genc-i nihān hāne-i vīrāne senüñdür
Gerden kırarak şalınarak nāz iderek gel

V

Teşrīfe bulunmazsa eger gündüzüñ imkān
Aḥşama qarīb olsun amān iy meh-i tābān
Yüz sürsün ayağüñ tozına Vehb-i nālān
Gerden kırarak şalınarak nāz iderek gel

99¹⁶⁶

Şarkı-yı [Rıf' at] Bayātī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy melek-meşreb vefāsuz dil-sitān inşāfa gel
İy hezārān-āşinā mihr-i cihān inşāfa gel
Merḥamet kıl iy nigāh-ı ḥaşm-ı cān inşāfa gel
Vādī-i ḥayretde ḳaldum el-emān inşāfa gel

II

Kākülüñdür ser-be-ser ' aqlum perīşān eyleyen
Ruḡlaruñdur dīde-i nezzāremi ḳan eyleyen
Şormaduñ bir kerre kimdür böyle efğān eyleyen
Vādī-i ḥayretde ḳaldum el-emān inşāfa gel

III

Ḥasretüñle ağlamaḳdan dīdemi ḥūn eyledüñ
Eşk-i çeşmüm aḳıdup mānend-i Ceyḥūn eyledüñ
Dil-pesendüm beni sen ' ıṣṣuñla meftūn eyledüñ
Vādī-i ḥayretde ḳaldum el-emān inşāfa gel

¹⁶⁶ 437b/440

IV

Ben saña cānum didükçe Rıf'at'a kılduñ ' azab
Söyle qurbān olduğum bu vahşete n'oldı sebeb
Bir gün olsun sīnenüñ bārın derem iy gonca-leb
Vādī-i hayretde qaldum el-emān inşāfā gel

100¹⁶⁷

Şarkı-yı Ğālib¹⁶⁸

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Muntazır teşrīfūñe şaf şaf tırur serv-i semen
Vaqtidür iy nev-bahār-ı ' işve bu gülzāra gel
Yollaruñ bekler gül-i nesrīn ü serv ü yāsemen
Vaqtidür iy nev-bahār-ı ' işve bu gülzāra gel

II

Sīne-i pür-dāğ[ı] güyā lālezār itdüm saña
Çeşme çeşme eşk-i çeşmüm cūybār itdüm saña
Bir müferrih bāğ-ı dil-cū āşikār itdüm saña
Vaqtidür iy nev-bahār-ı ' işve bu gülzāra gel

III

Çekme istignāya rahm it cevri efzūn eyleme
Ğoncanuñ şad-pāre olmuş bağrını hūn eyleme
Sebzezāruñ beñzini şoldurma maḥzūn eyleme
Vaqtidür iy nev-bahār-ı ' işve bu gülzāra gel

IV

Cūşış-i cūy-ı şafāya irmeden vaqt-i sūkūn
İtmeden bülbüllerüñ feryādını fūrkat zebūn
Ğālibi zencīr-i mevce çekmeden cūy-ı cünūn
Vaqtidür iy nev-bahār-ı ' işve bu gülzāra gel

101¹⁶⁹

¹⁶⁷ 437b/440

¹⁶⁸ Okçu, s.310.

Şarkı-yı Hamdî Baba Hûzî

[Hece vezni: 4+4]

I

Hâlüm beni Mecnûn ider
Çeşmüm yaşın ceyhûn ider
Ol senüñ gamze-i mestüñ
Cigercigümi hûn ider
‘Ömrüm cānum vay gel efendim gel

II

‘Işkuñ beni bülbül itdi
Şevkum ruhuñ gül gül itdi
Hep benüm dūd-ı siyāhum
Gisûlaruñ sünbül itdi
‘Ömrüm cānum vay gel efendim gel

III¹⁷⁰

Gel benüm kaşı hilālüm
Kalmadı şabra mecālüm
‘Ömrüm cānum vay gel efendim gel

102¹⁷¹

Şarkı Nühüft

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Āh kim evvel bakışda ‘aqluma virdi hâlel
Hûb şadālî gül yañaqlı çifte beñli bir güzel
Zülfi şebbū la‘ li dil-cū bir içim şu el-amān
Perçemi sevdâsı oldı başuma tûl-i emel
Huş şadālî gül yañaqlı çifte beñli bir güzel

II

Dönmiş ol gül-penbe cāmeyle hemān naḥl-i güle

¹⁶⁹ 438a/441

¹⁷⁰ Bu bent üç mısradan oluşmuş.

¹⁷¹ 438a/441

Beñzemez mi perçemi müşkine saçı sünbüle
Döndürür her gördüğü ‘uşşâkı zâr-ı bûlbüle
Hoş şadâlı gül yañaqlı çifte beñli bir güzel

III

‘Ahdüm olsun var iken mādām Rā’if tende cān
‘Ömrüm oldukça cihānda itmeyüp kaṭ‘î ziyān
Eyleyem evşâf-ı hüsnüñ böylece bir bir beyān
Hoş şadâlı gül yañaqlı çifte beñli bir güzel

103¹⁷²

Şarkı-yı [Mihri]

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Bu hasret kalmasun haşre
Amān iy merhametsüz gel
Mecālüm kalmadı cevre
Amān iy merhametsüz gel

II

Göñül durmaz hemān inler
Belā küncinde kan ağlar
Cihānı sensüz ol neyler
Amān iy merhametsüz gel

III

Vişālüne senüñ her dem
‘Adūlar olmada hurrem
Kuluñı dağı it mahrem
Amān iy merhametsüz gel

IV

İdersüñ luṭfı ağyāre
Kıyarsuñ Mihrî-i zāre
Yazuḡ raḥm it o nā-çāre
Amān iy merhametsüz gel

¹⁷² 438a/441

104¹⁷³

Şarkı-yı [Vāşıf]¹⁷⁴

[Fā' ilātün fā' ilātün]

I

Oldı gön'lüm saña mā' il
Vaşluña kıl bārī nā' il
Cümle 'ālem olsa hā' il
Şarmadan geçmek ne kâbil

II

Fırkatüñle nev-civānum
Kalmadı tāb u tevānum
Tende oldukça bu cānum
Şarmadan geçmek ne kâbil

III

N'ola iy şūh-ı sitemkār
Vaşluña olsam talebkār
Sende mādāmki gözüm var
Şarmadan geçmek ne kâbil

IV

İy gül-i zibā-nümāyiş
Sīnem olsun saña bāliş
Var iken bende bu h'āhiş
Şarmadan geçmek ne kâbil

V¹⁷⁵

Eylesen Vaşf'uñla şöhet
Saña mecbūr olur elbet
İtmeden gön'lümce ülfet
Şarmadan geçmek ne kâbil

¹⁷³ 438b/442

¹⁷⁴ Gürel, s.428.

¹⁷⁵ Bu bent YE'de yoktur.

105¹⁷⁶

Şarkı

[Hece vezni: 4+4+3]

Ne geçersin āhū gözlüm yolumdan
Dayı mısın korkma mısın ölümünden
Ben dururken kimler alur elümünden
Dayı dūstum top zülūflüm baña gel

II

Bilmem yārum benüm yārum mı degül
Darılursa yalvarması ‘ār degül
Ben dururken eller şarmağ yol degül
Dayı dūstum top zülūflüm baña gel

III

Ġarīb bülbül ne gezersin ovada
Yavruların çağrışıyor yuvada
Şarılalum şu yalancı dünyāda
Dayı dūstum top zülūflüm baña gel

IV

Yādlar ile gezme kızum duyaram
Ak sīneñi al kınlara boyarum
İtme cevri ben cānuma kıyarum
Dayı dūstum top zülūflüm baña gel

106¹⁷⁷

Şarkı-yı ‘Aşık ‘Ömer¹⁷⁸

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Mübtelāyam hātırımdan fıkı-i yār eksük degül
Görmeyeli hıẓb cemālin āh u zār eksük degül
El çeküp kılsam ferāğat ‘ışk beni rāhat kımaz

¹⁷⁶ 438b/442

¹⁷⁷ 438b/442

¹⁷⁸ Karasoy ve Yavuz hzl.), s.595.

Başda sevdā dilde zaḥmet ḳalbde nār eksük degül

II

Emr-i Hâḳ'la tâ ezelden böyle çalınmış ḳalem
Bağruma kâr eyledi bir miḥnet-i derd ü elem
Bilmezem pâyem mi alçaḳ yâ benüm baḥtum mı kem
Keyfûme keder virür bir nâ-bekâr eksük degül

III

Ger dilersen şu cihānda sen bulasın devleti
Ehl-i dil kāmiller ile dâ'im eyle şöḥbeti
Câhil ü nâ-dân ile ger eyler iseñ ülfeti
Yâ elinden yâ dilinden bir zarâr eksük degül

IV

Tâ ezelden bu durur sözüm saña tahḳıḳ ḥaber
Gel naşîḥat añlar iseñ bu sözüm saña yiter
Zevraḳın engine şalma pek şaḳın ' Âşık Ömer
Çünkü deryâda muḥâlîf rûzgâr eksük degül

107¹⁷⁹

Şarkı[-yı Celâlî]¹⁸⁰

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Dil-sitānum meh-cebîn-i nükte-dānumsın benüm
Yâr-ı cānum nāzenîn-i mihribānumsın benüm
Nev-nihālüm nev-resîdem nev-civānumsın benüm
Göñlümün eglencesi ârām-ı cānumsın benüm

II

Ben saña dirdüm efendim bende-i efkendenem
İşte gerçektür sözüm ḳavlümde şadık bendeyem
Sen gülersen ben daḥı cünbiş-nümâ-yı ḥandeyem
Hem gülem hem bülbülem hem gül-sitānumsın benüm

¹⁷⁹ 440a/443

¹⁸⁰ Erdem Sarıkaya, "Ebubekir Celalî Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme", İstanbul Kültür Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2008, s.356.

III

Ruḥlarıñ olsun efendim nūş-ı meyden āl āl
Cünbiş-i reftār ile gelince dönsün yāl ü bāl
Bu leṭāfetle saña içmek zülāl olsun zülāl
Māye-i ‘ömrüm ḥayāt-ı cāvidānumsın benüm

IV

Ehl-i bezmün şāhısın içdükçe olsun ‘āfiyet
Bendeñi her dem ayakdaş eyleyüp kıl merḥamet
Sen mey içdükçe Celālī böyle itsün tehniyet
Bāde-nūşum neş’e-cūşum şādmānumsın benüm

108¹⁸¹

Şarkı[-yı ‘İzzet] Nazīre-i Nihālī Muḥayyer Sünbüle
[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Ġonca-i şad-berg açılmış nev-fidānumsın benüm
Bülbül-i şeydālar içre hoş-zebānumsın benüm
Dimezem ağıāre ben serv-i revānumsın benüm
Dā’imā cev̄r ü cefā itseñ de cānumsın benüm

II

Nūş idüp şahbā-yı gülgün ‘ışkı ızhār eylemem
Söyleyüp āh u figānı kendime kār eylemem
‘Āleme şāy oldu bu esrārı inkār eylemem
Dā’imā cev̄r ü cefā itseñ de cānumsın benüm

III

İy gül-i rā‘ nā-güzel üftāden oldum ben senün
Derd-i ‘ışkuñla ğubār oldu teni ben ḥārenün
Pāyine yüzler sürerken öyle tutdum dāmenün
Dā’imā cev̄r ü cefā itseñ de cānumsın benüm

IV

Bir nighle bağladı ‘uşşākı zülf-i sünbüle
Kimseler görmüş degül dünyāda böyle velvele

¹⁸¹ 440a/443

Gerçi meftûn oldu ‘ İzzet bir hevâyî kâküle
Dâ ‘imâ cev̄ ü cefâ itseñ de cānumsın benüm

109¹⁸²

Şarkı Bayātī

[Mef̄ ūlū mefā‘ ilū mefā‘ ilū fe‘ ūlūn]

I

İy ğamzesi fettān ğam-ı ğīsūsı kemendüm
Ol yoşma-kıyāfet güzel endām[ı] begendüm
Cevr itme yeter bendeñe iy serv-i bülendüm
Aldı bu revişler beni iy şāh-levendüm
Ḳurbānuñ olam kıyma meded kânı efendim

II

Cānā niçe bir dīdelerüm hūn ile ıolsun
Ḥasretle ğöñül gülşeninūñ gülleri şolsun
Hercāyî güzel sevmeye kim tevbeler olsun
Ḳurbānuñ olam kıyma meded kânı efendim

III

Ḳaşd eyledi pek cānuma ol ğözleri āhū
Billāh yeter cānuma kār itdi nedür bu
Şimden girü iy kavli yalan saña da yā hū
Ḳurbānuñ olam kıyma meded kânı efendim

110¹⁸³

Şarkı[-yı Nesīb]

[Fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn]

I

Çün bahār eyyāmı irdi bāġa çık iy ğonca-fem
Hep temāşā eyleyüp eṭrāfa eyle def̄ -i ğam
Nev-civānum i‘ tizāra hiç maḥal yok kıl kerem
Gel mürüvvetkār efendim dem bu demdür dem bu dem

¹⁸² 440b/444

¹⁸³ 440b/444

II

Servler reşk eylesün reftāruña iy naḥl-i nāz
‘Andelībān eylesün feryād ile ‘arz u niyāz
Geh oḡunsun şarkı-yı nevler çalinsun gāh sāz
Gel mürüvvetkār efendim dem bu demdür dem bu dem

III

Hep kıyām itsün şükūfe vardıḡuñ dem rû-be-rû
Şīve-i ḡaddine itsün her benefşe ser-furû
Her birinden başḡaca şemm idelüm envā‘-ı bû
Gel mürüvvetkār efendim dem bu demdür dem bu dem

IV

Murḡ-ı nāliş-kāruñ olmışdur Nesīb-i bî-nevā
Luṭf idüp rahmuñla yād it iy gül-i bāḡ-ı vefā
Ḥāşılı sensin mürüvvet menba‘ı senden ‘atā
Gel mürüvvetkār efendim dem bu demdür dem bu dem

111¹⁸⁴

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Senüñ gibi güzel olmaz
Reng ü rüyuñ aşlā şolmaz
Ḥoş reftāruñ hîç bulunmaz
Gel kerem kıl bu bendeñe vāy
Ben de senüñ bir kuluñam

II

Meydāna gel eyle seyrān
Kemān-ebrû zülûf reyḡān
Oldı göñlüm saña ḡayrān
Ben de senüñ bir kuluñam

III

‘Işḡuñ beni yaḡdı amān

¹⁸⁴ 441a/444

Âh efendim amān amān
Ne dilerse eyle fermān
Ben de senüñ bir kuluñam

IV

Cihān içre sensin cānum
Âhū gözlüm nev-civānum
Kerem eyle gel a cānum
Ben de senüñ bir kuluñam

112¹⁸⁵

Şarkı[-yı Kātib]

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

Dil rüyuña bakmağdan uşānsun mı efendim
Nezzāre-i ruhsāruña kıansun mı efendim
Dirlerse seni mihr ü vefā semtini bilmez
'Âşık bu söze hiç inansun mı efendim

II

Bir kāmēt-i mevzūn ile bir serv-i revānsın
Bir 'ārız-ı gül-gūn ile āşüb-ı cihānsın
Mānend-i perī dīdeden ammā ki nihānsın
'Âşık bu kadar nāza tayansun mı efendim

III

Bu hüsn-ile sensin şeh-i iklim-i melāhat
Emr eyle murāduñ ne ise cānuma minnet
Girdükçe füzūn olmada evvelki maḥabbet
Kātib seni sevmekden uşānsun mı efendim

113¹⁸⁶

Şarkı Hicāz

[Hece vezni: 4+4+3]

¹⁸⁵ 441a/444

¹⁸⁶ 441a/444

I

Şabr idemem senüñ iftirākına
Ol siyeh zülfine şabā doķına
Sīnem siper itdüm ğamzeñ oķına
Yüri hey zülf-i siyeh gerdeni beñlüm
Mübtelāsı çok güzel dudağı ballum

II

Şeydā bülbül meyil virür güllere
Aķdı çeşmüm yaşı döndi sellere
Nev-reste yār sevdüm düşdüm dillere
Yüri hey zülf-i siyeh gerdeni beñlüm
Mübtelāsı çok güzel dudağı ballum

III

Kim öğretti saña güzel olasın
Ben mi didüm saña gönlüm alasın
Baña itdüklerin Hāķ’dan bulasın
Yüri hey zülf-i siyeh gerdeni beñlüm
Mübtelāsı çok güzel dudağı ballum

IV

Dil-ber cefāya mübtelā degül mi
Güzel o gözlerüñ elā degül mi
Şol beyāz gerdene şala degül mi
Yüri hey zülf-i siyeh gerdeni beñlüm
Mübtelāsı çok güzel dudağı ballum

114¹⁸⁷

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Sañadur ‘ālemde bendüm
Nūra beñzersin efendim
Tenhā görsem ben söylerdüm

¹⁸⁷ 441b/445

Gel mîrûm gel bî-bedelûm
Senûñle seyre gidelûm

II

‘ Āşık oldum etvârına
Kurbân cānum her yerine
Kılma kerem it yârına
Gel mîrûm gel bî-bedelûm
Senûñle seyre gidelûm

III

Sen şâh-ı hûbânınuñ
İşte ‘ āşık-ı hayrānuñ
Sen dil-ber zamānenüñ
Gel mîrûm gel bî-bedelûm
Senûñle seyre gidelûm

IV

Nûrdur anuñ pîşānesi
Gözleri hem mestānesi
Bekler yoluñ bî-çāresi
Gel mîrûm gel bî-bedelûm
Senûñle seyre gidelûm

115¹⁸⁸

Şarkı

[Hece vezni: 6+5/Bazı mısralarda 5+5]

I

Lâyıkdur eyâ nûr-ı mücessem
Her ne kadar çok seversem
Azdur az yolına cānum virürsem
‘ *Aklum gider nerde seni görürsem*

II

Yüzüñ senüñ hûrşîd-i rahşân
Nedür sende şevket ile hem bu şân

¹⁸⁸ 441b/445

Sen misin eyā şeh-i ‘ālī-şān
Ben de ḥasret ile oldum perişān

III

Mū-miyānuñ baḥşinde söz ince
Ağzuma gelür cānum miyānuñ anınca
Pür-şīve olmışsın şāfī boyınca
Nice taḥammül getürem seni görince

IV

Rūy-ı enverine siyāh dil-dāde
Virmiş ... fer ziyāde
Oldı tālī‘ ümüz bugün küşāde
Begüm gördüm seni rūy-ı deryāda

116¹⁸⁹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Bir yoşma-ḥüsn ü edā
Bī-menend ü melek-sīmā
Mecbūr oldum ...
O edālar o ḥüb-şadā
Bī-menendüm sīne-bendüm
Gel benüm serv-i bülendüm

II

Mişlüñ gelmemiş cihāna
Beñzer ebrūlar kemāna
Her eṭvāruñ bī-bedeldür
Fermāyiş şarmış miyāna
Bī-menendüm sīne-bendüm
Gel benüm serv-i bülendüm

III

O ruḥları gül mişāli

¹⁸⁹ 441b/445

Dīdemde dā'im hayāli
Nālem döndi bülbüllere
‘ Āşıķınıñ budur hāli
Bī-menendüm sīne-bendüm
Gel benüm serv-i bülendüm

IV

Cevr eyleme efgendenem
Niçe demdür nālendenem
‘ Işķuñ beni yakdı cānā
Raḥm eyle gel bir bendenem
Bī-menendüm sīne-bendüm
Gel benüm serv-i bülendüm

117¹⁹⁰

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

‘ Işķuñ-ile bī-ķarāram
Şubḥ-dek nāle-kāram
Dilde füzün āh u zāram
Bī-menendüm nāzlı yārum
Pek güzelsin cılve-kārum

II

Kömürveş gīsūlaruñ
Sünbülāsā ḥoş-būlaruñ
Kemān mıdur ebrūlaruñ
Bī-menendüm nāzlı yārum
Pek güzelsin cılvekarum

III

Teraḥḥum kıl a cānānum
Sensin derdüme dermānum
Nūr cemāline ḥayrānum

¹⁹⁰ 442a/445

Bî-menendüm nâzlı yârum
Pek güzelsin civekarum

IV

Sañadur niyâzum hemân
Olsun bu sırrumuz nihân
Gel kerem kıl gel el-amân
Bî-menendüm nâzlı yârum
Pek güzelsin civekarum

118¹⁹¹

Şarkı-yı Şevk-i Dil

[Mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Ġam-ı 'ıŝkuñla giryânam
İşit iy şâh-ı ħübânûm
Tegâfûl itme gel cânûm
Görüp ħâl-i periŝânûm
'İŝkuñ bende gönülüm sende
Añlatamam şu 'âlemde amân

II

Cefâyı terk idüp dâd it
Ġam-ı hicrûñden âzâd it
Beni vaŝluñla dil-şâd it
Amân luţf eyle sulţânûm
'İŝkuñ bende gönülüm sende
Añlatamam şu 'âlemde amân

III

Der-i luţfuñ küŝâd olsun
Ġarîbüñ ber-murâd olsun
Ne var luţfuñla şâd olsun
Benüm bu ħalb-i vîrânûm
'İŝkuñ bende gönülüm sende

¹⁹¹ 442a/445

Añlatamam şu ‘ālemde amān

IV

Bu göñlüm saña ‘āşıkdur

Reh-i ‘ışkuñda şadıkdur

Kerem şānuña lāyıkdur

Senüñ iy şāh-ı devrānum

‘İşkuñ bende göñlüm sende

Añlatamam şu ‘ālemde amān

119¹⁹²

Şarkı-yı Vāşif Būselik¹⁹³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Serv-i nāzumsın benüm

Ser-firāzumsın benüm

Dil-nüvāzumsın benüm

Gizli rāzumsın benüm

II

Sevdüm inkār eylemem

Pek de ikrār eylemem

Halka izhār eylemem

Gizli rāzumsın benüm

III

Sırr-ı ‘ışkuñ iy civān

Dilde olmışdur nihān

Kimseye itmem ‘ayān

Gizli rāzumsın benüm

IV

Sen görüp çeşmümde yaş

Nāfile itme telāş

Eylemem esrār fāş

¹⁹² 442a/445

¹⁹³ Gürel, s.440.

Gizli rāzumsın benüm

V

Vāşıf'āsā saña ben

‘Āşıkam iy şūh-ı şen

Söyleme esrārı sen¹⁹⁴

Gizli rāzumsın benüm

120¹⁹⁵

Şarkı-yı Muḥikḳī Hüseynī

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Niçe bir cevr ü cefā iy şūh-ı devrānum benüm

Hālūme raḥm eyle gel devletlü sulṭānum benüm

Hecr-ile¹⁹⁶ölsem eger boynuñdadur ḳanum benüm

Bülbül-i nālānuñum gül yüzli cānānum benüm

II

Tāb-ı ‘ışḳuñ cānuma kār eyledi iy bī-vefā

Nā-bīnā bu nāz u ‘işve niçe bir cevr ü cefā

Ben fırāḳuñ ḥastası aḡyār ider zevḳ ü şafā

Söyle bu lāyık mıdur iy şāh-ı ḥübānum benüm

III

Dimedüñ bir gün ki bir şeydā faḳīrüm var idi

‘Āşık-ı dil-dāde-i şāfī-zamīrüm var idi

Kākülüm tārına dil-beste esīrüm var idi

Yok mıdur inşāfuñ iy serv-i ḥırāmānum benüm

IV

Bu Muḥikḳā bendeñi āḡir ferāmūş eyledüñ

Vara vara müdde‘iler ḳavlini gūş eyledüñ

Dağlara şalduñ beni sevdālara duş eyledüñ

Bendeñe raḥm itmedüñ iy yār-ı ḡaddārum benüm

¹⁹⁴ söyleme esrārı: en derün dilde G.

¹⁹⁵ 442b/446

¹⁹⁶ Bu kelime *hicrūñle* şeklinde imla edilmiş.

121¹⁹⁷

Şarkı Şabā

[Hece vezni: 8+7]

I

İy benüm tenüm içinde gizli cānum pāresi
Bir oñılmaz derde düşdüm nedür ‘aceb çāresi
K̄o bir zamān şabr idelüm böyle geçsün arası
Yā o günde şoñ deminde sen benümsin ben senüñ
Tā kıyāmet haşr olunca efendimsin sen benüm

II

İy benüm serv-i bülendüm sırrum ‘ayān eyleme
Evvelā gönlümi alup şoñra inkār eyleme
Severler güzel olanı sen aña ‘ār eyleme
Yā o günde şoñ deminde sen benümsin ben senüñ
Tā kıyāmet haşr olunca efendimsin sen benüm

III

İy benüm kendi efendim gizli sırrum sendedür
Benüm gönlüm sende ammā senüñ gönlün kimdedür
Ölürem ayrılmam senden niteküm cān tendedür
Yā o günde şoñ deminde sen benümsin ben senüñ
Tā kıyāmet haşr olunca efendimsin sen benüm

IV

Tā giceler şubḥ olunca uyḥu girmez gözüme
Giçer güzelliğin çağı sen gelürsin sözüme
Ben saña cānum dir iken bakmaz olduñ yüzüme
Yā o günde şoñ deminde sen benümsin ben senüñ
Tā kıyāmet haşr olunca efendimsin sen benüm

122¹⁹⁸

Şarkı İşfehān

¹⁹⁷ 442b/446

¹⁹⁸ 442b/446

[Müstef' ilātün müstef' ilātün]

I

Bir dil-rübāya üftāde oldum
Zevk ü şafāya āmāde oldum
Dünyā ğamından āzāde oldum
Amān amān
Bir lahza olsun gel dil-pesendüm
‘Işkuñ ne hâlde seyr it efendim

II

‘Uşşāk-ı zāre ‘ayn-ı vefādur
Kārı hemīşe luṭf u ‘atādur
Virsem yolına canum sezādur
Amān amān
Bir lahza olsun gel dil-pesendüm
‘Işkuñ ne hâlde seyr it efendim

III

Yüz virme baña iy rûy-ı mehveş
Dîdemde yaşlar sînem pür-âteş
Bulmadum cānā sen gibi bir eş
Amān amān
Bir lahza olsun gel dil-pesendüm
‘Işkuñ ne hâlde seyr it efendim

IV

Göñlümi virdüm bir hoş-edāya
Beñzer cemāli bedr olmuş aya
Meyl itme cānum cevri ü cefāya
Amān amān
Bir lahza olsun gel dil-pesendüm
‘Işkuñ ne hâlde seyr it efendim

123¹⁹⁹

Şarkı Hüseynî Bûselik

¹⁹⁹ 443a/446

[Mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün]

I

Giriftār eyledi zülfün hevāsı
Çıkar üftādenün ' arşa nevāsı
Tabībüm sendedür derdüm devāsı
Baňa raḥm eyle luṭf eyle efendim
Taḥammül ḳalmadı zülfi kemendüm

II

Esir-i zülfün oldum nev-civānum
N'ola arada ğam olsa bu cānum
Gezüp Mecnūn gibi tağlar mekānum
Baňa raḥm eyle luṭf eyle efendim
Taḥammül ḳalmadı zülfi kemendüm

III

Ḳapunda ' aşıḳun eyler tek-ā-pū
' İnāyet yok sitem-kārum nedür bu
Dem-ā-dem²⁰⁰ ağılaram iy çeşmi āhū
Baňa raḥm eyle luṭf eyle efendim
Taḥammül ḳalmadı zülfi kemendüm

IV

Cemālünde olan ḥüsn ü leṭāfet
Virür gülzār-ı ' ıṣṣa başḳa ḥālet
Terahḥum kıl baňa ḳalmadı tāḳat
Baňa raḥm eyle luṭf eyle efendim
Taḥammül ḳalmadı zülfi kemendüm

124²⁰¹

Şarkı ' Acem

[Mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün]

I

Cevr itme amān beñzeme Leylā'ya efendim

²⁰⁰ Dem-be-dem şeklinde yazılmış.

²⁰¹ 443a/446

Şalma beni Mecnûn gibi ferdâya efendim
Gel kâh hırâm eyleyerek şîveler eyle
Şal serv gibi bezmümüze sâye efendim

II

Gel ‘arz-ı cemâl eyle güneş gibi efendim
Sâyeñ gibi zîbâ-revişüm yaya efendim
Nokşân irişür havfüm odur hüsnüñe şâyed
Ruhsâruñı teşbîh idemem aya efendim

III

Biñ cevır ile bir kez düşürürdüm seni tenhâ
Şalduñ beni anda dağı ferdâya efendim
Olsun bu cihân üzre ... kime ‘âşık
Sen gibi güzel gelmedi dünyâya efendim

125²⁰²

Şarkı-yı Vâşıf Ağa²⁰³

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

İy benüm ‘ışkıyla meşhûr oldıgum
Bir nigâhı ile mesrûr oldıgum
Güş idüp nâleyle me’ mûr oldıgum
Duydı ‘âlem saña mecbûr oldıgum

II

‘Arz-ı dîdâr ile iy şüh u şenüm
Dâğ dâğ oldu firâkuñla tenüm
Bu maḥabbetdür ne cürmüm var benüm
Duydı ‘âlem saña mecbûr oldıgum

III

Şu‘le-i şem‘i fenâr itmez nihân
Bâde mînâdan olur elbet ‘ayân
‘Işk-ile âh eyledükde nâgehân

²⁰² 443a/446

²⁰³

Duydı ‘ālem saña mecbūr oldıgum

IV

Söyleme böyle söz-i sūz-efgeni

‘ Āşıka töhmet midür sevmek seni

Ġayrı tekdır itme bī-hūde beni

Duydı ‘ālem saña mecbūr oldıgum

V

Vāşıf’uñ derd-i derūnın iy perī

Dehre iş‘ār itdi eş‘ār-ı teri

Var mı bundan şoñra inkāruñ yeri

Duydı ‘ālem saña mecbūr oldıgum

126²⁰⁴

Şarkı-yı Rāşid Dügāh

[Müstef’ ilün müstef’ ilün]

I

Dil mest olur huşyār iken

Ġaflet gelür bīdār iken

Bu ‘işve sende var iken

İy serv-i kıdd u gonca-fem

Sāyeñ gibi üftādeñem

II

Sensüz cihānı neylerem

Tende bu cānı neylerem

Derd-i derūnum söylerem

İy serv-i kıdd u gonca-fem

Sāyeñ gibi üftādeñem

III

Ebrūlaruñ olmış kemān

Tiğ-i müjgānuñ²⁰⁵ pek yaman

‘ İşkuñ derūnumda nihān

²⁰⁴ 443b/447

²⁰⁵ Müjgān: M.

İy serv-i kad u gonca-fem
Sāyeñ gibi üftādeñem

IV

‘ Āşıkda tākāt mi kalur
Şabra liyākat mi kalur
Dilde felāket mi kalur
İy serv-i kadd u gonca-fem
Sāyeñ gibi üftādeñem

V

Rāşid kuluñ bī-çāredür
Üftādedür āvāredür
Hem sīnesi pūr-yāredür
İy serv-i kadd u gonca-fem
Sāyuñ gibi üftādeñem

127²⁰⁶

Şarkı-yı Tanbūrī²⁰⁷

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Āh güzeller şehin-şāhı efendim
Gül cemālūñ şolmayaydı efendim
Sen gel açıl feraḥ bulsun bülbüller
‘ Işkuñ-ile çerāğınım efendim
Āh vāh cānānum şāh-ı ḥūbānum
Gūş it fiğānum ḥasretūñle
Yandı cānum efendim

II

Ne mümkindür gül cemālūñ göreyüm
Gök yüzinde māha nice ireyüm
Kerem eyle sen kuluña emr eyle
Dāmenüñe bir kez yüzüm süreyüm

²⁰⁶ 443b/447

²⁰⁷ Suphi Ezgi (Notaya alan), *Tanburi Mustafā Çavuş’un 36 şarkısı*, İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi, 1948, s.25.

Āh vāh cānānum ṣāh-ı hūbānum
Gūṣ it fiḡānum ḥasretüñle
Yandı cānum efendim

III

Efendime lāyık kullar degilüz
Biz Mecnūn'uz 'ıṣṣ içinde zelilüz
Pervānedür bu hūnerde üstādum
Düst için biz yanar düter melilüz
Āh vāh cānānum ṣāh-ı hūbānum
Gūṣ it fiḡānum ḥasretüñle
Yandı cānum efendim

128²⁰⁸

Şarkı-yı Kemānī Aḥmed Bayātī-‘ Arabān
[Hece vezni: 4+4]

I

Seyr idelüm ol cihānı
Güzel-edā şu civānı
Ḳāmetümi kemān itdi
O şūḥuñ tır-i müjgānı
Ḥüsnine dīvāne oldum
Ḳız-edā dil-pesendüm
Şūḥ-levendüm

II

Ḳāmeti bālā bel ince
Şalınup rakṣa gelince
Murğ-ı dili şikār itdi
Şehriyār çeşmüñ süzince
Ḥüsnine dīvāne oldum
Ḳız-edā dil-pesendüm
Şūḥ-levendüm

III

²⁰⁸ 444b/447

Şevküñ ile kemān inler
Ney hicrini beyān eyler
Tāb-ı ruḥuñ te 'sīridür
Dā 'ire sīnesin döger
Ḥüsnine dīvāne oldum
Ḳız-edā dil-pesendüm
Şūḥ-levendüm

IV

Kemānī ḳuluñ zār itme
Cevrüñi bī-şümār itme
Mecbūr olur seni gören
Sen sevilmege 'ār itme
Ḥüsnine dīvāne oldum
Ḳız-edā dil-pesendüm
Şūḥ-levendüm

129²⁰⁹

Şarkı-yı Ferīd

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Şaḳlaram 'ıṣṣuñ gönülde keşf-i esrār eylemem
Mā-cerā-yı eşk-i hicrūñ ḡayra ızḥār eylemem
Toḡrısı sevdüm seni iy gül-beden 'ār eylemem
'Āşıkam 'āşık saña iy şūḥ inkār eylemem

II

Dāmen-i vaşluñdan el çekmem senüñ iy şūḥ-ı şen
Dest-i hicrūñden şikāyet eylemem ölsem de ben
Sen ne cevri eylesen eyle iy meh-i ḥātır-şiken
'Āşıkam 'āşık saña iy şūḥ inkār eylemem

III

Sīnemi dāḡ-ı gamuñla yaḳsan iy āteş-'ızār
Eyleseñ külḥān gibi cism-i nizārum şu' lezār

²⁰⁹ 445a/447

‘İşk ile yanup yakılsam da yine leyl ü nehār
‘*Āşıkam ‘āşık saña iy şūh inkār eylemem*

IV

Hālūmi mümkün midür takrīre iy gül-berg-i nāz
Geçmiyor saña Ferīd’üñ itdügi ‘arz-ı niyāz
Sen cefā vü cevruñi ister çok eyle ister az
‘*Āşıkam ‘āşık saña iy şūh inkār eylemem*

130²¹⁰

Şarkı-yı Ferīd

[Mef’ ulü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ ulün]

I

Bir sūz bıraķduñ dile kim iy yüzi māhum
Yirden göge dek bir yanar āteş çıkar āhum
Āteş görünür her nereye irse nigāhum
Yaķdı beni āteşlere bu dūd-ı siyāhum

II

Bünyād-ı maḥabbet tutuşup ‘ışķ-ile yandı
Dil baḥr-i sirişk-i ğam-ı hicrānına ķandı
Gör dīdelerüm derd-ile al ķana boyandı
Yaķdı beni āteşlere bu dūd-ı siyāhum

III

Yandum yanalı şem’ ine iy āteş-ī-meşreb
Pür-dāğ-ı maḥabbet gezerem ‘ışķ-ile her şeb
İnşāf [u] mürüvvet ķanı iy şūh-ı şeker-leb
Yaķdı beni āteşlere bu dūd-ı siyāhum

IV

Yaķduñ yaķacaķ bārīn’ olur luṭf-ile bir baķ
Bu rütbe sezā mı dil-i cān-sūzı bıraķmaķ
Teskīn-i ḥarāretse eger ‘āşıkı yaķmaķ
Yaķdı beni āteşlere bu dūd-ı siyāhum

V

²¹⁰ 445a/447

Cānumdan uşāndurdı Ferīd ‘ ışk u maḥabbet
Her yanımı yaqdı kül idüp āteş-i fūrkat
Qaldı dil-i zārumda hemān tāze ḥarāret
Yaqdı beni āteşlere bu dūd-ı siyāhum

131²¹¹

Şarkı Gerdāniyye Būselik

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Hüsnde şānisi yok bir şūḥ-ı ferdüm var benüm
Daḥı yād el degmedük bir tāze verdüm var benüm
Anuñ içün bülbülāsā zū-yı derdüm var benüm
Qanğı derdüm söyleyem tağlarca derdüm var benüm
Yāre te ‘şir eylemez bir āh-ı serdüm var benüm

II

Baḥa nisbet ol perī aḡyāruñ olup hem-demi
Başuma teng itdi evzā‘ -ı sitemle ‘ ālemi
Bir taraftan cevri-yār bir yanadan yārān ḡamı
Qanğı derdüm söyleyem tağlarca derdüm var benüm
Yāre te ‘şir eylemez bir āh-ı serdüm var benüm

III

Yār şemşir-i maḥabbetle yüregüm yaralı
Zaḥm-ı hicrānum oñılmaz degmedükçe yār eli
Ḥatır[um] maḥzūnu sīnem dāḡlı baḡrum yāreli
Qanğı derdüm söyleyem tağlarca derdüm var benüm
Yāre te ‘şir eylemez bir āh-ı serdüm var benüm

IV

Ġayr-ile gördükçe hem-āḡuş u ülfet yārumı
Āh idüp mümkün mi ifşā itmemek esrārumı
Bir gülüñ mecbūrıyam hiç şorma ḥāl-i zārumı
Qanğı derdüm söyleyem tağlarca derdüm var benüm
Yāre te ‘şir eylemez bir āh-ı serdüm var benüm

²¹¹ 445b/448

132²¹²

Şarkı-yı Rıf at 'Acem 'Aşîrân

[Mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün]

I

İy kaşı kemân turesi dil-bend-i kemendüm
Sen yüzi kamer-çehre gül-endâmı begendüm
Gördüm hele revzende seni hür̄-menendüm
Rıf' at kuluñ olsun a benüm kendi efendim

II

Ġamzeñ oķına cānumı cānum siper itdüm
'Işķuñ yolına cānı ķodum terk-i ser itdüm
Fikrũñle senũñ bu gice bilseñ neler itdüm
Rıf' at kuluñ olsun a benüm kendi efendim

III

Başına ķuzum ķırmızı dil-dāde çatınmış
Ġisũlarını dũş-be-dũşına atınmış
Āvize-i göñlũm alup ol māh taķınmış
Rıf' at kuluñ olsun a benüm kendi efendim

IV

Hicrũñle senũñ dīdelerũm ķana boyandı
Āh eylemedũñ yaralı baġrum yaralandı
Zār u elemũmden bũtũn eflāk uyandı
Rıf' at kuluñ olsun a benüm kendi efendim

V

Rıf' at yeñiden bir güzelũñ bendesi oldum
Dil virdũm anuñ zũlfine efgendesesi oldum
Medhinde anuñ bũlbũl-i gũyendesesi oldum
Rıf' at kuluñ olsun a benüm kendi efendim

133²¹³

²¹² 445b/448

Şarkı[-y1 Tıflı]

[Mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün]

I²¹⁴

O ğamze ahramān-ı kişver-ārā
İki şāf ' askeri
Haṭ-ı nev-ḥīzi olmuş bir dil-ārā
Şerīfūm seyyidūm şūḥ-ı cihānum
Meded senden meded kesdün amānum

II

açan ḥ'ābe varur ol çeşm-i ' ayyār
Hezārān fitne eyler ğamze-mekkār
Esir olmuş gönüller çār u nā-çār
Şerīfūm seyyidūm şūḥ-ı cihānum
Meded senden meded kesdün amānum

III

Cemāli ' āşıa bir ' id-i nev-rūz
Felekde mişli yok bir māh-ı efrūz
Söyünmez āteşi Tıflı ciğer-süz
Şerīfūm seyyidūm şūḥ-ı cihānum
Meded senden meded kesdin amānum

134²¹⁵

[Şarkı-y1 ' Ārif]

[Hece vezni: 8+8]

I

' Ayıblaman beni dūstlar şacı Leylā'ya bend oldum
Yanup pervāneler gibi çāresüz derde dūş oldum
Kendi ḥālümde gezerken nāzlı cānāna şayd oldum
A benüm kendi efendim bilki sāyeñde ul oldum

II

²¹³ 446a/448

²¹⁴ 2/I: Mısrada hece eksikliği var.

²¹⁵ 446a/448

Ne ‘acāyib ṭālī‘üm var ben bu fenāda gülmedüm
Yohsa yār pāyüm mi alçaḳ ben murāduma irmedüm
Nāzlı dil-ber ḳande ḳaldı māh yüzini görmedüm
A benüm kendi efendim bil ki sāyeñde ḳul oldum

III

Ben ḥālümü ‘arz eylesem söz geçmiyor zālīm saña
Hey ‘āşıḳlar himmet idüñ şu güzel şayd olsun baña
Geçmem ben sevdüğüm senden dünyā gelse bir yana
A benüm kendi efendim bil ki sāyeñde ḳul oldum

IV

Gözleri bir hoş efendim sendedür şu göñlüm benüm
‘Azīz başuñ içün olsun ḳuluñdur bu ‘āşıḳ senüñ
Gel güzel cevır itme baña ‘Ārif’dür bu ḳuluñ senüñ
A benüm kendi efendim bil ki sāyeñde ḳul oldum

135²¹⁶

Şarkı[-yı Tanbūrī] Şabā

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Bād-ı şabā melül melül gelürsin
‘Āşıḳ mısın benüm gibi ne dirsın
Biz ḥarābāt-mest-i müdām bud ‘āşıḳuz
Ehl-i ‘ışḳa çāre olmaz bilürsin
Āh efendim nūr-ı didem tende cānumsın benüm

II

‘İşḳuñ beni uyandırur seherī
Şanki açar Bāğ-ı İrem şeceri
Şaf şaf olmuş kūy-ı yāra bülbüller
Dirsen diyü uyandırur seherī
Āh efendim nūr-ı didem tende cānumsın benüm

III

Bülbüllerüñ tuḥfe tuḥfe diline

²¹⁶ 446a/448

Ders eyledük vâkıf olduk hâline
Ehl-i ʿışkuñ bendesiyem sulṭānum
Yüz sürerüz biz de cānān eline
Āh efendim nūr-ı didem tende cānumsın benüm

IV

Göñül gel furşatın bilürseñ
Şād u ḥandān olursañ
Ṭanbūrī'nüñ makāmıdur yār eli
Düst elinden bir deste gül alursan
Āh efendim nūr-ı didem tende cānumsın benüm

136²¹⁷
Şarkı-yı Ṭanbūrī Bāyātī²¹⁸
...²¹⁹

I²²⁰
Āh geleydi nūr-ı ʿaynum şimdi
Pâyına yüzler süreydüm şimdi
Gelmez-ise kan ağlaram şimdi
Bir kerre gördüm cemālin şaşırdum
Ne yaman ateşlere düşdüm

²¹⁷ 446b/449

²¹⁸ Ezgi (Notaya alan), s.25.

²¹⁹ Vezni tespit edilemedi.

²²⁰ I. bentten sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu bentler bulunmaktadır:

Zirā ki o zülf-i yāre mā'ıldür
Bāb-ı vaşluñda ḳulundur sâ'ıldür
Bir kerre gördüm cemālin şaşırdum
Ne yaman ateşlere düşdüm

Düşdi göñül şimdi onu meyāne
Nār-i fūrḳat yine kan etdi cāne
Dil ü cān fedā cānāne
Bir kerre gördüm cemālin şaşırdum
Ne yaman ateşlere düşdüm

Vücūdum nār-ı ḥasretle yandı
İşiden āh u fiḡānum uyandı
Ṭanbūrī yārı hercāyi şandı
Bir kerre gördüm cemālin şaşırdum
Ne yaman ateşlere düşdüm

II

‘İşkuñ ile dil yañmağa kâ’ildür

137²²¹

Şarkı Evc-‘ırāk

[Müstef’ ilün müstef’ ilün]

I

Yoşma civānumsın benüm

Rūḥ-ı revānumsın benüm

Ġonca fidānumsın benüm

Cān içre cānumsın benüm

II

Gel gel bu demde zevke gel

Amān virme gel bezme gel²²²

Gizlice gel duymasun el

Cān içre cānumsın benüm

III

Ben yanarum iy yādigār

‘İşkuñ ile leyl ü nehār

Sen zevk ü şevk-ile ne var

Cān içre cānumsın benüm

IV

Virsem yolına naqd-i cān

Ser-māyeden itmey ziyān

İy şūḥ-ı āşüb-ı cihān

Cān içre cānumsın benüm

138²²³

Şarkı Māhūr

[Hece vezni: 4+4]

²²¹ 446b/449

²²² 2/II: Mısra da vezin kusurludur.

²²³ 446b/449

I

Nār-ı asret bende her dem
  h u efg  n g  nd  z gicem
Hele ba um ho  deg  ld  r
  I  ku n itdi beni sersem
S  yle c  num yana ından
Kir  z gibi duda ından
H    ben  m yok m  dur      em

II

Her g  n bir nev-n  m-ten giyer
Z  lf  n   zer fes  n eger
  ft  l  s   bi  altuna
Viril  rse ancak de er
S  yle c  num yana ından
Kir  z gibi duda ından
H    ben  m yok m  dur      em

III

Da  vet itsem gel bir gice
Z  v   idel  m t   me rebce
Koklayaydum yana ından
G  l g  l olur   p  lince
S  yle c  num yana ından
Kir  z gibi duda ından
H    ben  m yok m  dur      em

139²²⁴

  ark   Bay  t  

[Mef     l   mef      l   mef      l   fe     l  n]

I

Bu   eb yine bir    r u cef  k  r     ap  ldum
Bir s  m-beden   onca-dehen y  r     ap  ldum
Bir serv-i seh  -   met    dild  r     ap  ldum

²²⁴ 447a/449

... siyeh zülfi siyehkâra kapıldum

II

... şeb-i yeldâ gibi ruhsârına perçem
Üftâdelerün kâra geyüp eyledi mâtem
gözümden akan yaş kesilüp akmadadır dem
... siyeh zülfi siyehkâra kapıldum

III

... lara nigâh itmez ise nice_ola hâlüm
... gelür kalmadı hiç şabra mecâlüm
Ruḥṣat var ise söyleyeyüm derd-ile hâlüm
... siyeh zülfi siyehkâra kapıldum

140²²⁵

Şarkı ‘Uşşâk

[Hece vezni: 4+4]

I

Cânum azdur şabr idemem
Seni de fedâ idemem
Çok güzeller sevdüm ammâ
Seni de fedâ idemem ammân ammân
Kaşı kemân iy nev-civân hâlüm yaman
Seni de fedâ idemem

II

Ne hâlet var güzel sende
Karârum kalmadı dilde
Dilde miḥnet kalur mı hiç
Gelse güzel bâde elde
Seni de fedâ idemem ammân ammân
Kaşı kemân iy nev-civân hâlüm yaman
Seni de fedâ idemem

III

Budur güzellerün kârı

²²⁵ 447a/449

Göñül alur her eṭvārı
Pek ḥaḳıḳatlı güzelsin
Neyleyeyüm cefākārı
Seni de fedā idemem ammān ammān
Ḳaşı kemān iy nev-civān ḥālüm yaman
Seni de fedā idemem

IV

Dā'im 'āşıḳına baḳar
O baḳışlar beni yaḳar
Nāme gönder 'āşıḳına
Zīrā çeşminden seyl aḳar
Seni de fedā idemem ammān ammān
Ḳaşı kemān iy nev-civān ḥālüm yaman
Seni de fedā idemem

141²²⁶

Şarkı

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Ḳande ḳalduñ iy melekveş nāzenīn
Ben seni üç beş gün oldı görmedüm
Āh cānum göñlümi ḳılduñ ḥazīn
Ben seni üç beş gün oldı görmedüm

II

Cevrüñi çekmek senüñ iy bī-bedel
Baña taḳdīr-i Ḥudā'dur tā ezel
Ḳande ḳalduñ iy melek-sīmā güzel
Ben seni üç beş gün oldı görmedüm

III

Ḳaşlaruñ ḳaddi kemān itdi begüm
Gözlerüm yāşın revān itdi begüm
Ḥasretüñ ḥālüm yaman itdi begüm

²²⁶ 447a/449

Ben seni üç beş gün oldı görmedim

142²²⁷

Şarkı Hicāz

[Müstef' ilātün müstef' ilātün]

I

Çokdur gönülde dāğ-ı melālüm

Eyler teğāfül ol kanlı zālīm

Müşkil olupdur gāyetle hālüm

Eyler teğāfül ol kanlı zālīm

Bir bī-emāndur şīrīn-zebāndur

Āşüb-ı cāndur ol kanlı zālīm

II

Sevmek ne müşkil hercāyī yārı

Virdüm yolına cān-ı figārı

Biñ kerre kılsam feryād u zārı

Eyler teğāfül ol kanlı zālīm

Bir bī-emāndur şīrīn-zebāndur

Āşüb-ı cāndur ol kanlı zālīm

III

O mest-i nāzūk bir bī-emāndur

Cevr eylemekde reşk-i bütāndur

Hālüm yamandur cānum yamandur

Eyler teğāfül ol kanlı zālīm

Bir bī-emāndur şīrīn-zebāndur

Āşüb-ı cāndur ol kanlı zālīm

143²²⁸

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

²²⁷ 447b/450

²²⁸ 447b/450

Bu sevdā böyle alursa
... cānum alursa
Mezārum ayır olursa
emenüm ārzūlar seni
Vāy ki vāy vāy amān vāy ki
Vāy vāy amān terelellim terelim
Terlellim terelim

II

Ne geersin ben gedādan
alasun seni yarādan
Baa idenler Hūdā’dan
Bulur ammā neden sora
Vāy ki vāy vāy amān vāy ki
Vāy vāy amān terelellim terelim
Terlellim terelim

III

u aruki yūce dalar
evre yanı tuman imdi
gōrimesi gūzel ammā
ayrılması yaman imdi
Vāy ki vāy vāy amān vāy ki
Vāy vāy amān terelellim terelim
Terlellim terelim

IV

Baelerde biter būber
Derdli sīnem yanar tūter
Baa iden benden beter
Bulur ammā neden sora
Vāy ki vāy vāy amān vāy ki
Vāy vāy amān terelellim terelim
Terlellim terelim

Şarkı Hicāz

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

‘ Aklum aldı bir gül-i ra' nā güzel
 Gülsitān-ı dehr içinde bī-bedel
 Mū-miyān her dürlü āgūşa maḥal
Cān ile meftūn olup sevdüm seni
Kaşı kemān ḥālüm yaman seni
Sevdüm iy nev-civān amān amān
Amān amān amān gel benüm cānum

II

Göz görüp dil sevdi o meh-peykeri
 Çerkes-endāmına uyğun her yeri
 Bülbül olup seyr idüp gül-ruḥları
Cān ile meftūn olup sevdüm seni
Kaşı kemān ḥālüm yaman seni
Sevdüm iy nev-civān amān amān
Amān amān amān gel benüm cānum

III

Lebleri mül dişleri dūr-dānedür
 Hūblar içre sevdüğüm bir dānedür
 Düşdi gönlüm şem' ine pervānedür
Cān ile meftūn olup sevdüm seni
Kaşı kemān ḥālüm yaman seni
Sevdüm iy nev-civān amān amān
Amān amān amān gel benüm cānum

IV

Dil düşürdüm şöyle bir meh-pāreye
 Ol kamer yüzlü felek-ruḥsāreye
 Yār idündüm bu dil-i āvāreye
Cān ile meftūn olup sevdüm seni

²²⁹ 447b/450

Kaşı kemān ḥālüm yaman seni
Sevdüm iy nev-civān amān amān
Amān amān amān gel benüm cānum

145²³⁰

Şarkı-yı Ğālib Muḥayyer-Sünbüle²³¹

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

İy nihāl-i ' işve bir nev-res fidānumsın benüm
Sevdüğüm günden berü ḥāṭır-nişānumsın benüm
Ben ne ḥācet kim diyem rūḥ-ı revānumsın benüm
Gizlesem de āşikār itsem de cānumsın benüm

II

Derd-i ' işkuñ ben senüñ bî-hüde izhār eylemem
Lāf idüp āh u enîni kendime kār eylemem
Ḥāşılı ' ālem bilür bu sırrı inkār eylemem
Gizlesem de āşikār itsem de cānumsın benüm

III

İy gül-i bāğ-ı vefā ma' lūmuñ olsun bu senüñ
Ḥār-ı cevruñle şaḡın terk eylemem pīrāmenüñ
Ölme var ayrılma yokdur öyle tutdum dāmenüñ
Gizlesem de āşikār itsem de cānumsın benüm

IV

Beste kıldum sâz-ı efkârı o zülf-i sünbüle
Oldı Ğālib perde-i āhum muḥayyer sünbüle
Her çi bād-ā-bād bağlandum hevā-yı kāküle
Gizlesem de āşikār itsem de cānumsın benüm

146²³²

Şarkı

²³⁰ 448a/450

²³¹ Okçu, s.308.

²³² 448a/450

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Bir vişāl içinse cānā böyle ık mıķ istemem
Ben bozuşdum bakma şimden şoñra şık şık istemem
Hâtırum ğayrı dilersen yap diler yık istemem
İstesen de sen beni ben küstüm artuķ istemem

II

Şöyle tursun ülfet-i dīrīnemüz bir yana at
N'olsun and içmek yoğ idi çünkim 'ahdinde şebāt
Ġayrı vāzgeçdüm ziyāde olsun iy şūh iltifāt
İstesen de sen beni ben küstüm artuķ istemem

III

Nāvek-i 'ışķuñ çekelden sīneme düşdüm dile
Fırķatūñle cānuma kār itdi çekdügüm çile
Geldi 'aqlum başuma yalvarma ğayrı nāfile
İstesen de sen beni ben küstüm artuķ istemem

IV

Derdümideşme beni koy hālūme söyletme şuş
Kırdı zīrā qalbümi bir qat daķı dūñki huşuş
İtme bī-hūde baña şimden girü 'arz-ı hulūş
İstesen de sen beni ben küstüm artuķ istemem

147²³³

Şarkı-yı Şeydā Hicāz-ı Muḥālifüñ

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

'İşķına birden bire düşdi yine bī-kes gönül
Gice gündüz fikrümüzde vuşlatuñdur sevdügüm
Neş'e-yāb itsem n'ola şevķuñ ile iy ğonca-gül
Gice gündüz fikrümüzde vuşlatuñdur sevdügüm

II

Bendeñi dūr eyleme luţfuñdan iy şūh-ı cihān

²³³ 448b/451

‘ Āşık-ı bî-çārenem rahm eyle iy kaşı kemān
İntizāruñla efendim kalmadı tāb u tūvān
Gice gündüz fikrümüzde vuşlatuñdur sevdüğüm

III

Cevr ü istiğnā ile urduñ yeter sineme ok
Bende bildüm bu cihānda sen gibi nev-reste çok
Sen dururken ğayrı yāra bu dilüñ hîç meyli yok
Gice gündüz fikrümüzde vuşlatuñdur sevdüğüm

IV

Müjde-i vaşluñdan iy meh var mı Şeydā’ya haber
Güş idince bu gönülden maḥv ola cümle keder
Rāh-ı ‘ ışkuñda senüñ seyyāḥınam iy cilveger
Gice gündüz fikrümüzde vuşlatuñdur sevdüğüm

148²³⁴

Şarkı[-yı Hudāyī]

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Bu nāz u şiveden bir kez ferāgat yok mı sulṭānum
Cefā vü cevruñe yoḥsa nihāyet yok mı sulṭānum

II

Dönüp bir yüzüme bakmaz giçersin nāz idüp her dem
Kuluña zerrece ‘ ayn-ı ‘ ināyet yok mı sulṭānum

III²³⁵

Melāl itme beni gel ḥavf eyle ḥalkdan
Bugün dünyā ise yarın kıyāmet yok mı sulṭānum

IV

Seni sevdümse kāfir olmadum līkin günāhkārum
Meded hey ben günāhkāra şefā‘ at yok mı sulṭānum

V

Hudāyī derdmendüñ muntazırdur bāb-ı fūrkatde

²³⁴ 448b/451

²³⁵ 2/III: Mısra da vezin kusurludur.

Hasretem bâğ-ı vaşluña icāzet yok mı sultānum²³⁶

149²³⁷

Şarkı-yı Vāşıf Ağa²³⁸

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

Bu kış yañar âteş o perī-peykere vardum
Çün bāde şuyınca varup 'aqlını şuvardum
Düşdükçe ayağına idüp mey dahı yardım
Furşat düşürüp vaşlını şardum hele şardum

II

Tenhā gice ol şūh-ile meclisde çağırken
Ser-hoş olur olmaz dahı mestāne bakarken
Uyhı şu gibi çeşm-i siyāhuñdan aqarken
Furşat düşürüp vaşlını şardum hele şardum

III

Ol körpe kuzunuñ şıcacık koynına girdüm
Aldum bir iki büsesini göñlümi virdüm
Geçdiyse şıcağum n'ola maṭlūbuma irdüm
Furşat düşürüp vaşlını şardum hele şardum

IV

Vāşıf didüm ol māhveşe eyleyüp alkış
Pek cānum ışındı şogumam gelse de pek kış
Halvā aşı olduğda tamām herkese kış kış
Furşat düşürüp vaşlını şardum hele şardum

150²³⁹

Şarkı-yı Vāşıf Ağa²⁴⁰

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

²³⁶ 2/V: Mısrada vezin kusurludur.

²³⁷ 449a/451

²³⁸ Gürel, s.432.

²³⁹ 449a/451

²⁴⁰ Gürel, s.436.

I

Dün bāğda iy naḥl-i gül-i nāz-pesendüm
Gördüm ḳad-i mevzūnuḥı ḡāyetle begendüm
Luṭf it güher-i gūş-ı ḳabūl eyle bu pendüm
Gülsün saña gülmek yaraşur sen gül efendim

II

Gülzār-ı temāşāya çık iy serv-i semen-ten
Ruḥsāruḥı seyr idüp açılsın gül-i gülşen
Çıksın ḡam-ile ağlamadan dīde-i düşmen
Gülsün saña gülmek yaraşur sen gül efendim

III

‘Arz it ruḥ-ı renginün utansın görüp ezḥār
Ḳıl perçemüne sūnbül ü şebbūyı giriftār
Cūlar gibi aḳ gülşene baḳ zevḳüne her bār
Gülsün saña gülmek yaraşur sen gül efendim

IV

Kim görse ḳapılmaz ḳadūn iy ḳāmet-i şimşād
Açmış seni bu şīve-i reftār-ı nev-icād
Māni‘ degül ‘āşıḳlaruḥ eylerse de feryād
Gülsün saña gülmek yaraşur sen gül efendim

V

Mestāne olup ‘āzim-i gülzār-ı tarab-zā
Nāz ile şalınuḳça o gül-ḡonca-i zībā
Vāşıf oḳı bu mısra‘ı çün bülbul-i şeydā
Gülsün saña gülmek yaraşur sen gül efendim

151²⁴¹

Şarkı Hicāz

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

‘Aḳlum aldı raḳş iderken bir gül-i zībā benüm
Vech-i ḥüsnün seyr iderken art[dı] eḡānum benüm

²⁴¹ 449b/452

Merḥamet kıl gel efendim ‘āşık-ı efgendenüm
Ḥāl-i perişānuma rahm eyle hünkārum benüm
Yār amān

II

Biñ cān-ile ‘āşık oldum merḥamet eyle baña
Vāzgeçmez gönül efendim olsa dünyā bir yaña²⁴²
Her ne emreyler iseñ eyle niyāzmendem saña
Defter-i ‘uşşākına kayd eyle sulṭānum benüm

III

Rakş ider Zühre mişāli ḥaqqınca meydāna zer
Top olup ‘āşıklarūñ virür yolına cān u ser
Māh-cemālūñ seyr idenler māl degül cāndan geçer
Cigerüm ḥūn eyledūñ gūş eyle efgānum benüm

IV

Şu cihānda bulmadum ben sen gibi bir gül-i ter
Geşt ü güzārumla buldum seni iy serv-i seḥer
Tig-i müjgānuñla açduñ sīneme tāze eṣer
Açdıgūñ yarama merhem eyle sulṭānum benüm

152²⁴³

Şarkı-yı Vāşif²⁴⁴

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulün]

I

Neler çekdi dil-i nā-şād elüñden
Senūñ iy şūḥ-ı muṭrib dād elüñden
Neyāsā eylerem feryād elüñden
Senūñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

II

Olup ağıyār ile dem-sāz-ı ülfet
Dil-i ‘uşşākı itdūñ vaḳf-ı ḥasret

²⁴² 2/II: Mısrada vezin kusurludur.

²⁴³ 450a/452

²⁴⁴ Gürel, s.452.

Olan dil-beste-i zülfüñ dir elbet
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

III

Çü ṭanbūr inledüp sūz-ı nağamla
Telüme degme [iy] mızrab sitemle
Defāsā sīne-germ itdüñ elemle
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

IV

Alınca sīneye sīne-kemānı
Yaқarsın nāra sīne sīne cānı
Uşul ile esir itdüñ cihānı
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

V

Dil-i Vāşıf saña çokdan kirişdür
Tel-i gīsūña ber-taқrīb ilişdür
Taḥammül қalmadı bu naşıl işdür
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

153²⁴⁵

Şarkı-yı Vāşıf²⁴⁶

[Fā' ilātün fā' ilün]

I

İy meh-i sūz-efkenüm
Ben señüñ efkendenüm
‘Işq-ile yandı tenüm
Raḥm it efendim benüm

II

Başdı ḥazān bāğları
Geçdi gülüñ çağları
Şimdi ciğer dağları
Oldı gülüm gülşenüm

²⁴⁵ 450a/452

²⁴⁶ Gürel, s.452.

III

Sīnecigüm dağlayam
Ġamla qara bağlayam
Degme baña ağlayam
Gülsin o şūh-ı şenüm

IV

Yār baña yār degül
İşte bu h̄ç kār degül
Yalıñuz ağıār degül
Yār da benüm düşmenüm

V

‘Āşık olaldan beri
Vāşıfā buldum yeri
Gülşen-i ‘ışk iy perī
Oldı benüm meskenüm

154²⁴⁷

Şarkı-yı Vāşıf

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Vişālūñden senüñ dürem
Zamānlardur ki mehcürem
Fiğān itsem de ma‘ zürem
Saña gāyetle mecbürem

II

Beni iy şūh-ı müsteşnā
Ne h̄ale koydı bak sevdā
Egerçi söylemem am mā
Saña gāyetle mecbürem

III

Firākuñla yanar cānum
Çıkar eflāke efgānum

²⁴⁷ 450a/452

Gücenme baña sulṭānum
Saṇa ḡāyetle mecbūrem

IV

Ġamuṇla iy gül-i alüm
Yine müncerr olur ḡālüm
Naşıl şabr eyleyem zālīm
Saṇa ḡāyetle mecbūrem

V

Dil-i Vāşıf gibi iy māh
Derūnum yanmada her ḡāh
Ne yapsam āh ḡā'in āh
Saṇa ḡāyetle mecbūrem

155²⁴⁸

Şarḡı Rast Uşul-ı Şūfiyāne

...²⁴⁹

I

Murḡ-ı dil ü çeşm-i şeh-bāzum nev-şikār oldı
Naḡş-bendi mūy-ı zūlfūñ müşk-bār oldı
Elfūñ şabā iy dil-rübā
La' lūñ ḡabā cānum efendim
Amān amān

II

Būse-çin gerdeninde 'arz-ı ḡāl itdüm
Ḥūb-rūyında ḡükm-i ḡaṭlar der-kenār oldı
La' lūñ zülāl giderür melāl
Çāşnī-ḡelāl cānum efendim
Amān amān

III

Bāḡ-ı ruḡsāruñda cānā zemzem la' lūñ
Teşne-i hicrān ḡüşā ne çeşmesār oldı

²⁴⁸ 450b/453

²⁴⁹ Vezin tespiti edilemedi.

İy sîm ü ten gül-pîrehen

Gonca-dehen cānum efendim

IV

Şayda gelmez bir āhū perdāz iken bu dil

Resūmān halka zūlf bendekār oldu

Tā be-key cefākāram it vefā

Sürelüm şafā cānum efendim

V

Ber-ķarār oldukça cānā yanında raķīb

Ṭıfl-ı dil ḥasretle şāhum bī-ķarār oldu

Cānum zebūn

‘İşķum cūnūn-ı maḥzūn-ı derūn

156²⁵⁰

Şarkı-yı Nedīm Bayātī

[Mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn fe‘ ūlūn]

I

Saňa ben ‘āşıkam ḥaylī zamāndur

Meded gel merḥamet eyle efendim

Amān bilmez misin āh el-amāndur

Meded gel merḥamet eyle efendim

II

Bu şeb bezme gel iy rūḥ-ı revānum

Saňa müştāķdur billāh cānum

Yaķar kāşāne-i  arḥı fiġānum

Meded gel merḥamet eyle efendim

III

Nedür bu cevri-i bī-pāyānuñ āyā

Firāķuñla ḥarāb oldu Nedīmā

Mürüvvet yok mıdur ķalbūñde aşlā

Meded gel merḥamet eyle efendim

²⁵⁰ 450b/453

157²⁵¹

Şarkı

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

Kār itdī ġamuñ cānuma sulṭānum efendim
Raḥm eyle bu efġānuma sulṭānum efendim

II

Aġlatma beni ḥālūme raḥm eyle kerem kı
Bu dīde-i giryānuma sulṭānum efendim

III

Hicr-ile beni öldürüp iy şāh-ı cihānum
Gel girme benüm ḳanuma sulṭānum efendim

IV

Var 'arz-ı selām eyle dimiş 'ömri çoġ olsun
Ol sūz-ı nālānuma sulṭānum efendim

V

Gün gibi ṭulū' ide mi bir gün daḡı bilmem
Bu ḥāne-i vīrāneme sulṭānum efendim

VI

Ḳaldum yaluñız derd ile aḥvālūmi şormaz
Gelmez nideyüm yanuma sulṭānum efendim

158²⁵²

Şarkı Şabā

[Hece vezni: 4+4+4+3]

I

'Ahdüm olsun sevmeyeyüm ḳuzum senden ġayrısın
Ḳābil olsa virür idüm saña göñlüm yarısın
Çok güzeller sevdüm ammā göñül almaz ġayrısın
Gel senūñle ḳavl idelüm dā'im sevem ben seni
Ḥāl-i dille aġındayum her mezāḳum bil benüm

²⁵¹ 450b/453

²⁵² 451a/453

II

İy benüm mestâne gözlüm henüz buldum ben seni
Tâ ezelden sevdâlara hâ'in uğratduñ beni
Bu revişle gönülüm alup gene bend itdüñ beni
Gel senüñle qavl idelüm dâ'im sevem ben seni
Hâl-i dille ağındayum her mezâķum bil benüm

III

İy efendim a sulţānum kim bilür dāruñ senüñ
Varmayayum semtünüze çıkmasın aduñ senüñ
Bir gicecik luţfuñ-ile ben olsam şāduñ senüñ
Gel senüñle qavl idelüm dâ'im sevem ben seni
Hâl-i dille ağındayum her mezâķum bil benüm

IV

Varuñ söyleyüñ efendime qaraların geymesin
Hıncıruñ cellāda virüp 'āşıkına kıymasın
Ben yārumı pek severem üftādeler duymasın
Gel senüñle qavl idelüm dâ'im sevem ben seni
Hâl-i dille ağındayum her mezâķum bil benüm

159²⁵³

Şarkı

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Nīm-nigehle 'aqlum alduñ iy perī
'İşkuña bend eyledüñ bu kemteri
Qadrüñi bildüm şehā şimden girü
İy kad-i mevzün senüñ meftūnuñam
Amān amān bī-menendüm ser-bülendüm
Şeh-levendüm kendi efendim
Hayrānuñam qurbānuñam yār iy

II²⁵⁴

²⁵³ 451a/453

²⁵⁴ 1/II: Mısra da vezin kusurludur.

Düşdi iy dil yine hüsne rehûñ
Mübtelâsı nice ol serv-i sehûñ
Hüsni zibâsına meftûn o şehûñ
İy kad-i mevzûn senûñ meftûnuñam
Amân amân bî-menendüm ser-bülendüm
Şeh-levendüm kendi efendim
Hayrânuñam qurbânuñam yâr iy

III

Her gören hüsnuñe hayrân mı olur
Dili âteş ile sūzân mı olur
Her ‘ aşık ben gibi nālân mı olur
İy kad-i mevzûn senûñ meftûnuñam
Amân amân bî-menendüm ser-bülendüm
Şeh-levendüm kendi efendim
Hayrânuñam qurbânuñam yâr iy

IV²⁵⁵

Rûz u şeb sensin şehâ fikrüm benüm
Şormaduñ bir kez nedür derdüm benüm
‘ Âķibet cezm idersin ķadrüm benüm
İy kad-i mevzûn senûñ meftûnuñam
Amân amân bî-menendüm ser-bülendüm
Şeh-levendüm kendi efendim
Hayrânınım qurbânınım yâr iy

V

Alma âhum iy kad-i bālâ yeter
Gül-i ruhsârûña ben şeydâ yeter
Ėaražuñ ‘ ışķına mübtelâ yeter
İy kad-i mevzûn senûñ meftûnuñam
Amân amân bî-menendüm ser-bülendüm
Şeh-levendüm kendi efendim
Hayrânuñam qurbânuñam yâr iy

²⁵⁵ 3/IV: Mısrada vezin kusurludur.

I

İy perī bil dil saña efgendedür
 Rûz u şeb âh eyleyüp giryendedür
 Cevrüne eyler taḥammül bendedür
İster ağlat ister güldür terk eylemem
Seni sevdüğüm amān amān
Ḳaşı kemān hicrūñ ile ḥālüm yaman
Gel amān gel amān gel efendim

II

Mübtelāyum derd-i ‘ ıṣṣa n’ eyleyem
 Bî-vefāsın kime ḥālüm söyleyem
 Niçe bir ‘ ıṣṣuñla ben âh eyleyem
İster ağlat ister güldür terk eylemem
Seni sevdüğüm amān amān
Ḳaşı kemān hicrūñ ile ḥālüm yaman
Gel amān gel amān gel efendim

III

Terk ider ‘ âşık olan cān u seri
 Sen gibi bir dil-rübāya iy perī
 Düşeli ‘ ıṣṣuñla oldum serserī
İster ağlat ister güldür terk eylemem
Seni sevdüğüm amān amān
Ḳaşı kemān hicrūñ ile ḥālüm yaman
Gel amān gel amān gel efendim

IV

Serv-i nāzum geldi eyyām-ı bahār
 Gel senüñle idelüm ‘ azm-i ḥışār
 İster iy dil bu gönül buse-kenār

²⁵⁶ 451a/453²⁵⁷ Vezin tespiti edilemedi.

*İster ağlat ister güldür terk eylemem
Seni sevdüğüm amān amān
Kaşı kemān hicrūñ ile hālüm yaman
Gel amān gel amān gel efendim*

V

Meyl ider her kim iderse bir nigāh
Rūhlarınuñ ālına bî-iştibāh
Eyledüm varum yolında hep tebāh
*İster ağlat ister güldür terk eylemem
Seni sevdüğüm amān amān
Kaşı kemān hicrūñ ile hālüm yaman
Gel amān gel amān gel efendim*

161²⁵⁸

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Meyl eyledi gönlüm saña
Bilmem ne hāl oldu baña
Seyr itdüğüm günden berü
Ben mübtelā oldum saña
*Nev-civānum gül-fidānum
Hasretüñle yandı cānum*

II²⁵⁹

Rüy-ı zibā çeşm-i elā
Şûh-ı devrān kaddi bālā
Hâreler geymiş müzeyyen
Ciger pür-hûn ider hālā

²⁵⁸ 451b/454

²⁵⁹ II. bent ile III. bent arasında daha silik bir yazıyla şu mısralar yazılı.

Şîrîn-simā bir nev-civān
Ser-tā-bâsın hüsnuñ reyhān
Yandı ciger hicrān ile
Kārum benüm āh u figān

Nev-civānum gül-fidānum

Hasretüñle yandı cānum

III

O dil-cūnuñ sīm gerdeni

Sīm-tendür sīm teni

Hasretüñle bīdār olup

Ağlatma gel sūz-ı dili

Nev-civānum gül-fidānum

Hasretüñle yandı cānum

IV

Güzellerüñ meh-pāresi

Göñlüm anuñ dīvānesi

Çande görsem ol dil-beri

Ben de anuñ āvāresi

Nev-civānum gül-fidānum

Hasretüñle yandı cānum

162²⁶⁰

Şarkı[-yı Mişkālī]

[Hece vezni: 4+4]

I

Seyr it ol şūḥ-ı fettānı

Altun şarısı mintānı

Gül gibi güldürdüñ ‘ömrüm

Gülşende virdi ḥandānı

Servi boylum gül-fidānum

Gel benüm gonca-dehānum

II

Dökmiş ruḥsāra kākūli

Unutduñ saçı sünbüli

Bu hevālar sende iken

Ver içelüm cām-ı güli

²⁶⁰ 451b/454

Servi boylum gül-fidānum
Gel benüm gonca-dehānum

III

Çeşm[i] siyāh kaşı kemān
Tîğ-i müjgān virmez emān
Rağş-ı reftārı müsellemler
Hoş dil-berdür yeñi fidān
Servi boylum gül-fidānum
Gel benüm gonca-dehānum

IV

Mişkalî'dür āvāresi
Raḥm eyle cānum pāresi
Bu ḥüsn ü ān sende iken
Var mıdur şabra çāresi
Servi boylum gül-fidānum
Gel benüm gonca-dehānum

163²⁶¹

Şarkı

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Mest-i şaḥbā-yı leb-i meykūnunam
Dāğdār-ı ğamze-i pür-ḥūnunam
Sendedür dīvāne gönlüm sendedür
İy saçı leylā senüñ Mecnūnunam

II

Zülfine bağlandum
Kayd u āhum hep o yüzdendür benüm
Geşt-i şahrā-yı cefādur meskenüm
İy siyeh perçem senüñ mecbūrunam

III

İy kaşı ya neylerem cān u seri

²⁶¹ 451b/454

Tırveş yabana atduñ sen beni
Benden artuğ bir sever var mı seni
İy çeşim-āhū senüñ meftūnunam

164²⁶²

Şarkı

...²⁶³

I

‘İşkuñ serde düşdüm derde
Hep dillerde destānum
Cevrūñ çokdur raḥmuñ yokdur
Kavlüm ḥaḫdur sulṭānum
Ṭirā rira rer rer rira
Rer rer rira rira rira rir

II

Dil bende oldu beñzüm şoldı
Bu nā-çāra el güldi
Bulsam yārı kılsam zārı
Şarşam bārī cānānum
Ṭirā rira rer rer rira
Rer rer rira rira rira rir

III

Sīnem sūzān dīdem giryān
Cismüm büryāndur el-ān
‘Aqlum alduñ bağrum deldüñ
Pek geç geldüñ nālānum
Ṭirā rira rer rer rira
Rer rer rira rira rira rir

IV

Bārum sensin varum sensin
Sīnem içre nārum sensin

²⁶² 452a/454

²⁶³ Vezin tespiti edilemedi.

ıyduñ cāna dil vīrāne
Sen cānāna ayrānam
irā rira rer rer rira
Rer rer rira rira rira rir

165²⁶⁴

arkı abā

[Hece vezni: 4+4]

I

‘ Āibet bu sevdā beni amān
Alur g zleri mestānum
Yā bu asret ıyāmete
alur g zleri mestānum

II

Ay doar bulud iinde
Gerden ñ kāk l iinde
D n gice g rd m d  mde
ayır g zleri mestānum

III

Ay doar g ne olanur
Kāk l gerdāna bulanur
Serviler gibi alınur
alın g zleri mestānum

IV

Ay oar kendi kendine
A beni z l    bendine
Kendi ismini kendine
oran g zleri mestānum

166²⁶⁵

arkı

²⁶⁴ 452a/454

²⁶⁵ 452a/454

[Hece vezni: 4+4]

I

Bugün bir mäh-tâb gördüm amân
Lebi âb-ı zülâl ancağ
‘ Arz-ı hâl şunmağa vardum amân
Yâr âşinâlık muhâl ancağ efendim

II

Yâr melek-simāya beñzer
Yeñi doğmış aya beñzer
Bağış Leylā’ya beñzer
Siyeh kaşlar hilāl ancağ efendim

III

‘ Āşıklar ölümden kaçmaz
Ser virür sırrını açmaz
Kişi sevdüğinden geçmez
Maḥabbet başka hâl ancağ efendim

IV

‘ Āşığın ağladan gülmez
Akan çeşmüm yaşın silmez
Ayda bir selāmuñ gelmez
Yârdan selām muhâl ancağ efendim

167²⁶⁶

Şarkı

[Hece vezni: 4+4+4+3]

I

Bir güzelüñ bendesiyem o dimez nemdür benüm
Şol iki dīdemden akan kan-ile nemdür benüm
Hālūmi ‘ arz itmege ol güzele varmaz dilüm
Anuñ içün nüş iderem içdügüm semdür benüm

II

Ben bu cāmı itmesem nüş aşum āh u zār olur

ƘorƘarum ki nāzlı yārum hūblara sulṭān olur
Her kime cānum didümse eller ile yār olur
Baḥtum yoƣdur tā ezelden ṭālī‘üm kemdür benüm

III

Mübtelā olmaƣ yoƣ imiş ū dünyānuñ adına
Su‘āl idüñ hey‘ āşıƣlar Şīrān’üñ Ferhād’ına
Şu cihānda ‘ışƣ ƣomışlar bir belānuñ adına
Bilmezdüm ‘ışƣa düşeli çekdüğüm ğammış benüm

IV

Cānum aldanmaƣ yoƣ imiş zamāne güzeline
‘İşƣa mübtelā olanuñ kendi şarar bendine
İnānmazsan varuñ soruñ efendimüñ kendine
O şaƣlamaz doğrı söyler sevdüğüm kimdür benüm

168²⁶⁷

Şarkı Hüseynī

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I²⁶⁸

Beni ğamdan āzād eyle zīrā āhum var benüm
Açılmadıƣ ƣalmayam baḥt-ı siyāhum var benüm
Neylerem māl ü melālī şöyle yārum var benüm
Alma āhum söyle şāhum ne günāhum var benüm

II²⁶⁹

Hep ‘adūlar bağladılar yāre giden yolumı
Ƙābil olsa şarf iderdüm elde olan varımı
Elümden almaƣ isterler benüm şīvekārumı
Alma āhum söyle şāhum ne günāhum var benüm

III

Efendimsin sen benüm fermāna geldüm ben saña
Ṭabḥümsin sen benüm dermāna geldüm ben saña

²⁶⁷ 452b/455

²⁶⁸ I/2. mısra da vezin kusurludur.

²⁶⁹ II/3. mısra da vezin kusurludur.

İsmā' il'veş қоç gibi қurbāna geldüm ben saña
Alma āhum söyle şāhum ne günāhum var benüm

169²⁷⁰

[Şarkı]

[Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün]

I

Dār-ı cihānı başuma tar itdi ayrılık
Derd ü belā-ile beni yār itdi ayrılık
Dil ' andelībini yine zār itdi ayrılık
Arturdı zārumı yile virdi ğubārımı
Yok şabra çāre cānuma kār itdi ayrılık

II

' Ālemde ayrılık katı müşkil belā-imiş
Ölmek anuñ yanında efendi şafā-imiş
Kārı hemīşe bu dehrüñ cefā-imiş²⁷¹
Arturdı zārumı yile virdi ğubārımı
Yok şabra çāre cānuma kār itdi ayrılık

170²⁷²

Şarkı Hicāz

[Müstef' ilün müstef' ilün]²⁷³

I

' Işkuñla ben iy nāzenin
Mecbūrınam
İy serv-ķāmet nev-zemīn
Mecbūrınam

II

Geldüm kapuña bendeyüm
Bir bende-i efgendeyüm

²⁷⁰ 452b/455

²⁷¹ 3/II: Mısrada vezin kusurludur.

²⁷² 453a/455

²⁷³ Kısa mısralar Müstef' ilün.

Raḥm eyle gel nālendeyüm

Mecbūrınam

III

Eglencedür ‘ışkuñ baña

Göñlüm senüñle dā ’imā

Raḥm eyle geldüm ben saña

Mecbūrınam

IV

Luṭfuñla buldum tāze cān

‘Işkuñ baña rāḥat-feşān

Raḥm eyle yandum el-amān

Mecbūrınam

171²⁷⁴

[Şarkı]

[Hece vezni: 4+4+4+3]

I

Meclisinde mā ’il oldum ben bir kaşı qaraya

Yok mı güzel içinizde gelsin girsın araya

Benüm bir efendim vardur merhem olur yaraya

Ḳaṅı derdüme yanayum tağlarca derdüm var benüm

II

Dest-mālüm deste gülüm tarayup zülfüñ döker

Ol senüñ maḥmūr baķısuñ yarayı tenden söker

İller ile yiyüp içer gelir baña dem döker

Ḳaṅı derdüme yanayum tağlarca derdüm var benüm

III

Altı ayda yaz gelürse altısında kış gelür

Evvel konuşdıgum dil-ber şimdi baña düş gelür

Ḳaçan ben yārumı görsem gözlerümden yaş gelür

Ḳaṅı derdüme yanayum tağlarca derdüm var benüm

IV

²⁷⁴ 453a/455

Aşar isem ben bu tağı tağıñ qarı erisün
Çeşmesinden şu içersem lüleleri kırsun
Ol yāruñ ince belini şaran kollar çürisün
Kağı derdüme yanayum tağlarca derdüm var benüm

V

Ne tāli' süz başum vardur taşu ursam iz olur
On beşinde bir yār sevsem on üçünde kız olur
Ağustosda şuya girsem balta kesmez buz olur
Kağı derdüme yanayum tağlarca derdüm var benüm

172²⁷⁵

Şarkı Şevk Tarab

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Nice çekmem senüñ ben çilleñi kaşı kemānumsın
Hadeng-i çeşm-i Tātāruñ gibi dilde nihānumsın
Katı vāfir zamāndur bā' iş-i ārām-ı cānumsın
Benümsin şimdi degül hayliden hātır-nişānumsın

II

Ben izhār idüp öldürmezdüm ammā neyleyem eyvāh
Tuyurdu 'āleme esrārum āh-ı nāgehānum āh
Bilen bilsün bu sırrı olsun iy meh bilmeyen āgāh
Benümsin şimdi degül hayliden hātır-nişānumsın

173²⁷⁶

Şarkı

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Tek тұrurken gönlüm aldı bir meh-i āşüb-ı cān
Görmedüm gelmez eşi böyle melek-simā civān
Āteş-i-ışkuñla hālüm pek yaman oldu yaman

²⁷⁵ 454b/457

²⁷⁶ 455a/457

Sende varken bu g zellik hep fed  olsun cih n
El-am n iy  fet-i meh- ehre senden el-am n

II

 e mi bir fett n ki mest itdi dil-i b - areyi
Her zam n a ma dadur bu s nem  zre y reyi
Gel kerem k l n z-ile  ld rme ben  z deyi
Sende varken bu g zellik hep fed  olsun cih n
El-am n iy  fet-i meh- ehre senden el-am n

III

Ra sa girse   a lumu eyler per   n   vesi
C numa c nlar  atar bi  n z ile bu   i vesi
    l  ben c n-ile oldum anu      tes 
Sende varken bu g zellik hep fed  olsun cih n
El-am n iy  fet-i meh- ehre senden el-am n

IV

 h iy meh-p re bilseyd   eger hicr num 
Y kmaz id   b yle  te lerle   ir c num 
Gel  ar b itme y k lm     ne-i v r num 
Sende varken bu g zellik hep fed  olsun cih n
El-am n iy  fet-i meh- ehre senden el-am n

V

Hep g n humdur fe  d ... iy meh seni
Bend-i  amdan gel  z d eyle efendim sen beni
B r  bir l  fu la   d eyle Nes b-i  am-d deni
Sende varken bu g zellik hep fed  olsun cih n
El-am n iy  fet-i meh- ehre senden el-am n

174²⁷⁷

 ar  -y  [N z m] H sey n  B selik      r n
[F   il t n f   il t n f   il t n f   il n]

I

 y  eh-i m mt z-  m lk-i   sn    n

²⁷⁷ 455a/457

Sāye-i luṭfuñda zevk itsün cihān
Sen otur ƙaşr-ı safāda gül hemān
Sāye-i luṭfuñda zevk itsün cihān

II

Zīb ü fer virsün cihāna ƭal‘ atūñ
‘ Ālemi ƭutsun fūrūĝ-ı şevketūñ
Bendeler olsun çerāĝ-ı ni‘ metūñ
Sāye-i luṭfuñda zevk itsün cihān

III

Zevk ü şevk olsun nedīm-i maḥremūñ
Müjde-i nuşretler olsun hem-demūñ
Nūr-ı çeşmi sen efendim ‘ ālemūñ
Sāye-i luṭfuñda zevk itsün cihān

IV

Neş‘e-yāb ol çaldırup gāhice sāz
Nāy u ƭanbūr u kemān diñle biraz
Derdine sensin cihānuñ çāre-sāz
Sāye-i luṭfuñda zevk itsün cihān

V

Virsün elṭāfuñ cihāna nūr u fer
Ƙalmasun ‘ ālemde hem ḥüzn ü keder
Söylesün Nāzım dilinde şarkılar
Sāye-i luṭfuñda zevk itsün cihān

175²⁷⁸

Şarkı-yı Dāniş Dil-keş Uran²⁷⁹

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Nükte-i efgānum idrāk eylemez zār olmayan
Añlamaz mażmūn-ı feryādum ciger-ḥ^vār olmayan
Fehm ider mi lezzet-i ƙurb-ı vişāli sevdüğüm

²⁷⁸ 455b/458

²⁷⁹ Birgören, s.294.

Kayd-ı zencîr-i gam-ı ʿışka giriftâr olmayan

II

Mülk-i hüsnüñ cümle bî-dâd üzre resm-i ʿâdeti

Cevre mebnî luṭfî âşûba muḳârin reʾfeti

Ṭıfl-ı endek-sâl ile birdür güzeşte âfeti

Birbirinden öğrenür nâzı sitemkâr olmayan

III

Çeşm-i şuhî fitneden ḥâlî degüldür bir zamân

ʿÂşıkâ rahm itse de farzâ o fettân-ı cihân

Kendüye icâb ider mi böyle cevri bî-kerân

Merhametsüz bî-emân ḥûn-rîz ü mekkâr olmayan

IV

Çekemez âgûşına gülden daḥı nâzûk tenüñ

Geçmeyenler başdan mânende-i pîrâhenüñ

İntizâr-ı vuşlatuñ iy mâh-rû bilmez senüñ

Şubḥa dek encüm gibi hemvâre bîdâr olmayan

V

Dâniş âdem ʿışk-ile gün gibi meşhûr olsa da

Vâdî-i nâz u niyâzı ḥazẓ-ı mevḫûr olsa da

Vâsıl olmaz rütbe-i aʿlâya manşûr olsa da

Zülfünüñ her târına biñ kerre ber-dâr olmayan

176²⁸⁰

Şarkı-yı Vâsıf Bûselik ʿÂşîrân²⁸¹

[Mefâʿ ilün mefâʿ ilün mefâʿ ilün mefâʿ ilün]

I

Çözülme zülfüne iy dil-rübâ dil bağlayanlardan

Çaçınma âteş-i ʿışkuñla bağrın daḡlayanlardan

Düşer mi ictinâb itmek senüñ-çün aḡlayanlardan

Sirişk-i çeşmümüñ baḡ farkı var mı çaḡlayanlardan

II

²⁸⁰ 456a/458

²⁸¹ Gürel, 448.

Gelüp vaqt-i bahār ‘ālem şafā-yı gülşen itdükde
Nevā-yı bülbülü gūş u gül-i ra‘ nā işitdükde
Uyup aḥbāba sen de seyr-i Sa‘ dābād’a gıtdükde
Sirişk-i çeşmümün̄ baḳ farkı var mı çağlayanlardan

III

Senün̄ bir reng-i zībāñ var ki gül-berg-i ‘izāruñda
Bulınmaz gülsitān-ı ‘ālemün̄ bāḡ-ı bahārında
Otur iḥrāma ārām it biraz²⁸² ḥavzuñ kenārında
Sirişk-i çeşmümün̄ baḳ farkı var mı çağlayanlardan

IV

Hevā-yı perçemün̄le²⁸³ başka bir ḥālet olur serde
Yeñi başdan mişāl-i Vāşif uğratduñ beni derde²⁸⁴
Ġamuñla gerçi çokdan aḡlaram ammā bugünlerde
Sirişk-i çeşmümün̄ baḳ farkı var mı çağlayanlardan

177²⁸⁵

Şarkı-yı Nebil Beg Bayātī

[Mef̄ ülü mefā‘ ilü mefā‘ ilü fe‘ ülüñ]

I

Mecnün olur ol yāri görenler velehinden
Hiç kurtılamaz bir daḡı çeşm-i siyehinden
Şaçduḡça o perçemleri ṭarf-ı külehinden
Biñ şīve ider ‘āşıḳa her bir niḡehinden
Āḥ iy nāzeninüm gel amān iy meh-cebīnüm āfet-i cān
Ḥayrānuñ olam men ḳurbānuñ olam men bī-çāreñem
İy yār āvāreñüm iy dūst
Biñ şīve ider ‘āşıḳa her bir niḡehün̄den

II

Nevbet hele bir sāḡar-ı serşāra gelince

²⁸² Mec.’da bendin altına doğru kısa bir çizgi çekilmiş ve kırmızı bir kalemle *it biraz ḥavzuñ kenārında* yerine *eyle gel ḥavzuñ kenārında* yazılmış.

²⁸³ Perçemün̄le: kākülün̄le M.

²⁸⁴ beni derde: başum derde M.

²⁸⁵ 456a/458

Keyfîyyet-i mey nergis-i bîmâra gelince
Çeşmüñ süzerek nâz-ile güftâra gelince
Biñ şîve ider ‘âşîka her bir nîgehinden
Âh iy nâzenînüm gel amân iy meh-cebînüm âfet-i cân
Hayrânûñ olam men kurbânûñ olam men bî-çâreñem
Îy yâr âvâreñüm iy dûst
Biñ şîve ider ‘âşîka her bir nîgehinden

III

Perçemleri ol gerden-i billûra dökince
Rağş eyleyerek nâz-ile meclisde çökince
Gerden kırarak dîde-i maḥmûr süzince
Biñ şîve ider ‘âşîka her bir nîgehinden
Âh iy nâzenînüm gel amân iy meh-cebînüm âfet-i cân
Hayrânûñ olam men kurbânûñ olam men bî-çâreñem
Îy yâr âvâreñüm iy dûst
Biñ şîve ider ‘âşîka her bir nîgehinden

IV

Püskürme beñ ol gerden-i kâfûra ne dersin
Ḥayretde olan sîne-i billûra ne dersin
Bir kerre bak ol dîde-i maḥmûra ne dersin
Biñ şîve ider ‘âşîka her bir nîgehinden
Âh iy nâzenînüm gel amân iy meh-cebînüm âfet-i cân
Hayrânûñ olam men kurbânûñ olam men bî-çâreñem
Îy yâr âvâreñüm iy dûst
Biñ şîve ider ‘âşîka her bir nîgehinden

V

Ṭâḳat mı ḳalır görse bir âdemde Nebîlâ
Bûlbûl gibi olmaz mı ‘aceb ‘âşîk-ı şeydâ
Bağduḳda tebessüm iderek ol gül-i ra‘nâ
Biñ şîve ider ‘âşîka her bir nîgehinden
Âh iy nâzenînüm gel amân iy meh-cebînüm âfet-i cân
Hayrânûñ olam men kurbânûñ olam men bî-çâreñem
Îy yâr âvâreñüm iy dûst

Biñ şīve ider ‘āşıka her bir nıgehinden

178²⁸⁶

Şarkı Bayātī

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gözlerümden yaş yerine kan akarken bir zamān
Nāzlanup yārüm gibi olmaz o da şimdi revān
Virdiler peymān-şikenler yine yārümden nişān
Ne nişānum mā ne cānum ... zamān kangı zamān

II

Sūz-ı hicrūn dem-be-dem itmekdedür bağrum kebāb
Hātıra gelmez mi iy hūnī ‘ aceb rüz-ı hesāb
Gerçi virdiler dil-i bī-çāreye şāfī cevāb
Ne cevāb-ı bā-şavāb-ı māh-tāb-ı müsteṭāb

III

Ṭatlı bir ḥande ile güftāre gelse nāz ider
Hem döner zālīm deli bī-çāreye şabr eyle der
Bir ṭarafdan ğamzesi durmaz ider cāna eser
Ne eser hem pür-şafā hem vuşlata dā’ir ḥaber

IV

‘İzzet ü ikrām-ı teşrīfūnle cānum var idem
Şunda bir cān-ı ‘ azizüm var meger anı virem
Didiler şabr eyle elbet olacakdur ol kerem
Ne kerem ammā nedem cānlar deger mecdi-ḳadem

179²⁸⁷

Şarkı-yı Vāşıf Ağa²⁸⁸

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün]

I

²⁸⁶ 456b/459

²⁸⁷ 457a/459

²⁸⁸ Gürel, s.454.

Efendim bir gül-i ‘âlem-bahâsın
Nihâl-i ‘ışvesin rengîn-edâsın
Cihânda mişli nâdir meh-likâsın
Güzelsin nâzeninsin dil-rübâsın

II

Ruḥ-ı âlında müşkîn ḥâl-i Hindû
Ezilmiş ḥurde ‘anber mi nedür bu
Bu ḥüsn ü ân ile iy ḳadd-i dil-cû
Miyân-ı meclise revnaḳ-fezâsın

III

Bu yâl ü bâl ile iy ḳaddi bālâ
Cihânı eyledüñ leb-rîz-i sevdâ
Güzelsin şühşın dil-bersin ammâ
Velâkin mûcid-i resm-i cefâsın

IV

Ḥırâm itdükçe sen iy serv-i reftâr
Olur endâmuña ‘âlem giriftâr
Bu gîsû-yı perîşân ile her bâr
Ser-i ‘uşşâḳa pûsküllü belâsın

V

Be-ḳavl-i Vâşîf iy şüh-ı sitem-ḥû
Nazîr olmaz saña bir verd-i hoş-bû
Ki sen âyîne-i ‘âlemde her sû
Hezârân reng ile cîlve-nümâsın

180²⁸⁹

Şarkı-yı Vâşîf Aḡa²⁹⁰

[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün fe‘ ülün]

I

Neler çekdi dil-i nâ-şâd elüñden
Senüñ iy şüh-ı muṭrib dâd elüñden

²⁸⁹ 457a/459

²⁹⁰ Gürel, s.452.

Neyāsā eylerem feryād elüñden
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

II

Olur aġyār ile dem-sāz-ı ülfet
Dil-i ‘uşşākı itdüñ vaḳf-ı ḥasret
Olan dil-beste-i zülfüñ dir elbet
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

III

Çü ṭanbūr inledüp sūz-ı naġamla
Telüme degme [iy] mızrab sitemle
Defāsā sīne-germ itdüñ elemle
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

IV

Alınca sīneye sīne-kemānı
Yaḳarsın nāra sīne sīne cānı
Uşul ile esir itdüñ cihānı
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

V

Dil-i Vāşıf saña çoḳdan kirişdür
Tel-i gīsūña ber-taḳrīb ilişdür
Taḥammül ḳalmadı bu naşıl işdür
Senüñ iy şūḥ muṭrib dād elüñden

181²⁹¹

Şarkı-yı [Rāşid] Segāh²⁹²

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Bu dem zencir-i gīsūdan
Dil-i Mecnūn’a bāġ olsun
O ḥünī ġamzeden şūḥum

²⁹¹ 457a/459

²⁹² Mustafa Aslan, "Kayserili Raşit Mehmet Efendi ve Dîvânçesi", *Journal of Turkish Studies*, C.2, S.3, (Yaz 2007), s.55.

YE’de şiir gazel şeklinde yer almaktadır.

Bu s̄inem dāğ dāğ olsun

*Ḳuzum ‘ālemde şağ olsun*²⁹³

II

Beni Mecnūn iden sensin

Dili meftūn iden sensin

Ciger pūr-ḥūn iden sensin

O t̄ir-i ğamze şağ olsun

Ḳuzum ‘ālemde şağ olsun

III

Bırakdın bu dil-i zārı

Baña h̄iç kılmaduñ yārı

Raḳībūñ nā-sezā yārı

Ocağından ırağ olsun

Ḳuzum ‘ālemde şağ olsun

IV²⁹⁴

Bu Ḥāfız lūṭfa lāyıkdur

Yanar ‘ışķuñla ‘āşıkdur

Saña yār-i muvāfıkdur

Nigāh eyle çerāğ olsun

Ḳuzum ‘ālemde şağ olsun

V

Beni kıl nā’ıl-i vuşlat

Olayum vāşıl-ı rif’at

Begüm cevruñde bir ‘izzet

Baña dağ üsti bāğ olsun

Ḳuzum ‘ālemde şağ olsun

VI

Cefā ḥūbāna ‘ādetdür

Vefā gūyā ḳabāḥatdür

Ġamuñ ‘uşşāḳa raḥatdür

²⁹³ Mütেকerrir mısra YE’de yer almamaktadır.

²⁹⁴ G’deki IV. bent YE’de şu şekilde geçmektedir:

Bu Râşid lūṭfa lāyıktır sana yār-ı muvāfıktır
Yanar derdinle âşıktır nigāh et kim çerāğ olsun

Şikāyetler yasāğ olsun
Kuzum ʿālemde sağ olsun

182²⁹⁵

Şarkı-yı Rıf at Hüseynī
[Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün]

I

Her-çi bād-ā-bād sevdüm bir güzel
Mişli bulunmaz cihānda bī-bedel
Serv-қadd reftār[1] nāzūk ince bel
El-amān iy āfet-i cān el-amān
El-amān iy çeşm-i fettān el-amān

II

Rūy-ı ālı jālelenmiş gül gibi
Lebleri қand-i mükerrer mül gibi
Gerdeninde beñleri fülful gibi
El-amān iy āfet-i cān el-amān
El-amān iy çeşm-i fettān el-amān

III

ʿĀşık-ı mecbūruñam yārum senüñ
Yoluña itdüm fedā varum senüñ
Āh elüñden iy sitemkārum senüñ
El-amān iy āfet-i cān el-amān
El-amān iy çeşm-i fettān el-amān

IV

Dād elüñden ʿālemi yakmaқdasın
Hātır-ı maḥzūnumı yıkmaқdasın
Seng-i cevri Rıf at'a atmaқdasın
El-amān iy āfet-i cān el-amān
El-amān iy çeşm-i fettān el-amān

²⁹⁵457b/460

183²⁹⁶

Şarkı-yı [Şâkir]²⁹⁷

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Bir hoş-edā dūr-dānesin

Bir meh-likā cānānesin

‘Uşşākına bigānesin

Āfet misin āyā nesin

II

Yağduñ derūna āteşi

İy dil-rübālar ser-keşi

Eṭvārınun yokdur eşi

Āfet misin āyā nesin

III

Meftūn iden sensin beni

Mecnūn iden sensin beni

Dil-ḥūn iden sensin beni

Āfet misin āyā nesin

IV

Bir ‘āşık-ı şādık saña

Şâkir gibi yok mübtelā

Hîç yok mıdur sende vefā

Āfet misin āyā nesin

184²⁹⁸

Şarkı-yı Rıf' at Hüseyni

[Müfte' ilün müfte' ilün fā' ilün]

I

Lāle-ḥadūm söyle gül-i ter misin

²⁹⁶ 457b/460

²⁹⁷ Dikbaş Tüysüzoğlu, s.700.

²⁹⁸ 457b/460

Lebleri mül kākül[i] ‘ anber misin
Peyker-i meh-ṭal‘ at-ı enver misin
Yohsa kuzum rūḥ-ı muşavver misin

II

Sīm-tenüm gül-bedenüm dil-keşüm
Māh-ruḥum yer güneşi mehveşüm
Āfet-i cānum gülşe[n]üm ser-keşüm
Serv-i ḥirāmān u şanevber misin

III

Āteş-ile bağrumı yakmaḳdasın
Ḥātır-ı vīrānemi yıḳmaḳdasın
Tīr-i cefā sehmini atmaḳdasın
Bilmez idüm böyle sitemger misin

IV

Kaşları yā cebhesi māhum benüm
Turreleri baḥt-ı siyāhum benüm
Reşk-i melek Rıf‘ at o şāhum benüm
Mişli ‘adīm bir perī-peyker misin

185²⁹⁹

Şarkı-yı [Vahid Mahtūmī] Gül-‘ ızār³⁰⁰

[Hece vezni: 5+5]

I

Rehā bulmadum zülfüñ telüñden
Ḥalāş olmadum āh senüñ elüñden
Meded vāy cellād iy vāy feryād
Amān āh senüñ elüñden āh āh āh

²⁹⁹ 458a/460

YE’de her mısra aşağıda örneği verildiği gibi ikiye blünmüş şekilde kaydedilmiş.
Dolayısıyla da vezin 5+5 şeklindedir.

Rehā bulmadum
Zülfüñ telüñden
Ḥalāş olmadum
Senüñ elüñden

³⁰⁰ Bahattin Kahraman, “Vahid Mahtumi: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni”, Selçuk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Konya 1995, s.520.

Senüñ elüñden āh āh āh senüñ elüñden

II³⁰¹

Ġamuñla yandum Mecnün'a döndüm

Amān el-amān āh senüñ elüñden

Meded vāy cellād iy vāy feryād

Amān āh senüñ elüñden āh āh āh

Senüñ elüñden āh āh āh senüñ elüñden

III

Ey şeh-i bî-dād gel beni kıl yād

Hezārān feryād āh senüñ elüñden

Meded vāy cellād iy vāy feryād

Amān āh senüñ elüñden āh āh āh

Senüñ elüñden āh āh āh senüñ elüñden

IV

Sen bir āfetsin Mahtümî n'itsin

Kime dād itsin āh senüñ elüñden

Meded vāy cellād iy vāy feryād

Amān āh senüñ elüñden āh āh āh

Senüñ elüñden āh āh āh senüñ elüñden

186³⁰²

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Bir melek-sīmā iy nāzenîn

Şemse beñziyor cemālin

Şırma tellidür kākülin

³⁰¹ II. bentten sonra YE'de olup G'de bulunmayan şu bent bulunmaktadır:

Çekmezem ālām
Olursam bed-nām
İçersem bir cām
Senüñ elünden

³⁰² 458a/460

Güzelsin yokdur bahāne
Gelmemiş mişlün cihāne
Sevdüm seni yıķma beni
Gel gel gel amān

II

Uzun boylu ince miyān
Kaşlar kemān hoşka-dehān
Yandum elünden el-amān
Güzelsin yokdur bahāne
Gelmemiş mişlün cihāne
Sevdüm seni yakma beni
Gel gel gel amān

III³⁰³

Ḳulın olsun saña ḳurbān

187³⁰⁴

Şarkı[-yı Vahid Mahtūmī] Rast Uşūleş Şūfiyān³⁰⁵
[Müstef^ʿ ilün müstef^ʿ ilün]

I³⁰⁶

Bu ḥüsn-ile sen dil-berā
Bir bī-bedel cānānesin
Ta^ʿ rife ḥācet ne baña
Bilmez miyem cānānesin
İy nāzenīn iy meh-cebīn
Bilmez miyem cānānesin

II

Leylā vü şem³⁰⁷ i^ʿ zāz idüp

³⁰³ III/1. mısra sonrasında yazmada yırtılma olduğu için okunamadı.

³⁰⁴ 458b/461

³⁰⁵ Kahraman, s.526.

³⁰⁶ I. bentten sonra YE’de yer alıp G’de bulunmayan şu bent bulunmaktadır:

Ḥāl ü lebūñ fikriyle cān
Çekdi firāḳuñ bir zamān
Mānend-i murğ-ı nā-tüvān
Devşirdi āb u dānesin

Ağyārı da mümtāz idüp
Şahrāya şalup nāz idüp
Mecnūn gibi dīvānesin
İy nāzenīn iy meh-cebīn
Bilmez miyem cānānesin

III

Rāzı olur her zillet
Söylen³⁰⁸ o şem^c -i vuşlata
Mahtūmī³⁰⁹ nār-ı fūrķata
Tek yakmasın³¹⁰ pervānesin
İy nāzenīn iy meh-cebīn
Bilmez miyem cānānesin

188³¹¹

Şarkı

[Mefā' ilūn mefā' ilūn]

I

Güzeller içre cānumsin
Efendim nev-civānumsin
Müsellem hüsnüñ 'ālemde
Benüm sen dil-sitānumsin
Gel kuzum gel amān efendim yaman

II

'İzārıdur gül-i ra^c nā
Dil aña bülbul-i şeydā
Ol kaçlarıñ kemān-ebrū³¹²
Beni Mecnūn iden hālā
Gel kuzum gel amān efendim yaman

³⁰⁷ vü şem: veş G.

³⁰⁸ söylen: Yazmada bu kelimenin olduğu kısım yırtılmış, YE'den alındı.

³⁰⁹ Mahtūmī: Yazmada bu kelimenin olduğu kısım yırtılmış, YE'den alındı.

³¹⁰ yakmasın: Yazmada bu kelimenin olduğu kısım yırtılmış, YE'den alındı.

³¹¹ 458b/461

³¹² Bu mısrada vezin bozuk.

III

Dökilmiş veche kāküller
Süzilmiş çeşm-i āhūlar
Beni mest eyledi cānā
O sūnbül būylu gīsūlar
Gel kuzum gel amān efendim yaman

189³¹³

[Şarkı-yı] Gevherī

[Hece vezni: 4+4]

I

Ben hā cim'den okuram da
Bülbül gibi şakıram da
Āl yanağūñ çukurında
Saña bir ben gerek bir ben

II

Ĥancerūñ almış destine
Beni öldürme kaşdine
Beyāz gerdenūñ üstine
Saña bir ben gerek bir ben

III

Varın söylen nenesine
Merhem şarsın yārasına
İki kaşuñ arasına
Saña bir ben gerek bir ben

IV

...her ĥancerūñ şakın
Kendini yoşmadan şakın
Gözūñ kuyruğına yakın
Saña bir ben gerek bir ben

V

... seher vaktinde

³¹³ 459a/461

Begler oturmuş tahtında
Beyāz gerdānuñ altında
Saña bir ben gerek bir ben

190³¹⁴

Şarkı ‘ Arbān

[Hece vezni: 4+4]

I

Efendim kadrini bildüm
Emrũñle ‘ ināyet kıldum
Bu ihsāndur gāyet bize
Cürmüm ‘ afv oldıguñ bildüm
Cürmüme tevbeler olsun
Hemān efendim sağ olsun

II

Tevbe itdüm haṭā itmem
Nice buña şükür itmem
Efendimüz bize yeter
Ġayrısına minnet itmem
Cürmüme tevbeler olsun
Hemān efendim sağ olsun

III

Merḥamet kıl şānuñızdan
Size ğam virmesün Yezdān
Niyāzum var efendime
Hemān geçmen kuluñızdan
Cürmüme tevbeler olsun
Hemān efendim sağ olsun

IV

Emr it efendim kuluña
Cānum fedādur yoluña
Şāz u feraḥ ola Ḥaḳ’dan

³¹⁴ 459a/461

Efendimüñ uğurına
Cürmüme tevbeler olsun
Hemân efendim sağ olsun

191³¹⁵

[Şarkı]

[Müstef^ʿ ilün müstef^ʿ ilün]

I

İy dil-ber-i şüh-ı cihân
Gül rüyuñı kılma nihân
Zülfüñle ol ‘anber-feşân
Meh-pâresin iy mihribân
Cânânesin iy bî-emân

II

Ruhsâr-ı alünde senüñ
Şemm eylesem ‘anber benüñ
Emsem o simîn gerdenüñ
Meh-pâresin iy mihribân
Cânânesin iy bî-emân

III

Vaqt-i bahârda güllerüñ
Güyâ ider bülbüllerüñ
Ruhsâra dök kâküllerüñ
Meh-pâresin iy mihribân
Cânânesin iy bî-emân

IV

Meyl-i derûnum yâredür
Sîñem ser-â-pâ yâredür
Cân-ı ‘azîz âvâredür
Meh-pâresin iy mihribân
Cânânesin iy bî-emân

³¹⁵ 459a/461

192³¹⁶

Şarkı-yı Rıf at

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Beni bir yāre ʔul itdi devrān
Mişlini görmedi bu çeşm-i cihān
Yolına cānumı virsem şāyān
ʔul u ʔurbānuñam iy şūḥ-ı cihān

II

Benüm iy āfet-i cānum sensin
Sīnede rūḥ-ı revānum sensin
Ġamzesi ʔaşı kemānum sensin
Yolına işte fedādur dil ü cān

III

A benüm hoş-rübā dildārum
Sīnede cān gibi maḥfūz yārum
Mā-ḥaşāl ḥāşıl-ı 'ömrüm varum
Ben de fermānuñam iy tāze fīdān

IV

Bāġ-ı dehr içre bir āfetsin sen
Gül gibi yār-ı leṭāfetsin sen
'Āşıḳa maḥż-ı 'ināyetsin sen
Cānumuñ cānısın iy rūḥ-ı revān

V

Derd-i ḥasretle 'aceb dil-ḥūnam
Tolu peymāne gibi dil-ḥūnam
Rif atā derdi ile Mecnūn'am
Bend-i zincîrūñem iy āfet-i cān

193³¹⁷

Şarkı-yı Şākir³¹⁸

³¹⁶ 460a/462

³¹⁷ 460a/462

[Mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün]

I

Güzel eṭvārı var bir hoş-edāsın
Bütün uslûbı sālīm dil-rübāsın
İşiden mest olur elbet şadāsın
Netīce mişli yok bir cān-fezāsın

II

Nedür bu şīve-i reftār sende
Nedür bu tarz u bu eṭvār sende
Nedür yā bu reviş kim var sende
Netīce mişli yok bir cān-fezāsın

III

Levendāne o destār şarışına
Gül-i ruhsārı mā'il şarışına
Gönül efkende anuñ şarışına
Netīce mişli yok bir cān-fezāsın

IV

Gönül eglencesi gāyet güzeldür
Reviş mümtāz u hem pek bī-bedeldür
Levendāne kesim bir ince beldür
Netīce mişli yok bir cān-fezāsın

194³¹⁹

Şarkı-yı 'Aṭā (Bayātī)

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Dil girifte ṭurre-i müşkīnine iy meh-cebīn
Resm-i istignā bilür naḳş-ı edāda ḥurde-bīn
Nāz-perver dil-rübā mihr-i melekveş nāzenīn
Dil-rübā-yı hoş-edāsın bir melekveş nāzenīn
Dil-rübāsın nāz-perver nāzenīnsin āferīn

³¹⁸ Dikbaş Tüysüzoğlu, s.708.

³¹⁹ 460a/462

II

Nev-nihāl-i bāğ-ı ‘işve ser-bülendümsin benüm
Bir mücevher-ıtab‘ a lāyık sîne-bendümsin benüm
Hâşılı ‘ömrüm efendim ser-bülendümsin benüm
Dil-rübā-yı hoş-edāsın bir melekveş nāzenīn
Dil-rübāsın nāz-perver nāzenīnsin āferīn

III

Şâneveş bu dil girifte turre-i tarrāsına
Kıl kalemle çekme ebrū kaşlaruñ turrasına
Ġamzeler yazmış bu beyti hañçerinüñ rāsına
Dil-rübā-yı hoş-edāsın bir melekveş nāzenīn
Dil-rübāsın nāz-perver nāzenīnsin āferīn

IV

Gel ‘Aṭā üftādeñi hicrūñle giryān eyleme
Tāb-ı asretle dem-ā-dem āh-ı sūzān eyleme
Ben şehīd-i ġamzenem bir dağı kurbān eyleme
Dil-rübā-yı hoş-edāsın bir melekveş nāzenīn
Dil-rübāsın nāz-perver nāzenīnsin āferīn

195³²⁰

Şarkı Hicāz

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulün]

I

Esirüñ oldum iy zülf-i kemendüm
Senüñ üftādeñem serv-i bülendüm
Amān pā-māl-i cevri itme efendim
Yeter cevri eyledüñ şūḡ-ı cihānum
Şivekārūm dād elinden el-amān

II

Güzelsin bî-bedelsin dil-sitānsın
Bulınmaz mişli bir şūḡ-ı cihānsın
Velikin āfet-i devr ü zamānsın

³²⁰ 460b/463

Yeter cevr eyledüñ şūḥ-ı cihānum
Şivekārūm dād elinden el-amān

III

Ruḥuñ gül-ğonca-i bāğ-ı bahādur
Ḳadūñ bālā ḥırāmuñ dil-rübādur
Cihānuñ meyli şimdi hep sañadur
Yeter cevr eyledüñ şūḥ-ı cihānum
Şivekārūm dād elinden el-a mām

IV

Şarāb-ı lā‘l-i nābuñ cān-fezādur
Sözūñ bülbül gibi rûḥa ğıdādur
Anuñçü[n] saña ‘ālem mübtelādur
Yeter cevr eyledüñ şūḥ-ı cihānum
Şivekārūm dād elinden el-a mām

196³²¹

Şarkı Rast

[Hece vezni: 4+4]

I

Bende oldum sen cānāne
‘İşkuñla oldum dīvāne
Şerbet-i vaşluñ içeli
Boyandum reng-i elvāne
Çeküp tığūñ sīnem ‘üryān
Fedā cānum saña elvān

II

Ḳudūmuñ cānlara minnet
Olalum maẖhar-ı himmet
Kemer-bende işiginde
Ḳıllar ‘āşıkıların hizmet
Çeküp tığūñ sīnem ‘üryān
Fedā cānum saña elvān

³²¹ 460b/463

III

Derd-i ʿışkuñla şoyundum
Görüp rüyuñ cezbelendüm
Söylemezdüm sırr-ı ʿışkuñ
Göñül hâliyle hâllendüm
Çeküp tîğüñ sînem ʿüryân
Fedâ cānum saña elvân

IV

Yanağı gül saçı sünbül
ʿĀşıqlara itme göñül
Tîğıyla zârbını açar
Zârbına olmaz taḥammül
Çeküp tîğüñ sînem ʿüryân
Fedâ cānum saña elvân

V

Lebleri mül çeşm[i] āhū
Tîğ[i] müjgân kemân-ebrū
Hâneḳāh-ı ʿışk içinde
Çeker ʿāşıqlaruñ yâ hū
Çeküp tîğüñ sînem ʿüryân
Fedâ cānum saña elvân

197³²²

Şarkı-yı Vâsıf Ağa³²³

[Mefâʿ ilün mefâʿ ilün feʿ ülün]

I

Şalın güller gibi nâzük-ḥırâmsın
Gül-i nev-reste-i bâğ-ı merâmsın
Güzelsin nâzenînsin pek be-nâmsın
Velâkin nʼeyleyem sevdâ-yı ḥâmsın

II

³²² 460b/463

³²³ Güler, s.456.

Dili ‘ ışk-ile her sūya düşürdüñ
Hayāl-i zülf-i şeb-būya düşürdüñ
Beni sevdā-yı gīsūya düşürdüñ
Sen iy baht-ı siyeh hem-reng-i şāmsın

III

Ṭuyıldı şaklama inkāra yok yer
İşitdük mū-miyānuñ şarmış eller
Hoş imdi belki iy şūḥ-ı sitemger
Bize geldükçe rem aḡyāra rāmsın

IV

Bu da lāyık mıdur iy bī-mürüvvet
İdesin ḡayrılarla ‘ ayş u ‘ işret
Ṭotalum bende olsun hep kabāḥat
Begüm ammā ki sen de pek paşamsın

V

Gehī ta‘ zīr ider ḡāhī seversin
Mizācuñ añaşılmaz derd-i sersin
Ne belli barışursın ne küsersin
A Vāşif sen de ḡāyet bī-devāmsın

198³²⁴

Şarkı [Ṭıflī]

[Hece vezni: 4+4]

I

Bir māh-rū şūḥ-ı āşüb-ı devrān
Görmemiş³²⁵ mişlūñ senūñ çeşm-i cihān
Eyle gel ‘ uşşākını rahme şāyān
Luṭf-ı teraḥḥumle kerem kıl iḥsān
Çeşm fettān ḡāl perişān
Sañā ḡayrān oldum ḡayrān

³²⁴ 461a/463

³²⁵ Kelime *gelmemiş* olarak imla edilmiş; ancak anlam ve gramer açısından görmemiş olması daha uygundur.

II

Sensin sevdicegüm cānānum benüm
Rûḥ-ı revān derde dermānum benüm
Daḥı gizli cān içre cānum benüm
Bilürsin iy kām̄eti serv-i revān
Çeşm fettān ḥāl perīşān
Saṇa ḥayrān oldum ḥayrān

III

Şāyeste-i raḥmuñ oldum serverā
Bende-i bī-çāreñe eyle vefā
Mā-melek degül saṇa cānlar fedā
İy güzeller serveri mäh-ı tābān
Çeşm fettān ḥāl perīşān
Saṇa ḥayrān oldum ḥayrān

IV

Sensüz qarār itmez Tıflı bir yerde
Sensin ḥayāli hem fikri her yerde
Saṇa biñ cān-ile olmuşam bende
İy güzeller serveri şūḥ-ı cihān³²⁶
Çeşm fettān ḥāl perīşān
Saṇa ḥayrān oldum ḥayrān

199³²⁷

Şarkı

[Hece vezni: 6+5]

I

Şabāḥ olsun ben şu yerden gideyüm
Ġarīb bülbul gibi feryād ideyüm
Sen dururken yā ben kime gideyüm
Uyan hey gözleri mestānum uyan
Uyan hey dillere destānum uyan

³²⁶ İy güzeller serveri şūḥ-ı cihān: Bilürsin iy kām̄eti serv-i revān M.

³²⁷ 461a/463

200³²⁸

Şarkı Rast-1 Cedîd

[Hece vezni: 4+3]

I

Öpsem seni doynca

Doyınca seni öpsem

Öpsem dimesin epsem

Epsem dimesin öpsem

Amān gül yüzlü cānān gel itme

Çeşmüm giryān senüñle bir gice

Ben öleyüm hemān gel kaçma iy perī

Sen söyle kiminsin sen benümsin söyle amān

II

Demdür şanma gel kim

Gel kim şanma demdür

Bir dem kılalum şöhet

Şöhet kılalum bir dem

Amān gül yüzlü cānān gel itme

Çeşmüm giryān senüñle bir gice

Ben öleyüm hemān gel kaçma iy perī

Sen söyle kiminsin sen benümsin söyle amān

III

Ölsün ğam ile hāsîd

Hāsîd ğam ile ölsün

Hurrem olalum sen men

Sen ben olalum hurrem

Amān gül yüzlü cānān gel itme

Çeşmüm giryān senüñle bir gice

Ben öleyüm hemān gel kaçma iy perī

Sen söyle kiminsin sen benümsin söyle amān

IV

³²⁸ 461a/463

Maḥfī ḵuluṇam ṣāhum
Ṣāhum ḵuluṇam maḥfī
‘Ālem duyalı bildi
Bildi duyalı ‘ālem
Amān gül yüzlü cānān gel itme
Çeşmüm giryān senüñle bir gice
Ben öleyüm hemān gel kaçma iy perī
Sen söyle kiminsin sen benümsin söyle amān

201³²⁹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

İy benüm gül yüzlü yārüm
Severem yokdur inkārüm
Benüm şūḫ-ı cefākārüm
Eger geçdüñ ise benden
Ne mümkün ben geçem senden

II

Uyup mekrine ağyāruñ
Unutduñ ben dili zāruñ
Ḳanı ‘ahdüñle iḵrāruñ
Eger geçdüñ ise benden
Ne mümkün ben geçem senden

III

Vīrāndur ḵalb-i maḥzūnum
Efendim çeşm-i pür-ḥūnum
Benümsin ḵadd-i mevzūnum
Eger geçdüñ ise benden
Ne mümkün ben geçem senden

IV

Degül miyem vaşla lāyık

³²⁹ 461b/464

Velikin kuluñam şadık
Efendim ‘ aşıkam ‘ aşık
Eger geçdün ise benden
Ne mümkün ben geçem senden

202³³⁰

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Benüm dīvāne gönlümi
Alan benden beter olsun
Beni bu ‘ ışık sevdāsına
Şalan benden beter olsun

II

Nigeh hoş kaşları kara
Urduñ yüregüme yara
Beni eşimden āvāre
Qılan benden beter olsun

III

‘ Işkuñ bağrumuzı deldi
Benüm gönlüm sende kaldı
Ne oldıysa baña oldı
Delen benden beter olsun

IV

Görürse gelmez yanuma
Cefālar kılar cānuma
Benüm şimdiki hālüme
Gülen benden beter olsun

203³³¹

Şarkı Gazāl³³²

³³⁰ 461b/464

³³¹ 461b/464

[Hece vezni: 4+4]

I

Bir nıgehle oldum meftūn
‘İşkūñ itdi beni Mecnūn
Gel kerem kıl itme maḥzūn
Gerdeni beñlüm iy ḳaddi mevzūn

II

Cānuma kār itdi fūrḳat
Bir būseye yok mı ruḥṣat
El-amān ḳalmadı tāḳat
Gerdeni beñlüm iy ḳaddi mevzūn

III

Āteşūñle cıger pūryān
Fırḳatūñle sīnem sūzān
Gice gündüz dīdem giryān
Gerdeni beñlüm iy ḳaddi mevzūn

IV

‘Āşıḳı terk itdi māhum
Çıḳıyor gerdūna āhum
Bulsun ‘izzet benüm şāhum
Gerdeni beñlüm iy ḳaddi mevzūn

204³³³

Şarkı İşfehān

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Ne bulduñ iy perī böyle
Bu rütbe bī-vefālıḳdan
Peşīmānlık mı var söyle
Bizümle āşınālıḳdan

II

³³² Bu şiir 458a/460 nolu yaprakta da var.

³³³ 462a/464

Hemîşe âh u efgānum
Çıkar eflāke sulţānum
Teraḥḥum kıl baña cānum
Ferîdüm mübtelâlıkdan

III

Ne ‘ âlemde o meh-pāre
Olup ‘ ıŝkuñla āvāre
Çemenzār-ı gülistāne
Geleydi iktizālîkdan

IV

Efendim bî-bedelsin sen
Güzellerden güzelsin sen
‘ Aceb ɗarb-ı meşelsin sen
Hüsünde dil-rübâlıkdan

V

Dil ü cānum fedā olsa
Yolında ḥāk-i pāy olsa
Saña dünyā bahā olsa
Deger bu hoş-edālîkdan

205³³⁴

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Nedendür bir ḥaber gelmez
Benüm zülfi siyāhumdan
Gönül bir laḥza eglenmez
Kesildüm ben ferāhumdan?

II

Bu dîdemden ağan yaşlar
Sînemde yâreler işler
Dayanmaz tağ-ile taşlar

³³⁴ 462a/464

Benüm āh u fîḡānumdan

III

Keyfîyyet-i ḡālin bilsem

Tesellāya göñül virsem

Selāmet ḡaberin alsam

Eser bād-ı şabāḡumdan

IV

Egerçi ḡayr-ise niyyet

Bulasın ḡamdan selāmet

Benüm çekdiceḡüm zaḡmet

Benüm kendi ḡünāhumdan

V

Benüm göñlüm alan yāri

Müyesser eyleye Bārī

Umaram luṭf u iḡsānı

O ‘ādil pādīşāhumdan

206³³⁵

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

El çekelüm zülfi-yārdan

Elemüm var āh u zārdan

Dil ne çeker ‘ıṣṡ-ı yārdan

Bilmem yārum ne ḡāl oldı

*Ben ayrıldum efendimden*³³⁶

II

Ṭālī‘ ümdür tā ezelden

Cefā çekmek her güzelden

³³⁵ 462a/464

³³⁶ Vasıta beytinin ilk mısrasının yanına kısa bir çizgi ile yan tarafa aşağıdaki mısralar yazılmıştır.

‘ Aceb kimlerle yār oldı
Baña dünyā ḡarām oldı

Hicr-i yāri dil sezelden
Bilmem yārum ne ḥāl oldu
Ben ayrıldum efendimden

III

Raḫībūñ kanı dökilsün
Tek ölsün ‘ālem kurtulsun
Zālīmūñ başı kesilsün
Bilmem yārum ne ḥāl oldu
Ben ayrıldum efendimden

IV

Benüm yārum ne ḥāl oldu
‘ Aceb kimlerle yār oldu
Baña dünyā ḥarām oldu
Bilmem yārum ne ḥāl oldu
Ben ayrıldum efendimden

V

İy benüm dīdesi pür-ḥūn
Āteşūñle cigerüm ḥūn
Ḳo disünler baña Mecnūn
Bilmem yārum ne ḥāl oldu
Ben ayrıldum efendimden

207³³⁷

Şarkı Hüzzām

[Hece vezni: 4+4]

I

Gül yüzli bir şūḥ-ı cihān
‘ Işkına dil oldu ḥayrān
Meclise gel zevḳ idelüm
Sensin ḳuzum derde dermān
Ḥüsni güzel şūḥ-ı cihān
Yandum elūñden el-amān

³³⁷ 462b/465

Farğ olunmaz birbirinden
Sükker aķar leblerinden
Meclis olsam bir gicecik
Cān ne eker ellerinden
Ėüsni güzel şūĖ-ı cihān
Yandum elūnden el-amān

Ol meh-i burc-ı leṭāfet
Kimselerle itmez ülfet
Bir tebessüm ol nigāhı³³⁸
Getürür ʿaqluma ḥālet
Ḥüsni güzel şūḥ-ı cihān
Yandum elündən el-amān

Seyr idüp ol şūḥa yandum
Bağmağa bir dem utandum
Ol mähı meh-tābda gördüm
Şemsi yire indi şandum
Ḥüsni güzel şūḥ-ı cihān
Yandum elüñden el-amān

208³³⁹

Şarkı

[Hece vezni: 6+5]

I

Giderem giderem haberün olsun
O yār benüm idi var senün olsun
Dilerem Hüdā'dan engeller olsun
Ağam lebleründen gül gerdenünden
Baňa bir buse vir yandum elünden

³³⁸ Bu mısranın yan tarafına çekilen kısa bir çizgi ile “Nīm tebessümle nigāhı” yazılmış.

339 462b/465

II

Atumı bağladum ben bir çalıya
Ben de mā 'il oldum Beñli ' Alī'ye
Alayum kaçayum Urumili'ye
Ağam leblerüñden gül gerdenüñden
Baña bir buse vir yandum elüñden

III

Atumı bağladum ben bir ormana
Ben de mā 'il oldum Beñli ' Osmān'a
Alayum kaçayum ' Arabistān'a
Ağam leblerüñden gül gerdenüñden
Baña bir buse vir yandum elüñden

209³⁴⁰

Şarkı Nevā

[Hece vezni: 4+4]

I

' Işkdur bizi Mecnūn iden
Bir gül ister ol gonceden
Hüb sesine çok müşterī
Gel nağme it sünbüleden
Düşdi gönül çāresi ne
Dayanamam āteşine yār amān
Kime varsam derdüm yansam
Hîç gitmez elemi benden

II

Gül tonansa yüce tağlar
Bülbül bir gül için ağlar
Kol kol olmuş ' aşıkıların
Deste deste sünbül bağlar
Düşdi gönül çāresine
Dayanamam āteşine yār amān

³⁴⁰ 462b/465

Kime varsam derdüm yansam
Hiç gitmez al mı benden

III

Yanakların gül gül itmiş
‘ Āşıkların bülbül itmiş
Şırma saçun ‘ āşıklara
Deste deste sünbül itmiş
Düşdi gönül çāresine
Dayanamam āteşine yār amān
Kime varsam derdüm yansam
Hiç gitmez al mı benden

IV

Bir Leylā’ya Mecnūn oldum
Hicri ile maḥzūn oldum
Vech-i pākin seyr idince
Biñ cān ile meftūn oldum
Düşdi gönül çāresine
Dayanamam āteşine yār amān
Kime varsam derdüm yansam
Hiç gitmez al mı benden

210³⁴¹

Şarkı Şabā

[Hece vezni: 4+4]

[iy] benüm kaşı kemānum
Ben olam kuluñ kurbānuñ
Bu mıdur ‘ ahd ü peymānuñ
Bu da bize bir fend olsun

II

Bu ḥalk bizi niçün diler
Akar bu çeşmümden seller
Āl kınalı beyāz kollar

³⁴¹ 463a/465

Dola boynuma bend olsun

III

‘ Āşıkam saña a dil-cū
Memeler sakız tūrūncu
Ağzuñ hokka dişler incü
Ķuzum ruĥlaruñ āl olsun

IV

Bağçelerde biter nārı
Ne gül kaldı ne gülzārı
Elin elüme vir bārı
Gören ‘adūya derd olsun

211³⁴²

Şarkı Hüseyni³⁴³

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Saña benden efendim tuĥfe-i cānum selām olsun
Ķabül eyle ne var bu yādgārum iş tamām olsun

II

Hemīşe maķşūdum senden nigāh u iltifātuñdur
Hemān bir gūşe-i çeşmüñle göñlüm şādmān olsun

III

Hemān senden murādum budur ancak iy şeh-i bī-dād
Şehīd-i tiğ-i ġamzeñ olduġum ‘ālemde nām olsun

IV

Senüñ pā-māl-ı rāhuñ olmaġa ben ĥāk[e] minnetdür
Hemān senden benüm serv-i gül-endāmum ĥırām olsun

212³⁴⁴

³⁴² 463a/465

³⁴³ Emine Hilal Çırak, “18.Yy.’ da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Güfteler”,
Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2007, s.81.
(Bu şiir nakıs bir gazel şeklindedir.)

Şarkı-yı Tanbūrī

[Hece vezni: 4+4]

I³⁴⁵

Kimyā-imiş naẓarumuz
Uyuşur mı bāzārumuz
Gümüş gerdān alınursa
Belki olmaz ẓarārumuz
Geçilür mi şīvekārdan
Ele girse gümüş gerdān
Ne ayardur ma‘lūm oldı
Tamğalandı şemveş gerdān

II

Sīm-gerdāna mā’ıl olduk
Biz şafāyı anda bulduk
Güzellerün şöhreti-çün
Ustāsından izin aldık
Geçilür mi şīvekārdan
Ele girse gümüş gerdān
Ne ayardur ma‘lūm oldı
Tamğalandı şemveş gerdān

III

Naẓar itdi ba‘zı yārān
Ol mūğ-beçe aldı meydān
Hep güzeller ķol ķol olmuş
Var Tanbūrī eyle seyrān
Geçilür mi şīvekārdan
Ele girse gümüş gerdān

³⁴⁴ 463a/465

³⁴⁵ Mütেকerrir mısralar M’de üç mısra şeklinde şöyle yazılmıştır.

Geçilür mi şīvekārdan ele girse
Gümüş gerdān ne ayardur ma‘lūm
Oldı tamğalandı şemveş gerdān

*Ne ayardur ma' lûm oldı
Tamğalandı şemveş gerdân*

213³⁴⁶

Şarkı

[Hece vezni: 6+5]

I

Boşan da gel dağlaruñ bendesi boşan
İflâh olmaz olmaz derdine düşen
Neneñden ' arz aldum babañdan nişân
Ölürem ayrılmam bir dānem senden

II

Aşalum aşalum dağlar aşalum
Aşalum da düz ovaya düşelüm
Eger küstün ise gel barışalum
Ölürem ayrılmam bir dānem senden

III

Egil şu servinüñ dalları egil
Ben saña virmişem gāyetle meyil
Göñlümle sevdüm zūr ile degül
Ölürem ayrılmam bir dānem senden

IV

Şu dağın ardına varayum direm
Sevdâyı başumdan şavayum direm
Gül yüzlü yārumı göreyüm direm
Ölürem ayrılmam bir dānem senden

214³⁴⁷

Şarkı Hüseynî

[Hece vezni: 6+5]

I

³⁴⁶ 463b/466

³⁴⁷ 463b/466

Şu qarşuki dağda bir qızı meler
Qızınıñ feryadı bağrumı deler
Eşinden ayrılan böyle mi ağlar
Gel qızum aqlama meleme vazgel eşinden

II

Qızınıñ şāhibi bir delikanlı
Şağ yanı şol yanı püskürme beñli
İbrişim kuşaklı yār ince belli
Gel qızum aqlama meleme vazgel eşinden

III

Qal‘ anuñ qapusı demür degül mi
İçünde oturan emir degül mi
Emir’e şarılmaq ‘ömür degül mi
Gel qızum aqlama meleme vazgel eşinden

IV

Bu qızıyı qızılatmaduñ mı
Şağ yanuñ şol yanuñ gözetmedüñ mi
Eşüm gelür diyü gözetmedüñ mi
Gel qızum aqlama meleme vazgel eşinden

V

Qapunuñ öñinde taşuñ olayum
Gözinüñ üstinde qasıñ olayum
Bir gice yanuñda eşüñ olayum
Gel qızum aqlama meleme vazgel eşinden

215³⁴⁸

Şarkı

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün]

I³⁴⁹

Bugün şādum ki yār ağlar benüm-çün
Çemende murğ-ı zār ağlar benüm-çün

³⁴⁸ 463b/466

³⁴⁹ 3 ve 4/I: Mısralarda vezin kusurludur.

Yā niçün ƙan aƒlamazlar benüm-çün
O ūh-ı sitemkār aƒlar benüm-çün

II

Ṭabībe söyledüm derd-i derūnum
Ṭabībüm zār zār aƒlar benüm-çün
Beni āūfte itdi bir gül-endām
Gūlistānda hezār aƒlar benüm-çün

III

Güler yüz görmedüm aūlā cihānda
Felek leyl ü nehār aƒlar benüm-çün
Bu cānī ‘āūkuñ baƒrı delikdür
Dem-ā-dem rūzgār aƒlar benüm-çün

216³⁵⁰

Ŗarkı Hūzzām

[Hece vezni: 4+4]

I

Nedür sende böyle edā
Bir cānum var olsun fedā
‘İūkuñla yansın bu gedā
Olmıūam hayrān olmıūam hayrān
Amān amān cān saña ƙurbān

II

Ƙaūların beñzetdüm yaya
Gül cemālin toƒan aya
Mecnūn miūālī Leylā’ya
Amān amān cān saña ƙurbān

III

Düūdüm yārümüñ derdine
Beñzer ayuñ on dördine
Beni ƙul itdi kendine

³⁵⁰ 464a/466

Amān amān cān saña kurbān

217³⁵¹

[Şarkı]

[Hece vezni: 6+5]

I³⁵²

Her şabāḥ her şabāḥ gelür geçersin

Ḳanumı ḳadeḥe ḳoyup içersin

Olur olmazlara gözin süzersin

Evvel benüm idin şimdi kiminsin

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

II

Yüri dil-ber yüri saçın sürünsün

...

...

...

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

III

İki çifte üç çifte yalduzlı ḳayıḳ

Yāruñ güzelliḡi ṭab‘uma lāyık

...

...

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

IV

Ḳınalı parmaḳlar ne güzel eller

...

...

...

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

V (Tetimme)

³⁵¹ 464a/466

³⁵² İlk bentten sonraki bentlerde mısraların arasında bırakılmış olan bazen iki bazen üç mısralık boşluklar üç noktayla gösterildi.

Nāzlı dil-ber beni da‘ vet eyledi
Baķuñ şu dil-bere baña neyledi

...

...

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

VI

İşte ben gideyorum ĥaberüñ olsun

...

...

...

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

VII

Aķum baēladum ben bir ormana

...

...

...

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

VIII

Benden selām olsun nāzlı yārime

...

...

...

Ölürem ayrılmam bir dānem senden

218³⁵³

Şarkı der-Maķām-ı Evc-ārā

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün]

I³⁵⁴

Revnaķ-ı bezm-i cihānsın

Şūķ-ı ‘ālem mihribānsın

Sen güzelsin ĥüsn ü ānsın

³⁵³ 464b/467

³⁵⁴ Sen güzelsin ĥüsn ü ānsın: Nāzenīn bir nev-civānsın M.

Hâşılı cān içre cānsın

II

Çeşm-i maḥmūruñ süzersin

‘ Āşıkuñ bağrın ezersin

Günde biñ ḥile sezersin

Hâşılı cān içre cānsın

III

Bağ ḥayālūñle Ferīd’e

Düşdi dil olmaz ümīde

Bārī kurbān eyle ‘ide

Hâşılı cān içre cānsın

IV

Devlet-i ḥüsnüñe iy māh

Böyle lāyık iderem āh

Şānuña düşmez bu billāh

Hâşılı cān içre cānsın

V

Sevdügüm gāyet güzelsin

Ne’yleyem ṭul-i emelsin

Öyle ammā bī-bedelsin

Hâşılı cān içre cānsın

219³⁵⁵

Şarkı der-Makām-ı Tāhir Būselik

[Müstef’ ilün müstef’ ilün]

I

Bir çeşmi pür-sürme siyāh

İtdi benüm ḥālüm tebāh

N’ola idersem āh u vāh

Yağdın beni āh kāfir āh gel gel amān

Yağdın beni āh zālīm āh

II

³⁵⁵ 464b/467

Hāl-i rûyuñ itsem hayāl
Gelür baña bir başka hāl
Gel yanuma kuzum muhāl
Yıkdın beni āh kāfir āh gel gel amān
Yağdın beni āh zālīm āh

III

Semmūr mişālî perçemi
Bend itdi gönül ‘ālemi
Bir seyr idersen gül-femi
Yağdın beni āh kāfir āh gel gel amān
Bağdın mı āh zālīm āh

IV

‘Āşıkıların bağrın yaqar
Gīsūsına güller tatar
Ol ruqları ‘anber koqar
Yağdın beni āh kāfir āh gel gel amān
Yağdın beni āh zālīm āh

220³⁵⁶

Şarkı Bāyātī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Niçün ā sevdüğüm niçün
Seni sevdüm o mı suçum
Semūr gibi siyah şacıñ
Çözen benden beter olsun
Beter olsun beter olsun
Çok ağlatdın yeter olsun

II

Qaradur qaslaruñ qara
Sen açduñ sīneme yara
Beni işümden āvāra

³⁵⁶ 464b/467

İden benden beter olsun

Beter olsun beter olsun

Çok ağlatdın yeter olsun

III

Çıkayum yāruñ köşkine³⁵⁷

Cihān tar oldu başuma

Beni hicrān āteşine

Yağan benden beter olsun

Beter olsun beter olsun

Çok ağlatdın yeter olsun

IV

Güzel geçersen elüme

Seni çekerüm yemine³⁵⁸

Benüm şimdiki hālüme

Gülen benden beter olsun

Beter olsun beter olsun

Çok ağlatdın yeter olsun

V

Başındadur fino fesi

Aldı beni hūb nefesi

Ben de anuñ dīvānesi

Olan benden beter olsun

Beter olsun beter olsun

Çok ağlatdın yeter olsun

221³⁵⁹

‘Āşık ‘Ömer Şarkı

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy güzel bilsem ‘aceb bizden bî-zār olmak n’içün

³⁵⁷ 1/III: Mısrada vezin kusurludur.

³⁵⁸ 2/IV: Mısrada vezin kusurludur.

³⁵⁹ 465a/467

‘Ahd ü peymānuñ unudup hilekār olmaḵ n’içün
Ağyār ile her zamān mestānesin iy çeşm-i mest
Sen şafāda benüm işüm āh u zār olmaḵ n’içün

II

Büsbütün dünyā senüñ hep cümleten yāruñ mıdur
Doğrı söyle bî-vefālîḵ eskiden kārūñ mıdur
Bilmezem iller senüñ benden emekdāruñ mıdur
Ya baña va‘de idüp ağyāra yār olmaḵ n’içün

III

Bî-vefālardan³⁶⁰ vefā gelmez³⁶¹ gönül bilmez misin
Arz-ı hāl şundum efendim yaşımı bilmez misin³⁶²
Yiter ittüñ bu cefāyı³⁶³ yoḡsa sen ölmez misin
Ben ġarib üftādenüñ çeşmine zār olmaḵ n’içün

IV

İy güzel cevır ü şafālar el-amān oldu yiter
Bāğ-ı hüsnüñ güllerinde şakıyup bülbul öter
Bir gün olasın da cānum olasın benden beter
Ya bu ‘Ömer ḡasretiyle intizār olmaḵ n’içün

222³⁶⁴

Şarkı (Ser-râst)

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Olmaduñ bir kerre iy zālîm benümle rû-be-rû
Çekdüğüm aşüftelik ‘ālemde oldu güft ü gû
Kîneden şāf eyleseñ de sîneñi iy fitne-cû
Dil ki hûn oldu ġamuñla neyleyem şimden girü

³⁶⁰ vefālardan: vefādan G.

³⁶¹ -: iy G.

³⁶² Arz-ı hāl şundum efendim yaşımı bilmez misin: Merḡamet eyleyüp bir kez yaşımı silmez misin G.

³⁶³ ittüñ bu cefāyı: bu cevır ü cefālar G.

³⁶⁴ 466b/469

II

Sen cefâ-mu' tâda zâlim olalı dil mübtelâ
Olmadum eyyâm-ı hüsnuñde senüñ luṭfa sezâ
Tevbekâr olsañ da zâlim ba' d-ez-ân iy bî-vefâ
Dil ki hûn oldu ğamuñla neyleyüm şimden girü

III

Ben severdüm sen kaçarduñ bir zamân iy nâzenîn
Fırkatüñle itdürürdüñ şubḥa dek âh u enîn
Ṭotalum şimdi cefâ vü cevre itmişsin yemîn
Dil ki hûn oldu ğamuñla neyleyüm şimden girü

IV

Ġayrılarla sen şafâda ben ğamuñla pür-keder
Göñlümi benden uşândurduñ neler çekdüm neler
Terk-i aġyâr itdügüñ gerçek daḥı olsa eger
Dil ki hûn oldu ğamuñla neyleyüm şimden girü

V

‘ Işķ-ile bir ḥâlet el virdi baña bu demde kim
Râzımı fâş eyleyüp ol kâfir-i ‘ ışķa didüm
İltifât itseñ de itmezseñ de itmem ben mühim
Dil ki hûn oldu ğamuñla neyleyüm şimden girü

223³⁶⁵

Şarkı-yı Vâsıf Aġa³⁶⁶

[Mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün]

I

Seyr eyle hırâmuñ ḳad-i dil-cü mı nedür bu
Baḳ ṭurra-i şeb-rengine şeb-bü mı nedür bu
Bir çeşm-i siyeh cilveli âhü mı nedür bu
Gül dalı mı zîbâ gül-i hoş-bü mı nedür bu

II

Mest olup açılsa nidem âyîne-i sîne

³⁶⁵ 466b/469

³⁶⁶ Gürel, s.489.

Beñzer bütün endāmı şanem-ḥāne-i Çin'e
Mā'il gül-i ruḥsāresi bülbul nefesine
Gül dalı mı zibā gül-i hoş-bū mı nedür bu

III

Dil olsa n'ola gerden-i berrāḳına mecbūr
‘Aks itmede şāfiyyeti mānende-i billūr
Bir būsesine cā'ize biñ milket-i fāḡfūr
Gül dalı mı zibā gül-i hoş-bū mı nedür bu

IV

Ḥāl-i lebi ‘anber deheni ḡonca-i zibā
Rūyı gül-i nev-reste ḳadı serv-i semen-sā
Vāşıf hele her vech-ile şāyān-ı temāşā
Gül dalı mı zibā gül-i hoş-bū mı nedür bu

224³⁶⁷

Şarkı-yı [Nazîf] Evc-ārā
[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Gel ey güzeller serveri
Feryādum eflāke çıkar
Göñlüm cemālün görelî
Bir yerde hîç itmez ḳarar
Amān amān cānum amān
İpsikimu nasa filisu

II

N'itdüm saña iy ḡonca-leb
Feryāduma olduñ sebep
Sensüz bu göñlüm rûz u şeb
Amān amān cānum amān
İpsikimu nasa filisu

III

‘Işḳuñ ile durmaz hemān

³⁶⁷ 468b/471

İki gözümde kan revân
Sensüz bu gönüm bir zamân
Amân amân cānum amân
İpsikimu nasa filisu

IV

Bağ gel Nâzîf'ün hâline
Dil virdi rûy-ı âline
Rağm eyle gel aḥvâline
Amân amân cānum amân
İpsikimu nasa filisu

225³⁶⁸

Şarkı[-yı Dervîş]
[Mefâ' ilün mefâ' ilün]

I

Yine nev-reste bir âhû
O zülûf misk-i 'anber-bû
Güzeldür kâmeti dil-cû
Meded iy gözleri âhû
Çeker 'âşıqlaruñ yâ hû

II

Gelür nâz ile şermende
Taḥammül kalmadı tende
Nedür bu ḥüsn ü ân sende
Meded iy gözleri âhû
Çeker 'âşıqlaruñ yâ hû

III

Lebi sükker şâ'in-güftâr
Ḥırâm eyler nâzük-reftâr
Saña dil muntaẓır her bâr
Meded iy gözleri âhû
Çeker 'âşıqlaruñ yâ hû

³⁶⁸ 469a/471

IV³⁶⁹

Qılup kākülün perîşān
Dervîş üftâdedür hayrān
Senüñdür iy āhū devrān
Meded iy gözleri āhū
Çeker ‘āşıqlaruñ yā hū

226³⁷⁰

Şarkı Evc

[Hece vezni: 4+4]

I

Sevdüm bir gonca-i ra‘ nā
Meclis-i ‘işvede gūyā
Düşdi ‘ışka dil-i şeydā
Bağ benüm hālūme cānā
Pupayis elado iy çeşm-i āhū

II

Beni âteşlere yakduñ
Ġam-ı hicrāna bırağduñ
Raķible şarılup yatduñ
Bağ benüm hālūme cānā
Pupayis elado iy çeşm-i āhū

III

Müşerref kıl dil-i hāki
Ġalaṭa’nuñ cism-i pāki
Hoş-edādur Todoraki
Bağ benüm hālūme cānā
Pupayis elado iy çeşm-i āhū

IV

Lebüñ bir la‘ l-i Bedaḥşān
Qaddi mevzūn zūlfı reyḥān

³⁶⁹ 1 ve 2/IV: Mısralarda vezin kusurludur.

³⁷⁰ 469a/471

Boyı bir serv-i hırāmān
Baḡ benüm ḡālūme cānā
Pupayis elado iy çeşm-i āhū

V

Ġalaṭa'da güzel çokdur
Senden ġayrı yārüm yokdur
Gerdenüñden baña öpdür
Baḡ benüm ḡālūme cānā
Pupayis elado iy çeşm-i āhū

VI

Ġalaṭa'da yokdur eşi
On üç on dörd hemān yaşı
Odur tavşanlaruñ başı
Baḡ benüm ḡālūme cānā
Pupayis elado iy çeşm-i āhū

227³⁷¹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Gök yüzünüñ māh buludı
İndi hevāyı bürüdi
Felek bizi tiz ayırdı
Ḳaldum aġlayı aġlayı
Yār diyü yār diyü

II

Baḡ şunuñ servī boyına
Melek qarışmış şuyına
Şoyunsa girse қоynuma
Şaram aġlayı aġlayı
Yār diyü yār diyü

III

³⁷¹ 469a/471

Felek bize    eyledi
Bir civ  na   ul eyledi
Ta  ı ta  ı yol eyledi
Ge  d  m a  layı a  layı
  uzum y  r diy   y  r diy  

IV

  oyundum Mecn  n'a d  nd  m
  y g  zel ben seni sevd  m
Kendimi dell  la vird  m
  atdum a  layı a  layı
  uzum y  r diy   y  r diy  

228³⁷²

  arkı-yı [    kir]   ab  -zemzeme³⁷³

[Mef  '    n me   '    n me   '    n me   '    n]

I

Buyur evreng-i sult  na hem  n    hum   af   eyle
Otur   a  r-ı S  leym  n'a hem  n    hum   af   eyle

II

Dizilsinler h  z  rında ned  mler zıll-i n  rında
Bu c  hu  n her   u  rında hem  n    hum   af   eyle

III

Sar  y-ı dil-g     dur bu    aceb c  y-ı   af  dur bu
G  zel      lem-n  m  dur bu hem  n    hum   af   eyle

IV

  af   ile otur her dem ola d    menler  n p  r-  am
   A  lar eyle    n-   tem hem  n    him   af   eyle

V

Sen  n z  vk  n i   n      ir o  ur bir zemzeme n  dir
Yapar   ok g  fteler    kir hem  n    hum   af   eyle

³⁷² 472b/475

³⁷³ Dikba   T  ys  zo  lu, s.704.

(YE'de her mısra ikiye b  l  nerek murabba   aklinde yazılmı  tır.)

229³⁷⁴

[Şarkı-yı Şervet] Hüseynî-‘aşîrân
[Mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün]

I

İy şüh-ı cihân ‘aşîk-ı nālānuñ unutma
Şād eyle güzel vaşl ile hāyrānuñ unutma
Şābit-ka-dem ol ‘ahd-ile peymānuñ unutma
Cevr eyler iseñ gāhice ihsānuñ unutma

II

Gisūlarını bād-ı şabā itse perîşān
Āyine-i sîneñde ruhuñ olsa nümāyān
O meclise lāyık beni dūr eyleme sūzān
Cevr eyler iseñ gāhice ihsānuñ unutma

III

Şartınca güzelsin hoş-edā zātına lāyık
Olmaz mı cihân kadd-i hırāmānuña ‘aşîk
Bu hūsn-ile gördüm seni ben tab‘a muvāfîk
Cevr eyler iseñ gāhice ihsānuñ unutma

IV

Dil mülkini virdüm saña iy māh-ı dil-ārā
Şabr-ile qarārüm dağı ‘ışk eyledi yağmā
Şervet gibi var mı saña bir ‘aşîk-ı şeydā
Cevr eyler iseñ gāhice ihsānuñ unutma

230³⁷⁵

Şarkı-yı [Vāşîf] Hümāyūn³⁷⁶
[Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

I

Dil-ḥarāb-ı ‘ışkınam sensin sebeb ber-bāduma

³⁷⁴ 472b/475

³⁷⁵ 473a/475

³⁷⁶ Gürel, s.466.

Bir tesellî vir gelüp bârî dil-i nâ-şāduma
Taş mıdur bağıruñ ki gelmezsın benüm imdāduma
Dîni ayrı kâfir olsa rahm ider feryāduma

II

Hâlümi hiç şorma mısın iy meh-i hâtır-şiken
Nâz-ı hicrānuñla sūzān oldu iklīm-i beden
‘Işk dirler bir söyünmez āteşe düşdüm ki ben
Dîni ayrı kâfir olsa rahm ider feryāduma

III

Eyledüñ derd-ile sūzān nār-ı hasret meskenüm
Taşa kâr itdi saña kâr itmedi āhum benüm
Güş idüp efğānumı n’ola acırsa düşmenüm
Dîni ayrı kâfir olsa rahm ider feryāduma

IV

Bu naşıl esrār ki bir kerre beni şād eylemez
Dest-i cevruñle harāb olsam da ābād eylemez
Şöyle ber-bād olduğum kim görse imdād eylemez
Dîni ayrı kâfir olsa rahm ider feryāduma

231³⁷⁷

Şarkı

[Mef’ ūlū mefā’ ilū mefā’ ilū fe’ ūlūn]

I

Reşk itse sezā zūlfine sünbül de şemen de
Şayd olsa revā çeşmüñe āhū-yı Hōten de
Kıldı beni bir ‘işve ile kendine bende
Gül-geşt-i şafā eyler iken şahñ-ı çemende

II

Evvel görüşümde seni iy gözleri āfet
Ol demde benüm başuma kıpmışdı kıyāmet
Tekrār dil-i vîrānemi yakmağa ne hācet
Gül-geşt-i şafā eyler iken şahñ-ı çemende

³⁷⁷ 473a/475

III

Ben hāl-i dili söyler iken ol [yüzi]³⁷⁸ māha
Hem hāl-i zenāhdān ile düşdüm o nigāha
Şayd oldu gönül bir de o şah-bāz-nigāha
Gül-geşt-i şafā eyler iken şahn-ı cemende

IV

Ağyār-ı siyeh-rûlara mı dürlü vefâlar
‘Uşşâk-ı belâ-keşlere ‘âdet mi ezâlar
Lâyık mı efendim kûluna cevır ü cefâlar
Gül-geşt-i şafā eyler iken şahn-ı cemende

232³⁷⁹

Şarkı-yı Vâşif Hüzzâm³⁸⁰

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Hâlûmi biñ kerre takrîr eylesem sultānuma
Güş idüp rahm eylemezsin nâle vü efgānuma
Nice feryād itmeyem evvel gelişde yanuma
Sen benüm iy bî-vefâ âteş bırağduñ cānuma

II

Sensüz iy meh-rû harām olsun baña nûş-ı şarāb
İşledi bir yanadan bir yana sîğ ü ıztırāb
Ağlayup sızlanmayam mı dahı mānend-i kebāb
Sen benüm iy bî-vefâ âteş bırağduñ cānuma

III

Başuma yakup haşîr iy şah-ı iklîm-i cemāl
Saña dil nāmında bir yanıkdān itdüm ‘arz-ı hāl
Ben dahı derdüm yanup yakılmadan Vâşif-mişāl
Sen benüm iy bî-vefâ âteş bırağduñ cānuma

IV

³⁷⁸ Hece eksikliğinden ve vezin uyumsuzluğundan dolayı tamir yapıldı.

³⁷⁹ 473b/476

³⁸⁰ Gürel, s.467.

Dāmen-i nāzuñ gibi düşsem de her dem pāyına
Bu ne sırdur kim açılmazsın mişāl-i āyine
Bunca dem yanup kül olmuşken yeñi başdan yine
Sen benüm iy bî-vefā āteş birağduñ cānuma

V

Şardı Vāşif şarmağa ol şūhı sevdā-yı merāk
Olmada günden güne göñlümde muzdād iştıyāk
Şol kadar yaqdı cigergāhum bu nār-ı iftirāk
Sen benüm iy bî-vefā āteş birağduñ cānuma

VI

Cānuma kaşd itdi hūbī gözlerüñ düşmen gibi
Bağrumı deldi sitemli sözlerüñ süzen gibi
Şu‘ lezār-ı iftirāk olsam n’ola külhān gibi
Sen benüm iy bî-vefā āteş birağduñ cānuma

233³⁸¹

Şarkı-yı Aḥmed Beg Sāzkār

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Düşdi göñül çāre nedür bî-vefānuñ ‘ışkına
Ehl-i ‘ışkuñ kārı dā’im yanmadur ‘ışk nārına
Ḥaylī demdür oldı cānān gözümüzden ki nihān
Gel çıkalum dil senüñle ol hümā’nuñ şaydına
Amān Amān Amān yandum ben ‘ışk nārına

II

Tā ezelden cān u dilden ‘āşık-ı üftādeñem
Gizlüdür ‘ışkuñ derūnda ḥāşılı bir bendeñem
Kimseler vāqıf degüldür ḥālūme esrāruma
Firḡatüñ kār itdi cānā ḥasret-i dīdāruñam
Amān Amān Amān yandum ben ‘ışk nārına

III

Açdığūñ her yaraya gel iy ṭabībüm kıl devā

³⁸¹ 473b/476

Derd-i 'ışkuñ ile sâzkâr okusam her dem nevâ
Nice izhâr ideyüm cân içre cānān gizlidür
Âteş-i 'ışkuñla yandum çâresini bul baña
Amān Amān Amān yandum ben 'ışk nārına

IV

Ruḥşatuñ var mı efendim görmeye dīdāruñı
Bağmağa gözler kamaşur görsem āh ruḥsāruñ
Cezbe-i 'ışkum benüm te'sīr ider cānā saña
Sen de elbet şād idersin 'āşık-ı bīmāruñı
Amān Amān Amān yandum ben 'ışk nārına

234³⁸²

Şarkı-yı Vāşif Ağa³⁸³

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Ne zībā cāyı kılduñ cilve-gāh iy verd-i şermende
Ne zevk itdüñ ne gördüñ bensüz āyā şahı-ı gülşende
Nice mānend-i bülbul olmayam ḥasretle nālende
Seni bunca zamāndur görmedüm iy naḥl-i nāzende

II

Nic'olduñ kanda kalduñ iy nihāl-i gülşen-i behcet
Beni sen gideli zālīm ne ḥāle koydı bak fūrkat
Tehī mi aḡlaram bī-hūde midür bende bu ḥālet
Seni bunca zamāndur görmedüm iy naḥl-i nāzende

III

Nigāhuñ 'ālemi mest itdi ise kendi ayık mı
Ne düşmiş rüyuña ḥālūñ daḡı ben gibi 'āşık mı
Beni bir buse ile şavmak inşāf ile lāyık mı
Seni bunca zamāndur görmedüm iy naḥl-i nāzende

IV

Kimüñ ḡam-ḡānesin pür nūr-ı şevk itdüñ bu şeb iy māh

³⁸² 474a/476

³⁸³ Gürel, s.482.

Kimüñle ‘azm-i bāğ itdün kime olduñ ‘aceb hem-rāh
N’ola Vāşıf gibi derd-i firākuñla çekersem āh
Seni bunca zamāndur görmedum iy naḥl-i nāzende

235³⁸⁴

Şarkı-yı Vāşıf Ağa³⁸⁵

[Mef‘ ülü mefā‘ ilü mefā‘ ilü fe‘ ülüñ]

I

Gülgeşt-i şafā eyler iken şahñ-ı cemende
Oldum yine bir naḥl-i gül-i nāza figende
Ārām idemem ğayrı şabır kalmadı bende
Yaz geldi bahār oldu açıl gül gibi sen de

II

Gül-goncasın açmaz seni bu nāz u sitignā
Gel meclise nūş it bir iki cām-ı tarāb-zā
Çık bāğa o neş’eyle şalın iy gül-i zībā
Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de

III

Gülşende hezār āh ile bülbüller uyandı
Şad-berg görüp rüyuñı biñ renge boyandı
Gülzār-ı şafā kırmızı güllerle tonandı
Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de

IV

Cūlar dökilüp dāmen-i kūhsārda çağlar
Şayfiyye yeşil cāme geyindi yine taşlar
Ezhār ile zeyn oldu mücessem gibi bağlar
Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de

V

Rüyuñda ḥaṭuñ olmadan iy şūḥ bedidār
Dök zülfüñi ruḥsāruña çık gülşene her bār
Hengāmıdur al Vāşıf’ı kıl seyr-i çemenzār

³⁸⁴ 474a/476

³⁸⁵ Gürel, s.480.

Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de

236³⁸⁶

Şarkı-yı Ferîd

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Delme bağrum hançer-i gamzeñle nālān eyleme
Rüz u şeb hayrānuñı luṭf ile giryān eyleme
Ḥasret-i rüyūñla eşk-i çeşmümi kan eyleme
Nāle-i hicrūñle bārī kārūm efğān eyleme

II

Ben esîr-i 'ıṣṣuñam bülbül gibi zār eylemem
Gonca-i ruḥsārına eşk-i terüm bār eylemem
Āşıķam āşıķ saña iy şūḥ inkār eylemem
Nāle-i hicrūñle bārī kārūm efğān eyleme

III

Raḥm idüp göz yaşuma ḥūn-ı sirişķüm silmedüñ
Bunca demlerdür senüñ işķuñla yandum bilmedüñ
Yāre-i hicrüm görüp derdüme çāre kılmaduñ
Nāle-i hicrūñle bārī kārūm efğān eyleme

IV

'İşķ-ı cān-sūzuñ açaldan sīneme dāğ-ı firāk
Kalmadı şabır Ferîd'üñ yakdı nār-ı iştiyāk
Gör ne ḥāle koydı cānā bendeñi bu iftirāk
Nāle-i hicrūñle bārī kārūm efğān eyleme

237³⁸⁷

Şarkı-yı Vāşıf 'Arbān³⁸⁸

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

³⁸⁶ 474b/477

³⁸⁷ 474b/477

³⁸⁸ Gürel, s.468.

Ayuñ on dördi oldı seyre çık şahn-ı gülistāna
Ruḡuñ pertev-nümā-yı behcet olsun mäh-ı tābāna
Kerem kıl muntazır teşrîfûñe yalı-yı şāhāne
Buyur şad şevk-ile meh-tābe-i kaşr-ı Çirāgān'a

II

Vücūd-ı şevket-ālūduñ cihān durdukça sağ olsun
Derūnuñ şād u ḡurrem ḡāṭıruñdan ğam ırağ olsun
‘Adūnuñ sīnesi reşk-i ḡasedle dağ dağ olsun
Buyur şad şevk-ile meh-tābe-i kaşr-ı Çirāgān'a

III

Gül açıl ḡanden olsun bāğ u dağā bādî-i zīnet
Şafā-yı ḡāṭıruñdur ‘āleme sermāye-i devlet
Senūñ zevkūñ cihānuñ zevkidür iy şāh-ı meh-ṭal‘at
Buyur şad şevk-ile meh-tābe-i kaşr-ı Çirāgān'a

IV

Leb-i cūda çalınsın sāz oḡunsun faşl-ı dil-cūlar
Dil-i Vāşıf gibi cūş u ḡurūşa başlasın cūlar
Gice tā şubḡa dek ‘ayyūka çıksın na‘ralar ḡūlar
Buyur şad şevk-ile meh-tābe-i kaşr-ı Çirāgān'a

238³⁸⁹

Şarkı-yı Hicāz

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Göñül ’ışkuñla pür-yāre
Mürüvvet eyle nā-çāre
Efendim ḡasta-i zāre
Nazar eyle giriftāre
Terahḡum kıl bu nā-çāre

II

Şehā bu kemter-i ’āşık
Degülse bezmüñe lāyık

³⁸⁹ 475a/477

Olur aḳrānına fā' iḳ

Naẓar eyle giriftāre

Terahḥum ḳıl bu nā-ḫāre

III

O sükker leblerüñ müldür

Bahār mevsim-i güldür³⁹⁰

N'olur üftādeñi güldür

Naẓar eyle giriftāre

Terahḥum ḳıl bu nā-ḫāre

IV

Vişālūñle beni şāhum

Çerāğ eyle yüzi māhum

Yeter efgān ile āhum

Naẓar eyle giriftāre

Terahḥum ḳıl bu nā-ḫāre

239³⁹¹

Şarkı³⁹²-yı Rıf'at³⁹³

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Geçdi cānānuñ firāḳı cānuma

Tīr-i cevri gibi girdi ḳanuma

Nāleden bir kimse gelmez yanuma

Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

II

Baḥr-ı 'ışḳına olaldan āşinā

Yād olupdur cümle 'ālemler baña

Yalıñuz ḳaldum ğarīb-i mübtelā

Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

³⁹⁰ 2/III: Mısrada vezin kusurludur.

³⁹¹ 475a/477

³⁹² YE'de şiir gazel şeklindedir.

³⁹³ Erdal Kılıç, "Mecmûa-yı Letâif fî Sandukati'l-Me'ârif (Metin ve Değerlendirme)," İstanbul Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, İstanbul 2013, s.389.

III

Düşmenüm gibi benüm ol nev-civân
Şadmân olur ğamumdan her zamân
Eyleyüp ahvâlümü bir bir beyân
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

IV

Firkatinden derd-i bî-pâyānumı
Hasretinden nâle vü efgānumı
Mâ-cerâ-yı dîde-i giryānumı
Söyle iy bād-ı şabā cānānuma

240³⁹⁴

Şarkı ‘Uşşāk

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Hicr-ile hālüm diger-gün eyledi
Bir vefâsız göñlüm aldı âl-ile
Zülf[i] sevdâsıyla Mecnûn eyledi
Bir vefâsuz göñlüm aldı âl-ile

II

Cāna şaldı ğamze-i Tātār’ını
İtdi yağma ‘aql u fikrüm varını
Gördüğüm sâ‘ at gül-i ruhsāruñı
Bir vefâsuz göñlüm aldı âl-ile

III

Hüsninüñ şāh-ı cihān dil-dādesi
Halk-ı ‘ālem cümle mest-i bādesi
Ben gibi vardur hezār üftādesi
Bir vefâsuz göñlüm aldı âl-ile

IV

‘Āķibet uydum dil-i meyyālüme
Bende oldum bir sitemger zālime

³⁹⁴ 475a/477

Düstlarum rahm eylesünler hâlüme
Bir vefâsuz gönüm aldı âl-ile

V

Mâ'il oldum kaşı gözi karaya
Gâh urur lûtf-ile merhem yaraya
Neylediyse itdi ben bî-çāreye
Bir vefâsuz gönüm aldı âl-ile

241³⁹⁵

Şarkı Hüzzâm

[Hece vezni: 4+4]

I

Hak anı güzel yaratmış
Oynadukça pertev almış
Reftârına reftâr uymaz
Meydân seyyârede kalmış
Şaydı müşkil nedür çāre
İsmi dillerde Seyyāre

II

Güzel olur büyüdükçe
Güler meydāna geldükçe
‘Āşıkларуñ Mecnûn ider
Köl kaldırup oynadukça
Şaydı müşkil nedür çāre
İsmi dillerde Seyyāre

III

A benüm gül yüzlü yārüm
Severem yokdur inkārum
Adı dillerde tekāver
‘Afv eyle cürmüm hünkārum
Şaydı müşkil nedür çāre
İsmi dillerde seyyāre

³⁹⁵ 475b/478

IV

Şayd eylesem girmez ele
Fermāyış şāl ince bele
İsteyerek reftār itse
Meclis olur pūr-velvele
Şaydı müşkil nedür çāre
İsmi dillerde seyyāre

242³⁹⁶

Şarkı-yı Tanbūrī ‘ Arz-bār³⁹⁷

[Hece vezni: 4+4]

I

Ezelidür bu ‘ ışk bende
Gül gibidür tāze tende
Bir sevdāya dūş oldum ki
‘ Işkın bende gönüm sende
Āh Bir efendim var derūnum yañar
Hasret elemi gül gibidür tāze tende

II

‘ Işkı çeken bilür hālī
Hiç eylemez kıl ü kālī
Maḥbūbıdır zıkr ü fikri
Gözi görmez dünyā malı
Āh Bir efendim var derūnum yañar
Hasret elemi gül gibidür tāze tende

III

Dā ’im durmaz söyler dilüm
Murādum çok irmez elüm
Dü çeşmüm kan kan efendim
Tek şolmasın gonca gülüm
Āh Bir efendim var derūnum yañar

³⁹⁶ 475b/478

³⁹⁷ Ezgi, s.27.

Hasret elemi gül gibidür taze tende

IV

Râh-ı ʿışka irenlere

Nihāyet yok düşenlere

Ṭanbūrī'nüñ nağmeleri

Feryād ider bu dillere

Âh Bir efendim var derūnum yañar

Hasret elemi gül gibidür taze tende

243³⁹⁸

Şarkı-yı Tıflı Hüzzām

[Hece vezni: 6+5]

I

Bu dil üftādedür kākül-i yāra

Terahhūm eylemez ben hāksāra

Perişān kākülün dökmiş ruhsāra

Geyinmiş ol perī al-yeşil hāre

Dil aña meftūn kāmety mevzūn

ʿĀşıkam çāre bende ol yāre

II

Siyeh zülfün gibi hālüm perişān

Āfitāb-ı hüsnini görenler hayrān

Şöyle nev-restedür ol şūh-ı cihān

Meftūn olan bī-ḥad ol şivekāre

Dil aña meftūn kāmety mevzūn

ʿĀşıkam çāre bende ol yāre

III

Güzeldür o zālīm pek hoş-edādur

Naẓīri yok ʿaceb bir dil-rübādur

Mestāne bağışlum hem pūr-cefādur

Sīnem üzre açdı bir taze yara

Dil aña meftūn kāmety mevzūn

³⁹⁸ 475b/478

‘*Āşıkam çāre bende ol yāre*

IV

Şarāb-ı la‘ lūñle dil oldı meftūn
Hasret-i lebūñle hālüm digeḡ-gūn
Amān iy serv-i nāz hey ḡadd-i meḡzūn
Dil aña meftūn ḡāmeti meḡzūn
‘*Āşıkam çāre bende ol yāre*

244³⁹⁹

Şarkı Mahūr

[Hece vezni: 4+4]

I

Ḳızarmış bağçede güller
Āḡāze öter bülbüller
Seher vaḡti rūhın diller
Baḡçeñüzde bulunur mı
Amān ‘āşık oldum ben ol yāre
Bilmem nedür derde çāre

II

Irāḡ düşdüm ben cānumdan
İsmi şādık meh-tābumdan
Penbeveş gül-fidānumdan
Eser-i ‘ışḡ bulunur mı
Amān ‘āşık oldum ben ol yāre
Bilmem nedür derde çāre

III

Yārelerüm her dem azar
Mülūkuma itseñ naḡar
Āh enīnüm böyle uzar
Derde dermān bulunur mı
Amān ‘āşık oldum ben ol yāre
Bilmem nedür derde çāre

³⁹⁹ 476a/478

245⁴⁰⁰

Şarkı[-yı Fāzıl] Hicāz

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Gördüm o şūh-ı mehveşi

Yandum ruḥ-ı zībāsına

Ammā bıraḳdı āteşi

Ẓālim gönül şahrāsına

II

Seyr it ne nāzük sīnedür

‘ Āşıqlara gencīnedür

Yāḥūd gümüş āyīnedür

Ol ruy-ı bī-hem-tāsına

III

‘ Uşşāḳa düşmensin begüm

Ġayrılara cānsın begüm

Ḥaḳḳā Süleymānsın begüm

Baḳ ḥātem ü elmāsına

IV

Fāzıl anuñ bir bendesi

Hem çāker-i efgendesi

Üftāde vü nālendesi

Düşmüş anuñ sevdāsına

246⁴⁰¹

[Rıf' at]⁴⁰²

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

İy şūh-ı āşüb-ı cihān

⁴⁰⁰ 476a/478

⁴⁰¹ 476a/478

⁴⁰² Şair adı yanında M'de *Ḳafīye sehvdür* şeklinde bir uyarı var.

İtmekdeyüm her dem fiğân
Hiç kalmadı tâb u tüvân
Raḥm eyle cānā el-amān

II

Kıl nīm-nigehle iltifât
Bu mürde dil bulsun ḥayât
N’olsun bu temkîn ü şebât
Raḥm eyle cānā el-amān

III

İtdükçe ben saña niyâz
Sen eyledüñ cevri dırâz
İy âfet-i ser-mest-i nâz
Raḥm eyle cānā el-amān

IV

‘İşkuñ ile iy rûy-ı mâh
Rif’at ider feryâd u âh
Olmaḳdadur ḥâlüm tebâh
Raḥm eyle cānā el-amān

247⁴⁰³

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Göñül virdüm o dildāra
Yandum ‘ışkuñ ile nāra
Giceci bülbül mişālî
Başladum feryâd u zāra
Düşdi göñül âh ne çāre
Kim kapılmaz fedākāre

II

Şâl-ı nāzuñ şar beline
Aş beni zülfüñ teline

⁴⁰³ 476b/479

Her rûz u şeb âh iderem
Raḥm eyle çeşmüm teline
Düşdi gönül âh ne çâre
Kim kapılmaz fedâkâre

III

Mâh yüzinde vardur beni
Ġâyet ile nâzûk teni
Böyle güzel hîç görmedüm
Kim görse olur efgeni
Düşdi gönül âh ne çâre
Kim kapılmaz fedâkâre

IV

Ḥırâmuñ iy ruḥ-ı gül-gün
Beni itdi saña meftûn
Ben kuluña cevri eyleme
Yazuḡdur olmasun Mecnûn
Düşdi gönül âh ne çâre
Kim kapılmaz fedâkâre

248⁴⁰⁴

Şarkı[-yı Vâsıf] Şabâ

[Hece vezni: 4+4]

I

Gönül düşdi dil-ber saña
Nazar eyle bir kez baña
Ḳaldur aradan hicâbı
Olalum dil-ber âşinâ
Ḳaçma benden gönül sen de
Olmışam ‘âşık-ı_efgende

II

Ne ḳadar cevri eylersen az
Perçemin elden bırakmaz

⁴⁰⁴ 476b/479

Pür-yāredür şabır müşkil
Gel efendim eyleme nāz
Kaçma benden gönül sen de
Olmışam ‘āşık-ı efgende

III

Kimseye açma esrārı
Unutma ‘ahd u ikrārı
Şānuña düşmez efendim
Baña güldürmek ağıyārı
Kaçma benden gönül sen de
Olmışam ‘āşık-ı efgende

IV

Çekdiğüm derd ü firākı
Bir civānuñ iftirākı
Vāşıf’ı atma yabana
Cihān kalmaz saña bākī
Kaçma benden gönül sen de
Olmışam ‘āşık-ı efgende

249⁴⁰⁵

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Gönül bir şūh-ı devrāna
İdüp meyl oldum dīvāne
Gezerken şayd-ı tavşāna
Kapıldum yavrı ceylāna
Gel a cānum kuzucuğum
Senüñ gibi refitār iden
Var ise gelsün meydāna

II

Gönül bir dil-ber-i nev-res

⁴⁰⁵ 476b/479

Teli zülfi didi herkes
Geline meclise dal-fes
Ƙapıldum yavrı ceylāna
Gel a cānum Ƙuzucuğum
Senüñ gibi ref̄tār iden
Var ise gelsün meydāna

III

Geyüp tavşān Ƙanı nīm-ten
Süzüp maḥmūr nigāhuñ sen
Görüp mestāne rakşuñ ben
Ƙapıldum yavrı ceylāna
Gel a cānum Ƙuzucuğum
Senüñ gibi ref̄tār iden
Var ise gelsün meydāna

IV

‘ Aceb ol yoşma tavşānuñ
O şūḫ-ı çeşm-fettānuñ
İderken şaydını anuñ
Ƙapıldum yavrı ceylāna
Gel a cānum Ƙuzucuğum
Senüñ gibi ref̄tār iden
Var ise gelsün meydāna

250⁴⁰⁶

Şarkı Nevā

[Hece vezni: 4+4]

I

Göñül düşdi bir güzele
Şaydı müşkil girmez ele
Pertev-i ḥüsnüñle cānā
‘ Āleme düşdi velvele
Şevƙı āsā göñlüm aldı

⁴⁰⁶ 477a/479

Sende ʔursun cānum hele

II

Göñül sendedür velvele
Billāh seni virmem ele
Hasretüñ yakdı derūnum
Çeşmüm yaşı döndi sele
Şevkı āsā göñlüm aldı
Sende ʔursun cānum hele

III

Pertev-i zāt-ı ezelsin
Lebleri ʔand-i müselselsin
Rūz u şeb yakmağda nārum
Hāfız’a şūrīde-cānsın
Şevkı āsā göñlüm aldı
Sende ʔursun cānum hele

251⁴⁰⁷

Şarkı İşfehān

[Hece vezni: 4+4]

I

Yeñi düşdüm bu sevdāya
Gözleri maḥmūr elāya
Çünkü cefādur murāduñ
Ne şalduñ beni ferdāya
Her ḥālī maḥmūr baḳışlum
Hep āhum geçdi hevāya

II

Sevdüm bir şirin esmeri
Başında tāt u efseri
Ne diyeyüm bu anaya
Toğırmış böyle dil-beri
Her ḥālī maḥmūr baḳışlum

⁴⁰⁷ 477a/479

Hep āhum geçdi hevāya

III

Kemerî altun şırması

‘Aqlum aldı şu tırması

Başladum ğayrı yanmağa

Yādigār baña sevdāsı

Her hālî maḥmūr baqışlum

Hep āhum geçdi hevāya

IV

Ḳadd[i] ḥūb ince miyāndur

Daḥı pek tāze fidāndur

Bürünsün dürlü kemḥāya

Medḥüme ḥüsni şāyāndur

Her hālî maḥmūr baqışlum

Hep āhum geçdi hevāya

252⁴⁰⁸

[Şarkı]

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Gül-nihāl-i ‘işve bir söz var mı ḥüsn ü ānuña

Sāye şalmış turreler hep nergis-i mestānuña

Ḥublar müstağraḳ olmuş ni‘ met ü iḥsānuña

Āferīn iy bülbul-i bāğ-ı edeb ‘irfānuña

II

Nāzenīnüm mest-i ‘işve oldıgum fehmi eyledün

Muṭrib-i hoş-nağmeye ḥandeyle bir bir söyledün

Sāḳiyā gamzeñ gibi çeşümü mi maḥmūr eyledün

Āferīn iy bülbul-i bāğ-ı edeb ‘irfānuña

III

Ḳumri gögsi ḥāre açmış serv-i sebz-endāmını

Sünbül-i zülfün unutdurdı bahār eyyāmını

⁴⁰⁸ 477a/479

Gül gibi güldürdün ‘ömrüm ‘âşık-ı ilhâmını
Âferîn iy bûlbûl-i bâğ-ı edeb ‘irfânuna

253⁴⁰⁹

Şarkı[-yı Vâşîf]

[Müstef’ ilün müstef’ ilün]

I

Bir çeşmi pür-sürme siyâh
İtdi benüm hâlüm tebâh
N’ola idersem⁴¹⁰ âh u vâh
Yağduñ beni âh kâfir âh
Gel gel amân yağduñ âh zâlim âh

II

Hâl-i rûyuñ kılsam⁴¹¹ hayâl
Olur⁴¹² baña bir başka hâl
Gel yanuma körpe muhâl
Yağduñ beni âh kâfir âh
Gel gel amân yağduñ âh zâlim âh

III

Şebbû mişâli perçemi
Bend itdi bütün ‘âlemi
Seyr idelüm şu gül-femi
Yağduñ beni âh kâfir âh
Gel gel amân yağduñ âh zâlim âh

IV

Vâşîf o şûh-ı dal-fesin
Seyr it o şûh-ı nev-resin
Gülmez yüzine herkesin
Yağduñ beni âh kâfir âh
Gel gel amân yağduñ âh zâlim âh

⁴⁰⁹ 479a/481

⁴¹⁰ n’ola idersem: ne eylersem M.

⁴¹¹ kılsam: itsem M.

⁴¹² olur: gelür M.

254⁴¹³

Şarkı Hicāz

[Mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün]

I

Göñül virdüm yine bir nev-nihāle
Yüzi güldür gülistān-ı cemāle
Fidāndur irmemiş dağı kemāle
Girilmez neyleyem bāğ-ı vişāle
Ne hāşıl eylesem de āh u nāle

II

Fidān-ı ' işve kaddi saçı sünbül
Lebi bir goncadur hem hāli fülful
Göñül feryād ider mānend-i bülbül
Girilmez neyleyem bāğ-ı vişāle
Ne hāşıl eylesem de āh u nāle

III

Haylī demdür o şūha mā' il oldum⁴¹⁴
Ne bir buse ne vaşla nā' il oldum
Ne güne cevri iderse kâ' il oldum
Girilmez neyleyem bāğ-ı vişāle
Ne hāşıl eylesem de āh u nāle

IV

Niçün ebrūlaruñ dönmiş kemāne
Niçün hançer çeker gamzen bu cāne
Seni sevmekde cürmüm bî-vefā ne
Girilmez neyleyem bāğ-ı vişāle
Ne hāşıl eylesem de āh u nāle

255⁴¹⁵

⁴¹³ 479a/481

⁴¹⁴ 1/III: Mısrada vezin kusurludur.

⁴¹⁵ 479b/482

Şarkı Hüzzām

[Fā' ilātün fā' ilātün]

I

Mā 'ilüm bir nāzlı yāre
Derdüme bilmem ne çāre
Yandı dil 'ışkuñla nāre
Geyme cānum penbe ḥāre
Sīnem oldı yāre yāre

II

Şarı geydüñ mi kuzum hīç
Yok bu reftāre sözüüm hīç
Penbeye yokdur yüzüm hīç
Geyme cānum penbe ḥāre
Sīnem oldı yāre yāre

III

Saña āllar hoş yaraşur
Bağmağa gözler kamaşur
Kākülün cāna tolaşur
Geyme cānum penbe ḥāre
Sīnem oldı yāre yāre

IV

Eylemiş Bārī tecellī
Gerdenünde ḥālī beñli
Gey efendim hindī telli
Geyme cānum penbe ḥāre
Sīnem oldı yāre yāre

V

Eyledükçe saña nāzlar
Ṭabībā sen kıl niyāzlar
Kendin gibi gey beyāzlar⁴¹⁶
Geyme cānum penbe ḥāre
Sīnem oldı yāre yāre

⁴¹⁶ 3/V: Mısrada vezin kusurludur.

256⁴¹⁷

Şarkı Būselik

[Hece vezni: 4+4]

I

Gördüm bir tavşan dil-beri
Aldı gönlüm cilveleri
Murğ-ı dilüm şayd eyledi
Nīm nighle gülmeleri
Yār amān ḥālüm yaman
Çık meydāna sen de davran

II

Ġāyet güzeldür gözleri
Baķışī yaķdı bizleri
Böyle civān Rūm-beçenūñ
Tatlı olur pek sözleri
Yār amān ḥālüm yaman
Çık meydāna sen de davran

III

Cilve-kārum güzel oynar
Kalmadı hīç dilde qarār
Uşul ile bir buse vir
Duymasun hīç şaķın aġyār
Yār amān ḥālüm yaman
Çık meydāna sen de davran

IV

Meclisüme itsem da‘ vet
Āh gelür mi o leṭāfet
Şīve ile oynadukça
Andrea buldı şöhet
Yār amān ḥālüm yaman
Çık meydāna sen de davran

⁴¹⁷ 479b/482

257⁴¹⁸

Şarkı Hicāz

[Mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün]

I

Žiyā virdü ruḥuñ bezm-i cihāna
Sözüm yok sevdüğüm bu ḥüsn ü āna
Nedür bu sendeki ṭavr-ı yegāne
Mey-i 'ıṣṣuñ dili lā-ya'kil itdi
Beni Mecnūn gibi bī-'ākil itdi

II

Cemālūñ goncası çün bu dil-i zār
İder mānend-i bülbul nāle her bār
Yazuḡ üftādeye olma cefākār
Mey-i 'ıṣṣuñ dili lā-ya'kil itdi
Beni Mecnūn gibi bī-'ākil itdi

III

Göñül ārzū-yı vaşluñla dem-ā-dem
Akıdur yāş yerine dīdeden dem
Yeter nār-ı firāḡa yandı sīnem
Mey-i 'ıṣṣuñ dili lā-ya'kil itdi
Beni Mecnūn gibi bī-'ākil itdi

IV

Niçe demdür iderdüm āh u feryād
Görünce rūyuñ oldum ḡamdan āzād
Olursa senden olur baña imdād
Mey-i 'ıṣṣuñ dili lā-ya'kil itdi
Beni Mecnūn gibi bī-'ākil itdi

258⁴¹⁹

Şarkı-yı Tanbūrī Müste'ār⁴²⁰

⁴¹⁸ 479b/482

⁴¹⁹ 480a/482

[Hece vezni: 4+4]

I

Begenürseñ al yanuña
Nażar eyle gerdanuña
Boş bulınma gözet kendin
Doğunma gül-yañağına
Āl ebrūlar yañağında sevilecek
Ĥūb çağında yār amān
Amān dil uzatma dudığına

II

Evvel gelür o yalvarur
Şoñra meydān aña қalur
Onlar oynaq pehlevāndur
Piş қabzadan seni alur
Āl ebrūlar yañağında sevilecek
Ĥūb çağında yār amān
Amān dil uzatma dudığına

III

Şafā itsün ehl-i ‘irfān
Unutmasın bizi yārān
Ĥuşūşā ki meclisinde
Bulnursa gümüş gerdān
Āl ebrūlar yañağında sevilecek
Ĥūb çağında yār amān
Amān dil uzatma dudığına

IV

Dil-berlerin elvānuña
Doyılur mı seyrānuña
Ṭanbūrī’nüñ bu sözleri
Ber-güzārdur yārānuña
Āl ebrūlar yañağında sevilecek
Ĥūb çağında yār amān

⁴²⁰ Ezgi, s.12.

Amān dil uzatma dudığına

259⁴²¹

Şarkı-yı ‘ Aṭā ‘ Uşşāk

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Qurıldı bezm-i şāhāne

Döşendi şadr-ı kāsāne

Şebāt tevbe-i ‘ āşıka

‘ Aceb olmaz mı lerzāne

Alup destine peymāne

O dil-ber gelse meydāne

II

Perişān perçem-i gīsū

Kemān olmuş ham-ı ebrū

Süzilmiş dīde-i cādū

Qad u kāmēt levendāne

Alup destine peymāne

O dil-ber gelse meydāne

III

Bakar mı şahneye bāka

Giribān mı kalur çāka

Budur zannum ki eflāka

Çıka yā hū-yı mestāne

Alup destine peymāne

O dil-ber gelse meydāne

260⁴²²

Şarkı

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

⁴²¹ 480a/482

⁴²² 480a/482

Gelmez oldu sevdüğüm hîç yanuma
Varsa girmekdür murâdı kıanuma
Gönlüm alduñ bārîkıyma cânuma
Bir niyâzum var benüm sulţānuma
Gel tesellî vir dil-i nâ-şāduma

II

Hasret-i rûyuñla hâlüm pek yaman
Şormaz olduñ hâtırım iy nev-civân
Kaçma benden kaçma iy şüh-ı cihân
Bir niyâzum var benüm sulţānuma
Gel tesellî vir dil-i nâ-şāduma

III

Fırkatüñle olmada bağrum kebâb
İtme gel üftâdelerden ictinâb
Sevdüğüm yok mı bize şâfî cevâb
Bir niyâzum var benüm sulţānuma
Gel tesellî vir dil-i nâ-şāduma

IV

Hîç taḥammül ḳalmadı âzâruña
Merḥamet ḳıl ‘ aşık-ı nâ-çâruña
Dur efendim ‘ ahdine iḳrâruña
Bir niyâzum var benüm sulţānuma
Gel tesellî vir dil-i nâ-şāduma

V

Bunca demdür mübtelâ gönlüm saña
Bendeñe raḥm itmeyüp ḳılduñ cefâ
Bir şeb ağıyarı fedâ it gel baña
Bir niyâzum var benüm sulţānuma
Gel tesellî vir dil-i nâ-şāduma

261⁴²³

Şarkı-yı Vâsıf Ağâ

⁴²³ 480b/483

[Fā' ilātün fā' ilātün]

I

Dil viren sen dil-rübāya
Şabr ider cevır ü cefāya
Meyl idüp semt-i vefāya
İltifāt it mübtelāya

II

Olalı iy şūh mey-nūş
Bāde-i 'ışkuñla ser-ħoş
Ben ğamı itdüm ferāmuş
Alışup zevk ü şafāya

III

Perçem-i müşkīn-i dildār
Tārumār olduqça her bār
Kılsun 'uşşākı ħaberdār
Söyleyem bād-ı şabāya

IV

Herkes 'āşıkdan şayılmaz
Mest-i 'ışk olan ayılmaz
Kim görüp iy meh bayılmaz
Bu yeñi çıkma edāya

V

N'ola idüp 'azm-i gülşen
İstese yelpāze benden
Vāşıf ol şūh-ı semen-ten
Bayılır bāde hevāya

262⁴²⁴

Şarkı-yı Vāşıf⁴²⁵

[Fā' ilātün fā' ilātün]

I

⁴²⁴ 480b/483

⁴²⁵ Gürel, s.474.

Mā 'ilüm bir dil-rübāya
Nāz ider ben mübtelāya
Meyl iden ol meh-liķāya
Şabr ider cev̄r ü cefāya

II

İy dil ifşā itme rāzuñ
Geçmeye şāyed niyāzuñ
Nişlesüm ol serv-i nāzuñ
Meşrebi mā 'il edāya

III

Dil-ber ile 'ayş u 'işret
Hoş gelür 'uşşāķa elbet
İdeli ol mehle ülfet
Başladum zevķ ü şafāya

IV

Göñlümi biñ dürlü yemle
şayd idüp yaķdı sitemle
Kışşamuz ol ğonca-femle
Oldı bir şīrīn hikāye

V

Vāşıfā ol ķaddi bālā
Toĝrısı ğāyetle a' lā
Serv-ķadd dil-berdür ammā
Meyli yok semt-i Vefā'ya

263⁴²⁶

Şarkı-yı Fıtnat⁴²⁷

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Beni derdünle yiter zār itdün
Yok mı inşāfuñ ā zālīm söyle

⁴²⁶ 480b/483

⁴²⁷ Çeçen, s.423.

Çeşm-i mestüñ gibi bīmār itdüñ
Yok mı inşāfuñ ā zālīm söyle

II

Ruḥlaruñ tāze gül-i ḥandāndur
Leblerüñ derd-i dile dermāndur
Suḥānuñ mürde-i ʿışka cāndur
Yok mı inşāfuñ ā zālīm söyle

III

ʿĀşık-ı zāra cefā kāruñdur
Öldüren ğamze-i ḥūn-ḥʷāruñdur
İden ihyā yine güftāruñdur
Yok mı inşāfuñ ā zālīm söyle

IV

İy sehī-kāmet ü şīrīn-güftār
Bülbül-i verd-i ruḥuñ gerçi hezār
Var mıdır bencileyin ʿāşık-ı zār
Yok mı inşāfuñ ā zālīm söyle

264⁴²⁸

Şarkı[-yı Hāfız]

[Mefāʿ ilün mefāʿ ilün]

I

Lepişka perçemin gördüm
O demde göñlümi virdüm
Derün ḥālin bilür derdüm
Yeter yaḳdın yeter yaḳdın
Taḥammül ḳalmadı zāre

II

Cihāna gelmemiş mişlüñ
Perī midür ʿaceb aşluñ
Cefā itmek ise ḳaşduñ
Yeter yaḳdın yeter yaḳdın

⁴²⁸ 480b/483

Taḥammül ḳalmadı zāre

III

Saṇa üftādeler gelmez
Raḳıbler kıymetüñ bilmez
Bu güzellik ele girmez
Yeter yaḳdın yeter yaḳdın
Taḥammül ḳalmadı zāre

IV

Mişāline fedā cānum
Cefākār şūḥ-ı devrānum
Baṇa rahmeyle sultānum
Yeter yaḳdın yeter yaḳdın
Taḥammül ḳalmadı zāre

V

Gine devr-i baḥār⁴²⁹ oldu
‘Adūlar zevḳını sürdi
Saṇa Ḥāfız gönül virdi
Yeter yaḳdın yeter yaḳdın
Taḥammül ḳalmadı zāre

265⁴³⁰

Şarkı-yı [Fennî]

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün]

I

Düşdi gönül bir civāna
Gelmemiş mişli cihāna
Ḥüsnüñe olmaz bahāne
Bir naẓar ḳıl zer-nişāna
Perçemi ‘anber-feşāna

II

Ṭaḡı ṭavşāndur o dil-ber

⁴²⁹ Bu kelime *biḥār* şeklinde imla edilmiş.

⁴³⁰ 481a/483

‘ Āşıkā şayd olmaz ülker
Gerdeni kāfūra beñzer
Bir nazar kı1 zer-nişāna
Perçemi ‘anber-feşāna

III

Mū-miyānuñ pek güzeldür
Alsam āgūşa maḥaldür
Nev-civānum bī-bedeldür
Bir nazar kı1 zer-nişāna
Perçemi ‘anber-feşāna

IV

Mübtelādur Fenn ĩyādur
Neyleyem pek bī-vefādur
Boy1 servi hoş-edādur
Bir nazar kı1 zer-nişāna
Perçemi ‘anber-feşāna

266⁴³¹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Göñül virdüm bir esmere
Ne güzeldür görsen hele
İncü dişlüm sırma saçlum
Senüñ içün düşdüm dile
Amān amān kaşı kemān
Seni virmezem ben ele

II

Arasam semtin bulamam
A güzel sensüz olamam
Pek güzelsin vazgelemem

⁴³¹ 481a/483

Senüñ içün düşdüm dile
Amān amān kaşı kemān
Seni virmezem ben ele

III

Çok zamāndur nerde kalduñ
Beni ferdālara şalduñ
Gördüğüm dem ‘ aqlum alduñ
Senüñ içün düşdüm dile
Amān amān kaşı kemān
Seni virmezem ben ele

IV

Kaşlaruñ beñzer hilāle
Leblerüñ āb-ı zülāle
Gelmemiş mişlüñ cihāna
Senüñ içün düşdüm dile
Amān amān kaşı kemān
Seni virmezem ben ele

267⁴³²

Şarkı-yı Şet ‘ Arbān

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Her yan[ı] gül hüsni[i] elmās parçası
Yanağında gül açılmış goncası
Ben degül ‘ ālem ‘ āşıkdur Türkçesi
Bak şu beyāz fesden çıkan kāküle
Bak şu beyāz fesden çıkan semūra

II

Haylī demdür ben ararum yārumı
‘ Işka düşdüm kimse bilmez hālümü
Bir gün olur öldürürem kendimi
Bak şu beyāz fesden çıkan kāküle

⁴³² 481b/484

Bak şu beyāz fesden çıkan semūra

III

Mā' il oldum ben yārumuñ zülfine

Ço bir zamān kul olayum kendine

Hic bir çāre bulamadum derdüme

Bak şu beyāz fesden çıkan kāküle

Bak şu beyāz fesden çıkan semūra

IV

Uçurdum şāhīni konmaz koluma

Geçirdüm fersendi girmez elüme

Şu gençlikde kâ' il oldum ölüme

Bak şu beyāz fesden çıkan kāküle

Bak şu beyāz fesden çıkan semūra

268⁴³³

Şarkı-yı [Fevzī] Şabā

[Mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn]

I

Gel külbe-i aḥzānuma iy serv-i revānum

Cevr itme yeter bende-i maḥzūn[1] unutma

Çan ağlamadın kalmadı hic tāb u tūvānum

Cevr itme yeter bende-i maḥzūn[1] unutma

II

Ben āh iderem gūşe-i ğamda tek ü tenhā

Ağyār ile sen gül açıl iy ğonca-i ra' nā

Çalbünde hāç inşāf u kerem yok mıdur aşıā

Cevr itme yeter bende-i maḥzūn[1] unutma

III

Gözden niçe demdür ki perī gibi nihānsın

Fevzī-yi belā-dīdeye ammā nigerānsın

Alma şakın āhum daḥı bir tāze civānsın

Cevr itme yeter bende-i maḥzūn[1] unutma

⁴³³ 481b/484

269⁴³⁴

Şarkı Tanbūrī ‘Irāk

[Hece vezni: 6+5]

I

Bildüreyüm āh u zārum dildāra
Taḥammül yok intizāra bu zāra
Gel teraḥḥum eyle benüm sulṭānum
Döndürelüm gönül şehrin gülzāre
Yār amān amān sen itdün beni
‘Işkuñ ile dīvāne

II

Ḥasretünle her dem gönül intizār
Eksük degül dilde dā’im āh u zār
‘Arz it rüyūñ rüşen eyle gönülümü
Gül yüzünden cānā yere nūr yağar
Yār amān amān sen itdün beni
‘Işkuñ ile dīvāne

III

Bülbül gibi fiğānum hep āh u zār
Sevdüğümüñ ismi baña ber-güzār
Leyl ü nehār nazarumdan dūr olmaz
Gül cemālün ...⁴³⁵
Yār amān amān sen itdün beni
‘Işkuñ ile dīvāne

IV

Şaldum gönül keştisini deryāya
Ġam yükümdür rüzgāra sermāye
‘Işkuñ ile Mecnūn oldum sulṭānum
Tanbūrī’yi sen kavuşdur Leylā’ya
Yār amān amān sen itdün beni

⁴³⁴ 481b/484

⁴³⁵ Bu mısrada eksiklik var.

270⁴³⁶

Şarkı-yı Ğālib⁴³⁷

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Sevelüm yārı haṭ-āverligi eyyām olsun
Biz de bir gün görelüm sāye-i dīdārında
Gündüz olmazsa da mihmānumuz aḥşam olsun
Biz de bir gün görelüm sāye-i dīdārında

II

Reşk-i ḥurşid iken ol dil-ber-i ‘ālī-evşāf
İtmesün her nazara cılve-i ḥüsni isrāf
Bağmasın rüz u şeb āyīneye inşāf inşāf
Biz de bir gün görelüm sāye-i dīdārında

III

‘Acabā ḥāṭıra-i rüz-ı ḥisāb itmez mi
İtdügi va‘ de-i ferdāya ḥicāb itmez mi
Tağıdup kākülün keşf-i niḳāb itmez mi
Biz de bir gün görelüm sāye-i dīdārında

IV

Der-kenār eyleyüp ol mihr-i şafaḳ-peymāyı
Çekelüm şubḥ-ı celī-şa‘ şa‘ aveş şaḥbāyı
Unudup miḥnet-i dīrüz u ğam-ı ferdāyı
Biz de bir gün görelüm sāye-i dīdārında

V

Söyle iy māh yetiş sen o meh-i tābāna
Çekmesin kendini tā ol derece pinhāna
Merḥamet yok mı meger Ğālib-i bī-sāmāna
Biz de bir gün görelüm sāye-i dīdārında

⁴³⁶ 482a/484

⁴³⁷ Okçu, s.309.

271⁴³⁸

Şarkı-yı Ğalib⁴³⁹

[Mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün]

I

Gördüm haţ-âver olmuş o mäh âh âh âh
Almış sipihri dūd-ı siyâh âh âh âh
Hâlüm o yüzden oldu tebâh âh âh âh
Dirsem 'aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

II

Düşdüm hevâ-yı zülfine ol şüh-ı mehveşün
Çekdüm kemân-ı 'ışkını ebrû-yı dil-keşün
Hikmet bu kim duhânına yandım o âteşün
Dirsem 'aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

III

Ümmîdvâr iken ben o mâhuñ vefâsına
Me'lûf iken 'inâyet ü luţf u 'atâsına
Ağyâra uydı itdi sitem mübtelâsına
Dirsem 'aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

IV

Bir 'âşıkun ki uymaya hükm-i sitâresi
Âheng-i zulm u zulmet ide mäh-pâresi
Âh eylemekden özge nedür söyle çâresi
Dirsem 'aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

V

Bezmünde ben de Ğalib-i mestaneyem senün
Zencîr-i târ-ı zülfüne dîvāneyem senün
Etrâf-ı şem' -i cem' üne pervāneyem senün
Dirsem 'aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

272⁴⁴⁰

⁴³⁸ 482a/484

⁴³⁹ Okçu, s.310.

⁴⁴⁰ 482b/485

Şarkı-yı Ğālib⁴⁴¹

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn]

I

Bülbül irüp bahāra yine āh āh āh
Başladı āh u zāra yine āh āh āh
Haṭ geldi rüy-ı yāra yine āh āh āh
'Anber dökildi nāra yine āh āh āh

II

Ol māh-pāre tıtdı sitem resm-i rāhını
Geh zāhir itdi gāh nihān itdi māhını
Seyr eyle ḥalka ḥalka o zūlf-i siyāhını
Ḳaşd itdi tārūmāra yine āh āh āh

III

Terk idüp istirāhat-ı leyl ü nehārını
Āh u enīn ile geçürür rūzgārını
Derd ü ḡamuñla ḳalmamış iken ḳararını
İtmekde bir ḳarāra yine āh āh āh

IV

Yüksek uçup ḡurūr-ıla ol ḡayret-i melek
Bir dem murādum üstine devr itmedi felek
Feryādı perde perde çıkardum sipihre dek
Baḳ āh-ı bī-şumāra yine āh āh āh

V

Ğālib o gül-' izāra olup mübtelā hemān
Sevdā-yı 'ışḳuñ itmededür 'iddi' ā hemān
Ol āteş-ile yanmadadur dā'imā hemān
Āh itmeyüp ne çāre yine āh āh āh

273⁴⁴²

Şarkı-yı Ğālib⁴⁴³

⁴⁴¹ Okçu, s.311.

⁴⁴² 482b/485

⁴⁴³ Okçu, s.312.

[Müfte‘ ilün müfte‘ ilün fâ‘ ilün]

I

İy şeh-i hübân-ı cihân toğrısı
Ben saña dīvāneyem āh āh āh
Böyledür el-hâşıl inan toğrısı
‘İşk-ile efsāneyem āh āh āh

II

Hem-dem iken her dem o meh-ţal‘ ata
Maḥrem iken meclis-i ünsiyyete
Āyineveş şimdi düşüp ḥayrete
‘Aql ile bīgāneyem āh āh āh

III

Tā-be-seḥer ‘ışk-ile iy nāzenīn
Ḥasta-i hicrānuñı kılduñ ḥazīn
Yerde kalur şaınma bu āh u enīn
Şem‘ üñe pervāneyem āh āh āh

IV

Āteş-i didāruñ olup şu‘ lever
Yağdı vücūd ‘ālemini ser-te-ser
Kalmadı Ġālib dil ü cāndan eşer
Daḥı niçe yanayum āh āh āh

274⁴⁴⁴

Şarkı Maḳām-ı Şet-‘ Arabān⁴⁴⁵

[Hece vezni: 4+4]

I

Ḥāl-i ‘ışkum derūnumda
Zaḥm-ı müjgān cigerümde
Bir nigeḥle ‘āşık oldum
Geçemem degül elümde
Gel gel a cānum bî-vefāsın

⁴⁴⁴ 483a/485

⁴⁴⁵ Başlığın yanına *maḳām-ı şet-i ‘arabān* yazılmış.

Şu cihānda

II

... itsem cefākārum

Virür idüm elde varum

Gice gündüz yalvarmağdan

Gider elden ihtiyārum

Gel gel a cānum bī-vefāsın

Şu cihānda

III

Gönlüm alan benüm olsun

Güzelligüñ şöhet bulsun

Efendime niyāzum var

Bir buseye kı'ıl olsun

Gel gel a cānum bī-vefāsın

Şu cihānda

IV

Taşvīr itsem seni dilde

Mürvet kalemkār elinde

Muḥayyerle söz geçmiyor

Şet-i ' arabān te'şīr ide

Gel gel a cānum bī-vefāsın

Şu cihānda

275⁴⁴⁶

Şarkı Bayātī

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Ḥaylī demdür dīvāneyem ol yāra

Umaram ki teşrīf ide gülzāra

Ṭağlar rūşen bülbul gülşen açılmış

Zevke gitsek rū bulmasağ ağıyāra

II

⁴⁴⁶ 483a/485

Māh-tābuñ on dördidür civānum
Ay bedr olmuş nūra dönmiş a cānum
Doyulur mı iy efendim sulṭānum⁴⁴⁷
Zevke gitsek rû bulmasağ ağıyāra

III

Gel çocukluk eyleme gel gidelüm
Beg bāğçesinde meh-tāb idelüm
Gel kuzum gel çemenzāra gidelüm⁴⁴⁸
Zevke gitsek rû bulmasağ ağıyāra

IV

Düstuñ zülfi beñzer siyeh semmūra
Gerdānını teşbih itseñ billūra
Sürür ile Tanbūrī'nüñ maḳāmı
Her güzelüñ tekmil ide tennūra
Zevke gitsek rû bulmasağ ağıyāra

V

Dem bu demdür fedā olmaz meh-pāre
Küçükşu'da cām-ı gülgül içelüm
Elde iken terk eyleme fırsatı
Leb-i deryā çemenzārı meh-tābuñ
Zevke gitsek rû bulmasağ ağıyāra

276⁴⁴⁹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Gel yanuma kuzum cilve
Kaçma benden kerem eyle
Güzel başın için olsun

⁴⁴⁷ II/3. mısra da üstü çizilen şu mısra vardır:

Elde iken terk eyleme fersandı

⁴⁴⁸ II/3. mısra da üstü çizilen şu mısra vardır:

Dem bu demdür fedā olmaz bu meh-tāb

⁴⁴⁹ 483a/485

Baňa meylüñ var mı söyle

Hâtırım şorsun

Yâr yâr amân kuzum cılve

II

‘Aqlum alduñ bilür misin

Her meclise gelür misin

Gel senüñle kavlı idelüm

Güzel benüm olur mısın

Hâtırım şorsun

Yâr yâr amân kuzum cılve

III

Yanağında vardur beñi

Pek seviyor cânım seni

Hilâfım yok inkârım yok

Sînem üzre şaram seni

Hâtırım şorsun

Yâr yâr amân kuzum cılve

IV

Bir büseye kı’ıl oldum

Virmez misin iy efendim

Baňa inşâf eyle güzel

Çok arayı seni buldum

Hâtırım şorsun

Yâr yâr amân kuzum cılve

277⁴⁵⁰

Şarkı

[Mefâ‘ilün mefâ‘ilün]

I

Şafâlar vaqtidür şâhum

Efendim gel şafâ eyle

Benüm iy gül yüzli mâhum

⁴⁵⁰ 483b/486

Efendim gel şafâ eyle

II

Dizilüp karşıña sâzlar
Okunsun hûb mümtâzlar
Hüseynî evc-i şehnâzlar

Efendim gel şafâ eyle

III

Dizüp karşıña ser-hengler
İder bir birine rengler
Şafâlar dürlü âhengler

Efendim gel şafâ eyle

IV

Gögüs virmiş neşât-âbâd
Eser dâ'im mübârek bâd
Ko olsun düşmenüñ nâ-şâd

Efendim gel şafâ eyle

278⁴⁵¹

Şarkı-yı [Gevherî]

[Hece vezni: 4+4]

I

Be hey elâ gözli dil-ber
Bulınmaz ne var 'âlemde
Cihânda serüm sağ olsun
Bulınmaz ne var 'âlemde

II

Yâr kokusu gelür bir hoş
Dizerem karşıma beş beş
Bulınmaz mı baña bir eş
Bulınmaz ne var 'âlemde

III

Senüñ 'âşıklarüñ çokdur

⁴⁵¹ 483b/486

Birine raġbetüñ yoġdur
Benüm de minnetüm yoġdur
Bulınmaz ne var ‘ālemde

IV

Gevherī der bilmem n’oldum
Şarardum āh-ile şoldum
Sen gibi çok güzel gördüm
Bulınmaz ne var ‘ālemde

279⁴⁵²

Şarkı

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Şimdi gönlüm düşdi bir nev-res güle
İder feryād u fiġānı bülbüle
Koġusı tensuġa⁴⁵³? beñzer kāküle
Gösterür bülbül güle gül bülbüle⁴⁵⁴

II

Söz mi vardur o güzelün çağına
Mest olup egmiş fesün [yana]ġına
Gel gidelüm şu birünün bağına
Gösterür bülbül güle gül bülbüle

280⁴⁵⁵

Şarkı-yı [Fāzıl]

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün]

I

‘ Āşıkam bir dil-rübāya

⁴⁵² 483b/486

⁴⁵³ şeklinde imla edilmiş; ancak anlam itibari ile bu kelime uygun diye tercih edildi.

⁴⁵⁴ Gösterür bülbül güle gül bülbüle: emsāl gül bülbüle bülbül güle M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

⁴⁵⁵ 484a/486

Bir civān-ı bî-vefāya
Tākatüm yokdur cefāya
*Raḥm eyle*⁴⁵⁶ *ben mübtelāya*
Amān amān amān

II

Ḳāmeti serv-i bülendüm
Şivekārūm şāh-levendüm
Gel benüm kendi efendim
Merḥamet kı l ben gedāya

III

Şūḥdur ḡāyet güzeldür
Her edāsı bî-bedeldür
‘Āşıkā tūl-i emeldür
Baḳ şu refitār u edāya

IV

Fāzıl’uñ ḥālī yamandur
Yanmada ḥaylī zamāndur
Kārı hep āh u figāndur
Uḡramış derd ü belāya

281⁴⁵⁷

Şarkı Evc

[Hece vezni: 4+4]

I

‘İşkuñ-ile aşdum dağı
Şu yerine içdüm ağı
Anuñ içün beñzüm şarı
Ben duramam ayak üzre

II

Sevdüm seni iy ‘ālī-şān
Yūsuf’dan aldum bir nişān

⁴⁵⁶ “eyle” yazılmış olan bu kelime vezin gereği “it-“ şeklinde düzeltildi.

⁴⁵⁷ 484a/486

Siyāh kāküller perīṣān
Dökilmiş al yanağ üzre

III

Bir incecik yol üstiyem
Elā gözlünün dūstiyam
İncitmeñ beni hastayam
Ben duramam ayak üzre

IV

Ben gedāyı gördi ise
Hak ʿ ināyet kıldı ise
Ferhāt dağı deldi ise
Ben koyam dağ dağ üzre

282⁴⁵⁸

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Baḥriler ʿ ummāna ṭaldı
Bir civān ʿ aqlumı aldı
Hasret kıyāmete kaldı
Göñül şabr eyle şükr eyle

II

Ben şabr itdüm sen nicesin
Okuram ʿ ıṣkuñ hicesin
Beklerem vuşlat gicesin
Göñül şabr eyle şükr eyle

III

Şerbeti paşmak bürinür
ʿ İtr-ı şāhiler sürinür
Yılda bir kerre görünür
Göñül şabr eyle şükr eyle

IV

⁴⁵⁸ 484a/486

Yükseklerde eglenürsin
Alçaqlarda diñlenürsin
Şimdi dilde söylenürsin
Göñül şabr eyle şükr eyle

283⁴⁵⁹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Güzelsin ‘ aqlumı alduñ
Bir nigeħle göñlüm alduñ
Aldadup ferdāya şalduñ
Gelürüm der gelmezlenür
Bilür ħālüm bilmezlenür
Zālīm yār mīrüm

II

Ne reng itdi baña o mäh
Oldı şimdi ħālüm tebäh
Yağdı beni āħ zālīm āħ
Gelürüm der gelmezlenür
Bilür ħālüm bilmezlenür
Zālīm yār mīrüm

III

Bağaram civānum gelmez
Ne ħāldedür ħālüm bilmez
‘ Āşıkına raħm eylemez
Gelürüm der gelmezlenür
Bilür ħālüm bilmezlenür
Zālīm yār mīrüm

IV

Kārı cefā ‘ uşşāķa hep
Bu cevre bilsem ne sebep

⁴⁵⁹ 484b/487

Ḳanda ‘aceb ol ḡonca-leb
Gelürüm der gelmezlenür
Bilür ḡālüm bilmezlenür
ḡālīm yār mīrüm

284⁴⁶⁰

[Şarkı]⁴⁶¹

[Hece vezni: 4+4]

I

Amān felek cānum felek
Niyāz itsem geçmez dilek
Aşlı ḡūrī kendi melek
Gel unutma bu demleri keremleri
Señ unutma bu demleri

II

Güzel olan ḡalīm olur
Tabī‘ atda nedīm olur
‘Āşıkına teslīm olur
Gel unutma bu demleri keremleri
Señ unutma bu demleri

III

Güzel ḡaşuñ kemān mıdur
Yaḡşi midür yaman mıdur
Ḳul oldıḡum yalan mıdur
Gel unutma bu demleri keremleri
Señ unutma bu demleri

IV

Bir oyun-bāz Gürcī kıızı
Ṭopuḡda şalvar kırmızı
Āteşlere yakma bizi

⁴⁶⁰ 484b/487

⁴⁶¹ Ali Hasözdemir, “XIX. Yüzyılda Yazıldıḡı Tahmin Edilen Bir El Yazması Mecmûada Mûsikî Güfteleri”, Marmara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, İstanbul 2011, s.74.

Gel unutma bu demleri keremleri
Señ unutma bu demleri

285⁴⁶²

Şarkı Bayātī

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Derdüm çokdur angısına yanayum
Tāzelendi şu sīnemüñ yāresi
Ben derdüme ande dermān bulayum
Meger Ha'dan ola bunuñ çāresi

II

Benüm uzun boylu nāzūk fidānum
Derdüñe ben çokdan düşdüm yanarum
Sevdügümsin senden yaña dönerüm
İki aşuñ arası ...

III

Şu cihānda nāzūk hūba doyılmaz
Göñül eglenmekle menzil alınmaz
... almağ-ile işüm ...
Üfledükçe yanar ışkuñ ırāsı

IV

Ağlamakdan yār yolını seçemem
Göñül şerbetini yārsuz içemem
Sevdügümsin ben senden vaz geçemem
Tāzelendi şu sīnemüñ yāresi

V

Yine aşām oldu ... aralar
Oturmuş sevdüğüm zülfüñ aralar
Sitem benüm böyle sīnem yara[lar]

⁴⁶² 484b/487

286⁴⁶³

Şarkı Segāh

[Hece vezni: 5+3]

I

Hak belā virsün gönüle
Beni uydurdu kendine
Söylen ol zālīm yārūme
Göñdersin baña göñlümi

II

Göñlümi alan gelmesin
Derdine dermān bulmasın
Öbür düstları duymasın
Göñdersin baña göñlümi

III

Gezdügi bağlar dağ olsun
Yedügi sükker āğ olsun
Kendi gelmezse sağ olsun
Göñdersin baña göñlümi

IV

‘Aqlumı aldı āl ile
Aldatdı beni dil ile
Bağlasun zülfı tel ile
Göñdersin baña göñlümi

V

Yārumuñ geydügi şarı
Ben kılarum āh u zārı
Kendi gelmez ise bārı
Göñdersin baña göñlümi

287⁴⁶⁴

Şarkı Baba Tāhir

⁴⁶³ 485b/488

⁴⁶⁴ 485b/488

[Hece vezni: 4+4]

I

Be hey elā gözli dil-ber
Senden vefā gelmez imiş
Çok naşihat idegördüm
Ḳadir kıymet bilmez imiş vāy

II

Tekdür dertli gönül tekdür
Düstundan düşmanuñ çokdur
Ölüm var ayrılık yokdur
Yā sen yā ben olmayınca vāy

III

Yā ilāhī artdı derdüm
Bir güzele gönül verdüm
Baña ol yār olur derdüm
Gönül hālī bilmez imiş vāy

IV

Hümā kuşu yüksek uçar
Pervāz urup kanad açar
Bu güzellik gelür geçer
Dünyā bākī kalmaz imiş vāy

288⁴⁶⁵

Şarkı

[Hece vezni: 6+5]

I

Ṭāḳatüm yok felek çekem cefāñı
Bir vefāsuz yāra düşürdüñ beni
Ben ağılaram eller sürer şafāñı
Bülbül gibi zāra düşürdüñ beni

II

Cānumdan severem disem inanmaz

⁴⁶⁵ 485b/488

Kişi sevdigine kem iş şanmaz
Āteş-i ʿışka ben yandum yār yanmaz
Ḥālīl gibi nāra düşürdün beni

III

Kemligüm var ise yoluma gelsin
Baña idenler de Mevlā'dan bulsın
Gideyüm sevdigüm yerin bol olsun
Mecnūn gibi dağa düşürdün beni

IV

Der Kuloğlu derdüm ḥadden ziyāde
Severem didükçe düşdün ʿināda
Ben rakīb içinde kaldum arada
Manşūr gibi dāra düşürdün beni

289⁴⁶⁶

Şarkı

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Bir güzelin sevdāsı var başumda
Gündüz ḥayālümde gice düşümde
Anuñ için hiç ʿaqlum yok başumda
Senüñ için dolaşuram bu dağı

II

Amān güzel amān senüñ elinden
Söyledükçe sükker açar dilinden
Öldür beni kurtulayum elinden
Senüñ için dolaşuram bu dağı

III

Bāgbān oldum gül ekdüm gül bitürdüm
Ferhād oldum dağ deldüm şu götürdüm
Anuñ için ben ʿaqlumı yitürdüm
Senüñ için dolaşuram bu dağı

⁴⁶⁶ 486a/488

IV

Mâ'il oldum ben Şîrîn'ün kaşına
Yüz sür kim eşigine taşına⁴⁶⁷
Merhamet kıl akan çeşmüm yaşına
Senüñ içün dolaşuram bu dağı

290⁴⁶⁸

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Ağlatma beni incitme amân
Dîvâne dilüm lâl oldu yaman
Nitdüm saña ben iy kaşı kemân
Yâr amân amân
Böyle cefânuñ yokdur şafâsı

II

Çekdürme baña derd ü miñneti
Gördigüm gibi cân sevdi seni
Lâyık mı fedâ eylemek beni⁴⁶⁹
Yâr amân amân
Böyle cefânuñ yokdur şafâsı

III

Ağyâr sözine âdem uyar mı
Üftâdesine böyle kıyar mı
Bu hasret-ile bâğrum oyar mı⁴⁷⁰
Yâr amân amân
Böyle cefânuñ yokdur şafâsı

IV

Bu bâbda benüm alma günâhum
Şuç bende degül baht-ı siyâhum

⁴⁶⁷ 2/IV: Mısrada hece eksikliğinden vezin kusurludur.

⁴⁶⁸ 486a/488

⁴⁶⁹ Lâyık mı fedâ eylemek beni: Yağdı cigerüm tarz-ı edâsı M.

⁴⁷⁰ Bu hasret-ile bâğrum oyar mı: Yokdur iy şüh derdüm devâsı M.

Fāġfūrī dilüm ġamuñla şāhum

Yār amān amān

Böyle cefānuñ yoġdur şafāsı

V

Çevre dört yanum bağladılar mı

Ĥüsnüñle sīnem dāġladılar mı

Yār benüm içün ağladılar mı

Yār amān amān

Böyle cefānuñ yoġdur şafāsı

291⁴⁷¹

Şarkı Rāst-Cedīd⁴⁷²

[Hece vezni: 5 heceli]

I

Dil bir güzele

Meyl itdi hele

Faş itme ele

Sevdüm ben seni

Gel gel dil sevdi seni

Amān amān rüyuñda beni

Cānum cānum gel ol sīm gerdeni

Yaġdı bendeñi

II

Semmūr gibi kaç

On altıdur yaş⁴⁷³

Gel gel itme fāş

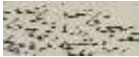
Sevdüm ben seni

Gel gel dil sevdi seni

Amān amān rüyuñda beni

⁴⁷¹ 486a/488

⁴⁷² Yedinota Müzik Sitesi, <https://www.yedinota.com/beste/dil-bir-guzele-meyl-etti-hele-3399>, (12 Kasım 2021).

⁴⁷³ On altıdur yaş: M.

Cānum cānum gel ol sīm gerdeni
Yağdı bendeni

III

Gözleri güzel
Hüsni bî-bedel
Ġāyetle güzel
Sevdüm ben seni
Gel gel dil sevdi seni
Amān amān rūyuñda beni
Cānum cānum gel ol sīm gerdeni
Yağdı bendeni

IV

Raķible gezme
Bağrumı ezme
Gel beni üzme
Sevdüm ben seni
Gel gel dil sevdi seni
Amān amān rūyuñda beni
Cānum cānum gel ol sīm gerdeni
Yağdı bendeni

V

Bir kerre baķduñ
Cānumı yaķduñ
Āteş biraķduñ
Sevdüm ben seni
Gel gel dil sevdi seni
Amān amān rūyuñda beni
Cānum cānum gel ol sīm gerdeni
Yağdı bendeni

292⁴⁷⁴

Şarkı-yı [Şeydā]

⁴⁷⁴ 486b/489

I

Çünkü sevmez idüñ beni göñlüm ne alduñ

‘ Āşık-ı bî-çāreñi sevdāya şalduñ⁴⁷⁶

Bunca demdür ben görmedüm yā nerde kalduñ

Gel a cānum ‘ ömrüm efendim al beni

Sīnem üstine şarşam n’ola güzel seni

II

Beni mest eyledi ‘ ışkuñ şūh-ı devrānum

İntizāruñ çekmeye kalmadı dermānum

Sende inşāf u mürüvvet yok mı sultānum

Sīnem üstine şarşam n’ola güzel seni

III

Severem cān-ı göñülden itmem inkārı

Kimselere virmezem göz göre ben yārı

Çekerem sevdiğüm için āh ile zārı

Sīnem üstine şarşam n’ola güzel seni

IV

Ben bilürem güzellerüñ kadrini cānā

‘ Āşıkına cevır itmekdür işleri tenhā

Aldanma dil-berlerüñ va‘ dine iy Şeydā

Sīnem üstine şarşam n’ola güzel seni

293⁴⁷⁷

Şarkı Segāh

[Hece vezni: 8+7]

I⁴⁷⁸

Yüce dağlardan ağlayarak gelürem⁴⁷⁹

Ben yārımı ben düstümü arayarak buluram

⁴⁷⁵ Vezin tespit edilemedi.

⁴⁷⁶ 1/I: Mısra da hece eksikliği vardır.

⁴⁷⁷ 486b/489

⁴⁷⁸ Bu şiirin mütekerrir mısraları okunamadı. M.

⁴⁷⁹ Hece eksikliğinden vezin kusurludur.

Ben bu derdden iflāḥ olmam çeke çeke ölürem

...

...

II

Dilerem Bārī Ḥudā'dan kimse ğarīb olmasın

Bir yavru şardum ammā anı yād eller şarmasın

Benden düstlara naşīḥat hercāyī yār sevmesin

...

...

III

İy efendim yañağunda açılanlar gül midür

‘ Āşıkı başdan çıkaran yoḥsa tatlı dil midür

Ben dururken ḥāyin eşüm yādlar şarmaḵ yol midur

...

...

IV

Aldı beni aldı қаşlarınuñ қарası⁴⁸⁰

Ne müşkilmiş ğurbet ilde қоç yigitler ḥastası

Çok güzeller şardum ammā nazarum pek üstesi

...

...

V

İy efendim gerdānuñda leb-i ḥāller қарası

Şarmayınca ... bu mestüñ sīne-pāresi

Ḥayālüñ qarşumda durur ğurāblar pāresi

...

...

VI

Gidecegüm iy efendim yol görindi serüme

Ben gidersem ḥāyin eşüm yād getürme yerüme

Yā ilāḥi sen қаvuşdur beni nāzlı yārüme

...

⁴⁸⁰ Hece eksikliği var.

...

294⁴⁸¹

Şarkı Hicāz

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Gül mevsimi seyr idelüm bahārı
Bülbül sesin diñleyelüm seheri
Merām bāguñ biz belledük āmāde
Hemān gelsün şabā şafā reftarı
Sensüz olmaz tez gel amān

‘Ömrüm varı

II

O gül-çehre teşrîf ide bu anda
Hāzır olsun nāy u tanbūr hānende
Şive-i hicre қалurdı cünbişüñ
‘Āşıqlaruñ güler oynar sâyende
Sensüz olmaz tez gel amān

‘Ömrüm varı

III

‘Āşıqlaruñ kuşūrına bakmayup
O nūr-ı dīdesin gözden bırakmayup
Cihān içre biz maḥbūb seyrine
‘Āşıqlaruñ ḥātırını yıkmayup
Sensüz olmaz tez gel amān

‘Ömrüm varı

IV

Ol giderdi serden dilden efkārı
Tek sen gelsen yanumıza her bārı
Fidān gibi gösteriş var ‘uşşāka ...⁴⁸²
Nağme gelmez fedā olsun Tanbūrī?

⁴⁸¹ 486b/489

⁴⁸² Kitabın birleşim yerinde kaldığı için okunamadı.

Sensüz olmaz tez gel amān
‘Ömrüm varı

295⁴⁸³

Şarkı Evc

[Hece vezni: 5+3]

I

‘Aqlumı aldı āl ile
Aldatdı tatlı dil ile
Bağlasun zülfi teline
Göndersin baña nāzlumı
Ben kendimi ben kendimi
Qıyaram kendi kendimi

II

Bağ şu gül gibi handına
Beni uydurdu kendine
Qıyaram kendi kendime
Göndersin baña nāzlumı
Ben kendimi ben kendimi
Qıyaram kendi kendimi

III

‘Aqlum alan yār olmasın
İki cihānda gülmesin
Kendi gelmezse gelmesin
Göndersin baña nāzlumı
Ben kendimi ben kendimi
Qıyaram kendi kendimi

IV

Gitdügin yerler dağ olsun
Çevre yanları bağ olsun
Hemān efendim sağ olsun
Göndersin baña nāzlumı

⁴⁸³ 487a/489

*Ben kendimi ben kendimi
Kıyaram kendi kendimi*

296⁴⁸⁴

Şarkı İşfehān

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Aķ sīneye qara yazı yazaram amān
Şunda bir yavırda qaldı naẓarum
Mecnūn oldum dağ başında gezerem amān
Baķın dūstlar sevdā baña neyledi

II

Bir giderem bir arduma baķaram
Gözlerümden kanlı yaşlar dökerem
Çok zamāndur ben ayrılık çekerem
Baķın dūstlar sevdā baña neyledi

III

Şu qarşuki qarlı dağūñ qarı var
Yel esdükçe siyāh zūlfūñ zārı var
Dūst içün ağlasam her gün yeri var
Baķın dūstlar sevdā baña neyledi

IV

Bir oķ atdum qarlı dağūñ ardına
İndi gitdi meskenine yurdına yurdına
Çokdan düşdüm bir güzelin derdine amān
Baķın dūstlar sevdā baña neyledi

297⁴⁸⁵

Şarkı Bayāti

[Hece vezni: 8+5]

I

⁴⁸⁴ 487a/489

⁴⁸⁵ 487a/489

‘Ömrümün varı gözümün nûrî⁴⁸⁶

Ṭayanamam ben bu ‘ışka şabır vir bārī

Bunca demdür ben çekerem āh ile zārī

Āhū gözlüm şîrîn sözlüm unutma beni

II

Aṭladum bāğçene girdüm bir gül taḫındum

Seni benüm olur diyü şandum şakıldum

Āteş-i hicrūñle cānā yandum yakıldum

İnce bellüm gül yañaqlum esirge beni

III

Baña dirler ne ğamuñ var şöyle yāruñ var

Bahānesüz māh yüzinde çifte beñi var

Ben yārı çokdan görmedüm pek elemüm var

Servi boylum gül-fidānum unutma beni

IV

Aṭladum bāğçene girdüm gel kerem eyle

Şoyındum koyınına girdüm şar kerem eyle

Akıtduñ çeşmümün yaşın sil kerem eyle

Gül yañaqlum şîrîn sözlüm unutma beni

298⁴⁸⁷

Şarkı[-yı Şābit] Nühüft⁴⁸⁸

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün]

I

O nühüfte ğamzeler-ile⁴⁸⁹

Bunı kim recā’ iderdi⁴⁹⁰

O nigāh-ı āşinālık⁴⁹¹

Neden iktizā iderdi

II

⁴⁸⁶ Hece eksikliği var.

⁴⁸⁷ 488a/490

⁴⁸⁸ Karacan (hzl.), s.....

⁴⁸⁹ Mısranın yanına kısa dik bir çizgi çekilerek *begüm* yazılmış.

⁴⁹⁰ Mısranın yanına kısa dik bir çizgi çekilerek *mükerrer* yazılmış.

⁴⁹¹ Mısranın yanına kısa dik bir çizgi çekilerek *cānum* yazılmış.

O metā' -ı vaşl-ı cānā
Şatlık olaydı farazā
O maḥalde bī-muḥābā
Ḳatı çok bahā iderdi

III

Gice gördüm encümende
Boyı naḥl-ı nā-revende
Ki raḳīb-ile çemende
Çelebüm şafā iderdi

IV⁴⁹²

Dil-i Şābit'i nigāhı
Yine şerm-sār kıldı
Yine iddi' ā iderdi
Yine imtinā' iderdi

299⁴⁹³

Şarkı-yı Vāşif Ağa⁴⁹⁴

[Müstef' ilün müstef' ilün]

I

Kim görse ol la' l-i müli
Olur esir-i kāküli
Olsam sezādur bülbüli⁴⁹⁵
Açıldı bir saḳız güli
Gel āh gel iy saḳız güli

II

Reng-i rūyın gibi gül az
Gül-penbeye mā'il biraz
Güller açılmadan bu yaz
Açıldı bir saḳız güli
Gel āh gel iy saḳız güli

⁴⁹² 2/IV: Mısraında hece eksikliği var.

⁴⁹³ 488a/490

⁴⁹⁴ Gürel, s.500.

⁴⁹⁵ Olsam sezādur bülbüli: Görsem sezādur sünbüli M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

III

Yok mişli⁴⁹⁶ şüh-ı ince bel

Ġāyet edāsı⁴⁹⁷ bî-bedel

Eṭvārı kendinden güzel

Açıldı bir saķız güli

Gel āh gel iy saķız güli

IV

Dün gülsitānda Vāşıfā

Bülbül haber virdi baña

Müjde şimden girü saña

Açıldı bir saķız güli

Gel āh gel iy saķız güli

V

Bülbül-i dil efkendesı

Bülbül gülüñ nālendesı

Dünyā deger bir ḥandesı

Açıldı bir saķız güli

Gel āh gel iy saķız güli

300⁴⁹⁸

Şarkı-yı Vāşıf Ağa⁴⁹⁹

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Sevdi⁵⁰⁰ cānum sen gül-i nāzük-teni

‘Andelīb-i ‘ıṣķuñam güldür beni

N’ola bend itse maḥabbet bendeni

Sevmemek mümkün mi sevdüğüm seni

II

Saña göñlüm düşdi iy çeşm-i siyāh

⁴⁹⁶ yok mişli: mişli yok G.

⁴⁹⁷ ġāyet edāsı: ġāyetle münāsib G.

⁴⁹⁸ 488b/491

⁴⁹⁹ Gürel, s.505.

⁵⁰⁰ sevdi: ... G.

‘ Āşık-ı ğam-h^vāruñam bī-iştibāh
Var iken sende bu mestāne nigāh
Sevmemek mümkün mi sevdüğüm seni

III

Dağl olunmaz bende-i dīrīneye
Şarmağ istersem ‘ aceb mi sīneye
Al hele bir kerre bağ āyīneye
Sevmemek mümkün mi sevdüğüm seni

IV

Sevmeye ‘ ālem seni nā-çār iken
Mişli dünyāda bulunmaz yār iken
Meşrebünde bu nezāket var iken
Sevmemek mümkün mi sevdüğüm seni

V

Eyleyen şarf-ı nağar im‘ ān ile
Meyl ider elbet saña biñ cān ile
N’işlesin Vāşif bu hūsn ü ān ile
Sevmemek mümkün mi sevdüğüm seni

301⁵⁰¹

Şarkı

[Hece vezni: 4+4]

I

Böyle güzel sevilmez mi
Gonca güldür derilmez mi
Reftārına mā’ il oldum
Ele girse şarılmaz mı
Sözüm yok hūsnine
Mā’ il oldum zülfine
Merhamet kıl yār baña
Vay

II

⁵⁰¹ 488b/491

Çālpāresin alur ele
Raḡṣa girer⁵⁰² güle güle
Güzel gelse meclisüme⁵⁰³
Meclis olur pür-velvele
Sözüm yok ḡüsnine
Mā 'il oldum zülfine
Merḡamet kıl yār baña
Vay

III

Baḡ ṣu ḡüsn-ile edāya
Deḡişmem seni dünyāya
Ṭanbūrī'nün naẓīresi
Yeñi düşdi bu sevdāya
Sözüm yok ḡüsnine
Mā 'il oldum zülfine
Merḡamet kıl yār baña
Vay

IV

Dil-ber oynar uşul ile
Bir dem görseñ anı hele
Hep görenler medḡ eylesün
Bu yādigār şarkı ile
Sözüm yok ḡüsnine
Mā 'il oldum zülfine
Merḡamet kıl yār baña
Vay

302⁵⁰⁴

Şarkı Māhūr

[Hece vezni: 4+4+3]

⁵⁰² girer: çıkar M.

⁵⁰³ güzel gelse meclisüme: her kaçan meclise gelse M.

⁵⁰⁴ 488b/491

I

Şabāh oldu dān yerleri atıyor
Destūr almış cümle kuşlar ötüyor
Benüm yārum yalnızca yatıyor
İki hasret şarılmışlar yatıyor
Şaķı bñlbñl var uyandur yārumı
Ben kıyamam sen uyandur eşñmi

II

Hıçbir şey 'üm yokdur yāra ber-güzār
Üstinden yorğanuñ almış rñzgār
Hñb yaratmış seni ol perverdigār
Şaķı bñlbñl var uyandur yārumı
Ben kıyamam sen uyandur eşñmi

III

Çıķabilsem sarāyına köşkine
Cān boyanur ' anber ile miskine
Seni beni yaradanuñ ' ışķına
Şaķı bñlbñl var uyandur yārumı
Ben kıyamam sen uyandur eşñmi

IV

Yine aķşām oldu ezān sesi var
Bñlbñllerin güle karşı yaşı var
Efendimñ benden ğayrı nesi var
Şaķı bñlbñl var uyandur yārumı
Ben kıyamam sen uyandur eşñmi

V

Bir ok atdum ķarlı tağuñ ardına
Vardı düşdi ol yavrınuñ yurdına
Biz de düşdük ol yavrınuñ odına?
Şaķı bñlbñl var uyandur yārumı
Ben kıyamam sen uyandur eşñmi

VI

Şu ķarşuki yüce dağı delseler

Dağı delüp mor menekşe ekseler
Baña yâri bir gicecik virseler
Şaķı bûlbûl var uyandur yârımı
Ben kıyamam sen uyandur eşümi

VII⁵⁰⁵

...

VIII

Şu karşıki yüce tağı delseler
Delseler de misk ü ' anber sürseler
Bir gicecik seni baña virseler
Şaķı bûlbûl var uyandur yârımı
Ben kıyamam sen uyandur eşümi

IX

Şu karşıki yüce tağun etegi
Hep güzeller kırmış anda otağı
Benüm sînem ol yârımuñ yatağı
Şaķı bûlbûl var uyandur yârımı
Ben kıyamam sen uyandur eşümi

X

Şu karşıki yüce tağun ekini
O da bilür benüm gönümdekini
Kıan iderem virmem elümdekini
Şaķı bûlbûl var uyandur yârımı
Ben kıyamam sen uyandur eşümi

XI

Çıkabilsem Ayazma'nuñ başına
Mâ'il oldum hançerinün taşına
Henüz girmiş on üç on dört yaşına
Şaķı bûlbûl var uyandur yârımı
Ben kıyamam sen uyandur eşümi

⁵⁰⁵ Yazmanın birleşim yerinde kaldığı için okunamadı.

303⁵⁰⁶

[Şarkı]

...⁵⁰⁷

I

Menemen Tağı'ndan indi sürisi
Ayırdılar aldılar kuzunuñ yavrısın
Veli dedem post eylemiş derisin
Kaç kuzılı ceylānum kaç
Kaç a cānum kaç
Yād avcı geldi bir şanem indi

II

Kaç kaç indirdiler yazıya
Āl itdiler bir kınalı kuzıya
İş başa düşünce bakmaz kuzıya
Kaç kuzılı ceylānum kaç
Kaç a cānum kaç
Yād avcı geldi bir şanem indi

III

Kaç kaç ayacıgum tolaşur
Arđum sıra kuzılarum ağlaşur
Oturmış avcılar etüm paylaşur
Kaç kuzılı ceylānum kaç
Kaç a cānum kaç
Yād avcı geldi bir şanem indi

IV

Menemen Tağı'ndan bir bölük Tatar
Kimi yayuñ kırmış kimi ok atar
Oturmış kaşşāblar etümi şatar
Kaç kuzılı ceylānum kaç
Kaç a cānum kaç
Yād avcı geldi bir şanem indi

⁵⁰⁶ 489a/491

⁵⁰⁷ Vezin tespiti edilemedi.

V

Ne engindür şu tağlaruñ ovası
Kızılca koltuğında yarası
Yavrılar meleşür gitdi anası
Kaç kuzılı ceylānum kaç
Kaç a cānum kaç
Yād avcı geldi bir şanem indi

304⁵⁰⁸

Şarkı-yı Tanbūrī Hūzzām

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

Çünkü sende bir haqıkat hem ' ināyet kalmadı
Ben ' aşıkun āh u zārdan tende rāhat kalmadı
Gice gündüz ağlamakdan dīdede āb kalmadı
Çekeyüm hoş yārum ammā şabra tākāt kalmadı
Āh āh bir ' ināyet kalmadı

II

Bir nazar kıl iy efendim ' aşık-ı mihmānuña
Kā'il oldum bir gicecik emrüne vişālüne
Pervāneler gibi yansam senün ' ışkun nārına
Çekeyüm hoş yārum ammā şabra tākāt kalmadı
Āh āh bir ' ināyet kalmadı

III

Senün ' ışkuña düşeli her işim oldu şavaş
Dertli sīnem delmek için aluram destüme taş
Her kaçan yārumı ańsam akıyor dīdemde⁵⁰⁹ yaşı⁵¹⁰
Çekeyüm hoş yārum ammā şabra tākāt kalmadı
Āh āh bir ' ināyet kalmadı

IV

⁵⁰⁸ 489b/492

⁵⁰⁹ dīdemde: dīdemden G.

⁵¹⁰ Vezin kusurludur.

Beklerüm yolların ‘ömrüm belki giçersin diyü
Gönlüme virem tesellî şararam bir gün diyü
İtdügin işlere nâdim bir gün olursın diyü
Çekeyüm hoş yârum ammâ şabra tākāt kalmadı
Āh āh bir ‘ināyet kalmadı

305⁵¹¹

Şarkı [Gazel]

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

Gel efendim bahār oldı şafālar vaqtidür şimdi
İder feryād bülbüller nevālar⁵¹² vaqtidür şimdi

II

Kimi zevk u şafāsında kimi miḥnetdedür şimdi
Çalinsun şimdi sâzlar kim nevālar vaqtidür şimdi

III

Be hey nâzük-beden dil-ber cefālar ḥaddin aşmışdur
Daḥı köhne bahār oldı hevālar vaqtidür şimdi

IV

Olursa zaḥmuma çäre baña lâ‘l-i şarābuñ vir
Gerekdür luṭf u iḥsānuñ devālar vaqtidür şimdi

V

Şalinsun iy seriv-kāmet çıkup şahrāya seyr eyle
Gerekdür bendeñe būs[e] ‘aṭālar vaqtidür şimdi

306⁵¹³

Şarkı-yı Vāşıf Ağa⁵¹⁴

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün]

I

Çünkü iy şūḥ-ı fedāyî

⁵¹¹ 489b/492

⁵¹² nevālar: fezālar G.

⁵¹³ 490a/492

⁵¹⁴ Gürel, s.509.

Gönlümi itdi hevāyī
Eyleme bārī edāyī
Sürelüm zevk ü şafāyī

II

Nüş idüp meclisde sen mül
Ruḥlaruñ olduḳça gül gül
Ben görüp mānend-i bülbül
Eylerem zār u nevāyī

III

N’olur iy serv-i semen-ten
Gāhī tenhā bezme gel sen
Diñlemezsın n’işleyem ben
Sen a hercāyī recāyī

IV

‘İde iy gül-berg-i nāzum
Berg-i gülden cāme lāzım
Saña zīrā ser-firāzum
Yār olur telli sevāyī

V

İşte Vāşıf saña ‘āşık
Cevri ḳo luṭf eyle yazık
‘Āşıkā itmek ne lāyık
Böyle vaż‘-ı nā-revāyī

307⁵¹⁵

Şarkı[-yı Vāşıf]⁵¹⁶

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Seyr it ol şūḥ-ı nezāket-meşrebi
Bāde-i renginden rengin lebi
‘Āşıkā reng ise n’ola maṭlabı

⁵¹⁵ 490a/492

⁵¹⁶ Gürel, s.496.

La‘li mül elma-yı misket ğabġabı

II

Gerden üzre zülf o naĥvet-pîşede

Şanki sünbüldür açılmış şîşede

Meclis-i mey-ĥâne-i endîşede

La‘li mül elma-yı misket ğabġabı

III

Var ise meylüñ eger duĥt-ı reze

Ėanzil-i ‘ışķa ne lâzım cerbeze

Na‘ra urma işte hem mey hem meze

La‘li mül elma-yı misket ğabġabı

IV

Arayup bir çâresini ülfetüñ

Büse almaķsa lebinden niyyetüñ

Şorma zevķ ü neş’e vü keyfiyyetüñ

La‘li mül elma-yı misket ğabġabı

V

Lebleri beñzer şarâb-ı miskete

‘Āşık-ı zârı ķor özge ĥâlete

Güyyâ tezyîn-i bezm-i ‘işrete

La‘li mül elma-yı misket ğabġabı

308⁵¹⁷

Şarkı-yı Vâşif Ėüseynî ‘Aşîrân⁵¹⁸

[Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün]

I

Ėırâm it gülşene güş eyle ‘ar‘ardan müdârâyı

Utandırın ĥadüñ reftâr-ile serv-i semen-sâyı

Süzüp nergislerüñ meclisde ser-ĥoş eyle mînâyı

Açıl güller gibi nüş eyleyüp cām-ı feraĥ-zâyı

II

⁵¹⁷ 490b/493

⁵¹⁸ Gürel, s.496.

Giribānuñ güşād it sīneñ aç mānend-i āyīne
Vücūduñ reg-be-reg ‘ aks eylesin tā Çīn ü Māçīne
Çıķup mestāne ‘ arz it ‘ arızuñ gül-berg-i rengīne
Açıl güller gibi nūş eyleyüp cām-ı feraḥ-zāyı

III

Temāşā kıl dolaş cūlar gibi her gūşesin bāguñ
Senüñ-çün olduğıñ bil lālezāruñ dāğ-ber-dāğıñ
Bahār eyyāmıdır iy naḥl-i nev-res geçmeden çağıñ
Açıl güller gibi nūş eyleyüp cām-ı feraḥ-zāyı

IV

Ne būy-ı gōncadan taḥmīr olınmış gül-bedensin sen
Zebān-ı Vāşıf’ı bülbul iden şevķ-ile sensin sen
Dağı açılmadık berg-i semenden tāze tersin sen
Açıl güller gibi nūş eyleyüp cām-ı feraḥ-zāyı

309⁵¹⁹

Şarkı-yı Rif‘at

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Beste-i zūlf olmayan idrāk ider mi zārumı
Bend-i zincīr-i esīrem şorma hīç aḥvālūmi
Bir gülüñ meftūnıyam gūş eylemez efgānumı
Kime taķrīr ideyüm ben derd-i bī-pāyānumı

II

İy ḥayālūñ ḥalveti naķd-i derūnum maḥzeni
Çeşm-i pūr-nemden akar ḳan āḥ ḥayāl itsem seni
‘ Āşık-ı nālānuñam gūş it benüm efgānumı
Kime taķrīr ideyüm ben derd-i bī-pāyānumı

III

Rāz-ı ‘ ıšķuñ şaķlaram dā’im senüñ iy serv-i nāz
Kesse başum itmezem mümkün degül ifşā-yı rāz
Gel efendim ‘ aşık-ı nālendeñe ol çāre-sāz

⁵¹⁹ 490b/493

Kime takrîr ideyüm ben derd-i bî-pâyânumı

IV

Hep siyâh geymiş efendim nâzenin endāmına
‘Aqlumı bend eylemiş ol zülf-i ‘anber-fāmına
Dâğı yakdum şerha açdum sinem üzre nāmına
Kime takrîr ideyüm ben derd-i bî-pâyânumı

V

İy nihâl-i yâsemen-kaç kaddümi kılduñ kütâh
Saña dil bend oldu cânâ gayrıya itmez nigâh
Rif‘atâ billâhi geçmem ‘ömrüm olinca tebâh
Kime takrîr ideyüm ben derd-i bî-pâyânumı

310⁵²⁰

Şarkı[- yı Tıflı] Hüzzâm

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Şimdi gönlüm bir gül-i ruhsârıñ oldu mâ‘ili
‘Andelibüñ ‘ömri nâlişle geçer yok kâbili
Vaşl-ı cânānuñ olursam ben de bir gün nâ‘ili
Yalıñuz bir ben degül çok dil-rübānuñ mâ‘ili

II

Hâlümi ‘arz eylesem olmaz mı ol cânānuma
Yoğsa rahm itmez mi dil-ber nâliş-i giryānuma
Şöyle te‘şir itdi ‘ışkuñ sîne-i sūzānuma
Yalıñuz bir ben degül çok dil-rübānuñ mâ‘ili

III

Yine ruşsat virmiş ol bād-ı şabā gīsūlara
Tel tel olmuş zülf-i dil-ber şöyle may-hoş ruhlara
Bir görüşde düşdi gönlüm kâmet-i dil-cūlara
Yalıñuz bir ben degül çok dil-rübānuñ mâ‘ili

IV

Vaşfa şâyeste güzeller ser-firāzı nūrıdur

⁵²⁰ 491a/493

‘ Āşıkı ser-mest iden ol gerden-i billûridur
Tıfl[ı] bir nev-reste dildâr-ı gülûñ mecbûridur
Yalıñuz bir ben degül çok dil-rübānuñ mâ ‘ili

311⁵²¹

Şarkı Rast-ı Cedîd

...⁵²²

I

Bir fedākāruñ ğamı kıldı giryān ‘ālemi
Hûn ider gözden nemi yokdur olmış hurremi
‘ Āşık-ı zāram ben bî-ķarāram yār amān
... men amān amān āh āh belī şāhumın

II

‘ Āşıkā geh kîne-ķāh gāh olur itmez nigāh
Cennet-i vaşlına gāh lāyık eyler ādemi
‘ Āşık-ı zāram ben bî-ķarāram yār amān
... men amān amān āh āh belī şāhumın

III

Tār-ı müşķin-i mûyınûñ mesti oldum bûyınûñ
Gülsitān-ı rûyınûñ eşķüm oldu şebnemi
‘ Āşık-ı zāram ben bî-ķarāram yār amān
... men amān amān āh āh belī şāhumın

IV

Dişleri dürr-i yetīm ruhları verd-i na‘īm
Mûları ‘anber-şemīm sünbûlistān perçemi
‘ Āşık-ı zāram ben bî-ķarāram yār amān
... men amān amān āh āh belī şāhumın

V

Derdinûñ eñ ehveni yakmadur cān u teni
Dāğ dāğ itdi beni zaķmınûñ yok merhemi
‘ Āşık-ı zāram ben bî-ķarāram yār amān

⁵²¹ 491b/494

⁵²² Vezin tespiti edilemedi

... men amān amān āh āh belī şāhumın

312⁵²³

Şarkı-yı [Şālih]

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' iliün]

I

Gevher-i la' l-i Bedaḥşān mı leb-i ḥamrāsı
Dür mi dendān-ı dil-ārāsı fem-i zībāsı
Şāf-ten degme gümüş servi ḳad-i bālāsı
Şemsi meh-pārelerüñ ḥāşılı müstesnāsı

II

Sū-be-sū sāye-i zülfinde mişāl-i hindū
Şaçılur gülşen-i ruḥsārına toḥm-ı şebbū
Nāz ile dökse ne dem zir-i külehden gīsū
Şemsi meh-pārelerüñ ḥāşılı müstesnāsı

III

Ḳayd-ı 'uşşāḳına iy ḳaşı kemā[n] tır-i nigh
Neşter-i ḡamze vü tiḡ-i müje-i çeşm-i siyeh
Dem-be-dem dökmededür ḳanını bī-cürm ü güneh
Şemsi meh-pārelerüñ ḥāşılı müstesnāsı

IV

Mübtelā ins ü melek ḥüsnine ḥayrān 'āşık
Müşterī mäh u felek ḥüsnine ḥayrān 'āşık
Beste-encüm yere dek ḥüsnine ḥayrān 'āşık
Şemsi meh-pārelerüñ ḥāşılı müstesnāsı

V

Murḡ-ı dil olsa n'ola iy gül-i ter nälende
Sīne çāk itdi firāḳuñla hezār efgende
Herkes ālüfte olup ḥüsnine Şālih bende
Şemsi meh-pārelerüñ ḥāşılı müstesnāsı

⁵²³ 491b/494

313⁵²⁴

Şarkı-yı Gâlib⁵²⁵

[Fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün]

I

Fâriğ olmam eyleseñ yüz biñ cefâ sevdüm seni
Böyle yazmış alnuma kilik-i kaçā sevdüm seni
Ben bu sözden dönmezem devr eyledükçe nüh-felek
Şâhid olsun 'ışkuma arz u semâ sevdüm seni

II

Bend-i peyvend-i dilüm ebrû-yı ğaddāruñdadur
Rište-i cem' iyyetüm zülf-i siyehkāruñdadur
Hastayam ümmid-i şihhat çeşm-i bīmāruñdadur
Bir devāsuz derde oldum mübtelâ sevdüm seni

III

İy hilâl-ebrû dilüñ meylî sañadur toğrısı
Şû-yı mihrâba nigāhum kec-edādur toğrısı
Râ kaşuñdan inhirâf itsem riyādur toğrısı
Yâ şavâb olmış veyâ olmış hañâ sevdüm seni

IV

Bî-ğubāram hasret-i hañtuñla hāk olsam yine
Şihhatüm⁵²⁶ rûh-ı lebüñdendür helāk olsam yine
Tîğ-i ğamzeñden çekilmem çāk çāk olsam yine
Hâşılı bî-hûde cevri itme baña sevdüm seni

V

Gâlib-i dīvāneyem Ferhād u Mecnûn'a şalâ
Yüz çevürmem olsa dünyâ bir yaña ben bir yaña
Şem' üñe pervāneyem pervâ ne lâzımdur baña
Añlasın bîğāne bilsin āşinâ sevdüm seni

314⁵²⁷

⁵²⁴ 492a/494

⁵²⁵ Okçu, s.314.

⁵²⁶ şihhatüm: şöhetüm G.

Şarkı-yı Ğalib⁵²⁸

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Eger sâhil-serâ görmekse çarhuñ maķşad-ı cānı
Temāşâ eylesin bu dil-nişin bağ u gülistānı
Fürüzāndur sipihrüñ bunda hep şem' -i şebistānı
Efendim yümn-i teşrîfünle mesrūr it Çerāġān'ı

II

Bunuñ mānendi bir sâhil-serâ yoķdur haķıķatde
N'ıçün kim mażhar-ı elţāf-ı hünkār oldı ġāyetde
Nazārgāh-ı kerāmetde⁵²⁹ maķām-ı ķurb-ı devletde
Efendim yümn-i teşrîfünle mesrūr it Çerāġān'ı

III

Anuñ her kâhı bir beytü'l-ķaşide tāze mażmūndur
Bütün mā' nā-yı zibāsı meserretlerle meşhūndur
Ķuşurı var ise şevketle teşrîf-i hümāyūndur
Efendim yümn-i teşrîfünle mesrūr it Çerāġān'ı

IV

Mūnaķķaş revzeni kim çāk çāk u dāġ dāġ olmış
Ser-ā-ser müjde-i teşrîfi bekler göz ķulaġ olmış
Daġı sāyende ābādān olup şimdi çerāġ olmış
Efendim yümn-i teşrîfünle mesrūr it Çerāġān'ı

V

Sen ihyā eyledüñ hem bāġ-ı mülki hem bu gülzārı
Du' ā-yı devletüñdür herkesüñ Ğalib gibi kārı
Diriġ itme kerem ķıl bendelerden luţf-ı dīdārı
Efendim yümn-i teşrîfünle mesrūr it Çerāġān'ı

315⁵³⁰

Şarkı Şehnāz⁵³¹

⁵²⁷ 492a/494

⁵²⁸ Okçu, s.314.

⁵²⁹ kerāmetde: kirāmında G.

⁵³⁰ 493a/495

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

İy devā-yı derd-i pinhān-ı dil-i āşüfte-ḥāl
Eyleyüp evvel vefā ‘ahdi ile ‘arz-ı cemāl
Şimdi n’olsun bu teğāfül ile bu ḥışm ü celāl
Ẓālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni

II

Ben seni bir yār-ı cān şandum da dil virdüm saña
Eyledüm rāhuñda naḳd-ı şabrı itlāf u hebā
İnfi‘ āle bir sebep yokken beni itdün fedā
Ẓālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni

III

İbtidā meylün görüp bu ḥātır-ı meyyālūme
Zann iderdüm aḡladuḳça raḥm idersin ḥālūme
Ḥün-ı dildür bu aḳan baḳmazsın eşk-i alūme
Ẓālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni

IV

Gerçi hep itdüklerün elbet bulursın mū-be-mū
N’eyleyem ta‘ mīr olunmaz mülk-i dil şimden girü
Ḥaşılı ben senden ummazdum bunu iy fitne-cū
Ẓālim-i bī-dād imişsin böyle bilmezdüm seni

316⁵³²

Şarkı Rast Māḥūr

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Künc-i fūrḳatde ḳoduñ tenhā beni
Var yüri Mevlā’ya şaldum ben seni
‘Ahd ü peymān itddügün demler ḳanı
Seni bī-vefā seni pūr-cefā

⁵³¹ İsmail Aras, "Hazine-i Enderün-ı Hümayün'dan Es-Seyyid Mîr Mehmed İzzet'in Hayatı ve Güfte Mecmuası'nın İncelenmesi", Gümüşhane Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış YLT*, Gümüşhane 2018, s.167.

⁵³² 493a/495

Ġam-ı hicrāna bıraķduñ sen beni

II

Ķanlar ağlarken senüñ-çün iy perī

Silmedüñ ħün-ābe-i çeşm-i teri

Sen de Ķan ağla anup bu demleri

Seni bī-vefā seni pür-cefā

Ġam-ı hicrāna bıraķduñ sen beni

III

Bir devāsuz derd imişsin bilmedüm

Mekr-i dilde ferd imişsin bilmedüm

Bī-vefā nā-merd imişsin bilmedüm

Seni bī-vefā seni pür-cefā

Ġam-ı hicrāna bıraķduñ sen beni

IV

İtmedüñ bend ü dili sen zār gūş

Bülbül-i gūyā iken kılduñ ħamūş

Ġayr-ile sen niçün itdüñ ‘iş u nūş

Seni bī-vefā seni pür-cefā

Ġam-ı hicrāna bıraķduñ sen beni

317⁵³³

Şarkı[-yı Mişkāli]

[Hece vezni: 4+4]

I

Yine gül gülistān oldu

Bülbüller bahārı buldı

Açıl iy ģonca-dehānum

Söylesene saña n’oldı

Söyle cānum söyle Ķuzum

Sükker dehānuña ħayrānum efendim

Saña ne ħāl oldu

II

⁵³³ 493b/496

Biraz yanumda durursın
Kaçma güzel gâyb olursın
Doya doya gül cemālũñ
Seyr eylesem ne olursın
Söyle cānum söyle kuzum
Sükker dehānuña hayrānum efendim
Saña ne hāl oldu

III

Söylesene ne gamuñ var
Şanuram ki elemũñ var
Senden gayrı sevdüğüm yok
Senũñ gibi güzelüm var
Söyle cānum söyle kuzum
Sükker dehānuña hayrānum efendim
Saña ne hāl oldu

IV

Elmās sañadur sözlerüm
Yarımı kendim gözlerüm
Mişkalī'ye gül cemālũñ
‘Arz eyle görsün gözlerüm
Söyle cānum söyle kuzum
Sükker dehānuña hayrānum efendim
Saña ne hāl oldu

318⁵³⁴

Şarkı

[Hece vezni: 5+5]

I

Āhũ gözlerũñ kaşd eyler cānā
Öldürme beni gel girme kana
Ne itdüm ne eyledüm hey cānum saña
Amān iy

⁵³⁴ 493b/496

Emsem leblerin mest eyler beni
Amān iy

II

Kirpüklerüñ ok kaçlarıñ kemān
Öldürür beni hiç virmez amān
Sineñ sineme şardıgum zamān
Emsem leblerin mest eyler beni
Amān iy

III

Yiter cevritdün iy serv-kāmet
Ben bî-çāreye eyle ‘ināyet
Bir buse için itdün şikāyet
Emsem leblerin mest eyler beni
Amān iy

IV

Bağ şu edāya bağ şu cefāya
Rağm eylemedün ben mübtelāya
Kuluñuñ işi kaldı Hūdā’ya
Emsem leblerin mest eyler beni
Amān iy

319⁵³⁵

Şarkı Hicāz

[Hece vezni: 5+3]

I

Bir melek-simā perī
Ald[1] ‘aqlum serserī
Nāz ile reftār ider
Sime beñzer her yeri
Amān amān amān amān amān
Yele lel lel lel lel le lel li

II

⁵³⁵ 493b/496

Ne tatlıdur dilleri
Rağş ider hoş elleri
Her [gören]⁵³⁶ meftûn olur
Gerdeninde benleri
Amān amān amān amān amān
Yele lel lel lel lel le lel li

III

Ver içelüm bir bāde
Meclis saña āmāde
Görmedüm bir sen gibi
Bî-mürüvvet dünyāda
Amān amān amān amān amān
Yele lel lel lel lel le lel li

IV

Tıfildur nev-restedür
Hâtırum şikestedür
Nāz-ile reftār ider
Ol tabībler hastedür
Amān amān amān amān amān
Yele lel lel lel lel le lel li

320⁵³⁷

Şarkı İşfehān

[Hece vezni: 4+4]

I

Aldı ‘aqlum bir cefākār
Nāz ile eyleyor reftār
Kalmadı hîç şabra qarār
‘Āşıkam hāyilī zamāndur
Hālüm yamandur hey hey hey

II

⁵³⁶ her gün şeklinde yazılmış bu kelime grubu anlamı ve vezni dikkate alınarak değiştirildi.

⁵³⁷ 494a/496

Gel meclisi şu‘lelendür
Vîrân gönölümü şenlendür
Maḥzûn ḳalbümü eglendür
‘*Âşıkam ḥāylî zamāndur*
Ḥālüm yamandur hey hey hey

III

Gel cevır itme hoş-reftârı
Tuyıldı dilde esrârı
Severem yokdur inkârı
‘*Âşıkam ḥāylî zamāndur*
Ḥālüm yamandur hey hey hey

IV

Şırma kākülün perîşân
Ḥâl-i siyâhı bir nişân
Püskürme beñli zer-nişân
‘*Âşıkam ḥāylî zamāndur*
Ḥālüm yamandur hey hey hey

321⁵³⁸

Şarkı-yı [Hāmid] Muḥayyer-Şabā
[Müstef’ ilün müstef’ ilün]

I

Meftûn saña dil iy perî
İtdüm fedâ cān u seri
Sevdüm ise sen dil-beri
Dil iy fiğānum gel beri

II

Ağyār[1] alma yanuña
Lāyık degüldür şānuña
Düşmez senün ‘irfānuña
Dil iy fiğānum gel beri

⁵³⁸ 494b/497

III

Döndür yüzüñ benden yaña
Kaşduñ nedür iy meh baña
Cân u gönül benden saña
Dil iy figānum gel beri

IV

Hāmid saña bir bendedür
Dil-dādedür efgendedür
Dil rüyına nālendedür
Dil iy figānum gel beri

322⁵³⁹

Şarkı[-yı Bedevî]

[Hece vezni: 5+5]

I

Bir serv-i sehî güldür bedeni
Gonca deheni āh yā Bedevî
Çeşm-i fiteni yaqdı bu teni

II

Bir meh-i āfet kıdd-i kıyāmet
Yok mı mürüvvet sende Bedevî
Çeşm-i fiteni yaqdı bu teni

III⁵⁴⁰

Bir melek-sīmā ‘aqlumı yağma
Eyledi hālā güzel Bedevî
Çeşm-i fiteni yaqdı bu teni

IV

Rüy-ı meleksin mäh-ı feleksin
Çeşm-i bebedsin sen yā Bedevî
Çeşm-i fiteni yaqdı bu teni

⁵³⁹ 494b/497

Bu şiir şarkılar arasındaydı fakat nazım birimi sayısından dolayı buraya almayı uygun gördük.

⁵⁴⁰ 2/III: Mısra da vezin kusurludur.

V

‘ Āşık-ı zārı ‘ ömrümün varı
Ağlatma bārī kuzum Bedevî
Çeşm-i fiteni yağıdı bu teni

VI

‘ Azîz-i Lokmân gelse de el-ân
Eylemez dermân illâ Bedevî
Çeşm-i fiteni yağıdı bu teni

323⁵⁴¹

Şarkı-yı [Râsih] ‘ Acem-‘ Aşîrân
[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Açıldı ser-te-ser güller
Cihân pür-berg ü bār oldu
Niçün şād olmasun diller
Yine evvel bahâr oldu
Şafâlar âşikâr oldu

II

Efendim bādeler nüş it
Lebîbüñ nâmesin güş it
Ġam-ı dehri ferāmüş it
Gönüller neş’edâr oldu
Şafâlar âşikâr oldu

III

Gel eyle iy gül-i handân
Vişâle Râsih’i şâyân
Cemâlün şem‘ ine el-ân
O bî-çâre yanar oldu
Şafâlar âşikâr oldu

IV

⁵⁴¹ 494b/497

Gel iy hūrşīd-i müstesnā
Kerem kıl itme istisnā
Zamāne ‘ işvedür zīrā
Ki zīrā tāb-dār oldu
Şafālar āşıkār oldu

324⁵⁴²

Şarkı-yı [Hāfız] Şehnāz
[Hece vezni: 4+3]

I

Çünkü ben oldum güzel
Hüsnum saña bî-bedel
Çekme firāk-ı ğamı
Yār olayum saña gel
Āh yā hālüm vāh yā cānum
Yele le le le le le le lel li

II

Saňa cünün gelmesün
Reng-i rüyuñ şolmasun
Vaşlum ile kıl şafā
Ağlama el gülmesün
Āh yā hālüm vāh yā cānum
Yele le le le le le le lel li

III

‘ Āşık-ı üftādesin
Vaşluma āmādesin
Saňa dirīg itmezem
leblerüme bādesin
Āh yā hālüm vāh yā cānum
Yele le le le le le le lel li

IV

Hüsnume dil-dādesin

⁵⁴² 495a/497

‘ Āşık-ı āvāresin

Merhamet itdüm saña

Derdüm ile hastasın

Āh yā ḥālüm vāh yā cānum

Yele le le le le le le lel li

V

‘ İzzet ü şānum benüm

Rūḥ-ı revānum benüm

Furşatuñ girmez ele

Ḥāfız saña bendeñüm

Āh yā ḥālüm vāh yā cānum

Yele le le le le le le lel li

325⁵⁴³

Şarkı[-yı Ḥāfız] Ḥüseynī

[Mefā‘ ilün mefā‘ ilün]

I

‘ Aceb ol kıdd-i mümtāzum

Vişāle kıā’ il olmaz mı

Süvār-ı keştī-i nāzum

Kenāra mā’ il olmaz mı

II

Geçer mi mübtelāsından

O mehveş āşināsından

Dönüp ‘ ahd-i vefāsından

Sözüyle ‘ āmil olmaz mı

III

Beni bülbül gibi gūyā

Sen itdün iy gül-i ra‘ nā

Murādum mīvesi āyā

Bu bāğda ḥāşıl olmaz mı

IV

⁵⁴³ 495a/497

Saňa bir ‘arz-ı hāl itsem
Belin kaçmak hayāl itsem
Temennā-yı vişāl itsem
‘Adūlar hā’ıl olmaz mı

V

Beni itme yanuñdan dūr
‘Adūlar olmasun mesrūr
‘Aceb ol Hāfız-ı mehcūr
Merāma nā’ıl olmaz mı

326⁵⁴⁴

Şarkı-yı Gālib⁵⁴⁵

[Hece vezni: 4+4+3]

I

Tuğra çekmiş dest-i kudret kaşına
Cefā takmış siyāh perçem başına
Tāze girmiş on üç on dört yaşına
Gül-fidānum henüz bulmuş çağını
Şīrīn esmer şimdi bulmuş çağını

II

O güzele cevır ü cefā añılmaz
Geçen günler unudılır şayılmaz
Nev-restedür itdüğine bakılmaz
Gül-fidānum henüz bulmuş çağını
Şīrīn esmer şimdi bulmuş çağını

III

Şabāh olsun aqdan kara seçilsün
Gerdān üzre siyeh zülfi saçılsun
Mevsimidür güller gibi açılsun
Gül-fidānum henüz bulmuş çağını
Şīrīn esmer şimdi bulmuş çağını

⁵⁴⁴ 495a/497

⁵⁴⁵ Abdülkadir Gürer, “Şeyh Gālib Dîvânı: İnceleme-Metin”, Ankara Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Ankara 1993, s.297.

IV

Elde iken terk eyleme fırsatı
Meclislerde söylenmeden şöhbeti
‘ Āşıklara ğanīmetdür vuşlatı
Gül-fidānum henüz bulmuş çağını
Şīrīn esmer şimdi bulmuş çağını

V

Ķan bulaşmış hañçerinüñ zāğına
Neş’e gelmiş gözlerinüñ ağına
Yanaşılmaz goncasına bāğına
Gül-fidānum henüz bulmuş çağını
Şīrīn esmer şimdi bulmuş çağını

327⁵⁴⁶

Şarkı Hicāz

[Hece vezni: 4+4]

I

Ben bilmedüm baña ne_oldı
Gözlerüm yaş ile tıldı
Benüm göñlüm seni buldı
Bakma cānum gel a cānum
Gel gel gör baña ne oldı
N’oldı ise bana oldı
Saña n’oldı

II

Yok eşin sen gibi melek
Bu sevdāya şabır gerek
Ne diyeyüm saña felek
Bakma cānum gel a cānum
Gel gel gör baña ne oldı
N’oldı ise bana oldı
Saña n’oldı

⁵⁴⁶ 496a/498

III

Ben hicrānı çekmez iken
Kimseye boyun egmezken
Degme yāre k̄ul olmazken
Baḳma cānum gel a cānum
Gel gel gör baña ne oldı
N'oldı ise bana oldı
Saña n'oldı

IV

Cūşa gelüp ne çağlarsın
Dertli sīnemi taḡlarsın
Benüm içün mi aḡlarsın
Baḳma cānum gel a cānum
Gel gel gör baña ne oldı
N'oldı ise bana oldı
Saña n'oldı

328⁵⁴⁷

Şarkı

[Hece vezni: 5'li]

I

Dil bir güzele
Meyl itdi hele
Faş itme ele
Sevdüm ben seni yār yār yār
Dil sevdi seni amān
Rūyuñda beñi cānum amān
Ol sīm gerdeni
Yaḳduñ bendeñi

II

Semmūr gibi kaç
On altıdur yaş

⁵⁴⁷ 496a/498

Gel itme fāş

Sevdüm ben seni yâr yâr yâr

Dil sevdi seni amân

Rûyuñda beñi cānum amân

Ol sîm gerdeni yağduñ

Bendeñi

III

İllere baqmam

Baqsam da aqmam

Göñül biraqmam

Sevdüm ben seni yâr yâr yâr

Dil sevdi seni amân

Rûyuñda beñi cānum amân

Ol sîm gerdeni yağduñ

Bendeñi

IV

Gözleri güzel

Bağrumı ezer

Ġâyetle güzel

Sevdüm ben seni yâr yâr yâr

Dil sevdi seni amân

Rûyuñda beñi cānum amân

Ol sîm gerdeni yağduñ

Bendeñi

329⁵⁴⁸

Şarkı Hicâz

[Hece vezni: 4+4]

I

Bu dil seni pek begendi

Kim sevmez sen dil-pesendi

Yokdur   âlemde menendi

⁵⁴⁸ 496a/498

Kim sevmez sen dil-pesendi

II

Serv-i sehî nâzûk teni
Helâk itdüñ dil-ber beni
Sever ‘âşıkıların seni

Kim sevmez sen dil-pesendi

III

‘Âşıkına hem-tâ güzel
Meşrebümce nâzûk güzel
Seyr itdirür çeşm-i güzel

Kim sevmez sen dil-pesendi

IV

Dil vuşlata eyler dilek
Ġâyet iledür şûh melek
Görmamişdür çeşm-i felek
Kim sevmez sen dil-pesendi

330⁵⁴⁹

[Şarkı]

[Hece vezni: 6+5]

I

Du‘âdan unutma bu ben mehcûr
Nûr-ı çeşmüm cânım du‘âlar seni
Hakka ısmarladım her umudumu
İy şeh-i hûbânım du‘âlar seni

II

[Hançer-i] hicrûñle oldu dil-efgâr
Bûlbûl gibi n’ola itsem âh u zâr
Beni ğurbet eline şaldı rûzgâr
Serv-i hırâmânım du‘âlar seni

III

[Gözümün] hâşılı göñlümün nûr

⁵⁴⁹ 525a/527

Çıkarma hâtırdan bu ben maḥzūnı
Ciger gūşem cānum gözümüñ nūrı
Āfet-i devrānum du‘ālar senī

IV

... degül maḥdūmı ġarīb olursa
Vāy eger arada raķīb otursa
Yine kavuşuruz naşīb olursa
Şimdicek sulṭānum du‘ālar senī

331⁵⁵⁰

Şarkı[-yı Şermī]

[Hece vezni: 6+5]

I

Çıkarma hâtırdan ben derdmendi
İy bī-vefā yārum unutma beni
Başum alup gidem hūrşīd menendi
Meh yüzli sulṭānum unutma beni

II

Ağlarum senün-çün gülmezem bir ān
Kūh u şahrālarda olayum tuğyān
Dāğ-ı sinem yakup itdüm çırağān
İy lāle-ruḥsārūm unutma beni

III

Deryāya ‘avn-ı Hāķ eyler mi ḥurūc
İde mi bir daḥı anı der-āğūş
Bi-çāre Şermī’yi itme ferāmūş
Şūḥ-ı sitemkārūm unutma beni

332⁵⁵¹

[Şarkı]

[Hece vezni: 8+7]

⁵⁵⁰ 525a/527

⁵⁵¹ 525a/527

I

Yeşil bayrak arasında kırmızı gül goncası
Nerelerde mesken tutdı gönlümün eglencesi
Benüm yārumı şorarsan ... yoşması
Gel benüm zūlf-i siyāhum sen ḥarāb itdūn beni
Ben saña gönlüm vireli oldu ‘aqlum serserī

II

Girdüm yāruñ bağçesine gülleri fincān gibi
Gerdeninde üç beñi var dil keser mercān gibi
Gel şarılalum yatalum ikimiz bir cān gibi
Gel benüm zūlf-i siyāhum sen ḥarāb itdūn beni
Ben saña gönlüm vireli oldu ‘aqlum serserī

III

Kaç güzel karşımda tırma âteşün beni yakar
Derūnumdan bir āh itsem tütünüm ‘arşa çıkar
Küsülüysen barışalum hep ‘ālem bize bakar
Gel benüm zūlf-i siyāhum sen ḥarāb itdūn beni
Ben saña gönlüm vireli oldu ‘aqlum serserī

IV

Dün gice yār kapusunda yadığım bir taş idi
Altum toprak üstüm yaprak yine gönlüm hoş idi
Yār baña yalınız dirdi düst baña yoldaş idi
Gel benüm zūlf-i siyāhum sen ḥarāb itdūn beni
Ben saña gönlüm vireli oldu ‘aqlum serserī

4.2.12. TERKİB-BENTLER

1¹

Nā'îlî Terkîb-bend Hâlet-i Bîmārî Güfte Est²

[Mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn]

I

Hıfz eyle beden dârını şîvenden ilâhî
Ayırma dil ü cân[1] bu meskenden ilâhî
‘Âlem ki şifâ-ḡâne-i pür-feyz ü ḡikemdür
Yok özge bilür ḡikmetini senden ilâhî
Bîmāruñı dūr eyleme³ luṭf u keremünden
Bir böyle şifâ-ḡâne-i me'menden ilâhî
Dil-ḡasteye terkîb-i müdāvâ nefesünden
Dil-teşneye cullâb-ı şifâ senden ilâhî
Maḡrūr-ı ciger-sūḡte bir sine mi vardur
Kim almaya dām âteşini benden ilâhî
Bu âteşe itsün mi taḡammül bir avuç ḡāk
Olmış ṭotalum ol daḡı âhenden ilâhî
Bir lem'ası dünyâyı yakar ruḡşat olursa
Derdünle o âteş ki çıkar tenden ilâhî
Pür-zemzeme-i el-'aṭaşuz bilmezüz ammā
Ser-çeşme-i cāna varılır ḡandan ilâhî
Ḥāşā ki bu vādide cudā eyleye mihrün
Dest-i dili luṭfuñ gibi dāmenden ilâhî
Ser-çeşme-i cān diyü tek-ā-pūdan uşanmaz
Bir ḡaste ki ser-çeşme-i ḡayvāna da ḡanmaz

II⁴

Demdür bu şifâ-ḡānede bîmār u ḡaḡîrem
Leb-teşne-dilem tâb-ı teb-i ḡasrete sîrem

¹ 623a/625

² İpekten, s.185.

³ bîmāruñı dūr: bîmār gibi luṭf G.

⁴ 14/II: Mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Bir kân-ı belâ gevheridür gevherüm ammā

Feyz-i eser-i mihrüm ile reng-pezirem

Sinemdeki âteş beni bir renge kırmış kim
Hâkister-i düzağ-beden ü berq-naẓîrem
Yâ ‘unşur-ı nârî iledür hilkat-i aşlum
Bu âteş-i cân-sûz ile yâ şu‘ le-ḥamîrem
Hasret-zededür rîkûme hâkister-i düzağ
Âteşlere yañmış bir avuç hâk-i ḥaķîrem
Üstâd-ı ezel ḥalkaların şu‘ leden itmiş
Her laḥẓada biñ silsile-i âha esîrem
Yâbâna atılmış per ü peykânı kırılmış
Zâ‘ f-ı ten-i bîmâr-ile bir ḥam-şude tîrem
Şâḥ üzre iken âteş-i ğam aldı gül-âbem
Pejmürde gül-i bâğçe-i şun‘ -ı Kâdir’em
Bir kân-ı belâ gevheridür gevherüm ammâ
Feyz-i eser-i mihrüm ile reng-peẓîrem
Şâf eyledi ğam âteşi yâķût-ı vücûdum
Bu cevher ile dâğ-ı dil-i mihr-i münîrem
İtdi eşeri cismümi pür-nâle-i şeb-gerd
Yâ Rab ne ‘aceb âteş imiş nâ’ire-i derd

III

Yâ Rab şerer-i dâğımı pür-sûz-ı eşer kııl
Dâğ-ı dili derdünle hem-âğûş-ı ciger kııl
Ol âteş-i ḥasretle ki yaķduñ beni yâ Rab
Her lem‘ asını âyñe-i mihr-i şehir kııl
Bu şu‘ le-zemîn sîne-i pür-tâbumı yâ Rab
Hırmenkede-i berq-i cihân-sûz-ı naẓar kııl
Dâmen be-kef-i bâdiye-i derdüñe yâ Rab
Şeh-râh-ı ğamuñ meslek-i bî-ḥavf u ḥaẓar kııl
Kem-ruḥşat-ı âh eyleyüp âyînemi yâ Rab
Mu‘ tâd-ı tılâ-kârî-i jengâr-ı keder kııl
Cân virmez ise derdün-ile yanmağa yâ Rab
Hûn-ı dil-i efsürde-derûnânı heder kııl
Âteşkede-i sinem idüp bâğçe-i derd
Her âhumı ol gülşene bir sünbül-i ter kııl

Bulduḡça göñül bārgēh-i ḡurba güzergāh
Taḡbīl-i serā-perde-i dīvān-ı ḡader ḡıl
Fehm eyle ḡazā vü ḡaderüñ sırr-ı nihānın
Endīşe-i ḡurbān-ı cān u dil ü ser ḡıl
Dāmen-keş-i merg olsa da a'zā-yı vüçüduñ
Dergāh-ı rızā ḡıl yine miḡrāb-ı sücūduñ

IV

Ne ḡirre-i a' māl ü ne dil-ḡir-i memāt ol
ḡıl Ḥaḡḡ'a tevekkül heves-ālūd-ı necāt ol
Bil ḡasteligüñ āb-ı ruḡ-ı şıḡḡat-ı cāvīd
Pür-ḡavşala-i ḡāşn-ı zehr-i nebāt ol
Bu cürm ü bu 'işyān-ile kim der saña billāh
Dāmen-be-kef'-i ḡāhiş-i ḡayr u ḡasenāt ol
Ta' dād-ı me' āşī ile olsun ser-i kāruñ
Kim meşḡale-i verziş-i ālāf u mi'āt ol
Geh ḡonca gibi teng-dil ü beste-deḡān ṡur
Geh bülbül-i şūrīde gibi pür-neḡamāt ol
ḡıl bir nefesüñ şükrini bir laḡzada tekrār
Terk it şeref-i zātuñı memnūn-ı ḡayāt ol
Düşdükçe heveskār-ı eşkāl-i vüçüda
Ārāyış-i dünyā gibi bī-ḡükm ü nebāt ol
Efkār-ı telāşī be-ḡafādan ḡazer eyle
Azāde-dil ol dāfi' -i mekr-i ḡaşerāt ol
Gitsin eşer-i jeng-i keşāfet bedenüñden
Āyīne-i ḡürşīd gibi cevher-i zāt ol
Āteşlere yak āh iderek cism-i zebūnuñ
Maḡşergeh-i dāḡ eyle süveydā-yı derūnuñ

V

ḡıl ḡırz-ı girībān dile ezḡāruñı yā Rab
Ḥıfz eyle belālardan o bīmāruñı yā Rab
Kem-şoḡbet-i zünnār-be-düşān-ı riyā ḡıl
Tesbīḡ-i zebān it dile ikrāruñı yā Rab
Ḥasret-zededür rüşenī-i dīde-i cāna

Göster dile āyīne-i dīdāruñı yā Rab
Hākisterî-i tāb-ı celālūñ-ile söndür
Şāyeste-i teb-lerze-i āzāruñı yā Rab
Añduqça ferāmūş iderem hālet-i nez‘i
Maḥşerde zuhūr idecek āşāruñı yā Rab
Maḥşer ki şefî‘ eyleyesin ḥayl-i ‘uşāta
Sulṭān-ı serā-perde-i esrāruñı yā Rab
Ol şāhı şefî‘ it ki yağa tāb-ı cemālūñ
Zencîr-be-gerden bu giriftāruñı yā Rab
Maḥşer ki tuta ma‘ deletūñ devr-i cenāndan
Pür-cürm ü me‘ āşî bu günehkāruñı yā Rab
Bî-tākat¹-i sūziş-i derdūñle o günde
Şermende koma Nā’ilî-i zāruñı yā Rab
Eyle o giriftāruñı reşk-āver-i Mūsî
Ṭūr-ı dil-i bî-tāb gibi maḥv-ı tecellî

2²

Nā’ilî Terkîb-Bend³

[Mef‘ ulü fā‘ ilātü mefā‘ ilü fā‘ ilün]

I

Olmadı bāz-gün kadeḥ-i ser-nigūnumuz
Ḥūn-āb-ı ḥasret oldu mey-i la‘l-gūnumuz
Tîh-i belāda kaldı dil-i bî-sükūnumuz
Yok şāh-rāh-ı vuşlata bir reh-nümūnumuz
Çıkdı beyāza naḳş-ı dil-i zū-fünūnumuz
Oldı netîce-baḥş-ı nedāmet cünūnumuz

II

Demdür ki ārzū-yı metā‘-ı emeldeyüz
Sūdāgerān-ı ‘ışk-ile baḥş u cedeldeyüz
Şanmañ ki kayd-ı fāḳa vü fikr-i düveldeyüz

¹ Tākatî: tākātini G.

² 626a/628

³ İpekten, s.190.

İtlâf-ı naqd-ı cân idecek bir maḥaldeyüz
Olduḡ ümîd-i vuşlat-ı yâr-ile derd-ḡ^v âh
Âḡîr bihişt-i ‘ışḡı bize dūzaḡ itdi âh

III

İtdük mu‘âvenet niçe şāḡib-ṭarîḡate
Olduḡ ḡarîn mecālîs-i ehl-i şerî‘ ate
Dest-i ṭaleb irişmedi dāmān-ı vaḡdete
Düşdük bu ıztırāb-ile vādî-i ḡayrete
Bildük ki ḡimmet olmayıcaḡ ehl-i ḡālden
Esrār-ı Ḥaḡḡ bilinmez imiş ḡîl ü ḡālden

IV

Virdük vüçüd ḡaflet ile ihtimāle biz
Olduḡ esîr va‘d-ı dūrûḡ-ı vişāle biz
Düşdük cünûn-ı ‘ışḡ-ile veḡm ü ḡayāle biz
Düş olmaduḡ zamānede bir ehl-i ḡāle biz
Yâ Rab n’olur bu yolda irâdet-peziir-i ‘ışḡ
İrmez mi dest-i sālîke dāmān-ı pîr-i ‘ışḡ

V

Zaḡm-ı derûna merḡem-i rāḡat irişmedi
Bîmār-ı derd-i fürḡate şîḡḡat irişmedi
Kûy-ı vişāle pāy-ı ‘azîmet irişmedi
Dāmān-ı pîre pence-i ḡimmet irişmedi
Yer yer uyandı ḡāne-i dilde çerāḡ-ı ye’s
İtdi derûnı âteş-i ḡam dāḡ dāḡ-ı ye’s

VI

Yok bizde feyz ‘âlem-i ma‘nāyı bilmege
Bir ḡimmet olsa ḡālet-i ‘uḡbāyı bilmege
Cehd eylesek ne fā’ide Mevlāyı bilmege
Âdem gerek ḡaḡîḡat-i eşyāyı bilmege
Her şaḡşa âşîkār degül ‘âlem-i şuhūd
İy âşînā-yı mes’ele-i vaḡdet-i vüçüd

VII

ḡam çekmezüz bilinmez ise ger me‘âdumuz

Mesdūd imiş ne çāre reh-i içtihadumuz
Var āsitān-ı pīre hele istinādumuz
Hük-m-i kazāya zerre kadar yok ‘inādumuz
‘Ukbāda cāy-ı rāhatumuz emr-i zü’l-celāl
Yā dūzaḥ-ı firāk ide yā cennet-i vişāl

VIII

Erbāb-ı zühdi merd-i Hudā aṅladuñ göñül
Bed-mesti cām-ı feyze sezā aṅladuñ göñül
Dünyāyı müsta‘idd-i beḳā aṅladuñ göñül
Sehv eyledüñ şevābı ḥaṭa aṅladuñ göñül
‘Ālemde ādem olmadığın bilmedüñ göñül
‘Ālem bu ‘ālem olmadığın bilmedüñ göñül

IX

Dest-i kazā ki cevher-i quds itdi tıynetüñ
Cevher-şinās-ı meykede bilmez mi kıymetüñ
Hum-ḥāne-i maḥabbete olsun ‘azīmetüñ
Ol neşvedār-ı vaḥdeti bezm-i ḥaḳīkatüñ
‘İşk-ı mecāz ‘āşık-ı mest-i müdām ider
Ser-germī-i şarāb-ı heves telḥ-kām ider

X

İy rāh-ı ‘ışka sālīk olan ‘ārif-i güzīn
Dām-ı reh-i ḳalālden olma şaḳın emīn
Cā’iz ki almağa yoluñ iy ‘āşık-ı ḥazīn
Şayyād-ı fitne eyleye bir gūşede kemīn
Ṭut dāmen-i rızāyı hemān ḥiffet eyleme
Çokdur bu yolda cāy-ı ḥaṭar ḡaflet eyleme

XI

İy bāde-i hevesden olan neşve-yāb-ı ‘ışk
Ser-kūçe-i ümīdde mest-i ḥarāb-ı ‘ışk
Ḥaḳḳā ki eylemiş seni fart-ı şitāb-ı ‘ışk
Gümkerde-rāh-ı vādī-i pür-pīç ü tāb-ı ‘ışk
Rāh-ı hevesde ‘āşık bir pīşvā gerek
Tenhā-rev-i kazā-yı ḡama reh-nümā gerek

XII

İy Nā'ili günāha gelür halk 'āleme
Hırmān-imiş netice-i āmālümüz deme
Maķşūd ise vuşūl şehin-şāh-ı aķdeme
Düş hāk-i pāy-ı Hāzret-i sultān-ı ekreme
Eyle ğubār-ı pāyını tercih cennete
Sür rüy-ı i' tizāruñı pāy-ı şefā' ate

3¹

Nā'ili Terķib-Bend²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Ġamzeñe böyle kılan hātır-ı āşubı esir
Kişver-i fitneyi bir tığ-ile itmiş teşhîr
Dil-i 'uşşākı iden zerre-i bî-tāb u hākîr
Eylemiş bāriķa-i hüsnuñi hürşid-nazîr
Cān u dil el çeke peyvend-i ğamuñdan heyhāt
'Işķ bir zā' ikadur derdün āña ķand-ı nebāt

II

Ķoma pür- 'uķde-i h'āhiş ser-i müyuñla bizi
Āşinā kıl nigeħ-i nādire-ġuyuñla bizi
Yiter aĝlatdı felek ḥasret-i rüyüñla bizi
Hem-sifāl eyle segān-ı ser-i kūyuñla bizi
Ḥaşre-deķ yoḥsa ġiribānuñı elden ķomazuz
Belki maḥşerde de dāmānuñı elden ķomazuz

III

Nāz maḥmūrı olan nergis-i 'ayyāşuñ içün
Niçe dil şehri yıķan ğamze-i evbāşuñ içün
Nāvek-endāz-ı ğazāl-ı dil olan ķaşuñ içün
Bizi de devlet-i hüsnuñde ğüzel başuñ içün
Maḥrem-i perde-serāy-ı ḥarem-i rāz eyle

¹ 626a/628

² İpekten, s.194.

Belki şāyeste-i luṭf-ı nıgeh-i nāz eyle

IV

Ṭal‘ atūñ meş‘ ale-efrūz-ı ḥarīm-i ‘işmet
Nıgehūñ bezm-i teğāfūlde nedīm-i ‘işmet
Ḥüsñūñ ārāste-i ḥalk-ı kerīm-i ‘işmet
Ḳāmetūñ naḥl-i burūmend-i na‘īm-i ‘işmet
Sen neden böyle perişān-reviş-i nāz olmak
‘Işka bīgāne vü bīgāneye dem-sāz olmak

V

Yār için şoḥbet-i aḡyāra tenezzül güçdür
‘Āşıkā belki bu ma‘nāyı te‘emmül güçdür
Ḥaste-i ‘ışk olana renc-i teğāfūl güçdür
İḥtiyārī bu kadar cevre taḥammül güçdür
‘Āşıkuñ tīg-be-dest-i ser-i rāhıdur ‘ışk
Belki bī-çāreye bir mekr-i ilāhıdır ‘ışk

VI

Nā‘ilī cān u gönülden saña ‘āşık mı degül
Da‘vā-i ‘ışk-ı ḥulūş eylese şādık mı degül
Mazḥar-ı luṭf-ı ‘itāb olmağa lāyık mı degül
Devlet ol bī-dile kūyuñda gedālık mı degül
Neyledi saña dil-i derd-penāhı bilsek
‘Işkdan özge nedür cürm ü günāhı bilsek

4¹

Nā‘ilī Terkīb-Bend²

[Mef‘ülü mefā‘ilün fe‘ülün]

I

İy pādşeh-i qālem-rev-i nāz
V‘ey fitne-nişān-ı kūçe-i rāz
Efsūs ki kişver-i ḥayātı
İqlīm-i bedenden itdūñ ifrāz

¹ 627a/629

² İpekten, s.196.

Feryād ki tıydu rāz-ı ‘ıŝkıñ
Çeşmüñ gibi dūr-bāŝ ğammāz
Şayyād-ı kemīngeh-i kâzādur
‘Uşşāka o çeşm-i nāvek-endāz
Hakḳā ki gelūr fesāne-i maḥẓ
Gūş-ı dile guft-gūy-ı i‘ cāz
Aḥkām-ı kâderden eyledükçe
Her bir müje bir füsûna āġāz
İtsün mi ğazāl-i mihre raġbet
Zülfüñ gibi şîr-pençe şeh-bāz
Cibrîl-i şikāra nāz iderken
‘Arş-ı dile eyledükçe pervāz
Bir nîm kâdemde cānı eyler
Maḥv-ı leme‘ ât-ı şu‘le-i rāz
Oldukça tecellî-i cemālün
Tūr-ı dil-i ‘ıŝka pertev-endāz
İy reşg-i ruḥiyle dāġ-ber-dāġ
Hem lāle-i deşt ü hem gül-i bāġ

II

İy fitne-i rusta-ḥîz-i āşüb
V’ey her nigeḥi kâzāya mensüb
İy zerre-i âfitâb-ı ḥüsni
Āyîne-i rāz-ı ‘ışk u maṭlûb
İy ḥasret-i Yūsuf-ı cemālî
Elmās-feşân-ı çeşm-i Ya‘kûb
İy tündî-i ḥûy-ı dil-ḥırâşı
Efsānegî-i şikîb-i Eyyûb
İy ḥāk-i rehiyle ‘arşa nāzân
Pā-mālî-i ‘āşık-ı leked-kûb
İy dā’im olan kâlem-revinde¹
Ḥ’ârî-keş-i nâzı ‘ışk-ı mergûb
İy nokṭa-i ḥāl-i ‘ârızında

¹ revinde: rev bize G.

Maẓmūn-ı niyāz u nāz mektüb
İy reng-i hayālî deyr-i dilde
Naqqāş-ı hezār şüret-i hūb
Ser-pençe-i mihr-i ‘ārızıyla
İy perde-der-i hicāb-ı maḥcūb
Ma‘lūm degül mi ḥāk-i pāye
Aḥvāl-i dil-i melāmet-üslüb
Ketm itse de rāz-ı ‘ışkı ‘āşık
Olmaz mı lisān-ı ḥālî nātlık

III

‘Uşşāk yanuñda hîç-kesdür
Bî-çârelere bu ‘işve besdür
Endîşe-i dām-ı kākülünle
Murğ-ı dil ü cān[a] ten ḳafesdür
Ser-pençe-i ḳākülünde diller
‘Anḳā ise de pür megesdür
Kūyuñ ki mehār-bend-i ‘ışḳa
Ser-menzil-i Ka‘be-i hevesdür
Ol yolda fiğānı ehl-i derdün
Maẓmūn-ı terāne-i ceresdür
Ḥüsnün ki bahār-ı bāğ-ı cennet
Şaḥn-ı çemeninde ḥār u ḥasdur
Ol gülşene ḳadd-i cilve-nākün
Āşüfte-nihāl-i tāze-resdür
Leb-rîz-keşān-ı bezm-i luṭfuñ
Āzürde-i sîlî-i ‘asesdür
Şeh-rāh-ı maḥabbetünde diller
Pā-māl-i ‘itāb-ı pîş ü pesdür
İy şaḥne-i kişver-i tegāfûl
Maḥmūruña nīm cur‘a besdür
Bezmünde ki mest-i bî-ayağuz
Teh-şîşe-i kāma bî-dimāğuz

IV

İnşāf-dih iy büt-i cefākār
İy āfet-i cān-ı ‘āşık-ı zār
‘Uşşākuña ola tesliyet-baḥş
Devr-i nigeḥüñde baḥt-ı ḡaddār
Şad ḡamze nihān iken raḡibe
Dāmān-ı tegāfülünde her bār
‘Uşşāk-ıçün ola ḥüsnüñe ḥayf
Bir nīm-nigāh-ı merḥamet-bār
İtmez mi zuḥūr ḡayret-i ‘ışk
Oldukça ḥarīf-i reng-i aḡyār
Bu ḡayret ile sen eyle inşāf
‘Āşık nice olmasun ciger-ḥ‘ār
Dil-dāde-i şevk iken vefāya
Cevründe nedür bu deñlü ısrār
Āmāde-i luṭf iken raḡibe
‘Uşşāka nedür bu ḡahr u āzār
Sāḡar-be-leb-i vişālün olmak
Lāyık mıdur andan iy cefākār
Aḡyār-ı füsürde-dil degülken
Keyfiyyet-i ‘ışkdan ḡaberdār
Bîḡāneye yār u āşināsın
Ḥaḡḡā ki ḡaribe bî-vefāsın

V

Kūyuñda nedür bu dād-ḥ‘āhī
İy kişver-i fitne pādişāhı
‘Uşşākı ḡapuñdan eyledün dūr
Bî-çārelerün nedür ḡünāhı
Kūyuñda dirîḡ iy perī-zād
Olmaya ḡarīf-i ḡāk-i rāhı
Gül-berg-i ḡayāta virmeyenler
Dāmānuña yüz süren ḡünāhı
Derdünle caḡīme dāḡ-ı dildür
Seyyāḡ-ı cihān-ı ‘ışkuñ āhı

Teklif-i Şırâf ber-ţarafdur
Tayy idene böyle şâh-râhı
Ėarķ olsa ‘aceb mi nûra ‘aşık
İtdükçe cemâlûñe nigâhı
Mir’ât-ı ruĖuñda cilvegerdür
Envâr-ı tecellî-i ilâhî
Cân kişverin eyleye ne lâyıķ
Ceyş-i sitemüñ güzârgâhı
Ėamzeñ ki ide cihân-ı dilde
Der-bend-i kazâya bâc-Ė‘âhî
Kârı dile Ėâşılı fûsündür
Çeşmüñ ne ‘aceb siyeh-deründür

VI

Ol dem ki dile ‘itâb idersin
Ėûrşâdi girifte-tâb idersin
Bu cünbiş ile ne‘ûzûbillâh
Dil kişverini Ėarâb idersin
Çeşmüñ gibi yâr olup kazâya
Çok fitneler irtikâb idersin
Geh mâ’ide-i Ėamuñ cihâna
Keyfîyyet-i Ėord u Ė‘âb idersin
Leb-teşne-dilân-ı ‘ışķa Ėâhî
Deryâları hem serâb idersin
Cisminde Ėalur mı tâb-ı lerziş
Ol bî-dile kim Ėitâb idersin
Sîm-âbı sükûn-ı Ėayretüñle
Ėasret-keş-i ıztırâb idersin
Bil cürmüñi Nâ’ilî Ėamûş ol
Ol şûğa niçün ‘azâb idersin
Şâyed ki bu vaz‘-ı nâ-sezâdan
Yârı göricek Ėicâb idersin
Dil mağz-ı Ėaţâdur añlamam kim
Bu re’ye sen şavâb idersin

Var ka'be-i kūyını tavāf it
Cürm-i ğam-ı 'ışķa i' tirāf it

VII

Yā Rab senden budur niyāzum
Hem-reng-i haķīkat it mecāzum
Kıl cürm-i maħabbetüñle zāhir
Erbāb-ı güneħden imtiyāzum
Demdür ki hevā-perest-i 'ışķam
Pā-lağz-ı vebāldür namāzum
İtdüñ beni bir perīye 'āşık
Fāş oldu bunuñla ħalka rāzum
Şalduñ beni bister-i belāya
Derd oldu řabīb-i çāre-sāzum
Hem 'āşık u hem günāhkāram
Yok şerm-i güneħden ihtirāzum
Bir şāh-süvār-ı nāz içündür
Bu bādiyelerde türktāzum
Bu vādī-i pür-ĥařarda reh-zen
Besdür baña başt-ı ĥile-bāzum
Cārū-keş-i deyr-i 'ışķam am mā
Yok bir şanem-i kirişme-sāzum
Bir sīm-beden cevān içündür
Bu pūta-i şevķde güdāzum
Bu meşģale bā'is-i telefdür
Bu yolda felāķ bir telefdür

5¹

Ĥaşmet Terķib-Bend²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I¹

¹ 628a/630

² Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.85.

İy veliyyü'n-ni' amum şāh-ı şefā' atger için
Ya' nī sultān-ı rūsūl Ḥazret-i Peygamber için
Pāre-i kebd-i ciger-gūşe-i şāh-ı kevneyn
Cām-nūşān-ı şehādet ol iki server için
Ḥulle-pūşān-ı tebāşīr-i duḥūl-ı firdevs
Tācdārān-ı ḥilāfet o muḳarrebler için
Ḳurretü'l-‘ ayn-ı cihān pertev-i ‘ ayn-ı a‘ yān
Merdüm-i dīde-i sultān-ı Sikender-fer için
Āteş-i fūrḳat ile tābiş-i dūzaḥ-mānend
Her seḥer eyledüğüm āh-ı şerer-perver için
Ne kadar şıḳlet ise diñle benüm feryādum
Oldı āzürde-i eyyām dil-i nā-şādum için

II

Ḥāliyā renciş-i hicrān ile bī-dermānum
El-meded sūziş-i ḥırmān ile āteş-dānum
İtdi ḥūn-ābe-i çeşmüm o kadar cūşiş kim
Beñzedi pençe-i mercāna şaf-ı müjgānum
Şöyle pūr-ḥūn-ı sirişk oldı ki bu dīdelerüm
Döndi ḳan şişesine ‘ aynı ile çeşmānum
Nice ḳan ağlamasın çeşm-i ter ü ğam-dīde
Āteş-i hicr-i peder yaḳdı dili sultānum
İdemem dā'ire-i şabr u taḥammülde ḳarār
Çıksun evc-i felege velvele-i efğānum
El-meded el-meded ol āteş-i sūzān-ı nifāḳ
İtdi şaḥn-ı dilümi dūzaḥ-ı pūr-sūz-ı firāk

III

Āh devletli vefāt-ı peder öldürdi beni
Felek açdı baña dervāze-i beytü'l-ḥazeni
Ber-ṭaraf rābıṭa-i meyl-i vaṭan göñlümden
Şīve-i keş-me-keş-i hicr ile kırdıḳ reseni
Olamam bir daḥı dem-sāz-ı hevā-yı ārām

¹ Bu şiirin 4, 5, 6 ve 7. bentlerinin bulunduğu yaprak kopmuş buşunduğundan kayıp bentler YE'den alınmıştır.

Đarb-ı mızrāb-ı ƙazā bozdı o perde düzeni
Ƙalmadı dā'ire-i şervet ü sāmān-ı peder
Niçe der-pîş-i taḥayyül ideyüm ben vaṭanı
İlticā-yı emele ƙalmadı tākāt dilde
Açamam nîk ü bedde nuṭƙa muḥaşşal deheni
Âh idersem bu ḥarâretle felekler tıtuşur
Ƙorƙaram yerde beşer gökde melekler tıtuşur

IV

Ḥün ile dîdelerüm tıldı efendim tıldı
Ƙararup gül gibi ruḥsāre-i şevķüm şoldı
Gül gibi açılamm bāğ-ı ferāḥda ğayrı
Pençe-i dest-i ƙazā ğonca-ı kāmum yoldı
Olmamışken mey-i iķbāl ile ser-mest-i ğurūr
Bu ḥumār ile bu ḥamyāzeye bā' iş n'oldı
Geldi bu dār-ı mücāzāt-ı cihāna çün dil
İtdüĝi var ise devletlü efendim buldı
İlticā eylemezem āḥere inşā'allāh
Ğayrı bilmez bu göñül luṭfuña me'lûf oldı
Melce 'i çāre-resüm sensin efendim sensin
Tañrıdan mültemesüm sensin efendim sensin

V

Bir zamān şoḥbet-i cān-baḥşuña dil mazḥar idi
Murğ-ı dil tūtî gibi kāmver-i şekker idi
Derĝeh-i 'atıfetüñ cilveĝehüm olmışken
Güyiyā Ḥaşmet'üñ ol bābda Dārā-der idi
Yāl ü bālum var idi sāye-i luṭfuñda benüm
Şimdi tāb-ı elem-i hicr ile yağum eridi
Ne zen-i dehre ne bintü'l-'inebe meyl itdüm
Ülfet ü şoḥbete ḥaşr eyledüğüm hep er idi
Ya' nî cürmüm nedür iy kân-ı kerem hāç bilmem
Şöhret-i kâzibemüz gerçi biraz ber-ter idi
Şübhe yok dilde budur mā-ḥaşal-ı efkārüm
Baña ḥalkuñ nazarı degdi 'ināyetkārüm

VI

Vākı‘ ā derd-i şemâtet beni itdi sersem
Sizi taşdı‘ iderem gūş-zedüm söylersem
Jāj-ḥāyuñ anasın ağladur erbāb-ı şamem
Ben taḥammülde kuşūr itmey er oğlu ersem
Sen hemān sağ ol ‘ ināyetlü kerīmü’ş-şiyemüm
Ḥaşmı isḳāt iderem ben de suḥan-perversen
Ḥāk-i pāyüñe yüzüm sürmedür ancaḳ ğarażum
Ya‘ nī nā-merd olayum mañsıb u māl istersem
Māye-i feyz-i neşāt-ı dil-i ğamnākümsin
Cāna minnet yoluña rūḥ-ı revānı vırsem
Bendeyem ben saña devletlü efendim bende
Kim ne söylerse baña soñra olur şermende

VII

Ḥānedānuñ şeref ü ‘ izz ile ma‘ mūr olsun
Kec baḳanlar ḥarem ü devletüñe kūr olsun
Dürr-i zātuñ şadef ü māyesi olduklar içün
Cilvegāh-ı ebeveynüñ daḫı pūr-nūr olsun
Ḥaḳ Ṭa‘ ālā seni tevfiḳe refiḳ itsün kim
Zīr-i sāyeñde cihān emn ile mesrūr olsun
İttikāgāh-ı suḥan-perver iken dergeh-i şeh
Ne revā ben gibi bir ehl-i suḥan dūr olsun
Künc-i ğurbetde niçün kaldum efendim böyle
Bildür aşluñ baña Allāh’ı seversen söyle

VIII

Bilsem ‘ arz-ı hünere bende liyāḳat yok mı
Neşr-i āşār-ı suḥan itmege ḳudret yok mı
Ya‘ nī bī-behre miyem ma‘ rifet-i dānişden
Yoḥsa erbāb-ı suḥan şınfına rağbet yok mı
Māni‘ -i luṭf u kerem ise ma‘ ārif şimdi
Bizde de il gibi bir pāre ḥamāḳat yok mı
Cürm ü ‘ işyānumuza gerçi nihāyet yoĝ ise
Meslek-i Muştafavī üzre şefā‘ at yok mı

Āsitān-ı şeh-i devrāna varılmağ güc ise
Bārī sāhilleri ‘azm itmege ruḥṣat yok mı
Ḳaldı āḫir burada bende-i efkenderi
Gitdi Īstānbul’a menfāda olan bendeleri

IX

Gerçi eṭvār-ı siyehkār-ı ḥaṭāda ‘alemem
Līk şimdi nigh-endüz-ı zuhūr-ı keremem
‘Afv-ı sultān-ı zamān bizleri güldürmez mi
Ḥaṣyet-i cürm ile ben girye-künān-ı nedemem
Ṭavf-ı dergāh-ı şehen-ṣāha kıyām itdükçe
Gūyiyā mağfirete ṭā’if-i beytü’l-ḥazenem
Tevbe-i meyde ṣebātum yoğ-ise sultānum
Dem-be-dem nūṣ-ı ayağ itmede ṣābit-kademem
Bir kıızıl işde yed-i ma’rifetüm yok ancak
Cürmümüz var ise bir cām ile bir gonca-femem
Sen de luṭf it kerem it Ḥaṣmet-i pūr-derd ü ğama
Söyle aḥvālūñi ol pādşeh-i muḥtereme

X

Ya‘nī‘ arza giricek ḥāl-i dili taḳrīr it
Bir bir iḥlās-ı ‘ubūdiyyetümi tefsīr it
Nice inkār olunur rütbe-i isti‘dādum
Şevket ü Şā‘ib ü Ḥassān’a beni tanzīr it
‘Avn-i Bāriyle şu‘ūbetli bir emre ḳolan
‘Uḥdesinden gelemesem o zamān ta‘zīr it
Dönmeyem ḥāne-i vīrānuma luṭf eyle meded
Köhne beytü’l-ḥazen-i ḥāṭırumı ta‘mīr it
İḳtizāsına göre eyle efendim ḥareket
Ḥāṭır-ı pādşehi enseb ise tezkīr it
Bā-ḥuṣūṣ ehl-i suḥan ḥimmete ṣāyānter olur
Anlara luṭf-ı şehen-ṣāh-ı zamān ekşer olur

XI

İttiḥāz-ı şu‘arā pādşehi sünnetdür
Şā‘irān lāzıma-i dā‘ire-i devletdür

Pādişāhān-ı cihān nādire-dānsuz olamaz
Şehr-yārāna suhan vāşıta-i şöhretdür
Huṭbeveş kim okusa midḥat-ı sulṭānı ne dem
‘Arş-ı a‘lāya çıka nāmı bu ne rif‘atdūr
Şā‘irān olmasa bu ‘arşageh-i ‘ālemde
Nām u şān-ı küremā güm-şüde-i ğaybetdūr
Herkesüñ kārı mı meddāḥ-ı şehen-şāh olmak
Vaşf-ı sulṭāna sezā nāṭıka-i Ḥaşmet’dür
İ‘tibār eyleye şevketlü efendim kulına
Ben de şarf eyleyeyüm naḳd-i ḥayātı yolına

XII

Ḥazret-i Ḥaḳḳ anı manşūr u muṣaffer itsün
‘Adl u dād ile cihād-ile mu‘ammer itsün
Seyf-i tevfiḳ-i zafer ile cihān-gır olsun
Ser-be-ser ‘arşageh-i dehri musaḥḥar itsün
Görmedük mişlini bu pādşeh-i devrānuñ
Ḥıẓr-ı tevfiḳ[i] Ḥudā zātına yāver itsün
Zīver-i dest-i zafer ide Kızıl Elma’yı
Ḥün-ı a‘dā ile bu ‘arzı muḥammer itsün
Biz de tārīḥ-i ḳaşāyid yapalum vaşfinda
Ol daḥı ḳullarını luṭfına maḫhar itsün
Yüzüñi yire ḳoyup eyle du‘āyı Ḥaşmet
Vire taḥtında Ḥudā ol şehe yüz yıl müddet

6¹

Fuzûlî Terkîb-Bend²

[Mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

Menem ki ḳāfile-sālār-ı kārban-ı ğamem
Müsāfir-i reh-i şahrā-yı miḥnet ü sitemem

¹ 630a/632

² Kenan Akyüz ve Diğerleri, *Fuzûlî Dîvânı*, Ankara: Türkiye İş Bankası kültür yayınları, 1958, s.447.

Ḥakīr baḳma maña kimseden şağınma kemem
Faḳīr-i pādşehāsā gedā-yı muhteşemem
Sirişk taht-ı revān pes baña vü āh ‘alem
Cefā vü cev̄r mülāzım belā vü derd ḥaşem

II

Ne mülk ü māl baña virse çarḥ memnūnem
Ne mülk ü mālden āvāre kılsa maḥzūnem
Egerçi müflis ü pest ü muḥaḳḳar u dūnem
Dem-ā-dem eyle ḥayāl eylerem ki Ḳārūn’em
Göñülde naḳd-i vefā genci lik pinhānī
Gözüm ḥızāne-i la‘l ü güher velī fānī

III

Ḥayāt şarf idüben derd kılmışam ḥāşıl
Sirişk-i āl ü ruḥ-ı zerd kılmışam ḥāşıl
Zamīr gözgüsine gerd kılmışam ḥāşıl
Ṭabī‘at-ı seg-i şeb-gerd kılmışam ḥāşıl¹
İşüm ḳare gice tā şubḥ nāle vü feryād
Ne virseler aña şākir ne diseler aña şād

IV

Sirişk-rīz gül-endāmlar hevāsiyle
Şikeste-ḥāl siyeh zülfler cefāsiyle
Zamāne içre ḡam-ı ‘ışḳ mā-cerāsiyle
Hemīşe maşlahatum özgeler rızāsiyle
Ne devr-i gerdiş-i gerdūn benüm murādum ilen
Ne ḡāyet-i elemüm ḥüsn-i i‘tikādum ilen

V

Ḥasūd sūret-i aḥvālūme nazar kılmaz
Cefā kıılır men-i bī-çāreden ḥaz̄er kılmaz
Şañur ki nāle vü zārūm aña eşer kılmaz
Añı mürūr ile ‘ālemde der-be-der kılmaz
Zamāne içre mücerrebdür intiḳām-ı zamān
Hemīşe yaḥşıya yaḥşı virür yamana yaman

¹ 4/III: -G.

VI

Hoşem ki hāme-i taq̄dīr-i izid-i müte‘āl
Vücūd levhine taşvīr idende sūret-i hāl
Raḡam kılan eger idbārdur u ger iḡbāl
Olur teğayyūr aña ġāyrden bir emr-i muḡāl
Sa‘ādet-i ezelī kābil-i zevāl olmaz
Güneş yer üstine hem düşse pāy-māl olmaz

VII

‘Azīz-i Hāḡ ḡased-i düşmen-ile olmaz ḡār
Ḥasūd ḡilesi iḡbālī eylemez idbār
Egerçi gül-büne gāhī ḡazāndan āfet var
Tedārik eyler aña ‘āḡibet nesīm-i bahār
Ġaraḡ ki her kim ezelden olursa devletmend
Muḡāldür yete āḡār-ı devletine gezend

VIII

Egerçi bir niçe gün āfitāb-ı ‘ālem-i dūn
Cihānda eyledi iḡbāl rāyetini nigūn
Zamāne sūret-i aḡvālūm itdi diğerr-gūn
Vefā ḡaḡına ḡalem çekdi çerḡ-i būḡalemun
Bugūn zamāne ol aḡvālden peḡīmāndur
Egerçi kāfir idi ḡāliyā müselmāndur

IX

Fuzūlī eyledüğüñ ahdüñe vefā kılgıl
Yiter şikāyet idüp şerḡ-i mā-cerā kılgıl
Vücūduña hedef-i nāvek-i belā kılgıl
Ḳamu cefālara şabr eyleyüp du‘ā kılgıl
Kim ola dūst rızāsı hemīn saña ḡāşıl
Rızā-yı dūstdur ehl-i temettü‘ iy ġāfil

7¹

Terkīb-Bend-i Hātīf²

¹ 631b/634

² Önal, s.363.

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

İy gül-i gül-bün-i gülzâr-ı hıyâbân-ı duhûr
Vey meh-i tâb-dih-i mihr-i sipihr-i pür-nûr
Çanğı cām-ı meyi itmiş lebûñ âyâ pür-şûr
Dîdeler bezm-i elestden berü gûyâ maḥmûr
Gerden-i şâfina nisbet hâç olur mı kâfûr
Tepeden tırnağa dek dinse sezâ kân-ı bilûr
Koymaduñ zerre şanem ḥâne-i ḥayretde şu'ûr
Kilk-i Behzâd'a bu şan' atla bulur reng-i kuşûr
Ne kadar itdüm ise vaşf-ı cemîlûñde ḥaṭâ
'Afva şâyānam efendim kerem it itme cefâ

II

Seyl-i tûfân-ı cefâ mevc uramaz yanumda
Kaṭredür baḥr-i siyeh dîde-i giryānumda
Şubḥ olur şām-ı firāk sāye-i müjgānumda
Dâğ-ber-dâğ-ı miḥen sîne-i 'üryānumda
Açduğıñ yâreleri görmedüm aḳrānumda
Pisterüm ḥâr-ı sitem külbe-i aḥzānumda
Şevk mihmân olamaz ḥâne-i vîrānumda
Ben de buldum diyesiñ bir gün ola cānumda
Ceyb-i efkârûñ idüp âh-ı nedāmet ile çāk
Çala tâ maḥşere dek dîde-i şevküñ nem-nāk

III

Şabr u sāmānum idüp âteş-i gayretle ḥarâb
Şu'eler oldu felekde yine mânend-i şehâb
Sîḥ-i fûrkatde ciger olmuş iken kanlı kebâb
Bezm-i ülfetde nemekdân olalı cevri 'itâb
Dîdeme tavk-ı selâsil görünür mevc-i şarâb
Baña sevdâ-yı cünûn oldu müheyyâ esbâb
Çatl-i 'uşşâka mı kaçduñ nedür âyâ bu şitâb
Men şehîd-i nigeḥ-i ğamzeñe vir şâfî cevâb
Ben ölürsem de saña tâb u tarâvet gelmez

Çeşm-i bīmārına şimden girü şıḥḥat gelmez

IV

Bir zamān ma‘nî-i ḥüsnüñ idi zīb-i dīvān
Satır-ı elfāzı ider ḥāme-i Yāḳūt’a beyān
Gösterür nokṭa-i mevhūmesi biñ ḥarf-i zebān
Ḥaṭ-ber-āverde olup āh idecek geldi zamān
‘Āşıkumdur didigüñ ḳande o nā-dān-ı cihān
Eylemez ‘aṭf-ı niḡeh saña felekde insān
Ḳanı ol nāz u edālar ḳanı ol ‘işve vü ān
Dil-i ‘āşık gibi itdi seni āhum vīrān
Seng-i ḥasretle döḡüp sīneñi eyle feryād
Sen de iy nūr-ı başar ḡamdan olursın āzād

V

Eyle mir ‘āta nazar ḥüsnüñi gör ḡam-ḡvār ol
Nergis-i çeşm-i siyeh-fāmuñı aç bīdār ol
Sāyeveş künc-i ḥarābāta düşüp huşyār ol
Deyr-i miḡnetde ḳalup naḡş-ı büt-i dīvār ol
Derd-i hicrāna esīr ister-iseñ bīmār ol
Girye vü zār iderek derd-i sere düşvār ol
Mürde ṭābūtlarına zīb-i gül-i destār ol
Her kimi ister iseñ sevdicegüm var yār ol
Benden umma şaḳınup bū-yı maḥabbetden eşer
Hātif-i dil-şodeñe çok bu cihānda dil-ber

8¹

Terkīb-Bend-i Fehīm²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilün fe‘ ūlün]

I

İy ḡāl ü ḡaṭuñdan āşikārā
Ma‘nā-yı rumūz-ı lafz-ı ḡavḡā
İy şu‘le-i ‘ārīzuñda muzmer

¹ 632b/635

² Üzgör, s.250.

Şad-pertev-i âteş-i tecellâ
İy hançer-i çeşm-i hûn-feşānuñ
Lerziş-dih-i cān-ı Hızr u ‘İsā
Kurbān-ı ser-i nigāhuñ āşüb
Dil-beste-i zülfüñ oldı sevdā
Nūr-ı ruḥ-ı āfitāb-ı maḥşer
Āyīne-i ‘ārīzuñda peydā
Mağrūrī-i ğamzeñi gören ger
Cibrīl ise de ider müdārā
Şemşīr-i nıgehle cāna çeşmüñ
Ger böyle şunarsa bī-muḥābā
Ḥavfūm bu ki ḥāne-i dilūmden
Ġamzeñ ide cins-i ‘ışk-ı yağmā
Olmaz mı tebessüm-i lebūñden
Dil-ḥasta-i çeşmüñe müdāvā
İtmez mi kelām-ı rûḥ-baḥşuñ
Dil-mürde-i derd-i hicri iḥyā
İy merhem-i zaḥm-ı cān-ı ‘āşık
İy ğamzesi hem-zebān-ı ‘āşık

II

Virme dile ruḥşat-ı niyāzı
Bī-kıymet ider metā‘-ı nāzı
İtsün yine muṭrib-i nigāhuñ
Bir nağme-i nāz u ‘işve-sāzı
Renciş-dih-i cism-i pür-fıgār ol
Besdür cāna bu dil-nüvāzı
Zaḥm-ı nıgehüñle fitne küşte
‘Āşık nice itsün iḥtirāzı
Ġamzeñde fesāne-i kirişme
Çeşmüñde füsūn-ı ‘işve-bāzı
Dil ser-ḥoş-ı bāde-i maḥabbet
Ya eylesesün mi fāş rāzı
Devrūñde dirîğ bü’l-hevesden

‘Uşşākuñ yoǵdur imtiyāzı
Hāşıyyet-i ittiḥād-ı ‘ıŝkuñ
Bir itdi ḥaḳıḳat u mecāzı
Vābeste-i ḥaṭṭ-ı ‘ārızuñdur
Erbāb-ı dilüñ ḥaṭ-ı cevāzı
Reşk ile vücūdum eylerem ḥāk
Gördükçe o naḥl-i ser-firāzı
Hüsnüñde ‘ayān gül-i leṭāfet
İy ruḥları gülşen-i melāḥat

III

İy ğāmzesi ser-be-ser teġāfül
Ḳurbānuñ olam yiter teġāfül
Raḥm eyle ki¹ bî-mecāl oldum
İtmekde dile eşer teġāfül
Mecrūḥ eyler egerçi ğamze
Ammā ki helāk ider teġāfül
Bir ḥançer-i zehr-dādedür hep
Ger ğamze-i tîz ü ger teġāfül
Subḥānallāḥ nedür bu ḳudret
‘Arz eyleye ger hüner teġāfül
Bî-ālet ü bî-silāḥ yekden
Biñ cāna bulur zafer teġāfül
Bir ğüne tesellî-i digerdür
Cān u dil-i zāra her teġāfül
Bir tîġ-i nigāḥa himmet eyle
Olmaz dile kārger teġāfül
Sen baḥşış-i nāz iderken iy şeh
Degmiş bu² cāna meger teġāfül
Tā böyle teġāfül itme bir ğün
‘Uşşākuña da düşer teġāfül
Germiyyet-i ḥüsn ü ‘ışk ḳalmaz

¹ ki: - G

² bu: - G.

Esbāb-ı cefāyı kimse almaz

IV

Feryād feryād iy perī-zād
Besdür dil-i ‘ aşıkā bu bī-dād
İnşāf inşāf iy sitemger
Dād itmege kendüñ eyle mu‘ tād
Senden saña şad-hezār şekve
Senden saña şad-hezār feryād
İy çeşm nedür bu ğamzekārī
Fennüñde kazādan olduñ üstād
İy ğamze nedür bu hūn-feşānī
Yitmez mi idi sipihr cellād
Üstād-ı nigāhuñ eylemekde
Her demde hezār şīve icād
Zā’ il ola şanma cevruñ-ile
Āşār-ı maḥabbet-i Hudā-dād
Dil-beste-i turra-i siyāhuñ
Pā-bend-i belādan olmaz āzād
Mi‘ mār-ı nigāh-ı iltifātuñ
İtmez mi ḥarāb-ı ‘ ışkı ābād
Olmaz mı nedīm-i bezm-i şādī
Devr-i nighūñde cān-ı nāşād
Bir gün ola vuşlatuñla memnūn
‘ Işk eyleye kārını diger-gūn

V

Ağyār ile seyr-i gülşen itdüñ
Cismüm dil-i zāra külḥan itdüñ
Sen eylemedüñ bu cevri iy māh
İy baht-ı siyāh hep sen itdüñ
‘ İşretkede-i cihānda her dem
Kār-ı dil-i zārı şīven itdüñ
İy ṭālī‘ -i dūn nedür bu ḥisset
Kim cāna ğıdāyı ğamdan itdüñ

Feryād ki dūzaḥ-ı belāyı
Bîçāre dile neşîmen itdũñ
İy şevḳ yiter bu cān-ı zāra
Āteşgeh-i ‘ışḳı mesken itdũñ
Yek şu‘le-i āteş-i dilūmden
Şad şem‘-i belāyı rüşen itdũñ
İy ‘ışḳ nedür bu bî-vefāyî
‘Aḳlı yine cāna reh-zen itdũñ
‘Aḳl-ile cünūn-ı bî-me’ālî
Birbirine seng ü āhen itdũñ
Āşüfte dile yiter bu iḥsān
Kim ṭurra-i yārî me’men itdũñ
Taḥsîn ola şad-hezār iy ‘ışḳ
İtdũñ dili bî-ḳarār iy ‘ışḳ

VI

Dil eyledi cām-ı ‘ışḳı çün nüş
İtdüm ğam-ı ‘ışḳı da ferāmüş
Ne ḥüsñ ü ne ‘ışḳ ḳaldı ne dîl
Tā itdi şarāb-ı ‘ışḳ bî-hüş
Müstagraḳ-ı baḥr-i vaḥdet oldum
Deryā gibi eylesem n’ola cüş
İtmekde gönül sürūd-ı ‘ışḳı
Bî-ḳuvvet-i sem‘-i¹ sāmî‘a güş
Bî-minnet ü dest şimdi bir dem
Dildārumı eylerem der-āgüş
Ol şevḳ-ı ḥevā ile dîl oldı
Mānend-i ḥabāb ḥāne-ber-düş
Bir zevḳdeyem ki vaşf olunmaz
‘İşḳ eyledi cānı tā ki medhüş
Laḥt-ı dîl ü pāre-i cigerdür
Dîk-i mey-i ‘ışḳ-ı yāra ser-püş
Cüş eyleyicek şarāb-ı vaḥdet

¹ sem‘-i: - G.

Oldı meh ü mihr aña ser-hoş
Hâmûş hāmûş iy dil-i zār
Fāş oldı rumûz-ı ʿışk hāmûş
Küstāhâne yiter bu nağme
İnsanı harāb ider bu nağme

VII

Tā zerre-i hāk-i pāy-i yārem
Hūrşīd-i sipihr-i iftiḥārem
Şöhret bulalı cemāl-i ṭabʿem
Āyīne-i ḥüsn-i iʿtibārem
Farkına ḥasūd-ı dīv-tabʿuñ
Mānend-i şihāb şuʿle-bāram
Geh şemʿ gibi yerümde şābit
Geh şuʿle-miṣāl bī-karāram
Geh maʿnî-i lafz gibi maḥfî
Geh ḥarf-i raḳāmveş āşıkaram
Mefhûm-ı meʿânî-i kemālât
Mazmûn-ı beyân-ı iştihāram
Eflāk-ı cihân-ı nazma merkez
Pergār-ı meʿânîye medāram
Ben ʿîsî-i nazm u ḥāme-cādū
Muʿciz-âṣār u siḥr-kāram
Geldükçe ḥurûşa baḥr-ı ṭabʿum
Deryā deryā güher-nişāram
Mest-i mey-i fetz olan Fehimʿem
Sermest-i şarāb-ı bī-ḥumāram
Ben ʿāşık-ı dil-rübā-yı nazmam
Ṭabʿum gibi mübtelā-yı nazmam

9¹

Defterdār-ı Esbak Behçet Muhammed Efendi'nün Kitābet Hizmetlerinde Olan Vehbî-
Nām Şāʿirüñ Esāmî-i Şuʿarâyı Camiʿ Memdûḥ-ı Müşārün-ileyh Sitāyişidür¹

¹ 633b/636

[Mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün]

I

İy maṭla' -ı dīvān-ı şeref-nāme-i Behcet
V'ey fihris-i ser-levḥa-i dībāce-i Cevdet
Zātuñdur olan münteḥab-ı defter-i iḳbāl
Tab' uñdur olan fezleke-i nuṣṣa-i Re'fet
Ni' metdür olan faẓla ḥur-ı ḥ'ān-ı nevālūñ
Dāmānuña h'āhişger-i taḳbīlidür 'iffet
Servet kim ola cā'izedār-ı kef-i cūduñ
Midḥat ger olur devlet ü iclālūñe Ḥaşmet
Āğuṣuña ḥasret-keş olup şāhid-i tevfiḳ
Leb-teşne-i būs-ı ḳademūñ mesned-i 'İzzet
Sensin şeref-i zāt-ile aḳrānuña rāciḥ
'Acz-āver-i evşāfuñ olur midḥat-i Mādiḥ

II

İy māye-i ḳadr u şeref-i rütbe-i Sāmī
Kesb eyledi sāyeñde felek daḥme-i Kāmī
Eflāke küleh-gūşe-i iḳbālī resādur²
Devrūñde o dil-şifte kim buldı Nizāmī
Gūyā olup evşāfuñ ile elsine-i Rūm
Oldı şu' arā-yı 'Acem'ūñ güm-şüde Nāmī
Pürdür mey-i evşāfuñ ile sāgar-ı idrāk
Efkende-i ḥāk olsa n'ola cür' a-i Cāmī
Olduḳça nişān-gīr-i selef nāvek-i ḥāmeñ
Meydān-ı hünerde ne kepāde ola Rāmī
Bir dilegüm ola dār-ı ta' bīrde māhir
Elbette olur ni' met-ı vaşfuñ ile Şākir

¹ Müzahir Kılıç, "Salik Efendi (Kasımpaşalı) Hayatı, Edebi Kişiliği, Dīvânının Tenkitli Metni ve İncelemesi", Atatürk Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Erzurum 1998, s.326.

Bu şiir Kasımpaşalı Salik Efendi'nin şiirleri arasında gösterilip neşredilmiştir. Buna binaen şiiri Salik Efendi'ye ait kıldıysak da mecmuada şiirin takdimi için konulan başlıkta şair ismi olarak Vehbî mahlasının geçtiğini ifade etmeliyiz. Bu durumda mürettibin yanılmasından bahsetmek mümkün olabildiği gibi bir intihal durumu da ihtimal dâhilindedir. Konun netleştirilmesi müstakil bir çalışmaya ihtiyaç duymaktadır.

² resādur: resād G.

III

Rağs-ı felek semt-i kemāle olup ‘Ātîf
Taqlid idemez rütbe-i ‘irfānuña ‘Ārif
Bir kâlîba ifrâğ idemez sebk-i hayālün
Vaşfuñda kelâl-āver olur hāme-i Vāşîf
Mermûz-ı zamîrün olan esrâr-ı Ğarîbî
Erbâb-ı beyân mevķif-i idrākde Vākîf
Zeyl-i keremün setr ide noķşānuñı yoķsa
Bezmünde olur perde-birün da‘vâ-i Kāşîf
İhrâz ider ‘ālemde şeb-i ķadr-i ümîdin
Yek-laħza olan dā’ire-i luţfına ‘Āķîf
Devründe ferāmûş olup kışşa-ı Hâtem
Oldı saña âyîn-i kerem cümle müsellem

IV

Hāmem ki tuta vaşfuñ ile rāh-ı Şenā’yı
Kilk-i digerān eyleyemez ğayrı Nevā’yı
Kālā-yı suħan tutmuş iken gerd-i kesādı
Tamġā-zen-i evşāfuñ olup buldı Bahā’yı
Āzürde-i renc-i ğam olan hâtır-ı yārān
Terkîb-i medîhünle bulur şimdi Şifā’yı
Pertev-res-i endîşe olup mihr-i hayālün
Tārîk-i harem-hāne-i dil buldı Ziyā’yı
Tertîb-i suħan mevķi‘ine eyledün āķîr
Her hāmse-i engüşt-ile îşâr-ı ‘Aţā’yı
Söz yok ki cihān içre yem-i cevri ü ‘Aţā’sın
Her vech-ile ‘ālemde talebkār-ı Rızā’sın

V

Vaşşāffuñ olup dāğ-zen-i aķl-ı selîm’em
Mazmûn-ı serā-perde-i i‘cāz-ı Fehîm’em
İtmem feleki nükte-i endîşeme Vākîf
Bezm-i şeref-i şāhid-i vaşfuñda Nedîm’em
Ğavvāş-ı yem-i vaşfuñ olup meşķ-i hevesle
Sāhil-res-i beytû’ş-şādef-i dürr-i Nazîm’em

Hāmemdür olan büse-zen-i dāmen-i evrāk
İcrā-yı rüsümāt-ı taḥayyülde Resīm'em
Destümde biter şāḥ-ı kalem māye-i i' cāz
Zihnī laḳabum ṭavr-ı belāḡatda Kelīm'em
Şahbā-yı suḡan mest ide tā ehl-i Mezāk'ı
Zātuñ ola ser-meclis-i iḳbālde Bākī

10¹

Terkīb-bend-i Şākir²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Bir şehün şimdi gönül bende-i efkendesidür
Mā'il-i luṭf-ı dil-āvīz-i şeker-ḡandesidür
Merdüm-i çeşm-i dilün şu'le-i tābendesidür
Dem-be-dem sīne-i pür-derd ise nālendesidür
Tā şehir çeşm-i emel hicr ile giryendesidür
Ben degül 'ālem anuñ 'āşık-ı şermendesidür
Serv ü bostān-ı İrem kāmetinüñ bendesidür
Nāzenīnān-ı cihānuñ ḳatı nāzendesidür
Şūḡdur gerçi velī bilmiyor āyīn-i vefā
Ḥūn-ı 'āşıkla ider bezm-i şabūḡı ihyā

II

Her nigāhı ider üftādeyi mest ü bī-tāb
Ġamzeler sīneleri itmede ber-bād u ḡarāb
Bir ṭarafdan daḡı ebrūları itmekde 'itāb
Nā-becā çeşm-i füzūn nīm-tebessüm nā-yāb
Böyle evzā'ı neden eyledi iy meh icāb
Ḥūn-ı hicrāna gönül olmada her dem ḡarḳ-āb
N'emden incindüñ ise eyle efendim işrāb
Luṭf-ile olmaz ise 'unf ile vir bārī cevāb
Tövbeler eylediğüm cürm ü günāha tövbe

¹ 634a/636

² Dikbaş Tüysüzoğlu, s.334.

İtdüğüm çeşm-i taḥassürle nigāha tövbe

III

İstemezsen güzelüm bir daḥı āh itmeyeyüm
Dūd-ı pür-süz ile eflākı siyāh itmeyeyüm
Tek yanarsam yanayum böyle günāh itmeyeyüm
Söyle incindigüñ eṭrāfa nigāh itmeyeyüm
Sāyeni itme dirîğ ğayrı penāh itmeyeyüm
Tāc-ı Keyḥusrev'i de olsa külāh itmeyeyüm
Ḥālūmi renciṣ-i hıṣmuñla tebāh itmeyeyüm
Kendimi bî-hūde üftāde-i çāh itmeyeyüm
Merḥamet kıl yiter iy şūḥ-ı cefākār yiter
‘Āşık-ı dil-şudeye yalınız ikrār yiter

IV

Şol kadar zār u zebün eyledüñ iy māh beni
Kalmadı tāb u tüvān açmağa her dem deheni
Baña bār eyledüñ iy rūḥ-ı revān cān u teni
Ne günāh itdüm ‘aceb sehv-ile sevdümse seni
Böyle teng olmadı hāç kimseye beytü’l-ḥazanı
Koduñ endişe-i ‘ışkında hele yāsemeni
Büstān-ı emelüñ tāze-nihāl-i çemeni
Bildüm ammā saña ğamz eyleyeni söyleyeni
Ḥāṭırumveş o daḥı hicr-ile ber-bād olsun
Pūte-i ḥāyrete dūş olmağa mu‘tād olsun

V

Uyma a‘dā sözine uyma amān sulṭānum
Kalmadı fūrkat u hicrāna benüm dermānum
Nār-ı ḥasretle dilüm ḥūn u ciger büryānam
Güşe-i ğamda bu ḥayretle hemān giryānam
Bezm-i iḥsāna sezā bende-i pür-‘irfānam
Luṭfa şāyesteyem Allāh biliyor şāyānam
Şıḳlet olmam güzelüm ḥaylice var iz‘ānum
Bir nigāhuñ ile dil-şād oluram ḥandānum
Cān-ile bende-i ğam-ḥāruñam iy māh senüñ

Görmedüm bir nıgeh-i nāzuñi eyvāh senüñ

VI

Niçe bir lāle gibi çāk u ciger-hün olayum
Niçe bir gūşe-i ğam-hānede maḥzūn olayum
Niçe bir vādi-i bī-ġāyede Mecnūn olayum
Niçe bir ḥoḳḳa-i bāzīçe-i gerdūn olayum
Yılda bir nīm-tebessüm ile memnūn olayum
Söyle kim söyle fedā-yı ruḥ-ı gül-gūn olayum
Söyle ḳurbān olayum zūlfine meftūn olayum
Çarḫdan pertev-i luṭfuñ ile efzūn olayum
Eyle elṭāfuña şāyeste beni iy meh-rū
Çekinür n'ışlesün āvāre gönül cāndur bu

VII

Ben gibi şā'ir-i mümtāza ne küsdüñ küsme
'Āşık-ı zār u ser-efrāza ne küsdüñ küsme
Böyle üftāde-i bī-nāza ne küsdüñ küsme
Ḥaylī demdür baña iy tāze ne küsdüñ küsme
Söyle efkende-i hem-rāza ne küsdüñ küsme
Ney gibi bezmüne dem-sāza ne küsdüñ küsme
Tutdı āfākı bu āvāze ne küsdüñ küsme
Eyle bir luṭf-ile āġāze ne küsdüñ küsme
Şākirüñ olsa n'olur luṭf-ile mümtāz-ı cihān
Çeşmüñ evşāfını dünyāya ider neşr ü beyān

11¹

Terkīb-Bend-i Fehīm²

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

Yā Rabbi aḫterüm ne siyeh-rū çerāġ olur
Gülzāra düşse pertevi murgānı zāġ olur
Yā Rab ne tīre-şebnem olur şubḥ-ı ṭālī'üm

¹ 635a/637

² Üzgör, s.240.

Ol dem ki nūr-ı mihri mürebbî-i bâğ olur
Gonca siyâh-rû olur aḥkerdür âbveş¹
Her lâle sāyesi gibi ser-cümle dâğ olur
Dāvūd olup şemīm-i güli eylesem nefes
Bülbül işitse nağmelerüm bî-dimāğ olur
Bu rütbe² ‘acizde dil-i güm-kerde-reh nice
Bir laḥza pā-be-dāmen-i künc³-i ferāğ olur
Ḥıẓr-ı hidāyet eylese ta‘yîn menzilüm
Ḥıẓr ile menzil ikisi de güm-sürāğ olur
Bu zehrler felek virür olsa dil-i Mesîḥ
İnşāf eyleñüz ki ne cān-ile şağ olur
Fıkr it ne deñlüdür baña āzār-ı baḥt-ı şūm
Kim būm gibi mevlidūmi itdi taḥt-ı Rūm

II

Yā Rab ‘anāşırum meger oldı ğumūm-ı Rūm
Kim eyledüñ ğıdāmı hemîşe semūm-ı Rūm
Pür kıldılar derūn-ı dilüm seng-i ta‘n ile
Dil-teng itdiler beni yā Rab hücūm-ı Rūm
Çün ḳalb-i Rūm mürdan elbetde tîredür
Āzār-ı cān-ı şîr-dilāndur lüzūm-ı Rūm
Erbāb-ı ṭab‘a bûy-ı gül olsa semūm olur
Ḥas-tıynete nesīm-i şabādur semūm-ı Rūm
Bülbül ḥarābe-zār-ı cihān içre derbeder
Gülzār mesken-i feraḥ-ābād-ı būm-ı Rūm
Mey içme sevme dil-beri zevḳ itme muṭṭlakā
Ma‘zūr dut ki böyledür iy dil⁴ rüsūm-ı Rūm
Zülfe dolaşma kim sebeb-i ḥabs ü benddür
Ma‘kūsdur yümünde hümāyān-ı şūm-ı Rūm
Yā Rab ya eyle baḥt-ı bed-şūmdan ḥalāş⁵

¹ 5/I: Mısrada vezin kusurludur.

² rütbe: M.

³ künc: M.

⁴ iy dil: M.

⁵ 15/II: Mısrada vezin kusurludur.

Ya kıl benî¹ helāk ya it Rūm'dan ḥalāş

III

Özge kerîmdür bu yirün ehl-i devleti
Kim imtinān ider saña itdükçe ḥisseti
Ya' nî ḥiṭāb itdügümüz saña luṭf bes
Şā' irlerün bu mertebe lâzım ri' âyeti
İblis'e baḥş-ı cennet ider saña dāne yok
Âdem bu kavmden nice itmez şikāyeti
'İsā'ya eylemez anı kavm-i Yehūdiyān
Ehl-i dile o deñlü iderler ihāneti
Bir şā' ir-i rezil ki bu kavme şî' r okur
Birbirine idüp o le'imān işāreti
Serrāce dirler estere yine² şā' ir al
Ya' nî yok akçe diyü iderler zarāfeti
Ammā ki ḥaḳ elinde bu kavmün ki Rūm'da
Şā' ir kadar ḳabül ider yok rezāleti
Vallāh ben ne mālā muḥibbem ne şā' irem
Ben 'ilm-i ḥüsn-i ḥulḳda üstād-ı māhirem

IV

Dād ol sefih-i şā' ir-i bî-intizāmdan
Dīvāneyi ḥacil ide ḥaṭ-ı kelāmdan
Feryād o düzd-i ma' nî-i ḥā' ide-ḥ'ārdan
Ḥām ide puḥte nükteleri ṭab' -ı ḥāmdan
Elfāz-ı tāze ile perişān suḥanları
Dürr-i nazīm düşdi şanurlar nizāmdan
Olmış ḥarāmi-i reh-i eş'ār her biri
Beytin şanur bülend ola Beytü'l-ḥarām'dan
Rūm içre muḥteşem de olursañ ḥaḳırsin
Bunlarsa cerr idüp dem urur ihtişāmdan
Destārı kec idüp ide bāzārda ḥırām
Teşhîr-i şā' iri ide muḍḥik ḥırāmdan

¹ benî: - G.

² yine: M.

‘ Ār eylerem şerīk-i ḥarān¹ olduğum meger

‘ Īsā gibi kaçam feleke bu maḳāmdan

Ḥuffāş-ı külḥana benī şanma berāberem

Ben murğ-ı hoş-nevā-yı gülistān-ı dīgerem

V²

Allāh dil-berīde bu arzuñ ne pest olur

Kec-pā bir esfel olsa varur zīr-dest olur

Sen büt-perest-i ḥüsni olursañ o kāfirüñ

Rağmına sen ḥaruñ ol erāzil-perest olur

Şahrāda gāh dest-be-dest-i niyāz u nāz

Geh ḥānesinde bāde içüp ḥīre-mest olur

Ben murğ-ı³ zīrekem dir iken āḥir esfelün⁴

Şālvārı bendi dāmı olup pāy-best olur

Cām-ı bilūr-ı nāzüki sīm-āb ile tölup

Bezm-i cihānda kāse-i ‘ arzı şikest olur

‘ Āşık helāk-ı ğayret olur līk dil-bere

Ol şehir bir daḥı nice cāy-nişest olur

Her ḥüsne ben de ‘ āşıkam ammā ḥaḳīqaten

‘ Āşık odur ki mā’ il-i ḥüsni elest olur

Ḥüsni elest odur saña olsa muḳābele

Remz-i nigāh-ile ide ḥüsni mu‘āmele

VI

Ol ‘ ākılam ki bilmedi çarḥ-ı nigün beni

Dest-i cünūnda eyledi zār u zebün beni

Ol ‘ āşıkam ki itmedi bīhūş-ı cām-ı nāz

Ol çeşm-i mest ol nigeḥ-i pür-füsün beni

Ol şāf-gevher-i ḥiredem kim sipihreden

Cehlinden itdi zīver-i gūş-ı cünün beni

Ol rehber-i be-vādī-i ḳudsem ki eyledi

Gülān-ı bed-sirişte ḳazā reh-nümün beni

¹ ḥarān: ḥazān G.

² V. bendin başında kırmızı kalemle *der-şikāyet-i Mısr* yazılmış.

³ murğ-ı: - G.

⁴ esfelün: esfehün G.

Ol mihr idüm ki sāyem idi āfitāb līk
Pā-māl kıldı sāye-şıfat çarḥ-ı dūn beni
Ol māh idüm ki mihr idi eflāküm eyledi
Zıll-ı zemīnde baḥt-ı siyeh tīre-gūn beni
Ol teşneyem ki teşne iken baña āb-ı Hızır
İtdi kazā mu‘ ādil-i zehr-āb-ı hūn beni
Ol deñlü zehr virdi kazā vü kader baña
Ölmek yañumda oldı mey içmek kadar baña

VII

Sāķi yetiş ḥarābuña cām-ı şarāb vir
Ben ğam yerem baña ne meze¹ ne kebāb² vir
Sāķi ğam-ı derūnumı dehr itdi bī-şümār
Sen de Hudā içün kadeḥ-i bī-ḥisāb vir
Sāķi şarāba ‘ aks-i ruḥun eyle ta‘ biye
Ben sāyeñe bir iki felek āfitāb vir
Geh cām u gāh çeşmüme şal ‘ aks-i ğamzeñi
Tīg-i kazāya şan‘ at ile āb u tāb vir
Çöz zülfüñi de bāde şun öldüm ḥumārdan
Pür-ra‘ şeyem yiter dilüme ıztırāb vir
Ben böyle pür-ḥumār u tegāfül zihī ‘ aceb
Ya kahr-ı dehr-ile öleyüm mi cevāb vir
Billāh bāde şun baña sāķi güneh dime
Ben mey disem yiter elüme sen kitāb vir
Ne ‘ilm ü ne Fehīm ne eş‘ār u ne kitāb
Min-ba‘d gūşe-i men ü dil-ber ü şarāb³

12⁴

Terkīb-bend-i Ḥaşmet⁵

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

¹ meze: müje G.

² kebāb: şarāb G.

³ 16/VII: Mısrada vezin kusurludur.

⁴ 637a/639

⁵ Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.109.

I

Pādişāh-ı baħr u ber fermān-revā-yı dādger
Husrev-i deryā-nevāl ü gevher-i baħr-i zafer
Lücce-i dūr-pāş-ı şevket mevc-ħiz-i salţanat
Rīze¹-seng-i sâhil-i cūdı yevākīt ü dürer
Baħr-i emvāc-ı ‘atā deryā-yı lü’lü’-i vefā
Dürr-i yektā-yı seħā vü gevher-i ħuşid-fer
Pādişāh-ı *mecma‘u’l-baħreyn*²-i ‘irfān u ħired
Āb-ı rüy-ı baħr u ber tensik-sāz-ı ħuşk u ter
Kulzüm-i ihsānı mevc-endāz olursa yek-nefes
Fülke-i gerdün-ı ‘ālem keşt-ı Nūh’a döner
Fülk-pirā-yı kerem sultān-ı Maħmūdū’ş-şiyem
Lenger-endāz-ı himem ħāķān-ı İskender-ħaşem

II

Taħt-gāh-ı Āl-i ‘Osmānuñ şeh-i feyz-āveri
Gösterür dünyāya resm-i dest-bürd-i Ħayder’i
Atlas-ı āl-i şafaķ pūşide fülk-i ķadrine
Keşt-ı iķbālünüñ bāl-i melek yelkenleri
Şandal-ı ‘unvānına fānūs çarķ-ı nıl-gün
Āfitāb-ı şu‘le-tāb anuñ çerāğ-ı enveri
Kūhsār-ı salţanat ‘ummān-ı gevher-riz³-i dīn
Eyledi āsūde-i şūr u fiten baħr u beri
İşte āsar-ı selef işte tevārīķ-i mülūk
Mislini görmiş işitmiş var ise gelsin beri
Böyle sultān-ı deķāyık-dānı ‘ālem görmemiş
Pertev-i re’y-i münir’in çeşm-i ādem görmemiş

III

Ħimmet-i şāhānesi dünyāyı iħyā eyledi
‘Arş-gāh-ı dehri reşk-i bāğ-ı me’vā eyledi
Yār-ı yāver ol şehe eyyām-ı elţāf-ı Ħudā
Ħızr-ı tevfiķ ile her bir emri ber-cā eyledi

¹ rīze: zeyn G.

² “İki denizin birleştiği yere (varıncaya kadar durmayacağım)”, Kur’an, Kehf Suresi, 18/60.

³ rīz: dīn G.

Bā-ḥuşûş ârâyiş-i şāhib-kırānīyi tamām
Rüstemāne ḳat-be-ḳat der-pîş-i a‘ dā eyledi
Ḥimmeti leb-rîz idüp top-ḥāne vü tersāneyi
Niçe keştî-i fütûhı zîb-i deryā eyledi
Virmedi eyyām-ı a‘ dāya ḳapatdı yelkenüñ
Çār-mevc-i satvetüñ her şûda icrā eyledi
Var mıdur bir yer ki eyyāmında ma‘ mûr olmaya
Pertev-i zât-ı hümâyûn-ile pûr-nûr olmaya

IV

Emr ü fermānı şudûr itdi şeh-i mu‘ ciz-demüñ
Yapıla bir keştî kim ḥālî ola rûy-ı yemüñ
Şöyle fermān itdi kim resm-i bihîn bünyādına
Şāḥil-ārā-yı ḥayālî olmaya bir âdemüñ
Bārekallāh oldu bir ḳalyon ki kühsār-ı zafer
Buldı şûret resm ü ta‘ lîmiyle şāh-ı ekremüñ
Kühveş seyrin temāşa eyle üç anbarlı’nuñ
Ḥimmeti tağı yüridüp pâdişāh-ı ‘ âlemüñ
Nām olursa böyle nām olsun şehân-ı ‘ âleme
Yoḥsa çalsun cāmını yire cihân bezm-i Cem’üñ
Bir vaḳitde böyle üç anbarlı ḳalyon inmemiş
Pâdişāhân-ı selef böyle gemiye binmemiş

V

Var su ‘âl it ‘ âlem-i derküñ ḥiredmendânına
Girmemişdür bir şehüñ tersāne-i ‘ unvânına
Böyle bir ḳalyon-ı küh-endām u gerdün-peykeri
Bağladı Sultān Maḥmûd’uñ Hudā limânına
Naḳş-ı reng-â-reng-i çînîsin temāşā eyleyüp
Dime Ḥaşmet keştî-i çînî ḥaṭâdur şânına
Aña ḳalyon diyemem şan ḳal‘ a-i fağfûrdur
Mülk-i Çîn olmaz çanaḳlıḡı ḳonılsa yanına
Bâğçelik didükleri hem-reng-i gülzār-ı behişt
Ḥande-fermâdur cihānuñ bâḡına bostânına
Şöyle cezm itdüm bu hey ‘etle görince bendeñüz

Ḳande ‘azm itse ‘adūnuñ dört yanın eyler deniz

VI

Böyledür her işde sulṭān-ı zamānuñ ḥimmeti
Gel temāṣā eyle ḳalyon diyü tūr-ı nuṣreti
Ol şehen-ṣāh-ı deḳāyık-pīṣenüñ icādıdur
Ḥurdekārān-ı hüner görsin bu resm ü hey’eti
Top tolu her biri bir dükkān gibi lombarınuñ
Āteşin atlas metā’ ı naḳd-i cāndur ḳıymeti
Çün sūtünü ḳubbe-i gerdūna olmış muttaşıl
Atlas-ı āl-i şafaḳ olsun livā-yı şöhreti
Virsin Allāh ol şehen-ṣāh-ı kerīme ‘ömr-i Nūḥ
Niçe ḳalyon eskide eyyām-ı ‘ömr-i devleti
Müjde it Ḥaṣmet cihāna mıṣra’-ı tārīḥ ile
Bilsün ‘ālem zāt-ı sulṭānide olan ḳudreti
Eylesinler şenlige āmāde Üç Ḳantārlısı
O şeh-i ḳulzüm-himem indürdi Üç Anbārlısı¹

13²

Terkīb-bend-i Tevbe-nāme-i Vaḥyī³

[Fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilün]

I

İy göñül meyl-i gül-i ‘ārız-ı dil-ber tā key
Heves-i sünbül-i gīsū-yı mu’ anber tā key
Gülsitān-ı naḳar-ı ‘ibret olan çeşmünde
Nergis-i çeşm-i bütān ola muṣavver tā key
Gāh olup mest-i viṣāl ü gehī maḥmūr-ı firāk
Eylemeñ kendüñi ‘ālemlere manḳar tā key
Deşne-i ḡamze vü tır-i müjesin yād iderek
Olasuñ ḥaste vü mecrūḥ u mükedder tā key
Gördigüñ servüñ olup payına¹ şu gibi revān

¹ VI. bendin altına Arabî rakamlarla 1167 yazılmıştır.

² 639b/642

³ Hakan Taş, *Vaḥyî Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2017, s.264.

Dil-i āzāde ola hāk ile hem-ser tā key
Niçe bir ārzū-yı vaşl-ile hasret çekelüm
Kıştār-ı dile bir tohm-ı nedāmet ekelüm

II

Yiter ümmid-keş-i vuşlat-ı dildār olduk
Yiter ālām-ḥor-ı ḡamze-i hūn-h'ār olduk
Yiter ol turre hevāsıyla düşüp sevdāya
Dīdesin fikr iderek derd-ile bīmār olduk
Cām-ı luṭfuñ umaraḡ devlet-i ṭālī' de hele
Nā'il-i sāḡar-ı zehr-ābe-i āzār olduk
Ārzū-yı nigh-i merḡamet-i yār iderek
Niçe müddet hedef-i ta'ne-i aḡyār olduk
‘Işk-ı ruḡṣārı ile sīnemüz itdük pür-dāḡ
Zahm ile reşk-dih-i ḡāṭır-ı gülzār olduk
Geldi ol dem ki dili ḡāṭıradan pāk ideyüz
Eşk-i iḡlāş ile cān çeşmini nemnāk ideyüz

III

Niçe bir naḡd-ı dili eyleye ḡubān yaḡmā
Naḡl-i ḡalbe niçe bir lerze şala bād-ı hevā
Niçe bir baḡtum ile zūlfini hem-şekl görüp
Dest-i endīşe ḡura başuma çetr-i sevdā
Niçe bir ceyb-i emel rehn-i kefi ye's olsun
Vaḡf-ı ḡār-ı ḡam olup ḡūşe-i dāmān-ı recā
Derd-i ‘ışkıyla olup bir büt-i şūḡuñ rencūr
Niçe bir ola dil-i zār-ı talebkār-ı şifā
Niçe bir ‘ārī² idüp ḡabs-i çeh-i rūsvāyī
İdesün³ ḡalbi rezilāne tufeyl-i süfehā
Vaḡtidür şimdi hevā vü hevesi terk eyle
Ḥazret-i Ḥaḡḡ’a ‘ubūdiyyetüñi berk eyle

IV

Geçdi ‘ömrüñ heves-i midḡat-i ḡubānda senüñ

¹ pāyına: yanına G.

² ‘ārī: ‘ār G.

³ idesin: idecek G.

Qaldı ‘aqluñ girih-i zülf-i perîşanda senüñ
Qaddine ‘arızına mâ’il olup cānānuñ
Serv ü gül gibi dilüñ qaldı gülistānda senüñ
Fikret-i gerden-i kāfūr-ile murğ-ı qalbüñ
Yandı pervāne-şifat şem‘ -i fūrūzānda senüñ
Maşrafuñ tîr ü kemān itdi nuḡūd-ı eşküñ
Ārzū-yı müje vü ebrû-yı cānānda senüñ
Tîgine ḡançerine ol qadar itdüñ taḡsîn
Ki ḡayāl olsa çıkar iki elüñ qanda senüñ
İmdi şimden-girü mir ’ât-ı dilüñ şāf eyle
Yiter olduñ qo elüñ sîneye inşāf eyle

V

Rişte-i bāşıraya gevher-i ‘ibret nazm it
Silk-i endîşeye yāḡūt-ı şadāḡat nazm it
Vaşf-ı dendānda tarḡ itdügüñ eş‘ār yiter
Ṭurre-i ḡvāhişe lü’lû’-i nedāmet nazm it
Demidür dîde-i terden aḡıdup derd-ile ḡün
Sübḡa-i ‘özrine mercān-ı inābet nazm it
Rîze-seng-i reh-i ebrāra sürüp pîşānî
Efser-i devlete elmās-ı kerāmet nazm it
Zînetüñ eyleme ḡar-mühre-i efkār-ı mecāz
Tār-ı zülf-i dile gel la‘l-i ḡaḡîḡat nazm it
Leşker-i ḡimmet idüp fîkr-i sivāyı yaḡmā
Cilvegāḡ eyleye tā qalbüñi ‘ıḡḡ-ı Mevlā

VI

Qayşveş lāne-i murḡān-ı hevādur serümüz
Evc-i maḡşūda ‘urūc itmege yoḡdur perümüz
İtmeyüp zühd ü ‘ibādāt-ile taḡşîl-i şevāb
Oldı mu‘tād-ı güneh ṭab‘-ı ḡaṭā-perverümüz
Rütbemüz göklere ırgürmek iken lāyîḡumuz
Böyle qalursa eger yirde de qalmaz yirümüz
Ḥırmen-i ‘ömri bu ḡafletle yaḡup nār-ı ecel
Şöyle ber-bād olayuz qalmaya ḡākisterümüz

Ne kadar derd ü belâ gelse gerek başumuza
Ne kadar renc ü ‘anâ görse gerek gözlerümüz
Ba’ña yâ Rabbi o hâletleri teshîl eyle
Kemligüm fazluñ-ile eylige tebdil eyle

VII

Tevbe yâ Rabbi suhan-pâş-ı niyâz olduğuma
Tevbe yâ Rabbi heves-perver-i nâz olduğuma
Bir mehûñ hasret-i hâliyle olup necm-şumâr
Şubha dek hem-nefes-i âh-ı dırâz olduğuma
Tevbe yâ Rabbi hevâ vü hevesi ‘ışk şanup
Mest-i serşâre-keş-i bezm-i mecâz olduğuma
Fikr-i vuşlatla girüp ma‘reke-i ikdâma
Nev-be-nev zaḥm-ḥor-ı deşne-i âz olduğuma
Tevbe yâ Rabbi olup bülbülü her gonca-femûñ
Âh-ı cāngâh çeküp sine-güdâz olduğuma
Tevbe şad tevbe reh-i ma‘şiyete gıtdüğüme
Tevbe şad tevbe dilâ nefse uyup itdüğüme

VIII

Bir daḥı meyl-i dem-i vuşlat-ı yâr itmeyeyüm
Bir daḥı ârzû-yı bûs-ı kinâr itmeyeyüm
Ruḥların dîdelerin kâkülün aṇmak degüle
Bir daḥı fikr-i gülistân u bahâr itmeyeyüm
Gülşen-i kûyını vaşf eyleyerek dildârûñ
Kendimi bî-hûde bülbül gibi zâr itmeyeyüm
Leblerin ağzuma almaḡ degül ol gonca-femûñ
Vaḡt-i gül-nâr olıcaḡ ‘azm-i Hîşâr itmeyeyüm
Ol kadar eyleyeyüm fikr-i ḡadin dilden dūr
‘Âlem-i ḡ‘âbda da bâḡa güzâr itmeyeyüm
Şu kadar işledüğüm işlere oldum nâdim
Ki Hıṭâ mülkin olur na‘ra-i âhum hâdim

IX¹

¹ IX. bentten sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu bent bulunmaktadır:
Yâ İlâhî şeref-i faḡr-i cihân ḡürmetine

Zü 'l-celālā beni nişter-ğor-ı hırmān itme
Cürm ü ' işyānuña ser-geşte vü hayrān itme
Tünd-bād-ı gazabuñdan beni hıfz it yā Rabb
Kākül-i hāl-i dil-i zārı perīşān itme
Rüz-ı maḥşerde idüp çāh-ı hacālet yirümi
Gül-nihāl-i emelüm ḥāk ile yeksān itme
Yüzümüñ karasını āb-ı keremle pāk it
Bu fezāḥatle beni maḫhar-i ḥüsrān itme
Varıcaḫ şerm-ile luṭfuñ umaraḫ Ḥazretüñe
Şarşar-ı hışm ile mülk-i dili vīrān itme
Ne kadar mücrim isem ġarḫ-ı yem-i iḥsān it
İki 'ālemde beni mest-i mey-i ġufrān it

14¹

Terkīb-bend-i Rūşenī²

[Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

I

Bir göñülden sevicî Allāhı
Faḫr iḫlīminüñ şehen-şāhı³
Re's-i kelb üstine kılcı namāz
Cevr-ile eylemeyüp ikrāhı
' Aḫs-i rüy-ı nigārı şuda görüp
Diyici aña mihr-ile māhı
Leyse fī'd-dār ġayrühü'd-deyyār¹

Ādeme nefḫ olınan rūḫ-ı revān ḥürmetine
Leyle-i Ḳadrdeki vaḫt-i mübārek ḥaḫḫı
Şeb-i İsrā'da olan rāz-ı nihān ḥürmetine
Eyleyüp sübḫa-i enfāsını vaḫf-ı iḫlāş
Mest-i ' irfān olan āġāh-ı dilān ḥürmetine
Çeşm-i terden dökilen eşk-i nedāmet ḥaḫḫı
Süz-ı dille çekilen āh u fiġān ḥürmetine
Şeb-i fūrkatde olan vaḫşet ü dehşet yirine
Dem-i vuşlatda olan emn ü emān ḥürmetine
Ne kadar oldu ise lāyık-ı ḥabs-i derekāt
Vaḫyī-i rü-siyehi eyle muḫīm-i cennāt

¹ 640b/643

² Aydemir, s.249.

³ Faḫr iḫlīminüñ şehen-şāhı: Faḫruñ iḫlīminüñ pādşāhı G.

Diyüben idici müdām rāhı
Hırқа-püş oluban dönüp dir idi
Leyse fî-cübbetî sîvallâh²
Ol şehüñ bir kemîne bendesiyüz
Tutmuşuz biz de ol tutan rāhı
‘İşk bālā-yı küfr ü dîn³ diyenüz
Şevķ-ile ara yirde geh gāhı
Biz ki şabr-ı belîyyet itmeyenüz
Cāhiliyyet yolına gitmeyenüz

II

Biz de rindüz ne şavm var ne şalāt
Biz de қallāşuz añma hacc u zekāt
Her ki şavm u şalātı terk itmez
Bulımaz hıç iki cihānda necāt
Қılmamağa salāt u şavm-ile biz
Virenüz yazuban sicill ü berāt
Ravza bizüm teyemmümüz қomadı
Mişl-i Ceyhūn u Nıl ü Şaṭṭ u Fırāt
Қatl-i nefis itmişüz bilüp anı kim
Her ki bunda öldi buldı anda necāt
Ḥasenāt[1] ba‘ id-i seyyi’edür
Seyyi’atı muḳarrebüñ ḥasenāt
Ḥaḳḳ’a minnet şalāt u şavm bilüp
Virenüz hoş Muḥammed’e şalavāt
Biz daḥı bir ‘alā-hide ḳavmuz
Bî-şalāt u zekāt u bî-şavmuz

III

İdüben Ḥazrete münācātı
Dileyüp dürlü dürlü ḥacātı

¹ Bu söz, sufilerin kainatı bir “ev” ve tüm varlığı da Allah’ın birer tecellisi olarak “ev sahibi” gördüklerini anlatır. (Evde, ev sahibinden başkası yoktur!)

² Bâyezid-i Bistami’nin “Bu cübbemin altında Allah’tan gayrı kimse yok!” anlamındaki sözü. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, C. 2, s.572.

³ ü dîn: - G.

Künc-i mescidde mu‘ tekif oluben
Cân u dilden idüp ‘ ibādâtı
Halvet-i hâneķāhda diz çöküben
Çeküben şevķ-ile riyāzâtı
Hamd-ı bî-had Hudā-yı yektāya
K’eyledük özümüz harābātı
Şimdi elden piyāleyi kımazuz
Geçürüp¹ içmek-ile evķātı
Müdmin-i hamr olup müdām içerüz
İdüben hoş kazā-yı mā-fātı
Terk idüp şürb-i şerbet-i şekeri
İçenüz ‘ ışk-ile şarābātı
Bizüz ol ‘āşık-ı harābātı
Ortadan götüren izāfātı

IV

İdeyüm yine diñle bir da‘vî
‘ Ayn-ı ma‘nî durur degül da‘vî
Biz hemân bir elif diyüp tıranuz
Dimeyüp ‘ömrümüzde bir kızbı
Ėusl idenüz gelende göñlümüze
BāĖ-ı Firdevs ravza-i ‘uķbî
Hoş vuzū‘ tıtanuz geçende müdām
Fikrümüzden bizüm Ėam-ı dünyî
Er ile tıutup öldüren anasın
Şer‘-i ‘ışk-ile virenüz fetvî
Beg ü paşaya uğrayanda becid
Diyenüz diyüp iy cihānda velî
H‘ācenüñ h‘ācesiyüz iy h‘āce
Kulumuz kılısın bizüm ya‘nî
Gerçi şüretde biz fakîrüz biz²
Lîk ma‘nîde hoş emîrüz biz¹

¹ geçürüp: geçüp G.

² biz: - G.

V

Oldur olduğı sözümüzde rumûz
Ki meşâyih kelâmıdur sözümüz
Meyte-i kâfiri tutup yidürüp
İçürüp konuşmuza bevl-i ‘acûz
İtmezüz biz hilâf üzre sücûd
Bizde yok dime lâ-yecûz u yecûz
Bî-zer ü zûr rez kızın alanuz
‘İşk bâzârınuñ içinde ucuz
Hırzımızdur tehevür iy zâhid
Bizüz anuñla her nefes maḥrûz
Râstî râstuz elif bigi biz
Şanma göz mişl-i hemze-i mehmûz
‘Aks-i zûlf ü ruḥı durur yâruñ
Zulmet ü nûr-ı Rûşenî şeb ü rûz
Şüfîyüz bizden isteme bâmı
Çâştı zuhrı ‘aşrı aḥşamı

15²

Terkîb-bend-i Yahyâ³

[Mefâ‘ ilûn fe‘ ilâtûn mefâ‘ ilûn fe‘ ilûn]

I

Bezendi bir gice çarḥ-ı felek gülistânı
Açıldı gül gibi her encüm-i dıraḥşânı
Müzeyyen itmiş idi gök yüzini ḥayl-i nücûm
Çemende jâle şanurdu gören o dem anı
Bahâr faşlı vü gül devri ‘işret eyyâmı
O gice oldu sipihr üzre bezm-i ḥâḳânî
O bezmde bile aḥşamlamağa cümle sürüş
Okudı şem‘ -i şihâb-ile mâh-ı tâbânı

¹ biz: - G.

² 642b/645

³ Çavuşoğlu, s.152.

Meger ki bedr-i kamer mîr-i meclis oldu aña
Nücûm üskûf-i zerle birer iç oğlanı
O dem birine su 'âl eyledüm didüm cānā
Nedür bu zemzeme-i 'ayş u bezm-i sultānī
Seherde zevk ü şafā-ile didi olsa gerek
Sürür-ı sür-ı şehen-şāh-ı zıll-ı Yezdānī
Sîpihr-kevkebe şāhib-ķırān-ı rûy-ı zemîn
Bülend-mertebe mîhr-i sîpihr-i devlet-i dîn

II

Öñinde olmağa ser-cümle bu temāşālar
Yapıldı hazret-i şāha maķām-ı a' lālar
Memālikinde niçe begleri oķumağ için
Yazıldı hükmi-şerîf ü çekildi tuğrālar
İrîşmedin dahı bu Mışr-ı 'izzete niçe kez
Görürdi Yūsuf-ı devr-i zemāne rû 'yālar
Etek miyāna soķup şanki serv-i āzāde
O demde kulluğın eylerdi begler āğālar
Rūsūmı mîhr-i cihān u tınābı şa' şa' aveş
Qurıldı anda niçe bārgāh-ı bālālar
Nücûm şanma temāşā için ķamu 'ālem
Felekler üzre çıkup yapıdı ķaşr-ı a' lālar
Ne hoş dem idi ne hoş 'ālem idi bu demler
Cihān içinde bu 'ālem degerdi dünyālar
Bu bezmgāha n'ola Ka'be dirse ehl-i şafā
Bu bezm içinde olur sünnet-i Resûl icrā

III

Maķām-ı 'işrete begler āğalar oldu muķîm
O menzil olmuş idi ni' met-ile dār-ı na'îm
Simāt içinde kesük yatur idi nān-ı sefid
Benān-ı mu'ciz ile şanki oldu bedr dü-nîm
İçildi ni' metüñ ardınca sükkerî şerbet
Hālāvetinde nitekim nigār-ı tab' -ı selîm
Beyāz çin'ler içinde dāne-i 'işret

Şadefler içini pür kıldı şanki dürr-i yetīm
Zemīne mā'ide indi şanurdı ehl-i naẓar
Ol āsitānede bu ni' met olıcaķ taķsīm
Nedür bu şöĥbet-i 'ālī nedür bu bezm-i şafā
Nedür bu 'işret-i şādī nedür bu emr-i 'azīm
'Aceb mi olsa bu ĥalk-ı zemāne mihmānı
Çü oldı şāh-ı cihānuñ ĥalīlī İbrāhīm
Ne bezm bezm-i ma'ānī ne 'ayş 'ayş-ı 'ulūm
Ki baĥş iderdi gelüp bir yire mevālī-i Rūm

IV

Çü oldı mes'ele ma'lūm ehl-i 'irfāna
İrişdi zemzeme-i baĥş burc-ı Keyvāna
Hezār müşkili iksīr-i 'ilm eyledi ĥal
Degüldi ķābil-i tefhīm 'aķl-ı insāna
Öñinde her birinüñ ola tıfl-ı ebced-ĥ'ān
Gelürse 'ālim-i Sīnā eger bu meydāna
Şadef disem dehenine 'aceb mi her birinüñ
Ki sözi gevhere beñzerdi kendü 'ummāna
Kelām-ı ĥikmet-ile her biri müşābih idi
Serīr-i şāh-ı Süleymān içinde Nu'mān'a
'Ale'l-ĥuşuş ki İbn-i Kemāl Paşa'nuñ
Vücüdı ĥaylī şeref virdi cümle erkāna
Dehānı Rūĥ-ı Ķudüsdür ĥatı aña per ü bāl
Zebānı luţf-ile peygāMBER oldı devrāna
Güneş gibi süreyüm ĥāk-i pāylarına yüzüm
Şükür Ĥudāya ki bu bezmgāhı gördi gözüm

V

Bu resme oldı meger re'y-i pādişāh ol dem
Ki sūnnet olına ol nūr-ı dīde-i 'ālem
Vücūd-ı sūnnetine Muşţafā'nun itdi şurū'
Düzetdi çarĥ-ı felek gibi meclis-i a'zam
Meşel durur ki dinür ālet işler el öginür
Yazar mı nāmeye ĥatı kesilmeyince ķalem

Kimesne kılmasa misvākün ucını ıslāh
Başar mı idi ser-i ehl-i sünnet üzre kadem
Getürdiler aña bir ehl-i sünnet üstādı
Şalāh u zühd-ile meşhūr u hem mübārek-dem
O zü-fünün-ı cihān anda muntazır oldı
Hilāl-i mäh-ı mübārek görünmek-içün o dem
Çekildi bir ulu gül-bāng ‘id-i ekber idi
Pür oldı na‘ra-i tekbir ile bütün ‘ālem
Bu ‘ayş u ‘işret olurken irişdi bir şeb-i tār
Ṭarāqalar şereri aña kevkeb-i seyyār

VI

Żiyā vü pertev ile oldı ol şeb-i deycūr
Bu bezm içinde biri ‘anber ü biri kāfūr
Fişekler ejderini āsümāna çekmek içün
Melekler urmuş idi şanasın selāsil-i nūr
‘Aceb midür anı ben tır-i āha beñzetsem
Feleklerüñ çü toköz şışesinden itdi mürūr
Kaçan ki ra‘d-ı felek gibi olsa na‘ra-zenān
Yağardı ‘ayn-ı ‘adūdan hemān o dem yağmur
Yāhūd felek kodı pīrūze kāseler içre
Şerāre şekli ile niçe hūşe-i engūr
Yağardı odlara āteş işini āteş-bāz
Niteki ‘āşıkını bir nigār-ı mest-i gurūr
Felekler oldı zer-efşān-ı ‘işret-i şāhī
Şerāre şanma fişekden bulurdu anda zuhūr
Nedür bu seyr-i şafā-baḥş u cān-fezā yā Rab
Bu seyr-i ‘işreti kim gördi kim işitdi ‘aceb

VII

Var idi ehl-i silāh içre niçe çāpük ü şeng
Kamusunuñ yedi meydān-ı çarḥ rahşına teng
Biri birine o dem nīzeler havāle idüp
Miyān-ı bezmde olurdu rüy-ı şulḥ-ile ceng
Semāda maşraba-i mihre tırler üşürüp

Urup yirinden iderlerdi bir niçe ferseng
Kopardı nîze ile hâl-i rû-siyâhı kamu
Ucında nîzelerüñ şanma perçem-i şeb-reng
Geçer tokunsa tokuz cevşenini eflākün
Kemāndan çıkıcağ anda tîr-i berķ-i hadeng
Bu ehl-i rezme nazar eyleyen ‘ale’l-efrād
Şanurdu cevşen-ile baħr-i kûlzüm içre neheng
‘Amelde tîz idi cümle mişāl-i nār-ı firāk
Meşelde her biri endîşe gibi çâpük ü şeng
Çü oldu gün gibi rûşen bu ‘işret-i mümtāz
Qodı el arķasını yire çarķ-ı lu‘bet-bāz

VIII¹

Qoşuya hāzır idi niçe esb-i berķ-siper
Zemîni yürise bād-ı şabā gibi şarşar
Virürler idi uzaklık bu yidi meydānı
Egerçi ad ile yügrük geçerdı bād-ı şehir
O bezmgāhda atlar iderdi tayy-ı mekân
Uçardı murğ gibi her birisi bî-şeh-per
Nücüm-ı çarķ gibi cümle eşhelü’l-‘ayneyn
Yilisi mār-ı siyāh idi gerdeni ejder
Qoşuda esblerüñ cismi top idi gūyā
Olurdu dört ayağı her birine çevgānlar
Virildi meclise evvel gelenlere ögdül
Felekde encümün a‘dādı deñlü sîm-ile zer
Bu zevķ ü ‘işret-ile rakş urur çarķ-ı felek
Bu şevķ ü sūr ile ser-cümle çarķa girdi felek

IX

Şükür Hudā’ya ki tebyîn olup ‘ale’l-icmāl
Beyāz-ı nāmeme hāmem aķıtdı āb-ı zülāl
Kemāl-i nazm-ile dā‘vā idersem ola hasen
Çü oldu da‘vāye ma‘nî bu ihtîşāş-ı hayāl

¹ VIII/8. mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu iki mısra bulunmaktadır:
Nazardan evvel irerlerdi aña sūr‘atle
Ne menzile ki irişeydi anda medd-i başar

Meşelde sözlerümüñ her birisi dürr-i yetīm
Kulağ dutarsa n'ola pādişāh-ı ferruḡ-fāl
Şehā cefā-ile Yaḥyā kuluñı devr-i felek
Turāb-ı zillet ü faqr-ile eyledi pā-māl
Egerçi barmağ ile gösterür kemāl ehli
Belā-yı faqr-ile alçaqda kaldı hem-çü hilāl
Olursa zerre kadar behremend-i mihr-i 'atā
Hilāl-i cismine günden güne irişe kemāl
Niteki şer' -ile icrā ola umūr-ı sünen
Mu' inüñ ola Hudā-yı Müheymin ü Mute' āl
Bağışlayup saña ol nūr-ı çeşm-i¹ devrānı
Hemîşe 'ayn-ı 'ināyet ola nıgehbānı

16²

Terkīb-bend-i Yaḥyā³

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün]

I

Fürkat zamānı gibi irişdi dem-i ḥazān
'Āşık yüzi gibi yine zerd oldı büstān
Bir mātem irdi gülşene berg-i ḥazān dimeñ
Şaın yolar şecer kara çullar giyüp hemān
Dünyāsını değışdürüben faşl-ı nev-bahār
Bu ğam ğamāmı ile qarardı kamu cihān
Bir kimse büstāna daḡı kılmasın nazar
Dürildi defteri vü ḥarāb oldı gülsitān
Encüm gibi dökildi yire berg-i şāḥsār
Rüz-ı kıyāmet irdi gülistāna nā-gehān
İrgürdi bu şovuk haberi varise şabā
Zerd ü nizār olup bozılı düşdi büstān
Mısr-ı cemāl içindeki sulṭānumuz kanı

¹ nūr-ı çeşm: çeşm-i nūr G.

² 644b/647

³ Çavuşoğlu, s.159.

Hasret ilinde Yūsuf-ı Ken‘ānumuz kanı

II

‘Alem fezāsı ādeme ‘ayn-ı kazā-imiş
Ölüm didükleri ne görünmez belā-imiş
Bir yedi başlu ejder imiş yer gibi felek
Ādem vücūdı aña dem-ā-dem gıdā imiş
Kaddūñ kemāna döndüğü ölüm nişānidur
Cismünde her kılon saña tır-i cefā imiş
Girdāb-ı mevte aç gözün iy guşsa-ı ecel
Devr-i zamāne halkı kamu āşinā-imiş
Elbetde menziline ecel burc-ı hāk ider
Dimez buña yüz[i] gün aña alnı ay¹ imiş
‘Ālemde ‘ömrün ucu yakındur yalan gibi
Bildiler anı gerçek erenler fenā imiş
Yum dīde-i vücūdı baķa bilme ‘ālemi
Cellād-ı çarķ-ile dirilür şanma ādemi

III

Gerdūna ‘ayn-ı rif‘at-ile eyleme nazar
Hoş menzil idi āhiri dūn olmasa eger
Hüsn ile Yūsuf olsa daķı kabre irgürür
Ardınca ādemün bu zamāne kuyu kızar
Eflāke ‘ayn-ı ‘ibret ile kılon nazar hemīn
Bālā dime belā başuna oldu ser-be-ser
Yağmur yağar dime seni gāyet za‘if idüp
Ebr-i felek dehānuña penbeyle şu şıķar
Tūl-i emel ziyāde durur zūlf-ile velī
‘Ömr oldu la‘l-i yār gibi şimdi muhtaşar
Biri birine girse n’ola havf-ile felek
Çarķ üzre encüme daķı āhir kıran ider
Āyīne-i memāta dilā eyledüm nigāh
Bir görünür hemīşe gedā-ile pādīşāh

IV

¹ ay: - G.

Kimüñle eglene dil-i dīvānemüz ‘aceb
İy māh-çihre kında kılalum seni taleb
Hānum firākuña nice şabr ide bir kişi
Kullar başına gelmeye bu hāl-i bü’l-‘aceb
Ol dem kıanı ki kıadre irerdi yüzüñ gözüñ
Tutıldı oruç ayı gibi iy meh-i Receb
Gidüñ ‘adem diyārına arduñca ben dağı
Sensüz ne dirlik ola baña iy Mesīh-leb
Göz görmeyince kıatlanur imiş gönül dimeñ
Bana kıızıyyenüñ n’idelüm ‘aksi oldu hep
Kırpüklerümde kıanlı yaşımı gören benüm
Şol hāra beñzedür ki içinde ola raşab
Deryā kıulağına iricek bu kıaber ‘ayān
Keffīn biri birine urup acıdı hemān

V

Sürüp zemīne yüzini ağıladı cūybār
İñildümüz işidicek āh itdi kūhsār
Tābūtıdur şadef aña kendi dür-i yetīm
Eşk-i revānum ırmağı deryā-yı bī-kenār
Başdı bir ayağ-ile cihān pehlevān iken
Bezm-i belāda sāk-ı devrān u hīlekār
Kodı fenāda mā-melekin ol melek-şıfat
Bildi anı ne var ise cāy-ı beķāda var
Müşkīn saçın firākı ile kıaluben ğarīb
Müşkīni oldu bencileyin nāfe-i Tatar
Nerd-i belāda yeñdi beni lu‘b-ile felek
Çıñlatsa tās-ı çarhı yeridür bu āh u zār
Elden kıaçurdum ol gözi şeh-bāzı nā-gehān
Gökler yüzine irse n’ola na‘re vü figān

VI

Meşhūrdur ki kendü düşen ağılamaz dilā
Düşdi ecel duzağına kıandān-ı pür-şafā
Dünyāyı göricek gözi kıalmadı zerrece

Cānlar virürdi irmege ‘uḳbāya dā’imā
Gözden bıraḳdı aḳçe vü mālını her kişi
Ya‘nī dökildi yiryüzine eşk-i pür-belā
Aḡardı ol dem aḡlamadan dīde-i nücūm
Ḳaldı ḳamer bu ḡasret-i hicrān ile taña
Cān atdı ḳāh-ı ḳabrine Yūsuf gibi hemān
Cennetde ‘izz ü cāha irem diyü ḡālibā
Yaḥyā o demde bir günü idi ḳıyāmetüñ
Maḥşer yerine dönmiş idi ḳabri gūyiyā
Başdan çıkarsa n’ola yaşum gibi kāyināt
Ol server-i zamāne bugün eyledi vefāt

VII

Yā Rab enīs ü hem-demi ḡilmān u ḡūr ola
Ḳabri behişt ü yatduḡı yir cümle nūr ola
Revzenler açılup aña dārüsselāmdan
Nūş itdüḡi müdām şarāb-ı ṭahūr ola
Kāfūr-ı ‘anber aña gice gündüz iy göñül
Ḳabrindeki melekler elinden baḡūr ola
Ḥaḳḳ’uñ ‘ināyetiyle anuñ rūḡı şād olup
İki cihānda müşfiḳi Rabb-i ḡafūr ola
Dünyāda çün yüzi şuyı idi zamānenüñ
‘Uḳbāda daḡı zübde-i ehl-i ḳubūr ola
Ḳalbi o demde rahmet-i Raḡmān-ile ṭolup
Ḥavf-ı ḳıyāmet ü elem-i ḡaşr dūr ola
Yā Ḥālīḳa’l-leyālī taḳabbel du‘ā’ enā
Yā Ḥālīḳa’n-nehāri tekeşşer şenā’ enā

17¹

Terkīb-bend-i Yaḥyā der-Merşiye-i Vefāt-ı Muştafā²
[Mefā’ ilün fe’ ilātün mefā’ ilün fe’ ilün]

I

¹ 646b/649

² Çavuşoğlu, s.165.

Meded meded bu cihānuñ yıkıldı bir yanı
Ecel celālîleri aldı Muştafâ Hân'ı
Tutuldu şems-i cemālî bozıldı dīvânı
Vebāle koydılar âl ile Âl-i 'Oşmān'ı
Geçerler idi geçende o merd-i meydānı
Felek o cānibe döndürdi şāh-ı devrānı
Yalancınuñ kurı bühtānı buğz-ı pinhānı
Akıtdı yaşumuzu yakdı nār-ı hicrānı
Cināyet itmedi cānî gibi anun cānı
Boğıldı seyl-i belāya tağıldı erkānı
N'olaydı görmeye idi bu mācerāyı gözüm
Yazuqlar aña revā görmedi bu rāyı gözüm

II

Tonandı aqlar ile nūrdan menāra dönüp
Güşāde-hātır idi şevk-ile nehāra dönüp
Göründi halka dırāht-ı şükūfezāra dönüp
Yüridi kulları yanınca lālezāra dönüp
Tururdu şāh-ı cihān hiddet ile nāra dönüp
Otağı haymeleri qarlu kūhsāra dönüp
Müzeyyen idi bedenlerle Akhişāra dönüp
El öpmege yüridi mihr-i bî-qarāra dönüp
Tutuldu gelmedi çünkü o māh-pāre dönüp
Görenler ağladılar ebr-i nev-bahāra dönüp
Bir ejdehā-yı dü-serdür bu hayme-i dünyā
Dehānına düşen olur hemîşe nā-peydā

III

O bedr-i kāmîl ü ol āşinā-yı baħr-i 'ulūm
Fenāya vardı telef itdi anı tālî' -i şūm
Dögündi kaldı hemān dāğ-ı hasret ile nücūm
Göyündi şām-ı firākında toldı yaş-ile Rūm
Kara gün itdi Karamān'a ğussa itdi hücūm
O māhı ince hayāl-ile kıldılar ma' dūm
Tolandı gerdenine hāle gibi mār-ı semūm

Rızā-yı Hāḡ ne ise rāzı oldu ol merhūm
Ḥaṭāsı ġayr-ı mu‘ ayyen ġünāhı nā-ma‘ lūm
Zihī sa‘ id ü şehid ü zihī şeh-i mazlūm
Yıkıldı yeryüzine¹ aşlına rücū‘ itdi
Sa‘ ādet-ile hemān kurb-ı Ḥaḡret’e gitdi

IV

Getürdi arḡasını yire zāl-i devr-i zamān
Vücūdına sitem-i Rüstem-ile irdi ziyān
Dökildi gözyaşı yıldızları çoġaldı fiġān
Dem-i memātı kıyāmet ġüninden oldu nişān
Ġiriv ü nāle vü zār ile töldi kevn ü mekān
Aḡar şu gibi müdām aġlamaḡda pīr ü civān
Vücūd iline aḡın şaldı aḡdı eşk-i revān
Eyā serīr-i sa‘ ādetde pādişāh-ı cihān
O cān-ı ‘ ālemyān oldu ḡāk ile yeksān
Diri ḡala ne revādur fesād iden şeyṭān
Nesīm-i şubḡ gibi yirde ḡoma āhumuzı
Ḥaḡāret eylediler nesl-i pādişāhumuzı

V

Bir iki egri fesād ehli nitekim şemşīr
Bir iki nāme-i tezvīri ḡıldı ḡatline tīr
Gelür ezelde muḡadder olan ḡalil ü keşīr
Hezār ḡayşerüñ oldu leyāl-i ‘ ömri ḡaşīr
Eceldür ādeme derbend-i teng ü tār-ı ‘ asīr
Zarūr’dür bu ki uğrar aña civān-ile pīr
Yirini zīr-i zemīn eyledi o mihr-i münīr
Yirini gitdi cihāndān niteki merd-i faḡīr
Bu vāḡı‘ a olımaz ḡalḡa ḡābil-i ta‘ bīr
Ki Erdişīr-i vilāyetde ola ‘ ādet-i şīr
Bunuñ gibi işi kim gördi kim işitdi ‘ aceb
Kim oġlına ḡıya bir server-i ‘ Ömer-meşreb

VI

¹ yeryüzine: yeryüzi G.

Ferīd-i ‘ālem idi ‘ālim idi a‘lem idi
Muḥammed ümmetine mevti mevt-i ‘ālem idi
Ziyāde mātem idi ḥaylī emr-i mu‘zam idi
Şalāḥ u zühdi ḳavī i‘tikādı muḥkem idi
Meşāyiḥ-ile muşāhib ricāle hem-dem idi
Tevāzu‘ -ile kerīmü’l-ḥişāl ādem idi
Nücüm gibi cihān-dīde vü mükerrerem idi
Vücūdı muḥteşem ü şevketi mu‘azzam idi
Tevāzu‘ -ile selāmında ḥod müselleme idi
‘ Aceb o bedr-i tamāmuñ ne ‘ādeti kem idi
Ḥayıflar oldı aña iftirā ile gitdi
Ḥuzūr-ı Ḥaḳḳ’a du‘ā vü şenā ile gitdi

VII

Sipihrüñ āyinesinde görindi rüy-ı fenā
Ḳodı bu keşret-i dünyāyı kıldı ‘azm-i beḳā
Ġarībler gibi gitdi o yollara tenhā
Çekildi ‘ālem-i bālāya hem-çü murğ-ı hümā
Ḥaḳıḳaten sebep-i rif‘at oldı düşmen aña
Naşibi olmasa tañ mı bu cīfe-i dünyā
Ḥayāt-ı bāḳıye irişdi rūḥı iy Yaḥyā
Şefi‘i rūḥ-ı Muḥammed refiḳi zāt-ı Ḥudā
Enisi ğāyib erenler celisi ehl-i şafā
Ziyāde ide yaşum gibi rahmetin Mevlā
İlāhī cennet-i Firdevs aña ṭurağ olsun
Nizām-ı ‘ālem olan pādīşāh sağ olsun

18¹

Terkīb-bend-i Necātī der-Medḥ-i Sultān ‘Abdullah Ḥān bin Sultān Beyāzīd Ḥān²

[Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

I

Zülf ü ruḥsārın ırağ ideli gözden dil-ber

¹ 648a/650

² Ozan Yılmaz, s.491.

Mūnisūm nāle-i ūeb-gīr durur ūām u ūeher
Yaūınur māh-ı ūeher gibi naẓardan yine dūst
Bize ol mihr-i vefā yoħsa bu yūzden mi doĖar
Yaķayın hicr odına kūllī tenūm kūl ideyūm
Ol nihāl-i gūl-i ra‘ nā beni ĉūn-ħākister
Baña yāruñ yañaĖı vū lebi vū ķaddi yiter
Üzūl iy gūl açıl iy Ėonca yıķıl iy ‘ar‘ar
Baña ol ķāmeti Tūbā lebi ‘unnāb gerek
Nideyin Ėörmek-ile serv-i ĉemenden ne biter
Dehenūñ gibi cihānda yeri teng olsun eger
Lebūñūñ ūerbetini baūına Ėörürse ūeker
Bu ūikeste-dili cānā nice pā-māl ideler
Bir yaña baħt-ı siyeh bir yaña zūlf-i dil-ber
Zūlfūñi baħt-ı siyeh benden elin ĉeksūnler
Olmıūam ūāh-ı civān-baħt iūigine ĉāker
Ėadrūñ eyvānına ūem‘ ū ūerefūñ Ėöķine māh
ūeh ū ūehzāde-i Ėāķān-ı cihān ‘Abdullāh

II

Ėāk-i dergāhı-ile āb-ı revān ehl-i ūafā
Mihr-i dīzārı-y-ıla zerreler iūi bālā
Ėadd-i gūlzārı-ile bāĖ-ı sa‘ ādet Ėandān
Ėaddi ūimūadı-ile sebze-i devlet zībā
Ėükminūñ ūeh-perine ūeh-per-i nesr-i tāyir
Ėabza-i ķudretine ĉenber-i Ėerdūn-dūnā
Ėok zemāndur ķademi Ėākine cānlar virürin
Ėeūme-i Ėızır’a hevesdür ki zihī Ėūb hevā
Zihn-i pākiyle kitābetden olur ma‘nī-i Ėaū
Ėızır zūlmetde bulur Ėāb-ı Ėayāt’ı Ėūyā
Pādiūāhā utanup dest-i ūeħā-pīūūñden
ūerm idūp ķarūu ķefin yūzine dutar deryā
ūeheri ma‘deletūñ zūlm ūebin açsa ne tātñ
Ki tōla ‘ālem iĉi anuñ-ıla nūr u ziyā
İndürür baū ayaĖına yine mihr-i raħūān

Re 'y-i pîr-ile diler kim bir ola baht-ı civân

III¹

Şeh-i hâver kıomasa na' l-i semendüñe seri
Çün-hilâl ide anı miñnet-i devr-i kameri
Mihr ayağuña sürer yüzün eyâ mâh-ı celâl
Kim ola halk-ı cihân başınuñ üstinde yiri
Mihr ceng itmege bedr-i ruğ-ile iy meh-i luğf
Eline tığ alup başına çekdi siperi
Sen civân-baht ü cihân-bağşa sezâdur ki gele
Bağşış olmağa kıatar-ile cihânıñ şüteri
Hüsrevâ itmez iseñ âb-ı şehâ-ile meded
‘ Âlemi yağa bu dem âteş-i âhum şereri
Sürmeşe yüzün ayağın tozına her tañ-ıla
Kande bulurdu güneş iş bu kıadar nûr u feri
Nergis izün tozını kuğl-i cilâ itmek için
Ol başiretsüzi görüñ ki yoğ imiş nazarı
Oldı gün yüzün-ile bâğ-ı sa' âdet gülşen
Tal'atun nûr-ile dîde-i devlet rüşen

IV

İy şehen-şâh-ı felek-mertebe vü mihr-mehî
Görmedi çeşm-i felek sencileyin pâdişehi
Devletün günine biñ çeşm ile müştâk felek
‘ İzzetün haşmetinün² encüm-i gerdün sipehi
Her şehir taht-ı sa' âdetde göricek bahtun
Sevinüp göke atar mihr şafâdan külehi
Kapuñı gördi felekden yüzi döndürdi güneş
Mihr-i ruhsârıñ-ile çarğa girer gözle mehi
Niçe ‘ âlî-güher ü niçe hümâ-himmetsin
Ki şalar sâye sipihre şerefün bargehi
Cüduñun cüyı eger bâğa güzâr ide-idi
Böyle kıalmaya-idi dest-tehî serv-i sehî

¹ III/13. mısradan sonra G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısra bulunmaktadır:

Ol başiretsüzi görüñ ki yoğ imiş nazarı

² haşmetinün: çeşmesinün G.

Qanda başsañ qademi kör gözine kuhl için
Tütiyā gibi qapar bād-ı şabā hāk-i rehi
İrişür hāşa vü ‘āma kerem-i Şāh eger
Bu Necātī kuluñuñ tab‘ -ı revāndur güheri
Neylesün tab‘ -ı girān-māyeñe bu baht-ı siyeh
Qalemümden dökülen zerre durur rik¹ -şebeh

V

Neden iy Şeh ben olam zulmet-i ğamdan hayrān
Qadrüñüñ mäh-ı şeb-efrüzı bu resme tābān
Gülbün-i ‘ayşumı lütfuñ şuyı sebz itse ne var
Bu havā-ile qapuñ toprağın idindi mekān
Devlet-ābāduñuñ ol kim ura dīvārına yüz
Kāhveş bād-ı elem eyleye ‘ömrini yalan
Gözlerüm yaşı ayağıña revān olduğı bu
Yaraşur āb-ı revān ile belī serv-i revān
Naẓmuñuñ gör nice her bendi virür ta‘ m-ı şeker
Perveriş eyleyeli ney gibi kill-i nālān
Hayf kim şu gibi taş yaşıdanu topraq döşenem
Çünkü var bende şehā qalb-i şafā tab‘ -ı revān
Baña düşen bu ki_olam dā‘ ī-i devlet şeb ü rüz
Sen şehe bendelerüñ derdine itmek dermān
Şehriyārā nice kim cān ile ehl-i dünyā
Bu cihāna ola qul qul ola tapuña şehān
Nice kim ola cihānuñ bu çihār erkānı
Olasın baht ü şeref devlet ü ‘izzet kāmı

19²

Terkīb-bend-i Necātī der-Merşiye-i Vefāt-ı Sultān ‘Abdullāh³

[Mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

¹ rik: reng G.

² 649b/652

³ Ozan Yılmaz, s.494.

Dilā cerīde-i ülfetden aduñ eyle tırāş
K̄alender ol ki mücerredler ideler s̄apāş
Esirge cānuñı gel bağlama cihāna gōñül
Esīr-i çāh-ı belā itme Yūsuf'ı kardaş
Alur gözi-ile bakma cihāna kim güneşüñ
Yüzine toğrı baķanuñ gözinden aķar yaş
Vücūdı köhne k̄abādur sen aña aldanma
Ki çār-sū-yı beķāda ziyān ider bu k̄umāş
T̄ayanma şol bir avuç toprağa ki yeg andan
Hezār kerre şebāt u beķāda bir k̄urı taş
Nigūn k̄asesi çarhuñ hayāt h̄vānından
Cihānda kimseneye virmedi toynca aş
Bu halka halka olup görinen felek didigün
Bir ejdehā imiş ol yedi başlu h̄āzır-baş
Ol itdi milketi vīrān ol itdi genci nihān¹
Ne mülk mülk-i K̄araman ne genc genc-i revān

II

Bu kār u bārı felek itdi tārūmār-ı felek
Bu ‘ ayş u nūşı felek itdi zehr-i mār-ı felek
Berāber itdi yire burc gibi seddümüzi
Yıķıla dilegüm oldur bu nūh h̄işār-ı felek
Yur-ise k̄urşa-ı şābūn-ı mihr ile yüz biñ
Bu yüz k̄arasını mehden kaçan yuyar felek
T̄utıldı mihr-i şafā şem‘ gibi cān yaķalum
Niçe şafaķ uyanur dāmenüñ yanar felek
Pür itmesün daķı meh sāgarını sāk̄z-i mihr
Şeh almaz oldu ele cām-ı hoş-güvār-ı felek
Çerāğ-ı māhı söyündür şabāh revzenin ört
Bu derd ü hasret-ile dün ü gün karar felek²
Niçün şafaķ odına yanmaya ‘ amāme-i şubh
Niçün derīde degül ceyb-i zer-nigār-ı felek

¹ nihān: revān G.

² karar: ol bī-karār G.

*Ki pîr-i dehr o şehi genç-iken harâb itdi
Hayâtı âbını tâb-ı ecel serâb itdi*

III

Ciger firâkı kılıcıyla oldu yara dirîğ
Bu mülkden ki nihân oldu ol diyâra dirîğ
Cihânda kimseneden mâl ü mülk ü sîm ü zeri
Dirîğ eylemeyen tâze şehriyâra dirîğ
Kim umar-idi eseydi yavuz yel üstinden
Yaraşmaz idi hazân serv-i nev-bahâra dirîğ
Götürdi naqş-ı siyeh kâ‘ beteyn-i ‘ömri velî
Bulımadı ecelüñ şeş-derine çâre dirîğ
Söyündi şem‘ i vü tağıldı cem‘ i cum‘ a günü
O şem‘ -i cem‘ e vü bu bezm-i târumâra dirîğ
Cihân kebûteri şaydum durur diyen bâzı
‘Uqâb-ı merg düşürdi bugün şikâra dirîğ
*Hümâ-yı salţanatuñ şeh-perine hayf u âh
Serâ-yı ma‘deletüñ serverine hayf ü âh*

IV

Ol âfîtab-ı sa‘âdetden ayru hâlk-ı cihân
Kara geyüp sürinür gölgeler gibi bî-cân
Güneş tutıldı mı kim karanlıluğ oldu cihân
Kamer tutıldı mı kim şehir içine düşdi figân
Güneş tutılma yanardı niçe çerâğ bugün
Söyündi niçe çerâğ u göyündi niçe revân
... eşk gelür sîneler tenûrıdan
Gözüme göriniyodur ‘âlemi alur tûfân
Çıkarduk elden anı kim eline girse-idi
Zebûn ola-idi destinde Rüstem-i Destân
Bu renc ü derd-ile düşsin ‘aşâya tîr ü teber
Bu jeng ü kahr ile delsün dilini seyf ü sinân
Yüzün yusun kana bayrak saçını yolsun tuğ
Gidermesün yüzi çînîni tâ-ebed kalkan
Bu hasret ü bu firâk u bu guşsa vü gamdan

Başına hâk koyup derd-ile âh disün meydân
Fiğân ü âh kim oldu yigittiginde tebâh
Sifendiyâr-ı zemân Şâh-zâde ‘Abdullâh

V¹

Gelün fiğân idelüm rûzgârı ağıladalum
Bu derd ile felek-i bî-ķararı ağıladalum
Ne deñlü ķara gönüllü vü taş bağırlı-ise
Ķara bulutlar-ile kūhsârı ağıladalum
Sehâ-yı nefsi firâķıyla kânı inledelüm
‘Aṭâ-yı keffin añalum bihârı ağıladalum
Güler yüzi-ile şîrîn sözini vaşf idelüm
Gül-ile gülşen içinde hezârı ağıladalum
Düşürdi efser-i şâhenşehümü ‘arz idelüm
Bu ḥasret-ile Hudâvendigârı ağıladalum
Bu zehr-i ķahr-ile kevn ü mekânı acıdalum
Bu zecr-i hicr ile dâr u diyârı ağıladalum
Firâķ odını kime yanalum nedür tedbîr
Varalum eyleyelüm hâk-i pâyına takrîr

VI

Ḥayât naķdini şâhâ ‘aceb nişâr itdün
Cihân u câna ne meyl ü ne i‘tibâr itdün
‘Adem diyârına tâbüť zevraķın sürdün
Gözümüzün yaşını bahr-i bî-kenâr itdün
Hümâ-yı himmetünün sāyesinde beglerüne
Ḥıyâm-ı atlas-ı gerdünü teng ü tār itdün
Ķara saçun gibi başdan ayağa düşürdün
Şikeste-ḥâl ü perîşân ü bî-ķarâr itdün
Firâķ u derd-ile ģam gicesinde ķullarunı
Şabâḥ-ı maḥşere dek zâr-ı intizâr itdün
Ķaçan ki göç ide ‘Osmânî yağmur olur lîk
Ne göç durur¹ bu ki dünyâyı eşk-bâr itdün

¹ V/9. mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:
Baş açalum varalum Şehryârı ağıladalum
Bu şa‘b vâķı‘ayî ışigine ‘arz idelüm

Yanuñca bunca kuluñdan bir ādemi bile yok
Begüm bu nice seferdür ki ihtiyār itdün
Meger ki gün gibi tenhāca sāye sulṭānı
Teferrüc itmege gitdün riyāz-ı Rıdvānı

VII

İlāhī rahmetüñi ber-devām eylesesin
Revān-ı pākine ‘Adn’i maḳām eylesesin
Behişt soffalarına şafā ile çıkarup
Selām u emnī-i dārüsselām eylesesin
Cihānda ‘ömri günin eksük eyledün bārī
Cinānda nāz u na‘imin temām eylesesin
Bu ğuşşadan cigeri hūn olan du‘āsı-ile
Mezārı toprağını misk-i hām eylesesin
Düşürdi-ise felek yedi kevkebün birisin
Şeref gökinde kalanın müdām eylesesin
Necātī derd-i derūn şerhine nihāyet yok
Hezār sāl eger ihtimām eylesesin
Anuñ revānına vü şehriyār devletine
Du‘āya el götürüp ihtitām eylesesin
O şāha hulle-i rahmet vire Hudā-yı aḫad
Bu şāha ta‘ziye için libās-ı ‘ömr-i ebed

20²

Terkīb-bend-i Necātī der-Mersiye-i Sulṭān Muḥmūd Ḥān³

[Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün]

I

Dünyā evi meşakḳat ü renc ü ‘anā imiş
Şahn-ı şafā didükleri mātem-serā imiş
Devlet anuñ ki kendüyi dünyāya virmedi
Dünyā diyene¹ meyl ü maḥabbet ḫaṭā imiş

¹ göç durur: göçdür G.

² 651a/653

³ Ozan Yılmaz, s.501.

Bir dest-māl-ile siler āhır kefen bizi
Dimez ki bu gedā imiş ol pādīşā-imiş
Rūy-ı zemīne yir didiler biz inanmaduk
Her yiri ağız açıcı bir ejdehā-imiş
Dili olaydı saña diyeydi dehān-ı gūr
Kim bu neheng niçesi merdüm-rübā-imiş
Şükr itdügüm budur ki hākīm-i ecel didi
Bu iftirāka derd ile ölmek devā-imiş
Derd ile sen de bencileyin kanlar ağla kim
Bugün bañaysa yarın efendi saña imiş
Her bir nefesde derd-ile biñ āh iden yig er
Götür ayağı bir el öñürdi giden yig er

II

Hün-i cigerle göz yaşı seyl-āb olup aķar
Yağmur yirine derd ü belādur yağan meger
Pertev yirine zehr şaçar halka āfitāb
Encüm hıyānet ile ider ādeme nazar
Mihr-i münir her kişiye mihribān iken
Halk-ı cihānı şimdi göz-ile yimek umar
Meh sāğarını dolu içen pādīşālara
Bezm-i belāda sāk̄-i devrān ayak tolar
Yigitliginde hayf kim ol tāze şehriyār
Toprağa düşdi niteki şuya düşer şeker
Tırnaqlar urdı tırmaladı gök yüzün hilāl
Çözdi saçın uzun giceler āh ider şehir
Dünyā yüzinde bundan ulu müşkil olmaya
Gerçi muşibet oldu cihānda neler neler
Kurşunlı Türbe kubbесidür çarh-ı zer-nigār
Yā hayme-i mezār-ı selātin-i rüzgār

III

Düşdi kaba ağacdan ulu şāhsār āh
Yire berāber oldu yatur sāyevār āh

¹ dünyā diyene: dünyā-yı denīye G.

Cümle cihāna sāye şalam dirdi hey dirîğ
Cümle cihān anuñ-çün ider zār zār [āh]
Toķundı şarşar-ı ecel ol gül budāğına
Derdā vü hasretā vü dirîğā hezār āh
Vā hasretā ki qaldı bu hasret kıyāmete
Öldürdi bizi hasret-ile intizār āh
Bulımayasın isteyesin bir zemān ola
Anca diyesin iy felek-i bî-qarār āh
Yılduz degüldür atılan illā ki āsümān
Her gice odlı odlı ider bî-şumār āh
Bu bir muşibet oldu ki haşre varınca hālk
Lāhza-be-lāhza eyleye bî-ihtiyār āh
İy Hızır gel yetiş ki harāb oldu rüzgār
Āb-ı Hayātı itmedi İskender ihtiyār

IV

Çıksun bu derd göklere āh u figān gibi
Qudsiler acısun bize hālk-ı cihān gibi
Derd ile nice ölmeyelüm biz ki añsuzın¹
Gitdi belürsüz oldu aramızda cān gibi
Gözüme qarşu gitdi evet mü 'min olmağın
Vallāhi baña oldugı dağı yalan gibi
Bir kimsesini bile alup gitmedi dirîğ
Biñ kulu var iken şu fülān bin fülān gibi
And içmiş idi çarh hamāyil kılıcına
Kim şah ideydi husrev-i şahib-kırān gibi
Derdā ki döndi 'ahdine tırmadı rüzgār
Bu fitneler 'alāmet-i āhır zamān gibi
Ağla zamāna ağla ki bir dağı gelmeye
Şah-ı yegāne hazret-i Maḥmūd Hān gibi
Şimden girü yiri durur olsun felek harāb
Ağlamasun bulutlar u gülmesün āfītāb

V

¹ añsuzın: öksüzüz G.

Ol yüce āsitāne ki ʿālem-penāh-idi
Devr-i felek mişāline bir kārgāh-idi
Şeh-zāde şanmañ anı ki ʿizz ü veķār-ile
Atası devletinde ulu pādişāh-idi
Zāhirlerinde şevket ü dārāt-ı salţanat
Hātırlarında haşyet ü luţf-ı İlāh-idi
Küllī saʿādet ehli-idi ol cenābda
Zill-i ķanāʿat aña be-ġāyet günāh-idi
Her şubḥ-dem cenāb-ı refīʿinde ol şehūñ
Püşt-i felek tevāzuʿ eliyle dü-tāh-idi
Dünle tolınuğına taña ķalduđum bu kim
Bedr olmış-idi burc-ı saʿādetde māh-idi
ʿAdl ü keremle eylemiş-idi yolını pāk
İnʿām-ı ʿāmı cennete¹ bir şāh-rāh-idi
Yoldaşa vü ķulađuza itmedi ihtiyāc
Oğullarına ķodı ne var ise taht u tāc

VI

Taht inlesün bu ḥasret ile efser ağlasun
Ata firāķı müşkil olur begler ağlasun
Varmayısar mı ḥazret-i Hātūn'a bu peyām
Çözsün ʿazīz saçlarını yek-ser ağlasun
Maʿlūmdur ki acıdı sulţān-ı baḥr u ber
Bu fūrķat ile baḥr şođulsun ber ađlasun
Ḥasretler-ile ķaralar içinde ķulları
Öli dirile derd ile tā maḥşer ağlasun
Şoḥbetler içre añılur olursa bu ḥaber
Çengini yire çalsun u ḥınyāger ağlasun
Fūrķatler-ile boynı burılsun şürāḥinüñ
Ķan olsun içi acığ-ile sāğar ağlasun
Yaz deftere bu ḥāleti miskīn Necātī kim
Ķaralar-ile ḥaşre deġin defter ağlasun
Söyle ki sözlerüñ-ile gözler pür-āb olur

¹ İnʿām-ı ʿāmı cennete: - G.

Ağla ki ağlamakla du‘ā müstecāb olur

VII

Yā Rab teraḥḥum aña ki şāh-ı cihān ola
Sultān-ı Rum u tēcver-i Şaruḥān ola
Yā Rab cihānda irmedi gıtdi murādına
Yā Rabbi anda pādşeh-i kām-rān ola
Yā Rab yoluñda şıdķ-ile cān eyledi fedā
Ḥuldīler aña memleket-i cāvidān ola
Yā Rab kıyāmet ıssıları olsa ḥaşrde
Aḥmed livāsı şukkaları sāyebān ola
Yā Rab cihānda itmiş-idüñ sāye-i Ḥudā
Hem-sāye-i Ḥudā-yı zemīn ü zamān ola
Yā Rab murādı bu-idi sultān atasına
Ḥizmetler ide şāḥib-i mülk-i cihān ola
Şimdi umar ki ḥaşre degin rūḥ-ı pākinüñ
Devri du ‘ā-yı devlet ü şāh-ı cihān ola
Dilerem kim ide ḥazret-i Ḥudāvendgār ihtimām¹
Kulları vü nökerleri ḥaḳḳında ve’s-selām

21²

Terkīb-bend-i Necātī der-Medḥ-i Muştafā Paşa³

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Dil-güşādur ‘arızuñ mihr-i cihān-ārā gibi
Cān-fezādur āsitānuñ cennetü’l-me’vā gibi
Yoluña sürünmege cān virmez ise āfitāb
Yā ne bekler āsitānuñ ‘aşık-ı şeydā gibi
Dā’iremden göz yaşı ḥālī degüldür bir nefes
Şehr-i Koşantın’i çevre kuşadan deryā gibi
Dil-nüvāz u ser-firāz ol mübtelālar ḥaḳḳına

¹ 15/VII: Mısrada vezin kusurludur.

² 653a/655

³ Ozan Yılmaz, s.498.

Ḳāmet-i bālā-ile şol himmet-i vālā gibi
Nār-ı evvāy-ile bir ğabğab yaqar bağrumı kim
Mihr ü mähı bir el-ile oynadur elma gibi
Māyil iseñ tāt-ı zerrīn almağa iy bü'l-heves
Gözünü kendünde dut şol nergis-i şehlā gibi
‘Ālemi yıqardı ğamzeñ zulm-ile ger olmasa
Bir vezīr-i nīk-sīret Muştafā Paşa gibi
Bārekallāh iy güzīn-i halk-ı Rabbü'l-‘ālemīn
‘Aql-ı evvel Āşaf-ı Şānī vezīr-i pāk-dīn

II

Zātına kılmış müyesser Hāzret-i Rabbü'l-enām
Hulq-ı ‘ām in‘ām-ı ‘ām eltāf-ı ‘ālem-gīr-i ‘ām
Muştafā kim¹ ümmet-i Aḥmed durur yārān aña
İhtişām u ihtirām u i‘tişām u iltiyām
Ḥamdülillāh eylemişdür dest-i Üstād-ı Ezel
Qılıcında āyet-i *naşrun min-Allāh*² irtisām
Quşanupdur tā‘at-i Yezdān’a bir vech-ile kim
Yaraşupdur egnine ğāyet libās-ı ihtişām
Dīn ü dünyāsın düzer hem kendünüñ hem ‘ālemün
Ḥaḳ Te‘ālā virmiş aña ‘aql ü baht-ı lā-yenām
Rāh-ı Ḥaḳḳ’a bezl ider mülk-ile mālī rūz u şeb
Oldı iḥsānıyla müstağnī zarūretden enām³
Āḥiret ecli içün dünyāda bünyād eyledi
Cennet-i firdevse mānend yine bir ‘ālī maḳām
Oldı bānī himmet⁴-i Paşa vü ‘avn-i Zü'l-minen
Şıdḳ-ile gelsün aña dünyāda cennet isteyen

III

Ol durur mescid ki reşk-i Künbed-i Hāzrā ola
Bāzū-yı himmet mühendis baht aña bennā ola

¹ Muştafā kim: Muştafāya

² Saf Suresi; 61/13: Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!

³ zarūretden enām: huzūrında yenām G.

⁴ bānī himmet: bāb-ı ḥāzret

Görinür her kubbesi bir şūfī-i pāk-i‘ tikkād
Kim içinde zikr-i kālbi dem-be-dem gūyā ola
Cāmi‘ olmışdur nihāyetde laţif ü bī-bedel
Belki kudsiler kātında Mescid-i Akşā ola
Secdede gibi tırur dā’im bu ‘ālī kubbeler
Tañ mı tesbīhi eger kim *Rabbiye’l-a‘lā* ola
Cennet ehli tavf ider dā’im ‘aceb midür eger
Secde-gāhı ‘ūd u ‘anber saḳfı miskāsā ola
Haḳ’dan umaruz ki dūnyā gibi olmaya ḥarāb
Tā ebed ma‘mūre vū bākī vū müsteşnā ola
Muttasıl evkāt-ı ḥamse kılına aḥşama dek
Şubḥa dek tesbīḥ ü zikr ü tā‘at ü iḥyā ola
Kubbeler sıfır u mināre bir elif gibi tırur
Birine on onına yüz yüzine biñ virilür¹

IV

İy cihānı himmetiyle cennetü’l-me’vā iden
Vey zemānı fikretiyle me’men ü melce’ iden
Bārgāh-ı Haḳ’da kısmet olıcaḳ ‘izz ü celāl
Kibriyāda iy toḳuz eflāke istiğnā iden
Meryemāsā bıkır-i fikrūñden² tevellüd eyledi
Ḥazret-i ‘İsā gibi ‘ālemleri iḥyā iden
Zātuñ-ile buldı rağbet mesned-i ḥayrū’l-enām
Ḥızmetūñdür Ḥazrete ḥayr işleri ilkā iden
Ḥüsn-i re’yüñle cihān yüzün münevver eyledi
Bād-ı nevrüz-ile gülşen yañağın ḥamrā iden
Devlet esbābı müyesser ‘işret ādābı ḳarīn
İşbu ma‘niler durur şā‘irleri gūyā iden
Luţf-ile hoş geçdügi-çün hem müsāfir hem muḳīm
‘Ömr[i] devletdür cenābuñ melce’ ü me’vā iden
Āsitān-ı devletūñdür şimdī³ manzūr-ı cihān
Āferin iy ḥüsn-i tedbīr-ile meşhūr-ı cihān

¹ onına yüz yüzine biñ virilür: birine yüz birine biñ virilür G.

² bıkır-i fikrūñden: fikr-i bıkırūñden G.

³ şimdi: şehir-i G.

Hâcet ehlin hep felekler kapuına şalar bugün
 Âsitānuında biter cümle temennâlar bugün
 Hüsni-î âyînüñledür şimdi niẓām-ı memleket
 Hısm-ı bî-kînüñledür teskîn-i¹ ğavġâlar bugün
 Şöyle kesdüñ zulm elini kim tetavvül destinüñ
 Bağlamışdur yolların zülf-i semen-sâlar bugün
 İy kelāmuñ vahy-i münzel gibi nāfız² sağ u şol
 Hiç çıkmazlar sözüñden iki Paşalar bugün
 Âsitānuñ ben ġarîbi baġrına başsa n'ola
 İşigüñden ırınur a' lā vü ednâlar bugün
 Katrece himmet Necâtî bendeden men' itme kim
 Luṭf-ı ṭab' indan hacîldür yidi deryâlar bugün
 İy sa' âdetmend iderseñ zerre deñlü iltifât
 Ṭab'-ı gülşen gül gibi dünyâyı aralar bugün
Olduġınca 'âlem içinde zemistân u bahâr
İhtişâm u devlet-ile kâmkâr ol kâmkâr

22³

Terkîb-bend-i Ânî der-Merşîye-i Vefât-ı Sultân [Selîm]
[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Bir 'adâlet şâhîbi bir pâdişâh-ı dîn-penâh
 Eyledi ser-menzil-i 'uḡbāya iy dil 'azm-i râh
 Bildi kim burc-ı bedenden cân 'urûc itmek diler
 Ten hişârın fetḥ ider ṭob-ı ecel bî-iştibâh
 'Askerin terk eyleyüp kıldı hemân yektâ sefer
 Qaldı bunca mâl u mülk ü haşmet-ile 'izz ü câh
 Şâh-ı Rûm'ı oynadup naṭ'-ı zemîn içre felek
 Ayaġ altında piyâde qaldılar cümle sipâh

¹ teskîn: sâkin G.

² nāfız: nāfi' G.

³ 654a/656

Âl-i ‘Osmân’uñ bu dem bir şâh-ı gerdün-ı-kadrine
Gör ne âl itdi yine bu rûzgâr-ı kîne-h^vâh
Hâşılı yok hâbbe deñlü dehr-i fânide qarâr
Bâda verüp hırmen-i ‘ömr ‘âkıbet olur tebâh
Türbesi olsun anuñ bu kûbbe-i çarh-ı felek
Haşre dek yansun müdâm içinde şem‘ -i mihr ü mâh
Rihlet idüp âhiret sulţânı oldı pâdişâh
Sâye şaldı zîr-i hâke yine ol zıll-ı İlâh

II

Qanı ol gerdün-ı devlet qanı ol mihr-i ‘aţâ
Qanı ol mâh-ı sa‘âdet qanı ol şem‘ -i duhâ
Bu muşibetden felek qan aqladı şanmañ şafaq
Oldı ‘âlem ser-be-ser miñnet-serâ mâtem-serâ
İñleyüp derd-ile dökdi gözleri yaşın nücüm
Qara geydi egnine çarh-ı felek kıldı bükâ
Cümle şâhân-ı cihândan anı terciñ eyleyüp
Böyle emr oldı Hudâ’dan kim selefden ‘add ola
Bezm-i ‘âlemden muqarrer götürür herkes ayak
Câm-ı zehr-âlûd-ı dehri nûş ider şâh u gedâ
Cümleten erbâb-ı hikmet bunda ‘âciz kaldılar
Bu cihân içinde ölmek derdine olmaz devâ
Sen gerek İskender ü Dârâ’ya beñzer server ol
Ölmemüz cümle muhaqqakdur muqarrerdür fenâ
Tu‘me-i mûr eyledüñ ol cism-i sulţânı felek
Mûra tu‘me eyledüñ âhîr Süleymânı felek

III

Bu idi ol pâdişâhuñ dehr içinde niyyeti
Aqıda kâfirlerüñ qanını tîğ-i nuşreti
Bir leked-kûb idi qaşdı ‘asker-i küfâra kim
Cümle küfr ehlini kırmağa çekerdı hasreti
Nâ-gehân bir qal‘ anuñ fetñin ümîd itmiş-iken
Mevt gâlib oldıñın bildi olup za‘fı qatı
Oğlına yazup vaşiiyet-nâmesin ısmarladı

Didi kim ‘adl eylemek olsun cihānda ‘ādeti
Salṭanat bākī degül ‘adl eylesün ol dā’imā
Pāyidār olmaz sa‘ādet benden alsun ğayreti
Budur āyīn-i cihān-bānī ki her bir pādişāh
Ceddi yolına revān itdiler esb-i himmeti
Ol daḥı cidd eylesün ceddi yolını gözlesün
İster-ise bu cihān içinde ‘izz ü devleti
Yazdı itmām eyledi çün kim vaşyyet-nāmesin
Defterin dürdi şikest itmezden evvel hāmesi

IV

Āh kim ğitdi cihāndan pādişāh-ı kāmkar
Nüktedān-ı ehl-i dāniş şāh-ı gerdün-iḳtidār
Pey-rev-i emr-i Hudā vü tābi‘-i şer‘-i şerīf
Ḥaḳ-şinās u ḥaḳ-ğüzār u server-i ‘ālī-tebār
Dīde-i ḥorādan akan yaşıdur şanmañ nücüm
Mevtine ol pādişāhuñ ağlaşurlar zār zār
Niçe Rüstemler zebūn itmiş geçer mekkāredür
‘Āḳıl iseñ i‘timād itme bu dehre zinhār¹
Bir sefer kıldı ki aña niçe yüz biñ şāhlar
Ġitdiler ammā ki ḥālī kaldı hep dār u diyār
Bu muşibet ḥāleti ğuş eyleyüp efvāhda
Ḳalmadı baḥt-ı siyāhum gibi ğöñülde qarār
Ġoncaveş ḳan eyledi baĝrum bu ğülzār-ı felek
Ḥārḥār-ı ğamla dil olsa n’ola her dem megār?
Rāyet-i iḳbāl-ı şeh iy dil çün oldı ser-nigün
Ḥalk-ı ‘ālem didiler innā ileyhi rāci‘ūr²

V

Ḥaḳ anı firdevs-i a‘lā içre sulṭān eylesün
‘Asker ü ḥuddāmını ḥūrī vü ğilmān eylesün
Ol ‘adem iḳlīmine ḥükm eylesün Sulṭān Selīm

¹ zinhār: şeklinde imla edilmiş.

² “Onlar; başlarına bir musibet gelince, ‘Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz’ derler.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/156.

Rûy-ı dünyâyı tutup ‘adlin firāvān eylesün
Düşmen-i bed-ḥ‘āhını her dem celāl ü ḳahr-ile
İnḳırāz-ı arza dek iy dil girizān eylesün
Şöyle ‘adl itsün cihān ḥalkına ol şāh-ı zamān
‘Adl-i nāmı ḥusrevān-ı dehre bühtān eylesün
Oḳusun tutsun vaşiyyet-nāmesin atasınuñ
Ehl-i küfrüñ mülkini ḥāk-ile yeksān eylesün
Ol ğazādan dönicek gelsün ‘Acem iḳlīmını
Ser-te-ser yaḳsun ayağ altında vīrān eylesün
Nazm-ı dil-sūzuñ irüp gūşına şāhum Āniyā
Ḥaylī istiḥsān idüp Ḥaḳ luṭf-ı iḥsān eylesün
Maḳdemi eyleyüp çarḥ-ı felek
Düşdi naṭ‘ fāmını tā- ḥaşre dek

23¹

Terkīb-Bend-i Bākī der-Merşiye-yi Vefāt-ı Sulṭān Süleymān²

[Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün]

I

İy pāy-bend-i dāmgeh-i ḳayd-ı nām u neng
Tā key hevā-yı meşgale-i dehr-i bī-direng
Añ ol günü ki āḥir olup nev-bahār-ı ‘ömr
Berg-i ḥazāne dönse gerek rûy-ı lāle-reng
Āḥir mekānuñ olsa gerek cür‘a gibi ḥāk
Devrān elinden irse gerek cām-ı ‘ayşa seng
İnsān odur ki āyineveş ḳalbi şāf ola
Sīneñde n’eyler ādem iseñ kīne-i peleng
‘İbret gözinde niçeye dek ğaflet uyḥusu
Yitmez mi saña vāḳı‘a-i Şāh-ı şīr-ceng
Ol şeh-süvār-ı mülk-i sa‘ādet ki raḥşına
Cevlān deminde ‘arsa-i ‘ālem gelürdi teng
Baş egdi āb-ı tığına küffār-ı Üngürüs

¹ 655b/658

² Küçük (hızl.), *Bākī Dīvânı: Tenkitli Basım*, s.475.

Şemşîri gevherini pesend eyledi Freng
Yüz yire kodı luṭf-ile gül-berg-i ter gibi
Şandūka şaldı ḥāzin-i devrān güher¹ gibi

II

Ḥaḳḳā ki zīb ü zīnet-i ikbāl ü cāh idi
Şāh-ı Sikender-efser ü Dārā-sipāh idi
Gerdūn ayağı tozuña eylerdi ser-fürū
Dünyāya ḥāk-i bārgēhi secdegāh idi
Kemter gedāyı az ‘ aṭāsı kılurdı bay
Bir luṭfı çok mürüvveti çok pādīşāh idi
Ḥāk-i cenāb-ı Ḥāzreti dergāh-ı devleti
Fazl u belāḡat ehline ümmīdgāh idi
Ḥükm-i ḳazāya virdi rızāyı egerçi kim
Şāh-ı ḳazā-tevān u ḳader-destgāh idi
Gerdūn-ı dūna zār u zebūn oldı şanmañuz
Maḳşūdı terk-i cāh-ile ḳurb-ı İlāh idi
Cān u cihānı gözlerümüz görmese n’ola
Rūşen cemālī ‘ āleme ḥūrşīd ü māh idi
Ḥūrşīde baḳsa gözleri ḥalkuñ tola gelür
Zirā görince ḥāṭıra ol meh-liḳā gelür

III

Döksün seḥāb ḳaddin añup ḳatre ḳatre ḳan
İtsün nihāl-i nārveni naḥl-i ergavān
Bu acılarla çeşm-i nücūm olsun eşk-bār
Āfāḳı tutsın āteş-i dilden çıkan duḥān
Ḳılsun kebūd cāmelerin āsümān siyāh
Geysün libās-ı mātem-i şāhı bütün cihān
Yaḳsın derūn-ı sīne-i ins ü perīde dāḡ
Nār-ı firāḳ-ı Şāh Süleymān-ı kām-rān
Ḳıldı firāz-ı küngüre-i ‘ arşı cilve-gāh
Lāyık degüldi şānına ḥaḳḳā bu ḥākdān
Murḡ-ı revānı göklere irdi hümā gibi

¹ güher: gerd G.

IV

Olsun gamuñda bencileyin zār u bî-çarār
 Āfākı gezsün ağlayarak ebr-i nev-bahār
 Tutsun cihānı nāle-i murğān şubḥ-dem
 Güller yolınsun āh u fiğān eyleyüp hezār
 Sünbüllerini mātem idüp çözsün ağlasun
 Dāmāne döksün eşk-i firāvānı kūhsār
 Añduqça bûy-ı hulkıñı derdünle lāleveş
 Olsun derün-ı nāfe-i müşk-i Tatar tār
 Gül ḥasretünle yollara tutsun kılağını
 Nergis gibi kıyāmete dek çeksün intizār
 Deryālar itse ‘ālemi çeşm-i güher-feşān
 Gelmez vücuda sencileyin dürr-i şāhvār
 İy dil bu demde sen olasın baña hem-nefes
 Gel nāy gibi inleyelüm bārī zār zār
 Āheng-i āh u nāleleri idelüm bülend
 Eşhāb-ı derdi cūşa getürsün bu heft bend

V

Gün doğdı şāh-ı ‘ālem uyanmaz mı ẖ‘ābdan
 Kılılmaz mı cilve ẖayme-i gerdün-cenābdan
 Yollarda qaldı gözlerümüz gelmedi ẖaber
 H̱āk-i cenāb-ı südde-i devlet-me’ābdan
 Reng-i ‘izārı gitdi yatur kendü ẖuşk-leb
 Şol gül gibi ki ayru düşüpdür gül-ābdan
 Gāhī hicāb-ı ebre girür ẖusrev[ā] felek
 Yād eyledükçe lutfuñı derler hicābdan
 Tıfl-ı sirişki yirlere geçsün du‘ām odur

¹ ḥaẓīẓ: ḥafīf G.

Her kim ğamuñdan ağlamaya şeyh u şābdan
Yañsun yaqılsun āteş-i hicrūñle āfītāb
Derdūñle qara çullara girsün seḥābdan
Yād eylesün hūnerlerūñi qanlar ağlasun
Tīġuñ boyınca qaraya batsun qırābdan
Derd ü ğamuñla çāk-ı girībān idüp qalem
Pirāhenini pārelesün ġuşşadan ‘alem

VI

Tīġuñ içürdi düşmene zaḥm-ı zebānları
Baḥş itmez oldı kimse kesildi lisānları
Gördi nihāl-i serv-i ser-efrāz-ı nīzeñi
Ser-keşlik adın añmadı bir daḥı bānları
Her qanda başsa pāy-ı semendūñ nişār içün
Ḥānlar yoluñda cümle revān itdi cānları
Deşt-i fenāda murġ-ı hevā tırmayup qonar
Tīġuñ Ḥudā¹ yolunda sebīl itdi qanları² ḥānları
Şemşir gibi rūy-ı zemīne taraf taraf
Şalduñ demür kuşaklu cihān pehlevānları
Alduñ hezār büt³ meykedeyi mescid eyledüñ
Nākūş yirlerine oqutduñ ezānları
Āḥir çalındı kūs-ı rahīl itdüñ irtiḥāl
Evvel qonaġuñ oldı cinān büstānları
Minnet Ḥudā’ya iki cihānda kılup sa‘id
Nām-ı şerīfūñ eyledi hem ġāzī hem şehīd

VII

Bākī cemāl-i pādşeh-i dil-pezirī gör
Mir’āt-ı şun‘-ı Ḥazret-i Ḥayy-ı Qadīr’i gör
Pīr-i ‘azīz-i Mısr-ı vücūd itdi intikāl
Mīr-i civān-ı çāpūk-i Yūsuf-naḫīrī gör
Gün toġdı şimdi ġāyete irdi sepīde-dem

¹ Ḥudā: hevā G.

² qanları: ḥānları G.

³ büt: mey G.

Ruḥṣār-ı hūb-ı husrev-i rūṣen-zamīri gör
Behrām-ı vaḳti gūra yitürdi bu şaydgāh
Var işigine ḥidmet¹-i Şāh Erdşiri gör
Ber-bād kıldı taht-ı Süleymānı rūzgār
Sultān Selīm Hān-ı Sikender-serīri gör
Vardı peleng-i kūh-ı vegā ḥ^vāb-ı rāḥate
Kūhsār-ı kibriyāda duran nerre şiri gör
Cevlāne gitdi ravzaya tāvūs-ı bāğ-ı ḳuds
Ferr-i hümāy-ı evc-i sa‘ ādet-mesīri gör
İḳbāl ü baht-ı husrev-i āfāk müstedām
Rūḥ-ı revān-ı Şāha taḥiyyāt ve’s-selām

Berāy-ı Düstūr-ı A‘zam Muhammed Paşa

VIII²

Ḳıldukça şāh-ı ‘āleme Hāḳ fazl u raḥmeti
Virşün cihānda Hāzret-i Paşa’ya devleti
Şāhib-ḳırān-ı ‘arşa-i iḳlīm-i saltanat
Ol dem ki kıldı mülk-i beḳāya ‘azīmeti
Ol cism-i pāki cāmı gibi eyledi nihān
Āsūde kıldı ḥāl-i sipāh u ra‘iyyeti
Hāḳ-ı cihāna ḳırḳ sekiz gün tıyurmayup
Bir hafta içre ḳıldılar ancaḳ bu ḥāleti
Tedbiri gör ki irmedi kimse ḥayāline
Āşaf cihāna gelse göreydi vezāreti
Ġayret kemerlerini ḳuşandı ḳılıç gibi
Aldı Hışarı virdi Hudā feth ü nuşreti
Rāḥat yüzini görmedi ḳalışdı cān-ile
Çekdi efendi yolına bu deñlü zaḥmeti
Yā Rabb kemāl-i luṭfuña ḳaldı senüñ hemān
Paşa ḳuluñ cihānda tamām itdi ḥidmeti
Āsīb-i dehr ü āfet-i devr-i zamāneden

¹ ḥidmet: ḥāzret G.

² Diğer bentler 16 mısradan oluşurken VIII. bent 20 mısradan oluşmaktadır.

Hıfz u himāyet eyle o şāhib-sa‘ādeti
Dā‘im çerāğ-ı devlet ü bahtın münevver it
İki cihānda gönli murādın müyesser it

Berāy-ı Mihr u Māh Sulṭān¹

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

IX²

Cāy-ı āsāyış olur şaṇma cihān-ı fānī
Eyleme kaçd-ı ‘imāret bu ḥarāb eyvānı
Menzil-i bār-ı belā kühne-serādur dünyā
Künc-i rāḥat yiri zann eyleme bu vīrānı
Felegüñ kaçr-ı dil-āvīzine meftūn olma
Nice mīrāşa girüpdür bu sarāy-ı fānī
Düşmen-i ehl-i keremdür felek-i sifle-nüvāz
Göz göre n’itdi o Şeh-zāde-i ‘ālī-şānı
Āb u tābın giderüp teff-i semūm-ı ḳahrı
Berg-i nīlūfere döndürdi gül-i ḥandānı
Ḳanı ol küngüre-i tēc-ı sa‘ādet güheri
Ḳanı ol bārgēh-i luṭf u kerem sulṭānı
Ḳanı ol dürr-i dil-efrüz³-ı seḥā deryāsı
Ḳanı ol gevher-i nā-yāb-ı mürüvvet kānı
Mihr ü māh-ı felek-i baht u sa‘ādet Sulṭān
Şem‘-i eyvān-ı serā-perde-i ‘ismet Sulṭān

X

Ebr-i bārān ki yağar bāğ u gülistān üzre
Ḳatreler kim dökilür sünbül ü reyḥān üzre
Cūylar kim dolanur dāmen-i şahrālarda
Jāleler kim görünür lāle-i Nu‘mān üzre
Hep o göz yaşlarıdur aḳdı bisāṭ-ı arza

¹ *Terkib-Bend-i Bâkî Der-Mersiye-yi Vefât-ı Sulṭān Süleymān* başlıklı şiirin devamı olan *Berāy-ı Mihr u Māh Sulṭān* adlı bölümde vezin değişmiştir.

² Bu bendin vezni diğerlerinden farklı. Ayrıca Sabahhatin Küçük’ün hazırladığı Bâkî Dîvânı’nda IX. Bentten itibaren başka bir şiir olarak kaydedilmiş.

³ efrüz: fūrüz G.

Ağlaşur ehl-i semā Hazret-i Sultān üzre
Mātemin tutsa n'ola 'ālem-i 'ulvīde melek
Sāye-i rahmet-i Raḥmān idi insān üzre
Bu fenā gülşeninüñ ḥār u ḥasından göçürüp
Qurdılar bārgenin ravza-i Rıdvān üzre
Cism-i pākin götürüp ḥākden aldı Rıdvān
Döşedi ḥ'ābgehin ravza-i Rıdvān üzre
Ser-be-ser şalmış idi sāye-i faẓl u iḥsān
Şeh-per-i 'ātufeti ḥayl-i yetīmān üzre
Ağlañ iy ḥayl-i yetīmān u ġarībān ağlañ
Yād idüp ni' met-i Sultānı firāvān ağlañ

XI

'İd yaklaşdı döşensün yine қаşr u dīvān
Çıķup eyvān-ı sa'ādetde otursun Sultān
Der-i der-gāhına 'azm eylesün eşrāf-ı kibār
İşigi ḥākine yüzler süre gelsün a'yān
Hāla Sultān diyü şeh-zādeler ikbāl itsün
Gelsün ol luṭf u kerem kânına şād u ḥandān
Āh kim ḥ'āb u ḥayāl oldu bu devletler hep
Tırmadı 'aksine devr eyledi çarḥ-ı gerdān
Gelüp aḥbāb seriründe seni görmeyicek
Qanı Sultān diyü eflāke irişsün efgān
Ne ḥaṭā eyledüñ iy tır-i kec-endāz-ı felek
Merdüm-i dīde-i devrāna doķındı peykān
Kimse ummazdı bu tāriḥe degin çāk bu kadar
Bī-vefālķ yüzini göstere mir'āt-ı zamān
Meded Allāh meded luṭf u 'ināyet senden
Bu firāķ āteşine döymege tāķat senden

XII

Bir yire cem' olalum ḥātırı maḥzūnlar ile
Zār zār ağlaşalum dīde-i pür-ḥūnlar ile
Gülmenüñ oynamanuñ gitdi zamānı şimdi

Hālümüz söyleşelüm hâli diger-günlar ile¹
Şöyle bî-hüş u harâb eyledi efsâne-i ğam
‘Aqlumuz başumuza gelmeye efsünlar ile
Nağd-i vaqt² oldu bize eşk-i sefid ü ruh-ı zerd
Derd ü ğam t̄alibiyüz akçe vü altunlar ile
Kondı şahın-ı cemene ravza-i firdevs içre
Sāye-bānlar k̄urilup çetr-i hümāyūnlar ile
Ni‘ met-i rahmet-i Raḥmāna yitişdi o velī
Biz ciger hūnı yirüz bunda ciger-hūnlar ile
Kapusında işigi hıdmetin eyler ğılmān
Hūrīler karşu t̄urur atlas u eksūnlar ile
Minnet Allāh’a kemāl-i kerem-i Rabbānī
Eyledi iki cihān devletini erzānī

XIII

Lāyık-ı mağfiret-i Ḥazret-i Ğaffār olsun
Devlet-i nā-mütenāhiye sezāvār olsun
Hıl‘at-i fāhiresi dāmen-i ‘afv-ı Settār
Rūḥ-ı pākine ğidā lezzet-i didār olsun
Merḳad-i pākin idüp şem‘-i hıdāyet rūşen
Meşhed-i t̄ahiri müstagrık-ı envār olsun
‘Ākıbet yokl̄ıĝ imiş kār-ı cihān iy Bākī
N’idelüm şāh-ı civān-baht-ı cihān var olsun
Dağı ol duhter-i sa‘d-ahter-i pākīze-güher
Çeşm-i Nāḥid gibi rūşen ü bīdār olsun
Āb-ı rūy-ı vūzerā Ḥazret-i Aḥmed Paşa
Mazhar-ı luṭf-ı Ḥudāvend-i cihāndār olsun
Ak gül goncaları gibi güzel körpelerin
Ḥār-ı āzārdan Allāh nigehtār olsun
Ğarḳa-i rahmet ola³ rūḥ-ı revān-ı Sulṭān
Hūrīler mūnīs ola gülşen-i firdevs-mekān

¹ hâli diger-günlar ile: hâtır-ı maḥzūnlar ile G.

² vaqt: fūrḳat G.

³ ola: olan G.

Terkib-bend-i Merşıye-i Hāmid

[Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

I

an aıt iy dıde kim m h-ı Muarrem'd r bu dem
   Aı-ı adıqlara bir  zge m temd r bu dem
 Ya deg ld r dıdeden r z n olan demd r bu dem
 Y d-ı amla   aı nu   meti amdur bu dem
 Kim ki an alarsa bu m h ire  demd r bu dem
H ned nu  anı ile Kerbel  c  eyledi
 h kim c m-ı eh det c mles  n  eyledi

II

Ehl-i Beyt-i Mutaf 'ya n'eyledi n'itdi Yez d
 Eyledi mekr   iy net  ned na o pel d
 H n-ı mazl m n ile dery -yı h n oldu bed d
  metin y d-ı fel ketle felek itdi ad d
 Oldı  h r c mlesin   menzili c y-ı sa' d
avm-i men s-ı Yez d n oldılar la'ne sez 
ad hez r n la'net olsun anlara ub  u mes 

III

N r-ı em n-ı ab b-i kibriy s n y  H seyn
 urret 'l-  ayn-i   Aliyy 'l-murtaza's n y  H seyn
 R h u cism-i  zret-i ayr 'n-nis s n y  H seyn
  r -ı h n olup eh d-i Kerbel 's n y  H seyn
   Aı ne b  i-i  h-ı nev s n y  H seyn
La'netu'll hi   al  erv h-ı a'v n-ı Yez d
La'netu'll hi   al  en r u an '-ı Yez d

IV

La'net olsun ol Yez d'   c nına  m nına
 La'net olsun ol Yez d'   avmine a'v nına
 Kim m r vvet itmey p girdi H seyn'   anına
 N rlar yadı sem dan  ned nu  c nına

¹ 658b/661

Kimden ister ol Yezîd âyâ meded ‘ işyânına
Rûz-ı mahşerde ‘Aliyyü’l-Murtażâ’dur düşmeni
Yağasın çāk iderek hayrû’n-nisâdur düşmeni

V

Bende-i efgendesiyem hānedānuñ Hāmidā
Eylerem mâtemlerin mäh-ı Muḥārrem’de edā
Dilde âteşler gibi yanmağda ‘ ışkı dā’imā
Ağlaya ḥün-ı şehidān ile tā kim bir gedā
Rûz-ı mahşerde mükāfātın vire Bārī Hudā
‘Āşık-ı mahzūniyam yarın şefā‘at isterem
Ben Hüseyñiyem Hüseyñ’ümden ‘ināyet isterem

25¹

Terkīb-bend-i Mānī Çelebî

[Mefā‘ ilün fe‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilün]

I

Benem ol ‘āşık-ı bî-şabr u bî-dil ü bîmār
Esîr-i dām-ı maḥabbet ġarîb ü dār u diyār
Muḥayyed-i elem-i yār u miḥnet-i dildār
Şikeste-i sitem-i ḥār u ta‘ ne-i ağyār
Benüm gibi kanı bir ‘āşık-ı perîşān-ḥāl
Zebûn-ı derd ü belā küşte-i ḥadeng-i hilāl

II

Ne vaşl-ı yār ile bir laḥza şād u mesrûrem
Ne bellü mest ü ne ayık ne bellü maḥmûrem
Ne kāmran-ı cihān ne muḥaḳḳar-ı ḥorem
Ne bellü yāra muḳārin ne bellü mehcûrem
Dilümde la‘l-i leb-i yār elümde cām-ı şarāb
Göñülde nār-ı ġam-ı ‘ışk u cānda sūziş-i tāb

III

Benem ol ‘āşık-ı āvāre kim qarārum yok
Qarār kılmāğa bir laḥza iktidārum yok

¹ 659b/662

Melâmet itse beni dehr-i nîk-i ‘ârum yok
Gönülde şabr u sükûn elde ihtiyârum yok
Katı şikeste-dilem gâyet infî‘âlüm var
‘Aceb melâmete düşdüm garîb hâlüm var

IV

Belâ-yı fûrkat-i yâr ile eyledi gerdûn
Dilüm pür-âteş ü çeşmüm pür-âb u bağrumı hûn
Ġam-ı firâķ-ile dâ’im gezer dil-i maḥzûn
Şikeste-ḥâṭır u bîmâr u müstemend ü zebûn
Tuyup ḥilâf-ı murâdum ne idüğün devrân
Ne itdüm ise ḥilâf-ı murâd itdi hemân

V

Ġam-ı firâķ-ile dâ’im bu çarḥ-ı dûn-perver
Ḥadeng-i derd-i belâya vücûdum itdi siper
Cihânda kimseye itmem ḥaķâret ile nazar
‘Aceb niçün yine ‘âlem baña ḥaķâret ider
Taḥayyüd eylemez iken cihân ile bir dem
Cihân benümle muḥayyed niye dur[ur] bilmem

VI

Reh-i belâda işüm nâle vü enîn oldı
‘Adûlar ile çün ol yâr hem-nişîn oldı
Tutup ḥasûd sözün ḡayrıya ḡarîn oldı
Şu deñlü itdi ‘adâvet baña o sîm-beden
Ki tutdı düşmenümi dūst dūstumı düşmen

VII

‘Adâvet itdi baña Māniyâ o yârum ḡayf
Cefâya başladı ol serv-i gül-‘izârum ḡayf
Şaçıldı yerlere nāmûs u neng ü ‘ârum ḡayf
Belâ vü miḥnet ile geçdi rûzgârüm ḡayf
Helâküme o cefâ-pîşe çekdi tiğ-i dirîğ
Ne çâre neyleyeyin bilmezin dirîğ dirîğ

Terkīb-bend

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

İy şeh-i ' işve yine lāyık-ı ihsān itdün
 Beni қatl itmek içün ğamzeñe fermān itdün
 Kızıl Iрмақ'a bedel dīdelerüm қan itdün
 Gırye vü zāre dili hāşılı şāyān itdün
 Kef-i endişemüzi pençe-i mercān itdün
 Seyl-i fūrқatle hayāl-hānemi vīrān itdün
 Tābiş-i hayret ile sīnemi sūzān itdün
 Şu' le-i āhumı çarḡa ' alev-efşān itdün
Yandum iy şūḡ senüñ āteş-i ruḡsāruña ben
Sūzişümden niçe rūyān ola қabrümde çemen

II

Bir sitemkār cefā-cūya beni itdün esīr
 Çarḡ-ı bed-kāre ' aceb bu mıdur ahsen tedbīr
 Mübtelā-yı dil-i ' uşşāķı iderseñ tekdīr
 Derd-i hicrān-ile ölsem de eger ben şeb-gīr
 Taḡ-ı vālā baña mümkün midür olsun naḡçīr
 Yoḡsa ālām-ı ğam-ı miḡnet ilen mi taḡķīr
 Hāle-i māhuñ olur çeşmüme bir gün zih-gīr
 Tīr-i āhumla seni eylerem elbet dil-gīr
El-ḡazer tīġ-i zebānumdan eyā çarḡ-ı felek
Bīm-i қahrumdan olursuñ daḡı ḡaşletde melek

III²

Beni tehnā қomadı künc-i ğam u miḡnetde
 Geldi el-ķışsa hayālün dile ḡoş şūretde
 Böyle rūḡānī şafā var mı dem-i vuşlatda
 Fikr-i zūlfūñle dilüm қalmış iken zulmetde
 Қomadı şem' -i ruḡuñ şevķ şeb-i fūrқatde

¹ 660b/663² Bu şiirde bentler genelde 10 mısradan oluşurken III. bent 8 mısradan oluşmaktadır.

ıldı ren bu hayl-hnemzi ‘uzletde
Eylesün ‘lemi pr-nr ey mh-li
Senden ummam hele ben zerre adar mihr  vef

IV

Snede olsa eger zerrece islm eeri
Beni te-gede-i hicre atar m o per
te znnr-ı ser-i zülfine eyle nazarı
ikr ’ibe-i kfrinn r-ı fer
Kfr-i hln idüp kver-i hüsnine eri
Reh-i slm’ı tebh itmek içün oysa seri
amze b-ı cihn eylese ger bu hner
Çeşm-i hnndan ann didi baa bu haberi
Dil  dn gretine hzr olan b-mn
Tg-i frkatle drdn dil-i ‘ukna an

V¹

Sünbül-i zülf gibi sen de pern olasın
Yklup gmze-i mestn gibi vrn olasın
Kendi mir’t-ı ru-ı pkine hayrn olasın
arplup bir per-i ‘iveye nln olasın
Szi-i ‘ia esr bende-i hicrn olasın
tdgn cevre güzel sen de pemn olasın
Fehm idüp hl-i dil-i ‘ıı giryn olasın

27²

Terkb-bend-i Sultn Selm-i li-i ehd-i Sa’id Rametullh
[Mef’ ln mef’ ln mef’ ln mef’ ln]

I

lh iy kerem knı baa mülki viren sensin
Vcdum eyleyen iy bu vakte irgren sensin
Geh bu ullaru giryn idüp geh güldüren sensin
Benüm bu frkat-i hicr ile boynum bkdren sensin

¹ Bu iirde bentler genelde 10 mısradan oluşurken V. bent 7 mısradan oluşmaktadır.

² 661b/664

Senüñ sâyende hiç lâyıķ mı ben mağmûm olam yâ Rab
Zebûn-ı pençe-i a‘dâ-yı dîn ü dûn olam yâ Rab

II

Ĥudâyâ bu elem zaķmı derûnum dağlıyor her dem
Esîr olmuş niçe nisvân u şibyân ağılıyor her dem
Şehîdlerden akan kanlar pıñarveş çağlıyor her dem
İdüp sed râh-ı İslâm’ı bu düşmen bağılıyor her dem
İlâhî luṭfuñ ile bunlaruñ gözyaşına raķm it
‘İnâyet vaķtidür bu bendenüñ gözyaşına raķm it

III

Nedür böyle ‘azâb u ġam bizüm de cānumuz yok mı
‘Adû hep bed-nigâh eyler bizüm Yezdân’umuz yok mı
Muḥammed ümmetiyüz hiç bizüm de şānumuz yok mı
Ne deñlü cürmümüz varsa bizüm imānumuz yok mı
Yüzüm karasına baķma bizi sen eyleme nālān
Bu yıl manşûr idüp luṭfuñla yâ Rab eyleme giryān

IV

Ĥudâyâ dâr-ı dünyāya gelelden gülmedüm ḥalâ
Akan bu çeşmümüñ yaşın dağı ben silmedüm ḥalâ
Ne ise cürmümüz ‘afv it kerem kıl bilmedüm ḥalâ
‘Adûya ġālib olup bir murāda irmedüm ḥalâ
Dir İlḥāmî baña olan dağı olmaya bir dūsta
Rezîl itme bizi yâ Rabbi ḥürmet ile bu posta

28¹

Terkîb-bend-i Cevrî der-Medḥ-i Ağa-yı Yefîçeriyân Ḥasan Ḥalîfe ²
[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Merḥabâ iy âfitâb-ı âsümân-ı ‘izz ü cāh
Oldı sâyeñ zümre-i ehl-i dil ü tab‘ a penāh

¹ 662a/664

² Hüseyin Ayan, *Cevrî : Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*,
Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981, s.172.

Sen çıkup pertev şalınca maşrık-ı ikbâlden
Zerre-i nâ-çizden bî-kevkeb oldu mihr ü mäh
Başına gün toğdı erbâb-ı cemâl ü dânişüñ
Açdı çeşmin huftegân-ı sâye-i baht-ı siyâh
Zât-ı pākūñle n'ola revnağ bulursa rûzgâr
Sensin el-ḥağ gevher-i gencîne-i şun' -i İlâh
Şûret ü ma' nide olmış cevherüñ her vech-ile
Qābil-i feyz-i Hudā maqbûl-i ṭab' -ı pādîşâh
'Aql-ı kül reşk eylese lâyıkdur isti' dāduña
Yaraşur ger cevher-i evvel dinilse aduña

II

Şalduñ âvâze ḥaremden ' ilm-ile ' irfân ile
Ka' beveş müştākuñ itdüñ ' âlemi biñ cān-ile
' Āşık itdüñ zātuña dünyâyı ḥüsn-i ḥulq-ile
Bende kılduñ ḥalkı luṭf u cūd ile iḥsân-ile
Ben ḥod eylerdüm cenâb-ı Ḥaqq'a her demde niyâz
Künc-i miḥnetde olup hem-dem dil-i nālân ile
Tâ görüp didāruñı hem ḥāk-i pāya yüz sürem
Kām alam her vech-ile dil qalmaya ḥirmân ile
Minnet Allāh'a müyesser eyledi maqşūdumı
Kim seni gösterdi cāh u devlet ü ' unvân ile
Vaḳtidür bu şevk-ile ger destüme alup qalem
Eylesem evşāfuñı tâ levḥ-i ḥürşide raqam

III

Qadr-ile zātuñ sezā-yı mesned-i cāh u celāl
Luṭf-ile nāmuñ mekârim-perver ü şāhib-kemāl
Vādî-i feyz-i şafāya luṭf-ı ṭab' uñ cūy-ı şāf
Çeşme-i luṭfa şafā-yı meşrebüñ âb-ı zülāl
Nükte-i lafz-ı bedî' üñ ma' nî-i siḥr-i beyân
Nazm-ı cān-baḥşuñ kelām-ı ' isî-i mu' ciz-maḳāl
Bâğ-ı ümmide zamân-ı devletüñ faşl-ı bahār
Gülşen-i kâma nesim-i himmetüñ bād-ı şimāl
Tâli' -i sa' d u ḥümâyūnuñla ' âlem pür-şeref

Kevkeb-i ikbāl ü bahtuñla cihān ferhunde-fāl
İ' tibāruñla ma' ārif dil-pesend ü mu' teber
İltifātuñla hemīşe kām-yāb ehl-i hüner

IV

Ser-firāz-ı dehr idüp erbāb-ı ʔab' ı himmetüñ
Rāğıb itdi pādīşāhı ehl-i nazma rağbetüñ
Yaraşur gevher-keşān-ı rişte-i nazm-ı suhan
Ziver-i silk-i ma' ānī itse dürr-i midhatüñ
Hağ bu kim ol zümrenüñ aḫvāline virdüñ niḫām
Yanlarında cevher-i cāndan füzündür kıymetüñ
Fehm-i derrāk eyledi teslīm-i zihni-i pāküñi
‘Aql-ı hüşyār oldı ḫayrān-ı zekā vü fiṭnatüñ
Şem' -i bezm-i āferīnīşdür vücūduñ yā meger
Nūr-ı ḫimmetdür çerāğ-ı düdmān-ı fiṭratüñ
Cevherüñden iktisāb-ı feyz ideydi āfitāb
Rūḫ olurdu ḫālīb-ı terkīb-i iksire türāb

V

Serverā mümkün mi vaşfuñda idem ḫağğ-ı edā
‘Arz-ı iḫlāş-ı ‘ubūdiyyetdür ancağ müdde' ā
Vechi var der-gāhuña yüz sürmede te' ḫirümüñ
Āfitāb u āsümāndan degmedi nevbet baña
Āsitānuñdan daḫı ref' olmadı rūy u cebin
Yoḫsa ben çoğdan iderdüm anda cismüm ḫāk-i pā
Ḫizmet-i medḫūñde Cevrī çoğ kuşūr itdi n'ola
Ger du' ā-yı devletüñle kılsa tekmil-i şenā
Tā ki bir ehl-i suhan ḫadrin bilür şāḫib-dili
Cāh u rif' atle ser-efrāz eyleye gāhī ḫazā
Arturup Hağ devletüñ bahtuñ ḫümāyūn eylesün
Ḫāṭıruñ mesrūr u ḫurrem 'ömrüñ efzūn eylesün

[Mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

I

Gel iy berīd-i sebük-seyr-i tīz-kām-ı şabā
Bu ' arşada yiter olduñ kaçā-neverd-i hevā
Nesīm-i āh-ı heves-pīsegān gibi her dem
Uyup hevāya bu vādide gezme bī-ser ü pā
Seni bir özge diyār-ı laṭife göndereyin
Ki her mesīresi ola nazīr-i Çin ü Hıṭā
Hevā-yı dil-keşi bād-ı behište feyz vire
Şafā-yı ābı ide ḥükm-i kevşeri icrā
Mu' atṭar eyleye her dem derūn u bīrūnın
Nesīm-i rāyiḥa-i ḥāk-i Yeşrib ü Baṭḥā
Eger bu vaşf-ile nāmın iderseñ istifsār
Huceste Mısr-ı mükerrermdür ol güzide diyār

II

' Azīmet eyleyüp ol şehre çāpük ü çālāk
Tereddüd itme yūri berr ü baḥrı geç bī-bāk
Ne yoldan ister iseñ ' azm-i rāh kıl ki saña
Ne ābda ḥas olur sed ne ḥākde ḥāşāk
Düşerse baḥre yoluñ ol kadar şitāb it kim
Geçince gūşe-i dāmānuñ olmasun nem-nāk
' Ubūr iderseñ eger berr ile beyābāndan
Tōkınmasun ḫadem-i pāk-i reh-neverdūñe ḥāk
Eger dilerseñ o cism-i laṭif-ile gāhī
Nesīm-i cān gibi eyle güzergehūñ eflāk
Hemān yūri geçe gör peyk-i fikri bir ḫademe
Varup irişmege sa'y it o şehri muḫtereme

III

Varınca evvel idüp ḥāk-i pākine rū-māl
Sarāy-ı kātib-i dīvānı soñra eyle su'āl
Delīl olup saña peyk-i huceste-i tevḫīḫ
İrişdürürse anuñ āsitānına der-hāl

¹ Ayan, s.174.

Nezāket-ile duḡūl it ḡarīm-i ḡalvetine
Ki ṭuymaya ḡarekātuñ o demde ḡiss ü ḡayāl
Eger şüküfte ise gül gibi dil-i pāki
Yoḡ-ise āyāne-i ḡatıruñda gerd-i melāl
Hezār cünbiş ile kendüñi idüp izḡār
Bisāt-ı ferşini taḡbīle eyle isti‘ cāl
Görüp seni dir ise Merḡabā mübārek peyk
ḡam eyle ḡaddüñi ya‘nī dī es-selāmu ‘aleyk

IV

Kemāl-i mekremetinden idince redd-i selām
Tenezzül idüp iderse senüñle baş-ı kelām
Ne yeller esdi ki geldüñ bu yirlere dir ise
Zebān-ı ḡāl-ile vir sen daḡı bu gūne peyām
Ki cāy-gır ise ger ḡatır-ı şerīfūñde
ḡadīmī muḡliş-i efkende Cevrī-i nā-kām
Beni ḡuzūr-ı şerīfe ol eyledi irşāl
Ki eyleyem saña ‘arz-ı ḡulūşını i‘lām
İcāzet olur ise başla sen de ḡüftāra
Virüp kelām-ı dürer-bāruña kemāl-i niḡām
Şenā ḡüherlerin it zīb-i rişte-i taḡrīr
Ki āferīn diye ḡuş eyleyüp şaḡīr ü kebīr

V

Bu gūne eyle hem anuñ şenāsına āḡāz
Ki iy kemāl ü hūnerle müselleme ü mümtāz
Sen ol yegāne-i dehr ü ferīd-i ‘ālemsin
Ki ‘aḡl-ı kül olımaz zāt-ı ferdüñe enbāz
Zemān-ı dāniş ü fehmiñde oldı bī-minnet
Hūner mu‘āvenet-i himmetüñle ser-be-firāz
Şeref münāsebet-i zātuñ-ile nāzende
Kerem mu‘āşeret-i ḡulḡuñ-ile ehl-i nüvāz
Suḡan selāmet-i ṭab‘uñla kevşer-i ma‘nī
ḡalem kerāmet-i destüñle çeşme-i i‘cāz
İden vücūduñı ārāyiş-i cihān-ı hūner

Kemāl ü ‘ilmüñi itmiş vücūduña zīver

VI

Eyā sūtūde-fezāyil semiyy-i faḥr-ı rusül
Yegāne vāriş-i ‘ilm ü vaşıyy-ı maẓhar-ı kül
‘Ulūm-ı ‘āliye bir gülşen-i hemîşe bahār
Zebān-ı nükte-tırāzuñ o gülşene bülbül
Fünūn-ı fāḥire bir būsṭān-ı zībende
Dil-i şikeste vü ḥandānuñ anda lāle vü gül
Ḥuṭūṭ-ı nādire bir sebzezār-ı bûḳalemün
Midād-ı sürḥ ü siyāhuñ aña gül ü sünbül
Şarīr-i ḥāmeñe āheng olup ider her dem
Şadā-yı şöhret-i fazluñ cihānı pür-gulgul
Bülend olursa n’ola şıyt-ı nām u ‘unvānuñ
Zamānede bu ma‘ārifle yokdur akrānuñ

VII

Yiter bu deñlü kelām iy nesīm-i ‘İsā-dem
Ne deñlü eyler ise dilleri demüñ ḥurrem
Ne mümkün itmek anuñ vaşf-ı zātını inşā
‘Uṭārid alsa ele şad-hezār levḥ ü qalem
Bu deñlü baş-ı maḳāl eyledüñ şenāsında
İdüp du‘āsını da kııl zebānuñı ebkem
Hemîşe tā vire bezm-i vücūda feyz-i temām
Şafā-yı neşve-i ‘irfān-ile Benī Ādem
Ola vücūdı şeref-baḥş-ı rūḥ-ı insānī
Kemāl-i zātına taḥsīn ide dil-i ‘ālem
Diye vilāyet-i Mışruñ gürūh-ı a‘yānı
Cemāl-i şāhid-i ḥulḳına Yūsuf-ı Şānī

30¹

Terkīb-bend-i Zihnī

[Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün]

I

¹ 665a/667

İy serv-i nev-resīde-i gülzār-ı i' tidāl
Ve'y ğonce-i şüküfte-i gül-deste-i cemāl
Nesrīn-‘ ızār u ğonce-leb ü sükkerīn-maḳāl
Ḥürşīd-cebhe māh-ruḥ u ‘ anber-ñ-hilāl
Ḥüsnüñ fūrūḡı şem‘ -i ṭarāb-ḥāne-i ḥayāl
Merdüm ḥayāl-i nergis-i mestüñle ḥasta-ḥāl
Āşüb-ı ‘ aḳl u āfet-i dindār zülf ü ḥāl
Virmiş durur Ḥudā saña çün ḥüsn-i bī-mişāl
Zinhār ğaflet eyleme bil kendi kendüñi
Meydān-ı ḥüsnde çekerek tut semendüñi

II

Nāz eyleme çok her ne ḳadar nāzenīn iseñ
Ḥāk ol eger müselleḡ-i rūy-ı zemīn iseñ
Ālūde olma zulmet-i rūy-ı zemīn iseñ
Ḥāl ile mülk-i ḥüsnde mesned-nişīn iseñ
Al geṡher-i kelāmı eger ḥ ūrde-bīn iseñ
Ol silk-i intizāmda dürr-i şemīn iseñ
Sa‘ y it kemāle māh-ı ma‘ ārif-ḳarīn iseñ
Eksüklüğüñi bil ne ḳadar meh-cebīn iseñ
Ḥürşīd itmeseydi eger da‘ vī-i kemāl
Başına gelmez idi anuñ günde bir zevāl

III

Yār olsa saña ehl-i faẓīlet ne fāyide
Çün sende yok ma‘ ārife raġbet ne fāyide
Maḥbūb olmayana maḥabbet ne fāyide
Ger ḥüsn olmasa ḳurı zīnet ne fāyide
Ben dut ki şunmışam saña şerbet ne fāyide
İdrāk olmayınca bu lezzet ne fāyide
Virmek ‘ adūya dāmen-i ‘ işmet ne fāyide
Olmaḳ ‘ adūya ḥalka melāmet ne fāyide
Olmaz çü pāk-dāmen olan gül gibi ḥacil
Bir ḥālet it ki olmayasın soñra münfa ‘ il

IV

Ehl-i vefâ mülâzemetin eyle ihtiyâr
Öz ihtiyârũ ile cefâ eyleme zinhâr¹
Nâzûk durur iken dil-i ‘uşşâka bî-ķarâr
Âyîne seng-i cevır ile bulmaz mı inkisâr
Her âh ‘aşıkam diyene itme i‘ tibâr
Koymaz yerinden ... eger şâh-ı rûzgâr
‘Anķa ne deñlü olsa ķavî-penķe tu‘ me-h‘vâr
Olmaz bu şaydgâhda ammâ hümâ-şikâr
Dürler dökerse yoluña bigânededen şaķın
Cehd eyle dâma düşmeyesin dânededen şaķın

V²

Yâr ol havâşa eyle teneffür ‘avâmdan
Bed-nâmlıkden eyle hâzer geçme nâmdan
Mağrûr olma hüsnuñe her iltiyâmdan
Tîğ ol velî ki çıkma maħal bir niyâmdan

31³

Terkîb-bend-i Sâmi⁴

[Mef‘ ülü fâ‘ ilâtü mefâ‘ ilü fâ‘ ilün]

I⁵

Demdür ki hâme-i hâbeşî-rû-yı hoş-simât
Çün-nağme-i Bilâl ola bahşende-i hayât
Demdür ki eyleye ķalem-i râstîn-şifât
Seccâde-i şaķîfede *ķad ķâmeti’s-şalâ⁶*
Allâhu ekber ile menâr⁷-ı benânda

¹ 2/IV: Mısradaki vezin kusurludur.

² Diğer bentler 10 mısradan oluşurken V. bent 4 mısradan oluşmaktadır.

³ 666b/669

⁴ Fatma Sabiha Kutlar Oğuz, *Arpaemini-Zade Mustafa Sami/Divân*, Ankara: Kalkan Matbaacılık Yayınları, 2004, s.385.

⁵ I. bent G’de 22 mısra iken YE’de 20 mısradan oluşmaktadır. Ayrıca ilk bentte 1-2-9-10-11-12. mısralar YE’dekinden tamamen farklıdır.

⁶ Farz namazların başlamak üzere olduğunu duyurmak, demektir.

bk. Vecdî Akyüz, “İkamet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000, 22. Cilt, s.16.

⁷ *menâr* kelimesi şeklinde imla edilmiş.

Ser-germ-i zıkr ola çü Bilāl-i sūtūde-zāt
Eşkiyle dest-şüy-ı vużū‘ -ı niyāz olup
Her kaçresi isāle-i feyż ide çün-Furāt
Mānend-i toħm-ı noħta döküp deşt-i şafhaya
Ser-sebz ide zemīnin o mīzāb-ı vāridāt
Pür-cüş olup hūbūb-ı nesīm-i niyāz-ile
Fevvāresinden eyleye pertāb şad Furāt
Olduķça dūr-bīn-be-kef-i nazra-i şühūd
Nezdīk ola nigāhına semt-i muğayyebāt
Pīçide-pāy-ı līka-i huşk-i devāt olup
Bağlanmaya o çāpūk-i meydān-ı münşe’āt
Şāhīn gibi dü-mışra‘ -ı beyti idüp cenāh
Böyle ide me‘ āric-i da‘ vāta iltifāt
Yā Rab be-ħaķķ-ı mā-şadaķ-ı nūn ve’l-ķalem’
Manşūr ola vezīr-i dilīr-i zafer-‘alem

II

Bir şeb ki dīdeden açılup perde-i ruķūd
Mir’āt-ı dilde oldı ‘ayān pertev-i şühūd
Teşmīr-i sāk-ı himmet idüp şāhid-i hayāl
Şahrā-yı ķalbi gezdi ser-ā-ser bilā-ħudūd
İķbāl idüp mübeşşir-i ilhām-ı İzidī
İtdürdi cāmı zirve-i taħķīķe dek şu‘ūd
Nā-gāh bir feżā-yı fesīh oldı āşkār
Gördüm ki şaf-keşīde tūrur bir niçe cünūd
Bu ceyş-i bī-ħad ile bu vādī nedür didüm
Didi ki iy ħabīr-i mezāyā-yı her nümūd
Cem‘ -i teveccühāt-ı ķulūb-ı ricāl-i ğayb
Deşt-i ‘ināyete ider imdād içün vūrūd
Taşdıķ idüp maķālını şükrāne eyledüm
Pīşān-ı niyāzı fūrū-bürde-i sücūd
Sürdüm yüzüm zemīn-i ‘ubūdiyyete o dem
Feryād idüp didüm ki eyā vācibü'l-vücūd

¹ “Nūn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme.”, Kur’an, Kalem Suresi, 68/1.

Nüşşābe-i du‘āmı be-nūr-ı nebiyy-i seyf
Eyle resīde-i hedef-i ʔārem-i kebūd
A‘dā-yı dīn ü devlet olup münhezim müdām
Ceyş-i muvaḥḥidīn ola nuşretle şād-kām

III

İy nāzım-ı merātib-i şaf-der-şaf-ı nücūm
Revnaḵ-fezā-yı ‘ālem-i hestī ‘ale'l-‘umūm
Merbūtdur sipeh-bud-ı a‘yān-ı ilmūne
Bu tih-i bī-kerānda olan leşker-i ‘ulūm
Sensin iden bu ‘arbedegāh-ı ḥayālde
Ezdād-ı kā’inātı neberd-āver-i hücūm
Şirīn ü telḥ ü āteş u āb u zālām u nūr
Ceng üzredür cihānda çü şādānī vü ğumūm
Bu köhne kār-ḥāne-i nā-ber-ḳarārda
Hep böyledür¹ vetire-i dīrīne-i rūsūm
Her demde inḳılābdadur beyne uşbu‘eyn
Sükkān-ı ḥıttā-yı ‘Arab u merdümān-ı Rum
İy Ḥayy-ı bī-zevāl ü ḳadīr-i bilā-mişāl
Destüñdedür taşarruf-ı her mülk ü merz-būm
Senden niyāzumuz budur iy *fāṭiri's-semā*²
Mülk-i ‘adū ḥarāb ola çün-āşiyān-ı būm
Dūd-ı siyāh-ı ṭop u tūfeng ile düşmeni
Eyle remād-ı dūzaḥ-ı idbār çün-şü‘ūm
Ġālīb idüp ‘adūsına Sulṭān Aḥmed’i
Müzdād eyle şevket-i dīn-i Muḥammed’i

IV³

Sulṭān-ı kām-rān u ḥudāvend-i bī-naṣr
Dādār-ı Cem-nişān u şeh-i āsümān-serīr
Şāḥib-ḳırān-ı ‘ālem ü ḥāḳān-ı ced-be-ced

¹ böyledür: böyle G.

² “Göklerin (ve yerin) yaratıcısı olan”, Kur’an, Enam Suresi, 6/14.

³ G’de IV. bendin üzerine *Terkīb-bend-i Sāmī* başlığı yazılarak yeni bir şiire geçilmiş gibi fakat; YE’deki aynı şiirle yaptığımız karşılaştırmaya göre bu bendin şiirin devamı olduğu tespit edildi ve bent numaralandırması YE’dekine göre yapıldı.

Şāhenşeh-i mü'ebbed ü leşker-keş-i dilir
Ārāyış-i erike-i cāh u şükūh kim
Çün gürbedür vaqārına nisbetle nerre şir
Zıll-ı Hudā ḥalīfe-i sultān-ı enbiyā
Ser-tāc-ı evliyā 'alem-efrāz-ı dādgir
İcrā-yı āyet-i *ve lekūm fi'l-kıṣāṣ'* idüp
Āb-ı ḥayāt-ı tiğ ü yerā' ayla nā-güzir
'Ahdinde ol Sikender-i mülk-i 'adāletüñ
Her sāl olur Hızır gibi nev-reste çarḥ-ı pır
Mizāb-ı 'adl ü dād biri biri cūy-ı luṭf
Tiğ ü qalemle eyleyüp iḥsānını keşir
Buldı tamām-ı ravza-yı dīn ü düvel şuyın
Ḥaqqā kim oldı bağ-ı şerī' at nemā-pezir
Deryā gibi cüyüşin anuñ pür-hurūş idüp
Bād-ı vezān-ı nuşret-ile kādır ü naşir
Hem-çün nümāyiş-i ḥas u ḥār u ḥabāb u kef
A' dāsı muẓmaḥil ola dā'im ṭaraf ṭaraf

V

Yokdur naziri pādşeh-i kām-rān olur
Şeh-rāh-ı saltanatda aña hem-'inān olur
Pirāye-baḥş-ı taht-ı aşālet ki dergehi
Mālişger-i nevāş-ı gerden-keşān² olur
Mevrūşdur ḥilāfeti ecdād-ı pākden
Kim her biri şehen-şeh-i sultān-nişān olur
Ḥāqān-ı Çin ü ḥān-ı Hıta şāh-ı Hind ü Sind
Ḥāk-i rehinde sūde-cebīn-i hevān olur
Ol yekke-tāz-ı deşt-i celādet ki raḥşinuñ
Sāyis gulāmı Eşref-i Efgāniyān olur
Nezd-i ḥiredverān-ı 'avākıb-şināsda
Bu da' v-ı muḥaqqıķümüz bī-gümān olur
Tā rūz-ı ḥaşr mazḥar-ı tevfiķ-i Ḥaḥ tamām

¹ "Kısa sızın için hayat vardır.", Kur'an, Bakara Suresi, 2/179.

² keşān: kesān G

Şāhān-ı hānevāde-i ‘Oşmāniyān olur
Efgāniyān emīri o bāgī-i bī-şeref
Kulluk iderse yahşı vü illā yaman olur
Kahr eyleyüp vücūdını Allāhu zü'l-celāl
Bağy itdügi için işi āh u figān olur
Çeksün keşef-mişāl serin ceyb-i hırkaya
Karışmasun şîhârı kızılbaş fırkaya

VI

Kendin ne zann ider o beyābān-nişīn-i gūl
Bāgī vü t̄āgī olduğın añmaz o bü'l-fuzūl
Etrāf-ı Kāndehār’da mūr u meges gibi
Bulmakda k̄and-i maṭlaba bir iki gün vuşūl
Hālī k̄alup k̄alem-rev-i Īrān nifāk ile
İtmekle Işfahān’ı hemān merbaṭ-ı huyūl
Ol şüret uğrısı müteḳavvil dūrūg-gū
Şeh-rāh-ı müstaḳīmden itmiş iken ‘udūl
Tağlīt ile girīve-i bağy ü fesādda
Dā’im muḍill ü ḍāll olur iken mişāl-ı gūl
Halk-ı miyān-ı rīş-i zekān cem‘ -i uḥteyeyn
K’oldı şî‘ār-ı şirzime-i rafz-ı bī-uşūl
Farṭ-ı teşeyyū‘ -ile o kār-ı şenī‘ ayı
Mesmū‘ iken tevātūr ile itdügi ḳabūl
Bī-hūde iddi‘ā-yı tesennün çi fā’ide
Evza‘ -ı ḥod-meşābe-i İbni Ebī Selūl
Bāṭıl ola celāl-i Hudā-yı ‘alīm ile
Hak şüretinde eyledügi cılve-i cehūl
İşte görür ne gūne imiş şimdī ceng ü harb
İrsāl-i leşker itdi şehen-şāh-ı şark u ğarb

VII

Her sūdan aḳdı leşkeri seyl-i revān gibi
Cūş eylemekde mevc-i yem-i bī-kerān gibi
Me’mūlumuz budur ki esüp bād-ı luṭf-ı Hak
Çok beldeler musahḥar ola Işfahān gibi

Olsa gerek zamīme-i mülk-i şeh-i cihān
Kazvīn ü Meşhed ü Kūm u Rey ü Revān gibi
Fevc-I cünūd-I pāk-sürüşān bu def a da
Bī-şek hücum ide sipeh-I sünniyān gibi
Zīrā ki kām¹ -I rafza şehen-şāh-I ²ālemūñ
Der-kārdur teveccühi şāhib-kırān gibi
Ber-muktezā-yı fetvā-I şer³ -I peyāmberī¹
Men³ -I buğāta himmeti şīr-I jiyān gibi
Olmağdadur müşārik-I tedbiri² bā-ḥuşuş
Dāmād-I bī-³ādīl-I ḥıdīv-I cihān gibi
Ol şadr-I bī-mu³ādīl ü paşa-yı şāf-dil
Düstūr-I ³ākīl Āşaf-I devr-I zamān gibi
Ya³nī vekīl-I muṭlaqı şadr-I muvaffaķı
Riştō-ile Sikender-I kişver-sitān gibi
Tedbīrini muvāfiķ-I taķdīr ide Ḥudā
Rüşd ü sedād u şıdk u ṭaviyyetle dā'imā

VIII³

Yā Rab be-nūr-i pāk-i cebīn-i Muḥammedī
Yā Rab be-çār-yār-ı güzīn-i Muḥammedī
Yā Rab be-sırr-ı saltanat-ı mefḥarü'r-rusul
Yā Rab be-şān-ı devlet ü dīn-i Muḥammedī
Yā Rab be-ķadr-i ref³ -i sevād u be-ehl-i beyt
Yā Rab be-şīhr-i cāy-nişīn-i Muḥammedī
Yā Rab be-feyz-i ḥikmet-i āyāt-ı beyyināt
Yā Rab be-ḥükm-i şer³ -i mübīn-i Muḥammedī
Yā Rab be-ḥaķķ-ı leyle-i mi³ rāc-ı sidre-tāc
Yā Rab be-sırr-ı ³arş-ı berīn-i Muḥammedī
Yā Rab be-ders-ḥāne-i vālā-yı kurb-ı Ḥaķ
Yā Rab be-kūnh-i ³ilm-i yakīn-i Muḥammedī

¹ peyāmberī: peygamberī G.

² tedbiri: müdebbir G.

³ G'de olmayıp YE'de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:

Yā Rab be-ism-i a³zam-ı zāt ü be-remz-i ḥay

Yā Rab be-naķş-ı faşş-ı nigīn-i Muḥammedī

Eyle kabûl Sāmî-i zâruñ niyâzını
K'oldur kemîne-‘ abd-i hâzîn-i Muḥammedî
Sultân-ı ḥâdimü'l-ḥaremeyni muḫaffer it
Her kanda varsa ḥaşmını maḥzûl ü ebter it

32¹

Terkîb-Bend-i Āzerî²

[Mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün]

I

İy yâr-ı cefākâr-ı dil-âzâr-ı perî-rû
İy merdüm-i ḥün-ḥ'âr u sitemkâr u cefâ-cû
İy bir nazarı biñ dil ü cân kıllana şemşîr
İy ğamze-yi cellâdı şalan ' âleme qorḥu
İy la' l-i lebi ' aqlın alan ehl-i şafânuñ
İy lafz-ı dürer-bârı cihân ḥalkına dârû
İy gül gibi ḥâşâk-ile hem-şîḥḥat-ı gülzâr
Ḥâr u ḥas-ile dâmeni pür ebr-i semen-bû
İy dürr-i girân-mâye iken kân-ı cihâna
Nâkışları rif' atde kıllan hem-çü terâzû
Nâmûsını çalduñ yire erbâb-ı dilüñ sen
Çok gevher-i pâkîze şikest oldu elüñden

II

Cânâ beni gördüñ mi ne yirlerden ayırdüñ
Bir sözle dil ü cân gibi gevherden ayırdüñ
Mâderle peder kaydını kılmadan idüp dūr
Yârânı koduñ niçe birâderden ayırdüñ .
Çok gonca-yı nev-reste görindi gözüme ḥâr
Bâlâ vü bülend anca semen-berden ayırdüñ
La' l-i leb ü ğisûñı giderdüñ nazarumdan
Âḥîr beni bir cân-ile bir serden ayırdüñ

¹ 668b/671

² Ülkü Yılmaz, “İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: T 1532'de Kayıtlı Şiir Mecmuası (Metin-İnceleme)”, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, *Yayımlanmamış Dr. Tezi*, Sivas, 2018, s.420.

Oldı gözüme her müje bir tiğ-i gam-ālūd
Meydān-ı cihānda niçe serverden ayırduñ
Cān benden ü ben¹ senden olup derd ile mehcūr
İtdüñ dil-i ağıyār-ı bed-endişüñi mesrūr

III

Maḥzūnuñ olan dilleri şād eylemez olduñ
Meftūnuñ olan ḥāṭırı yād eylemez olduñ
Ferhād gibi seng-ile dāyim döginür dil
Şīrīn dehenüñden aña dād eylemez olduñ
Ser-menzil-i maḥşūda irür dil işigünde
N'oldı ki anı şimdi murād eylemez olduñ
Peymānuñı ḡayr-ile işitdüm ḡanı ' ahdüñ
Ġam-ḡvāruña būnyād-ile dād eylemez olduñ
Her cevri-ile evvel niçe iḥsānlar iderdüñ
Günden güne iḥsānı ziyād eylemez olduñ
Derdā bu ḡadīmī dil-i ḡam-ḡvārı unutduñ
Ḥayfā ezeli yār-ı vefādārı unutduñ

IV

Bulmaz mı nihāyet bu cefā ey büt-i ḡaddār²
Raḥmuñ ḡanı ey yār-ı sitemkār u dil-āzār³
Yaşum ağıdup cismümi deryālara şalduñ
Feryāda gelür işidicek nālemi kühsār
İtdüñ tenümi ḡāk-ile pejmürde-i ḡaşāk
Sürdüñ yüzümi yirlere bīmār u dil-efḡār
Raḥm eylemedüñ göklere irişdi fiḡānum
Raḥm itdi benüm ḡālūme gerdün-ı sitemkār
Āzürde kılursın dil-i ḡamḡnūmi dāyim
Ḳorḡum bu ki izḡār kılām derdümi nā-ḡār
Ḥaḡḡā ki 'aceb dil-ber-i bī-mihr ü vefāsın
Dā 'im revişüñ ḡayr ile ṭurduḡça cefāsın

¹ ben: hevā G.

² ḡaddār: ra' nā G.

³ dil-āzār: dil-ārā G.

V

Hicr-i zeķanuñla beni zindāna bıraķduñ
Cān Yūsuf'ını çāh-ı zenaħdāna bıraķduñ
Şındı bu göñül āfet-i hicrūñle dirīğā
Bir gevher-i yek-dāneyi yabana bıraķduñ
Alduñ dil ü cān naķdini bāzār-ı cihānda
Āħir anı bir semt-ile hicrāna bıraķduñ
Seyl-āb-ı sirişk¹ aķdı gözüm ğarķa-yı ħūn-āb
Cān zevraķını varķa-yı 'ummāna bıraķduñ
Dil bülbülını gül yüzüñüñ hicrine şalduñ
Veh ki ħas u ħāşāk-i gülistāna bıraķduñ
Gördüm seni ħār u ħas ile kār bozıldı
Ey gül yüri şimden girü bāzār bozıldı

VI²

İy rûĥ-ı revān Āzerī-i zārı nic'itdūñ
İy şūĥ-ı cihān bende-i ğām-ĥ^vārı nic'itdūñ
Şādık ķuluñ elden çıkarup ğayr-ile ķalduñ
Gör iy yüzi gül yār-ı vefādārı nic'itdūñ
Cevr itmek idi 'ādetūñ iy meh baña her bār
Şimdi beni öldürdi ğamuñ kārı nic'itdūñ
Her dūn ile kārūñ tūalum 'işret-imiş hep
Yā iy yüzi gül sen reviş-i 'ārı nic'itdūñ
Vallāh göñül olmasın āzürde-i miĥnet
Billāh di aġyār ile bāzārı nic'itdūñ
Yapduñ dil-i aġyārı benüm yārem oñulmaz

33³

Terkīb-bend-i Āzerī

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

¹ sirişk: serün G.

² VI: -YE.

³ 670a/672

Vefâ ummâ cihândan kim felek bir cāy-ı zilletdür
Serîr-i istirâhat sanduğuñ bālîn-i miḥnetdür
Metâ‘-ı ‘ömrden esbâb-ı ğamdur ḥaşıluñ ancaḳ
Ferâgat künci şimdi pâygâh-ı istirâhatdur
Cefâsın bî-vefâ dehrüñ hemân benden su’âl eyleñ
Ki dâ‘im hem-demüm ḥûn-ı ciger eşk-i nedâmetdür
Dü çeşm-i ḥûn-feşânum ağlamakdan ḳana müstağrak
Büküldi ḳâmetüm şimdi tenüm bî-tâb u ṭâḳatdür
Beyân-ı ḥâle her sâ‘at İlâhî baña ḳudret vir
Ğam-ı eyyâmı taḳrîr itmege bir pâre furşat vir

II

‘Adem pervâzgâhından şu dem kim şâh-bâz-ı dil
Uçup tıtdı vücûd iḳlîmi vâdisinde ser-menzil
Bulup neşv ü nemâ âb-ı ḥayât-ı câvidâniden
Te‘ ayyün bâğına geldüm nişîmen ḳıldum el-ḥaşıl
İrişdüm vâdî-i ‘aḳla tufûliyyet maḳâmında
Olup kesb-i kemâlât itmede cân ile müsta‘cil
Huşûl-ı maḳşad-ı aḳşâya sa‘y-i bî-dirîğ itdüm
Muḥaşşal âḫir oldum ka‘be-i maḳşûduma vâşıl
Kemâlüñ lezzetin fehm eyledüm ehl-i kemâl oldum
Geçüp ol pâyeden hem-şoḫbet-i erbâb-ı ḥâl oldum

III

Göñül ya‘nî ḥaberdâr oldu âyîn-i maḥabbetden
İçüp vaḫdet meyin çekdi ayağın bezm-i keşretten
Ta‘allüm eyledi evvel bakışda tıfl-ı dil-ber-gün
Kitâb-ı fenn-i ‘ışḳı bir civân-ı pāk-sîretten
Açıldı cân gözinden perde-i ğaflet hemân ol dem
Ḥalâş oldu göñül mir’âti âşâr-ı kudûretten
Derûnı eyledi çün gonca-i elṭâf-ı Rabbânî
Göñül öğrendi ‘ışḳ esrârını üstâd-ı ḥikmetden
Belâ-keş ‘âşık oldum ḥaşılı şeydâlık el virdi
Libâs-ı ‘işmeti çâḳ eyledüm rüsvâlîk el virdi

IV

Göñül ser-riştesin bir turra-i tarrâra tapşırdum
Metâ‘-ı ‘aqlı bir ser-fitne-i bâzâra tapşırdum
Semend-i himmeti sürdüm vefâ meydânına yab yab
‘Înân-ı ihtiyârı iztîrârî yâre tapşırdum
Melâmet çâr-sûsında maḥabbet gevherin buldum
Göñül anı ... bir ḥâzin-i esrâra tapşırdum
Uçurdum menzilinden şâh-bâz-ı ‘aql u idrâki
Götürdüm ihtiyârı sâ‘id-i dildâre tapşırdum
Varup ol yâre ‘arz itdüm bu birkaç beyt-i garrâyı
Ayağına yüzüm sürdüm didüm ağlayı ağlayı

V

Benem ol ‘âşık-ı şūrîde kim Mecnûnuñ olmışdur
Görelde çeşm-i fettânuñ gezer meftûnuñ olmışdur
Çeker şâm u seher bâd-ı belâsın derd-i hicrânuñ
Bükülmişdür gamuñdan kâmeti maḥzûnuñ olmışdur
Olur bülbül gibi nâlân gül-i ruḥsârûñ egdükçe
Dilinden rûz u şeb fikri ruḥ-ı gül-gûnuñ olmışdur
İşi ḥûn-ı ciger nûş itmedür künc-i firâkuñda
Dün ü gün ârzümend-i leb-i mey-gûnuñ olmışdur
Muḥaşşal çeşm-i zârı nâ-tuvân olmaḥda gitdükçe
Dil-i zâr-ile miḥnet tev‘emân olmaḥda gitdükçe

VI

Kelâmum gûş idüp ol tünd-ḥû âzâra yüz tutdı
Nuḥûset gâlib oldı ṭâli‘üm idbâra yüz tutdı
Varup kūyında her şeb tâ seher nâlişler itdükçe
Yüzin döndürdi ben bî-çâreden aḡyâre yüz tutdı
Şanurdum her yüzün gördükçe ol ḥûrşîd-ruḥsârı
Sa‘âdet bu dil-i dîvâneye bir pâre yüz tutdı
Ġarîbüñ âhına gûş-ı mürüvvet tutmaz el-ḥâşıl
Hemân bir ben degül miḥnet kamu yârâna yüz tutdı
İşitmez her ne dirse ol gül-i ḥandânı gördüñ mi
Fiğânum dinlemez ol şâh-ı ‘âlî-şânı gördüñ mi

VII

Meded yok gördüm ol meh-pāreden terk-i diyār itdüm
Beyābān-ı maḥabbetde biraz geşt ü güzār itdüm
Sefer kıldum kamu ihvān u yārānumdan ayrıldum
Selāmetden elüm çekdüm melāmet ihtiyār itdüm
Refik olmaz baña bir kimse gördüm rāh-ı ʿışk içre
Belāya hem-nişin oldum ğam-ı hicrānı yār itdüm
Selāmet ḥānesin zevk ü şafā kaşrın idüp vīrān
Belā kāşānesin miḥnet serāyın üstüvār itdüm
Şarāb-ı fūrkatı nūş eyleyüp çok derd-i ser çekdüm
İşit efsānemi gör kim neler çekdüm neler çekdüm

VIII

Ne emrāz-ı muḥālifden müberrā cism-i ʿuryānum
Ne mümkün derdümü ʿarz itmege bir pāre dermānum
Göz açdurmaz büt-i ğam tāb u tākāt gitdi cismümden
Eninümden muḥaşşal ʿāciz oldı cümle yārānum
Olup kallāb-ı āhum şehir-bend-i çarḫa peyveste
Şalarven raḥne bārū-yı sipihre top-ı efgānum
Ecelden özge yok ğam pisterinde bir kafādārum
Ne bir müşfik qarīnüm var ne bir yār-ı nighbānum
Bu ḫāl-ile süründüm yine ʿazm-i kūy-ı yār itdüm
Bulup cān vaşl ümīdiyle der-i cānāna dek gitdüm

IX

Görüp ḫālüm şoran yārāna dirdi cān-ı bī-tākāt
Ben ol bīmār-ı ʿışkam kim alupdur ʿışktan lezzet
Yolumda rehberüm yok şāh-rāh-ı istirāḫat kim
Görünmez menzil-i ümmīdden şahrā-yı emniyyet
Felek bilmez emān bir kimseden dermāna yok imkān
Yürek şad-pāre dil āşüfte-meşreb yār bī-şefkāt
Ben oldum mest-i lā-yaʿ kıl şarāb-ı laʿl-i dil-berden
Daḫı şunmakda pey-der-pey felek cām-ı mey-i ğaflet
Bu uslūb üzre el-ḫāşıl geçüp der-bend-i hicrānı
İrişdüm menzil-i maḫşūda kesdüm āh u efgānı

X

‘Azîmet eyledüm cānlar aratdum kūy-ı cānāna
Şikāyet kıлмаğa hicrāndan ol sulţān-ı hūbāna
Yüzüm üzre varup ol hāk-i ‘anber-bāra yüz sürdüm
Didüm pervānenüñ sūz-ı dilin şem‘-i şebistāna
Girih şaldı kemān ebrūsına ol tünd-ḥū gördüm
Yüzini döndürüp benden didi ḥışm-ile yārāna
Didi mihr umma benden yok yire bî-hūde ğam çekme
Muḫarrer dil-berān rahm eylemez ‘uşşāk-ı nālāna
Vefā yok gördüm ol bed-‘ahd ü bed-kirdār u bed-ḥūda
Elüm çekdüm maḥabbet ‘āleminden oldum āsūde

XI

Berī ol mā-sivādan Āzerī terk-i mecāz eyle
Sürüp rahşuñ ḥaḳīkat ‘arşasında terk-i tāz eyle
Gözün yum ḥaṭṭ-ı ‘anber-bār-ı zülf-i yāre bakmaḳdan
Yeter bî-hūde her ḥār u ḥasa ‘arz-ı niyāz eyle
Olursın çünki ‘āşık bārī her bir dūna meyl itme
Te‘emmül kıl ḥaḳīkatden mecāzı imtiyāz eyle
Muḥaşşal küllī esrār-ı maḥabbetden ḥaberdār ol
Açılma herkese keşf itme rāzuñ ihtirāz eyle
Ḥudāyā rāh-ı ‘ışkuñda dil ü cān derdnāküñdür
Muḥaşşal maḳşad-ı aḳşā baña dīdār-ı pāküñdür

34¹

Terkīb-bend-i Hicv-i Hākī der-Ḥaḳḳ-ı Nihālī Efendi

[Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün]

I

Diñle iy serdār-ı cem‘-i ḥayl-i ḥizān-ı zamān
Cilf ü cāhil puşt ü bî-endām u mezmūm-ı cihān
Yazmağa vaşf-ı ḳabīḥüñ ‘āciz ü ḳāşir benān
Ḥiz-ı zātuñ ḥod beyān itmekde lāl olur zebān
Mümkin olduḳça ben anı ideyin ḥalḳa beyān
Tā ola hicvün yine dillerde tāze dāstān

¹ 679b/682

II

Bed-fi' āl u bed-ḥiṣāl u bed-rukū bed-kārsın
Mühmel ü dūn u denī bed-ḥū-yı bed-eṭvārsın
Bī-ḥamiyyet bī-ḥayā bī-ḡayret ü bī-‘ ārsın
Şafi' ī ḥavzı gibi müsta' mel ü murdārsın
Gelmedi dehre senūñ gibi geñez dūn u denī
Mī-dehed bir mübtezel rusvāy u ... kışi

III

Tā ezel olmuş ḥiyānet-ile ser-mest tīnetūñ
Āb-ı şehvetle nemā bulmuş nihāl-i kāmetūñ
Bir kadeḥ bādeyle toyduk neyse hep māhiyyetūñ
Künhi ile añladuk bildük nedür keyfiyyetūñ
Tiše-i miḥnet-ḥırāş-ı cān u şoḥbet baltası
Gerden-i ābā vü ecdādına la'net ḥalḳası

IV

Gülşen-i zevḳ ü şafāya n'ola virürseñ keder
Sen nihāl-i mīşe-i kūh-ı sitemsin bī-şemer
Sende neyler mīve-i mihr-i maḥabbetden eşer
Düstluḳ ḥaḳḳın bilür mi hiç mümellıḳ (?) bī-hüner
Ḥız olan bilmez cihānda neydügin ḥaḳḳ-ı vedād
Eyleme dānā iseñ iy dil geñezle ittiḥād

V

Bir nihāl idūñ geñezlik reh-güzārı üzre sen
Üstüne her gün ḳonardı niçe biñ ağaç-ḳaḳan
Mīve-i vaşluña her bār el şunardı irişen
Dūn gice ḥod bir beş altı vardı üstüñden geḳen
Mübtezel rüsvāy-ı 'ālemsin geñez bed-nāmsın

VI

Bir nihāl-idūñ ki bār-ı kūnuñ itmiş miḥneti
Üstüne her gün çıḳardı irişen dūn u denī
Muttaşıl altuñ şulardı okuyan bu me'meni
Mīve-i vaşluñ ḳoparmaḡa egerlerdi seni
N'ola kīr-i hicvüme daḡı başı egseñ bī-cevāl

Üstine kuş konsa lâ-büd ser-fürü eyler nihāl

VII

Kun-derīde çāk-dāmen sengī bir mef' ülsın
Nā-sezā evzā' -ile merdūd u nā-maḳbūlsın
Zerrece naḳş u ḳabāḩat añlamazsın gūlsın
Her ne dendiye muḩaşşal iy geñez hep olsun
Haḩ bu ḩīz-i nā-ḩalef deñsüz geñezsin pür-sitem
Nā-sezā evzā' u eṭvāruñla 'ālem pür-elem

VIII

Gerçi бүkdük ḩāmet ü kūnuñla bā-ṭabl u 'ālem
Binici ḩısmı saña olmış idi ḩayl u ḩaşem
Aḩarup rişüñ civānlıḩ şimdi geḩdiye ne ḩam
Zümre-i ḩīzāna olduñ yine pīr ü pīş-ḩadem
Pīşvāsın haḩ budur kim saña ḩīzān-ı zamān
ḩīzlik āyīnini senden görüpdür her civān

IX

İy Nihālī'yem diyü bī-pāk ü ḩīz u bī-temīz
Kem-ṭabī' at istiḩāmetden berü murdār ḩīz
Saṭr-ı hicvüm kīm sinān ... mevzūn u tīz
Saña gönderdüm götüñ varsa ṭayan itme kerīr
Nīze-i ser-tīz-i hicvüm eyler āhından gūzār
Düşmen-i sengīn-dil-ile n'ola itsem kārzār

35¹

Terkīb-bend-i Hicv-i Rüstem Paşa [Yahyā]²
[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Yā İlāhī ne 'aceb luṭf-ı firāvān itdūñ
Kerem itdūñ bize in'ām ile iḩsān itdūñ
Yine bir gerḩek eri mürşid-i erkān itdūñ
ḩākim-i maḩkeme-i taḩt-ı Süleymān itdūñ

¹ 680b/683

² Çavuşoğlu, s.169.

Niçe hāyinleri taḥkīr ile bī-cān itdūñ
Niçe dermāndelerün derdine dermān itdūñ
Niçe ‘ifritlerün ‘aynını giryān itdūñ
Niçe dīvān-ı şeyāṭini perīṣān itdūñ
Bir ḥarāmī başını ḥāk-ile yeksān itdūñ
Yirini ḥār gibi āteş-i sūzān itdūñ
Sitem ü zulm-ile ol adı çıkan ehl-i cefā
Şarşar-ı ḳahruñ-ile buldı fenā oldu hebā

II

Ṭama‘-ı ‘aynını açdı yedi iḳlīmi yidi
Ḳurudı ḳaldı nihāl-i bedeni ya‘nī yidi
Elem-i lem-yezelī bid‘ atinūñ kārı idi
Cānınuñ kārı idi derd ü belāsı çok idi
Sevmedi ḥırlı degildür diyü ehl-i ḥıredı
Gelmeye yolına seyl-i sitemi ḳala didi
Yetmişe yitmiş idi devr-i zamānuñ ‘adedi
Şalınur yürür¹ idi sanmañuz ol bī-‘adedi
Niçe yıl zelzele-i miḥnet-ile senderedi
Ḳoca şeyṭān gibi bir kimseye ādem dimedi
La‘netullāhi ‘aleyhi ve ‘alā iḥvetihī
Ve ‘alā men ḳaleme‘n-nāse bi-tab‘iyyetihī

III²

Āl-i ‘Oşmānı³ ḳırān itdi ol imānı yaman
Biri birisine girdi nitekim āb-ı revān
Ehl-i imāndan aḳan ḳan-ile ṭoldı Ḳaraman
Bir dem içinde dem-i ādeme ğarḳ oldu cihān
Rüşvet-i fitneyi cem‘ itmek idi işi hemān
Dermend eyler idi⁴ encüm-i baḥt-ile ḳırān
Ḳanı ol mālā ṭapan mezḥeb-i Ḳārūn’a uyan
Enbiyā sevmedüğini seven āşüb-ı zamān

¹ yürür: şānur G.

² Mecmuadaki 11 ve 12. mısralar YE’de 9 ve 10. mısra olarak kaydedilmiş.

³ ‘Oşmānı: ‘Oşmāna G.

⁴ dermend eyler idi: dermendānı yidi G.

Yıkılup gitdi ol evkâf-ı selâṭini yıkan
Mâl-ı eytâmı alup mescid ü mey-ḥâne yapan
Ḥaber-i mevti beliñletdi beni niçe zamân
Qorqar idüm ki bu şādī ḥaberi ola yalan
Her ne deñlü yaramazlık var ise anda idi
İki ayağı çukurda bir eli kıanda idi

IV

Umaruz ‘ādil ola zulme uzatmaya eli
Raḥmetinüñ sebebi olmaya ni‘ me’l-bedeli
Şüretā ‘ākıl ü dānā-idi ma‘ nīde deli
‘Ulemā-ile idi ceng ü cidāl ü cedeli
Dā’imā ‘ucb u riyā-ile iderdi ‘ameli
Keşt-ī ğarq-ı belāsı beden-i mübtezeli
Yelkene benzer idi ‘aynı ile aq şakalı
Alavand eyledi mazlūmlaruñ āhı yeli
İki bükilmiş-idi bār-ı günāh-ile beli
Yumruğı altına almışdı vücūdın eceli
Gördi şahrā-yı cihānda bulmaz oldu şikār
Gömdi uğursuzı şayyād-ı felek¹ āḥir-i kār

V

Oldı ağızında zebānı ‘alev-i nār-ı caḥīm
Yüzi kıutsuz sözi tatsuz ne ḥalīm ü ne selīm
Hātır-ı mühmeline gelmedi hiç re’y-i Kerīm
Qulzüm-i muzlimeye talmış-idi niteki mīm
Zālīmün öte ucı işi güci zulm-ı ‘azīm
Arqasın yire getürdi eceli oldu ğarīm
Rūzgār-ile duḥān gibi sürildi o racīm
Olmaya meskeni firdevs-ile cennāt-ı na‘īm²
Ol uğursuz olalı şadr-ı vezāretde muḳīm
Hiç bir uğurlı ğazā idemedi şāh-ı kerīm
Rāhibān-ı taraf-ı Rūm-ile Patrike-i Rīm

¹ uğursuzı şayyād-ı felek: ol uğursuzı şayyād-ı ecel G.

² meskeni firdevs-ile cennāt-ı na‘īm: mesken-i firdevs ile mennān-ı muḳīm G

Qara geydi ölüsin aqladı mänend-i yetim
Cā`iz idi ola bir akçanuñ üstine şehid
Bir sahi kimse idi aña göre Pinti Hamid

VI

Bu gurur-ile enaniyyete niyyet ne idi
‘Acabā şan‘at-ı şeytāna maḥabbet ne idi
Bāb-ı erbāb-ı maḥabbetdeki miḥnet ne idi
Mühmelātına mühimmāt-ile himmet ne idi
Halkı incitmek için çekdügi miḥnet ne idi
İlleri başına üşürmege hikmet ne idi
Yalınız rüşveti bābındaki keşret ne idi
Bu sefāhat bu kabāhat bu şekāvet¹ ne idi
Kulle-i Kāf-ı ekālīme bu zulmet ne idi
Kadem-i şümü ile gallede kılllet ne idi
Olduğı yerde katı kıtlık² olurdu ‘ālem
Yir idi ulu kiçi laḥm-ı ganem yirine ğam

VII

Şahumuz Şah Süleymān-ı zamān sağ olsun
Ḥazret-i Hızr-ı Nebi gibi hemān sağ olsun
Ölmesün ol nitekim ehl-i cinān sağ olsun
Kulı kurbānı olan pīr ü civān sağ olsun
Özini zinde kılan rūh-ı revān sağ olsun
Kāmilün rūh-ı kelāmını tuyan sağ olsun
Manıku‘t-ı tayr okuyan ādemiyān sağ olsun
N’ola ol gitdi ise bākī kalan sağ olsun
Yerde yatdukça babam oğlu fülān sağ olsun
Çok yaşasun bunu yazan okuyan sağ olsun
Gülmez idi yüzi maḥşerde dağı gülmeyesi
Çok iş itdi bize ol sağlık-ile olmayası

¹ şekāvet: meşakḳat G

² kıtlık: kaḥtlık G.

Terkīb-bend-i Nazīm der-Na‘ t-t-ı Nebevī²

[Mef‘ ūlū mefā‘ ilūn fe‘ ūlūn]

I

Tā key ola iy dil-i cihān-gerd
Kāruñ geh̄ şulḥ u gāh nāverd
Şeş-dergeh-i ğamda zār u nālān³
Tā key bu güşād-bāzī-i nerd
Efsürde-i āh-ı serd olup ḥayf
Tā key geçe saña şiddet-i berd
Ḥāk ol ki bulur ‘ ulüvv-i şānı
Bu ‘ arşada rûzgār-ile gerd
Āh-ı seḥer it sirişk-rîzān
Göster yine genc-i bād-āverd
Yağ āteş-i ‘ ışk-ile derūnuñ
Bî-hûde dögilmez āhen-i serd
Merdān-ı Ḥudā’dan iste himmet
Baş egme sipihre olma nā-merd
Bîmār-ı ğam-ı maḥabbet olsun
Dā’im dil ü cān-ı derd-perverd
Tecrîd-ile bul maḳām-ı tefrîd
‘ İsî gibi nüh felekde ol ferd
Pür-dāğ-ı maḥabbet it vücūduñ
Kıl cismüñi reşk-i gül-bün-i verd
Murğ-ı seḥer-i riyāz-ı ‘ ışk ol
Ḥuffāş-mişāl olma şeb-gerd
Ol ḥastası bir ṭabīb-i cānuñ
Eyle dilüñi leb-ā-leb-i derd
Göster ğam-ı ḥasret-ile her dem
Surḥî-i sirişk ü çihre-i zerd
Vir cānuñ o ḥazık-ı cihāna

¹ 683b/686

² Mustafa Sefa Çakır, *Yahyâ Nazîm Dîvânı*, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2020, s.801.

³ nālān: lālāt G

Ḳıl nāmuñı ‘āşık-ı cüvān-merd
Şay naḳd-i revānı tāze cān bul
Öl ya‘nī ḥayāt-ı cāvidān bul

II

Faḥr-ı dü cihān habīb-i Mevlā
Maḥbûb-ı cenāb-ı ḥaḳ Te‘ālā
Şāhen-şeh-i taḥtgāh-ı *levlāk*¹
Evrenḡ-tırāz-ı ‘arş-ı a‘lā
Deryā-yı muḥīṭ-i *lī-ma‘allāh*²
Müstaḡraḡ-ı lücce-i tecellā
Mihr-i raḥşān-ı *ḡābe ḡavseyn*³
Māh-ı tābān-ı şām-ı İsrā
Gül-ḡonca-i ḡülsitān-ı Yeşrib
Nesrīn-i şükûfezār-ı Baḥḡā
Ārāyiş-i cilvegāh-ı şüret
Pīrāye-i bezmgāh-ı ma‘nā
Ḥayret-zede-i cemāli Yūsuf
Pervāne-i şem‘-i hüsni Mūsā
Leb-teşne-i feyzi Ḥızr u İlyās
Dil-ḡaste-i ‘ışḡı rūḡ-ı ‘İsā
Āvāze-i şadme-i ḡurûcı
Ḥāḡ-efḡen-i şeh-nişīn-i kübrā
Aḡāz-ı şerī‘ at u zuhūrı
Encām-resān-ı Lāt u ‘Uzzā
Tevḡi‘-i nübüvvet üzre ‘ünvān
Burhān-ı risālet üzre imzā
Bī-ḡün u ḡerā o ḡusrevüñdür
Mülk-i dünyā serīre-i ‘uḡbā
Olmış o şeh-i gedā-nüvāzuñ

¹ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.”

bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, İstanbul, s.456.

² “Benim Allah ile (öyle anlarım olur ki...)”, bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.469.

³ “...yahut daha az oldu.”, Kur’an, Necm Suresi, 53/9.

Mecnûn-ı kemend-i ‘ışkı Leylâ
Kurbân-ı ‘ışkına yolında
Ölmek şad reşk-i ‘îd-i adhâ
Kurbân olsun aña revānum
Maqbûlı olursa işte cānum

III

İy levha-i nusha-i nübüvvet
Bismillâh-ı mushaf-ı risâlet
Sultân-ı serîr-i her dü ‘âlem
Şâh-ı dü cihân şefî‘-i ümmet
Gül-çîn-i hadîka-i le-‘amrûk¹
Serv-i çemen-i riyâz-ı kudret
Hurşîd-i vücûb u mâh-ı imkân
Çarh-ı ma‘nâ sipîhr-i şüret
Yek-dâne dür-i muhîṭ-i dâniş
‘Âlî güher-i künûz-ı vaḥdet
Ser-ḥalka-i ḥayl-i âferîdeş
Ser-kâfile-i fezâ-yı ḥilkat
Sîr-âb-ı zülâl-i ‘ayn-ı biniş
Deryâ-yı şuhûd u baḥr-ı rü’yet
Mir’ât-ı cemâl-i lâ-yezâlî
Manzûr-ı cenâb-ı Rabb-i ‘izzet
Zînetger-i kân-ı *küntü kenzer*²
Zîver-dih-i mâ’ u ṭîn-i fıtrat
Gencîne-i râz-ı kudret-i Ḥaḳ
Gencûr-ı defînezâr-ı ḥikmet
Olmış ezeli vücûd-ı pâki
Îcâd-ı dü ‘âleme bidâyet
İy pâdşeh-i sipâh-ı ebrâr
Ve’y ḥusrev-i kişver-i hidâyet
İy kehf-i emân-ı ehl-i ‘işyân

¹ “Ömrüne andolsun ki”, Kur’an, Hicr Suresi, 15/72.

² “Gizli bir hazine idim.”, Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.367.

Ve'y şāhib-i şefkāt ü şefā' at
Bir gün baña da naşīb olur mı
Dergāhuñ ola maqām-ı h̄idmet
Hāk-i der-i pākūñi bilüp 'arş
Cārūb müjem ola yüzüm ferş

IV

İy hüsrev-i tahtgāh-ı *levlāk*¹
Sultān-ı serīr-i *mā-'arefnāk*²
Maḥbūb-ı Hudā ḥabīb-i Mevlā
Maqşūd u murād-ı İzid-i pāk
Ser-ḥayl-i peyemberānsın olmış
Kim tūde-i şāh-rāhuñ eflāk
Şemşīr-i celālūñi görelden
Oldı yeri düşmenūñ teh-i ḥāk
Añduqça mehābet-i hucūmuñ
Ḥaşmuñ daḥı zehresi olur çāk
Sen şāh-süvāruñ oldı kevneyn
İki tarafuñda bend-i fitrāk
Bir kaçre-i ceyş-i lücce-cūşuñ
Ḥayl-i Cemşīd ü cünd-i Ḍaḥḥāk
Deryā-yı sipāhuñuñ³ öñinde
Düşmen yanında ḥār u ḥāşāk
Yektāy-ı kibriyā-yı zātuñ
İdrāk-i beşer olur mı derrāk
Döksün gözüm eşk ḥasretūñle
Mir 'āt açılur olinca nemnāk
Cevlān-ı semend-i midḥatūñde
Teng oldı fezā-yı 'aql u idrāk
Ḥaḳ mādiḥ iken seni ne ḥaddüm

¹ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.”

bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, İstanbul, s.456.

² “Ey Allah seni şanına yakışır bir şekilde bilemedik.” sözünün “seni bilemedik” şeklinde kısaltılmış şeklidir. Ayrıntı için bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2013, s.474.

³ Sipāhuñuñ: sipāhuñ M. (Üzeri çizilerek iptal edilmiş.)

Vaşfuñda zebānum ola çālāk
Güstāḥāne niçe zamāndur
Medḥūñde egerçi itdüm imsāk
Oldum yine resm idüp şenāñı
Ol gevher-i pāke şimdi ḥakkāk
Ben ḥāki ayırma ḥidmetüñden
İmdād cenāb-ı ḥazretüñden

V

İy ḥılqat-i kā'ināta bādī
Ve'y iki cihāna zevk u şādī
İy bedreḳa-i günāḥkārān
Ve'y ḳāfile-i 'uşāta ḥādī
İy şālīḥ ü ṭālīḥüñ penāhı
Ve'y bay u gedānuñ istinādı
Āvāre-i deşt-i ḡaflet oldum
İtdi beni bī-ḳarār o vādī
'İşyān-ile geçdi bilmedüm ḥayf
Evḳāt-ı mesā vü bāmdādī
Bāzār-ı Ḥıṭā'ya virdi revnāk
Kālā-yı şavābumuñ kesādı
İḳlīm-i derūnum itdi pür-şūr
Nefsüñ ḳalemi dilüñ fesādı
Bilmem nice men' idem hevādan
Bu nefsi ḳalūm u bed-nihādı
Feryād ki çār-sū-yı fışḳuñ
İtdi beni evvel mezādı
İtmezse beyāz 'afvuñ eyvāh
Levh-i 'amelümdeki sevādı
Encüm gibi defter-i ḥaṭāmuñ
'Add olmaya nokṭa-i ziyādı
İnşāfa gelüp naşīb olur mı
Rūḥum ile nefsüñ ittiḥādı
İy rāhber-i 'uşāt göster

Çeşm-i cānuma¹ reh-i sedādı
Luṭf u keremüñle ber-murād it
Ben bî-kes ü zār u nā-murādı
Raḥm eyle Naẓīm-i derdmendüm
Bāķī fermān senüñ efendim

37²

Terkīb-Bend-i Kāraçelebi-zāde ‘ Abdülaziz der-Münacāt be-Dergāh-ı Kādiyü’l-Hacāt³
[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Hasbiyallāh⁴ zehī mağfîret-i Rabb-i raḥīm
Ni‘ me mevlā-yı ḥudāvend-i ‘ aṭā-baḥş-ı kerīm
Ḥ’ān-ı iḥsānı güşāde deri bî-derbāndur
Şofra-yı ni‘ met-i luṭf u keremi ḥalka ‘ amīm
Dāmen-i merḥameti perde-keş-i rûy-ı günāh
Setr ider kullarınun cürmin o settār-ı ḥalīm
Fazl-ı Mevlā-yı kerîme ola ġālib ḥāşā
Her ne deñlü çoğ ise ma‘ şiyet-i ‘ abd-ı le’im
Ehl-i ṭā‘at ‘ amelin tuḥfe-i dergāh idecek
Bu günehkāruñ ola pîşkeşi cürm-i ‘ azīm
Yā ide fazl[ı] beni dāḥil-i firdevs-i berin
Yā olam ‘ adli ile ġavṭa-ḥār-ı nār-ı caḥīm
Tutmuşamdur yüzümi çünki kerīm Allāh’a
Umaram fazlı ile menzil ola dār-ı na‘im
Ḥāne-i ḳalbümi tevḥide maḳām itmiş iken
Beni ḥāşā idesin ḥufre-i düzaḥda muḳīm
İy kerem ıssı Ḥudā gerçi günāhum çokdur
Sañadur rûy-ı recā ġayrı penāhum yokdur

II

¹ cānuma: cānā G.

² 704b/707

³ Nevzat Kaya (hızl.), *Kara Çelebi-zade Abdülaziz Efendi Ravzatü’l-Ebrar Zeyli: (Tahlil ve Metin)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 2003, s.102.

⁴ “Bana Allah yeter.”, Kur’an, Tevbe Suresi, 9/129.

Gāh ser-mest-i mey-i ma' şiyetem geh maḥmūr
Dilde dā'im heves-i lehv ü tarab meyl-i fücūr
Ḥ'āb-ı ğafletden uyanmaz bu hevāyī-meşreb
Güşına irmiyecek velvele-i nefḥa-i şūr
Gelmiyor yādına hiç keş-me-keş-i rüz-ı hisāb
Göre ḥālın durıcaḳ maḥkeme-i yevm-i nüşūr
Ne yüz-ile tırayum karşına söz söyliyeyüm
Ḥükmin izḥār ider ise ger o dem ism-i ğayūr
Yañılup yol ne ' aceb deşt-i hevāya düşdüm
Oldı ma' müre-i ' işmet bana şad merḥale dūr
Kim bulur rāst yolu rāh-nümā olmaz ise
Raḥmet-i ḥazret-i Hādī kerem-i Rabb-ı Ğafūr
Pādişāhā saña şāyeste ' amel yok bende
Bende-i rū-siyehem mu' terif-i ' acz u kuşūr
Rüz u ferdā varıcaḳ ḥazretüñe a' mālüm
Tuḥfe-i cürmümi iy kân-ı kerem tut ma' zūr
Naẓaruñdan men-i bî-çāreyi mehcūr itme
' Ām olan merḥametüñden beni de dūr itme

III

Menhec-i zühdi koyup özlemişem semt-i fesād
Āh kim kaldı muḥālif taraf-ı rüşd ü sedād
Nefs-i emmāre ile düşmen-i dīrīne olup
Uzağ oldı baña ma' müre-i iklīm-i reşād
Gitmişem bir yola kim aña nihāyet dūzağ
Yā İlāhī reh-i¹ taḳvāya beni kıl irşād
İdiyor bād-ı ecel ḥırmen-i ' ömri tārāc
Yāda gelmez gidiyor ḥayf ğam-ı zād-ı me' ād
Nefs-i ser-keş ne ' aceb gelmedi hiç inşāfa
Arturur ma' şiyeti ni' metüñ olduḳça ziyād
' Afv u ğufrānuña yā Rabbi ümīdüm muḥkem
Bende yok gerçi ki luṭf u kereme isti' dād
Bilmeyüp ḳadr-ı ' ubūdiyyeti ser çekmiş idüm

¹ reh-i: bize G.

İy hüdāvend-i haṭā-pūş u ‘aṭā-baḥş-ı ‘ibād
Şeref-i hizmet-i dergāhuñı şimdi bildüm
Kulluğa eyle qabül itme qapuñdan ib‘ād
Āsitānuñ var iken qaṅı qapuya varayum
Yā kimuñ dergehine yüz süreyüm yalvarayum

IV

İtdi bed-ḥāl beni sū’-i ‘amel ṭul-i emel
Merḥamet senden eyā ḥazret-i Ḥaqq ‘azze ve cell
Luṭfuña qaldı hemān ḡayrıdan ümmīdüm yok
Āh eger irmez ise dāmen-i iḥsānuña el
Gıtdi sermāye-i ‘ömr oldı telef bīhūde
Rūz-ı ferdāya sezā eylemedüm ḥüsn-i ‘amel
Menem ol kīse-tehī müflis-i naqd-i ṭā‘at
Ḥı‘ace-i şeh-i beṭālet şeh-i iqlīm-kesel
Yiter iy nefis yiter cünbiş-i tıflāneyi qo
Nāşih-i rīş-i sefiduñ sözini gūş it gel
Qalb-i mir’ātini aç mışqale-i tevbe ile
Eyle ol āyāneyi pāk ü mücellā evvel
Dürr-i eşküñ teri ḥün-ābe ile ḥall eyle
Şafḥa-i rūyuña çek şurḥdan iki cedvel
Āteş-i āh-ı nedāmetle yañup qāl ola gör
Sikke-i feyz-i qabüle olasın belki maḥall
Ḥayf u efsūs ki naqdīne-i ‘ömr oldı telef
Gelmiyor ḥāṭıra ammā ḡam-ı taqşır-i selef

V

Dāmen-ālūde-i çirk-āb-ı ḥaṭāyam şad āh
Seyyi’āt-ı ‘amelüm şafḥaları cümle siyāh
Yire geçmek dilerem şerm ü ḥayādan yā Rab
Ḥāṭıra gelse qaçan eyledüğüm cürm ü günāh
Nice olur ḥāl o gün kim ṭura dīvān-ı ḥaşır
Ḥākim-i maḥkeme-i ḥükm-i qazā ola İlāh
Ḥusamā dāmenüñe dest-i tazallum uralar
Anlaruñ itdügi da‘vāya Ḥudā ola güvāh

‘İlm-i kâdı var iken hükmi çü yok inkârın
Huşma virmekde cevâb ola zebānuñ kûtâh
Bir taraftan saña irişmeye bî-çâre meded
Sû-be-sû eylesin dîde-i hayretle nigâh
Mâsivâdan nazar-ı rağbeti şarf it imdi
Tut yüzüñ dergeh-i Mevlâ’ya añı eyle penâh
Dâmen-i fâzıl-ı hudâvend-i enâma el ur
Gırye vü nâle ile hâk-i niyâza yüz sür

VI

Zulmet-i ğaflet ile hâne-i dil tîre vü târ
Tarfetü’l-‘ayn göz açdurmadı dūd-ı evzâr
Ser-girân itdi o deñlü beni şahbâ-yı hevâ
Şanuram itmeye¹ ğavgâ-yı kıyâmet huşyâr
Dem-i tâ‘atde riyâ çıkmadı hiç hâtırdan
İki rek‘atde gelür gönllüme yüz biñ efkâr
Üstüvâr eylemedüm ‘ahd binâsın hergiz
Bozılır ‘ağd-ı şebâne iricek hükmi-i nehâr
Gâh olur rind-i harâbât u gehî zâhid-i şehir
İtmedi bir reviş üzre dil-i şūrîde karar
Gerçi şâbit-kadem-i tâ‘at-i Mevlâ degülem
Hamdülillâh hele yok ma‘şiyet üzre ısrâr
Dest-gîr olmaz iseñ kaldum ayakda yâ Rab
Eyledi şadme-i ğaflet beni üftâde vü h‘âr
İtdüğüm zerķ ü riyâ ‘amd u haţâyâ tevbe
Bildüğüm bilmedüğüm cürme hezâr istiğfâr
Baş-ı ‘özü itmege bir vech-ile kâdir mi zebân
Yüz urup yalvarayum dergeh-i Bârî’ye hemân

VII

Bilürem işledüğüm işleri cürmüm bî-had
Mağz-ı ihsânına kaldı işüm iy Hayy-ı ehad
Nic’olur hâl yüzüm ben tutacak hażretüñe
Haşr olunduğda ne şüretle varam âh meded

¹ itmeye: itmese G.

Saña tıtdum yüzüm iy kıble-i hâcet-mendân
Nazar-ı merhâmet olursa zihî ‘izz-i ebed
Gelmişem dergehine tîğ ü kefen ber-gerden
Emrüne muntazıram itme İlâhî beni red
İlticâ eyledüğüm çünkü der-i Mevlâ’dur
Bâb-ı ihsânuña hâşâ ki yüzüm eyleye şed
Cürmün ‘addi yoğ-ise Hâk keremi bî-haddür
‘Abd ü mevlâsı miyânında nedür hadd ile ‘ad
Şafha-i ma‘ şiyeti eylemişem âmâde
Rû-nümâ olmağ için şâhid-i fażl-ı sermed
Hüsn-i zannum buña olduğda kıyâmet kıyım
Rağmet-i Hâk ire ya ide şefâ‘at Aşmed
Umaram ki ola zâhir eşer-i fażl-ı ‘amîm
İ‘tikâdumda beni itmeye hâ‘ib o Kerîm

VIII

Âteş-i âh-ı gam-ile bu dil-i pür-tef ü tâb
Yiridür kim tutuşup mülk-i vücûd ola harâb
Seyl-i eşküm dükenüp ağlamadan şâm u şehir
Ne ‘aceb çeşme-i çeşmümden akarsa hûn-âb
İtmişem hizmet-i dergâh-ı risâletde kuşur
Hürmetin gözlemedüm âh zihî şerm ü hicâb
Nic’olur şâh-ı rusûl rûz-ı kıyâmetde eger
Gösterüp renciş-i hâtır baña eylerse ‘itâb
Yüzüme bakmaya yalvarduğımı dinlemeye
‘Arz-ı hâlüm okuyup eylemeye redd-i cevâb
Nâ-şavâb ‘özümi maqbûl tutup lutfından
İtmeye bendesine hüsn-i teveccühle hıtâb
İy mu‘în-i zu‘afâ dest-i men ü dâmen-i tû
Komam elden etegün kesse başum tîğ-i ‘itâb
Kezm-i gayz eylemedür lâyıķ-ı şânuñ çü seni
Rağmet-i ‘âlemiyân diyü okur naşş-ı kitâb
Hâk-i dergâh-ı Resûl’e sürerem rûy-ı niyâz
Dilerem kim yüzüme bâb-ı şefâ‘at ola bâz

IX

Rûh-ı pākini anuñ hażret-i quddûs u selām
İde teşrîf-i selât ile demâdem ikrâm¹
Yazıla nāmına menşûr-ı maķâm-ı Maḥmûd
Rûz-ı maḥşerde ide şadr-ı şefâ^c atde kıyām
Ümmetinden vire ol hażrete Haķ ḥayr-ı cezā
Şaff-ı tevḥîd-i Hudā'da bize ol oldu imām
Şefeķat böyle gerek itdi dem-i āḥirde
Ümmeti lafz-ı güher-bārı ile ḥatm-ı kelām
Yā İlāhî kerem it ... müyesser ki ola
Nāme-i 'ömrümüze aña selām ile ḥitām
Bir niyāzum daḥı bu kim göresin şāyeste
Bu günāhkāra bu küstāḥa civārında maķām
Şad taḥiyyāt ü durûd āline aşḥābına hem
Buldı kânünçe²-i şer^c bunlar ile ḥüsn-i niẓām
Mücrimem gerçi yüzüm yok ki açam dest-i recā
İy Hudāvend-i kerem-güster eyā Rabb-ı enām
Beni sâbit-ķadem-i dā'ire-i imān it
Mesleküm şer^c-i Nebî rāḥberüm Qur'ân it

X

Çeşm-i 'āşıkda olan eşk-i revān ḥürmetine
Dil-i şādıkda ḳonan sūz-ı nihān ḥürmetine
Girye-i şām-ı ġarībāndaki te'sîr için
Nāle-i şubḥ-dem-i t̃ā^c atiyān ḥürmetine
Cāhid ü ḥükmine dil-beste mücāhidler için
Ḥarc olan rāḥ-ı ġazāda ser ü cān ḥürmetine
Ḥarem-i 'izzetüñe maḥrem olan ḳullar için
Nuķabā vü nücebā ḳuṭb-ı zamān ḥürmetine
Da^c vet-i Hażrete lebbeyk diyen diller için
Ka^c be ol kıblegeh-i 'ālemyān ḥürmetine
'Arşdan ḳadri mu^c allāter olan ravza için

¹ İde teşrîf-i selât ile demâdem ikrâm: Dem-be-dem mażhar-ı şad-güne teşārîf-i selām G.

² kânünçe: kânün G.

Şadef-i dürr-i risālet o mekân hürmetine
Kütüb-i münzele esmā-i ilāhiyye için
Şeb-i mi‘râcdaki rif‘at u şân hürmetine
‘İtret-i pâk-i Nebî âli vü aşhâbı için
Zînet-i bâğ-ı cinân faḥr-ı cihân hürmetine
Ecel alup yolumı bağlanacak rāh-ı girîz
Ola tevḥîd-i Ḥudâ ḥātime-i ‘ömr-i ‘Azîz

38¹

Terkîb-bend-i Sa‘îd

[Mef‘ûlû mefā‘îlû mefā‘îlû fe‘ûlûn]

I

Dil şanma bizi peyrev-i dünyâ-yı denîyüz
Biz zîb-dih-i ḥāneḳah-ı ḳalb-i celîyüz
Ârāyiş ü zînetle bulunmaz begüm ‘irfân
Gir mekteb-i ‘irfâna bizi gör ne celîyüz
Şābit-ḳadem-i bezm-i elest mest-i müdāmuz
Peymāne-keş-i ḥamr-i ezel ‘ahde belîyüz
Biz nāzır-ı ma‘nâ-yı ḳalem ism ü şıfâtuz
Pergār-ı maḥabbetde nihân şıfr-i ḥafîyüz
Naḳş oldu rumûzı dile bu kāf-ile nūnuñ
Bu noḳtada biz sâlik-i şeh-rāh-ı ‘alîyüz
Feyyāzda ...² nîst ü mebzûl-ı fuyûzât
Biz aḥz-ı fuyûzât-ile feyz-i ezelîyüz
Ma‘nîde şübḥ-yâfte-i ‘âḳıl ü erşed
Ammâ ki mezâhirde ‘aceb özge deliyüz
Biz neş‘e-i germiyyet-i ‘ışḳ ile cünûnuz
Bu noḳta-i idrâkde ḥaṭ-ı kâse-i nûnuz

II

Bî-hûde ḳıyâs itme şadâsın ney ü ‘ûduñ
Nüh perdede idrâk ider âyâ ki vücûduñ

¹ 707b/710

² ...: M.

Ma‘ nide midür nāyde mi sūrāhde mi hālet
Ney-zende midür nağmede midür n’ola sūduñ
Dest-zen olıcağ ney-zen-i kudret ney-i dehre
Bu velvele-i şit u şadāsı_ oldu şühūduñ
Bu nağme yegāh ile dūgāh ile segāhdan
Tā çāre irüp sāfil-i şet buldı vücūduñ
Ney-zende nağam-şāni‘ ney-i ney-zen olupdur
Zann itme bu edvārı ki eflāk-ı kebūduñ
Bil böyleki eflāk ü ‘ anāşır qalem-i ney
Bu tarz ile gösterdi Hudā ma‘ nī-i cūduñ
Ney-zen yek ü ney yek nağamāt yek yek-i sūrāh
Sen şanma bu iqlīm-i hayāt cān-ı hūlūduñ
Gir faqr-ı haqīkīye beķā bulasın anda
Bul mekteb-i ‘irfānı okudur seni bunda

III

Bil sen seni esrār-ı ‘ arefden oku dersin
Miftāh-ı tılsımāt-ı haķāyık n’ola sensin
Esrār-ı ‘ amādan haber al *kenzen en u‘ref*
Mebde’ ü me‘ ādinden ol āgāh nedensin
Bu *şemme vechu*¹ sırrını gel bunda bul aña
Çün *irci‘f* emriyle aña ric‘ at idersin
*Fī-maķ‘adi şıdk’ı*² bulasın menzil-i lā-havf
Bu vech-i beķā buķ‘ asını tekye idersin
Ger şorsalar anda saña ‘ ilm ü ‘ amelūnden
Bu ‘ ilm-i denī-dehr-ile zindāna gidersin
Bul ‘ ārif-i zātı özüñi eyleye cennet
Dünyā ile ‘ uķbāyı saña ol diyü virsin
Vaḥdetle özin maḥv idegör gör ki beķāyı
Bir daḥı bu dersḥāneye ‘ avdet idemezsin
Devrān-ile devr eyleme bul merkezini şor
Mūsā’ya olup ‘arşā tecellī Cebel-i Tūr

¹ “Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/115.

² “...Rabbine dön!”, Kur’an, Kur’an, Fecr Suresi, 89/28.

³ “... doğruluk meclisindedirler.”, Kur’an, Kamer Suresi; 54/55.

IV

Bir mürşid-i ‘İsî-nefesüñ dâmenini tut
‘Ârif olup esrârına sen bildüğini yut
Virsin seni ol zâta kamu mahv olup anda
Tâ yana vücûd kalmaya işbât u ne meşbût
Destinde içüp mest olasın cur‘ a-i hefti
Tâ mest-i harâb ile seni eyleye mebhût
Bağşende-i feyz ola dile naqd-i dirâyât
Genc-hâne-i kalbe tola la‘l ü güher-i kût
Şâh-ı dü cihân ol bu harâbâtta yûri var
Bâtında şehin-şâh zevâhirde çü meskût
Dünyâ vü vücûduñ çü serâb naqş-ı varağdur
Gel ‘ayn-i haqîkîye saña keşf ola nâsût
Murğ-ı dili perrân idegör ‘âlem-i kudse
Seyrân ola tâ cân gözine gülşen-i lâhût
Tur Tûr-ı sülûkında hem özüñi gözle¹
At dünye vü ‘uqbâ emelin sen seni özle

V

İy zâhid-i meşlûc-fu’âd ta‘ne-zen-i dil
Bu çeşm-i başiretle bize dîdelerüñ sil
Bir ‘âlem-i cândan içerüz hamr u şabûhı
Mestânelügi gitmez anuñ neş’esi hâç bil
Zünnâruñı kes mest-i mey ol ta‘nı bırak gel
Mey-hâneye gir eyle ‘ibâdet niçe gün yıl
Efgendesi ol bir şanem-i ‘işve-perestüñ
Gör dîde-i cân ile anı itme şakın kıl
Bu âyñeden eyle nazar vech-i haqîke
Emmâre-i nefsüñ ola haqkıyyete tahvîl
Bu vâdîdedür zevk-i ebed neş’e-i idrâk
Derk it bu şafâyı ki kemâlüñ ola tekmiñ
Hep âyñedür zâtına âşâr-ı şu’ünât
Dur çeşm-i havilnâkini mer’î ola teshîl

¹ 14/IV: Mısrada vezin bir hece eksiktir.

*Kec bakma şaķın bāşıra çün olmaya şaşı
Mer’i dü şanup ‘aķluñı itme mütelaşı*

VI

Birlige iriş kim ne hulul var u ne ilhād
Ne müttehid u fesh ü ne ķurb u ne ib‘ād
‘Aynünde vü ğayride cihetle fikir itme
Hü hü diyü yoklukda ara olasın şād
Yap rāh-ı tecerrüdde ķavī tekye-i ‘ışķı
Temkīne irüp zelzeleden olmaya berbād
Şağ u sola bakma yañılup göñlüñi gözle
‘Anķā-yı dili eyleyesin kendüñe münķad
Şahrā-yı göñülde görünür menzil-i maķşūd
Ol menzile iriş ki irişen ķamu dil-şād
Nüzhet-geh-i maķşūd bu durur ‘ārif-i zāta
Kim gülşenini şarşar-ı dehr itmede ifsād
D a‘ vā-yı taşarrufdan elüñ çek hāzer eyle
Sen ben dime yokdur burada aķvef ü izdād
Ādāba ri‘āyet ideğör çıkma yoluñdan
Ĥut ‘urve-i vüşķāyı¹ Hudā ... elüñden

VII

İy bād-ı şabā aç bize zülf-i ķam-ı yārı
Tā ‘ayne ire o bütüñ āşār-ı cemāli
Dil-ķaste-i peymānesidür ķaylī zamāndur
Yek cür‘a şunup eyleye bīmārına şāfi
İy ķākim-i ezmān u ķabīb-i dükeli derd
Baķşende-i te’sīr-i devādār-ı şifāyī
İy ķāmī İbrāhīm ü Eyyüb u Yūsuf²
Ve’y Nūh’a viren baķr-ı belā-bādda necātı
Bu ķār-ı elemden bize şun bür‘-i devāyı
Mey şun bize mey şun bize iy sākī-i ‘ayyāş
Biz de bulalum cām-ı musaffāda şafāyı

¹ “... kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa (yapışmıştır.)”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/256.

² 7/VII: Mısrada vezin bir hece eksiktir.

Hîç çıkmayalum meykede-i meclis-i yârdan
Anda bilelüm okuyalum harf-i vefâyı
‘İş u demümüz olmaya âzürde-i hicrân
Bir dem ola kim ol deme ğıbta ide hūrân

VIII

Mest eyle bizi sırr-ı Muḥammed’den İlāhî
Esrār-ı hafâyā-yı maḥabbetden İlāhî
Benlükde kıoma rayb ü gümānum ola zā’il
Ma’nā-yı dile vākıf olam senden İlāhî
Dil maṭla’-ı hūrşid-i tecellî-i şu’unda
Pür-nūr ola envār-ı meşiyetden İlāhî
Dārū-yı ḥayātuñ virüp âzürde-i ḳalbe
Ser-şār ola elṭāf-ı cemālünden İlāhî
Luṭfuñla şunup destüme peymāne-i feyzi
Dermān bula bīmār-ı derün bundan İlāhî
‘İşyānumı ilḳā idüben baḥr-ı ğafūra
İsnād-ı “ben”i ḳaldırasın benden İlāhî
Āyīnemi ḳıl zāt-ı mu’ allāña muḳābil
Keşf ola baña sırr-ı hüviyyetden İlāhî
Tut dāmen-i dildārı Sa’idā kıoma elden
Ser-şār-ı şafā-yı ebedî gitmeye dilden

39¹

Terkīb-bend-i Ḥaşmet der-Nazāre-i Rūhî-i Bağdādî²

[Mef’ülü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ülün]

I³

Keyfiyyet-i bî-keyf ile Allāh-perestüz
Ser-mestî-i şaḥbā ile peymāne-şikestüz
Derd-i ser olur ehl-i dile neş’e-i āmāl
Biz bāde-i bî-reng-i kemā-kān ile mestüz

¹ 709b/712

² Aksoyak ve Arslan (hzl.), s.90.

³ Bu şiirin 2,3,10,14,16 ve 18. bentleri 14; 17. bendi 16; diğerleri 12 mısradan oluşmaktadır.

Şeh-râh-ı ta‘ ayyün dilüme vād-i nistî
Da‘ vâ-yı vücûdî kıyalum hest-ile hestüz
A‘ yân-ı merâtibde ‘ ayân zıll-ı vücûduz
Düşdük yire biz sâye-şıfat hâk-ile pestüz
İrmez elümüz dâ‘ire-i keşrete aşlâ
Biz halka-i tevhîd gibi dest-be-destüz
Şûfî gibi biz şâf-dil-i nûr-ı şafâyuz
Mir ‘ât-ı cilâ-dâde-i vech-i ‘urefâyuz

II

Hem-dâ‘iredür âdeme hayvân u nebâtât
Derk eyle bu devrânda dur[ur] devr-i mükâfât
Tafşilümüzün defter-i icmâlidür âfâk
Enfûsden alur pertevini nûr-ı semâvât
Büt gibi perestîş mi olur şems-i cihâna
Bî-kayd-ı cihet olmalıdur dilde ‘ibâdât
Ta‘ rife sezâ sırr-ı İlâhî’de söz olmaz
Yokdur harem-i cân u dile râh-ı maqâlât
Âyînesidür vech-i beşer nûr-ı cemâlün
Esmâ vü şıfât oldu müsemmasına mir‘ât
Ne gavş-ı bihâr it ü ne gül-geşt-i diyâr it
‘Ummân-ı dilünde bulunur dürr-i murâdât
Âyîne gibi şâf gerek sine-i ‘arîf
Kim anda be-dîdâr ola timşâl-i ma‘arîf

III

Nûr-ı siyeh-i dil ki süveydâda nihândur
Ol nûr-ı siyeh merdümek-i dîde-i cândur
Terk eyle kuyûdât-ı izâfâtı ser-â-ser
Kimse dimesün saña fülân ibni fülândur
Sil levh-i dilünden heves-i bûd u ne-bûd
Bil sırr-ı kemâlâtunu ne in ü ne ândur
Vâkıf olayum dirseñ eger sırr-ı zuhûra
Âsâr halâyıkda ‘ayân dilde nihândur
Âmed şüdüne eyle nazar leyl ü nehârûñ

İkbāl ile idbār-ı cihān anda ‘ayāndur
Gir dā’ire-i vaḥdete devrāna kapılma
İkbāl ile idbāra sebep devr-i zamāndur
Cān sırrına maḥrem olan aṅlar bu şafāyı
Bu dār-ı fenā içre bulur zevk ü şafāyı

IV

Sākī bize şun bāde-i engūrı İrem’den
Keyfiyyet-i āḥer ḳapalum meşreb-i Cem’den
Bir bāde ola neşve-i ser-şārı dem-ā-dem
Virsün dile şevḳ-i ebedī bezm-i kıdemden
Mecnūn degül ‘ākıl ü dānādur o dil kim
Bī-ḳayd ola zencīr-i ḥurūfāt-ı ḳaleminden
Kendin bilen eyler mi nazar naḳş-i¹ vücuda
Vārestedür erbāb-ı beḳā ḥayl ü ḥašemden
Bükme belini vaż‘-ı girān ile bu ḥalkuñ
Sen daḥı ser-āzād olasın bār-ı sitemden
İnşā’-ı² ḥaḳāretle nazar ‘ayn-ı ḥaṭardur
İy merdüm-i dīde yaraşan ḥüsn-i nazardur

V

İnsān olana dīde-i cānında yer eyle
Merdümlere iy ḳurre-i ‘aynum nazar eyle
‘Aksūñ alayum dirseñ eger nūr-ı cemālūñ
Āyīne gibi levḥ-i dilūñ şāf-ter eyle
Nūr-ı başarı ‘ayn-ı başiret ile pür kııl
İy dil ikilikden ḥazer eyle ḥazer eyle
İşkāt-ı ḳuyūd ile gelür pertev-i vaḥdet
Envār-ı tecerrüdle dilūñ şu‘lever eyle
Geldūñ bu fenā mülkine çün geç ‘aḳabātı
Bir aḥsen-i şüret ile bārī güzer eyle
Bī-fā‘ide dūnyāya perestiş niçe bir bu
Öldürdi bizi āh bu bī-hūde tek-ā-pū

¹ naḳş-ı: nefis-i G.

² inşā’-ı: insāna G.

VI

Dünyâ şeb-i hırmân u beķā şubḥ-ı şerefdür
Bîdâr-ı beķā olmayanuñ ‘ömri telefdür
İy cevherî-kân-ı zevâhir bu bilişle
Gevher diyü aḥz eyledigün seng-i ḥazefdür
Mânende-i bedr bul şerefi nûr-ı siyehden
Mâh-ı ruḥına her güzelün ḥaṭṭı kelefdür
Zâhid dil-i mestâne tehî-dest degüldür
Rindân-ı mey-âşâm-ı şafâ cām-be-kefdür
Ṭa‘ na siper olduğça alur menzili ‘ârif
Sehm-i siteme ehl-i dilün cismi hedefdür
Bir ḥâle heves eyle ki dâ’im ola bâkî
Ẓımnında anuñ tatmayasın zehr-i firâķı

VII

Ağyâr-ı dil-âzâr saña hem-dem olur mı
Murğân-ı dile¹ zâğ-ı siyeh tev’em olur mı
Olmazsa nihâdında eger cevher-i merdî
Hiç şadr-ı şadâretle kişi âdem olur mı
Zinhâr şaķın bakma ḥaķâretle faķîre
Vâdî-i tecerrüdde kişi hiç kem olur mı
Baḥşâyış-i Ḥaķ zâhire taṭbîķ ile olmaz
Mîzân-ı meşîyyetde gönül derhem olur mı
Hep kâ’ide-i ḥikmete merhûndur eşyâ
Bî-râbıṭa-ı sırr-ı ḥikem ‘âlem olur mı
Ḥâline göre rızķı olaydı bed ü nîkûñ
Olmazdı zer-i tām-‘ayâr Venedik’ün

VIII

Peymâne-keş-i mazleme ḥükkâm-ı zamândur
Bezm-i mey-i ‘iffetde yine Nüşirevân’dur
Reftâr-ı zarâfetle bu eyyâmda gerçek
Müsta‘mel olan şıdķ-ı ḥulûsâne yalandur
Ḥâtem gibi nâm ister iseñ semt-i seḥâda

¹ dile: güle G.

Baş mühri temessüklere eşnâfı töländür
Hem-cinsimüz Allâh bilür¹ söylemem ammâ
Paşalar u mollâlaruñ aḥvâli yamandır
Bağ gitdügümüz mesleke bağ meslek-i Ḥaḳḳ'a
Ḥaḳḳâ yolumuz râst-reh-i düzaḥiyândur
Âyâ bize bir ehl-i hidâyet görünür mi
Yohsa dil-i bî-çâre bu yolda sürinür mi

IX

‘ Ârif çekemez tavrını nev-reste kibâruñ
İllâ ki ağa şadrına geçmiş çuḳadâruñ
Erbâb-ı ğınâ dağdağa-ı câh ile câhil
Vādî-i tecâhülde ider geşt ü güzâruñ
Bir ḥande-i gül-rîze daḥı olmadı bâdî
Güş eyledük efgânını gülşende hezâruñ
Devletle cihân taḥtına şâhen-şeh olanlar
Hep taḥt-ı türâb eylediler cây-ı qarâruñ
Ḥandân-î iḳbâline aldañma bu dehrüñ
Ânide geçer revnaḳı eyyâm-ı bahâruñ
Her istedüğüñ kâra elüñ bir kez ireydi
Dünyâya kişi geldüğüne bârî degeydi

X

Ḥaḳḳâ bu da bir şavn-ı ḥikem-perver-i ḳudret
Kim virmedi ‘ âlemde² murâdâtına ruḥşat
Ḳurtarmaz özin laṭme-i emvâc-ı belâdan
Girdâba virür âdemi ‘ unvân-ı riyâset
Dünyâ için icrâ-yı ğaraz şânuña düşmez
Aḥbâba degül düşmenüñe eyle mürüvvet
Evlâduñı sen mâla sipâriş mi idersüñ
Ebnâsına mîrâş-ı peder bâ‘ is-i nekbet
Ṭoğduḳda ider kendüye ebnâ-yı zamâne
Eṭvâr-ı sefîhâneyi ser-meşḳ-i zarâfet

¹ bilür: - G.

² ‘ âlemde: ebedî G.

Bir zātuñ ola mertebe-i mālī mükemmel
Şāyeste mi zulm idene ser-māye¹-i devlet
Aldañma meded zīnet-i dūnyāyı n'idersin
Bī-vāye gelüp dehre tehī-māye gidersin

XI

Zāhirde siyeh kevkeb isek ma' nāde nūruz
Pertev-fiken-i bāriqa-i devḥa-i Ṭūr'uz
Bir lem' a-i pūr-şa' şa' ayuz nūr-ı siyehden
Ḥurşīd-şıfat şu' lever-i şubḥ-ı zuhūruz
Rūşen kılaruz bīkr-i ma' āniyi gelince
Ḥacletgeh-i 'irfānda biz şem'-i şu' ūruz
'İsā'ya verin cilve-i iḥyāyı dem-ā-dem
Biz² ma' reke-ārā-yı ḥaşır nefḥa-i şūruz
Naqşında nihān 'ālem-i kübrā ile şuḡrā
Seyr-ile Süleymān-ı zamān cism-ile mūruz
'Ummān-ı ḥaḳīkatde ḥafī lū' lū'-i zātuz
Pā-dest-i kader mūnselik-i silk-i şıfātuz

XII

Ḳul itdi bizi Ḥaḳ o şeh-i her dü-cihāna
Şıḡmaz 'ızam-ı kevkebesi kevn ü mekāna
Her zerresi bir ḳulle-i Ḳāf olsa sezādur
Şems-i şerefi nice sıḡar evc-i beyāna
Girmez gözine bir eḥaduñ nūr-ı tecellī
Kuḥl itmeyicek ḥāk-i rehīn dīde-i cāna
Dergāhına yüz sürmege biñ cān ile ḥasret
Hep bende-i fermān-beri şāhān-ı zamāne
Cān buldı zuhūrından anuñ ḳāleb-i 'ālem
Rūḥ oldı vücūdı ezeli cism-i cihāna
Ol pādşeh-i tācver-i ḥuṭbe-i levlāk³
Sultān-ı şeref-perver-i heft-kışver-i eflāk

¹ zulm idene ser-māye: zulmi idene māye-i G.

² biz: ol G.

³ "Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ey Muhammed), felekleri yaratmazdım."
bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, İstanbul, s.456.

XIII

Ey şems-i hüda pertev-i tü geşte beşîrâ
Nevverte zalâme'z-züleli's-şirki münîrâ
Ey rûh-ı tü her nîk ü bedî terbiye yâbest
Ûtîtu ile'l-halkı beşîran ev nezîrâ
Ey rûh-ı tü her nîk ü bedî terbiye yâbest
Ûtîtu ile'l-halkı beşîran ev nezîrâ
Yek-gönçe-i bâğ-ı şemset 'ayn-ı behîştet
Lâ hâcete lî cenneten in künte zahîrâ
Ez-âteş-i dûzağ çe gürîz vech-i pākem
Ferreştü ilâ ravzatike rûhî haşîrâ
Rüyem be-deret südde şode_est behr-i sa'âdet
Seryâ senedî irham 'alâ vechi münîrâ
Hurşîd-i şefâ'at talebem ez-der-i lutfet
Çün-mâh-ı siyehkâr be-dâğ-ı dil-i Haşmet

XIV

Yüz virdi dile pertev-i hurşîd-i İlâhî
Döndürdi beyâz-ı şehere rûy-ı siyâhı
Bir dilde ola 'ışk-ı şehen-şâh-ı nübüvvet
Tâb-âver-i hurşîd olur pertev-i âhı
Müşkil mi kalur ol dil-i pür-nûr-ı hikemde
Hep keşf olur esrâr-ı şu'ünât¹ kemâhî
Hağ'dan bilürüz cümle zühürâtı berâdur
Esbâba dahı eylemezüz nîm-nigâhı
Çıkmaz bu gidişle yolumuz semt-i şalâha
Elden kıma ma' nâya giden meslek ü râhı
Bu saltanat u ceng ü savaşı ehli nic'oldu
Dehrün nereye gitdi bu şâhân u sipâhı
Şarf eyleme dünyâya yazık 'ömri telefdür
Dünyâ selef uhrâ bilene hayr-ı halefdür

XV

¹ şu'ünât: şuyünât G.

Cūyān olagör Qāf-ı dilūñ bul ‘anķāsın
Elbet arayan dilde bulur ger Mevlā’sın
‘Ārif düşe mi çengel-i ķil u daķı ķāla
Fehm eylemeden sırr-ı dilūñ lik ma‘nāsın
Hep gördüğümüz luṭf u kerem āh u sitemdür
Bildürdi felek bizlere ‘aşruñ küremāsın
Dil-teşne ider feyzine eṭrāfı keremver
Öz zātına maḥşūş ķılup cūd u ‘aṭāsın
Faķr ile ğınā zīnet ü zīverle bilinmez
Farķ idemedük şehr-i beķā bay¹ u gedāsın
Bir pīre yapış kim olasın vāķıf-ı esrār
Sa‘y it saña pīrsüz dimesin zümre-i eşrār²

XVI

Yā Rabbi esāfilde nedür böyle sa‘ādet
Bu rütbe e‘ālīye neden geldi mezellet
Bī-berg ü nevā ķaldı ilāhī ‘urefāmuz
Oldı cühelā zümresi hep nā‘il-i devlet
Düşdük bu ḥarābāta nedür çāre ḥumāra
Mest itdi bizi āh bu peymāne-i ḥikmet
Gördüñ mi bu āyīne-i devrānda söyle
Kim virdi murād³ üzre ḥayālātına şüret
Zevķin bulamaz⁴ neşve-i şaḥbā-yı fenānuñ
Dil ehl-i ḥarābāta döner eylese ‘işret
Biz keşmekeş-i çilleyi ğurbetde çıkarduk
Geh belde-i İzmir’de gehī Bursa’da ḥalvet
Bilmem bu zuhūr-ı sitemi Zeyd ü ‘Amır’dan
Billāh kuşūrumdur efendim baña reh-zen

XVII

Vaż‘ it ser-i teslīmi der-i emr-i Ḥudā’ya
Cānuñ var ise verme rızā ḥukm-i ķazāya

¹ beķā bay u: beķāyā-yı G.

² eşrār: eşrāk G.

³ murā: mudār G.

⁴ bulamam: bulamaz G.

Dür itdi ʔarab-gāh-ı vaʔandan bizi devrān
Şahbā-keş-i üns eyledi bezm-i ğurebāya
Altmış yedi ay itmiş iken Bursa'da ārām
Şaldum yine İzmir'de dağı nefy ile sāye
Şāyeste idük terbiyeye ʔoğrısı biz de
Dil ğaflet ile gitmiş idi rāh-ı hevāya
Zāhirde nedür cürmüme āgāh olaydum
Vallāhi ağız açmaz idüm çün ü çerāya
Bildük ki vaʔan cilvegeh-i sırr-ı Hudā'dur
Bağş eyledük İstanbul'ı yārān-ı şafāya
Varmış ʔutalum maskaʔ-ı re'se kişi bir baş
Dür olmuş ahibbā-yı vaʔan semt-i Vefā'ya
Ağlatmayalum ğayrı yiter çeşm-i pür-ābı
Der-dest-i ʔarab eyleyelüm cām-ı şarābı

XVIII

Böyle hareket eyleyelüm bezm-i şafāda
Geh būsış-i cānān gehi nūsış-i bāde
Çek sāğarı sen def'-i ğam it meclis-i meyde
Hamyāze-keş olsun bulınan semt-i riyāda
Dil-ḥāhı gibi var mı murāda eli irmiş
Meczūmdur 'ālemde Hudā'nuñdur irāde
Rabʔ itdi bizi dergeh-i Mevlā'ya bu ğurbet
Bā'ış olanuñ 'ömrini Hağ ide ziyāde
Haşmet gibi āzāde-ser-i minnet olup it
Levh-i ʔadere cebhe-i teslīmi nihāde
İy peyk-i şabā semt-i Sitanbul'a giderseñ
Aḥbābuma ḥāl-i dili it böyle ifāde
Ḥālā reh-i vādī-i tevekkülde muḫīmüz
Zāhirde dehen-beste vü bāʔında Kelīm'üz

¹ 714b/717 (Sayfalar ters çekildiği için şiirin son bendi 714b/717'de fakat şiirin ilk bendi 717b/720'dedir.)

Terkīb-bend-i Sāmī¹

[Mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün]

I

Şūfī gibi zann itme bizi sübhā be-destüz
Biz dāne-şümār-ı güher-i ' ahd-ı elestüz
Erbāb-ı ri'yānuñ serine cür' a-nişāruz
Peymāne-i ser-şār-ı mey-i ' ışk-ile mestüz
Kuḥlū'l-başaruz sāye gibi dīde-i mihre
Ḥāk-i ḳādem-i ehl-i melāmetde ki pestüz
Ka' beyle şanem-ḥānede yek-reng-i sücūduz
Biz ḥāneḳah-ı dilde ki Allāh-perestüz
Bilmezse n'ola ḳadrümüzi zāhid-i ḥod-bīn
Ol āy'neyüz kim kef-i jengīde şikestüz
Ser-geştelerüz dūr olalı menba' umuzdan
Seyl-āb-ı şahārī gibi bī-cāy-nişestüz
Güm-kerde-sürāğ-ı reh-i ḥayrān-ı ' ışkuz
Ḥıẓr ile o vādīde ki biz dest-be-destüz
Sāğar be-kef-i meykede-i ' ışk-ı Ḥudāyuz
Farḳ-ı felege cür' a-feşān ṭurfē gedāyuz

II

İy zāhid-i ḳıṣrī-suḥan-ı da' v-ı bāṭıl
Bī-zā'ika-i lübb-i kemālāt-ı efāzıl
Tā key olasın münkir-i erbāb-ı ḥaḳīḳat
İnkār-ı selefde idüp irād-ı delā'il
' Ālim geçinüp olmasın ehl-i kemālūñ
Geh zendaḳa vü küfrine geh fıskına ḳā'il
Te'vīle tevaḳḳuf iden aḳvāl-ı kibārı
Zāhirde ḳoyup itmedesin bāṭını zā'il
Ḥar-mühre-i inkāruñı ārāyiş idinmiş
Lā-yefhem olan ḥayl-i ḥarān-ı mütesāfil
Lāyık mı olup mu' tesif-i cāde-i taşdıḳ
Dünbāle-rev-i ṭab' uñ ola bir niçe cāhil

¹ Kutlar Oğuz, s.376.

Hıfz itmek-ile cerbeze-i felsefiyâtı
Zann itme ki olduñ¹ reh-i taḥkîkde ‘âkıl
Bildüñ mi nedür mebd-e’ ile semt-i me‘âdı
‘İlm añlama iy tîre-derün naḳş-i sevâdı

III

Erbâb-ı şühûduñ suḥanı keşf-i ḥikemdür
Maḳbûl-ı şanâdid-i suḥan-dân-ı ümemdür
Endîşe-i ḥüccâb-ı nihân-ḥâne-i esrâr
Miftâḥ-ı tılsımât-ı ma‘ânî-i kıdemdür
Âyîne-i ḳalbinde o rûşen-güherānuñ
Reng-i ene’iyyet eşeri maḥz-ı ‘ademdür
Yektâ-güher-i vaḥdete rāḡıb olup anlar
Enhâr gibi vâşıl-ı ser-menzil-i yemdür
Şûretde gedâyân-ı nemed-püş-ı melâmet
Ma‘nâda selâṭîn-i melek-ḥayl ü ḥaşemdür
İn‘âmları baḥşış-i feyz-i ezelîdür
Anlar ḥulefâ-yı rusul-i pâk-şiyemdür
‘Âdetleri hep bezl-i le‘âlî-i ḥaḳîḳat
İḥsânları gencîne-i enfâs-ı himemdür
Gördükleri âşâr-ı şu ‘ünât-ı İlâhî
Seyr eylediler Ḥaḳḳ’ı mazâhirde kemâhî

IV

Güş eyle merâtibde nedür ‘ilm-i ḥaḳîḳat
Erbâb-ı şühûd eylediler böyle rivâyet
Olmışdı o maḥbûb-ı serâ-perde-i lâ-reyb
İtlâḳ-ı niḳâb-ı ḥarem-i ḡayb-hüviyyet
Bi’z-zât idüp şîve-i âḡâz-ı ta‘ayyün
Âyîne-nümâ oldu cemâl-i eḥadiyyet
Esmâ vü şıfât-ile zuhûr eyledi a‘yân
Çün itdi duvum mertebede cilve maḥabbet
Ervâḥ-ı besâ’îde ki oldu mütecellî
Ta‘yîn idemez anı ser-engüşt-i işâret

¹ olduñ: olduḳ G.

Düşdükde merāyā-yı mişāliyyeye ‘aksi
Şahrā-yı taḥayyülde görindi niçe şüret
Bu mertebeden soñra semāvāt u ‘anāşır
İtdiyse mevālīd ile tertīb-i şehādet
İnsān olup enmūzec-i küll zāt ü şifāta
Pes mazhar-ı tām oldu bu cümle ḥaẓerāta

V

Oldı ḥaṭ-ı mecmū‘ a-i pīşān-ı insān
*Ḥükm-i ḥalaḳa Allāhu ‘an şūreti Raḥmān*¹
Bağ dīde-i ‘ibretle o āyīne-i pāke
Olsun dir iseñ pertev-i taḥkīḳ nümāyān
Ādem iseñ iy ṭalīb-i Ḥaḳ sen seni añla
Gencīne-i maḥfiye maḥaldür dil-i vīrān
Bil geldüğüñi mülk-i vücūda ne içündür
Sa‘y it olasın pādşeh-i kişver-i ‘irfān
Meftūḥdur ebvāb-ı kerem iste Ḥudā’dan
Olmaḳlıḡa zānū-zede-i şoḥbet-i pīrān
Şarf eyleme evḳātuñı bāzīçe vü lehve
Dīvāne gibi olma şaḳın suḥre-i şıbyān
Ancaḳ bu hevā vü heves-i nefis ise maḳşūd
Bu mādde müşterek oldu saña ḥayvān
Ref‘ eyle gönülden ḥucub-ı zulmet ü nūrı
Neẓẓāre-i didāra degiř cennet ü ḥūrı

VI

‘Ārif iseñ ol perde-ber-endāz-ı ḥafāyā
Tā kim olasın maḥrem-i ḥalvetgeh-i ma‘nā
Bir kerre nigāh eyle pes-i perde-i rāza
Üstād-ı şuver-bāz olur ol demde hüveydā
Çün kār-ı nihānī-i meşīyyet ola ma‘lūm
Çekme ġam-ı imrūz-ile endīşe-i ferdā
Şıdḳ-ile rızā-dāde-i taḳdīr-i Ḥudā ol
Virme ḥalecān ḳalbūne tedbīr ile aşlā

¹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, I-VI, Çağrı Yay, İstanbul, 1992, II, 323

Seng atsa gözüñ münşi 'âne olma şikeste
Mecnûn-reviş ol 'âkil iseñ iy dil-i şeydâ
Âyîne gibi taşfiye-i levh-i derûn it
Tâ saña keder vormeye nîk ü bed-i dünyâ
Yek-reng ü müsâvât gerekdür nazaruñda
Tevbîh-i 'adû düst-nevâzî-i ehibbâ
Mestâne-i ser-bâz-ı tarab-hâne-i cân ol
Müstağnî-i 'işretkede-i her dü cihân ol

VII

Sâkî şuñ o meyden ki ola neş'e-dih-i tāk
Bir cām-ile kıl def'-i ħumār-ı dil-i ħamnāk
Ol bāde ki nā-şüste-ruĥ-ı gerd-i riyāyı
Mīnā gibi şābūn-ı kef-i mevcı ider pāk
Ol āteş-i seyyāle-i nāmūs-ı ħired-sūz
Pā-māl-kun-ı zūhd ü vera' çün-ĥas u ĥāşāk
Ol bāde-i pūr-feyz ki geldükde ħurūşa
Teh cur' ası ĥāk oldu ĥabābı bu nüh¹ eflāk
Şem'-i ĥarem-efrūz-ı dil-i tīre-nihādān
Bir ħatresidür mışķal-i āyîne-i idrāk
Ref' eyle bizi ĥākden iy pīr-i ĥarābāt
Qaldur bir ayağ ile yapış destüme bī-bāk²
Leb-teşnelerüz cām-ı mey-i 'ışķa Kelīmūñ
Bu beytin idüp vird-i zebān-ı dil-i şad-çāk
Dil-beste-i sâzīm üesir-i mey-i nābīm
Geh mevc-i şarābum ü gehi tār-ı zebānum

VIII

Muṭrib ele al nāy-ı pesendide-maķālî
Germ eyle defāsā dil-i berhem-zede-ĥālî
Def' eyle meded çūpek-i santūr ile dilden
Ḍarb idüp uşūliyle ser-i şaḥş-ı melālî
Feyz-i neġam-ı sāmî' a-sūzıyla rebābuñ

¹ bu nüh: tevbe G.

² bī bāk: bī pāk G

Āteşlere yak sîne-i ‘uşşâk-ı cemâli
Te’şirini inkâr idemem nağme-i sâzuñ
Luţf eyler iken cân u dile cezb-e-i hâlî
Nây-i şekerîn-nağme ider hoşka-i gûşî
Qand-ı kaşab-ı sükk-er-i hâlât-me‘ âlî¹
Pürdür güher-i feyz-ile şandûka-i tanbûr
Meyl-i dil-i ‘uşşâk degüldür aña hâlî
Mızrâbda mı çûpda mı mûda mı² te’sîr
Zâhid bunı fehm it ço yiter kıl ile kâlî
Çaldum taş a ben şişe-i şad tevbe ü nengi
Mutrib kerem it sen dahı çal barbeğ ü çengi

IX

Dil-beste-i gîsû-yı ham-ender-ham-ı ‘ışkam
Dîvâne-i zencîr-be-pây-ı gam-ı ‘ışkam
Perverde-i âgûş-ı mevâlîd-i şelâse
Hayrûl-halef-i silsile-i Âdem-i ‘ışkam
Biñ şûret-ile zîb-i mecâlî-i şu’ûnam
Geh hüsn ü gehî ‘aşîk ü geh ‘âlem-i ‘ışkam
Geh vâdî-i Eymen gehî Mûşî-i tecellî
Geh ‘îsî-i mu‘ciz-nefes-i Meryem-i ‘ışkam
Geh pîr-i sipihruñ eline sübhâ-i pervîn
Geh sâz-ı kef-i zührede zîr³ ü bem-i ‘ışkam
Gâhî girih-i muşmet-i ma‘nâda nihânam
Geh cilveger-i sâha-i keyf ü kem-i ‘ışkam
Ma‘nâ-yı basîte eşeri kâf-ile nûnuñ
Terkîb-i rumûz-ı kelimât-ı fem-i ‘ışkam
Mevsûm-ı cehûl u gehî med‘uvv-i zalûmam
Maħmil-keş-i ser-bâz-ı emânât-ı ‘ulûmam

X

Yâ Rab kanı ol dem ki nihân idi bu hâne
Nûr-efken olan vuşlat idi çeşm-i cihâna¹

¹ hâlât-me‘ âlî: hâlât-ile mâlî G.

² mûda mı: su da mı G.

³ zîr: rîz G.

Ağyār nihān yār nihān dil dahı nā-būd
Ne resm nümāyān idi ne nām u nişāne
Bir bezm idi ol bezm-i şafā kim yoğ-idi hıç
‘Uşşāka temāşā-yı cemāle bu bahāne
Pür-neş’e idi cümlesi bir cām-ı şafādan
Hep bāde-i vaḥdet şunılurdu dil ü cāna
Keşret yoğ idi vaḥdet-i maḥz-idi bu ‘ālem
İşbāt-ı vüçüd itmege yer yok digerāna
Hep ğarkā-be-nūr-ı eḥadiyyet idi eşyā
Ma’ düm idi a’ yānda temyīz-i miyāne
Ma’ lūme iken nükte-i *el-ān kemā kāna*
Şad ḥayf ki olduĸ yine pür-ḥāb-ı fesāne
Dil-şifte-i ḥüsn-i ezel çeşm-i şühūduz
Ḥayret-zede-i āyine-i reng-i vüçūdūz

XI

İy nūr-dih-i hestī-e flāk-i ‘anāşır
Feyyāz-ı vüçüd-ı şuver-ārā-yı mezāhir
Dānende-i her müşkil-i ser-beste-i icād
Bīnende-i esrār-ı ḥafāyā-yı zamā’ir
Bilmekde kemālātuñı pā-der-gil-i ḥayret
‘Aql-ı ḥükemā vü ‘ulemā-yı mütebaḥḥir
Pīş-i nazar-ı ‘aqla temāşā-yı cemāle
Çekmekde izāfāt-ı neseb perde-i sātir
İy mihr-i ‘amā burka’-ı ıtlāk-ı cemālūñ
Her zerrede pinhān yine her zerrede zāhir
Zātuñ ola ıtlāk-ı ḥaḳīkī ile muṭlak
Derk eylemede dil olur elbet müteḥayyir
Bu matla’-ı rengin ile bildürdi Ḥayālī
Ḥayret idügin ehl-i dile menzil-i āḥir
Ey tır-i ğamet rā dil-ı ‘uşşāk nişāne
Ḥalkī be-tu meşĸül u tü ğā’ib zi-miyāne
.....

¹ cihāna: cināna G.

XII

Dil mu‘ tekif-i gūşe-i ebrū-yı Muḥammed
Cān silsile-der-gerden-i gīsū-yı Muḥammed
Gül-berg-i ruḥı munşabiğ-i şibğâ’-i Raḥman
Ezhār-ı ḥaḳāyıkda nihān būy-ı Muḥammed
Tevhīd ider intāḳ-ı İlāhī ile ta‘ līm
Tūtī-i dile āyāne-i rūy-ı Muḥammed
Firdevs-i ḥaḳīkatde eb-i Ādem ü Ḥavvā
Eşyā ise hep zāde-i yek-mūy-ı Muḥammed
İy ‘ ışk hidāyet demidür ‘ aşık-ı zāra
Düşdüm yola göster neredür² sūy-ı Muḥammed
Vāşıl olayum menzil-i maḳşūda meded kııl
Cismüm³ ideyüm ferş-i reh-i kūy-ı Muḥammed
Şad ‘ acz ile oldı dil-i mehcūr siyehkār
Bir bende-i nā-çiz-i senā-gūy-ı Muḥammed
Sāmī niçe yüz biñ şalavāt ola havāle
Ol rūḥ-ı şerīfe daḥı aşḥāb ile āle

XIII

Hestī-i mecāzīyi nihān eyle İlāhī
Esrār-ı ḥafıyyātı ‘ ayān eyle İlāhī
Müstagraḳ-ı envār-ı şühūd it dil-i zārı
Keşf-i ḥucub-ı dīde-i cān eyle İlāhī
Maḥv eyle gönülde eşer-i naḳş-ı sivāyı
Ġayriyyeti bī-nām u nişān eyle İlāhī
Kıl ‘ ayn-ı yakīn ile bizi vāḳıf-ı aḥvāl
Ref‘ -i tutuḳ-ı reyb ü gümān eyle İlāhī
Bir pīre ḳul eyle beni kim zıll-ı Ḥudā’dur
Maḥdūmumı ol şāḥib-i şān eyle İlāhī
Ol maḫhar-ı zāta dilümi eyle muḳābil
Bir zerre iken mihr-i cihān eyle İlāhī
Mevc-i naḫar-ı luṭfı ile ol yem-i cūduñ

¹ “Biz, Allah’ın boyasıyla boyanmışızdır.”, Kur’an, Bakara Suresi, 2/138.

² neredür: bize der G.

³ cismüm: çeşmüm G.

Ḳalbüm güher-i cezbeye kân eyle İllāhī
Luṭf it beni maḥcūb-ı vücd eyleme yā Rab
Nā-maḥrem-i āṣār-ı şühūd eyleme yā Rab

41¹

Terkīb-bend-i Nābī der-Vaşf-ı Ḳāfile-i Ḥuccāc-ı Şāhibü'l-İntihāc²

[Mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün]

I

Ḥoşā ḥuceste ğubār-ı ḳavāfil-i 'ulyā
Ki pāy-ı üştür-i ḥuccācdan olur peydā
Ne gerd ḥil'at-i dūş-ı nesāyim-i taḥḳīḳ
Ne gerd müşk-fürüş-ı medāyin-i ma' nā
Ne gerd rīk-i süṭür-ı şaḥīfe-i raḥmet
Ne gerd bāḥte-i eczā-yı kīmyā-yı hüdā
Ne gerd bāḥte-i esrār-ı cür'adān-ı ḥikem
Devā-yı zūd-şifā tūtyā-yı çeşm-güşā
Ḥamīr-i māye-i iksīr-i surḥ-rūy-ı ḥüsn
'Abīr-i zūlf-i 'arūsān-ı 'ālem-i bālā
Ne gerd vesme-i ebrū-yı nev-'arūs-ı emel
Ne gerd zerre-i mihr-i sipihr-i 'izz ü 'alā
Suḳāṭa-i ḳalem-i zerger-i dükānçe-i şun'
Terāşe-i güher-i çār-sūy-ı istignā
Ne gerd kuḥl-ı cilā-baḥş-ı sürmedān-ı ezel
Remād-ı ḥoḳḳa-i rüşengerān-ı jeng zidā
Zihī 'azīz ü mükerrem ğubār-ı müşk-'ıyār
Ki ola pā-zede-i zāyirān-ı beyt-i Ḥudā
Ḥarīm-i ḥāş-ı İllāhī maṭāf-ı ins ü melek
Serāy-ı her dü serā ḳıble-i ḳıbāb-ı felek

II

Ḥuceste beyt-i refi'ü'l-cenāb-ı feyz-me'āb

¹ 719b/722 (Bu şiirin son bendinin son iki beyti 718b/721'de bulunmaktadır. Sayfalarda karışıklıklar var.)

² Bilkān (hızl.), s.165.

Ki şevk-i tavfı cemāda virür cenāh-ı şitāb
O āsitāne-i rahmet ki hāk-i cārūbı
Derūn-ı turre-i havrāyı itdi maḥzen-i tāb
Sümüvv-i cāh-ile kürsī-i āferīnīş-i kevn
‘Uluvv-ı şān-ile çerḥ-i berīn-i ‘arş-ı cenāb
Kemīne zerresi ol hāk-i dergeh-i şerefūñ
Sipīhr-i ‘ālem-i ma‘ nīde mihr-i ‘ālem-tāb
Ṭilā-yı küngüre-i bām iderdi kâḥ-ı nühüm
Tenezzül itse maṭāfındaki kemīne türāb
Ne sūḫdur bu ki sūdāgerān-ı züvvāruñ
Fürūḫtı heme cürm ü ḥarīdi bār-ı şevāb
Ümīd-i nevbet-i tavf-ile tābe-ḥaşr olmaz
Ribāṭ-ı dīde-i kerrūbiyān nişimen-i ḥ‘āb
Şadā-yı mevc-i güneh-şüy-ı zemzem itmişdür
Ruḥ u cebīni ‘araḫ-rīz-i selsebīl-i ḥicāb
Fırāşı ecniḥa-i ṭā’irān-ı lāne-i ḫuds
Libāsı ğıbtageh-i perniyān-ı heft kıbāb
Aña ta‘alluḫ ile secdegāh-ı ‘ālemdür
Ne deñlü sāḥa-i ‘ālemde var ise miḥrāb
Teveccüh aña gerek kim ḥizāne-i Ḥaḫ’dur
Cebīn aña sürilür k’āstāne-i Ḥaḫ’dur

III

Budur ehemmi-i meṭālib ḥulāşa-i ḥacāt
İzā‘ at olına anda bizā‘ at-i evḫāt
Olur libāçe-i nūra¹ nigāh müstağraḫ
İderse ‘avn-i İlāhī telāḫ-ı māfāt
Ġubār-ı ğabṭa² tolar çeşm-i çerḥe ḥuccācuñ
Olinca busegeh-i pāyı dāmen-i ‘Arafāt
Bürehne-ser yüriyüp āstān-ı Mevlāya
Ola o şaḥn-ı sa‘ādet nümüne-i ‘Araşāt
Şadā-yı ğulğule-i āsümān-res-i lebbeyk

¹ nūra: nūr G.

² ğıbtā: ḥıbtā G.

Ola müsâfir-i dergâh-ı Kâdiyü'l-hâcât
Siyâh-nâme-i cürmi günâhkârânûñ
Zülâl-i 'afv ile ola nümûne-i mir'ât
Şahîfe-i emel-i bendegân-ı cürm-âyîn
Ola mevâkıf-ı divân-ı mağfiretle berât
'Aṭâ-yı mâşıṭa-ı cûd-ı Hâḡ'la iy Nâbî
İde 'uşâte tecellî 'arâyis-i ḡasenât
'Aceb mi ḡil'at-i bâl-i melâyik olsa demi
Minâ'da ol ḡanemûñ ki ide fedâ-yı ḡayât
Hezâr ḡayf u hezârân dirîḡ ü şad efsûs
Ki anda olmaya maşrûf 'ömr-i bî-nâmûs

42¹

Terkîb-bend-i Şeyḡ Cihāḡîr

[Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün]

I

Zerreye kılsañ naẓar mihr-i dıraḡşân gizlidür
Kaṭre-i nâçiz içinde baḡr-i 'ummân gizlidür
Perde-i ebr-i siyehde mâh-ı tâbân gizlidür
Her nem-i bârânda görseñ dürr-i ḡaltân gizlidür
Âdem-i ma' nâ yüzinde remz-i Kur'ân gizlidür
Feyz-i ḡaḡdan cebhesinde nûr-ı lem'ân gizlidür
Sîne-i 'ârifde genc-i mihr-i Raḡmân gizlidür
'Âşıkuñ şadrında naḡd-i vaşl-ı cânân gizlidür
Cân göziyle baḡ ki tende cevher-i cân gizlidür
Gör ne künc-i şâyegân bî-nâm u bî-şân gizlidür
Açıḡör 'ışkuñ kitâbın anda 'irfân gizlidür
Okı 'ilmini ledünnüñ sırr-ı Furḡân gizlidür
Men 'aref² den al ḡaber bul ara merdân gizlidür
Gel yapış dāmân-ı pîre derde dermân gizlidür

¹ 721b/724

² "Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir." bk. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s.492.

*Ḥazret-i Şeyḥ-i Cihāngīr ol şeh-i iklīm-i cān
Kāşif-i sırr-ı ḥaḳīkat ḳuṭb-ı irşād-ı zamān*

II

Devr idüp gezdüm cihānı tutmadum hergiz ḳarār
Yel gibi sür⁶ atle ildüm niçe yıl leyl ü nehār
Kūh u hāmūn geşt idüp seyreyledüm şehir ü diyār
Ḥayli çekdüm germ ü sermā inledüm çok zār zār
Ġam ki tıtdı yā feraḥ yüz ḳılmadum hīç i⁷ tibār
Bulmayup hergiz tesellī⁸ uzlet itdüm ihtiyār
Oturup bir çeşmesāre istedüm bir yār-ı ğār
Zāhir oldu Ḥızrveş bir seyyid-i ‘ālī-tebār
Destine almış hidāyet meş⁹ alin ol nāmdār
Gösterür tevḥīd-ile taḥḳīḳ yolın āşikār
Feyz-i telḳininden anuñ oldu cānum māye-dār
Ḳıldı çün kim yine ‘azm-i şeyḥ pür-‘izz ü vaḳār
Hem-reh oldum ise ‘ışḳa ben daḡı oldum süvār
Eyledük ṭayy-ı merāḥil oldu menzil Üsküdār
*Ḥizmet-i dergāh-ı Pīr’e olduḳ andan mürteḥil
Baş koyup pāyine teslīm eyledük cān-ile dil*

III

Mekteb-i ‘irfāna geldükde oturup bī-zebān
Ṭıfl-ı ebced-ḡ¹⁰ān olur ‘allāme-i bisyār-dān
Silinüp levḫi elif bīnī olur dersi ‘iyān
Tā bula mir’āt-i ḳalbünde şafā-yı cāvidān
Ḳurtarur emmāreden telḳīn-i tevḥīd ile cān
İrişür levvāmeden imdād aña bulur amān
Şevḳ-i ilhām-ile dilden ref¹¹ olur ğam her zamān
Muṭma’inne tıldurur ḳalbine nūr-ı iṭminān
Pes ḫiṭāb-ı *irci*¹² ‘āye lāyık olur bī-gümān
*Rāziye merziyye*¹³ olup seyr ider bāġ-ı cinān
Perr-i himmet açup eyler ṭurma ‘azm-i lā-mekān
Evc-i tekmīle uḳur şeh-bāz-ı ḳudsi-āşiyān

¹ “...Rabbine dön!”, Kur’an, Fecr Suresi, 89/28.

Ka‘be-i vaşla olursuñ şevk-ile hâc-ı revân
Kıtb-ı irşaduñ belî lutfına kalur iş hemân
‘Âlim-i ‘ilm-i ledün ‘ilm öğreden fâzıllara
‘İlm-i Rabbânîyi ta‘lîm eyleyen kâmillere

IV¹

Her hasıs-i kec-tabî‘ at her le‘im-i bed-lükâm
Zümre-i erbâb-ı ‘ışka buğz ider virmez selâm
‘Ucb u dâniş kibr ü kîn itmiş ‘amelde iltizâm
Vaz‘-ı gûn-â-gûn-ı nâ-hemvârdur işi müdâm
Dâ‘imâ fikri hemân taşşîl-i şân u ihtîşâm
Şöhret ü şehvetle her kârına virmiş intizâm

43²

Terkîb-bend-i ‘Âlî der-Merşiye-i Hâzret-i İmâm Hüseyin³
[Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün]

I

Gel iy nevk-i kalem mâtem ser-encâmuñ beyân eyle
Döküp evrâka derdün kara bahtuñdan figân eyle
Midâdâsâ siyeh kanlar dökilsün yine çeşmüñden
Likâ gibi müşevveş kıssalar şerhin beyân eyle
Kazâ levhine vâfir serzeniş kıl dest-i kâtibden
Kader mecmû‘ asın yırtup perişân dâstân eyle
Kül eyler mermeri âteş gibi kim harfini yazsañ
İnânmazsañ bir âhen levha evvel imtiḥân eyle
Hużûr erkâmını hakk eyleyüp levh-i havâtırdan
Meserret-nâmeler zevkin gönüllerde nihân eyle
Siyeh gey Ehl-i Beytün Ka‘beves rûz-ı gâzâsından
Bu mâtem hizmetinde sen de dâmen-der-miyân eyle
Yazarsañ Kerbelâ yarasınuñ iy dil gâzâsın yaz
Şehâdet şehdin içmiş teşne-diller mâ-cerâsın yaz

¹ IV: Diğer bentler 16 mısradan oluşuyorken IV. bent 6 mısradan oluşmaktadır.

² Şiirin ilk bendi 724a/726’dadır.

³ Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.340.

II

N'îçün iy çarh-ı zālīm naqd-i kevneyni hebā kılduñ
‘Alıyyü’l-Murtażānuñ nūr-ı çeşmin bî-żiyā kılduñ
Güm itdüñ Kerbelā hākinde anuñ gevher-i ‘ömrin
Ne kendinden hicāb itdüñ ne ceddinden hayā kılduñ
Zülāl-i pāk ağan gülzāra zehr-āb eyledüñ cārī
Resülün büsegāhuñ tığ-i kahr-ı mā-cerā kılduñ
Qoparduñ gonca-i nev-restesin gülzār-ı Zehrānuñ
Zehirler yutdurup pejmürde-hāl itdüñ cefā kılduñ
Resülün ālini şerm itmedüñ mi ğarq-ı hūn itdüñ
Girüp kanına ol mazlūmuñ iy ğāfil haṭā kılduñ
Söyündürdüñ risālet hānedānında yanan şem‘i
Melāmet zulmetin ta‘yīn-i ehl-i Muştafā kılduñ
Serin ol serverün dūr itdüğün yitmez mi efserden
Mürüvvetsüzlik itdüñ n’îçün ayırduñ¹ tenin serden

III

Ne yazıdır ki deşt-i Kerbelā pür-derd ü miḥnetdür
Meger kerb ü belālardan mürekkeb bir muşibetdür
Nizāmın bozdı çün kim Āl-i Beyt-i Muştafā’nuñ ol
Ne nazm-ı bî-selāsetdür ne nā-mevzūn hikāyetdür
Qopar bir demde ğavġā-yı kıyāmet lik ‘āşūruñ
Dem-i mātemde her bir rüz üç nevbet kıyāmetdür
Yatur gül gibi gül-gün perdesinde ravzānuñ ol gül
O bāġuñ servi hūnīn olduğundan bir ‘alāmetdür
O gül-gün tūrfā sancaqlar ki şaf bağlar harīm içre
Gezen merşıyye-h^vānlar bülbülān-ı bāġ-ı hayretdür
O kāmēt düşdügi sâ‘at kıyāmet qopmamaq maḥzā
Anuñ tā ḥaşr olınca mātemin her yıl iḳāmetdür
Dögün taşlarla sen iy sīne kan ağla sen iy dīde
Dem-i mātem durur baḥr eyle yaşıñ çağla iy dīde

IV

Şehīdān kanı ol dem kim Fırat’ı ğarq-ı hūn itdi

¹ ayırduñ: M.

‘Adū hem anmasun andan diy ¹ aker-n m n itdi
Felek anına girdi bir iim u virmedi aa
Anu- n k zesin dest-i mel met ser-nig n itdi
ıdı ceng ire cengin  yle  r  er-i r b hi
 d p ad h le yitmi zam-ı m hlikden zeb n itdi
ad -yı *el-‘aadan* huk-leb aldı melekler hep
ar retten felek m tem lib sın n lg n itdi
Hele bir atre anı almayupdur yirde ol  hu
apup huid anı t c-ı serinde² la‘ l-g n itdi
anurlar dest³-i p ki k zeve olmidı anından
Ecel c mın unup s  -i am barını h n itdi
Kesilmi gerden-i k f r-g n peyveste itmi h n
ebist n-ı eh det em‘i virmi u‘le n r-efz n

V

Bu am bir  zge amdur ibu m tem urfe m temd r
Bu eyy m ire h urremlik ar m oldu Muarremd r
apansun ısun ol g zler ki zehr- b amayup andan
Dem-i m temde i r itd gi ya nem y od demd r
Bu am anın urutmidur vel  a b-ı ta k 
Anu- n ekeriyy  dem deg l d kd kleri nemd r
az  vatinde el arup g len ef li ‘ayb itme
Bu istihz  aadur kim yiri  h-ı cehennemd r
M b rek balarına n r in pd r zer-‘ alem anma
Deg ld r sur sancalar birer mat l-ı ‘ lemd r
Yoluda era ekse pul pul itse sine iy  bd l
Lib s-ı cismi⁴ c ndan oymayan ayr n u ebkemd r⁵
Bu m temden del p ney gibi baru ile iy ‘ l 
Ben m bu nazm-ı dil-s zum ula tut dile iy ‘ l 

¹ diy : din r G.

² serinde: zerinde G.

³ dest: det G.

⁴ cismi: cism G.

⁵ ebkemd r: sersemd r G.

Tevbe-nāme-i Terkīb-bend-i Veysi²

[Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün]

I

Yiter iy dil heves-i zülf-i siyehkār yiter
 Yiter iy cān-ı belā-dīde bu efkār yiter
 Ceyb-i endīşeye çek başuñı fıkır it hālūñ
 Halk-ile eyledüğüñ bī-hūde güftār yiter
 Rişte-i fikre dūr-i eşk-i nedāmet nazm it
 Ārzū-yı dil içün didüğüñ eş‘ār yiter
 Murğ-ı ‘anķā-per-i ‘azmūñ yitür ol yerlere kim
 Şāh-bāz-ı naẓar-ı himmet-i ebrār yiter
 Der-i Mevlā’ya yüzüñ sür yiter itdūñ kendün
 Bende-i halka-be-güş-ı der-i eşrār yiter
Yiter oldı bu hevā vü hevesi terk idelüm
Yönelüp Hakk’a reh-i şıdķ u sedāda gidelüm

II

Evvelā ‘azm idelüm bārgēh-i iclāle
 Ravza-i şāh-ı rūsül merķad-i şāhb u āle
 Ol şehūñ gāşiye-ber-düş olalum maħmiline
 Yüz sürüp hāk-i reh-i nākā-ı zer-ħalħāle
 Yollaruñ hār-ı muğaylānına yüzler sürelüm
 Lāleveş ğark idelüm çehreyi hūn-ı āle
 Eşk-i ħasret şaçalum reh-güzer-i ħuccāca
 Şūrezārında Ħicāz’uñ bite sūnbül lāle
 Sūnbülü³ āteş-i dilden saçılan dūd-ı kebūd
 Lālesi hūn-ı ciğerden dökülen pergāle
Gel senūñle varalum yüz sürelüm dergāha
Ya‘nī dergāh-ı mu‘allā-yı Resūlullāh’a

III

Ravzası hākine ferşüde kılup pīşānı

¹ 723b/726. (Şiirin ilk bendi 726a/728’dedir.)² Toska, s.163.³ sūnbülü: sūnbül G.

Lāle-gün eyleyelüm dide-i hūn-efşānı
Diyelüm aña eyā ümmetinūñ gam-ḥārı
Ḥastalar çāresi bî-çārelerūñ dermānı
Enbiyā mefḥarı Ḥallāk-ı cihān maḥbūbı
İki ‘ālem güneşi iki cihān sulṭānı
Feyz-i lutf u keremūñden bizi maḥrūm itme
Raḥmet-i ‘ālem iken devletinūñ ‘unvānı
Yüz sürerken o şafāgāh-ı bülend-eyvāna
Būs iderken o ḳadem-cāy-ı celilü’ş-şānı
Ḳaldırup dest-i du‘ā ḳıblegeh-i a‘lāya
Yalvaralum bizi yokdan yaradan Mevlā’ya

IV

Diyelüm iy bizi yokdan yaradup var iden
Cevher-i ‘akl-ile tıfl-ı dili hüşyār iden
Tāc-ı imān u¹ itā‘atle ser-efrāz ḳılup
Dīn-i İslām’a kemer-beste-i esrār iden
Ḳalbümüz gonca-ı ser-beste-i taşdıḳ idüp
Dilimiz bülbül-i destān-zen-i ikrār iden
Kimimiz devlet ile şāh-ı cihāndār idüp
Kimimiz genc-i ḳanā‘atde sebük-bār iden
İy bizi maḥz-ı kemāl-i kerem ü luṭfindan
Dār-ı dünyāda bu eltāfa sezāvār iden
Sonra lāyık mı bizi hasta-ı hicrān itmeḳ
Mübtelā-yı elem-i āteş-i hicrān itmeḳ

V

Geçdi ‘ömrüm heves-i zülf-i semen-berde benüm
Ḳaldı ‘aqlum girih-i kākül-i dil-berde benüm
Seyfine ḥançerine māyil olup dildāruñ
Çekdüğüm derd ü belā söylene dillerde benüm
Şāh-bāz-ı nazarum niçeye dek beste ḳala
Dām-ı dil-gīr-i ḥaṭ-ı yār-ı semen-berde benüm
Seyyi’atım yazan ol kātib-i a‘māl-nüvīs

¹ imān u: imānı G.

Vāy eger itdügümi hep yaza defterde benüm
Şaḳalum aḡ u yüzüm ḳara sözüm ‘ ayn-ı ḥaṭā
Baña aḡlañ baña ki ‘ arşa-i maḥşerde benüm
Ne yüzüm var naẓar-ı ḥaẓret-i Ḥaḳḳ’a varacaḳ
Ne sözüm var varıcaḳ ḥaẓretine yalvaracaḳ

VI

Şadme-i ḳahr-ile bir gün yıḳılır ṭāḳ u nitāḳ
Bu pür-efrāşte eyvān-ı zer-endüde-revāḳ
Vaḳtidür āhuñı tır it ḳadüñi eyle kemān
Sefer-i āḥirete saña gerekmez mi yaraḳ¹
Āh kim fışḳ ile geḗdi gicemüz gündüzümüz
Ne ‘ ibādāt-ı teheccüd ne şalāt-ı işrāḳ
İtdüğüm cürme benüm yer ile gök şāhiddür
Baña yirden göge dekdür ḡaẓabı istiḥḳāḳ
Virme dāmānumı dest-i ḥuşemāya yā Rab
Varıcaḳ ḥaẓretüñe başı ḳabaḳ yalın ayak
Virmeñ olursa eger ḥaşma benüm dāmānum
Yine iḥsān u kerem senden olur sulṭānum

VII

Mest olup bāde-i ḡaḫletle yitürdük özümüz
Bilmedük düş gibi geḗdi gicemüz gündüzümüz
Zıkr ü tesbîḫine şarf eylemedük ‘ ömrümüzü
Ḥaẓret-i Ḥaḳḳ’a niyāz itmege yokdur yüzümüz
Çehre-fersüde-i ebvāb-ı erāzil olduk
Ḳalmadı ḥaẓretine varmaḡa hergiz yüzümüz
Ten-i ḥāḳümüzi bir gün götüre şarşar-ı merg
Şöyle ber-bād ide kim görmeye kimse tozumuz²
Görsek iy dil ki neler gelse gerek başumuza
Bilsek iy dil ki neler görse gerekdür gözümüz
Zü’l-celālā baña ol demleri āsān eyle
İşümi zıkr-i cemilüñ aşım imān eyle

¹ yaraḳ: Burāḳ G.

² tozumuz: yüzümüz G.

VIII

Tevbe yā Rabbi giriftār-ı hevā olduğuma
Tevbe yā Rabbi talebkār-ı ‘anā olduğuma
Tevbe yā Rabbi esīr-i mey-i gül-reng olup
Bende-i muğ-beçe-i ‘işve-nümā olduğuma
Tevbe yā Rabbi ‘ibādet şanup itdüklerüme
Dāmen-ālūde-i çirk-āb-ı riyā olduğuma
Ārzū-yı şanem-i māh-liķā itdügüme
Mübtelā-yı heves-i mihr ü vefā olduğuma
Peyrev¹ oldum o suḥan-pervere itdüm tevbe
Dā’imā rāh-ber²-i emn ü ḥaṭā olduğuma
Tevbe yā Rabbi ḥaṭā yolına gitdüklerüme
Bilüp itdüklerüme bilmeyüp itdüklerüme

IX

Yā ilāhī şeref-i ḥazret-i Peyğamber için
Siper-i māhı iki pāre iden server için
Şeb-i *esrā*³ da olan sır-ı muḳaddes ḥaḳḳı
Leyle-i Kādr’deki vakt-ı şafā-güster için
Ḥande-i ḥüsn-i cihān-sūzı için Şiddīķ’uñ
Girye-i ḥazret-i Ya‘ kûb-ı belā-perver için
Nūr-ı Şiddīķ-ı nebī ma’delet-i Fārūkī
Ḥilm⁴-i ‘Osmān u kerem-güsterī-i Ḥaydar için
Ol iki dürr-i dil-efrūz⁵-ı bināgūş-ı felek
Ya’nī ol kurretü’l-‘ayn-ı şeh-i Ḥayber için
Luṭf idüp eyledüğüm cürm ü fesāda bakma
Veysi-i rū-siyehi nār-ı caḥīme yakma

¹ peyrev: perver G.

² rāh-ber: reh-siper G.

³ “(Kulunu ... Mescid-i Aksa’ya) götürən...”, Kur’an, İsrā Suresi, 17/1.

⁴ ḥilm: ‘İlm G.

⁵ efrūz: imrūz G.

⁶ 726b/729

Terkīb-bend-i Nedīm¹

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Bi-ḥamdillāh ki 'ālem yine mesrūrū' l-cenān oldu
Açıldı gül gibi maḥzūn göñüller şādmān oldu
Efendimüz bulup şıḥḥat pür itdi 'ālemi behcet²
Şafā vü zevk ü şoḥbet 'ālem içre rāyegān oldu
Olup her gicemüz ḳadr oldu her bir rūzumuz bayram
Ruḥ-ı zıṣṣ-i keder āyāne-i dilden nihān oldu
Kūsūf-ı 'illet olup ber-ṭaraf cism-i şerifūñden
Yine çün-mihr-i enver 'āleme pertev-feşān oldu
Emān şevketlü hünkārum bu ḡamla biz neler çekdük
Gice gündüz işümüz nāle vü āh u fiḡān oldu
Efendim cum' alarda görmedük vech-i hümāyūnuñ
Gözümüz ḳanlu yaş akıtmada³ çün-erguvān oldu
O günlerde koyup yüz yirlere dergāh-ı Bārīde
Dir idük kim İlāhī ḥālümüz ḡāyet yaman oldu
Veliyy-i ni' metümüz pādişāhumuz efendimüz
Mişāl-i nūr-ı nezzāre gözümüzden nihān oldu
Der-i Ḥaḳ'da bi-ḥamdillāh du'āmuz müstecāb oldu
Hele cism-i şerifūñ şıḥḥat ile kām-yāb oldu

II

Gidüp el-ḥamdülillāh cism-i pākinden o 'illetler
Zuhūr itdi sa'ādetlerle şıḥḥatler selāmetler
Bi-ḥamdillāh kederler geçdi ḡayrı vaḳtidür olsun
Biñişlerde şafālar zevḳler dil-cūy şoḥbetler
Sufūf u ḥab yiter vaḳt oldu ḡayrı neylesün içsün
Mürebḳālar mu' anber ḳahveler pākīze şerbetler
'Adūnuñ baḡrı şemşīr-i ḥasedle çāk çāk olsun
Cihānda gösterüp şevketlü hünkārum celāletler
Otursun pādişāhum ḥaşmet ü devletle taḥt üzre

¹ Macit, s.233.

² behcet: himmet G.

³ akıtmada: akıtmadan G.

Gelüp kılsun derinde Husrev ü Cemşid hizmetler
Keder eyyâmı gam evkâtı geçdi ba‘d-ez-in yâ Rab
Ziyâd olsun şafâlar dâ‘im olsun ‘izz ü devletler
Îlâhî saña hamd olsun yine bugünleri gördük
Niçe günden beri derd-ile tāk olmışdı tākatar
Olup derd ü gam-ile halk-ı ‘âlem bî-dil ü bî-cân
Cihânı bî-şu‘ûr itmişdi miñnetler keşâfetler
Yirine geldi cânı hamdülillâh rub‘-ı meskûnuñ
Efendim buldı sıhhat çok şükür cism-i hümayûnuñ

III

Cihâna gelmedi bir sen gibi sultân-ı ‘âlî-câh¹
Haţadan şaklasun zât-ı şerîfün hazret-i Allâh
Senün nâm-ı şerîfündür tırâz-ı sikke vü minber
Senün zât-ı hümayûnuñla fahr eyler bu ‘izz ü câh
Bu kudret ile sen ‘anķâ-menişsin düşmenün ‘uşfûr
Bu heybet ile sen şîr-i jiyânsın düşmenün rübâh
Senün hâk-i deründür İşfahânî sürme ‘âlemde
Kör olsun işidüp derd-i hasedle İşfahân’da şâh
O altun tās-ile meh peykün olmışdur rikâbuñda
Anuñ-çün dâ‘imâ gitmez yüzinden böyle gerd-i râh
Baķup tûğ-ı hümayûnuñdaki zerrîne mancûķa
Felek itmektedir hürşid-i raķşânından² istikrâh
Fezâ-yı cāhuñ içre muhtaşar bir haymedür gerdün
İki altundan topdur³ anuñ üstinde mihr ü mâh
Senün vaķt-i şerîfünde geleydi dehre Keyhüsrev
Gelüp çārüb-keş olurdı der-i iķbâline nâ-h‘âh
Bu ma‘nî cümleñ ma‘lûmıdur cümle cihân içre
Ki mişlün gelmedi dünyāya bu devr-i zamân içre

IV

Efendim sen cihânda pâdişâh-ı bende-perversin
Hudâ eksükligün göstermesün hürşid-i enversin

¹ ‘âlî-câh: ‘âlî-cenâb G.

² raķşânından: ruķsârından G.

³ topdur: hûbdur G.

Nizām-ı dīn ü devletdür senüñ zāt-ı hümāyūnuñ
Bu tāt u tahta ārayış bu mülke zīb ü zīversin¹
Şehen-şāh-ı muzaffer şīr-i ner sultān-ı sa‘ d-ahter
Hidīv-i baħr ü ber fermān-revā-yı heft kişversin
Olur pūr²-hīre çeşm-i mihr farṭ-ı ferr ü tābuñdan
Firāz-ı tāt-ı iqbāl üzre bir yek-dāne gevhersin
Seni gördükçe bu haşmetle dir İskender’e gerdün
Efendiñdür senüñ bu sen anuñ babuñda çākersin
Didüm ol demde ammā ben kuluñ da aña bī-pervā
Be hey mecnūn felek sen ḥaddüñi bilmezsin ebtersin
Sikender kim ki anuñ dergehinde ide çākerlik
Tırursuñ da bu gūne her zamān yābāne söylersin
O bir sultān-ı a‘ zāmdur ki sen her şeb gelürsüñ de
Cebīn-i māh-ile anuñ derinde secde eylersin
Şehen-şāh ibn-i şāhen-şāh sultān ibn-i sultāndur
Eben-‘an-ced ḥudāvend-i cihān ḥaḳān-ı devrāndur

V

İlāhī sen bilürsin ḳalbini ol şāh-ı zī-şānuñ
Ki dā‘im i‘ timād u i‘ tiḳādı sañadur anuñ
Tevekkül eyleyüp şıdḳ-ile luṭf u cūduña³ dā‘im
Recā eyler ḥulūş-ı ḳalb-ile ifzāl u iḥsānuñ
Pes imdi iy Ḥudā-yı lem-yezel ‘izz ü celālūñ-çün
Vücūd-ı pākini ḥıfz et ḥaṭālardan o sultānuñ
Cemālın dā‘imā yavuz nazardan şaḳla yā Rabbī
Gözin hem-çün çerāğ-ı mürde bī-nūr⁴ eyle a‘ dānın
İlāhī dā‘imā bi’ l-cümle evlād-ı kirāmınuñ
Huşuşā kim büyük şeh-zādesi Sultān Süleymān’uñ
Ḳılup zāt-ı şeref-pīrāların āfātdan maḥfūz
Ziyād eyle şafāsın anlaruñ sūriyle dünyānuñ
Vekīl-i muṭlaḳı Dāmād İbrahīm Paşa’yı

¹ ü zīversin: -i enversin G.

² pūr: bir G.

³ cūdına: cūd ile G.

⁴ mürde bī-nūr: mürdeyi nūr G.

Ḳarīn it dā 'imā luṭfina ol sulṭān-ı zī-ṣānuñ
Ḳulüb-ı ḥalkı celb itmektedir çünkim şehen-şāhā
Ziyād it dā 'imā iḳbālin ol şadr-ı cihān-bānuñ
Ḥaṭādan eyile yā Rab pādīşāh-ı 'ālemi te 'mīn
Nedīmā bendesi ḳılsun du 'ā biz diyelüm āmīn

46¹

Terkīb-bend-i 'İzzet²

[Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün]

I

Nigāh-endāz olanlar bāğda bezm-i ırāğāna
Zemīni beñzedürler āsümān-ı encüm-efşāna
'Acāyib şu' le virmiş şem' ler şaḥn-ı gülistāna
Ki ḳıldı ḥīre-i reşk-i dü-çeşm-i mest-i ḥayrāna
Doḳınmış rişte-i meh-tābdan dībā mıdur bilmem
Çemen mi yoḡsa kim bir nūrdan deryā mıdur bilmem

II

Çemen kim sīne-i sebzinde yer yer lāle göstermiş
Ḳumāşın 'arz idüp gūyā mülevven kāle göstermiş
Alup eṭrāfını her şem' e bedr-i hāle göstermiş
Ser-āğāz eyleyüp muṭrib nevāda nāle göstermiş
Şafā āmāde ḥātırlar gūşāde her göñül ḥurrem
Sen inşāf eyile nice mest-i şādī olmasun ādem

III

Şebistān-ı felek kim encümengāh-ı kevākibdür
Temāşāya bu bezm-i ḥāşı biñ cān-ile ṭālibdür
Bu mevsimlerde zīrā lālezār eflāke gālibdür
Zemīnün āsümāna şimdicek terciḥi vācibdür
Ki bir ḥurşīdvār nāmı şehen-şāh-ı mu 'aẓẓamdur
Meh-i tābānı var 'unvānı dāmād-ı mūkerremdür

IV

¹ 728a/730

² Aypay (hızl.), 152.

Çemende lāleler kim keşf-i gül-ruhsār-ı āl eyler
O nev-res tāzelerdür gūyiyā ‘arz-ı cemāl eyler
Bu gūne bezm-i hāşu’l-hāşı kim vehm ü hayāl eyler
Bu bezmüñ mişlini ümmîd iden fikr-i muhāl eyler
Bunuñ zîrâ ki bezm-ârâsı Zıllullâh-ı dānâdur
Ṭarâvet-baḥş-ı ‘unvân-ı cemâli şadr-ı vâlâdur

V

Temâşâ eyle ‘İzzet lem‘a-i şem‘-i şeb-i tâbı
Akıtmış lûle lûle bâğa gūyâ cūy-ı meh-tâbı
Ser-â-pâ şu‘le kılmış nûrdan her berg-i sîr-âbı
N’ola sârî olursa çeşm-i cāna feyz-i seyl-âbı
Bu ‘ahde ‘ahd-i Sulṭân Aḥmed-i kişver-güşâ dirler
Bu eyyâm-ı şerîfe mevsim-i zevk ü şafâ dirler

47¹

Terkîb-bend-i Gâlib Merşiye der-Hakḳ-ı Merhûm Esrâr Dede²
[Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün]

I

Ḳan ağlasun bu dîde-i dūr-bārum ağlasun
Ansın benüm o yâr-ı vefâdārum ağlasun
Çeşm ü dehân u ‘arız u ruhsārum ağlasun
Başdan başa bu cism-i siyehkārum ağlasun
Ağyārum ağlasun baña hem yārum ağlasun
Güş eyleyen hikāyet-i Esrār’um ağlasun
Nâ-dîde bir güher telef itdüm dirîğ ü âh
Ḥâk içre defn idüp girü gîtdüm dirîğ u âh

II

Zât-ı şerîfi ‘âleme bir yâdgâr idi
Faḳr u fenâ vü ‘ışḳ-ı hüner ber-ḳarâr idi
Her şeb mişâl-i şem‘ benümle yañar idi

¹ 729a/731

² Naci Okçu, *Şeyh Gâlib (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umûmî Tahlili ve Dîvânın Tenkitli Metni)*, Ankara: Birinci Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993, s.936.

Sāye gibi yanumda enīs-i nehār¹ idi
Ḥaqqā tamām ‘āşık idi yār-ı ğār idi
Bir kaç zamān mu‘ammer olaydı ne² var idi
Allāh virdi aldı yine kurb-ı ḥazrete
Biz kalduķ intizār ile rûz-ı kıyāmete

III

Âḥir nefesde şoḥbeti oldu maḥabbet āh
Bir yara urdı bağruma bu derd-i fūrkat āh
Gelmezdi hīç kalb-i faķire bu şûret āh
İy kâş itmeyeydüm o ‘āşıkla şoḥbet āh
Yağmazdı belki cānumı bu nār-ı ḥasret āh
Telḥ itdi kāmum āh o zehirnāk şerbet āh
Eyvāh elden ol gül-i ḥandānum aldı mevt
Esrārūm aldı cümle dil ü cānum aldı mevt

IV

Olsun mübārek ol mehe kabır-i sa‘ādeti
Mevlā müyesser ide maḥām-ı şefā‘ati
Bitmiş ne çāre dānesi gelmişdi sâ‘ati
Dehrūñ budur hemīşe muḥibbāna ‘ādeti
Tefrīķ içündür itse de ızḥār vuşlatı
Zehri yudılmaz ağza alınmaz ḥarāreti
Ben gördüğüm bu dār-ı fenānuñ fenāsıdır
Bāķi Ḥudā rızāsı beķā Ḥaḳ beķāsıdır

V

Meydān-ı Mevlevīde nişān āşikār idüp
Pervāz iderdi şevķ-ile ‘anķā şikār idüp
Eylerdi nāy u defle semā’ āh u zār idüp
Bulmuşdı kân-ı maṭlabı Ḥaḳ’da ḳarār idüp
Almışdı müjde kūyna yāruñ güzār idüp
Gitdi ne çāre Ğālib’i ḥasretle yār idüp
Olsun vişāl-i Ḥazret-i pīrānla kām-yāb

¹ nehār: nihād G.

² olaydı ne: - G.

48¹

Terkīb-bend-i Ġālib²

[Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün]

I

Āh kim düşdi gönül bir şeh-i 'ālī-cāha
Ki ḥayāliyle gelür lerze-i dehşet māha
Reh-nümā her keremi biñ elem-i cāngāha
Ḥārḥār-ı ġam-ile ƙaldı işüm Allāh'a
Söylenilmez bu ne hem-rāza ne ḥod hem-rāha
Furşatum yok ki diyem derd-i dilüm ol şāha
Derd-i ḥasretle neler çekdüğümü ben bilürem
Yarama şimdi ne zehr ekdüğümü ben bilürem

II

Añlamaz mı bilemem yoḥsa tegāfül mi ider
Cigerüm pāreleyüp ƙatle te'emmül mi ider
Cān ḥalāş olmağı bir daḥı taḥayyül mi ider
Dime zaḥm ura n'olur ġamze tekāsül mi ider
Öyle şeh-bāz bu vīrāna tenezzül mi ider
Hep anuñ cevrine 'uşşāk taḥammül mi ider
Tā ki öldürmeye biz terk-i niyāz eylemeyüz
Öyle bī-hūde yire sūz u güdāz eylemeyüz

III

Senden iy şūḥ ben ümmīd-i vişāl eylemedüm
Ṭab'uma³ ḥadşe virüp fīkr-i muḥāl eylemedüm
Rüz-ı 'ıŝķı şeb-i tārīk-i ḥayāl eylemedüm
Zülf-i kāfır gibi inkār-ı cemāl eylemedüm
Kākülün āh-ile ber-hem-zede-ḥāl eylemedüm
Ḥavf idüp ġamzeñe bir ḥarf su'āl eylemedüm

¹ 729b/732

² Okçu, s.250.

³ ṭab'uma: ṭab'uña G.

Qalmadı şabra mecālüm bilemem ‘iṣyānum
Dağı bitmez mi tegāfülle ġaraż sulṭānum

IV

Beni ağlatma meded ġamze-i ḥūn-ḥ^vāruñ içün
Saña kendim öleyüm dīde-i bīmāruñ içün
Bu qadar dökme sirişküm leb-i dūr-bāruñ içün
Şakla ol qanları gül-güne-i ruḥsāruñ içün
Ben belālar çekeyüm ṭurre-i ṭarrāruñ içün
Sen de bir gün ola āh eylesin yāruñ içün
Derd-i hicrāna devā itmege ḥasret çekesin
İltifāt eylemedüm diyü nedāmet çekesin

V

Qalmadı sūziş-i ḥasretle mecāl-i efgān
Ḥayretümden idemem ḥasretümi dağı beyān
Ne qadar şaklasam elbetde olur keşf ü ‘ayān
Qalamaz penbe-i dāğ içre bu āteş pinhān
Niçün itsün bu qadar bir¹ sözi dil ketm ü nihān
Dağı bir söz yok efendim buña vallāhī inan
Ġarażum bu ki biraz sūz u ġudāz eyleyeyüm
Suḥan-ı ‘ıṣṣ eger küfr ise de söyleyeyüm

VI

Leb-i la‘lünde bulur Ḥıẓr-ı suḥan āb-ı ḥayāt
‘Aşık-ı dil-şüde ḥasretle ölür mi heyhāt
Qātilüm dirsem eger ben saña rüz-ı ‘araşāt
Qanlı gömlekle ider pīrehen-i ten işbāt
‘Āqibet ġamze-i cellāduñı eyler iskāt
Raḥm kıl raḥm ki iy şūḥ-ı pesendide-şifāt
Ġālīb ölmekle senüñ çeşmüñe şıḥḥat gelmez
Baña bu derdden ölsem de ferāġat gelmez

¹ bir: bu G.

² 730b/732

Terkīb-bend-i Ğālib¹

[Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn]

I

Şad² bârekallāh iy şeref-āmūz-ı dāverī
İtdüñ tamām şād revān-ı peyam-beri
‘Aşr-ı Muḥarrem içre revān idüp āb-ı şāf
Muḥkemledin maḥabbet-i Şeppīr ü Şepper’i³
Bu ḥastelik mizācuña gūyā hedıyyedür
Maḳbūle geçdi sevdigüñ evlād-ı Ḥaydarı
İḥyā idüp velāyetümüz tekyemüzle hep
Sīr-āb-ı cūd oldı cihān teşne-lebleri
Şimdi ğaraż saḫīḥ⁴-i mizāc-ı laṭīfdir
Zirā bu rūḫa dā’ir ‘ilāc-ı laṭīfdir

II

Tevfīḳ-i Ḥazret olmadı her kām-kāra bu
Olmışdı gerçi ḥ’āhiş-i dil şad hezāra bu
Şıdk u ḫulūş böyle gerek kāmverlere
Olsun numūne cümle gürūh-ı kibāra bu
Ḥaḳḳā ki ḫayr-ḫ’āḫ-i devlet budur tamām
Eyler sirāyet ‘āleme dār u diyāra bu
Dünyā vü āḫiretde yetişmez mi ādeme⁵
Bā’iş degül mi ed’ iye-i bī-şümāra bu
Ḥaḳ Ḥazreti ‘alīmdür iy kām-baḫş-ı dil⁶
Olduḳ du’ā-yı ḫayra dil ü cānla müştāgil

III

Luṭfuñla bī-nevāları şād eyledüñ tamām
Leb-teşnegāna baḫş-ı murād eyledüñ tamām
Naḳdīne-i sirişk yetişmez vefāsına
İḫsānlarını şöyle ‘idād eyledüñ tamām

¹ Okçu, s.245.

² şad: - G.

³ Şeppīr ü Şepper’i: - G.

⁴ saḫīḫ: taşḫīḫ G

⁵ Ādeme: ‘āleme G.

⁶ baḫş-ı dil: baḫş degül G.

Pîrâna intisābuña rûşen delîldür
İşbât-ı müdde‘ â-yı vidād eyledüñ tamām
Mermerde kazdı ismüñi naqqāş-ı rûzgār
Mülk-i cihānda bir eyü ad eyledüñ tamām
Şubh u mesāda şimdi budur vird-i şeyh ü şāb
Biz kām-yāb-ı luṭfuñuz ol sen de kām-yāb

IV

İy dil bilür misin kimedür bu kelām hep
Bir dāver-i keremver içündür tamām hep
Mevkûf-ı re‘y-i ḥāşıdur ol zāt-ı ekremüñ
Virmek umûr-ı müşkile birden nizām hep
Ya‘ nî murād Ḥazret-i Rāşid Efendi’dür
Ağa dise efendi dise ḥāş u ‘ām hep
Bağ kâ‘ ināta bir nazar-ı i‘tibār-ile
Meftûn-ı ḥüsn-i tavırı degül mi enām hep
Mevlā mu‘ammer eyleye zāt-ı şerîfini
Afâtdan maşûn ide tab‘-ı laṭîfini

V

Hem kâmkâr-ı dehrdür ol hem kerîmdür
Akrânı içre ḥağ bu ki mişli ‘adîmdür
Bir naḥl-ı sāye-perver-i in‘ām-ı şāhdur
Ġars¹-ı yemîn-i Ḥazret-i Sultân Selîm’dür
Ol nev-bahāra böyle gerek gül-bün-i vefā
Ḥûy²-ı şehān sirāyeti resm-i kadîmdür
Kâr-âgehân-ı aşır ki mu‘tād-ı ḥayr ola
Allāhdan ‘ibādına luṭf-ı ‘amîmdür
İdüp umûra himmet-i merdân müsā‘ade
‘Avn-i Hudā’yı herkes iderler müşāhede

VI

Ġalib medîḥa-güy olup ol zāt-ı ekreme
Bir dāstân-ı tâze virür dest-i ‘āleme

¹ ğars: ‘arş G.

² ḥûy: ḥûn G.

İşrāf-ı nakd-ı vakt idüğün bildürür bütün
Şā'irlerün kaşîdeleri Ma' n u Hâtem'e
Zîrâ cihânda hayr ile yâd olmadan ğaraż
İhşân-ı 'âm bir eşer-i nevdür âdeme
Bî-şübhedür ki himmet-i Moñlâ-yı Rûm ile
Mevlâ muḳadder itdi bu zî-şân-ı efḥame
Olsun hemîşe baht u sa'âdetle kâmkâr
Bî-'ayb u şe'n mesned-i devletde ber-ḳarâr

50¹

Terkîb-bend-i Sâḳî-nâme-i 'Âlî²

[Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün]

I

Yine bir bezm-i tarab-sâz ile yârân-ı şafâ
Çekdiler cām-ı muşaffâyı virüp rûḥa cilâ
Nuḳl meclisine leb zikri zeḳân fikri olup
Meze düşdi o nişîmende enâr u elma
Mâh-rûlarla münevver görüp ol encümeni
İftirâdur didiler şem'-i şebistân[a] ziyâ
Çarḥ tebsiler ile şöyle düzildi mezeler
Oldı finduḳ ṭabağı şanki nücûm-ile semâ
İstiridye teke vü midye ḥuşûşâ mâhî
Sofrayı ni' mete ğarḳ itdi mişâl-i deryâ
Ehl-i bezm içre gezer elden ele ḥürmet-ile³
Ḳızıdur duḡter-i rez pîr-i muġānuñ gūyâ
Ne şafâ-baḡş nişîmen ne güzel 'âlem olur
Bir gedâ içse anuñ cür'a-i cāmın Cem olur

Bend-i Şânî

II

¹ 733a/735

² Aksoyak, *Gelibolulu Mustafâ Ali Divânı İnceleme, Tenkitli Metin*, s.333.

³ - : cām G.

Şıgadı gönleginüñ yeñlerini merdâne
Girdi sâķi bir ayağ-ile bu dem meydāna
Gögsinüñ dügmelerin çözdü açıldı sine
Açdı endişe kilidin bir alay yārāna
Keç tutup geydi ‘araķ-çinini girdi bezme
Şevķ ile şaldı ‘araķ kâsesini devrāna
Karşı karşı elini stilleler urdı aya
Serpe serpe kadehi dökdi key-i Keyvān’a
Şaldı ‘aks-i ruķ-ı rengini şarāb-ı āle
Gül şarābıyla pür oldı şanasın peymāne
Sā’idi şāķ-ı güle beñzedi cām-ise hemān
Döndi beş goncalı bir taze gül-i ħandāna
Dimezüz sâķi-i gül-çihre bize cevır itsün
Göñlümüz alsun ele ya’ nı kadeh devr itsün

Bend-i Şalış

III

Mey-i ħamrāya nice olmasun ādem meyyāl
Zāhiri zevķ ü şafā bātını rengin ħayāl
Bir ħınā virmededür ħalbe ki eyler gūyā
La’l ü yāķūt-ile her bir kadehi māl-ā-māl
Şöyledür¹ himmeti ki iller ayaklanmağ için
Kendünün cür‘asını muttaşıl eyler pā-māl
Gülşen-i bezme hezār ol ħoma cāmı muṭrib
Gül-i āl ister iseñ işte biñin gör birin al
Seker-i sükkerdür anuñ açlığı lezzetdür
Şehd-i şir’in dimezüz eylemezüz böyle vebāl
Ötesin bilmezüz iy şūfī ħarām olsa eger
Ķande olurdu gül-efsün gibi bir siħr-i ħalāl
Gösterür dīde-i maħmūr[a] cihānı zulümāt
Bilmezüz yoħsa göñül bāde midür Āb-ı Ħayāt

¹ şöylece: şöyledür G.

Bend-i Rābî‘

IV

Yine āvāz-ı kemānçe dile te ‘şir itdi
Sīnede oķ gibi her pīş-revi yir¹ itdi
Gūşmāl eyledi muṭrib yine yab yab kopuzı
Beni deng itmege mızrāb ile el bir itdi
Ney-zen aķız tūfegi gibi ūfūrdi nāy²
İñlerin murġ-ı dilūñ şaydına tedbīr itdi
Halka-i bezmümüzūñ dāyiresin çeng ile def
Şanasın cedvel ü pergāl-ile taşvīr itdi
‘Ūd karnın şişürüp arķası üstine yatup
Naķş u şavtı bize kıldan kıla ta‘ bīr itdi
Çār-pāreyle çıkup ortaya bir sihr-āmūz
İlleri iki taraıdan bile teşhīr itdi
Ney gibi bezm-i belāda niçe bir iñleyelüm
Gūş-ı iz‘ ān-ile her sāzı meded diñleyelüm

Bend-i hāmīs

V

N’ola aķar şu gibi egri ise reftārı
Sözine toġrıdur ammā hele her evġārı
Lezzet-i bāde ile aġzı şulanmaķdandır
Ġālibā ser-ħoşuñ añlanmaduġı ġüftārı
Ġölmesin aġlamadan fark idemezler mestūñ
Ġöl ü mül bülbülinūñ böyle olur eṭvārı
Kimisi ‘arz-ı maħabbetde kimi ħayretde
Kiminūñ ‘ādeti zārī kiminūñ bī-zārī
Hāşılı hāç birinūñ zevķini ta‘ bīr idemem
H‘āb-ı vuşlatdadur eñ ġāfili eñ bīdārı
Diye ‘Ālī bu kerāmet ne durur çaķ başdan
H‘āceler sāġar u şaħbāya bozar destārı

¹ yir: ṭīr G.

² aķız tūfegi gibi ūfūrdi nāy: aķızlıġı gibi unudurđı yār G.

Yapalum kaşr-ı şafâyı içelüm bâde-i nâb
Yıkalum hâne-i ‘ârı olalum mest ü harâb

51¹

Terkîb-bend-i Nef’î²

[Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün]

I

Merhabâ iy cām-ı mînâ-yı mey-i yâkût-reng
Devri gelsün senden ögrensün sipihr-i bî-direng
Merhabâ iy yâdgâr-ı meclis-i devrân-ı Cem
Âb-ı rûy-ı devlet-i Cemşîd ü âyîn-i Peşeng
Merhabâ iy şâhid-i ‘işret-serây-ı meykede
Duğter-i pîr-i muğân hemşîre-i sâkî-i şeng
Sensin ol rûh-ı revân-ı mürde-i endüh u ğam
Saña nisbet çeşme-i âb-ı Hızır ‘ayn-ı şereng
Sensin ol sermâye-i bâzâr-ı şevk-i ehl-i ‘ışk
Düşdi feyzüñle güşâde cevher-i nâmûs u neng
Sensin ol pîrâye-i hikmet ki feyz-i kâmilüñ
Kıldı mir’ât-i zâmîr-i ehl-i dilden def’-i jeng
Cür’aña virmezdi cân her ‘âşık-ı efsürde-dil
Olmasañ tâb-efken-i her hâtır-ı bî-tâb u teng
Mey degül rûh-ı revân-ı mürde-i ğamsın hele
‘Âlemüñ cânı degülsen cân-ı ‘âlemsin hele

II

Râhsın râhat-fezâ-yı hâtır-ı mestânesin
Rûhsın naqd-ı revân-ı ‘âşık-ı dîvânesin
Cür’a-i cân-bağşuña leb-teşnedür Hızır u Mesîh
Âb-ı hayvânsın yâhûd la‘l-i leb-i cânânesin
Âbsın ma‘nâda ammâ âb-ı âteş-pâresin
La‘lsin şûretde reng-i verd-ile ammâ nesin
Başlasun meclisde devre sâgar-ı mînâ ile

¹ 733b/736

² Metin Akkuş (hızl.), *Nef’î Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yayınevi, 1993, s.269.

Lāle-i sîrâb-ı bâğ-ı bezm-i ‘işret-hānesin
Pür-şafādur tâb-ı didāruñla bezm ü bezmgāh
Rūşenāyî-bağş-ı kalb-i meclis ü peymānesin
Bî-ser ü sāmān idersin niçe Sām u Rüstemi
Duğter-i rezsın velî ‘aql almada merdānesin
Zevke dā’irdür şafā-yı hālet-i keyfiyyetin
Meclis-i rindāna maḥrem ğayrıya bîgānesin
Beñzemez bir keyfe hiç keyfinde ‘ālem var senüñ
Rūḥsun el-kıışsa rāḥ olmañda şübhem var senüñ

III

Bādî-i zevk ü şafāsın gerçi nāmuñ bādedür
Cür‘ añı nüş eyleyenler ğuşşadan āzādedür
Cān u dilden kimse yok kim saña meftūn olmaya
Şāh u dervîş ü gedā hep feyzüñe dil-dādedür
Her ne dem luṭf eyleyüp bezmi müşerref eyleseñ
Ehl-i bezm ayağuña yüz sürmege āmādedür
Şāh-ı evreng-i şafāsın luṭf u ḳahruñdur sebeb
Kimisi şulḥ üzre mestāneñ kimi ğavġādudur
Ehl-i ‘ışḳa saña beñzer hem-dem olmaz kim dilüñ
Hem kudüretten berî hem ğıll u ğışdan sādedür
Sende n’eyler ğıll u ğış bir pāk u şāf āyînesin
Varise az çok kudüret sāğar-ı mînādudur
N’itsün ol esbābı ‘āşık kim saña rehn olmaya
Āteşe yansun gerek ḥırḳa gerek seccādedür
Meclis-i erbāb-ı dil bir laḫza sensüz olmasun
Ḥürmetüñ inkār iden ‘ālemde ḥürmet bulmasun

IV¹

Ben hele bir saña benzer yār-ı hem-dem bulmadum
Hem senüñ bezmüñ gibi bir bezm-i ḥurrem bulmadum
Nice mesrūr olmasun ol meclisüñ aşḫābı kim
Ḳatreni nüş eyleyende zerrece ğam bulmadum

¹ 5/IV: Mısradan sonra G’de olmayıp YE’de yer alan şu mısralar bulunmaktadır:
Bir yere cem‘ olsa ‘āşık şem‘ ile maḥbūb ile
Hiç o bezm-i ḥāşa senden özge maḥrem bulmadum

Saňa hāṣā beñzedem afyon u bengüñ neşvesin
Anlaruñ dağı huşūṣā keyfini kem bulmadum
Ehl-i ‘ışka tırfa ‘işret-ḥāne buldum ‘ālemi
Sensüz ammā ‘ālemüñ zevkinde ‘ālem bulmadum
İdeli seyl-i hücumuñ ḥāne-i zühdi ḥarāb
Tevbenüñ bünyādını ḥātırda muhkem bulmadum
Zevkine vāṣıl olunca tevbessin bozmağ degül
Tevbeyi hiç ihtiyār eyler bir ādem bulmadum
Dil-güşādur meclisin ġāyet de hem rindānedür
Her ne dirlerse senüñ ḥaqqında hep efsānedür

V

Keyf-i cān-baḥşuñ ki cism ü cāna rāḥat bundadur
Ḥikmetüñ inkār ider vā‘ iz ḥamākat bundadur
Mürde-i endüha söz yok cān bağışlar şöhetüñ
Cān virür çok zevkine anuñ da şöhet bundadur
Gerçi varuñ şarf idersin sen gönüller açmağ
Ḥarc ider varuñ da herkes saňa ḥikmet bundadur
Ehl-i ḥikmet bilmemiş bu ana dek keyfiyyetüñ
Yoḥsa bir bīmār için dirlerdi şıḥḥat bundadur
Sükkeri şerbetden a‘ lāsın hele ehl-i dile
Telḥ-kām itseñ n’ola ġayrı ḥalāvet bundadur
Ḥāşılı hem-meşreb olsañ yaraşur rindān ile
Ter degül ṭab‘ uñ ‘arax gibi leṭāfet bundadur
Öldürür renc-i ḥumāruñ dirgürür feyzüñ yine
‘Āşık-ı bīmārı bir demde ġarābet bundadur
Neṣṣ-i bīmār[1] gel keyfüñle iḥyā kıl yine
Ḥātır-ı maḥzūnını ġamdan müberrā kıl yine

52¹

Sākī-nāme-i Neş’et [Terkīb-bend]²

[Meṣ’ ulü fā‘ ilātü meṣ’ ilü fā‘ ilün]

¹ 735a/737

² Oğraş, s.137.

I

Sāķī getür o sāğarı kim ‘aks-i āfītāb
Āşār-ı feyz-i cür‘asıdur tāb-ı māh-tāb
Nūş eylemege tā ola gerdün-ı nüh-kıbāb
Seyl-i sirişk gırye-i mestāneme ħabāb
Rıdvān görince mest beni ide feth-i bāb
Ĥūrī ĥumār-ı çeşmüm ile mest ola ĥarāb
Sīrāb-ı şevķ añılıcaķ bizi neşve-yāb
Dil-teşnegī-i ĥasret ide kevşeri şarāb
İdem bulınca mestlik-ile ben müsā‘ade
Mir ‘āt-i dilde şüret-i cānān müşāhede

II

Sāķī ĥumār-ı derd ü ġama olmışam esīr
Āzād idüp bu ķuluñı ecr ü şevāba gir
Bir feyz-i ‘ışk ya‘nī bize bir piyāle vir
Sen ol ‘azīz başuñ içün baña dest-gīr
Nūş eyleyince ‘ālem-i bālā olur zāmīr
Şems-i ĥaķīķat ile olur māh-ı dil münīr
Baĥtum civān u ‘aķlum ola sāl-ĥurde pīr
Derd ü belādan itmeyeyem bir daĥı nefīr
Şāĥā kemāl-i luţfuñ ile eyle gel kerem
Dünyā göziyle şāhid-i maķşūdumı görem

III

Sāķī o bezm-i ĥāşda eyle bizi be-kām
Ĥāşān-ı Ĥaķķ bezmi ola girmeye ‘avām
Ol cāmdan ki cām-ı dili mest ide müdām
Şūrbi ĥelāl ü tevbesi belki ola ĥarām
Allāĥ için meded meded iy şūĥ-ı ĥoş-ĥırām
Maĥrūm-ı luţf itme beni saña bu recām
Kām-ı dü-kevn terki baña ba‘d-ez-īn merām
Zemzemle şun la‘lūñ eyle bir Cemāne cām¹
Ĥ‘āhişger olduĥum keremi eyle gel baña

¹ 8/III: Mısrada vezin kusurludur.

Sırr-ı zamîri keşf ideyüm mû-be-mû saña

IV

Sâķî sebû vü cām u şürāķî vü rāķ-ı rūķ
Gülzār u bezm-i sâz-ı nevâ-senc-i pür-fütûķ
Şādî vü şevķ derd ü ħumār-ı dem-i şabûķ
Cümle rumûz-ı nükte-i ‘ışķ iy enîs-i rūķ
Ĥaşâ ki meyle ola dile feyz ile fütûķ
Ėayr-ı şarâb-ı la‘l-i lebi ‘ömr-baķş-ı Nûķ
Şahbâ-yı nâb kevşer ide ĥâtıra sünûķ
Olsun hezâr kerre bize tevbe-i naşûķ
Ĥep mâ-cerâmı neyleyeyem eyledüm ‘ayân
Ĥayfâ dirîğ sırr-ı dilüm olmadı nihân

V

Sâķî getür o rāķı ki rūķ-ı revân ola
Mestānesi ser-i kûy-ı cānāna yol bula
Deryûzegî-i dergehi faķr-ı şehân ola
Mey-ĥānesi deri ile dāru‘l-emân ola
Yek-ķaķre cur‘asına bahâ dü-cihân ola
Kim nûş iderse ĥusrev-i şāķib-zamân ola
Na‘l-i semend[i] māk-ı nev-i āsümân ola
İķbāl ü tāk u devleti de cāvidān ola
Sâķî bu söz ü sâzumuzı itmeye çü gûş
Neş’et bu güft-gû-yı ‘abeş tâ-be-key ĥamûş

53¹

Sâķî-nāme-i Ėālîb [Terkîb-bend]²

[Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün]

I

Sâķî vir ol piyāle-i elmāsa ferr ü tāk
Elmās içinde mevc ura ammā ki la‘l-i nâb
Virsün fûrûğ bezme o ĥal-kerde āfitāk

¹ 735b/738

² Okçu, s.272.

Olsun harīm-i meykede şubḥ u şafak şarāb
Şīr-i ‘arāk benāt-ı müli ide feyz-yāb
Bir baḥr içinde mevc ura ḥūrşid ü māh-tāb
Deryā-dilān-ı ‘ışkuña īsār-ı gevher it
Şahbā-yı sürḥı çeşmüme yâkūt-ı aḥmer it

II

Sākī getür o ābı ki āteş-ḥurūş ola
Her bir ḥabābı kılzüm-i dūzaḥ-be-düş ola
Mevc-i şafāsı şu‘ le-i gevher-fürūş ola
Naşş-ı gül-i piyālesi maḥv-ı nuḫūş ola
Ser-mest-i ‘andelībi gürūh-ı sürūş ola
Bu baḥr-i ḥūn ki dildür aña cür‘ a-nūş ola
Keşf itdüm ol feraḥla ğam-ı dilsitānumı
Destūr olursa söyleyeyüm dāstānumı

III

Sākī getür o cāmı ki maḥmūrı mest olur
Ḥūr-ı Behiştün irse gözi mey-perest olur
Sāğar-keş-i nuḥustı ḥarāb-ı elest olur
Yanında ḳadr-i zühd ü kerāmāt pest olur
Peymāne-i ḥayāt-ile tevbe-şikest olur
Mestāne reng-i rüy-ı ḥayā zīb-i dest olur
Ammā ḥired te ‘eddüb idüp iḥtişāsına¹
Nāz u niyāz ḥizmet ider bezm-i ḥāşına

IV

Sākī getür şarābı ki maḥmūr-ı bī-dilem
‘Aql ile āşinā degülem gerçi ‘ākilem
Mānend-i mevc-i cūş-ile dil-gīr-i sāḥilem
Ditrer elümde kāse-i gird-āb ḳanzilem
‘Ummān içinde pençe-i mihre mümāsilem
Oldum ğarīḳ-i baḥr-i fenā merd-i kāmilem
Varursañ iy gönül yem-i ‘ışkuñ verāsına
Benden selām it ol ṭarafuñ āşināsına

¹ İḥtişāsına: iḥtişāşuma G.

V

Sākī getür meyi ki sañadur hıñāb-ı ʿışk
Her yüzden oldı gerçi su ʿāl ü cevāb-ı ʿışk
Açıldı āfitāb zuhūr itdi hıñāb-ı ʿışk
Zülfüñ virürmiş ʿārızuñ pıç ü tāb-ı ʿışk
Hıñ geldi nāsıñ oldı o hükm-i kitāb-ı ʿışk
Bir dahı fitne eyleyemez intisāb-ı ʿışk
Yā Rab o kara gün ne belā-yı siyāh idi
Ger āh-ı şu ʿle virmese hālüm tebāh idi

VI

Sākī revān it āteşi kāfūr-pāreden
Bir kaç kadeh pür eyle o mevc-i şerāreden
Seyr it hilāl-i sāğarı nūr-ı sitāreden
Ketm eyleme habābı¹ dil-i hıç-kāreden
Kaldurma ya ʿ nī şıseyi pış-i nezāreden
Men ʿ itme mevceyi leb-i huşk-i kenāreden
Bir gün olur ki mest gözüñ hūşyār olur
Ġālīb de bu humārı şavar neş ʿedār olur

54²

Sākī-nāme-i Belīg [Terkīb-bend]
[Mef ʿülü fā ʿilātü mefā ʿilü fā ʿilün]

I

Sākī getür ki devr ide ol cām-ı āfitāb
Āşar-ı feyze kābil ola bezm-i mäh-tāb
Nessāc-ı kārğāh-ı hayāl ide feth-i bāb
Virşün kumāş-ı ma ʿ nī rengine āb u tāb
Evvel kadehe ʿ aks ide ref ʿ eyleyüp niķāb
Mir ʿāt-ı kalbe şāhid-i mazmün-ı nüh-kitāb
Sāğar-keşān-ı meclise keşf ola bī-ħicāb
Sırr-ı hafī-i sākī-ı kevşer Ebū Tūrāb

¹ habābı: hayātı G.

² 736a/738

*İtdükçe neş'e dide-i kalbe müsā'ade
Cānān-ı cānı eyleye 'āşık müşāhede*

II

Sākī humār kesdi emānum piyāle vir
Āzād eyle bendeñi ğamdan şevāba gir
Hâtır olunca neş'e-i meyden şafā-pezîr
Güş it şarîr-i hāme-i destān-serā ne dir
Rindān-ı mesti vākı'adan eyleyüp habîr
Böyle vaşıyyet eyledi bir sāl-ğorde pîr
Ālûde eylesün kefen-i cismi ol 'aşîr
Münkir cevāb söylemesün göricek Nekîr
*Bezm-i fenādan ayağı çün kim çeküp gidem
Nüş-ı şarāb-ı 'adn ile def'-i humār idem*

III

Sākī şarābı eyleme ālûde şāf ola
Emvāc-ı zūr-ı neş'e ile dil-şikāf ola
Kibrîr-i aḥmer ol meye nisbet güzāf ola
Her kim içerse vākıf-ı esrār-ı kâf ola
Bir mey getür ki nüş iden anı mu'āf ola
Aqvāl-i hürmetinde niçe ihtilāf ola
Mînā içinde böyle huşûşā ki şāf ola
Men'-i faḫîhûn ol meyi şāyed hilāf ola
*Uğratma bezme münkir-i 'ışkı kesel gelür
Virme şarābı kibrine anuñ hālel gelür*

IV

Sākī fūrûğ-ı bāde ile gel ayak ayak
Zulmet-serāy-ı hâtır-ı vîrāne şem'e yak
Efsürde oldu meclis-i 'işret nigāra bak
Allāh 'ışkına o büte bir piyāle çak
Pîr-i muğān ile bulışup *keyfê me'ttefāk*
Virdi bu gûne hâtır-ı nā-şāduma sebak
İy rind-i lāy-h'ā[r] hemîşe döküp 'arak
Mey iç kalınca diñle beni rûḥdan ramak

Tārik olursa çeşm-i dile gūşe-i meğāk¹
Gülzār-ı ‘adne pencere aç ola tāb-nāk

V

Sākī teğāfūl eyleme şun mey ki mest olam
Hem-ḥāl-i bezm-i bāde-i mest-i elest olam
Deyr-i kühen de bunca zamān mey-perest olam
Ser-ḥalka-i mecālīs-i rindān-ı mest olam
Lāyık mıdır ki ḥāk-i mezellet-nişest olam
Pervāz iderken evc-i ma‘ ārifde pest olam
Yārān yapıldı ben ise ḥātır-şikest olam
Gül mevsiminde ğam-zede vü teng-dest olam
Ṭāḳ oldı ṭāḳatūm çekemem bār-ı miḥneti
Gönder İlāhī bendeñe bir ehl-i ḥimmeti

VI

Sākī sezā mıdır kala mey-ḥāne teng ü tār
Ḳurbānuñ olduĝum ḳanı ol cām-ı tābdār
Beytü’l-Ḥarem’e gel yine ḳandīlini uyar
İtsün ṭavāf meclisi ḥübān firiştevār
Şundukça ehl-i ‘ışḳa mey-i la‘l-i hoş-güvār
Şād ola rind-i külḥan-ı rūḥ-ı lāy-ḥvār
Gülgün kümeyt-i sāğara tā ki olup süvār
Bu senglāḥ-ı mühlkede itmeyem ḳarār
Merdāne cünbiş eyleyerek şīr-i mest olam
Şāyed ola ki menzil-i maḳşūda yol bulam

VII

Sākī cihānda ḥürmet iderler şarābına
Bu köhne pīr-i müflise mey vir şevābına
Rindān bakup bu kārgehüñ inḳılābına
İtmiş ḳıyās bāde-i nābuñ ḥabābına
Naḳḳād-ı ‘ışḳuñ ‘aḳluñ irişmez ḥesābına
İtme ḥavāle rindi Cehennem ‘azābına
Daḥl itme zāhid ehl-i hevānuñ şarābına

¹ meğāk: مغاناك M.

Lâzım degül mi bâde bu bezmüñ kebâbına
Bahr-i sefide geldi kim oldu Yem-i Siyâh
‘Afv-ı Hudâ’ya nisbet ile böyle her günâh

VIII

Sâķi şarâb-ı nâb-ile leb-rîzdür kedü
Zinhâr boş bulunma tehî kalmasun sebû
Câmı pür eyleyüp baña şun i‘ tizârı kı
Âb-ı hayât olmasa cân beslemez bu şu
Olmam firîb-horde ben iy şûh-ı sâde-rû
Şahbâ-yı la‘ l-fâm degül ‘ anberiyye bu
Bir bâde ile pîr-i harâbâta cüst ü cû
Kim bende içse eylemeye şâha ser-fürû
Bu teng-nâda müflis iken kâm-rân ide
Murgân-ı kuds ile beni hem-âşiyân ide

IX

Sâķi getür şarâbı ki def‘ -i humâr idem
Hengâm-ı dîde ‘ işret-i evvel-bahâr idem
Ser-mest olunca meclise gevher nişâr idem
Esrâr-ı ‘ ışkı ehl-i dile âşkâr idem
Her müyü tende nahl-i tecellî-nigâr idem
Dâmân-ı çarhı âhum ile pür-şerâr idem
Bed-nâm-ı ‘ âlem olmağ-ile iftihâr idem
Bir serv boylı tâze sevüp ihtiyâr idem
Min-ba‘d bûs-ı ğabğab-ı sâķi kadeh be-kef
Naķd-ı hayâtı eylemeyem yok yire telef

X

Sâķi sezâ mı hem içe hem dahl ide müdâm
Olsun ilâhî zâhid-i nân-kûra mey harâm
Ėarķ eyle seyl-i bâdeye ğam kişverin tamâm
Dârâ’ya ğâlib eyledi İskender’i bu cân
Vâreste ol bu tûl-i emelden mey iç müdâm
Kimse cihânda buldıramaz hâline niżâm
Nîrû-yı meyle al ğam-ı dünyâdan intikâm

Aç gūş-ı hūşı diñle budur zübde-i kelām
Dünyā-yı bî-sebāta kapılma vefāsı yok
Bir köhne zendür ehline anuñ cefāsı çok

XI

Sāķī mey ile ʿaķd-i maḥabbet cedīd olur
Lāf-ı vefāda her bir eḥibbā ferīd olur
Düstuñ hemīşe ādeme luṭfı mezīd olur
Niʿ met başında müftine herkes şehīd olur
Yārān-ı ʿaşrı şimdi bilen nā-ümīd olur
Ḥācet deminde her birisi nā-bedīd olur
Eşrāṭ-ı sâʿ at irdi gönüller ḥadīd olur
Dillerde belki nāmı vefānuñ resīd olur
Aḥbāb-ı nükte-pervere dāʿim budur sözüm
Sevmem vefāsı olmayanı görmesün gözüm

XII

Sāķī düşer mi meclis-i ʿişretde ğam yemek
Derdüñ var-ise sīnede ğam çekme şīşe çek
Ney-zen demüñdür al beni efsürdedür yürek
Söndi gönülde āteşi lāzımdur üflemek
Olmaz cihānda muṭrib ü tūṭiye ğayrı dek
Söyletmek için āyīne-i cām-ı Cem gerek
Gel gel kenāra çift olalum böyle tırma tek
Dönsün piyāle ʿaksine devr eyleyor felek
Lāyık mı āh idüp felege bir iş itmeyem
Dāʿim muḥālif itdügi kavli işitmeyem

XIII

Sāķī teʿallül eyleme gel yoksa ḥumda şey
Besdür lebüñle ḥāl-i ruḥuñ bezme nuḳl ü mey
Mülk-i ʿademde cānına urmazdı şimdi key
Ḥürmetle tutsa cām u şarābı el üzre Key
Āb-ı ḥayāt bāde ile nefḥ-i şūr-ı ney
Dil-mürdegān-ı meykedeyi eylemez mi ḥay
Tırma Belīg rāh-ı ḥarābātı eyle tayy

Rehberlik eylesin saña Hızır-ı huceste-pey
Olsun fedā-yı şāhid ü mey cümle aqça pul
Qurtul cihānda vesveseden mest-i bī-ḥod ol

5. SONUÇ

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde önemli bir telif türünü oluşturan zengin mecmua literatürü içerisinde yer alan musammat mecmuaları ile tertip ve hacim bakımından musammat mecmualarının ideal düzeydeki örneklerinden biri olan *Gencîne-i Eş'âr* (Milli Ktp. Yz. A 1641) ismiyle kayıtlı mecmuanın çeviri yazı ve incelemesini konu alan bu çalışmada her şeyden evvel, son yıllarda yapılan çalışmalarda daha görünür hâle gelen “musammat mecmuası” türü daha belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Konuyla ilgili yapılacak her yeni çalışma, türün belirginleşmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışma çerçevesinde yazma eser kütüphaneleri taranarak yapılan araştırma neticesinde 22 musammat mecmuası tespit ve tavsif edilmiştir. 12 adet mecmua ise önemli bir kısmının musammat nazım biçimlerine hasredilmesi dolayısıyla musammat mecmualarıyla ilişkilendirilmiştir.

Yapılan tarama ve araştırmalar sırasında sadece tahmis, terhib-bent, terci-bent ya da murabbalardan oluşan mecmuaların da varlığı tespit edilmiş; dolayısıyla musammat mecmualarını da alt sınıflandırmalara ayırmanın mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır. Örneğin 06 Mil. Yz. A 3904 numaralı mecmuada terhib-bent ve terci-bentler kayıtlı iken Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman 240 numarada kayıtlı mecmuada murabba nazım biçimi diğer nazım biçimlerine oranla oldukça fazladır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 5480 numaralı mecmuada da 202 örneği ile tahmis odaklı bir mecmua tertip edilmesi amaçlanmış görünmektedir. Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi 208 numarada kayıtlı mecmuada da 7 gazel dışında geriye kalan 20 şiirin tahmis olması mecmuanın tahmis mecmuası olarak kurgulandığına güçlü bir işaret kabul edilebilir.

Çalışmada incelenen mecmua; mürettibi, tertip tarihi, tertip hususiyetleri, metin dışı unsurları ve muhtevası da dahil değişik yönlerden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Mecmuanın içerisinde bulunan bazı işaretlerden yola çıkılarak adının *Gencîne-i Eş'âr* olduğu tespit edilmiştir. Yine zahriye sayfasında yer alan ve asıl metin içinde de desteklenen H.1225/M.1810 tarihi, mecmuanın tertip tarihi olabileceğini; mecmua münderecatındaki verilerin en azından 19. yüzyılın başlarında tertip edildiğini açıkça göstermektedir. Mecmuanın mürettibine dair de işaret bulunmaktadır. 616a/618 numaralı sayfadaki şiirin başlığında eserin mürettibini işaret ettiğini düşündüğümüz

“Kıt‘a-i Gâlib ...Mühürdâr Li-muharririhî” ifadesinden hareket edip Gâlib ve mühürdâr ifadelerinin kesiştiği isimlerden yola çıkarak yaptığımız araştırma neticesinde Abdülhalim Gâlib ve Gâlib Paşa isimli iki Gâlib’den 1763/1177-1836/1244 Gâlib Paşa’nın incelediğimiz musammat mecmuasının mürettibi olma ihtimali daha güçlü bir ihtimal olarak ortaya çıkmıştır.

Mecmuada önce terci-bentlere yer verilmiştir. Daha sonra genel olarak nazım birimi az olandan çok olana doğru murabba (dörtlü), tahmis (beşli), muhammes (beşli), müseddes (altılı), müsebba (yedili), muaşşer (onlu) şeklinde sıralanarak tertip edilmiştir. Musammat nazım biçiminden öte bir musiki formu olarak kabul edebileceğimiz şarkılar ve bir musiki terimi ya da halk edebiyatı ürünü olan semailer de muaşşerlerden sonrasına konulmuştur. Nazım birimi en uzun nazım biçimlerinden olan terki-bentler de en sona yerleştirilmiştir. Bu durumun, mürettibin tercihi mi yoksa eser tekrar bir araya getirilirken yapılan yanlışlık mı olduğunu eldeki verilerle tespit etmek mümkün olmamıştır.

Odağında gazel, kaside ve mesnevi gibi nazım biçimlerinin olduğu klasik Türk edebiyatı geleneğinde musammat nazım biçimlerine yönelim özel bir tercihin işareti olmalıdır. Bu yönelim aynı zamanda mürettibin amacına da işaret etmektedir. Ayrıca musammat nazım biçimlerinin diğerlerine oranla daha az örneğinin bulunduğunu düşünürsek mürettibin özellikle musammat mecmuası oluşturma amacı biraz daha belirginleşecektir. Musammatları bir araya getirme isteği ile ilgili kendimizi mürettip yerine koyarak akıl yürüttüğümüzde akla ilk gelen bu nazım biçimlerine dair bir araştırma ve inceleme faaliyeti ile belirli bir kesimin bu ürünlerden haberdar edilmesi olduğunu söyleyebiliriz. Muhtemel diğer bir sebebin de şiirlerin kaybolmasını engelleme çabası olduğu söylenebilir.

Bu musammat mecmuasında mürettibin mecmuayı derleme amacına dair herhangi bir kayıt olmasa da mecmuanın yukarıda bahsi geçen tertip hususiyetleri mürettibin kendi kişisel fayda ya da zevkinden öte toplumsal bir fayda amaçladığını göstermektedir. Ayrıca eser içinde bazı yerlerde nüsha farklarının verilmesi ya da düzeltmelerin yapılması da yine mürettibin okuyucuyu dikkate aldığı açık göstergeleridir.

Mecmuadaki metin içi ve metin dışı unsurlardan faydalanılarak mecmuanın kaynaklarına dair bulgular elde edilmeye çalışılmış, öncelikle bazı şiirlerin kenarına düşülmüş notlar göz önünde bulundurularak mecmuanın kaynaklarına dair işaretler tespit edilmiştir. Bu işaretlerden bazıları *nüşha*, bazıları *dīvānda yok* ifadesidir. Bazen herhangi bir kelimenin üstüne ya da altına yazılan başka bir kelimenin yani mecmuadaki nüsha farkının bu farkın bulunduğu şiirin yayımlanmış versiyonunda nüsha farkı olarak bulunması da mecmuanın kaynağına dair işaretler olarak değerlendirilip ifade edilmiştir. Aynı şekilde kimi şiirlerin divanlarda değil de mesnevi ya da tezkire türü bir başka eserde bulunması da mecmuanın kaynağına dair işaret olarak değerlendirilmiştir.

Şiir başlıklarından hareketle mecmuanın biyografik değeri ile ilgili veriler çıkarılmış, bu veriler üzerinden mecmuanın literatüre katkıları da belirlenmiştir. Bazı başlıkların şairin ailesi, bazılarının meşrebi, bazılarının işi ya da makamına dair veriler barındırdığı tespit edilmiştir.

Bazı şiirlerin mecmuadaki kayıtları ile yayımlanmış hâlleri arasındaki tutarsızlıklar da inceleme bölümünde ele alınmıştır. Bu tutarsızlıklardan kimisi şairle ilgili olabileceği gibi kimisi de şiirin içeriği ile ilgili olmaktadır. Mecmuada karşılaşılan tutarsızlıklardan birkaçında aynı şiirin farklı adlarla başka neşirlerde yer aldığı görülmüştür. Şiir aynı olmasına rağmen sadece mahlasındaki değişiklik hata sayılmayacak kadar önemli bir tutarsızlık olarak göze çarpmaktadır.

XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyılın sonlarına kadar farklı dönemlerde yaşamış şairlerin şiirlerine yer verilen mecmuada yaklaşık 310 civarı şiirin XVIII. yüzyıl şairlerine ait olduğu, 210 civarı şiirin de XVI. yüzyıl şairlerine ait olduğu tespit edilmiştir. XVII. yüzyıl şairlerine ait 126, XV. yüzyıl şairlerine ait 26, XIV. yüzyıl şairlerine ait 2 şiir yer aldığı düşünüldüğünde mecmua mürettibinin daha ziyade yaşadığı döneme yakın şairlerin şiirlerinden derlemeler yaptığı anlaşılmaktadır. *Gencîne-i Eş'âr*'daki veriler bağlamında musammatlara yönelik ilginin yine aynı dönemde yoğunlaştığı ortaya çıkmaktadır.

Milli Kütüphane'de *Gencîne-i Eş'âr* ismiyle kayıtlı bulunan mecmuada musammat nazım biçimlerinden müselles, murabba, muhammes, müseddes, müsebbba, müsemmen, muaşşer, terkeb-bent ve terci-bentler yanında tazmin yoluyla oluşturulan

tahmis, tesdis, ta'sir örnekleri de bulunmaktadır. Bu manzumelerden işgal ettiği yer bakımından 187 yaprak ile tahmisler ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla 114 yaprakla terki-bentler, 90 yaprakla terci-bentler, 89 yaprakla şarkılar, 53 yaprakla müseddesler, 48 yaprakla murabbalar, 36 yaprakla muhammesler, 7 yaprakla muaşşerler ve 5 yaprakla müsebbalar takip etmektedir. Bu itibarla bentlerle kurulan manzumeler arasında şarkı ve tahmisler en çok tercih edilen manzumelerdir. Manzume sayısı itibari ile de şarkılar 341 ile en fazla tercih edilen, tahmisler de 235 adetle ikinci sırada yer alan musammatlardır. Mecmuada yer alan bütün nazım biçimlerine dair sayısal verileri aşağıdaki tablo ile göstermek mümkündür:

Nazım Biçimi	Nazım Biçimi Sayısı	Yayını Bulunamamış Olanlar
Terci-bent	41	6
Murabba	147	25
Tahmis	235	90
Muhammes	46	19
Müseddes	84	34
Tesdis	2	2
Müsebbba	5	2
Müsemmen	15	-
Muaşşer	17	7
Şarkı	332	250
Terki-bent	54	11
Nazım Birimi Onun Üstünde Olan Musammatlar (11,12,13,14,15'li)	12	2 (ikisi de on ikili)
Semai	330	-
Mükerrer	12	-
Farsça	57	-
Arapça	5	-

Toplam Nazım Biçimi Sayısı	1394	448

Gencîne-i Eş'âr ismiyle kayıtlı musammat mecmuasında literatürdeki bilgileri teyit eden musammat nazım biçimi örneklerinin yanında, az bulunan bazı musammat nazım biçimi örnekleri de tespit edilmiştir.

Nadir bulunan örneklerden biri **müselles nazım biçimidir**. Mecmuada biri Farsça iki müselles nazım biçimi örneği bulunmaktadır. 494b/497'de bulunan Türkçe müselles örneği hece vezni ile yazılmıştır. Dünyevî aşkı konu alan şiir 6 bentten oluşmaktadır ve şiirdeki mahlastan anlaşıldığı kadarıyla tezkirelerde adına rastlayamadığımız Bedevî mahlaslı bir şairin şiiridir.

Mecmuada yer alan 147 murabba, edebiyat literatüründeki murabbaların kafiye düzeni ile örtüşmektedir. Kafiye örgüsü bakımından çeşitlilik arz eden murabbalarda bAbA ve aAaA kafiye düzeninin mecmuadaki murabbalarda en fazla kullanılan kafiye düzenleri arasında yer aldığı görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan musammat mecmuasında, kafiye düzeni açısından nadirattan sayılabilecek bazı murabba örnekleri de tespit edilmiştir. 16 numaralı Niyâzî'nin murabbaında vasıta mısraının biri müzdeviç diğeri mütekerrir 2 mısradan (beyit) oluşmaktadır. bAbA, ccbA şeklinde gösterilebilecek kafiye düzeninin az da olsa kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir.

Gencîne-i Eş'âr'daki murabbalarda 5 bentli murabbalar diğer bent sayılarına göre daha çoktur; ancak 2 bentten 53 bende kadar 16 değişik bent sayısından oluşan murabba örnekleri bulunmaktadır. Nazım biçimine dair yapılmış çalışmaların (Yekta Saraç, Halil Erdoğan Cengiz) murabbalarla ilgili verilerine göre 5 ve 7 bentlik murabbaların daha çok bulunduğu; ancak incelediğimiz mecmuadaki murabbalarda bent sayısı 4 olanların 7 olanlardan fazla olduğu görülmektedir. 149 örnek üzerinden varılan bu sonuca göre murabbaların bent sayısına dair mevcut bilgilerinin daha fazla örnek eşliğinde yeniden ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Mecmuada yer alan Feyzî'nin 2 bentten oluşan murabbayı dikkate alındığında murabbaların iki bent ile de yazılabileceği bilgisinin teorik bir bilgidен çıkıp uygulamaya da taşındığını göstermesi açısından önemlidir.

Şairini belirleyebildiğimiz murabbalardan 2’si XV. yüzyıl, 29’u XVI. yüzyıl, 34’ü XVII. yüzyıl ve 56’sı da XVIII. yüzyılda yazılmış olması, mecmua mürettibinin seçtiği şiirlerin önemli bir kısmını kendi yaşadığı dönemdeki şairlerden seçtiğine işaret ettiği gibi musammat nazım biçimlerine ilginin XVIII. yüzyıla kadar düzenli bir şekilde artış gösterdiğini de işaret etmektedir.

İncelediğimiz musammat mecmuasında en fazla manzume parçası barındıran bölüm 332 manzume ile şarkı bölümüdür. Bu bölümde murabba ve muhammes nazım biçimi ile oluşturulmuş şarkı örnekleri daha fazla bulunsa da örneği az bulunan gazel, müselles, müsebba ve müsemmen nazım biçimleri ile oluşturulmuş örneklerinin de bulunması şarkılarla ilgili değerlendirmelere katkı sağlayacaktır.

Aruzla oluşturulmuş 205 şarkı içerisinde en çok kullanılan kafiye şeması Halil Erdoğan Cengiz tarafından da en çok kullanıldığını tespit edilen aaaA-bbbA’dır.

Şarkılar içinde 4 bentli şiirlerin diğerlerine oranla daha çok kullanıldığını, 3 ve 5 bentli şiirlerin de istisna sayılmayacak oranda kullanıldığını görmekteyiz.

Mecmuada şarkı formuna uygun yazılmış ya da bu forma dönüştürülmüş şiirlerde kullanılan temalar, şarkıların genellikle aşk teması ile ilgili olduğu yargısını teyit eder niteliktedir.

Gencîne-i Eş’âr’da yer alan muhammeslerin müzdeviç olanları 26 adet (56,52%), tek mısralı mütekerrir olanları 14 adet (30,43%) ve çift mısralı mütekerrir olanları ise 6 adet (13,04%)’tir. Bu veriler literatürdeki bilgileri teyit etmektedir.

Muhammesler daha çok aşk ve sevgili temalı olarak yazılırken tevhid, hiciv ve maktel gibi farklı konularda da yazılabildiğini, incelediğimiz mecmuada yer alan muhammeslerden yola çıkarak söyleyebiliriz.

Ele aldığımız musammat mecmuasında 235 tahmis örneği yer almaktadır. Sadece musammat şiirleri havi olan bu musammat mecmuasında tahmislerin müstakil bir mecmua hacminde olması klasik Türk edebiyatı geleneğinde musammat nazım biçimlerinden hangilerinin daha çok tercih edildiğine işaret olarak telakki edilebilir.

Daha çok 5 bentli olanlarının bulunduğu mecmuada 3 bentten 120 bende kadar tahmisler bulunmaktadır. Bent sayısı daha çok olan tahmislerin zemin şiiri genellikle kasidedir.

Muhteva açısından tahmislerin literatürdeki verilerle uyumlu olduğunu dolayısıyla daha çok gazelin farklı edaları olan âşıkane ve rindane türünde tahmislerin yer aldığını görmekteyiz.

Zemin şiirlerin gazel ve kaside yanında ilahi ve nut(u)k terimleriyle ifade edildiği tahmis başlıkları da bulunmaktadır. Bu örnekler tahmis başlıklarında zemin şiiri ile ilgili olarak nazım biçiminin dışında, tür adının da kullanıldığını göstermektedir.

Tahmisler içerisinde daha çok XVIII. yüzyıl şairlerinin şiirleri yer almaktadır. Bu durum, mürettibin kendi dönemindeki şairleri daha çok tercih ettiği ve bu dönemde diğer musammatlara olduğu gibi tahmislere de ilginin arttığını göstermektedir.

Mecmuadaki tahmislerle bunların yayımlanmış versiyonları arasında bazen zemin şiirin şairi ya da tahmis eden şair adı/mahlası ile ilgili farklar oluşabilmektedir. *Gencîne-i Eş'âr*'da 16 tahmiste benzeri farklar vardır ve gerekli uyarılar dipnotta yapılmıştır. Bu durum mecmualarda hatalı bilgilerin olabileceğini gösterdiği gibi, bazı bilgilerin mecmualar aracılığıyla düzeltilebileceğini de göstermektedir.

Mecmuada kayıtlı müseddes nazım biçimindeki şiirlerden 32'si XVI. yüzyıl, 9'u XVII. yüzyıl ve 12'si de XVIII. yüzyıl şairlerindendir. Mecmuanın genelinde XVIII. yüzyıl şairlerinin şiirleri daha çok bulunurken müseddeslerde genel durumun aksine XVI. yüzyıl şairlerin şiirlerinin daha fazla olması müseddeslerin daha çok hangi dönemlerde tercih edildiğine dair ipucu sunmaktadır.

Mecmuadaki müseddeslerde kafiye düzeni mütekerrir olanlar müzdeviç olanlara oranla daha fazladır. Mütekerrir olanlar içerisinde de iki mısrası mütekerrir olanların oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Mecmuadaki müseddeslerle ilgili bu verilerin önceki bilgilerle örtüşmekte olduğunu söyleyebiliriz.

İncelemeye tabi tutulan mecmuada 1 bentten 18 bende kadar 11 değişik bent sayısına sahip müseddeslerin olduğu ve en fazla 5 bentli müseddeslerin yer aldığı görülmektedir. Mecmuada 7 bentli müseddesler ikinci sırada yer alırken literatürde 4 bentli müseddesler ikinci sırada yer almaktadır. Dolayısıyla literatürdeki verilerle mecmuada veriler bu konuda uyuşmamaktadır. Daha fazla örneklerin görülerek istatistiklerinin çıkarılması durumunda müseddeslerle ilgili daha isabetli sonuçlara varmanın mümkün olacağı kanaatindeyiz.

Mecmuadaki müseddeslerin çoğunluğu âşıkâne, şûhâne ve rindâne türdeki şiirler olup bu sonuç, muhtevası itibarıyla müseddes nazım biçimine yönelik varılan sonuçları teyit etmektedir.

52 numaradaki *Müseddes-i Tîğî* başlıklı şiirin mütekerrir beyti (zemin şiir) Bâkî'nin *Kasîde-i Bahâriyye be-Nâm-ı Kâdî-zâde* başlıklı kasidesinin 29. beytidir. Zemin şiirler genellikle bağlı bulunduğu manzume içindeki matla beyitlerinden seçilmektedir; fakat mecmuada 52 numarada yer alan müseddes, bize zemin şiirin bağlı bulunduğu manzume içindeki herhangi bir beyit ile de yapılabileceğini göstermektedir.

Mecmuada 5 örneği bulunan müsebbaların 1'i nâ-tamâm durumdadır. Tamamlanan müsebbaların 3'ü XVI. yüzyıl, 1'i XVIII. yüzyılda yazılmıştır. Müsebbalardan ikisi iki mısranın, ikisi de tek mısranın tekrarlandığı mütekerrir kafiye yazılmışken bir adedi de müzdevîç kafiye oluşturulmuştur. Mecmuadaki 4 müsebbadan 3'ü gazelin âşıkâne edası ile yazılmış, 1'i de Hz. Ali övgüsü ile ilgilidir. Her ne kadar bu veriler genel bir kana'at oluşturmak için yeterli olmasa da konuyla ilgili yeni çalışmalar yapılana kadar müsebbaların özelliklerine dair ipucu verebilir.

15 adet müsemmenin yer aldığı mecmuada 8'i XVIII. yüzyıl, 5'i XVI. yüzyıl, 2'si de XVII. yüzyıl şairlerine aittir. Bent sayısı itibari ile altısı 6 bent, beşi 7 ve dördü de 5 bent olarak yazılmıştır. Mecmuadaki müsemmen örneklerinin sayısı, bu nazım biçiminin geneli hakkında kesin bir hükme ulaşmaya elverişli olmasa da elde bulunan örneklerin verdiği işaretler bent sayısı konusunda herhangi bir sayıya yoğunlaşma olmadığını göstermektedir. Müsemmenlerin türü ile ilgili çıkarımlarımız da aynı şekilde itibari olacaktır. Eldeki örneklere göre müsemmenlerden 11'i gazelin farklı edaları ile (âşıkane, şuhane, tasavvufî neşve gibi) yazılmış, 5'i de övgü temalı şiirlerdir. Eldeki verilere göre müsemmenlerin çok çeşitlik arz etmediğini söyleyebiliriz.

Çalışmamıza konu olan mecmuada yer alan müsemmenlerin tamamı son iki mısraın her bendin sonunda yinelendiği mütekerrir kafiye olup bunların üçü başlıklarda ifade edildiği üzere başka şairlerden ödünçlenen bir beytin tazmin edilmesiyle oluşturulmuştur.

Gencîne-i Eş'âr'da 17 farklı şair tarafından yazılan 17 muaşşer örneği tespit edilmiştir. Bunlardan sadece bir tanesi Farsça olup diğerleri Türkçedir.

Tespit edilen muaşşerlerin kahir ekseriyeti, klasik Türk edebiyatındaki birçok nazım biçiminde olduğu gibi 5 bentten oluşmaktadır.

Çoğunluğu (11) “Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün” vezni olmak üzere dört farklı vezinle yazılan muaşşerlerde üç farklı kafiye düzeni ile karşılaşılmaktadır. Bunlardan birincisi iki mısraın bent sonunda yinelendiği mütekerrir (aaaaaaAA) kafiye düzeni olup bu düzende 6 adet muaşşer yer almaktadır. 5 örneği tespit edilen ikincisi de tek mısraın bent sonunda tekrarlandığı (aaaaaaaA) kafiye düzenidir. Geriye kalan 6 adet muaşşerden beşi tek mısralı müzdeviç (aaaaaaa-bbbbbbbba), biri de iki mısralı müzdeviç (aaaaaaa-bbbbbbaa) kafiye düzenidir. Kafiye düzeni konusunda mütekerrir olanların müzdeviç olanlara kıyasla daha fazla olduğunu, mütekerrirlerde de tek ve çift mısralı mütekerrirlerin birbirine yakın oranda bulunduğunu mecmuadaki örneklerinden yola çıkarak ifade edebiliriz.

Mecmuada terci-bent ve terki-bent başlıklı nazım biçimlerinden her bendi 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 30 gibi farklı sayıdaki mısralardan oluşmuş örnekleri vardır. Bu örneklerden 22, 24, 26, 30 mısralı olanlar diğerlerine göre daha az bulunan örneklerdir. Mecmua ile ilgili incelemeler, terci-bent başlıklarında kullanılan müsebbba, müsemmen ya da muaşşer teriminin nazım biçiminden öte nazım birimi kasdıyla kullanıldığını; nazım birimine göre adlandırılan musammat şiir başlıklarında görülen “terci” teriminin ise mütekerrirliği kastettiğini göstermiştir.

Ele alınan mecmuada çoğu zaman terci-bentlerle karıştırılan ve nazım birimi on mısradan fazla olup ilk bendi mukaffa olan yani nazım birimine göre adlandırılması gereken 11, 12, 14, 15'li musammatlardan 11 adet ve her bendi farklı mısra barındıran 1 adet musammat nazım biçimi bulunmaktadır. Mecmuada bulunan 12 adet manzumenin terci-bent başlığı taşıması, klasik Türk edebiyatı geleneğinde her bendi 10 mısradan fazla olan musammatlara herhangi bir isimlendirme yapılmadığı, mütekerrir ya da müzdeviç olan musammatlara genellikle terci-bent denildiği, ortak kafiye barındırmayanlarına da terki-bent adı verildiği kanaatini güçlendirmiştir.

Çalışmamıza konu olan mecmuada literatürdeki bilgilere benzer sonuçlar elde edilse de her bir bentte bulunan mısra sayısı bakımından terci-bentlerle ilgili bazı farklar vardır. Daha önceki araştırmalara göre terci-bentlerin her bendi 12 mısradan oluşan örnekleri diğerlerinden fazla bulunmaktayken mecmuadaki terci-bentlerin çoğu her bendi 16 mısradan (8 beyit) oluşmakta, onu sırasıyla 12 ve 14 mısradan oluşan şiirler takip etmektedir.

Mecmuadaki terkeb-bentlerin genellikle 5, 6 ve 7 bentten oluştuğu görülmektedir. Nitekim bu sayısal verilere göre bent sayılarının ortalaması 7,3'tür. Ortalamanın 7'nin üzerine çıkmasında ise gerek bent sayısı gerekse bentlerin mısra sayısı bakımından hacimli olan Farsça terkeb-bentlerin etkili olduğunu ifade etmek gerekir.

Literatürde en fazla 17 bentten oluşan örnekler tespit edilebilmişken çalışmamıza konu olan mecmuada 18 bentten oluşan bir terkeb-bent ile de karşılaşılmıştır. Daha uzun örneklerinin ortaya çıkması da zayıf bir ihtimal değildir.

Bent sayısı açısından terkeb-bentlerin genellikle 5 ve 7 bentten oluştuğu bilinmektedir.

Çalışmamıza konu olan mecmuada 12 Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün ve 12 de Me'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün kalıbı ile yazılmış terci-bentler yer almaktadır. Mecmuada yer alan terci-bentlerde en fazla kullanılan aruz kalıbının diğer nazım biçimlerinde kullanılanlarına göre farklılık arz ettiği görülmektedir. Nitekim mecmuada yer alan çoğu nazım biçimlerinde Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün, Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün ve Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün kalıpları en fazla kullanılan aruz kalıplarındandır.

Musammat mecmuaları türünün literatüre daha belirgin bir şekilde girmesini sağlayacağını düşündüğümüz bu çalışmanın yapılacak başka çalışmalar için de örnek teşkil etmesini umut ediyoruz. Bu bağlamda yapılacak yeni mecmua çalışmalarında herhangi bir mecmua türünün ortaya çıkarılması ya da türün mümkün olduğu kadar bütün örneklerinin bulunup tanıtılması şeklinde yapılacak çalışmalar klasik Türk edebiyatı araştırmaları için oldukça faydalı olacaktır. Ayrıca her bir mecmua türünün varsa kendine has bazı formlarının belirlenmesi için yine aynı türün örnekleri üzerinden ortaklıkların tespit edilerek o türün inceleme yöntemine dair bazı kriterler belirlenmelidir.

Mecmua alışmaları ile ortaya çıkabilecek yeni bulgu ve bilgilerin nazım biçimlerine dair de önemli katkı sağlayabileceğini düşünüyoruz. Bu bağlamda mecmualarda musammat, mecmualarda gazel, mecmualarda kaside ya da mesnevi ve benzeri çalışmaların diğer katkıları yanında nazım biçimlerine dair de önemli katkı sağlayabileceğini düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

- Açıl, Berat. (Ed.). (2015). *Osmanlı Kitap Kültürü Carullah Efendi Kütüphanesi ve Derkenar Notları*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adır, Hava. (2019). Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 2519 Ve 06 Mil Yz A 1998 Numaralarda Kayıtlı Mecmuaların Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi' ne (Mestap) Göre Tasnifi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kırşehir.
- Ak, Coşkun. (hızl.). (2001). *Bağdatlı Ruhi Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Ak, Murat. (2014). Na'tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na't Mecmuaları. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Konya.
- Akdağ, Ülkü. (2011). Milli Kütüphane'deki 06 hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Konya.
- Akkaya, Hüseyin. (hızl.). (2003). *Abdülhamid Nuri ve dîvânı: İnceleme ve Tenkitli Metin*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Akkuş, Metin. (hızl.). *Nef'i Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Akpınar, Ayşenur. (2015). Mecmû'â-i Eş'âr Adlı Bir Mevlevî Mecmû'âsının İncelemesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Trabzon.
- Aksoyak, İ. Hakkı ve Arslan, Mehmet. (hızl.). (2018). *Haşmet Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aksoyak, İsmail Hakkı. (2006). *Gelibolulu Mustafa Ali Dîvânı İnceleme, Tenkitli Metin, Yayımlayanlar Cemal Kafadar ve Gönül Alpay Tekin*. Cambridge: Harvard Üniversitesi Yayınları,
- Akün, Ömer Faruk. (1994). Dîvân Edebiyatı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Akyüz, Kenan ve Diğerleri. (1958). *Fuzûlî Dîvânı*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akyüz, Vecdî. (2000). İkamet. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yay.

Alıcı, Lütü. (2010). *Halilî-i Mar'aşî Dîvânçe ve Etvâr-ı Seb'a Tenkitli Metin-Tıpkı Basım*. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları.

Alıcı, Lütü. (2004). Tezkirelere Göre Kahramanmaraşlı Dîvân Şairleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1. 2, 66-72.

Karavelioğlu, Murat Ali. (2005). On Altıncı Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem'i'nin Dîvânı'nın Edisyon Kritiği ve İncelenmesi. Marmara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. İstanbul.

Alpaydın, Bilal. (2007). Ref'i-i Kâlâyî Dîvânı: İnceleme-Metin. İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Altunel, İbrahim. (1998). Hâletî-i Gülşenî: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Konya.

Aras, İsmail. (2018). Hazîne-i Enderûn-ı Hümâyûn'dan Es-Seyyîd Mîr Mehmed İzzet'in Hayatı ve Güfte Mecmuası'nın İncelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Gümüşhane.

Arsan, Ömer. (2013). Ubeydî Dîvânı (Metin ve İnceleme). İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Arsan, Saime. (2003). Resmi Ali Baba ve Dîvânı. Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ankara.

Arsan, Sami. (2019). Hâlet-i Rûhiyyenin Aynası olarak İstinsah Kayıtları. *Dîvân disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*. 24. 46, 65-91.

Aslan, Mustafa. (2007). Kayserili Raşit Mehmet Efendi ve Dîvânçesi. *Journal of Turkish Studies*. 2. 3, 40-58.

Atalay, Mehmet. (2013). Zahîr-i Faryâbî. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Ateş, Erdoğan. (2015). Güfte-Beste Açısından Niyaz Ayini (İlahisi). *EÜ Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, 7, 35-41.

Atik, Hikmet. (2010). *Günahkâr Dîvânı*. Sivas: Asitan Yayıncılık.

Atila, Mustafa. (2013). Milli Kütüphanede Bulunan 06 Hk 319/1 Numaralı Gazel Mecmûası. *Turkish Studies*. 8. 1, 127-154.

Avcı, İsmail. (2018). Gül-deste-i Şu'arâ Adlı Şiir Mecmuası ve Mecmuaya Göre Bursa Şairleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19. 35, 587-619.

Avcı, İsmail. (2014). Kırımlı Abdullah Râmiz Paşa ve Dîvânçesi. *Journal of Turkish Studies*. 9.3, 169-187.

Ay, Sibel. (2015). Milllet Kütüphanesi Ali Emiri Mnz 560 Numarada Bulunan Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin). İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayınlanmamış YLT*. İstanbul.

Ayan, Hüseyin. (hızl.). (1981). *Cevri : Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Ayçiçeği, Bünyamin. (2016). Nuruosmaniye Kütüphanesi Türkçe Şiir Mecmû'aları: İnceleme-Dizin. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 16, 227-367.

Aydemir, Semra. (1990). Dede Ömer Rûşenî: Hayatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayınlanmamış YLT*. Konya.

Aydemir, Yaşar. (2018). *Behiştî Dîvânı*, Ankara: KTB Yayınları.

Aydemir, Yaşar. (2011). Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar. Prof. Dr. Filiz Kılıç (Ed.) *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı* içinde. Ankara: Grafiker Yayınları, 87-101.

Aydemir, Yaşar. (2007). Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler. *Turkish Studies*, 2. 3, 122- 137.

Aydemir, Yaşar. (2001). Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü. *Bilig*. 19, 147-154.

Ayhan, Mehmet. (2015). Fütûhât-ı Mekkiyye'de Keşf Yoluyla Nakledilen Hadisler. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*. 1/1, 29-55.

Ayhan, Mehmet. (2011). Özel Bir Rivayet Yöntemi Olarak Fütûhât-ı Mekkiyye'de Rüya ile Hadis Rivayeti. *Marîfe* 11.2, 49-76.

Aykanat, Timuçin. (2015). Sâfî Baba ve Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük-Dizin). Atatürk Üniversitesi SBE. *Yayınlanmamış DT*. Erzurum.

Aypay, İrfan. (hızl.). (1998). *Lale Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı Eserleri Edebi Kişiliği Dîvân Tenkitli Metni; Nigar-Name Tenkitli Metni*. İstanbul. (Bu kitabın yayınevi bilgisi bulunamdı.)

Aypay, İrfan. (1992). Nahifi Süleyman Efendi : Hayatı Eserleri Edebi Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Konya.

Bektaş, Ekrem. (2004). Muvakkit-zâde Muhammed Pertev Hayatı-Sanatı ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni. Ankara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Ankara.

Bellibaş, Ahmet. (2014). Milli Kütüphane 06 Hk 319/1 No'lu Şiir Mecmuası (İnceleme-metin-Dizin). Adıyaman Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Adıyaman.

Bilgiç, Gökhan. (2015). Mecnû'a-i Eş'âr (06 Mil Yz A 1818) İnceleme Tıpkıbasım. Niğde Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Niğde.

Bilgin, Orhan (1995). Fevâ'id Kaydı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Bilkan, Ali Fuat. (hızl.). (1997). Nabi Dîvânı. Ankara: MEB Yayınları.

Biltekin, Halit. (2003). *Şeyhi Dîvânı*. Ankara: KTB Yayınları.

Bir Heyet. (1960). *Resimli-Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi*. 4. İstanbul: Baha Matbaası.

Birgören, Hamdi. (2004). Dâniş Süleymân Dîvânı: İnceleme-Metin. Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ankara.

Bozkurt, Firuze. (2007). XVI. Yüzyıla Ait Bir Şair Mecmuası. Niğde Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Niğde.

Bulan (Özdemir), Ayşe. (1993). Hâşimî [Bursalı]: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*.

Cavanşir, Babek ve Necef, Ekber N. (hızl.). (2006). *Şah İsmail Hata'i külliyyatı*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Cengiz, Halil Erdoğan. (1986). Dîvân Şiirinde Musammatlar. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı (Divam Şiiri)*. II. 52, 291-429.

- Coşkun, Ali Osman. (2001). *Abdülahad Nûrî Dîvânı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Çağlar, Arife. (hızl.). (2013). Üsküplü Atâ ve Dîvânçesi (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük). Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Trabzon.
- Çakır, Mustafa Sefa. (2020). *Yahyâ Nazîm Dîvânı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Çalışkan, Nuray. (2018). XIX.Yüzyıla Ait Bir Şiir Mecmuası. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. 2. 1, 30-40.
- Çavuşoğlu, Mehmed. (1997). *Yahya Bey Dîvânı*. 1.Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Çavuşoğlu, Mehmed ve Tanyeri, M. Ali. (hızl.). (1981). *Hayretî Dîvân Tenkidli Basım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Çeçen, Halil. (1996). Dîvân-ı Fıtnat: İnceleme-Metin. İnönü Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Malatya.
- Çelebioğlu, Amil. (1988). *Erzurumlu İbrahim Hakkı*. Ankara: KTB Yayınları.
- Çelik, Büşra ve Kılıç, Muzaffer. (hızl.). (2018). *Derzi-zâde ‘Ulvî*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Çetin, İsmail. (hızl.). (1993). Derzi-zâde ‘Ulvî: Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Dîvânının Tenkidli Metni. Fırat Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Elazığ.
- Çıpan, Mustafa. (2010). Şâhîdî. TDV İslâm Ansiklopedisi. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çırak, Emine Hilâl. (2007). 18. Yy.’ da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Güfteler. Marmara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Çiftçi, Ömer. (hızl.). (2017). Fatin Tezkiresi (Hatimetü’l-Eşar). Ankara: KTB. (e-kitap). <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195831/fatin-tezkiresi.html> E.T. 24.06.2021.
- Çolak, Ahmet. (2013). Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan No:1972’de Kayıtlı Mecmû‘a-i Eş‘âr Vr.1b-80a) (İnceleme-Metin). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Değirmenci, Tülün. (2011). Bir Kitabı Kaç Kişi Okur? Osmanlıda Okurlar ve Okuma Biçimleri Üzerine Bazı Gözlemler. *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*. 13, 1-16.

Demiralay, Mehmet. (2007). Hüdayî-i Kadîm (16. yy.) ve Dîvânı: İnceleme-Tenkidli Metin. Süleyman Demirel Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İsparta.

Demirel, Gamze. (2005). 18. Yüzyıl Şairlerinden Belîğ Mehmed Emîn Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tahlil). Fırat Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Elazığ.

Dikbaş Tüysüzoğlu, Fatma. (hızl.) (2005). Çuhadar-Zâde Şâkir Dîvânı. Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ankara.

Dikmen, Hamit. (1991). Seyyid Vehbi ve Dîvânı'nın Karşılaştırmalı Metni. Ankara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Ankara.

Dilçin, Cem. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. 4. Baskı. Ankara: TDK Yayınları.

Donuk, Suat. (2018). Fazla Sayıda Yazma Nüshası Bulunan Hacimli Bir Eserin Nüsha Ailesinin ve Tenkitli Metnin Kurulması Hakkında Değerlendirmeler: Kühü'l-ahbâr Örneği. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 21, 115-146.

Donuk, Suat. (2013). Bilinmeyen Bir Şair: Su'âlî ve Şiirleri. *Journal of Turkish Studies*. 8. 9, 1223-1249.

Donuk, Suat. (2011). Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr İsimli Şiir Mecmuası (1a-70b). Gaziantep Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Gaziantep.

Ekici, Hatice. (2006). Sahhaf Rüşdi ve Dîvânının Tenkitli Metni. Balıkesir Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Balıkesir.

Elçin, Şükrü. (2000). *Halk Edebiyatına Giriş*. 6. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercan, Özlem. (2014). *Safî Dîvânı: Hayatı-Sanatı-Karşılaştırmalı Metin-Sözlük-Dizin*. İstanbul: Gaye Kitabevi Yay.

Erdoğan, Mustafa. (2011). *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Erdoğan, Mustafa. (2008). Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin). Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Ankara.

- Erdoğan, Mustafa. (2002). *Türk Edebiyatında Muhammes*. 1. Baskı. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergün, Emel. (2004). Sermed (Feyzullâh) Divânı (Edisyon-Kritik, İnceleme). Cumhuriyet Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*.
- Ergün, Sadeddin Nüzhet. (1945). *Türk Şairleri*. 2. İstanbul: (Bu kitabın yayınevi bilgisi bulunamdı.)
- Erol, Mehmet. (2002). Azbi Baba Dîvânı (inceleme-metin). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Çanakkale.
- Erpik, Arzu (2009). Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı, “Mecmu’a-i Eş’âr’ın 40b-80a Yapraklarının Tenkitli Metni. Marmara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Erzen, Mehmet Halil. (2012). İhyâ Dîvânı ve Tahlili: İnceleme-Tahlil-Tenkitli Metin. Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Van.
- Ezgi, Suphi. (Notaya alan) (1948). *Tanburi Mustafa Çavuş’un 36 şarkısı*. İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi.
- Gacek, Adam. (2017). *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*. İstanbul: Klasik Yay.
- Gıynaş, Kamil Ali. (2011). Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 25, 245-260.
- Giray, Ayşe. (2018). Klasik Türk Edebiyatı Kaynaklarından Şiir Mecmûaları Mecmûa-ı Eş’âr: Sk. Hacı Mahmud Efendi, 5214. Düzce Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Düzce.
- Gökyay, Orhan Şaik. (1993). Cönk. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 8. İstanbul: TDV Yayınları.
- Güleç, İsmail. (2020). Bir Nazım Biçimi Olarak Müselles ve Selanikli Osman Zevkî Efendi’nin Müselles’i. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 3. 2, 367-380.
- Güler, Kadir. (2010). Kütahyalı Firâkî ve Bilinmeyen Şiirleri. *Journal of Turkish Studies*. 5.1, 1037-1066.
- Günay, Fatih. (2001). Raşid (Vakanüvis), Hayatı, Edebi Kişiliği, Dîvân’ının Tenkitli Metni ve İncelemesi. Trakya Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Edirne.

- Güneş, Deva. (2011). *Misâlî (Gül Baba) Dîvânı*. Dumlupınar Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kütahya.
- Güneş, Mustafa. (2000). *Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*. Ankara: Dumlupınar Üniversitesi Yayınlar.
- Gürbüz, Mehmet. (2013). Mecmuaların Tüketim Biçimleri Üzerine Kimi Tespitler. *Gazi Türkiyat*. 12, 67-74.
- Gürbüz, Mehmet. (2013). Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine. *Turkish Studies*. 8. 1, 315-322.
- Gürbüz, Mehmet. (2012). Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi. Hatice Aynur vd. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 4 Nazımdan Nesre Edebî Türler*. İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Gürel, Rahşan. (1999). *Enderunlu Osman Vâsıf Bey ve Dîvânı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Gürer, Abdülkadir. (1993). Şeyh Gâlib Dîvânı: İnceleme-Metin. Ankara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Ankara.
- Hancı, Hülya. (2009). Şarkı Türünü Tanımlamadaki Sorunlar ve Bu Sorunların Çözülmesinde Nedîm'in Rolü. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 4 Nazımdan Nesre Edebî Türler (hızl. Hatice Aynur ve Diğerleri)*. İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Harmancı, Esat. (1999). Şînâsî Dîvânı. Kocaeli Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kocaeli.
- Hasar, Recep. (2018). Türk Edebiyatında Padişah ve Şehzade Mersiyeleri. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Hasözdemir, Ali. (2011). XIX. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir El Yazması Mecmûada Mûsikî Güfteleri. Marmara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Horata, Osman. (hızl.). (2019). *Esrâr Dede Dîvânı*. Ankara: KTB Yayınları.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. (1969). *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- İpekten, Haluk. (1994). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. 1. Baskı. İstanbul: Dergah Yayınları.
- İpekten, Haluk. (1970). *Nâ'îl-i Kadîm Dîvânı: Edisyon Kritik*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- İsen, Mustafa. (hızl.). (2020). *Usuli Dîvânı*. İstanbul: Türkiye YEK Başkanlığı Yayınları.
- İsen, Mustafa, Bilkan, A.Fuat ve Durmuş, Tuba Işınsoy. (2012). *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- İsen, Mustafa. (1988). *Usuli: Hayatı, Sanatı ve Dîvânı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kahraman, Bahattin. (1995). Vahid Mahtumi: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Konya.
- Kaplan, Yunus ve Efe, Zahide. (2021). *Klasik Türk Edebiyatında Bir Kırkambar: Mecnû'a-i Musammat (İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi "T5480")*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kaplan, Yunus. (2018). Dîvânı Meçhul Bir 16. Yüzyıl Şairi: Edirneli Tîğî ve Şiirleri. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 7. 16, 104-147.
- Kaplan, Yunus. (2018). İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Kayıtlı "T 5480, Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP'a Göre Tasnifi. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 21, 401-540.
- Karacan, Turgut. (1991). *Bosnalı Alaeddin Sabit: Dîvân*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Karadeniz, Mustafa Uğur. (2014). Süleymaniye Kütüphanesi, 34 Sü-Tarlan 67/1 Numaralı Şiir Mecmuası (1a-54a varak) (İnceleme-Metin). Kocaeli Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kocaeli.
- Karakaş, Mahmut. (2012). *Bir Mutasavvıf Şair Ömer Nüzhet ve Eserleri*. Konya: Bahçıvanlar Basım San. AŞ. Yayınları.

Karasoy, Yakup ve Yavuz, Orhan. (2017). Âşık Ömer Dîvânına Katkılar-I. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 41, 157-194.

Karasoy, Yakup ve Yavuz, Orhan. (hızl.). (2015). *Aşık Ömer Dîvânı*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür yayınları.

Kavaklıyazı, Ahmet. (2015). 15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halilî'nin Şiirleri. *Selçuk Üniveriitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 34, 1-88.

Kavruk, Hasan. (hızl.) (2004). *Malatyalı Niyazi-i Mısri: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Türkçe Şiirleri*. Malatya: Malatya Belediyesi Kültür Yayınları.

Kaya, Aslıhan. (2021). Milli Kütüphane'de Kayıtlı 06 Mil Yz A 3904 Numaralı Mecmua-yı Terkiib-i Bend ve Terci-i Bend Adlı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Mestap'a Göre Tasnif). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Eskişehir.

Kaya, İbrahim. (2008). Şerh-i Dîvân-ı Hâfız (Sûdî): Kelimeler-remizler-kavramlar. İnönü Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Malatya.

Kaya, Nevzat. (hızl.). (2003). *Kara Çelebi-zade Abdülaziz Efendi Ravzatü'l-Ebrar Zeyli: (Tahlil ve Metin)*. Ankara: Türk Türk Tarih Kurumu yayınları.

Kayaokay, İlyas. (2019). Bir Edebî Tür Olarak Atvâr-ı Seb'a ve Manzum İki Örneği. *İslâmî İlîmler Dergisi Türk-İslâm Edebiyatı Özel Sayısı*. Vol.14, 2, 115-140.

Kaygısız, Ömer Faruk. (2019). Kazasker Mustafa İzzet Efendi ve Güfte Mecmuası:İnceleme-Metin. Uludağ Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Bursa.

Keskinsoy, Haşim. (2011). Mekkî ve Nahifî'nin Kasîde-i Bürde Tahmîsleri (Tenkitli Metin-İnceleme). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kahramanmaraş.

Kılıç, Atabey. (1994). Ahmed Neylî Dîvânı. Ege Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. İzmir.

Kılıç, Erdal. (2013). Mecmûa-yı Letâif fî Sandukati'l-Me'ârif (Metin ve Değerlendirme). İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. İstanbul.

Kılıç, Muharrem. (1995). Münif Antaki Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânının Tenkitli Metni ve İncelemesi. Atatürk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Erzurum.

Kılıç, Müzahir. (1998). Salik Efendi (Kasımpaşalı) Hayatı, Edebi Kişiliği, Dîvânının Tenkitli Metni ve İncelemesi. Atatürk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Erzurum.

Kiremitçi, Hamza. (2015). Reisülküttab Mehmed ‘Ârif Dîvânı (İnceleme-Metin). Ordu Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ordu.

Koz, Sabri. (1977). Cönk. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 2. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Köksal, Fatih. (2016). *Ya Kebikeç Mecmualar Arasında*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Köksal, Fatih. (2012). *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Köksal, Fatih. (2012). *Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmualarının Sistematik Tasnif Projesi (MESTAP), Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı (hızl. Hatice Aynur ve diğerleri)*. İstanbul: Turkuaz Yayınları.

Köksal, M. Fatih. (2011). Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshāk-zāde Fevzi Mecmuası. Prof. Dr. Filiz Kılıç (Ed.). *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı* içinde. Ankara: Grafiker Yayınları, 449-469.

Köksal, Fatih. (2001). Edirneli Nazmî Mecma’ün’n-nezâ’ir (İnceleme-Tenkitli Metin). Hacettepe Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Ankara.

Kölemen, Sema. (2011). Nuruosmaniye Kütüphanesi 4962 Numaralı Mecmua (247a-324b, Transkripsiyonlu Metin-İnceleme). Cumhuriyet Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Sivas.

Kurnaz, Cemal. ve Çeltik, Halil. (2010). *Dîvân Şiiri Şekil Bilgisi*. 1. Baskı. İstanbul: H Yayınları.

Kuru, Selim. (2012). Mecmuaların İçine, Edebiyatın Dışına Doğru. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* (hzl. Hatice Aynur ve Diğerleri). İstanbul: Turkuaz Yayınları.

Kut, Günay. (1986). Mecmua, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 6. İstanbul: Dergah Yayınları.

Kutlar Oğuz, Fatma Sabiha. (2004). *Arpaemini-Zade Mustafa Sami/Dîvân*. Ankara: Kalkan Matbaacılık Yayınları

Küçük, Sabahattin. (hzl.). (1999). *Antakyalı Münif Dîvânı: Tenkitli Basım*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Küçük, Sabahattin. (hzl.). (1994). *Bâkî Dîvânı: Tenkitli Basım*. Ankara: TDK Yayınları.

Külekçi, Numan. (hzl.). (1985). Gani-zâde Nadirî: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâme'sinin Tenkidli Metni. Atatürk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Erzurum.

Külünk, Çiğdem. (2019). Nuruosmaniye Kütüphanesi 4957 Nolu Şiir Mecmuası (vr. 93a-110b) (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Levent, Agah Sırrı. (1998). *Türk Edebiyatı Tarihi*. 4. Baskı. Ankara: TTK Yayınları.

Macit, Muhsin. (hzl.). (2016). *Nedim Dîvânı*. Ankara: AKM Başkanlığı Yay.

Mermer, Ahmet (hzl.). (1991). *Mezaki: Hayatı Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni*. Ankara: AKM Yayınları.

Oğraş, Rıza. (1991). Hoca Neş'et Dîvânı (İnceleme ve Tenkidli Metin). İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Okçu, Naci. (2011). *Şeyh Gâlib Dîvânı (Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiilerinin Umûmî Tahlîli)*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Okuyucu, Cihan. (hzl.). (2004). *Ereğlili Turabi Dîvânı*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Yayınları.

Okuyucu,Cihan. (1994). *Cinani Hayatı Eserleri Dîvânının Tenkidli Metni*. Ankara: TDK Yayınları.

- Önal, Sevdâ. (2010). Hatîf: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı, İnceleme-Karşılaştırmalı Metin. Atatürk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Erzurum.
- Önder, Murat. (2006). Şefkat ve Tezkire-i Şu'arâsı. Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Afyonkarahisar.
- Öte, Emine. (2000). Senâyî Dîvânı ve Tenkitli Metin. Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ankara.
- Özbek, Ahmet. (2000). Cazim Dîvânı: Edisyon Kritik-İnceleme. Erciyes Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kayseri.
- Özdemir, Fatma. (2011). Tuhfe-i Nailî Metin ve Muhteva II. Cilt s.468-734. Cumhuriyet Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Sivas.
- Özel, Songül. (2016). Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecnû'a-İ Kasâ'id (261b-299a Varakları Arası) İnceleme-Metin. Cumhuriyet Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Sivas.
- Özgen, Hacer. (2019). Milli Kütüphane 06 Hk 3639 Ve 06 Mil Yz A 54 Numaralarda Kayıtlı Mecnuaların 'Mecnuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (Mestap) Göre Tasnifi. Kırşehir Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kırşehir.
- Özkat, Mustafa. (2018). Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Dîvânı: (İnceleme-Tenkitli Metin). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Öztuna, Yılmaz. (1990). Şarkı. *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*. 2. Ankara: AKM Yayınları.
- Öztürk Fidan, Gülşah Gaye. (2006). Mevlana Müzesi'nde bulunan Bir Mevlevî Şiirleri Mecnû'ası (Mecnû'a-i Eş'ar). Gaziantep Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Gaziantep.
- Öztürk, Furkan. (hızl.). (2018). *Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn; Tezkire-i Silâhdâr-zâde*. Ankara: KTB Yayınları.
- Öztürk, Yılmaz. (2006). 17. YY Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Dîvânının Tenkitli Metni. Marmara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

- Öztürk, Zehra. (1993). Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde Tipler ve Motifler (2 cilt). İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Özyön, Cemal. (2013). Mecmua-i Gazeliyyat, Milli Kütüphane, 06 Hk. 319/1 (İnceleme-Çevriyazı). Nevşehir Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Nevşehir.
- Paksoy, Kezban. (2006). Mecmu'a-i Fevâ'id Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2254 (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım). Erciyes Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Kayseri.
- Pala, İskender. (2002). Mecmua. *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L_M Yayınları.
- Pala, İskender. (1983). Aşkî: Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Dîvân'ı. İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. İstanbul.
- Pektaş, Muhittin. (1998). Sezâyî (Câbî Hasan Dede): Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni. Selçuk Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Konya.
- Sakın, Bertuğ. (2014). Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4967'de Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr, vr. 80b-166a, İnceleme-Tenkitli Metin. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Sar, Durdu Tuğçe. (2018). İzmir Milli Kütüphanesi 1458 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (İnceleme-Metin). Pamukkale Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Denizli.
- Saraç, M. A. Yekta. (2010). *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. 3. Baskı. İstanbul: Gökkuşbu.
- Saraç, M. A. Yekta. (2002). *Emri dîvânı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Sarıçoban, Levent. (2019). 06 Mil Yz A 2811 Kayıt Numaralı Şiir Mecmuası İncelemesi. *Batman Üniversitesi İslami İlimler Hakemli Dergisi*. 3. 2, 51-72.
- Sarıkaya, Erdem. (2008). Ebubekir Celalî Dîvânı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme. İstanbul Kültür Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Seyhan, Nezihe. (2000). Medhi Dîvânı: (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yayımlanmamış DT*. İstanbul.

- Söylemez, İdris. (2013). Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin). İnönü Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Malatya.
- Süngü, Zeynep. (2020). Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP. *Dîvân Edebiyatı Dergisi*. 25, 917-1056.
- Süzen, Hüseyin. (1994). Dükakinzade Ahmed Beg Dîvânı: İnceleme-Tenkidli Metin. İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Şaripbekova, Saule. (2001). ‘Acem Sürurî ve Dîvânçesi. Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ankara.
- Şen, Fatma Melika. (hızl.). (1995). Beylikçi İzzet Bey Dîvânı; İnceleme-Metin. İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.
- Şenödeyici, Özer ve Akdağ, Ahmet. (hızl.) (2014). *Ulu Çınarın Gölgesinde Bir Şair: Meylî ve Şiirleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Tankuş, Mustafa. (2001). Ârif Süleyman'ın Hayatı, Eserleri ve Dîvânı: Tenkitli Metin. Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ankara.
- Tanrıbuyurdu, Gülçin. (2012). Mu'îdî, Dîvân: Metin-Çeviri. Kocaeli Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Kocaeli.
- Tanyıldız, Ahmet. (2012). Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5. 21, 229.
- Tarlan, Ali Nihad. (1950). *Fuzuli Dîvânı: Gazel, Musammat, Mukatta' ve Ruba'i Kısmı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi yayınları.
- Tarlan, Ali Nihad. (1948). *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Dîvân Şiiri: Rahmi ve Fevri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tarlan, Ali Nihad. (hızl.). (1945). *Hayâlî Bey Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Taş, Hakan. (2017). *Vahyî Dîvânı*. KTB Yayınları. Ankara.
- Taş, Hakan. (hızl.). (2008). *Dîvân:[İnceleme-Metin-Çevri-Açıklamalar-Dizin]/Vusuli*, Konya: Gençlik Kitabevi.

Taş, Tufan. (2013). Klasik Türk Şiirine Ait Bir Mecmu'a-i Eş'âr. Niğde Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Niğde.

Tatçı, Mustafa ve Yıldız, Musa. (hızl.). (2005). *Aziz Mahmud Hüdayi Dîvân-ı İlahiyat Tıpkı Basım ve Çeviriyazı*. İstanbul: Üsküdar Belediyesi/Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yay.

Tavukçu, Orhan Kemal. (2008). *Halilî Fırkat-name: Giriş-İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım*, (Yayınlayanlar Cemal Kafadar ve Gönül Alpay Tekin). Cambridge: Harvard Üniversitesi Yayınları.

Timurtaş, F. Kadri. (1981). *Hüsrev ü Şirin/Yusuf Sinan-Şeyhi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Top, Yılmaz (2013). Şiirin Anka'sı Şirazi Molla Hüseyin (ö.h. 1023-1025/ 1614-1616)'in Gazelleri. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 11, 237-272.

Toska, Zehra. (1985). Veysi: Dîvânı, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği. İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Tozlu, Musa. (2013). Âsım (öl. H. 1122/M. 1710) Dîvânı: İnceleme-Tenkitli Metin. Marmara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. İstanbul.

Tunç, Semra. (2005). Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmûası. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 18, 11-87.

Tunç, Semra. (2000). Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmu'ası. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6, 106.

Uzun, Mustafa İsmet. (2003). Mecmu'a. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 28. Ankara: TDV Yayınları.

Uzun, Mustafa İsmet. (1991). Aşk. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 4. İstanbul: TDV Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı. (1937). Amedi Gâlib Efendi'nin Murahhaslığı ve Paristen Gönderdiği Şifreli Mektuplar. *Bellekten*, 1. 2, 358-410.

Ünlütürk, Nesrin. (2004). Hâşimî Emîr Osman Dîvânçesi (Metin-Muhtevâ-Tahlil). Dokuz Eylül Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İzmir.

Üzgör, Tahir. (1991). *Fehim-i Kadim Dîvânı: Hayatı, Dîvânı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*. Ankara: AKM Yayınları.

Yaşaroğlu, Hasan. (2013). Osmanlı'da Bir Darbe Ve Tahlili: Genç Osman Örneği. *Journal of Turkish Studies*. 8. 7, 705-732.

Yazar, İlyas. (2010). *Kânî Dîvânı Tenkidli Metin ve Tahlil*. İstanbul: Libra Kitap.

Yazar, Sadık ve Uğurlu Arslan, Mustafa. (hızl.). (2020). *Ali Emiri Dîvânı*. İstanbul: Türkiye YEK Başkanlığı Yay.

Yazar, Sadık. (2018). Yeni Bir Nüshayla Değişen Fotoğraf: Yûsuf-ı Meddâh'ın (ö. XIV. yy) Kıssa-i Yûsuf'u ya da Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf Adlı Bir Mesnevi Yazmış mıdır?. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 21, 681-719.

Yazar, Sadık. (2013). XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecnûası. *Turkish Studies*. 8. 1, 601-650.

Yedinota Müzik Sitesi, <https://www.yedinota.com/beste/dil-bir-guzele-meyl-etti-hele-3399>, (12 Kasım 2021).

Yıldız, Alim. (2017). *Sivaslı Dîvân Şairleri*. İstanbul: Sivas Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yay.

Yıldız, Seyhan. (2002). XVIII. Yüzyıl Dîvân Şairi Şakir Hayatı, Eseri, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni. Gazi Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. Ankara.

Yılmaz, Mehmet. (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Yılmaz, Mehmet. (2008). *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*. İstanbul: Sütun Yayınları.

Yılmaz, Mehmet. (hızl.). (1992). *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler/Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

Yılmaz, Ozan. (2015). *Necati Bey Dîvânı*. Ankara: AKM Yayınları.

Yılmaz, Öztürk. (2006). 17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Dîvânının Tenkitli Metni. Marmara Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Yılmaz, Ülkü. (2018). İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: T 1532’de Kayıtlı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin). Cumhuriyet Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış DT*. Sivas.

Yorulmaz, Hüseyin. (1989). Koca Ragıp Paşa Dîvânı. İstanbul Üniversitesi SBE. *Yayımlanmamış YLT*. İstanbul.

Zülfe, Ömer. (2016). *Dîvân (inceleme-metin-çeviri-dizin) Hecri 1557*. Türk Dil Kurumu yayınları. <https://www.yedinota.com/beste/dil-bir-guzele-meyl-etti-hele-3399> Erişim Tarihi (12 Kasım 2021).

<http://www.yazmalar.gov.tr/> Erişim Tarihi. (02 Eylül 2020).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: İbrahim Direkli

Uyruğu: T.C.

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Fırat Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2002
Yüksek Lisans	Adıyaman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı	2013
Doktora	İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı	2022

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2003-2022	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmen

YABANCI DİLLER

Arapça: Orta

İngilizce: İyi

Farsça: Orta

YAYINLAR